

A-37-223

17. 12, 7 37

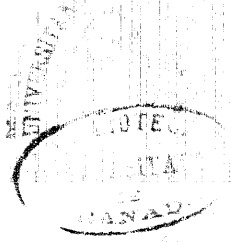
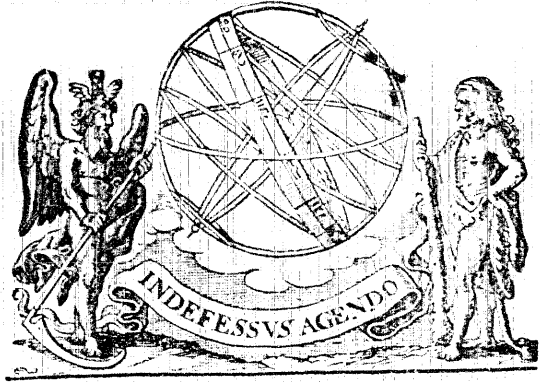
GERARDI IOANNIS VOSSII

b. Jansen
1713
AMST.

DE ARTE
GRAMMATICA

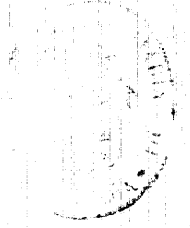
LIBRI SEPTEM.

Ad Col. Nicola Com. de Joffis de Granada

AMSTERDAMI,
Apud GUILIELMVM BLAEV,
C I O C X X V.

Cum Privilegio Ordd. Fœd. Belgicæ ad novem annos.

K A R O L O,

DEI GRATIA MAGNÆ BRITANNIÆ

P R I N C I P I,

DVCI CORNVBIÆ ET ROSIÆ,

COMITI CESTRIÆ ET CARICTIÆ,

FILIO PRIMOGENITO

INVICT^{mi} MONARCHÆ,

K A R O L I,

MAGNÆ BRITANNIÆ, FRANCIÆ,

ET HIBERNIÆ REGIS,

FIDEI DEFENSORIS, &c.

Ies nulla, Celsissime PRINCEPS, oblivione delebit memoriam eorum, quæ literas, maximeque sacras colentibus conferre non cessat augustissimus Rex KAROLVS, tuus idemque patriæ parens, & iis qui studia tractant, quasi numen tutelare. Cùm enim amplissima possideat regna, ac præstantium ingeniorum adeò feracia, ut exteris minimè indigeat: novi tamen Triptolemi instar beneficentia

tia semina , non in sua modò Britannia, sed aliis etiam terris, longè latèque spargit. De se Gallia, & nationum cætera , prædicabunt. Mihi tacere sit nefas de fœderata hac Belgica : ubi me, licet insperantem, uberrimo beneficæ naturæ suæ fructu sic ornavit, atque auxit, ut, quoties me proprio pede metior , divinam hanc benignitatem vix cogitatione, nedum verbis , assequi possim. Eo magis jam diu laboro , ut de sanctiore studiorum penâ quæpiam depromam , quibus memorem gratumque, saltem ut possim, animum erga Dominum, Regémque meum tester. Sed cùm ea in tam occupato vitæ genere necdum ad editionem publicam maturuerint ; & nihil ita deproperari debeat , ut operâ tumultuariâ publico minùs prosim : sensim in cogitationem deveni, aliquid interea præstandi , quod tibi, Serenissimæ Majestatis primogenito, non incongruens videretur. Ætas enim tua, Illustrissime PRINCEPS, jam literaturæ est idonea. Opus autem hoc est de literis, syllabis, vocibus, & earum nexu. Quorum etiam omnium causas , prout otium & tempus ferent , hinc poteris haurire. Haut equidem diffiteor , multa à nobis differi, quæ in regnorum ingentium spem crescenti delibare suffecerit. Attamen vel longè me ratio fugit, vel tantulæ ætatis tanto Principe non indignum erit, si cara Britannicæ nobilitatis pignora , atque alii etiam, quibus nostra ista , vel iis similia , plenius sint cognoscenda, non aliunde ea, quàm à Principali tuo fastigio, velut lumen à Pharo accipiant. Imò quis dubitat, quin
laudi

laudi maximæ sit futurum, si quantum stemmate Re-
gio, tantum universis etiam literis præcellas: juxta illud
Mæonii vatis, Magno quoque Pompejo commenda-
tum olim à Posidonio:

Διὲν ἀργυρέων καὶ χρυσοῦν ἐπιμενεῖ ἀλλὰν.

Siquidem aureum hoc dictum in doctrinarum quo-
que studiis locum sibi vindicat; maximeque apud ma-
gnæ Britanniae Principem: à quo, si à Regia profapia
quoquam, non regnum hoc modò, sed verò orbis Chri-
stianus, solidam potiùs, quàm umbratilem & tralati-
ciam doctrinam expectat. Quod quas faces, quos sti-
mulos subdere animo oportet! Nec obscura est ratio,
cur tam pulcræ omnes opinionem conceperint:
quando si universa terrarum regna conferamus, nul-
lum comperiemus, quod principes tot genuerit doctri-
nâ non minus, quàm sceptro insignes. Quin in eo vide-
mus, raro prorsus exemplo, in societatem hujus gloriæ
etiam venire reginas. Non jam ab ovo, quod dicitur,
rem arcessam: ut olim Antimachus Clarius, sive alius
potiùs, qui, rem Trojanam scripturus, ab Iove est auspi-
catus in olorem converso, Ledaëque ovo, Helenam un-
de natam fabulantur. Et tamen nostra se quoque offert
nobis Helena, sed Christiana, eaque Augusta: Flavii
Constantii Cæsaris conjux, unica Coeli, apud Britan-
nos regis, filia, regnique hæres, & artibus iis, quæ libe-
rales dicuntur, affatim exculta, nec Latinis solum lite-
ris, sed Græcis etiam versibus pangendis excellens: ea-
que omnia, si Pontico Virunio fides, à parente ipso
edocta,

edocta, quò, eo vitâ functo, digniùs succederet. Nec in laudes excurram Edithæ, Comitissæ Cantiani filia, Eduardi Confessoris, Regis optimi, & pro temporibus iis, eruditissimi, conjugis dignissimæ: quam incredibilis fuisse doctrinæ, Gervasius Dorobernensis auctor est. Præterea quoque Mathildem cognomento Bonam, Milcolumbi Scotia regis filiam, triumque in ea regum, Edgari, Alexandri, & Davidis sororem; Henrico I, Anglorum regi, nuptam: quæ & ipsa non eruditionis minùs, quàm pietatis laudem meruit. Omittam quoque cæteras, quas alterutrum vetusto ævo regnum dedit: meque intra Henrici VIII prolem continebo. Quamquam nec immorari hîc animus Mariæ, literis Latinis & Græcis optimisque scientiis imbutæ, magnamque id partem de consilio Ludovici Vivis, viri ut variæ doctrinæ, ita sapientiæ prope incomparabilis. Nimirum, pro instituto nostro, una suscepit Elisabetha, literarum linguarumque scientiâ ad miraculum instructissima. Necdum ea annum implerat septimumdecimum, cùm tersè loqueretur, non Gallico solum vel Italo sermone, sed etiam Romano; Græcè quoque lectitaret, primùm novi fœderis codicem, hinc alios atque alios, imprimis Sophoclem: imò Isocratis illam ad Nicoclem, & alteram, quæ Nicocles inscribitur, Latine redderet. Et quod majorem habet admirationem, non resedit ardor ille studiorum, ubi regium tenuit sceptrum: sed tum quoque, nisi per regni negotia staret, versare illa præstantissimos Latii, ac Græciæ scriptores, inde

inde linguam expolire, animum salubribus pascere præceptis & exemplis. Imò huc usque ejus progressam esse industriam accepimus, ut de consolatione Philosophiæ Boethium, de arte Horatium, de Iugurtha Sallustium, de curiositate Plutarchum, & alios, qui me fugiant, Anglicè verteret, suâque manu transcriberet. Quid quod tum etiam ingenii sui aliqua condidit monumenta? In quibus non infimum locum merebantur tot orationes, non minùs illæ Romani sermonis puritate, quàm sententiarum pondere commendabiles. Earum habuit alias ad exterarum gentium legatos, alias ad Angliæ suæ Academicos: quorum studia quantopere foverit, grandi illud argumento erit, quòd curârit quotannis sibi commentariolis perscribi, qui potissimum, & qua parte excellerent, ut ita virtuti cujusque melius pretium rependeret. Atque hæc eo potissimum animo, Illustrissime PRINCEPS, à me dicuntur, ne sublimem erectamque mentem, cujus semina jam exferere sese cupiunt, sic unquam demittas, ut alter sexus, etsi & ipse laudatissimus, doctrinæ nomine prævertat. Sed de subole hac optimi maximique Regis KAROLI, IACOBI Sapientissimi nepote, longè alia omnes auguramur, certoque nobis promittimus. Quin igitur, quod tam generosâ indole dignius, heroum potius quàm heroinarum exempla ob oculos ponimus? Ante omnes Constantini Magni: qui Britanniam tuam, quamvis antea & rebus gestis nobilem, & eo nobiliorem, quòd prima provinciarum fidem recepisset Christianam, partim nascendo in illa nobilissimam

simam fecit, partim eo quòd Imperator hîc salutatus, & illam, & quicquid terrarum Christum recepit, immortalî sibi beneficio obstrinxit. Felicitas enim illa Arviragi esto, quòd eo potissimùm Rege, in Britannia primò sonuerit Euangelii tuba, occinente sive Apostolorum aliquo, sive Iosèpho Arimathæo. Laus quoque ea fuerit Lucii, quòd primus Regum, quos quidem legerim, palam professus sit fidem Christianam, & illâ Britannîæ parte, quam tenuit, publicè iusserit doceri. At quanto major hæc gloria Constantini; qui non in Britannia solùm religionem instaurârît, Diocletiani persecutione atrocissimâ propemodum extinctam: sed primus etiam Imperatorum per orbem Romanum templa aperuerit Christianis. Vestratem verò hunc, ac Romanorum juxtâ, principem, literarum studiis fuisse deditum, nec legere contentum, animum etiam appulisse ad scribendum; præter nobiles Britannîæ scriptores, testes habemus locupletes, Eutropium Sophistam, & Aurelium Victorem. Addit illud Cæsariensis Eusebius, quando per otium liceret, orationes meditatam, quandoque etiam habuisse, confluentem innumerâ multitudine, ut philosophantem audiret imperatorem. Nec inficias ivero, studiorum decus & gratiam non mediocriter jacuisse, ex quo, fractis Romanorum rebus, Vortigernus rex à Saxonibus majore regni parte exutus fuit: & Christi ac literarum cultoribus non aliò fere, quàm in loca ob montes ac paludes prope inaccessa, maximèque in Walliam, tutus patuit receptus. Quàm tristis Britannîæ

tanniæ tum facies fuerit , non meliori alius fide dicit
Gilda Sapiente : ut qui ipse fuerit Britannus , & annis
non amplius quatuor & quadraginta ab Saxonum in
eas terras adventu , frui cœperit hujus lucis usurâ . Sed
rediisse videntur tempora aliquanto lætiora paullo an-
te annum à nato Servatore sexcentesimo , cùm Gre-
gorii Magni discipulus Augustinus , primus Dorober-
nensium , live , ut nunc dicimus , Cantuariensium Archi-
episcopus (à quo reverendissimum D. GVILIEL-
MVM , grande Ecclesiæ totius præsidium ac columen ,
tertium jam supra septuagesimum numeramus) publi-
cam religionis nostræ professionem , quibus in locis à
Saxonibus pago deditis prope fuerat deleta , restituit ;
sed ita restituit , ut omnia juxta Romanæ Ecclesiæ fa-
ciem conformaret . Hic enim ille est , qui , cùm pauci
adedo , ut pietate , sic doctrinâ conspicui forent , eo mi-
nore negotio Angliæ Ecclesias , Orientis antea sive
Græcis Ecclesiis magis convenientes , ad Romani Pon-
tificis obedientiam , Romanæque Ecclesiæ constitutio-
nes , primus , quantum potuit , adstrinxit . Ac paucis post
annis in aliis Britanniæ partibus idem Paullini & Feli-
cis studium fuit ; illius apud Northumbros , hujus in
Northfolcia . Nec longo inde temporis intervallo idem
præstitum Wilfrido apud Saxones Australes . Ita pluri-
mis per Angliam locis religione & literis unâ redditis ,
difficile dictu est , quantus subito doctrinarum ardor
habuerit Reges . In his Sigebertum , Orientalium An-
glorum ab Vffa quinctum ; qui ditione suâ scholas
instituit

))

instituit passim. Vtrùm verò inclyta illa , nec satis unquam laudata Cantabrigiensium Academia , ac ob privata etiam merita multo mihi carior , Sigeberto huic sit obstrictior , an Lucio Regi , vel alii priorum , aut è posterioribus Alfredo , vel primo secundove Eduardo ; nec nostri est ingenii decidere ; nec , opinor , tale illud , ut vehementem animi concertationem mereatur. Eo igitur superfesso , ad Inam potiùs venio , Occiduorum Saxonum Regem , Kennethi Regis filium , qui anno sexcentesimo octogesimo nono Cedwallæ successit , atque ut bello , ita etiam doctrinâ , multum sibi gloriæ peperit. Quid jam de Ceolwulfo dicam , Northumbriæ Rege ? quem ab literarum peritia valde laudat Malmesburiensis , præeunte etiam venerabili Beda , qui , Anglorum historiâ à se conditâ , tanti potissimum Regis iudicio standum putavit. Quid item de Offa , magno Merciorum Rege ? à quo Bedæ non degener discipulus , Albuinus Flaccus , legatus ad Karolum Magnum missus , posteaque ejus , ut vocabant , deliciosus magister , auctor tanto Regi fuit , Parisiensium in Galliis , Ticinensis in Italia Academiæ condendæ. Nec indictus mihi abibit Ethelwolfus , fortissimi Regis Egberti filius , Wentanus priùs Episcopus , postea Occiduorum Saxonum Rex , Caroli Calvi æqualis : qui doctrinæ suæ decus magnam partem acceptum retulit Helmeftano , Wintoniensi Episcopo , & Suithuno , monacho eruditissimo. Quibus præterea laudibus prosequar Ethelwulfi hujus filium Alfredum Regem ? qui quamvis , parentum incuriâ ,

incuriâ , ab anno demum duodecimo literis Latinis
seriò incubuit ; qua de infelicitate suâ grandiori ætate
sæpius querebatur : incredibili tamen amore doctrinæ
postea semper exarsit , eruditos multum æstimavit , &
ad dignitates exivit. Ipse etiam , ut de veteris novique
fœderis libris taceam , Bedæ historiam Anglicanam ,
Boethium de Philosophia , Orosii Orchestram , Gre-
gorii Magni Pastoralia , aliâque haut pauca , Saxonice
reddidit : quod Guil. Malmesburiensis , & Ranulphus ,
non sinunt nos ignorare. Illud verò prope fidem exsu-
perat , quòd tantus Rex , ut ei per familiaris Asser Me-
nevensis refert , *filios eorum , qui in regali familia nutrieban-
tur , non minus propriis diligens , omnibus bonis moribus institue-
bat.* LITERIS IMBVERE , SOLVS noctu diuque non desi-
nebat. Ac credo , admiratione talium Martinus Papa
Anglorum Scholam , quæ Romæ erat , ab omni tributo
immunem esse iussit. Et quantum gloriæ idem rex
peperit , extremis vitæ temporibus præclare adeò me-
rendo de Oxoniensium studiis ! Quorum florentissima
Academia nunc caput cœlo infert : eoque majori à me
cum voluptate memoratur , quia excidere animo meo
nunquam poterit , quantum mihi honoris , cum ante
quinquennium pedem in eâ primùm posuisssem , habi-
tum iverit immerenti. Utinam modò summis & hu-
jus , & illius Academiæ in Anglia viris , uti apud animum
memorem stat beneficii gratia , ita possim officiis re-
spondere. Et unâ cum iis , tria ut Charitum fiat , ve-
nerando sanctissimoque Cantuariensium ordini : cui
quod

quod indignus licet , dignatione tamen augustissimi Regis KAROLI additus , sub reverendissimo & illustrissimo Antistite D. GVILIELMO, loci hoc teneam, non plurimas solùm molestias , quibus nunquam piorum caret vita , deterget : sed etiam ad melius meliusque de Ecclesia ac Rep. literaria merendum , plus quàm dicere possim animi addit. Sed longiùs jam ab eo ab Alfredo Magno : qui anno Christi nongentesimo excessit. Post eum Eduardus Senior , qui feliciter toties adversus Danos rem gessit, Alfredo patre erat, ut Monasteriensis ait, *potentia pariter & dignitate gloriosior, sed literarum cultu inferior.* Quà parte longè præstitit frater hujus Ethelwardus: quippe qui , ut Asserius auctor est , *divino consilio, & admirabili Regis providentiâ , cum penè totius regionis nobilibus pueris, & multis ignobilibus, diligenti magistrorum curâ traditus , utriusque linguæ libros, Latino & Saxonica , assiduè legerit , ac scriptioni quoque vacavit.* Sanè literis ita fuit imbutus, ut iis temporibus inter literatorum principes censeretur. Eruditione hinc avo Alfredo, patruoque Ethelwardo, similior erat Æthelstanus Rex, Eduardi filius; is qui, Danis è Northumbria ejectis , primus totius Angliæ imperium tenuit. Post illum studiis clarior illustriusque nomen suum reddidit Edgarus , ex Eadmundo Rege, qui Æthelstano fratri in regno successerat , prognatus : & , ne hac solùm parte laudetur , *flos & decus regum , gloria & decus Anglorum, cujus largitas & munificentia totam Europam impleverat :* ut de eo scribit Westmonasteriensis. Metuo, ne longior æquo videar ,

videar, si quodcunque regum in Anglicâ ac Saxonica domo ab eruditione commendatur, intra angulos unius epistolæ cancellos complecti velim. Ac magis etiam, si in Nortmannicâ stirpe idem tentavero. Non pratercundus tamen Guilielmi Conquæstoris filius, Guilielmi Rufi frater, Henricus primus: quem Thomas Rodburnus sic Cantabrigiæ ait studiis operam navasse, ut propterea Henricus Belloclericus diceretur. Et quot è genere Nortmannico Reges in Academia- rum alterutrâ postea ceperunt ingenii doctrinæque cultum! Vt Oxoniensem nunc solum tangam, de Eduardo secundo indicant archiva: de tertio, rhythmica Ioannis Anglici: de Henrico V, Gymnasii Cado- mensis in Nortmannia conditore, Rossus Warwicensis libro de Regibus: de Eduardo V, Oxonienses ipsi li- teris gratulatoriis ad Eduardum quartum. Richardus etiam tertius, etsi illaudatus princeps, ubi tamen nefariis artibus regnum erat consecutus, eadem in Acade- miâ, raro prorsus exemplo, Philosophos audit disce- ptantes: quod ex Academia ejus epistola ad illum co- gnoscitur. Propiora afferam. Ac primum de Henri- co VII, tritavo tuo; dubium, meliusne de Britannia merito, dissidia tollendo, quæ in Lancastria, & Eboracensi, regii sanguinis familiis, tot regum temporibus durassent: an nuptui collocando filiam Margaritam Iacobo, quarto ejus nominis Scotiæ regi; proavo Iacobi sexti, qui jure hæreditario Angliæ regnum primus cum Scotico conjunxit, ac utrumque augustissimo pa-
renti

renti tuo Karolo feliciter transmisit. Porrò Henricum hunc Polydorus Vrbinas contentus est dicere, fuisse *ingenio magno sagacique, & à literis non alieno*. Sed enim magnum ejus erga literas amorem multa arguunt. Illud inter alia, quòd qui Gallicè scirent, potius tamen Latinè ei scriberent. In quibus etiam Henricus Castellanus Cardinalis, Herefordensis priùs, Wellensis postea episcopus. Et quis exiguæ esse doctrinæ existimet, quòd à fide devium disserendo ipse Cantuarie ad fidem converterit Christianam? Quantum præterea ad gloriam illius facit, quòd ejus in Anglia, uti in Scotia Jacobi I V, atavi tui, temporibus, literæ Romanæ elegantius excoli cœperint; Græcæ etiam, ut Constantinopoli antea in Italiam, ita inde tum traductæ sint in Britanniam universam. Atque in hisce humanitatis studiis eo Rege diffundendis maximè eluxit opera, cum nobilis Itali, Cornelii Vitellii, qui primus Oxonii bonas literas docuit; tum indigenarum; Thomæ Linacri, quem filii Arturi studiis Rex præfecerat: & trium Guilielmorum, Grocinii, Lili, & Latemerii; ac præterea Joannis Coleti, B. Pauli, ut nunc dicimus, decani. Sed ad altius doctrinæ fastigium est assurrectum, regnante ejus filio Henrico VIII, excelsi planè animi principe: qui quanto studiorum amore fuerit inflammatus, indicio erit, quòd ternas ædes Regias bibliothecis totidem, mirè luculentis, instruxerit. Ab eodem illud amore est profectum quòd ipse, & unà regina Catharina, penè eo solùm consilio Oxonium sint profecti, ut

Ludo-

Ludovicum Vivem in Collegio Corporis Christi au-
dient differentem. Quin idem in Academia Canta-
brigienſi, pro ſingulari affectu erga viros ejus doctiſſi-
mos, locumque illum ubi literis navaffe operam perhi-
betur, Collegium ſtudioſorum totius prope dixerim
Europæ ampliffimum, Sacræ & individuæ Trinitati
dicatum, munificentiffimè exſtruxit, & latifundiis ac
proventibus uberrimis ditavit. Quantopere etiam ele-
gantiorum hominum monumentis perpetuò cele-
brandum, quòd publico ſanxerit edicto, ut barbariei,
cujus reliquæ aliquæ honorem utriuſque Academiæ,
alioqui florentiffimæ, non leviter offulcabant, ſummo
ſtudio obviam iretur ab omnibus: ac quia ſermonis
illa ruſticitas & ſtribligo in philoſophorum ſcholis po-
tiſſimum regnaret, eò Ariftoteles & Plato publicè
non aliâ, quàm Græcâ prælegerentur lingua. Quàm
digna hæc Rege illo, qui omnes ætatis ſuæ principes
doctrinâ facilè anteiret: quo etiam non aliud hæc par-
te magis admirationi eſſet: præſertim quando priva-
tim, ſermone etiam Latino, de rebus graviffimis dif-
fertaret; vel publicè quoque de ſacris controverſias
nunc conſtitueret, nunc tolleret. Tanto jucundior
nunc quoque eorum eſt conſpectus, quæ ad B. Augu-
ſtini cœdicem de Civitate Dei manu ſua annotavit. Vti
& horum, quæ eâdem regiâ manu exarata ſuperſunt
de reformanda Angliæ Eccleſia: cujus proximam à
Deo poteſtatem non alteri in terris attribui eſt paſ-
ſus. Idem, antequam ſcriberet Chriſtiani hominis
inſti-

instituitionem , deque bello in Scotos , item de concilio Mantuano & Vicentino, aliâque compluria, jam assertionem illam ediderat de Sacramentis : qua non solum inter illustres obtinuit scriptores nomen ; sed illud etiam, ut non quidem ignotum antea, desitum tamen, regis reponeret titulis pulcherrimum hunc, iustiusque exinde possidendum, FIDEI DEFENSORIS. At de filio ejus Eduardo VI planè obstupesco, cogitans mecum, cum ante annum ætatis sextumdecimum exactè locutum Gallicè, commodè etiam Italicè, Hispanicè, atque adeò Græcè : Romano autem sermone sapius bene longas habuisse orationes tam purè, & eleganter, etiam promptè adeò, ut utroque hoc illos quoque, qui temporibus iis inter doctissimos referrentur, non provocaret modò, sed vinceret. Quod si non verborum tantum delectus, sed in omni sermone rerum pondus attenderetur : non suæ dico ætatulæ, sed tantulâ in ætate, humani penè ingenii fastigium excessisse videbatur. Præsertim animo suo reputantibus cum ea linguarum cognitione conjunctam in artibus liberalibus, & divinarum humanarumque rerum scientiis subtilitatem. Quam cum Hieronymus Cardanus, homo Italus, totius naturæ intelligentissimus, atque idem *περιλυσις*, è pluribus liquidò perspexisset, pro naturæ eum miraculo habuit semper, eoque elogio non privatim modò, sed publicis etiam scriptis decoravit. Qui talis tantusque esset, verè Angliæ, vel orbis potius delictum, ereptus est terris anno imperii sexto, ætatis decimo

decimoseptimo : atque ut meliorem sui partem calo reddidit , ita præter corpusculum , terris debitum , & tristissimam sui memoriam , commentarios reliquit gravissima quæque negotia , quæ imperante se obvenerant , continentes , ac manusuâ non ad publicandum quidem , sed proprium in usum , in tantula atate prudentissimè signatos. Post tam multa de Anglia , nec Scotiam tacitus pertransibo. Hujus Regibus amor ille studiorum fuisse dicitur multò etiam ante tempora Donaldi , regis , ut creditur , non indocti ; sed gemino magis nomine inclyti : ut qui Scoticorum Regum primus Christianam religionem sit professus ; & tanta fuerit fortitudinis , ut ejus imprimis metu Severus , maximus sine dubio imperator , muro per transversam Britanniam ducto utrimque ad Oceanum , quicquid Romanarum erat partium , muniret. Hæc ducentis fuere post Christum annis. At longè antè Reutha , regum septimus , historiam suæ gentis consignasse , & de re medicâ opus reliquisse dicitur. Annis enim circiter centum & quinquaginta vixit ante Christi natalem : ac pari temporis intervallo post Fregusium , primum regni Scotici conditorem , Alexandri Magni , ut fertur , æqualem. Iosina quoque , Regum nonus , cui Reutha patruus fuerat , eo nomine prædicatur , quòd natura arcana sedulò sit scrutatus , atque adeò , Regis Salomonis exemplo , de viribus scripserit herbarum. Sed incertiora isthæc , nec testibus exceptione majoribus esse subnixa , non absurdè aliquis dixerit. Liquidiora verò

)))

omnia

omnia post Fregusium secundum ; qui Honorii & Arcadii Caesarum temporibus, ut rei Romanæ Camillus, ita imperii Scotici conditor alter fuit. Maximèque post annum septingentesimum, quando ardor studiorum egregiè effulsit in Eugenio septimo. Hujus illud inter cætera institutum, ut in monasteriis res à Regibus gestæ literis proderentur. Mox idem animus in Morcaco, & Erfino : posteaque in hujus filio Achajo ; à quo, ut traditum, eruditissimi homines magno numero submissi Karolo Magno, quò Germaniæ Galliæque Academiis, aut monasteriis, præessent. Quod si propiora, eaque de Stuartis tuis magis aves cognoscere, quid, pro temporibus illis, cultius Iacobo, ejus nominis primo ? qui ante annos ducentos regnum tenuit. Literarum enim, ac eloquentiæ studiis, varia quoque linguarum peritiâ pollebat ; nec vulgaribus solum, sed Latinâ etiam linguâ versus composuit. Ut nihil mirandum sit, si eâ Rex doctrinâ scholas instituerit publicas, doctores earum foverit liberaliter, aliunde etiam præmiis illexerit in Scotiam. Proditum quoque, disputationibus plerumque interfuisse, ac quandocumque per regni negotia liceret, tempus traduxisse sermonibus literatis. Omni autem studio hoc agebat, ut nobilium, non flori dico, sed, si sic loqui liceat, vulgo, nescio quo pestilenti fidere afflato, opinionem illam eximeret, quasi literarum doctrina animos frangeret generosos, solumque Ecclesiæ, vel scholarum doctoribus, non item terrarum dominis conveniret. Sed
propere

propero ad sapientissimum avum tuum IACOBVM:
in quo tot res propriæ & singulares. Vnus enim Re-
gum Europæorum, continuâ bis mille annorum serie,
centum & octo Reges numerabat. Primus etiam Bri-
tannicorum principum Angliæ Scotiæque regna te-
nuit, & ita tenuit, ut quæ tot diffiderent seculis, con-
cordibus postea animis conspirarent. Sed non tam de
genere, vel imperio, nunc sermo est nobis, quàm doctri-
nâ; cujus partium alii singulas, unus ille hauserat uni-
versas. Peritiam dico linguarum, profam versamque
facundiam, naturæ prudentiæque disciplinas, histo-
riam Ecclesiæ & civilem, cæterasque literas divinas &
humanas. Quare sic statuere non verear, tam variâ
maximarum rerum scientiâ superâsse, quicquid Re-
gum à mille annis, mille vero? imò, absit dicto invi-
dia, quodcumque à Regis Salomonis temporibus fuit.
Vbi nihil auribus dari, nulli melius sciunt, quàm interio-
ris admissionis proceres atque antistites; abundèque
ipse orbi id universo testatum fecit divinis suis inge-
nii doctrinæque tot monumentis. Tanti Regis imagi-
nem vivam vides & audis in parente tuo, Serenissimo
Rege KAROLO: qui à teneris, ductu excellentif-
simorum virorum, sed sapientissimi Patris consilio for-
matus, posteaque tot annos sermone ejus firmatus, &
exemplo, dubium nunc relinquit, utrùm regii fastigii
amplitudine, an celsissimâ mente, variæque doctrinâ sit
eminentior. Sed non insistam ejus laudibus, quamque
præcipuam fore epistolæ hujus partem aliquis pu-
tasset,

tâffet, una penè deerit: neque tam id ne Soli videar lucem fœnerare, quando divinæ ejus virtutes satis orbi cognitæ sunt: quàm quia alibi, spero, commodior de iis dabitur dicendi locus: & nunc de his solùm, qui beatum in cælis ævum degunt, loqui animus est, quo adulatio omnis abesse magis videatur. Omnis verò hæc eo spectat oratio, Cellissime PRINCEPS, ut animum tuum, majoribus maximeque regni negotiis necdum occupatum, literarum studiis excolas: eumque suscitares parentis, avi, & tot Britanniaæ tuæ Regum exemplis, qui præclarè præverunt ad illa, ut poeta ait,

Edita doctrinæ sapientum templa serena.

Hæc nunquam non animo obversentur, quò faciliùs virtutes eorum æques, vel etiam, si fieri possit (hoc Augustissimus ipse parens tuus vovet) exsuperes. Scio, ad ista nunquam tibi defore hortatores, qui plus me valeant auctoritate & doctrinâ. Attamen non propterea vel nunc, vel ubi etiam ætas adoleverit magis, ingratum fore confido, si inter alios, quem sic Regia obstrinxit bonitas, quia corpore aut voce vivâ minùs possim, pennâ saltem ad studia nunc incitem, votumque exhibeam meum hoc devotissimi animi symbolo: atque eâdem ostendero, ut illustrissimum nomen tuum, non tacitè solùm intra cordis adytum colam ac venerer, sed ipsum hoc coram orbe erudito comprobare gestiam commentationibus nostris. Quas velut tabulam quampiam in regalis gloriæ templo eâ mente suspendo, ut dummodo mihi vita ac valetudo suppetat,

tat, eâdem ad majora me obligem. Accipe igitur, Illustrissime PRINCEPS, hos labores meos : qui fortasse argumenti causa minoris aliquibus videbuntur : si tamen irradiantur quibusdam splendoris tui stricturis, nihil quidem de maximo nomine tuo deterent : nec enim Sol eo minor est, quia loca lustret humilia ac res exiguas : ipsi verò de lumine tuo lumen accipient : eoque latius se diffundent, vivent diutius, frequentius legentur. Nec enim facile futurum, ut non existimentur bona, quæ in spem tot regnorum nato offerantur. Vale felicissime, Celsissime PRINCEPS, & juxta vota ac spes omnium, virtute & doctrinâ, quæ in aliis annos consequi solent, ætatem etiam præverte.

Kal. Mart. A. cIo Io cxxxv.

CELSISSIMI PRINCIPATVS TVI

submississimæ devotionis servus

GERARDVS IOANNES VOSSIUS.

LECTORI BENEVOLO.

Uti sapius cogitem, quæ studia ætatem meam ingravescentem maxime deceant, quantoque digniora opere hoc de literatura tot summi viri, ac magnæ potissimum Britannicæ, jamdiu a me exspectent: apud æquos tamen arbitros facilem mihi spero rem fore, si consili hujus rationem paucis exposuero. Anni sunt propemodum quadraginta, quod tunc ingressus adolescentiam, assidua veterum lectione magis & magis animadvertere capi, quam multa peccarent, qui artem profiterentur bene loquendi; nec ulterius auderem fidere placitis eorum, qui male toties præcessissent. Annis inde sex septem, cum uia humane vacacionem sapientiæ, ut per intervalla ad poliores literas redirem, juravit etiam, quod antea neglexeram, non incuriosè ea consignare, quæ legendo, & meditando, ad repurgandam hanc artem, observassem. Postea duo studia me sacra tenuerunt: nec, ut ea deponerem unquam, pietas fecit. Tempora tamen inciderunt, quibus non tam meæ, quam publicæ rationes ferre sic viderentur, ut præter gesta omnium gentium, civilem etiam sapientiæ tractarem. Propemodum inde labores illi literari jacuissent discreti; nisi illustres Hollandicæ & Westfrisicæ proceres cogitandi de iis novam mihi præbuisissent occasionem. Curæ enim id meæ commiserunt, ut adornarem editionem Grammaticæ, quæ usui scholarum his terris inseruiret. Equidem morem Patribus gessi, ut oportuit. Sed enim, si cautio esse debuit, ne laborem docentibus, qui aliis assueverant præceptis, magnopere augerem; plus sanè, quam credideram, dandum mihi erat sententiæ receptus. Et quod æquisimum videbatur, promenda non alia, quam quæ primæ ætatis captui convenirent. Quod minime fugit solidioris dapis amantes. quales non pauci erant inter scholis classicis præfectos, plures inter Academia-rum doctores, vel in regnanda etiam Rep. constitutos, ac nihilo scius harum literarum amantes. Illi ergo assidue non tam poscere, quam flugitare, ut ne diutius premerem veteres de arte hac labores meos. Qui indolem meam norit, nihil mirabitur, eorum monita, ac preces, locum apud me reperisse:

exque

eoque facilius, quod sic in animum inducerem, paucorum duntaxat dic-
rum studium in iis recognoscendis requiri. Spe igitur ista, quæ antea edi-
disse mallem, cum solum pro rudimentis, vel indole, haberentur, iterum in
manus sumsi. Sic primum quidem ea, quæ ante tot lustra studio & in-
dustria meâ peperissem, jucundius mihi erat adspicere, quam præsentibus
liberum conspectus, post longi temporis absentiam, esse solet. Videbar enim
mihi non parum diligentie contulisse in ponderandis aliorum sententiis,
nec pauca eorum repertis addidisse. Sed aliter fieri non poterat, quin in
plerisque non idem omnino iudicium foret, ac olim: inque ceteris alia
etiam se offerrent, veteribus comprobandis. Hæc cum sapiti usu tenerent,
quam putassem, ac præterea nunc meliorum me studiorum amor ac ocæret,
nunc dense obstreperent occupationes; parum absuit, quin opus hoc de nouo
de manibus abjicerem, & situ squallicque obsidendum æternis tenebris
damnarem. Sed ab tristi hoc proposito (ita animus sicum certabat incer-
tus) retraxit nescio quæ tacita indignatio. Nec enim ulterius ferendum
putabam, primam illam bonæque ætatem tam spissis erroribus imbui.
Cujus infelicitatis causam cogitanti, non alia magis verisimilis occurre-
bat, quam quod illa, quæ Varro, Cæsar, Plinius, alii incomparabiles viri,
de hac arte prodidissent, prope in exciderint vitæ cæca: collabente & cæca
Romanâ pariter lingua ac Rep. mæ: eadem tentassent, quos facultas de-
stituit: ab tribus vero proximis seculis, quando studia humanitatis erigere
iterum caput ceperunt, ut quisque majori foret ingenio, ita novis potius,
quam ad excolendum hoc Grammatices studium, animum at pulisset. Et
nihil fuerit mirandum, si in locum quasi vacuum tenerint multi, non ab
differendi solum arte imparati, sed etiam parum versati in scriptoribus anti-
quis: quales, impar humeris suis onus tollentes, non potuere non bona multa
præterire, multa falsa vel incerta proferre, & quanto diffusius, tanto con-
fusius omnia tractare. Nec peracri opus acie esse puto ad causam pene-
trandam, cur tot excellentibus à natura ingenis præditi (si paucos excep-
rimus, quibus propterea non parum me, multoque amplius artem hanc no-
stram debere profiteor) studium ejus non contempserint quidem, sed malue-
rint interea ab aliis, quam a se, tractari. Sive enim sapientiores ex illis
spectemus, reputabant secum proprium ac naturalem anime nostræ partem
esse, doctrinarum illas, quibus meliores, vel prudentiores, reddamur:

nec alterutrum ab literaturæ doctõribus promitti, necdum præstari. Quibus
vero non eo usque assurgeret animus, illi (ut omnes fere privatis commodis,
et applausu aliquo, ducimur) sic secum statuere, non aliunde hoc tempore
minus laudis, aut gloriæ, aut opam, aut dignitatis, quam ex hac arte, pro-
manare. Verum enimvero quid tandem de tam utili ac necessario studio
fieret, si sic omnes saperemus, solique illud imparatores tractent, peritiores
detrectem? Scio, quid dicant, in toto doctrinarum orbe, nihil ingenis
generosius vilius abjectiusque censeri cã arte, quã pueriles primò animi im-
buuntur. Mihi vero, quod pace eorum dixerim, contra videtur, planique
contendo, non jam ajo arte universã, sed (quanto illud minus, quod mihi
dari postulo!) et primis hujus artis initiis nihil in omnibus disciplinis et
magis divine esse mentis opus, et ad omnem hominum vitam necessarium
magis. Nam quid profectò admirabilius, quã pauculis literarum figuris
contineri, quicquid sacri, publici, privati, divi, aut cogitari potest? que
preterea urbium, regionum, generisque humani facies tandem foret, sub-
tã hac fidã custodia omnium gestorum, omnium doctrinarum, omnium
federum pactorumque? Video & hic quid sint dicturi, non se contemptim
ideo sentire de scribenda legendique, et eorum certã loquendi ratione. Atqui,
si duabus rebus, oratione, & ratione, ceteris præstamus animantibus, ho-
minem profectò se oblitiscitur, qui tot sermonis bona ignorat. Imò dun-
taxat cogitemus, quæ inde commodã ad ingeniarum artium studia redun-
dent. Nec enim hoc rerum humanarum ratio sinit, ut, sine sermonis disci-
plinã, aliæ possint addisci: quando omnes præcursorum habent necessa-
riam, lingue intelligentiam, quã traduntur: ut qui artem hanc despicit,
universis sapientiæ studiis bellum indixisse videatur. Quare proinde hoc
antiquitatis iudicium semper fuit, in pulcherrimo eorum cœtu, qui doctri-
narum studia profitentur, primos quidem honores facillè iucri divine hu-
manæque sapientiæ magistros: proximos verò sibi jure suo vindicare, qui,
ad eam melius accipiendam, animos præparant humanos. Sed postquam
in ordinem eorum, qui ad sapientiam præirent, recepti etiam sunt, qui
festinatis honoribus cruda studia attulissent: opinio quoque inolevit, im-
pleri posse hujus nominis decus, neglectis iis literis, quæ eruditionis nomine
a veteribus vocantur. Equidem nihil à moribus meis fecero alienum, si,
ut in sanctioribus soleo, ita hac in re sequar potius antiquos: qui facillè
videbant,

videbant, rem se habere in studiis, quemadmodum in agris, quos proscindi
opus multò antè, quàm conferantur: aut cum lanis, quæ antequam purpu-
ram imbibant, prius sufficiuntur medicamentis quibusdam. Cum quibus
potissimum rebus animos nostros jam olim Tullius comparavit, atque inde
collegit, sic literis, talibusque doctrinis, ante excולי animos, & ad
sapientiam concipiendam imbui, & præparari decere. Quod si
olim ita persuasum fuit, cum vulgus ipsum Latinam, & Græcæ linguam,
et hæc cum lacte nutritis, imbiberet: quid de nostris censendum temporibus,
quibus, vernacula lingua contenti, non plus in antiquis & videremus magi-
steris, quàm cæci si essemus? Quæ ebrei, qui sapientia & literarum
decorum faciunt, nunquam ad solidam sapientiam perungent. Qui
erò alios etiam a literarum linguarumque studio absterrent, non antiquas
sapientia, sed novæ stultitiæ, doctores sunt habendi. Itaque per me licet
puerilia hæc rudimenta dicant, dum in conspectu maneat, sine illis viri-
sapientiam nos consequi non posse. Et tamen nihil minus hoc operi propo-
situm mihi fuit, quàm ut ea adferrem, quæ vulgo, aut pueritiæ, cognita
arbitrarem. Non vel otto, vel melioribus sic studiis infestus eram. Sed
pulchrum arbitrabar, in sermonis etiam disciplinâ sapere aliquod partem
vulgus. Potius igitur in animo mihi fuit, et alia exprimere, quàm
prioribus indicata; nec tamen negligere (quibus proximus honor) patris
obscureta. Præterea si occasio ferret, jure ut veteres corrigere scriptores,
sepius et erò illustrare: in quo tamen modum tenui, ne in tali argumento
nimis potius viderer, quàm non satis curiosus. Unde est, quod, ubi non
nulli me longiorem mallet, non pedem fixerim, sed quando pro infinito
duxissim satis, ad alia transfolarim. Quid quod etiam opera mihi data,
ut non ad Philosophi minis, quàm Philologi lucernam causis eruerem ser-
monis Romani? Rem sanè difficilem, inque vocibus singulis, & eorum
partibus, à Iulio quidem Scaligero, et erò maximo, subintravit, ac imò
tamen tractatam; in structure et erò ratione et erò attractam; quàm ipsam
ab eo accuratè exponi, plurimum nostra interfussit. Ferre etiam et erò
poteram, Grammaticorum primores crebro adeo inter se discedere, ut quanti-
potissimum sequi oporteat, non aliis sit discernere, quàm per ingenio sit
in his studiis subactò. Imò & Reipublicæ literariæ referre existimaver, si
sententias aliorum ponderando, vel diguum pro virili in veritatem
intem-

intenderem, vel saltem in illud, (si veritas nondum satis diluceat) quod à vero proximè abesse arbitrarer. Quæ omnia qui attendit, facile videbit, operam hanc nostram majorem partem veriùs censuram esse in eos, qui vel sæculis vetustis, vel nostrâ majorumque ætate, de arte bene loquendi ingenii quædam monumenta reliquissent. Ac propterea prius animus erat, opus hoc inscribere ARISTARCHVM; neque, ut arbitror, inepte, aut ambitiosè. Postea tamen visum, non à veteri recedere more meo, qui hæctenus titulis capiar simplicissimis, ne malevolis, quorum tanta seges, dicar fumum potiùs ex luce, quàm ex fumo dare lucem voluisse: aut credar etiam, ex sæculi more, insultasse prioribus, qui fecerunt, quod poterant; ut cunque & nobis reliquerint bene merendi facultatem. Quam neque mihi nunc aliis præcludere animus est. Qui possim? nec ea ingenii mei vis, ut omne id valeam, quod velim: nec studia graviora, vel negotia etiam, quibus quotidie obruor, præstare illud sinant, quod alioqui possim. Lampada igitur hanc illis trado, qui ingenio & otio magis abundant. Mihi verò tam molestâ hæc opera non prorsus perierit, si alii, eâ adjuti, minori deinde negotio hanc artem ad fastigium suum perducant.

HVGONIS GROTHII *Authoris Samnati*

in Viri eximii GERARDI VOSSII de Arte
Grammatica libros

E P I G R A M M A

Grammaticæ verbis quæ nata est ponere leges
Nota diu populis, sed sine lege fuit.
Quippe rudis tantum fuit indigestaque moles,
Principium rerum quale poeta facit.
Deinde loqui pure quam ratione doceret,
Docta parum pure cum foret ipsa loqui?
Ordinis & pure dicendi maximus auctor
Occurrit gemino VOSSIVS ecce malo:
Idem qui nobis Ciceronis tradidit arma,
Et censum veteres egit in historias.
Prudentes fecisse viros, fecisse disertos
Non satis. & pueros jam vetat esse rudes.

PRivilegio Generalium Foederatæ Belgicæ Ordinum cautum est, nequis novum hoc de arte Grammatica opus doctissimi Gerardi Ioannis Vossii, historiarum, ac civilis scientiæ, in illustri Amstelodamensium Gymnasio professoris, proximo ab editionis tempore novennio, vel totum, vel ex parte recudat, vel recudi procuret, vel alibi recusum intra Belgicæ foederatæ fines importet, distrahat, aut divendat, sub pœna confiscationis omnium exemplarium, quæ poterint repereri, ac præterea trecentorum florenorum: ut latius exponitur in diplomate ipsò, dato Hagæ Comitis xxii Sept. an. cld lō cxxxiv.

Subsignat.

Cornelius Musch.

Bibliotheca D. Petri de Toro et Campo = Spanae 1766 LX XV.

GERARDI IOANNIS VOSSII

DE ARTE GRAMMATICA

LIBER PRIMVS:

qui universe

DE ARTIS HVIVS NATVRA.

& particulatim

DE LITERIS

tractat.

CAPVT I.

*Argumentum, & Scopus huius operis. Γραμματικὴ, Latinis literatura. Qui Rab-
binis dicitur: simpliciter Sophisticam dici potuisse. Sophesim, γραμματικὴ,
γραμματικὴ, literati, literatores, scribæ, pro istem. Aliis γραμματικὴ, ac
scribæ istem, qui vocant. Γραμματικός, ὄντι. Scriptum ex scriptulum.
Γραμμα, groma, gramaticus. Κετα, istem olim Grammatici & calcu-
lones. Literatio, Antiquis Grammaticæ solum ars legendi & scribendi: quæ postea
Grammaticæ, vel imperfectæ Grammaticæ. Grammaticæ, & Grammaticæ, lite-
ratoris, ac literati discrimen.*

Cribere aggredior de re Grammatica tenui, ut creditur, argumento, & in quo jam multi defudarint. Quare existimet aliquis, vix aliud mihi relictum, nisi ut plurimis dicta novo aliquo flore vestiam orationis. Sed licet Tullius de rebus philosophicis agebat, *ἵσθησιν ὅτι νῦν διέκρι*

*mate esse, puerile est: plene autem, & perspicue expedire posse, do-
cēti & intelligentis viri:* quanto magis hoc in re Grammatica observari debet! Quare aliud longè in hoc argumento mihi agendum erit. Nempe quò exilius illud existimant vulgo, eo magis mihi curandum video, ut illa potissimum adferam, quæ non minus fructus afferant, quàm voluptatis: quoq; plures de hac arte tractarunt, tanto impensius studebo, ne supervacanea, & vulgo etiam notissima reponam; sed illa solum in hoc circi nostri spatium admittam, quæ vel aliis præsertim, vel paucis observata, vel saltem in quibus multi etiam præstabili eruditionis à veritatis via in errorum semitas deflexerint. Quo conatu me illud consequi posse non diffido, ut illos etiam, quibus per varium Grammaticorum genus volutandi se,

se, omniumque opinioniones persculandi vel otium defuit, vel voluntas, commentatione hæ nostrâ in penetralia ipsa artis deducam. Neque hoc in disciplinæ hujus particula aliqua faciam: sed cum, ut ex Varrone Marcius Victorinus refert, artes omnes bifariam tractentur, extrinsecus si constitutio earum ostendatur, & intrinsecus, si præcepta ipsa exponantur: utrumque mihi propositum erit. Antequam igitur ad interiora illa de literis, syllabis, vocum analogia, & structura, accedam: extrinsecus eam considerabo, quò tota perspicatur ejus natura, ac patefeat, quibus limitibus circumferibatur.

Ac à nomine quidem disciplinæ initium fiat. Est illud satis simplex, cû à primis ejus initiis petatur. Abunde enim constat, $\gamma\rho\alpha\mu\mu\alpha\tau\omega\mu$ dici $\pi\omega\tau\omega\gamma\rho\alpha\mu\mu\alpha\tau\omega$, hoc est *literis*, quasi *literarum* dicas. Itaque *literatura* vocatur à Fabio lib. 11 cap. xiv. Martino Capella lib. 111, Mario Victorino lib. 1 artis Grammat. B. Augustino lib. 11 de Ordine cap. xi 1, Iudoro Origino lib. 1 cap. 111. Rabbini placuit nomen augustius. Nam vocatur iis דקדוק , *dicduc*, hoc est, *subtiliter*: quia subtiliter & accurate literas, puncta, inflexiones, & omnem vocum naturam considerat. Quod si iidem simplicem magis appellationem amassent, potuere id arcessere ab Hebræo ספּר , *sapher*, quasi artem hanc, Latinâ terminatione, *Sophericæ* diceremus. Nam ut $\gamma\rho\alpha\sigma\omega$, *scribo*, $\gamma\rho\alpha\sigma\eta$, *scriptura*, $\gamma\rho\alpha\mu\mu\alpha$, *litera*, quia nempe scribatur, $\gamma\rho\alpha\mu\mu\alpha\tau\omega\mu$, *literaria*, vel *literatura*: ita & Hebræis ספּר quandoque est *scribere*: quomodo R. David Kimchi exponit Psal. lvi. 9. Inde, ספּר , *spher*, hoc est, *scriptura*, *liber*: ספּר , *scriba*, *literator*, *literatus*, *grammaticus*. Ut Iesaiæ cap. xxxi 11. 18: $\text{אֵיֵךְ סִפְרֵי אֵיֵךְ שְׁחֹקֶל}$, *ajeh sopher ajeh schokel*. Vbi lxx vertunt: $\pi\omega\tau\omega\epsilon\iota\sigma\eta\iota\omega\iota\gamma\rho\alpha\mu\mu\alpha\tau\omega\mu\omega\iota$; $\pi\omega\tau\omega\epsilon\iota\sigma\eta\iota\omega\iota\sigma\upsilon\mu\beta\lambda\epsilon\upsilon\sigma\omega\tau\epsilon\iota\omega\iota$. Vulgatus interpres: *Vbi est literatus? ubi legis verba ponderans?* Apost. Paulus 1. Cor. 1. 20 sic: $\pi\omega\tau\omega\epsilon\iota\sigma\eta\iota\omega$; $\pi\omega\tau\omega\gamma\rho\alpha\mu\mu\alpha\tau\omega\iota\omega\iota$; Tertullianus lib. de Idololatr. c. ix. *Vbi sapiens? ubi literator?* Vulgatus, *Vbi sapiens? ubi scriba?* Ut iidem videantur, ספּרִים , *spherim*, $\gamma\rho\alpha\mu\mu\alpha\tau\omega\iota\omega\iota$, $\gamma\rho\alpha\mu\mu\alpha\tau\omega\iota\omega\iota$, *literatores*, *scribæ*. Sed sæpius *spherim* sive *scribarum* nomē excellentiori significatione usurpatur de literatis non quibusvis, sed qui literas sacras in synagogis legerent, & interpretarentur; quomodo & iidem $\gamma\rho\alpha\mu\mu\alpha\tau\omega\iota\omega\iota$ sive scribæ, quia Scripturam sacram enarrant: unde & iidem vocantur $\iota\omega\mu\mu\epsilon\iota$, quasi legisperiti, sive legis divinæ doctores. Quos Grammaticos vocabamus cum lxx, hos iidem dixere $\gamma\rho\alpha\mu\mu\alpha\tau\omega\iota\omega\iota\gamma\rho\alpha\mu\mu\alpha\tau\omega\iota\omega\iota$: ut videre est Deuter. xxix. 10. & xxxi. 28. De eo sic B. Augustinus lib. xv 11 de Civit. Dei cap. xxxix: *Quos Moyses in populo Dei constituit, qui docendis Literis præessent, hos appellat Scripturâ $\gamma\rho\alpha\mu\mu\alpha\tau\omega\iota\omega\iota\gamma\rho\alpha\mu\mu\alpha\tau\omega\iota\omega\iota$, qui Latine dicitur*

multitudo rerum . sine quodam defixo termino infinite patere videretur. Ergo utilitas numer. vni magna necessitate animaduersa est. Quibus duobus repositis nata est illa libr. vtrorum & calculorum profectio, velut quedam Grammatica infantia, quam Varro literaturam vocat.

Proprie vero Grammaticae est ars legendi & scribendi. Nam antiquissimis temporibus tantum legere scribereque discebant, eaque sola Grammaticae nomine intelligebant. Hunc vocis Grammaticae usum cum quidam recte agnoscerent, male tamen defenderunt. Quippe adduxere pro se locum Aristotelis cap. 111 * lib. 1 Sophist. Elench. ubi philosophus huiusmodi adfert *ἑπισημίας* exemplum: *ὅτι μάθασον οἱ ὅτι σημαίει· τὰ γὰρ ὀπισθεν· μάθασον· μάθασον οἱ γραμματικοί.* Vocari hic *γραμματικοί* ajunt, qui scribendi legendique addiscunt rationem. Atqui *ἑπισήμια* est istiusmodi: Grammatici *μάθασον*: Grammatici sicut periti. Ergo periti *μάθασον*. Fraus in eo est, quod, ut ipse Aristoteles mox subdit, *μάθασον* nunc *discere*, nunc *intelligere* significat. At *γραμματικοί* se habent ad *ἑπισήμια*: t, ut species ad genus: cuiusmodi Scholastici dicunt esse *realtiter idem*. Adde quod his, qui solum legere scribereque discant, non satis conveniat vox *ὀπισθεν· μάθασον*, quae, Suida teste, signat *ἄπο μνήμης· λεγέει*, & *ἄπο ὀβριότητος*, *αὐτοῦ γραμματικοῦ*, hoc est, *memoriter & cura scriptum dicere*.

* hoc quod dicitur, iuxta Aristotelem non Pauli.

perites.

Quamobrem validiori nobis argumento fulciendum, quod dicebamus. Istiusmodi est, quod apud Diodorum Siculum lib. xii in antiquis Charondæ legibus Grammatica expresse vocetur *ἑπισήμια τῶ ἀναγιγνωσθῆναι*, & *ῥαφῆ**: quodque eodem modo eam definiat Aristoteles in vi Top t. Verba philosophi sunt, *Ἐπι εἰ ὀπί· πλείω λεγομένη ἢ ὀβριμένη, μη ὀπί πάντε ἀπέδρασαν. εἰον εἰ πῶ γραμματικῶν, ὅτι ἤμω ἢ ῥαφῆ τὸ ὀπαρῶν· ὀπισθεν· ὀπισθεν· ὅτι ἢ ἀναγιγνωσθῆναι· ἢ ὀπί μάλλιν ἢ ῥαφῆ, ἢ ἀναγιγνωσθῆναι, ἢ ὀπισθεν· ὀπισθεν· ὡς ἢ ἑτερος, ἀλλ' ὁ αὐτῶ ταῦτ εἰσῶν.* hoc est, *Præterea si cum de multis dicatur res definita, non tamen aptetur omnibus: velut si quis definiat Grammaticam, scientiam scribendi res prolatis. nam deest, Et legendi. Neque enim magis, qui scribendi quam qui legendi scientiam esse tr. ididit, cum definiat. Quare neuter definiat, sed is, qui utriusque hæc dixit.* Nempe, Aristoteleo quoque avo, nulla artis præcepta discebant, sed solum scribendi legendique artificium: cuius ratio est, quod sermonem vernaculum, uti nosmet nostrum, usu consequerentur. Neque miram videri debet, in tantâ philosophorum ubertate fuisse neminem, qui *ἀναγιγνωσθῆναι* & *ἀνωμαλίας* doctrinam scriptis consignasset, quando & in Belgicâ, & quibusdam aliis linguis, videre est, licet multâ, linguâ vulgari purâ admodum dictione edolarint scripta; neminem tamen eorum hæctenus de linguâ vernaculâ præcepta tradidisse.

* scientia scribendi & legendi. contextu G.

Et talis quidem fuit Grammaticae antiquis temporibus. At postquam

cepta

ro literatores five Grammaticistas , quos Severus in pueritiâ habuit , distinguat à Grammaticis, quibus in patriâ , Romæque usus est. Idem quoque discrimen observat Iulius Capitolinus in M. Antonino philosopho : *Vfus* , inquit , *est magistris ad prima elementa Euphorione literatore , & Gemino comedo , &c.* Et mox : *Vfus præterea Grammaticis , Græco Alexandro , quotidianis Latinis Trofio Apro , & Pollione , &c.*

Hæc eò futius profectui visum fuit , quia viri quidam eruditi plurima quidem de Grammaticâ , & Grammaticâ , magno labore congesserunt : sed dum ad varium vocum harum usum ac significationem non attendunt , locos autorum sic *ἴσα πλάσων* * differentes , tanquam geminos , quasi unum in penum coniecerunt.

* ἴσα πλάσων

C A P V T I I.

Grammaticam non esse scientiam , contr. i quam Iulio Scaligero , & aliis. 2. usum. 3. In vni. Gymnasticè scientia est , contr. i quam statuit Galenus. Cui frustra patrocinium quaerit Mercurialis. Perperam a Mario Corrado , & cæteris , in Grammatices definitione addi , esse & scribendi artem.

Venio ad Grammatices naturam. Ea univèrse explicatur definitione. Deinitio ab officio petitur. Estq; Grammatices munus agere de sermonis puritate , quemadmodum Rhetoris de ejus ornatu , Poeticæ de metro. Itaque rectè definitur , ars pure loquendi. Iul. Scaliger , vir summus , hanc definitionem oppugnans , scientiam , non artem esse vult , lib. 1. de causis linguæ Latin. cap. 1. Ac Scaligerum quoque hac in parte sequitur melioris notæ Grammaticus Nicodemus Frischlinus. Competit tamen ei Peripatetica artis definitio ; quia fabricat notiones secundas ad purè loquendum. Scientia verò esse nequit , quia ea est rerum æternarum ; Grammatica autem est rerum contingentium. Versatur enim circa notiones secundas , quæ cum sint opus Grammatici , ab ejus quoque ut pendeat intellectu necesse est. Adde quòd non ipsæ modo notiones secundæ sint res contingentes ; sed quòd id quoque , ejus gratiâ eæ fabricantur , hoc est oratio , non habeat *τοιαύτη* † immobilè & invariabilem , à quâ certæ fluent passiones de subjecto demonstrabiles. Nam , ut ait Flaccus epist. ad Pisones ,

† τοιαύτη

*Multa renascentur , quæ jam cecidere ; cadentque ,
Quæ nunc sunt in honore vocabula , si volet usus ,
Quem penes arbitrium est , & jus , & norma loquendi.*

* ἴσα πλάσων

Atque ex his lucem scænerant , quæ *παιπέρος* * de Gymnasticâ dicam. Nam eundem in errorem impingit Galenus lib. ad Thrasibulum , quo

Gymna-

Gymnasticam definit, scientiam, quã facultates exercitationum novimus. Η τέχνη γυμναστική, inquit, ἐστὶν ἐπιστήμη τῆς ἐν πᾶσι γυμναστικῆς δυνάμεως. A.V. Ars Gymnastica est scientia potentie omnium exercitationum. Atqui cum Gymnastica finis sit opus, scientia esse nequit, quamvis causas exercitationis virium contematur. Cassia vero est ithæ opera Hieronymi Mercurialis, cum lib. 1 artis Gymnasticæ cap. 111, ut Galenum defensum eat, ab eo ait communiter scientiæ vocem accipi. Nam presse in definitionibus, hinc late sumi debere, sciunt, qui potius sinceræ Aristotelis philosophiæ, quam aliorum fermento, sunt initiati. Sed reveniamus ad Grammaticam.

Differentia Grammaticæ artis à fine peti debet. Est is bene loqui, hoc est pure emendare: pro quo quidam dicunt congruè, sed parum, ut cum illis loquamur, congrue. Nã congrue loquitur, qui loquitur apposite ad rē, cui contrarium sit, de aliis loquenti, de cepis respondere, ut in proverbio est.

Mario Corrado *, alisque plurimis, definitur Grammaticæ, ars bene loquendi & scribendi. Sed de verborum sententia parum convenit inter eos. Sunt enim, qui ita capiant, ut Grammaticæ dicatur esse ars non tantum loquendi, sed & scribendi pure. Aliis vero placet, per scriptiōnem intelligi rationem figurarum ac ductuum. Qui priori modo accipiunt, peccant, cum puritatem scribendi in definitione exprimendam judicant, quandoquidem non aliter scribimus, quam loquimur: ac scriptio accedit loquelæ, eoque locum habere non possit in definitione. Hæc enim essentialia duntaxat assignare debet, quia proprie est *ἐπιστήμη τῆς γλώσσης* †, ut ait philosophus lib. 11 Analyt. poster. cap. III § VII.

Nec minus peccant, qui *τὸ scribere* adiungunt, si solum ad literarum figuras respiciunt. Nam etiam cura ductuum ad Grammaticam pertinet, quæ Capellæ *, Isidori †, aliorumque sententia est: non tamen in definitione ejus id poni deberet; nihilo sanè magis, quam Arithmetice definitioni diceremus, eam esse bene notandi artem; quamvis aliud sit notatio, aliud numeratio, atque de utraque agere sit Arithmetici. At jam ne quidem Grammatices munus est docere figuras literarum: sed Grammaticæ, quæ viam munit ad Grammaticam: quemadmodum è Fabio ostendebamus.

At illorum magis ferri sententia potest, qui eò scribendi vocem apponunt, quòd, corrupta jam à multis seculis pronuntiatione Latine linguæ, plurima aliter scribi debeant, quam vulgo pronuntientur: ubi si peccetur, scripturæ vitium castigare debeat Grammaticus. Nec propterea tamen in definiendo necessarium est scripturæ fieri mentionem, quia Grammaticen spectamus pro natura artis, quæ erat us seculis, cum omnia pronuntiantur similiter ac scribuntur.

CAPVT III.

Grammaticæ usus in vita omni privata, ac publica. Prometheus ejus inventio tributa a Græcis: Et quando is vixisse credatur. Grammatices, quatenus origines vocum expendit, origo videtur a Plaone. Methodices vero inventio rediit ad Aristotelem referuntur. Quem secutus Theodoretus. Lanprius tamen & Hæus, Grammatici, ab Aristotele ipso memorati. Epicurus Grammaticam docuit. Stoicorum in eadem studium. Ab Alexandrinis est admodum excolta. Estque claris omnium disciplinarum. Apud Romanos quoque in honore fuit: qui Grammaticis immunitatem indulgere: at non item Grammaticis. Scepticorum dubitatio, sume Grammaticæ nihil, imo coquis sit Grammaticus.

Proximum videtur, ut partim de multiplici Grammaticæ utilitate dicam, partim etiam exponam, cui debeat nobilissimæ hujus artis beneficium. Ac Grammaticæ quidem sive literationis is usus maximus, quod, ut Sextus Empiricus * ait, ἡ τὰς τῶν λόγων ἴσως †. Quomodo & Lactantius lib. III cap. XXIV: *Discende istæ communes literæ propter usum legendi, quia in tanta rerum varietate, nec disci audiendo possunt omnia, nec memoriâ contineri.* Nempe, ut Quintilianus ait lib. I cap. VII: *Hic usus est literarum, ut custodiant voces, & velut depositum reddant legentibus.* Vnus ille se exerit in privatis, publicis, sacris. Et, ut particularim magis dicam, in iis, quæ propriæ memoriæ causâ annotamus, velut de die nostrorum natali, aut mortuali: item in epistolis, pactis, oppignerationibus, testamentis: præterea in legibus, fœderibus, rebus judicatis, decretis: adhæc iis, quæ doctrinarum studia spectant, sive sint de linguis, sive de rebus gestis, sive de orbe artium liberalium, sive de philosophia, sive de religione. Livius lib. VI: *Rare & parvæ per ea tempora literæ fuerunt, una custodia fidelis, rerum gestarum memoria.* Plinius lib. XIII cap. XI: *Hujus tenuis rei usu scimus maximo constare humanitatem vitæ, memoriam, ac hominum immortalitatem.* Tertullianus lib. de corona Militis: *Literis necessarias confitebor, & commercii rebus, & nostris erga Deum studiis.* De scripturæ bono in epistolis, vide sis Basilium epist. LV ad Ambrosium: & Theodoretum orat. IV de Providentia. Sed imprimis de multiplici aded utilitate illustris est locus Diodori Siculi lib. XII, ubi de Charondæ legibus tractat. Sic enim scribit: τῶν γὰρ γραμματικῶν ἁπλῶς τὰς ἀλλὰς μαθήσεις προικρῖεν ὁ νομοθέτης: ἢ μάλ᾽ ἀποσκοπῶν. Ἡ δὲ ταύτης τὰ ἀλλὰς ἐ χρησιμώτατα ἢ πρὸς τὸ βίην ἐπιτελεῖσθαι, λύσεις, ἐπιστολάς, διαθήκας, νόμους, τὰλλα τὰ τὸ βίην μάλιστα ἐπιπροσδοκῶν. τίς γὰρ ἀνὴρ ἐγκόμιος διαδοῖσθαι τῶν γραμματικῶν μαθησῶν; Ἡ δὲ τούτων μόνων οὐτε βελτιώτικότες τοῖς ζωσὶ δὲ μνημονεύουσιν. ὅς ὁ μακρῶν τοῖς τοτοῖς διασώτεις, τοῖς κλέισιν ἀπεχρῖσθαι, ὡς ἀλλοτρῶν παρῆσιν.

* contra Methodios
† in epist. ad
T. methodios ad
ecclesiam ad
vi.

ἔωσι, ἔστι τὸ γραμματικὸν ἐπιπέδον· ἢ τε καὶ πάλαιον σωθῆναι ἐν ἰθυσίῃ ἢ βα-
 σιλεύσει ἀπὸς διαίτησιν τῶν ῥητορικῶν ἢ ἔστι τὸ γραμματικὸν ἀσφάλεια βιβλίου ἀπὸ τῶν ἐπι-
 πέδων· καθόλου τὰς ἁπλῆς ἔστι τῶν ῥητορικῶν ἀσφάλεια βιβλίου, καὶ τῶν ῥητορικῶν,
 ἐστὶ τὸ φιλοσοφικὸν ἔστι τῶν παιδείων μὴ τρεῖς, ἔστι τρεῖς ἡμεῖς αὐτοὶ παραδίδομεν
 εἰς ἀπαντὰ τὰ αἰώνια διὰ τὸ μὴ εἶναι τὴν πᾶσαν ἀπὸ τῶν ῥητορικῶν, ἢ τὸ καθόλου εἶναι,
 πᾶσι ἐκ τῶν γραμματικῶν συζητήσεων παιδείων. Id est, *Litterarum enim scientiam et
 artis disciplinam non immerito praeferebam censui legislator. Huius cum adjuvencia
 res plurimas, & communium et maxime conducibiles, ut suffragia, epistole, testamenta,
 leges, aliaque ad rem vitam institutionem necessarii, comparantur. Quis vero dignus
 litterarum disciplinam laudibus profecturatur? Haec sola efficiunt, ut defunctorum me-
 moriam inter vivos perduret. His interuentibus, qui longissimis terrarum intervallis se-
 parati, cum procul absentibus, tanquam prope obstantibus, colloqui miscent. Hanc
 certitudo ad procerum & patrum cum populis aut regibus interiorum, eadem simile con-
 fertur magnopere conlucet. Haec denique pulcherrimas errorum prudentium sen-
 tentiam, Deumque responsa, & philosophiae dogmata, & breuiter totum disciplinarum
 orbem sola conservant, & posterorum memoriae usque ad omnem aeternitatem com-
 mendant. Idcirco vitam quidem a natura triuini; bene autem beateque vivendi rationem
 litterarum disciplinae acceptam esse referendam, siuui debet. Haec Diodorus. Est
 vero stupendum plane, quod tantum boni redundet ad humanum genus
 ex paucis ac minutis lineolis: ut quibus contineatur, quicquid facimus,
 dicimus, cogitamus. Quare merito literas reponas inter miranda naturae.
 Quod & Tullii iudicium est in primo Tuscul. Quae est, Vbi quandi obstupe-
 factus, Quis, inquit, sonus vocis, qui in manu videbatur, paucis litterarum notis ter-
 minaret? Hunc tanti boni inventorem esse Prometheum, traditum est a
 Graecis. Suidas: Προμηθεὺς εὖρος ὄρωσεν τὴν γραμματικὴν ἐπιστήμην*. Pro
 quo Cedrenus simpliciter: Προμηθεὺς τὴν γραμματικὴν, ὡς εἶπεν, ἔκλεψεν. Ut
 fortasse apud Suidam legi debeat: γραμματικὴ καὶ ἐπιστήμη. Γραμματικὴ
 autem nomine hic intelligi debet γραμματικὴ, quae Grammatices infan-
 tia est, solaque antiquissimis temporibus disciebatur. Cujus inventum
 Prometheo tribuere, ut aliarum prope omnium artium ac scientiarum
 primordia. Vixit is, si Eusebium audiamus, puero Mose: si Tatianum, &
 Clementem Alexandrinum, eo iam adulto, siue temporibus, ut idem a-
 junt, Triopae, septimi Argivorum regis, & Cecropis, regis Athenensium
 primi. Sed Promethei res pertinent ad tempus μωσικόν*, cuius pleraque
 incerta. De vero autem γραμματικῆς, siue literationis auctore infra com-
 modius differetur, cum de literis particulatim agendum erit.*

Nunc potius videamus de nobiliori perfectioreque Grammatica, quam
 litteraturam dicimus, ac solam Grammatices nomine dignamur. Pene in
 confesso est, primum Platonem quaedam mouisse circa artem Grammati-
 cam.

† multum agita-
tam ventilatam-
que.
* natur.
† positioe.

cam. Nam præterquam quòd in Philebo docet, quâ ratione literarum doctrina tradi possit, in Cratylo habemus illam *πολυσφύλλητον* † disputati-
onem, utrùm nomina significant *φύση* *, an *δέση* †. Verùm rudia hæc fue-
re artis initia, magisque ad exegericen & vocum origines pertinent, quàm
ad methodicen sive artis præcepta. Et tamen propterea apud Laertium
Phavorinus in *VI II* Variâ historiâ de Platone ait, *πρώτος ἐθεώρησε τὴ Γραμ-
ματικὴν τὴ δὲ δύναμιν*: primus inspexit Grammatices vim. Quod planè exponi de-
bet de origine vocum. Vnde Diogenes mox subjicit: *Διελέχθη αὐτὸ ὀνο-
μάτων ἐρθότης*: differuit de nominum recta impositione. Iustius igitur Aristote-
les artis hujus autor censetur: qui primus voces distinxit in certas classes;
puta, nomina, verba, & *συνδεδεσμέναι* seu copulas; primus quoque generum
doctrinam profecutus est, aliâque nonnulla explicuit; ut cùm aliis ejus ex
scriptis peripicuè, ac tanquam de plano dilucet; tum imprimis ex eo,
quem è tribus superstitem habemus, de re Poetica libro. Et sanè Dio
Chrysofomus orat. *L III*, quæ est de Homero, cùm dixisset, poetarum in-
terpretes prius esse *νεβλικες* vocatos, postea *γραμμαλικες*, quales fuerè Ari-
starchus ac Crates: addit, multa etiam de Homero in dialogis disputari
ab ipso Aristotele, *ἀπὸ τῶ φασι πλὴν νεβλικῶ τε καὶ γραμμαλικῶ ἀρχῆς λαβὴν*. à
quo ajunt initium cœpisse artem Criticam & Grammaticam. Vbi non de nihilo
est, quod neutiquam contentus dicere Criticam; addit & Grammaticam.
Nam etsi Critici postea acceperint nomen Grammaticorum, naturâ ta-
men latius patet Grammatici appellatio. Atqui Aristoteles non tantum
poetarum mentem exponit, quales Critici dicebantur; sed ea etiam do-
cet, quæ ad *μέθοδον* sive artis Grammaticæ naturam pertinent. De metho-
do quoque egit Theodectes. Quem cum Aristotele tres solùm classes
vorum, verba, nomina, & convictiones, tradidisse, auctor est Quintilia-
nus lib. *I*, cap. *VI* *.

* sive, ut alii di-
stinguunt, cap. 4.

Fortassis tamen & Aristoteles, & Theodectes, ali-
quid debere Lampro, & Ileo: quos Grammaticen reliquique auctor est
Aristoteles ipse lib. *II* Magnorum Moralium cap. *VII*: *Ὁ δὲ ὡσαύτῃ ἔστι τῶ
ἐπιστημῶν ἕχθῃ, οὖν τὴ γραμματικῆς, ἢ ἀλλῆς ἰστοσεῶν. ἐὰν ἔχη τὴ λάμπος πλὴν
γραμματικῶ, ὁμοίως δὲ διακείσθῃ ἑσθὸ τὴ γραμματικῆς τῆς αὐτῆς ὁ γραμματικῆς, ἀλλῶ
ὄψεων ἔχοντι γραμματικῶ, ἢ δύο εἰσι διάφοροι αἱ γραμματικαί, ἢτ' ἐν λάμπος, καὶ
ἢ ἐν Ἰλέ. Neque enim (in voluptatibus, quæ specie differunt) est, quemadmo-
dum in scientiis, ut Grammaticâ, vel quacunque alia. Non si Lampus Grammaticam
habeat, & illa afficiatur hic Grammaticus ab hac Grammatica, ut quivis alius habens
Grammaticam, non sint nimirum duæ Grammaticæ diverse, quæ in Lampro, & quæ
in Ileo. Fortasse & ars hæc aliquid postea debuerit Epicuro, qui Aristotele
moriante annorum erat *xx*. Saltem Epicurum *γραμματικῶς ἐπισκοπῶν* γε-
νησθαι †, priusquam, lectis Democriti libris, ad philosophiam se applica-*

† grammaticam
ἐπισκοπῶν.

ret, ex Hermippo testatum facit Diogenes Laertienſis*. Sed hoc utcum-
 que eſt. Ariſtotelis, ac Theodectiis inventis pluria accuderunt philoſophi
 ſequentes, cum primis Stoici: ut ex Fabio † etiam cognoſcere eſt, & Laer-
 tio imprimis, nec non Apollonio Alexandrino. Atque ita paulatim ars ex-
 crevit in juſtum *σῆμα**; quod cujus opere conſecuta ſit maxime, in
 obſcuro lateſcit. Non dubium tamen, quin præcipue debuerit hæc ars Ale-
 xandrinis. Qui non minus ob Grammatices peritiam jaſtare ſe ſolent,
 quam Thebani, quia tibiã; Mitylenæi, quia citharã optime canerent:
 quemadmodum teſtis eſt Menander Rhetor in iis, quæ de genere demon-
 ſtrativo ſcripſit lib. I cap. XVI. Nec mirum, ſi tantopere philoſophi, & a-
 lii, hoc ſtudium excolerint. Eſt enim clavis omnium diſciplinarum: cum
 artes ac ſcientias docere nequeamus, niſi alii alios intelligamus, quod ſer-
 monis præſtat diſciplina. Hinc luculenta illa elogia Grammatices apud
 Fabium lib. I cap. IV. Caſſiodorum lib. IX, epiſt. XXI. ac tot alios. Hinc
 quoque eſt, quod apud Romanos tanto in honore fuerunt pænulati illi
 magiſtri: quodque ſummæ etiam dignitatis viri hoc ſtudium amplexi
 fuere: de quorum utroque Tranquillus libro de illuſtribus Grammati-
 cis. Quin & beneficio immunitatis gaudebant: ut indicant hæc Arcadii
 Charifi verba L. ult. D. de mun. & honor. *Magiſtris, qui civiliũ mune-
 rum vacationem habent, id eſt*, Grammaticis, & Oratoribus, & Medicis, & Philoſo-
 phis, ne hoſtium recipere a Principibus fuiſſe immunitatem indultam, & D. Veſpa-
 ſianus, & D. Hadrianus, reſcripſerunt.* At negatus iſ honoꝛ illis, qui non Gram-
 matici ſive profeſſores, ſed Grammaticæ, ſive ludii magiſtri forent. Mo-
 deſtinus l. I I, ut gradatim. §. fin. ff. de Muneribus & honor. *Eos qui ri-
 mis literis pueros inducunt, non habere vacationem, Divus Magnus Antoninus reſcri-
 pſit.* Et Ulpianus l. Sextum decimum. 2. §. fin. D. de Vacat. & Excusat.
 Mun. *Qui pueros primas literas docent, immunitatem a civilibus muneribus non
 habent. Sed ne cui eorum, quod ſupra vires ſit, indicatur, ad præſidis religionem per-
 tinet, ſive in civitatibus, ſive in vicis primas literas magiſtri doceant.* Etii verò ea ſit
 neceſſitas ac præſtantia artis Grammaticæ; Sceptici tamen ut aharum, ita
 hujus quoq; diſciplinæ utilitatem in dubium vocabant: imò etiam ambi-
 gebant, an Grammaticus vel Criticus eſſet quiſquam: quæ res præbuit
 occaſionem Galeno, ut librum ſcriberet hoc titulo, (quemadmodum ipſe
 commetatione de propriis operibus ait) *Εἰ τὸ δὲ τῆς κριτικῆς ἐπιπέδον ἐστὶν ἢ τῆς
 μαθηματικῆς.* Argumenta eorum, ſubtiliora ſanè, quam ſolidiora, legere poſſis
 apud Sextum philoſophum in opere Pyrrhonarum *ἑποδῶν*, & in iis,
 quæ adverſus Mathematicos diſſerit: item apud Franciſcum Picum Mi-
 randulanum lib. III cap. III de vanitate doctrinæ gentium, & veritate
 religionis Chriſtianæ. Ac fore propediem arbitror, ut quæ acutè adverſus

* In vita Epi-
 curi.

lib. I. cap. 6.

* corpus ac civi-
 tatem.

* videtur leg. i-
 tem, pro quare
 et: quantum id
 eſt, repetit.

† Eius ſententia
 quæ eſt in
 Grammaticis

fus hanc sententiam differuit, publici juris faciat Casparus Barlæus, dubium poeta melior, an philosophus, antè in Lugdunensi Academia, nunc denuo in illustri hoc Amstelodamensium Athenæo collega exoptatissimus.

CAPUT IV.

Grammatices divisio in μεθοδικήν, & ἐζηγητικήν. Cui μεθοδική, atque alio nomine ἐπεισική vocatur. Τεχνικοί, τεχνουργοί, artigraphi, tum presse pro artis Grammaticæ scriptoribus, tum laxè de aliarum artium doctoribus. Tyrannionis junioris ætas, conditio, ac de arte hac libri. Demetrius Ixion, Nicanor Hermiæ, Pausanias Cæsariensis, Lupercus Berytius, Hyperchius Alexandrinus, quæ de arte hac scripserint, & quando vixerint. Didymi duo, & Philoxenus Alexandrinus technici. Apolloni Dyscoli ætas, de structura liber, ejusque commendatio. Vti & Herodiani, filii ejus. Trypho, Ælius Dionysius, Charoboscus. Iudicium de Chrysolora, Demetrio Chalcondyla, Constantino Lascare, Theodoro Gaza, Urbano Bellunensi. Litterarum Grammatices scriptores deperditi, Emnius Iunior, Iulius Cæsar, Nigidius Figulus, & alii. Item qui supersunt, ut Varro, Palæmon, Valerius Probus, Sospitæ, Diomedes, Priscianus, & quando is vixerit. Macrobbi excerpta de Græcæ Latinæque lingue convenientia ac discrimine. Ioannis Erigenæ, ac Macrobbi ætas. Technici alii. Quam tardè Hebræus sermo artis præceptis tradi cœperit. Rabbi Iuda Chug, R. Jonas Cordubensis, R. Aben-Esra, R. David Kimchi, technici, quæ, & quando scripserint. R. Abraham de Balmis, & Elias Levita.

Quia, quid Grammaticæ sit, & quomodo à Γραμματικῆν differat, de qua ejus utilitate, ac inventione dictum est, ad divisionem Grammatices accedemus. Partes ejus plerique faciunt duas, μεθοδικήν seu ὀριστικήν, & ἐπεισικήν, seu ἐζηγητικήν. Μεθοδικήν consistere volunt in artis præceptis: ἐζηγητικήν verò in intellectu & enarratione auctoris. Est hæc sententia Philonis *ὅτι τὰ ἀπορραυδύματα συνόδου*, Quintilian lib. i cap. iv & ix, Diomedis lib. ii, capite eo, cujus lemma, de Grammatica. Ac de priori quidem parte iis planè assentimus. Satis enim apertum est, eam sic dici, quia continet μεθοδικόν, hoc est, viam, rationemque docendi, prout Theodorus eam vocem transtulit. Nempe agit de sermonis veluti corpore & affectionibus; & artem definitionibus, divisionibus, ac regulis, explicat. Quemadmodum autem à methodo vocatur μεθοδική, ita à definitionibus dicitur ἐπεισική, quasi finitiva; ac à præceptis artis τεχνική, quasi artificialis. Qui verò aliquid hæc de parte memoriæ prodiderunt, ii dicuntur τεχνικοί, & τεχνουργοί; quomodo Suidas Herodianum vocat in Ἀπολλώνιος. Artigraphos, hybridâ voce, nominat eosdem Servius in lib. i & ii An. & Cassiodorus præfat. collectaneorum de orthographia. Invenio & eandem

cit, quod summus vir, Theodorus Gaza, penè illud omne ei debet, quod tradit in quarto Grammaticorum Institutionum, hoc scilicet excepto, quod de tota re γραμματικώτερον † ipse scripsit. Adhæc doctissimus Thomas Linacer Apollonii Alexandrini de dialectis, item de vocum passionibus, Ac videtur is Trypho, qui ætate vixit Augusti, pluraque alia reliquit, quæ Suidas commemorat. Item exstat Elii Dionysii opusculum *Ἐπι* ἀλλοι- των ἑρμῶτων*, & *Ἐπι† ἐγκλινομένων ῥιζῶτων*: nec non Ioannis Grammatici *Ἐπι ἐγκλινομένων*, uti & de dialectis. Etiam Chæroboſci superest libellus *Ἐπι ἐγκλινομένων*, & *Ἐπι^ῆ ἔς μ*, & de femininis in ο̄ exeuntibus, deque *ῥ ἐφ' αὐ- σμῶ^ν N*, five, quibus r addatur, vel non addatur: adhæc ad eos differtatiuncula, qui ubique regulas & formationes quærunt. Cujusmodi libellos, vel antiquitatis causa, operæ sit conjunctim uno legi volumine. Nunc habentur sparsim, & propterea leguntur à paucis. Multi etiam renascentibus literis, præclarè de arte hac meriti sunt. Ex his Emanuel Chryſoloras idoneus est, unde discantur principia linguæ Græcæ. Nisi quod verborum formationes omittit. Plenior Demetrius Chalcondylas, qui Græcæ linguæ post Argyropolum Florentiæ professor fuit: sed, Politiani ambitione inde eiectus, Mediolanum se contulit. Chalcondylæ erotemata Petrus Danefius impensè laudabat, eaque Budæo auctore, primus publici juris fecit Melior Volmarus. Addendus Emanuel Moschopulus *Ἐπι σμῶτῶ^ν ἔς ο̄^ς* *. In opere ejus *Ἐπι ἁεδῶ^ν* multa sunt nullius usus, nec pauca falsa. Guarinus Veronensis excerpſit Chryſoloram. Fusius de arte scripsit Constantinus Lascaris. Is linguam Græcam docuit Messana, quæ eo tempore, quasi alteræ Athenæ habebantur. Vitâ excessit, dum Grammaticæ institutiones ab Aldo excuderentur, cum primum vix librum ab eo editum conspexisset. Latine vertit Aldus: sed castigatius postea edidit Gaspar Philomusus. Omnium verò doctissimè hanc artem libris quatuor tractavit Theodorus Gaza Theſſalonicensis. Cujus operam ab ingenio & doctrina sic commendat Franciscus Robortelius †, ut nulli veterum postponendam dicat. Nec ei se simile quicquam legisse, eo in genere, dicebat Budæus *. Is primo quidem libro agit de literis, & octo orationis partibus, præpositione exceptâ, de qua libro iv. Secundo accuratius illa de octo partibus expendit, ac, præter cætera, temporum formationem exponit. Atque hos duos libros Erasmus vertit. Tertio considerat accentus, quantitatem, orthographiam, & varios barbarismi modos. Quartus est de structura orationis, & variis dicendi formis. Interea tantus scriptor utilior his est, qui jam aliquousque profecerint. Ipse liber primus brevitate nimia obscurior est. Longeque prioribus difficilior est quarecus.

† magis ex arte Grammaticæ.

* de verbis inclivabilibus.
† de verbis inclivabilibus, simul etiam ac reduplicantibus in præcedentem.

* de structura.

† comment. in Anſtoſtole de re poetica libr. iij. ubi quid sit disputat.

* Helias Anſtoſtole præſul. in libro.

quartus. De quo Constantinus Lascaris aiebat, *Ἀλλῆς πολυμύτης δεῖσθαι* † : † De his naturis magister.
 uti olim dixerat Socrates de libro Heracliti sibi ab Euripide oblato.

Quare nec nomine suo indignum putarunt duo præstantissimi viri, Iacobus Tufanus, & Lazarus Bonamicus, ille si Luteriæ, hic si Patavii eum publicè enarrant. Eademque res impulit doctissimum virum Heliam Andream, ut luculento cum illustraret commentario : idque ope imprimis Apollonii Dyscoli : quem Theodorus, ut aiebam, maximè secutus. Atque hi, quos dixi, artem Græcè loquendi, Græcè signarunt. Ex his autem, qui Latine scripserint, primus, qui aliquo loco haberi mereatur, Urbanus Bellunensis fuit. Hunc aliquis temporum ignarus eum esse existimet, de quo sic Leander in descriptione Italiæ, ubi de Foro Cornelii seu Imola agit : *Urbanus item Grammaticus, summè liberalium artium Grammatica præditus, qui superioribus annis, testatà multis in locis eruditione sua, decessit, Imolanus erat.* Sed alius est, de quo antè dicebamus, nempe Leonis X præceptor, patriâ Bellunius sive Bellunensis : de quo fufissimè Picrius Valerianus lib. 11 de litteratorum infelicitate. Legendus autem, non uti primò conceptus, auctoreque ignaro editus est ab Aldo; sed ut postea ab auctore auctus est & digestus, atque in Germania recusus. Vibani exemplum multi postea fecuti : ex quibus doctrinæ & industriæ laudem maxime mihi meruisse videntur Angelus Caninius, & Fridericus Sylburgius.

A technicis Græcis transeo ad Latinos. Qui ad excolendam hanc artem Græcorum exemplo fuere invitati. Docet hoc Tranquillus de illustribus Grammaticis : *Primus studium Grammaticæ in Urbem intulit Crates Mallotes, Aristarchi æqualis, qui missus ad Senatum ab Attalo rege, inter secundum ac tertium bellum Punicum, sub ipsam Enni mortem, cum in regione Palatii prolapsus in cloacæ foramen cras frogisset, per omne legationis simul & valetudinis tempus plurimas acroases subinde fecit, assidueque disseruit, ac nostris exemplo fuit ad imitandum.*

Quibus ex verbis, vir quidam eruditissimus occasionem arripit, artem eam, qualis ab illo tempore multis seculis Romæ & alibi obtinuit, *Cloacianam* vocandi : quia, ut ait, ex cloacæ foramine una cum claudio magistro emerferit : ut minimè mirandū putet, si multis sit inquinata sordibus, pravoque malè talo incedat. Festive id dictum videtur. Sed Crateti injuria fit. Nec enim Grammaticen debemus cloacæ, quæ Grammaticum penè perdidit : verùm Græciæ, seu Asiæ unde eam attulit Crates. Quæque in epse vel stulte postea tradita sunt à Latinis, ea non possunt homini Græco imputari, pauculis fortasse exceptis, pertinentibus ad Grammaticen, quatenus ea Græcæ & Romanæ linguæ communis fuit : sed proprio potius eorum stupori adscribi debent : ut qui vel linguæ suæ non satis essent intelligentes, vel negligissent differendi disciplinam : unde tot fatuæ definitiones,

nitiones, ac divisiones, tantaque ordinis confusio. Nec tanta fuit veterum stultitia, ac posteriorum. Quod magis credo pateret, nisi injuria temporum abstulisset nobis antiquissimum ac præstantissimum quemque eorum, qui de lingua Latina aliquid, quod ad *μεθόδους* spectaret, scripto consignasset. Nunc non modò desideramus libros duos Ennii Junioris, quibus de literis syllabique, item de metris scripsit, ut ex Lucio Cotta refert Suetonius lib. de Grammat. Ill. aut libros Iulii Cæsaris de Analogia, quorum meminit Suetonius in Iul. Cæs. & Charitius lib. I: sed etiam, quæ commentati sunt Nigidius Figulus, Cornelius Nepos, Aruntius Comminianus, Plinius Secundus, Valgius, & alii aliquot, quos res ad methodicam pertinentes tractasse, argumento sunt, quæ ex iis proferunt, cum alii, tum imprimis Sospiter Charifius.

Inter eos verò, quorum aliquæ supersunt commentationes, familiam ducit M. Terentius Varro; cujus hoc in genere tres de Analogiæ libri perennarunt. Iisdem, ob superstites aliquas majoris operis reliquias, annumerari debet *Q. Rhemnius* sive potius *Remmius* (quomodo, Aldo teste, in veteri lapide vocatur) *Palæmon*, *Vicentinus*, *Grammatica arte celebris*, ut ait Plinius lib. XIV cap. IV, ac doctrinæ nomine Iuvenali etiam laudatus lib. III, sat. I:

* *M. Cœcili*.

Quis gremio Enceladi , doctique Palemonis adfert,*
Quantum Grammaticus meruit labor?

Ab eodem Grammaticam idem *ἑρμηνείας* *Grammaticam* appellat lib. II sat.

Hanc ego, quæ reperit, voluitque Palemonis artem,
Servatâ semper lege & ratione loquendi.

† ad annum Domini 49.

* in *Vita Persii a Pythæo edita,* & in *sat. 6 Iuvenal.*

Vixit, Eusebio teste †, sub Cæsare Claudio. Auli Persii & Quintilianii oratoris præceptorem fuisse, docent veter. glossæ in Persii & Juvenalem*. Supersunt & reliquæ non aspernandæ M. Valerii Probi Berytii, quem Grammaticorum eruditissimum vocat, ac Neronis ævo vixisse, ait idem Eusebius. Claudius is catalogum illustrium Grammaticorum apud Tranquillum. Sed imprimis τὰ τεχνολόγια studia juvare possunt, cum Sospiter, & Diomedes: de quorum ævo non satis patet: tum Priscianus, qui Iustini senioris, & Iustiniani Imp. tempore floruit; ut constat ex Cassiodori de Orthographia libro. At longissimè aberrat Nicodemus Frischlinus, cum in Paralipomenis scribit, Priscianum esse Technicorum, qui existunt, antiquissimum. Siquidem hic non uno loco meminit Charifii, cui & Probum adjungit lib. IX. Fortasse & inter Technicos, quibus præ cæteris debemus, annumerandus foret Theodosius Macrobius, si extaret liber ejus *De differentiis & societatibus Græci Latineque verbi*. Nunc tantummodo

tummodo habemus quædam excerpta concinnataque à Ioanne nescio quo. Nam in calce libelli solum Ioannis nomen exprimitur. Putabat P. Pythæus, eum esse Ioannem Erigenam Scotum, qui Dionysium Areopagitam Latinè vertit, & tempore Karoli Calvi vixit: ut constat ex libb. Ecclesiæ Lugdunensis, quos adversus istum Erigenam scripsit: item ex epistola Nicolai ad Karolum Calvum, ac Matthæo Westmonasteriensi ad annum **IOCCCLXXXI II**, & Guiljelmo Malmesburiensi lib. **II** de gestis regum Anglorum cap. **IV**. At Macrobius ipse claruit ætate Theodosii Senioris: & ejus filiorum: ut qui æqualem se dicat Servii * Honorati, qui in Virgilium scripsit, & Aurelii Symmachi †, cujus epistolas habemus. Imò ex codice Theodosiano * constat, sub Honorio ac Theodosio Iuniore fuisse sacri cubiculi præfectum: quemadmodum monitum optimo & doctissimo amico nostro, Iliacio Pontano †. Exstant & de arte Grammatica commentatiunculæ Phocæ, Asperi Iunioris, Donati, Servii, Sergii, Maximi Victorini, Cledonii, B. Augustini, P. Consentii, Flacci Alcuini, qui Caroli Magni magister fuit, & Eutyichis, qui de discernendis conjugationibus scripsit. Sunt & technici alii, sed qui non tam de *ἑρμηνεία*, quàm ἑρμηνεία tractarint; quos iccirco suo loco commemorabimus. Rei quoque metricæ autores, ut Terentianum Maurum, Marium Victorinum, Marium Plorium, Cæsium Bassum, ac similes, eò omitto, quia metrum non tam ad Grammaticam, quàm Poeticam pertinet, ut sequenti libro ostendemus.

Mirum verò Hebræos, quorum lingua est antiquissima, serò aded, multoque post ipsos Arabas, de Grammatica arte scribere cœpisse. Nam cum jam Arabes de Arte penè scribere desinerent, Iudæi de ea primùm signare aliquid cœperunt. Primus eorum fuit Rabbi Iuda, Davidis filius, cognomento Chiug, oriundus ex Fesa, urbe Africæ. Is circa annum Christi ∞ **XL** duos edidit libellos, unum de raphe, sive de literis **גִּוּר כֶּפֶת**

nunc molliùs, nunc duriùs pronuntiandis: alterum de geminatione, sive de vocibus literam quampiam geminantibus. Proximus ab eo Rabbi Ionas Cordubensis, professione medicus: qui itidem libros scripsit duos, unum de artis præceptis, alterum de significationibus verborum. Tertius fuit Aben-Esra, sive Abraham ben Esra, Hispanus, qui circa annum claruit ∞ **CLX**. Hic præter commentarios, quos edidit in libros sacros, scripsit **סֵפֶר צְחוּת בְּדָקוּד**, id est *librum elegantiarum in Grammaticis*: item **סֵפֶר שְׁשׁוֹן הַקּוּדֶשׁ** id est *librum bilancis linguæ sanctæ*, quomodo inscripsit, quia regulas tradit, ad quas examinari oporteat linguam Hebræam. Quartus est R. David Kimchi, qui vixit circa annum ∞ **CXC**. Is cum videret,

* lib. 1. Sat. cap. 2. & lib. 6. cap. 6 & 7.

† lib. 5. Sat. cap. 1.

* lib. 6. Tit. 8. de præpositis sacri cubiculi.

† notu in Macrobius lib. 1. Sat. cap. 1.

deret, multa confusè diffusèque scripta esse à R. Iuda, & R. Iona; ad hæc multa scitu necessaria præteruisse; succinctius pleniusque, ea studuit complecti. Atque iccirco nomen operi suo fecit, ספר מכלול, *liber comprehensionis*. Est verò opus bipartitum. Pars una dicitur דקרוק, *Grammatica*: altera verò ספר השרשים, *liber radicum*, sive lexicon. Atque hi vivere intra millesimum à Christo annum, annumque supra eum ducentessimum. Quod verò ad eos, qui intra hos centum circiter annos artem hanc è Iudæis tractarunt, facile eorum principes sunt hi duo: R. Abraham de Balmis, qui circa annum ∞ Io xx scripsit Grammaticen, eamque inscripsit מִקְנֵה אֲבוֹתָם hoc est, *peculium sive possessio Abrahæ*: & Elias Levita, qui natus in civitate nova Eysch, haut procul à Noriberga, ac, invitis popularibus suis, Christianos Hebræam docuit linguam, cum viva voce, tum variis editis libellis. Atque istorum, & aliorum scriptis adjuti plurimum Christiani hujus linguæ præcepta docere & ipsi cœperunt: omniaque ordine meliori, quàm Iudæi fecerant, tradiderunt.

CAPUT V.

Cur Grammatices partem appellant ἱστορικὴν τέχνην, & ἰσοεικῶν: & super eo viri docti lapsus. Ἐξηγητικὴν τέχνην, quatenus scriptorum omnium enarrationem spondet, non esse partem Grammatices. Verum ἱστορικὴν τέχνην, quatenus ad Grammaticen pertinet. Vorum Græcarum interpretes illustriores; imprimis, ex quibus conflatur Suidæ lexicon, ac complurium atas. Grammatici, qui Romanarum vocum significationes & origines signarint. Gellii, & Arnobii loca duo, quibus celebriores complexi Grammaticos: sed in quibus & technici compareant.

DE μεθόδῳ ἢ, ejusque scriptoribus, satis dictum. Alteram Grammatices partem vocant ἱστορικὴν τέχνην*, vel ἰσοεικῶν†. Ac ἱστορικὴν quidem dixere, quia in scriptorum interpretatione versetur: ἰσοεικῶν autem, quia ad auctorum enarrationem, quam ἰσοεικῶν promittit, opus est cognitione historiciæ tum fabularis, tum veræ, uti etiam notitiâ locorum. Vir eruditus, Bartholomæus Keckermannus, aliam rationem addit. Nam * Budæi se ait sententiam probare, qui ad legem secundam de Origine Iuris dicat, enarrationem auctorum, non tantum *historicam* iccirco dici, quia sine fabularum memoria nequeat expediri, ut Seneca ait epist. lxxxix ad Lucillum: sed etiam quòd Grammaticus interpret simpliciter, & ἰσοεικῶς referat, atque enarret, quid scriptor senserit. Nempe quâ mente ex quatuor interpretandi modis, de quibus Augustinus tractat lib. 11 de Genes. ad

litter.

* explicativam.
† historicam, sive
narrativam.

* lib. 1 de natura
hister, cap. 1.

liter. cap. II, uti & Cufanus lib. VI II Excitationum, unus dici solet Historicus. Sed bis peccat vir doctissimus. Nam neque hoc dicit Budæus, quod ille putabat: neque vera hæc ratio est, quam is adfert: sed illa potius, quam nos diximus. Siquidem extra controversiam est, Grammaticos antiquos, non contentos sermonis curâ, sibi etiam vindicasse, tum *quædam genera institutionum ad eloquentiam parandam*, de quo Tranquillus notet lib. de illustribus Grammaticis: tum historię & antiquitatis notitiam, ad auctorum intelligentiam: ut ex eodem Tranquilli libro aperitissimum est: item ex Sexto Empirico, qui de hac parte Grammatices ita scribit: ἱστορικῶν, ὅπερ θεὶ προσώπων, διωνεὶ θεῶν τε Ἐανδρωτίων, ἔξ ἡρώων διδάσκουσιν, ἢ θεὶ τέτων, διηγήθη, καὶ ὡς περ ἑρῶν, ἢ ποταμῶν, ἢ θεὶ πλάσματος καὶ μύθων ἀγγειδύουσι. *Grammatica historica est, quæ de personis, velut de divinis, humanis, & heroicis docet; aut de locis tractat, quomodo de montibus, vel fluvius; aut de figmentis, vel fabulis agit.*

Quamquam vero tanto veterum consensu traditum sit, enarrationem scriptorum, ac imprimis poetarum, ad Grammaticen pertinere: non tamen in hoc eos secundo lumine adflavit

Ο τὴν οὐ ἀστρὸς ἡρᾶν τέμνων ὀδῶν.

Sol sidera inter calcicam serans viam.

Nam, ut tenebras istas discutimus, auctorum explicatio non subijcitur Grammaticæ, cum nullius sit, nisi versari in omni *ἐγκυκλοπαιδείᾳ* †. † *orbis disciplinarum.*
Nec tamen diffiteor, enarrationem quoque Grammaticorum quodammodo esse: sed tantum, cum verba enucleat, sive propria, sive figurata. Imposuit iis, quod Grammaticos appellari viderent, qui omne genus auctorum interpretarentur, adeo ut Ioannes Philoponus quoque, ob Aristotelis enarrationem, Grammatici nomen sit indeptus. Verum ficulnum hoc argumentum est, cum hoc nomen iis fecerint, quod ad scriptorum omnium intelligentiam, si non imprimis, at primæ certè requiratur Grammatici partes; non autem quasi univërſa, quatenus Grammaticus, explanaret. Certè Grammaticam versari circa curam sermonis, licerè que lineam adversus eum poscere, si his se cancellis non contineat, sentisse quoque videtur Seneca epist. LXXXIX ad Lucill. *Grammaticus*, inquit, *circa curam sermonis versatur, & si laus evagari vult, circa historias: jam longissime fines suos proferat, circa carmina.* Nam cum solius ei sermonis tribuit curam, ex suâ loquitur sententiâ: auctorum verò enarrationem, quia hanc alii attribuebant, non tam Grammatico præcipit, quàm permittit. Quare hanc qui Grammaticæ subijciunt, pomœria effatæque ejus, ex Senecæ quoque sententiâ, nimis extenderunt.

Nimis è contrario coarctant, qui solam *μεθεδιδύν* agnoscunt. Nam ad recte

rectè loquendum non solà opus observatione præceptorum, sed & vocum omnium significationem nôsse convenit. Quare duas quidem, & appellatione easdem, sed alià mente, statuimus Grammatices partes: quarum illa quidem, ut diximus, artis præcepta exponit; hæc vocum significationes enarrat. Intellige autem vocum tum simplicium, tum conjunctarum; sive incomplexarum, & complexarum; prout, haut barbarè, ut quidam putarunt, sed, venusta à corollis tralatione, vulgò loqui amant in Dialecticorum scholis. Hanc Grammatices partem excoluere Græci non uno modo. Nam alii quidem contenti erant vocum origines adferre, unde proprietates cognoscitur. Quorum libri *ᾠδὴ ἐτυμολογίας*, vel *ἐτυμολογούμενων*, aut *ἐτυμολογικά* inscribuntur. Tales fuere Orion, Pamprepius, Demetrius Ixion, atque alii: de quibus in Originum libris dictum nobis. Alii vocum significationem atque usum interpretabantur. Atque ex his quidam voces solùm peregrinas exposuerunt: quorum libri fere inscripti erant *ᾠδὴ ῥησίων*, ἢ *ᾠδὴ ἐπὶ ξένως εἰρημένων*. Tales apud Athenæum Amerias Macedo, Clitarchus, Hermo, Nicander Colophonius, & alii. Apud Suidam Artemidorus, Callimachus, Democritus, Philoxenus, Simmias Rhodius, cæterique. Sunt, qui unius gentis voces enuclearent. Vt Atticas *λέξεις* Aristophanes Grammaticus, Ælius Dionysius, Epitherfes Nicenus*, Galenus, Philemo, alii, ex quibus superest Phrynichus Arabius, Bithynus Sophista, qui M. Antonini & Commodi ætate de Atticarum vocum delectu ad Cornelianum scripsit. Item Thomas Magister. Alexandrinas voces exposuit Demetrius; Creticas, Hermonax; Laonicas, Aristophanes; Rhodiacas, Moschus; Italicas, Diodorus. Quidam de vocibus studii alicujus proprii tractarunt: ut de verbis comicorum fecit Epitherfes Nicenus †; de vocibus oratorum decem, Harpocratio; de historicorum, Parthenius. Quidam se continuere intra vocabula unius scriptoris: ut vocibus Homerî, Aristonicus Alexandrinus, Apollonius, Longinus, Philoxenus, alii: Hippocratis, Xenocritus Chius, Philinus, & plures ab Erotiano memorati; Thucydidis, Euagoras; Platonis, Timæus, & Boethus; Antimachi, & Heracleonis, idem Longinus. Denique nonnulli collegere omnis generis voces: ut qui *λεξικά*, vel *ὀνομαστικά* scripsere. Quales ex iis, qui supersunt, Iulius Pollux, Hesychius, Suidas. Qui *λεξικόν* suum ex variis priorum collegit. Vt sunt, Eudemus Rhetor, qui voces ab Oratoribus, & disertissimo quoque usurpatis secundum literarum seriem utili labore congeserat. Helladius Alexandrinus, qui tempore vixit Theodosii Iunioris, & deque omnis generis vocibus egerat. Eugenius Phryx Augustopolitanus, qui Anastasii temporibus claruit Constantinopoli. Zosimus Gazæus, vel Ascalonites, qui tempore fuit Anastasii imperatoris, & voces

* Stephanus in
Nizæa.

† Stephanus in
Nizæa.

voces Atticas literarum serie digesserat. Cæcilius Callantianus Siculus, religione Iudæus, qui sub pluribus Cæsaribus, ætatem usque ad Hadriani tempora perduxit. Longinus Cassius, Grammaticus idem, Rhetor, & Philosophus, qui Aureliani ætate egit apud Zenobiam, Palmyrenorum reginam, interque alia de Atticis vocibus duas reliquit editiones: Luperus Berytius, quem pauld ante posteriorem Claudium vixisse diximus. Iustinus Iulius Sophista, qui Pamphilum, de quo mox dicam, in compendium redegit. Pacatus, sive, ut Græcis dicebatur, Irenæus, cognomento Minucius, qui egit de proprietate linguæ Atticæ, Doricæ, Alexandrinæ, ac universæ de Græcismo. Zopyrio, qui quatuor primas lexicæ literas abfolvit. Pamphilus Alexandrinus, Grammaticus Aristarchius, qui à litera E exorsus, ubi Zopyrio desierat, reliqua perfecit. Polio Alexandrinus, cognomento Valerius, qui sub Hadriano Imp. natus, Antonii Philosophi vel Commodi temporibus Atticarum vocum collectanea edidit. Atque ex his Suidæ collectanea constantur. Præter quos alii etiam multi *περὶ λέξεων* scripsere. Vti apud Laertium legimus de Zenone & Posidonio; apud Erotianum, de Zeuxide: & alibi de aliis, quos omnes referre longum esset. Multa etiam, quæ ad vocum pertinent naturam, habet Athenæus in Dipnosophisticis; item poetarum, aliorumque scholiastæ.

Videamus de iis, qui voces Romanas explicuere. Ex quibus supersunt Festus Pompejus, Nonius Marcellus, Fabius Fulgentius Planciades. Pertinent huc quoque glossæ Isidoro, atque aliis, attributæ. Tum autem, quæ Cornelius Fronto, Cæsaris Antonini Philosophi in Latinis literis magister*, quæque Caper, Agræcius, ac cæteri, de vocum differentiis prodiderunt. Item qui vocum origines rursantur; quales, præter cæteros, Varro, & Isidorus. Quod verò ad Donatum, Servium, Porphyriorem, Acronem, aliósq; interpretes, etsi multa habeant, quæ ad vocabulorum interpretationem pertinent, latiùs tamen se diffundunt, quam ut possint concludi intra cancellos *ἐξ ἡντινῆς*; ut liquet ex iis, quæ hæc de parte antea dicebamus. Et horum quidem non omnia nobis invidit vestustas.

Sunt verò & alii non pauci, quorum nihil nobis reliqui fecit; eoque de plerisque horum haut facile dictu est, num solum operam suam posuerint in interpretandis vocabulis, sive etiam autoribus enarrandis; an verò simul fuerint *τεχνολογοί*†. De iis contentus ero adferre cum Agellii unum, tum alterum Arnobii locum, quibus majorum aliquot gentium Grammaticos recensent. Agellii est lib. vi cap. xv. *Ne si Ælii quidem, Cincii, & Satyri ita dicendum censuissent, obscenitatem sese fuisse ait, contra perpetuam Latinæ linguæ consuetudinem.* Nota res de L. Ælio Stilone Præconino, Var-

* Eusebii
lib. 8.

† Attici scriptores.

† lib. de Illig. Grammat.

ronis magistro, cujus præter Tranquillum †, & Grammaticos, meminere etiam Cicero in Bruto, Academicis, de Legibus : Quintilianus lib. x, quo loco de Comicis tractat : Plinius lib. xxx cap. i, uti & lib. i in scriptoribus libri ix, & xiv. Sed apud Fabium, ac in antiquioribus Plinii codd. pro *Stilo* corruptè *Stolo* editum est. L. Cincii Alimenti meminit Agellius lib. xvi c. iv, ac ter eundem memorat Macrobius lib. i Saturn. cap. xxi, ac, credo, idem est Cincius, quem in suafione legis Fannia citat lib. ii cap. ix. At quis ille Satyrus, quem Agellius signat ? Omnino legendum *Santia*, cujus mentio in Terentii vita, quæ Tranquillum, non Donatum auctorem habet : item apud Terentium Scaurum de orthographia, & passim apud Festum : qui & uno in *Nuptiarum* verbo nominat tres hosce, quos Agellius conjunxit. Eorundem etiam libro primo, sed locis distinctis, meminit Sosipater Charisius. Quod ad Arnobii locum, de quo inante dixeram, verba ejus sunt lib. i : *In similibus vitis vos quoque versumini, quamvis Epicados omnes, Cæsellios, Verrios, Scauros teneatis, & Nisos.* De Cornelio Epicado adeundus Tranquillus lib. de illustr. Grammat. Cæsellii Vindicis meminere Agellius lib. i i i c. xvi, lib. vi i c. ii, atque alibi aliquoties ; Sosipater lib. i, & ii, Priscianus lib. x sæpius. At Verrius Flaccus, quem Festus in epitomen contraxit, laudatur Suctonio de illustribus Gramm. Agellio, Plinio, Charisio, Macrobio, Diomedes, Velio Longo, Servio, Lactantio, Prisciano, Isidoro. Terentium Scaurum (D. Hadriani is tempore floruit) nominant Agellius lib. xi cap. xv, Sosipater lib. ii, Diomedes non uno loco, Priscianus lib. x, Capitolinus in vita Severi. Extat & hodie de Orthographia libellus Terentio Scauro attributus. Nisi denique mentio est apud Charisium lib. i, Macrobius lib. i Saturn. cap. xxi, ubi ejus Factorum commentarios citat : item Priscianum lib. x, Velium Longum libello de Orthographia aliquoties. Et horum quidem meminit Arnobius. Plures autem qui requireret, adeat Tranquilli librum de illustribus Grammaticis.

dicti: ut apud eundem Horatium lib. I Sat. x. Quintilianum lib. x. Tranquillum de Grammaticis, Agellium lib. x. cap. xviii, in vet. inscriptt. Augustinum lib. III de Musica.

Multum hac arte laudis promeritus est Aristoteles, ἀφ' ἧς ἡτοι τῶν νεο-
 * à quo Criticen
 ajunt, & Gram-
 maticen, initiu-
 refisse.
 † orat. 53 = est
 Critice.
 τικῶν τε καὶ Γραμματικῶν, ἀρχῶν λαβὴν * : ut denuo Dionis Chryso-
 stomi † verba reponam. Eo paullo juniores Philetas Criticus, & Demetrius Pha-
 lereus. Quorum hic Alexandrinæ præfuit bibliothecæ. *Grammaticorum*
probatissimorum vocat Tertullianus in Apologetico. Philetæ Critici auditor
 fuit Zenodotus : ac post Demetrium bibliothecæ præfecturam accepit à
 Ptolemæo Philadelpho. Idem Zenodotus Homerum primus correxit.
 Eademque ætate claruit Callimachus: sed proventus ætate usque ad tem-
 pora Ptolemæi Euergetæ. Callimachi discipulus fuit Eratosthenes ὁ πέν-
 * quingurtio.
 ταδλος * : qui Ptolemæi Euergetæ, & Philopatoris temporibus floruit.
 Hujus discipulus Aristophanes Byzantius, qui puer Zenodotum, adole-
 scens Callimachum, grandior Eratosthenem audivit : atque ætate Ptole-
 mæi Philopatoris, & quinti Ptolemæi, qui dictus est Epiphanes, magno
 in pretio habitus est. Aristophanem verò audiit Aristarchus : qui quantus
 vir fuerit, docet, quòd ejus nomen pro quovis scriptoribus censore usur-
 patur à Tullio, & aliis. Hic Homeri versus, quos νόθος † putaret, ἀλλοίστε *.
 Vnde eum, & Zenodotum, jungit Aufonius præfat. in ludum septem sap-
 ientium, & carmine quartodecimo de professoribus Burdigalensibus.
 Eisdem intelligit, cum epistolâ ad Vrsulum ait,
Quique sacri lacerum collegit corpus Homeri,
Quique notas spuris versibus apposuit.

Ab hoc & vetus quædam comœdia, quam Ennius postea transtulit, di-
 cebatur Achilles Aristarchi. Meminit ejus Plautus. At sic non aliâ de
 causâ vocabatur, quàm quòd ab eo esset emendata. Aristarchum audiere
 Dionysius Thrax, & Apollodorus, cujus supersunt libri de origine Deor-
 um. Apollodorum hunc primum retulisse nomen critici, ait Clemens
 lib. I ΣΤΡΩΜ. sed addit, alios hoc tribuere Eratostheni : quod verisimilius
 videtur. Vixit autem Apollodorus temporibus Ptolemæi Philometoris.
 Ejusque æqualis fuit Crates Mallotes, qui novem Homericarum emenda-
 tionum libros reliquit, ut ait Suidas : estque is ipse, qui ab Attalo rege
 Romam missus, primus Grammatices studium Vrbi intulit: ut superius dix-
 imus. Post eum multi Criticorum Græcorum in Vrbe vixere. In his ut-
 terque Tyrannio : quorum prior discipulus fuit Dionysii Thracis, Alter
 tempore captivus à Lucullo deductus, tempore belli Mithridatici. Ror-
 tamque belli inter Antonium & Octavium captus, & Terentiæ Cicero-
 nis donatus, atque ab eadem manumissus fuit. Hic inter cætera reliquit
 * emendationem
 Homeri.
 διόρθωσιν ὀμηρικῆν †. De utroque auctor Suidas. Græ-

Græcorum exemplum secuti Romani in suæ linguæ scriptoribus. Quales L. Ælius Stilo, Santra, Varro, Nigidius Figulus, Verrius Flaccus, Palæmon, Asconius, pluresque alii. Imò Valerius Probus, ut de eo scribit Suetonius, *multa exemplaria contraria emendare ac distinguere, & adnotare curavit soli huic, nec ulli præterea Grammatices parti deditus.* Cicero correxit Lucretium, teste Eusebio in Chroniciis. Ennium Lampadio emendavit: ut ex Gellio scimus lib. xv. r. i. i., cap. v. Aliorum quoque aliquot Criticorum nominè pervenerunt ad nos ex consuetudine eà, quæ scriptoribus a se correctis nomen subscribebant. Hinc notus nobis Calliopus sive Calliopius, qui Terentium recensuit: Iulius Celsus, qui Iul. Cæsarem emendare conatus, sed parùm ἐπιτυχῶς*: Sallustius Rhetor, qui Tacitum correxit, ut notis ad eum scriptorem Curtius Porchena annotavit: Gallus Avienus, qui, ut in Præmissis suis docuit Iacobus Schegkius, Agellio manum medicam admovit: itemque alii aliorum scriptorum iudices, quos è codd. MSS. cognoscere est.

Quod verò Critici Latini apposuere nomen libris, id Græcorum fecere exemplo. Nam & Galenus commentario r. i. in Hippocratis ἐπιδημιῶν lib. r. i. i. ait, in Ptolemæi bibliotheca inventum esse librum tertium Hippocratis ἐπιδημιῶν, cum inscriptione huiusmodi: *ἄρθ' ἐκ ἀρχαίων κ' διορθωτῶν Μήμενα Σιδιτῶν.*

Et profectò magna est Critices necessitas, cum tam multa peccent imperiti librarii: qua de re magnopere viri eruditi cunctis pepe seculis conquesti sunt. In his Strabo lib. xiv, ubi de Apellicone, & Galenus lib. π' ἀνιδότων. Imò Cicero quoque ad Quinctiam Fr. epist. v: *De Latinis*, inquit, *quò me veritam nescio: ita mendose scribuntur, & veniunt.* Hæc res impulit B. Irenæum, ut adjuraret librarios, quo emendatius exscriberent, & accuratius conferrent: ut videre est apud Eusebium lib. v Hist. Eccles. Idem, ejus exemplo, B. Hieronymus fecit initio Chronici Eusebiani. Etiam Iurisperiti, ut est in Cod. Theodol. tit. de responsis prudentum, *ita demum recipiuntur, si codicum collatione firmentur.* Nec solum peccari solet ab librariis indoctis; sed etiam à sciolis, & audaculis Criticis, qui dum sanis librariis in doctis; sed etiam à sciolis, & audaculis Criticis, qui dum sanis sæpe partibus medicinam facere volunt, vulnus faciunt. Itaque cum Aratus olim rogasset Timonem, quæ ratione emendatissimum Homeri poema habere posset, respondit, *εἰ τοῖς ἀρχαίοις ἀντιγράφοις ἐντυγχάνω, & μὴ τοῖς ἡδὴ διορθωμένοις*: *si in antiquos incidere codices, non verò jam correctos.* Atque hoc dictum illi, qui ipse inter Homeri correctores. Nam ut Homeri quædam erat διορθωσις † *Ἀεὶς ἀρχαίος, & Ἀεὶς φάειος*, ita & *Ἀπάτειος**: quemadmodum in poetæ ejus vita refert Hipparchus. Ipseque etiam Aratus à correctoribus multa vulnera accepit, ut ibidem † legas: *Ἐλόμενας δὲ πολλοὺς* † *ἔλασαν.*

τὸ το πόνημα ζωγράφοι, ἢ ἀστρονομοί, ἢ γραμματικοί, ἔρωμέτραι, ἕνατος ἀδῶν
 ποίησι τὸ βέλαιμα τοῖς ἰδίον γραφῶν, ἢ ἐξηγήσεις ἰδίως ποιούμενον *Corruperunt multi hoc
 poema, pictores, astronomi, Grammatici & librarii: dum quisque, pro lubitu propriam
 lectionem, & interpretationem effingit.* Ac queritur de eo quoque scholiastes
 ejus Achilles Staius. Nec melius exceptus Hippocrates à Dioscoride,
 Artemidoro, & Capitone, qui cum dum edunt, multa corrumpunt: ut
 legere est apud Galenum comment. 1. in vi ἐπιδημιῶν. Vbi & conquerit-
 tur, propterea opus fuisse, ut consuleret codices antiquos, & alios Hippo-
 cratis interpretes: uti Zeuxidem Tarentinum, Bacchium, & Glauciam.
 Vide & eum comment. 1, in Hipp. librum de natura humana. Imò au-
 dacia hæc nec à sacris scriptoribus abstinuit manum: qua de re queritur
 B. Hieronymus in Matth. cap. 11, in 1 ad Cor. cap. xiv, & ad Gal. cap. v,
 atque alibi crebro. Vide & Suidam in Λουκιανῶς, & Νεῦδοξου. Est etiam, ubi
 Hebræos codices corruerint, judicium est B. Augustini lib. xv de ci-
 vit. Dei cap. xi. Saltem librarios peccare potuisse, tot variantibus lectio-
 nibus comprobatur. Quibus colligendis, & pensiculandis, multum ope-
 ræ impendebant veteres: ut ex Origene, & Christianorum aliis, constat.
 Quod ipsum apud Cassiodorum legere est de divinis lectionibus cap. xv.
 Atque ex his liquet, Criticem plane necessariam esse, sed non promiscuè à
 quovis exercendam, cum noxia fiat, si prurigo adit corrigendi: eoque
 solum iis conveniat, qui tum ingenio ac doctrinâ, tum judicio ac mode-
 stia pollent.

Verum non si Critice utilis sit ac necessaria, eò universam esse Gram-
 matices partem existimandum. Siquidem non exercet Grammaticus ju-
 dicio nisi in Grammaticis, hoc est, iis, quæ faciunt, ad rectè loquendum;
 quemadmodum & cæteri artifices judicium cohibent intra artis suæ li-
 neas. κείως verò ista, quæ de proprio subjecto est, non potest esse distin-
 cta artis pars, quando, ut ait Aristoteles 1 Eth. Nicom. cap. tertio. *ἕνατος
 κείως καλῶς ἀγνώσκει, ἔτέτων ἐστὶν ἀγαθῶς κείως.* Bene unusquisque *judicat
 de iis, quæ novit, ac bonus est eorum iudex.*

Quod si Grammaticus de cæteris sententiam ferat, non faciet hoc ut
 Grammaticus, sed quatenus multijugâ est eruditione instructus. Si verò
 judicium, prout universè ad omnes se disciplinas extendit, consideremus:
 non unius, sed plurium scientiarum partem, vel partum, dixeris. Nempe
 quomodo *κελευσάτος*, ille Longinus agebat, *πῶς τῶν λόγων κείων πολλὰς εἰ-
 ναι πείρας τελευτῶν ἐπιγένηται.* Sanè omnem eruditionem in Critico re-
 quiri, dicebat Sextus philosophus. Sic Eratosthenes ob omnigenam do-
 ctrinam dictus est *πένταδλος* *. At valde falluntur, qui inde colligunt, Criti-
 citem esse scientiam re unam, sed omnium dominam, etiam philosophiæ, ac

Theo-

*judicium de
 se, est in multis ef-
 se experientia
 plurimum
 quoddam conse-
 quendum.*

* qua queritur.

Theologiæ. Nec enim Criticæ est habitus simplex, sed compositus. Atque ut ea ad simplicem aliquam scientiam pertineret, non tamen Grammaticæ pars esset, sed vel Logices, vel Metaphysicæ. Qui iudicium de poetis, aliisque scriptoribus ad Logicem retulerunt, eò spectarunt, quod *λόγος*, unde Logice dicta est, partim in Inventione, partim in Iudicio occupetur. Est hæc sententia Martiani Capellæ, scriptoris propemodum barbari, sed multifariam docti. Qui lib. iv sic Dialecticam loquentem inducit: *Quippe in ditione meâ paræque consistunt sex normæ, quis consistunt ceteræ disciplinæ. Nam prima est de loquendo. Secunda de eloquendo. Tertia de proloquendo. Quarta de proloquutorum summa. Quinta de iudicio iusto, quæ pertinet ad iudicationem poetarum. & carminum. Sexta, quæ dicenda Rhetoribus commediata est.*

Alii malunt referre ad Metaphysicam, cum sola in scientias artesque imperium tenet; cum principia disciplinarum omnium complectatur: unde Aristoteles Analyt. poster. lib. i, cap. ix*, cum dixisset, esse ἀπὸ τῶν ἀρχῶν, *omnium principia*, subjungit, *ἔστι γὰρ ἡ ἐπιστήμη πᾶσι τὰς ἐπιστήμας, & ἑστὶν ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπιστήμης, ἡ ἐπιστήμη τῆς ἐπιστήμης*. Quo loco Metaphysicam intelligunt prope omnes interpretes. Quamquam nec adveserit, si quis cum Iulio Pacio, non minori Philosopho, quam Iurifconsulto, malit hæc agi de principii eujusque scientiæ propriis. Sufficit enim nunc nobis, quod omnes consentiant, Metaphysicam communia disciplinarum principia tradere, eoque omnes in universum artes ac scientias huic esse subjectas. Atque ex his satis apparet, *ἔδωκεν* non esse tertiam Grammaticæ partem: utut Sextus Empiricus dicat, esse eam ἰδιαιτέραν τῆς μερῆς γραμματικῆς †. Imò, ut Criticæ esset pars Grammaticæ, non tamen tertia pars esset, si ἐξ ἑστὶν enarrationem auctorum comprehendit, ut iidem volunt. Nam quomodo interpretem ager, qui non videt, utrùm locus sit sanus, an corruptus; utrùm quid ab autore sit assertum, an ab alio insertum? Atqui hæc duo pertinent ad emendatam lectionem, & iudicium: quæ Criticæ faciunt partes. Vidit hoc Quintilianus, qui & ipse iccirco Criticam referre maluit ad Exegeticam. Sic enim scribit lib. i, cap. iv: *Grammaticæ professio, cum brevissime duas in partes dividitur, recte loquendi scientiam, & poetarum enarrationem; plura habet in recessu, quam fronte promittit. Nam & scribendi ratio conjuncta cum loquendi est, & enarrationem præcedit emendata lectio, & mixtum his omnibus iudicium.*

Quæcunque verò hæcenus de partibus Grammaticæ diximus, ea accipere oportet de illa Grammatica, quam bene loquendi artem definitivimus. At longè aliter statuendum, si eo nomine intelligamus φιλολογίαν, sive πολυμάθειαν, quam Latini *variant eruditionem* dicunt. Nam quomodo *γραμμάτια*, & *literæ*, nunc prima notant elementa, ut cum literarum alias dicimus esse vocales, alias consonantes: nunc vero sumuntur pro litera-

rum studiis, ut in veteri senario, *Διπλῶν ἑρῶσιν ἐι μαθόντες γραμματῶν*. *Didicere siqui literas, duplum vident*: quomodo item Tullius † literas dividit in vulgares, & interiores, sive reconditas: ita & *γραμματικὴ*, quæ δὲ ἄρῃ *γραμμάτων* dicta, nunc legendi scribendique, vel bene loquendi artem designat: nunc verò, præter eam, historiarum ac fabularum notitiam comprehendit: quandoque etiam plurimum artium, & multarum rerum scientiam, & efflorescentem inde facultatem enarrandi scriptores, & iudicandi de eorum scriptis, locisque corruptis. Atque hoc pacto cum sententia nostra conciliari posse arbitror opinionem veterum, qui latè adeo Grammaticen extendunt, ut non una sit scientia, sed scientiarum cinnus. Vnde Fabius lib. II, cap. I: *Grammaticæ, quam in Latinum transferentes, literaturam vocaverunt, tenuis a fonte, assumis poetarum historicorumque viribus, pleno jam satis alexo fuit: cum præter ratione n recte loquendi non parum aliqui copiosam, prope omnium maximarum artium scientiam amplexa sit.* Atque hoc sine dubio argumentum

* Quantum sci-
re oportet
Grammaticum.

fuit Telephi Grammatici libro eo, quo ostendit, *πῶς ἔστιν εἶναι γραμματικὴν*, Suida teste. A varia qui scientia commendarentur, appellabantur *πολυμάθεοι*. Ut Alexander Cornelius apud Iosephum, Eusebium, Stephanum, Suidam, alios: item Apion Alexandrinus, contra quem Flavius Iosephus scripsit. Ex Romanis, C. Iulium Hyginum, Augusti libertum, Grammaticum Alexandrinum, *polyhistora* vocari solere, ex Suetonio discimus in *Aufribus Grammaticis*, & Eusebio in *Chronicis*. Dicti quoque *φιλόλογοι*: ut Eratosthenes, & Atteius: de quo sic ibidem Tranquillus: *Philologi appellationem assumpsisse videtur: quia sicut Eratosthenes, qui primus hoc cognomen sibi vindicavit, multiplici variæque doctrinâ censebatur.* Clemens verò Alexandrinus in primo *Στρομ.* ait, velle aliquos, hunc primum *ἑλικὸν* vocatum. Etiam dicebantur *πολυμάθεοι*: quomodo, Suida teste, Longinus audiebat *πολυμάθεος ἢ ἑλικός*. Studiumque ipsum nominatum *πολυμάθεια*, quæ Philoni *ἑραπαιεῖς* † *ἑσφίας*, Synesio in Dione *ἑραπαιεῖον* * *τῆς φιλοσοφίας*. Latinis hi dicti *eruditi*, studiumque ipsum *eruditio*, & *varia eruditio*. Tullius lib. I de Fin. *Vellem Epicurus fuisset doctrinis instructior. Est enim non satis politus iis artibus, quas qui tenent eruditi vocantur.* Suetonius in Caligula cap. LIII, *E disciplinis, inquit, liberabilibus minimum eruditioni, plurimum eloquentiæ attendit.* Item in Augusto cap. LXXXIX: *Deinde etiam eruditione varia repletus, Arei philosophi contubernium inuit.*

† ancilla sapien-
tiæ.
* proximum
Philosophiæ.

Hactenus de principe Grammatices distributione, partiumque singularum scriptoribus. Ex his verò eadem cognoscere est, quid iudicii ferri debeat de sexpartita divisione Dionysii Thracis, itemque de partitione Taurisci, quarum utramque apud Sextum Philosophum legere est. Nunc ad partes Grammaticæ minores accedamus.

CAPVT VII.

Diuiditur Grammaticæ Methodicæ in naturalem, & propriam: in utraq; esse analogiam ostenditur, contra Cratetem: Methodicæ quadripartita diuisio. Prima pars cur tum ὀρθοπέτεια, tum ὀρθογραφία nominetur. Vtro nomine potius debeat vocari. ὀρθογραφίας vox quanto aliter in architectonica usurpetur, quam in Grammaticis: & qui olim hanc Grammatices partem tractarint.

Dispecimus partimúsque Grammaticam μεθόδου in naturalem, quæ præcepta tradit linguis omnibus communia; & artificialem seu cuiusque linguæ propriam, quæ incommunia explicat.

Itaque ad Grammaticam naturalem pertinet, quid sit litera, quotuplex ea, quid vocalis, quid consona, quid syllaba, quid nomen, verbum, substantivum, adiectivum, genus, numerus, figura, &c. Item quòd nominativus singularis verbum eiusdem numeri exigat, similiaque. Ad propriam vero referendum, quòd vox aliqua hoc vel illo modo inclinetur, hunc illumve casum consequatur, similiaque in singulis linguis.

Analogiam, quam, ut Varro scribit in lib. de L. L. & ex eo Agellius lib. II, cap. xxv, Crates olim oppugnavit, ac defensitavit Aristarchus; in Grammaticâ naturali esse, mero meridie clarius est. De propria res aliquanto septuosior obscuriorque. Non tamen adeò sinuosa & intricata est, ut ampliari, & rem quasi in suspensio habere cogamur. Siquidem, non, quia analogia in quibusdam vocibus non est, iccirco tollenda est; verum quia in cæteris est, ponenda est. Præterea, ut suo loco haut languidæ fidei conjecturis, sed rationibus evidentissimis firmaturi sumus, haut tanta est caterva anomalorum, quàm se nobis persuadere studuerunt.

Porrò tam Naturalis, quàm propria Methodicæ quatuor partibus constat: ὀρθοπέτεια, Προσῳδία, Αναλογία, & Συντάξις. Quarum prima est de literis; altera de syllabis, tertia de vocibus singulis, quarta de vocum structura, sive de oratione. ὀρθοπέτεια agit de recta literarum pronuntiacione. Atque eadem tractat de recta scribendi ratione: unde aliter ὀρθογραφία nuncupatur. Nempe ut apud Rhetores postrema artis pars, tum pronuntiatio, tum actio vocatur, quia & vocem moderatur, & corporis motum: ita prima pars Methodicæ tum ὀρθοπέτεια, tum ὀρθογραφία dicitur, quia & rectam loquelam, & rectam scripturam docet. Sed potius ὀρθοπέτεια dicenda, quoniam prior est loquela. Nam scriptio accedit sermoni, ac eruditioni universæ: nec librorum finis alius, quàm recordatio: ut est apud Platonem in Phædro. Atque hinc illud etiam dilucet, aliud Grammaticis, aliud architectis ὀρθογραφία esse. In architectonica hoc

nomen habet umbratilis picturæ genus : ut Vitruvius docet lib. I, cap. II : *Species dispositionis, quæ Græcè dicuntur ἰδέαι, hæc sunt, ichnographia, orthographia, scenographia.* Ita enim rectè est in Florentina anni MDCCCXVI : pro quo in illa Iuntæ à Iocundo recensitâ, *sciographia* editum est. Sequitur deinde : *Ichnographia est circini regulæque modicæ continens usus : e quâ capiuntur formarum in solis arcuum descriptiones. Orthographia autem est erecta frontis imago, modicæque picta rationibus operis futuri figura. Item scenographia est frontis & laterum abscedentium adumbratio, ad circinque centrum omnium linearum responsus.* Hæc Vitruvius, quibus aliquid lucis accedit ex picturis Ioannis Iocundi. Item è Philandro, ac Hermolao Barbaro, & qui ejus verba exscripsit, Bernardino Baldo libro de Vitruvianorum verborum explicatione.

At Grammaticis longè aliud notat orthographia: nempe eam artis partem, quæ literarum naturam, & affectiones subtiliter inquirat, rectamque scribendi rationem (unde & nomen) vel analogiâ, vel etymologiâ, vel autoritate comprobât. Id veteribus ὀρθογραφία notâsse, ostendit argumentum librorum, quos è veteribus de orthographiâ scripsere ac inscripsere Velius Longus, Flavius Caper, Terentius Scaurus, Agricæus, Beda, Marius Victorinus, ac imprimis Cassiodorus, qui ex duodecim scriptoribus suum de orthographiâ libellum contexuit.

Quare pueriliter alucinantur, qui orthographiam nominant rationem ductus figuræque literarum dignoscendi, ac scitè & velociter scribendi. Hujusmodi enim sunt infra Grammaticum, propriæque ad γραμματικὴν pertinent. Id quamquam planum esse arbitror ex iis, quæ supra ex Fabio, & Philone, diximus; tamen ut quorundam, sive stupori, sive perviciæ, mos geratur, alium quoque adferam Fabii locum, quo id, quod dixi, non obscurè doceatur. Is igitur lib. I, cap. VII, sic scribit. *Nunc quoniam diximus, quæ sit loquendi regula, dicendum, quæ scribentibus custodienda; quod Græci ὀρθογραφίαν vocant, nos rectè scribendi scientiam nominemus. Cujus ars non in hoc posita est, quibus quæque syllaba literis constet (nam id quidem infra Grammatici officium est) sed totam, ut meæ fert opinio, subtilitatem in dubiis habet.* Ita Fabius.

CAPVT VIII.

Expenduntur variorum de literæ ἑτυμολογία opinionones, & additur quæ maximè verisimilis nobis videatur. Cur literæ, & elementa promiscue sumantur, & quomodo proprie differant. Perperam definiri literam signum pronuntiationis, vel minimam vocis partem. Iulius Scaliger de eo refellit. Vera literæ definitio adfertur, tum prout absolute spectatur, ubi Aristotelis, & Gaza opinio adducitur, tum quatenus ea relatiue consideratur.

Orthoepiæ & orthographiæ objectum sunt literæ: quarum de origine, definitione, inventione, numero, & accidentibus, dilucidè dilertabimus, *πρώτων δὲ τῶν πρώτων ἀρχαίμενοι* *.

Geminam literæ ἑτυμολογίαν adfert Priscianus †. Prior est à lituris, quia, quæ præclare scripta sunt, hæc, ut Horatius ait epistolâ ad Pisones, *Multa dies, & multa litera coercent*: hoc est, *lituravit*, ut Sidonius loquitur lib. IX, epist. IIII. Sed fuscillandam esse eam nominis rationem, indicium facit, quòd prius scribantur literæ, quàm deleantur. Et quàm absurdum est, ut ab eo dicatur litera, ob quòd definit esse litera! Goropio tamen id argumentum videtur invalidum. Nam putat, literas posse dici à litura, quæ consequitur; ut homines vocantur mortales, etsi mors consequatur. Aliquid diceret Goropius, si *homines*, & *mortui* idem notarent. Nunc ex eo, quia certò morituri, dicuntur *mortales*: hæc autem conditio ab ortu ipso homines comitatur, non extremum diem consequitur. Quare non *mortales*, & *literæ*, sed *mortales*, & *litterabiles*, similiter se habent. Tamen à litura quoque deducit Porta Neapolitanus lib. I de notis furtivis cap. XII. Nec minùs castiganda est altera Prisciani frustratio, cum dictam ait literam, quasi *legiteram*, quòd legenti iter præbeat. Nec majoris momenti est, quòd addit Diomedes ‡; dici quasi *legiteram*, quòd legatur, vel quòd legendo iteretur. Quæ & Servii, & Isidori opinio fuit. Ac affinis, sed nihilo melior, illa apud Marium Victorinum: *Quidam dixerunt leviteram*, quia *levat*, ut *iteretur*, id est, *delectat*, ut *iterum scribitur*.

Omnino autem Scaligeri * sententia magis verisimilis est, qui literam *ἑτυμολογίαν* ex *lineatura* dici putat, quomodo Græcis est *γραμμὰ* δὲ τῆς

γραμμῆς, & Arabibus *ḥab*, chat, est *litera*, à *ḥab*, chat, *scribere, de-lineare*. Et juvat fortasse, quòd Grammaticè apud Marcianum Capellam dicat lib. III: *Mibi attributum literarum formas lineare*. Sed nec displicet, ut quemadmodum *linea*, ita, & *literæ* vox sit à supino *libum*; quòd ferè, cum scribitur, nig. cor albo allinatur. Puto hoc voluisse Bibliandrum in

mentario

* *Priscianus a Prisciano dicitur.*
 † *lib. I, cap. de litera.*

* *Hermat. lib. 3.*

‡ *lib. 2, cap. de litera.*

* *lib. 1, de consuetudine L. L. cap. 4.*

mentario literarum. Vel sanè dicantur sic à Græco λιτός, quod est *tenuis*, & *exilis*. Sunt enim literæ nihil aliud, quàm tenues lineolæ, & exiles ductus. Neque est, quòd quantitatem disparem amborum quisquam opponat, quandoquidem sexcenta sunt, quæ abeunt à quantitate vocis primogeniæ. Atque hinc quoque dilucet, ficulno esse argumento subnixos, qui ob quantitatis diversitatem vocem hanc in carmine duplici *et* scribendam putarunt.

Literæ aliter vocantur *elementa*, quia ut corpora mixta ex elementis, ita voces ex litteris componantur. Ita non Priscianus modò lib. 1; sed etiam Tertullianus in v adversus Marcionem. Clarèque id comprobatur Lucretius lib. 111:

*Quin etiam passim nostris in versibus ipsis
Multa elementa vides, multis communia verbis.
Cum tamen inter se versus & verba, necesse est
Constituere alia ex aliis constituere elementis.*

Græcis similiter στοιχεῖα dici, auctores sunt Plato in Cratylō, & Dionysius Halic. ἐπὶ συνθεσ. ὀνοματ. Cujus hæc verba: Γράμματα μὲν λέγεται, ὅτι γραμμαῖς τισὶ σημαίνεται· στοιχεῖα δὲ, ὅτι πάντα φωνῆ τῶν γένεσιν ἐκ τέτων λαμβάνεται πρῶτον, & τῶν διαλύσιν εἰς ταῦτα ποιεῖται τελευτάων. *Literæ dicuntur, quia lineis ac figuris quibusdam significamus: elementa autem, quia vox omnis generatur ex iis primò, inque ea postremo resolvitur.* Vnde & elementa ac literæ discrimen cognoscimus. Eodemque modo distinguit Ammonius. Nempe ut στοιχεῖον in illis sit, quæ proferuntur: γράμμα in iis, quæ scribuntur. Nec aliud voluerit Diomedes * & Priscianus †, quando literam & elementum sic distinguunt, quàm quòd hoc sit soni nomen, illud figuræ sive characteris. Hoc loco tamen promiscuè iis vocibus utemur: idque veterum ipsorum exemplo.

Quomodo definiri debeat litera, pauci vident. Ex junioribus Gregorius Tholosanus lib. xvi. Syntax. cap. 111, definit *signa pronuntiationis*. Ac similiter Isidorus lib. 1, cap. 111. literas dixerat esse *indices rerum, signa verborum*. Ac pro eo esse videtur, quòd eas Græci vocant σημεῖα, & σήματα: unde literæ à Cadmo in Græciam adlatæ φωνικῆία σήματα *. Hebræis etiam dicuntur literæ אותיות *othioth*: quod ab אות *oth*, *signum*, & Rabinis *litera*. Quam ob causam facit in plurali אותיות *othioth*, quando literas notat: nam analogè si flectas, est אותות, *othoth*, quo *signa* significant. Sed definitioni allatæ obstat, quòd notæ etiam Ægyptiorum Hieroglyphicæ sint signa pronuntiationis, nec tamen sint literæ. Atque idem dicendum de notis, quæ in usu sunt Arithmeticis, & Astrologis. At illa receptissima,

* lib. 2, cap. de
litera.

† lib. 1, cap. 2.

* Præterea
1376.

fima, & apud vulgum præjudicata definitio, quâ litera esse dicitur pars minima dictionis, aut vocis: quam & Goropius sequitur in tertio Hermathenæ libro, eo fallit, quòd excludat à literarum numero, quæcunque per se vocem constituunt; ut *a, e, i, o*. Magnum tamen Aristarchum, Cæsarem Scaligerum, non movit hoc argumentum. Quippe lib. I de causis L. L. cap. IV ait: *Si igitur (litera) à lineis dicta est, & linea minima corporis dimensio est: erit profecto litera minima pars dictionis. Accidit enim dictioni cuiusdam, unica ut litera contineatur. Ibi enim est, & pars, & totum idem.* Sed profecto si accidit dictioni, ut litera constituatur, ac literæ item, ut constituat dictionem: neutiquam dictionis, aut literæ essentia est, ut vel illa pluribus literis constet, vel hæc dictionis pars sit. Quod verò addit summus vir, totum & partem in hujusmodi esse idem, id si eadem ratione intelligatur, planè ἀπρον* est: si diversâ, nihil ad rem facit.

Sanior videri possit illa Prisciani definitio, quâ litera dicitur esse pars minima vocis compositæ, hoc est, ut ipse explicat, constantis compositione elementorum. Verumtamen est, quod & hic desideremus. Nam cum dico, à patre, è templo, *A & E* sunt literæ, nec tamen sunt vocabuli pars, ac proinde nec vocabuli compositi.

Nec hilo melior altera definitio ejusdem, vel illa apud Diomedem, aut quam idem è Scauro producit, aut alia, quæ sunt apud Velium Longû †; quibus commemorandis brevitatis causâ supersedeo. De Aristotele verò, & Gaza, mox dicam.

Quod si post hæc veterum ac novarum tribuum prærogativas, etiam nunc hujus artis cultoribus sententiam ferre liceat; dixero, literam bifariam posse definiri: ac ejusce rei causam esse, quòd litera nunc absolute consideretur, nunc relative. Si absolute spectetur, & in se, definitio ejus *μετέω διαπελάτην* investigabitur hoc pacto. Vox, quæ sonus est ore animalis prolatus, vel inarticulata est, vel articulata. Inarticulata dicitur, quæ scripto exprimi non potest; cujusmodi ferè est vox mutorum animantium, ac hominis gemitus, aut sibilus. Articulata est, quæ scripto potest excipi, sive ea sit bestiaræ, ut balatus ovis, sive hominis, quæ fit ad exprimenda animi sensa. Porro articulata vel individua est, ut litera; vel dividua, ut quicquid è literis componitur. Erit igitur litera vox articulata individua. Ac fortasse idem voluit Aristoteles: cui in libro de poetica, *σφαιροειδὸν* definitur, *φωνὴ ἀδιαίρετος ἐξ ἑνὸς πνεύματος αὐστηρὴν ἡμετέρας φωνῆς* vox individua, ad hoc idonea, ut inde fiat vox intelligibilis. Postrema verba ideo se addere ait, quia & voces ferarum sunt indivisibiles, quæ elementum dici nequeant. Atque idem apud Averroem legas in libri hujus paraphrasi. *Soni*, inquit, *bestiarum dividi non possunt in literas: propterea dicimus, nullam*

vocem earum compositam esse ex literis. Movit hoc Gazam, ut libro quarto definiat, *ἡ ἀπόστολος ἡ ἀμερῆ τ' ἀνθρώπου φωνῶν* primam & individuum hominis vocem. Apollonius quoque Dycolus, initio operis sui, literam appellat *ἀμερῆ ἄλλω* individuum materiam: sed de humana voce is non addit. Nempe quia, ut arbitror, vidit, quasdam bestiarum voces esse articulatas: velut balatum ovium; ut de psittacorum, picarum, corvorum loquela taceam. Ut omnem igitur ambiguitatem tollamus, dicimus literam esse non humanam vocem individuum, sed articulatum vocem individuum.

Sin relatē literam consideremus; non video, quomodo rectius defini possit, quam pars orationis individua. Supererit tamen scrupulus, qui hominis philosophiæ leviter initiati animum paullum remorari queat. Quippe vocula *homo, pius, &* similes, si considerentur absolute, & in se, rectē dicuntur quatuor constare literis; nec tamen literæ hæc sunt actu orationis partes, sed simplicis vocabuli. Nodum hunc non melius exsolvi puto, quam si dicamus, etsi singulæ voces sigillatim considerata orationis partes non sint; tamen sufficere, quod partes fieri possint, atque adeo naturā suā ad orationem referantur. Siquidem Grammatici objectum est non vocabulum, sed oratio; eoque nec in Grammaticis de vocabulis agitur propter se, sed propter orationem. Oratio autem dividi quidem potest in partes majores ac dividas: verum individua, seu minima ejus pars, non nisi litera esse potest. Pluria hæc de re dicemus, ubi deventum erit ad syllabæ definitionem: in quā itidem peccatum, non modò à magistris *γραμματικῆς τῆς ἀτελες ἐρας**, ut vocat Philo, hoc est Grammatistis: sed iis etiam, qui Grammatici sunt, ita uti nomen possident.

* Grammatica imperfectiori.

CAPUT IX.

Versiculi veteres de literarum inventoribus. Moyses Christianis in metro est bacchus, ut egeatas. A quo, & quando, Gothicæ sint literæ inventæ. Joannis Magni, & Olai, sententia impugnatur. Septentrionales creduntur tardè literarum notitiam accepisse. De literis Francorum, quibus usus Wasaldus: atque iis, quas Maracus, & Hichus, invenerunt. Aimoinus emendatus. Hebræorum duplices esse literas, Assyras, quibus nisi sunt à captivitate Babylonicâ, & Cananæas, quas antiquis temporibus usurparunt: illas non ab Esra esse, ut B. Hieronymus credidit, sed ab Assyriis: has non Moysen, ut ajunt, nec Abraham, quæ aliorum opinio, auctorem habere; sed jam ante diluvium fuisse, comprobatur. Linguam Cananæam fuisse diversam à Syrà: uti & Chaldaicâ. Amnius Viterbiensis merus impostor. Chaldaei ante Alexandrum M. habuere observationes annorum mille nongentorum ac trium. Rectius inventum hoc tribui Setho, Adami filio; nisi, cum aliquibus, Adamo malis assignare.

adsignare. Sanè & Plinii iudicio, literarum usum fuisse, dum homines fuere. Gentilium alios putare, literas esse inventas à quodam, quem Græci Ερμῖν, Ægyptii Theuten appellant. Alios verisimilius statuere, Chananæos habuisse literas suas ante Ægyptios, at demum post Assyrios. Phœnicia lingua primum eadem ac Hebræa fuit; postea illa mutata, sed sic ut dialecto solum differrent.

DE literarum inventione multa multi congerunt, & fusè, & confusè: adeò ut ab iis penè incertus magis abeas, quam fueras dudum. Quare nihil, puto, peccabo, si paucis ejus rei historiam complectar, ac de nonnullis antiquorum opinionibus iudicium nostrum appingam.

Initium esto à versibus istis, quos se in pervetusto bibliothecæ Seprimanæ codice invenisse scribit Petrus Crinitus lib. XVI de honestâ disciplinâ cap. I.

Moses primus Hebraicas exaravit literas.

Mente Phœnicæ sagaci considerunt Atticas.

Quas Latini scriptitamus, edidit Nicostрата.

Abraham Syras, & idem repperit Chaldaicas.

Isis arte non minore protulit Ægyptias.

Gulphila prompsit Getarum, quas videmus, literas.

Vt omnes sint trochaici, primum versum sic emendo:

Primus Hebræas Moses exaravit literas.

Nam Christianis poetis *Moses* interdum trisyllabum est, primamque corripit, mediam producit. Prudent. ἀμαρτηρον.

--- *Velut ipse Moses*

Historicus mundi nascentis testificatur.

Et hymno VI *ὦδὲ 5:φ.*

Vix hæc ediderat, relaxat ipse

Indumenta pedum, velut Moses.

Item Sedul. lib. III. operis Paschalis:

Quid? quod & Eliam, & clarum videre Moysen?

Versu postremo *Gulphilus* legendum: quomodo Socrati est *Ὀλφίλως*. Quamquam & aliter versus constat: si placet, ultimam in *Gulphila* produci ob vocem proximam à duabus consonis incipientem. Vixit *Vlphilas* seu *Gulphilas* ille circa annum cccLXX, temporibus Valentiniani & Valentis Imp. ac Gothorum, qui Minores vocati in Mœsia, fuit Episcopus: cui Geticas sive Gothicas literas etiam tribuunt Socrates Ecclesiasticæ historiæ lib. IV cap. xxvii, Iornandes in Geticis, Ricobaldus Ferrariensis in Chronico, cui titulus, Pomcerium Ecclesiæ Ravennatis. A quibus dissentit Cornelius Agrippa lib. I de van. scient. cap. II. ubi Gothos ait à

Gordano Episcopo literas accepisse. Nisi Vlfilas fuit binominis, vel Agrippa corrupto codice sit usus. Sed si Gothi, quibus ex Scandinavia origo, demum Vlfilæ, vel Gordani Episcopi temporibus, literas accepere: quam fidem meretur, quod Ioannes, & Olaus, Archiepiscopi ajunt, Scandinaviæ incolas habuisse suas literas ante repertas Latinas, hoc est, antius ante Christum natum prope mille ducentis? Planè vereor, ne hoc majori gentis suæ amore scripserint, quam veritatis. Lubens quidem illud dedero, quod Vlfilas Gothicas dicitur literas invenisse, id ex eo profectum videri, quod, antequam ille Biblia in Gothicam transfuisset linguam, paucis ex ea gente literæ essent cognitæ, ac propterea nec habere illas nationibus aliis crederetur. Attamen istud persuadere mihi non possum fuisse Gothis suas literas, antequam eas haberent Latini. Siquidem tardè admodum has didicere gentes ad Septentrionem sitæ; etiam quæ Orienti, unde homines & scriptura, non paullò viciniores, ac cultioribus populis commerciis magis frequentate. Sanè Thraces, utcumque apud eos Orphæa natum fabulentur, necdum literas norant Eliani ætate: qua de re verba ejus postea referam. Imò & Venedi, sive Slavi, demum temporibus Ludovici Imperatoris, qui Lothario successit, literas accepere ab Methodio philosopho, ut est apud Aventinum in quarto Annalium. Agrippa, eo quo antè dixi loco, addit quiddam de literis Francorum. Nam ait, antiquos Francos, qui sub Marcomiro, & Pharamundo, Gallias subegere, literas habuisse Græcis non planè dissimiles: atque iis Wastaldum historiam patrio sermone consignasse: sed nesciri auctorem, de quo eo minùs laborem, quia si Græcis similes erant, probabile sit, esse corruptas ex Græcis Massiliensium. Alteras ait ab illis Wastaldi multum distitisse: ac repertas à quodam Doraco. Tertias esse inventas ab Hicho Franco, qui è Scythia venisse, & cum Marcomiro ad Rheni ostia consedisse dicitur. Quæ non memini me legere apud vetustiores. Sed Aimoinus de gestis Francorum, lib. III cap. XL, auctor est, Childericum regem mandasse Gallis, ut quatuor Græcorum literis uterentur: θ , ϕ , χ , ω . Ac de numero isto consentit quoque Gregorius Turonensis lib. V Hist. Franc. cap. XLV. Sed alias memorat: nempe θ , ψ , z , π . Nisi locus is, ut metuo, corruptè sic in omnibus codd. legatur. Saltem pro θ debuit ω scribi. Nam θ prius erat signum tam longæ, quam brevis vocalis. Et pro ω reponendum ϕ : quia pro ϕ antè erat ω cum spiritus notà. Sed longum sit, si velim dicere de singularum gentium literis. Quare, his missis, solum videbimus de Hebræis, Græcis, & Latinis.

De Hebræorum elementis summa est inter veteres ipsos dissensio. Recentiores quidem eorum literas, quæ puta hodièque in usu, ab Efdrà esse, autor

autor est B. Hieronymus præfat. in lib. regum, siue, ut vocant, prologo galcato: *Certum, inquit, est Esdram scribam legisque coactorem, post captam Hierosolymam, & instantiationem templi sub Zorobabel, alias literas reperisse, quibus nunc utimur: eum ad illud usque tempus idem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint.* Vbi de eo quidem facile assentiam Hieronymo, quod Iudæos ait ante exilium Babylonicum iisdem fuisse literis usos, quibus & hodie Samaritæ, idque ab ultima utuntur vetustate. At non item in eo accesserim, quod Esdram censet novas excogitasse. Quamquam multis id summus vir persuaserit: & in his etiam Agrippæ lib. III Occultæ Philosophiæ cap. xxx. Eò autem falli Hieronymum putamus, quod Iudæi literas istas ab exilio Babylónico reportarint: eoque ipsi illas אֲשֵׁרִית, hoc est *Astirias* appellant. Quare malè eas literas vocamus Hebræas, cum Iudaicæ dici debeant. Hebrææ enim propriè sunt Chananeæ, hoc est Phœnicum: quarum literarum figuram cognoscere licet ex nummis, qui hodièque crebrò eruntur in partibus Tyri ac Sidonis. Iisdem Iudæos ante exilium Babylonicum usos dicimus: quemadmodum & lingua eadem utriusque genti fuit. Vide, quæ eruditè hac de re scripsit Ios. Scaliger epistolâ ad Thomsonem, & alterâ item ad Stephanum Vbertum, quæ inter postuma extant.

Proximum est, disquiramus, quis antiquas, & verè Hebræas, hoc est Cananæas literas invenerit. Augustinus quidem quæst. LXXIX Exodi scribit eâ de re hoc pacto: *Quos autem dicat קַרְטוּמָאֵרֹן עִיסָאָזָרָהּ eis; post decuriones, non facile sciri potest, quoniam hoc nomen in nullo usu habemus, vel officiorum, vel magistratorum. Nam quidam DOCTORES interpretati sunt, ut intelligantur utriusque literarum, qui introducunt in literas, sicut resonat Græcum vocabulum. Hæc sine significatur, quod ante legem datam habuerint Hebræi literas, quæ quando ceperunt esse, nescio utrum valeat indagari. Nonnullis enim videtur, à primis hominibus eas cepisse, & perductas esse ad Noë, atque inde ad parentes Abrææ, & inde ad populum Israel: sed unde hoc probari possit, ignoro. Non visum cum quoquam contra- tionis funem super hoc ducere, validone, an infirmo tibicine in eo subitus sit Augustinus, quod ex Græcâ interpretatione consequi putavit. Neque enim negamus, Hebræam vocem סַפְרִים potiùs sonare *apparitores*, quàm *doctores*. At interim pro certissimo habemus, quod argumèto parùm certo probatum ibat magnus ille antistes. Quippe, nisi ante legem datam literæ fuissent, cui rei lex tabulis æncis Dei ipsius manibus fuisset inscripta? At illud non æquè evidens, ut rectè vidit ille Ecclesiæ doctor, num à Mose, an ab alio, ac si alteri potiùs hæc laus debetur, paulionè, an multò ante Mosem, literæ fuerint inventæ. Eupoleum Moli adscripsisse, re-*

stantur Clemens Alexandrinus lib. I Στρομ. & Eusebius lib. IX *ἑρμηνεύσεως*
Εὐαγγελίου cap. IV. Verba ipsa Clementis, à quibus Eusebiana non valde
 abeunt, infrà apponam. Eupolemo quoque subscribit Isidorus lib. I Ori-
 gin. cap. III. Sed profectò tota hæc res tantùm nititur conjecturis, quæ
 quantilli, nisi ratio accesserit, in rebus à scriptorum ætate longissimè re-
 motis sit facienda, nemo non videt. Scio, plerosque scribere, literas qui-
 dem Mosè esse antiquiores multò, sed eum literas primùm innovasse. Ve-
 rum hoc quoque metuo, ne merum sit somnium. Nam quid causæ quæso
 erat, cur, eadem manente linguâ, novas excogitaret literarum formas? At-
 qui, qui Hebraicè leviter sciat, nunquam diffitebitur, Israelitas in Ægypto
 eam reservasse linguam, quâ Abraham, & patriarchæ cæteri usi erant. Ea
 autem erat Chananæa. Itaque Genes. xxxi, 47. Iacob linguâ Chananæâ
 profert, quod maternâ suâ Syriacâ extulerat Laban. Nam Iacob linguâ
 Phœnicia seu Chananæâ tumulum vocat גלעד, *Galed*: Laban eundem
 Assyriâ appellat יגר שדהותא, *Iegar sabadutha*. Ac Abraham quidem, cum
 in Phœniciam, seu Chananæam veniret, quia novus inquilinus erat, ac Af-
 syriam, non Chananæam linguam sciebat, necesse habuit hanc addiscere.
 Non item Isaac, & Iacob, qui in Chananæâ sunt nati, eoque à pueritiâ ipsâ
 hanc noverant. Atque hinc cognoscimus, linguam eam, quâ usi patriar-
 chæ, quâ item in Ægypto Israelitæ utebantur, ac quâ ipsâ scriptæ sunt sa-
 cræ literæ, non aliam putandam, quàm Chananæam: quippe quam Abra-
 ham didicerit à Chananæis. Liquet etiam, errare non ignobilem Gram-
 maticum, Suidam, ex cuius sententia, Ἀβραάμ ὁ πατριάρχης εὗρεν
 ἱερὰ γράμματα, & γλώσσαν ἑμυρανῆος, ἧς Ἑβραίων παῖδες ἐν ἐπισήμῃ ἐπὶ γλῶσσῳ
 ὡς ὄντες τότε μαθηταί, ἐδύσαντο: *Abraham Patriarcharum princeps, invenit sa-
 cras literas, linguamque eam excogitavit, cuius Hebræi fuerunt periti, ut ejus discipuli ac
 posterî.* Quo loco per ἱερὰ γράμματα, omnino intelligi debent sacræ, sive
 Hebrææ linguæ literæ: ut ostendit, quòd statim subjicit, ab his originem
 capere Græcorum literas, atque id vel parère ex primæ literæ nomine,
 cum, quæ Hebræis est *Aleph*, Græcis *Alpha* dicatur. Pro hac sententiâ ad-
 fertur à quibusdam, quòd Abraham creditur invenisse literas Chaldaicas,
 & Hebrææ prius eadem, ac Chaldaicæ, fuisse existimentur. Hieronymus
 in cap. I Danielis: *Philo arbitratur, linguam Hebræorum ipsam esse Chaldaicam,
 quia Abraham de Chaldaeis fuerit.* De Chaldaicarum autem literarum inven-
 tione quod ajunt, tum apud Isidorum legitur lib. I Originum cap. IIII,
 tum vel ex versu hoc liquet, quem superius inter alios in vetusto codice à
 Crinito inventum, dicebamus: *Abraham Syras, & idem reperit Chaldaicas.*
 Sed, quod versu hoc dicitur, nullo; quodque Philo apud Hieronymum
 ait,

ait, infirmo nititur argumento. Nam quæ ejus vis erit, si forte, juxta quorundam opinionem, duas Abraham linguas, & Hebræorum, & Chaldæorum, scisse dicamus? quæ verba ibidem apud Hieronymum legere est. Hoc nisi recipimus (eiusdem verbis utor) querendum est, quomodo Dan. i. Hebræorum pueri linguam, quam noverant, doceri jubeantur. Quamobrem sic omnino statuumdum, linguam Hebræam esse aliam à Chaldaica: Abrahamum Chaldaicè locutum, cum in Chananæam veniret; hic cum Chananæam didicisse, quæ ejus posterii usi sint; ut ex Genes. xxxi. 47, antea ostendimus. Hoc si placeat, Chananæorum lingua, quæ per scriptæ sunt sacræ literæ, Hebræa vocabitur, non quia Hebræi soli usurparint; sed quia horum duntaxat libri ad nos pervenerint. Vti & sententia est Scaligeri in eruditissimis epistolis*, quarum antè meminimus. Cæterum quod Abraham Chaldaicas dicitur literas reperisse, id non aliter puto capiendum, quàm quòd Chaldaicas literas in Syriam, ac imprimis Palæstinam, induxerit. Nam Chaldaeis multò antè Abrahamum literæ erant. Hoc mirificè probatum ibat Annius Viterbiensis initio notarum in Berosum: ubi scribit, Chaldæos afferere se Astronomiam & literas habuisse ante Alexandri monarchiam ter mille & sexcentis ac triginta quatuor annis. Neque id adferre dubitat Hermannus Hugo lib. de literarum antiquitate. Verùm non debuit vir eruditus toties eo commentariolo ad partes advocare Annum illum, hominem quidem doctum, sed totum penè ex mendaciis & fraudibus confutum. Vera autem sententia est apud Simplicium comment. xlvj in Arist. lib. ij de Cælo: ubi scribit, Callisthenem, Aristotelis rogatu, misisse in Græciam observationes Chaldæorum ab annis cxxv cccci ij ante tempora Alexandri. Sic enim inquit: Δια τὸ μῆπω τὰς ἐπὶ Καλλιθένης ἐν Βαβυλῶνος περὶ θείας ἀστρονομίας ἀφικέσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὰς Αἰριστοτέλους τῶν ὀπισθημένων αὐτῷ· ἅς τις ἀστρονόμος ἢ Πορφύριος χιλίων ἑπτῶν ἔσται, ἢ Ὀνακοσίαν σελίων μέχρι τῶν ἡλίων Ἀλεξάνδρου τῶν Μακεδόνος θεωρούμενος. Eò quòd observationes illæ, quas Callisthenes Babylone Aristotelis jussu misit, necdum in Græciam pervenerant: quas quidem annorum mille nongentorum trium fuisse, refert Porphyrius ad Alexandri Macedonis usque temporis servatas. Id fuerit annis circiter ducentis ante natum Abrahamum: paullo ante structuram turris Babylonicæ. Nempe nihil prohibet, quo minus in terra Sennaar literis & Astrologiæ vacarint, priusquam de turri ea cogitaretur, vel locus is Babelis nomen accepisset.

Et sanè, quod Abrahamo tribuit Suidas inventarum literarum gloriam, eo minoris à nobis fieri debet, quia alibi, alium secutus auctorem, multò antiquiorem literarum usum facit: ut quas repertas dicat ab ipsis Adæ liberis. Quippe cum si audimus, Θεῶν τῶν Σιβ οἱ τότε ἀστρονομίαν ἔπαιον, ἀπὸ τῶν ἐξυρηκέναι τότε Ἑβραϊκὰ γράμματα, τὰς τε τῶν ἀστέρων ὀνομασίας. Sethum illius

* ad Thanasorem, & Stephanum Viterbium.

illius ætatis homines Deum vocabant, eo quòd & Hebraicas literas, & stellarum appellationes invenisset. Idem ex Georgio Syncello tradit Michael Glycas Animalium lib. 111. Et profectò inventum hoc neutiquam alteri tribui potest, quàm vel Setho, vel ejus ante diluvium posteris, si vera sunt, quæ de his narrat Iosephus lib. 1 Iud. Antiq. cap. 111. Res penè omnibus nota, qui literas tractant: quia tamen locus is corruptè legitur vulgò, faciliorem mihi veniam arbitror fore, si cum emendatiùs adscripsero. Σοφίαν, inquit, πῶ καὶ τὰ ἑβραϊκά, & πῶ τῶν διακρίσεων ἐπένοιαν. ὑπὲρ δὲ τῆ μη διαφυγείντες ἀνθρώπους τὰ εὐρημένα, μὴ δὲ φεῖν εἰς γῶσιν ἐλθεῖν θάρανα, ἀφορηκίως ἀφανισμὸν Ἀδάμ τῶ ὄλων ἐσεῖσαι, τ̄ μὲν κατ' ἰσχύ πύρος, τ̄ ἕτερον δὲ κτ̄ βίαν καὶ πλῆθος ὕδατος, σήλας δ' ὄλο ποτισάμενοι, τ̄ μὲν ἐν πλινθί, τ̄ δ' ἕτερον ἐν λίθων, ἀμφοτέρως ἐνεργήσαν τὰ εὐρημένα, ἵνα καὶ τ̄ πλινθίνης ἀφανισμοῦ ὑπὸ τῆ ἐπομβρίας ἡλιθιμένα ἀφύσθη μαθεῖν τοῖς ἀνθρώποις τὰ ἐγγεγραμμένα. Σηλήα, καὶ πλινθίνην δ' ὑπ' αὐτῶν ἀνατεθῆναι, μένει δ' ἀρχὴ τῆ δ' ὕδρο κτ̄ πῶ Σουείαδα. In Frobeniana male est ἀφορηκίως, pro ἀφορηκίως. In eadem est, τὰ ἐγγεγραμμένα σηλήα. & πλινθίνην &c. verum τελεία σηλήα ponenda post ἐγγεγραμμένα. Sententia est, in lapidea columna etiam illud fuisse adscriptum, alteram quoque columnam, eamque ex lateribus, à se positam fuisse. Quod addit Iosephus, quia quæri posset, unde illud de laterali columna sciatur, cum sola superfit lapidea. Sigismundus Gelenius, vir alioqui doctissimus, pravâ distinctione deceptus, locum sic pessimè transtulit: *Ajunt enim lapideam illam ab ipsis dedicatam: quæ & nostris temporibus exstat in terra Syria.* Vbi in eo quoque peccat, quòd πλινθίνην vertit lapideam: ac μένει refert ad verba proximè memorata, cum prius comma sit de lateritia, postèrius de lapidea. Ignosce erudite lector, si &, dum imperitis consulimus, translationem apponamus totius loci: eo magis, quia Angelus Roccha, in appendice libri, quem de bibliothecâ Vaticanâ Romæ edi curavit, existimâsse videtur, alteram columnarum, quas Iosephus nominat, fuisse æneam: cum ejus nec Iosephus meminerit, nec vetus interpretes: Rufinus dico, qui sic vertit: *Disciplinam verò rerum celestium & ornatum earum, primitus invenerunt. Et ne dilaberentur ab hominibus, quæ ab eis inventa videbantur, aut antequam ad notitiam venirent, depriverent, cum prædixisset Adam exterminationem rerum omnium, unam ignis virtute, alteram vero aquarum vi ac multitudine fore venturam: duas facientes columnas, aliam quidem ex lateribus, aliam verò ex lapidibus, in ambabus, quæ invenerant, inscripserunt, ut &, si constructa lateribus exterminaretur ab imberibus, lapidea permanens præberet hominibus scripta cognoscere: simul & quia * lateralem aliam possissent: quæ tamen lapidea permanet hæctenus in terrâ Syriâ.*

Reitat sententia suprema. Ea non alia esse potest, quàm ut ipsi proto-plasto hujus inventi gloria deferatur. Nequid igitur, quod in suspicio-

nem

* Post simul
 rursus repeten-
 dum, præbere
 cognoscere:
 quia autem pro
 eis, sive quòd.
 Clarus fuisse,
 Simul & si
 significaret
 quòd lat. &c.

nem cadere possit, non aliquem habeat auctorem, sunt quibus, ob primi hominis dignitatem, atque excellentiam, maximè verisimile fiat, Sethum ab eo tum literarum usum, tum Astrologiæ, aliarumque artium, notitiam hausisse. Ac de literis quidem ita B. Augustinus quæst. LXXIX Exodi, ubi disputat, qui sint γραμματων εἰσαγωγῆς. Nonnullis, inquit, videtur a primis hominibus literas cepisse, & perductas esse ad Noe, & inde ad populum Israël. Imò similiter Suidas. Nam cum alibi Abraham, item Seth, literarum dicat auctorem, idem tamen in Αδὰμ, inquit, τὰς τέχνας & γραμμάτια. hujus sunt artes, & literæ. Ita vides, ut ex quorundā etiam Christianorum suspitione verisimum sit, quod itidem ex argumentis parum firmis nonnulli ἡ ἕτασεν *
 collegerunt, perpetuum, post homines sive natos, sive ortos, fuisse literarum usum, atque, ut ipsi appellant, æternum. Visum id, quod de hac nationum opinione dixi, statuminare haut flaccido tibicine, Plinio: ex quo simul parebit, in quam varias illæ sententias abire soleant, quoties de primā literarum inventionione dissertarent. Sic igitur egregius ille naturæ mystes lib. VII HISTORIÆ SUÆ CAP. LVI. Anticlides in Ægypto invenisse quendam nomine Menona tradit XV annis ante Phoroneum, antiquissimum Græciæ regem, idque monumentis approbare conatur. E diverso Epigenes apud Babylonios DCCXX annorum observationes siderum cœlestibus laterculis inscriptas docet, gravis autor imprimis. Qui minimum, Berofus, & Critodemus, cccc LXXX annorum. Ex quo apparet æternus literarum usus. Ac paullo antè dixerat idem: Literas semper arbitrator Assyrias fuisse: sed alii apud Ægyptios à Mercurio, ut Gellius; alii apud Syros repertas volunt. Etiam Theophilus extremo lib. III ad Autolycum de gentilibus ait, φάσκουσιν τὰς γραμμάτια εὐρήσθαι, εἰ καὶ ἀπὸ Χαλδαίων, εἰ δὲ παρ' Αἰγυπτίων, ἄλλοι δ' αὖ δὲ ἀπὸ Φοινίκων. Literas alii quidem a Chaldeis repertas dicunt, alii ab Ægyptiis, alii à Phœnicibus. Quod autem de Mercurio extremis Plinii verbis tradebatur, idem de eo scribunt Iulius Hyginus Fabul. cap. CCLXXVI, Diodorus Siculus lib. II Bibliothecæ suæ, & Plutarchus lib. IX Symposiacōn, quæst. III. Ægyptium fuisse, ac quintum ejus nominis, auctores sunt Cic. lib. III de Nat. Deor. atque ex eo Arnobius lib. IV, & Lactantius lib. I de falsa religione cap. VI. Sed & Tertullianus eamse de Mercurio opinionem commemorat, lib. de Testimonio animæ cap. V, & de corona militis cap. VIII. Confirmat quoque hanc rem Plauto, apud quem in Phædro narrat Socrates, Deum quendam coli apud Ægyptios, nomine Theuth, qui cum alias artes, tum literas invenerit, Ægyptiosque docuerit, quo tempore Thamus universæ imperium Ægypti teneret. Hujus Theuth idem meminit in Philebo. Aliis Ταυτός: Phœnicibus ἡθῆ, ταῦ, Deorum creditus primus: ut prodidit Philo Byblician-

* æternorum si-
 ve gentium.

sis, Sanchoniathonis Berytii, qui Semiramidis tempore res Phœnicum scripsit, Græcus interpres: teste Porphyrio ἐν τετάρτῳ κτ' Χρειαίων λόγῳ, & Eusebio Εὐαγγελικῆς ἀποστολῆς lib. I. Nec iccirco est, quòd Ægyptiis hanc laudem tribuamus. Nam omnino ea debetur Assyriis, quando multò antè hæc regio culta est. Ex Assyria autem secum vexere Chananæi; quorum idem ac Assyriorum sermo permansit, usque dum Assyrii, ob crebra variis cum gentibus commercia, bellaq; cum vicinis ac longinquis gesta, sermonem eum mutarunt; Chananæis interim, quibus non itidem nationes aliæ miscbantur, veterem retinentibus sermonem. Atque hinc liquet, cum Phœnices sint Chananæi, rectissimè dicere, quibus literæ Phœnicum sint antiquissimæ. Nec eo injuriam facimus Hebræis, quando eadem sunt literæ cum Phœnicis, tum veteres Hebrææ. Nam, ut antè asertum, quas Hebraicas vocamus, non tam Hebrææ sunt, quàm Assyriæ. Verè enim Hebrææ sunt, quibus Abraham, Heberi inclyta progenies, & posteritas ejus, usa est. Sunt verò istæ Cananææ, sive Phœnicæ. Quemadmodum patriarchæ eadem quoque, ac Tyrii & Sidonii, linguam utebantur: etsi, postquam hi imperium maris obtinuerunt, linguam crebris commerciis mutarunt: non tamen in tantum, ut alia esse lingua inciperet, sed solum, ut dialecto differret: quod multis ostendit Abrahamus Esra commentariis in Cantica. Idem de lingua Punicâ judicium esto, quando Pœnos Phœniciâ oriundos esse, præter tot nobiles scriptores, qui id disertim scripsere olim; præter item ipsum Pœnorum nomen, quod ἄπο τῆς Φοινίκου deflexum esse, satis liquet: præter inquam, ista, etiam vocabula utriusque huic, & Syrophœnicum, & Libyophœnicum populo communia satis docere possunt. Exempli gratiâ, ut unum è tam multis adferam, VOX ALMA; de qua ita Hieronymus in Esaiam cap. VII, 14. *Lingua quoque Punicâ, quæ de Hebræorum fontibus manare dicitur, proprie virgo ALMA appellatur.* Quibus qui contentus non sit, adeat Ios. Scaligerum, annotationibus in fragmenta vet. scriptorum, quæ subjunxit operi de emendat. Temp. & Samuelem Petitem Miscellaneorum lib. III cap. I, II, & III. Quòd verò antè dicebam, literarum inventionem Phœnicibus tribui, id luculentè probat hic Curtii locus lib. IV. *Si fame libet credere, hæc (Tyriorum) gens literas prima aut docuit, aut didicit.* Deque iisdem sic Plinius lib. V, cap. XII: *Ipsa gens Phœnicum in gloriâ magnâ literarum inventionis, & siderum, navaliūque ac bellicarum artium.* Item Lucanus his pervulgatis versibus lib. III.

*Phœnices primi, famæ si creditur, ausi
Mansuram rudibus vocem signare figuris.*

CAPVT X.

Græcos accepisse literas suas à Cadmo Phœnice : unde Φωνικία, & Καδμῆια γράμματα dicuntur. Figuras veteres, quibus Iones usi, magis convenisse cum Phœnicis : atque Herodoti ætate eas in veteribus inscriptionibus conspici potuisse : sed paulatim figuram esse immutatam. Alios literarum hanc gloriam tribuere Cecropi Ægyptio. Cur is biformis creditus sit. Alios item Lino, vel Palamede, eas assignare. Vulgaris lectio Taciti contra Lipsium, & alios, defensa. Cadmo Milesio tribui tres aspiratas, Epicharmo duas duplices, Simoniai vocales duas longas. Callistrorum primum statuisse literas XXIV. Tzetzi occurritur, qui Cadmo antiquiores esse Græcorum literas contendit. Delphi unde Pytho prius dicta. Cur Pythonissa dicatur domina oph. Οφείως ἔτυμον. Refellitur Fl. Iosephus de eo, quod neget, Græcos habuisse literas ante bellum Trojanum. Thesii, & Argonauticæ expeditionis tempus. Thebis Boœtis cur nomen id impostum. Nomina literarum Græcarum ex Hebræis deflecta.

Sed de primarum literarum, quæ sine dubio Cananææ five Hebrææ sunt, primis autoribus satis dictum. Transiamus ad literas Græcorum, quod ut faciamus, cum res ipsa, rectusque ordo admonet, tum etiam loca, quæ de Phœnicibus proximè adducebamus. Quippe etiam concederemus, Phœnicum five Cananæorum literas fuisse diversas ab iis, quibus patriarchæ, & Hebræi omnes ante captivitatem Babylonicam utebantur : nihilominus Lucani locus (idem de illo Curtii, ac Plinii, dicere possimus) nihil dissentaneum veritati haberet : quandoquidem eum cum Ilidoro * intelligere possumus de solis Græcorum literis, à Cadmo Phœnice in Græciam allatis. Favet huic interpretationi illud Plinii lib. VII cap. LVI : *Vtique (volunt) in Græciam intulisse e Phœnicæ Cadmum XVI numero : quibus Trojano bello Palamedem adjecisse quatuor hinc figurâ, Θ, Ξ, Φ, Χ. Totidem, post eum, Simonidem Melicum, Ζ, Η, Ψ, Ω. Idem confirmant verba Clementis Alexandrini lib. I Στροφι. Κάδμος δὲ Φωνικῆν, ὃ τῶν γραμμάτων Ἑλλήσιν εὐρετής, ὡς φασὶν Εὐφορος (placet Lipsii † conjectura, Εφορος emendanti) † ad XI anal. Tanti. ἔθεν ἔξ Φωνικία τὰ γράμματα Ἡρόδοτος κελεύθει γράσει. Cadmus autem ex it Phœnix, qui fuit Græcis literarum inventor, ut ait Ephorus. Unde etiam Herodotus scribit, literas vocatas fuisse Phœnicias. Addam & verba è Terpsichore Herodoti, ad quæ respexit Clemens : Ἴωνες ἀναλαβόντες διδάξῃ ἀπὸ τῶν Φωνικῶν τὰ γράμματα, μεταρρυθμίσαντες σφίον ἰλίγα, ἐξέλιπον τὸ γέγραμμενο δὲ, ἐποίησαν ὡς περ & τὸ δικαίον ἔφερε, ἰσαγαγόντων Φωνικῶν ἐς τὴν Ἑλλάδα, Φωνικία κελεύθει. Iones, cum literas à Phœnicibus didicissent, immutatâ quarundam formâ utebantur, & n-
tentes samam sparsurunt (quemadmodum & æquitas postulabat) quia Phœnices eas*

in Græciam invexerant, Phœnicias vocandas esse. Tradit idem Plutarchus in Sympofiacis lib. IX, probl. III. Τὰ δὲ δὴ παρῶτα & Φωνίκεα δὲ Κάδμου ἀνομαδίετα, τετράκις ἢ τετράς γενομένη παρέχει. Primas autem (hoc est, sexdecim literas primò inventas) quæ Phœnicie propter Cadmum appellantur, quaternio quater sumtus exhibet. Appellat hoc modo Timo : cujus est apud Sextum philolophum :

— Φωνικὰ σήματα Κάδμου.

— Cadmi Phœnicia signa.

Validè etiam hanc rem firmat, quod Herodotus paullò pòst subjicit : Ἰδεν δὲ καὶ αὐτὸς Κάδμια γράμματα ἐν τῷ ἱερῷ τῷ Ἀπόλλωνος τῷ Ἰσμινίῳ ἐν Θυβήσι τῆσι Βοιωτίῳ, ὅπῃ τρίποσι τισὶ ἐγκεκολλημένα, τα πολλὰ ἰμοῖα ἐόντα τοῖσι Ἰωνικοῖσι. *Quin ipse vidi apud Thebas Bœotias in Ismenii Apollinis templo, literas Cadmeas in tripodibus quibusdam incisas, magnà ex parte similes Ionicis.* Deinde ponit Herodotus ipsas inscriptiones, quibus Græcià nihil habuit antiquius. Nam prima est Amphitryonis, circa ætatem Laii, Cadmi pronepotis. Altera est Hippocoontis, sub Oedipode, Laii filio. Tertia est Laodamantis, Eteoclis filii. Quod si quis nôsse avet, quibus olim figuris epigraphæ istæ fuerint conceptæ ; adeat Ios. Scaligeri animadvertiones Eusebianas *, in quibus eas inveniet Cadmeis literis exaratas. Nec dubito, quin Cadmeæ literæ intelligi debeant apud Dionysium Halicarnassensem †, cùm agit de tripode Dodonæ γράμμασιν ἀρχαίοις ἐγκεχαρὰ μέω *, cujus & inscriptionem ponit. Item cùm de columnâ, cui Servius Tullius leges fœderis inter Romanos Latinosque inscripserat, hunc in modum loquitur † : αὐτὴ δέμενεν ἢ σήλη μέγχι τῷ ἡμῶν ἡλικίας ἐν τῷ τῷ Ἀρλεμίδος ἱερῷ κεκμήν, γραμμάτων ἔχουσα χαρακτῆρας Ἑλληνικῶν, οἷς τὸ παλαιὸν ἡ Ἑλλάς ἐχράτο. *Hæc columna permansit usque ad meam ætatem in Dianæ fano erecta, characteres Græcarum literarum habens, quibus olim Græcià utebatur.* Quod verò Græci alias pòst literarum figuras usurparunt, id ab iis non confilio ; sed (quemadmodum in aliis quoque rebus, usu venit) assiduâ tractatione, temporisque longinquitate, factum puto. Nec tamen tantopere aut vulgares Græcorum à veteribus Ionicis, aut hæc à Phœnicis distesserunt, ut origo earum dissimulari possit : quemadmodum cuivis parebit, qui earum figuras conferre non gravabitur. Ex his igitur manifestum est, Græcos à Cadmo literas accepisse, ut præter commemoratos autores scripsere cùm Victorinus *, Isidorus †, Suidas ‡, tum etiam Plutarchus in Sympofiacis *. Dissentiunt tamen multi, qui Palamedem ab hæc laude commendabilem faciunt : ut paullò pòst ostendam. Sunt & qui Lino, Herculis præceptori, tribuant, ut Suidas † his verbis : λέγεται δὲ παρῶτος οὗτος (Λίνος) δῶδο Φωνίαν γράμματα εἰς Ἑλλάδας ἀγαγεῖν. *Fertur hic primus literas è Phœnicia in Græciam deportasse.*

Multis

* in divisione
de literis Ion. ii
ad numerum
Et sequitur
MDCXVII.

† ib. i.

* antiquis literis
in Cyprio.

‡ ib. 4.

* lib. I. cap. de
Orthograph.

† lib. I. Orig. c. 3.

‡ in Kadmeis.

* lib. 9. quæst. 2.

† c. 3.

‡ in Lino.

Multis etiam magis verisimile fit, Græcos à Cecrope, primo Athenien-
fium rege, literas accepisse. Inclinant in hanc sententiam, quòd anti-
quus apud Ægyptios fuerit literarum usus, ut antè ostendimus ex Plinio
lib. VII, cap. LVI. Cecrops autem non modò Cadmo Linòque antiquior
fuit, sed & natione Ægyptius. Eo quidem duce: Athenienses ex Saënsi
Ægyptiorum civitate in Græciam colonos deductos esse, scribit Nicetas
Serronius, Græcus Nazianzeni scholiastes ad *μυροδίας* five *ἐπιτάξιον* ἐς τὴν
μέγαν Βασιλείαν *. Adjicit idem, Cecropem eà potissimum de causa effi-
ctum efformatumque *διφύτ* †, atque, ut Naso ‡ vocat, geminum, quia sei-
ret Græcè & Ægyptiacè. Quod ipsum quoque legas apud Tertzem
Chil. sect. XVI I I. Aliam tamen idem inibi addit rationem: quemad-
modum & tertiam legas apud fratrem ejus Ifacium Tertzem commenta-
rio in Lycophronem *, ac Eustathium in Iliad. Σ. Ille autorem laudat
Ioannem Antiöchensem, hic Agalliam Corcyrensem. Sententiam eo-
rum, qui (ut Cadmum mittam) vel Palamedi tribuunt, vel hoc antiquio-
ri Linò, aut antiquissimo omnium Cecropi, complexus est his verbis Cor-
nelius Tacitus undecimo annalium: *Quippe, inquit, fama est, Cadmum classe
Phœnicum vectum rudibus adhuc Græcorum populis artis ejus autorem fuisse. Qui-
dam Cecropem Atheniensem, vel Linum Thebanum, & temporibus Trojanis Palame-
dem Argivum memorant: sexdecim literarum formas, ac præcipuum Simonidem,
cæteras reperisse. Iusto tamen Lipsio (quem sequitur Angelus Roc-
cha lib. de bibliothecâ Vaticanâ) videtur hic locus non vacare mendâ.
Corrigit itaque hoc pacto: Cecropem Atheniensem, vel Linum Thebanum, sex-
decim literarum formas, & temporibus Trojanis, Palamedem Argivum quatuor me-
morant; mox alios, ac præcipuum Simonidem, cæteras reperisse. Cur ita emendet,
hanc ipse causam adducit, quòd veterum, quos quidem legerit, nemo hoc
de Palamede tradiderit, quod apud Tacitum legitur vulgo. Nempe non
occorrebat tum Lipsio, Gorgiam, antiquissimum Rhetorem, oratione eâ,
quæ hodieq; pro Palamede exstat, inter cetera ejus inventa reponere *τετρα-
μυτα*, *μυθίμην* *ὀργάνον* †: quo pacto neutiquâ loqueretur, si putasset, cum solû
tres quatuorve literas, ac tales quidè, ut carere iis possimus, Cadmeis liti-
ris addidisse. Præterea apud Hyginum in fabulis cap. CCLXXV I I, undecim
dicitur literas reperisse. Vbi si pro *undecim, sexdecim* reponâ, propius à vul-
gata lectione recedam, quàm qui pro communiore opinione *quatuor* substi-
tuat. Est quoq; pro hac sententia scholiastes Euripidis in Orestem: ut qui
à Palamede referat repertas literas septendecim: quod Taciti numerum
leviter admodum excedit. Sed facilè à librario potuit *15* * in *12* † com-
mutari: ut planè mihi persuadeam, *15* scripserit scholiastem. Eo magis
quia videam, quod de Palamede traditum est à Tacito, similiter legi apud*

* oratio in sa-
nibus in Na-
sianis Historem.
† biforem.
‡ lib. 2 M. r.
§ lib. 8.

* P. 6. 24.

† literas, memo-
ria instrumentis.

* sexdecim.
† septendecim.

* pag. 103.

Eusebii sive Georgii Syncelli exscriptorem, Georgium Cedrenum *, qui ante annos quingentos & quinquaginta vixit, tempore Isaaci Comneni, Imò & hanc sententiam memorat Ioannes Tzetzes, qui post Cedrenum annis claruit centum. Nec dubitat is historiae suae sectione cccxcviii, illud de sexdecim Palamedis literis, dicere *ἑξήδεκα τῶν ἐπιγράμτων τοῖς πᾶσι †*. Addit eos, qui hanc Palamedi potius, quam Cadmo gloriam tribuunt, putare, multo post Palamedem, alium Cadmum, non Thebanum, sed Milesium, sexdecim illis literis Palamedis ternas addidisse adspiratas, Θ, Φ, & Χ: Epicharmum verò Siculum invenisse duplices, Ζ, Ξ, Ψ: Simonidem denique, sive Samium, sive potius Ceum, adjecisse Η, & Ω: primum verò fuisse Callistratum, Grammaticum apud Samios, qui quatuor & viginti literarum figuras conjunxerit. Sed de hac inventarum literarum gloria inter quatuor viros illos partitâ non paullo aliter alii, & in his Hyginus fab. cap. cclxxviii. In eo interim Tzetzi assentio, quòd superiori de Palamede sententiae refragatur. Neque nihil est, quòd pro se adfert. Nempe quòd Bellerophon literas à Præto, Argivorum rege, exaratas attulerit Iobatae, quibus, cum commendatitias videri vellet, necem ejus exposceret. Atqui, inquit, ex Bellerophonte natus Hippolochus, ex Hippolocho Glaucus, qui, ut Homerus narrat, aurea arma pro arcis dabat Diomedii. Ergo sexaginta circiter annis Bellerophon fuerit ante Palamedem, qui Diomedis fuit æqualis. Nos verò, nec inviti, Tzetæ amplius concedimus. Putamus enim Bellerophontem hunc non lx solum, sed clx annis, antiquiorem esse Palamede. Sanè rex Prætus, cujus tempore Bellerophontem vixisse convenit, ab Eusebio etiam in Chronicis ad tempora refertur Aodi sive Ehud ejus, qui in judicando Israele successit Othonieli, genero Calebi, à Mose ipso missi ad speculandam terram Canaanam. Sed ut de eo convenit, ita disconvenit nobis, quando & Cadmo antiquiores esse Græcorum literas eo evincere conatur, quòd cum è Phœnicia is Delphos esset profectus ad consulendum Apollinem de sorore Europa, oraculum ei editum sit versibus hexametris, quorum tres primos ipse Tzetzes adducit. Quàm multa enim contra hoc adferri possunt! Mitto, cum alia, tum illud quod etiam ab incunabulis cæci versus fundant: ut fati liqueat, posse carmen ab eo dici, qui nesciat literarum figuras. Illud potius dicam, *πᾶσι τῶν ἑξήδεκα αἰσθεῖς **, ut Aristoteles initio operis de prima sapientia ait. Quis verò spondeat nobis, inter ea, quæ historiae veræ, de Cadmi in Græciam adventu, fabulosè a poetis addita sunt, non illud etiam esse, quod de oraculo hoc referunt? Præsertim cum versus illi non sapiant tam antiquum ævum: & fortasse demum post Cadmi Phœnicis adventum Sol sive Apollo in Græcia cultus sit figurâ serpentis: unde &

† vulgatum, atque factum omnibus.

* multa mentiri poetar.

urbs,

urbs, quæ postea Delphi, prius dicta *Pytho*; à Πυθ, *pythen*, id est *aïphis*. Vti à loco Apollo Pythius, non Διὸς ἱ σουλίδου *, quia illic computruerit fer-
pens : uti nugantur Græculi. Nec mirum si Cadmus hunc cultum Græ-
ciæ intulerit, quandoquidem & in Cananæa fatidicum illud numen ser-
pentis imagine colebatur : indeque priori Samuelis libro, cap. xxviii, Pythonissa à Saulo consultata vocatur domina Πυθ, *ob*, sive *oph*, hoc est *ser-*
pentis. Sanè ab *oph* est Græcorum *ὄφις*, quod idem notat. Hæc satis inua-
lentiam ostendunt argumenti, quo sic se, more suo, jactat Tzetzes. At
quanto fortius illud telum, quod nos jaciebamus. Nempe, quod veteres
Ionum literæ, Herodoto quoque teste, simillimæ sunt Phœniciis, eæque
Cadmeæ olim dicte sint ; neque legamus ulla fuisse in Græcia literas
Cadmeis antiquiores. Nam Bellerophon, qui literas attulit Præto, Cad-
mo junior paullo fuit ; cùm Cadmus Orthonielis temporibus claruerit,
Bellerophon Aodi : ut minimum ætas una intercesserit, cùm, ab excessu
Orthonielis ad mortem Aodi, anni sint LXXX : qui Aodo uni in Scripturis
tribuuntur, annumeratis annis illis duodeviginti, quibus † Israelitæ ser-
vium Egloni, Moabitarum regi : quos annos deducit etiam Eusebius,
uti & auctor Chronologiæ Hebræorum majoris, quæ *Se'er Olam Rabba*
inscribitur. Mirum verò, Flavius Iosephum, virum ut disertum, ita tem-
porum intelligentem, vehementer adeo falli potuisse in eo, quod de in-
ventione literarum Græcarum scriptores optimi prodiderunt. Quippe
lib. i *ἀρχαιότης* adversus Apionem, ut quæ de Cadmo narrantur, menda-
cii arguat, omniâque Græcorum nova esse comprobet, negat ulla inscri-
ptione sive in templis, sive in anathematis, comprobari posse, Græcos li-
teris usos esse ante bellum Trojanum. Sed nunquam hoc scripsisset Iose-
phus, si in memoria habuisset tres inscriptiones, quarum ex Herodoto
paullo ante meminimus. Nam ut de tertiâ, earum novissimâ, solum di-
cam, est ea Laodamantis, qui vixit tempore Thesei Athenarum regis : ut
ostendit hic locus Pausania in Atticis : *ὀλίγω δὲ ἀπὸ τέρω ἢ ὀρέας ἱερὴ Με-*
γαλείρας ἔστι, ἣ μετ' αὐτὸ τάφοι ἦ ἐς Θηβὰς. Κρέων γὰρ, ὃς ἐδυναστεύει τότε ἐν Θηβαίς,
λαοδάμανθα ἐπιτροπεύων † Ετεοκλέους, ἢ παρῆκε τοῖς ἀποπέσειν ἀνελκόμενος θάλα-
μινετεύωντος Ἰ Αδράστου Θυσία, μάχης Ἀθηναίων γενόμενης ἀπὸς Βοιωτῶν, Θυσίας, ὡς
ἐκράτισε τῇ μάχῃ, κομίσας ἐς Ἐλευσίαν τὰς ταύρας ἐνταῦθα ἐθάλασεν. hoc est :
Paullo vero supra puteum est sanium Megaricæ : ac postea sunt eorum sepulchra, qui
ad Thebas occubuerunt. Creon enim, qui Thebis eo tempore imperabat, & Laodaman-
tis, Eteoclis filii, tutor esset, non permisit cognatis mortuorum sepeliendorum potestatem.
Cum vero Adrastus Thesei opem suppliciter imploraret, & facti postea pugna inter Boio-
tos, & Athenienses, Theseus victor evaderet, morti nos Eleusinem dederit, ibique sepe-
lavit.

livi. At nemo ignorat, Theseum vixisse ante bellum Trojanum; cum fuerit ^{ὁ ἄριστος} * Herculis, qui tempore Laomedontis Trojam cepit. Quin ipse Theseus dicitur, regnante patre Aegeo, Helenam virgunculam rapuisse: unde liquet, non tantum Argonauticam expeditionem, cui Hercules cum Helenae fratribus interfuit; sed etiam illam ^{ἡ ἐπιπέλας ὁμήρου} in qua cecidit Eteocles, Laodamantis pater, viginti circiter annis antecedere bellum Trojanum. Imò plurimi olim, ut ex Chronico Eusebii cognoscimus, putarunt, Thesea multò esse vetustiore: quod ipsum pro causâ nostrâ adversus Fl. Iosephum adferremus, nisi & in hoc, & in tempore Argonauticæ expeditionis, quam octoginta & novem annis faciente excidio Trojano antiquiorem, committerent spissum ^{ἀπίστων} * , ac Eusebio quoque ex parte animadversum. Atque hæc comprobant abunde, quantum in illis à vero aberravit Iosephus, quæ fusè adeò prosequitur, ut ostendat, non posse Cadmo Phœnici, ac multò minùs cuiquàm antiquiori, adscribi literarum Græcarum inventionem. Tantum verò abest, ut literas credamus post Cadmum, nedum post Palamedem, repertas, ut si de Cadmo minus nobis satisfieret, non propterea existimaturi simus hoc laudis tribui debere temporibus secutis, sed potius ad ulteriorem temporum memoriam recurreremus: puta ad Cecropem, Athenarum regem: atque hoc propter illa, quæ antea de eo referebam. Neque illa de Cadmo, & hæc de Cecrope sententia, magno adeo intervallo distant: quandoquidem Cecrops regnabat temporibus iis, quibus Moses apud Iethronem in terra Madian degebat: Cadmus autem, ut Hieronymus in Chronico Eusebiano tradit, temporibus Iosue una cum fratre Phœnice Thebis Ægyptiorum in Syriam profectus fuit: ut verisimile sit, tempore Othoniclis è Phœnicia in Græciam venisse, atque ibi in memoriam Thebarum Ægyptiarum Thebas Bœotias condidisse. Sive autem Cadmo Phœnici, sive Cecropi Ægyptio, rei tam præclaræ gloria debetur; poni illud extra controversiam debet, priores literis usos esse Hebræos: ac hujusce rei argumentum superesse evidentissimum, quòd literarum apud Græcos nomina, nunc quoque nominibus vocentur ex Hebræa appellatione leviter deflexis. Quam in sententiam plura qui volet, adeat præclarum Eusebii opus de præparatione Euangelica libro x cap. 11.

* coetaneus.

† septem ad Thebas.

* errorera temporis pro tempore positi.

CAPVT XI.

Latinorum literæ sunt ab Euandro Arcade, vel matre ejus Nicostrata, atque unde ea Carmenta sit dicta. Ab aliis eas tribui Saturno, vel Pelasgis. Prope easdem fuisse Græcorum literas antiquas, ac Latinorum. In Plinio conjectura. Harpocrætionis error. Gentis quasdam literas serò admodum accepisse. Aliam ea de re locus corrigitur, & explicatur.

DE Latinarum quoque literarum inventione multi certant incerti. Rem in pauca conferam. Ac primum videamus verba Taciti ex annuali undecimo : *Aberigenes, inquit, Arcade ab Euandro (literas) didicerunt.* Quod ipsum Marius Victorinus libro primo, ac gemino quidem loco, tradit. Et prope admodum ab hac sententia abest, quod alii, & in his Iliodorus †, laudem eam tribuunt Nicostratæ, Euandri matri, quæ alio nomine, quia oracula carmine ederet, *Carmenta* dicebatur. Vtramque sententiam in fabulis suis complexus Hyginus cap. cclxxvii, his verbis : *Literas Euandrus profugus ex Arcadia in Italiam transfudit: quas mater ejus Carmenta in Latinas commutavit.* Saturno tamen literas Latinas tribuit B. Cyprianus penè initio libelli de idolorum vanitate. *Hic, inquit, literas imprimere, hic signare numos in Italia primus instituit: unde ætium Saturni vocatur.* Sed alibi ostendimus, penè eadè omnia Saturno, & Euandro, tribui solere. Sane ab Arcadibus esse, etiã legas apud Dionysium Halicarnassensem lib. i: Verba ejus sunt : *Ἀργεῖοι δὲ Ἐχραμυδίων Ἐλλαντικῶν γένει ἐς Ἰταλίαν ἤσανται διακομισαί, καὶ τὴν φωνήαν Ἀργεῖαν.* Dicuntur etiam usum Græcorum literarum, Arcadibus recens ostensum, primi in Italiam transfecisse. Vbi non temere addit, Arcades non ita diu literas scivisse, cùm in Italiam appellerent. Quippe hoc nisi statuamus, metuo ne frustra falsosque nos habeant Dionysius ac Tacitus in eo, quòd de Arcadibus prodidere. Nam, ut agnoscit ipse Halicarnassensis, Pelasgi ante Arcades sexaginta annis in Italiã fuerunt. At quis credat, Pelasgos ab vicinis Atheniensibus non accepisse literas, si tum in vulgus notæ erant; Arcades autem, qui Peloponnesi incolæ, eas didicisse? Præsertim cùm certum sit, Cadmum annis centum quinquaginta, aut præterpropter, fuisse in Græciã ante Pelasgorum in Italiam adventum. Movit hoc quosdam, qui Dionysii locum parùm perpenderant, ut assentiri mallent Plinio *, & Solino; quorum uterque literas à Pelasgis in Latium scribit illatas. Sed sive Pelasgis, sive Arcadibus, is debetur honos, in eo Tacito Plinioque convenit, quòd uterque Latinos à Græcis eas velit accepisse: uterque item existimet, veterum Græcorum easdem esse literas ac suo ævo Latinorum forent. Tacitus xi Annal. *Et formæ li-*

lib. 1, cap. 1.

* lib. 7, cap. 56.

teris Latinis, quæ veterimis Græcorum. Plinius lib. VII cap. LVIII. *Veteres Græcos fuisse easdem penè, quæ nunc sunt Latine, indicio erit Delphica tabula antiquioris, quæ est hodie in Palatio, dono principum Minervæ dicata in bibliothecâ, cum inscriptione tali, Ναυσικράτης Τισαμένους Αθηναῖος. Quæ epigraphe cujusmodi literis fuerit concepta, intelligi potest ex priscis Græcorum literis à Scaligero representatis in animadversionibus Eusebianis. In quibusdâ Plinii codd. legitur ea inscriptio verbis aliquot auctior, hoc pacto: Ναυσικράτης Τισαμένους Αθηναῖος, κέρα & Αθῶν ἀνέθηκεν. Non, puto, Κόραν, hoc est Liberam, seu Proferpinâ, Palladi premitteret. Suspicio igitur scripsisse Pliniû, κέρα & δεσποτέρα Αθῶν. Nâ & Plato in libris de legg. ita loquitur de Minervâ. Si vera est conjectura nostra, sententia inscriptionis sit: *Nausicrates, Tisamenii filius, Atheniensis, virgini ac dominæ Minervæ hæc suspendebat.* Porro ex hæc inscriptione colligebat Scaliger, errare Harpocratiem, qui veteres Atheniensium ac Ionum literas diversas facit. Nam, inquit, Nausicrates Atheniensis fuit, Athenisque tabulam suspendit. At eam Ionicis fuisse literis conscriptam, argumento est, quodd idem Plinius superiori capite dixerat: *Gentium confusus tacitus primus conspiravit, ut Ionum literis uteremur.* Verum summus vir nec Harpocratiem, nec Plinii mentem fati perspexit: ut inferius ostendam.*

Ex iis, quæ hæctenus diximus, elucet, Latinos Græcis literas debere: Græcos verò eas à Phœnicibus accepisse, Phœnices ab Hebræis. Et hæc fortasse causa est, cur, quod de literis diximus, id universè de Grammatica scribere haut dubitavit Eupolemus, ut ostendunt hæc verba Clementis Alexandrini lib. I Strom. *Ευπόλεμος δὲ ἐν τῷ περὶ τῆ ἐν τῆ Ἰουδαίᾳ βασιλείᾳ, ἢ Μαυσιῇ φησὶ πρώτων σοφῶν γενέσθαι, ἐξ ἑραμματικῶν πρώτων τοῖς Ἰουδαίοις ἀδεδείχαι, & ἀπὸ Ἰουδαίων Φοινίκας παραλάβειν, Ἕλληνας δὲ ἀπὸ Φοινίκων: Eupolemus, lib. de regibus Indææ, ait, Moysen primum fuisse sapientem, ac primum Judæis tradidisse Grammaticam, ac à Judæis accepisse eam Phœnices, à Phœnicibus Græcos.* Eademque ex Eupolemo iisdem prope verbis refert Eusebius lib. IX præparationis Evangelicæ cap. VII. Sed is pro *ἑραμματικὴν* habet *ῥάμματᾶ*: ut & Eupolemus, ac Clemens, haut aliud videntur per *ἑραμματικὴν* intellexisse, quàm *ἑραμματιστικὴν*, sive *ῥάμματᾶ* t.

Quàm serò autem gentes quædam literarum usum acceperint, indicant, quæ ex Androtione refert Ælianus lib. VII II Var. Hist. cap. VI. Verba ejus sunt: *Τῶν ἀρχαίων οὐσὶ Θρακῶν μηδένα ἴσθαι ῥάμματᾶ. ἀλλὰ & ἐνδομίζον ἀρχαῖοι εἶναι πάντες οἱ ἐν Ἑυρώπῃ ὄντες βαρβαροί, ῥηθὲς ῥάμμασιν. οἱ δὲ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὡς λόγος, ἐρχόντο αὐτοῖς μάλλον. ἐνθέν τοι & τοιμῶσι λέγειν, μηδὲ τὸ ὄφθα σὸφῶν γερονταῖα Θρακα ὄντα, ἀλλ' ἄλλως (lego ἄλλως) τὸς μύθους αὐτῶ καλαφύσαται. Ajunt, neminem antiquorum Thracum novisse literas. Imò, quotquot barbarorum Europam inhabitant, turpissimum duxerunt literis uti. At qui in Asia sunt,*

magis,

magis, ut fama est, sis sunt usi. Unde est, quod dicere audent, ne Orpheum quidem fuisse sapientem, quia Thrax fuerit, sed alios ejus fabulas e mentis esse. Ita postrema illa Æliani verba transfero, non, ut Iustus Vultejus: Sed ejus carmina variis mendacis esse referta. In errore impulsit interpretem corrupta lectio. Nam pro ἀλλως legendum ἀλλως: ut sententia sit, poemata Orphei esse *λεωδῆπι-
γραφα**, quod & Aristotelem sensisse, auctor est Tullius i de nat. Deorum. Sed de literarum inventionem satis multa. Nunc ad earum distributionem accedamus.

CAPVT XII.

Inquiritur in numerum vocalium apud Latinos: item quaedam de genuino earum apud veteres seruo; præsertim vocalis V. Ausonius adversus summum virum defenditur.

ET otio meo abutar, & lectoris humanitate, si fusè prosequar, quo pacto
Elementa, rudes quæ pueros docent magistri,
Vocalia quædam numerent, consonas quædam:

ut Terentiani verbis utar. Quare tantum de Græcis adscribam unius Galeni verba, de Latinis autem unius Appuleji. Galenus lib. i Method. Thessalum, aliosque culpans, quod haut exquisitè curatèque instituerent morborum divisionem, perinde eos facere ait, ac si literas dispeccerent in vocales & consonas, quum & ex suas habeant differentias ac species: Φωνῆν γὰρ τις εἶπων Ἐσὺμφωνον, ἔπει τὰ πάλαι στοιχεῖα τῶν φωνῶν ἐκείνην, ἀλλὰ δύο τὰς φωνὰς γενικὰς διαφορὰς. εἰ δὲ τὰ μὲν φωνῆν ἄ τέρμων ἄυθις εἰς μακρὰ καὶ βραχέα καὶ δίχρονα τὰ σύμφωνα δ' εἰς ἡμίφωνα καὶ ἀφωνα καὶ ἄυθις, τὰ μὲν μακρὰ δίχρη, καθάπερ ἐν καὶ τὰ βραχέα, τὰ δ' αὖ δίχρονα, τριχρη καὶ δὴ Ἐ τὰ ἀφωνα, φωνῶν μὲν εἰς δασέα Ἐ ψιλὰ καὶ μέλα. Ἐ τέτρω ἕκαστον ἄυθις τριχρη καὶ δὴ Ἐ τὰ ἀφωνα, φωνῶν Ἐ τὰυτὰ καὶ τὴν οἰκίαν τέτρωις τομῶν, ἵνα μὴ μακρολογῶ ἄπειτῶς. ἕτως αὖ ἐξέφυκε τὰ τέτρωτα Ἐ εἰκοσι στοιχεῖα τῶν φωνῶν ἢ ἄπειτῶς. τὸ μὲν γὰρ εἶπεν αὐτὸ τοῦτο μῖνον, ὡς ἐστὶ τῶν στοιχείων τῶν φωνῶν, τὰ μὲν φωνῆντα, τὰ δὲ σύμφωνα, τεχνικῶν οὕτω ποιεῖ τὸ ἀπορῶν, ἔστι δὲ ἀκείως ὅπως ἡμῶν συμπῶν τῶν στοιχείων. ἀλλ' ἐὰν διελόμενος εἰς βραχέα, Ἐ μακρὰ, Ἐ δίχρονα, βραχέα, μὲν εἶται φη δύο, τὸ, τε ε, Ἐ τὸ ο. μακρὰ δ' ὁμοίως δύο. τὸ, τε η, καὶ τὸ ω. δίχρονα δὲ τρία, τὸ, τε ἄλφα, καὶ τὸ ι, καὶ τὸ υ. τεχνικῶν ὅλω ποίσει τὸ ἀπειτῶν ἄπει τῶν φωνῆντων ἀπῶν. hoc est, Siquidem, qui vocalem & consonantem dixit, nondum omnia humanæ vocis elementa dixit, sed duas tantum primas & generales differentias. Quod si vocales rursus in longas, breves, acipitesque dividens; tum consonantes in semivocales & mutas; itèmq; tum longas, tum breves vocales bifariam, acipites verò trifariam; sed & mutas primùm in aspiratas, tenues, ac medias; dein rursus tripartitò harum singulas; mox semivocales propriè, ne frustra multis inorer, sectione secet: ita quatuor & viginti elementa vocis, quæ utitur, numerant:

inueniat. Quippe id tantum dixisse, quod elementorum vocis, quædam vocales sint, quædam consonantes, nondum omnium elementorum artificem, aut plane scientem auditorem reddidit: sed, siquis, ubi in longas, breues & ancipites diduxerit, adjiciat, diuis esse breues, nempe e, & o; duas præterea longas, η & ω; tres vero ancipites α, ι, υ: sic sane artificem omnium vocalium auditorem effecerit. Hæc Galenus. Appulejus autem libro de Mundo, literarum diuisionē his verbis exponit: *Grammaticorum artes inde quæso? cum ex diuersis collectæ sint literis, ex quibus aliæ sint insonæ, semisonantes aliæ, pars sonantes; tamen mutuis se auxilijs adiutantes. syllabis pariunt, & de syllabis voces. Vbi sonantes literæ sunt, quæ Galeno δεξιμετα κωνιαντα; semisonantes, ημιστα; mutæ, αριστα.* Nosram porro de distributione eâ, & literarum numero, quæ unicuique generi subjiciuntur, sententiam adferamus: ac primo de vocalibus: quas tum Græcis, tum Latinis, quinque solum esse, judicamus, A, E, I, O, Y: Latinis A, E, I, O, V. E quibus tres quidē ore diducto proferuntur, A, E, I: duæ verò contracto, O, & Y sive V, quod ejusdem potestatis illi Y. Nā pro Græcorum *δω.μω.σω.τω.υω.φω.ψω.χω.ξω.ζω.ζω.ζω.ζω* (quod Doricum pro ω) Latini dicunt, *duo, mus, sus, turba, ruo, spuo, cubus, tu.* Αξωμα itidem est *cumatilis color*, atque ita in alijs. Pugnabat hoc argumento doctissimus Verrius, de quo ita Velius Longus lib. de Orthogr. *Verrio Flacco videtur, eandem esse apud nos V literam, quæ apud Græcos Y: namque his exemplis argumentatur: quod illi dicunt υω; υωv; nos cuminum; quam illi κυπρησσω, nos cupressum; illi κυβερνητω, nos gubernare rem; nec non ex ejusmodi, Thebens, Menæcius, Pelcus, & similibus, adfermat.* Hæc Velius. Itaque nihil mirum, *Sullam*, non *Syllam*, legi in lapidibus Capitolinis, si eos conscripserit Verrius: ut Onuphrius Panvinus ex Suetonio rectē sibi colligere visus fuit. Verūm falli eum, alibi * comprobauimus. Neque hæc in usu Verrii, sed passiva fuit veterum sententia. Donatus in *Hecyr. Act. I sc. II.* *Syra veteres legerunt, V pro Y ponentes, ut Mysis, Syria.* Ac in columnâ quoque viæ Appiæ, Ionicis literis inscriptâ, vox *μαγυω* pro Y habet V.

Fortasse autem dolosâ aliquem specie in transfennam ducat, ac literam Y persuadeat Latio esse donatam, quod quum Græcæ literæ magno esse in honore cœpissent, Græca quoque Y fuerit recēpta, ut diceretur *Phryges*, non *Phryges*; *Pyrrhus*, non *Perrhus*; quod disertim scribit Cic. in *Orat.* & eo ipso confirmatur, quod Y in veteribus quoque Latinorum reperitur monumentis. Verūm Hærmæ sit stolidus, quem hoc à verò præcipientem ire compellat, quia nihil aliud, quam figuram ejus Latinis quoque in usu fuisse, monstrat: at hæc, ut & nomen, accidens est literæ; unde parret, V & Y in dictionibus hujuscemodi non aliter differre, quam Socratem stantem a sedente. Sola sanè potestas est forma essentialis literæ; ac

promide,

* lib. 1. de Historicis Lat. cap. 11.

proinde, quæ ejusdem sunt potestatis, diversæ esse literæ non possunt.

Non tamén, quæ hæctenus diximus, ita accipi velim, quasi semper Latinum V sonuerit, ut Græcum γ: sed hoc solum volumus, hunc etiam sonum habuisse: eoque non distitemur in multis, imò multo maximà vocum Latiarum parte, paullo aliter solere pronunciari, crassius nempe, adeò ut sonus ejus penè similis esset Græcæ diphthongi ογ: imò, si viros doctos audimus, nihil differret; quorum tamen opinionem non usquequaque probare possum; quando, si in *lumen, curare*, & similibus, V litera unica est, simplicem sonum habeat necesse est; sin duplicem habeat, litera esse non possit, cum quod sonum habet diphthongi, diphthongum quoque esse, necesse sit. Quare omnino fatendum, aut V interdum notam esse diphthongi; aut dicendum, V quandoque sonum habuisse, qui ut γ sonaret; interdum, qui inter γ & ογ intermedius esset. De duplici quidem sono ad stipulatus Terentianus Maurus, cum scripsit:

Tertium Romana lingua, quam vocant γ, non habet.

Hujus in locum videtur V Latina subdita:

Quæ vicem nobis rependit interim vacantis γ,

Quando communem Latino reddit & Græco sonum.

Nam hæc putamus esse sententiam, nil opus esse, ut Latini quinque vocalibus adiciant sextam Y, quando V, quæ quinta est, nunc habet sonum illum exilem, qui est in Y: nunc crassiorem, sive diphthongi OV, sive alium potius, Latinorum proprium.

Sed dissentit hæc in parte à nobis vir maximus, cujus vel sola apud eruditos prope omnes autoritas præjudicium sententiæ nostræ adferre possit. Verum commode evenit, quòd non nostram, sed Aufonii causam agimus. Ejus enim est versus ille †:

Cecropiis ignota notis ferale sonans V.

Vir ille, vix unquam satis laudatus, mirari se ait, quid in mentem venerit Aufonio, cum isthoc scriberet. Ego vicissim seu quodam animi stupore, seu rei claritate adductus, satis mirari non possum, quid impulerit virum tantum, ut Aufonio, Latine Græcæque doctissimo, fidem derogaret in re, quam Romanorum pueri, simulac oram Græcæ linguæ degustarant, melius etiam solo etiam sensuum beneficio nosse poterant, quam hodie viri cum ingenio tum eruditione admirabiles. Præterea non video, quomodo idem potuerit esse simplicis vocalis ac diphthongi sonus. Non quidem me fugit, antiquos ΛΟΥCΕΤΙΟΣ, ΝΟΥΝΤΙΟΣ, ΛΟΥΜΕΝ, de quibus autor nobis VICTORINUS*; item ΙΟΥΡΕ, ΙΟΥΣΤΙΤΙΑ, ΟΥΦΕΝΣ, * 221. aliaq; per ογ scripsisse, quæ postea per V tantum maluerunt. Verum conatendo, iccirco id factum esse, quia pinguis ea sonabant veteres: atque ut

diphthongum scribebant, ita diphthongum efferebant. Sensisse id videtur Fabius *, cum inquit, *Fortasse sicut scribebant, etiam ita loquebantur*. Sin aliter scripsere, aliter pronunciarunt, quod asserere non dubitat Victorinus †: dicam eos V extulisse sono medio inter Græcorum γ , & eorum σ γ ; quem cum per neutrum satis exprimi viderent, per σ γ signare maluerint, à quo sonus is propius aberat. Rectius quidem fecissent, si exilem sonum per Y; crassio rem per V, hoc est, communem Latinis Græcisque sonum communi notâ, at proprium Latinis notâ propria signavissent. Sed qui invidiâ hoc agebant, ut nihil Græcis debere viderentur, nihil mirum, si porro ullam à Græcis literam mutuari erubescerent. Nam ut hoc eos non vidisse credam, adduci neutiquam possim; præsertim, cum suppetat nobis illustris hæc de re locus Marii Victorini lib. 1: *Sunt, inquit, qui inter V quoque, & I literas, supputant, deesse nobis, quæ pinguis quam Lexilius quam V sonet: sed pace eorum dixerim, non vident, Y literam desiderari. Sic enim gylam, miserum, syllabam proximum, dicebant antiqui. Sed nunc consuetudo paucorum hominum ita loquentium evanuit*. Hactenus Victorinus: de sono optime, etiam nulla ejus scripturæ exempla in monumentis antiquis. Verum neque Victorinus sic veteres scripsisse, sed dixisse ait: nempe quia suo ævo jam crassius in his sonabat V, quam olim. Id ostendit, quod mox subdit, paucos in loquendo genuinum ac veterem hujus literæ sonum retinere. Quod si observasset Iustus Lipsius *, non hæc vocasset Victorini ineptias ac nugas. Cætera, quæ pro sententiâ nostrâ dici possunt, nunc non attingam, quia abunde hæc id probant, quod volebamus: & metus est, ne diu nimis quemquam teneam in his spinis. Quare sic tandem concludo; si antiquiores Romani iccirco scripsere OV; quia V, prout simplicis vocalis signum est, sonum illum bisonum minime exprimeret; illi autem, qui postea ejus loco V scripserunt, id eo consilio fecerunt, quod quibus locis illo uterentur, crassio rem quidem quam in Y, haut amplius tamen (nempe mutatâ jam veterum pronunciatione) veræ diphthongi sonum exaudirent: liquere, V nunquam sonuisse, ut Græcum OV; eoque rectè scripsisse Aufonium, V literæ sonum Græcis esse ignotum: sin verò ineptum videtur, abjudicare hunc sonum ab V, cum præter alios Marius Victorinus † disertim scribat, V poni, pro O & V: nec id magis absurdum sit, quam quòd I longum sonuerit, ut EI: illud saltem extra controversiam omnem ponendum esse, malè à viris doctis diphthongi OY sonum tribui V vocali, cum dicere debuerint, ut e veteribus Græcis, ita V Latinis non vocalis semper, sed etiam diphthongi fuisse notam; quodque Aufonius ait, Græcis V ignotum esse, id eò facere, quia etsi vetustiores Græci O pro OY collocarint, Aufoniano tamen ævo, ac multo etiam antè, nullam Græci

* lib. 1. cap. 7.

† lib. 1.

* lib. de Pronunc.
l. 1. cap. 8.

† lib. 1.

Græci literam habuerint, quæ pro diphthongo OY sola poneretur. Itidem, quod ad I longum attinet, non putandum, I vocale interdum sonuisse, ut EI; sed dicendum I, nunc simplicis, nunc geminæ fuisse vocalis notam.

Pluribus hæc prosequi visum fuit, tum quo liqueret, qui soni V vocali, (idem de I longo dictum velim) salvâ simplici vocalium naturâ, tribui possint: tum ut Ausonii loco facem alluceremus: tum denique ut pareret, cum V sonum quoque habuerit Græci γ, frustra esse Grammaticorum illos, qui, eò quòd Latini figuram Græci γ in Græcis vocabulis usurpent, quinque Latinorum vocalibus sextam quoque Y adjectum eunt.

Quod si omnino vocalium apud Latinos numerus augeri debet; arbitrator, id non tam fieri debere ob vocabula, quæ à Græcis accepta vulgò per Y scribuntur; quàm illa, in quibus V sonum habet exilem Græci γ; quæ & Latina esse possunt; ut *pluit, luit*; in quibus Varro V breve esse ait, quando præsentis sunt temporis; longum autem, si fuerint præteriti: hoc est, cum significant tempus instans, V sonare, ut Y; cum præteritum, penè ut OV. Penè inquam, nam si planè sit idem sonus, V istud, ut semel iterumque diximus, non vocalibus, sed bisonis, debet accenseri.

Nec tamen sic defecti sumus argumentis, quibus, si lubeat, non absurdè colligere possimus, majorem esse apud Latinos numerum vocalium, quàm etiam vulgò persuasum iis fuit, qui senarium mordicus tuentur. Hoc quo pareat, dispicere oportet, eequi soni sint mediæ inter duas vocales, qui eo proprium mereantur nomen ac figuram. Sanè latius sonat E postterius in *bene*, exilius in adverbio *here*; adeò ut *heri* pro eo scripserint. Ambiguum quoque fuit, num I, an V, sonarent in vocibus *monumentum* sive *monimentum*, *optimus* sive *optimum*: quæ & ratio fuit, cur Marius Victorinus putarit, *optimus* scribi debere; quia Græcum Y melius, quàm alterutrum illorum, exprimeret intermedium illum sonum. Egregius locus est apud Fabium de hoc medio sono literæ E, & I; itémque I, & V. Ejus verba apponam

è lib. I. * *At Grammatici saltem omnes in hanc descendunt rerum tenuitate, desuntque aliquæ nobis necessariae literæ, non cum Græca scribimus (tum enim ab isdem diuis mutuanur) sed proprie in Latinis: ut in his, Servus, & Vulgus, Æolicum digamma desideratur. Et mediæ est quidam V & I literæ sonus. Non enim sic Optimum dicimus, ut Optimum. Et in Here, neque E plane, neque I auditur. Idem eadem de re sic scribit cap. VIII: Etiam Optimum, Maximum, ut medium I literam, quæ veteribus V fuerat, acciperent, Cæii primû Cæsaris inscriptione traditum fuit. Hæc nunc E litera terminamus: at veterum Comicorum adhuc libris invenio, Heri ad me venit. Quod idem in epistolis Augusti, quæ sua manu scripsit, aut emendavit, deprehenditur. Quid? non Cato Censorius, Dicam, & Faciam, Dicem & Faciem (Decem & Faciam,*

* cap. I. sive de Grammaticis.

† emendat. in e-
pist. 3. lib. 4. Cic.
ad Att.

& *Faccam*, rectè emendat Malaspina †) scripsit eundemque in cæteris, quæ simili-
liter cadunt, modum tenuit? quod & ex veteribus ejus libris manifestum est, & à
Messalla in libro de S. litera positum. Sibe, & *Quasè*, scriptum in multorum libris est;
sed an hoc voluerim auctores, nescio. T. *Licium* ita his usum, ex *Pediano* comperi; qui
& ipse eum sequebatur. Hæc nos I litera terminamus. Iuvat & *Donatus* in
Phorm. act. 1. sc. 1: Propter cognationem E & I literarum, non dubitaverunt im-
itiqui *Heri*, & *Here* dicere; & *Mame*, & *Mami*; & *Vesere*, & *Vesperi*. *Varro* quo-
que lib. 1 de R. R. cap. 1. rusticos ait *Veam* & *Vellam* dicere: ubi alii, *Viam*
& *Villam*. Et *Fabius* lib. 1, cap. IV ait, antiquos per E extulisse *Mener*,
Leber, *Mageser*, & *Dijore*, & *Vjove*, pro *Dejore*, & *Vjovi*. Ac *Festus* ait, veteres
dixisse *Me*, pro *Mi*, seu *Mibi*; & *Ameci*, pro *Amici*. Et *Servius* in 11
Æn. *pinas*, pro *pinas*. Quæ diversitas potissimum fuit ex soni vicinitate.
Nempe quia, ut ex *Fabio* vidimus, sonus esset medius inter E, & I. Vti & fuit inter I, & V: de quo ejusdem verba adduximus. Atq; eadem de re sic
Annæus Cornutus apud *Cassiodorum* in *Conlect.* de Orthogr. *Lacruma*,
an *Lacrima*. *Maximus*, an *Maximus*, & siquæ similia sint, scribi debeat, quæ situm
est. *Terentius Varro* tradidit, *Cæsarem* per I ejusmodi verbis solitum esse enunciare, &
scribere. inde propter auctoritatem tanti viri consuetudinem factam. Sed ego in anti-
quorum multo libris, quam *Cajus Cæsar* est, per V plerique scripta invenio, *Optimus*,
Intumus, *Pulcherrimus*, *Lubiac*, *Dicundum*, *Facundum*, *Maxumæ*, *Monumentum*,
Comumelia, *Minumæ*. Melius tamen est, & ad enuntiandum, & ad scribendum, I li-
teram pro V ponere, in quod jam consuetudo inclinavit. Hæc *Cornutus*. Et sane
Messalla, *Brutus*, *Agrippa*, pro *sumus*, quoque malebant *simus*, teste *Mario*
Victorino *. Quomodo nempe plurima dicimus, ubi veteres plurima, teste
Festo. Et contra olim *stupa* dixere, p. 3 quo postea *stipa*, juxta *Servium* in
I, & V *Æn.* Interjectum quoq; illum inter duas hæc literas sonû confirmant
ista *Vellii Longi*: I vero litera in *erdu* exilis est, in *erdu* pinguis: ut in eo quod
est, *Prodit*, *Vincit*, *Condit*, exilis volo sonare: in eo vero quod significatur, *Prodire*, *Vin-
cire*, *Condere*, æque usque pingue scit: ut jam in ambiguitate cadat, utrum per I quædam
habeant dici, an per V: ut est *Optimus*, *Maximus*, in quibus adnotandum, antiquum
sermonem plenioris soni fuisse, & ut ait *Cicero*, rusticanum: atque illis ferè plerumque per
V talia scribere, & enunciare. Et mox: Nos vero, postquam exilitas sermonis dele-
tare cepit, usq; I litera castigavimus illam pinguitudinè: non tamen, ut plene I literam
enunciaremus. Idem multo post: Antiquis varie etiam scripturatum est, *Man-
cupium*, *Aucupium*, *Manubiæ*. Siquidem C. *Cæsar* per I scripsit: ut apparet ex ti-
tulis ipsius, at *Augustus* per V, ut testes sunt ejus inscriptiones. Atque iterum post
multa: De *Viro* vero, & *Virtute*, ubi I scribitur, & penè V enunciantur. Vnde *Ti.
Claudius* novem quandam literam excogitavit similem ei notæ, quam pro adspiratione
Græci ponunt, per quam scriberentur eæ voces, quæ neque secundum exilitatem literæ,
neque

* lib. 1. cap. de
Ortogr.

neque secundam pinguitudinem literæ sonant: ut in *Viro*, & *Virtute*: neque rursus secundam: latum literæ sonum enunciantur; ut in eo, quod est *Legere*, *Scribere*. Et mox: Est autem ubi pinguitudo literæ decentius servatur: ut in eo, quod est, *Volumus*, *Nolumus*, *Possumus*. At in *Contumaci* melius puto *I* servari: venit enim à contemnendo: tamen si *Nisus*, & *Contumaci*, per *V* putat posse dici à timore.

Imò non tantum inter *E*, & *I*, vel *I*, & *V*; sed etiam inter *O*, & *V*, videtur intermedius quidam sonus fuisse. Indicat hoc *Quinctilianus* lib. 1, cap. 14. *Quid O*, atque *V*, permittantur invicem? ut *Hecoba*, & *Notrix*, *Cathides*, & *Pulyxena* scriberentur: ac ne in Græcis id tantum notetur; *Dederont* atque *Proba-verent*. Sic *Odyssæus*, quem *Odyssæa* fecerunt *Æoles*, ad *Phycem* deductus est. Festus: *Quatenos* antiqui dicebant pro *Quatinus*. *Vellius Longus*: *Æque confusus O & V* literas habuere. Nam *Consol* scribebant per *O*, cum legeretur per *V* *Consul*. Unde in multis etiam nominibus varie sunt scripturæ: ut, *Fontes*, *Funtes*; *Fron-des*, *Frundes*. *Marius Victorinus* lib. 1: *Divus Augustus* genitivo casu, *Hujus domos meæ*, per *o* (leg. *domos meæ*, vel *domos & mecom*) non, ut nos, per *u* literam scripsit. Similia de *Hoc*, & *Huc*, vide apud *Servium* in VIII *Æn*. De *Præsto* & *Præstu*, *Præstolor*, & *Præstulor*, *Poplicus* & *Publicus*, *Colpa* & *Culpa*, testis *Curcius Valerianus* apud *Cassiodorum* de Orthogr. Pleraque etiam horum ponit *Priscianus* in primo. Vti & *Humo*, & *Homo*; *Fretu*, & *Freto*; *Acherunte*, & *Acheronte*; atque alia, quorum & testem laudat *Papirianum* de Orthographia. Et profectò, nisi major olim fuisset soni vicinitas, quam hodie videtur: nec Latini pro *Πειραμος* aut *Πέρας*, dicerent *Priamus*, aut *In-ba*: nec Græci pro *Quintus*, scriberent *κέντε*, sed *κύντε*.

Atque in his quidem tribus, *E & I*; *I & V*; *O & V*, apertior est sonus ille intermedius. Fortasse autem & in aliis hoc vocalibus habuit locum; ut inter *A*, & *E*: unde à *Facio*, *Feci*: à *μα*, ut *μα τὸν Ἀπὸλλωνία*, *Me*; unde *Me-castor*: quemadmodum ait *Donatus* in *Heccyr*. act. 1, sc. 11. Item inter *A*, & *O*: ex quo *Favii* prius, qui postea *Fovii*: & contra *Farreum* prius, quod postea *Forreum*: ut de utroque auctor est *Festus*. Adhæc inter *E*, & *O*: unde veteres *Bonus*, pro *Bonus*; *Hemo*, pro *Homo*; *Helus* pro *Olus*, & *Helela* pro *Olera*: ut ex ejusdem *Festi* rudericibus videre est. Imò *Fabius* auctor est lib. 1, cap. VII, primum *Scipionem Africanum* *Vericem*, & *Versus*, per *E* exarasse; quæ priores per *O* extulere, *Vortices*, *Vorsus*. Similiter *Animadvor-ti*, & *Amplotti* per *O* dixisse, testes sunt *Agnæus Cornutus* †, & *Priscianus* lib. 1. *Pervorsus* quoque, & *advorsus* dixere. Et *Votare* pro *Vetare*, teste *Cornuto*: unde *Plautus Afin*. act. 14, sc. 1 *Votta*, pro *Vetita*.

† apud *Cassiodo-rum* de Orthogr.

Sed enim quærat aliquis, an ea, quæ de multiplici vocalium sono diximus, ejusmodi esse censeam, ut solidè ex iis colligi possit, plures multò vocales esse, quam quinque. Sanè parum abest, quin si quis hanc senten-tiam

tiam sequi velit, habiturus me sit opinionis suæ non favitorem modò, sed etiam adsertorem. Verùm enimvero non facilè deferendum tot seculis corroboratam opinionem. Saltem non nisi inviëtis ea rationibus expugnetur. Atqui occurrunt aliqua, quæ aliquantum infringant robur eorum, quæ antea adduximus. Eoque non ita φιλόζωνος † sim, ut negem, posse defendi quinquepartitam illam vocalium divisionem. Id eò fidentius dico, quia video, veteres ipsos, quoties de vario tractant vocalium sono, diversitatis causam ponere, non in eo, quòd soni εσία sit alia, atque alia; sed in hoc, quòd vocales istæ nunc tenuius exiliusque, nunc crassius ac productius, nunc intermedio sono efferrentur. Ostendunt id, quæ paulò antè è Velio Longo adducebamus; tum autem, quòd scribit Agellius lib. vi, cap. xv. *Quiescit usitate E litera correpta dici; producta autem, contra perpetuam lingue Latine consuetudinem.* Neque enim id scriptor ille voluit; secundam in *Quiescit* corripì, cum pueris pareat, eam positione produci: neque ait, primam syllabam acui, cum accentus nullus memincrit; sed hoc tantum ait, E exiliter sonare, quemadmodum in *Here*. Iidem, cum lib. ix, cap. vi, *Actio*, & *Vnclito*, jubet pronuciare primam productam; hoc vult, primam literam in *Ago* sonare exilius; in *Actio* productius, quasi esset AA geminatum, *Aactio*: in *Vngo* item V propemodum sonare, ut γ Græcum; at in *Vnclito*, ut OY, penè quasi *Ovnclito* scriberetur. Hinc lucem capit, quòd Festus docet, *Lustra* aliud signare V correpto, quam producto; quòdque non ἀπλωσ Muscerda, sed *Muscerda primam productam*, ait *stercus murum significare*; quòdque Marius Victorinus lib. i, jubet *Hesternum* proferre productam; quòd item Tullius ipse scribit, *Inclitus* proferri primam correptam; quòdque Varro *Pluit*, & *Luit*, in præsentì ait habere V breve, in præterito aliter, uti & cum *Ruta casa* dicimus; aliæque hujuscemodi; de quibus plura adderem, nisi fusè & accuratè jam de eò egisset Iustus Lipsius libri de pronunc. L. L. cap. xiv. Quare de Latinorum vocalibus hæc, ut puto, nunc suffecerint nobis.

CAPUT XIII.

Græcis etiam solum quinque esse vocales: veteres Græcos loco τῶν Η, Ε, Ω, usurpassè E, Ε, Ο. Emendatur locus Marii Victorini. Primus Simonides alia vocales breves, alia figurâ longas scripsit. Nigidii locus apud Gellium exponitur. Antiquum vocalium nomē pro E, Ε, Ο, fuisse E I, Ε, Ο γ. Φιλόζωνος γράμμα. E potius dici Ἰλιον, Ε, Ο vocari κμπερον, ad differentiam diphthongorum, quam vocalium longarum.

Porro de Græcarum quoque vocalium numero Grammatici dissentunt, qui tanquam de compacto rem gerentes, ut in velabro olearii solent,

solent, uno ore asserunt, quinque istis, quas attulimus, debere H, & Ω, ad-
jici, ut septenarius fiat. Verum H, & Ω, non sono, sed tempore differunt
ab E, & O. Vtrum H, an Ω, longior sit, non disputo. Subtiliter hæc de re
Scaliger cap. xvi. lib. I. de causis. L.L. Nobis satis est, quòd & illud ab E,
& hoc ab O, tantum discrepet quantitate: quodque nihilo magis apud
Græcos tempus diversas efficere literas possit, quam apud Latinos. Nam
quid insulsius dici queat, quam ut in *Moenius*, & *Merhuos*, *Honorius*, & *Osi-*
eios, non eadem utrobique sit vocalis primâ secundaque syllabâ; cum ea-
dem sit potestas, ac quantitas Latine, Græcæque vocalis? Favet sententiæ
nostræ Terentianus Maurus †, cum scribit:

*Compendia nostri meliora crediderunt,
Vnâ quoniam sat habitum est notare formâ,
Pro temporibus geminum que ministraret usum.*

Adde quòd olim neutiquam H habuerint Græci. Plato in Cratylò: Ο
ὅδ' H ἐξ ὀμεδα, ἀλλὰ E τὸ παλαιόν. Olim non H, sed E usurpavit. At-
que idem de Ω statuendum. De utraque sic Velius Longus: *Ac primo
eadem est nostrarum potestas vocalium, quæ sunt Græcorum apud antiquos circa pro-
ductionem correptionemque. Siquidem apud illos quinque tantum fuerunt vocales,
A, E, I, O, Υ: atque hæc similiter producebantur, corripiebanturque, sicut hodie
A, I, Υ, quæ appellantur apud illos novæ. Similiter Marius Victorinus * lib. I. †
Cum Græci vocales haberent totidem, quæ & nos, A, E, I, O, V (nam H & Ω
postea sunt ab his repertæ) E & O terminabantur apud eos potestates. Atque hinc
supplendus idem postea, ubi vulgò legitur: Scripseram vobis, quantum repeto,
& alia plura: inter quæ, nostros antea, sicut Græcos quoque, XVI literis usus: ex qui-
bus fuisse vocales apud utrosque. Nam addenda quinarum nota, hoc pacto: fuis-
se V vocales: vel, fuisse vocales apud utrosque V. Atque hoc illa eisdem ver-
ba indicant: Et significaverim, priusquam Græcis inter vocales repertæ essent, H,
& Ω, vicem earum tam apud illos, quam apud nos, expleße E, & Ω. Eadem de
re ita Priscianus lib. I. †: Vocales apud Latinos omnes sunt ancipites, vel liquide,
hoc est, quæ facile modo produci, modo corripì possunt; sicut etiam apud antiquissimos e-
rant Græcorum, ante inventionem H, & Ω; quibus inventis E, & O, quæ antea
ancipites erant, remanserunt perpetuo breves, cum earum productarum loca possessa
sint à supradictis vocalibus semper longis. Primò autem & H, & Ω, à Simo-
nide Melico adjectas esse, tradunt auctores: in his Plinius lib. VI. I. cap.
LVI. item Suidas in Σιμωνιδῆς: Προεξέσθη δὲ Ἐ τὰ μακρὰ τῶν ὀσφύων, καὶ τὰ
διπλα. Adinvenit ex literis tum vocales longis, tum consonas duplices. Item Velius
Longus, cum dixisset, Græcos prius quinque vocalibus utos, quæ ancipi-
tes fuissent, ut apud Latinos, subiungit hæc verba: Postea, ut quidam putant,
Simonides invenit duas vocales, quas dixit ὄσφες μακρὰς *, H, & Ω, ut essent ἀπὸ **

† cap. I. de Or.
lib. I.

* cap. de Or.
lib. I.

† cap. de Or.
lib. I.

* nota a Longo

ζοιχα τῷ Ε , & τῷ Ο : ut quomodo hæc literæ longæ dicerentur Η , & Ω , ita
 & illæ breves naturæ. Multò tamen potest quoque Ε , & Ο , usurparunt pro
 Η , & Ω . Nā in columnâ Farnesianâ viâ Appiæ, in ἐδενὶ syllaba prima per
 ο & ο . In prima in Ηρώδης, per Ε : eodémque modo in μετὰ κινῆσαι,
 κινήσῃσι, Δήμιτρος, ἀνάθημα, pro Η semper Ε in Farnesiano hoc monu-
 mento exaratum. Pro τῇ quoque similiter ΤΕΙ invenias, I ad latus ad-
 posito. Ac Ε quidem prius vocatum ΕΙ. Non tamen assentio viro do-
 ctissimo Adolpho Meckercho *, qui id probatum ibat verbis hæc Nigi-
 dii apud Agellium lib. ix, cap. ult. *Græcos non tantæ inscitie arcesso, qui ΟΥ*
ex Ο & Υ scripserunt; quantæ, qui ΕΙ ex Ε & Ι. Illud enim inopiâ fecerunt;
hoc nullâ re subacti. Nam aliam fuisse Nigidii mentem, tum ex eo colligo,
 quòd Græci nunquam ΕΙ pro Ε, aut ΟΥ pro Ο scripserint: sed tantum
 simplices literas diphthongorum nomine appellarint: tum etiam, quòd
 Nigidius in ΟΥ inopiâ, in ΕΙ ignorantia peccatum dicat: quòd de ΕΙ
 & ΟΥ, quatenus vocalium nomina fuerunt, dici nequit, cum neutrum
 Græci fecerint inopiâ. Sed neque Nigidianam mentem examussim affe-
 quitur Iustus Lipsius †. Quippe Græcos eo nomine reprehendi ait, quòd
 nullâ necessitate compulsi introduxerint diphthongum *ei*, cum Lati-
 norum more loco ejus I vocali uti possent. Nam alia hæc in parte Lati-
 norum, quàm Græcorum, ratio est. Latinis I longum sonabat, ut ΕΙ,
 adeò ut nihil referret, hic scriberent, an *heic*; *omnis*, an *omneis*; *quis*, an *queis*.
 At nemo nescit, aliud Græcis esse *vien* *, aliud *veien* †; suntque id genus
 apud eos alia multa. Vnde liquet, non minus causæ fuisse, cur ΕΙ ab I
 longo, quàm cur ΟΥ ab Υ distinguerent. Quare illud potius voluit Ni-
 gidius, Græcis ignosci debere, cum, quæ Latini per V longum efferunt,
 ut *lumen*, *acutus*, ea ipsi scribunt per ΟΥ, *λὺμεν*, *ἀκὺς*: nam ut id faciant,
 inopiâ adigi, cum destituantur literâ, quâ sonum Latini V designent.
 At graviolem eorum esse Latinorum culpam, qui pro simplici I, nullâ ne-
 cessitate compulsi scribunt ΕΙ; ut cum pro *dico*, *hic*, *omnis*, malunt, *deico*,
heic, *omneis*; cujusmodi in veteribus monumentis, nunc per I, nunc per ΕΙ
 scripta, passim occurrunt. Quare ad probandum ΕΙ primò fuisse literæ
 nomen, suffecerat Meckercho ad partes advocare, cum Eustathium in Iliad.
 E, tum imprimis Plutarchum, qui toto illo opusculo, quod inscripsit *ἐδεν*
 ΕΙ ἐν Δελφοῖς, haut aliud docet, quàm τὸ ΕΙ Delphis dictum esse
 quintam Græcorum literam. Porro, quòd dicebam, quamquam ΕΙ
 pronunciarent, Ε tamen scripsisse; id abunde testatum facit, quòd non-
 nulli, quia Ε quinarium numerum notaret, per Ε illud Delphicum,
 quinque Græciæ sapientes intelligendos putarint. Itidem Ο quidem
 scribebant, sed ΟΥ pronunciabant. imò Ο etiam pro *ou* collocabant.

Hinc

* lib. de pronun-
ciatione lingue
Græcæ cap. 17.

† lib. de recti-
tione. cap. xi

* *vioria*.
† *liter*.

Hinc Quintilianus lib. I, cap. VII: *Apud Græcos o litera, interim longa ac brevis, ut apud nos: interim pro syllabâ, quam nomine suo exprimit, posita est.* Et Marius Victorinus lib. I: *Et o similiter quoque cum esset unum, breuem, & idem faceret longam syllabam, præterea exprimeret vocem, quæ apud eos per o & o scribitur oo: sic apud nos quoque E & O totidem potestates habebunt, quas apud Græcos.* Sed & disertim scribit eclogarius Athenæi: *ὅτι ἀρχαίως τῶ ἐ ἀντι τῷ ο σφραγίς ἀρσίζων τῷ ὡς δὲ καὶ τῶ ἐ ἀντι τῷ ε.* Respexit autem ad eum Athenæi locum, qui est lib. X, ubi narrat in poculo, ΔΙΟΝΥΣΟ, ἀντι τῷ Διονύσῳ, fuisse scriptum, atque ideo factum, quia o veteribus non semper fuerit symbolum mæ vocalis, sed etiam diphthongi OΥ. Hujusce rei denique indicium pariter ac fidem fecerit Autonianum isthoc; cujus sententiam non satis percepit maximus vir Iulius Scaliger*:

Vna fuit quondam, quæ respondere Lacones

Litera, & irato regi placere negantes.

Item quod Philoxenus, cum à Dionysio tyranno revocaretur, Suidâ recte, τὸ τὸ σφραγίον ἐχράζε μόνον: unde in proverbium abiit Φιλοξενίου χράμαζ †. In Mediolanensi, & postremis etiam Suidæ editionibus, legitur Α, quod σφραγίτιον, sed in compositione duntaxit: unde alii reponunt ε: sed cum dicat σφραγίον, placet emendatio Ios. Scaligeri legentis, σφραγίον ο, quod significabat OΥ: quia etsi o scriberent, OΥ tamen pronunciarent. Nempe totam chartam repleret figuris hujus literæ, aliis majusculis, aliis minusculis, nec præter varias unius literæ figuras quicquam posuerat: ut legere est in Vaticana proverbiorum appendice ab Andrea Schotto edita, proverbio, Φιλοξένου λόγον τέτευχεν †. Hodie hæc litera, ignoto veteribus nomine, dicitur ο μικρόν, idque ad differentiam diphthongi OΥ: quemadmodum & EI, nunc nominatur ε Ψιλόν, ne idem sit nomen literæ, & diphthongi. Nam neutiquam eas tantum ratione τ H, vel Ω, ita vocari, ex iis paret, quæ superius de antiquâ utriusque appellatione dicebamus. Et hæc de vocalibus Græcis, & antiquo scribendi more: de quibus plura adderem, nisi hæc sufficere putarem, & plura qui vellet, adire posset summos viros, Muretum lib. XVI II Var. Lect. Casaubonum lib. X Animadvers. in Athenæum cap. XX. Scaligerum in Animadvers. in Eusebianis, & Salsamium notis in inscriptionem Herodis Attici. Ecquis enim scribendi finis erit, si omnia ab aliis rectè expofita cum pulvisculo huc converrere animus sit?

* lib. I de causa
I. I. cap. 40.

† solus literam
o scripsit.
= litera P. slo-
xent.
* præcæmili cum
lib. II.

† Philoxeni
noti in
lib. II.

CAPVT XIV.

Mutarum, similisque instrumentorum rusticorum, & militarium signorum distributio. Inquisitum in veram causam, ob quam consonantium alias vocantur mutas, alias semivocales.

QVare à vocalibus transeo ad consonantes: quæ Platoni in Cratylō, & Theæteto, ἀφωναῖ vocantur, quasi *soni experies*: sed Grammaticis potius nominantur σήμεριαι sive *consonæ*; quod junctæ vocalibus sonum edant. Has cum veteribus dispecimus in mutas, & semivocales: ut in universum triplices sint literæ; vocales, semivocales, mutæ; Græcè φωνητικὰ, ἡμίφωνα, ἀφωνα: quomodo & Plutarchus appellat in Symposiacis lib. ix probl. III. Hujus distributionis imitatione tria statuuntur genera instrumentorum rusticorum: vocale, in quo sunt servi; semivocale, in quo boves; mutum, in quo plaustra. Autor Varro lib. I de re rust. cap. xvi. Item tria signorum militarium genera; muta, ut aquilæ, dracones, vexilla, &c. vocalia, quæ voce humanâ proferuntur, ac tesserarum nomen obtinent; & semivocalia, ut tuba, lituus, buccina. Vide Vegetium lib. III, cap. v. & si voles, Wolf. Lazium lib. VII comm. reip. Rom. cap. III & seqq.

Cur verò literarum aliæ mutæ dictæ sunt, aliæ semivocales, non tam apertum est, quàm credunt, qui sequuntur eâ in re opinionem vulgariam, quam solidè castigat vir maximus in libris I de causis L. L. Nam primo verum non est, quod ajunt, mutas semper habere sonum obscuriorem, semivocales clariorem. Nam quis non animadvertit, B, aut C, clariùs posse pronuciari, quàm M, aut R? Præterea non mutæ sunt, quia vocalis sequitur, semivocales, quia præcedit: verum contrâ, quia mutæ sunt, vocalem postposuere; ac quia semivocales, eam præposuere. Adde quòd neque hoc perpetuum est. Nam Græci ζ, dicunt, Latini x. Erit igitur apud Græcos muta, apud Latinos semivocalis; quâ inconstantiâ nihil fœdus. Insuper in Zeta sequitur vocalis, quæ semivocalis est: in ef contrâ præcedit vocalis, quæ tamen muta est; ut infra validis rationibus ostendetur. Partim igitur falsæ, partim incertæ sunt rationes, quibus mutas à semivocalibus separarunt: eoque nec vera esse possunt, quæ prodidere de utriusque nominis causâ. Vera autem appellationis ratio est, quòd mutæ, contrâ quàm in semivocalibus fit, nullum habeant sonum, nisi vocales suum communicent. Nam qui B, aut C pronuciare studeat citra vocalis certæ opem, is laterem lavet; quod haut obscurum erit periculum facienti. At linguam crispando efflandoque, R quodammodo efformâris; sibi-

lum

lum edendo, S extuleris; parque ratio in cæteris femivocalibus. Quare rectè Diomedes †: *Semivocales dictæ, quòd dimidium ejus potestatis* (puta, quæ ^{† lib. 2, cap. de} inest vocalibus) *habent. Et aliquantò pòst: Mutæ dictæ, quòd per se, sine ad-* ^{licere.} *miniculo vocalium, non possunt enunciari.* Qui ea, quæ de mutis antè diximus, non perpendit, sine dubio Diomedem culpet, quasi tribuerit mutis, quòd universè consonis omnibus competit. Nunc, uti arbitror, quis videt, nihil peccare, quando mutæ minus soni habent a se, quàm femivocales, eoque & plus vocalibus debent, cum semivocales quidem haut plene pronuncientur absque vocalibus; at mutæ nullo modo sonent citra vocalium opem. Immeritò igitur à Diomede recessit Priscianus, cum lib. 1 scripsit: *Semivocales sunt appellatæ, quæ plenam vocem non habent, ut Semideos, & Semiviros, appellamus, non qui dimidiam partem habent deorum, vel virorum; sed qui pleni dii, vel viri, non sunt.* Et paulò post: *Velut informis dicitur mulier, non quæ caret formâ, sed quæ male est formata; & frigidum dicimus eum, non qui penitus est expers caloris, sed qui minimo hoc utitur: sic mutæ, non quæ omnino voce carent, sed quæ exiguam partem vocis habent.* Atque hæc de appellationibus ipsis.

CAPV T XV.

Sex tantummodo mutas Græci habent. Antiquius pro spiritu aëtheri H scribebant, uti Latini. Veteres Latini C semper usurpabant pro G. Figura, quæ V consonum scribi instituit Claudius. Unde dicatur Digamma Æolicum. Item Va, an Vau, vocetur. Cornutus emendatus. I, & V, consonas, mutarum numero aggregari debere, solidis rationibus probatur.

PORRò in mutarum quoque numero magnopere erratum, tum apud Latinos, tum Græcos. De Græcis prius dicam. His tantum sunt hæc sex mutæ: Β, Γ, Δ, Κ, Π, Τ. In mutarum numero non repono, Φ, Χ, Θ; quia hæc eadem sunt literæ, atque Π, Κ, Τ: tantum spiritus accessit, qui literæ accidens est. Plutarchus lib. ix Symposiacòni probl. IIII. τὸ γδ ςι, & τὸ ςι, τὸ μὲν ἔστι ςι, τὸ δὲ κάππα διασυνόμενον. Nam Phi, & Chi, non sunt, nisi Pi, & Kappa aspiratum. Et quo jure Θ Græcis litera erit, Latinis non erit; cum quo modo illi efferret ἑάλαιος, eodem hi thalamus pronuncient? Nam quòd ad figuram sive ductum, is literæ accidens est, eoque & Græci hæc carere, & Latini eam comminisci potuerunt. Quid quòd & Græci primò figuram non habuere? Nam, ut Marius Victorinus, & alii testantur, veteres literis Π, Κ, Τ, apponebant Η, ac pro Θ Ε Ο Σ scribebant Τ Η Ο Σ; pro Φ Ι Λ Ο Σ, Π Η Ι Λ Ο Σ; pro Χ Ρ Ο Ν Ο Σ, Κ Η Ρ Ο Ν Ο Σ, atque ita in aliis. Primum verò Epicharmum Syracusanum (hanc ei patriam tribuunt Theocritus, & Suidas) Θ, & Χ, invenisse, Aristotelis testimonio docet

docet Plinius lib. VII, cap. lvi. Verùm neutiquam è notarum numero numerus mutarum colligi debet.

Apud Latinos, tum eadem sunt mutæ, nempe, B, C, D, G, P, T : tum tres, quibus Græcos superant Latini, F, Iod, Vau. Nam F apud Æoles solos inventas. Et quamquam in antiquis inscriptionibus, Pandectis Florentinis, aliisque codd. vetustis legerè sit, *Amsion*, *Fryx*, *Hierofanta*, aliæque id genus : dilutiore tamen sono profertur F, quam Græcorum φ : de quo cum infra pluribus dicendum sit, non est, quòd hìc anticipemus : præsertim cum de sono consentiant Grammatici ; non item de eo, rectè, an secus, F inter mutas reponatur. Priorem sententiam sequitur Priscianus. At Probus *, Capella †, Diomedes ‡, Victorinus *, collocant inter semivocales. Servius ambiguus, & inter mutas, & semivocales, ei dat locum. Charisius, cum naturam literæ quasi per nebulam intueretur, semivocalem esse scripsit ; sed habere vim mutæ. Horum auctoritatem obtundunt, qui hodièque F semivocalibus, quàm mutis, accensere malunt : imò ut ferò ab iis rem agi credas, septem argumentis pugnant adversus Prisciani opinionem. Rationes eorum nec ponere, nec refellere animus est, quia & illud candidè, & hoc eruditè præstitit vir maximus lib. I de causis L. L. cap. xv. Quare fatis erit, si quàm paucissimis causas quasdam attulero, ob quas potiorè esse credam Prisciani sententiã. Ac primò movet, quòd si leviculum spiritum excipias, qui literæ est accidens, nullum planè F habeat sonum sine adminiculo vocalium, contra quàm fit in semivocalibus ; ut supra ostendimus. Deinde necesse est, F ejusdem sit generis, ac P, ad quod proximè accedit. Præterea, si φ Græcis muta est, quo jure F è mutarum numero expellamus ? Denique idem ostendit vis ejus in metro. Nam syllaba non redditur communis, si post semivocalem sequatur liquida ; sed solum, si ea post mutam collocetur. Atqui fit positio debilis, quando liquida constituitur post F.

IV Georg. *Vt mare sollicitum stridet resuientibus undis.*

II Æn. *Nec prius amissam respexi animumque relexi.*

VIII Æn. *Dissultant ripæ, resuuntque exterritus amnis.*

Horat. lib. I, sat. iv.

Belli ferratos postes, portisque refregit.

Ejusdem est dactylicus trochaicus iste lib. III, od. III.

Hectoris opibus refringit.

Catulli est Phalæcius hic epigr. XLIII.

Persequamur eam, & refrugitemus.

Itidem invenias primam correptam in reslo, *refico*, *refigero*, & aliis fortasse.

* *lib. de Gram. instit. cap. de elem. lit.*

† *lib. 2, cap. de semivocal.*

‡ *lib. 2, cap. de lit. & seq.*

* *De arte Grammat. cap. de litera.*

De literâ F, quæ hujus loci sunt, diximus. Cætera infrâ expediemus.

Quemadmodum autem F in consonantium divisione pro derelicto habuere; ita neque duarum istarum, Iod, & Vau, ταζίαρχοι * isti rationem habent, cum consonantium numerum incunt. At quo jure? Eodem dicent, quo Græci omittunt digamma Æolicum, cujus eadem est potestas ac Latini Vau. Sed quid si inficiemur, Æoles digamma è literarum numero excludere potuisse? Aut quid opponent, si usquequaque verum esse negemus, quod de pari ajunt amborum potestate? Fortean Donati id asserentis autoritate se tuebuntur. Sed Servium nos obducemus, qui Donatum hoc nomine reprehendit. Imò ratione ipsa pugnabimus. Nam digamma in Græcis semper abesse potest: unde pro eo, quod vetus poëta dixit †, † apud Paphi-
nam lib. 1. cap.
de num. literar. 1.

Οἰόμενος φελέων ἐλικώπιδα, æque, si metrum non spectes, dicere idem potuit, Οἰόμενος ἐλέων ἐλικώπιδα. Sic idem sunt, ὄων, & ὄφρων οἰς, & ὄφρις. At vau Latinorum ut interdum abesse possit, velut cum in veteri inscriptione legitur, *Di Summai*, pro, *Di Sumai*, hoc est, *θεοὶ σὺναι*: plurimum tamen necessarium est; cum pro *vulgus, volo, vado*, dici nequeat, *ulgus, olo, ado*. Aliud alii mantelum errori quærent. Græcis, inquit, Ι, & Υ, semper sunt vocales. At Latinis eæ nunc vocales, nunc consonæ sunt; eoque rectè ambiguo nomine comprehenduntur sub vocalium numero, etiam cum fiunt consonantes; præsertim cum tanta sit eorum affinitas, ut alia facile in aliam commutetur. Cor Grammaticorum! Non quidem nescio, V consonum interdum abire in V vocale; ut in illo Horatii †: † *Isopod. ad. 1.*

Nunc mare, nunc fluvius.

Et hoc Tibulli †:

Stamina non ulli dissoluenda Deo.

Neque nescio, idem ipsi quoque I consono evenire; ut in illo Senecæ Phalæcio, Hippolyti act. 1:

Signa ferventi subiecta Cancro est.

Et in adverbio *jam* *, quod Comiciis nunc incipit ab I vocali, nunc consono. Imò fateor quoque lubens, Hebræorum Iod, & Vau, à Græcis in I, & V vocale, mutari: ut *Iohanan, Ιωάννης; Iosaphat, Ιωσαφάτ; Eva* sive *Chara, Ευα; Ninive, Νινεὺς; Levi, Λεβι; David, Δαβιδ*; ita enim in optimis libris legitur; quod & confirmat Suidas. Verùm his illud obduco, quòd in aliis quoque; literis nullo modo possint. Nam (ut è plurimis aliquod adferam exemplum) Attici pro *μάρτυρ* ajunt *μάρτυρ*: & veteres Latini dixere, *Valesii, Fufii, Papii, Auselii*, quæ posteriores per R maluerunt, *Valerii, Furrii, Papii, Arelii*: similiæque sunt *vapor, & vapos; odor, & odos*; aliæque id genus. At quis iccirco R, & S, neget literas esse diversas? Quare invalido
I admòdum

admodum argumento nitatur, qui eo quòd I, aut V consonum, in vocale convertatur, unam esse hæc literam consequi putet. Omnis erroris fons caputque est, quòd I & V vocalis, & consonantis, idem sit nomen, figuræque eadem : aded ut eodem modo scribi soleant, VOLVI à volo, & VOLVI à volvo. Verùm nequiquam dispiciendum, quid factum sit; verùm quid fieri oportuerit. Nam C, & G, pro diversis habent literis. & merito. Tanta tamen est earum vicinitas, ut non modo promiscuè dixerint, Cneus, & Gneus; gurgulio, & gurgulio : sed etiam, ut Marius Victorinus † quoque scribit, diu unicæ figuræ acquieverint. Hinc Aufonius * :

Prævaluit postquam Gamme vice functa prius C.

Idem scribit Festus Pompejus in *Orcus*, & *Prodigia* : sed posterior locus ex priori corrigendus, qui alioqui cum eo pugnet. Sanè Diomedes † iccirco appellat G novam literam. Quid mirum? cum needum inventa fuerit bello Punico primo; quando juidem in basi columnæ Rostratæ, quæ à C. Duillio posita, semper C pro G ponitur : ut in *Macestratos, lectiones, Cartacincnsis, pucnando*. Primus autem distinxit Spurius Carvilius * ; quem G propriâ figurâ donasse, disco ex Terentio Scauro. Alia multa hujuscæ cognationis argumenta adfert Radulphus Fornerius lib. 1 rerum quotidianarum cap. xv. Par vicinitas mutarum aliarum, ut B, & P : item D, & T ; quæ tanta, ut etiam (Fabii † verbis utor) *in vetustis operibus urbis, & celebribus templis, legantur, Alexander, & Cassantra*. At neglecturus erat minutum hoc Quintilianus, nisi, in summa utriusque literæ cognatione, ob quam una interdum pro alterâ collocaretur, vulgò tamen solerent diversis nominibus appellari, diversisque figuris signari. Quo igitur jure utrumque neglexere in I, & V vocali, ac consono; quæ non minus soni differunt naturâ? Ineptum sit, velle hîc difficultatem rei prætexere; quasi miselli homines figuris inveniendis fuerint exhausti. Quid enim? ut cæteros modos mittam, nonne potuere medium I transverberare lineolâ, ut, hanc formam repræsentans, differret ab I vocali? V verò consonans jam olim, Claudiano puta ævo, figuram habuit inversi F; unde in lapidd. vet. D I E A I, A M P L I A A I T, T E R M I N A A I T Q V E, aliæque hujuscemodi : cujus rei observatione non pauca veterum scriptorum loca sanari posse, exemplis plursculis ostendit Radulphus Fornerius, lib. 111 Rerum quotidianarum cap. vi. Quin Fabio *, Diomedi †, Prisciano †, aliis *, *δίζαμμα* dictum, non à potestate, quæ planè diversa hîc est, ac in gammâ; sed à caractere, quia apud Græcos (quorum figuram invertit Claudius) constat duobus gamma, quorum unum alteri impostum, haur secus ac fit apud Latinos in F. Indicat hoc quoque Dionysius Halicarnassensis †, cum scribit, fuisse Græcis antiquis, *ωσπερ † γάμμα, διατάξας ἑπι μίαν ἄρθῃν ἑπι γένεσιν*

† lib. 1, extremo cap. de Orthogr.
* Idyllio de literis.

† lib. 2, cap. de litera.

* Sic emendo Scours locum : *in libro de Carvilius locum. Sed de hoc infra plura.*

† lib. 1, cap. 4. §. de Grammatica.

* lib. 1, cap. 4. §. de Grammatica.

† lib. 2, cap. de literarum interjectione.

† lib. 1, iortio cap. de numero literarum. & alibi.

* Pepriano : *apud Casiodorum de orthographia. Et Terentiano; Mauro cap. 1 sive de literis.*

† lib. 1. Antiq. Rom. *velut gamma, duobus literis obliquis ad rectum additis: ut Fæ.*

γνώμενον ἢ πλαγίαις, *Felém*, & *Fánaξ*, & *Fóikos*, & *Fanáρ*, & πολλά τιαυῶτα. Æolicum verò ab isdem dictum, quia Romani, ut in aliis multis, ita in hoc quoque, imitati sunt Æoles. Quippe Æolum is nros fuit, ut vocabulis à vocali adspiratà, aut consonà ρ, atque interdum etiam dictionibus à vocali leni inchoantibus, loco spiritus præmitterent hanc literam: quemadmodum & eandem inferebant in mediâ dictione ad vitandum hiatus. Ita Æolum sunt *Felém*, pro *ἐλέμ*; *Fρώπεις*, pro *ῥώπεις*; unde Latinum *veprēs*; *Fειλήν*, pro *εἰρήνῃ*; *ἔεις*, & *ῶεις*, pro *οἰς*, & *ῶον*; unde Latinorum *ovis*, & *ovium*. Sed de hoc pluribus postea dicemus.

Alterum quoq; literæ nomen fuit VAV: quomodo præter alios semel iterumq; vocat Terentius Scaurus; nisi codices fallunt, ac VA potius legendum, quod aliquando sum suspicatus. Neque enim fiebat mihi verisimile, Latinos literæ imposuisse nomen Hebræum, quod Græci ipsi ignorassent. Neque rationem ullam videbâ, cur qui vocalibus à solâ potestate nomen fecerant, atque in consonantibus, necessitate impulsî, unicâ adjece- rant vocalem, hi consonæ trium literarum nomen inderent. Denique ad stipulari putabam huic sententiæ Annæum Cornutum, cujus isthoc apud Cassiodorum * : *Hanc literam Terentius Varro dum vult demonstrare, ita prescribit, VA. qui ergo in hac syllabâ sonus est, idem literæ erit.* Sed postquam pen- sicutatè rem excussî, mutavi sententiam. Iudicavi enim, apud Cornutum VAV pro VA scribi posse. Vidi & Latinos minimè hoc nomen excogitasse; sed mutatos esse ab Æolibus; hos verò à Phœnicibus accepisse; quodque nomen Æolicum retinuerint, non magis mirandum credidi, quam quòd Græcû in Zeta reseruarint. Confirmat hanc sententiam locus iste Prisciani lib. 1: † V verò loco consonantis posita eandem prorsus in omnibus vim habuit apud Latinos, quam apud Æoles habuit olim digamma, id est VAN, ab ipsius voce profectum, teste Varro, & Didymo; qui id ei nomen esse ostendunt. Hæc Priscianus, qui & alibi † hanc literam VAV appellat. Mirificè etiam, quæ hæcenus diximus, stabilit Marius Victorinus, cum lib. 1 ait: F nostri Vus vocant, & alii digamma: ea, per se scripta, non facit syllabam; anteposita autem vocali, facit; ut, *Fάμαξα*, *Feνκόλος*, & *Felém*. Nos verò, qui non habemus huius vocis nomen, aut notam, in ejus locum, quoties una vocalis pluresse junctæ unam syllabam faciunt, substituimus V literam. Et alibi eopse libro: F verò, G, & Q, in Græcis etiam literis fuisse, & nunc esse: sed G numero seruire, atque nonaginta significare: F autem Æolibus dumtaxat idem valere, quod apud nos V, cum pro consonante scribitur, vocarique βαῦ, & digamma. Quo in loco pro βαῦ lubens scripserim *Fαῦ*. Quippe literarum omnium potestatem ac figuram cognoscere est ex principe nominis literâ. At quæ princeps est in βαῦ, nec figuram habet Æolici digamma, quæ est F; nec omnino eandem

* in consuetudine de Orthographia cap. 1.

† cap. de num. literarum.

† lib. I eodem cap.

habet potestatem, quæ est V consoni, teste Victorino. Sanè si sonuisset, ut B, quid opus fuisset Æoles, cum B haberent, novam excogitare literæ figuram? Hoc quamquam mihi admodum verisimile videatur; tamen, quia etiam à principibus in literis viris, hæc scribi video, timide sententiam meam propono. Præsertim cum dici possit, quia Æolicum digamma, minus cognitum esset vulgo, maluisse eos ponere literam notiorum, cujus potestas ad Vau proximè accederet. Interim ex hisce veterum testimoniis liquet, verum literæ apud Latinos nomen esse VAV, non VA, quod apud Græcos legitur. Quod si V consonum veteres Hebræo nomine Vau appellarunt: possumus nos similiter I consonum Iod nominare; quo ut figurâ, (de quâ antè nobis dictum) ita etiam nomine ab I vocali separetur.

Atque hæc quidem ad flagellandam opinionem vulgariam de duabus hisce literis sufficere poterant, certè debebant: verum quia nullum est pertinacius hominum genus Grammaticis; priusquam huic velitationi pausam faciam, duas hæc rationes adtexendas putavi. Ac primò, situs non tollit formam essentialem; eoque, quæ litera est vocalis, consonans fieri non potest ob sequentem in eadem syllaba vocalem. Præterea species ἀντιδιηρημέναι* non possunt esse unum specie, nedum numero. At vocalis, & consonans, nõ minus literæ sunt species oppositæ, quàm homo, & bestia, animalis; albor, & nigror, coloris: neque, Prisciano† teste, minus differunt, quàm anima, & corpus; quia, ut anima movet corpus suum naturâ immobile, ita & vocales quasi movent consonantes, quæ non moventur, nisi beneficio vocalium. Quare cum consonantes comprehendunt sub vocalibus, oppositum ponunt in appposito, contrâ quàm præcipitur à differendi magistris. Sanè si geminorum lineamentis simulum utrumque, sive Titium, sive Sempronium appellemus, non tamen unus fuerint homo, quia differunt formâ individuantem, quàm hæccitatem barbarè, at non insubidè, subtilissimus Scotus vocabat: multò minus I, & V vocalis, ac consonans, quòd idem utriusque nomen, ac figura vulgò sit, eadem litera censeri debet; cum differant, non numero modo, sed etiam specie. Siquidem potestate differunt, quæ forma essentialis est; ac quidem specifica, cum vocalis & consonans planè sint species diversæ: nomen verò, & figura, sint accidentia, quia non modò eadem litera aliter à Latinis, aliter à Græcis, aliterque ab Hebræis, aliisque nationibus, & nominatur, & figuratur: verum in eadem quoque linguâ ac natione non eadem semper manet literarum figura; ut norunt, quotquot manibus, vel oculis potius præsentibus, variorum seculorum codices manuscriptos vel vulgaribus in linguis usurparunt. Et hæc de Iod, ac Vau, hoc loco suffecerint. Nam & postea de his se offeret nobis dicendi locus.

* opposita.

† lib. 1. cap. de numero literarum.

CAPVT XVI.

H Græcis vetustis fuisse notam adspirationis, solereque in ipso versu adscribi, more Latinorum. Vnde sit, quod H Græcis centenarium signet. Plinii vetus lectio defensa aduersus summum virum. Contra eundem probatum, non fuisse H ex antiquis XVI vel XVII literis Græcorum. Contra Pierium ostenditur, H non esse literam. Parem videri rationem Æolici digamma: quod, adspirationis loco, sæpe vocalibus præponitur, & in metro pro nihilo habetur.

Nunc ne temere usquam Grammaticas tribus & pulpita deferere videar, rationem quoque reddendam mihi arbitror, cur è mutarum numero excludam H, K, Q. Ac primum de H videamus: quam literam esse, aliquis existimet, quia haut aliter, ac fit à Latinis, etiam à Græcis antiquis adscribi solet in versu. Quemadmodum testantur Velius Longus, Terentius Scaurus, & Marius Victorinus libris suis de Orthographia. Item Priscianus lib. 1. *. Idem comprobatur in inscriptione columnæ Farnesianæ in via Appia repertæ: ubi legere est, ΗΟ, ΗΟΙ, ΗΟΔΟΙ, pro ε, ει, εδω. Vti & ΗΕΡΟΔΟΣ, pro ηρώδης. Item in media voce, ΕΝΗΟΔΙΑ, pro ενόδια, vel ενώδια. Imò ex tribus illis, quos dixi, Velio, Scauro, Prisciano, discere etiam licet, nihil aliud esse in causa, cur antiquis H fuerit nota centenarii, quam quòd veteres Iones ΗΕΚΑΤΟΝ scriberent, pro εκατόν. Consonantibus quoque haut secus ac apud Latinos fit, subijci solet. Confirmat id hic Marii Victorini locus: Θ, Φ, Χ, *præquam à* *lib. 1.* *Simonde inueniuntur, exprimebant, iuxta Τ, & iuxta Π, & Κ, adspirationis notam* H *ponendo.* Sic ΤΗΘΟΣ scripsere pro ΘΕΟΣ, ΠΗΛΟΣ pro ΦΙΛΟΣ, ΚΗΡΩΝ pro ΧΑΡΩΝ. Ex his elucet, H veteribus Græcis fuisse adspirationis signum. Quare nec mirum, si eandem nunc H obtineat apud Latinos ordinem, quem apud Græcos H. Vt autem Latini à Græcis vetustis, ita Græci hanc adspirationis notam acceperè à Phœnicibus: ex quorum figura Græcorum Latinorumque H manifestè effectum est. Imò nomen quoque est idem ac Syrorum. Nam posterioribus Syris *Heb*, antiquioribus *Hetha* dicebatur. Ex his colligat aliquis, ut antiquitatem ejus notæ, ita & verè inter literas reponi debere. Magno etiam tibicine subnixæ hæc sententia sit, si Aristoteles quoque, cum octodecim statuit literas antiquas, inter hæc densi spiritus notam H reposuit: quod censet Iosephus Scaliger in Animadversionibus Eusebianis. Nam cum apud Plinium vulgo legatur, Aristoteli fuisse octodecim literas vetustas; A, B, Γ, Δ, E, Z, I, K, Λ, M, N, O, Π, P, Σ, Τ, Υ, Φ: non potest sibi vir summus persuadere de Z, & Φ. Itaque suspicatur, pro Z scribendum H; idque quia hoc anti-

* pene extrema cap. de literarum numero a permutatione.

quis fuerit adspirationis signum, atque itidem, ut apud Latinos, soleat adscribi in versu. Sed maximi viri sententia eo refellitur, quod ibidem dicit Plinius, ex mente Aristotelis octodecim illis literis, quas antiquas putabat, duas esse ab Epicharmo additas, Θ & Χ: jam verò constat ab Simonide quatuor repertas; duas vocales longas, Η, & Ω; duas item duplices, Ξ, & Ψ. Vnde conficitur numerus literarum xxiv. Quod si Η, ut nota est adspirationis, inter illas octodecim literas locum habuisset; posteriores numerassent quinque & viginti. Huic difficultati ut occurrat Scaliger, ait Aristotelem solum scripsisse de literis xvi i, eoque apud Plinium φ deleri debere: ut quam recentissimam esse conveniat; uti & reliquas duas adspiratas. Verum non cogitabat idem, ita solum xvi i literas fore: neque Ζ, aut φ, inter xxiv habituras locum. Hoc ita esse, uti dixi, clarè Plinii verba evincunt. Nam primùm ait, xvi esse literas Cadmeas, quibus Palamedes addiderit quatuor: quatuor item Simonides. Deinde idem subiungit, Aristotelem ab hac sententia bifariam abire: partim nempe quòd non xvi, sed xvi i i statuatur literas antiquas: partim item quòd nullas tribuat Palamedi, sed pro eo nominet Epicharmum: cui duas assignat. Vnde liquet, de quaternis Simonidis literis Aristoteli cum aliis convenisse. Quare si Aristoteles statuit xvi i Cadmeas, & duas addit Epicharmi, quaternas Simonidis: solum is literas agnoverit xvi i i: & si inter eas sit adspirationis nota, ut Scaliger existimat, consequitur, Aristotelem literas binas ex xxiv præterisse: nempe unam duplicem Ζ, & adspiratam unam φ: quas xvi Cadmeis antea memoratis Aristoteles iuxta vulgatos Plinii codd. iunxit; ut ita xvi i i fiant. Sanè hoc necesse est dicamus, si Simonides duas longas invenit, Η, & Ω, ac duplices duas, Ξ & Ψ: Palamedes autem, vel Epicharmus duas adspiratas, Θ & Χ. Solæ enim desiderentur Ζ, & φ. Nihil igitur certius, quàm rectè eum locum apud Plinium legi: nec Η sexdecim illis jungi debere: nec ab Aristotele additam fuisse. Verum de hac nota etiam à nobis dissentit doctissimus Pierius: qui, in castigationibus Virgilianis*, fuscè ostendere conatur, Η veram esse literam, ac vel è mutarum numero esse, quod censuit Val. Probus †, (qui tamen & ipse solidam esse literam negat) vel *μεωδον* ‡ esse atque *ωμωον**, ut apud Græcos Σ. Confirmat idem Diomedes lib. i i †: Η, inquit, *interdum consonans, interdum adspirationis creditur nota*. Item ‡: Η *consonans muta proprie continens adspirationem*. Imò aliquam multa apud Vellium Longum argumenta inventas, quibus persuadere conatur, Η non male literis annumerari. Nobis verò impensius probatur sententia duorum, qui audire Romanorum omnium doctissimi; puta Terentii Varronis*, & N. Manii Figuli. Ut de Mario Victorino, pluribusque aliis nihil dicam.

Mouet

* in Ecl. 2.

i lib. 1, cap. 1.

& 2.

‡ sit juris.

* non signatum.

† cap. de literis.

‡ cap. seq.

* Ann. Cornutus
apud Castrorum
lib. de Orthogr.

Movet autem, quòd H fit spiritus, eoque literæ accidens. Quippe, ut optimè ait Priscianus *, singulæ syllabæ altitudinem suam habent in re- * lib. 1.
nove; crassitudinem, vel latitudinem, in spiritu; longitudinem in tempo-
re. Itaque etsi concederemus, ab antiquis interdum pro mutâ habitum
videri; (ut in illo Enniano apud Agellium t̄ vulgo factum putant, *Hanni-*
bal audaci dum pectore dehortatur) saltem parèret, plurimum nõ efficere sylla-
bam positione longam, licet cum consonante concurrat: ut, *Perhibent Pri-*
mus habet, &c. Et cur Latinis litera sit, quæ Græcis litera non est? Præ-
fertim cum constet, Latinos & figuram ejus, & morem eam adscribendi
in ipso orationis corpore, hausisse à priscis Græcis; ut ex columnâ Farne-
nesianâ viæ Appiæ antea vidimus, aliisque argumentis infra commonstra-
bimus. Alias quoque rationes, cur H excludi debeat è literarum nume-
ro, videre potes apud Priscianum lib. 1 † : & imprimis apud Iovianum
Pontanum lib. de adpiratione.

Quæ verò de H diximus, eadem fortasse locum habent in digamma
Æolico F: quandoquidem magna est inter H Atticum, & F Æolicum,
convenientia. Nam ut Attici ponunt H in versu, idque tum initio, tum
medio: ita Æoles utrobique pro eo F scribunt. Attica enim est scriptura,
H O Δ O Σ, & E N H O Δ I O Σ. At Æolica est F O I N O Σ, & T A F Ω Σ,
pro *δινος, ταός*. Sanè semel iterumque testatur Priscianus *, sese in tripo-
de vetustissimo, qui stabat in Xerolopho Byzantii, invenisse sic scriptum,
Δ Η Μ Ο Φ Ο Φ Ω Ν, Λ Α Φ Ο Κ Α Φ Ω Ν. Ac similiter scripsisse ait Alcmæ,
Κ αὐ χ εῖ μ α π ὀ ρ ῆ δ α ρ ῖ ο ν, pro *δαίον*, seu *δαιον*, hoc est *hostile*. Præterea uti H
consonæ additum non producit syllabam priorem, sed pro nihilo puta-
tur: ita & Æolicum F. Vt versu istoc apud Priscianum:

Α μ μ ε ς δ̄ Φ εῖ ρ ῆ σ α ν ῶ, τ ὸ δ̄ ἀ ρ θ ε ῶ μ ῆ σ α λ ῖ γ ε ι α.

Vbi *Φεῖρσανῶ* ponitur pro *Εῖρσανῶ*, seu *ἰρήσανῶ*. Claudicaret versus, si F
pro litera haberetur. Vt si pro F reponas B, hoc pacto, *Αμμεις δὲ Βεῖρ-*
σανῶ. Cum sæpe F convertatur in B, tamen id versus hoc loco minimè
tulisset. Vti neque in isto, *Νέστορα δὲ Φῶν παῖδες*, pro *οὔ*.

* unde de hoc
versu infra
lib. 2, cap. 11.

† cap. de nume-
ro literarum a-
pud veteres.

* Ab. 1, cap. de
numero litera-
rum, & lib. 6,
quo loco de ter-
minatione Or-
as.

Romanum Kappa. Lunulæ in calceis patriciorum. Suidæ, Statio, & aliis, lux. Zonaræ lapsus. Quis Latinerum primus K literis adiunxerit. Cujusmodi in vocibus ejus sit usus. Fronti calumniatorum injuri solet. Cicero illustratus. Calendæ cur tristes Horatio, Ovidio celeres dicantur. Krus pro Karus, Knus pro Kanus, similiaque. Scavrus correctus. Decimus pro Decimus. Tribus in vocibus præcipue K usi. Male inter mutas reponitur, tanquam à C diversa.

Accedo ad K, quæ eadē omnino litera est, ac C. Vnde Suidas C vocat *κάππα Ρωμαϊκόν*. Sic enim voce *χλάμυς* scribit: *καὶ ἐν τοῖς ἑβδευτέοις ἑποσθήμασιν ἀποσημαίνει τὸ Ρωμαϊκόν κάππα*. Ait Kappa Romanum in Senatorum calceis apponi solere. Vbi planè intelligit Lunulam, cujus figura est non K, sed C. Lunulæ istius meminit Papinius lib. v, Syl. 11.

Primæque patriciæ clausit vestigia Lunæ.

Et Iuvenalis sat. vii.

Appositam nigra Lunam subtexit alata.

Vbi sic vetus interpres: Hoc est, *Patricius Senator est. Lunulâ nam adfuturæ calceis, discernuntur patricii à novitiis*. Etiam morem hunc tangit Martialis lib. i, epigr. L; & lib. ii, epig. xxix, & Philostratus in vita Herodis Attici. Quid vero Lunulâ significetur, exquirat Plutarchus in Romanis Quæst. ac Isidorus lib. xx Orig. cap. xxxiv. qui ait, Lunulam esse centenarii notam, eaque significari initio centum fuisse senatores. Hoc etiam apud Zonaram legas: nisi quod ille, cum audisset, in Senatorum calceis esse notam centenarii, credidit in iis fuisse P, quæ Græcis centum significat. Sunt qui * locum Zonaræ corruptum putent. Ego planè ipsius Zonaræ esse errorem censo; idque, quia addit, literâ eâ, tum veterem senatorum numerum signari: tum principem literam gentis, hoc est, *ἑβδευτέοι* Romanorum. *μαρτῶν* †. Sed redeamus ad K: quod primus literis adjecit Sallustius, non quidem

Crispus Romanâ primus in historiâ;

sed alius, ludimagister *. In multis eâ usi veteres; non tamen ante o, quamquam K o s pro consul fit in antiquâ inscriptione quadam: sed ante A; ut cum duobus KK, *Kalumniæ causam* significarent, teste Isidoro. Sanè quia ut C, *Condemnationis*, ita K, *Kalumniæ* nota erat; ideo non C, (ut Turnebus † putavit) sed K à Cicerone intelligi puto, cum ita scribit pro Roscio Amerino: *Sin autem sic agetis, ut arguatis aliquem patrem occidisse; neque dicere possitis, aut quare, aut quomodo; ac tantummodo sine suspitione latrabitis: cruenta quidem vobis nemo suffringet; sed si ego hos bene novi, literam illam, cui vos usque eo inimici*

* Benedictus Baldinus lib. de calceo antiquo & mystico cap. 11.

† Romanorum.

* Isidorus.

† lib. 3 Advers. cap. 22.

inimici estis, ut etiam eas omnes oderitis, ita vehementer ad caput affigent, ut postea neminem alium, nisi fortunas vestras, accusare possitis. Quibus verbis significari à Tullio puto, fronti Kalumniatorum iniuri solere K, ut *Kalumni* e notam; iisque hanc quoque poenam imponi solere, ut accusare amplius non possent. Sanè hoc modo puniebantur prævaricatores & tergiversatores, ut scribit Paullus IC. lib. XLVII Digest. ad S. C. Turpilianum. Cæterum in superiori Ciceronis loco non displicet elegans Stephani Pighii † conjectura; qui pro verbis illis, *ut etiam eas omnes oderitis*: legit, *ut etiam Kal. omnes oderitis*: nempe ut in Erucium geminum sit scomma, tanquam in calumniatorem, & oberatum. Nam Kalendis creditores exigebant æs alienum, unde Horatius * *cas tristes* vocat: Ovidius † *celeris*, quod cito nimis recurrere debitoribus viderentur. Mirum verò, Romanos *Kalendas* etiam per Græcanicam literam signasse, cum Græci iis careant, ut proverbio notum. Sed & usi in voce *Karibago*. Imò & in merè Latinis: ut in *Kardo*, *Kastra*, *Kanus*, *kafus*, *Kammus*, *Kapitolium*, *kandidatus*, *Kancer*. Quin in mediâ quoque voce usurparunt; ut indicio sunt, *Volkanus*, *Partharum*, *arka*, quæ in antiquis inscriptionibus invenire est. Ita *Evokatus* Romæ legere est: *Aurelianus Evok. ex sine Salarior.* &c. Eodémque modo Carrio in Censorino semper *interkalare*, & *interkalarius* mensis edidit, cap. xx. Imò in vocibus hujusmodi, quia nomen literæ est *ka*, ut Græcis *κατα*, compendii causâ sæpe A solent omittere; ut cum scripsere, *Klende*, *Krus*, *Krigo*, *Klumenia* &c pro *Kalende*, *Karus*, *Karago*, *Kalumnia* &c. Putabant enim, A contineri in K, non quidem ratione potestatis; sed nominis, in quo A auditur. Hæc ratio est, cur Terentius Scaurus neget, *Karus* & *Kanus* per C scribi posse. Vult enim, si omisâ vocali scribas *crus*, *cnus*, non *carus* fore, aut *canus*, sed *cerus*, aut *cenus*: haut aliter atque *bne* & *ptre* scribebant pro *bene* ac *petere*: in cujusmodi E compendii causâ omititur, quia in ipso literæ nomine continetur. Locum ipsum Scauri apponam, ut corrigam: *Hæc tamen antiqui in connexionem syllabarum ibi tantum utebantur, ubi A litera subjungenda erat, quoniam multis vocalibus instantibus, quoties id verbum scribendum erat, in quo retinere hæc literæ nomen suum possent, singule pro syllabâ scribebantur, tanquam satis ea ipso nomine explerent: ut put. a Decimus D per se im dicimus: item Cera, C simplex & RA: & Bene, B, & ne: ita & quoties Kanus & Karus scribendum erat, quia singulis literis primæ syllabæ notabantur, K prima ponebatur, quæ suo nomine A continebat, quia si C posuissent, cenus & cerus futurum erat, non canus & carus. Vitiose ista, Decimus d per se im dicimus. Emenda, Decimus per D simplex & cimus. Vel potius, Decimus, D per se, inde cimus. Nempe quia in D continetur E, scribebant Decimus pro Decimus. Erit fortasse, qui, ut ostendat, non solere hoc à veteribus observari, Marium Victorinum obducat, qui testatur,*

† Annot. in loc. 12, ad dictionem Voss. 12. X. 111.

* Suet. lib. 1.
† Ovid. 2. de remediis Amoris.

se in monumentis antiquis invenisse **SERJVS**, pro **SERJVS**, cum tamen **J**, hoc est **Vau**, non **V** contineat, sed **A**. Verum neminem scio, nisi qui lapis sit ipse, unius moverit lapidis inscriptio, quando ea discrepat ab aliis monumentis, & veterum Grammaticorum præceptis. Sed ad **K** redeamus. Imprimis hæc utebantur antiqui in tribus vocibus: unde Aufonius:

Hæc tribus in Latine tantum addita nominibus K.

Quæ sint hæc voces, docet nos Terentianus Maurus:

K similiter otiosa est cæteris sermonibus;

Tumque in usu est, cum Kalendas annotamus, aut Kaput.

Sæpe Kæsones notabant hæc vetusti litera.

Intellige autem, cum legis, non cum hominis caput signarent. De *Kaput*, & *Kalendas*, assentit quoque Martianus Capella: de tertio non item; in ejus locum substituit *Kalumniæ*. Sic enim scribit libro tertio: *K vero nunc nota esse putatur, nunc t̄ litera. Nam ejus esse ius C integrare non dubium est absque his, Kapite, Kalendæ, Kalumniæ.* Ac eisdem, quas Capella, voces ponit Diomedes lib. II * . Verum Terentius Scaurus, dum de voce tertia neutri vult repugnare parti, discedit ab utraq; . Nam, ut is sentire non nullus scribit, *retenta est K, quoniam notas quasdam significaret, ut Kæsonem, ut Kaput, & Kalumniam, & Kalendas.* Et sanè hæc vulgo per **K** scribi solere, ex vet. quoque monumentis cognoscimus. Alia quoque in quibus usurpari soleat, suggerent Valerii Probi, Magnonis, & Paulli Diaconi collectanea de literarum notis. Cum autem is scribendi mos obtinuerit florente Roma: nequaquam, puto, necesse habeat deprecari *Sichæmias* t̄ culpam, qui in vocibus his **K** usurpet; quamquam sapius usu venire sciam, ut hujuscemodi, velut ineptias puras putas, fugillant homines eruditionis nomine sese venditantes. Nec iccirco existimandum, **K** à **C** literam esse diversam; cum ista haut aliud evincant, quàm geminam esse unius literæ figuram. Siquidem potestas eadem est: unde impensè probo hoc Quinctiliani lib. I, cap. VII: *Nam K quidem in nullis verbis utendum puto, nisi quæ significat, etiam ut sola ponatur. Hoc eo non omisi, quod quidam eam, quoties A sequatur, necessariam credunt: cum sit C litera, quæ ad omnes vocales vim suam profert.* Quibus verbis manifestè jugulatur sententia, tum Diomedis *, scribentis **K** in Kalendis, & similibus, **NECESSARIO** scribi: tum aliorum, quibus eandem sententiam tribuit Velius Longus †. Fabio quoque subscribit Priscianus, his verbis *: *K quidem penitus supervacua est: nulla enim ratio videtur, cur A sequente K scribi debeat. Carthago enim, & caput sive per C, sive per K scribantur, nullam faciunt nec in sono, nec in potestate ejusdem consonantis differentiam.*

*† Placet conje-
ctura I. Lipsii
pro nunc corri-
gentis non.*

** cap. de literarum
receptione literarum.*

*† studiis novi-
tatis.*

** lib. II, cap. de
literis.*

*† lib. de Oratione
* lib. I, cap. de
nominato literarum.*

Sunt qui putarint, ut *Y*, & *Z*, ita & *K* retineri debere ob voces Græcas. Sed aliquid dicerent, nisi ampla ad eò esset seges vocabulorum, in quibus Latini, etsi à Græcis acceperint, semper tamen *C* utantur. Istiusmodi sunt *Centaurus*, *Cerastes*, *Cinnamus*, *Cinnamomum*, *Clio*, *Clinici*, *Colaphus*, *Comœdia*, *Crepida*, *Cruma*, *Culigna*, *Cupressus*, *Cyclops*, *Cygnus*, sexcentaque id genus.

CAPVT XVIII.

Q non esse diversam literam a *C*, vel *K*. Ciceronis jocus, & *Plautina* virginis. *Cuire* trisyllabum pro *Quire*, & *Acua* pro *Aqua*: item tetrasyllabum *Relicuius*, pro *Reliquius*. *Veteres* promiscue *C*, & *Q* scripsisse. *Occurrit* *Iul. Scaliger* de necessitate literæ *Q*. *Vitia* jotacismi, lambdacismi, myracismi. *Vellius Longus* emendatur.

Sequitur *Q*; qua *Licinium Calvum* uti noluisse, scribit *Marius Victorinus* lib. i. Nec mirum, quando eadem est, ac *C*: ut indicat *Ciceronis* jocus ludentis in vocibus *coque*, & *quoque*. *Fabius* lib. vi, cap. iiii: *Cum is candidatus, qui coqui filius habebatur, coram Cicerone suffragium ab illo peteret, Ego quoque* (*Cicero* inquit) *tibi jure favebo*. Pro, *coque favebo*. *Donatus* in *Adolph. Act. iiii*, sc. iiii: *Ciceronis dictum refertur in eum, qui coqui filius secum causas agebat: Tu quoque aderas huic causæ. Nam apud veteres coquus non per C literam, sed per Q scribebatur*. Idem cognoscimus ex joco illo apud *Plautum* *, ubi virgo decipit *Dordalum lenonem*, cum *inquilina* ita effert, ut *leno* putaret, eam dixisse in *culina*. *Quin* hanc quoque rem confirmat, quod *Lucretius* primo de rerum natura *chiret* dicat pro *quiret*:

— constringere ut arcta

Natura primus portarum claustra cuiret.

Item quod similiter ut *acqua* trisyllabum faciat, scribat *acua*: (falluntur, qui, *Bedam* † secuti, priorem ab eo produci putant) quodque *Plautus Cistellaria* * eodem modo *relicuius* dicat, pro *reliquius*. Nam ita nisi legatur, claudicat versus, qui *Trochaicus* esse debet:

Quod dedi, datum non vellem, quod relicuium, non dabo.

Quare nec mirum, à *quis*, tum *cujus*, & *cui*, venire; tum *quem*, & *quo*; aut à *quatio* esse *percurio*, *concurio*, atque ita in aliis. Nam, ut *Scaurus* † ait, in re-cto *quis*, & *cuius* scripsere: item *qui*, & *cui*, ut ait *Donatus* *: sic *quotidie*, & *coridie*, ut inquit *Papirianus* †, item *Annæus Cornutus* *: sed ille per *C*, hic per *Q* præfert: adhæc *coquus* & *cocuus*, *arquis* & *arcus*, *oquulus* & *oculus*, *quum* & *cum*: de quibus auctor *Priscianus* †. *Quin* in antiquis quoque *Gruteri* inscriptionibus reperias, *anticum*, pro *antiquum*; *acua*, pro *acqua*; *cno*, pro *quo*; *cintus*, pro *quintus*; *sicus*, pro *siquis*: & quædam alia. *Ac*

* *Perfa* act. i.
Sc. i. *Satini* act. i.
i. *tena*.

† *lib. de Metra*
cap. vi. *prosa* pœ-
te. Sc.
* *act. 2. sc. 1.*

† *de orthogr.*
lib. i.

† *lib. i.*

contra in iisdem quoque legere est *liquebit*, pro *licebit*; *Quintus*, pro *Currius*; *sequulum*, pro *seculum*: eodémque modo scribitur in his, *manupum, mecum, sequis, atem* &c. Multa quoque hujusmodi invenire est in scriptoribus antiquis, ut fusè ostendit Radulphus Fornerius lib. 1 rerum quotidianarum cap. ultimo. Imò observavi, Nonium Marcellum Grammaticum sanè sic fati antiquum, ut quem etiam laudet Priscianus, quotiescunque vocem secundùm literarum ordinem digeret, eas, quæ à **Q** incipiunt, non post **P** ordinare, sed iis immiscere quæ à **C** inchoant. Tu cum vide sis in *Quæbrifariam, Quassum, Quære, Quærele, & Quisquis*.

At dicas, si **C**, & **Q**, eadem sint litera, cur **Q** veteres sunt commenti? Mihi paulùm in cogitationem eam incumbenti, rimantique causam, ob quam adjecerint **Q**, commodè sese obtulit hoc Martiani Capellæ*: *Q* quidam literam non putabant, & vincerent, nisi in Equo, & Equitatu, appareret expressè.

Verùm sunt hæc, ut ait ille,

Gerræ germanæ, atque ædepol livæ livæ.

Nam, ut rectè argumentatur Priscianus †, si ideo secunda litera in *aqua* erit diversa à secunda in *acus*, quòd in *aqua* sequatur **V** cum vocali; non item in *acus*: erit quoque tertia in *anguis* diversa à tertia in verbo *angis*, quia in illo **V** cum vocali sequitur; in hoc non sequitur. Cæsar Scelliger* tamen, & ineptiusculè, & frustra sic contendit ait; argumentique vim ut eludat, *Dicimus*, inquit, *consilius querendum aliam figuram ipsi G, quæ hanc capiamus potestatem, quam prudèntissime inventum Q* excludendum. *Tatemur enim, G aliud atque aliud esse, non minus quam ipsum V, cum sequitur vel Q, vel G, aut alias consonantes.* Sic ille. Verùm telum hoc minimè faciet, ut Prisciani sententia vivere non possit. Nam cum **C**, **G**, aut **S**, collocatur ante **V**; atque hoc **V** vocalis aliqua excipit in eadem syllabâ; cujus rei exemplum habemus in *chis*; pro quo nunc *quis* scribimus; item in *anguis*, & *suesco*: non tam judicandum, **C**, **G**, aut **S**, mutare potestatem, quam sequens **V** assumere mollicellum utrumque sonum; coque, si novâ omnino figurâ quâpiam sit opus, non tam eam ob aliquam è tribus præcidaneis literis, quæ potestatem servant, quam ob natantem **V** literæ sonum, debuisse excogitari. Quàm enim abhorret à verâ ratione, ut figuram perdat litera, non cui de sono & vi deperit quiddam; sed quæ pianè, vel magis alterâ, sonum servet? Atqui hoc fecere in **Q**, si verè scripsit Priscianus †: *Q* propter nihil aliud scribendum videtur esse, nisi ut ostendat, sequens **V** ante alteram vocalem in eadem syllabâ positus perdere vim utrius in metro. Negamus igitur, verè scribi à viro summo, **Q** prudentissimè inventum esse: & magis negamus, quod idè ait, aliam figuram ipsi **G** quærì debere:

* lib. 3, cap. de
notis.

Plautus Terentius
&c. Sape ego.

† lib. 1, cap. de
numero literarum.

* De casibus
lib. 1, p. 10.

† lib. 3, cap. de
numero literarum.

atq; ut, ob qualem qualem differentiam signandam, figurâ novâ uteremur; negamus quoq; ex eâ figurâ diversitate rectè colligi posse diversitatē essentiaē. Nā, quod idem addit, G aliud esse atque aliud, id etsi concedamus hac mente, ut intelligatur G ante V liquecens à G ante A, vel E, accidente, aut modo solum, differre: non tamen verum erit, si intelligatur, esse aliud atque aliud specie, quæ ἐτεροειδῆ vocantur, & ab Aristotele * ac Damasceno † dicuntur διαφέρειν τῷ λόγῳ τ' ἑστίν. * Quippe ut in aliis, ita in literis quoque, non tantum substantiæ immutatio fit, ut cum litera pro literâ ponitur; sed etiam quantitatis, qualitatis, vel loci: quod nisi verum esset, malè reponeretur inter vitia potestatum, vel joracismus, cum I vasto hiatus profertur; vel lambdacismus, cum L crassius sonat, ut LLocus pro Locus; aut Metacismus, ut vulgo vocant, qui dicendus mytacismus, vel motacismus, cum M mugit; quibus de vitiiis legere est apud Diomedem †, & alios. Quare utit aliqua diversitas agnoscat in G, cum post se habet Vau; ea tamen substantiæ ipsius non est. Idemque de C dictum velim, quando seu C scribas, seu K, seu Q, idem manet sonus, vis eadem: quemadmodum docet his verbis Priscianus *: *K, & Q, quomodo figurâ & nomine videantur aliquam habere differentiam, cum tamen C canidem, tam in sono vocum, quam in metro contineat potestatem, &c.* Nec movere debet, quod vulgò apud Marium Victorinum legatur: *Nostri Latini cum literis uterentur, quis à Græcis acceperant, A, B, C, D, E, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T.* Vbi C, K, Q, inter sexdecim necessarias literas referri videmus. De C, & K, rectè. Nā C hic sumitur potestate eâ, quâ valet G: unde in columna Duilliana, LECIONES PRO LEGIONES, MACESTRATOS PRO MAGISTRATVS, familiæque. Et hæc causâ est, cur tertio loco hic referatur, quem apud Græcos obtinet Gamma. Quare cum G prætereat, quo veteres Romani carebant; K non potuit omitti. De Q aliter sentio: sed cum V in sexdecim illis locus non sit datus, quæ necessaria est litera; planè statuendum, locum esse corruptum, ac Qdemi, V addi oportere, hoc pacto: A, B, C, D, E, I, K, L, M, N, O, P, R, S, T, V. Et sic scripsisse, ex ipso Mario colligitur; ut qui postea dicat, sexdecim, quas recensui, literas, nec plures, à Cadmo in Phœniciam, vel ab Euandro in Latium illatas esse. Ac similiter de Q, & V, Plinius tradidit. Imò, ut apud Priscianum † legimus, *autoritas quoque tam Varronis, quam Mauri, teste Censorino, nec K, nec Q, neque H in numero adhibet literarum.* Velius quoque Longus Q à multis è literis exclusum refert. Atque, ut idem ait, Nilus, tam in nomine, quam verbo coque, utrobique C ponendum putabat. Neque Q in commentariis suis posuit Nigidius Figulus, teste Mario Victorino *. Neque Licinius Cal-

* lib. 12. Me-
rap. cap. 8.
† L. Diacri.
* differre definitio-
ne.

† lib. 2. cap. de
Litteris.

* lib. 1. cap. de
Litterarum nume-
ro.

† eodem capite.

* lib. 1.

autoritatibus subnixus, statuo & ipse, C, K, & Q, eandem esse essentiã literam; utut paullum liquefeat V literæ sonus, cum inter Q, & vocalem, medium obtinet locum.

CAPVT XIX.

Latinos præter liquidas quatuor quas accepere à Græcis, duas alias habere, V post Q, &, ex more antiquo, S finale ante consonam. Maronis vetus lectio firmata. Ceterum quatuor liqueſcunt post mutam potius, quam aliam literam. Velius corriguntur. Vbi de liquidarum natura præcipi debeat.

IN femivocalium quoque, tum Latinarum, tum Græcarum distributione sententiam errorum videre est. Sententiam quidem nostram ob oculos ponam, ut si placeat erudito lectori, subscribat; sin minus, tam preceat quam extrema faba.

Ac primò, præter quatuor liquidas sive udas (è quibus M, & N, non nisi in Græcis dictionibus liqueſcunt, ut *Tecmeſſa*, *Prognos*, *Cygnus*) est & muta, quæ liquida fit; nempe V consona, quæ liqueſcit antecedente Q. Nam, id nisi eſſet, prior in *aqua* & *equus*, itemque ſecunda in *equidem* pronunciatione producerentur. Nunc ſecus factum à poëtis; quos ipſa movit pronunciatione, quandoquidem V post Q (Bedæ verbis utor) *tam leniter efferitur, ut vix ſentiri queat*. Sanè ſonus habet mixtum ex V vocali, & conſono; quemadmodum & interdum fit post S; ut in *ſuadeo*, & *conſuſco*: indeque eſt, quòd Donatus, (cujus ſententiam & Marius Corradus ſequitur) velit in hujusmodi vocibus V nec vocalem haberi, nec conſonantem. Apud antiquos vero S quoque in fine dictionis liqueſcebat; ut præter Grammaticos, autores ſunt Cicero, & Quinctilianus. Exemplorum abunde eſt. Paucula tamen apponemus. Ennius apud Maximum Victorinũ:

— *Vitâ illâ digni locoque.*

Et Lucillius apud eundem:

Tum laterali dolor certiffimũ nuntiu mortis.

Catullus epig. ult.

Quare nos tela iſta tuæ evitamus amictu.

At fixus noſtris tu dabiſ ſupplicium.

Fortaſſe nec reformidavit hanc *ἐνθάδε* Maro. Nam penè in omnibus codd. antiquis invenias * ,

Inter ſe coiſſe viros, & decernere ferro.

Eoque modo & Prifcianum legiſſe, apparet; ac è recentioribus id probant Pierius in Caſtigationibus Virgilianis, & Marius Corradus lib. 1 de L. L. Sed jure improbat Servius: qui alteram ait *veram*, & *antiquam* lectionem,

nem, & Ennium similiter locutum. Serviumq; sequitur Politianus lib. XI I epist. ad Bartholomæum Scalā. Quibus subscribo, non tã propter auctoritatem eorum, quam propter Senecam; cujus atate ἀπόβραρον † Maronis † manum, superfuisse, ex Fabio liquet, qui ad manum Ciceronis ac Virgiliti provocat lib. I, cap. XII I. Quin eo antiquior Seneca sic epist. LV I I I hunc Maronis versum adducit, ac cernere hic poni ait pro discernere, ut saepe simplicia pro compositis usurpantur.

Porro ex his omnibus colligimus, sex in universum esse liquidas; at dispari tamen ratione liquidas vocari. Nam V inter Q, & vocalem ejusdem syllabæ positum, uda dicitur, quia nunquam vim producendi habet: S verò, quia apud antiquos syllaba, quæ alioqui positione futura erat longa, fieret brevis, eliso S κατ' ἐκδραμ; M, & N, quia in Græcis, antecedente mutâ in eadem syllabâ, vocalem naturâ brevem reddunt anticipem: L, & R denique, eò quod idem etiam præsent in Latinis.

Fortasse autem & rationem aliquis requirat, cur quatuor istæ, quas uदारum nomen mereri in confesso est, magis quàm elementa alia liquefcant, cum subjiciuntur mutis. Equidem ne actum agam, tum etiam ob antiquitatem scriptoris, malo hanc rem signare verbis Martii Victorini, qui libro primo * eâ de re sic scripsit: *Dignum forsit, in inquisitio me sit, cur muta liquida sociata communem syllabam reddat: duæ autem semivocales aut mutæ copulatæ similiter inter se, nequaquam ita faciant. Non immerito. Nam cum major in liquida quàm in muta virtus sit, utpote metabola, quæ a tenere suo non immutatur: ita tamen inferiora partia sociata præstantur his, quæ ex impari veniunt, quæ sub exemplo aperiam. Sicut enim minime par ad uterâque virtus est asini mulo conjuncti, cum alter alterum, propter inæqualitatem naturæ non respondentibus viribus, dum jungitur, debilitat potius, quàm juvat; ita hoc & his literis, quæ ex impari copulatione veniunt, intelligendum est, ut juvat & instabiles semper, & lubricæ sint, quia non participant æquali virtute nituntur. Hactenus ille. Sed de liquida ubi loquitur, pro metabola repositi ametabola: quia liquida ἀμετάβολοι, seu immutabiles.*

Cum autem totum hoc, quod de liquidis dicimus, intelligi nequeat nisi ab iis, qui degustarint doctrinam de syllabarum quantitate: patet eorum error, qui in Orthographiâ, tenella puerorum ingenia obtundunt distributione consonantium in mutas, & semivocales, & harum divisione in liquidas, duplices, & μοναδικὴν S. Sanè cum percipi non possit à quoquam, quomodo uda post mutam posita liquefcant, hoc est, vim ἀπλῶς producendi syllabam amittat, nisi qui didicerit, quid sit positio debilis: tota hæc distributio melius differtur, usque dum ad Profodiam deventum est.

CAPVT XX.

Ofenditur, esse sonum, nomine ac figurâ hætenus carentem, medium inter G, & N, ac fortasse ex utroque mixtum : unde Germani ac Belgæ eum non per solum G, ut Græci, nec solo N, ut Latini, sed per NG exprimant : eoque dubitari posse, utrum sensus simplicis sit litteræ, an selsquiliæ, an etiam duplicis.

POteramus jam manum tollere de mutarum & liquidarum tabulis, nisi quædam esset litera ἀνωρομος*, quæ intermediam haberet naturam inter mutam G, & liquidam N; unde à Græcis per adulterinum Γ scribitur, à Latinis per N adulterinum. Illustris est hac de re locus doctissimi Nigidij Figuli, cujus hæc verba apud Agellium lib. undevigesimo, cap. ult. Inter litteram N, & G, est alia vis; ut in nomine Anguis, & Anguria, & Ancoræ, & Increpat, & Incurrit, & Ingenuus. In omnibus enim his non verum N, sed adulterinum ponitur. Nam N non esse, lingua indicio est. Nam si ea littera esset, lingua palatum tangeret. Apponam & egregium locum Marii Victorini, paulloque emendatius, quam legitur vulgo. Ejus hæc verba lib. 1: *Clari in studiis viri, qui aliquid de orthographiâ scripsere, omnes fere ajunt, inter M, & N, literas, mediam vocem, quæ non abhorret ab utraq; literâ, sed neutram proprie exprimat, tam nobis deesse, quam Græcis: cum illi Sambyx scribant, nec M exprimere, nec N. Sed hæc ambiguitas in his fortasse vocabulis sicut in Ampelo, Lycambe. Nam in nostris supra dictis non est, quia non inter M, & N, medium sonat; ut Viquam, & Nonnunquam, & similia: sed inter N, & G. Nam & Græci, cum scribunt ἀγγελος, ἀγγος, & similia, si syllabam AN sequatur syllaba, quæ initium habet à G, & à C, convertunt N litteram in G, & pro N, G scribunt: ut, ἀγγελος, ἀγγισα, ἀγγυρα; cum inter N, & G, medium sonet vocis productæ: non, ut aliis videretur, inter M, & N. Hæc Victorini verba refellunt, tum Adolphus Meckerchi error, qui putabat Græcos in ἀγγελος, ἀγγιλια, ἀγγισος, Γ extulisse, prout Latini solent in aggrego, & aggero: tum alius summi viri, qui contendit, Græcos, ut N in hujusmodi sonabant, ita N scripsisse; atque hoc parère è codd. aliquot antiquis, in quibus inveniunt, ΑΝΓΕΛΟΣ, ΑΝΚΥΡΑ, ΑΝΚΑΑΗ, & alia quædam hujuscemodi. Quodque hodie exaramus per Γ, id comminiscitur originem cepisse è librorum quadam consuetudine, quia superioribus aliquot seculis, cum minusculis litterarum formis uti vellent, Ny pingere soleant caractere non multum à Gamma figura abeunte. Hæc omnia acutiùs, quam veriùs, dicta esse, docet nos locus, quem adduximus è Victorino, scriptore & erudito, & antiquo; ut quem cum Donato, Hieronymi magistro, vixisse vel ex Eusebio constare possit. At, inquit, vir ille doctissimus, quid opus fuit præpo-*

† De veteri pronunciatione lingue Græcæ cap. 53.

præpositionem *εν* ante γ , κ , χ , aut ξ , mutare ν in γ , si ν non aliter sonat, quam γ ? Et quam, inquit, alienum à ratione est, cum præpositionis natura exigat ν , tamen γ poni, quod non ut γ , sed ut ν ejectum sonet? In errorem eum impulit, quod vulgò doceant, τ ante hæc literas sonare, ut N. Nam potius dicere debuerant, ut N adulterinum; quomodo loquitur Nigidius; qui non esse verum N, eo solidè probat, quod lingua palatum non tangat. Itaque nec Romani semper scripsere N; sed antiquiores e- jus loco G usurparunt, more Græcorum; quia difficile esset dijudicare, utra magis litera haberet locum. Hoc è Varrone nos docet Priscianus. Cujus hæc verba lib. 1: *Sequente G, vel C, pro N, G scribunt Græci. & quidam etiam vetustissimi auctores Romanorum, euphoniæ causâ bene hoc facientes; ut, Anchises, Aceps, Aggulus, Aggens. Quod ostendit Varro primo de origine lingue Latine, his verbis: Aggulus, Aggens, Agguilla, Iggerunt. In ejusmodi Græci, & Actius noster, binam G scribunt: alii N, & G: quod in hoc veritatem facile videre non est. Similiter Aceps, & Agcora.* Hactenus Priscianus, cum suis, tum Varronis verbis. Neque propterea existimandum, esse verum G. Nec enim γ in $\sigma\alpha\lambda\pi\eta\xi$ sonat, ut γ : cum sequatur ξ , quod valet κ : γ autem ante κ non possit in eadem syllabâ pronunciari. Quare dicendum hic, ut N est adulterinum, ita & G esse adulterinum. Hac de causa Germani, ac Belgarum illi, qui à Germaniæ lingua solum differunt dialecto, utramque literam scribunt, ut sonum hunc expriment. Ut in **gesang**, quod is est *cantio*: item in **lang**, quod est *longus*: **bang**, hoc est *anxius*: **strong**, hoc est, *severus*: **de long**, id est, *pulmo*: & similibus multis. Quod si populi isti sonum vocis *longus*, *angelus*, *Anchises*, exprimere vernaculo more vellent, sine dubio scriberent, *long-gus*, *ang-gelus*, *Ang-chises*. Et fortasse cum Latini, tum Græci, sic rectius scripsissent, quam quod unâ hunc sonum literâ se exprimere posse judicarunt. Quippe sonus auditur mixtus ex N, & G; sed fractis: ut ambiguus *sim*, rectiusne sonus is unius dicatur literæ, quasi sit ex duabus literis dimidiatis: an duplicis, quia quomodocumque duarum auditur literarum sonus: vel etiam sesquilatera, quia sic sonus est mixtus, ut interea, in hac literæ geminæ fractura, ex utraque plus quam dimidium retineam. Neque difficile fuisset figuram invenire huic sono exprimendo. Potuere enim Græci literæ N in summo addere lineolam jacentem, ut litera τ integrè exprimeretur. Nempe hoc pacto N. Potuere item Latini in imo pro G addere semicirculum, hunc in modum, N̄. Sed de isto fatiis. Nec enim sum Claudius imperator, ut novas me literarum figuras inducere posse existimem.

CAPVT XXI.

Duplicem nullam Latinis aut Græcis literam esse; sed literarum compendium. Nigidius Figulus refugit X. Antifigma, Claudii inventum, cuius figuræ, & potestatis. Hebræorum isade nunc in T, nunc in S converti à Græcis, & Latinis: unde Sarra eadem, ac Tyrus. Attici veteres pro Ξ exarabant ΚΞ: idem fecisse Æoles: eorumque exemplo pro X scripsisse Latinos CS. Isidori lapsus de X. Quam antiquus sit figuræ Z usus apud Romanos. Latinis non ponitur X pro GS, sed tantum pro CS. Z in G mutatum. Γέτος. Ποτίεζε. Z non valere SS, sed DS. Σδύς. Ζάλεος. Non idem omnino sonus huius literæ Latinis, ac Græcis. Zmyrna, Zmaragdus.

AB hoc sono ex N, & G, misto, seu unam is, seu geminam constituat literam, ad illas venio, quas duplices esse, Grammatici consentiunt. Quales à Græcis statuuntur tres, Z, Ξ, Ψ. Latini duas credi volunt, X, & Z: quibus nonnulli addunt I inter duas vocales positam. Verum sunt hæc tum Latinorum, tum Græcorum ædilitiæ quidem edictiones; sed sine populi, vel sapientum potius suffragio.

*Cur * ita crediderim, nisi quid te decinet, auai.*

Sic semper censui, in enumeratione literarum, nullum esse duplicibus locum, quoniam non convenit eis literæ definitio. Nam quod pro duabus ponitur literis, id non est pars orationis minima atque individua. Certè duplices non necessitate sunt inventæ, sed tantum ut velocius scriberetur: unde Fabius lib. 1 †: *Et nostrarum ultima X, quæ tamen carere posuimus, si non quæsissemus.* Eoque, ut ait Marius Victorinus*, *Nigidius in libris suis X litera non est usus, antiquitatem sequens.* Quod si etiam compendia istiusmodi literæ dici possunt, tum sanè, ut de variis characterum nexibus, præsertim apud Græcos, nihil dicam, novæ quoque literæ fuerint, si hodie quis nomen figuramque fingat, quæ comprehendat BL, BR, CL, CR, GE, GN, GR, PL, PR, PS, &c. Nec opera, quæ in hæc re excogitanda poneretur, veterum careret exemplo; quando Claudius Cæsar invenit antifigma, quæ tantumdem valet, ac Græcorum Ψ. Unde Priscianus lib. 3 †: *Hæc S præponitur P, & loco Ψ Græcæ fungitur, pro quâ Claudius Cæsar antifigma de hac figura scribi voluit, sed nulli ausi sunt antiquam scripturam mutare.* Porro quod Græci finxerunt Ψ, id ex eo est, quia Hebræi haberent Z, quod valet ff. Græci autem non tam nota τὲ τσ, quam τὲ σσ indigebant. Unde pro Z receperunt Ψ, potestate paullum diversâ; sed non valde dissimili figurâ. Non indiguisse autem Græcos, vel etiam Latinos, τὲ Z, arguit, quod in vocibus Hebræis ex Z sive TS, vel solum

T reti-

* Horat.

† cap. 4, sive de Grammaticâ.

* lib. 1.

† cap. de literarum numero & essentia.

T retinent, vel solum S. Vt ex טיר, *Tfor*, tum est τύρος, tum *Sarra*. Nam eadem *Sarra* ac *Tyrus*: uti poetis pro eodem sumuntur *Sarranum ostrum*, & *Tyrus murex*. Hujuscemodi verò compendia quoque esse X, & Z, hoc ipsum comprobat, quòd duplices appellatur, quodque anti-qui simplicibus earum loco uti solent. Sanè Attici serò usurparunt Ξ; Æoles nunquam; sed loco ejus scribebant ΚΣ: E. G. ΙΕΡΑΚΣ, pro ἱεράξ. Longo quoque tempore imitati hunc morem Latini: atque adeo etiam à nonnullis observatus est post Antoninorum imperium; quod ex vet. lapp. manifestum est. Quid quod etiam in Longobardicis exemplaribus invenias DICSIT, pro *Dixit*; & similia? Sed imprimis sententiam nostram juvat *Isidorus*, si verè scripsit, literam X Augusti demum ævo esse inventam. Verba ejus adfero: *X litera usque ad Augusti tempora nondum apud Latinos er. u; sed pro eà C, & S, scribebant.* Verùm fallitur si-ve *Isidorus*, si-ve *Grammaticus* is, quem secutus *Isidorus*. Nam, ut mittam monumenta ea, quæ tempore *Iul. Cæsaris* sculpsere, in ipsa *Duillii* columna legitur EXFOCIUNT, pro *effugiunt*. Nec omnes tamen eo utebantur. Nam *Nigidium Figulum*, Romanorum, post *Varronem*, doctissimum, in libris suis refugisse, auctor est *Victorinus*. At Z quam antiquum sit, argumento est, quòd *Vellius Longus* scribit, inveniri id in carmine *Saliari*. Neutiquam igitur *Romani* tam serò duplicibus uti cœperunt, quam nonnemo persuadere conatur.

Nec tamen ea res quidquam derogat sententiæ nostræ; quando sufficit, quòd veteres plurimum simplicibus uti soleant. Hinc enim jure colligimus, rectè eos sensisse, qui, *Valerio Probo* teste, X (par autem in Z ratio est) supervacuum esse tradiderunt. Verùm alius hic sese scrupulus offert. Nam passiva hæc *Grammaticorum* opinio est, X non CS tantum valere, uti nos dicebamus; sed nunc CS, nunc GS: ac pro utro ponatur, cognosci ex obliquis. *Dux* enim poni pro *duc*, quia dicimus *du-cis*: *rex* pro *regis*, quia obliquus ejus sit *regis*. Ita *Martianus Capella* lib. III, cap. de semivocalibus; *Diomedes* lib. II, cap. de literarum interrogatione; *Marius Victorinus* lib. I, cap. de literis; *Priscianus* lib. I, cap. de literarum numero, & permutatione: & è recentioribus, *Iovianus Pontanus* libro de adspiratione †. Verùm si ex obliquo cognosci debet, pro quibus X litera ponatur, quid dicemus de *nix*, quod *nivis* facit? Præterea aut *rex* non est idem ac *regis*, aut malè ab omnibus profertur, ut *reces*. Erroris fons & caput *Grammaticis* fuit, quod non cogitarent, C nominativi in obliquis mutari in mediam G, haut secus ac in compositione interdum fit. Nam à *nec* & *otium* est *negotium*; à *nec*, & *lego*, *neglego*. Similis est *Græcorum* lapsus, cum ξ poni voluere pro *νς, γς, χς*. Nam tantum pro *νς* usur-

us usurpatur : sed *z* interdum mutatur in *γ* : ut, *πλέω πέπλεγμαι*. Verùm
 in obliquo *nivis*, à *nix*, nulla fit literarum mutatio. Nam rectus olim fuit
nivis & *nivguis*, vel, ut prius scribebant, *nincuis* : quomodo & antiquitus di-
 cebatur *nvete*, & *ningere*, vel potius *nincere*, ut alibi ostendimus. Sed ut e-
 vineant, X etiam valere GS, dicent, veteres pronuciassent, *regs*, non
recs : atque, ad hoc probandum, sufficere nobis debere, quòd sic scripse-
 rint. Esse enim aperta Marii Victorini * verba : *Nostri voces, quæ in X liti-*
ram incidunt, si in declinatione eorum apparebat G, scribebant G & S : ut, Con-
jugs, legs, & similia, per G, & S. Hæc pluribus refellenda sunt nobis. Ac
 primùm iis adversatur, quòd antiquis rectus fuit hæc *conjugis*, hæc *legis*, vel
leges; hic *regis*, vel *reges*. Quomodo pro *merx* Sallustius *merces* dixit, teste
 Charisio : & antiqui, Festo auctore, pro *fac* *faces* extulere. Imò ut anti-
 quis *pax*, *rex*, similiaque, fuissent monosyllaba; *conjug*, dissyllabon : non ta-
 men consequeretur, antequam X receptum fuit, talia iis per GS scribi
 solere. Nam veteres carere literâ G, ejusque loco semper C usurpa-
 bant : ut *pucnare*, pro *pugnare*; similiaque. Cujus rei, præter veteres Gram-
 maticos, columnam Duillianam testem superius adducebamus. Adhæc, ut
 aliqui scripsissent ea per GS, non propterea tamen probari debeat hæc
 scribendi ratio, nisi similiter illa extulere. At aliter somnisse, inter cætera
 argumento est nobis, quòd in veteribus monumentis exaratum sit, *lucfer-*
unt, pro *luxerunt*, etsi sit à *lugo*; eoque, si fides habenda esset Grammati-
 cis, *lugferunt* scribi oportuerit. Quemadmodum & in iisdem lapidibus,
uxor, pro *uxor* reperias : item *conjunex*, *junexit*, *extinexit*, aliaque : perpe-
 ram fateor, cum C in X contineatur : interea unde errorem hunc pro-
 venisse dicemus, quòd ante X, C exararent, non G; nisi quòd X, ut
 CS pronuciarent? Denique, ut & hoc iis demus, *dux* valere *duc*, *rex*
 verò *regs* : non tamen, ut putarunt illi, una utrobique litera erit. Nam si
 C, & G, diversæ sunt literæ; etiam duplex ea, quæ pro CS ponitur,
 diversa erit ab illa, quæ scribitur pro GS.

In Z similiter peccatum. Hoc multi hodie pronuciant eo pacto,
 quo à Gallis G effertur ante E, & I. Nec in Latinis solùm is mos ob-
 tinet; sed etiam Græcis. Nam, ut Scaliger quoque monuit, Græci hodierni,
 cum mensem *Giunadi* volunt signare, scribere solent *Giunadi* : etiam *Agia-*
ni, hoc est Persam, vel Barbarum, Αζαμν. Imò apud antiquos etiam ea
 consuetudo habuit locum. Ostendunt hoc verba Martiani Capellæ : Z à
 Græcis venit, licet etiam ipsi primo G Græcâ utebantur. Nam ΓΕΤΥΜ dicebant,
 quem nunc Zetum dicimus. Et contra ποτίβαζις dixere, pro ποτίβαζις, vel πα-
 τίβαζις. Qua de voce ita apud Athenæum † scribit Dion lib. III Re-
 rum Persicarum : Ες δὲ ποτίβαζις ἀπὸς κούθινος, & πύενος ὄρνιθος, & κυπαρίσσε-
 ς ἑσθαιος.

* lib. I.

† Lib. II.

ἑφρανος, καὶ δίος πεπραμένος ἐν ὡρῇ ῥυσοῦ, ἔ' αὐτὸς βασιλεὺς πίβει. Est verò potibazis, orideaceus panis affinis, atque etiam triticus: hederacea item corona ex cupresso: & vinum in aureo temperatum ovo, ex quo Rex ipse bibit. Estque id nomen Assyrium sive Chaldæum, כֶּתֶף, quod legas apud Danielem cap. 1, vers. 8. ubi ex-

ponunt, *buccellam* vel *portionem* etc. Ex iis verò, quæ ex Dinone adduximus, liquet, non solum cibum notare: sed etiam coronam, & alia.

Non desunt, qui Z pro duplici S S poni existiment, quia in id crebrò convertatur. Sed si hoc argumentum firmum est: dici poterit, Z esse simplicem literam, quia veteres interdum, ut jam vidimus, in G mutarint. At quid absurdius sit, quàm contendere, Z sonuisse, ut G, quia in id Latini converterint? Nec igitur firmo nituntur tibicine, cum Z volunt sonuisse, ut duplex S S, quia Latini dixerint, *Atticisso*, *Sicilisso*, *parisso*, quæ Græcis scribuntur per Z. Sanè quibus hoc argumentum placet, quin A dicunt sonuisse, ut E, vel I; aut B, ut P? Nam & horum unum non rarò convertitur in alterum. Aliud quoque telum se offert, ad expugnandam hanc opinionem. Nam qui Z potest poni pro S S, cum diversa adèd fit amborum pronuntiatio; ac duplex S S in principio vocis locum non habeat, Z habeat; ut in *zythus*, *Zacynthus*, *Zethus*. Imò nec ipsum literæ nomen pronuciare possemus secundum hanc potestatem. Quæ cum ita sint, iis subscribimus, qui docent, Z scribi pro DS: ut *zythus*, pro *dfitus*; *Zethus*, pro *Dsethus*; *parizo*, pro *paridso*, &c. Iuvat eam sententiam, quòd Dores literas hæcè trajicientes, pro ζ dicunt σδ; idque cum in mediâ dictione, ut *σπεισσω*, pro *σπειζω*; tum in initio, ut *σδουζ* pro *ζουζος*, & fortasse pro *ζεις* *σδεις*; unde in veteri nummo à Goltzio adducto in thesauro rei antiquariæ, ΣΔΕΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ. Nam in huiusmodi μεταθέσει fieri, probari quoque potest testimonio Verrii Flacci, qui sentit, X à C, at Z à D inchoare. Sic enim de eo Velius Longus: *Verrius Flacco placet, (X, & Z,) mutas esse, quoniam à mutis incipiunt, una à C, altera à D. Quamobrem nec mirum, si Æoles Δ mutant in Z: ut ζανός* pro *δζανός* †: *ζαβάλλεν* pro *δζαβάλλεν*, unde *ζάβελος* pro *δζάβελος* †. Quo & usi Cyprianus, Hilarius, alii: imo Paullinus vix aliter umquam, quam *zabolus* dicit. Simileque zeta pro *dicta*. At minùs etiam mirandum, si Latini Z, quod ex D, & S, conflatum est, nunc in D commutent, nunc in S. Priscianus lib. 1, extremo cap. de literarum numero: Y, & Z, *in unum modo ponuntur in Græcis dictionibus, quamvis in multis veteres hæc quoque mutasse inveniantur, & pro Y, V; pro Z verò, quod pro S S conjunctis accipitur, S vel D posuisse: ut fuga, μυρθη, pro φυγή, μύρρη; Saguntum, massia, pro ζάγουντος, μάζα; odor quoque δούρο ζεν, Serhus pro Ζήθος dicentes, & Medentius pro Mezentius.*

Merito autem ambigat quifquam, idemne fuerit Zetæ sonus apud Latinos,

* in 8. *En.*† Inter opesula
Scaligeri postu-
ma.‡ lib. 1, cap. de
postione.

tinus, qui apud Græcos. Disputat fusè hæc de re Pierius * in Castigationibus Virgilianis. Verùm argumenta ejus pleraque valde sunt infirma: adèd quidem, ut placeat judicium Ios. Scaligeri, qui in diatriba de variâ literarum pronuntiatione †, ait, Pierium nunquam fuisse *ζαμυρμαζωτεςον*, magisque ineptum. Sanè non ex ævi nostri linguis, vel vulgari pronuntiatione, sive Latinorum, sive Græcorum, de naturâ Zetæ judicium ferri debet; sed eo ex sono, quem germanum esse, cum optimi ævi scriptorum autoritas, tum validæ rationes evincunt. Hujusmodi est locus ille Valerii Probi ‡, qui non video, ut cludi possit: *In hæc est aliquid obscurum, quod in Latina non est; quia illa dijudicatur, cui syllabæ inhæreat; hæc autem ita duplicem efficit sonum, ut cui accommodata sit, ignoretur: ut, Mezentii ducis exuvias. Ergo illi errare noscuntur, qui hæc dupliciter scribunt.* Hæc Probus, quem id vello opinor, Græcis Mezentius sic sonare, ut pareat, Z ad sequentem syllabam pertinere: at Latinos sic efferre, ut dubitari possit, ad priorémne, an posteriorem referatur. Interea nec hinc colligi, inquit, Zeta Latinis duplicem esse. Nisi fortè ex eo, quòd à nonnullis Z geminari, extremis verbis indicet Probus. Neque non video, eos hoc nomine inibi reprehendi: verùm planè judico, hoc eo consilio ab illis factum esse, quòd Z duplicem esse non putarent. Quosdam enim id negasse, disertim scribit Terentius Scaurus. At dementes erant, qui hoc inficiarentur, si fonus ipse in sermone Latino eos poterat redarguere. Fortasse & iccirco Grammatici Z non *ζαμυρμαζωτες* duplicem esse dicunt; sed duplicem esse, apud Græcos naturâ; apud Latinos, imitatione. Hæc mens videtur quoque fuisse Probi, cum ait lib. 1, cap. III: *Z littera apud Græcos duplex est. Ita & apud Latinos invenitur: ut, Contemtorque Deum Mezentius. Et, At medias inter cades exultat Amazon.* Loquitur similiter Marius Victorinus lib. 1. *Syllabæ positione longæ sunt, si desinant in duplicem litteram X: ut, Nox erat & c. si excipiantur a duplici littera: ut, Axe sub arboreo. Idem hoc & in Z: ut, Mezentii ducis exuvias: quæ apud Græcos duplex est.*

* lib. 3, cap. de
mura.

Non levem quoque suspicionem injicit, quòd in MSS. ac lapidibus, legere sit, *Zmyrnci*, pro quo in aliis, *Smyrnci*: ut ex veterum inscriptio- num opere videre est. Imò apud Martianum Capellam * liquidò legitur *Zmyrna*: ac, ne librarii culpam putes, ostendere eo nititur Capella, Z locum habere ante M. Nec *Zmyrna* tantum; sed & *zmaragdus*, in vet. monumentis non semel inveniri, Pierius rectè docet. Quare videri possit fonus ejus non multum abuisse à sono S: præsertim cum & LEZBIA in iisdem legatur pro LESBIA. Hodie sanè mollius etiam, quàm S, profertur. Nec eo istud dico, quòd hanc rationem scribendi approbem; sed quia propterea verisimile fiat, fuisse inter illa similitudinem aliquam, quæ in errorem

in errorem impulerit sculptores. Sed hæc suspicione tantum nituntur. Quare iis oppono, quod Poëtis Z semper fit duplex. Seu igitur eundem planè, seu paullò alium, quam apud Græcos, habuerit sonum; justa ratio non est, cur Z è duplicium numero expellatur: quæcumque autem duplex est, eo ipso, quod duplex sit, nec esse literam cognoscitur.

CAPVT XXII.

Consonas I, & V, nunquam fieri duplices, probatur. Refellitur opinio Cæsaris Scaligeri, existimantis, in bijugus, & quadrijugus, antepenultimam corripi, quia ex sequenti syllaba; vel I, vel V, elidatur. Poeta vetus apud Tullium emendatus. Consuetudo vetus geminandi I in peijus, reii, Caijus, Pompeii, & similibus. An Q sit duplex litera, quæstium. Veeres scripsisse, aqa, equs, quis, & similia, absque V.

Videndum deinceps, rectène, an fæcus, duplicibus annumerent I, quando inter vocales medium obtinet locum. Mihi latæ culpæ rei videntur, atque hoc inde colligi posse arbitror, quod nulla ratio fuit, cur hoc in I magis, quam V consono, locum haberet. At V non fieri duplicem ex ejusmodi situ, ostendunt *ovis, avis, severus, juro, cavo, lavo, & sexcenta alia*. Imprimis autem eo hæc sententia refutatur, quod *bijugus, trijugus, quadrijugus*, I ante I consonum corripiant. Maro x *Æn.*

Interea bijugus infert se Lencagus albis.

Ausonius epist. xi ad Axium Paullum:

Vel ciso trijugi, si placet, insilias.

Maro III *Georg.*

Centum quadrijugos agit abo ad flumina curvus.

Cæsar Scaliger cap. xxi de causis L. L. argumento isti sic occurrit: *Maro verbum illud REICE fecit tribrachyn, extrito A, quæ fuerat in origine simplicis IACIO: quæ sublata, necessario in veteres vocalis naturam restitutum fuit I: quo exemplo etiam in FIIVGO, & QVADRIIVGO, idem evenit. Mens Scaligeri est, ut prima in Reice sit brevis, si, extrito altero I, dicamus Reice: sic primam in Bijugus, & secundam in Quadrijugus, fieri brevem, quia extrito V dicitur bigus, & quadriugus, vel, si I ejici malis, bimugus, & quadriugus. Sed quod Scaliger credidit, parem esse horum rationem, id facile refellitur. Nam prior in reice invenitur porrecta, & sæpe invenitur: imò, si per geminū I scribas, semper longa est: contra bijugus, & quadrijugus, semper per I, & V scribuntur, nec eò minus penultimam semper corripunt. Objiciat fortè aliquis Iambicos istos incerti poëtæ apud Tullium lib. i Tusc. Quæst.*

Vidi

*Vidi, videre quòd me passus ægerimè,
Curru Hectorem quadrijugo raptarier.*

Quomodo eos quoque adducit Fulvius Ursinus in collatione Maronis cum Græcis †. Sed non cogitavit vir doctissimus, veteres secundam in *Hectoris*, & similibus, produxisse: quomodo idem Ennius alibi ait:

Hectoris natum de macro jactarier.

Alioqui, puto, vidisset, versu secundo, trajectis primis versibus, legi debere:

Hectorem curru quadrijugo jactarier.

Dixerit aliquis, negari interim non posse, extra ista à jugo venientia, produci semper vocalem ante I duas inter consonas positum. At plerique ne illud quidem concesserint: & in his Pierius; ut qui probet vulgatam hanc lectionem apud Maronem in v *Æn.*

Ore rejectantem, mistosque in sanguine dentes.

Est aliis in libris *ejectantem* legi fateatur. Quomodo & in Macrobio cod. a. exaratum. Et sine dubio id verius est. Nec propterea, quòd I prodicatur, in causa esse existimandum, quia I fiat duplex consona: sed potius, quoniam vocalis præcedens vel ut E I sonuerit, vel proximè ad hunc sonum accesserit. Nempe in hujuscemodi erat olim diphthongus; cujus & postea quantitatem syllaba retinuit. Nam, ut Priscianus * docet, veteres scribere *eijus* (quod in veteri quoque inscriptione legitur) *peijus*, *Maija*, *Pompeiji*. Itaque Lucretius priorem in *ei*, & *reii*, producit. Dixit & Plautus Curculione act. iv, sc. Non ego nunc:

Is Summanum se vocari dixit, eii reddidi.

Item Epidico act. i, sc. i:

Trævolaverunt ad hostes. tum ille prognatus Theti

Sine perdat: alia apportabunt eii Nerei filie.

Vtrobique *eii* omnino legendum, cum sint Trochaici. Par ratio illius Iambici in Cistellariâ act. i, sc. ii:

Feci ejus eii, quod me oravit, copiam.

Sed & hanc rationem scribendi à Iulio Cæsare probatam fuisse, testari videtur Victor Grammaticus apud Priscianum libro primo. Imò Cicero-nem quoque *aijo*, & *Maijam*, scribere solitum, cum è Velio Longo † discimus, tum è Quintilianii lib. i †.

Hæc qui ignorat, non metuet, priorem in *Cai* corripere, quia vocalis est ante vocalem. Verum cum veteres dixerint *Caijus*, pro *Cajus*, & vocativo *Caii*, pro *Cai*; jure retinetur quantitas diphthongi. Martial. lib. iv:

Quod peto da, Cai, non peto consilium.

Item lib. ix, epigr. xciv:

† In 2 *Æn.*
P. 239.

* lib. 3, cap. de
numero literarum.

‡ lib. de orthogr.

† cap. 4, cujus
lemma, de
Grammatica.

Quod debes, Cai, redde, inquit Phœbus, & illinc.

Estque id ipsum in causâ, cur etiam, cum *Caius* trisyllabum est, prima producat: quod quater à Martiale eodem in epigrammate * factum. In- * lib. 9, p. 15. 94
ter alios est hic versus :

Pervigil in plumâ Caius ecce jacet.

Cui simile hoc ejusdem alibi † :

Post Cajumque Luciumque confedit.

† lib. 5, p. 13. 14.

Est enim scazon.

Itidem manifesto in errore versari deprehenduntur Marius Victorinus ‡, atque alij, qui V quoque duplicem fieri consonantem volunt, quod in præteritis activis ponitur inter vocales duas : ut, *manavit, nequivit.* Nam quæ proxima est ab ultima, porrecta est, in syllabam *vi* desinentibus, producant penultimam. Est igitur ea longa, non ob digamma sequens, sed naturâ suâ : eodem planè modo, ac fit in *ovum*, cujus prior longa est, non ob V, sed quia Græcè est *ω* : unde in *ovis* contra fit, quoniam est ab *eis*. Et sanè, si V in præteritis esset duplex, non dixisset Catullus * :

‡ lib. 1 de Syllabatione naturæ & connexione.

Non, ita me Divi, vera genuit, vocavit.

* Carm. de conp. Beron. 100.

Quomodo legit Iul. Scaliger lib. 1 de causis l. l. cap. xxv, & lib. de Comicis dimensionibus, quem postea Epinomidi, se i septimo de re poetiâ inseruit. Item Valens Acidalius in divinationibus Plautinis ; qui & Plautum sic locutum putat, ut infra dicemus. Magis tamen placet, *juverint* ; quod reperio in antiquâ Regiensi †, & Ios. quoque Scaligero video arri- † anti 148.
dere. Nempe offendit eos, qui mutarunt, præteritorum naturam, quæ, si disyllaba sint, priorem fere habent porrectam. Sed hac de re alibi. Ut ut legas, juxta eos, prima produci debuisset. Et cur in præteritis magis sit duplex, quàm in *una, navis, vado, vivo*, atque aliis ? ubi syllaba antecedens itidem porrecta est ; sed non ob sequens digamma, verùm naturâ suâ.

Præterea si iis V in præteritis duplex videtur, docere debuerunt, pro quibus consonantibus poneretur : aut si id non potuerunt, nec alterû præfidenter adeo dicere debuissent. Quippe augendo temere duplicium numerum, haut implent munia sapientis ; cujus, ut philosophi docent, est imitari Deum, ac naturam, neque multiplicare res frustra.

Quod si omnino tanta eos libido tenet plures constituendi duplices, aliam viam ingredi poterant. Ecce enim offert sese Q ; quæ eo magis se inter duplices non recipi indignatur, quia magni viri hunc locum consonæ V longe id minus promerenti assertum eant. Ac ne nullâ rō Q ratione subnixum putes, affirmat, si spectemus literæ potestatem, pariturum, se constare ex C, & V : quo nomine & duplicem, ac compositam ap-
pellatam

† cap. de mutis.

pellatam ait Martianus Capella lib. XIII†. *Constat*, inquit, *Q* ex *C*, & *V*. Ideoque duplex, & composita dicitur. Firmat idem Diomedes lib. II, cap. de literarum interrogatione: *Q*, ait, *consonans muta ex C, & V, literis composita, supervacua, quâ utimur, quando V, & altera vocalis, in unâ syllabâ junguntur: ut, Quirinus*. Imò non tantum essentia seu potestatis ratione *Q* composita dici potest; sed etiam figurâ. Nam qui ejus in scribendo ductum considerârit, reperiet in eâ, quâ parte caudam trahit, ad literam *C* esse adjectum *V*, cujus pars una protrahitur, altera hiatus literæ compefcit. Atque inde est, quòd in vet. codd. non raro alterum *V*, tanquam in *Q* contentum, prætereatur. Ita in iis legere est, *E QVS* pro *E QVVS*. Ac in antiquis etiam inscriptionibus interdum hic occurrit scribendi modus. De totâ hac re illustris est locus Velii Longi, quem appono: *De Q literâ quaesitum est, & multi illam excluservnt, quoniam nihil aliud sit, quam C, & V: & non minus possit scribi Quis, per C, & V, & I, & S. Nam ipsa quoque nota, quâ scribitur, si modo antiquam literæ figuram spectes, ostendit, C esse & V pariter literas in se confusas. Ideoque nonnulli, QVIS, & QVÆ, & QVID, per Q, & I, & S, scripserunt, & per QÆ, & per QID, quoniam scilicet in Q esset C, & V. Ita Longus. Nec obstat, quòd Probus adversus eos disputat, qui SEQI in præterito scribebant à SECO, aut AQI ab ACVO. Nam in hisce ratio dispar: quia *C* ad aliam, quam *I*, syllabam pertinet, contrâ quam fit in *SEQI* à *sequor*, aut nomine *AQA*, & similibus. Quibus hæc displicet sententia, eo se tœuentur; quòd, si *Q* duplex esset, positione syllabam efficeret longam instar aliarum duplicium. Nos telum hoc velut amictu evitamus: nempe uno itoc, quòd, ut cætera liquidæ post quamvis mutâ, ita *V* consonum post unum *C* sive *Q*, vim producendi syllabam amittat. Alii malunt respondere, *V* hic esse vocalæ. Sic sanè Diomedes ac Priscianus appellât. Imò hæc sententia videtur subnixa Fabii ipsius auctoritate lib. XI I, cap. x: *Duras*, inquit, & *Q syllabas facit* (sic legendus is locus) *quæ ad conjungendas demum subjectas sibi VOCALES est utilis: aliâs supervacua: ut Equos, & Equum, scribimus, cum ipse etiam hæc VOCALES DVÆ efficiant sonum, qualis apud Græcos nullus est, ideoque scribi illorum literis non potest. Verùm si in QVIS (Velii Longi verbis utor) omnino hæc vocalis est V, præcul dubio hæc syllaba longa esset: quoniam nunquam duæ vocales conveniunt, nisi ut longam syllabam faciant. Hæc, apud Grammaticorum sanorum collegia, pro causâ literæ sive duplicis *Q* adferre præsum operæ duxi.**

CAPVT XXIII.

De tribus numerorum notis, quæ inter characteres literarum Græcarum antiquitus collocabantur.

Fortasse autem nondum omnes literas ad classes suas retulisse cuiquam videbimur, qui sciat, hodiè que plurima existare Alphabeta Græca, in quibus inter E, & Z, semper interferatur ς; itèmq; inter Π, & P, Γ siue Kophe; ac post Ω semper Ϸ; quæ tria etiam Rabanus Maurus, qui quæ post eum vixere, in suis ponunt alphabetis: aded ut admodum verisimile sit, vix esse annos sexcentos, quod pro xxvi characteribus tantum collocentur xxiv. Hæc inquam qui sciat, suspicari possit, superesse aliquot literas, quæ in vocalium aut consonarum numero malè à nobis sunt omisssæ. Sed frustra hic quemquam scrupulus pungat, cum tres isti characteres, non literarum fuerint symbola, sed numerorum. Nam ς erat ἐπίσημον Ϸ ἐξ ἀειδμῆ †: cujus causa fuit, quod sexto collocaretur loco. Vel potius, quia I apud Hebræos sexta est litera, eò senarium iis numerum significat: eorumq; exèplo Latini quidè sexto loco collocarunt F, quæ si lineolam transversam adimas, figuram τῷ I inversam habet: Græci autem sexto loco posuere ς, quod itidem senarium signat: nec multum ab eadem figurà abit: Y verò, pro quo I veteres Hebræi usurparunt, in extremum rejecerunt locum. Hæc de prima nota. Duæ supersunt: ex quibus Kophe siue Ἀπίρρῶ fuit ἐπίσημον ἐννεήκοντα *. Σὺν Πι fuit ἐπίσημον ἐννεήκοντα †. Illustris est hæc de re locus apud Bedam libro de Indigitatione: *Græci enim omnibus suis literis exprimunt numeros. Verùm toto Alphabeti sui characteribus in numerorum figuras extenso, tres, qui plus sunt, numeros, notis propriis, quæ ex Alphabeto non sunt, depingunt. Prima est ς: quæ dicitur Episcemon, & est nota numeri vii. Secunda est Γ: quæ vocatur Kophe, & valet in numero xc. Tertia est Ϸ: quæ dicitur Enneacosia, quia valet pcccc, quia ennea Græcè novem Latine, Ennecontà nongenta dicitur.* Hactenus Beda. Plura qui his de epifemis volet, adeat animadversiones Eusèbianas magni Scaligeri.

† nota de figuris numeris scripta.

* signabat notam centam.
† signabat notam centam.

CAPVT XXIV.

De literis à Claudio Cæsare inventis: quarum duæ erant, vni siue digamma Epilicum, & antisigma: tertia verò potestatem habuit unius ex Græcorum aspiratis.

AC forsitane nunc quidem nos classi suæ adscripsisse literas omnes existimabit, qui apud Tacitum † legerit, tres à Claudio literas numero veterum esse additas, & quidem, ut Tranquillus * ait, tanquam maxime

† lib. xi. Annal.

* in Claudio asp. 41.

ximè necessarias. Sanè est, qui ab eo literam nescio quam inventam putet mitigando literæ R. Sed eum decepit corruptus Velii Longi locus. Est qui invenisse dicat diphthongum AI, quia frequens hæc in monumentis Claudii. Sed obstat, quòd eandem videre sit in monumentis, quæ multò ante Claudium fuerunt. Alii alia somnia adducunt. Quare ne quis iccirco ultero citroque inter dubitationis Symplegades jactetur; hæc quoque de re explicabo sententiam meam, quam altiori indagine ferriata exquirent ingenia. Claudio animus erat, Romanos ditare iis literis, quibus carebant Latini, & utebantur Græci: quorum ille linguam tantopere amavit, ut & Græcas scripserit historias, & legatis perpetuà sæpe oratione Græcè responderit, & amorem præstanti:umque ejus linguæ omnini studio sit professus: quemadmodum scribit Tranquillus*. Is igitur, ut V consonanti figuram assignaret, ab Æolibus mutuatus est digamma hæc figurâ, *Δ*. Autores Fabius †, Priscianus ‡, Capella*, alii, ac comprobant lapides antiqui. At I consonanti figuram non quæsit, quia etiam hæc literâ præter Latinos utantur Hebræi, Arabes, Armenii, Scythæ, Illyres, Germani, eâ tamen Græci careant. Factum hoc existimat Iul. Scalliger †, quia (ut verbis ejus utar) *longiore semper tractu uterentur in pronuncian-do, ipsaque in hiatus consistèrent*. Porro Græci tres habent duplices, *Ξ*, *Ϝ*, & *Ζ*. Ac *X* quidem, & *Z*, usurpabant Romani ante Claudium. Supererat *Ϝ*, quam expressit per geminum sigma, quod olim instar Latini *C* scribebatur: vocavitque antistigma, quia sigma utrumque sibi opponatur, hunc in modum *Ϟ**. Priscianus lib. 1, cap. de literarum numero & affinitate: *Hinc S præponitur P: & loco Ϝ Græcè fungitur, pro quâ Claudius Cæsar antistigma hæc figurâ Ϟ scribi voluit: sed nulli ausi sunt antiquam scripturâ mutare*. Scribit hoc ipsum Martianus Capella †: sed de *X* quod addit, fallitur, cum ea jam fuerit tempore Augusti*: *Hinc, inquit, literæ S Divus Claudius P adjecit, aut C, propter Ϝ, & Ξ Græcas. psalterium, saxa*. Superabant & Græci Romanos multis adspiratis, quæ sunt *ϕ*, *χ*, *θ*. Ac quidam sunt, qui figuram *ϕ* à Claudio inventam volunt. Probat hanc sententiam Iustus Lipsius †. Ac si probabilis ratio ei sit, lubens subscribam, vel ob summam viri auctoritatem. Sed assensum sufflamina, quòd causæ nihil videam, cur figuram sive ductum Claudius Latio donaret, cujus nullus poterat esse usus. Quomodo certè risus sit Græculus ille, qui pro Fundanio dicebat Phundanium, inantè diximus. Neque mihi persuadere possum, eos dixisse *triumphus*, sed *triumfus*: nec *pharma* (etiam sint, qui sic scribant, quia sit à *ϕ* *μ*) sed *fama*. Nam *F* quod Græci ignorabant, molliùs sonabat, quàm *ϕ*, teste Prisciano. Si tamen easse litera fuerit, dicere conveniat, ob voces à Græcis acceptas figuram fecisse, quæ *PH* valeret, etiam uti *F* pronunciantur;

* In Claudio.

† lib. 1, cap. 7. quod est de or-
thographia.

‡ lib. 1, cap. de
literarum num-
ero & affinitate.

* lib. 3, cap. de
suis vocalibus.

† lib. 1 de cap.
L. L. cap. 9.

‡ Intelligit de li-
tera per *Ϟ* & *C*
dicta, ut una
sit figura: de
quo inferius.

† lib. 3, cap. de
suis vocalibus.

* Monet Ista-
rus, ac compro-
bant lapides.

† In Tacit. lib. 11
Annal.

ciarent; quemadmodum ex voce *Philosophia* cognoscimus, quam, quasi *Philosophia* scriptum esset, pronunciamus. Id si est, non ob necessitatem figuram hanc fecerit Claudius, sed ob luxum. Nec est, quòd, si hanc sequamur sententiam, accidentarium tantum discrimen inter F, & V consonum, videatur. Nam aliter F, aliter V sonare, argumento sunt voces, in quibus utraque concurrat: ut *vaser*, *seruco*, *sevea*, *fulvus*, & similes. Olim vero longè etiam majus discrimen erat; quia V efferebat, ut Germani duplex W. Nempe pronunciant, *winum*, *wallum*, *widua*, *wacillare*, &c., unde nostrum *wijn*, *walle*, *weduwe*, *waggelen*, &c.

Restant X, & Ø; quorum alteram Claudius figurà Latinà donare potuit; certè potius, quam Ø, debuit; cum utraque earum apud Latinos eodem modo sonet, quo apud Græcos; quamvis utraq; caruerint antiquiores Romani; qui *pulcer*, & *Cetequs*, dicebant; non *pulcher*, aut *Cethequs*. Hæc de re ita Tullius in Oratore: *Quin ego ipse, cum scirem, ita majores locutos esse, ut nusquam, nisi in vocali, adspirazione uterentur; loquebar sic, ut pulcros, Ceteqos, triumphos, Kartaginem, dicerem: aliquando, idque sero concivio arrium cum extorta mihi veritas esset, usum loquendi populo concessi, scientiura mihi reservavi.* Vtram verò inuenit, video, & non video, tanquam in crepusculo constitutus: planèque hæc res eget Delio natatore, cum de eà altum sit apud veteres silentium. Interim illud commodè cadit, quòd, utra statuat, ad literarum numerum ineundum parùm refert; cum utraque ad compendium quidem sermonis facere possit, litera verò esse non possit.

CAPVT XXV.

Colligitur ex antedictis, sexdecim numero literas esse apud Græcos. Dissertatum, an hæc sint eadem, quas Cadmus Phœnix in Græciam intulit. De Isidori vera lectione. Triplex ejus lapsus. Aristoteles defensus super eo, quod Z, & Ø, referat inter literas prisca. X fuisse inter sexdecim Cadmeas, contra quam Scaligero visum, atque etiam Isidoro. Cur X dicatur Pythagoræ litera. Et cur græves vocentur æces Palamedis. Ansonio lux.

EX iis, quæ diximus hæctenus, quis sit literarum numerus, haut obscure colligitur. Nam ut de Græcis primò loquar, paret, apud eos esse literas numero sexdecim: A, B, Γ, Δ, E, I, K, Λ, M, N, O, Π, P, Σ, T, Υ. Verùm non levis disceptatio est, num hæc sint illæ ipsæ literæ, quas Cadmus in Græciam inuexisse dicitur. Eadem esse non possunt, si verè Isidorus libr. I Origin. cap. III: *Cadmus Agenoris filius Græcas literas à Phœnice in Græciam xvii primus attulit*; A, B, Γ, Δ, E, Z, I, K, Λ, M, N, O, Π, P, Σ, T, Φ. *His Palamedes Trojano bello tres adiecit*; H, X, Ω. *Post quem Simonides miles*

tres alias adiecit, Ξ, Θ, Φ. Vbi pro *miles tres* (quomodo in antiquis aliquot codd. legitur) nonnulli corrigunt, *similiter tres*: quod ipsum in Mssis nostris invenitur: alii *Melicus tres*, vel, *Melicus similiter tres*, quoniam Plinio † quoque, ut mox parebit, dicatur *Melicus*: et si in antiquis quibusdam Plinii libris, etiam veteri Parmensi ‡, corrupte editum sit *Medicus*: alii denique ex *miles tres* faciunt *Melicertes*: quia apud Stuidam in Simonide, & Eustathium, legere sit, *Μελίερτες* * το ἰδὺ Μελίερτες dictum esse. Sanè quin vel *Melicus*, vel *Melicertes*, legi debeat, minimè dubitandum. Porrò trifariam recedimus ab Isidoro. Primum quòd existimet, Cadmum xvii literas in Græciam intulisse: quæ xvii tantum fuerunt. Deinde quòd ex Cadmeis literis esse putet z, & φ. Denique quòd τ neget esse literam Cadmeam. Sed nec omnino hæ fuerint eadem, si verè Aristoteles, qui xviii statuit antiquas. Ita enim de eo Plinius lib. vii, cap. lvi: *Aristoteles* (vult) *duodecim prisca fuisse*, α, β, γ, Δ, Ε, Ζ, Ι, Κ, Λ, Μ, Ν, Ο, Π, Ρ, Σ, Τ, Υ, Φ. Vbi in eo cum Isidoro convenit, quòd z, & φ, prisca censeat: abit in uno, quòd τ prisca agnoscat. Sed ut z, & φ, antiquæ sint, non tamen possunt pariter esse vetustatis, ac sexdecim illæ initio memoratæ. Constat enim ex Eustathio, Mario Victorino, atque aliis, veteres loco adspiratarum consonantium ufos fuisse tenuibus cum adspirationis nota. Nec z necessarium fuit, quòd ejus loco usurpare potuerint simplices, è quibus conflatur. Quare existimamus, sexdecim illas, quas dixi, solas esse prisca. Atque idem agnovit Plinius ibidem. En verba: *Vtique* (volunt) *in Græciam intulisse è Phœnice Cadmum xvii numero: quibus Trojano bello Palamedem adiecit quatuor hæc figuræ*, Θ, Ξ, Φ, Χ. *Totidem post eum Simonidem Melicæ*, z, Η, Ψ, Ω. *Quarum omnium vis in nostris recognoscitur.* Sanè exemptis octo illis, quas à Palamede, & Simonide, adjectas ait Plinius, supererunt ipsissimæ illæ, quas nos solas esse necessarias, ostendimus. Idem sentit Georgius Cedrenus: nisi quòd is sexdecim hæc non à Cadmo dicat inventas, sed à Palamede. Quare non semel mirari subiit, Aristotelem z, & φ, inter prisca reponere. Nec tamen culpæ faciliè herois illius sententiam ausim. Dicam igitur, quid mihi pro tanto viro in mentem venerit. Cadmus, & Palamedes, pertinent ad tempus heroicum, quod Varro *μυθικόν* sive fabulosum vocabat. Nam fabulis putabat omnia esse involuta, quæ anteceddunt primam Olympiadem. At Palamedes fuit tempore belli Trojani, cccc vii annis ante primam Olympiadem. Cadmus autem Palamedem antecessit annis circiter ducentis quinquaginta. Aristoteli igitur suffecit prisca vocare, quæ ante Olympiadas fuissent: quales statuit tum xvi, quas Cadmo ferimus acceptas; tum duas, quas Palamedi assignamus: duas verò, quas præterea Palamedi tribuunt, tam antiquas negabat, sed Epicharmi credebatur:

† lib. 7, cap. 55.

‡ anni 5476.

* ab antiquioribus Melicertem.

debat : de quatuor illis Simonidis conveniebat cum cæteris. Claruit autem tum Epicharmus, tum Simonides, temporibus Xerxis, ac Hieronis ejus, qui post Gelonem regnavit Syraculis. Nempe paulò ante Pindarum, ac Sophoclem : annis ante Aristotelem circiter centum & viginti. Certe non tam longum id spatium est, ut temporibus Aristotelis nesciretur, quas uterque literas reperisset. Scio, penè omnes hæc parte abire ab Aristotele : sed hi & ætate posteriores, & doctrinà inferiores. Quare etiam vulgarem opinionem non damnem : tamen, cur minus fidei Aristoteles mereatur, quam cæteri, non video.

Mirum verò, Iosephum Scaligerum in Animadversionibus Eusebianis putare, si xv r potius, quam xv r i Cadmeas literas statuamus, h adspirationis notam in iis fore, r non fore. Nam r est necessaria Græcis : h solum nota est densi spiritus : is verò non litera est, sed literarum, sive syllabarum verius affectio : ut Varro quoque, & Macer, senserunt, teste Censorino †.

Objectant, quòd r dicatur Pythagoræ litera : ut in carmine illo, quod Virgilio tribui solet :

Litera Pythagoræ discriminare secta bicotni.

Atqui non eo sic vocatur, quia Pythagoras invenerit ; verum quia solitus sit ejus figurà commonstrare discrimen inter virtutis, ac voluptatis viam. Hinc Persius sat. III.

*Et tibi, quæ Samios diduxit litera r, vios,
Surgentem dextro monstravit limite callem.*

Nempe mysticum literæ reperit Pythagoras ; non literæ figuram, quam sexcentis annis antè invenerat Palamedes : fortasse ex gruum volatu, ut ei apud Philostratum in Heroicis objicit Vlysses. Hinc sanè & grues Palamedis aves vocat Martialis lib. XII, epigr. LXXV :

*Turbabis versus, nec litera tota volabit,
Unam perdidit: ris si Palamedis avem.*

Sententia est : Gruum volatus, si unam è volantium numero exemeris, non amplius repræsentabit literam r. Nisi potius ob ϕ , à Palamede inventum, grues Palamedis aves dici malis, quia etiam in volando referant r, sive, ut Hieronymus scripsit, trianguli formam in volando efficiant : tamen singulæ corpore suo ϕ repræsentent : unde Aufonius in Edylliis : *Hæc gruis effigies Palamedica porrigitur ϕ* . Negat vir maximus, in suis ad Eusebium animadversionibus, capere se mentem Aufonii. Ego autumo, potètam eò respexisse, quòd referat gruem unico pede insistentem, uti solet, cum excubias agit.

Ex antea dictis similiter concluditur, novendecim esse literas Latinis.

Latini verò, præter XVI illas Græcorum, tres habebant alias. Eæ sunt, F, Iod, & Vau; ut in univèrsùm sint, non octodecim, ut scripsit Capella*, nec illæ, quas is putabat; sed hæ novendecim: A, B, C, D, E, F, G, I, J, five Iod, L, M, N, O, P, R, S, T, V, & five Va aut Vau. Ex his tamen postrema, cum ejus potestas fuerit apud Æoles (quibus à figura digamma appellari diximus) non immeritò alicui Græcis adnumeranda literis videatur, ut in univèrsùm sint eorum literæ XVII. Fortasse etiam erit, qui ut literarum numerum in arctiores, quàm factum nobis, cogat copias, neget ϕ , F, & Va diversæ esse potestatis, quia eodem pene modo ϕ , FA, & VA sonant. Sed alium in ϕ sonum esse, quàm in FA, indicat, quòd risus sit Græculus, cum pro Fundanio Phundanium diceret: ut ex Cicerone, & Fabio, suprà retulimus. Nec cum esse sonum in ϕ , qui est in VA, indicat, quòd Æoles, cum ϕ haberent, tamen & five digamma quæserint. VA verò cum ejusdem credunt potestatis esse, ac F, fallit eos vulgaris, corruptusque literæ ejus sonus, cum pronunciari debeat, ut apud nos duplex W: quod multis comprobarem, nisi sufficere putarem, quæ hac de re ad Eusebium scripsit Scaliger, & libro de L. L. pronuntiatione adduxit Iustus Lipsius. Et tamen si cui F quoque è literarum numero sequestranda videatur, eò quòd sit ϕ fractum, atque immutatum, ac proinde nihil aliud sit, quàm P cum levicula adspiratione; huic licet me assensorem habiturus non sit, nõ multum tamen repugnem, modò illud nobis concedat, differre à Græco ϕ , quæ quidè est π , sed cum spiritu asperiori quàm in F, cujus sonus diluitor. Etsi autem hanc de novendecim, five, si F abjicere lubet, octodecim literarum numero apud Latinos hætenus, quod sciam, attulerit nemo: tamen & olim fuere, quorum opinio non multum à nostrâ discreparet. Hoc tum ea testarum faciunt, quæ superioribus capitibus dissertavimus, tum liquidò hic Diomedis † locus indicat: *Quidam, inquit, in Latino sermone decem & septem esse literas crediderunt. Siquidem ex viginti & tribus una adspirationis nota est H; una duplex, X; duæ supervacue, K, & Q; duæ Græcæ, Y, & Z. Item hæc Marii Victorini verba ‡: *Litteræ Romanæ ad imitationem Græcarum factæ, novas etiam habent, ut H, Q, V. item superfluas quasdam videntur retinere, X, & K, & Q. Nam Y, & Z, propter Græca nomina additæ sunt. Nec dubitatur, his literis omnibus, absque sola V, remotis, Latina linguæ reliquas decem & septem posse satisfacere. Nam pro H, adspirationis notâ, ut Græci faciunt, poni posset F*, & eadem adspira-**

* lib. 2. in extre-
mo capiti de li-
teris.

‡ cap. de literis.

* ita lego, ubi
est sig. F, & P.

adspirazione completeretur. Nihilominus pro *K*, & *Q*, *C* litera facillimè haberetur. *X* autem per *C*, & *S*, possemus scribere. Sic & *Z*, si modo Latino sermoni necessaria esset, per *D* & *S* literas faceremus. Sed ut omnes, quæ usui traditæ sunt, recipiamus, sunt viginti tres. De Latinis, Græcisque, satis dictum.

CAPVT XXVII.

*Hebræis primæ & sacerdotales literæ decem iuxta Irenæum. Feuardentius refellit. Reuera octodocim iis literas esse. Male lucrarum numero eximi vocales. Sapienter iis punctorum figuram tributam. Vetusioribus Grammaticis solum esse undecim vocales. Veteribus cametz sonum habuisse ex *A*, & *O*, mixtum. Odome, Obel, Corbona. Antiquitus pneumaticas habuisse vocalium potestatem. Literas beth, gamma, dalet, a lxx, & Hieronymo, semper efferrî spiritu tenui. Contra eos Phe, semper sonare; non Pe. Σζιζα a Samech, ut Σζυ a Sin.*

Hebrei primitus decem fuerit literis contenti, si stare in hac re licet B. Irenæo, lib. 1 adversus gentes cap. xli, ubi sic scribit: *Antiquæ & primæ Hebræorum literæ, & sacerdotales nuncupantur, decem quidem sunt numero.* Quem in locum Franciscus Feuardentius, Theologus Parisiensis, annotavit, decem illas esse ab *N* usque ad *ʿ*: atque eas primas & præcipuas dici, quia cæteræ ex illis, & ad earum sint similitudinem efformatæ. At cui persuaserit, literas sequentes esse effectas ex forma decem priorum? Præterea quis non videt, in decem prioribus quasdam esse, quibus carere potuerint; & contra in duodecim sequentibus complures esse, quibus non potuerint carere. Nam immensa est vocum seges Hebræis, quæ sine posterioribus literis scribi nullo modo queant. Quare rectius Hermanus Hugo *, qui constare sibi negat, quæ illæ fuerint literæ.

Sed quicquid est de illo Irenæi loco, si iudicium faciendum ex literis, quibus vetus Test. perscriptum est, fuerint Hebræis literæ octodecim; vocales quinque, ac consonantes tredecim. Nam non, nisi iudicio defectis, sententiam suam persuadent, qui vocales apud Hebræos literas esse negant. Sapienter quidem seu Masorethæ, seu alii, subtiliorem figuram dedere vocalibus, cum crassiores consonantibus veteres tribuissent; quia illæ quasi animam, hæ veluti corpus orationis referant: verum neutquam video, quomodo hinc vocales non esse literas consequatur. Imò, si arguanti liberet, dicerem, hoc ipsum eas, vel magis, quam consonantas, esse literas arguere, cum subtilius non debeat crassiori posthaberi: animæque magis, quam corporis habenda sit ratio.

Neque plures, quam quinque, Hebræis sunt vocales: utcumque Grammaticorum antiquissimi eas undecim statuerint: septem reges, cametz,

* lib. de scribendi orig. & litterarum antiquitat. cap. 4.

metz, patach, tferi, segol, chiric, cholem, schurec: ac quatuor puncta rapta. Vt cumq; ite juniores hunc numerum ternario auxerint, Chirek geminum faciendo, Kibbutz a schurec fecernendo, & Cametz-chatuph a Chatuph-cametz. Ita ut ex eorum sententia sint longæ quinque, quæ duorum temporum: breves totidem, quæ totidem temporum: & quatuor brevissimæ, sive raptæ, quæ dimidii sunt temporis. Nam sive cum veteribus spectemus, quæ vocalium majoris sint usus, ac dignitatis, vel quæ prius reperiuntur; sive cum junioribus statuamus quantitatis discrimen: nihil horum est, quod ad literarum *עולם* † pertineat: eoque ut pro illo discrimine accidentario non inutiliter plures, quam quinque, fecerint figuras; non propterea consequitur, plures re ipsa vocales esse, quum soni sint *עולם* diversi. Sed objiciunt, plures *עולם* ipsa sonos esse. Nam cametz, & patach, essentialia differre, quia patach sonet A, uti cholem O: at cametz medium habeat sonum inter A, & O. Vnde & (quemadmodum ait Abraham de Balmes) figuram accepit compositam ex patach, & cholem. Nam lineolæ, quæ est patach, subjicitur punctum, quomodo cholem notatur. Ab hac etiam soni mixtura est, quod apud Iosephum legitimus, *Ωδωμ*; apud Epiphanium * *Ωεγ*: item & *Corbona* & *Corbana* invenitur. Imò Syris vocalis, quæ Hebræo cametz respondet, Odom nominatur. Sed hæc non efficiunt id, quod putarunt. Nam vel cametz alterutram notat vocalem, vel utramque. Si alterutram, simplex erit vocalis, ac vel A, vel O, sonabit. Sin utriusque est sonus, non jam simplex erit vocalis, sed diphthongus, quæ non litera est, sed vocalium comprehensio. De vocalibus satis.

Consonantes vulgò adsignant viginti duas. Quæ sententia pondus ex eo accipere videtur, quod Psalmi quidam Davidis, & Threni Ieremiæ, ac finis Proverbiorum Salomonis, hunc numerum observant. Sed jam antè ostendimus, ex numero characterum non posse judicium fieri de numero literarum, cum figura acci lat literis. Sic igitur statuimus, ex viginti duabus consonantibus sequestrari deberi quatuor pneumaticas, Aleph, He, Het, Hain. Nam spiritus non est litera. Item duas duplices, Zain, & Zade: quarum illa DS, hæc TS valet.

Neque Thau aliud est, quam Teth cum spiritu aspero: ac proinde eadem ratio est ac in Græco T, & θ. Vulgo quidè ajunt, literas כפת כגד כפת, vel tenuiter efferrī, per daghes lene: vel adspirari per raphe. Sed LXX, & B. Hieronymus, priores tres כגד semper tenuiter efferrunt: tres posteriores כפת semper adspirant. Ita תימן est *Θαιμάν*, *Theman*. תיקיע, *Θεיקיע*, *Thecua*, ac similiter in aliis. Similiter iisdem Caph semper valet χ. Et Phe, nunquam iis φ, vel ρ: sed semper φ, sive PH. Imò Hieronymus, in *Esaie* cap. II, ait eos, qui Græcis *Palestini*, Hebræis vocari *Philistini*;

quia

* *essentiam.*

* *Essentiam in se-
sio Palmarum.*

quia *P literam sermo Hebræus non habet.* Atque idem iisdem verbis refert, Dan. xi, ubi de voce *Apadno.* Idem de Nominibus in Luca, ubi de Pilati voce agit: *Sciendum, ait, quod apud Hebræos P litera non habetur, nec ullum nomen est, quod elementum hoc sonet.* Quæ satis ostendunt, ש & פ, כ & ק, ת & ט, solum spiritu differre: ut Græcis π, κ, τ, differunt à φ, χ, θ. Quod verò hodie aliter de literis כפת בגר sentiunt, puta, ut pro raphe vel daghes, aliter atque aliter proferantur, id à Masorethis est, non vetustis Hebræis.

Sed neque ש, si simplex est litera, שׁוּא differt à שׂ. Sanè lxx semper pro eo ponunt שׁ: ut שׁוּ, שׁוּׁ, שׁוּׁׁ, *Evols: שׁוּ, שׁוּׁ, & similia.* Aliquid tamen discriminis esse, non diffiteor. Nam, ut B. Hieronymus † ait, *Nos, & Græci, unam tantum literam S (hoc est, unius literæ S figuram) habemus. Illi verò (Hebræi) tres; Samech, Sade, Sin: quæ diversos sonos possident: Isaac, & Sion per S Sade scribitur: Israel per S Sin. Et tamen non sonat hoc, quod scribitur.* Idem Traditionibus Hebræicis in Genesin: *Pro stridulo Hebræorum Sin, Græcum Sigma, hoc est, Hebræorum Samech posuit.* Vbi clarè indicat, eundem fuisse sonû Hebræi Samech, & Græci sigma. Imò, ut inferius dicemus, שׁוּׁׁ est ex Samecha, A in Iabeunte, more Syro. Et contra Græcum שׁוּׁ ex Hebræo Sin. Quod tamen magis stridulû, ut ait Hieronymus, quàm שׁ. Vulgo sanè, prout in dextro, vel sinistro cornu, punctum habet, diversimode efferunt. Sed neque sic Schin pro diversa litera haberi debet, quia si spiritus litera non est, neque SH erit litera diversa ab S: si litera sit, erit duplex, quemadmodum SCH, sive SJ, quæ juxta eos altera est τ̄ שׁ potestas, non literam, sed literarum comprehensionem esse, manifestum est.

Ex his quæ diximus de viginti duabus Hebræorum literis (tot enim vulgò faciunt) haut difficile cuivis fuerit, ab erroris ignorantiaque diverticulo eos quasi reprehendere, reduceréque in rectam viam, qui viginti octo faciunt Pœnorum literas, aut viginti sex Æthiopum, aut triginta & duas Dalmatarum: de quibus, brevitatis gratiâ, plura addere superseco.

CAPVT XXVIII.

In literarum affectionibus male potestatem recenseri: male contra omitti ordinem, & cognationem. Quantopere vulgò in pronuntiatione literarum à veteribus recedamus. Corippus emendatus. Quâ occasione Erasimus scripserit dialogum de recta pronuntiatione.

Vidimus de naturâ ac numero literarum: agamus porrò de earum accidentibus: quæ cum Diomede † vulgò statuunt tria; nomen, figuram, & potestatem. Verum potestas non accidens est; sed forma essentialis

tialis literarum, ut antè ostendimus. Alterà quoque in re apparet ejufce Grammatici ofcitantia. Nam cùm primò dixiffet, aliud effe literam, aliud elementum; illo figuram, hoc significari potestatem: pòft ait, potestatem quoque literæ accidere; quod fi est, accidit ei elementum. Itaque fecum pugnat Diomedes. Est & tertium, in quo idem damnari à nobis mereatur. Neque enim solum nomen & figura sunt literarum accidentia; verum etiam ordo, & cognatio, atque affinitas. Nos cùm de veris, tum de iis, quæ falsò inter accidentia reponi diximus, paucis hoc loco disquiremus.

In potestate literarum peccatur multifariam. De vario vocalium sono apud antiquos, non repetam, quæ supra diximus. B proferunt Germani, ut P; Vascones, ut V. Et sanè antiquus admodum hic error, cùm in vestitus lapp. ac libris eodem modo scribantur, *accerbus*, & *accervus*; *beneficium*, & *veneficium*. B enim ponebant pro V, & V pro B. Vtriusque exemplum in *vobem*, quod in Pandectis Florentinis ponitur pro *bovem*. Est in Cassiodori collectaneis de Orthographià libellus Adamantii Martyrii; quo ei propositum docere, quæ B habeant, quæ item per V scribantur. Et tamen non semel fallit, falliturque: ut cùm jubet scribere, *berna*, non *verna*; *besica*, non *vesica*; *balva*, sive *valvus* notet, sive *balbum*, ut apud Perf. *Balba de mare locutus*: & hujus farinae alia. Plurcula ejusmodi è variis cod. collegit Radalphus Fornerius, lib. IV rerum quotidianarum cap. XX. Sæpicule verò hujus rei ignoratione corrupti sunt veterum loci. Quod alibi ostendimus. Nunc tantum ponam locum Corippi, Africani Grammatici, lib. I de laudibus Iustini:

*Consensusque sui manifestans vota senatus
Creverat, orabat dominos, & poplite flexo
Plurima divinis supplex dabat oscula plantis.*

Vbi planè legendum, *Creber adorabat dominos.*

Spissus etiam error est, quòd hodie C ante E, I, Y, Æ, & OE, aliter sonat, quàm ante A, O, vel V. Quippe eodem modo efferimus *cella*, quo *fellu*; *Cilicem*, quo *silicem*; *Cyrus*, quo *Syrus*; *cæde*, quo *sedè*; *cæpi*, quo *sepi*. At C aliam habere potestatem, quàm S, tum uno ore docent veteres Grammatici omnes; tum ratione etiam evinci potest. Nemo enim, *Nes, dis, las*, ait pro *Nec, dic, hic*. Falsum etiam huic literæ sonum tribuimus ante, A, & O, quando S eam antecedit; ut cùm *scapha* aliter pronunciamus, quàm si *skapha* scriptum esset; ac *scaron*, quàm *skaron*; *scopus*, quàm *skopus*; *scorpius*, quàm *skorpius*. Nam similiter hæc olim sonuere, ac apud Græcos, *σκαδον*, *σκαδον*, *σκαδον*, *σκαδον*. Par error, cùm T aliter pronunciamus ante I finale, vel à consonante exceptum, quàm ante I, quod altera sequitur

sequitur vocalis. Sic aliter sonat T in *partium*, quàm in *parti*, vel *partibus*: aliter in *justitiæ* syllabâ ultimâ, quàm quæ ab hac proxima est. At Vau, ut semel iterumque diximus, sonuit ut duplex W. Neque hac parte tantum erratur in pronunciandis Latinis & Æolicis, sed etiam Hebræis: apud quos sextum elementum tanquam Wau debet pronunciari. Nos vitiose ita proferimus, ut penè sonet, quemadmodum F. Committimus & alios nonnullos errores; quos referre supersedeo, quia hanc rem in utriusque linguæ pronunciatione accuratè persequuntur, cum Iohannes Chækus Anglicus, Adolphus Meckerchus, Iustus Lipsius, Iosephus Scaliger †; tū Bar-tavi duo, qui ante hos eam materiam tractarunt, Iacobus Ceratinus sive Hornanus, & Desiderius Erasmus Roterodamus. Ac Erasmus quidem quâ occasione ad scribendum de rectâ pronunciatione fuerit impulsus, paucis cognitum arbitror. Itaque visum hæc de adjicere, quod in scheda quadam habeo, scriptâ olim manu Henrici Coracopetræi, viri egregiè docti, doctisque per familiaris. Ea ita habet: *Andrivi M. Rutgersum Reschûi, professorem Linguae Græcæ in Collegio Buisiadiano apud Lovanienses, meum pie memorie præceptorem, narravim. se habuisse in Liliensi pædagogio una cum Erasmo, eo superius, se inferius cubiculum obtinente: Henricum autem Glareanum Parisiis Lovanium venisse, atque ab Erasmo in collegium vocatum fuisse ad prandium: quò cum venisset, quid novi adferret interrogatum, dixisse (quod in itinere commentus erat, quòd scriberet Erasmus plus suis rerum novarum studiosum, ac mirè credulum) quosdam in Græciâ natos Lutetiam venisse, viros ad miraculum doctos: qui longè aliam Græci sermonis pronunciationem usurparent, quam quæ vulgo in hisce partibus recepta esset. Eos nempe sonare pro B vita, BETA: pro H ita, ETA: pro ai æ, AI: pro OI I, OI: & sic in cæteris. Quo audito, Erasmus paullo post conscripsisse Dialogum de rectâ Latini Græcique sermonis pronunciatione, ut videretur hujus rei ipse inventor, & obtulisse Petro Alosteni, typographo, imprimendum: qui cum forte aliis occupatus, veniret; aut certe se tam cito excudere, quàm ipse volebat, non posse diceret; misisse libellum Basileam ad Frobenium, à quo mox impressus in lucem prodit. Verùm Erasmus, cognita fraude, nunquam eî pronunciandi ratione postea usum; nec amicis, quibuscum familiariter vivebat, ut eam observarent, præcepisse. In ejus rei fidem exhibuit M. Rutgers ipsius Erasmi manuscriptam in gratiam Damiani à Goes Hispani pronunciationis formulam: (cujus exemplar adhuc apud me est) in nullo diversam ab eâ, quâ passim docti & indocti in hac lingua utuntur. Henricus Coracopetræus Cuccensis. Neomagi. MDLXIX. pridie Simonis & Judæ.*

Videri hæc queant alicui non tam adjutum, quàm oppugnatum ire causam nostram: quippe qui statuamus, optimo jure seculo nostro immutatam esse vulgarem Græcæ linguæ pronunciationem. Verùm cum Achillea sint pleraque omnia, quibus ab Erasmo, atque aliis, refellitur vul-

† in distributa de
varia literarum
pronunciatione,
quæ ex his inter
opuscula Scaligeri
postuma.

garia isthæc loquendi ratio : neutiquam in animum inducere possum ; quod Erasmus eam retinuerit, nec amicos ab eâ deterruerit, id eò factum, quod editi libelli peniteret : verum magis mihi verisimile fit , cum meliora videret , probarètque , deteriora tamen secutum : sive quia à puero sic loqui adsuevisset : sive quod desperaret, suo se exemplo alios ad imitationem provocare posse : sive quod loquendum putaret cum vulgo , sapiendum cum paucis, ut præcipit τῆς ἀληθείας † philosophus. Sed hæc quidem relinquamus in medio : ac, quia de potestate literarum pro instituto nostro satis diximus , nunc ad literarum figuras accedamus : quæ literis accidunt, uti & Nomen, atque Ordo.

CAPVT XXIX.

Pro gemino ii poni I longum. Quid Iota longum, & à Aufonio : & Plauto longa una litera. Veteres Græcos, contra quam visum viro magno, ignorasse figuram literæ V : & unde ea efficta à Latinis. Inscriptionem columnæ Farnesianæ non esse Ionicis literis, sed confusis ex Græcis, & Latinis. Terentius Scantus corrigitur. Carvilius is, qui primus C & G distinxit, quando vixerit. Nihil opus fuisse V adscribi post Q. Perperam ex columna Farnesiana probari antiquitatem figuræ D, Latinis etiam F in usu fuisse pro H. Digamma F in metro non habitum pro consona. Veteribus Δ positum pro P. S non fuisse Græcis in usu, & unde hæc Latinis figura.

Latini figuras literarum suarum acceperunt à Græcis. Quod satis apertum in vocalibus, A, E, I, O. Ex his I duplex occurrit in monumentis antiquis : brevius, ut in PIVS : longius, ut in PISO, & OCI. Longiusculo usi, cum I sonaret, ut EI, vel pro duobus II poneretur. Velut, FECIT DE MANIBIS, id est, *manibus*. Et, DIS MANIBVS, pro *Diis*. Brevius in brevibus syllabis locum habet ; cujus exemplum vidimus in FECIT MANIBIS, & MANIBVS. Interdum etiam invenitur in hujusmodi I longum : quod mirandum non est, quando in iisdem EI quoque reperitur : ut in vetustis Agrariis, & Iudiciariis tabulis, apud Fulvium Ursinum, SEINE, & QVASEI. Tum etiam in iis, quæ erant ancipitis intervalli : ut, SIBEI, VBEI. Addit vir doctus, LEITERAS. Sed in eo I semper producitur à poëtis. Atque ex his liquet, cur Iota longum vocet Aufonius Epigrammate † in Eunum :

Quid, imperite, P putas ibi scriptum,

Vbi locari Iota convenit longum?

Vbi per Iota longum figuram suspensi designat. Vnde sequitur, OΥ tibi sit obscene. Nam OΥ, ex veterum more, de quo superius * dixi, vocat simplicem

* veritatis.

† ep. 120.

* cap. 12.

plīcem vocalem O : per eam verò signat laqueum, quia, quando is collo circumdatur, literam O refert. Suspendi igitur Eunum optat. Quemadmodum & Staphyla apud Plautum † suspendium signat, cum ait, se velle ex se facere unam literam longam. Nam omnino iis subscribendum, qui per eam literam Iota longum intelligunt, cujus figuram referunt suspensi.

Putamus autem & quintæ vocalis figuram esse à Græcis : sed aliqua hinc immutatio facta. Quod Aufonium compulsi, ut scriberet :

Cecropiis ignota notis ferale sonans V.

Miratur Scaliger, hoc Aufonium dicere ; cumque refelli ait, tum Farnesianâ columnâ, in qua est M A P T V S ; tum nummo Augusti, in quo est, A T T. K A I C A P A T T I V C T O C. Verùm cum Græci, libertate amissa, sub Romanorum degerent potestate, solent Romanas interdum literas Græcis miscere : unde, eas Græcas esse, minimè consequitur. Sanè antiquiores caruisse figurâ literæ V, satis indicat, mythica illa Pythagoræ interpretatio, quæ soli figuræ Y convenit. Sed utcuque Græci non habuerint V, est tamen V ex Græco γ factum, reciso scapo. Quod & Marius Victorinus docet : *Y vero eodem ordine scriptum habemus, quo illi, recisâ tantum virgulâ junctâ, sic, V.* Culpat propterea Marius Scaliger : qui contrâ putat, Y esse factum ex V, producto scapo. Nempe decepit eum scriptura Farnesianæ columnæ, quam prisca Ionum literis exarata esse, putavit : sed falso, ut optimè Salmasio observatum.

Transio ad consonas : ex quibus B, M, N, retinuisse figuras Græcas satis liquet : ut de K, & Z, nihil dicam. Sed & C, & G, facta sunt ex Γ rotundatâ. Nec mirum, si & C ex Γ esse dicamus. Nam veteres Romani C semper scripserunt, ubi posteriores G. Quis primus distinxerit, retulimus supra ex Terentio Scauro. Sed vulgò apud eum legitur, G literæ formam esse à Spurio Carutio. Vbi corrige, Sp. Carvilio. Nam Plutarchi sunt verba in Quæst. Rom. Καὶ γὰρ τὸ Κ παρὰ τὸ Γ συγγένειαν ἔχει παρ' αὐτοῖς. ὁ δὲ γὰρ ἐξήσαντο τὸ γάμμα, Καρβιλίῳ Σπουεῖ προσευρώντι. *Cognatio enim est inter C, & G : ac serò literâ G uti capere, que reperta à Spurio Carvilio.* Videtur is Carvilius ludum habuisse Grammaticum Romæ, circa annum 10 XL : ut qui libertus fuerit Spurii illius Carvili, qui anno Urbis 10 XIX, vel uno alterove post, primus Romanorum dimisit uxorem, sterilitatem causatus : ut est apud Dionysium lib. 11 Antiq. Rom. Valerium Max. lib. 11, cap. 1, Gellium lib. 1v, cap. 111, & lib. xv 11, cap. ult. item Plutarchum in Romulo, ac Numa.

Ex C verò, & V, est Q, ut superius dictum. Oecumenico errore à recentioribus, imò & penè omnibus antiquis (quod inscriptiones veteres indicant) post Q scribitur V, cum Q nihil aliud sit, quàm C pinguis

guit ob sequens V. Sanè si post Q geminam vocalem scribere visum, nihil fortasse Q fingere opus erat: sin Q ad soni pinguedinem indicandam adhibere placuit, V omnino in Q intelligitur, quia Q erit nota duplicis literæ C & V. Rectius igitur aliqui, *qa, qi, qo*, scripsere; quàm alii, *qua, qui, quo*; cùm in his V post Q redundet, ac sapiens naturam sequi soleat, quæ nihil facit frustra. Verum hac de re aliquid quoque dicam, cùm de nomine literæ Q disputabimus.

Quemadmodum C ex r rotundato factum ajebam: ita & D ex rotundato Δ effectum cenſeo. Aligua igitur & hic diverſitas. Ob quam Aufonius ſcripſit:

Non formam, at vocem Delta gero Romuleum D.

Scaliger in eo caſtigandum Aufonium dicit: ipſeque nihil immutationis factum putat. Atque id probat ex Farnetiana viæ Appiæ columna: ubi legitur, ODENI, pro *εδει*: HODOI, pro *ιδω*: HEPODO, pro *ηρωδω*, atque ita in aliis. Sed hoc eadem nititur *ωδωδω*, quâ illud de V, antè nobis memoratum. Vetuſtatem autem figuræ triquetræ indicat, quod ab ea & inſula Ægyptiis *Δέλτα* vocata, & tabellæ ejus figuræ *δελ* nominatæ. Neque id Scaligero non occurrit: ſed contendit, vetuſtiorẽ eſſe figuram hanc rotundiorẽ, quæ in uſu Romanis. Atqui, ad eam vetuſtatem probandam, vetuſtiori fuiſſet illi monumento opus, quàm iſtoc, quod demum ſub Marco & Pio Antoninis ab Herode Attico Rhetore fuerit exſtructum.

Sequuntur duæ, quæ omnino immutatæ permanſerunt. Vna eſt F. Nam eadem eſt figura Æolici digamma: & poteſtas proximè accedit. Altera eſt H, quæ magnam cum F convenientiam habuit. Nam dicebant, *Hedum*, & *Fædum*; *Hircum*, & *Fircum*; *Hariolum* & *Faxiolum*. Vt in gloſſis, *Fariolus*, *αρφαριος*, *δωσφιπος*. Sed Attici quidem H uſurpabant: at Græci alii utebantur pro eo F. Quin idem quoq; interdum eſt invenire in MSSis Latinis. Vt *Faba* pro *fabâ*, *Foſtis* pro *hoſtis*, & ita in aliis. Etiam in gloſſis bibliothecâ Palatinâ adſervatis, & Iſidoro, aliisq; manu exaratis, crebro id inveniri, teſtis locuples Cl. Salmæſius, erudiſtis notis in Herodis Attici inſcriptionem. Quid mirum? cùm figura τὴ H, ut Iſidorus obſervat, conſtata ſit ex ſpiritu atriuſque notâ: puta tenuis, quæ eſt I, & denſi, quæ eſt F. Quærat aliquis, an rectè Latini notam ejuſmodi pro denſo ſpiritu uſurpent, quæ utriuſque ſpiritus notam contineat. Cenſeo, id potiſſimum Æolum exemplo feciſſe, quibus communis eſt utriuſque ſpiritus nota. Nam non ſolum ſcribunt, *Fελὲν*, *Fύλν*, ſed etiam *Fόκος*, *Fόνοσ*. Pro denſo tamen plura occurrunt. Ac ejuſ generis eſt verſus ille, quem ſuperius † adduximus:

Αμμος δ' Φειρήσαντος, τὸ δ' ἀρθεῖτο μῶσα λίγεια.

Vbi, ut Prifcianus † ait, est *digamma*, quod *Æoles* in metro pro nihilo habent. † lib. 1.

Sequitur L, in quo paullum immutatur. Nam crura quidem Græci Δ remanent; sed diductiora hic, ac præterea situs variat. P Scaligero placet fieri ex Δ, quomodo veteres scripsere pro P. Nam Dionysius Halicarnassensis refert, se vetusta in æde sub Velia vidisse signa Deorum Penatium, quibus inscriptum ΔENAS: hoc autem pro PENAS positum ait. Quod si est, quemadmodum ex Δ rotundato dicebamus D factum: ita ex eodem Δ, pro P posito, factum erit P, lineolâ rectâ deorsum deductâ. Mihi tamen simplicius veriusque videtur, ex Γ esse P. Nec propterea alterum planè damnem. Nâ & ex Græco P est R, itidem additâ lineolâ. In S Scaliger censet veterem figuram remanere; quia in columna Farnesiana exaratum sit, METAKINESAI, pro μετακινήσαι: ESTIN, pro ἐστίν: KINESANTI, pro κινήσαντι, aliaque id genus. Quemadmodum & in nummo Hadriani est, KAISAR SEMNOS AΔPIANOS. Et tamen in eodem nummo est ΒΟΥΣΘΕΝΗΣ. Vt figura utraque in eodem conspiciatur nummo. Sed jam antè diximus, ex his, quæ demum sub Cæsaribus exarata, non posse colligi figuræ ejus antiquitatem. Quamobrem potius cenſeo, S prius fuisse Σ, inferiori parallela omiſſâ. Prius verò Σ scripsisse, videtur colligi posse ex tabella, quæ in Apulia exstat, ac veteri est Opicorum linguâ exarata: ubi Scaliger legi testatur: TEI BASTA, pro τῆ βάστα. Nisi magis verisimile videatur, lineam illam parallelam vetustate extritam esse: de quo rectius judicabunt, qui eam viderint tabellam.

CAPVT XXX.

Vetus figura literæ Σ. Vnde figura nongentorum Σαν αἰ̄ dicatur. Sigma pro subdicio, & portici urbis Constantinopolitane. Figura antiqua literæ χ: unde lux carmini de litera Pythagoræ. Item aliarum aliquot literarum figuræ à vulgaribus discrepantes. Easdem Atticorum, & Ionum figuræ fuisse: sed in eo fuisse discrimen, quod Iones oïtonis Atticos excederent. Vnde alphabetum xxiv literarum dicatur Ionicum. Simonidis Melici quæ patria. Aliter captivos, alter Samios dicit literatos. Quo auctore, & quando Athenienses oïtonas Ionum literas veteribus addiderint. Quæ dicta sit Grammatica post Euclidem. Refellitur Alexandrini Chronici conditor. Atticæ literæ pro antiquis. Cur Athenienses hanc facile Samias literas receperint. Phœnicicæ literæ ab Ionibus immutate.

Literæ Græcorum ortæ sunt ex Phœniciis: uti argumento est, tum ordo idem, tum magna in plerisque figuræ similitudo: præcipuè in Β,
 Γ, Δ, Ε,

Γ, Δ, Ε, Ο, Ρ, Σ : quod ita esse, liquebit conferenti literas Græcas cum Samaritarum literis, quæ eadem ac Phœnicia fuerunt. Quædam autem ex Græcis geminâ figurâ scribuntur: uti Σ, quod habuit quoque figuram semicirculi sive Latini C. Vnde Terentianus Maurus :

I similiter Iota credi, & C potest, quod Sigma fit.

Quin hodie etiam cum in vet. codd. tum imprimis in antiquis lapidibus, frequens compareret. Hinc quoque est, quod figuram eam, quæ nongenta significat, vocarint ΣϞϞ. Nempe quia concurret in eo figuratum literæ ΣϞ, sed inversa, hoc pacto Ϟ; tum etiam literæ π, quæ interiorius affigitur, hunc in modum, ut superius diximus, Ϟ. Est etiam ea figura in causâ, cur sibiadium (quod Laërtius * ἡμικύκλιον κατὰ ἀλλοίωσιν † appellat, ac Eudoxi inventum facit) *sigma* dictum sit. Ita locutus Petrus Chryzologus, cum alibi, tum serm. xciii. *Phariseus veste clarus, primus in sigmate.* Et multò antè Martialis lib. xiv.

Accipe lunatâ scriptum testudine signi.

Ita rectè legunt Cælius Rhodiginus, Lazarus Bayfius, Hadr. Iunius. Confirmat hanc lectionem illud in libello de regionibus urbis Constantinopoleos: *Porticum semivrotundam, quæ ex similitudine fabricæ SIGMA Græco vocabulo nuncupatur.* Adolphus Mekerchus †, P. Ciacconius *, Fulvius Vrfinus †, Guiljelmus Baillius *, multiq; alii, volunt hanc literam, ob figuram ἡμικύκλιον †, arcui Scythico comparari ab Agathone Tragico * in Telepho. Sed falluntur, cum figura hæc ἡμικύκλιος C arcui vulgari; vulgaris figura Σ arcui Scythico similis sit : ut bene observatum Lipsio lib. de pronunc. ll. †, & Scaligero ad Eusebium.

Nec γ eam olim habuit figuram, quam hodie; quando nunc cornua ejus vel utraq; recta, vel utraq; æqualiter inflexa pinguntur. Olim verò unum erat rectum, alterum proclive, ac tamen præceps. Id cognoscere est ex veteri carmine, quod in Catalectis Virgilianis legitur :

*Litera Pythagoræ discrimine scita bicorni,
Humanæ vitæ speciem præferre videtur.
Nam via virtutis dextrum petit ardua callem,
Difficilemque aditum primum spectantibus offert :
Sed requiem præbet fessis in vertice summo.
Molle ostemat iter via lata : sed ultima meta
Præcipitat captos, volvitque per ardua saxa.*

Sunt & aliæ Græcorum literæ, quas aliâ longè figurâ scriptas invenias in vet. lapp. & libb. Sanè in iis, Θ, Ο, Φ, sæpe pro figurâ rotundâ habent quadratam. Imò perpaucæ sunt, quæ non & aliter olim, quàm hodie fit, scribi soleant: quemadmodû quisvis discere potest ex vet. monumentis, & priscarum

* in Eudoxo,
† accubitum sive
semicircularem.

* lib. de pronunc.
ciat. l. Gr.

* lib. de Triclinio.

† In Appendice
de Triclinio, & in
Collatione Virgilio
cum Græcis, pag.
269, editi. Plan-
tin.

* lib. de Græco-
rum accentibus.

† semicircularem.

* opus. 4 libe-
remsi.

† esp. 18.

priscarum literarū exemplo apud magnū Scaligerum in notis Eusebianis.

Quod si eundem Scaligerum audimus, aliæ erant figuræ, quibus veteres Attici, aliæ, quibus Iones uterentur. Sed non detrahenda fides Harpocrati : cujus hæc verba, non quidem in Aldina, ubi voces duæ desiderantur ; sed prout in MSSis invenere, Scaliger, & Mauffacus : Ἀττικαὶς γράμματα Δημοσθένος καὶ Νεάρχος, ἀντι τῶν παλαιῶν πλὴν γὰρ τῶν ἐκκοπιτεσσῶν σελήων γράμματων ἐπέπεσε τοῖς Ἰωνῶν ἐπισημασίαις. Θεοπόμπος δὲ ἐν τῇ ἐπισημασίᾳ τῶν Φιλιππιῶν ἐκκευωρηθῆς λέγει τὰς πρὸς τὸ βαρβαρῶν συνηθῆσαι, ἃς οὐκ Ἀττικαῖς γράμμασιν ἐσηκλιτεύσασιν, ἀλλὰ τοῖς Ἰωνῶν. *Literis Atticis, (dixit) Demosthenes contra Nearam, pro antiquis. Quia ars scribendi viginquaginta literis sero ab Ionibus est reperta. Theopompus vero libro xxv Historie Philippicæ tradit, fœdera esse in iis adversus barbarum, quæ non Atticis literis monumento sint inscripta, sed Ionici.*

Vbi non obscure nos docet, hoc discriminis fuisse inter Atticam, & Ionicam scribendi rationem, quod Attici veteres solum literis uterentur xxiv ; iis nempe, quas Cadmus in Græciam intulisset : Iones verò literas usurparent xxiv, octo illis adjectis, quæ à Palamede, vel Epicharmo, ac Simonide Melico, additæ postea fuerunt. Hæc xxiv literis exarandi ratio fortasse Ionibus fertur accepta, propter Simonidem Melicum, qui, quatuor literis additis, Græcorum alphabetum perfecit. Nam is, ex quorundam opinione, Samius fuit ; ut testis est Proclus apud Photium, & Tzetze in Chiliadibus. Samus autem fuit generis Ionici : ut disertim ab Herodoto scribitur libro primo. Vnum huic opinioni obduci potest, quod multo plures & graviore dicant, fuisse Amorginum : in quibus etiam Strabo. Amorgus autem una ex Cycladibus, vel Sporadibus insulis erat. Quare verisimilius videtur, eò Ionicum Alphabetum vocari, quia Samius fuerit Callistratus : qui Cadmeis sexdecim princeps sociavit octonas Palamedis ac Simonidis, ita ut ab eo Samii, à Samiis verò Ionum alii, quatuor & viginti figurarum usum didicerint. Callistrato, quam dixi, gloriam tribuunt Tzetzes in Chiliadibus Histor. ccc xcvi 21, & Suidas in Σαμίων δῆμος, ubi id ab Androne in Tripode traditum ait. Indèque idem Suidas, ac præterea etiam Hesychius †, faciem adlucent huic Aristophanis versui ἐ
comœdia βαβυλωνίαις :

Σαμίων ὁ δῆμος ἐστίν, ὡς πολυγράμματος.

Est Samia gens. Ut illa multilitera!

Ludit Comicus ambiguitate vocabuli πολυγράμματος. Quippe aliter Babylonii illi, è pistrino egressi, erant πολυγράμματοι ; aliter verò Samii : illi quidem, quoniam frontem habent literatam, hoc est, servilem in modum literis inscriptam : hi autem, quod non, ut Græcorum alii, folis xvi, sed longè pluribus, puta quatuor & viginti literis uterentur. Primus verò, ut ibidem nos Suidas docet, Archinus Atheniensibus auctor

fuit,

fuit, ut Iones sequerentur. Factumque id archonte Euclide : hoc est, Olympiadis xciv anno 11. Favet huic sententiæ etiam Euripidis scholiastes in Phœnissarum hæc verba, *Σεῖ μὲν ἐκγόνοι κλίσαν* * pro *σὺ ἐκγόνοιο*. Vbi refert, necdum, Euclide Archonte, fuisse morem Atheniensibus, ut vocalibus longis, Η, & Ω, uterentur. Atque hanc per quatuor & viginti literas scribendi rationem vocarunt *γραμματικὴν* * ἢ *μετ' Εὐκλίδου ὄντα* : ut videre est apud Plutarchum in Aristide. Propterea falli puto, qui tradunt, octonas illas demum receptas Athenis Olymp. xciv anno 11 : ut est in Chronico Hieronymi Eusebiano : quicum convenit Cedrenus : ut qui dicat, receptas circa Socratis mortem, quæ in annum incidit 1 Olymp. xcvi. Magis etiam deceptus Factorum Siculorum, sive Alexandrini Chronici autor, qui refert, ad Olympiadis xcvi annum 11, quo archon erat Demoftratus. Sic enim ad eum annum scribit : *Ἀθῆναιος ἡρξάντο συρρίξαι καὶ γρηῖσαι, πρότερον ἢ γρημνοί*. *Athenienses incipiunt uti literis xxiv, cum prius xvi uterentur.* Sive autem Euclide archonte, seu biennio, vel etiam decennio post, xxiv literis uti Athenis cœperint : ea, quæ de xvi veteribus Atticorum literis diximus, satis ostendunt, falli summum, quem dixi, virum, cum cenfer, alias Atticorum, alias Ionum literas fuisse. Nec enim dicunt scriptores, alias fuisse Atticorum literas, ac Ionum : sed hoc solum dicunt, cum Athenienses prius xvi literis contenti essent, postea, Ionum exemplo, octo alias recepisse, ut in universum essent quatuor & viginti. Ergo xvi literarum, quas Cadmus intulit Græciæ, eadem figura erat & ante Euclidem, & post Euclidem : sed in eo discrimen, quòd post Euclidem sexdecim suis addiderint duas longas vocales, Η, & Ω; tres duplices, Ζ, Ξ, Ψ; & tres adspiratas, Θ, Σ, Χ. Atque hæc vel unica, vel prope unica causa est, cur Harpocraton *Ἀττικὰ γράμματα* † exponat *παλαιὰ* † : uti & Hesychius facit : sed hic addit, *ἐπιχθόνια*, hoc est, *patria*, sive *vernacula*. Nempe quia Athenienses, ut religionem, leges, agriculturam, & alia multa; ita etiam literarum inventionem sibi vindicarent. Hac ambitione factum videtur, ut tardius Samiorum sive Ionum alphabetum reciperent. Nam ut Simonidem mittam, qui tanto antiquior Callistrato; Aristophanes docuit Babylonios annis uno & viginti ante Euclidem; ut Suidas addit, cum superiorem ex Aristophanis Babylonii locum citasset. Nimium putabant Athenienses, honori suo adversari, quòd qui prædicarent, se tot bona Græciæ, & in his literas dedisse; ii nunc octonas à Samiis discerent. At vanissimè eos illud de literis à se inventis iactasse, certissimum est, cum eas acceperint à Phœnicibus: quemadmodum antè ostendimus ex Herodoto, Plinio, Plutarcho, Clemente, Isidoro : ac similiter Philostratus in epistolis: *Ξίνα & τὰ γράμματα ἐκ Φοινίκης ἦν ἰδέν. Peregrina enim literæ: nã ἐ*

Phœnicia

* Grammatica
que secundum
Euclidem.

† Atticæ literæ
† antiquæ.

Phœnicia venere. Item lib. 11 de vitis Sophistarum in Adriano : Ἡρῶα ἔ
 ὄδε • Πάλιν ἐν Φοινίκῃς γράμματα • Sic enim exorsus est : Iterum è Phœnicia lī-
 ra. Idem quoque legas apud Eustathium in Iliad. ̄† , & Euripidis scho-
 liastem. Nec tamen eadem planè formæ Phœnicis , & Ionicis literis,
 Nam Iones cùm Phœnicum literas accepissent , ut Herodotus in quinta
 Musa ait, γῶνς ποροβανοῦτος, ἀμα τῆ φωνῆ μεταβαλον ἔ τὴν εὐδυον ἔ γράμματα
 progressu temporis una cum sono mutaverit ἔ literarum formam veterem. Sed hæc
 mutatio non magna admodum fuit. Nam ibidem legas, Ἴωνες ἀδελφῶν-
 τες διδαχῆ ἔδῃ τῶν Φοινίκων τὰ γράμματα, μετὰ εὐδύς αἰῶς σέων ἰν ἰγ α, ἔ γῶνς.
 Iones cum literas à Phœnicibus didicissent , us , paucularum formâ mutatâ , usi sunt.
 Clarè ait, Ionas nonnihil figuram immutasse : ut paulatim quidem literæ
 Græcicæ recesserint à figura, quæ in Phœnicia obtinebant : non tamen
 magna hæc immutatio fuerit. Et fortasse una Græcicæ gens alterâ minùs
 à Phœnicis literis abiit : ac sine dubio ipsi Athēnienses non tantopere
 recesserant antiquis temporibus , quàm postea fecere : quomodo vide-
 mus , hodieque prope in omnibus populis seculo unoquoque paullulum
 abire scripturæ rationem ab antiquâ : quæ immutatio unâ, vel alterâ æta-
 te non observetur, quia exigua admodum sit : attamen duobus, vel tribus
 sæculis exactis , facillè possit à quolibet animadverti. Atque hac mente
 concedi possit, inter Atticam veterem, & posteriorem Ionum scripturam,
 aliquid etiam discriminis fuisse, præter majus isthoc, quod de veterum At-
 ticarum xvi , Ionum xxiv figuris dicebamus. Sed de figuris Græcarum
 literarum satis.

C A P V T X X X I.

*Judeis triplex literarum figura in usu. Hebræi non dividunt voces. De mem clauso
 in mediâ dictione apud Iesuiam. Galatinus refellitur. Moſen us usum literis, quæ
 nunc Samaritarum dicuntur : ac demum Eſræ temporibus Legem ἔ Prophet. us
 cepisse exarari literis Chaldaicis, quas nunc Hebræas vocamus. Antiquus scto-
 rum, quibus Sancta Hier. solyma Samaritanis inscribitur literis. Puncta vocalia
 esse à Masorethis inducãta post annum Christi quadringentesimum. Probatnr id e
 Misna, Cabala, Keri, ἔ Lxx. Item ex Onkelo, Ionathane, Aquila, Theodorione,
 Symmacho: ἔ quando illi vixerint. Adhæc ex quinta, sextaq; editione; item Ori-
 gene, ἔ B. Hieronymo, ejusque duobus magistris. Kεραια quid Evangelista Mat-
 thæo. Literas ἔ signa vocalium fuisse, priusquam punctis uterentur.*

Iudæi triplici utuntur literarum figurâ : prima est , quæ illis **קריב** me-
 rubba, hoc est quadrata dicitur : & hac excuduntur veteris instrumenti
 libri. Altera in scribendo utuntur Iudæi Itali : estque ea , quâ Rabbino-
 rum

rum commentarii edi solent. Tertia est, quâ Iudæi in Germania scribunt, & Germanicos etiam libros excudunt.

Quod ad primum figuræ genus, est id simplex: nisi quod quinque transversim dilatentur: quinque item paullo aliter scribantur in fine, quàm principio, aut medio. Priores illæ sunt, אֵתְרֵסֶת: quibus utuntur, partim ad ornatum, partim ut versum impleant. Nec enim Hebræi vocem in scribendo dividunt: sed integrâ semper voce terminant versum. At posteriores quinque sunt כִּנְפֹצ; ex quibus quatuor producuntur in fine, hoc pacto הֵרִיף; una vero clauditur, ם, unde *mem clausura* vocatur ad discrimen mem aperti, quale in principio, aut medio, usurpatur. Attamen Ies. ix. 7. in medio legas mem clausum: nempe in לְכַרְבֵּה

lemarbe. Hoc plerique librarii culpâ factum putant: cujus ignari posteriores figuram hanc supersitiosè servarunt. Alii per ם clausum malunt mysticè innui, quod virgo Christum clauso utero sit conceptura: alii quod sexcentesimo post anno adventurus sit Christus. Nempe quia ם finale sexcentos notat. Vide Galatinum lib. vii, cap. xii, & xiv, Finum contra Hebræos lib. ii, cap. vii, Sixtum Senensem bibl. Sanct. lib. iiii. Priori sententiæ firmandæ idem Galatinus lib. iv, cap. xix, adducit, quod in libro שַׁבַּת *sabbath*, hoc est, de Sabbatho cap. הַבְּנוֹה, *habbone*, hoc est, ædificans, disertim dicatur, per *mem* clausum signari rem clausam sive occultam. Verum nihil tale eo Talmudis capite legere est. Quodque ibidem de sexcentis annis ait Galatinus, id majoris pretii foret, nisi à prophetiâ illâ Esiæ, quæ quarto facta est anno Achaz, usque ad Christi adventum in carnem, anni essent circiter 1300 xl. Nempe penè sesquiseculo ferius, quàm dicant. Contra Nehem. ii, 13, ם apertum habes in fine vocis הַמ, *hem*, hoc est, ipsi. Sed ex ora codicis cognoscimus, ם clausum substitui oportere. Nec quicquam mysterii latere, sed errorem esse librarii censeo, cum apud Iobum cap. xxxviii, i, ם non productum reperitur in fine vocis כִּנְ: etsi & hic ratiunculæ aliquid commentus sit Rabb: Selomoh.

Porro figuræ hæ, quibus vulgò utimur, diversæ sunt ab us, quibus Moses scripsit Pentateuchum: Siquidem ille literas usurpavit, quas Samaritarum vocamus, ut superius † ostendebamus ex Hieronymi prologo galileo. Atque idem elucet ex illis ejuſdem verbis in Ezech. cap. ix, 4: *Antiquis Hebræorum literis, quibus usque hodie utuntur Samaritæ, extrema litera Thau crucis habet figuram*. Nimirum Iudæi in Babyloniam abducti, ut Chaldaicè didicerunt, ita characteribus usi etiam Chaldaicis: ubi autem in Iudæam reversi, pauci admodum veteres Hebræorum characteres noverant: cōque

† cap. 9.

eoque Esras coactus est iis Mosen & Prophetas literis describere Chaldaicis, quibus assueverant. Nec absurda est eorum conjectura, qui arbitrantur, etiam ob odium Samaritarum maluisse his in patriâ uti, ut eâ quoque parte differrent à Samaritis, qui veteribus Hebræis uterentur. At ante captivitatem alias solitos usurpare, arguunt & veteres sicli; quibus **ירושלים הקודשה**, *Ierusalem sancta*, inscriptum; sed literis Samaritanis: ut necesse sit, eos siclos eosos fuisse, priusquam à Nabuchodonosoro abducerentur in Babyloniam. Neque est, quod dicamus, esse hos nummos ab ipsis Samaritis, non Iudæis. Nec enim Samaritæ unquam nummis suis Hierosolymæ nomen, quod tantopere exosum haberent, inscriptissent: nedum eam *simile* elogio exornassent. Fatendum igitur, literas, quas Hebraicas vocamus, esse veriùs Chaldæas: Mosen verò, & Prophetarum eos, qui ante captivitatem vixere, illis esse usos, quæ Samaritanæ dicuntur. Interea posteriores Hebrææ fuerit analogæ literis veteribus, sive Samaritanis, ut Esdras optimè potuerit vocem voce, sine ullius literæ diffidio, reddere. Atque hoc sufficiebat, ut Scripturarum veritas facta tecta permaneret. Diximus de consonarum figuris.

At puncta vocalia, quibus in Hebræis hodie utimur, longè sunt recentiora. Sanè veteres ea ignorarunt. Vnde B. Hieronymus, Jerem. xxv, ubi de voce **בבבל**, sic ait: *Vocales literæ inter ב, ו, א, ל, יuxta idiomata linguæ*

Hebrææ, in hoc nomine non ponuntur. Valde autem eos ratio fugit, qui arbitrantur, Mosen istis Pentateuchum exarasse, vel Esdras saltem, & viros magnæ synagogæ, iis usos fuisse. Quippe apices isti demum inventi fuerit à Iudæorum criticis Masorethis, hoc est **מסרה**, sive traditionis magistris, nempe **אנשי טבריא**, id est, Tiberiensibus; sive ita dicerentur,

quia Tiberiade Palæstinæ schola antiqua adhuc duraret: sive quia post defitam aliqui eò se Babylone contulissent: sive quod alibi quidem viverent, sed Tiberiade eò confluxissent. Sanè Tiberiensibus, non Babylonis, hujus inventi gloriam tribuit quoq; Elias Levita †, ac contigisse id ait paulò post Talmud perfectum; hoc est, post annum æræ Judaicæ ter millesimum nongentesimum octogésimum nonum; post dirutum templum fecundum, ecce xxxvi: quod fuerit circa annum Christi 10. Hanc Eliæ sententiam secuti quoque Picus Mirandulanus, Reuchlinus, Munsterus, Fagius, Mercerus, Masius, & alii non exiguo numero: præ cæteris Capellus, qui fortiter, & ut fuisè, ita eruditè hanc causam egit, opere eo, quod, nomine suo præterito, de revelato punctorum arcano inscripsit. Scio, multis aliud videri: in his Hugoni Broughtono*, viro Hebraicorum rerum bene intelligenti: qui Eliam adversari suæ agnoscit sententiæ:

† Praefat. ad libri Masoret. Manu. majorem.

* Commentario in cap. 9. Danielis.

tix : sed ejus, eò minus rationem habendam existimat, qui, ut ait, communi ipse suorum opinionum bellum indixerit. Sed enim plus diceret, nisi summi etiam viri in ea opinione Eliæ præfissent. In his Rabbi Aben-Esra, in **צרת**, sive Elegantiarum libro : quem & testem laudat Levita. Attamen, quod plerique ajunt, demum post Thalmud exactum repertas esse, id malumus restringere ad **משנה**, *Mischna* * : quæ Thalmudis Babylonii pars est potior, & antiquior, & à Rabbi Iehuda **הקדוש** † ex doctoribus seu Rabbiniis paulo ante annum Christi ducentessimum constructa est. Si tum apicibus illis utebantur, cur nusquam patach, cholem, schurec, aliorumque punctorum vocalium nomina exprimunt ? Obducent aliqua ex **נמרה** *Gemara*, alterâ Thalmudis parte ; quâ ea, quæ difficilia sunt in libro *Milchnajoch*, deciduntur. Verùm negare non possunt, hanc congeitam esse ex sequentium Rabbinoꝝ commentariis, ac demum absoꝛptam circa annum Christi quingentesimum. Nihil igitur id nobis adversatur : qui hoc solum contendimus, temporibus B. Hieronymi, hoc est circa annum Christi quadringentesimum, necdum fuisse puncta vocalia in usu. At paulò post ejus excessum, vel saltem circa annum quingentesimum, repertas esse, lubentes, propter quædam *Gemara* loca, confitemur. Non leviter autem, quæ diximus, eo quoque firmantur, quod *Cabalistæ* ex consonarum figuris mytheria sua eliciunt : ex apicibus vocalibus non item : cujus rei quam causam credamus, nisi quia eos à Masorethis, non Deo, vel Mose, aut Esra, esse statuerent ? Nec variantibus illis Scripturarum lectionibus in Thalmud relatis, posteaque magnâ ex parte ad oram Scripturarum appositis, quas *keri* appellant, quicquam diversi à *cerib* sive altera lectione inest, ratione vocalium, vel accentuum ; sed solum consonarum. Vnde hoc, nisi quòd antiqui punctis minimè uterentur ? Aliter si esset, in his etiam variassent codices, cum longè in his proclivior sit error. Nec *LXX* interpretes, qui fuere temporibus Ptolemæi Philadelphi, usi sunt libris, quibus vocalia puncta, vel accentus adscriberentur. Nam unde alioqui sit, quòd sic recedunt à punctis Masoretharum ? Nec ejusmodi codd. usus Onkelos, qui Chaldaicam *μετάφραση* Pentateuchi condidit : sive paulò ante Christum natum, atque eo in terris agente, vixit ; ut plurimum opinio est : sive, ut alii arbitrantur, sit idem ac Aquila Ponticus, qui seculo, & amplius, junior fuit ; ut mox dicam. Nec libri ejusmodi fuere Huzielis filio, Hillelis discipulo, Ionathæ ; qui Christi tempore fuit, pauloque post resurrectionem ejus adornavit Chaldaicam paraphrasin in Prophetas, tum priores, tum posteriores. Ut taceam de Rabbi Ioseph Cæco, cui adscribitur paraphrasis Chaldaica hagiographorum ; verène, an secus, non disputo : uti neque de ætate, quâ vixit ; cum alii anno demum

* *Superiorum*, sive
traditiones Pat-
rum.
† *Milchnajoch*,
12. 2. 1. 2. 3.

demum quadringentesimo, alii multò antè vixisse existiment. De Onkelo, & Ionatha, illud solum quæram, si codices Hebræi, quibus uterque usus, habuere puncta : unde tantopere in vocalibus, & accentibus, discrepant à punctis, quæ Masorethæ addidere? Itè unde est, quòd sic recessit in translatione sua Aquila Ponticus? qui ex gentili Christianus, posteaque Iudæus factus, cum Hebraicè didicisset, sub Cæsare Hadriano anno cxxix, Veteris instrumenti libros Græcè ita transtulit, ut verbum verbo redderet. Cur & sic recessit Theodotio Ponticus? qui sub imperatore Commodò, circa annum cxxx, postquam circumcisus esset, Hebræorum linguam edoctus, vertit & ipse Sacras literas; sic ut cùm lxx plurimum conveniret, interque veteres ac novos medius incederet. Atque idem dixero de Symmacho; qui sub Severo, circa annum cc, eisdem transtulit; sed ita ut non verbum verbo, uti Aquila, redderet; verùm sententiam potius exprimere laboraret. Idem videre est, tum ex translatione quintæ, quæ Ierichunte in doliis inventa, sub Antonio Caracalla, anno cxxix: tum sextâ, quæ Nicopoli juxta Actium reperta, sub Alexandro, Mammeæ filio, anno ccxxx. Iterum dicam, unde est, quòd usque adeò a Masoretharum punctis recedant universæ translationes istæ? uti cognoscere est è fragmentis eruditorum virorum operâ collectis, quæ in editione Romanâ leguntur. Sic Ieremiae ix, 5, ubi videmus, vocem מִשְׁרָה ab Aquila reddi *mensuram*, quam lxx vertunt *principatum*: B. Hieronymus ait, *Aquilam verbi ambiguitate deceptum*. Quod non potuisset dicere, si vocales tuissent adscriptæ. Nam מִשְׁרָה *Misra* est *principatus*: מִשְׁרָה *Mesura* est *mensura*: ut prope eadem vox sit Hebræis ac Latinis. Similiter Hoseæ cap. xlii, 3, vocem אֲרֻכָּה lxx reddunt *locusta*: Theodotio אֲרֻכָּה מִשְׁרָה, hoc est, *fumarium*. Causam hanc reddit Hieronymus: *Apud Hebræos Locusta, & Fumarium, eisdem scribuntur literis אֲרֻכָּה, quod si legatur Arbe, locusta dicitur: si Aruba, fumarium*. Idem Ierem. xviii, initio: *Pro rota lxx, verbi ambiguitate decepti, lapides transtulerunt. אֲבָנִים enim pro qualitate loci, & diversitate pronuntiationis, & signum, id est, rota signi vocatur, & lapides*. Et Ierem. vi, *Satis eleganter in Ebræo verbum, quod quatuor literis scribitur res, ain, jod, mem, si legatur REIM, amatores: si ROIM, pastores significat. Nempe רְעִים, amatores: at רְעִים, pastores*. Præterea apud Philonem, & Iosephum, de punctis altum semper silentium est: tum etiam apud antiquiores Patrum; quorum nulli punctorum meminere; ne quidem Hexaplorum conditor Origenes; qui cùm duabus posuisset columellis sacrum contextum, semel Hebræis, atque iterum Græcis literis, duabus his addidit columellas quatuor, verionem lxx, Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis: unde & Hexapla dicebantur.

Nec magis meminit B. Hieronymus, qui de Hebræo transtulit tot Scripturarum libros. At si ejus saltem ætate codices Scripturæ ad morem Masorethicum puncta habuissent, alicubi id monuisset. Esto enim, ut ipse in ejusmodi codicem inciderit nunquam, saltem extare didicisset à Iudæis, quibus utebatur magistris: uti illo Lyddæo, qui primus habitus Iudæorum, ut refert præfatione in Iobum: & Tiberiensis ille Legis doctor, qui & ipse Hebræis admirationi erat, ut apud eundem est præfatione in Paralipoménon libros. Idem in Sophon. III, 8; *Hebræus*, inquit, *quæ me in Scripturis instituit, asserbat, וְלִי* in præfati loco magis *עִי*, hoc est, in *FUTURUM* debere intelligi, *quàm IN TESTIMONIUM*. AD enim, quod scribitur per literas *וְ* & *וְ*, & *עִי*, & *מִפְּסוּקֵי*, hoc est, & *Futurum*, & *Testimonium* intelligi. Quid attinebat Hieronymum de isto à Iudæo moneri, nisi tum lectio fuisset incerta, eò quòd punctis necdum uteretur? Nam, iis appositis, tollitur ambiguitas. At, inquirunt, Hieronymus interdum apices nominat. Fateor, sed longè alio significato. Ut cum ait, *daleth*, & *resch* apice tantum differre. Vbi apex est summa illa lineola, quæ hæc literæ differunt. Nihilò magis per apicem punctum vocale intelligi debet in illo Matth. v, 18; *neque jota, neque apex*. Vbi Græce *κεφαλα*, quali *corniculam* dicas: nempe eminentem lineola in litera: quales videre est, non quidem in literis vulgarum biblicorum; sed iis, quibus in Synagogis uti solent. Dixit aliquis, si usque ad Masorethas Tiberienses scribere sine punctis: incerta fuit lectio Scripturarum, cum multæ adeò sint voces, quæ consonis convenient, proque vocalibus diversis aliud & aliud significant. Sed enim quis nescit, etiam gentes Orientis alias solis uti consonarum figuris? Nempe legi quidem sine vocalibus nequit: sed legi potest, iis non expressis. Non adscriptis, solum legere poterant Hebræicæ scientes. Iis additis, legere etiam sciunt Hebræicæ linguæ ignari.

Præterea cogitandum, utcunque antiqui non habuerint puncta vocalia, ex literis tamen *א*, quas *matres lectionis* vocant, potuisse vocales cognosci. Nunc quidem vocales in iis quiescunt: olim autem vocales indicabant. Vnde est, quòd B. Hieronymus eas vocales nuncupat. Ita epist. cxlv docet, pro *Hosanna* dici *Hosanna*, mediâ vocali elisa: quia ab Aleph excludatur Iod. Et epistolâ ad Euagrium de Melchisedec referre negat, utrùm dicamus *Salm*, quod scriberetur *שִׁלִּים*, cum Iod; an *Salem*, quod scriberetur *שִׁלִּם*, sine Iod. Et causam hanc addit, quòd *vocalibus in medio literis raro utantur Hebræi*, & pro voluntate locorum, atque varietate regionum, eadem verba diversis sonis atque accentibus proferantur. Idem in Traditionibus Hebræicis Genes. XIII, & *אֶפְרַיִם* Ephron, cum *ו* scribi, & *אֶפְרַיִם*, Ephron, ablata *ו* literâ, quæ, ut ait, apud Hebræis pro *o* legitur. Etiam Jerem. ix, 22, scribit,

scribit, *Verbum Hebræum* דָּבָר, quod tribus literis scribitur (vocales enim in medio non habet) pro consequentiæ, & legentis arbitrio, si legatur D A B A R, sermonem significat : si D E B E R, mortem; si D A B B A R, loquere. His locis per vocales non aliud intelligere possumus, quàm literas דָּבָר. Ex quibus Iod loco vocalium poni solere : etiam sunt argumento vox *Darius*, & *Cyrus* : quæ si Hebraicè sine punctis scribantur, & Iod pro I, *Vau* pro V positum statuas ; longè feliciùs expriment *Darius*, & *Cyrus*, quàm si cum punctis legas, *Dariaves*, & *Cores*. Cæterùm Iod non I solùm, sed E quoque signabat : ac *Vau* nunc pro O, nunc pro V ponebatur. Quid mirum ? quando apud Latinos quoque hæ literæ operas quasi mutuas tradunt, ac subinde vicissatim commutant stationem : ut *Davos*, *Davus* ; *servos*, *seruus* ; *heri*, *here* ; *Virgilius*, *Vergilius*. Vtrùmque etiam, & ratione, & autoritate, stabiliri potest. Itaque pudet pigetque eà de re tantas esse digladiationes, tanquam pro aris & focis ; dum alii hanc, alii alteram rationem scribendi amplectuntur, ac mordicus defendunt.

Quod verò ad vocalem A, sæpè ea colligebatur ex absentia τὸ Iod, & *Vau* : quandoque etiam per Aleph signabatur. Ut II Sam. XII, 1 ; & Proverb. x, 4 ; רָשׁוּ pro רָשׁ, *pauper* : Neh. XII, 16 : רָשׁוּ pro רָשׁ, *pauper* : & alia aliis locis. Et sanè Aleph valuiffe A, luculento sit argumento lingua Græca ; ubi princeps litera hanc habet potestatem. At ΑΛΦΑ esse ex Alepha factum, fatis est apertum.

CAPVT XXXII.

Latini in appellatione literarum præclari Græcis, & Orientis populis. De nomine vero Q literæ. Nomina vetera vocalium apud Græcos. Quæ οὐρανὸν οὐρανὸν dicantur Pindaro. Veteres dithyrambici fugiebant E, I, & S. Σαυ idem ac στυμα : & unde utrunque hoc nomen. Thrasy Machi Sophistæ epitaphium. Σαυόρα. Κίπνα. Differunt Καπποφόροι, & Κοππύλαι. Κοπυ. μὴ pro υἷ. Myticismus, vel moracismus. Capella, & Isidorus correctus. Refellitur eorum opinio, qui Y a veteribus, ipsoque Nasone, hya fuisse appellatum existimant. Quam recentia sint nomina punctorum vocalium apud Hebræos.

DE figuris diximus. Quemadmodum autem figuræ pro nationibus variant, ita & pro diversitate earundem varia sunt nomina literarum. Verùm cum simplicissimarum partium, simplicissimum esse nomen conveniat : rectiùs Latini nomen literis indiderunt, quod nudam exprimat potestatem (nisi quòd necessariò vocalis unica consonantibus adjienda fuit) quàm nationes aliæ plurium syllabarum iis nomina imposuerunt. Ita primæ literæ nomen Latinis est A, Græcis Alpha, Hebræis

Aleph, Chaldaeis Olaph, Indis Alefu, Assyriis ac Phœnicibus Aluz, Sarcenis Alehmon, Ægyptiis Athomus vel Arhoin, aliisque aliter : quemadmodam Thefeus Ambrosius docet, suâ in Chaldaicam, Syriacam, Armenicam, ac decem alias linguas introductione.

De nomine literæ **Q**, non usquequaque recta est vulgaris appellatio. Nam cum **Q** scribamus, quoties eam **V** sequitur, cum altera vocali in eapse syllabâ; **C** verò utamur, si una tantum vocalis consequatur; cur non *Qu*, hoc est, *Qui* erit germanum literæ nomen? Nam in *Cu* non est audire genuinum sonum, qui est in *equus*; sed qui est in *cajus*. Neque iccirco essentia, sed accidente differunt **C** & **Q**; quia alioqui (ut supra quoque dicebamus) in *ango*, atque *anguis*, **G** non fuerit una litera, cum non pronuncietur utrobique uno planè modo. Nec ignoro, Scaligero videri, hoc quoque loco debuisse diversam constitui literam. Sed huic argumentum jam superius occurrimus, cum diceremus, diversitatem eam soni non esse à literæ ipsius **G**, aut **Q** natura; sed sequentis literæ, cum in *anguis*, & *aqua*, post **G**, & **Q**, **V** liquefcens consequatur; non item in *ango*, & *acu*. Aut profectò, quod dixi, responderi debet; aut fatendum est, **Q** esse è duplicium numero: quâ & ipsâ de quaestione abunde antea dictum nobis. At non video, quo pacto argumento isti obviam ire queant, qui semper post **Q** adscriptum eunt **V**: quandoquidem, hoc apposito, nihil superest præter **C** simplex! Olim quidem, ut supra dicebamus, non defuere, qui **Q** non literam putarent, sed notam duas in se literas continentem; verum hi, teste Velio Longo, **V** præterito scribebant **QIS**, **QID**, **QÆRET**: pro quo alii, **V** retento, sed **C** servato, malebant, **CVIS**, **CVID**, **CVÆRET**.

Imprimis autem mutatio nominis contigit in literis Græcis. Nam veteres non *Αιλὼν* dicebant, uti nunc fit, sed *EI*; neque *Ο μικρὸν*, sed *ὄν*; neque *Υ μίλιον*, aut *Ω μέγα*, sed *Υ* & *Ω*. De *E* & *O* probavimus supra. De *Υ* indicat hoc Terentiani Mauri:

Tertiam Romana lingua, quam vocant Υ, non habet.

Hujus in locum videtur V Latina subdita,

Que vicem nobis rependit interim vacantis Υ.

De *Ω* argumento est hoc Aufonii:

Et suprema notis adscribitur Argolicis Ω.

Par consonantium ratio. Nam priscei pro *σίγμα* dicebant *σάν*, idque ab Hebræo *Sin* sive *Schin*, converso **I** in **A**, qui Syrorum mos. Herodotus lib. 1: *Τὸ Δωκεῖός μὲν Σάν καλέουσι, Ἴωνες δὲ σίγμα. Quam literam Æores quidem vocant San: Iones autē Sigma.* Pindarus apud Dionysium Halicarn *†*. *Πεν μὲν πεῖτε ὀνομάζουσι φωνήν τε διδυράμβων, & τὸ Σάν κλέδαλον ἀνθρώπων. Prius quidem*

quidem non recipiebant homines in dithyrambos iunceas exilesque vocales, & adulterinum S. Quem locum etiam Athenæus, sed paullo corruptius, citat in x, & xi. Non incommodè tamen ex eo pro *ἀδελφοί* legere possis *ἀπό σωμαίων*. Ut sententia fit, Prius ab ore cecidit S adulterinum cum exilibus & tenuibus vocalibus: quales duæ illæ E, & I: non O, uti legere est apud maximum virum Casaubonum*: multò minus A Doricū, quod Sylburgius † credebat: quia nempe *γενόμενῃ* putaret dici literas latiore oris diductione prolatas. Etiam Thrasymachi Chalcedonii nomen ita descriptum fuit epigrammate eo, quod monumento ejus inscriptum: ut ex Neoptolemi Pariani libro de Epigrammatis retulit Athenæus in x:

Τὸνομα Θήτα, ῥω, ἀλφα, σάν, ὦ, μῦ, ἀλφα, χι, ὦ, σάν.

Πάεις Χαλκεδών· ἡ δὲ τέχνη σοφία.

Nomen theta, rho, alpha, san, y, my, alpha, chi, om, sin.

Patria Chalcedon: ars sopherie studium.

Atque hinc est, quòd equi, quibus literæ hujus figuram inusserant, *σμοράι*, quasi *σάν φορέτες*, vocarentur: ut scribit Eustathius ad Iliad. κ. Nichil verò mirandum, si Græci, & *σάν*, & *σίγμα* dixerint, cùm fecerint hoc Orientalium exemplo. Nam Hebræis geminum est S, Sin, & Samech. A Sin, ut diximus, est *סן*: à Samech est Samechia, unde, vocali mutatà, & præterea, trajectis consonis, est Sigma. Nec mirum, si geminum Hebræis S fuerit, cùm non eodem semper modo S sonet. Nam quantò aliter S effertur in Belgicò *salbe*, hoc est, *unguentum*, quàm in Latino *salve*, hoc est *χαίρε*. Imò cum corruptè vulgò C efferramus ut S, in voce *cinisius*, priori loco alius S, quam in altera syllaba, sonum audimus. Et fortassè eo modo Hebræis olim *Sin*, & *Samech*, differebant: etsi paullo aliter vulgò distinguunt.

Quemadmodum autem *σάν* pro *σίγμα* dixere: ita, si eundem Eustathium audimus, etiam *κόππα* pro *κάππα* dicebatur, *καὶ γλώσσαν*, hoc est *τὴν ἀπέξενωμένην διάλεκτον* †. Indèque, quibus K inustum, *καπαλαίαι* dicti sunt, ut idem scripsit, itémque scholiastes Aristophanis in Nubes, & ante eos Hesyehius. Sed de *κόππα* fugit eos ratio. Nam quibus nota K erat, dicti *καπποφόροι*; quomodo Lucianus *ἀπὸ ἀπείδευτον* † appellat: *Ἰππην* * *κίσιον* † *κίσιον* indè *κίσιον*. At *καπαλαίαι* signum *κόππα*. Hoc est *Κοππε*, prout veteres Syri nominabant, pro quo posteriores dixerunt *Kyph*. Erat autem *Kopbe* ejusdem potestatis ac Latinorum Q. ac in numero valebat xc: quemadmodum cùm è glossis discere est, tum Mario Victorino lib. ι, & veteri Critico apud Bedam. Plura de eo Eusebianæ Scaligeri animadversiones.

Pro *μῦ* dixere & *μῶ*, ut testis Eustathius, initio commentarii in Il. γ:

* in Ath. lib. 10, cap. 21.
† not. in Hesyehio.

* Notum perogram.

* *κίσιον* indè *κίσιον*.
* Hic vero habet equum Medicum, vel Centauro situm, vel Cypripotam.

ut non improbem, qui, cum μ nimis condensatur, vocant *motacisimum*. Malim tamen *mytacisimum*. Vulgo *metacisimus* vocatur. Atque ita legitur quoque apud Capellam lib. v, & Diomedem lib. 11. Sed *mytacisimus* rescribendum. Vel, si id malis, *motacisimus*: ut est apud Isidorum lib. 1. O-

* lib. 4. insitius.
Orat. cap. 2.

† Metamorph.
lib. 10.

Fig. cap. XXI. Atque hoc jamdudum in Oratorii * monitum nobis. Etiam de litera γ aliquid dicendum. Quidam enim scribunt, à vulgo *phya*, à doctioribus *hya* appellari: eoque ita legunt apud Nasonem †.

*Ipse suos geminus foliis inscribit, & hya
Flos habet inscriptum funestaque litera ducta est.*

Et sanè *hya* disertim habent hic veteres membranæ nostræ: *hya* quoque invenimus in editione Veneta anni MDCCC LXXXVI. Sed genuina lectio est, quam Aldus expressit, — *Folii inscribit, & AI AI*

Flos habet inscriptum. Theocritus Idyllio x:

*Και * τὸ ἴον μέλι ἐν τῇ, & ἡ γρανία ἰακύνθος.*

* Et viola nigra
est, & nota in-
scripta Iyacin-
thos.

Quem in locum ita Scholiastes: *Τὴν ἰακύνθον φασὶν, διὰ τὸ ἰμάλας ἢ Αἰώντος ἀναδεδῆναι, τὴν ἐν Τροίᾳ μανέντος. διὰ τοὺς τὰτο ἔχει ἐγγεγραμμένον, αἰ αἰ, τὴν ἀρχὴν ἢ ἰμάλας, ἢ Αἰώντος. διὰ τὸ ἐν τῇ γρανίᾳ τὸν ἀντὶ τῶν ἔργων. Hyacinthum ajunt e sanguine Ajacis productum, ejus, qui apud Trojam furore correptus fuit: ac propterea habere inscriptum, AI, AI, initium nominis in Ajace. Hinc igitur eum notis inscriptum dicit.*

Atque inde etiam lucem capit Maronis illud in Eclogis:

Dic quibus in terris inscripti nomina regum

Nascantur flores; & Phyllida solus habero.

At γ vocari *hya* nemo unquam veterum dixit. Neque etiam V est geminus nota, quam foliis inscriptam fuisse ait Naso; sed, uti diximus, αἰ αἰ. De Græcarum literarum nominibus ista sufficiant.

Accedo ad Hebræos. Vocalium appellationes vulgares, valde sunt recentes. Nam qui ante sex vel septem secula scripsere, solum nominant Cametz, & Patach: ac sub Cametz comprehendunt Tzeri, quod appellant Cametz parvum: sub Patach verò complectuntur Segol, quod Patach parvum nominant. Reliqua vocalium punctorum nomina solum in iis legas, qui circa annum Christi MDCCC, ac deinceps claruere. Cæterum ipsa hæc vocabula τὴν Cametz & Patach, sunt à Masorethis, punctoꝝ iuventoribus. Prioris ut punctis omnibus, ita & illis artis nominibus caruerunt. Eaque ratio est, cur in universo Thalmude nullum vocalis nomen technicum legatur. Nec aliud est in causa, cur nomina earum vulgata non sint purè Hebræa; sed linguæ illius mixobarbaræ, quæ posteriorum fuit seculorum.

Consonarum nomina antiqua sunt: ut arguit, quod Iod à Christo nominatur

minatur apud Matthæum. In veteri instrumento nullum reperias nemen. Nam de **T** *tau* apud Ezechielem quod ajunt, valde falluntur. Verba prophetæ sunt cap. ix, 4: **תו תויתו** *vebitvita tau*. Quod notat, *signa signabit*, juxta Aquilam, & Symmachum: qui **T** *tau* vertère *sign.m*. Ac favet huic interpretationi etiam Ionathas, paraphraſtes Chaldæus. Theodotio tamen retinuit Hebræum *Tau*: unde colligi solet, literam ultimam intelligi debere, eaque significari salutare Sospitatoris nostri mysterium. Sed metuo ne obſtet, quod figuram quidem crucis videre fit in Græco **T**, at non item **Tau** Hebræo, vel etiam Samaritano. De Samaritano aliter ſcio B. Hieronymus: cujus verba jam antè adduximus. Sed falſum fuiſſe ſanctiſſimum virum, ex Phœnicio cognoſcimus alphabeto. Eadem enim Samaritanæ, & Phœnicia literæ, fuerunt, ut ſuperius dicebamus.

CAPVT XXXIII.

Literis etiam accidere ordinem, atque eorum cognationem inter ſe. Quis naturalis ſit literarum ordo. Quoties apud Hebræos conſonarum ſingulæ in Scripturis legantur.

Ordinem Prifcianus † non reponit inter literarum accidentia; ſed ait, ſub poteſtate comprehendi. Verùm omnino hæc diverſa ſunt. Certè **C** in ordine eum apud Latinos locum obtinet, quem **T** apud Græcos, quæ tamen poteſtatem habent diverſam. Ad ordinem pertinet, cur **A** primo loco conſtituatur; meliusne Græci **T**, an Latini **C** præmittant; rectène **F** ponatur ante **G**, cùm conſtet ejus figura è duobus **T**; unde factum fit, ut **H** eum apud Latinos obtineat locum, quem apud Græcos **Η**τα; ac ſimiles quæſtiones; de quibus, more ſuo ſubtiliter agit Ceſar Scaliger lib. I de Cauſſis L. L. cap. xxviii. Multum verò ad tallum notiitiam confert collatio ordinis apud Latinos, & Græcos, cum eo, qui tum eſt apud Hebræos ſive Iudæos, tum Phœnices, ac Samaritas.

Quod ſi ordinem naturæ in literis Latinis ſervare animus foret: primum jure dederim quinque vocalibus, **A, E, I, O, V**. Poſt vocales nomen ipſum indicio eſt ſequi debere ſemivocales: ſed illas, quæ ſcriptioni planè neceſſariæ: quales item quinque, **L, M, N, R, S**. Inde mutæ ſequantur, non omnes, verùm ſex illæ, quibus itidem carere non poſſumus, **B, C, D, G, P, T**. Tum conſequantur literæ non neceſſariæ: primum vocalis **Y**; hinc conſonæ, ſed ſimplices, **K, & Q**: tum duplices, **X, & Z**. Ultimum locum obtinet **H**: ut quæ nec litera ſit, nec literarum compendium, ſed ſpiritus duntaxat.

Atque ex his nec difficile ſit ſtatuerè de literis Iudæorum. Vulgaris autem

† lib. I, cap. de accidentibus literarum.

autem ordo proponitur nobis sapius in Scripturis : pluribus locis semel duntaxat, ut Psal. xxv, & alibi. At octies psalmo cxi: item sexies in Ieremia threnis : in uniuersum autem uno & viginti locis.

Quoties verò unaquæque consona in Lege, Prophetis, & Hagiographis, usurpetur; cognoscere est ex Hebræis Rabbi Sadaïæ versiculis, qui hodieque existant. Numeros eos notis barbaricis subijcimus.

א	4	2	3	7	7.
ב	3	8	2	1	8.
ג	2	9	5	3	7.
ד	3	2	5	3	0.
ה	4	7	5	5	4.
ו	7	6	9	2	2.
ז	2	2	8	6	7.
ח	2	3	4	4	7.
ט	1	1	0	5	2.
י	6	6	4	2	0.
כ	4	8	2	5	3.

ל	4	1	5	1	7.
מ	7	7	7	7	8.
נ	4	1	6	9	6.
ס	1	3	5	8	0.
ע	2	0	1	7	5.
פ	2	2	7	2	5.
צ	2	1	8	2	2.
ק	2	2	9	7	2.
ר	2	2	1	4	8.
ש	3	2	1	4	8.
ת	5	9	3	4	3.

Hæc curiosa nimis opera videtur : nec tamen penitus inanis est, quia nonnihil facit ad integritatem Scripturarum conservandam.

De cognatione & affinitate literarum hoc loco differere animus nō est, quia de ea fusè agemus in Originum libris. Interea vide sis Fabium lib. 1, cap. 1v, cujus lemma de Grammatica, Priscianum lib. 1, cap. de literarum numero apud veteres, Angelum Caninium in Hellenismi Alphabero, Cæsarem Scaligerum lib. 1 de causs. L. L. à cap. xx usque ad xxxv.

CAPUT XXXIV.

Varij scribendi modi ad tria genera revocantur. Egyptij sinistrorsum scripsere, & unde eum morem acceperint. Rudior is scribendi modus est nostro. Βυσποφιδὺν γράφειν. Sic exaratae leges Solonis. Taprobanenses versum scripturi à summo deorsum procedebant : uti & hodie Indi. Ταροcon quid, & unde id nomen. Vtrium Gathi in scribendo βυσποφιδὺν scripserint, sed prius ascendendo, hinc descendendo.

Non inutile verò, nec injucundum erit, si deinceps exposuero diversos scribendi modos. Nam & ea res ad Grammaticen pertinet. Variant autem modi illi trifariam. Primum pro motu locali, qui alius Hebræis, sinistrorsum scribentibus; alius Romanis, & Græcis, qui dextrorsum

trorfum progrediuntur. Præterea variant pro ratione instrumenti , quo scribitur, ac materiæ, in qua scribitur. Alia enim scribendi ratio est, cum æri incidimus literas : alia cum in charta eas calamo pingimus. Denique diversitas est pro majori minori que notitia inter homines. Quippe alia ratio est obvia aperta que; alia non vulgo solum incognita, sed multis etiam eruditorum, & elegantium hominum ignota. Videamus primò de diversitate ratione loci, & ejus, unde, & illius, quò progredimur.

Modus is est quadruplex. Primus est à dextra sinistrorfum. Qualis Hebræorum, Chaldæorum, Syrorum, Arabum, multarumque aliarum Orientis gentium : etiam Ægyptiorum, ut testis est Herodotus in Euterpe. Hunc morem eos accepisse ab Hebræis, verisimile est: imò Herodotum hoc dicere, ait vir eruditus, Hermannus Hugo * : sed aut valde memoria me fallit, aut apud Herodotum de hoc silentium est. Est verò hic modus, ut cæteris antiquior, ita rudior atque imperfectior. Natura etiam animantium, contra quàm hîc fit, prius se movet dextrorfum : quomodo &, acturi aliquid, brachium non attrahimus, sed explicamus. Imò Hebræi ipsi, et si literas componentes procedant sinistrorfum, in singulis tamen literis efformandis prius effingunt sinistriorem, hinc dexteriorem partem. Huic modo alter successit. Nam morem quidem vererem hactenus retinebant, quòd primò à dextra sinistrorfum irent : sed ubi ad sinistram paginæ partem devenerant, inde, quia is se locus primò offerret, dextrorfum in scribendo recurrebant. Antiquissimis Græcorum hic mos placuit: atque id vocarunt *βυστροφὸν γράφειν* †, quia lineas ducerent, uti boves in arando ducunt sulcos. Liquet hoc ex Pausaniæ Eliacorum priori; ubi narrat, ut Cypselidæ in memoriæ arcæ, in qua servatus erat Cypselus, dicarint Olympiæ arcæ: ejus arcæ inscriptiones fuisse *γραμμάσι τοῖς ἀρχαίοις*, literis antiquis, hoc est Ionicis: sed formam scribendi fuisse aliam, quæ *βυστροφὸν* dicitur: nã, inquit, *ἀπὸ τῆς ἀριστερῆς ἔπις ἐπιτρέχει τῷ ἐπιπὼν τὸ δεξιότρον, ὡσπερ ἐν διαυλοῦ δριμυῖ.* *A superioris versus sine continuo sit versura ad initium sequentis, eâ ratione, quæ curriunt in diaulo.* Similiter Heclychius *βυστροφὸν ἔπις ἐλερον, ἐπὶ ἀν ἐμίως τοῖς ἀροτριώσι βυστὸς ἀντιστροφῆς ποιῆ τις. ἐλερον δὲ ὅτι ἔ γράφειν πρὸς τὸ τοῦτο.* *βυστροφὸν* dixerè, quando instar arantium bovm versuram quis facit. Dixerè, inquit, quia eo modo scribatur. Antiquitatem scripturæ ejus etiam ostendit, quòd *βυστροφὸν* exaratæ erant leges Solonis : ut auctor est Didymus : cujus de eo verba apud Harpocracionem habes, ubi explicat, quid sit, *ὀκτάτρον νόμος*. Eademque Suidas exscripsit, sed Didymi nomine præterito : ut observatum v. cl. Joanni Meursio, Atticarum lect. lib. 1, cap. XXI I. Ex Latinis hunc modum refert Isidorus, lib. VI Orig. cap. XII I : *versus*, inquit, vulgo vocati : quia sic scribebant antiqui, sicut aratur terra. *A sinistra enim ad dex-*

* de primis
betasibus

† nisi versus
bovm scribere

icram primum deducebant stilum : deinde convertebantur ab inferiore , & rursus ad dexteram versus : quos & hodie rustici Versus vocant. Mirum autem, quod nonnullis traditum, & ex his Naclero generat. LIV, Hebræos *βυσροφονδὸν* progressos usque ad tempora Esdræ : eum primum instituisse , ut à dextra sinistrorsum scriberetur. Quod si est , immutandus sit ordo modorum , quos posuimus. Tertius scribendi modus est à sinistra dextrorsum : ut faciunt Græci, Latini, Germani, Illyres, alii. Quartus modus est, ut à summo in imum deveniatur. Quomodo incolæ Taprobanæ , quæ in Australi est Oceano , jam olim scripsere ; teste Diodoro Siculo, penè extremo libro II : Γράφουσιν ἐπὶ τῆς εὐρυῆς ἐν εἰς τὸ πλάγιον ἐκείνοντες, ἄσπερ ἡμεῖς, ἀλλ' ἀνωθεν καὶ κάτω καθ' ἄνωγας εἰς ἑρθεῖν. Scribunt versus non eos in transversum extendendo, ut nos ; sed à summo eos in imum rectà deducendo. Hodieque hoc scribendi genus obtinet apud Indos : ut proditum à Ioanne Francisco Poggio Florentino , in lib. de varietate fortunæ , ubi Indiæ mirabilia enarrat. De Sinentibus idem memorat Nicolaus Trigaultius lib. I Sinensis expeditionis cap. v. *Tapocon* hoc scribendi genus dicitur Græcis. Festus : *Tapocon* Græci soliti sunt appellare genus scribendi deorsum versus , ut nunc dextrorsum scribimus. Si genuina hæc est scriptura (variant enim codd. MSSi) vocem hanc Græci acceperint à Phœnicibus Syris, Hebræis enim *פּתח* *hapach*, hoc est, *vertit, convertit, evertit, subvertit* : cuius futurum *פּתח*, *tabach*, hoc est, *invertes, evertes, pervertes* ; unde *tapocon* : quia cùm Phœnices sinistrorsum, Græci dextrorsum scriberent, utrumque facerent *βυσροφονδὸν καθ' ἄνωγας* : hic diverso ac perverso modo, non ad alterutrum latus, sed deorsum proceditur. Nec tamen hoc genus planè ignorarunt Græci. Nam est in secundo primis carminis ejus , quod *ἀνπεσυχὴς* à Tullio quoque vocatur in secundo de divinatione : *Tum verò ea, quæ ἀνπεσυχὴς dicitur, cum deinceps ex primis versus literis aliquid conneclitur.* Atque addit, ita sententiam prætexi tum carmini Sibyllino, tum Ennians quibusdam.

Existimet aliquis, & quintum esse modum. Nam si, ut Græci, scripsere non dextrorsum modò, sed etiam *βυσροφονδὸν* ; quid impedit, quo minùs scribatur, non deorsum modò, sed & redeundo mox sursum, itidem *βυσροφονδὸν*. Rectè sanè : verùm si modos scribendi, quotquot afferri possint, producere animus sit ; non jam quinque solùm fuerint, sed quatuor & viginti ; quod pridem aliis demonstratum , inque his Hugoni Hermanno : sed nobis sermo de iis, qui sunt, vel fuere in usu. At quintum illum nulla gens usurpat. Fateor de eo quoque refragari nobis Zuingerus lib. I , vol. IV : ubi ait, *secundum longitudinem à summo ad imum, & hinc rursus ascendendo, veluti per spiritus (quales Sol annuo motu per Zodiacum facere dicitur) scripsisse* *Quibus veteres in faxis vetustissimis, quæ etiamnum existunt.* Atque hujus rei autorem

Ætorem laudat Olauum Magnum, Archiepiscopum Vpsalensem : qui hac de re agit lib. I, cap. VII ; sed is quidem dicit, Gothos faxis solere inscribere res gestas : at illud alternis versibus nunc descendendo, nunc ascendendo fecisse, non dicit. Vti nec Ioannes Magnus : qui fratris sui, cui & in Archiepiscopatu successit, sententiam adducit, de Gothis lib. I, cap. VII.

CAPVT XXXV.

Mamus pro stylo. Γλῶσσιν, cælum, cæstes. Stylus prius ferreus, exinde ossis; idque ob periculum, quia ferreo alii alios vulnerarent. Atque ut postea videretur usus ferrei, & simul periculum: cuius rei aliquot exempla. Spongia delictilis. Saxis & lateribus literas insculpsere, Hebræi, Babylonii, Phœnices, Græci, Romani. Cimbri. Etiam plumbeis luminis ad eam rem usi: quæ improprie admodum Plumbivolamina. Verius charta plumbea: quod male in Tranquillo damnat Gulianinus. Lysimachi de ea locus. Gelenii in eo tralatio rejecta. Æs quoque ad hoc usurparunt: in o & argentum. Ab ære decursum ad tabulas ceræ.

Accedo nunc ad alteram diuisionem: secundum quam vel incidendo scribitur, vel pingendo. In priori duo spectantur; instrumentum, quo literæ inciduntur, & materies, cui inciduntur. Instrumentum vel est naturale, vel externum. Naturale est manus: quæ & ipsa interdum vicem præstat styli. Huc refer, quod Belsæ hazelæ, sive, ut Græci vocant, Belsæhafare, ultimo Babyloniorum rege, epulante, muro inscriptum fuit, MANE, THECEL, PHARES, hoc est, *numeravit, appendit, diuisit*, ut est Danielis cap. v. Proprièq; magis eo pertinet, quod Christus de adultera sententiam rogatus, pavimento eam inscripsit, ut est Ioan. cap. viii. Etiã de captivo narrant, ut cum penna & atramentum negarentur, unguibus ad ferrum modum succrescentibus, pro pennâ; carbone autem salivâ vel urinâ temperato epistolam ad amicos perscripserit. Externum instrumentum est stylus: qui primò ferreus fuit. Antiquissimi enim literas faxis & lateribus insculpsere, ut postea dicam. Hoc instrumentum ut Græcis γλῶσσιν, sic Aufonio † dicitur *cælum*. Sed & *cæstem* vocant, ab eadem origine. Nam ut à †, *rego, reges, à volo, voles, posteaque veles*, sic à *cælo, cæles*. Vnde patrius calus *cæltis* & κῆ συρκοπέλω *cæltis*. *Cæltis* vocem habemus in veteri lapide apud Aldum *, & Gruterum †: *Nam neq; hic atramentum, vel papyrus aut membrana ulla adhuc, sed malleolo, & cælte literarum flex.* Legas & apud veterem Iobi interpretem cap. xix. *Quis mihi det, ut exarentur in libro stylo ferreo, aut plumbeo luminis, vel cælte sculpanur in silice?* Ita in MSSis & nostris, & aliorum, invenimus: seque similiter in xvi suis reperisse, ait Lucas Brugensis. Neque ignoro,

ignoro, in multis etiam MSSis legis certe: item in Complutensibus, Stephanicis, Regiis, & Hentenianis, seu Lovaniensibus. Verum non dubium, quin *celte* scripserit interpres. Quâ & lectione tueretur Casaubonus, in lib. VII Athenæi cap. xx, & Molina disput. in Thomam. Ac retinet quoque Pineda. Porro ferreo hoc stylo usi etiam, postquam non in saxo, sed cæratiss tabellis, literas exararunt. Quæ de re sic Isidorus lib. VI Originum cap. IX: *Græci, & Thuscæ, primum ferro in ceris scripserunt*. Postea, quia *σιδερον* * non liceret, quo gladii & pugiones vetabantur, graphius ad vulnerandos alios abuti cœperunt. Quin eo fine, ut alios vulnerarent, graphia etiam acquirebant. Ita Antyllus quidam, teste Plutarcho in Græchis, *γενεσθαι μετ' αδεις νετερονος, επι αὐτο πιποινες δερομεναι* magnis confossus graphiis, quos cum in sinem compulisse sibi dicebantur. Propterea interdictus & graphii ferrei usus fuit. Quod pertinet illud ab Isidoro adductum: *Ceram ferro ne cædio*. Iussi autem pro graphio ferreo uti oleo. Vnde T. Quintius Atta in Satyra:

Vertimus vomerem in ceram, mucronique avemus offeo.

Charisius etiam in primo citat ex Varrone: *Offe scribebant*. Et illud ex Fitinio:

— *Velim ego offe arare campum ceræum.*

At postea iterum rediit usus ferrei styli. Hinc Martialis lib. XIV, epigram. XXI:

Hæc tibi erunt armata suo graphiaria ferro.

Si puero dones, non leve minus erit.

Sed rediit & tum periculum. Sic Casæ, ut apud Plutarchum est & Appianum, sive, ut Suetonius t ait, *Cassi brachium arreptum graphio Casæ irajecit*. Idem Tranquillus in Caio †: *Cum discerpi Senatorem concupisset, subornavit, qui ingrederentur curiam, repente hostem publicum appellantes invaderent graphiisque confossum lacerandum cæteris traderent*. Seneca lib. I de Clementia cap. XIV: *Erixonem, equitem Romanum memoria nostrâ, quia filium suum flagellis occiderat, populus in foro graphiis occidit*. Etiam B. Cassianum, cujus memoriam Romana celebrat Ecclesia Idibus Augusti, apud Forum Syllæ scelerati discipuli graphiis suis confodere: ut Prudentius refert *σενεκου* hymno IX, & ex eo alius prosa oratione apud Surium Tom. IV.

Vti autem graphio sive stylo scribebant: ita in charta deletitia, (qualis *palmipfestus* Catulli, & Ansonii libri *liturarii*) ea, quæ scripserant, spongiâ debebant. Vnde Varro Modio:

Si displicebit tam tibi latum mare,

Tantum parato spongiam deletilem.

Materies, in quâ literas incidebant, fuere saxa, lateres, plumbum, æs. De saxis

* *σιδερον* cædi non liceret.

in Julio Cas. cap. 82.

cap. 28.

faxis & lateribus notum ex eo, quod de Sethi duabus columnis superius ^{cap. 9.} ex Iosepho adduximus. De lapideis Mosis tabulis mitto, ut notissimum. Etiam Plinius lib. VI I, cap. LVI refert, Babylonios, ac Phœnices, leges atque instituta sua inscripisse coctis laterculis. Ægyptii itidem, ante papyri usum, notas suas hieroglyphicas insculpere faxis solent. Quod Lucanus nos docet lib. III :

*Nondum sumineas Memphis contexere biblos
Noverat : & faxis tantum volucresque feræque,
Sculptaque servabant magicas animalia linguas.*

Græcis quoque & Romanis scribi solere, fatis indicant columnæ, & monumenta, quæ hodieque supersunt. Indeque Horatius lib. IV, Ode VII I :

— Incisa notis marmora publicis.

Etiam Saxo Grammaticus in præfatione historiæ Danicæ locuples testis, Danos literis suis, quas *runer* dixere, non in ligno modò, sed & cautibus, incidisse gesta majorum. De plumbo arguit illud antè memoratum è Iobi cap. XIX, 23, 24. *Quis mihi det, ut sermones mei exarentur in libro, & stylo ferreo in plumbi lamina?* Etiam Hesiodi ἐργὼν ἔμπροσθεν in pluribus laminis exaratorum meminit Pausanias in Bœoticis. Plinius quoque lib. XIII, cap. XI, auctor est, post pugillares *Plumbeis voluminibus monumenta publica confici capta*. Vbi *volumina* improprie dixit, pro *laminis plumbeis*: quæ non voluntur, unde *volumini* nomen. Itaque proprie magis idem auctor *plumbeas laminas* vocat lib. XXXIV, cap. XVI I. Ac similiter *lamellis plumbeis* literas incisas dicit Frontinus lib. III, cap. XIII. *Chartam plumbeam* appellat Suetonius in Nerone cap. XX. Guilandinus non dubitat hoc dammare in tam erudito scriptore, atque ait, non *chartam*, sed *papyrus plumbeam* dicere debuisse. Atqui papyrus est nomen materiæ, quæ planta est, non plumbum: charta verò dicitur ab usu: eoque & ex papyro, & aliunde fit charta. Ridiculè igitur dicatur *papyrus plumbea*; rectè *charta plumbea*: quomodo & locutus Lyfimachus Alexandrinus: cujus quidem ætatem exactè dicere non possumus; sed antiquitatem tamen arguit, quod ejus meminerit Flavius Iosephus libro I adversus Apionem; ubi ex ejus historia Ægyptiaca fragmentum de Iudæis adfert mendaciorum plenum. Inter cætera memorat, ut Bocchoris, rex Ægyptius, Iudæos lepræ ac deperigine laborantes jusserit eis *μολοβδίνης χαρτῆς ἐνδύσασθαι*, hoc est, *plumbeis chartis involutos*, in mare dari præcipites. Doctissimus vir, Sigismundus Gelenius, vertit *plumbeis laminis*. Rectius facturus, si cum Tranquillo chartæ vocem reservaret.

Pro plumbo, quod flexile, maluerit postea æs. Cui acta publica incidere :

dere : ut testis est Dionysius Antiq. Rom. lib. x , Suetonius in Julio , & auctor historię Asmonęorum sive Maccabęorum lib. I , cap. VIII . Moremque hunc leges incidendi æri respexit Ovidius , cū in Metam. ait :

— *Nec verba minantia fixo*

Ære ligabantur.

Galli autem & argentea habuere monumenta publica ; ut de iis auctor est Tritthemius lib. I breuiarii Annal. Franc.

Præterea literę incidebantur tabulis ceratis . Stylus , quo in cerâ usi , mucronem habebat ad literas formandas : in summo erat planus ad ali- quid delendum . Quod Horatio est *stylum vertere* , hoc est , delere , ut corri- gas . Vtrumque usum scitè expressit Prudentius hymno IX , de Cassiano Martyre :

Inde alii stimulos , & acumina ferrea vibrant ,

Quâ parte aratis cera sulcis scribitur .

Et quâ scēti apices abolentur , & æquoris hirti

Rursus nutescens invenitur ærea .

Denique & literę inciduntur pugillaribus gypso illitis ; cui modo , cū hodieque notissimus sit , non est quod insulam .

CAPVT XXXVI.

Calami Memphitici , Nilotici , Gnidii . Sinesinum mos penicillo scribere è pilis lepori- nis . Primo in malva & palma foliis scripturatum . Plinii lectio vetus defensa . V- trum malva , an palma , scriptioni aptior . Οσπαρισμός , ενουδελεφροσε , πεδαισμός . De hoc ab Henrico Stephano recessum . Liber quid proprie . In tilia seu philyra olim scriptum .

Hactenus de literis incisus . Sequitur de pictis . Vbi spectantur tria : instrumentum quo pingitur , materies in quâ pingitur , & materies quâ pingitur . Ac instrumentum quidem primò fuere arundinei calami , postea verò avium pennæ . Calamorum optimi habebantur , qui cresce- rent juxta Memphim , Nilum , vel Gnidum . Plinius lib. XVI , cap. XXXVI : *Calami Ægyptii maxime , & Gnidii , chartis seruiunt .* Martialis lib. XIV , Epi- gram. XXXVIII :

Dat chartis habiles calamos Memphitica tellus .

Niloticus calamus celebratur Appulejo lib. I Met. Aufonius similiter *Me- lonis filiam* , vel potius *paginam* * dixit . Nam Nilus olim *Melo* . De quo in In- stitut. Oratoriis diximus . De pennâ est hoc Iuvenalis sat. IV :

— *Tanquam & diversis partibus orbis*

Anxia præcipiti venisset epistola pennâ .

* *Paginam* pro filiam refertur epus Aufonium debere , non ut in Commentariis Institut. Orat. lib. 4 , cap. 11 . fct. 5 .

Sententia poetæ est, tantos esse animorum morus, ac si epistolâ celeris nuncius Romam apportaretur de provinciæ alicujus rebellione. Vt certissimum sit, eos falli, qui pennæ nomine columbam credunt signari, aut aliam avem literarum portatricem. Porrò cum nunc pictores solum penicillo utantur: apud Sinenses etiam in scribendo usus est penicilli, quem atramento tingunt: soletque is esse è pilis leporinis, ut auctor est Nicolaus Trigaultius Exped. Sin. lib. I, cap. XIV.

Materiem, in qua pinguntur literæ, initio arbores, hinc quadrupedia, postea & sintea præbuere. Ex arboribus huic rei primò folia interservierunt, postea libri, sive interior corticis tunica, postremò & tabulæ dolatæ. De foliis indicio sunt, quæ de Sibylla tradit Maro VI Æneid. Folia hæc præcipuè fuerunt palmarum, & malvarum. De palma testis Plinius lib. XIII, cap. II. De utraque Hydorus lib. VI, cap. XII. *Textilibusque*, inquit, *malvarum foliis, & palmarum*. Ut fallatur Guilandinus, qui apud Plinium pro palma jubet legere *malvam*. Malvæ illud boni, quod folia ejus molliora, cum asperiora sint palmæ. Sed alio vincit palma, quia folia malvæ ob mollietem vix sustinent calami mucronem: unde & necesse habebant glutine & aliis firmare. De malva elegantissimi supersunt versiculi C. Helvii Cinnæ ab Isidoro adducti:

*Hæc tibi Aratæis multum invigilata lucernis
Carmina, quis ignis novimus ætherios,
Lævus in aridulo malvæ descripta libello,
Prusiacâ vexi munera noviculâ.*

Vnde cognoscimus, rarum satis iis fuisse temporibus, grande aliquod opus malvæ inscribere. Alioqui non sodali is liber fuisset dono missus, qui in omnium penè bibliothecis esset, ac passim legeretur. Materies igitur donum commendavit, quia difficile esset scribere in malva, partim eo quod, ut dixi, vix toleret mucronem, partim quia etiam bullis est inæqualis. Quæ tamen vitia arte corrigebantur. Etiam nomina eorum, qui Athenis senatu movebantur, foliis inscribi solent: uti in *δσρακισμοσ* sive testulis eorum nomina populus signabat, quos vellet urbe excedere. Idcirco uti posterius hoc *δσρακισμοσ* dicebatur, qui populi erat: ita prius vocabatur *εμφυλλοφορησαι*, quæ erat Senatus. Vide Pollucem lib. VII, cap. V, Harpocratonem in *εμφυλλοφορησαι*, & Tzetzem Chil. XIII, cap. CCCCLXXXIX. Apud Syracusanos verò oleagino folio nomen ejus inscribebant, qui ob potentiam esset suspectior. Ac quinquennii exilio afficiebatur, cujus nomen sæpissime omnium in foliis legeretur. Testis Diodorus Siculus in XI, ubi ait hoc vocatum *πσλισμοσ*, eo quod inscriberentur nomina *πετάλω ελαίης*, folio oleagino. Ac Hesychio quoque propterea *πετ-*
λισμοσ

λισμός; exponitur ἰ σὺν φύλλων ἰσπρακισμός, ostracismus per folia. Hæc non fatis perpendit H. Srephanus, quando in Thesaurο suo ait, πελαγισμὸν sic dici, quia nomina in laminis signarentur. Nimirum absurdum ei videbatur, ut scriberetur in arborum foliis. Quasi non passim illud obtinuerit in Græcia, priusquam Ægyptus in Alexandri Macedonis potestatem venisset: ut disertim Plinius scribit.

Post folia in usu libri arborum, nempe illud, quod inter corticem & lignum. Nam proprie cortex, quod ultimum; liber, quod proximum, Hidorus lib. xvii Orig. cap. vi: Liber est corticis pars interior. Estque medium quoddam inter lignum & corticem. Item lib. vi Orig. cap. xiv: Liber est interior tunica corticis, quæ ligno coheret, in qua antiqui scribebant. De qua Virgilius: Sic altè liber hæret in ulmo. Unde & liber dicitur, in quo scribimus: quia ante usum chartæ, vel membranarum, de libris arborum volumina fiebant. Sed quin potius Plinium advoco? cuius illud lib. xi i i, cap. xi: In foliis primo scripturatum: deinde quarundam arborum libris. Arborea istæ imprimis tilia, seu philura, & papyrus.

De tilia prius dicam, quia paucis opus erit. Tilia, Græcis φιλύρα. De qua sic Suidas: φιλύρα εἶδος δένδρου ἔχον πλάσιον βύβλω παπύρου ὁμοιον. Tilia est arboris genus, quod librum habet similem byblo papyri. In libro philuræ seu tiliæ scribi olim solere, clarè testatur Herodianus lib. i, ubi de Commodo inquit: Λαβὼν γραμματικῶν τέτων δὴ τῶ ἐν φιλύρας εἰς λεπτιτὰ ἡσκημένων, ἐπαλλὰ ἢ τε ἀνακλάσει ἀμφοτέρωθεν ἐπιτυμένον γραφεῖ, ὅσας χεῖ τὰς τυκλὸς φουεῦθιναι. Sumto in manus libello, quales ex tilia tenuissimi & utrimque plicatiles sunt, conscribit in eo, quoscunque illa nocte interficere statuisset. Xiphilinus in Domitiano: Τὰ δὲ τιματὰ ἐς σαρδίνου φιλύραν διδύρον ἰσπρακίαι. Cum eorum nomina scripsisset in duplicibus tabulis tiliaciis. Martianus Capella lib. ii: Cernere erat, qui libri quantaque volumina, quot linguarum opera ex ore Virginis desuebant. Alia ex papyro, quæ cedro perlita fuerant, videbantur: alii carbasisis voluminibus complicati libri: ex ovillis multi quoque tergoribus: rari verò in philuræ cortice subnotati. Clara quoque illa Ulpiani verba: Librorum appellatione continentur omnia volumina, sive in charta, sive in membrana sint sive in quavis alia materia. Sed & si in philura, aut in tilia, ut nonnulli consueverunt, aut in quo alio corio; idem erit dicendum. Q. Septimius Romanus, si ipsi de se credimus, Dictyos Cretensis interpres, epistola ad Q. Arcadium: Libros ex philura in lucem producturi. Item auctor præfationis de vita Dictyos: De toto hoc bello sex volumina in tiliis digessit Phœniccis luevis. Et mox: Memoratas tiliis in stannea arcula repositas ejus tumulo condiderunt.

71. 52. ff. de le-
gati. lib. 3.

CAPVT XXXVII.

Biblus eadem ac papyrus, & quibus ea terris creverit. Charta unde dicta. Modus conficiendæ chartæ ex papyro. Intergerium. Προβουλαριον, non ἀποβουλαριον dicitur, & ita in similibus. Charta Hieratica, Augusta, Livia, Claudia, Amphithearica, Fannia, Saitica, Teniotica, Emporetica. Lapsus Isidori, Iocui, Guilandinum. Teniotica unde dicta. Tanis est Tzoar, & unde nomen.

A Tilia venio ad papyrus, de qua pluribus agendum. Ea erat planta Ægyptia duo cubita non excedens. Abunde de hac Theophrastus, Dioscorides, Plinius: ac præter hosce Galenus lib. VIII Simplific. Eadem dicebatur βιβλος, vel βιβλιος: unde βιβλιον vocata. Retinet hanc appellationem Lucanus lib. III:

Nondum flumineas Memphis contexere biblos

Noverat.

Nec tamen in sola Ægypto biblus crescebat: sed etiam in Cœle-Syria, Babylonia, India: alibi, quod constat, non item.

Aliud verò charta, aliud papyrus, vel biblus. Papyrus materies erat ex qua charta fieret. Nec papyrus chartæ datum nomen videtur, nisi cum epistolis salutaricibus inferviret. Est enim χαρτης Græcū à χαλεω*, ut ad verbum notet *saluator*. Vnde epistolam sic χαρτης Martialis lib. IX, epigr. CI:

Charta salutarix si modo vera refert.

Primus autem Cleon † in epistolis χαρτης usurpavit: primus, eo rejecto, βιβλιον † prætulit Plato*.

Modum conficiendæ ex papyro chartæ docet Plinius lib. XIII, cap. XI, & XII: *Præparantur ex papyro chartæ, divisio acu in prætenues, sed quam latissimas philuras.* Vbi clarè Plinio papyrus est totus scapus sive caulis: ex cuius libro plures philuræ fiebant. Vnde sequitur: *Principatus medio, acque inde scissuræ ordine.* Pro quo postea dicit: *Proximarum semper bonitatis diminutione ad deterrimas.* Ex his cognoscimus, uti cæpa tunicas habet multas, quas acu melius, quàm cultro dividas: sic papyrus folere dispesci in tenues philuras, iis acu à se invicem separatis, ita ut suo quæque ordine detraherentur. Mirum, id non cepisse Guilandinum; qui ad hoc non acus, sed cultri vel alius ferri operam requiri contendit. Porrò philuræ illæ acu separatæ ad modum cratis sterna solent super tabulam, sive asserem ligneum, madentem turbidâ Nili aquâ. Ea aqua contexebat & conglutinebat plagulas. Id contexere biblos vocat Lucanus, ut antea vidimus: quia nempe plagularum una staminis, altera substeminis instar se haberet. Similiter locutus Cassiodorus in XI: *Pulchrum planè opus Memphis ingeniosa concepit,*

concepit, ut universa scriba vestiret, quod unius loci labor elegans tenuisset. Plagulae ita contextae imponebantur praelo, ut humor exprimeretur. Praelo exemptae exponebantur Soli, ut magis siccarentur. Siccatae digerantur in scapum, qui summum erat philurarum xx: uti hodie scapus solet esse philurarum xxv. Verum nunc ita usus obtinet, ut fere pro scapo dicamus *volumentum papyraceum*: vulgo & *librum chartae* nuncupant: pro *phylura* autem *folium* usurpant. Sed de turbida Nili aqua quod dixi, non fuit perpetuum. Nam initio quidem ea affusa fuit marginibus, ut jungerentur schedae seu phylurae papyri. Postea autem pro Nili liquore fuere usi vero glutino. Constabat igitur charta duabus rebus, papyro & glutino: unde duo haec jungit Firmus apud Vopiscum. Quippe ait, *exercitum se alere posse papyro & glutino*. Nempe Aegyptius erat, ac tantas opes in papyro & glutino possidebat, ut has exercitui alendo sufficere existimaret. Glutinum illud, quia oris intergeritur, ut eas inter se jungat, à Plinio † *intergerium* appellatur. Atque ab hac glutinandi consuetudine primam schedam *πρωτόκελλον* vocat Iustiniani Novella xlv: uti Martialis ultimam schedam *εχαθηκόλιον*. Origo vocis à *κελλα* *glutinum*, non à *κέλον* *membrum*: quamquam sic Scaliger putabat: qui propterea *πρωτόκελλον* & *εχαθηκόλιον* scribebat. Similiterque dicta *μακροκελλα*, quibus modulus longior.

Chartae genera varia fuere. Quae majoris formae esset, dicta est *Hieratica*; quia hac annales, rituales, alique libri sacri ab hierophantis scriberentur. Sed non erat unius generis. Vna postea ab Augusto Caesare dicta est *Augustia*. Altera, in honorem Liviae Augustae, *Livia*, vel *Livianna* est appellata. Caeterum cum Augustae, ob tenuitatem, vix calami mucronem ferret: Claudius Caesar chartam reperit tenuiorem Liviae: minus tenuem Augustae: quae ex eo *Claudia* dicebatur. Post haec erat *Amphitheatrica*, sic nuncupata à loco, ubi fieret. Scio, Guilandinum legere, *Athribitica*: ut sic vocetur à praefectura Aegypti, cujus caput Athribis: de qua Strabo, Ptolemæus, Stephanus. Sed nihil impedit, quo minus Amphitheatro essent additae officinae, in quibus, quando nulli essent ludi amphitheatrales, chartae fierent. Nec enim Alexandria caruerit amphitheatro, urbs tantopere luxui ac voluptatibus dedita. Haec Amphitheatrica in Aegypto curata recurabatur Romae: cumque adiecta solum octo esset digitorum, malleo ita extendebatur, ut novem fieret digitorum. Ac dicebatur tum *Fannia* seu *Fanniana*, à nobili illo Grammatico Rhemnio Fannio Palæmone, qui chartarum habuit officinas. Quemadmodum & *promercalium vestium officinas exercuit*: ut de eo Tranquillus * refert: qui rei familiaris diligentissimum fuisse addit. Ejus epitaphium legere est in Aldi Orthographia †, & exinde in inscriptionibus Gruteri ‡. Post chartam Fanniam pretium

* de claris Grammaticis.

† pag. 779.
‡ pag. 643.

pretium suum erat *Saitice* : cui nomen dedit Ægypti oppidum Sais, Minervæ cultu, & Psammetichi regis sepulchro, inclytum : ut Strabo indicat in XVI I. Hac magis plebeja erat charta *Tænitica* : quæ prope Tæniam fiebat : hoc interpretor, τανίαν σελω †, quam inter Canopicam fossam & mare, statuit ibidem Strabo. Meminit ejus loci & Athenæus in primo. Ultima dignitas *emporeticæ* sive *emporeticæ* censebatur. Ea sic dicta, quia hac ἐμποροσι sive negotiatores merces suas involverent. Nam scribendo erat inepta : ut quæ ex scheda fieret cortici proxima. Atqui, ut è Plinio dicebamus, è medio papyri optima fiebat charta : & quo minùs aberat à medio philura, eò propiùs ad optimam accedebat : quò cortici autem propior, eò deterior erat.

Nec parum discriminis attulit chartarum, quas dixi, latitudo. Nam *hieratica Augusta* erat lata digitos XIII. Credo, *Liviana* XII. Sanè, quæ ἀπλῶς *Hieratica* dicebatur, digitorum fuit XI. *Fanniana*, X. *Amphitheatica*, IX. Pauciorum digitorum *Saitica*, & puto etiam *Tænitica*. *Emporetica* solum sex erat digitorum.

Porro pro *Augusta* charta pravè *Augustea* editum apud Isidorum lib. VI Orig. cap. X : ubi sex chartæ species recenset. Altera ei dicitur *Libyana*. Perperam sine dubio. Nempe ut iis temporibus *beneficium* pro *veneficium* dixere, similiaque : ita & *Libiana*, pro *Liviana*. Indèque error ille Isidori, ut Libyanam dicat vocari à Libya provincia. Tertium dat locum *hieraticæ*, de quâ satis antea. Quartum *Tæniticæ* : quam sic vocari ait à loco Alexandria, ubi fieret. Id valde adversatur Guilandino, qui *Tæniticæ* reponit apud Plinium : ut nomen dederit Tanis, quæ hodie *Damiata* : etli plerique Pelusium esse *Damiatam* credunt : parum memores, *Damiatam* adjacere Ægyptio Nili ostio secundo, quod *Tæniticum* dictum ; non primo, quod Pelusium vocatur. In quo ut valde Paullus Iovius est deceptus, quando *Damiatam* esse censet Pelusium ; imò & Pelusiam eandem urbem, ac Hierapolim putat, quæ tantopere dissita à Pelusio : ita castigator ejus Guilandinus in eo falsus, quâdo *Tanis*, & *Taphnis*, confundit : cû Taphnis in Scripturis sit תַּפְנִיס ; Tanis sit iis תַּנִּיִּס, *Tzoan*. Nec dubitandum, quin

Tanis, sit ex *Tzoanis*. Nam quia Græci & Latini non habent TS, eo interdum S, interdum T, omittunt. Vt à τϚ *Tfor*, est tum *Sarra*, tum τϚ *Tpos*, Syriacâ vocalis ἐβαλλαζϚ η : ut superiùs etiam diximus. Sive autem Tænia est Alexandria locus, sive non longè erat ab Alexandria ; *Tæniticæ* legi debet, cùm in eo Plinii, & Isidori codices conveniant ; *Tæniticæ* autem chartæ ante Guilandinum meminere nemo. Quintum locum Isidorus dat *Saiticæ*, ab oppido Salo : ut vulgò quidem legitur. Sed ex Plinio referendum, *Saiticæ*, ab oppido *Sai* : cujus & mentio fit Ezechielis cap. xxx, 16.

Sexta ei est *Corneliana* : de qua Plinius silet. Huic nomen esse impositum ait Isidorus , à primo ejus auctore Cornelio Gallo , Ægypti præfecto , quem Maro celebrat Eclogâ decimâ. De emporetica , cui Isidorus ultimum dat locum , satis est liquidum ex iis , quæ de fonte Pliniano antea hausimus.

CAPVT XXXVIII.

Alie schedæ , alie tabellæ ceratæ. Codices & codicilli. Summa, & ima ceræ. Libri lignei sive carbasini. Qualibus scripta oracula Sibyllina, quandoque & fœdera, leges, & epistolæ principum. Vopisci lectio defensa. Elephantini libri. Persici & Indici è serico. Eusebii ap. Iam Eusebii ætate desisse morem conscribendi chartam è papyro. Pellibus sive membranis scribendi mos. Isidorus refellitur. Unde dicantur membranæ. In omentis elephanti scriptum, & intestino draconis. Diphterâ antiquior. Pergamenæ unde appellatio. Quando chartæ, quando item membranæ usus frequentari cœperit in Græcia. In ebore etiam scribi solitum, ostenditur contra summum virum.

Libris arborum succedere tabellæ lignæ, quæ schedæ erant, vel tabellæ ceratæ. Schedæ erant tabellæ nudæ, sive non inductæ cerâ. Plinius lib. xii, cap. xi : *Prævota monumenta ligneis conficiunt schedis.* Ita enim vet. omnes codd. non ceræ, quod pro *schedis* reponit Guilandinus. Tabellæ illæ si simplices, erant crassiores. Ut è quibus pueri discerent. Plautus Bacch. Sc. Nunc experier :

Exemplo puer pædagogus tabulâ dirumpit caput.

Quod tenuis tabella non potuisset. Sin plures jungi opus foret ; fecantur in tenues laminas. Martialis lib. xiv, lemmate Citrei pugillares :

Sed etiam in tenues essemus ligna tabellis.

Præterea dolabantur, ut facilius in iis scriberetur. Isidorus lib. vi, cap. viii. *Ante usum chartæ & membranarum, in dotatis ex ligno codicillis epistolarum colloqui scribebantur.* De tabellis ejusmodi Cassiodorus in xi. *Erant indecorum, fuerat, doctos sermones committere tabulis impolitis, & in veterosis ramalibus imprimere, quod sensuatis poterat elegantia reperire.* Dicti autem codices, & dimittendi formâ *codicilli*, quia fierent è caudice. Nam ut *aula olla, cæurus cæurus, plaustrum plostrum* : sic *caudex codex*. Dani similiter libros appellant *bozer*, quia res gestas in fagis consignarent, quemadmodum Olaus Wormius tradidit in Fastis Danicis *. Ceratæ tabellæ vocantur, quia essent crustâ ceræ illitæ. De quibus Pollux lib. x. Notæ loquendi formæ *in summâ* vel *imâ cerâ* : hoc est, initio vel fine libelli vel epistolæ. Discriminis hoc in libro, & codice ac codicillis, quod in libro scriberetur, nec deleretur : in codicillis quæ scriberentur, postea etiam inducerentur.

Post

Post libros arborum ac tabellas, ad libros linteos accedo. Antiquiores scio membranacei. Sed hoc accidentarium est: cui præferri meretur, quod respicit naturam. Quale quædam linteæ è lino, quod itidem planta. Linteis libris signari conceptus solere, testis est Plinius lib. XI I, cap. XI. Indeque Martianus Capella lib. I I: *Alii inquit, carbassinis voluminibus complicati libri.* Sic scripta fuere oracula Sibyllina. Vnde Symmachus lib. IV, epist. XXXIV: *Monitus Carmanos linteæ texti miserunt.* Et Claudianus lib. de bello Getico:

— *Quid carmine possat*

Fatidico cussos Romani carbassus ævi.

Fœdera etiam publica sic exarabant. Livius lib. XXXI: *Prætermissa nomina consulum horum, Licinius Mæcer auctor est, & in fœdere Ardeatino, & in linteis libris ad Monete inventos.* Quandoque & leges sic scribere. Constantinus Augustus L. I, de alimentis quæ inopes parentes de publico petere debent, in Cod. Theodosiano. *Æneis tabulis, vel cernisatis, aut linteis mappis scripta per omnes civitates Italie proponantur lex, quæ parentum manus à particidio arceat.* Imò & privatæ principum epistolæ. Flav. Vopiscus in Aureliano: *Inveni nuper in Vlypiã bibliotheca, inter linteos libros epistolam D. Valeriani.* Nec enim assentiendum Turnebo, qui Adversar. lib. xxx, cap. xx, pro linteos reponit luteos. Quemadmodum nec cum ibidem elephantinos libros interpretatur eburneos: qui ex omentis elephantum fuere, ut antea diximus. Per las etiam in serico scripsisse, indicat hoc Symmachi lib. IV, epist. XXXIV: *Tu etiam sericis voluminibus, Achæmèno more, infundis literas meas præcipis.* Indis quoque mos scribere in sindone: ut est apud Philostratum in Apollonii vitâ. Charta, quâ vulgo utimur, est ex linteis conceptis & contutis. Qui mos jam ab aliquot seculis fuit. Sanè ille ex papyro chartam faciendi, jam Eustathii desierat ætate: ut ipse scribit Odyss. 6: ubi *Ζυροχαίρα* appellat chartas veterum: nempe ad discrimen earum, quibus vulgo utimur: uti monitum Clarissimo Salmasio notis ad Vopiscum; ubi post Guilandinum & Dalecampium in Plinium, ac Scaligeri diatribam adversus Guilandinum, pulcrè, indictaque aliis, de hoc differit argumento.

A materie, quam plantæ præbuere, transeo ad eam, quam ab animantibus habemus. Vti imprimis fuere pelles. Vnde Martialis lib. XIV, epigram. cxc:

Pellibus exiguis arctatur Livius ingens.

Item epigram. CLXXXV:

Ilius & Priami regnis inimicus Vlysses

Multiplici pariter condita pelle latent.

Imò, si Isidorum audimus, folia librorum dicta, quod ex follibus fierent, id est

ex pellibus, quæ de occisis animalibus detrahi solent. Sed foliis nomen, quia primo in foliis arborum scriberent. At rectè ab eo more idem † membranæ nomen deducit: quia deglupta animalium membris. Sanè Pergamenæ erant ovillæ pelles. unde Martianus Capella lib. 111, cum dixisset, librorum alios esse ex papyro, alios ex carbaso, addit, *ex ovillis multi quoque tergoribus.* Quia autem pelles illæ pilos prius habuere, eò Persius ait:

Iam liber & positus bicolor membrana capillis.

Nec tamen solùm uti pellibus, quas membris detraxissent, verùm & intestinis. Ut omentis elephantorum, de quibus Isidorus ibidem. Nam pereram pro omentis editum *momentis.* Item intestino draconis: quale illud, cui Zonaras, in tertio Annalium, inscriptam fuisse ait universam Iliada, & Odyssæam. Vti & Constantinus Manasses. ubi de Leone 1111 Isauro Imp. tractat. Membranarum usum esse antiquissimum, indicat Græcorum proverbium, ἀρχαιότερα διαφθέραι *.

* διψήθει: ἀσ-
τιγμορα.

Persicos quoq; annales solere membranibus inscribi, auctor est Diodorus Siculus libro secundo: ac auctorem laudat Ctesiam, qui sua se hausisse dicit ἐκ τῶ βασιλευῶν διαφθέρων * ἐν αἷς οἱ Πέρσαι τὰς παλαιὰς ἀρχαίας κατὰ τινα νόμον ἐργον σωῖσι: Ἐγμέναις. *Ex membranibus regibus, in quibus Persæ, quadam lege, gesta vetera digesserant.* Membranæ ei quoque fuere libri, quos Eleazar, Pontifex Iudæus, misit Ptolemæo Philadelpho: ut est apud Iosephum lib. 111, Antiq. Iudaic. Mirum verò, quod Plinius ex Varrone refert lib. 111, cap. 11: *Pergami ab Eumene rege inventas esse membranas, supprime chartas Rege Ptolemæo.* Ad eone recens membranæ usus? Æquè mirum est, quod ibidem legas: *Chartam Alexandri Magni victoriâ repertam. auctor est M. Varro, conditâ in Ægypto Alexandria: antea non fuisse chartarum usum.* Sed non dubium est, quin & longè ante Alexandriam conditam in usu fuerit charta; quod ostendit Guilandinus: & quin ante Eumenem Pergamenum membranarum usus fuerit; quod liquet ex antè dictis. Nimirum res ita habet. Alexandria conditâ, quia Ægyptus in Macedonum esset potestate, chartæ per Græciam vulgaris esse usus cœpit: usque dum ex æmulatione inter Ptolemæos & Pergamenos Reges, (de bibliothecæ nobilitate certabant) Rex Ægyptius vetuit chartam Ægypto efferri. Tum Pergamenus Rex, ne ab studio priori remitteretur, curavit, ut membranarum longè major esset copia. Atq; exinde passim in Græcia membranibus cœpit abundari. Quæ Pergamenæ dictæ, quia optimæ Pergamo adferrentur. Etiam à quadrupedibus ebur. Quippe dens elephantini. Martialis lib. 111, lemma, *Citrei pugillares:*

Scelta nisi in rennes essemus ligna tabellas,

Essemus Libyci nobile dentis opus.

Scio Scaligerum, diatribâ adversus Guilandinum, negare, in ebore scribi

scribi potuisse. Sed refellit eum hoc Martialis eodem libro epigr. v.

*Languida ne tristes obscurant lumina cere,
Nigra tibi niveum litera pingat ebur.*

Nimirum ex atramento vulgari iudicium perperam fecit de illo, quo in ebone ufi veteres.

CAPVT XXXIX.

Atramentum librarium, vel scriptorium. Loliginis succus pro atramento, ufi & sepia, apud Afros. Rubrica usus in librorum & legum titulis. Encastum sacrum, quo Orientis imperator subsignabat. Etyma uocum, quibus hodie atramentum generis aliq̄ue designant. Quandoque idem & calami, & liquoris prestat vicem.

HActenus de materia, in qua animi sensa signarent. Videamus nunc de materia, quâ in chartis, membranis, vel linteis scriberent. Ea imprimis fuit atramentum librarium, ut vocat Vitruvius lib. vii, cap. x; sive scriptorium, ut nominat Cornelius Celsus lib. vi, cap. iv; de quo & Dioscorides lib. v, cap. ult. Item Plinius lib. xxxv, cap. vi, & Isidorus lib. xix, cap. xvi. Horatio vocatur *nigra succus loliginis*. Nempe quia loligo in metu de se effundit nigrum succum, qui pro atramento est: unde Germanis dicitur *d'interfisch*, hoc est, *atramenti piscis*. Atque idem, Plinio * teste, facit piscis alius, cui sepia nomen: unde & *sepia* pro atramento. Ita usus Persius sat. iii: ubi commemorat, quâ morari scriptionem soleant:

Inque manus chartæ, nodosique venit arundo.

Tum querimur, crassus calamo quod pendeat humor,

Nigra quod infusa uanescat sepia lymphâ,

Dilutas querimur geminet quod fistula guttas.

Eum in locum monet vetus scholiastes, etsi atramentum vulgo fieret è fuligine, fornacium puta ac balinearum, poetam tamen *sepia* pro eo posuisse, quia Afris ejus piscis succus pro atramento esse soleat.

Sed atramento quidem libri scribebantur; tituli verò & capita librorum rubri erant coloris. Quam ad rem minii usus: unde Ovidius initio Tristium:

Nec titulus minio, nec cedro charta notetur.

Hinc vet. Glossæ: *Rubrica, ἢ ἡ ἰδίη ἰσχυρῆς*. Symmachus ad Ferreolum de Epistolis suis: *Iure uobis in hoc opere rubricæ, prima sermonum officia dedicantur*. Idem in legum titulis fiebat. Persius sat. v.

Excepto, siquid Masuri rubrica notauit.

Iuuenalis sat. xiv:

Perlege rubras

Majorum leges.

Prudentius

Prudentius lib. II, contra Symmachum :

— *Dicant cur condita sit lex*

Bis sex in tabulis ? aut cur rubrica minetur ,

Quæ prohibet peccare reos ?

Et Leo Imp. l. VI de divis. refer. vetat, *sacra rescripta alio colore, quam purpureâ inscriptione lustrari.* Quem Constantinopolitanorum Impp. morem etiam confirmare est ex annalibus Constantini Manassis. Et Briffonius libro de verborum significationibus, quo loco agit de Encausto sacro, quod ex muricis seu conchylii cruore erat, refert ex epitome Chroniconum Werveronis, monachi Leodiensis, Palæologum, Constantinopolitanum Imp. Ecclesiæ Romanæ obedientiam spondidisse sygraphâ, cui conchylii sanguine subscripserit. Ab encausti voce est, quod Poloni colorem quo scribitur, etiam atrum, per *svinodoxu* generis appellant *incaust*, ut Itali *inchiosiro*. Volunt & inde esse Belgarum *inact*. Verum hos censeo *in* dicere *κατ' ἀπορίσιν* pro *inēt*, quali *tincta*, vel *unctura*, quia penna in eo tingitur. Nec alius originis Anglicum *inke*. Sed jam ad origines delabimur; de quibus alibi. Redeo ad scriptionem: in qua duo, ut dictum, obtinuerunt colores, ater & ruber. Ad utrumque non semper liquore utimur; sed instrumento etiam, quod & calami, & liquoris vicem præstet. Sic rubricâ, sic plumbo scribimus: maximè verò celebrantur creta & carbo, ut vulgatissima. Persius sat. v:

Quæque sequenda forent, & quæ vitanda vicissim,

Illâ prius cretâ, mox hæc carbone notasti.

Martialis lib. XII, epigr. LXII:

Qui carbone rudi, putrique cretâ

Scribit carmina.

Etiam de carbone hoc Plauti Mercatore act. II, Sc. III:

Impleantur meæ fores elogiorum carbonibus.

CAPUT XL.

Ratio scribendi literis, quæ inconspiciæ sint, usque dum arte sicut conspicuæ. Vt Augustus, atque etiam Iulius, reseruatæ literarum vulgaribus figuris, earum commutaverint potestatem. Scytale Laconica. Casaris Scaligeri censura rejicitur. Notæ Probi, & Petri Diaconi. Siglæ quid, & unde iis nomen. Iustiniani interdictum, ne leges siglis exarentur. Manonis notæ. Scriptura sig. quædam.

Tertia superest divisio ex scribendi modis; quatenus unus est apertus, ac vulgaris; alter opertus sive occultus. De aperto nihil attinet dicere; cum ejus gnari etiam sint, qui, ut poeta ait *medum ære lovantur*.
Opertus

Opertus vel scripturam habet conspicuam, vel inconspicuam. Conspicuam voco, quæ videtur, simulac scribitur. Inconspicuam, quæ primò non videtur: sed arte ab eo, cui scribitur, conspicua redditur. Cujusmodi scriptura variis differt modis. Quædam de die non videtur: ut quæ scribitur aquâ salicis putrefactæ, vel destillatitiâ nitedularum aquâ. Qualis nocte duntaxat videtur. Quædam legi nequit, nisi ad fiderum vel candle læ lumen. Quædam de die quidem conspicitur; attamen non sufficit ære illuminari, verùm ope præterea aliis elementi est opus: puta, vel terræ, vel aquæ, vel ignis. Terræ quidem in iis, quæ signantur lacte herbæ thymali, de qua Plinius lib. xxvi, cap. viii. Item quæ scripta lacte animalium, vel urinâ, vel adipe, sebo, aut pinguedine, vel etiam gummi. Cujusmodi scriptura fit conspicua, si pulverem adsperseris.

At quæ alumine scripta, vel chalcantio, ea in aquam priùs, vel vinum certâ ratione præparatum, demergi fit opus. Quemadmodum & quædam legi nequeunt, nisi affusâ hydrargyri aquâ.

Igni necesse admoverti, quando pro atramento fuit succus mali citrii, cæparum, ceraforum, cyclamini, vel aliis acris pomi. Quin cremari chartam convenit, ut ea perspicias, quæ gummi, sale, & calce exarantur. Sed de hujusmodi artificiiis plura vide apud Portam Neapolitanum, lib. xvi Mag. Nat.

Scriptura, quæ conspicua quidem est, simulac scribitur, sed ab artis ignaro legi nequit, ea vel literis constat, vel aliis notis. Prior est triplex. Nam vel æquè scribitur, vel plus scribitur, vel minus scribitur. Æquè scribitur, cum totidem notantur literæ, ac vulgò opus; sed artificium latet in eo, quòd literarum potestas commutetur. Vt si loco propriæ figuræ colloces literæ alius figuram: puta vel proximè sequentis: ut B pro A, C pro D, quam rationem inuit Augustus, teste Suetonio in ejus vita cap. lxxxix: vel si non proximæ quidem, sed tertriæ, quartæ, aut quintæ, vel alius substituas figuram. Quartum elementum proprii loco usurpabat Iulius Cæsar: ut est apud Dionem Cocceium lib. xxxix. Æquè etiam scribebant Lacones in scytale: sed literis divulgis legi non poterat, nisi membrana, aut corium, cui inscriptum, ligno circumdaretur. Ausonius ad Paullinum:

Vel Lacedæmoniam scytalen imitare, libelli

Segmina Pergamei tereti circumdata ligno

Perpetuo inscribens versu: qui deinde solutus

Non respondenteis sparso dabit ordine formas.

Plura de ea Thucydidis scholiastes in lib. i, Plutarchus in Lyfandro, Gellius lib. xvii, cap. ix. Sed Cæsar Scaliger adversus Cardanum Exercit.

cit. CCCXXVII, totum hoc vocat nugale. *Nam, inquit, tametsi nulla mihi scytale sit, tamen pufillo temporis momento unam dimetiar: primaque notulâ quâque deprehensâ, ceteræ ad iussa veniunt.* Idem omnem hanc rationem occultis notis scribendi non artem ait, sed astutiam: imò imposturam, atque adeo delirium. At sanè delirium non est, cujus tantus est usus in maximis Reip. negotiis. Quanto aliter sensere Ephori, gravissimi viri! item Augustus, Cæsar Iulius; domi bellique maximi, ac nihil minùs quàm nugaces ac deliri. Nec tamen diffiteor, quicquid penè ab antiquis adductum, hoc ejusmodi esse, ut hodie nemo paullò sagacior non statim fraudem animadvertat. Sed olim fecus erat. Nempe hæc occultè scribendi ratio suam habuit infantiam, habuit reliquam pueritiam. Nunc ea adolevit, ut prioribus jam vulgatis, longè occultioribus sit opus. Cujusmodi permulta reperere intermedia secula, multa etiam priorum inventis ætas nostra adjecit. Sed cætera persequamur.

Plus scribitur, quando literis necessariis miscemus otiosas. Quod cum multis fiat modis, imprimis tamen artificium placet, quando per membranam scribitur fenestratam. Nec enim, qui non habet foraminibus prorsus convenientem, ea, quæ locis patentibus scripta, distinguere ab iis poterit, quæ iis postea locis adscripta, quos texerat membrana.

Minùs scribitur per literarum compendia: hoc est, cum una, vel duæ literæ, pro voce ponuntur pluribus literis constante. Ut cum literarum initio scribitur S, hoc est, *salutem*; vel S. P. D. pro, *Salutem plurimam dicit*. Item, S. V. B. E. E. Q. V. hoc est, *Si vales bene est, ego quidem valeo*. Vel, S. V. B. E. E. G. *Si vales bene est, ego gaudeo*. Quamquam in talibus, ob consuetudinem, res minimè obscura. Occultior in aliis: quæ tradunt Valerius Probus, qui Hadriani Cæsaris ætate floruit, & Petrus Diaconus, qui sua dicavit Conrado I ejus nominis imperatori: ut vixerit circa annum 13 ccccxv. Similiâque in Papiæ glossario leguntur. Hujusmodi literas dixere *sigla*, vel *siglas*, *συγγραμματα* pro *sigillas*. Nam ut à *signum* *sigillum*: ita à *singulus*, *sigillus*: unde *sigillatim*, ut à *singulus* *singularim*. *Sigille* autem in muliebri genere, quia intelligitur *literæ*. Unde Festus: *Notæ erant literæ, sed singula vel binæ*. Sic *singulas literas* dixit Cicero pro Murena: *singularias* Gellius lib. XVI I, cap. IX. Solent enim Jurisconsulti in excribendis legibus uti siglis: unde Manilius †, qui non Augusti quidem, sed Theodosii M. temporibus vixit:

Hic etiam Legum tabulas & condita Iura

Noverit, atque notis levibus pendentia verba,

Et licitum sciet, & vetitum quæ poena sequatur.

Verùm cum hinc sæpe error obveniret, quia una litera plurium crebrò
vorum

vocum erat signum ; iussit Iustinianus Imp. ut vocabulis integris , non siglis scriberetur. Verba ejus ponam è lib. I Cod. Tit. XVII , de veteri iure enucleando , Leg. I. *Ne per scripturam aliqua fiat in posterum dubitatio iubeamus, non per siglorum captiones, & compendiosa ænigmata (quæ multas per se, & per suum vitium, antinomias induxerunt) ejusdem Codicis textum conscribi, etiam numerus librorum significetur : sed per literarum consequentiam explanari concedimus.* Et titulo eodem leg. II : *Eandem pœnam falsitatis constituimus adversus eos, qui in posterum Leges nostras per siglorum obscuritates ausi fuerint conscribere.* Omnia enim, id est, & nomina prudentium, & titulos, & librorum numeros, per consequentiam literarum volumus, non per sigla manifestari : ita ut qui talem librum comparaverit, in qua sigla posita sunt, in quocunque loco libri vel voluminis, sciat inutilis se esse codicis dominum. Neque enim licentiam aperimus ex tali codice in iudicium aliquid recitari, qui in quacunque sui parte siglorum habet malitiam &c. Atque ut è Latinis Iuris codd. siglas sustulit Iustinianus : ita in Grecis libris idem fecit imperator Basiliius : uti Cedrenus * testatur : De siglis, sive notis, scripsit libellum Mango ad Carolum Regem : quem his dedicat versiculis :

Hæc juris σμείων lubens rex accipe Carle,

Offert devotus quæ tibi Mango tuus.

Vbi σμείων vox sumitur haut aliter ac à Tullio lib. XI II, ad Att. *Quod ad te de legatis scripsi, parum, credo, intellexisti, qui et σμείων scripsi.* Vti & à Plutarcho in Catone & Cicerone, ubi vocat σμείων ἐν μαρτυρίᾳ & βραχέσι τοῦ ποιοῦσθαι τῶν πραγμάτων δύναμιν ἐχόντα. Scio, plerisque hic intelligere notas illas, quæ literæ non forent : quales tradidisse Tyronem, & Senecam, postea dicemus. Sed sperare potuit Cicero, Atticum, quâ ingenii acie esset, ex primoribus literis colle&urum de vocibus integris : at non potuit putare, divinatorum id ex incognitis signis, qualia invenere Tyro ac Seneca. Nec Mango aliud docet, quàm literas initiales pro integris vocibus positas. Vti nec alter ille, cujus juridicas notas ex veteribus membranis in corpore Grammaticorum vet. habemus.

Quàm antiqua sit hæc ratio scribendi literis singulis, ostendit illud Ciceronis pro Muræna : *Irati Iureconsulti, ne dierum ratione pervulgati, & cognit. i, sine sui ope posset lege agi, notas quasdam composuerunt, ut ipsi omnibus in rebus interessent.*

Hieroglyphicæ notæ insculptæ saxis : quæ linguæ magicæ Luciano. Horapollō Niliaci quando vixerit , & quæ scripserit linguâ. Quomodo à siglis differant notæ proprie dictæ. A quibus notæ hæc repertæ. Volumini, quod Tyronis ac Senecæ notæ promittit, multas esse additas à Christianis. Astutia Tritthemii in Steganographia sua. An quæcumque de ea signârat, expertia sint commercii cum impuris spiritibus. Excogitari posse scripturam toti orbi communem, quam gentes, unius duntaxat linguæ scientes, suâ quæque linguâ legant, & intelligant.

Sequitur altera scriptura, quæ non literis constat, sed aliis notis. Hæc multiplex est: sed duos solum modos commemorabimus proditos ab antiquis. Vnus est Ægyptiorum per signa hieroglyphica: alter Romanorum per notas pressæ sic vocatas. *Ἱερολογιστὰ*, sive, ut vox sonat, sacræ sculpturæ, nihil aliud erant, quam animalium mutarumque rerum figuræ, ab Ægyptiis loco literarum in sacris usurpatæ, ne à vulgo intelligerentur. Hæc ante papyri usum saxis insculpebant. Vnde Lucanus lib. III :

— *Saxis tantum volucresque, feræque,*

Sculptæque servabant magicas animalia linguas.

Et Tacitus lib. XI Annal. *Primi per figuras animalium Ægyptii sensus mentis effingebant : ea antiquissima monumenta memorie humanæ impressa saxis cernuntur.* Tales sunt notæ Horapollinis Niliaci: qui scriptor temporibus vixerit Theodosii, si est Phœnubethensis ille, qui *τελευνία*, sive opus de lucis ac tēplis condidit. Sanè eo in opere optima fuerit occasio hoc etiâ argumentum pertractandi. Sed Grammaticus ille, ut ex Suida videre est, Græcè scripsit; eoque vel alius hic fuerit; vel quædam saltem Ægyptiacè tradiderit; vel falsum sit, quod inscriptio præfert, à Philippo ex Ægyptia lingua Græcè redditum esse. Horapollini adde tabulam antiquam æneam Hieroglyphicis literis cælatam, & eruditè explanatam à summo & , dum viveret, amicissimo viro, Laurentio Pignorio Patavino.

Romani notis usi sic pressæ dictis. Nam latè si notarum voce utamur, comprehendat ea siglas, de quibus antè diximus. Quomodo duplices sint notæ. Vnius generis sit R. P. quod Valerius Probus interpretatur *Respublica*, vel *Romani principis*. At, juxta notas Tyronis & Senecæ *, *Republicam* signat. Probo E. Q. R. valet *Equus Romanus*. At apud Tyronem & Senecam † pro eo est . Satis constat S. P. Q. R. scribi pro *Senatus populusque Romanus*. At in Tyronis & Senecæ notis ‡ pro eo videas . De posteriori hoc notarum genere nunc sermo est nobis. Eiusmodi notas mille & centum invenisse creditur Ennius. Alias postea addidit

* p. 8.

† p. 55.

‡ p. 60.

addidit Tyro, Ciceronis libertus, ut cognoscimus ex Eusebio in Chronicis. Mox & Perfannius Philargyrus bonam augendis illis operam navavit: itē Mæcenas, juxta Dionē *, sive Aquila, Mæcenatis libertus, ut refert Isidorus libro I Origin. cap. XXI. Post eos multas reperit Annaeus Seneca, ita ut numerus notarum excreceret ad quinquies millenas. Addam de hac re verba Petri Diaconi proloquio Notarū ad Conradū Imperatorem: *Nunc quis primus Notas instituerit scribamus. Vulgares notas Ennius primus mille & centum invenit; ad hunc scilicet usum, ut quicquid per contentionem præsentium diceretur, librarii scriberent complures simul adstantes, divisim inter se partibus, quot quisque verba, & quo ordine exciperet. Dehinc Tullius Tyro, Ciceronis libertus, notas præpositionum commentus est. Post hunc Philargyrus Samius, & aliqui (lego Aquila) Mæcenatis alias addiderunt. Deinde Lucius Annæus Seneca, contraxis omnibus, digesto & aucto numero, opus in quinque millia extendit.* Narrat Tritthemius, se in bibliotheca Argentinenti vidisse psalterium Davidicum notis talibus exaratum: sed fuisse ei inscriptum, *Psalterium in Armenia lingua*: nempe ab scio lo quodam Notarum hujusmodi imperito. Volumen notarum Tyronis ac Senecæ divulgavit clarissimus propinquus meus Janus Gruterus. Sed ut magnam partem Tyronis ac Senecæ esse credendum: ita non dubium, quin posteriores non pauca addiderint. Sanè Cæsares in iis referuntur omnes usque ad D. Antoninum †. Multa etiam in iis, quæ certissimum sit, sub Christianis demum Imp. accessisse. Ut, *Sion, gebena, amen, archisynagogus, Evangelista, archiepiscopus, martyr, ecclesiasticus, apostata, catechizatus, baptizatus, & similia istis.*

Atque hæc de veterum scribendi ratione, tum apertâ, tum occultâ. Quam varios autem modos addiderint juniores, cognoscere est ex Tritthemio, qui dum dæmoniacas se adjurationes tradere simulat, ut vulgares animas religionis metu arceat, re verâ principibus viris ac philosophis tradit varias occultè scribendi rationes: quarum notitia ut periculosa improbis, ita perutilis probis in rebus maximis, quâ publicis, quâ privatis. Nempe, quodam ingenii lusu, Spiritus vocat nostri Spiritus sive animi notas: quemadmodum ipse innuit præfatione utrâque ad Philippum, Electorem Palatinum. Primus ei spiritus est *Pamersiel*: cum initiales solum literas cujusque vocis legimus. Hunc spiritum dicit esse austerum, nec facile exorabilem. Quo nihil aliud significat, quàm difficilem esse. Quid enim operosius, quàm duo hæc simul consequi: ut verba inventas initialibus literis occultè significantia, quod voles: & ipsa tamen verba aptè adeo inter se connectas, ut nemo aliud scribi suspicetur, quàm quod verba primâ facie præ se ferunt? Tum addit, hunc spiritum esse infidelium. Quo indicat, huic scribendi modo non posse nos multum fidere, quia simplicitate

plicitate suâ statim se paulò callidioribus prodit. Sententia igitur est, & difficulter sic scribi, & facile sic penè à quovis legi. Similiter spiritus *Carmel* eidem est ratio scribendi, ubi litera prima est otiosa, altera significativa, vel contrâ. Addit & alia, quorum pleraque solùm faciunt ad involvendam. Per conjugationem verò, vel incantatorium carmen, designatur artificium legendi sic occultata, quòd artis ejus ignaro quædam esse incantatio videatur. Verùm dicere non habeo, utrum omnia, quæ in MSSis Trithemii continebantur, ejus generis fuerint; an nonnulla verè, uti videbatur, malorum confiterint spirituum commerciis. Quod si est, ut multum metuo, jure *απογοραθορ* flammis absumi curavit Elector Palatinus Fridericus XI, cujus illud in bibliotheca adservabatur. Indignè id fert in Cryptographia suâ * vir doctissimus Gustavus Selenus, eoq; nomine imperitiæ arguit soccrum meum, summum virum, Franciscum Junium: qui ab Electore consultus, scripto hactenus inedito sententiam suam de istoc Trithemiano opere longè aliam tulerat, quam Selenus velleret. Equidem, utcunque hoc imperitiam Selenus appelleret, ingeruè tamen fateor, suspexitissima mihi esse, quæ ex Trithemii libro tertio ipse tradit †: uti illa de tribus Saturni angelis, rationeque sine literis, aut nuncio, per quarundam imaginum affatum, viginti quatuor horis cognoscendi, quæcunque toto terrarum orbe fiant. Ut valde metuam, ne in opere Trithemiano fuerint

* lib. 3, cap. 15.

† lib. 3, cap. 16.

* *Pharmacæ*
multa febribus
mixtaque noxia
multa.
† Od. 2.

*Φάρμακα * πολλά μὲν ἔσθλα μεμιγμένα, πολλά δὲ λυγρά :*

ut de Ægypto cecinit Homerus †.

Post tam multa, quæ de notis & variis scribendi modis diximus, subit hæc cogitatio, an non excogitari possint notæ toti orbi communes, sic ut omnes gentes, utcunque non aliam, quàm patriam intelligant linguam, hisce tamen notis cognitis, volumina omnia sic scripta legere suâ linguâ possint. Quin humana hoc possit industria, minimè dubitandum. Sed cum nunc signa habeamus vocum, quæ pro linguis variant; tum ea fingi debeant, quæ ἀμόσως ac proximè rerum vel conceptuum sint signa. Quomodo ex pictura hominis, equi, arboris, domus, homines omnes eundem habent conceptum: quomodo item gentes plurimæ conveniunt in notis Arithmeticis, quas cifras vocant: quomodo etiam variarum linguarum Astrologi conspirant in notis planetarum, quales ♄, ♃, ♀, ☉, ♁, ♃: item duodecim signorum Zodiaci, ♋, ♌, ♍, ♎, ♏, & sequentium. Nec diffiteor, tot prope characteribus opus fore, quot res sunt. Sed minimè hoc de sententia dimoveret: quia si homines, & potissimum pueri, quæ ætas memoria maximè valet, brevi temporis spatio plures addiscunt linguas: facile quoque addiscuntur signa quasi communis cujusdam linguæ. Nec enim

enim pluribus erit opus conceptuum signis, quã nunc opus vocur signis: ubi, quantum memoria valeat, etiam in varias ascendendo linguas, facile omnes videmus. Valde etiam hanc rem confirmat, quòd prodidit Nicolaus Trigaultius historiæ Sinensis lib. 1, cap. v, *non pauciores Sinensibus literas esse, quam voces numerantur: eas tamen ita inter se componere, ut LXX, aut LXXX millia non excedant.* Imò idẽ refert, Sinenses & Iapanenses, et si lingua æquẽ differant, ac Hebræi, & Belgæ; tamen, quæ sic scribuntur, intelligere, ac utramque gentem alterius libros ac descriptionem sua lingua lectitare. Nec dubium est, quin cùm tempore Babylonicæ confusionis pro una lingua nascerentur cxx, ut Paciano Barcelonensi visum *: sive LXXXI, ut Eusebii †, Epiphani ‡, Augustini *, Scriptoris de vocatione gentium †, Arnobii Iunioris ‡, & tot aliorum opinio est: si figuris ejusmodi uti fõrent, optimẽ alii aliorum sensa potuerint cognoscere. Vt cumque enim in legendo alii alia verba pronunciaissent: tamen iidem fuissent conceptus. Nempe uti nunc variarum linguarum homines rem eandem concipientes eandem rem concipiunt: ita idem rei signum intuentes, eundem haberent conceptum. Atque hæc de figuris, tum cuique linguæ propriis, tum iis quibus omnes orbis incolas sese mutuo intellecturos dicebamus.

CAPVT XLII.

Acceditur ad ὀρθογραφίαν. Eam cognosci, tum ratione, tum auctoritate. Rationem peti ab distinctione, vel origine. Auctoritatem vero ab asseveratione doctorum, vel a scriptura lapp. & libb. vet. Antiquos disputasse. utrum scribi debeat ad an at, cum an quum, quidquid an quicquid, optitit, an obstitit. Καταγραφή sit additione, detractiõne, innovatione, trajectione.

NVnc aliud de literis restat nihil, quàm ὀρθογραφία, sive recta scribendi ratio. Quam & ipsam referre licet ad scribendi modos. Nam vel scribimus, quomodo solent, qui emendatè id facere, doctorum iudicio, existimantur: vel ab eorum more ac consuetudine deflectimus. Rectus scribendi modus bifariam & cognoscitur, & comprobatur: nimirum vel ratione, vel auctoritate. Ratio petitur, tum à distinctione, tum ab origine. Distinctione, quomodo discriminis causa spiritus additur in *habeo*, & *hara*. Origine, quomodo *prudencia* scribendum scimus per *T*, quia est à *prudenti*: & contra *audacia* per *C*, quia est ab *audaci*. Item non *vindico* dicimus, quomodo in vulgatis codd. legimus, sed *vindico*; quippe quod originem ducat à *vindex*. Et *caussa* potius scribimus per geminum *SS*, quia dicitur quasi *cavissa*. Auctoritas verò petitur vel ab asseveratione scrip-
ptorum

ptorum antiquorum , quomodo in eâdem *causse* voce exprimimus geminum SS , quia Ciceronem & Maronem id facere solitos esse , è Fabio scimus : vel è modo scribendi , qui reperitur in antiquis codd. & inscriptionibus , quam ob ipsam quoque rationem *caussa* malim geminato SS. Itidem *faboles* scribendum esse , tum autoritate veterum librorum probatur , tum ratione confirmatur , ut quod sit à subolefcendo.

Magna verò circa hujusmodi , jam Fabii ævo , curiositas fuit. Docet id locus iste lib. I , cap. VII : *Illâ quoque servata est à multis differentia , ut AD cum esset præpositio , D literam ; cum autem conjunctio , T acciperet. Item CVM , si tempus significaret , per Q ; si comitem , per C ; si verò causam , per Q , ac duas sequentes VV , scriberetur. Frigidiora his alia , ut QVICQVID C quartam haberet , ne interrogare bis videremur. Et QVOTIDIE , non cotidie , ut sit , quot diebus. Verum hæc jã inter ipsas ineptias evanuerunt.* Vbi quatuor commemorat vocabula , de quibus dissertari olim solere , etiam è vett. Grammaticis scire possumus. De primo AD agit Velius Longus , Marius Victorinus lib. I , Terentius Scaurus de Orthograph. Beda de eâdem , & alii. De altero , quod est CVM , vide , sis , Velium Longum , Terentium Scaurum , item Curtium Valerianum , & Cæcilium Vindicem apud Cassiodorum lib. de Orthogr. cap. III , & XI. De tertio , hoc est QVICQVID , monet Priscianus apud eundem cap. XII , & Marius Victorinus lib. I. Quartum , puta QVOTIDIE , probat Cornutus apud Cassiodorum ; à quo dissentiunt Velius , Beda , alii. Eò autem lubentius hunc Fabii locum adducere visum fuit , quia vulgò etiam ludibrium pueris debere putaretur , siquis præverbium AD per T scriberet. At videmus , jam Fabii ævo , neglexisse id plures. Et in libris quoque vett. atque inscriptionibus ipsis , & conjunctio , & præverbium scribuntur per T. Estque pro hac consuetudine Licinii Calvi testimonium apud Charisium. Itidem nemo non pædagogorum insignitè imperitum credat , qui in *obtinere* , *obstitit* , & similibus P pro B collocet. Terentius tamen Scaurus docet , fuisse olim , qui per P scriberent *obstitit*. Quin illustris est apud Quintilianum † locus , quo ostendit , meritò in dubium vocari posse , utra præferri debeat scribendi ratio. *Quæri* , inquit , *solet in scribendo , præpositiones sonum , quem junctæ efficiunt , an quem separatæ , observare conveniat : ut , cum dico Obtinuit. Secundam enim B literam ratio postulat : auris magis audiunt P.*

Trifariam verò ab orthographia receditur , additione , detractio , immutatione. Additione peccatur , cum in vett. libb. est *thenaurus* , *formonus* : item *hyemps* , *emptum* , *sumptus* , quæ in iisdem reperias : ut taceam illa imperitis usitata *præcor* , *præcium* , *præbyter* , & similia. Detractionis errore in vett. libb. reperias *prægnatem* pro *prægnantem* : & simile creditur

ditur *ulcus* pro *hulcus*, cùm Græcè sit ἕλκος. Immutatione delinquitur bifariam. Nam vel literæ est innovatio : vel de loco in locum trajectio. Innovatio est *condicio* pro *conditio*, cùm sit à *conditum*; *delicia* pro *delicia*, cum dicatur *delicatus*. Quædam tamen bifariam scribuntur, quæ Græci *δριζομενα* appellant: ut *neglego*, & *negligo*. Item *protenus*, & *protinus*; *quatenus*, & *quatimus*: etsi Caper distinguat. Fere enim in compositione E in I transit: & aliàs quoque hæc literæ commigrant: ut *here*, & *heri*, ac similia.

CAPVT XLIII.

Sylva vocum juxta seriem literarum: in quibus vera scribendi ratio ex vet. monumentis, vel origine comprobatur.

E Tfi verò non pauca sint, ubi dissentiant homines etiam eruditissimi: & in hisce minutis sæpe, utrùm hoc, an altero modo scribas, manum non verterim: quia tamen grata ubiq; est veritas, improbari eorum studiù non debet, qui attendunt, utrùm inter se convenient monumenta vetera: & si diversimodè aliquid in iis exaretur, an quid semper se offerat in illis, quæ emendatiùs scripta sunt; vel si non semper, quid multò in iis frequentius legatur. Nec tum admodum refert, an origo vocabuli aliud suadere videatur. Nam sæpe origo est incerta: & derivata multa longius à fonte suo abeunt. Sin is fuerit dissensus, ut quid veteres maximè probarint, jure ambigi possit: erit sequendum illud, quod ab origine propius recesserit. Ut apertiora hæc fiant, pluscula adferam exempla: ex quibus faciliùs erit statuere de cæteris; quæ à nobis nunc prætereuntur, quia hîc specimen solum dare voluimus, pleniusque de talibus tractamus in Originum libb.

Aerius, & *atberius*, per tertiam vocalem ante VS probat Aldus. Et pro eo præter veteres aliquot codd. est Græcorum mos, qui scribunt *αιειος*, & *αιεπιος*. Verùm nec per E damnare ausim, eò quod hæc scribendi ratio subnixta sit cùm aliis libris, itidem antiquis; tum *αναλογια*, quando per E Latini scribunt *igneus*, *mellens*, *flammeus* &c.

Anachoritas per I in proxima ab ultima vulgò appellant eos, qui eremum incolunt. Et fanè ita vulgo ea vox quoque scribitur in epistolis B. Hieronymi, Calepino in *anachorita*, & *eremus*, inque vulgaris Lexicis Græcolatinis. Sed origo pro I exigit E, *Anachoreta*. Quippe non est ab *αναχωριζω*, quod transitivum est, ac valet idem ac *αναχωρειν ποιω* †: sed ab *αναχωριω* *, unde *αναχωριται* quoque apud Iustinianum Nov. constit. 5, § * *recedo*.

Arabs, *trabs*, *urbs*, quia sic etiam inter doctissimos obtinuit, per B scribo, Sed

bo. Sed sonus exigit *urps*, *traps*, *Araps*. Idem enim est sonus, qui in Græco Ἀραῖ. Nec obstat, quòd in casu interrogandi dicamus *Arabis*. Nam idem usu venit in Græco Ἀραῖος : quia tenuis facillè mutatur in mediam. Hac de re sic Scaurus : *Non caret questione etiam Plebs, & Vrbs, & Pelops : que Varro ita distinguit, ut per B & S ea nominativo casu putet esse scribenda, quæ eandem literam genitivo reddant ; ut Plebs, Plebis, Vrbs, Urbis : ea vero per P, & S, quæ similiter genitivo ejusdem numeri in pis excurrunt, ut Pelops, Pelopis. Sed nobis utrumque per P S videtur esse scribendum, quoniam ex his & litera constet, quam genitivo diximus, aut in bis, aut in pis exire.*

Arcesso pro voco, non accerso. Scio Agrætium distinguere hæc duo. Accersit, inquit, qui vocat ; arcessit, qui accusat, sicut Cicero, Nos capitis arcessere. Sed meritò hoc discrimen negat Scaurus : Vicunque, inquit, scribendum, ad eandem significationem videntur pertinere. Clarè ait, uno modo utraq; scribi significatione. Vnicus ille modus est arcesso per R : ab antiquo arcio, quod ex cio, & antiquo ar pro ad : teste Prisciano. Sed de eo plura in Originum libris.

Artus probo, uti est in vett. libris ; pro quo vulgo artus : nempe discriminis causâ.

Baca, non bacca, est in quibusque melioris notæ codd.

Benivolus & vett. libri probant, & ratio, cum in compositione E in I mutetur. Beda de orthogr. Benivolus & Malivolus, & Malificus, sicut à pace Pacificus.

Blaturo, non blaeturo. Nam primam corripit Horatius. Itaque & debluere pro deblatere scribi apud Festum debet.

Bracchium duplici CC est in vett. codd. atque id præfert Aldus. In aliis tamen brachium reperimus : & Græcè est βραχίον.

Bucina, non buccina, scribendum esse, ex Isidoro liquet. Et probat hoc Aldus nepos è vett. libb. ac marmoribus. Similiter Delrius reperit in cunctis Senecæ MSSis, & nos in variis codd :

Cæstus & cestus multi confundunt : sed perperam, quando, ut optimè ad v Æn. monuit Servius, cestus sit baltheus Veneris, nempe δαδὸν ἑνὸν †, quia punctis variè fit ornatus & interstinctus : Cæstus autem (quibus à cædendo nomen) sint arma pugilum ; nempe laminæ æneæ manibus alligatæ, quibus certantes se feriebant, unde Propertius lib. III, el. XIII :

Nunc ligat ad cæstum gaudentia brachia loris,

Missile nunc disci pondus in orbè rotat.

Eâ significatione & sculponeas dixere veteres, ut ex Nævio Plautoque ostendit Fulgentius.

Cætera requirit origo, cum sit ex ἑτέρα. Sed cætera merâ vocali probant vett. libb.

Cartha-

Carthaginensis in prosa dicendum, ut ἀνζλογία evincit. Aldus tamen ob-
tendit Prisciani, lapidum, & Pandectarum autoritatem. Sed decepit
sic scribentes Ennii auctoritas, cujus est:

Hostem qui feriet, mihi erit Carthaginensis.

Nec cogitarunt, sic Ennium scribere coactum metri causa, quod non
recipit *Carthaginensis*.

Cassiopea pro *Cassiopea* dicere jubet Scaliger notis in Manilium: atque ita
se reperisse ait in codice Gemblacensi. Sanè Græcis est κασσιόπεια. Ve-
rum codici uni multò plures opponere licet, in quibus per O scribatur.
Nempe Latini ut *Calliope* & *Calliopea*, ita *Cassiope* & *Cassiopea* scripsere. Nec
est quòd Græca vox opponatur. Nam E & O facilè commutantur. Ita
Græcè est Πτολεμαῖος: at in optimis libb. est *Ptolomæus*. Et Βερονίκη, *Berenice*.

Cecidi, non *cæcidi*. Nam æ in i mutatur: e verò primæ syllabæ est ab
augmento: ut in *sefellit*, *pepedit*, & similibus. Ovidius Met. lib. I. r, Fab. v:

Cum subit illa nemus, quod nulla ceciderat ætas.

Cera, non *cæra*, partim quia Græcè est κηρός: partim quia sic est in
vett. libb.

Cæpi pro ἀρχομαι, non *cepi*. Nam *coepi* per OE est ab antiquo *coepio*: à
capio verò ut *cepi* dicimus, vel *cepi* per æ: quomodo hæc duo, Grutero te-
ste, distinguuntur in MSS Plauti codd. quæ in Palatinâ fuere bibliotheca:

Is amare coepit Alcumenam clam virum,

Vsurrâque ejus corporis caepit sibi.

Malim tamèn posteriori loco simpliciter E scribi, ut à *capio* sit *cepi*, veluti
à *facio* feci.

Convicium per C, probum: improbum *convitium* per T: five sit à vi-
cis, five, quod magis probò, sic quasi *convocium* dicatur.

Culcita scribendum, non, ut vulgo, *culcitra*.

Ecloga non *ægloga*, ut est in multis libris, quasi sit ἀπό τῆς ἀγῶν * : cum sit * a capiti.
ἐκλογὴ ἀπό τῆς ἐκλέξεως †. Vnde *eclogarum* Tullio lib. xvi ad Att. † ab eligendis.

Effatus, non *ecfatus* scribere jubet Terentius Scaurus. In vett. tamen li-
bris invenias *ecfodere*, *ecferre*, & similia: qua de re Canterus Notis in Cic.
epist. xviii, lib. vii ad Famil.

Ephæbeum ad Vitruvium scribit Philander; *ephebæum* Mercurialis in arte
Gymnastica. Sed rectum est *ephebiuum* vel *ephebeum*. Nam Græcè est ἐπι-
βιον vel ἐπιβείον: ut ex Aristophanis scholiaste in Aves constat.

Episula, & *adulescens* rectè scribitur per quintam vocalem. Nam & in
his, & aliis omnibus, non tam opus spectare originem, quam antiquo-
rum consuetudinem.

Ethica malim, quia Græcè ἠθικά. Multi tamen libri *ethica*, quod
iicirco

iccirco Camerarius præfert. Nempe ut *scæna* est à *σκηνή*.

Exfilio, exfulo, exsio, exsupero, exsurgō, similiaque, cum S malim. Contra scio Priscianus, Camerarius †, Marius Corradus *, & alii multi. Verùm † lib. de Orthog. * lib. 2 de L. L. † nouantiquorum, *ετυμολογία* refutantur, & librorum non *νεοπαλαιῶν* † tantùm, ut Camerarius ait, sed bene antiquorum auctoritate. At enim, inquit nonnulli, in EX continetur S. Continetur sanè, sed S præpositionis, non verbi frequentis. Duo autem SS concurrere nihil prohibet, cum dicamus *ossa, iussu, lassu, causa* &c. Et cur, si ferid sic argumentantur, *exscribo* ipsi malunt, quàm *excribo*? Quomodo item distinguunt *exforti* ab *exfors*, *exorti* ab *exorior*? quomodo *expecto* cum est à *pecto*, ab *exspecto*, quod à *specto*? Sanè *exspecto* per S probant quoque Fabius, Velius, Scaurus, alii.

Fecundus, felix, femina, fenus, fetus, & horum derivata, merà vocali fere inuenias in antiquis codd. & lapp. Nec movet, quòd Iul. Scaliger *femina* putat esse à *φοῖνα*. Nam etymon id incertà nititur conjecturà. Quin puto verisimilius deduci ab antiquo *feo*; unde & *fetus*, ut à *fleo, fetus*.

Inchoo, an *incobo* scribi debeat, jam olim quæsitum: ut ex Servio & aliis constat. *Inchoo* requirit origo, si sit à *chaos*, quod & Græcis per χ scribitur. Verrius tamen Flaccus, Augustæ ævi Grammaticus, *incobo* maluit: ut ex lib. 1 * Diomedes cognoscimus. Sanè ut in *cohors*, quod à *coherendo* est, non *cohortando*; item in *abenum, mibi, uehemens, prebendo, Vabalis* (nam ex *Wael* fecere *Vabal* sive *Vabalis*) ita in *incoo* veteres inter duas vocales adspirationem interjecerunt. At nusquam, ut ex ipso Servio † discimus, subjecere H literæ C, præterquam in tribus hisce, *sepulchrum, Orchus, pulcher*.

Increbesco, & *increbui* dicendum. Quibus aliud visum, eo argumento pugnant, quod illa in E S C O veniunt à neutris. Quare, inquit, non *nigresco* à *niger* dicimus, sed à *nigrum nigresco*, ita nec à *creber crebesco* erit, sed à *crebrum crebesco*. Et sanè magis ventorum murmur exprimit, si scribamus I Georg. *Nemorum increbescere murmur*. Sed de formatione verborum in E S C O quod dicunt, non est perpetuum. Nam à *ruber* dicimus *rubesco*.

Internundinium, non *internundinum*: de quo ita Victorinus: *Internundinium scribendum. Vi enim Interlunium, & Trinocinium, ita Internundinium, quod novem dies inter se continuos habeat, non quod nono die sit.*

Lamina ac *lamna* per N in postrema, cum sit $\lambda\alpha\theta\ \text{ἰλαίνειν}$, quod est *duellile opus facio*. Nempe $\kappa\alpha\tau' \ \alpha\phi\alpha\rho\epsilon\sigma\iota\upsilon\ \& \ \sigma\upsilon\gamma\mu\omega\pi\iota\omega\ \text{ἰ}$ ex *ελαμένη* vel *ἰλαμένη*. Obiectant, quod *lamina* ac *lamna* duplici MM in chirographis Horatii ac Prudentii scribi, commemoret Ob. Giffanius in Indice Lucretiano †. Sed codd. his opponimus codices alios item antiquos, in quibus *lamina* & *lamna* constanter inuenimus: quod & de suis codd. scribit Carrio ad lib. 1 Valerii Flacci.

Lingulaca & *pasfinaca* est in vet. libris. Sed *lingulaca* & *pasfinata* per T requirit analogia. Quæ iccirco magis probat Turnebus : nec ab ejus sententia abhorret Lambinus. Tutius tamen puto vet. libris inserti.

Loquela, & *querela* : non *loquella*, & *querella* : quod putabat Aldus in Orthogr. Nec diffiteor sic in plerisque codd. vet. inveni. Verum alii aliter : quibus favet ἀναλογία. Nam sic dicimus, *entela medela*, *scadela*, à *candeo candela*, similiâque.

Mibi, & *nihil* scribi oportere, nec pueros nunc fugit. Et tamen consonantis C adjecctionem Leonardus Aretinus serio defendere est adnixus lib. VIII, epist. II, ad Antonium Grammaticum. Verum hoc seculo illi tribuendum, non Aretino. Nunc quidem ita ridiculum sit, ut si viveret Crassus ille, quem semel in vitâ risisse scripsit Lucillius †, idem fuerit acturus, quod olim, cum asinum carduus comedentem vidit.

Monumentum per V, non *monimentum* per I : cum *monumentum* dicatur, ut *emolumentum*, *nocumentum*, *documentum*.

Nē scribendum pro *Næ*: quamquam Aldus posterior probet, quia Græcis est *vai*. Sed aliter libri vet. qua de re plura Faernus in prologum Andr. Malaspina in epist. Cic. ad Att. Lambinus in orat. Cic. pro Fonteio, & Catil. II.

Nefas, non *nephas*, cum sit à *ne*, & *fari*.

Opperior, pro *expecto*, non *operior*, habent vet. libb.

Parcimonia per C, non *parsimonia* per S. Nam prius in vet. libris inuenias, favente ἀναλογία, cum à *parco* sit *parcimonia*, ut ab *alo* *alimonia*, à *queror* *querimonia*. Quod si *parsimonia* esset à *parsum*, *altimonia* & *questimonia* itidem dici deberet. Non tamen mordicus alterum damnem, cum à *cultum* videatur esse *cultimonia*, *σπουδαία*. Putat Scaliger, usum Tertullianum scripto scholastico de Pallio, cap. quarto penè extremo : *Cum ob cultimonia candidatum, & ob notam vitæ, & privilegium galeri, Cerevi imitantur*. Vbi in vulgatis pro *cultimonia*, *cultum omnia* editum est. Sed doctissimus Salmasius vulgatum retinet. Ut *omnia candidatus* sit *κατὰ λευκός* : quomodo in libro de pœnitentia ait, *omnia sanctus* ; Virgilius,

Omnia Mercurio similis, vocemque coloremque.

Patricius, non *patruius*. Nam per C scribi debere, vel eo argumento cognoscitur, quod à *patribus* *ciendis* deducant Vellejus, & alii. Ac planè similis error est in *tribunitius*, *edilitius*, *felicitius*, *novitius* ; quæ per C signari debere, clarè tradit Priscian. in IV, ac Aldus quoq; comprobatur in Orthogr.

Pentecontarchus, non *pentacomarchus*, oportere scribi, haut operæ esset monere, nisi viderem aliter exarari ab hominibus eruditis : imò & optimæ quæque notæ codices A in secunda haberent. Sic enim Santis

† Cr. 2. T. 1. d. 1.
Asconius lib. 2
contra Verrem.
Pana. lib. 17.
cap. 16. Ma-
crob. lib. 2. cap. 1.
Ammianus
Marcellus lib.
26. Sabinus, He-
ronymus, S. Isi-
dorus, &c.

Pagnini tralatio anni c10 10 xxviii : editio vulgata Antverpiana illustrata à Benedicto, editaque anno c10 10 xi, Venera Isidori Clarii anni c10 10 lv, Parisiensis Rob. Steph. anni c10 10 lvii, &, ne singulis infistam in re minuta, etiam Romana Sixti V. anni c10 10 ciii. Sed MSSi nostri rectè *pentecontarchus*. Nam Græcè est πεντήκονταρχος à πενήκοντα, *quingenta*.

Perlego integrè invenias in melioris notæ libris : magis tamen *probem*, *pellego* ut *intellego*, sive *intelligo*. Terentius Scaurus : *Pellego, ut omnes antiqui dixerunt, non perlegere. Vnde & apud Virgilium legendum : Pell-gerent oculis.*

Pœna per OE, non *pœna* per Æ; quod Marius Corradum probasse miror. Nam & vet. libb. aliter, & *ἔτυμολογία* reclamat, cum sit à *πœνή*. *Pœniet* tamen in vet. libb. per Æ legas. Quod iccirco non atiam dare : etii origine ductus (est enim à pœna) & quorundam etiam codd. auctoritate, *pœniet* præferam.

Pomarium exigit origo, cum sit à *pone* & *maris*, teste Varrone in iv de l. l. Qui simplici vocali *pomerium* scribunt, tueri se possunt vet. libb.

Porcius, non *Porius*. A porco enim est Porciorum familia, ut ab ove Oviorum, ab asino Asiniorum.

Prædium per Æ, non *prædium* per OE: cum unicâ tantùm literâ differat à *prandium*, ut illud Martialis indicat, lib. xi, epigr. xix:

Errasti Lupe, literâ sed unâ.

Nam quo tempore prædium dedisti,

Mallem tu mihi prandium dedisses.

Quatuor, non *quattuor*, etii duplici T probet Aldus. Sed Giffanius, & ipsi quoque, unico scribi, in vet. libris observavimus : ac probat id *ἔτυμολογία*, cum sit à *quater*. At non rectè putabat idem Giffanius, iccirco corrigi ab Ennio apud Cic. i de Divinat.

*Cedunt ter quatuor de caelo corpora sancta
Avium.*

Et apud Flav. Sospitrum lib. i :

Iamque adeo quatuor partum.

Nam meliores Ciceronis codices habent,

Cedunt de caelo ter quatuor corpora sancta.

Ita *quatuor* fuerit Spondæus ob *συριζων*, quemadmodum & in versu altero, quem proximè ex Charisio adducebamus.

Rhetia per Æ scribendum : etii & in vet. libb. ac monumentis, doctissimo Vellero * teste, invenitur, *Retia*, *Rethia*, *Ratia* ac *Rhœtia*. Sed ut *Rhetia* magis *probem*, facit, tum quod Græcè is populus *Ραιτις* dicatur : unde apud Arrianum in Indicis corruptè legitur, *Ραιτων*, pro *Ραιτων* :

* lib. i rerum
August. Vindel.

των : tum quod meliores & antiquiores libri, ac lapides, per Æ, & tenui T, habeant *Raitia, Raetia*, aut *Rhaetia* : ex qua scripturæ inconstantia (octo enim ejus vocis scribendæ modos adduximus) paret : quàm frustra sint, qui si in unicum fortè inciderint lapidem, aut codicem antiquiorem, quo tamen uti nesciant, confestim novam comminiscuntur *ῥαιτια*, & censorio supercilio doctis præscriptum eunt.

Scpes, scpio, scpimentum, vulgò merà vocali in primâ scribunt. Sed cum diphthongo invenimus in libb. vet. uti & Pierius in optimis codd. scribi testatur in Ecl. 1. & Giffanius indice Lucret. in *Scpta*.

Sallustius, non *Salustius*, vet. libb. Imo & *Appulejus*, non *Apulejus*, etſi aliter libri. Nempe sufficit, quod contra est in lapp. semper. *Lucilius* verò non *Lucillus*, quia sic omnes codd. antiqui, & *αναλογια* favet. Nam simile est *Servilius*.

Scena, an *scena* scribas, parum refert. Origo requirit *scena*, cum Græcè sit *σκηνη*. Malim tamen *scena* cum diphthongo. Ita enim legitur in lapp. & optimis ac antiquissimis libris : qua de re Aldus in Orthogr. & imprimis Faernus ad Prol. Hec. Atque ut hoc non esset, satis esse debet, quod Varro lib. vi de l. l. & *scena*, & *scaptrum* scribat, etſi Actium *scena*, alios item *scaptrum*, Græcorum more, scribere agnoscat.

Scripsi, nupsi, lapsus sum, per B, scribunt hodie multi : & pro his videtur esse *αναλογια*. Attamen magis probem per P, propter *ὑπαγωγην*. Nempe ut à *ἔλιω*, & *ἔλεω*, non est *ἔλισω* vel *ἔλεσω*, sed *ἔλιω*, & *ἔλιω*, sic à *scribo* est *scripsi*, à *nubo nupsi*, atque ita in aliis. Idem nobiscum docent Agræcius, & Beda de Orthographia ; ac Priscianus quoque lib. 1, ubi sic scribit : *Sciendum est, quod principium syllabæ omnino per Ψ, PS debet habere : ut pſitacus, pſendolus, ipſe. Nubo quoque nupsi, scribo scripsi faciunt : quævis analogia per B cogat scribere : sed euphonia superat, quæ etiam nuptam, non nubtram, & scriptum, non scribitum, compellit per P, non B, dicere & scribere.*

Sexcunx & sefcunx, malè confundunt. Miror autem eos quoque in hunc lapidem impingere, qui se multijugâ lectione jaçant. Quippe ostendunt se nec primam legisse paginam eruditi operis Budæani de Aſſe.

Sidus quoque per I cum vet. libris, non *sydus* per Y scripserim cum vulgo ; cum Y in Græcis tantum adhibeamus : *sidus* autem sive ab infidendo sit, ut cenſet Varro ; sive aliunde, saltem Græcum non sit.

Silva per I, non *ſilva*, etſi sit ab *ἰλη*, non à silentio : similiterque *Silvanus*, *Æneas Silvius*, *Rhea Silvia*, quæ non veteres modò codices probant, ut *Vinetus* * quoque agnoscat ; sed & Græci scriptores, quando *Σιλυαρδός*, *Σιλυιος*, *Σιλβία* legere est apud Strabonem, Plutarchum, Zonaram, Suidam, alios.

* notis ad Flori
lib. 1, cap. 11.

Similimus unico L scribere quidam è junioribus jubent. Sed hos refellit tum poetarum, qui syllabam producunt, & anti quorum codicum, in quibus geminatur, autoritas: tum ratio, partim à sono petita, qui nimis fuerit exilis; partim ab analogiâ aliarum vocum, cuiusmodi sunt *humillimus, imbecillimus, facillimus*.

Solenne, non *soleme* ut vulgo exaratur, quasi sit à *solus*, & *annus*. Nam *sollemne*, cum veteres codd. approbant, tum *ετυμολογία*, quia est ab Osco

† *es:* in *Solla*.

* *Idem* *scilicet*.

solus †, hoc est, totus, unde & *solers* *, quasi totus ars: MNE autem in *sollemne* est vocis productio.

Sollistimum, non *solistimum*, vet. libb.

Spelcum per Æ requirit origo, cum Græcè sit *σπίλαιον*: in vet. tamen codd. est *spelexem* per simplex E. Ut damnare hoc non ausim.

Teter, non *teter*, juxta libb. vet. scribendum.

Sulfur, non *sulphur*, cum in Latinis Φ non habeat locum, sed F.

Subscruva non *succiscruva*. Priori enim modo est in optimis libris, & in tabula ænea, quæ in opere inscriptionum Gruterianarum legitur pag. MLXXXI. 2. Nempe non à *succidendo* est, sed *subsecando*.

Tofus, non *tophus*. Nam PH solum utimur in iis, quæ à Græcis accepimus.

Vinea, & *tinea*, per E malim, ob multitudinem bonorum codicum in quibus ita signatur. Ut non moveat, quod Fulvius Ursinus in Virgilio cum Græcis collato † *vinea*, & *tinea*, per I reperisse se dicat; illud quidem in antiquo lapide apud Delphinum Gentilem: hoc autem in codice Virgillii Colotiano.

† in 4 Georg.

CAPVT XLIV.

De illo additionis & detractionis vitio, quo initialis litera syllabæ sequentis fit finis præcedentis, vel contrâ. Olim etiam de eo dubitatum esse apud Græcos, & Romanos. Aristophani lux. Apostropho sociata ut unam vocem proferri. In *επιδοραφία* comprobanda potissimam esse auctoritatem antiquorum lapidum aut metallorum: proximam veterum tum manuscriptorum, tum Grammaticorum: quorum nobiliores, qui de orthographia egerint, referuntur. In studio veteris orthographiæ neque nihil, neque nimium operæ poni oportere.

Poteft etiam in eadem literâ vitium simul additionis & detractionis committi. Fit hoc in divinis syllabis: ut *nos-ter*, pro *no-ster*, *ig-nis* pro *i-gnis*. Nam quæ consonæ initio vocis connectuntur, eæ quoque in medio junguntur. Itaque in *a-bdir* (ita dicitur lapis * *βατιυλος*, qui & *abaddir* †, vel *abaddir*) b ad posteriorem pertinet syllabam, quia dicimus *βδδλ* *λυπίς*. Item scribimus *Al-cmene*, quia dicitur *αλμνίς*: *Ara-clme*, quia *Cnidus*;

* *Priscian. lib. 3.*

† *idem lib. 5. 6*

‡ *7.*

† *p/c,*

i-psi, quia *Pseudolus* : *o-mnis*, quia *Mnestheus* : *A-sclepiodotus*, quia *σκληρός* : *barbari-smus*, quia *Smyrna* : *I-strum*, quia *struo* : *Pa-thmus*, quia *Timolus* : atque ita in cæteris. At quod vulgò hæc aliter scribantur, promanat à pronunciatione vulgari; quæ, ut in aliis multis, ita hac quoque in parte est vitiosa. Dicimus enim *mag-nus* pro *ma-gnus*, *am-nis* pro *a-mnis*, *hone-stus* pro *hone-stus*, *lec-tus* pro *le-ctus*, aliaque id genus infinita. Scribere autem volumus; ut pronunciamus : quod laudem merebatur, si pronunciareremus ut vereres. Quamquam & olim ita pronunciasse quædam videntur, ut scrupulus in scribendo relinqueretur, si non doctioribus, saltem imperitis. Nam unde alioqui esse dicemus, quòd Sextus Empiricus, ubi aduersus Grammaticos * disputat, inter Orthographiæ quæstiones refert, utrum * cap. 9. *δυσ-εμος*, an *ὄμ-εμος* scribi debeat: item *Αει-τοτέλης*, an *Αει-τοτέλης*. Non dubium enim, quin recta sint *ὄμ-εμος*, & *Αει-τοτέλης*, cum dicatur *βριχῶ*, & *δαίω*. Imò nec semper requiritur, ut vox aliqua similiter incipiat. Nam scribendum *ε-δλος*, *ε-δμος*, *ε-χθρος*; et si *δλ*, *δμ*, *χθ*, non inueniantur initio vocis. Etiam Priscianus † jubet scribere *Abo-dlus*, (barbarum id nomen) † lib. 2. *Cy-dnus*, & *Aria-dne*, item *My-gdonides*: et si *dl*, *dn*, & *gd*, in principio vocis non occurrant. Ut infirmum sit eorum argumentum, qui *doc-trina* malunt, quàm *do-ctrina*, quia *ctr* non reperias initio vocabuli. Sufficit enim, quòd soni natura non obstat, quo minus æquè initio dicamus *ctr*, quam *str*: ut in *strepo*, *stratus*. Accedit, quòd in *do-ctrina* non possit alia esse princeps syllaba, quàm in *do-ctus*. Compositorum tamen dispar ratio. Nam scribimus *ab-luo*, *dis-cors*, *trans-marinus*; et si dicatur *blandior*, *scopæ*, *Smyrnæ*. Quamquã nec defuerint olium, quibus in *abeo*, *adeo*, *perco*, non *ab*, *ad*, *per*, *sed* & *pe*, princeps esset syllaba: ac par ratio aliorum. Verùm rectiùs hac de re Quintilianus lib. 1, cap. viii : *Est etiam in dividendis verbis observatio, mediam literam consonantem priori, an sequenti syllabæ adjungas. Aruspex enim, quia pars ejus posterior à spectando est, S literam tertio dabit : abstemiùs, quia ex abstinentia remeti composita vox, primæ relinquetur. Rectè & Terentius Scaurus : Per connexionem illam adnotanda sunt, ut Neg-otium; cujus primæ syllabæ G debeat adjungi, non sequenti; quod dictum est, quia nec otium. Item Ne-scire, quòd sit ne & scire; & Ex-sul, utur S sequenti syllabæ adjungatur, quia significetur extra solum patriæ missus.*

Dubitant nonnulli, quid statui conveniat de compositis, in quibus vocalis ultima partis prioris absorbetur à prima partis sequentis. E. G. utrum *παρ-έρχομαι* scribi debeat, an *πα-έρχομαι*, *ist-hic* an *i-istic*. Scaliger lib. de causis L. 1. cap. xlix, mavult *ist-hic*, quia non minus *ist*, quam *est*; dici possit; ac quemadmodum syllabarum initia ab initiis, ita fines à finibus menfurentur. Verùm non *istic*, sed *istic*, citra spiritus notam, fuit in Bem-bino,

bino, aliisque Terentii optimæ notæ codd. quos Faërnus expressit. Ac monet Aldus, similiter legi in Virgilio Carpenſi, aliisque libris antiquis. Inque multis id codd. nos quoque obſervavimus. Præterea priorem ſyllabam non *ist*, ſed *i* eſſe, argumento ſit, quod par ſit in compositis hujusmodi ratio, atque in apoſtropho eſt. At in hac, ex Grammaticorum omnium conſenſu, non aliã de cauſſa duæ voces unius inſtar proferuntur, quàm quod prima vocis ſequentis ſuccedat in locum abjecta: Alioqui enim poterit ſyllaba apud Græcos deſinere in conſonam adſpiratam: ut *ἐφ' ἔ, νυχθ' ἔλιν*. Vbi primæ ſyllabæ *α*, & *ν*: ſecundæ *φ' ἔ* & *χθ' ἔ*. Vt omnino hæc tanquam una vox efferantur. Si enim veteres, quando eſſet apoſtrophus, paulum moræ interpoſuiſſent poſt vocem priorem: non pareret, quomodo Ariſtophanes in Ranis riſum excitavit verſu iſtoꝝ Euripidæ *:

* in Orſe.

† Ex ſuſcitius
ſerenitatem con-
ſpi.or.

‡ ſerenitatem
conſpicio.
* myſtelam con-
ſpicio.

† Cuiusdeſe ac-
cumbens me co-
cavit lapiter.

‡ gruem.
† ſymbolam ſive
conſultum.

† Guſſetmann
ſcilicet libello
de accit. Græc.

Εκ νυμάτων ἡδ' αὐθις αὐ γαλήν' ὄρω †.

At res plana eſt, ſi verum eſt, quod dicimus, voces duas ſonuiſſe, ut u-
nam. Neque enim liquebat, utrum diceretur, *γαλήν' ὄρω*, pro, *γαλήν' α ὄρω* †,
an *γαλήν' ὄρω* *. Idem iudico de verſu Epicharmi:

Ο† Ζεὺς μὲ ἐμάλεσε Πέλσπι γ' ἔρανον ἐσιών.

Nam riſus ex eo ortus, quod auditores putarent, hiſtrionem dicere,
γ' ἔρανον †, non *γ' ἔρανον* *. Scio virum eruditum † ex his ipsis verſibus col-
ligere, peritiores olim ſolitos poſt prius vocabulum vocem leviter ſuſpen-
dere ad eliſionem indicandam. Verùm quomodo vox potuit ſuſpendi in
γ' ἔρανον, & ſimilibus? Adhæc poëtæ ipſi, ob verſus ambiguos, non hiſtrio-
nes, ob pronunciationis vitium, ridebantur. Atque ut daremus, hiſtrio-
nes hac in re peccâſſe, cui non veriſimile fiat, ideo nihil ab iis poſt vocem
priorem moræ factum eſſe, quod id vulgò fieri non ſoleret; vel ſi fortè, à
peritioribus ſolùm: neque id ubivis, ſed tantummodo, quando, vocibus
aliter pronunciat, ambigua eſſet dicentis ſententia.

Plura qui de Orthographia voler, multùm juvabitur ſcholiis ac notis
eorum, qui veteres codd. caſtigarunt: item illis, qui ex profeſſo de hoc
argomento ſcripſere: uti fecerunt Iovianus Pontanus lib. de adſpiratione;
Camerarius opuſculo, quod Philippicæ Grammaticæ addi ſolet; Ma-
rius Corradus libb. de L. L. ac ſupra iſtos Aldus junior opere, quod de
Orthographia inſcribitur. In eo tamen hic omni culpâ non vocat, quod,
deceptus ab aliis, alios quoque falſis aliquot inſcriptionibus decipiat.
Qua de re Antonius Auguſtinus dialogo xi Antiquit. Roman. & Hispa-
nic. Multùm etiã ad intelligendum veterum ἑρρογραφίαν conferet inſcri-
ptionum Gruterianarum Index Grammaticus. Sed cum in eo maximè re-
ferantur, quæ rariùs, & interdum ſemel iterum duntaxat ſe offerunt: ope-
ræ ſit iplas adire inſcriptiones, ut videatur, in quibus vel omnes, vel anti-
quiſſimi

quiffimi quiq; lapides confentiunt. Etiam operæ fit adire Thefaurū Antiquarium Huberti Goltzii, & alios, qui de veteribus numismatis fcripferunt. At, inquiunt, lapidæ, & fimiles, indoctū erat hominū genus, ut stare illis nequeamus. Nimirū videntur ex noſtris temporibus vetera metiri, quibus Latina lingua erat vernacula. Præterea, ut latomi eſſent imperiti, non aliter tamen incidere licebat, quàm præſcriberent illuſtres & doctiſſimi homines: quibus magnopere erat curæ, ut omnia, quàm emendatiſſimè inſcriberentur. Argumento illud erit, quòd Magnus Pompejus (ut de eo prodidit Tullius Tiro †, qui iis temporibus vixit) doctiſſimos Vr̄bis viros ſuper hoc conſuluit, utrū in æde Victoriæ TERTIO, an TERTIVM CONSVL, incidi deberet; atque ut, his diſſentientibus, adierit M. Ciceronem: ille autem, ne hos, vel illos improbāſſe videretur, ſuaſerit Pompejo, ut TERT. ſcriberetur. Et quis neſcit, quàm curioſè Nigidius Figulus * diſſeruerit, quando *pueri* per I; quando *puerei*, per EI, ſcribi oporteret? Talia curabant in charta peritura; non curabant in faxo duraturo, Vr̄biſque, imo orbis oculis expoſito? Poſſunt & alia in hanc ſententiam adferri; quæ ſatis docent, non debere audiri, qui contemtim ad eò de lapp. ſentiunt & loquuntur: nec pili faciunt, quid in omnibus, vel penè omnibus lapidibus reperiatur. Quafi ullum certius eſſe veteris ſcripturæ argumentum poſſit, quàm conſenſus lapidum, tabularum ænearum, nummorum, ſimiliumque monumentorum, quæ ab antiquiſſimis temporibus ad noſtra uſque tempora durarunt. Nam librorum alii ex aliis exciſibuntur, magiſque & magis à primo codice abitur. Lapidēs verò nummiſque immutati permanent. Tantum opus, ut genuinas ſeu nummorum, ſeu marmorum inſcriptiones à ſuppoſitiſis diſtinguamus. Quis enim ignorat, quot falſæ inſcriptiones circumferantur? quibus alii quidem ſcientes impoſuere ſimplicioribus: alii verò ſibi os ſublīni credulitate nemiā paſſi ſunt. In priori hominū genere reponi merentur Annius Viterbiēſis, Ioānes Camers, & Cyriacus Anconitanus: ut de Pomponio Læto, Ioviano Pontano, præclaris alioqui viris, & aliis quibuſdam, nihil dicam. Præterea opus diſtinguere inter ætates, pro quibus, Fabio † etiam teſte, variat ἐποχολογία. Nec enim ii ſumus, qui revocari velimus rationem ſcribendi obſoletam: qualis eſt in columna Duilliana. Volumus pro exemplo eſſe ea tempora, quibus ſtudia Romæ maximè viguerunt. Vt qua Cicero & Cæſar faciendā præſtabant: Varro, & Nigidius ‡ & Cell. lib. 14. c. 9.

lentes erant viri. Neque excepero seculum proximè secutum : quo Marcus floruit Seneca , & Senecæ ter numeranda domus : quo Columella, Plinius uterque, Fabius, Tacitus, Tranquillus, cæterique. Cur enim non in Latinis scribendis hæc nobis tempora potius proponamus , quàm se- quiora secula, præcipuè illa, quibus barbaricæ irruptiones, ut imperium, ita linguam, & rectam scribendi consuetudinem corruperunt ? Vetus autem consuetudo unde certius petatur , quàm è marmoribus & numis ? Proxima tamen post lapides, & metalla, gloria est libris chirographis ; dum eos ætas & bonitas commendent. Item veteribus Grammaticis, qui hanc artis partem tractarunt. Adeundi igitur Velius Longus, Flavius Ca- per, Q. Terentius Scaurus, atque excerpta veterum Grammaticorum, è quibus suum de Orthographia librum contexuit Cassiodorus. Item Marii Victorini liber 1, & Bedæ presbyteri de Orthographia libellus. Nec ta- men auctor singulis fuero, ut postquam animus graviora possit, diu mul- tumque in his studii & operæ ponant. Grata quidem ubique est veritas : at non propterea in minùs necessariis constare ea omnibus debet majo- rum & meliorum studiorum damno. Potiùs duo tres accuratè de tota scribendi ratione discipiant ac tractent, aliquo dispendio suo, at com- pendio Reip. literariæ. Horum ubi labores illi probarint, qui studium hoc intelligunt, cæteri talium iudicium sequantur : ac tantummodo Ve- lium, Scaurum, & similes, antiquitatis causâ degustent. Quomodo fu- rorum, ut per minutias hæc eant, non circa illis hæreant.

FINIS LIBRI PRIM.

GERARDI IOANNIS VOSSII
DE ARTE GRAMMATICA
LIBER SECVNDVS:

qui est

DE SYLLABIS.

CAPVT I.

Προσῳδία: obiectum. Diomedes emendatus. Variæ definitiones syllabæ reijciuntur. Συλλαβὴ de voce dissyllaba. Vera syllabæ definitio adlata.

Idimus de Ὀρθογραφία, sive literis. Venio ad Προσῳδίαν, quæ versatur circa omne illud, quod accentu præditum est. Id quia ut plurimum literarum conjunctione constat, συνεδουχικῶς vocatur συλλαβή. In cuius definitione mirificè sunt alucinati. Flavio Sosipatro, & Maximo Victorino, definitur hoc modo. *Syllaba est litera vocalis, aut literarum coitus per aliquam vocalem comprehensus.* Quæ verius syllabæ divisio est, quàm definitio. Præterea A in AVDIO syllaba non est. Conuenit tamen ei hæc descriptio. Diomedem definitur, *comprehensio literarum enunciata.* Sic enim apud eum legendum; pro quo in Purfchianâ editum est, *Syllaba est comprehensio literarum enunciatio.* Suspicio autem, Diomedem adjecisse, *uno spiritu, vel accentu.* Hoc utcunque est, Prisciano quidem sic describitur: *Syllaba est comprehensio literarum consequens sub uno accentu, & uno spiritu prolata.* Vbi si Priscianum audimus (atque idem de Diomede dictum velim) verbum *ai*, aut provocabula *ea, ei, eo, ii*, dissyllaba non sint: Græcum item *ἰάω* trissyllabum non erit. At hoc planè est absurdum. Nisi quis tueri se volet eo, quod etiâ Dio Chrysostomus, oratione prima De gloriâ *, κηρύττει & ἀποκηρύττει unâ solum syllabâ dicat distare. Sic enim scribit †: καὶ τῶν μὲν κηρύττει, φασὶν ἑκείνους δὲ ἀποκηρύττει, δηλονότι ἅπαρ μίαν συλλαβὴν γιγνομένης τῆς διαφορᾶς. Sed hic ejus vocis usus planè est insolens. Ut autem veram Syllabæ definitionem inueniamus, aliùs est ordiendum.

Grammaticæ finis est puritas orationis: subjectum est oratio, quatenus pura. Ac primò considerat subjecti sui partes, inde rotum. Partes orationis sunt, litera, syllaba, voces. Litera est pars orationis sono indivisibilis. Syllaba est pars orationis sono indivisa significans

* pag. 605 edit. Morell.

† Et illis quidem dicitur κηρύττει, ἀποκηρύττει, prædicari: hoc autem κηρύττει, ἀποκηρύττει, de- prædicari: ut dicitur ut propter unam syllabam sit differentia.

significans ex instituto, cuius partes nihil significant separatim. Nam cum de literis, syllabis, & vocibus, in Grammaticâ agatur propter orationem, tanquã finem; jure quoque ea in Grammaticis per orationem definiuntur. At haut rectè definitur litera, pars minima dictionis: neque rectè syllaba definitur, pars dictionis uno spiritu prolata. Nam à, è, i, ò, sunt literæ & syllabæ: nec sunt partes vocis, quia sunt ipsa vox. Omne autem totum est majus suâ parte. At secundum nostram definitionem liquet, cur unumquodque istorum sit litera, sit syllaba, sit vox. Nam litera est, quatenus indivisibile est: syllaba est, quatenus indivisum, atque accentum habens: vox est, quia vocis est proprium ita ex instituto significare, ut aut partes sint nullæ (uti hîc fit) aut cum sunt, nihil significant separatim.

Sed fortasse aliquis, eo quod omnia monosyllaba syllabæ quidem sint, at partes orationis actu non sint; amet definitionem, quæ conveniat syllabæ absolutè, & sine respectu ad orationem consideratâ. Quare, necubi claudcat industria nostra, alteram etiam definitionem damus. Syllaba est vox articulata unius integri soni. Nam seu unius literæ syllaba sit, seu ex literis pluribus confletur; sonus existit unicus. At quoties in voce plures syllabæ concurrunt, plures etiam soni audiuntur. Et videtur non aliud voluisse Priscianus, cum priori suæ definitioni mutilæ, & mancæ, istam subjungit: *Syllaba est vox literalis, quæ sub uno accentu, & uno spiritu, indistincte profertur.* Nam per vocem literalem non intelligit, quod alias dictionem nominat, sed sonum articulatum.

CAPUT II.

Syllabæ divisio. Διφθογγος Latino nomine ut reddi possit. Quot Hebræis diphthongi. Cur quedam Græcis improprie dicantur. Latinis non quinque tantum sunt, ut putarunt; sed minimum octo. Charisii sententia de diphthongo TI sive VI refertur. Rutilius in Itinerario emendatus. V interdum est vocale, sequente vocali in eadem syllabâ. AI & OI in vet. monumentis pro AE & OE: utem OV pro V longo. AA, EE, similiaque immerito à Poliriano, & aliis, in diphthongorum numerum referri.

1 lib. 3 in isto capitulo de Syllabis.

Syllabarum sunt tria genera. Quædam sunt vocales nudæ, quas Marius Victorinus †, atque alii, malè dixerunt *ααγγυσιως* vocari syllabas, cum potius dicere debuerint, parum aptè parti orationis sub uno accentu, syllabæ esse nomen impositum. Nam quid causæ quæso, præter syllabæ *ιτυμων*, (à quo sæpe invalida peti argumenta, nemo ignorat) afferre queunt, cur A in *amo* non æquè ac MO syllaba sit?

Alterum syllabæ genus est diphthongus. Latine ad verbum dixeris *bifona*.

soni. Sed appellatio hæc parùm apposita videtur, quando etiam convenit duplicibus X, & Z. Quare rectius illi, qui nominant *biuocalem*.

Diphthongus est sonus compositus ex sonis duarum vocalium, sic ut uterque audiatur. Si enim solum auditur una vocalis, diphthongus dici nequit. Nec tamen necesse est, ut uterque sonus æquè audiatur. Interdum enim altera vocalis tantum habet semissem temporis, vel tertiam partem.

Quot apud Hebræos sunt diphthongi, parùm conuenit. Interea satis constat, post kamets, & patach, constituere diphthongū *ai*; post cholem, *oi*; post schurek, *ui*. Sed quæritur, an similiter i coalescat in diphthongum post kamets, patach, tserè, & chirek longum. Nempe ut accedant diphthongi, *au, eu, ui*. Multis ita placet. Sed Iudæi i hic pronunciant, ut f. Nam *וּי* non *Hesau* pronunciant, sed *Hesaf*, atque ita in aliis.

Græcis diphthongi sunt XII, *ai, au, ei, eu, oi, ou, nu, u, ou, æ, η, ω*. Ex his posteriores sex vel ex prioribus fiunt, vel ex duabus subiunctivis. Nam ex *eu* & *ou* gignuntur *nu*, & *ou*, quæ Ionum est. Ex *ai, ei, oi*, sunt *æ, η, ω*. Ex subiunctivis duabus coaluit *ui*. Atque huc respexere, qui sex istas vocant diphthongos improprias. Sunt qui tres tantum improprias esse dicant, *æ, η, ω*. Nempe quia in illis non exaudiatur sonus nisi unius vocalis: quod vocis etymo repugnat, quæ, ut diximus *bisonam* sonat. Sed hi eo peccant, quòd rem metiantur ex pronuntiatione vulgari, quæ à genuina ac veteri plurimum distat.

Quod ad Latinos, vulgò quinque faciunt diphthongos. In quo nimis sanè sunt parcipromi. Quippe minimum sunt octo: *Æ*, ut *ætas, ævum, Mæcenas*: *AI*, ut *Ajax, Maia, ai ai* apud Ovidium x Met. *AV*, ut *audio, aurum, plaustrum*: *EI*, ut *eia, hei, omneis*: *EV*, ut *eurus, heus, ceu*: *OE*, ut *pæna, Pænus, mænia*: *OI*, ut *hoi, quoi, Troia*: *VI*, ut *Harpusia, Illithuia, Orithuia*; quamquam hæc, similiæque, simplici quoque *Y* scripta inveniuntur: ac Charisius utrâmq; quidem agnoscat vocalem; sed *V* ad antecedentem, *I* ad sequentem syllabam pertinere velit. Verùm malo Servium sequi, qui in illud *Æn.* III:

At subitæ horrifco lapsæ de montibus adsunt

Harpuiæ, & magnis quarunt clangoribus alas:

in *Harpuiæ*, inquit, est *Græca diphthongus: nam Latini non habemus*. Sanè *Rutilio Harpusia* quadrissyllabum est: quod solâ *diabæsi* fieri potuit. Ita enim ille lib. primo Itinerarii sui:

Namque olim (malè vulgati codd. Non olim) sacri iustissimus arbiter auri,

Circumsistentes reppulit Harpuias.

Neque est, quòd quis *VI* è diphthongorum Latinarum numero ex-terminet, quòd non reperiat in iis, quæ ortum suum Latio debent.

Quippe

Quippe si *Harpia*, similiâque, donata sunt Romanâ civitate, etiam diphthongus, quam in iis cernere est, in Latium fuerit recepta. Adde quòd eandem reperire sit in *cui* & *huic*, cum monosyllaba sunt. Nam V in *huic* consonans esse nequit, cum V consonum adspirari non possit. Atque hinc simul elucet, perpetuum non esse, quod à Grammaticis traditur, V fieri consonantē, quoties in eâsīe syllabâ altera sequitur vocalis.

Porro quod in YI facit Charisius, hoc alii agunt in AI, & OI. Marius enim Victorinus †, etsi alterius etiam sententiæ meminerit, in eam tamen magis inclinât, ut I in *Troia* pertineat ad syllabam sequentem. Marius quoque Corradus in primo de L. L. idem de *Troica* nomine refert, ac parem ait rationem esse in *Aiax*.

Verùm hac parte ad stipulari malo doctissimo Angelo Caninio. Neque enim causæ quicquam video, cur in hisce vocibus apud Græcos diphthongus sit; apud Latinos non item; cum eadem utrobique sit eadem in voce pronuntiatio. Quid quòd veteres semper AI, & OI, usurparunt, ubi posteriores prætulērunt Æ, & OE? Ita inscriptiones ante Augusti Ciceronisque ævum habent, AIMYLIVS, & DIVAI: atque eandem diphthongum post conatus revocare Claudius imperator, etiam scito publico; unde illam invenias in omnibus ejus temporis lapp. sed, Claudio extincto, rursus obtinuit Æ. Iidem veteres inscriptiones habent *curavit* pro *curavit*, & apud Plautum, Mureto * teste, pro *prælium* fuit *proilium*, quamquam in vulgatis sit *pro Illo*: atque hinc obiter liquet, malè, cum alios, tum Nicodemum Frischlinū, præcipere *prælium* per Æ scribi debere. De hac diphthongo ita Capella lib. III: *O autem literæ copulatur I in nominativo Iovis, & Oinone. Oisus etiam dicitur. Sic enim veteres usum dixerunt. Sed proilium, Oinone, oisus, curare*, similiâque, planè exoleverunt. Quod si & obsoleto rationem habere lubet, nonam etiam diphthongum adjicere licet superioribus. Veteres enim *loumen*, & *nuncius*, dixere, pro *lumen*, & *nuncius*: quomodo & in monumentis antiquis legere est, IOVS, IOVRE, IOVSTITIA, OVENS, OVVENTINA TRIBVS, aliâque id genus, quæ nunc exarantur per V longum. Nec temere dico V longum. Nam quod antiqui lapides aliquando in brevibus syllabis usurpant, id vel imperitiæ, vel incuriæ sculptorum tribui debet. Quare apud Agellium quoque lib. primo cap. XII in verbis Fabii Pictoris, non FOVIT, quod in Stephanicâ editione legitur, sed fuit scribendum puto.

* lib. 6 Var. Lect. cap. 4.

Quod si Angelum Bassum, sive, ut à patria dicitur, Politianum † audimus, debeat quoque inter diphthongos reponi EE, quomodo FELIX in aureo nomismate legitur. Item II, quo pacto VIIRTVS invenitur in æreo Galbæ nummo. Sed pueriliter alucinatur vir politissimi iudicii.

† lib. 1, cap. de syllabarum natura & connotatione.

judicii. Nam geminatio hæc originem cepit ab eorum errore, qui vocales duplicandas putabant, ut longas esse cognosceretur: quod vitiosum esse, agnoscunt Fabius, & Scaurus, ut supra diximus. Quod si altera vocalis tantum temporis est index, quo pacto juncta alteri constituet diphthongum? Neq; enim sola quantitas diphthongum facit, quia alioqui etiam & *o* diphthongi sint, atque adeo A, I, & Y, quoties sunt porrectæ: apud Latinos etiam, quot vocales sunt, tot diphthongi adjiçienda erunt, cum univèrsæ ancipites sint. At hæc tam inepta sunt, ut mirandum sit, visum tantum in manifestâ luce, velut in Cimmeriis tenebris, cespitâsse.

CAPVT III.

Ostenditur, non esse diphthongum, quando post I vel V in eadem syllaba sequitur vocalis: nec quando in AO, EA, EO, vel OA, est coniunctio: nec esse ullas triphthongos.

Sed aliam quoque litem de diphthongis intentat Grammaticis Caspar Schoppius, in Grammaticis Institutionibus, quæ, ut & Paradoxa literaria, edidit * sub nomine Pascasii Grosippi: uti primus mihi indicium fecit Amplissimus & literarum ac literatorum amantissimus David de-Willem, Arausionensium principi à consiliis. Hæc cum omnia jam essent nostra ad prælum parata, avidè devoravi, multaquè reperi partim multo antè, quam Scoppiana prodirent, à nobis etiam monita in libellis Grammaticis jussu Procerum in Scholarum Hollandiæ ac Westfrisiæ usum divulgatis; partim tradita nobis in hisce commentariis, quos maximè ex parte ante annos xxx & amplius scripsimus, cumque juventute & amicorum multis communicavimus. Gratum interea mihi fuit, eadem utrique nostrum in mentem venisse, vel saltem, ubi eosdem habuimus duces quos sequeremur, idem utriusque placuisse. Attamen nec pauca in illis reperi, ubi vir ille doctissimus temere omnino pulpita mihi deseruisse veterum Grammaticorum videtur. Quale inter cætera illud de diphthongorum numero. Quibus censet denas addi oportere, IA, IE, II, IO, IV, VA, VE, VI, VO, VV. Ut *Ianus, jemo, abjicio, locusta, justus, vastus, vester, visus, votum, vultus*. Mihi eo minùs hæc sententia placuit semper, quia & Hebræi, & alii populi orientales, Iod & Vau summo consensu inter consonas reponere. Et ratio hoc valida confirmat, quia sine vocalium ope pronunciari non possunt. Accedit, quod non minùs, quàm consonantes aliæ, vocalem naturam brevem positione longam reddunt. Ut in *advoco, & advolo*. Iam quanti illud putandum, quod omnis diphthongus sit naturâ longa? At hoc de hisce Scoppianis diphthongis dici nequit.

jicit, jocus, juvo; valeo, vetus, vigeo, volo, & trecentis ejusmodi. Quod & fit post Q; ut *quatio, queror, quibus, quoniam, equus*. Item post G, ut in *unguere*, unde *unguentum*: ubi V tam celeriter pronunciatur, ut Terentianus Maurus dicat, — *parte tantum fungi temporis*: ac Velius Longus, *eam ad aurem fere perire*. At dixerit aliquis, antea nos VI inter diphthongos retulisse: nec caussam esse, cur V ante I constituat diphthongum; ante vocales cæteras non item. Sed latum hic est discrimen. Neque enim VI semper est diphthongus: sed in *Harpua, hinc* monosyllabo, & similibus: ubi V vocale est, quia eundem habet sonum, ac in Græco *ῥοι*. At de *vigeo, vireo*, & similibus, longè aliter statuendum. Imò ne in eo quidem assentire Grosippo possum, quod in *pituita* V consonum putat, quando fit trisyllabum: ut apud Horatium †:

Præcipue sanus, nisi cum pituita molestus est.

Item in disyllabo fuisse: ut apud Lucillum:

Compertem, aut varam, fuisse Amphiruois æcoliv.

Nam his locis V in fuisse pronunciatur, ut in *vis*: in *pituita*, ut in *vita*.

Verùm idem ille eruditissimus vir, ne his quidem contentus, etiam IE, & OA, de quibus mox dicam, cum de triphthongis agam; tum EA, & EO, diphthongos esse arbitratur. EA in hoc Lucretii lib. II:

Aut nulla inter se duo sunt ex omnibus eadem.

Sed hoc leve esse, puto, nec ipse diffiteatur; quando pro eadem, idem in optimis codd. editum, ac similiter in chirographis reperimus: nisi quòd unus noster idem habet, facili errore. Magis urget illud Terentii*:

Eam Cormorientes Plantus fecit fabulam.

Nam eam est monosyllabon, quia est scænarium. Par ratio in hoc Maronis †:

Nec tantum Rhodope miratur & Ismarus Orphea.

Item †:

Vna eademque via sanguisque, animusque, sequuntur.

Itidem eo una syllaba est in hoc ejusdem:

Rege sub Eurystheo satis Iunonis iniquæ.*

Item:

— simul † accipit alveo.

Et,

Vno † eodemque igni.

Et apud Lucretium*:

Omnia jam seorsum cernas ancisu recenti.

Mihi verò nec EA, nec EO, nec alia hujusmodi, unam constituere syllabam videntur. Nam duæ sunt syllabæ; sed in versu prior vocalis à sequente syllaba absorbetur per *συνίτησιν*; vel si audiatur, syllabam superiorem constituit, sed ita raptim enunciandam, ut nec semissem habeat temporis,

* lib. I, epist. I.

* Procl. Adelp. b.

† Ecl. 6.

† En. 10.

* En. 8.

† En. 6.

Ecl. 8.

* lib. .

poris, eoque nulla ejus ratio in versu habeatur.

Quid quod idem Grosippus, præter hæc diphthongos, quasdam etiam triphthongos esse tradit, quasi *trifonas* dicas, vel *trivocales*? Nec diffiteri possum, ita & veterum aliquos sensitse. Nam clarè id ait Annæus Cornutus. Nec sanè aliter statuerè licet, si V nunquam est consonum, ut putat Grosippus. Nam hinc consequitur, triphthongos fore, VAI, VAE, VEI, VOI: ut in antiquo *Quai*, & recentiori *Que*, item *aquai* dissyllabo, pro *aque*, & *Quei*, pro *Qui*, *Quoi*, pro *Cui*: ut apud Catullum:

Quoi dono lepidum novum libellum?

Sed hæc sententia sponte corrumpitur, labefactatis iis, quæ de V consono superius diximus. Verùm aliter quoque triphthongos stabilire conatur. Nam contendit, VEA esse triphthongum in *alvearia*, quando tetrasyllabon fit. Ut apud Maronem*:

Seu lento fuerint alvearia vimine texta.

Item VIE in dissyllabo *vietis* apud Horatium †:

Quis sudor vietis, aut quam malus undique membris.

Item VOA in monosyllabo *quoad* apud Lucretium in secundo:

Quoad licet ac possis reperire inolentis olivæ.

Nimirum, ejus judicio, tres audiuntur vocales, duæ clariùs, tertia exiliùs. Nobis contra videtur, V in his non vocale esse, sed consonum: quod satis antea adstruximus. Quare utcumque EA, IE, & OA, in unam coalescerent syllabam, non tamen triphthongi, sed diphthongi, forent. Nunc ne quidem diphthongi sunt, quia prior vocalis à sequente absorberetur per *συνίζουσι*, quæ non magis, quàm *συναλοιφει*, explodi debet. Rectè igitur de omni triphthongorum genere Quintilianus lib. I, cap. IV: *Nisi quis putat, etiam ex tribus vocalibus syllabam effici: quod nequit, si non aliquæ consonantium officio fungantur.* Et Terentianus Maurus:

Syllabam nec invenimus ex tribus vocalibus.

Item Annæus Cornutus: *Tres vocales quibusdam videntur esse sub una syllaba VAE. Errant, si ita putant, nam nusquam neque apud Græcos, neque apud Latinos, ex tribus vocalibus syllaba constat. Quare hic digamma erit, & duæ vocales.*

* Georg. 4.

† Epod. lib. ed. 12.

CAPVT IV.

De vitiosa diphthongorum pronuntiatione apud Græcos. Romanis veteribus affinis erat sonus inter *Æ*, & *AI*. *Aula*, *aufculor*, *auxilla*, *similiaque*. *Ei* fere *isdem* sonuit, *ut I longam*. Prope *idem* sonus in *OI*, *OE*, & *V* longo. *Pilumnoe* *poplæ*. *Clerumencæ*. *Adelphæe*. *Oraculum Delphicum de bello*, & *peste, an fame?* *Clytemnestra*, *pro Clytemnæstra*. *Prudentius in hæresis*, *ænigma*, *Iphæra*, & *similibus*, *ex diphthongo præpositivam præterit*. *Ac Silianus*, *Beda*, *alii, iidem, seculi vitio, scripsere*. *In Evangelium, Parascæue*, *aliquisque id genus*, *perperam è diphthongo eu subjunctivam sequenti syllabæ adscribi*. *Et quam consuetudo ea sit vetus*.

Valde autem vitiosa est vulgaris diphthongorum pronuntiation, tum apud Græcos, tum Latinos. Nam *AI* efferunt, ut *e*: *ei*, *ei*, *y*, & *y*, ut *i*: *ai*, ut *af*: *ev*, & *nu*, ut *ef*: *ou*, ut *of*. Quæ consuetudo solidè adeo refutata est à viris doctissimis, ut ex ipsis, ne actum agam, requiri id malim. Quin etiam, qui ad verterem pronuntiationem propius accedunt, abeunt tamen ab antiquis in *æ*, *η*, *ω*, συζηαμμένε * τῆ *I*, sive συνόνε; τῆ *I*, ut loquitur Apollonius in tertio. Nam & ipsi pronuntiant hæc, ut meram voca' m. At olim subjunctiva sine dubio audiebatur; licet exiliùs, quàm in *AI*, *EI*, *OI*.

* adscripto I.

Apud Latinos quàm vitiosè hodie diphthógi proferátur, vel illud argumento est, quòd olim *Æ* accedebat ad *AI*: unde, quod priùs *TERRAI FRVGIFERAI* (pro quo Pacuvius *τῆ δαλυσσιν* dixit *TERRAI FRVGIFERAI*) post fuit *terræ frugiferæ*. Fabius lib. *I*, cap. *VII*: *AI* syllabam, *cujus secundam nunc E literam ponimus, variè per A, & I, efferebant: quidam semper, quidam singulariter tantum, cum in dativum, vel genitivum casum, incidissent*. Quidam, inquit, ubique dicunt *MVSAI*: quidam solùm in genitivo, & dativo singulari; in plurali autem dicunt *MVSÆ*. Terentianus Maurus:

Alpha semper, atque jota, quem parant Græcis sonum,
A, & E, nobis ministrant. Sic enim nos scribimus.

Velius Longus: *Ea, que nos per Æ, antiqui per AI scripsitaverunt, IVLIAI, CLAVDIAI. Et nihil obstat, quo minus hoc aut illo modo scribamus in utroque numero*. Ter. Scaurus: *Apud antiquos I litera pro E scribebatur, ut restantur metaplasmata, in quibus est ejusmodi syllabarum deductio: ut Pietai vestis, & Aulai in medio: pro Pieta, & Aule. Sed magis in illis E novissima sonat. Ait, in diphthongo hac magis E, quàm I, audiri. Nempe ut vicinus est sonus vocalium I, & E; unde heri, & here; crastini, & crastine, dicebant: sic AI facilé*

facile commigravit in *Æ*, ut *Terrai* fieret *Terrae*. Nec hic cessatum. Postea enim *A* exiliter cœpit pronunciari : tandem etiam planè neglectum : qui error ad postera secula propagatus.

AV declinabat ad *O* : unde *caurus*, *corus*; *canda*, *coda*; *auricula*, *oricilla*, apud Catullum. Festus : *Aulas* antiqui dicebant, quas nos dicimus *ollas*. *Auscula* dicebant pro *osculari*. *Auxilla*, *olla parvula*. Priscianus lib. 11 : *AV* transiit in *O* *prodiſtam*, more antiquo : ut *lotus* pro *latus*, *plastrum* pro *plastrum*, *cotes* pro *cautes*. Sicut etiam contra pro *o au* : ut *austrum* pro *ostrum*, *ausculum* pro *osculum* : frequentissimèque hoc faciebant antiqui. Puto, & hinc esse, quòd in lapidibus vetustis pro *Aurelius*, *Aorelius*, legas.

cap. de o. d. i. r. e.
literatur.

EI verò cognatum erat *I* longo; imò illud *I* primò non aliter sonuit, quàm *EI* : unde *Plauti Captives*, qui postea *Captivi*. Itidem promiscuè scribebant, *omnis*, & *omneis*; *tris*, & *treis*. Et in multis aperta est ratio. Vt cum dicerent, *is*, *it*, *itur*. Nam primò integre dixere, *eis*, *eit*, *eitur*. Postea *e*, & *i*, concreverunt, ut esset diphthongus. Habuitque tum *e* exilem admodum sonum. Tandem, ulterius marcessens, planè omisum.

OE mediam obtinuit naturam inter Græcum *OI*, & Latinorù *OV*. De *OI* liquet ex eo, quòd pro *οἰν* Latini dicant *pœna*; pro *φῶν*, *Phœnix*. Etiam ut Græci dicunt *λόγοι*, & similia, Latini veteres *oe* in plurativo posuere. Vnde, ut Festus ait, *Pilomnæ poplæ* in Carmine fuit *Saliari* : hoc est, *populi pilis assueti*, quales Romani. In *Plautinæ Casinæ* prologo est *Clerumene*, quod Græcè *κλήρη μενει* :

Clerumene vocatur hæc comædia

Græcè, Latine *Sortientes*.

Etiam in veteribus *Terentii* libris inscriptio est *Adelphæ* : hoc est, *ἀδελφοί*. Nimirum ut in *AI*, ita quoque in *OI*, *I* in *E* migravit ob sonum affinem. Sed Latini, quia similem sonum habent *O*, & *V*, pro *OE* postea *V* ipsissimum usurparunt. Itaque à *pœna* est *punire* & *impune*; à *Pœnus*, *Punicus*; & quod, prius *mærus*, & *mœnire*, id postea *murus*, & *munire*. Nihil igitur mirandum, si in vet. inscriptionibus pro eodem legas, *OITI*, *OETI*, & *VTI*; *LOIDOS*, & *LVDOS*; *COIRA*, & *CVRA*; *POENIRE*, & *PVNIRE*; similiaque. *Servius* in illud *x ÆD*.

Quin intra portas, atque ipsi prælia miscent

Aggeribus mærorum :

Mærorum antiquè, pro *Murorum*. nam veteres pleraque eorum, que nos per *V* dicimus, per *OE* pronunciabant : & contra *Punio* pro *Pœnio*, quod verbum a *Pœna* venit. Hinc est, *Punica* regna vides : cum *Pœnos* ubique *l-gerimus*.

Atque hæc quidem diphthongi *OI* mutatio in *V* longum tum tantummodo invènit locum, cum in eâ magis *O*, quàm *I*, audiretur. Sed

habuit hæc diphthongus & alterum sonum. In multis enim vocibus O vix audiebatur, ac solum penè I aures feriebat. Quod clarius fiet illo Maronis in XI :

Proinde tona eloquio, solitum tibi; meque timoris

Argue.

Proinde hic dissyllabum est : efferre autem sic priorem possis, ut O clariùs sonet, velut in *Troia* : possis & exilius proferre, fere quasi scriberetur *Prinde*. Vti in iis, quæ O pingue in OI habuere, V successit : ita in illis, quæ I pingue in OI habuere, I furrogatum. Sic affinis sonus fuit in istis *λοιόν, λέλω, & libere*. Sic quoque *liber*, vel *Leber*, postea *liber*. Festus : *Libesim, & libertatem, antiqui dicebant liberum, & libertatem. ita Græci λοιόν, & λέλω*. Atque hinc causam videmus, cur Athenienses non eodem

* *Troyd. lib. 1.*

omnes modo acceperint oraculum illud Delphicum * :

Ἦξει Δωρικῶς πόλεμος, ἔλοιμος ἄμ' αὐτῶ.

Nempe nec planè similiter sonabant *λοιμός, & λοιμός*, nec multum in iis sonus differebat, quia O in *λοιμός* sic efferebatur, ut vix aures tangeret. Minus igitur bene audientibus proclivis hinc lapsus fuit.

Porro jam seculum, & amplius est, quòd diphthongos corruptè pronunciarì, viderunt Nebrissensis, Georgius Valla, Guarinus, atque alii. Neq; isti dicere poterant, *χθις ἢ φθίω* hoc vitium irrepsisse : quod satis inde cognoscimus, quia jam ante annum à Christo quadragesimum, corripere multi syllabas solent, quæ per diphthongum scribi debent. Facit hoc non semel Aufonius : uti in *Clytemnestra*, quæ Græcè *κλυταιμνήστρα* : ut in Epitaphiis Heroum :

Vindicem adulterii cum Clytemnestra necet.

Quamquam de hoc minus miror : quia observo idem factum à Livio Andronico in *Andromeda* :

— In sedes collocat se regias,

Clytemnestra juxtim, tertias natæ occupat.

De *Ægisto*, *Clytemnestra*, & *Electra*, sermo est. Sed quid dicemus de eo, quod idem facit in *solicismus* epigr. cxxviii, & alibi in *Phidia*. Quæ Græcè *σαλοισμός, & φειδύς*. Multaque hujusmodi sunt apud Prudentium. Vt in *Psychomachia* :

Cognomento heresis. Deus est mihi discolor, inquit.

Et præfat. Cathem.

Pugnet contra hereses.

Et Hamartig.

Hanc heresin præfata patris præviderat olim

Majestas.

At Græcè est *αἰρεσις*.

Idem in *Apotheosi* :

Legis in effigie scriptum per enigmata Christum.

Et ibi-

Et ibidem :

Cujus ad arbitrium sphaera mobilis atque rotunda.

Græcè est *σφαῖρα*, & *σφαῖρα*. Similia sunt apud Sidonium Apollinarem, qui seculo posterior est. Ut Panegyrico, qui Anthemio dictus est :

Quicquid Pythagoras, Democritus, Heraclitusque.

Græcè est *Ἡράκλειτος*. Idem Carm. ad Felicem Consullem :

Et primum Darii tumultuantes.

At Græcè est *Δαρείος*. Vnde Ovidius, & Claudianus, mediam producunt. Ac seculis labentibus magis magisque hoc vitium vires cepit. Itaque Beda libello de Orthogr. *Aquor* inter ea collocat, quæ inchoant ab E : etiam *Comedia* per E simplex scribere jubet. Idem libello de Metris, de versibus phalæciis agens, pro exemplo adfert,

Dum cursus celeres Aegyptiorum.

Nempe *Aegyptiorum* scripserat. Etiam Paulli Diaconi est carmine in B. Benedictum * :

Vas pedagoga tulit divitiarum pectore tristi :

Lata reformatum vas pedagoga tulit.

Iam tum quoque subjunctivam in diphthongis rejiciebant ad syllabam sequentem. Nam Beda idem † scribit, *av-rum* dici, pro *au-rum*; & *E-van-gelium*, pro *Eu-angelium*. Nempe eodem errore, quo vulgò *parasc-e* dicunt, pro *parascen-e*; *E-vander*, & *E-vandrius*, pro *Eu-ander*, & *Eu-andrius* : quæ pronuntiatio si recta esset, non produceretur prima à Marone, Statio, Juvenale, aliisque, cum sublato V, remaneat E, quæ est natura brevis. Verùm legitimam qui pronuntiationem se hodie revocare studeat, nã ille laterem lavet, prævalente rationi consuetudine, quæ cum omnium rerum domina, tum maxime verborum est ; ut verè olim dicebat Sulpitius Apollinaris †.

* lib. I de g. s. i.
Legebat.
cap. 20.

† lib. de re Mo.
t. 10.

† suprad. Gellium
lib. 12, cap. 17.

CAPVT V.

Syllaba mista ex vocali & consona est Belgis etiam novem literarum; Latinis summum sex. R ante P locum habet in eap se syllaba, contra quam Prisciano visum. Striglx vox reicula pro striglis. Striæ & striglis discrimen: nec tamen id perpetuum. Vulgata lectio defensã in Glossis Latino-Græcis. Varronis locus expensus.

V Idimus de syllaba simplice, & ex vocalibus composita. Sequitur mista ex vocali, & consonante seu unã, seu pluribus. Hæc Belgis etiam octo literarum est. Nam à **streng**, quod **strenuum** signat, aut severum, est superlativus **strengst**, hoc est **strenuissimus**. Imò & **tstrengst**, hoc est **strenuissimum**, vel **durissimum**, unã syllabã enunciant : ubi literæ novem. At Latinis syllaba summum est sex literarum ; ut *stirps* : quæ ex voce obiter ob-

* lib. 1. cap. de
litera.

ter observandum (quando id fieri posse, negat Priscianus *) R ante P eadem in syllaba habere locum: quod & in Belgicis accidit; ut, **herp, werpt,** & similibus. Porro in syllabis sex literarum voluit vocalem, aut tertium obtinere locum, ut in *stirps*; aut quartum, ut in *monstrans*. Atque idem fit in posteriori syllaba vocis *αιρπος*. Quemadmodum & in voce hac quinque literarum *stilis*. de quo Festus: vel syllaba quadrilatera, ut *scribo*. Iridem in *Ξι* (nam duplicem pro duabus censemus) vocalis quarto est loco. Nec ea vox ulli scrupulum movere debet: cum apud Clementem Alexandrinum † ex symbolica Theologia legatur, *κρξξι*: quod est *γρξξλξυξνξ* †: ut ex Thespide Tragico *, & Helychio, constat.

† lib. 5.

† hoc album.

* apud Clementem
tom. ius.

Sed vir quidam eruditus antiquitati universæ litem intendit, quia, uti ait, vox inveniatur septem literarum. Eam esse dicit *striglx*: quæ, si duplicem pro duabus censeamus literis, octo quoque literarum dici potest. Hac uti ait Vitruvium lib. VII: *Canaliculus earum striglx appellatur*. Quomodo hunc etiam locum citat doctissimus Hermolaus Barbarus in indice Pliniano editionis Romanæ †. Sed planè legendum, *striglix*, vel potius *striglis*, quod contractum ex *strigilis*. Nam nomen id habet ob similitudinem strigilis in balneis usitatæ. Obliquo ejus utitur idem Vitruvius lib. 1. v, cap. IV. *Circa strigilium curva, & angulus striarum*. Quo ex loco simul cognoscere est, eo differre *striam* & *striglem*, quod hoc significantur canaliculi, id est, concavum ipsum; illo *εξοχα*, hoc est, partes exstantes sive protuberantes. *Stigilium* verò hoc in loco etiam excusum est in veteri Florentina anni MDCCCXXVI: pro quo *strigilium* editum est in Florentina illa, quam XXVI annis post exhibuit Iocundus Veronensis. Iocundum autem secutus hac parte Philander; illum alii, atque alii. At non Budæus, qui sic scribit: *Strigiles in antiquis libris Vitruvii impressis bene legebatur, ubi nunc striges legitur, & strigilium lib. IV, cap. IV, & lib. V, cap. VII. Nam id verbum apud Celsum legitur lib. VI, cap. VI: licet in impressis strigem pro strigilem legatur. Iocundus Veronensis ita immutavit, qui strigem affirmat in antiquis legi*. Budæo nos subscribimus, hoc solo excepto, quod *strigilis* inveniri ait in codd. antiquis, ubi nos *striglis* invenimus: quod rectum puto. Sic in vet. glossis Philoxeni, *Striata, ευσπωδα*: & paulò post, *Striata, ευσπωδα*. Clarissimus Bonaventura Vulcanius hic quoque *striata* ait legi debere: sed rectum est *striata*, vel potius *strigata*, à *striglis*, ut dicebamus. Cum verò eruditus ille glossographus tam *striata*, quam *strigata*, interpretetur *ευσπωδα*: liquet, non semper observatum fuisse *stræ*, & *striglis* discrimen, quod ex Vitruvio antè ponebamus. Et sanè neglexit illud etiam Varro lib. 1 de R. R. cap. XXIX. *Qua ararum vomere lacunam striam fecit, sulcus vocatur*. In plerisque Varronis codd. *stræ* vox præteritur: sed agnoscit eam Nonius *, etiam in antiqua editione

* in l'ararum.

editione Mediolanensi *. Sed in Aldinà est *istria*. Nempe scriptum erat *lacuna istria*. Vbi vocalis tertia ponitur pro *id est*. Ut scripserit Varro, *lacuna, id est, stria*. Quæ lectio placet. Sed & *lacuna stria* non indignum videtur Varrone, ut simile sit ac *rete jaculum*, & *taberna diversorium* apud Plautum, *pallium peristroma* apud Vlpianum, & alia apud alios.

CAPVT VI.

Quanto laxius magistri Hebræi voce accentus utuntur, quam Græci, ac Latini. Refelluntur, qui censent, psalmos, & cantica iuxta vulgares eos accentus, quos Musicos vocant, primi & secundi templi temporibus cani solere. Tres esse accentuum oratione comprobatur. *Διασημῶν*, & *Ἀπεισσημῶν*, ex earum numero rejectæ. Modestissimi rursus improbat, veraque adducitur. Etiam Latinis in usu fuit apostrophæ in fine, & quidem consonâ sequente, imò & initio vocis.

EXcessimus ea, quæ pertinent ad syllabæ *etiam* †: nunc affectiones syllabarum aggredimur. Syllabæ accidunt *accentus* sive *accentus*. Sed accentuum vox variè accipitur. Hebræis quidem Grammaticis ita laxè sumitur, ut eo nomine contineantur, tum tenoris notæ, tum distinctionis, tum *supra*. Quippe iis triplex est accentuum munus. Primum est, ut doceant syllabam debere attolli. Et in eo convenit Hebræis cum Latinis, ac Græcis. Nisi quòd & notæ his propriæ sint, quibus cognoscatur, syllabam deprimi debere, atque etiam circumflecti, ubi sublatio & depressio concurrunt. Alterum iis munus est, distinguere orationem in partes suas, sive minores, ut in commata, cola, periodos: sive majores, quales, ubi fit pausa. Sed hujusmodi distinctionum notæ non pertinent ad *accentum*. Nec enim conveniunt syllabæ per se: sed orationi, quæ per se commatis, colis, & similibus distinguitur. Tertium munus in eo constituunt Hebræi, quòd notæ istæ inserviant modulationi, quâ sacer textus legi à doctoribus in synagogis solet. Nam valde falluntur, qui eo putant signari artificium Musicum, quo à Davide, & cæteris, dum staret templi, cani solet. Quippe illud pro certo habemus, & alibi adstruximus, Davidem, & quicumque templo primo, imò & secundo stante, vixerunt, notas eas ignorasse. Sunt enim à Masorethis, sive Tiberiensibus, sive aliis: de quo non repetam antea exposita. Nunc solum urgebo illud: quomodo possunt accentus isti esse veteris Musices notæ, cum iis hodie non solum cantica notentur, sed libri etiam minimè poetici, vel poetico spiritu animati: atque adeò illis etiam in locis, ubi nulla statui musica modulatio potest, cum nuda sit nominum recensio?

Strictius multò accentuum voce utuntur & Græci, & Latini. Quod melius

meliùs parèret, si exstaret doctissimi Cenforini liber, quem sæpe ad partes advocat Priscianus. Attamen ex iis scriptoribus quos habemus, nunc quodque fatis liquet, pro triplici syllabæ dimensione tres esse accentus; tonum, spiritum, & tempus. Ex his tonus syllabæ competit secundum longitudinem: estque acutus, gravis, aut circumflexus. Spiritum habet ratione latitudinis: estque is tenuis, aut densus. At tempus sequitur profunditatem: estque breve, aut longum.

Plerique tamen Grammatici tribus assignatis accentibus adjungunt *ὁ ἄνω, ὁ μέσος, ὁ κάτω* & *διὰ σφραγῶν*: quos etiam secuti Const. Lascaris, Aldus Manutius, & Iustus Lipsius lib. de pronuntiatione l. l. cap. xvii. Sed dissentit Moschopulus; qui ea removenda ait ex numero accentuum. Rectè sane; verùm ficalnum est telum, quo pugnat. Vult enim, ideo non esse accentus, quia non orientur earum notæ ex figuris literarum; contra quàm fit, tum in tenoribus, qui fiunt ex Λ ; tum in spiritibus, qui oriuntur ex η ; tum in quantitate, cujus notæ ex θ procreantur; brevis quidem syllabæ signum ex infimâ literæ parte (*υ*) longi autem, ex lineola in ventre literæ (-) Nempe, si Grammaticis visum fuisset, tribus istis ex literâ quapiam figuram comminisci, jam Moschopulo fuissent verè accentus. Solida autem ratio, cur non sint è numero *ὑπερδιών*, ea est, quòd non accidant syllabæ quatenus syllaba est. Nam *ὄφ' ἐν* propriè conjungit voces, ut *διὰ σφᾶ* easdem disjungit. *Ἀπόσφραγος* verò non syllabæ per se est; sed literæ, aut literarum per se, syllabæ per accidens.

Sunt qui apostrophon iccirco ex affectionum numero excludant, quòd ea in Latinis appingi non solet. Sed nos etfi de re ipsa assentimus, rationem tamen probare non possumus. Nam & hanc interdum à Latinis adhibitam, indicat cùm Fabius lib. xi; tum imprimis hic Marii Victorini locus in Orthographia sua: *Ea quatenus debeatis observare, ignoratis: induciti fortasse eo, quòd legisitis preceptum antiquorum, qui ajunt scribi quidem omnibus literis oportere: in enunciando autem quasdam literas elidere. In quo, ut idem sepius dicam, bis peccatis, quòd aliud scribitis, & aliud legitis quam scriptum est. Quid enim facietis in his, quæ velitis nolitis, & scribenda sunt, & legenda, ut scripta sunt? Vt, exempli gratiâ; Existimo, non Exæstimo; & Conquinat, non Conquinat, & similia. Eliduntur autem vocales singule, cùm duæ concurrerint: ut, Men' incepto desistere vidèam? non, Mene. Et, Ten' inquit, miserande puer; non, Tene. T quoque ex consonantibus eliditur: ut, Postquam res Asiæ; non, Postquam. M autem, ut, Multi ille & terris. Vocalis & consonans pariter: Non equid' invideo. Malaspina apud Ciceronem lib. xiv, ad Att. epist. xx, in Poggii libro se reperisse ait, *Audi igitur*, pro audi igitur. Imò & ea, consonante sequente, locum habet: ut apud Maronem, III Æn.*

Hectoris Andromache Pyrrhin' connubia seruas?

Et x Æn. — *Tantum me crimine dignum*

Duxisti, & tales voluisti expendere pœnas?

Ita hæc scribenda esse, docent Priscianus, & Servius.

Solent etiam veteres, quoties post VS sequeretur EST, priores duas literas verbi EST abjicere: sed post vocalem, aut VM, tantum primam præcidebant. Itaque pro *auditus est* scribebant, *audist*, vel cum apostropho, *auditus'* t: at pro *opera est*, & *auditum est*, scribebant, *auditumst*, five *auditum'st*, & *operast*, five *opera'st*. Quare non sine cautione legi debet hoc Marii Victorini lib. 1. *Cum fuerit autem scriptum, audiendus est, scribendus est, & mutandus est, & similia generis masculini, primam vocem integram reliquetis: ex novissima autem E & S detrahebis. Idem facietis in femininis, ut prima vox cuius generis sit, appareat. Idemque in neutris.* Hujusce rei notitia non raro prodest in emendandis codd. antiquis. Ita in hoc Varronis † fragmento:

— *Que maxima Dix*

Latitia stat: tum longe gratissima habeo.

Dextera &c (quomodo etiam Vrinus citat ad iv Æn. †) feliciter restituant, *Lactitias't, at tum* &c.

† apud Marium Victorinum.
† Virgil. enas
Græci. editi
pag. 292.

Etiam apud Ciceronem lib. 1 de Divinatione, legere est istum Paccuvii versum:

Visum est in somnis pastorem ad me appellere.

Sed in editione Ciceronis antiquissima, &, ut censeo, principe, ita excusum inveni:

Visum est in somnis pastor ad me appellere.

Vnde planè legendum puto,

Visu' st in somnis pastor ad me appellere.

Similiâque in aliis locis observavimus, quæ in re aperta, mora sit adscribere.

CAPVT VII.

Tonus quid, & etymon vocis. *Decem ejus nomina*, tonus, accentus, tenor, nota vocum, moderamentum, accentuincula, vocalatio, fastigium, cacumen, sonus. *Triplex accentus, & ratio figuræ, qua singuli scribuntur, ex natura cuiusque adfertur. Simensibus quinque accentus. Vetus circumflexi figura. Martiano Capelle lux.*

Diximus de iis, quæ falsò repofuere inter accidentia syllabarum. Postulat ordinis ratio, ut agamus de veris affectionibus; ac primò de

tonis, qui, ut Martiane Capella * ait, sunt *anima vocum*, & *Musices semina*.
 * lib. 3, cap. de
 Etque hæc cauiia, cui *κατ' ἐξέλιξι* appellatur *accentus*; cum alioqui
 tam latè pateat id nomen, quàm *προσῳδία* apud Græcos; quemadmodum
 ostendit vocis utriusque origo; quando, quod nemo nescit, ut *προσῳδία* à
προσ id est, *ad*, & *ῳδία*, hoc est, *canitus*; ita & *accentus* ab accinendo; quasi
accantus, dictus est.

Quid tonus sit, paret ex eo, quòd suprà dicebamus, cum accidere syl-
 labæ ratione longitudinis. Nam hinc discimus, tonum esse id syllabæ ac-
 cidens, cujus ratione ea vel intenditur elevaturque, vel remittitur, ac de-
 primitur. E. G. in *hominibus* licet omnes sint breves, tertia tamen à fine al-
 tius astringit; reliquæ, quasi languescens, concidunt. Atque hinc liquet,
 cur *δὸν* & *τένον* & *τόνος* dixerint; nempe tralatione à fidibus sumtà, quarum
 intentio acutiorem, remissio graviolem efficit sonum. Latini similiter *te-
 nores* dixerunt. Id Scaliger propterea factum ait, quòd nostrum *tenere* ab
 eadem sit origine; quia siquid nixu quodam arcemus, id facimus benefi-
 cio *τὸν τεύοντες* †. Sed Quintilianus lib. primo cap. v, veteres pro *teno-
 res, tonores* dixisse ait, quòd indicio est, vocem hanc *δὸν* τὸν fluxisse. In-
 terea fonte conveniunt, quia & *tenere* est à *τένειν*, & *τόνος*.

Sunt aliæ etiam tenorum apud Latinos appellationes. Agellius lib.
 tertio decimo cap. sexto: *Quas Græci προσῳδίας dicunt, eas veteres docti, tum
 notas vocum, tum moderamenta, tum accentuunculas, tum modulationes appellabant.*
 Postremà *voculationis* appellatione usus Nigidius apud eundem Gellium
 libri memorati cap. xxiv. Apud Martianum quoque Capellam * caput,
 * lib. 3,
 quo de accentibus agit, inscribitur *de fastigio*: inque eo Grammaticus is
 ait: *Accentus partim fastigia vocamus, quod literarum capitibus imponantur; partim
 cacumina, tonos, vel sonos, Græcè προσῳδίας. Fastigia autem vocari, etiam Dio-
 medes lib. 11, auctor est.*

Tenor, ut antè diximus, triplex est; acutus, gravis, circumflexus.
 Græcè, *προσῳδία ἔξειν, βαρέν, φεισσωμένν*. Nempe tot sunt accentus, quot
 numerantur vocum formæ. Eæ autem tres sunt; ut indicat Cicero in O-
 ratore: *Mira, inquit, est natura vocis, cujus quidem è tribus sonis omnino, inflexo,
 acuto, & gravi, tanta sit, & tam suavis varietas profecta in concentibus.* Idem ostendit
 hæc verba Theagis Pythagorici † in libello, quem de Virtute scripsit
 linguâ Doricâ: *οὐδ' ἐν τῇ μουσικῇ ἐν τῷ ὑπεξελίξαι τὸ ὄξυ, ἢ τὸ βαρὺ, τὸ σύμ-
 φωνον πέπλωκεν. ἀλλ' ἐν τῷ ταυιά πῶς συναρμύξασθαι συναρμογῶν τῷ ὄξυ, & τῷ βα-
 ρέος, τὸ μὲν σύμφωνον ἐναπολαμβάνειν, τὸ δὲ διάφωνον ἐκτρέψαι.* Nec in *Musica*, si
 adimas *acutum* & *grave*, *concentus* efficitur; sed si hæc quodam modo juncta concin-
 nam modulationem acuti & gravis toni fecerim, ibi & *concentus* percipitur; & disso-
 nantia expellitur.

Sinenfes tamen ab iis, qui res eorum prodiderunt, quinque tenores habere dicuntur. Sed non dubito, quin quicumque veri funt tenores ad hocce tres naturales poffint revocari. Nec movere debet, quòd Hebræorum Grammatici, alii xxv, alii xxx, vel plures ftatuant accentus. Nam, ut fuperius dicebamus, hi accentuum nomine etiam notas diftinctionum, & cantillationis in legendo comprehendunt. Atqui diftinctio illa orationis in partes, non ad *ἁποστροφῶν*, fed ad *ὀρθῶν* pertinet. Musicaque modulatio ad artem Muficen referenda: ut cujus fit confiderare fonorum difcrimina, commixtionem, & proportionem.

Tonus acutus dictus ab effectu, eo quòd aures feriat. Signum ejus lineola à manu finiftrà ad dextram adfcendens. Nam cum ipfam fylلابam attollat, adfcendere quoque virgulam oportuit. Gravis vocatus, quòd vocem in guttur ac pectus demittat. Itaque & nota ejus eft linea à finiftrà ad dextram defcendens. Circumflexus nomen fortitus eft à figurà, quæ eft virgula arcuata. Cum enim in vocibus, quarum una fylلابa acuebatur, altera deprimebatur, poft contractionem factam utraque fylلابa, & uterque coalefcant tonus; utriusque etiam toni signum coalefcere juftum fuit. Hinc eft, quòd Grammatici fcribunt, omnes accentuum figuras ex *Ααυεδα* majufculo procreari. Nam Α, in duas feftum partes, gignit notam acuti, & gravis; integrum autem, circumflexi signum e. Antiquam verò hanc effe notam, docet, quòd Marius Victorinus appellat V tranfverfum. *Circumflexus*, inquit, *tranfverfū V literā notatur, hoc pacto*, Α. Habuit tamen & alteram apud veteres figuram. Nam etiam pro angulari illo figno, uno ductu fcribebant lineam incurvam, quæ faciem Lunæ bicornis imitaretur. Liquet hoc ex vetuftis Prifciani libris De accentu, & plurimis, iisque antiquiffimis codd. Græcis. Eam figuram in animo habuit Martianus Capella*: *Inflexi fignum eft figma fuper literas devesum*. Neque enim intelligit flexilem hujus literæ notam (Σ) quam arcui Scythico comparabat Agathon Tragicus: fed femilunarem, fimilem Latino C, de qua fuprà † ab- † *lib. 1, cap. 10.* unde diximus. In quibusdam Capellæ edit. ‡ invenias notam V inverfi. ‡ *ut Bafilienf.* nempe Λ. Sed ea nullam cum Sigma affinitatem habet. In aliis * eft fle- * *ut Lugdunenf.* xilis hæc (˘) Sed hanc fi intellexiffet Capella, Latinæ, non Græcicæ literæ nomen impofuiffet. Præterea nota iftæc posterioribus demum temporibus inventa eft à librariis; qui in fcribendo nunc celeritati ftudere folent, nunc venuftati.

CAPVT VIII.

Veteribus Romanis neglecti accentus in scribendo. Quorum tamen nonnulli apice discriminebant syllabas longas. Similiter hunc morem apponendi accentus ignorabant Græci antiquiores: eaque res in errorem sæpius impellebat. Hebræi quando, & quibus magistris, accentuum, cæteraque notas, addere coeperint: & quando, ac cuius operâ potissimum, punctorum artificium ad perfectionem pervenerit.

Sed quia de inventione accentuum incidit sermo, quid impedit, quominus deinceps exponam, quàm recens ea sit consuetudo apponendi accentus? De Latinis, satis apertum ex lapidibus antiquis. Quo enim vetustiores, eo magis accentuinculis carent. Lapidés aliquot obiectant, ubi reperiantur: sed imperitè adeo sculptos, ut satis liqueat, nullam eorum rationem haberi oportere. Nisi fortasse voluerunt, syllabas longas notulâ à brevibus discernere: quod Lipsius censet de Pronunciatione L. L. cap. undevigesimo. Nam quomodo alioqui vox una accentus habet binos? ut, STÁTIÓ, PATRÓNÓ, PEDÁNIÓ, CLÉMÉNS: vel quâ ratione nota hæc apponitur in ea, quæ antepenultimam præcedit, ut CÚRIONE. Res tota apertior foret, si non tam acuti notam addiderent, quàm apicem: quæ vox generatim convenit omni accentui, sed strictè signat lineolam, quam Græci vocant *μακράν* *. Hanc longis syllabis ad tollendam ambiguitatem imponere jubet Quintilianus. Cujus verba adferam, cum ad quantitatem erit deventum. Et sanè apex adeo olim frequentabatur, ut fuerint, qui referrent inter literarum figuras. Hinc Isidorus lib. I Orig. cap. IV: *Inter figuras literarum, & apices veteres duxere. Est autem apex linea jacens super literam aequaliter ducta* Vbi observa, inter figuras rectè dici, non *litteras legitimas*: quod sensit, & scripsit Iustus Lipsius †: sed essentiam literarum malè cum accidentibus confundit. Ac de Romanis pro instituto satis. Nam quando Grammatici veteres accentum jubebant exprimere, accuratius postea diceretur. Nunc de Græcorum, & Hebræorum more videamus. Quorum Græcos non solere signare accentuinculas, & lapidés arguunt, & vetera nomismata. Nec enim vel tenorum, vel spirituum in iis notæ comparent. Imò etiam postquam jam inoleverat consuetudo eas adscribendi, multi tamè morem veterem prætulerunt. Docent hoc codices antiqui; quorum alii accentuinculas habent, alii parvis vetustatis absq; iis inveniuntur. Scribit Angelus Politianus cap. LVIIT. Miscell. se in codd. vetustissimis reperisse versus Sibyllinos sine ullis fastigiis: idemque cap. LXXX refert, se Callimachum vidisse, in quo ea nusquam adscripta essent; ipseque Callimachi hymnum in Pallada absque illis edendum

* longam.

† lib. de pronun. cont. L. L. cap. 5.

edendum curavit. Porrò qui tenores adscribebant, seculi sui morem sequiebantur : qui autem negligebant, studiosi erant moris antiqui. Aristotelis quidem seculo ignota erat consuetudo ea apponendi accentus: quodclare indicant hæc ejus verba sophist. elench. cap. III: Πραγμα δὲ τῶν ἀπειροδιδίων, ἐν μὲν τοῖς ἀνευ γραφῆς διαλεκτικοῖς, ἢ ῥῥῶν ποιῆσαι λόγον· ἐν δὲ τοῖς γραμματέοις ἔπισημασι, μάλλον. Ex accentu vero in non scriptis dissertationibus hanc facile est facere argumentationem (sophisticam) sed in scriptis, ἔπισημασι potius. Exempla ibidem ex Homero adfert; è quibus cognoscere est, gravissimas sæpe ortas esse controversias, ex eo quòd veteres in scribendo accentuiculas non adhiberent. Hæc res quoque non semel in errore impulit doctissimū Hieronymum : ut cūm commentario in XIV cap. Zachariæ ἀρβύων arborè dici ait, quòd casta sit. Atqui aliud ἀρβύος †, aliud ἀρβύς *, unde Dioscorides ‡, ac Grammatici, ἀρβύον dici ajunt, quāsi ἀρβύς, ut idè esse nò possint. Idè cūm ΚΑΘΑΙΡΕΙ scriptum esset, transtulit, *subvertit*, quia legebat καθαίρει: at vertendum *emundavit*, quia est καθαίρει. Quem utrumque summi viri errorem observare in eo memini Iosephum Scaligerum animadvertionibus Eusebianis ad annum M cccc xxv i †. Quod argumento est manifestario, Hieronymi ætate sine apicibus scribi solere.

Quin Hebræi quoque serò admodum accentum adscribere ; ac deum post tempora Honorii Imper. Nempe, quod superiori libro dicebamus, puncta vocalia esse inventa ab eruditissimis quibusdam Iudæis in Mæsis Paphlagoniæ, qui magistri Masoreth sive Masorethæ nuncupati ; id multò magis statuendum de nota tenoris. Nec enim, qui Hebraicè à pueris scirent, indigebant accentuum notis: nihilo sanè magis, quàm iis opus est in lingua Germanica, Gallica, Britannica, aliis; ubi nemo signat accentuum notas, nisi fortè ad ambiguitatem alicujus vocabuli tollendam. At dispar ratio eorum, qui Hebraicè nesciunt : in cujusmodi se ratio habet, ut in Latinè ignaris. Quales Latinè si legere volent, syllabas, quæ atrolli debent, depriment; quæ deprimi, attollent. Masorethæ igitur, ut rudibus etiam linguæque nesciis consuleretur, notam tenoris commentii fuerunt. Nec postea se intra tenorem continuare : sed & notas excogitarunt distinctionis, & modulorum, quibus legentes in synagogis quodammodo cantillarent. Nec uno hæc tempore ab iis reperta ; sed paullatim ars excrevit. Facile autem adfensio doctissimo Capello, qui accentuum, ut vocant, punctorumque omnium doctrinæ, extremam manum additam existimat à nobili illo Masoretha Ben Ascher : quem Maimonides in Misna † testatur, multos annos impendisse Bibliorum codici describendo : suaque illud operà & curâ consecutum, ut Iudæi deinceps, qui accuratum Bibliorum exemplar cuperent, vel ex Ben Ascher codice describerent, vel aliunde

† *lib. 1. l. 2.*
* *lib. 1. l. 2.*
‡ *lib. 1. l. 2. §. 5.*

† *pag. 81. col. prima.*

† *Tem. 1. lib. 2.*
‡ *Tract. de*
libro Leg. cap. 8.
num. 4.

aliunde descriptum juxta eum castigarent. Ridiculum est putare, multorum fuisse annorum opus exscribere biblia, quæ solis constarent consonanarum figuris : qualia sunt, quæ Judæi in Synagogis suis servant. Neque eo spatii opus, ut describerentur ex codice, qui puncta haberet. Sed tantum temporis requirebatur ad nobilem operam Ben-Ascher, partim quia codices varios conferret, ut veriorem lectionem exprimeret : partim, & imprimis, quia punctorum artificio necdum absoluto nævos castigaret, & quæ deessent hæcenus, suppleret. Vixit autem Ben Ascher iisdem temporibus ac Ben Naphthali, celebris itidem Masoretha : nempe circa annum Christi 1150. Ac quumquam toto antè seculo floruerit R. Saadiah, quem R. Aben-Esra, Grammaticorum priorum seriem texens, primo loco commemorat : imprimis tamen post Ben Ascher, & Ben Naphthali, multi è Judæis de arte Grammatica scribere cœperunt : quod non aliunde factum videtur, quàm quia tum ars ea punctorum à Ben Ascher perfectionem suam esset consecuta.

CAPUT IX.

Accentuum doctrina canonibus paucis comprehensa. Quibus locis nobiliores Grammaticorum Latinorum jusserint adscribi accentus. De accentu eorum, quæ cum cunctis componuntur. Pauli Melissi sententia refellitur. An, removenda ambiguitatis ergo, etiam ultima syllaba accentu debeat signari, contra Fabium disputatur. Male vulgo in adverbis & præpositionibus ultimam longam notari accentu gravi. Martiani Capellæ lapsus. Linea jacens olim circumflexi nota fuit. Nec tamen inter literas habebatur, quod Lipsius putabat. An in Græcis Græcus servari debeat accentus.

Sed de tenorum & nomine, & figurâ, inventionêque amborum, satis diximus : explicandum deinceps, quo tono unaquæque syllaba notetur. Egere de hac re è veteribus Capella, Priscianus, alii. E recentioribus præter cæteros, Maioragius in epistolicis, quæstione IX, Marius Corradus lib. II de L. L. Iustus Lipsius lib. de Pronunciat. L. L. cap. xx. Eo magis opera danda, ne eadem planè reponendo actum agamus.

Accentus sive tenor pronunciatur vel juxta canones Grammaticos, vel secundum incorruptam veterum consuetudinem, quæ subinde regulis vulgaribus repugnat.

Canones sic breviter comprehendimus.

Monosyllaba vox naturâ longa circumflexitur, ut *flôs, ôs oris, â, ê*; quæ malè in optimis quoque codd. gravi notari solent : aliàs acuitur ; ut *spês, fax, ôs ossis*.

In difyllabis, & polysyllabis, circumflectitur penultima, si ea fuerit natura longa, at ultima brevis: ut, *Rôma, floris, Românus, exâmen.*

At aliâs in difyllabis quidem acuitur; ut *homo, pârus, pârns*: in polysyllabis verò nunc acuitur, nunc gravatur. Acuitur, si longa sit; ut, *præsentes, Arâxis*: si brevis fuerit, ipsa gravatur, & antepenultima acuitur; ut, *mâximus, ûltimus.*

Ultima verò, tum in difyllabis gravatur; ut, *amò, vindex*: tum in polysyllabis; ut in *viribus, milites.*

Vidimus, quibus locis sit accentus. Nunc referam, quibus scribatur. Olim quidem, ut antea quoque diximus, accentuinculas negligebant. Hodie eas contra consuetudinem veterum, at non contra Grammaticorum præscriptum, duobus locis apponimus. Vnus est in compositis cum encliticis. Servius in 1. En. *Pronunciatio: tonis causâ, contr. i usum Latinum, syllabis ultimis quibus particule adjunguntur, accentus tribuitur: ut, Musique, Illene hujusce.* Martianus Capella lib. 111: *Mutant accentus, adjunctis vocibus, que, ve, ne: cum tamen expletiva conjunctione, que: ve cum expletivâ, ut, Latiumque augete vultis: & Stimulove meum cor, apud Activum in Pelopidis. Nunquam migrabit acutus sonus de primis syllabis in postremas, præter particulas conjunctas; quarum hoc proprium est, acuere partes extremas vocum, quibus adjunguntur.* Locum integrum adscripsi, ut pareat, accentum semper esse imponendum ei syllabæ, quæ encliticam proximè antecedit; ut *armaque, terraque* &c. Singular hoc sententiam viri doctissimi, Pauli Melissi †; qui non modò scribere jubet, *armaque, terraque, & Lavinaque venit Litora*: verum etiam asserit, in isthoc Maronis, *Arbustaque diruta campis*, non minùs absurdè scribi, *arbustaque*, quàm *diruta*. Provocat hæc in re ad ipsorum in pronunciando morè, qui aliter scribunt. Sed profectò valde ineptum est, velle hæc æstimare ex pronuntiatione vulgari. Veteres enim ita hæc pronuntiabant, ut & accentus, & quantitatis haberent rationem: quæ de re infra pluribus acturi sumus. Dices, nisi *terraque* scribatur, nihil fore discriminis inter nominativum, & accusativum. Verum & hoc aquè infirmum, quando nominativus acui debet (*terraque*) ablativus circumflecti, (*terraque*.) In errorem hunc impulit eos, quòd vulgò, malo more, haut aliter pronuntiamus acutum, quàm flexum.

Egi de priori accentus loco: dicam nunc de altero. Est is, quando accentu distingui possunt verba ita similia, ut inde error nasci possit. In hujusmodi accentum quoque apponere, jubet Terentius Scaurus. E. G. acuto scribi vult *legit* præsentis temporis, flexo *legit* præteriti. Itidem acuto *aret* agrum, & *paret* convivium: flexo *aret* herba, & *Paret* Amor dicitis cara generis. Ac par fuerit ratio in *bolus* & *bolus placet* & *placet, Remus* & *remus*.

freta & frēta, oblitus & oblitus, pālus & pālus, serum & serum, pōtis & pōtis, mālus & mālus &c.

7. lib. 1. cap. 5.

Quæritur autem, an ultimæ quoque syllabæ accentu debeant signari discretionis causâ. Debere adfirmant Ælius Donatus, Sergius, Priscianus, & aliquot alii ex Grammaticis antiquis. At dissentit Quintilianus, cum scribit †: *Ceterum jã scio quosdam cruditos, nonnullos etiam Grammaticos, sic docere, ac loqui, ut propter quædam vocum discrimina verbum interim acuto sono firmant: ut in illis, — Quæ circum litora, circum Picosos scopulos; ne si gravem posuerint secundam, Circus dici videatur, non Circuitus. Item Quantum, Quale, interrogantes graves; comparantes acuto tenore concludunt. Quod tamen in adverbis ferè solus, ac pronominiibus, vindicant: in ceteris veterem legem sequuntur. Mihi videtur conditionem mutare, quod his locis verba conjungimus.* Sed nihil est, cur hic Quintilianii iocus quemquam dimoveat de opinione. Nam si universe quæritur, an syllabis appingi debeat accentus, fatemur, modò veteres sequi volumus, omitti eum omnino debere. Sin tantummodo de ultimis syllabis controversia est, quæso, quid causæ affert, cur fides habenda non sit viris illis (quemadmodum ipse appellat) eruditis, qui discriminis causâ, acutum in fine accentum apponi posse judicabant? Deinde quis non videt, illa Fabii verba, MIHI VIDETVR, non tam esse ejus, qui alienam sententiam damnatum ire velit, quàm qui de suâ vix constituiere possit? Pluribus hæc de re agerem, nisi istoc me onere levasset Marius Corradus, qui benè longam eâ de re disputationem instituit lib. II. de L. L. Interea est, in quo nec Corradi sententiæ calculum meum adjuccere possim: ut cum, vulgi secutus consuetudinem, adverbis ac præpositionibus imponere jubet accentum gravem, quò à nominibus ac prapositionibus distinguantur. Quippe nunquam in iis accentus is locum habet; sed vel acutus, si correpta sint, vel circumflexus, si porrecta. De acuto exemplum suggerit Quintilianus, cum ait, à viris cruditis, ac Grammaticis etiam, in *circum*, quando præverbium est, accentum hunc ultimæ imponi, ne putetur esse casus inculativus à *circus*. Ac similiter Velius Longus: *Loco transmutatus accentus partes quoque orationis immutat: ut aliud est Circum, aliud Circum, aliud Ergo, aliud Ergo.* Et Servius in I ÆN. *Maria omni circum.* In fine accentum ponimus contra morem Latinum: sed correptio hoc facit. nam præpositio postposita correpta est sine dubio. Par ratio in *Quando*. Festus: *Quando cum gravi voce pronunciat, significat Quoniam, & est conjunctio. Quando, acuto accentu, est temporis adverbium.* Item in *Pone*. Marius Victorinus: *Adverbium Pone, postviore acutum recipit accentum, ne sit verbum.* Parque ratio in *male, parum, multum, plurimum, minus, melius, potius, solum, modò, tantum*, ac similibus; quæ vulgus, cui nos inviti accommodamus, gravi signare, &

acuto

acuto nihilominus pronunciar³ consuevit. Sed in his, scio, tuebuntur se errore recepto apud Græcos; qui cùm ultimam acuant in pronunciando, itidem tamen in scribendo gravant; quia acutus, ut ajunt, in gravem commutetur ob contextum orationis. Verùm, ut in brevibus ea habeant locum; videre tamen non possum, unde errori patrociniū sint quaesituri in adverbis, quæ ultimam producant: ut sunt, *bellè, doctè, longè, æquè, unà, quā, quò, intrò, rarò, primò, serò*, & similibus; in quibus nihil eos juvant Græci, cum & hi ultimam naturā longam, aut nullo, aut flexo signare consueverint. Adversantur quoque hæc verba Capellæ †: *Inflexum autem non aliis postremum habet, nisi cujus posterior pars in syllabam naturā longam excurret: ut, ergo, ponè.* Vbi rectè de *ergo*: quod ex Græco ἔργον; de *ponè* non item; quamquā similiter Consentius: *Accentus*, inquit, *ostendit diversam significationem unius dictionis. Pone, si verbum est, gravis est ultima: si adverbium circumflexa.* Sed rectius Maximus Victorinus, qui in posteriori accentum ponit acutum. Nam eam syllabam & Maro 11 Æn. & omnis corripit poetarum manus.

Quæri insuper solet, num in nominibus Græcis, sed Romanā civitate donatis, Græcus sit servandus accentus. Solvit hunc nodum Martianus Capella lib. 111*, cum ait: *Græca nomina, cum in Latinum vertuntur, nostri regulā pronunciantur, nisi maneant Græca. Olympus igitur, & Caucasus, sicut Latina proferuntur: quam acuerè, vel flectere debeant secundum rationem supra scriptam apparet. Sed si manent Græca, & huic regulæ in peregrinis vocibus accedimus; necesse est tamen in obliquis casibus acutos sonos in medijs syllabis servent, quoniam apud Græcos quoque non alio accentu hæc enunciari audimus.* Reprehendit Guilielmus Baillius † eorum inconstantiam, qui cùm in *Alexandria, Thalia, ellipsis, theatrum*, & similibus, non servent accentum Græcum, ejus nihilominus rationem habeant in *philosophia, phantasia*, & alijs hujuscemodi. Verùm cogitare debuit, disparem esse in his rationem, quando *philosophia, phantasia, profodia, antanaclasis, diatyposis*, similiæque, manent pura pura Græca: at *Alexandria, Thalia, Ellipsis*, mutarunt EI in I longum, ac *theatrum* pro ON assumit terminationem Latinam. Quare, etsi minimè improbamus eos, qui in *philosophia, etymologia*, & similibus, Latinorum canones sequuntur; negamus tamen eos validis rationibus pugnare, cùm dissentientes à se damnant inconstantia.

Longè aliam antiquitus prononciationem fuisse secundum accentus, quàm quæ obtinet hodie. Veteres in casu voce, & accentus, & quantitatis habuisse rationem, cum in sermone Latino, tum Græco.

Quæ hæcenus diximus, ea regulas spectant Grammaticorum. Venio nunc ad alteram hujus doctrinæ partē; quæ ostendit, veteres, quamdiu permanit incorrupta prononciatio Romani sermonis, multa aliter prononciâsse, quàm nos, qui Grammaticorum nos regulis alligamus. Ita in *calescis, tepescis*, & similibus. penultimas simul, & acuebant, & corripiebant: contra quàm hodie facimus, qui vel simul attollimus, & producimus, quasi esset *καλέσανις, τεπέσανις*: vel & deprimimus, & corripimus, quasi esset *καλέσανις, τεπέσανις*. At veteres & acuebant, & corripiebant, quasi *καλέσανις, τεπέσανις*. Discrimen autem quod sit inter A circumflexum, & acutum, sed breve, satis aures indicant; si attendas, quanto aliter prior in *mare*, aliter media in *amare* hodieque prononcietur, præsertim in versuum dimensione. Vti si dicas: *Quæ mare, quæ terræ, quæ sidus currit, amare*. De *calescio* & *tepescio* quod dixi, docuit Priscianus lib. viii, his verbis: *Si, facio, vel fio, integris manentibus, aliud verbum ante ea componitur, non solum significationes, & conjugationes integras in iis servamus, sed etiam accentus; ut, calescio, calesciâcis, calesciât. In secundâ enim, & tertiâ personâ, penultimas acutissimas, quamvis sint breves. Similiter calescio, calescis, calescit; tepescio, tepescis, tepescit; finales servant accentus in secundâ & tertiâ personâ, quos habent in simplicibus. Idem factum in vocativis *Mercûri, Virgili, Emili, Valeri*, & similibus. Audiamus eundem Priscianum lib. vii; ubi de vocativo loquitur secundæ declinationis: *Iuniores gaudentes breuitate per extremæ syllabæ abscissionem, protulerunt pro Virgile, Virgili, & pro Mercurie, Mercuri. Horat. in primo carminum: Mercuri facunde nepos Atlantis. In eodem: Multis ille bonis flebilis occidit, Nulli flebilior, quàm tibi Virgili. Vnde accentus perfecti vocativi in his servatur. Si enim non esset abscissio, debuerunt huiusmodi vocativi, id est, qui in I desinentes penultimam corruptam habent, antepenultimam acueri, ut Virgili, Mèrcuri; quod minime licet. Hæc Prisciani verba non tantùm docent, vocativos *Mercuri*, & *Virgili*, acueri mediam, sed etiam causam ejus rei addunt. Nempè quòd primum, uti apud Græcos fit, *Mercurie*, & *Virgilie*, diceretur: paullatim verò E extimum, quod primum exiliter admodum sonabat, planè ommitteretur, sed accentu veteri reservato. Nec Prisciani demum ævo, sed jam Hadriani Cæsaris temporibus, hæc consuetudo obtinebat. Nam cum Nigidius Figulus scripisset, *Valeri* summo tono esse in prima, deinde reliquas paullatim descen-**

descendere : eâ de re ita censet Gellius lib. XIII, cap. XXIV. *Siquis nunc Valerium appellans in vocandi casu, secundum id præceptum Nigidii, acuerit primam, non aberit, quin rideatur.* Quemadmodum autem in *Virgilio*, *Sulpicio*, & similibus, penultimam olim acuebant, licet corripatur : ita contrâ in *exinde*, & *siquando*, acuebant tertiam à fine, licet syllaba sequens producat. Donatus in Eun. act. v, sc. I : *Siquando* & primâ syllabâ acui potest, & mediâ. Tamen variat sententiam. Servius in VI Æn. *Exinde una pars orationis est, & in tertia à fine accentum habet, licet penultima longa sit.* Quæ ratio autem in *siquando*, eadem & in *nequando*, & *aliquando* : quæque in *exinde*, eadem & in *dèinde*, *sûbinde*, *pròinde*, & *périnde*. Idem factum in *suæverubens*, *orbiserræ*, *virillustris*, *præfectusfabrum*, *jurisconsultus*, *interealoci*. Diomedes * quoque probat *sacriaviam*. Sanè & unicâ voce scribitur in lapidd. indèque *sacriavieses*. Annianus item apud Agellium † jubet dicere *âssatim*, & *exadversum*. Quibus exemplis impulsus, facilè à me impetro, ut putem defendi posse, qui primam in *duntaxat* acuant, & secundam in *aliquando* ; quamvis aliter hæc de re Iul. Scaliger cap. LXIII, de causis L. L. At non item video, quâ ratione iidem immunes ab errore dici possint, quando, ut *périnde* & *dèinde*, ita *dèinceps* quoque, & quædam alia hujus generis, in antepenultimâ acui putant. Neque enim, quæ in illis, eadem in his ratio est, quando hæc ultimam habent productam. Vltimis autem duabus longis, tertiam ab ultimâ acui, nec Græcus fermo patitur, nec Latinus. Aliud quoque est in quo, nisi me ratio fugit, errori eorum mantelum inveniat nemo. Dum enim primam in *duntaxat* acuant, ac secundam in *aliquando* ; corripunt sequentem, quæ positione producit. Nempe eos in errorem hunc impulit, quòd non distinguerent inter accentum, & quantitatem, quasi idem sit acui, & produci, ac non *pietas*, *hominibus*, *Italia*, *perficio*, multaque hujusmodi, acuant tertiam à fine, & nihilominus corripiant. Quare hi cogitare debuerunt, antiquos in *exadversum*, *aliquando*, & similibus, infimul & tertiam à fine acuisse, & sequentem produxisse. Quin in eâ hæresi sum, ut planè credam, eundem errare nos errorem in linguâ Græcâ. Hodie quisquis Poëtæ alicujus versus recitat, aut accentus tantum rationem habet, aut solùm quantitatis. Veteres, me iudice, longè aliter, qui utriusque rationem habebant : quod quâ ratione factum sit, ex parte ostendunt, quæ de Latinis diximus : ad vivum autem in omnibus exprimere velle, non usque adeò facile est in tam spissis tenebris veteris ævi. De tenore vidimus.

* lib. 2, cap. de Dictione.

† lib. 7, cap. 7.

CAPVT XI.

De spiritu, & antiquis ejus notis. Græcis diu nulla erat lenis spiritus nota. Apud Iones etiam in mediâ voce spiritui aspero locus erat. Incipientibus ab R an H apponi debeat. Germanis etiam L adspirant. Pauli Emiliï lapsus, Hludovici & Clodovei nomina habentis pro dæversis. Ridiculus error Paracelsi, monumentum Lutheri seu Lotharii Imperatoris pro vaticinio de Martino Luthero venditantis. Ut vel apponendo, vel omittendo adspirationem, peccetur.

Tertiam syllabæ affectionem spiritum feceramus : de qua nunc dicere aggredior. Vti hodie apud nos, ita & apud vetustos Græcos, solus spiritus densus hanc notam habuit vocibus præfixam, H. Post placuit, ut nota hæc dextrâ sui partē F signaret spiritum densum, lævâ ¶ tenuem. Tandem quoque ad celeriores motum anguli sunt hebetati, factique pares femicirculi Ϟ. De utrâque antiquorum scribendi ratione sic Priscianus lib. 1, penè extremo capite de literarum numero & permutatione : *H literam non esse ostendimus, sed notam adspirationis, quam Græcorum antiquissimi, similiter ut Latini, in versu scribebant; nunc autem dividerunt, & dextram ejus partem supra literam ponentes p̄silon notam habent, quam Rhemnius Palæmon exilem vocat, Grillius verò ad Virgilium de accentibus scribens, lenem nominat : sinistram autem contrariæ illius adspirationis dactylam, quam Grillius statilem vocat.* Plura hæc de re diximus lib. 1, cap. xvi : quæ non repeto.

Diffident in eo Latini à Græcis, quòd illi in mediâ quoque dictione adspirent vocales. Hauserunt autem morem hunc à priscais Ionibus. Quorum exemplo & in columnâ viæ Appiæ ENHODIA pro eo scriptum, quod nunc *evodiz.*

Ab iisdem habent, quòd pro ϕ, x, θ, scribant PH, CH, TH; quo de veterum Græcorum more diximus supra ex Victorino.

Quod ad consonam quartam R, cui Græci adspirationem subdunt, de eâ non usquequaque conveniunt Latini. In Græcis adspirationem addendam, sensit Marius Victorinus. Sic enim ille lib. 1 † : *H quoque inter literas otiosam Grammatici tradiderunt, eamque adspirationis notam conjunctis vocabulis præfici; ipsi autem consonantes tantum quatuor præponi, quoties Græcis nominibus Latina forma est, præficerunt : id est, C, T, P, R; ut, Chori, Thymus, Phyllus, Rhombus; quæ profuso spiritu, anhelis faucibus, expulso ore fundetur.* Hæc Victorinus. Sic Rhegium in antiquâ inscriptione invenitur, ac in libb. veteribus legas Rharneusia, rheda, Rheus, rhexor, rhythmus &c. Verùm Varro putabat, rectius in his H præteriri. Apponam eâ de re locum Annæi Cornuti apud Cassiodorum in Collectaneis de Orthographiâ : *Varroni placet, R literam,*

† cap. de enunciatione literarum.

teram, si primo loco ponatur, non aspirari. *Le*.*tor enim ipse, inquit, intelligere debet, Rodum, tamen si H non habet, Rhozum esse; retorem, rctorem. Sed ea observatio non necessaria est in R litera. Sunt enim verba, primo loco R litteram habentia, non minus Latina, quam Græca. Itaque merito amovebimus aspirationem à Roma, regina, rapa, Rodus. Hæc Cornutus.*

Porro in Germanicis vocabulis, non vocalibus tantum, aut tribus mutis, ac liquidæ R; sed aliis etiam literis, apponitur spiritus densus. Nam L quoque interdum aspirari, indicant nomina *Hludovicus*, & *Hlutharius*: quomodo hæ voces scribuntur in antiquis codd. MSS. Plerique prælo excusi corruptè edunt pro eo *H. Ludovicus*, & *H. Lutharius*; ut aliquoties factum ab editore synhodi Parisiensis de imaginibus. At rectè *Hludin* perscriptum est in Capitularibus Karoli M. & antiquo poëta Cænobii Emerani Ratibonensis, quem Vitis Amerbachius laudat. Est verò *Hludin* sive *Hludovicus* idem quod *Ludovicus*, sive *Clodovicus*, aut *Clodoveus*: quomodo & *Hlutharius* idem est, quod *Lutharus*, sive *Lotharius*. In priori illo deceptus Paullus Æmilius *, cum *Clodoveum*, Francorum regem, à baptismo demum *Ludovicum* vocatum scribit. In altero turpiter se dedit Theophrastus Paracelsus, cum bonus vir monumentum, cujus inscriptio erat *Lutherus*, de Martino Luthero vaticinium esse animum induxit, aliisque porro voluit persuasum.

* *lib. I de gestis Francorum.*

Committitur error, tum addendo spiritum, tum demendo. Additione, ut *trophæum*, pro *tropæum*; uti est in vet. monumentis, & libris, & analogia requirit, cum Græcè sit *τροπαιιον*. Peccabat & addendo Arrius ille, qui tunc aspirabat, ut notum è Catulli epigrammate; cujus mentem ut capias, præter ea, quæ scribit Politianus cap. XIX Miscell. scire opus est, quæ annotavit Cæsar Scaliger cap. XLVII, lib. de caussis L. L. Ridiculè verò doctissimus Danæus in elenchis sophisticis hinc colligit, Arrium turpi istoc laborasse morbo, quem Syphilidos suæ argumentum esse voluit divinus poëta Hieronymus Fracastorius.

Contra detractionis vitium est *rhythmus*, pro *rhythmus*, cum Græcè sit *ῥυθμός*. Ac peccare etiam videntur, qui malunt *Ripæi*, quàm *Riphei*, quia fit Græcè *ῥιπαιιον*. Nam media tenuisque in eo mutatur in aspiratam. Ob vet. quoque librorum autoritatem *holus* malim, quàm *olus*: uti & *synodus*, ac *exhodus*, quam sine H.

CAPVT XII.

Ad Quantitatem transitur. Quæ nunc in sermone, etiam à doctissimis quibusque, negligitur. Olim verò vulgus quoque Romanum quantitatis gnarum erat. Unde sit, quod eadem syllaba poetis nunc correpta sit, nunc porrecta. Cur quantitas vocis ejusmodi signetur. De Acci, & aliorum more, geminantium vocales longas. Vetus scribitur. Veli Longi desersi. Illustrantur varii scriptores, qui vocalem multis in syllabis positione longis corripere dicunt. Breuibus esse syllabas breviores, & longiores longis.

DE spiritu hætenus. Sequitur quantitatis doctrina, quæ Græcis κατὰ τὴν μήτραν vocatur. Ac Varro apud Frontinum libro de limitibus agrorum, facit eam partem Geometriæ alteram: quia Geometria sit ars metiendi quantitatem continuam: Canonica autem mensuret vocum longitudinem & altitudinem.

Doctrinam hanc addiscere hodie cogimur, partim ex artis metricæ scriptoribus: partim ac tutissimè è lectione poetarum. E pronuntiatione verò, quæ admodum recessit ab antiqua, aurium iudicium facere non possumus. Siquidem in plurimis eodem modo pronunciamus vocalem brevem ac longam. Nec enim aliter efferimus venit præsentis, quàm præteriti: viro à vir, quàm à virus; a in dabo, quàm à stabo: & sic in cæteris. Olim autem in præterito venit e sonabat, quasi duo ee: a in virus, quasi ei fuisset: stabo quasi staabo. Aliter qui olim extulisset, næ ille pastoritià fistulà exceptus esset, etiã à vulgo: quod etsi artè metricam non didicisset è poetis, optimè tamen poterat de modulis judicare. Dabo occasione hujus rei locupletem atque, ut Iurisperiti loquuntur, omni exceptione majorem testem. Is est Tullius, cujus hæc verba in Oratore: *In versu quidem theatra tota reclamant, si fuit una syllaba, aut brevior, aut longior. Nec vero multitudo pedes novit, nec illos numeros tenet: nec illud, quod offendit, aut cur, aut in quo offendat, intelligit: & tamen omnium longitudinum, & brevitatum in sonis, sicut acutum, graviumque vocum, iudicium ipsa natura in auribus nostris collocavit.* Idem in Paradoxo ait, à plebe & turba in theatrum conflente explodi, qui in modulo syllabæ tantillum delinquat. *Histrion, inquit, si paullo se movit extra numerum, aut si versus pronuntiatus est syllabà unà brevior, aut longior, exsibilatur, & exploditur.* Hæc satis ostendunt, quanto difficilius quantitatis doctrina hodie addiscatur, postquam exfolevit vetus loquendi consuetudo. Eoque majori cura de hac agendum nobis.

Quantitas est illa syllabæ affectio, quæ ejus tempus seu moram in effrendo metimur. Censorino in fragmento dicitur spatium syllabæ: aliis modulis, vel etiam intervallum, uti Græcis διασπασμα.

Ratione

Ratione hujus intervalli syllaba dispefcitur in brevẽ, longam, & ancipitem. Brevis est, quæ unum habet tempus; longa, quæ duo; ancipitem, quæ nunc uno, nunc gemino tempore profertur. Ut fit in positione debili: ubi propriè est tempus unum cum semisse: qui semiffis aliquando censetur, ut nullum tempus, eoque syllaba corripitur: aliquando ut integrum, ac propterea syllaba producitur.

Syllabæ longæ nota est linea longa. Dimidio ejus signari oportebat syllabam brevem: sed quia manus facillè aberrare poterat in scribendo, & circumflexi quoque nota hæc Λ indicat syllabam longam; iccirco sumere notam contrariam notæ circumflexi υ : quemadmodum acutè conijcit Julius Scaliger lib. I I de causis L. I. cap. IV.

Memorabilis verò antiquorum fuit consuetudo, qui vocalem naturam longam geminare solent. Nam aliud iis erat *malus*, aliud *maulus*; aliud *populus*, aliud *populus*. Monet hoc Fabius lib. I, cap. IV, & VI I. idemque se observasse in veterum monumentis, scribit Politianus cap. XL I I Miscell. Et sanè in Inscriptionibus quoque à Smetio, Gruteroque procuratis, legere est, *maata, vaarus, Thraacum, paastores, ree, foedes, sanctissimus, marinas*, ac siqua hujusmodi alia. Scribit Marius Victorinus †, Nævium, & Livium Andronicum, hanc consuetudinem servasse, nisi quum esset I longum: tum enim potius usurpasse EI. Cæterum meritò morem istum geminandi vocales improbat Terentius Scaurus, his verbis: *Plurimum igitur per adjectionem illa videntur esse vitiosa, quod Accius geminatis vocalibus scribit naturam longas singulas voluit: quum aliogm adjecto, vel sublato apice, longitudinis, & brevitatis nota, posset ostendi. Quem locum corrumpit nobis Iustus Lipius ** cum pro *voluit* legendum putat *noluit*. Quippe eum abunde refutant hæc verba Velii Longi: *Nam nec Attium secuti sumus, semper vocales geminantes, ubicumque producitur syllaba, quoniam expedita debet esse conditio scribendi. Est & alter locus Scauri sub finem, quo idem præcipit de apicibus: Apices, inquit, ibi poni debent, ubi eisdem literis alia, atque alia res designatur: ut, veni & venit, aret & aret, legit & legit, cæteræque his similia. Super I tamen literam apex non ponitur. Melius enim in PĪLA I longum producetur. Eadem quoque de apicibus fuit sententia Fabii Quintilianii; qui lib. I, cap. de Orthographiâ, hunc in modum disserit: Longis syllabis omnibus apponere apicem, ineptissimum est: quia plurimæ naturam ipsa verbi, quod scribitur, parent. Sed interim NECESARIVM, cum eadem litera alium atque alium intellectum, prout correpta, vel producta est, facit: ut *Malus*, utrum arbores significet, an hominem non bonum, apice distinguitur. *Pâlus* aliud priorè syllabam longam, aliud sequenti significat: & cum eadem litera nominativo casu brevis, ablativo longa est; utrum sequamur, plerumque hæc notam monendi sumus. Atque hæc iis etiam obducere possumus, qui mo-*

† lib. I, cap. de Orthogr.

* ad namque cap. I lib. de recta pronuntiat. L. I. sed in posterioribus edit. tum Lægon. tum Lægon. Antwerp.

* perspicuitas.

7 Lect. lib. 10.

rem illum accentu ambiguitatem tollendi, usque adeo ridiculum putant: cum eum Fabius tam bonæ ætatis, tam gravis iudicii scriptor, etiam necessarium existimet. Et profectò, si scribimus, ut intelligamur; quæ potior sermonis virtus erit, quàm σαφινεια * : quam etiam solam ex studio dicendi agnoscebat Epicurus †. Sed cætera persequamur.

Sive syllaba sit brevis, sive longa; vel naturâ est talis, vel causâ accidentariâ, quam positionem dicimus. Naturâ brevis est penultima in *legere*, ac similibus infinitivis tertiæ conjugationis. Item prior in *ego*, aut *genus*: quæ ut Græcè per tenuem et proferuntur, ἐγώ, γένος; ita & Latinis est e naturâ brevis. Positione brevis ea cognoscitur vocalis, quæ ponitur ante vocalem: ut prior in *prior*, & media in *medius*. Naturâ longa est secunda in *amare*, *docere*, *audire*, & similibus infinitivis. Item *as*, & *eu*, in *aurum*, & *curus*, & similes diphthongi. At positione longa est vocalis, quam duæ excipiunt consonæ in eadem voce: ut *gens*. Nam naturâ e brevis est, quia est ex *genus*, quod à γένος: sed, extritâ posteriori vocali, producitur syllaba ob consonas sequentes. Sic *i* præpositionis *in* brevis est naturâ. Neque enim sonat, ut in *audire*; ubi *i* naturâ longum. Attamen syllaba positione fit longa, si sequatur consona: ut in *imprudens*, *inconstans*, & fortasse aliàs semper: nisi excipere lubet, si S, vel F, sequatur. Nam *i* in *infans*, & *infidus*, videntur extulisse quasi *i*, vel *ei*. Maximus Victorinus: *IN, & CON, præpositiones, aliquando corripuntur: sequentibus S, vel F, literis producantur: ut INSTARE, INFIDVS. Et cæteris omnibus corripuntur: ut, INCONSTANS, IMPRVDENS.* Sic prior in *posco* priorem habet naturâ brevem: quia o sonabat, ut in *πέσσω*. Utrobique tamen syllaba est longa. Quod si o in *posco* proferretur, ut in *περώσω*, jam syllaba & naturâ & positione esset longa. Et ita extulere o, qui putarunt, ut à *calere* est *calefco*, sic à *potare* esse *posco*. Asconius Pedianus in III Verr. *Poscunt majoribus poculis. Sunt qui, productâ scilicet o literâ, POSCVNT legunt, quasi sepe potant.* Sic *illex*, pro ἀνομος, habet e naturâ longum: eoque Græcè scriberetur ἰλλεξ. Nam porrecta est prior in *legis* vocabulo, unde derivatur. At *illex* pro ἀνομός, vel δειλασμός, habet e naturâ brevis, quasi Græcè scribas ἰλλεξ. In causa est, quod veniat ab *lacio*, sive *illicio*. Festus hæc optimè distinguit: *Inlex, productâ sequenti syllabâ, significat, qui legi non parer. Corruptâ sequenti, inducitur, ab illiciendo.* Itaque à priori est genitivus *illégis*, ab altero *illicis*. Qui ex nostro pronuciandi more iudicium ferunt de antiqua consuetudine, valde hærent in talibus. Nam quomodo, inquirunt, posterior in *inlex*, aut prima in *posco*, *inconstans*, & *imprudens*, corripì possit, cum positione producat? Nempe non distinguunt inter hæc duo, ecquid naturâ, an positione sit brevis, aut longum. Potest vocalis

calis esse naturâ brevis, etsi positione producat: ut A in *patris*. nam naturâ breve esse, indicat origo, cum a in *pater* corripitur. Potest item syllaba esse naturâ producta, quæ positione corripitur: ut *præ* in *præciv*. Item ultima in *Ilio*, apud Maronem *:

Victor apud rapidum Simoënta sub Ilio alto.

Potest & syllaba simul naturâ, ac positione esse longa: ut in *auster*. Quando igitur veteres dicunt, syllabam esse brevem, quæ positione sit porrecta; intelligi hoc debet de solo vocalis sono, nõ de syllaba *αυτῶς* †. Sic prima in *dicitio* brevis est, ut Agellius ait lib. ix, cap. vi. Sic *objicere*, & *objices*, *subjicere*, & *subjices*, *injicere*, & *injicis*, dixere primâ brevi: ut apud eundem est lib. iv, cap. xvii. Sic *composuit*, *conjecit*, *concrepuit*, extulere o exili: ut idem docet lib. ii, cap. xvii. Sic in *ossa*, Plinio teste, o breve est: quod in *ora* est longum. Sic in *calvor*, a breve: quo argumento Charisius probat, priorem corripì in *calumniâ*. Sic *est* à *sum* corripit priorem, quia venit ab *ἔστι*, κατ' ἀποκοπήν: ac similiter corripitur in *esse*: quod sonuit, ut pœticum *ἔσαν*, pro *ἔσαν*. At *est* ab *edo* pronunciabant e longo: ac similiter etiam *esse* ab eodem verbo extulere: nempe ut Græci *ἔσσαν*, si spiritum auferas. Id apertè nos docet Donatus in Andr. act. i, sc. i. *Filium perduxere, ut unâ esset. Si produçtè legatur ESSET, significat, cibum caperet, sive ederet. Et Eun. act. iiii, sc. iv: Ut de symbolis essemus. ESSEMVVS, productâ E literâ. Servius in v. Æn. EDÔ habet & rectam, sed antiquam declinationem: ut Edo, edis, edit: & anomalam; ut, Edo es, est: quæritur secundæ & tertie personæ longæ sunt propter differentiam *Sum*, es, est. De prima in *alito*, *alito*, *lustra*, *misericordia*, non repetam, quæ attuli superiori libro cap. xli. Dixerit aliquis, hæc fortasse obtinuisse Grammaticorum illorum ævo, non Iulii vel Augusti temporibus. Imò verò, ut ibidem monui, Cicero quoque in Oratore ait: *Inclutus dicimus, brevi primâ literâ: Insanus, productâ. Vbi non de nihilo est, quòd dicat, primâ literâ: non syllabâ: nam syllaba est positione longa, utcunque vocalis sit brevis naturâ. Quippe inclutus proferebant i exili; insanus, i longo; ut ex Maximo Victorino diximus. Doctissimo tamè viro, Palsatio Grosippo, ut se vocat, id de syllaba ipsâ accipiendû videtur. Nempè quia aliqui veterû *syllabæ* dicant, non *literæ*. Nec cogitat, vel eos loqui de syllabis, ubi nulla est positio: ut tum eodem recidat, utrûm *literæ* dicas, an *syllabæ*: vel si de syllabis mentio, non *αυτῶς* hoc, sed ratione vocalis, intelligi oportere. Nam, ut ab Aristotele † optinè monitum, *magnas*, & *parvas*, *longus* & *brevis*, sunt ἐν τῷ κατὰ τι, quia diverso respectu eadem syllaba & brevis est, & longa. Quod liquet, ex *λειλός* à *λέγω*, & *ληλός* † à *λήγω*. Nam in *λέγω* e est naturâ breve. In *λειλός* † *ἡσφύ*.**

longū: sed in *ληλός* etiam positione fit longum. Ergo extrema sunt prior in *λέγω*, & *ληλός*. Media in *λελός*, & *λήγω*. Vnum tempus in *λέγω*: geminum in *λελός*, & *λήγω*: triplex in *ληλός*: quia hic vocalis est & naturā, & positione porrecta. Ergo si pro *λελός* aliquis dicat *ληλός*, rectē jubeam priorem corripere. Etsi enim in *λελός* prior porrecta est positione: quia tamen e habet in prima, non *n*; brevis est naturā: ac si conferas cum *ληλός*, brevis erat prior, quia in *ληλός* prior & naturā, & positione est longa, planēque triplicis temporis, vel saltem majoris temporis, quā prior in *λελός*. Nam etsi omnes metrici dividant syllabas in breves, & longas: non tamen hæc sola est quantitatis diversitas: cum optimē illud à Musicis fit observatum, brevium alias esse aliis breviores, & longarum esse alias aliis longiores: unde notulæ longæ, breves, semibreves, minimæ, fusæ, & semifusæ, ut eas nuncupant. Sanē postrema in *impius* celerius effertur, quā in *Thersandrus*. Quippe etsi hic quoque *V* breve sit, tres tamen aliæ consonantes moram aliquam in pronunciando afferunt. Eādem de causā longiori morā opus est in *grex*, quā in *rex*; inque *rex*, quā in *ex*; & in *ex*, quā in *e*. Vide quæ de hac, inter Musicos & Rhythmicos, controversiā scribit Marius Victorinus lib. 1 †.

† cap. de metro
sua brevitate &
longarum syll.
barum.

CAPVT XIII.

De modulo vocalis ante vocalem sequentis syllabæ. Parūm tūto i corripit in solius, utrius, & ejus compositis. Cur in genitivo alius i sit porrectum, in alterius correptum. Terentiano tamen Mauro proaudi. Cajus trisyllabon primā longā, ut & dissyllaba Cai, Mai. Sic E in trisyllabis Pompei, Vulcei, & quæ causa horum omnium videatur. Dianæ ετυμον, indeque ratio ostensa, cur princeps vocalis sit anceps. Fio Prudentio, & aliis Christianorum poetarum, corripit solere. Dehioculus. Annuvit, habuvit, genuvit. Varronis locus expositus. Eheu, & ohe. Plinii & Martialis atate non admissus jambus primā sede Phalæcii.

Syllabarum modulus cognoscitur, tum è Grammaticorum præceptis, tum è poetarum exemplis. Atque alter hic modus & certior est priori, quia regulæ pro fundamento habent poetarum auctoritatem: & multo latius se extendit, propter multa ad eò in quibus syllabæ spatium solis fitur poetarum exemplis.

Regularum aliæ de intervallo hoc præcipiunt universè; ut quæ ad omne syllabarum genus pertinent: aliæ de eo agunt speciatim; ut quæ non de omni, sed certo syllabarum genere loquuntur. Utrobique à Grammaticis multa referuntur mutila, multa vel parūm comperta, vel etiam aperte falsa. Vt cunq; igitur in tenui labor noster futurus, non tamen committendum;

mittendum, ut hæc necessariæ artis non ignobilis portio negligentius à nobis tractetur.

Principem locum damus canoni univèrse præcipienti de vocali, quæ positione est brevis. Nam cum brevis syllaba unius sit temporis, naturâ quoque prior est eâ, quæ duorum est temporum: eoque & prius videntur de syllaba, quæ positione est brevis, quàm eâ, quæ positione est longa. Positione autem brevis est, quam altera continuò vocalis, sed sequentis syllabæ, excipit. Nam si junctim syllabam faciant, dispar ratio erit; ut liquet è diphthongis, quæ sunt porrectæ. Sed alia quoque multa excipi debent tum in Latinis, tum Græcis. De Græcis seorsim postea agemus.

In Latinis ordine videbimus de nominibus, verbis, & particulis. Inque nominibus primò spectabimus genitivos primæ in *ai*, primæ secundæque in *ius*, & quintæ in *ei*. Produci antiquos genitivos in *ai*, ut *aulai*, *pietati*, satis constat. Quare ei non insistam. At non per omnia convenit de illis in *jus*: ex quibus ancipites sunt, *unius*, *ulius*, *nullius*, *illius*, *ipsius*. Imò & *totius* apud Lucretium corripitur. At non occurrit exemplum, ubi id in *solus* fiat, vel *utrius*, & ejus compositis *neutrius*, & *alterutrius*. Quare satius multò hæc semper producere: etsi id vulgo negligi soleat, etiam à præstantissimis viris. Alius perpetuò habet *i* porrectum ob crasin. Nam genitivi in *jus* syllabâ unâ exsuperant nominativum: ut, *unus*, *unius*; *ullus*, *ullius*. Similiter ab *alius* esset *alinius*: pro quo contractè est *alius*. *Alterius* semper corripit *i*: credo propterea, quia, contra aliorum naturam, genitivus duabus syllabis exsuperet nominativum. Et tamen aliter Terentianus Maurus, versibus iis, quos Iosephus Scaliger Catalectis veterum poetarum à se congestis & recensitis intexuit, ut incerti poetæ; sive memoriæ errore, sive quia Terentianum aliunde eos adducere opinaretur:

*Adesto, Iambe præpes, Et tui tenax
Vigoris, adde concitum ceter pedem,
Nec alterius indigens opis veni.*

Julio Scaligero de causis l. l. cap. xlii non satis probatur ea causâ, quam de *alius*, & *alterius*, adduximus. Meritò, an secus, alii judicabunt. Levius enim est, quàm ut velim immorari.

Præterea certum est, produci genitivos quintæ declinationis, quando utrimque habent vocalem. Cujus hanc causam esse arbitror, quòd vetusti *i* geminarent. Nam dixere, *dieii*, *specieii*. Imò olim *i* quoque in iis duplicabant, quæ ante *i* habent consonam. Nam pro *rei*, *speci*, *fidei*, dicebant *reii*, *speii*, *fidèii*. Atque inde est, quòd ejuscemodi quoque porrecto *e* inveniantur. *Reii* quidem sæpius occurrit apud Lucretium. *Fideii* verò usurpant Paullinus Nolanus, Venantius Fortunatus, ac juniorum poetarum

alii: neque id absque exemplo antiquorum. Nam apud Ciceronem initio libri de Senectute est hexameter ille:

Ille vir hanc magnā cum re, sed pleniū fidei.

* mutilatum,
sive in fine claudicantem.
† Tom. 9. bibliotheca Patrum
c. 2. col. 1086.

Nihili enim causæ est, cur verum statuamus μέγιστον*. Vide sis, quæ de hoc notata Giffanio Ind. Lucret. Carolo Langio in Cicer. Cat. & Francisco Iureto in Paullinum †. Sic igitur statuendum, ut prior in *Dei*, ita priorem corripit in *spei, rei*: atque ut penultima est porrecta in *Pompeji*, ita eandem produci in *speciei, dei, rei, fidei*: quæ consuetudo, rejecto priori I, desinit in consonam habentibus ante I; ut *rei, spei*: non item in iis, quæ vocalem obtinent ante I: ut *dici, speciei*.

Videor autem his, quæ diximus, & novum canona posse accedere. Nam si vox habens I inter duas vocales syllabâ crescat ob διάλυσις: vocalis precedens crit longa. Vt in *ἐλεγεῖα*, si fiat tetrasyllabon. Ovidius lib. III Amor. cl. I:

Flebilis indignos elegia solve capillos.

Similiter si *Pompicius* fiat tetrasyllabon: aut si *Cajus*, trisyllabon. Martialis lib. IX, epigr. xciv:

Pervigil in pluma Cajus ecce jacet.

Sic in scazonte illo lib. V, epigr. xiv:

Post Caiumque, Luciumque, consedit.

Credo autem hoc fieri, quia prius dixere, *Pompeius, Caius*. Postea ex diphthongo extritum I, quantitate tamen remanente. Itaque & in vocativo manet idem modulus, ubi solum I sequitur post vocalem. Martialis lib. II, epigr. xxx:

Quod peto da, Cai, non peto consilium.

Et lib. X, epigr. xv:

Si donare vocas promittere, nec dare, Cai.

Ausonius de mensibus, idyll. XIX:

Maja Dea, an major, Mai, te fecerit ætas.

Ovid. lib. IV, de Pont. cl. I:

Accipe, Pompei, deducellum carmen ab illo,

Debitor est vitæ, qui tibi, Sexte, tuæ.

Par ratio in *Vulpei*. Causa videtur, quia olim dixere, *Pompeius, Vulteius*; unde vocativi forent, *Pompeii, Vulteii*. Horatius quia, I extrito, dicitur *Pompeius, Vulteius*, vocativos extulit διουλλαδως. Od. VII, lib. II;

Pompei meorum prime sodalium.

Et epist. VII, lib. I:

Durus ait, Vulpei, nimis attentusque videris.

I ex EI etiam ante vocalem est longum, neque id modò in Græcis, ut elegia,

ut *elegia*, & similibus, de quibus postea; sed etiam Latinis. Ut in *Diana*, quod factum ex *Dea Iana*. *Ianus* Sol, *Iana* Luna, teste Varrone lib. 1 de R. R. cap. xxxvii, & Macrobio lib. 1 Saturn. cap. ix. Vnde caussa liquet, cur *i* sit anceps. Nam ex *Dea Iana*, si *ἰ* συζεντιω duarum literarum fiat *Deana*, vel *Diana*, naturâ brevis erit prima. Sin solum *A* exteratur, *e* & *i* coalescentibus, erit *Deiana*, ut veteres pronunciarunt: *ei* verò abit in *i* longum: ut, *quis, quis; orans, omnis*. Et hæc de nominibus Latinis.

Ex verbis à canone recedit *sio*. Nec enim ratio hac parte habenda est Christianorum poetarum, Tertulliani, Cypriani, Prudentii, & Aratoris: qui corripunt. Nam aliter antiquiores omnes; etiam in derivatis; ut Martialis lib. xii, epigr. lxx:

Hinc defociulus, & inde lippus.

Excipiunt, si *R* post *E* sequatur, quia *I* breve est in *ferem*, & *feri*. Sed etsi hoc non temere transilendum, neutiquam tamen perpetuum videtur. Nam *feri* primam producit apud Terentium Adelph. act. 1, sc. 11:

Injurium est. nam si esset, unde id fieret,

Faceremus.

Quem ad locum sic Donatus: *Fieret productâ primâ syllabâ. Ennius: Minime nomine fieri prævum.* Ut ea Ennii verba etiam Hieronymus Columna legit, interque incerta reposuit fragmenta Ennii. Sed scribe:

Cum memin fieri me parvum —

Prout hæc, (quæ eò, quem dixi, Donati loco, & alibi * apud eundem, corruptè leguntur) rectè emendat Paullus Merula †. Scrupulum tamen injicit, quòd sic si legatur, parum appositè is locus à Donato adduci videatur. Quippe *i* hic non producit, sed corripitur. Vel statui debeat *συζεντιω*, ut in *pituita* apud Horatium. Vtrique sententiæ favet Priscianus in xvi: ubi ait, in *tibicen* duas breves concrefcere in unam longam: contra in *fieri* unam longam resolvi in duas breves. Nec sine ratione ita statuit Priscianus. Nam ut ab *audio* est *audivem*, vel *audiver*, & *audini*, totidem syllabis ac in præsentii indicativi: ita à *sio* *ἰναλόγος* foret totidem syllabis, *ferem*, *firi*. Veteres autem *i* longum extulere ut *EI*: *auderem*, *ferem*, *ferrei*. Deinde ex *ferem*, resolutis & trajectis vocalibus, fuit *ferem* tribus syllabis, & ex *feri*, *fieri*. Ac priores quidem, in his Terentius, post *διαλογον* retinere modulum veterem prioris vocalis, ut in tetrasyllabo *elegia* ficti solet. Posteriores autem abunde quantitatem vocalis *i* compensari putarunt syllabæ accessione: unde iis *fieri* trisyllabon non plurimum est temporum, quàm *ferrei*, seu *firi* disyllabon.

Ex multorum etiam sententia veteres & *u* vocale ante *i* producebant in præteritis activis. Probare id conatur Priscianus † istoc Ennii †

* Adelph. act. 2, sc. 5. & Terentii act. 1, sc. 11. † conat. in Ennium.

† lib. 10.

nii è 11 Annal.

Annuit sese necum decernere ferro.

Proque hac sententia adducunt & illa Varronis lib. 11 de analog. *Quidam reprehendunt, quod pluit & luit dicamus in præterito, & præfenti tempore, cum analogiæ sui cuiusque temporis verba debeant discriminare. Falluntur: nam est, ac putant, aliter: quod in præteritis u dicimus longum, luit, pluit: in præfenti breve, luit, pluit.* Sed valde imbecille est hoc telum, quia non de quantitate syllabæ, sed de solo vocalis sono agit Varro. Quantopere autem hæc distent, tum libro superiori ostendimus, cum de intermedio vocalium sono tractarem: tum hoc libro cap. x. Nec obstat Ennii versus. Nam is *annuit* scripserat. Sanè *pluvit* dixisse veteres, probat ipse Priscianus * quatuor Livii Patavinii locis. Sed hodie nusquam apud eum scriptorem aliter, quàm *pluit*, legere est. Quin alia quoque similiter inflexere. Ita dixit

* lib. 10.

† *Al. A. sc. A. gedum istum estende.*

Plautus *Afinaria* †:

Si forte puras velle habere dixerit,

Tæt reddat spurcas, quot puras habuverit,

Et Ennius 1 Annal.

— Saturno, quem *Calus* genuit.

Denique & particulae duæ à canone abeunt. Nam longa est prior in *eben*. Maro *Ecl. 111*:

Eben, quàm pingui macer est mihi taurus in arvo!

At *obe* priorem habet communem: ut indicat Phalæcius ille *Martialis* lib. 1v, epigr. xci:

Obe, jam satis est, obe libelle.

Neque enim ignorabile cuiquam esse arbitror, *Martialis* ævo jambum, ac trochæum, à primâ Phalæcii fede exulasse. Docent id epigrammata ejus ævi: tum antem, quod *Plinius* in præfatione *Historiæ Naturalis*, ut durum, culpet hunc *Carulli* versum:

Meas esse aliquid putare nugas.

CAPVT XIV.

Συναλοφῆ unde dicta. Etiam *Maroni*, sed rarius, longam elidi à brevi. Quibus in locis infrequens sit *synalæpha*, vel *ecthipsis*. Quædam, quæ non elidantur: in his ð fieri anceps. Raro brevem non elidi: sæpe longam, eamque tum fieri communem. *Virgiliani* loci correctio in dubium vocata. *Aurati* & *Canteri* de altero *Virgilii* loco conjectura improbata. Eodem in versu tum brevis, tum longæ non elise exempli. *Hiatus* istiusmodi frequentes fuisse vetustis. D insertum ad explendum hiatus. *Ennio* lux, & medicina. In *Carulli* uno, & duobus *Horatii* locis, à *Mureto*, *Schotto*, & aliis, recessum. De episyndalæpha. De modulo primæ in pituita, secundæ in victus,

vietus, *tertieque in acens exeuntium*. De *syncrefi*. Phaton. Semihomo trisyllabon. Vbi episyndalopha maximè frequentetur. Θειδ' ἰστας, Θειδ' ἰστας, Theudericus. *Etymon ejus vocis, & aliorum ab eodem fonte.*

PORRò, quæ hactenus diximus, intelligi debent de vocali ante vocalem in eadem voce. Nam si voces fuerint diversæ, satis convenit, priorem absorberi à sequenti : quod, translatione ab unguentis petità, *συρραλοφω* vocarunt, quasi *coniunctionem* dicas. Nam duæ vocales quasi simul unguuntur & collinuntur.

Durius autem longa absorbetur à brevi, quàm brevis à longa. Prioris exemplum adfertur è Cn. Martio vate :

Vi fuit esca caro tua : nam mi ita Iupiter orsus.

Prout est apud Alciatum : qui complures Marcii versus è Livio adductos in pedes suos redigit lib. v Παιρρ. Iuris cap. xviii. Sed enim pro, *nam mi ita Iupiter orsus*; convenientius veteris scripturæ ductibus emendes ;

— *Iupiter ut mihi fatus.*

Accommodatus exemplum in illo Catulli :

Troia, nefas, commune sepulcrum Europæ, Asiæque.

Nec penitus refugit Maro. Nam ejus est ix Æn.

Hoc fletu concussi animi, mæstusque per omnes

It gemitus.

Et in x :

Concurrunt Tyrrhenæ acies, atque omnibus uni,

Vni odiiisque viro reliisque frequentibus instar.

At junioribus id multò frequentius. Papinius epithalamio Stellæ & Violantillæ :

Ipsi animus nondum, nec cordi fixa voluntas.

Item :

Vidi ego & immitti cupidum decurrere campo.

Et mox :

Vidi & Abydeni &c.

Similiter alii. Contentus uno ero Aufonio : cujus est epigr. lvi :

Eunomus evasit fati ope, non medici.

Epigr. xc :

Suasi quod potui, tu alios modò consule. dic quos.

Carm. iv in Burdigal. profess.

Linquentem natos sexui utriusque duos.

Et xi :

Burdigale cathedram

Nati operà obtinuit.

Et xxi :

Historiam callens Livii, & Herodoti.

Rara etiam est syndalopha initio versus. Etsi in Bucolicis Maro :

Si ad vitulam spectes, nihil est, quòd cætera laudes.

Ac Catulli etiam est ad Ortalum :

Dum adventu matris profugit, excutitur.

Et Valerii Flacci III Argonaut.

Ne impediatur nunc acta, time. quin audeat, opto.

Par ratio ἐκ τῆς λέξεως. Vt apud Petronium Arbitrum :

Cum inter sepultos Priamidas nocte & mero.

Et Senecam in Oedipo * :

Cum examen alio nectitur densum globo.

Nec ultimo pede facile alterutra admittenda ; quomodo , perque os, hexametrum claudit apud Ovidium † : neque pede penultimo ; quâ ratione

† 12 Met. fab. 5.

‡ de scriptis Pelen

& Theod.

* Sar. 2.

Catullo versum terminat, copiam † Achivis ; & , deponere amorem * . In satyra tamen plus licentiæ , etiam pede ultimo : ut apud Iuvenalem ; *Æthiopem albus.*

O non eliditur ; uti nec *ben* ; ac parem puto rationem in *ah* , *vah* , *prob*. Nempe affectus in istis sistit orationem. Ex his o nunc corripitur , iunc producitur. Corripitur Ecl. II :

Te, Corydon, ô Alexi.

Et Propertius lib. II, Eleg. xxxiii :

Tu quoque ô Eurytion vno Cent aure peristi.

Contrâ producit Naso II Met. fab. VI :

O ego quantum egi ! quam vasta potentia nostra est !

Etiam in cæteris quandoque negligitur synalæpha : quod cum fit, brevis retinet modulum : ut in illo † ;

† I En.

Et vera incessu patuit Dea. Ille sibi matrem.

Sed hoc admodum rarum. Quodque hic non refugerit Maro ejusmodi hiatus , minus mirum , quia nova incipit oratio ; cujus non eadem vis in priorem , ob spatium , quod utramque periodum in loquendo separat. At longa syllaba fit anceps. Vt longa fit , habet à natura. Vt brevis fiat , consequitur positione : hoc est, eo, quod vocali præponatur. Sic Catullus Phalæcio hoc in Mamurram , & Cæsarem :

Vno in lectulo erudituli ambo.

Maro VI En.

Nomen & arma locum servant ; te, amice, nequivi.

Itidem in Eclogis posteriorem in *vale* † , & *Hyla* * , corripit. Atque etiam in *qui* † :

‡ Ecl. 3.

* Ecl. 6.

† Ecl. 8.

Credimus ? an qui amant ipsi sibi somnia fingunt ?

‡ lib. I Nov.

Let. cap. 8.

Sive , ut Palmerius , & ante eum Guiljelmus Canterus † ex scripto codice legit : — *Sibi omnia fingit* : ut eodem versu bis negligatur συναλοιφή. Mihi tamen hæc emendatio parum probatur , quia , si sic scripisset Maro,

veteres

veteres Grammatici non priori modò versus parte, sed & altero probaf-
sent, non semper fieri synalcepham.

Longa verò permanet Ecl. VII :

Stant & juniperi, & castanea hirsuta.

Et Georg. III :

Arcebis grævido pecori, armentaque posces.

Imò Ioannes Auratus, eumque securus Guilielmus Canterus *, sic co- * *lib. 6 Vers. Lib. cap. 5.*
dem libro rescribunt :

*Hanc quoque, ubi aut morbo grævis, aut jam segnior annis
Deficit, abde domo. & turpi ignosce senectæ.*

Vbi vulgò, *Nec turpi ignosce senectæ.* Quæ, sine dubio, vera est scriptura.
Nempe (quod non satis attendunt doctissimi illi viri) nec posuit Maro
pro, & non : ut sententia sit, Et ignosce senectæ non turpi.

Imò interdum eodem in versu, & brevis, & longæ concurrir exem-
plum : ut illo i Georg.

Ter sunt conati imponere Pelio Ossam.

Item eodem,

Glaucò, & Panopeæ, & Inoo Melicertæ.

Nam O in *Glaucò* non elisum longum remanet ; Æ in *Panopeæ* (cujus
duæ priores brèves) non extritum, sit positione breve. Atque hinc li-
quet, quod diximus de longis vocalibus, id in diphthongis quoque locum
habere. Itidem ea corripitur iv Georg.

--- *Flerunt Rhodopæie arces.*

Et Æn. III :

Insule Ionio in magno, quas dira Celeno,

Harpyiæque colunt aliæ.

Producitur contrà i Georg.

Amè tibi Eoæ Atlantides abscondantur.

Hosce verò hiatus etiam hiatus iuniores imitantur. Vt Priscianus in Periegesis

Nunc magno nobis sunt insule ore canende.

Quàm frequens autem hiatus ille esse soleat Comicis, & Tragicis an-
tiquis : docere nos possunt fragmenta, quæ supersunt : & magis illud te-
starentur, nisi ejus rei ignorantia tam multa corrumpere nos, qui ar-
tem corrigendi libros profiterentur. Quos ab instituto hoc revocare de-
bet illustris ille locus Ciceronis in Oratore : *Sed Græci vidimus : nobis, ne si
Indicant orationes ille ipse horridula Catonis ; indicant omnes poetæ præter eos, qui, ut
versum facerent, sepe hiabant : ut Nævius,*

,, Vos, qui accolitis Histrium suorum, atque Algidam.

Bb 2

Et ibi-

Et ibidem :

„ *Quam nunquam vobis Graii, atque Barbari.*

At Ennius semel,

„ *Scipio invictè.*

Et quidem nos :

„ *Hoc motu radiantis Etesiae in vada ponti.*

Hæc Tullius. Quare facilè mihi persuadeo, scripsisse Lucretium in v :

Illud in his rebus ne arripuisse rearis :

Vt in quibusdam est MSSis. Vbi in nostro, & edit. antiquis, parum aptè est *corripuisse*.

Invenere autem veteres rationem, quâ, si concurrerent diversarum vocum vocales, nec *συναιεσις* committerent, nec hiatum. D enim interjiciebant. Nec hoc in compositis solum fecere, ut in *redeo, redamo, mederga* : sed etiam simplicibus ; unde in basi columnæ Duilianæ rostrata, **PRÆDAD. ALTOD. MARID.** Et apud Plautum Rudente, *Tibi propinod eccum.* Meminit hujus moris etiam Quinctilianus lib. 1, cap. de Orthogr. Non paucâ verò loca veterum ; ignorantia ejus, sunt corrupta. Vt illud Ennii Epicharmo * :

Nam videbar somniare me ego & esse mortuum.

Vbi, ut trochaicus sit, legi debet :

Nam videbar somniare me ego esse mortuum.

Ego, inquit, somniare videbar, me mortuum esse. Idem Ennius Andromedâ † :

Filius propter te objecta sum innocens Nerei.

Quem locum numeris sic restitue :

Filius propter te objecta innocens sum Nerei.

Vel, ut jambici sint :

--- *Filius*

Propter te objecta innocens sum Nerei.

Verba sunt Andromedæ ad matrem Cassiopen ; ob cujus linguam infolentem, ea ceto, ac Nerei filiabus, erat objecta. Imò Muretus, lib. xv Var. Lect. cap. xix, apud Catullum quoque Epigr. vii i legit :

At tu, Catulle, obstinatus obdura ;

Quod & Turnebo probavit. Sed vetus Aldina, & quæ ante eam Regii Lepidi prodit anno c10 cccc lxxx1, rectè habent, *destinatus* : quo, eadem significatione, uti veteres. Et ut *obstinatus* rectum foret, non tamen D interjecisset Catullus, sed hiatum commisisset : ut Epigr. i i.

O factum male! ô miselle passer !

Quamquam doctissimus Andreas Schottus lib. i i Observat. Human. cap. xvi, hic quoque emendat *maled.* Sed Catulli ævo mos iste obsoleverat. Longè minus eidem vel Mureto, vel Schotto, assentio, quando

Horatium

* apud Cic. Lucilio.

† apud Prisc.

Horatium quoque ita scripsisse putant lib. III Carm. od. XIV.:

--- *Maled ominatis* *Parcite verbis.*

Et epist. ad Tibullum :

Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.

Priori enim loco, siquid mutandum, *male nominatis* legi debet : quomodo habent editt. vet. uti Venera anni cco cccc lxxxix ; idemque in octo MSSis reperit Lambinus, in septem aliis Cruquius. Vel potius, quando & vetus interpres, *male ominatis*, legit ; statuendum, poetam neglexisse *συναδαισιβ.* Posteriori loco rectum *diluxisse*. Nam *dilucere* nihil aliud est, quàm *σφραγιπεν*. Vnde *dilucidum*, & *diluculum*. Quorum hoc in glossis Philoxeni exponitur, *ἐρσος, διαγασμα, διαφραμα*. Vir eruditissimus in notis suis ad Horatium mavult *delluxisse*, id est, desuisse lucere. Quod probare non possum. Nam sententia est, crede jam advenisse supremum vitæ diem : non autem, crede eum jam exactum esse. Convenit igitur huic loco magis verbum, quod diluculi, quàm quod crepusculi habeat significationem.

Nec in diversis solum vocibus fit, ut prior vocalis elidatur à sequenti : sed etiam in eadem : illud *συναδαισιβ* vocari diximus : hoc *ἐμσυναδαισιβ* appellatur, vel etiam *συναισιβ*, & *συναισιβ*. Quamquam aliqui laxius paulò his vocibus utantur ; ut ex Probo, Fabio, atque aliis constat.

Præcipuè verò per episynamepham elidi solent E, & I : idque à quavis vocali. Ita E quasi absorbetur ab A in dissyllabis *antehac*, & eadem inque tetrasyllabis *anteambulo*, & *atvearia*. Martial. lib. x, epigr. LXXIV.

Antambulones, & rogatulos inter.

Par ratio sequente E ; ut in monosyllabo *deest* ; dissyllabis *deervant*, *prehendo*. Sequenti I, ut monosyllabis *dein*, *dehinc* ; dissyllabis *demeceps*, *areis aureis*, trisyllabo *anteire*.

Sequente O, ut dissyllabis *ecodem*, *alveo*, *scorsum*, *deorsum* ; trisyllabo, *grevolens*. Sequenti V, ut monosyllabo *eum*, apud Comicos : item *meus*, & similibus, apud eosdem.

Sic I absorbetur ab A in dissyllabo *omnia* ; tetrasyllabis *vindemiator*, & *semianimis*. Ab E in trisyllabo *semiermis*. Ab I in monosyllabis *dii*, *dus*, *ii* ; dissyllabis *iidem*, *isidem* ; trisyllabo *denarius*. Ab O in dissyllabo *scorsum* apud Catullum, de quo Victorius lib. xxv Var. cap. XII. item in trisyllabo *semihomo*. Ab V in trisyllabis *semivultus*, & *denarium* ; ac tetrasyllabo *promontorium*. Omnium istorum exempla legere est apud poetas : ex quibus pauca adduxisse suffecerit. Virgili est in Bucol.

Vno eodemque igni, nostro sic Daphnis amore.

Et x Æn.

Vnâ eademque viâ sanguisque animusque sequuntur.

Et xii Æn.

Qui candore nives anterent, cursibus ardas.

Sed imprimis id facit in pede ultimo, ut etiam hypermeter tum verus possit videri. Vti Æn. i.

Atria, dependent lychni laquearibus aureis.

Æn. vii.

Assuetæ ripis volucres, & fluminis alveo.

Æn. xii.

Pectora, nec misero chypei mora profuit ærei.

Hæc qui non consideret, facile in quantitate labetur. Ita primam in *pituita* corripere non dubitabit, quia apud Horatium sit lib. i, epist. i.

Præcipue sanus, nisi cum pituita molestus est.

At hic trisyllabum est. Produci verò primam, indicat Catulli hoc ad Furium :

Mucus & mala pituita nasi.

Et Persii istud Sat. ii.

Somnia pituitâ qui purgatissima mittunt.

Item secundam in *vietus* corripiat aliquis ob hoc ejusdem Horatii Epod. lib. od. xii.

*Quis sudor vietis, & quàm malus undique membris**Crescat odor. Atqui longam esse, arguit hoc Lucretii lib. i. i. i.**Nec superâ caput ejusdem cecidisse vietam**Vestem.**Ac similiter Prudentius lib. i, contra Symmachû :**— Et turbida ab ore vietio**Nubila discussit.*

Et lib. ii.

Crinibus albertem niveis, & fronte vietam.

Et alibi ꝑ apud eundem.

Aliquis etiam in *cretaceus* secundam corripiat propter hoc Sereni cap. de curandis aurium vitiis :

Cretaceam dabis in testam, tum Delphica frontis.

Atqui illa in *aceus* A semper producut : ut à *musto mustaceus*. Iuvenalis sat. vi :

Causa nec est, quare cœnam, & mustacea perdas.

Sic in *gallinaceus* tertiam à fine semel iterumque producit Plautus Aulul. Sc. *Illinc hinc abiit.*

Ab epifynalœpha distinguimus synæresin ; ubi vocalis neutra in pronunciando perit, sed ambæ in diphthongum coalescunt. Vt, *Phæton*, pro *Phaeton*, apud P. Varronem, Fabio * teste ; qui lib. i, cap. v. hunc ejus verum adducit :

Cum te flagranti dejectum fulmine Phæton.

Addit Fabius : *Si esset prosa oratio, eisdem literas enunciare veris syllabis licebat.*

Vnde

* In hymno jecurarium.

* lib. i, cap. 5.

Vnde liquet, non *Pheton*, pronunciâsse, A extrito, quod vulgò putant : sed *PHÆTON*, ut utriusque literæ sonus, sed in una syllaba, exaudiretur. Similia etiam sunt apud Maronem, *furias Ajacis Oilei, comes infelicis Plysei, immitis Achillei*. Item, quæ passim occurrunt, *cui, & huic* monosyllaba, similiâque.

Proximè ad *συνασπον* accedit, quando *i* & *u* coalescunt cum vocali sequente, sed consonæ fiunt. Hoc solum discriminis est, quod illic est diphthongus : ut vidimus in *Phæton, & Oilei* : hîc verò non est, quia *i, & u*, degenerant : ut in *abierte, & tenuia*, trisyllabis. Videtur id quoque fieri in istoc Maronis :

Strata jacent passim suâ quæque sub arbore poma.

Nam *suâ* esse ablativum, structura indicat. Id sonat, ut prima in *suavis* disyllabo. Nec tamen repugnem, si quis *u* elidi velit, ut *E* in *Meâ* apud Comicos.

Quæri possit de illo Statii Papinii in Soteriis Rutilii Claudii :

*Sperme coli tenuiore lyrâ. Vaga cingitur astris
Luna.*

Satis liquet, *tenuiore* hîc non esse pentasyllabon. Nec tamen *u* videtur concrefcere cum *i*, quia sic secunda inciperet à brevi, metro invito : neque *i* coalescit cum *o*, quia *i* inter duas vocales vim habere duplicis sollet : quo pacto syllaba præcedens positione foret longa. Sed quòd *i* sic positum censerî ajunt pro duplici, id perpetuum non est ; ut antea ostensum. Dicere etiam liceat, *V* per *συνασπον* elidi, ut sonet, quasi *tenuiore*.

Eti verò in synæresi syllaba semper sit longa, non tamen in episyntactica id perpetuum est. Vti in quibusdam à *semis* compositis. Virg. *Æn. viii.*

Semihominis Caci, facies quem dira tegebat.

Lucanus lib. *iii.*

Semianimes alii vastum subiere profundum.

Imprimis verò *συνασπον* locum habet, quoties versus non recipit vocem : ut in his exemplis, quæ proximè adduximus. Et in *alvearia* apud Maronem *xv Georg.* Atque ajunt, parem rationem esse in *Theodosius* apud Claudianum lib. *i* in Rufinum,

--- *Quas cælo Iupiter arces*

Theodosius terris, en aurea nascitur ætas.

Et apud Sidonium in *iii Panegyri.*

Ex quo Theodosius communia jura fugato

Reddidit auctoris fratri.

Ac volunt, similiter dixisse Theognidem :

Ὡς δὲ τῶς ἐπέει. Θεόδωρος ὅστιν ἐπῆν.

Sed non dubium, quin hic legi debeat *Θεόδωρος*. Cui geminum *Θεόδωρος*.

Prout editum ab Aldo.

σινος.

100. Nec aliter Claudianus vel Sidonius scripsere. Fortasse magis appo-
 • ub. 3, rps. 9. situm est exemplum in phalæcio hoc Sidonii * :

Theodorice tuæ manus negantur.

100. 20. Sed Sidonius & hîc, & alibi †, scripserat *Theuderice*. Quamquã & potuit
Theuderice. Est enim nomen Germanicû ex *theode*, & *ryc*, conflatû? ut signet
 populis *divitem*. Siquidem *theode* veteri Germanorum linguâ *populus* : indeq;
Theodabatus, sive *Theodatus*, populi benefactor; *Theodulfus*, populi auxi-
 liator, aliaq; id genus. In veteribus autē libris legas *promiscuè*, *Theodericus*,
Theudericus, & *Theidericus*; pro quo emollientes postea dixerunt *Didericus*.

C A P V T X V.

De *crasi*. Atq; in *Meleagro* versus corrigitur. Quâ ratione priorem in bobus cor-
 rumpat *Ausonius*. De modulo diptihonoi ante vocalem. Vocale brevem reddi in-
 cipit, si vox sequens incipiat a gemina consonante : pr. *scritim* a *sc*, *sp*, *st* : ubi
Maurus semper produci credebatur, sed *perperam*. Non Latinis modo, sed *Homero*
 quoque corripit vocalem ultimâ ante *Συνακρωσος*. Vocale naturâ brevem raro ante
 vocē a duabus consonis incipientem produci, nisi concurrente *caesurâ* : *sapicule* verô,
 ea si absit, imprimis in enclitica *QVE*. Germana lectio in corruptis aliquot poe-
 tarum locis asseritur. *Servii* sententia de particula *QVE* rejecta. An *H* con-
 sone junctum syllabam reddat positione longam. In *Enniano* versu conjectura.

Diximus de syllabis, quæ vel naturâ, vel positione sunt breves : quâ
 occasione etiam de *synalæphâ*, & *epi-synalæphâ* egimus. Videamus
 nunc de syllabis, quas per canonem generalem longas esse cognoscitur.
 In earum quantitate eadem considerari debent. Nam naturâ longa est
crasis; sive ex eadem fiat vocali, sive ex diversis. Ex eadem, ut *Lucretio*
cooperuisse pro *cooperuisse*: & *veniens* pro *veberiens*, quod & apud *Catullum*, &
Horatium: & eidem *Horatio* *deero* pro *deero*. Sic *nil* pro *nihil*, *mi* pro *mibi*.
 Item *conesto*, pro *cobonesto* apud *Attium Meleagro*:

Gaudens, currunt, celebrant, herbam conferunt, dorant, tenent,

Pro se quisque cura corona clarum conestant caput.

103. 12. 4.
103. 464.

Sic versus hi legi debent. Vulgo pro *conestant* scribitur *constat*, & senten-
 tiâ, & numero claudicante: et si ita quoque adducat *Fulvius Ursinus* in
 Collatione *Maronis* cum *Græcis* †. At ex diversis vocalibus *crasis* fit in
cogo & *cogito* ex *coago* & *coagito*, *bobus* & *bubus* ex *bovibus*, extritâ prius vocali
 i: simileque est *bucula* ex *bovencula*. *Ausonius*, et si primam in *bucula* produ-
 cat; tamen priorem in *bobus* corripit, quasi non *crasis*, sed syllabæ unius
 sit *syncope*: uti fit in *bovis* pro *bovium*. Sed potior apud nos esse debet au-
 thoritas *Horatii*, quicum & *Lucretius* facit.

Naturâ

Naturâ quoque porrecta est diphthongus. Hæc tamen, sequente vocali, in pauculis fit communis. Nam quemadmodum, ratione habitâ naturæ, præ à Statio producitur vi Thebaid.

--- *Quamquam jam certa sequenti*

Præmia, cum vacius domino præcurret Arion :

ita propter positionem, hoc est, quia ponitur ante vocalem, corripit lib. Maro vii Æneid.

Stipitibus duris agitur, sudibusque præcussis :

Et Ovid. vii Met. fab. i.

Quos ubi viderunt præcucit cuspides hastas.

Et quemadmodum in *Meotis* priorem produxit Maro vi Æneid

--- *Cæsius regni*

Responsis horrent Divium, & Meotici tellus :

ac Lucanus lib. iii.

Quaque fretum torrens Meotidos egerit undas :

ita Ovidius corripit lib. iii Trist. eleg. xii :

Longior antiquis visa Meotis hiems.

Atque hinc liquet, nihil causæ esse, cur assentiamus Maximo Victorino : qui, commentario de ratione metrorum, vult quartâ sede spondeum esse hoc in versu :

Nec totâ tamen ille prior præcunte carinâ.

Primâ in *Ætææ*, quod Græcis *Αἴττις*, corripit Ovidius epist. Hypsipyles :

Non hæc Æsonides, non filia Phasis Ætææ.

Nisi hæc rescribendum --- *Phasias Ætææ*. Ut *αὐτίστως* fit in postrema voce. Quæ similiter effertur vii Met.

Dissimilemque animum subit pater Ætææ relictus.

Volunt & simile esse hoc Maronis iii Æu.

Æneadaeque meo nomen de nomine fingo.

Nam, inquirunt, secunda in *Æneades* est porrecta, quia Græcè est *Αἴττις*. Nempe in mentem iis non venit, primò fuisse *Αἴττις*, quod & legas in Actis cap. ix. Sed hexametrum hanc vocem non recipit : unde *Αἴττις* extulere poetæ : eos imitati cæteri. Ab *Αἴττις* verò est *Αἴττις* : ut secunda in *Æneades* naturâ sit correpta.

Aliquando verò diphthongus resolvitur, sive in duas longas, sive in longam & brevem, sive in breves duas. In duas longas resolvuntur genitivi antiqui in AI pro Æ, ut, *Terræi frugiferi*. In longam & brevem resolvitur EI in *Elegia*, sive, ut veteres dixerent, *Elegeia*, quod ex Græco *ἠλεγείων*. Ovidius lib. Amor. iii, Eleg. viii :

Flebilis indignos elegia solve capillos.

Nam *elegia*, quomodo olim legebatur, metro repugnaret. Martialis lib. v, epigr. xxxi :

Detineat cultis aut elegia comis.

Diæresios verò in duas breves exemplum ponunt hoc Catulli epigr. lvi ad Cæmerium :

*Si linguâ clauso tenes in ore,
Fructus projecies amoris amnis.
Verbosa gaudet Venus loquelâ.*

Sed magis placet, spondeum pro dactylo poni, quando idem non re-
fugit :

*Oramus si forte non molestum est.
Et mox : Femellas omnes, amice, prenda,
Quas vultu vidi tamer sereno,
Has vel te sic ipse flagrabam.*

Et sæpius deinceps.

Atque hæc de regulis generalibus, quibus syllabam naturâ longam cognosci dicebamus.

Positione verò longa fit, quando (Victorini verbis utor) *correpta vocalis sequentes habet duas consonantes. Hæc (ut idem ait) aut in eadem syllabâ solet esse, ut ars : aut in proximâ, ut amnis : aut in duas syllabas divisa, ut arma.* Fit autem hæc positio vel in eadem dictione, ut *ars, amnis, arma* : vel diversis, sed hoc tum demum, si prior dictio desinat in consonam, ut, † *Formosam resonare doces.* At si sequens dictio incipiat à geminâ, observare jubent illud Martiani Capellæ lib. iiii * : *Proximi sermonis consonantes nihil adjuvant procedentem.* Sed multò hac de re aliter elegantissimus Terentianus Maurus : qui vocalem priorem ait produci, si sequens dictio incipiat à SC, SP, ST. Ipsum audiamus :

*Hæreat ergo animo sexta hæc tibi vicida, parque
Litera de numero, quam dixi, semiconantum ;
Quæ sibi tres tantum poterit subjungere mutas
(Siquando scutum, spumas, vel stamina dico)
Hæc sola efficiet, nudo ut remanente trochæo,
Spondeum geminæ possint firmare sonoræ.
Exemplis, an prava sequar, vel recta, probabo.
Quisque scire cupit, vel quisque scribere curat,
Ante stare decet, cum dico : & separo verbum,
Ante Stesichorum vatem natura creavit.*

Et mox :

*Incipe si dicas, & scire, aut scribere jungas,
Creticus efficitur.*

† Elog. I.

* cap. de natura
Syllab.

Plura hac de re inibi vide. Atque observat hoc Maro in rx:

Ferte citi flamas, date tela, scandite muros.

Inepriunt, qui reponunt *ascendite*.

Imò Catullus, unicum si locum exceperis, nunquam aliter: neque id tantum, si sequatur SC, SP, aut ST; de quibus Maurus: sed quotiescunque duæ sequuntur consonæ. Vt in Phælo:

Propontida, truce[m]ve Ponticum sinum.

Et eodem:

Et inde tot per impotentia freta.

In Antispastico ad Coloniã:

Si pote stolidum repente excitare veterum.

Id carmen constat Glyconio, primâ fede habente trochæum, & Pæcreatio, quod similiter initio possideat trochæum.

In Mamurram:

--- *Quod comata Gallia*

Habebat unctum, & ultima Britannia.

Ad fundum Tiburtem:

Nec deprecor jam si nefaria scripta

Sexti recepto.

In Galliambo:

Ut apud (miser) ferarum gelida stabula forem.

Quod carminis genus confit ex anapæsto, dijambo, duobus dactylis, & anapæsto. Vnicus obduci locus potest ex eodem carmine:

Testis erit magnis virtutibus unda Scamandri.

Sed nihil mirum, si paulò hic amplius sibi licere putârît: quando præisset Homerus: qui præcedentis ultimam, sequente hac ipsa Scamandri voce, corripuerit non semel. Vt Iliad. 2:

Τὸν δ' Ἐκτορ καλέεσκε Σκαμάνδρον.

Et Iliad. φ.

Ἐσα ταύτῃ Σκάμανδρε διοτρεφέες, οἷς σὺ κελύεις.

Et aliàs sæpe. Mirari verò satis non possum, quòd Cæsar Scaliger † ^{lib. 6 de re Poet. cap. 7.} non dubitarit Catullum reprehendere, quia toties producat brevem finalem, si duæ consonæ sequantur: præsertim cum aliter etiam possit; ut in illo*:

Propontida, truce[m]que Ponticum sinum.

Vbi potuit, *Propontidem*. Sed enim iudicio id Catullum fecisse, non quia invitus à versibus suis traheretur, ut Scaliger † putabat, argumento est, † ^{videm.} quod nec satis attendit Parthenius; cum carmine ad Cinnam, versum, qui desideratur, sic supplet de suo:

In pede stans fixo carmina ructat hians.

Nec enim sic scripturus fuerat Catullus, qui producere solet syllabam, si vox sequens à consonis cœperit. Nec sanè unquam corripere ausus est Martialis. Producit autem lib. v, epigr. lxx in M. Antonium :

Quid gladium demens Romana stringis in ora ?

Contra Propertius nunquam ausus est producere. Corripit autem, cum aliis locis, tum lib. iv, eleg. v :

Consultitque striges nostro de sanguine.

Ovidius quoque corripit passim : ut in Arte lib. i :

Alteræ Scylla maris monstrum.

Item epistolâ Ariadnes :

Stratæque Cretæam belluæ stravit humum.

Multisque aliis in locis : sed, si dicendum, quod res est, plurimum e-
jusmodi, ut MSSi non consentiant. At, ubi producat, non reperias, sal-
tem in codicibus editis. Nam in MSSis est unus alter locus, ubi voca-
lis sit porrecta. Verùm loquimur nos de locis non controversis. Lucre-
tius mediam inter Catullum, & duos illos, Propertium atque Ovidium,
insistit viam. Sæpe enim corripit. Ejus est initio versus, *Tenuia sputa, En-
do statum, Libera sponæ suæ* : in fine, *Mollia strata* : imò & post S elisum : ut,

--- *Saxis pendentibus stratas.*

Et,

--- *Guttis manantibus stillent.*

Est tamen, cum producat. Ut lib. vi :

Exspiretque foras in aperta promtaque cæli.

Etiam ei eopse libro claudit versum plurimamque plus. Maro quoque nunc
corripit, nunc producit. Corripit in istoc xi Æn.

Spem siquam accitis Ætoliam habuistis in armis,

Ponite spes sibi quisque suas.

In tertio item :

Item medio apparet fluctu nemorosa Zacynthus.

Nec præterea id ausus videtur. Producit autem Æn, iv :

Ferte citi flammam, date tela, scandite muros.

Non ascendite, ut nugatores quidam mutarunt.

Maronis quoque imitator Silius corripit lib. xiv :

Mille Agathyra dedit, perflatæque Strongylos austris.

Producit lib. iiii :

--- *Gelidæ scandere tecum*

Deficiam montes, conjux tua ?

Sic quoque Florentina Iuntæ * : ubi Gryphiana † perperam *gelidos sic*. Si-
militer Petronius Arbitr :

--- *Florida tellus,*

Cum volo, spissatis arefcit languida succis.

Corripit

Corripit Lucanus in II :

*Tales fama canit tumidum super aequora Xerxem
Construxisse vias.*

Papinius quoque corripit ; cuius est :

--- *Sparsoſque ſtudet componere crines.*

Item Manilius lib. III :

Tertia forma ſtetit ꝛ ſummo jam proxima caelo.

Et fanè eorum, ubi ſyllaba ſit porrecta, non ita magna copia. Multa, ſcio, congeri ſolent : ſed ubi ſyllabæ productio cæſuræ tribui poſſit. Poterat id dicenti credi : ſed nequis ſcrupulus hæreat, ipſos ob oculos ponemus poetarum verſus. Triemimeri tribui poteſt in hoc Tibulli lib. I. Eleg. v.

Ille Deo ſciat agricolæ pro viribus uvam,

Pro ſegete ſpicas, pro grege ferre dapem.

Vbi malè & ſpicas habet Aldina, & Regienſis anni MDCCC LXXXI.

Sic Gratius De Venatione :

Vulpina ſpecies, tamen hic exacta voluntas.

Et Iuvenalis ſat. VIII.

Oculta ſpolia, ꝛ plures de pace triumphos.

Item Prudentius in Pſychomachia :

Imbuere, fragilique viros ſœdare triumpho :

Quæ lectio in editione Tornæſiana ad oram annotatur, inque Manuſcriptis reperta à Giſſanio, imò conſtanter in iis ita legi monet Giſelinus.

Sed in omnibus hiſce, quemadmodum dictum, etiam triemimeris concurrat ; ut dubitare poſſis, num cæſuræ, an geminæ conſonæ tribui debeat, quod ſyllaba naturâ brevis producitur. Siquidem non rarò uſu venit, ut ſyllaba brevis ſequente vocali, ac proinde ſolius cæſuræ beneficio, poſt primum pedem ſit porrecta. Ita dixit Maro IV Æneidos :

--- *Pecudùmque reclusis*

Pectoribus inhians, ſpirantia conſulit exta.

Et Æneid. XI :

Pacemne exanimis, ꝛ Martis forte peremis

Oratis ? equidem ꝛ vivis concedere vellem.

Similiter Lucanus lib. II.

Dum ſanguis inerat, dum vis materna.

Et Martialis lib. VI, epigr. LXI.

Laudat, amat, canit noſtros mea Roma libellos :

Meque ſinus omnis, me manus omnis habet.

Quod verò de triemimeri diximus, idem poſt ſecundum pedem fit,

Vt Eclog. x :

Omnia vincit amor, & nos cedamus amori.

Et x Æn.

Et ferius agitatus amor, & conscia virtus.

Martialis quoque est lib. vii, epigr. xlii :

Maximus ille tuus, Ovidi, Cæsonius hic est.

Videmus, ut hic etiam, non sequentibus consonis, syllaba naturâ brevis ob pentemimerim producatur. Vt non fatis constat, utrûm ob consonas duas, an propter cæsuram, syllaba secundum pedem excipiens sit porrecta in illo Lucani lib. v :

Aut pretium : quippe stimulo fluctuque furoris.

Vel Ovidii hoc Trist. lib. v, el. xv :

Nil opus est morte † pro me, sed amore, fideque.

† Ita est in
MSSis : pro quo
aliqui reponunt,
At necè nil o-
pus est pro me.

Quibus simile illud Prudentianum hymno iv. $\omega\epsilon\iota\ \zeta\epsilon\phi$. *Civitas queque pretiosa portans.* Vbi pro queque à Fabricio, Pulmanno, ac Gisellino, editum est *omnis*. Sed in MSSis queque legi, præter Giffanium, Antonius Cauchius Ultrajectinus observavit.

Similiter & post sedem tertiam id locum habet. Nam legimus quidem in Catulliano carmine de nuptiis Pelei & Thetidos :

Nulla fugæ ratio, nulla spes, omnia muta.

Item apud Maronem vi Æneid.

Venisti tandem, tuique spectata parenti

Vicit iter durum pietas.

Ita enim, non expectata legi debere, rectè observavit Passeratius. Verùm &, sequente vocali, dixit idem poëta iv Georg.

(Nam duo sunt genera) hic melior, insignis & ore.

Et Æneid. iii.

Dona dehinc auro gravia, sectique elephantio.

Et Æneid. v :

Ostentans artem pariter, arcumque sonantem.

Item Lucanus lib. vii :

Mors hic gentis erat : sanguis ibi fluxit Achivus.

Par ratio est locorum, quibus QVE dicuntur produci, quia duæ sequantur consonantes. Nam etsi crebrò QVE porrectum duæ excipiant consonæ : est tamen, cum una tantum sequatur. Vtriusque dabimus exempla. Quippe apud Maronem quidem legitur i Georg.

Lappæque, tribulique, interque nitentia culta :

& eodem : *Eurique, Zephyrique tonat domus :* ubi QVE produci ob duplicem sequentem, Erythræus † scribit.

† In iudi e, voce
Nemorota.

Et IV Georg.

Drimoque, Xanthoque, Ligeaque, Phylodoceque.

Et Æn. x :

Brontesque, Steropesque, & nudus membra Pyracmon.

Sed idem dixit III Æneid.

--- *Tremere omnia visa repente*

Liminaque, luviusque dei, totiusque moveri

Mons circum.

Et XII Æneid.

Chloreaque, Sybarimque, Daretique Therpsilochumque.

Par ratio est in multis Ovidii locis. Nam legimus quidem Metam. fab. VIII.

Vulnusque, proceresque ignota ad sacra feruntur :

Quomodo in MS nostro, Aldinaque rectè exaratum est : ubi, *Vulnifque, & proceres*, est in aliis, etiam Veneta Bernardini anni MDCCC LXXXVI.

Est quoque eopse libro fab. IX.

Corporeque presso spinæ curvamine flecti,

Vt in plerisque est MSSis : quod postea variè mutarunt : unde MS nos- ter, *Corpore sed presso* : Veneta Bernardini, *Corpore depresso & spinæ* : Aldina, *Corporeque & presso*.

Sed ut in his post encliticam QVE, sequitur consona gemina, ita id dici non potest de illo ejusdem Nafonis v Met. fab. VIII.

Sideraque, ventique nocent, avidaque volucres. Vti rectè est in Aldina.

Sed hic quoque cum indoctus librarius hæreret, alius quidem scripse- rat, *Sideraque, & ventique* : alius æquè ineptè, *Siderique, & venti nocent*. Quo- rum utrumque in aliis MSis, & antiquis edit. invenimus.

Cùm verò omnibus hisce locis, quibus QVE producitur, vel duæ se- quantur consonæ, vel minimum sit cæsura : planè deceptus videretur Ser- vius, qui eò id fieri putabat, quia particula hæc naturà suâ sit anceps. Ita enim scribit in III Æn. *QVE brevis est pro longa posita; quæ hæc ratione de- fenditur; aut quia omnia monosyllaba ad artem non pertinent, & his licenter uti possumus : aut certe, quia omne incipit, id est particula, quæ sui substantiam non habet, membrum putatur superioris orationis. Quod si LIMINAQVE, quasi una pars orationis est : & potest QVE, finalitatis ratione, vel produci, vel corrip.*

Hujus etiam loci est controversia ista, an H & alteri juncta non-vocali efficiat syllabam positione porrectam. Sanè sic videretur. Nam Manilii est lib. I.

Nec gravius cedit, nec horrens frigore cedit.

Prout in postrema editione à Scaligero expressum est. Video enim in priori

priori hoc pacto legi: *non horrens frigore*. Sed postea mutavit, compalsus MSo Gemblacensi, in quo reperit, *nec horrens*. Imò ante eum monuerat socrer meus Clarissimus Franciscus Iunius, sic reperisse se, cum in editione Romana, tum MSo bibliothecæ Electoralis Palatinæ. Eodémque modo invenimus in editione eà, quam exhibuit Aldus anno uno ante millesimum quingentesimum: quam & postea Basileensis Hervagii secuta est. Quare in eo consensu minimè ausim hanc lectionem damnare: etsi interea ægrè subscribam. Sed ut hoc locò non nihil moveor, uti & pauculis aliis; ita pleraque, quæ pro hac sententia adducunt, videntur mihi parum firma. Vti ille Aufonii † versus, in quo H positionem efficere, etiam scriptum est à Iosepho Scaligero †:

Mercator hodie, cras citharædus eris.

Item iste Propertii lib. II, el. xxviii: ut quidè idem legendū monet:

Et tibi Mæonias inter heroidas omnes.

Etiam Henricus Stephanus in Paralipomenis * asserit, Homeri exemplo à Marone hoc factum esse Ecl. vi:

Ille latus niveum mollis fultus hyacintho.

Atque idem scripserat Marius Corradus lib. I de L. L. Et ante hos Velius Longus de Orthographia. Sed mirum, tantos viros hujusmodi exemplis moveri, in quibus cæsura id tribui potest, cum toties, ubi nullum est H, sed vocalis pura vocem inchoat, syllaba naturà brevis producatur. Plus coloris habet locus alius, quem de Ennianò fonte producant. Sed nobis non de Ennio, Paccuvio, Accio, & aliis cæcis, sermo est; verum idoneis metricæ rei auctoribus. Quamquam ne Ennii quidem versus efficit, quod putarunt. Scio legi vulgò apud Gellium lib. vii, cap. ii.

Annibal audaci dum pectore debortatur.

Vbi præverbium DE longum esse contendunt, eo quòd H pro consona censeatur. Mihi tamen contrà legendum videtur, *me debortatur*. Nihil fanè usitatius est, quàm ut DE in compositione *xy συνίζουσαν* coalescat: ut in *deerraverat*, & *deest*, apud Maronem ipsum, *deerit* apud Horat. & Propertium; *dehinc* apud Statium, & sunt similia trecenta. Quare nil opus refugere ad *mesin*; quasi scripserit Ennius, *de me hortatur*: quod placuit Philippo Rubenio lib. II, Elect. cap. xxii. Nempe ut simile sit isti Lucilliano, *deque petigo*, pro *deperigo*. Nam *petigo* Latinum non est; etsi id Nonius ex allaro colligat Lucillii loco.

* pag. 43.

† Notis ad Propertii lib. 2, el. 28.

* pag. 61, sua editionis.

CAPVT XVI.

Quæ ad positionem, quam debilem vocant, requirantur. Syllabas, quæ ob positionem ejusmodi in carmine sunt ancipites, in oratione prorsu male produci. Schotti sententia de Nasonis versu, ejusdemque in Valerio Flacco emendatio rejicitur. deque vera latione conjectura nostra. *Nouri* in lupos quotannis verti credebantur: & unde origo fabula. *M* cum *N* vocalem præcedentem ancipitem reddunt apud Græcos, interdum etiam Latinos. Idemque apud utrosque facit *N* post *G*, & *D*. Alciati sententia semel iterumque improbatâ. *S* Græcis Latinisque liquefit. Versu leliio Catullo, Oppiano, Emio, & aliis poetarum adserta. *Melos priore correpta. Solus bacchus seu affellus piscis cor habet in ventre.*

AD positionem, quam debilem vocant, tres statuimus condiciones requiri. Prima est, ut uda sive liquida ponatur post mutam. Altera, ut id fiat in eadem syllabâ. Tertia, ut collocetur muta post vocalem naturâ brevem. Concurrunt hæc in *chiragra, funebri, impigre, integro, latebre, lugubris, muliebris, feretrum, podagra, tenebre,* & similibus; quæ iccirco in carmine penultimam habent ancipitem. Nec temere addo de carmine: quia in prorsu peccet, qui producat: quod cum veteres Grammatici docent, tum hic Quinctiliani locus ostendit lib. 1 Institut. Orator. cap. ix. *Evenit, ut metri quoque conditio mutet accentum: ut †, --- Pecudes, pictæque volucres. Nam volucres mediâ acutâ legam, quia etsi naturâ brevis, tamen positione longa est, ne faciat jambum, quem non recipit versus heroicus.* Iam olim hac de re Petrus Schottus epistolam scripsit ad Iacobum Wimpelingum: quæ à Goldasto edita in centuriâ epistolarum philologicarum. Merito autem primæ huic conditioni, ut mutam uda excipiat, duas alias subdebamus. Siquidem prior in *obruo* tantum longa est, ob defectum secundæ legis: prior item in *matris*, ob defectum legis tertiæ. Estque similis ratio in *ambulacrum, candelabrum, delubrum, lavacrum, simulacrum, volutabrum, salubre* &c. Quod sæpe non cogitarunt Christiani, atque alii sequioris ævi poetæ: ut Prudentius Cathemerinon hymno v*:

*Insus nexa pedum vincula solvere,
Ne sanctum involucris pollueret locum.*

Item Prosper Aquitanicus in epigrammatum libro †:

*In quo, per lavacrum fidei virtute renata,
Cælesti accipiet gens nova principium.*

Atqui & *involucrum* est à *supino involutum*, & *lavatum* à *lavacrum*: ut post syllabam naturâ longam debilis positio locum habere non possit. Itidem cum *creber* priorem habeat porrectum, longa etiam erit in *crebra*, & *crebrò*.

* Gerg. 1. 6
v. 11.

* Tit. de divitiis
suppeteta.

* Tit. De divitiis
suppeteta.

Vt Opfopæus, Luciani *εὐς ὑβλανας* epigramma transferens, perperam dicat: *Talus, & hac ipsa lædimur arte crebro.*

Nec imitari aulim Buchanani illud Pfal. **xcix.**

*Augustum celebret gens hominum tuum
Nomen, qui salubri temperie modura
Sceptus constituas tuis.*

Nam Ovidii est lib. **ii** de Remedio Amoris :

Vt ferveas captis, Phœbe saluber, ades.

Nec ratio est obscura, cum nomen hoc sit à salute.

Imò & quartà quinctàque conditione opus est. Nam etiam, cum priores adsunt, insuper dispiciendum est, an simile suppetat exemplum veteris poëtæ. Neque enim *locuples* in fine hexametri usurpem : aut sine auctore secundam in *genitrix* produxerim, et si *genitor* dicamus mediâ brevi. Quemadmodum nec in *multiplex* secundam usurparem longam, nisi sequente encliticâ : ut apud Lucretium lib. **ii**.

Multiplexque loci spatium transcurrere eodem.

Nec dubium, quin classici potius sequendi sint, si consentiant. Vt in *migro*, ubi nemo priorem, quod sciam, corripit, præter Manilium, Theodosiani ævi poetam. Ac fortasse par ratio in *latræve*. Quamquam priorem non Guntherus modò in Ligurino, corripit, sed etiam Sidonius : imò & Phædrus ipse ; cuius hoc fab. **v** :

Cancem objurgabat, cui senex contra latrans.

Sed non est Phædrus ille Augustæi ævi, ut multi arbitrantur : vel multa saltè sunt à sequiori ætate. Objiciat aliquis Plauti hoc Amphitr. act. **iv**. Sc. *Di vestram fidem* : — *Nec gannio, nec larro*. Sed et si Briffonius lib. **i** Formul. pluresque alii, ex hac scena quædam ut Plautina citant : omnino tamen est supposititia. Ac alibi etiam hac scena spondeum fede ultimâ sæpius legas : ut ex ea difficile sit judicium ferre.

Præterea quod ajunt de udâ sequente mutam, id tam in Latinis, quàm Græcis, intelligendum de **L**, & **R**. In Latinis, ut in *resto, restoreo, volucris*. In Græcis, ut in *Cyclops, Atlas, cochlea*. Martial. lib. **xi**, epigr. **xi** x :

Vix implet cochleam per acta messis.

Sic lib. **Xen**. epigr. **i** :

Et cochleas tibi habe. perdere nolo famem.

At **M**, & **N**, in Græcis tantum syllabam reddunt ancipitem. Id cum probare vellet Priscianus *, unico in hoc Ovidii † loco acquiescendum putavit :

Piscosamque Gnidon, gravidamque Amathunta metallis.

Verum firmius hoc argumentum foret, si Latini semper syllabam pro-

ducerent,

* lib. **i**, cap. de
literar. affectu-
ribus.
† **io** Met.
fab. **ic**.

ducerent, quoties vox sequens à duabus inchoat vocalibus : de quo antè diximus. Magis igitur apposita sunt exempla apud Horatium in *Tecmessa*, & *cygnus* : ac dixit eodem modo Petronius Arbiter :

Et baccis redimita daphne, tremulaeque cupressus.
Et paullò pòst : --- *Testis sylvester aëdon,*
Atque urbana Progne.

Item Martialis lib. VI I, epigr. LXXXVI :
Delectat Marium si perniciosus ichneumon.
Ausonius epist. XX. ad Paullinum :

Quid refert ? Cornix non ideo ante cygnum.

Puto autem, duntaxat in nominibus id factum inveniri, & quidem iis, quæ à Græcis accepimus. Quare rectum censeo illud Nasonis in VII I Metam. fab. IX :

Debit illius misereri, ignoscere nobis.

Vti Aldina habet, & quidam MSSi. Pro quo in membranis nostris, ac Venetâ anni MDCCCC LXXXVI invenimus, & *ignoscere* : quod etiam probat doctissimus Andreas Schottus Observat. human. lib. II, cap. XXXVI. Eapse de causâ ab eodem dissentio super illo Valerii Flacci lib. VI Argonauticorum :

--- *Et raptor amorum*

Neurus, & expertes canentis Iazyges ævi.

Quomodo etiam à Carrione editum est.

Vbi idem Schottus pro *raptor amorum*, legit --- *raptor agnorum*. Vt eo respiciat poëta, quòd *λὴνὸν ἄγρον* in agnos fæviant : Neuros autem in lupos quotannis converti solere, proditum sit à Mela lib. II, cap. I, Solino cap. XX, Eustathio in *Ὀμηρικῶν* †, atque aliis. Malim fanè pro *amorum* legere *agnorum* : sed impensius locum consideranti in mentem venit, uti proximè mentio fit Iazygum, qui Neuris sunt propinqui, ita aliquem etiam populum esse nominatum, quem, juxta fabulas, rapere soleant Neuri in lupos conversi ; sive, juxta historiæ fidem, quem quotannis soleant prædando populandoque infestare ; quæ res originem fabulæ præbuerit de Neuris in lupos conversis. Ex Ptolemæo autem didici, hisce Neuris sive Navaris (videm enim sunt, ut etiam Ortelius censet, & descriptio eorum apud veteres Geographos fatis indicat) finitimos esse Amadocos. Vnde conjectabam, ita legi debere :

--- *raptorque Amadocum*

Neurus, & expertes canentis Iazyges ævi.

Sed ad rem metricam redeamus.

Est & alterum genus positionis debilis, quando Latini producant syl-
labam naturâ brevem, eò quòd sequantur M, & N : ut in illo Horatii
D d 2 Od.

Od. I, lib. I: --- *Si neque tibias*

*Enterpe cohibet, nec Polymneia
Lestibum refugit tendere barbiton.*

Et hoc Nafonis v Fast. in princip.

Dissenfere De.e: quarum Polymneia cœpit.

Quamquam nec defunt, qui utrobique legant, *Polyhymnia*. Et cicirco Ovidii illud potiùs afferunt è XI II Metam.

Bistonis habitata viris, Polymnestoris illic.

Et ibidem: *Vadit ad artificem ditæ Polymnestora cœdis.*

Sed in MSSis nostris, & antiquis editt. Venetis, etiã quæ Aldinã præcellere, constanter *Polymnestoris* reperio. Quare validius illud Silii in VI II:

Ecce inter primos Thersamneo à sanguine Clausi.

Cui simile illud Hefiodeum:

Ἦτις ἐν ἀτάλαμὲν περ, ὅμως ἐπὶ ἔργων ἐξέρπει.

Imò est, cum debilis sit positio, si sequantur D, & G. ut apud Martialem lib. v, epigr. XI.

Sardonychas, smaragdus, adamantas, jaspidas uno

Portat in articulo Stella, Scelere, meus.

Nam apud Græcos T, cui D cognatum est, eodem modo liquefcit post κ, aut π. Æschylus in Supplicantibus:

Ἡγείσθε βοῶντες ἀσπίδος Θεῶν ἔδρας.

Secundam in Ἀργεῖστος Homerus non uno in loco corripit. Sed & in Theocrito legimus:

Θωρηχθεῖς ἐπὶ βροῖν ἀνδρῶτος Ἀργεῖστων.

Alciatus lib. IX Παρέργων cap. IX putabat, similiter Plautum corripere priorem in CAPTVS, cum ait Rud. Act. I II, Sc. II.

Atque eris si natus, proinde ut corde amantes sunt cati.

Nempe putabat *catus*, extrito P, usurpasse pro *caprus*, metri caussa: quia est carmen quadratum catalecticum. In quo commento non video, ut vir summus satis confiluerit nomini suo. Neque enim aliter *catum* hic dixit Plautus, quam in Epidico *consilium catum*, aut Ennius *cata dæcta*, quod Varro interpretatur *acuta*. Vnde & *Caronis* nomen factum. Idem Alciatus eopse capite *catus* similiter accepit in epitaphio Plauti; ubi legi ait:

Postquam est morte catus Plautus.

Quod æquè Alciato indignum. Vera autem scriptura est veterum libroru:

Postquam est morie datus Plautus, Comœdia luget.

Morte pro *morri*. Nam sæpe dandi casus, & auferendi, in tertia terminationem commutabant. De quo sequentibus libris dicitur. Scio, quid de versibus istis scripserit Valens Acidalius †: sed quòd hoc Plauti epitaphium

† Dissert. in
Plauti Am-
phitr. cap. 3.

taphium in numeros sic digessit, planè operam lufit.

Porrò, quod suprà dicebamus, M, & N quoque, Græcorum more, interdum liquefcere apud Latinos: id in S finali etiam locum habet. De Græcis satis apertum est; ut in illo Aratæo:

Ωρη ἔσσειετῆ κρῶζει πολύφωνος κορώνη.

De Latinis indicio sunt hi versus Ennii Annal. VII.

--- *Doctus, fidelis,*

*Suavis homo, factivus, suo contentus, beatus,
Scitus, secunda loquens in tempore, commodus, verbum
Paucum.*

Et millena aliquot istiusmodi apud opicos istos inveniuntur. Quin & crebrum illud Lucretio. Ac Catulli quoque est ad Gellium:

At fixus nostris tu dabi supplicium.

Imò Fulvius Ursinus, in Virgilio suo cum Græcis scriptoribus collato, ad Ecl. I, monet, ita hos Catulli versus legi debere:

*Sanguine hanc etiam mihi, sed tacebitis, aram
Barbatus limit hirculus, cornipesque capella.*

Sic ut scribatur, non *hirculus*, metri rationem poscere ait. Sed profectò metri ejus rationem non intellexit. Est enim metrum antispasticum, five, ut Diomedes appellat, Priapeium: quod, ut superius etiam dictum, Glyconio constat, primâ fede trochæum habente, & Pherecratio, itidem initio habente trochæum. Apud Virgilium quoque olim nonnullis in libris legebatur ÆII. II:

Limina tectorum mediis in penetralibus hostem.

Vbi sic Servius: *Si MEDITS dixeris, non stat versus, nisi excluso S. Vt,*

Inter se coisse viros, & decernere ferro.

Sed priori loco nunc legitur, *medium in penetralibus*: posteriori, & *cernere ferro*. Quæ scriptura alibi nobis adferta. Idem factitatum ajunt Manilio, & Dionysio Catoni: nam apud illum lib. II, in Aldinâ t legi, *Cyllen* ^{† a. ni 1459.}

niæ Cancrum: apud hunc lib. II, dist. XXIV,

Successus indignos noli tu ferre moleste:

prout in nostris etiam membranis invenimus. Sed Manilius scripsit, *Cyllenie Cancrum*: Cato autem, *Noti successus indignos ferre moleste:*

prout nunc excusum in melioribus libris.

Quorundam etiam sententia est, S liquefcere in media dictione, tum apud Græcos, tum Latinos. Videamus, quibus pugnent argumentis. Producunt ex Oppiani de Venat. lib. II*:

Τὸς καλέουσι βίβωνας, ἐπεὶ πάσης τελέουσιν
βιβονίδος Θρήνης.

Quomodo in Aldinâ, & editionibus aliis, is locus legitur. Atque eam etiam lectionem probant cum Bodinus, & Conradus Ritterhusius in notis ad eum scriptorem; tum Theodorus Marcilius annotat. in librum de spectaculis Martiali tributum. Qui omnes Σ hic elidi desertim scribunt. Sed vocalem in media dictione, sequente ΣT , nusquam puto inveniri correptam. Præterea animal hoc *ῥισσῶνας* vocant Seneca, Plinius, Martialis, & è Græcis Pausanias lib. x: à Xiphilino similiter *ῥισσῶνας* dicuntur; idemque ait, *ῥισσῶν τὸ τὴν γένος ῥαβδακτικῶν ἔχει.* Quare non dubito, quin *ῥισσῶνας* legere oporteat; atque idem Brodæo, ac Gesnero visum fuit.

† esse quoddam
barbaricum ge-
nus bœon.

Qui, etiam apud Latinos, S in media voce putant elidi, id assertum eunt illo Ennii apud Varronem lib. VI de L. I.

Subulo finitimas propter astabat aquas.

Volunt autem, esse versum pentametrum. Et ita quidem legitur quocumque in vet. editionibus: uti Aldinâ, & hac antiquiore Mediolanensi. Sed apud Festum is versus concipitur hoc pacto:

Subulo quondam marinas propter astabat plagas.

Qui trochaicus est quadratus catalecticus. Cujusmodi fecisse Ennium in satyris, præter alios argumento sunt, quos Gellius adfert lib. II, cap. XXIX.

*Hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm,
Nequid expectes amicos, quod tute agere possies.*

Atque ut ita scripserit Ennius, prout legitur apud Varronem; tamen nihil opus recurrere ad elisionem sibili; quando nunc quoque, prout apud Varronem concipitur, jambicus est. Olim enim in T erant communia. Atque idem Sotadicus est futurus, si duntaxat verbum *astabat* rejicias in ultimum locum. Quod satis liquet ex Servii Centimetro*.

* cap. de metris
Trochaicis.

Paullo plus coloris habet versus ille Lucilii apud Gellium lib. XVI II, cap. VIII.

Quo me habeam pacto tamen si non quaeris docebo.

Sed planè assentio Duzæ utrique, qui rescribere jubent:

— *tamen si hanc quaeris docebo.*

Nam *tamen si* pro *tamen si* antiquum est: quod Plauto, Terentioque etiam, restituit Guiljelmus in Verisimilibus.

Quod si, cum Alciatum, tum etiam Ferrarium, & Hieronymum Columnam audimus, ejusdem elisionis exemplum fuerit illud, sive Ennii, sive Lucilii, quod apud Tullium I de Officiis, & Invektivâ II in Antonium citatur:

O domus Anci, quam disparti domino dominaris.

Sed cum in omnibus MSSis, etiam iis, quibus Carolus Langius usus fuit,

fuit, pro *Antei*, vel, ut alii malunt, *Antei*, legatur *antiqua*: caussam non video, cur non potius ex jambicis aut trochaicis ejus poetæ is versus desumptus videatur. Interim quia etiam hoc de versu varii variè fertam ductum, nihil ex eo certi colligere licet.

Nec audiendus Abrahamus Ortelius: qui in Thefauro Geographico †, † in Cæcis. apud Ovidium epist. xix, ubi vulgo est,

Insula Coryciis quondam celeberrima nymphis:
non *Coryciis*, vel etiam *Caryciis* (quæ nymphæ juxta Parnassum montem) legendum putat, sed *Carystius*: quod nemo aliter excuset, quam elisione fibili. Multum tamen metuere me fateor, ne Ortelio id in mentem parum venerit, ac solius metricæ artis ignorantia sic putarit.

Denique & controverfia est de simplici liquidâ, utrùm ea vim habeat producendi instar duplicium. De Græcis constat. Ut *ι. ζ*:

Πολλὰ λισσομένω ἔσθ' Ἐλλεε θυμὸν ἔπειθεν.
Et seu Homeri, seu alterius hymno εἰς Ἐρμῶν:

--- Θεὸς δ' ἔπ' ἄπο μέλος ἀείπει.

Creditur autem Persius Græcorum imitatione dixisse in prologo:

Cantare credis Pegasæum melos.

Martianus quoque Capella putatur libro ultimo eodem versu primam in *melica*, nunc corripere, nunc producere:

Et melicos cantus melica grata tulit.

Quod si est, Politianus † fallitur, cum *melos* censet nusquam legi priori productâ. Nec negare possum, sic edidisse Basileenses †. Sed certum est, pro *melica* scribendum esse *bestia*; ut est in editione maximi Hug. Grotii. In scazonte autem Persiano pro *melos* omnino malim *nectar*: quod in aliis est codd. Nec movet me Scoppeæ*, aut Turnebi † argumentum, qui existimant, dici non posse *cantare nectar*, quia *nectar* non canatur, sed bibitur. Nam ἀνευσιολογία istiusmodi in alio me scriptore moveat, in Persio non item. Ac alibi † firmavimus hanc lectionem è Martiano Capella lib. ix. Nam ut hîc dicitur *cantare Pegasæum nectar*: ita ait ille *vocis Pegasæie nectar*. Quod sine dubio de Persiano illo adumbratum.

Et hæc de regulis generalibus; quæ qualia qualia sunt, non infructuosa spero erunt adolescentiæ, modò cruda nolit studia id forum vel umbonem propellere. Eos verò non moramur, qui talia facere negant *πρὸς τὰ ἀλφειτα**: quibus solis qui studia sua metiuntur, eos prope dixerim mentem infodere intestinis, coque similes esse afello pisci (ἴρον, ἐνίσκον, βάνχρον ne, Eustathius in 11. v. pag. 862. edit. Rom. † cap. i. five pag. 34. edit. Laurent. Gr.

CAPVT XVII.

Pighii *Ovidiana emendatio rejecta*. Focale, & decidiuus, pro *significatione variâ variant quantitatem*. *Sanates*. *Pluscula non seruantia modulum primitiui*. *Ετυμολογία* lucis, vadi, fatui, tigilli, temeti, aquæ, & aliorum. Totus, cum redditiuum est *vocula* quotus, priorem habet correptam. Præputii *ετυμολογία*. De compositis non retinentibus modulum simplicium. Varii reselluntur.

Sed ad speciales regulas accedamus. Quarum aliæ de primis, & mediis syllabis; aliæ de ultimis agunt. In prioribus principem sibi vindicant locum illa de derivatis.

Rectè verò docent, derivata sequi solere quantitatem primogeniorum. Sic secundam in *argumentum* longam esse cognoscimus, quia est à supino *argutum*. Sic eandem in *rudimentum*, quam rudiores corripiunt, produci debere, liquet ex supino *eruditum*. Eoque Valerius Flaccus lib. III:

Grata rudimenta Herculeo sub nomine pendem.

Et Aufonius idyll. xv:

Dura rudimenta, & juvenum temeraria pubes.

Ad canona hunc non attendit doctissimus Stephanus Pighius, cum in primo *Annalium Romanorum* * legere iubet apud Ovidium in Sexto *Fastorum*:

Plantius †, ut possent specie numeroque Sanatum

Fallere, personis imperat ora regi.

Ipse enim non diffidetur, *Sanates* dictos à sanata mente: unde in *xri* *Tabb.* opponuntur *fortes*, & *sanates*; ubi *fortes*, qui constantes; *sanates*, qui defecerant, sed ad saniozem redierunt mentem. At priorem in *sanus* corripit, arguit compositum *insanus*. Vt omnino rectum sit *Sanatum*, quod legere est in vulgaris, & *MSSis* oranibus.

Similis error vulgi, quando in *trituro* ‡, quod verbum sequioribus seculis irrepsit, corripiunt mediam. Est enim à *tritura*, quod eam habet porrectam. Maro i *Georg.*

Magnaque cum magno veniet tritura calore.

Interdum autem origo diversa modulum variat.

Sic *focale* à faucibus producit priorem, apud Martialem lib. *xv*, *Carm.* *CXLII*.

Hoc focale tuas asserat auriculas.

At à foco corripit. Horat. sat. *III*, lib. *II*.

--- *Ponas insignia morbi*

Fasciolas, cubitale, focalia.

Deciduus

* ad anm. *Vrbu*
642.

† *Alii* *codd.*
Callidus ut
posset. Vel. etiam,
Claudius
ut posset.

‡ *Apud* *Ver.*
Scriptura inter-
pretè *l'fa. c. 28.*
v. 28 & 41. 15.
ut *Osce* *16. 11.*
& 1 *Cor. 9. 10.*
argum. ubi.

Deciduus à *cædo* producitur. Ovid. Met. VIII.

Contremuit, gemitumque dedit decidua quercus.

At à *cado* corripitur; uti *succiduus*: quo idem usus Met. x. *Poplite succiduo.*

Sunt interim quædam, quæ recedant à natura eorum, unde derivantur. Vti brevia sunt à longis, *sagax* à *sagire*, unde *præsagire*; *noto* à *supino notum*, *nato* à *natum*, *sopor* à *sopio*, *arena* ab *areo*. Horatius lib. III, od. IV:

— *Bosporum*

Tentabo, & arentes arenas

Littoris Assyrii viator.

Sic *fides*, quod est à *fido*, ut Græcis *πίστις* à *πίπεισαι*. Nequem Cicero nis, vel B. Augustini moveat autoritas, qui à *fio* deducunt. Quamquam sic quoque sit à primigenio longo. *Varicosus* etiam primam corripit Persio sat. v. & Iuvenali sat. vi. Est tamen à *varix*; hoc à *varus*; quod priorem producit Horatio, Ovidio, Persio; uti & *varicus* eidem Ovidio in tertio de arte. Idem in propriis fit. Nam à *quintilis* sunt *Quintilius*, *Quintilia*, & *Quintilianus*; à *sextilis*, *Sextilianus*. Tamen à poetis corripiuntur. Catullus Carm. xcvi.

Quintilia, quantum gaudet amore tuo.

Horat. lib. I, od. xxiv.

Ergo Quintilium perpetuus sopor.

Martial. lib. II, Epigr. xc.

Gloria Romanæ, Quintiliane, togæ.

Idem lib. I, epigr. xii.

Bis decies solus, Sextiliane, bibis?

Sed dicere possis, ut à *Quinctus*, & *Sextus*, sunt *Quintilis*, & *Sextilis*: sic à propriis *Quinctius*, & *Sextius*, esse *Quintilius*, & *Sextilius*, unde *Quintilianus*, & *Sextilianus*.

Longa verò à brevibus sunt, *humanus* ab *homo*; *humor*, & *humidus*, ab *humus*; *secus* à *secus*; *luterna* à *lateo*, (si sic dicitur, quia intra cornu lateat, cutaque fit flamma) *macero* à *macer* &c.

Parque ratio in propriis quibusdam. Quale est *Sena*, oppidum & flumen in Hadriatico litore, quod priorem producit. Nam Græcis est *Σίνα*: et si nomen iis dedere Galli *Senones*, qui Græcis quidem interdum *Σίνωνες*, ut Polybio: sed usitatiùs aliis *Σένωνες*, *Σένωνες*, vel *Σίνωνες*: ac Latinis semper efferuntur priori correptâ. Eam vocis originē adducit Silius lib. viii:

Et Clanis, & Rubico, & Senonum de nomine Sena.

Et lib. xv:

--- *Qua Sena relictum*

Gallorum à populis servat per seculum nomen.

E e

Sunt

Sunt præter hæc & alia non pauca, quæ à fonte recedant. Interim & multa coacervant Grammatici, in quibus iudicium eorum jure desideres. Vti cum excipiunt *fomes* à *foveo*, cum sit à *fozum*, ut à *motum momen* & *momentum*. Fortasse & regulam sequuntur *regis*, & *regula*: nempe ut sint à *supino re-Elum*. Simileque *regula* à *re-Elum*, *seculum* à *se-Elum*: quæ cum a præfenti malunt deducere, decipiuntur eo, quod in prioribus quidem consona redeat præfentis, in omnibus verò altera consonans abjiciatur.

In multis etiam, quæ excipere solent, vel crasis est, vel compensatio temporis ob syllabam per syncopen deperditam. Sic *junior* est ex *juvenior*, *nonus* & *denus* ex *novenus* & *deccenus*, *ceritus*, vel *Cerritus*, ex *Cereritus*, *stipendium* ex *stipendium*.

Sunt etiam, quæ, contra primigenii naturam, eò corripiantur, quòd litteram perdant. Vt *mamilla* à *mamma*, *osella* ab *ossa*, *curulis* à *curro*, *farina* à *farre*, *disertus* à *dissero*; quæ quantitatem non servant, quia litteram amittant. Idem fit in *strigilis* à *stringo*, ac *fragilis* à *frango*. Nisi malis hoc venire à *εραζω* sive *frago*, unde *fregi*; ut *pegi* à *pago*, non *pango*: qua de re illustris est apud Quintilianum locus, lib. 1, cap. x. Sanè non pauca sunt, quæ remotiorem *ετυμολογία* sequi ament, haut secus ac in liberis fit, qui interdum avis aviisque, quàm parentibus, sunt similiore. Tale est *fatuus*, quod sequitur, non Latinum *fari*, sed Græcum *φαίω*, unde *φαίσι*. Item *lucerna*, quod refert modulum *τῆς λύχνου*, unde *lux* contractum est. Propert. lib. iv, eleg. 11 r.

Seu metuit tangi parca lucerna meo.

Martianus Capella ultimo sui operis carmine:

Habes senilem, Martiane, fabulam,
Miscella lusst quam lucernis fame
Sativa Pelasgo, quam docere nititur
Artes Creagris vix amicas Atticis.

Scribit Becmanus in Etymologico suo, idem fieri in *lucubro*, quia cum à *luce* sit, primam nihilominus corripiat, haut secus ac *lucerna*. Sed fallitur. Nam *Martialis* est lib. iv, epigr. xc.

Hæc dat nocturnis, nox lucubrata Camœnis.

Idem vult simile esse *tigillum* à *tego*. Sed hac quoque in parte decipitur. Nam à *tego* *tegillum* diceretur. Sed est *tigillum* à *tignum*, ut *sigillum* à *signum*: cujusmodi quantitatem mutant ob literæ amissionem, quemadmodum antè diximus. Accommodatius exemplum est *vadium*, quod quantitatem habet, non vocis *vado*, unde *ἀμέσως* descendit; sed *ἡ βανδίζω*, vel potius *τὸ βανδίζω*, à quo *vado*, ut & inde *τὸ βανδίζω* venire, Eustathius ait in Il. 2 f. Simile etiam est *noto*, quod non sequitur quantitatem supini *notum*; sed Græci *νόω*, unde *νόιστω*, *νόστω*, *γνώστω*, à quo *gnosco*, (quo utitur Varro) & per

per aphæresin *nosco*. Adde his *bubulcus*. Nam cum *bubus* apud antiquos producat priorem, quia ex *bovibus* contrahitur, ut ex *bovicula bucula*, quod & ipsum iccirco producit primam : *bubulcus* tamen sequitur primam in *bovibus*, ex quo *bubus* fit. Maro Ecl. x.

--- Tardi venire *bubulci*.

Ac, ne quis objiciat, quod Servius hîc legerit *subulci* : Ovidii est iv de Ponto eleg. vii.

Ipse vides, onerata ferox ut ducat Iazis

Per medias Istri plaustra bubulcus aquas.

Alios etiam alii committunt errores. Ut cum Aldus Manutius excepit *totus* à *tot*: quod primogenii modulû fervare, Manili hoc indicat in tercio :

Detrahitur summe tota pars, quota demit utrimque.

Neque nescivit hoc Buchananus, qui lib. v Sphæraz ait :

Tum quota pars Lunæ Solis subtrahitur orbi,

Pars ferrugineâ latitat tota Solis in umbrâ.

Imposuit non ignobili Grammatico, quod *totus* pro *integro* producat priorè. Sed cum ejus significatio etiam abeat, fortasse aliunde erit, quam à *tot*. Nam quid si dicamus, *totum* contractum esse ex *τὸ ἕν* & *τὸ σὰς* ? Satis enim probabiliter defendi hoc possit : quia *Λ*, & *τ*, permutari interdum vel argumento est, quod Achillis mater antiquis *Thelis* pro *Thetis* dicebatur, Varrone teste lib. III de R. R. cap. IX. Latinos verò nonnunquam articulum jungere nomini, ostendit *temetum* ex *τὸ μέθυ*, & *aqua* quali à *ζεῦ*, quia funditur : aliâque ejus notæ alibi adduximus.

Videntur & quidam olim excepisse *setosus* à *seta*. Servius enim ad illud Maronis Ecl. vii. *Serosi caput hoc apris*, scribit hunc in modum : *Multi per duas E scribi volunt propter metrum* : quæ profectò non intelligo. Nam & *seta*, & *setiger*, ac *setosus*, primam semper producant. Nec oportuit *præputium* excipi, quia ut ajunt, fiat à *præputando*. Nam à *puta* sive *puta* est *præputium*; ut apud Caëllum *salaputium*, quasi *salax puta*. *Putra* vero sive *puta*, cujus usus est in carmine Ithyphallico, venit à *πύθω*, unde *præputium*, & Græcis ἀκροπόδιον, τῆς πόδης ἀπόρου, teste Polluce*. *Nequam* etiam non est à *nequeo*, ut Aldus scripsit lib. iv Gram. Inst. sed fortasse, quod Varro tradit lib. III de analog. ex *ne* & *quicquam*, mediâ syllaba extritâ. Cumque vulgo, & hos inter idem Aldus, excipiunt *petus* à *peto*, *manus* à *mano*, *retro* à *retinere*, *raptus* à *rapio*, *pedor* à *pede*, aliâque id genus ; metuo ne multis potius, qui nesciunt, *Quid distent aræ lupinis* †, quam paucis, hoc est, serio eruditis, † Horat. i. epod. 9. 36.

Et, ut verè essent origines, quanto satius sit isthæc poetarum lectione, quam præceptis Grammaticis addisci?

Quid quod etiam excipiant, quæ revera ejus quantitatem servant, unde

ipsi derivant? uti cum dicunt *lorium* primam corripere, etiam veniat à *lotum*. De quo vulgaris est versus: *Et fatuus, ligula, & lorium, siquidemque, sigillum*. Nam *lorium* non minus producit primam, quam *lotum*. Catulli enim sunt scanzones isti in Egnatium:

*Vi quo iste vester expolitior dens est,
Hoc te amplius bibisse prædicet lori.*

An *quatuor* excipi debeat, quæritur. Negat Barthius Advers. lib. xxviii, cap. xvi. Nam, inquit, ut *quater*, est breve, ita & *quatuor* corripitur Ennio: ut, cum producit, *quattuor* scribendum. Sed Ennio *quatuor* est spondeus. Et sane nulli poetarum *quatuor* primam corripit: ut Barthium audiendum minimè putem. Idem lib. xxi, cap. xiv ait, Aufonium Ennii exemplo dicere in Cleobulo:

Gradibus propinquis in quatuordecim sedet.

Sed & hic *ovis non* statuo, ut quartà sede sit spondeus.

A derivatis ad composita transeo; quæ ipsa, si laxè sumas derivatorum nomen, rectè inter derivata censentur. Par vero ratio est utrorumque. Ita primam corripit *tubicen* quia prima in *tuba* correpta est. At ne imponat Fulvius Ursinus, qui in collatione Maronis cum Græcis sic Ennii verbum legit:

Tubaque terribili sonitu taratantara dixit.

Nam scripsit Ennius, *At tuba*. Nempè uti Maro †, qui Ennium imitatus:

At tuba terribilem sonitum procul ære canoro.

Nec tamen hæc regula nunquam fallit. Nam *imbecillus*, etsi à *baculus*, vel *bacillus*, fiat, secundam tamen producit apud Lucretium, atque Horatium: in quo falsus Prudentius in *de* *se* *se*:

Quem lex corporis imbecilla poscit.

Cujus quoque est senarius iste:

Vas appetendis imbecillum gaudiis.

Etiam excipitur *semisopitus*: cujus tertiam corripit Naso i Amor. Eleg. xiv.

Purpureo jacuit semisopita toro.

Et in epistolâ Ariadnes: --- *Movi*

Thesæa prensuras semisopita manus.

At in simplici prima semper est porrecta. Maro i *Æn.*

Hunc ego sopitum somno.

Et Ovid. vii Met. Fab. i.

Pervigilem superest herbis sopire draconem.

Quare existimare aliquis possit, pro *semisopora* utrobique esse *semisopora* legendum. Sed in Ariadnes quidem epistola codices aliqui habent *semisepulta*; in altero autem loco constanter legitur *semisopita*. *Semisopora* neutro loco

loco codd. habent. Etiam *convicium* malè excipiunt, cum non sit a *con*, & *vitium*; sed à *cum* & *voce*, quasi *convocium*: unde & per *c* scribitur, contrà quàm in *vitio* fit. Nec *siquidem* excipere opus erat; cùm I ἀναλόως corripatur in priori parte compositorum: ut in illo Enniano de Æacidis;

Armipotentes sunt magè, quàm sapientipotentes.

De quo postea pluribus dicemus. Tertia in *maledicentior* quanta sit, minus est apertum. Tamen porrectam putem, cùm sit non a *maledicus*, sed a *maledicens*; quomodo & *benevolens* dixere, unde *benevolentior*; & *malevolens*, unde *malevolentior*. Sed utrùm brevis, an longa sit ea syllaba, parùm refert, cum vox ipsa vix locum habeat, nisi in jambico: in cuius fine posita, quanta sit, nihil refert, nisi fortè absque spondeis versum exstruere sit visũ.

CAPVT XVIII.

Accentus in compositis simplicis quantitatem non caussit, sed signat. Nec semper ex accentu τεραπειον capere licet. Duzæ in Martiali emendatio refellitur. Fortasse ἀναλόως in abscondi mediam interdum produci: nempe ut sit non à scindo, sed cædo. Ambitus cum participium est, vel producere mediam, vel ancipitem habere. Germani Valenti de hoc sententia rejecta. Cur mediam habeat ancipitem. Ambe. Cur in ambages, & indago media sit longa. Nihilum mediam corripere, contra Cissanium, probatur.

Proximum inter speciales canonas locum habet is, qui est de cognoscenda quantitate ex compositione per accentum. Qui canon differt a superiori, quod is universè spectet primas mediasque syllabas; hic duntaxat pertineat ad primas: ille item a causa argumentum petat; hic a signo: haut aliter ac si quis ex derivati quantitate colligat de primigenio. Neque enim accentus vim habet, vel producendi, vel reddendi syllabam brevem; sed solùm, quanta sit syllaba, indicat. Quod exemplo manifestius fiet. Nec enim, quia *præpotens*, vel *benevolus*, dicimus penè ultima brevi, eò prior in *potens*, aut *volo*, correpta est: sed quia corripitur, eò in *præpotens*, & *benevolens*, ea syllaba est brevis. Nec quia *conscribo*, & *interdico*, penultimam producunt, eò in *scribo*, & *dico*, prior est longa: sed quia hic longa est, ideo eadem in compositione producitur. Est igitur accentus compositorum non causa quantitatis in simplici, sed signum.

Neque semper ex accentu argumentum capere licet; quia est, ubi hæc regula fallat. Vt in *dico*, cuius composita *maledicus*, *fatidicus*, & similia, simplicis naturam non retinent. Vti nec *cognitus*, & *agnitus*, a *notus*; nec *pejoro*, & *dejero*, a *juro*; nec *pronuba*, & *imnuba*, a *nubo*; a quo cùm & *convicium* veniat, primam tamen habet communem.

Abscidi quoque mediam habet indifferentem, quamquam *scidi* priorem semper corripit. Corripit utrumque Lucanus. Nam lib. III, inquit:

Aut scidit, & medias fecit sibi litora terras.

Idem lib. eodem:

--- *Qualis rupes, quam vertice montis*

Abscidit impulsu ventorum adjuca vetustas.

Vti & Catullus ad Mallium:

Abscidit. ô misero, frater, adempte mihi!

Esti hic vet. quâdam editiones habent, *Abstulit*: uti Aldina, & eâ antiquior Regienfis anni MDCCC LXXXI. At producit idem Lucanus lib. IV, si Aldinam sequimur:

Abscidit nostræ multum fors invida laudi.

Vbi alii, *abscidit*. At magis consentiunt codices de isto in VI:

Ille comam leviâ morienti abscidit ephebo.

Ac similiter Cæsar Germanicus, epigrammate de Thrace puero, quod in poetarum veterum catalectis legitur:

Dumque imæ partes rapido traherentur ab amni,

Abscidit tenerum lubrica testa caput.

Vt omnino frustra sit Duza, cum Martialis versum lib. III, epigran. LXVI, ita corrigendum putat:

Abscidit heu vulnus ensis uterque sacros.

Pro quo rectè in antiquis codd. legitur,

Abscidit vultus.

Nec tamen repugnem, si quis malit, cum mediam corripit, esse ab *abscindo*; cum producit, ab *abscido*; quod componitur ex *abs*, & *cedo*; ut *abscendo* ex *abs*, & *condo*; *abscedo* ex *abs*, & *cedo*.

Priscianus quoque in IX, iterumque in X scribit, *ambitus*, quamquam fit ab *itum*, tamen producere penultimam, quando participium est: at quando nomen est, corripere eandem. Prora & puppis ejus sententiæ hodie non alia est, quàm Ovidianum illud I Metam.

--- *Rapidiisque tumescere ventis*

Iussit, & ambitæ circumdare litora terræ.

Sed putamus, olim quadam familia existisse apud veteres. Quod dum non cogitat Germanus Valens Pimponcius ad VI Æn. locum de mendo suspexit, habet. Nec de nomine & participio discrimen agnoscit: at quod participium etiam corripiunt poetæ. Sanè gemino in loco * at Lucretius:

Morte obitâ querum tellus amplectitur ossa.

Et Maro in X:

Morte obitâ, qualis fama est volitare figuras.

* lib. I, vers.
1-5, & lib. 4,
vers. 735. Sed
lib. 5: Quo-
rum morte
obita.

Sed de mendo quod dicit, mallet tacuisset: cum sollempne sit ignorantiae asyllum, locos Crotone sanctos, mendi habere suspectos. Sanè non solum in membranis nostris, & quibusque antiquis edit. constanter ita invenimus: sed etiam Priscianus sic legit, & qui ante cum fuerunt Grammatici. Quamquam, an nomen, & participium, modulo differrent, non satis inter eos conveniret. Nam ut in fine noni Priscianus ait, *Sevurus similem esse in utroque tenorem putavit*. Sed, ut ibidem addit Priscianus, *Vellejus Celer, respondens Hadriano imperatori per epistolam de hoc interroganti, de declinatione & tenore ambitus nomen à participio ostendit discerni*. Quæ sola verba, cum antiquitatem summam ejusce sententiæ ostendant, omnem mendi suspicionem eximere nobis debent. Cæterum cum Lucretius etiam participium corripiat, & jam olim circa modulum hujus syllabæ hæserint eruditi: penè in eam opinionem venimus, *ambitus* nomen ab omnibus correptâ penultimâ pronounciari solere: at participium alios quidem produxisse, fortasse differentiæ causâ; alios verò, nec pauciores, corripuisse.

Sed unum est, quod objici possit. Cur enim in *ambitus* magis discriminis sit nominis, ac participii, quam in illis, *abitus*, *aditus*, *exitus*, *initus*, *obitus*, *preteritus*? Quæ sive nomina, sive participia sint, semper *i* corripiunt. Cur igitur in *ambitus* secus fiat? Non difficile mihi hunc ictum exire, cum dispar ratio sit in *ambitus*, ac in cæteris. Nam in nullo illorum, quæ diximus, uti nec in *subitus*, vel *periturus*, *i* produci potest; quia nulla in iis est contractio, contra quam fit in *ambitus*: quod est constat ex *ambe* & *itus*; unde per diphthongum in media *ambeitus*, & *ei* in *i* longum abeunte, *ambitus*. Ut igitur et si *ago* corripiat priorem, tamen *ambages* mediam producit, quia est contractum ex *ambeages*, quod ex *ambe*, & *ago*: ita & *ambitus* producit secundam, quia ex *ambeitus* contrahitur. Vulgò præpositionem *ambe* ignorant. Sed est ea apud Varronem in VI de L. ubi doctissimus ille Romanorum Lucillii hoc adducit, *Quid tibi ego ambages, Ambivri scribere coner?* ac deinde ait, esse id verbi ab *ambe*: quod & in *ambitus*, & *ambitiosus*. Et sanè ut *ambo* est ab *ἀμφο*; ita ab *ἀμφο* prius fuit *ambi*, vel *ambe*: quod etiam remansit in *ambivalis*, *ambigo*, & *ambaxi*. Estque inde truncatum *am*: quod in *amsantus*, & *amtermini*, & *m* in *n* abeunte in *ambelo*, ex *am* & *halo*. Vulgò putant, *ambio* esse ex *am*, & *co*; *ambages* ex *am*, & *ago*; ac *b* inferi, ut in *amburo*, quod esse volunt ex *am*, & *uro*. Sed nec *amburo* est ex *am*, sed *ambe* & *uro*. Nec si ab *am* esset, necesse foret recurrere ad epenthesin literæ B. Dicam enim esse ex *am*, & *buro*, à quo etiam *comburo*. Nec enim *uro* tantum, sed & *buro* videntur dixisse. Ac ut *uro* ab *ἦρ*; id est *ignis*: ita *buro* ex *βυρῶ*, quod à *βύρ*. Quare sic statuimus, ut *cogo* priorem producit, quia est ex *coago*; ut *indago*, quia est ex *induago*, nempe veteri præpositione *indu* pro

pro *in*, & *ago*; ut etiam in *Diana* prior quandoque producit, quia contractum ex *Deiana*, quod ex *Dea Iana*: sic & *ambitus* produci, quia est ex *ambitus*. Quando verò *ambitus* mediam corripit, non contractio est, sed syncope: quomodo & *Dianam* superius dicebamus corripere primam, quando ex *Dea Iana* non per crasin, sed per syncopen fit. Hæc fusius aliquantò sum prosecutus, quia viderem, nec veteres ipsos satis se hinc extricasse.

Nec de nihilo est, quòd de *nihili* mediâ disputant. Nam in *hilum* priorem esse porrectam, liquet isthoc Lucilli:

Quodque tuas laudes culpes, non proficis hilum.

Est & veteris poetæ apud Ciceronem lib. I Tuscul.

--- *Num illud, quod Sisyphus versat,*

Saxum sudans nitendo, neque proficit hilum?

Et Lucretii lib. III.

--- *Nec deficit ponderis hilum.*

Eodémque modo alibi sæpe apud eundem scriptorem. At quid aliud est *nihilum*, quàm *ne hilum*? Itaque cum alii, tum Obertus Giffanius, in præfatione ad Lucretium, penè ultimam in *nihilum* jubet producere. Sed ne ille se turpiter det, qui hunc sequatur ducem. Non jam contra eum adferam hoc Claudiani lib. II de raptu Proserpinæ.

Nullane te flexit pietas, nihilinme paternæ

Mentis inest?

Quamquam hæc vera sit lectio, quam Claverius ex vet. codice expressit; cum antè etiam in Parrhasii, & Antonii Delrio editione pro *nihilum* vitiosè legeretur *nillum*. Nec adducam illud Persii Sat. III:

--- *Gigni*

De nihilo nihil, in nihilum nil posse reverti.

Nam utrobique, scio, *ovulizon* esse dixerit, quomodo *vehemens* Catullo disyllabum est, & *pituita* Horatio trisyllabum. Verùm nihil habet, quod obducat adversus istud Catulli in nuptias Iuliæ, & Manlii:

At, marite, ita me juvent

Calites, nihilominus

Pulcher es: neque te Venus

Negligit.

C A P V T X I X.

De præpositionum modulo in compositione. Omitto ex obmitto. *Quanta sit cis in compositis. De modulo primæ in citimus, & citerior, adversus Buchananum. An primam in adigat producat Lucretius. In plusculis præverbium loquelare re esse*

esse longum: nec propterea consonam debere geminari. Reicio pro reicio: sic abicio, adicio, subicio, obicio. Subices. Reicula *ovis*. Eicit, & reice, *trachæus*. Vnde sit, quòd porrecta sit syllaba ante i inter vocales duas positum. An primam in rejectantem corripuerit Maro. Male excipi refert pro utile est. Refert ad rem meam, pro mea refert. Apella, apis, amarus, non venire ab a pro verbo. An prima in delicatus Valerio Flacco corripitur. Profectò, & proficifcor, quam originem habeant. Ausonius etiam in proficio producere est ausus. De prima in propago tam nomine, quam verbo.

Venio ad tertium canona specialem, qui est de præpositionum modulo in compositione. Ex his correptæ sunt *ab, ad, ante, in, ob, per, sub, super*. Et *ob* quidem etiam ante consonam, si b deperdat. Horat. in Arte:

Pleraque differat, & præfers in tempus omittat.

Etiam *circum* addere potuerunt. Quod in compositione posteriorem corripit, ut cætera in M exeuntia.

Cis quoque præpositionibus correptis lubens accenseam, etsi idonei testis exemplum non occurrat. Atque idem visum Petrarchè; cujus est lib. IV Africæ:

Fleuda Cisalpinis jam Gallica rura colonis.

Imò apud antiquiores argumenta extant, quibus modulus ejus colligatur. Nam eadem est quantitas illius in compositione, quæ extra illam: quemadmodum in *ad, ob, per*, atque aliis, usu venit. Atqui, uti *bis*, ita *cis* breve esse, ἀναλογία indicat. Præterea ex derivatis *citra, & cirro*, atque etiam superlativo *citimus*, idem colligitur. Nam priorem quidem in *citra* Horatius produxit: sed eam ancipitis esse intervalli, indicat *cirro* in hoc Sidenii Apollinaris *, propemptico ad libellum:

Vincens adspiciat, cirroque Tarnis.

Prout editum in editione Tornæfiana †. Sed fortasse rectius *citus*, ut à Savarone expressum. At illud certum, *citimus* corripit à Fulgentio in Astronomicis ‡:

Quà citimus limes dissepit turbida puris,

Inviolata meat.

Quare, ut puto, culpâ non vacat, eximius poeta, Georgius Buchananus, cum lib. II Sphæræ ait:

--- *Quæ citima fulgent*

Sidera.

Et mox:

Et quò citior quisque, magis impetus illum

Longinqui vincit cali.

Ff

Rectius

* *carm. 24.*

† Habet in poematu veterum cura P. Fabius dicit.

Rectius idem in Iepthe priorem in *citro* corripit, Sc. *O spes inanis* :

Vltro citroque verba commutaveris.

Quod verò de præpositionibus correptis diximus, id an vetustiores æquè obseruarint, minùs est apertum. Negat Giffanius de Lucretio, cuius illud est in lib. III.

Nec desiderium nostri nos adigit ullum.

Ad quam lectionem proximè accedit, quod *idigit* in MSS quibusdam inuenitur: sed in vet. nostris membranis disertim est *adigit*: atque in editione Florentina † Iuntæ, quæ à Petro Candido ante seculum, & aliquanto amplius, restituta fuit, similiter, sed geminatà consonâ, *addigit* excusum est. Attamen hanc veram esse lectionem spondere non audemus in eo doctorum dissenſu. In Aldina enim à Naugerio recensitâ *atigit* legitur. Lambinus *adſicit* mavult, Turnebus *adlicit*, atque alii fortasse aliud.

Credo causſam aliquis requirat, cur præpositiones istæ in compositione, sint correptæ. Nimirum ratio est, quia & extra compositionem sunt breues.

Præter verò eas est & alia, sed, ut veteres vocabant, loquularis, ut nunc fere loquimur, inseparabilis. Ea est *re*: quæ & ipsa naturâ est brevis, ut liquet ex *retro*: quod priorem habet ancipitem. Atqui ut ab *in* est *intro*, unde *inroſum*, quasi *inroverſum*: sic à *re* est *retro*; uti inde *retroſum*, quasi *retroverſum*. Sed ut hoc sæpius est breue: sunt tamen non pauca, in quibus anceps videatur. Ut in *retulit*, *repoluit*, *reperit*. Itaque in postremo hoc non dubitavit Aufonius eodem disticho & producere, & corripere. Locus est epigr. XXI I:

At qui condiderat postquam non reperit aurum,

Aptavit collo, quem reperit, laqueum.

Sed uti in eo non facile corripendum, ita rarò producitur in *recidit*, & *reducit*. Idem tamen Aufonius Parentalium v:

--- *In terribis recidit imperium.*

Et eo potior Iuvenalis sat. XI I.

--- *Tunc aduersis urgeribus, illuc*

Recidit, ut malum ferro summittere.

Cæsar quoque Germanicus in Arateis:

Subcutit, & foribus reducit vincula clostri.

Vbi præducit legas in Morellianâ, & antiquissimâ Aldinâ. Producit eandem Plautus Perf. Act. IV, Sc. V, vers. CVII. Quemadmodum & prima in *remigrat* ei porrecta est eadem Comœdiâ act. V, sc. VI, vers. III. Sed longum sit huiusmodi confectari, quæ passim obvia sunt. Vide, sis, quæ scribit Iosephus Scaliger in Aufonianis Lect. lib. II, cap. XXI, & ad Proper-

Propertium lib. II, eleg. XXII. item ad Lucretianum Giffanii indicem in *Pecidere*, *Reducere*, *Refugisse*, & *Remotus*. Nec tamen propterea putandum, posse ubivis produci. Neque enim id veteres fecere unquam, nisi ubi consona sequens posset duplicari. Ut in *reduco*, ubi non minus geminari potuit, quam in *reddo*. Sed in *redeo*, *redoleo*, *redundo*, & similibus, nunquam producitur, quia hæc jam ad hiatus vitandum D semel admiscerant. Neque item reperias in *revolvo*, *revertor*, *revello*, & itiusmodi aliis, quia natura geminatio V consonæ non patitur. Neque hæc sic accipi velim, quasi iccirco, quoties producitur, consona debeat geminari: ut existimant, qui *reccidit*, *reffugit*, & similia rescribunt apud veteres, sanè parum scientes, quid aurium seruiat voluptati. Sed satis esse debet, si sciamus, ubi veteres RE producant: nec propterea nobis semibarbaris permittere tantum debemus, ut vocabula Latini sermonis licenter, literam appingendo, corrumpamus.

De modulo primæ in *Rejicio* litteram movent quidam. Sanè Servius videtur habuisse pro brevi. Nam ad illud x *Æneid.* --- *Rutulorum rejicit arvis*: ait, *re longum esse spe, quæ per declinationem longum futurum est: tamen quia id argumentum magis est, quam ratio, dici posse, etiam si fuitam, quæ poëtis plerumque conceditur.* Idem dicit ad illud III *Georg.*

Rejice, ne maculis infuset vulnera pullis. Ant, inquit, *Re quæ si monosyllabam produxit licenter, aut, cum faciat rejeci, i pro duplici habetur.* Putato autem, Servium *rejicit*, & *reice*, legisse unico I. Nam mens ejus videtur, etsi RE in præsentî naturâ breve sit, tamen quia in præterito, ob I inter duas vocales collocatum producitur, eò etiam in præsentî à poeta produci. Quæ locum non haberent, si in præsentî etiam I inter duas vocales medium foret. Et sanè veteres *rejicio*, pro *reicio*, dixisse, ostendit hoc Maronis *Georg.* III.

Tyrræ pascentes à flumine reice capellus.

Vbi Servius sedè quintâ procelcusmaticum esse dicit; qui totidem tempora habet, ac dactylus. At *reice* si legas, erit pæon primus; quia juxta Servium, I inter duas vocales vim duplicis accipit. Neque in *reicio* solum, sed aliis etiâ cum *jacio* compositis, A, sive succedaneum I, exitum invenitur. Iuvenalis sat. xv: --- *In mare magnum*

Hunc abicit sævâ dignum, verâque Charybdi.

Martialis lib. x, epigr. LXXXII:

Siquid nostra tuis adicit vexatio rebus.

Lucanus lib. VII:

Ipse manu subicit gladios, ac tela ministrat.

Idem in VIII:

Cur obicis Magno tumultum, manesque vagantes.

Suntque ejus generis trecenta.

Idem è derivatis liquet. Nam & à *subicio* nubes *Deum subices*, quasi subiectas, dixit Ennius Achille; teste Festo, Nonioque: ac à *reicio*, ut ex eodem Nonio constat, *oves reiculus* dixit Varro; quas pastor rejiceret, & à reliquo grege removeret.

† vers. 891.

Imò I quoque, pro A positum, ejectum reperias, ubi cum præpositione longâ componitur. Lucretius lib. III †:

Nec radicibus è vitâ se tollit, & eicit.

* vers. 1265.

Item lib. IV*:

Eicit enim sulci rectâ ratione viâque.

† Ecl. 3.

In Florentinâ, priori loco, pro *eicit* est *icit*; in posteriori *ejicit* legitur. Sed rectum est *eicit*, quod in Lambini, ac Giffanii editione, nostris etiam membranarum approbantibus, invenitur, Vrobique autem *eicit* dissyllabon est, *εἰς οὐκίπερον*: in quo Lucretium, ut aliâ sæpe, imitatus Maro †, versu isto, quem supra adducebamus:

Tityre pascentes à flumine reice capellas.

† cap. 12 de
caus. 1. 4.

Nam qui procelusmaticum statuere hic malunt, quod etiam Cæsar Scaliger † facit, quid de Lucretio dicent, apud quem nisi *eicit* dissyllabon statuamus, metrum non constabit?

Atque ex his satis evidens esse puto, primam in *reicio* esse correptam; longam verò in *reicio*. Causam hanc adferunt Servius, Scaliger, alii, quod I vim duplicis hinc obtineat. Sed hanc sententiam refellebamus lib. I, cap. XXI I. Vera autem, cur produceretur, ratio è pronunciatione veterum peti debuit. Nam quoties I medium inter vocales duas locum fortiretur, vocalis præcedens crassius sonabat, & ad proprium sonum aliquid de vocali I assumebat. Itaque *ajo*, *major*, *ejus*, *Pompejus*, penè ita proferrebant, quasi nunc *ajo*, *major*, *ejus*, *Pompejus* diceretur. Vnde & plerique ea per diphthongum antiquis temporibus scribebant: ut antea † monitum à nobis.

† lib. I, cap. 22
& lib. I, loc. 2.
cap. 13.

Quod autem de *reicio* diximus, idem in *rejecto* locum habet. Puto enim extulisse hoc prope quasi *rejecto*. Obduci tamen potest Maronis illud in quinto:

--- *Crassumque cruorem*

Ore rejeçantem.

Quomodo enim corripit Maro, si prima penè ut diphthongus sonabat? Sed hoc argumentum profectò sententiam nostram magis juvat. Nam si I duplex confona est, quoties inter vocales duas collocatur: unde est, quòd prima ejus verbi corripitur à Marone? Verum non utar hoc argumto. Quamquam enim in nostris etiam membranarum, partim *rejecla*, partim *rejeçantem* reperimus; neque aliter, quod sciam, quàm *rejeçantem*, in excusis ullis editum invenitur; eamque lectionem,

lectionem Pierius quoque, & multi viri doctissimi, calculo suo comprobant: eam tamen semper suspectam mihi reddidit, quod neque Servius, neque veterum Grammaticorum quisquam, tam insolentis moduli meminerunt. Accessit, quod Macrobius initio quarti Saturnaliorum pro *reiectantem*, legit; quomodo & Pierius in MSSis aliquot Maronis codd. legi restatur. Quare, ut sana foret lectio vulgata, plus tamen id iuvaret causam nostram; qui I inter duas vocales positum duplicem consonam fieri negamus: eoque magis huc inclinatur animus, ut putem *eiectantem* legi oportere.

Cæterum quia Grammatici è numero verborum *Re* corripientium, eximunt *Refert*, pro *utile est*: quæri etiam video, quàm rectè hoc fiat. Malim sequi eos, qui venire ajunt non à *re* præverbio loquelari, sed à nomine *res*: quod etiam putavit Verrius Flaccus, ut his docemur Festi verbis: *Refert cum d'icimus, errare nos ait Verrius. Esse enim rectum REI FERT: dativo scilicet, non ablativo casu. sed esse jam usu possessum.* Vbi duplex adfertur opinio, Verrii una, ut sit à dativo *rei*, unde & I putabat addi continere: alter aliorum, qui uti *refert* sonarent, ita ab ablativo venire arbitrarentur. Perotto autem nec hoc, nec illud, verisimile fati visum fuit: ut qui integrum esse crediderit *res fert*: atque iccirco genitivo jungi. Ut, *Titii refert*; quod significat, *res Titii ita fert*. Hæc sententia maximè probatur. Et si aliquid est, quo se tueantur, qui a præpositione *RE* venire malunt. Quippe pro se adferunt, quod Latini dicant, *ad rem meam refert*: quomodo legimus apud Plautum *Perf. Act. IV, Sc. II*:

Quid id ad me, aut ad rem meam refert, quid Perse verum gerant?

Et ibidem *sc. IV*: --- *Quia enim te ex puella prius percontari volo,*

Que ad rem referunt. Nec tamen hoc multum movet. Nam uti Tullius, alique scriptores classici, *nemo homo* dicunt, etsi *nemo ex me, & homo*, componatur; & Cæsar sapius, *significationem facere*, etsi *facere in significandi* verbo insit: ita nihil prohibet dicere, *refert ad rem meam*, etsi *refert ex res & fert* conflatum sit.

Et hæc de præpositionibus correptis. Longas esse statuunt, à, de, di, e, & se. Sed ab *A* nonnulli excipiunt *Apella*, quomodo ajunt Iudæos appellari, quia sint recutiti ab *a*, & *pellis*. Horatius sat. v, lib. I:

--- *Credat Iudæus Apella,*

Non ego.

Sed *Apella* est nomen Iudæi cujusdam, quod Græcè similiter *Απελλης*. Alii objiciunt *apis*, quæ ita dicta putatur, quasi sine pedibus. Ita Probus, & Priscianus in VI, & meminit quoque; ejus opinionis Servius in IV Georg. Sed si a pedibus nomen, non ex *a* & *pes* conflatum erit, verum a Græco

ἀμαρ veniet : cujus prior brevis. Sanè & Lucianus alicubi apem vocat *ἄμαρ ἀπὲρ*. Quidam & *amarum* excipiunt : quia *amarum*, quod a mari. Ac sic etiam Scaliger de causis l. l. cap. LXVIII. Sed est *amarum* Chaldaicæ originis. Nam iis אַמְרָא . *amritudine affectis*, ἄμαρπος. Fortasse & aliud

4 lib. 2, sat. 3, objectabunt : sed incertæ originis. Atqui, ut ait Horatius † ,

Nil agit exemplum, licetm quod lite resolvit.

De ante vocalem quidem corripitur : ut III Æn. *Dona dehinc auro gravia* : & IV, *Tellus prius ima debiscat* : vel cum vocali sequenti unam in syllabam coalescit ; ut Ecl. VII : *Vir gregis ipse caper deerraverat* : & X Æn. *Deest jam terra fugæ* : item in *dehortatur*, apud Ennium, ut superius vidimus. At ante consonantem semper est porrectum. Nec obstat vox *delicatus*, cujus prima nequit alius esse quantitatis, ac in *delicio*, & *delicie*. Vt omnino corruptus sit locus ille Valerii Flacci in tercio Argonaut. †.

1 epif. 140.

Telecoonta smit, delicataque ora securi

Disjecit cervice tenuis.

Etsi ita sit in vet. libb. Pro quo codd. alii,

--- *Disjectaque ora securi*

Disjecit.

Sed quia durior sit τὰ δὲ τῆς illa verbi *disjicio*, Sabellicus posteriori loco pro *disjecit* maluit *difsecit*. Nec Carrio * repugnat.

* notu in Val.
Flaccum.

Di quoque, sive potius *dis*, producit, præterquam in *dirimo*, & *disertus*. Qualia neglexere seculis barbaris. Vt Paullus Diaconus carmine in Benedictum lib. I de gestis Longobard. cap. XXVI, ubi, ut diphthongum more seculi pro simplici habet vocali, sic & primam in *dirimo* corripuit. Versiculus is est :

Vas pedagoga tulit divertum corpore tristi.

Supereff præverbium *pro* ; quod plurimum est porrectum. Vt in *pronurus*, *profero*, & aliis sexcentis. Ac videtur etiam in *profiteor* ab Ennio produci in Telepho † :

† apud Nonium
in Adversum.

Te ipsam hoc oportet profiteri & proloqui

Adversum illam mihi.

Ita enim constanter est in libris MSSis, & editis. Paccuvio † similiter *protervus* longum videtur in Chryse, versu istoc trochaico quadrato :

Amplus, rubicundo colore. spectu protervo ferox.

† apud Nonium
in Spectu.

Sed classici utrobique corripiant. Vti & in *procella*, *profanus*, *profari*, *profectus*, *profugus*, *profundus*, *pronepos*, *proneptis*. Similiter in *profecto*, quo rem *profecto* haberi petimus. Et in *proficiscor*, quod à proficiendo est, quia proprie de iis dicitur, qui in itinere promovent. Vt enim ab *apio*, *apiscor* ; ab *expergo*, *experiscor* : sic à *proficio*, *proficiscor*. Non desunt tamen, qui eo in verbo primam

primam corripì posse arbitrentur, quia apud Iuvenalem fit sat. vi.

Præfectura domo Siculâ non mitior aulâ.

Sed in MSSis, & nostris, & aliorum, est *Præfectura domûs*. Quæ genuina est lectio. Atque ita nunc etiam meliores editt. Imò jam olim ita legendum putavit Georg. Valla Placentinus: non, ut Ferretus, *Processura domo*. Mirum verò, & profectus à proficio corripì ab Aufonio in Protreptico:

Pellexi ut mites peterent per amœna profectus.

Sed non imitandum. Perperam etiam Iovianus Pontanus †:

Montibus indigene Fauni proteruntque, ruuntque.

In nonnullis pro etiam est anceps. Ut in *procuro*, & *profundo*. Quorum prius & corripitur ab L. Accio in Annalibus *:

Exercent epulis lati, serfosque procurant

Quisque suos.

Etiam *propello*, & *propulso*, quæ Propertio, & Lucano, producuntur, Lucretio corripunt primam. Et contra *propago* verbum, quod aliis primam corripit, eam Lucretio producit. De quantitate ejus, quando nomen est, disputant. Probus quidem ita de eo scribit in artium institutis: *Sunt alia nomina, quæ in uno intellectu per casus syllabæ naturam vertunt: ut propago in nominativo primæ syllabâ brevis est. Vt †,*

--- Neque ultrâ

Esse sinent. nimium vobis Romana propago

Visa potens.

At in ablativo longa est. Vt †,

Sed truncis oleæ, melius propagine vites

Respondent.

Hæc Probus. Sed cui profectò veritabile fiat, alium primæ modulum esse in auferendi casu, quàm nominandi? Præsertim cum obliquos non differre à recto, docere nos possit illud Porcii Licinii in epigrammate ἐρωδιῶν *:

Custodes ovium, teneræque propaginis agnûm.

Itaque probare hanc Probi sententiam non possumus. Magis verisimile sit, primam corripì, cum de stirpe accipitur: cum de vite, produci. Quamquam nec repugnem, si quis dicat, ut in *propago* verbo, ita & in *propago* nomine, primam esse ancipitem. Nec enim metaphora solet variare quantitatem. Satis autem liquet, *propaginis* vocem à vite, unde palmes propagatur, transferri ad animalium stirpem. Quod igitur Maro in vite producit, in homine corripit; id fortasse non fecit necessitate, sed quia ratio carminis ita ferret.

De modulo primæ in *propino*, *prologus*, & similibus origine Græcis, inferius dicemus, cum seorsim agemus de iis, quæ à Græcis veniunt.

† Lepidus sua
Pompa 5.

* apud Macro-
bium lib. 1 Sa-
turn. cap. 7.

† Virgil. 6 œ-
nied.

† 2 Georg.

* Apud Gel-
lium lib. 19, c. 9.

ἀπὸς veniet : cujus prior brevis. Sanè & Lucianus alicubi apem vocat *ζῶον ἀπὸν*. Quidam & *amarum* excipiunt : quia *amarum*, quod à mari. Ac sic etiam Scaliger de cauffis l. l. cap. LXVII. Sed est *amarum* Chaldaicæ originis. Nam iis *אמר* *amaritudine affectit*, *ἀμαρπρωε*. Fortasse & aliud

1 lib. 2. fol. 2.

objectabunt : sed incertæ originis. Atqui, ut ait Horatius † ,

Nil agit exemplum, licet quod licet resolvit.

De ante vocalem quidem corripitur : ut III ÆN. *Dona dehinc auro gratia* : & IV, *Tellus prius imis dehisceat* : vel cum vocali sequenti unam in syllabam coalescit ; ut Ecl. VII : *Vni gregis ipse caper deerraverat* : & X ÆN. *Deest jam terra fugæ* : item in *dehortatur*, apud Ennium, ut superius vidimus. At ante consonantem semper est porrectum. Nec obstat vox *delicatus*, cujus prima nequit aliud esse quantitatis, ac in *delicio*, & *delicie*. Vt omnino corruptus sit locus ille Valerii Flacci in tertio Argonaut. †.

1 vers. 140.

Telecoona t finit, delicataque ora securi

Disjecit cervice tonus.

Etsi ita sit in vett. libb. Pro quo codd. alii,

--- *Disjectaque ora securi*

Disjecit.

Sed quia durior sit *τὰ δὲ ὄτρυνε* illa verbi *disjicio*, Sabellicus posteriori loco pro *disjecit* maluit *dissecuit*. Nec Carrio * repugnat.

* notu in Val. Flaccum.

Di quoque, sive potius *dis*, producitur, præterquam in *dirimo*, & *disertus*. Qualia neglexere seculis barbaris. Vt Paullus Diaconus carmine in Benedictum lib. I de gestis Longobard. cap. xxvi, ubi, ut diphthongum more seculi pro simplici habet vocali, sic & primam in *dirimo* corripuit. Versiculus is est :

Vas pedagoga tulit diremtum corpore tristi.

Supereff præverbium *pro* ; quod plurimum est porrectum. Vt in *promittus*, *profero*, & aliis sexcentis. Ac videtur etiam in *profiteor* ab Ennio produci in Telepho † :

† apud Novium in Advorsum.

Te ipsum hoc oportet profiteri & proloqui

Adversum illum mihi.

† apud Novium in Spectu.

Ita enim constanter est in libris MSSis, & editis. Paccuvio † similiter *protervus* longum videtur in Chryse, versu istoc trochaico quadrato :

Amplius, rubicundo colore. spectu protervo ferox.

Sed classici utrobique corripunt. Vti & in *procella*, *profanus*, *profari*, *professus*, *profugus*, *profundus*, *pronepos*, *proneptis*. Similiter in *profecto*, quo rem *pro facto* haberi petimus. Et in *proficiscor*, quod à *proficiendo* est, quia proprie de iis dicitur, qui in itinere promovent. Vt enim ab *apio*, *apiscor* ; ab *expergo*, *expergiscor* : sic à *proficio*, *proficiscor*. Non desunt tamen, qui eo in verbo primam

primam corripri posse arbitrentur, quia apud Iuvenalem sit sat. VI.

Profectura domo Siculâ non mitior aulâ.

Sed in MSSis, & nostris, & aliorum, est *Profectura domus*. Quæ genuina est lectio. Atque ita nunc etiam meliores edit. Imò jam olim ita legendum putavit Georg. Valla Placentinus: non, ut Ferretus, *Processura domo*. Mirum verò, & *profectus* à proficio corripri ab Aufonio in Protreptico:

Pellexi ut mites peterent per amœna profectus.

Sed non imitandum. Perperam etiam Iovianus Pontanus †:

Montibus indigenæ Fauni proteruntque, ruuntque.

In nonnullis pro etiam est anceps. Ut in *procuro*, & *profundo*. Quorum prius & corripitur ab L. Accio in Annalibus*:

Exercent epulis lacti, seruosque procurant

Quisque suos.

Etiam *propello*, & *propulso*, quæ Propertio, & Lucano, producuntur, Lucretio corripunt primam. Et contra *propago* verbum, quod aliis primam corripit, eam Lucretio producit. De quantitate ejus, quando nomen est, disputant. Probus quidem ita de eo scribit in artium institutis: *Sunt alia nomina, quæ in uno intellectu per casus syllabæ naturam vertunt: ut propago in nominativo primâ syllabâ brevis est. Vt †,*

--- Neque ultrâ

Esse sinit. nimium vobis Romana propago

Visa potens.

At in ablativo longa est. Vt †,

Sed truncis oleæ, melius propagine vites

Respondent.

Hæc Probus. Sed cui profectò verisimile

fiat, alium primæ modulū esse in auferendi casu, quàm nominandi? Præsertim cùm obliquos non differre à recto, docere nos possit illud Porcii Licinii in epigrammate epulicæ*:

Custodes ovium, teneræque propaginis agnūm.

Itaque probare hanc Probi sententiam non possumus. Magis verisimile sit, primam corripri, cùm de stirpe accipitur: eùm de vite, produci. Quamquam nec repugnem, si quis dicat, ut in *propago* verbo, ita & in *propago* nomine, primam esse ancipitem. Nec enim metaphora solet variare quantitatem. Satis autem liquet, *propaginis* vocem à vite, unde palmes propagatur, transferri ad animalium stirpem. Quod igitur Maro in vite producit, in homine corripit; id fortasse non fecit necessitate, sed quia ratio carminis ita ferret.

De modulo primæ in *propino*, *prologus*, & similibus origine Græcis, inferius dicemus, cùm seorsim agemus de iis, quæ à Græcis veniunt.

† Lepidus sua
Pompe 5.

* apud Macro-
biū lib. 1. ca.
tam. cap. 7.

† Virgil. 6. A-
neid.

† 2 Georg.

* Apud Gel-
lium lib. 19. c. 9.

CAPVT XX.

De compositis priori parte in vocalem exeuntibus. Te- ipsum *Aufonio* trisyllabon primâ brevi. De modulo vocalis e in compositis cum facio, vel fio. Mos poetarum syllabam naturâ brevem $\epsilon\tau\ \delta\epsilon\gamma\ \alpha\lambda\omega$ producendi in trium, vel plurium brevium concursu. In tantidem secunda anceps, contra quam *Giffanio* visum. Secundam in univèrſi corripĭ, & tamen in unicuique produci: & quid caussæ. *Martiali* vetus lectio adserta. In *Iuvenco* conjectura. De modulo secundæ in matricida, lucrifacio, verisimilis, controversus, & quibusdam aliis.

Quartum inter speciales canones locum demus compositis sine præpositione, quorum prior pars exit in vocalem.

Ac *A* quidem est porrectum: ut in conflatĭs ex qua; velut, quapropter, quatenus, & similibus.

In *E* exeuntia sunt brevĭa, tum in tertiâ, ut, hujuscemodi: tum secunda, ut, *valedico*: tum primâ, ut, *equidem*, *neque*, *nequeo*, *trecenti* &c. Vnde *Aufonio* etiam in fine ludi septem sapientum in *te- ipsum* prima est correpta:

Chilo, cui patria est Lacedæmon, nosce te ipsum.

Nisi magis placet, divisim scribi, & *te* corripĭ, quia vocalis extrema, quæ naturâ est longa, anceps fiat, si sequens vox inchoet à vocali. Vt*,

Victor apud rapidum Simoënta sub Ilio alto.

A superiori canone excipe quædam à *ne* venientia. Nam longa sunt *nequis*, & *nequâ* adverbium: item *nequando*, *nequicquam*, *nequaquam*. In quo *Vincentium* *Opsopœum* ratio fugit, cum sic *Erycii* epigramma transfert:

Oppete, nec patriæ sis dedecus: illa nequaquam

Peccavit.

Nequam etiam est porrectum: idque, ut modulo compensetur syllabæ defectus. Nam ex *ne* & *quicquam* fieri, ait *Varro* in tertio de Analogia. Ejus naturam sequuntur *nequitiâ*, & *nequiter*. Idem factum in *nemo* pro *nehomō*.

Ac par ratio in aliis aliunde venientibus, sed similiter syncopen passis. Vt, *veneficus* pro *venenificus*, & *videlicet* pro *videre licet*. *Ovid.* epist. *Hypsip.*

Barbara narratur venisse venefica tecum.

Lucret. lib. I.

Ossa videlicet è paucillis atque minutis

Offibus.

Longum etiam *sedecim* & *sedecies*. Vti & *mecum*, *tecum*, *secum*.

Expergesio, *patesfacio*, *patescio*, *putrescio*, *rarescio*, & *vacescio*, vocalem *E* apud *Lucretium* produciunt, etiam extra cæsura locum. Vt lib. II:

Iure igitur pereunt, cum rarefacta fluendo

Sunt.

Item :

Et tamen hæc cum sint quasi putrefacta per imbres.

Aufonius verò idem verbum producit Epigr. CVI :

Ulcera membrorum scabie putrefacta foventem.

Ac Barthius Adversar. lib. XXI II, cap. XIV, censet id esse singulare, quia est a *putrere*, in quo secunda est porrecta. Verùm Virgilio se tueri Aufonius potest : qui E corripit, ut in *labe*, & *treme*, ita in *cale*, *made*, *pate*, *stipe* : quæ itidem veniunt a verbis secundæ. Eodemque modo usus Horatius † : ut & Ovid. Epist. I :

Sanguine Tlepolemus Lyciam tepefecerit hastam.

Idem tamen in *liquefacio* producit Metam. VI I, fab. II :

--- *Congestaque flammâ*

Tura liquefaciunt.

Ac similiter in *tepefacio* Catullus de nuptiis Pelei & Thet.

Alta tepefacies permixtâ fluminis cæde.

Atque horum exemplo, in utroque eò, ausim e producere; quia orta a verbis secundæ *liquere*, & *tepere*. Sed in iis, quæ veniunt a verbis tertiæ, ut *tremefacio*, non eadem, puto, liceant : quia in his e naturâ corripitur. Nempe ubi e naturâ breve est, semper breve permanet : ubi verò naturâ longum, ibi sæpius quidem producitur, at in nonnullis etiam corripitur. Atque hoc in illis etiam obtingit, quæ veniunt a prima. Nam penultima in *labare* porrecta est : nec eo minus secunda in *labefacio*, ac *labefacto* corripitur. Quare solùm in iis, quæ oriuntur a verbis secundæ, e anceps videtur. Nisi magis placet, in his quoque e breve esse : sed ab Ovidio, Catulloque, produci necessitate, quòd concurrant quatuor breves. Sic secunda in *Διαβόλια* producitur a Theognide : prima in *Περαυδης*; ab Homero, & ejus exemplo a Marone. Item altera in *Theophila* Martialis lib. VII, epigr. LXVIII :

Hæc est illa tibi promissa Theophila, Cæni.

I plurimùm est correptum : tum in primâ, ut in *siquidem, biremis, triremis, bidens, tridens* &c. tum secundâ, ut *utique, omnigenus, unicolor*, &c.

Sed fecus est in iis, quæ i pro casibus variant : ut hi recti, *quidam, quivis, quilibet, quicunque* : & obliqui isti, *quantivis, qualicunque, unicuique, republi- ca*. Ut apud Juvenalem sat. VII.

Quanticunque domus, veniet &c.

Et apud Manilium lib. II :

Omne quidem signum sub qualicunque figura.

Ad rectos etiam refer *idem* virile, quod ex *isdem*, sibilo extrito. Sed in genere neutro corripitur.

Ad obliquos pertinet *tamidem* : quod produci probant illo Enniano :

Tamidem quasi facta canes sine demibus larat.

Varro tamen corripit Eumenidibus * :

Hospes, quid miras nummo curare Scrapim ?

Quid quasi non curet tamidem Aristoteles.

Fallitur enim Giffanius, qui & hîc penultimam in *tamidem* ait produci : sed in ultimâ non elidi M : ut versus non pentameter sit , sed heroicus ; nempe Diphilius, seu Choerilius ; ubi extrema deest syllaba. Fortasse autem nec Ennium, nec Varronem ratio deficit. Nam Varro, credo, secutus naturam aliorum in I : Ennius autem casum respexit : qui in compositione etiam modulum servat. Est enim *tamidem*, ut *idem*, quod semper portatum. Unde etiam colligimus, *i* in *universi* corripî ; in *unicuique* longum potius esse. Rationem jam diximus, quia in priori, I est de *voici* vocis : cum in recto etiam sit, *universus* ; cujus naturam sequuntur obliqui. Martialis lib. v, epigr. xxv :

Hermes gloria Martis universi.

At in *unicuique* *i* est casus nominis, quod in recto est *unusquisque* : coque casus is retinet modulum, quem haberet extra compositionem. Scio, vulgò aliud videri, propter illud Propertii lib. II, Eleg. XXI :

Unicuique dedit vitium natura creati.

Cui geminum hoc Alcimi Aviti, libro ad Fuscinae sororem :

Et sua promeritis dabit unicuique labore.

Nempe in Propertiano illo primum pedem, & quartum apud Alcimum, putant esse dactylum. Nobis non dubium est, quin utrobique sit spondeus, ut *enique* sit trochæus. Sic liquidò usurpat Horat. lib. I, Sat. IX :

Ditior hic, aut est quia doctior : est locus un-
Cuique suus.

Adhæc fere producantur syncopen passa. Ut *ilicet ex ire licet* : scilicet *ex fire licet*. Referre etiam huc possis *pridie*, & *postridie*, ex *priori*, & *posteriori die*. Sed hic & altera est causa. Nam a *dies* profecta producantur. Ut *biduum*, *triduum*, *meridies*.

Catullus ad Ipsithillam :

Iube ad te veniam meridiutum.

Martialis lib. II, epigr. VI.

Si totus tibi triduo legatur.

Sic omnes habent libri, tam manu exarati, quam excusi. Vbi vir præstantissimus Nemiculâ traiectione præfert, *Si totus triduo tibi legatur*. A quo dissentio. Levam eodem modo proferam in *biduum* hoc senario producit Terentius Eunuchò Act. I, Sc. II.

Rus ibo : ibi hoc me macerabo biduum.

Sed & quemadmodum Appulejus dixit in Apolog.

Conuertitorem pridianæ reliquæ :

ita idem Comicus ait And. act. 1, sc. 1 :

Venit Chremes posttridie ad me clamitans.

Quotidie à Catullo corripitur Carm. ad Mallium :

Conjugis in culpa flagrauit cottidianâ.

Sed Martialis est lib. x, epigr. lxxv.

Levis dropæce tu quotidiano.

Et lib. xi, epigr. 1.

Cultus sindone tu quotidianâ.

Præterea i porrectum habent *triceni, tricesimus, siquis*. Item *nimirum, ibidem, ubique, ubivis*. Iuveni nulla hic ratio haberi debet : qui mediam in *ibidem* corripere non dubitavit. Non jam adducam illud è lib. 11 Historiæ Euangelicæ :

Oblatusque ibidem nox dæmonis horrida virtus.

Prout est in veteri Aldinâ *. Suspicio enim nox esse ex *nox corruptum* * an. 1501. *ibidem* autem ex *ibi quem*. Vt levi traiectione rescribi debeat,

Oblatusque ibi nox, quem dæmonis horrida virtus.

Quod & sententiæ convenit, & propius à veteri scriptura abit, quàm illud,

Oblatusque illi est, quem dæmonis horrida virtus.

Prout Georgius Fabricius edi iussit, posteaque etiam in bibliotheca Patrum † excusum fuit. Potius adferam illud ex tertio Iuveni libro :

Ille iubet cunctis ibidem corruvia poni.

Vti est in Aldina. Verùm Fabricius pro *ibidem* reposuit *illic* : unde & similiter in bibliotheca Patrum legas. Magis ex arte metrica; sed, ut puto, non ex mente Iuveni. Sanè & Claudianus Mamertus, qui sesquicentulo post Iuvenem vixit, similiter scripsit carmine contra vanos poetas :

Cognosces ibidem, ne pergas tradere factis.

Nec ignoro, Badium Atcentium, eo offensum, pro *ibidem* reponere *indem* : sed invitis libris. Quare & Fabricius hic *ibidem* retinuit : uti & SS. Patrum Bibliotheca,

Vbicunque secundam habet ancipitem instar simplicis ubi. Ovidius vii Met. fab. xxvii.

--- *Quoties, ego, dixerit, uni*

Servor, ubicunque est : uni mea gaudia seruo.

At corripit idem lib. 111 Amor. El. ix.

Te, Dea, munificam genes ubicunque loquuntur.

In *regifugium* secundam censeo brevem. Aufonius verò metri necessitate excusatur, cum in Eclogario ait :

*Nec Regifugium, pulsus ex Vrbe tyrannis,
Lactum Romanis fas raticere diem.*

At nihil opus erar, ut *tibicen* exciperent, quando hoc è generali regula de crasi cognoscitur. Nam ut à *lyra lyricen*, sic à *tibia* esset *tibiicen*, ex quo *tibicen*.

Quæri video de secunda in *paricida*, & *matricida*. Producit Aufonius tetrasticho de Severo Imp.

Et paricidæ regna adimat Didio.

Et monostichis in Cæsares :

Matricida Nero proprii vim pertulit ensis.

Sive, ut in aliis est,

— *Proprio se percudit ense.*

Sed utrumque telum est invalidum. Nam in nonnullis libris invenitur:

Matrique cida Nero.

Scio alterum præferre Eliam Vinetum.

Et pro eo est, quòd idem Aufonius in *paricida* producat. Sed enim potior esse nobis debet auctoritas Horatii, qui corripit libri III odâ XXX :

Telegoni juga paricidæ.

Et potest Aufonius excusari, quòd producat. Nam si ex iis, quæ superius diximus, colligere est, priorem in *bubus* Horatio esse porrectam, quasi ex *bovibus* per crasin resiliat : Aufonio autem eam in *bobus* esse brevem, quasi per syncopen fiat : similiter dixero in *paricida* ab Horatio corripì secundam, quasi syncopen sit passum : ut extrita syllaba non veniat in considerationem : Aufonio autem eam produci, ut syllabæ unius defectus alterius productione compensetur. Quod verò ad *matricida*, fateor, non hic ad disparè quantitatem ex dispari crasios, vel syncopes ratione refugere licere: verum aliud hinc mantelum, quia, ut dixi, in nonnullis est libris, *Matrique cida Nero*. Quomodo, credo, scripserit Aufonius. Et si non ita scripsit, scribere saltem potuit, sanè debuit. Nimirum uti Lucilius cum versus heroicus non admitteret vocem *depetigo*, pro *depetigo* dixit *deque petigo* : sic Aufonius, ne in metrum peccaret, *matrique cida* posuerit pro *matricida*.

In verbo *lucrifacio* secundam producit Martialis lib. VII, Epigr. X :

Tyrias coloris optimi lucrifecit.

Nisi fortasse divisim scripsit *lucrifecit* : quomodo Plautus dixit *Perse* A&T. IV. Sc. IV.

Non edepol minis trecentis cara est : fecisti lucrif.

Sic quoque divisim legere possis apud Martialem lib. XII, epigr. LVII :

Ludi magistrum mane, nocte pistores.

Par ratio in *verisimilis*. Cujus secunda producitur Aufonio epist. xxiv

Concinuat verisimilis suspēctio culpas.

Sed credo, divisim scripsit *veri similis*.

O corripitur in compositis ex duobus nominibus. Mart. lib. xiv, dist.

xxviii.

Gallia Santonico vestit te bardocucullo.

Cujus exemplo in *sacrofanctus* cum Drepanio corripere o malim. At nomina, verba, & participia ab adverbis venientia, o fere producant.

Lucretius lib. iiii.

Sic animas introduxerunt sensibus clausas.

Ovid. Met. iv, fab. xvi :

Ipse retroversus squalentia protulit ora.

Sic Aufonius Idyll. ix producit secundam in *controversus*. A quo tamen recessit Sidonius lib. viii, epist. xi :

Declamatio controversarum.

Adverbium *hodie* corripit o : ut & conjunctio *quoque*. Sed à *quando* venientia, partim o corripiunt ; ut *quandoquidem* : partim producant ; ut *quandoque*, & *quandocunque*.

Similiter porrecta sunt *alioqui*, & *utrobique*.

Etiā priori parte in u exeuntia corripiuntur. In priori, ut *duplex, ducenti*. In media, ut *quadrupes*.

Vocalis similiter corripitur ante *bundus* : ut *moribundus, tremebundus, &c.* Item ante *lenus* : ut *frandulentus, luculentus, pulverulentus, violentus &c.* Ut omnino peccarit Baptista Mantuanus hoc versu :

— *quem virulenta Megera*

Vincere cum toto non evaluisset Averno.

C A P V T X X I.

De *præteritis dissyllabis* : lavere, pro lavare : amaverunt, legerunt, *similique, penè ultimam habere ancipitem* : rimus, & ritus, in futuris subjunctivi ricipius producant : sed in præterito breve, an longum sit, ne olim quidem inter Grammaticos convènit.

AB his accedo ad præterita : quorum doctrina internos quasi ramos diffunditur. Primum enim videndum de modo indicativo : idque tum de priori in numeri singuli præteritis dissyllabis : tum de penultima tertiæ pluralis, seu verbum duabus, seu pluribus constet syllabis. Præterea agendum de penultima primæ ac secundæ pluralis in subjunctivi præterito perfecto, ac futuro exacto.

Ac de primo satis convenit, sex esse dissyllaba, quæ corripiant priorem :

bibi, dedi, steti, tuli, scidi, fidi. Quibus adde *siiti*. Ac fortasse aliquis arbitretur, etiam *lavi* adjungi oportere, quia apud Maronem sit **III ÆN.**

Luminis effossi fluidum lavit inde cruorem.

Et Horatius dicat **I SERN. SAT. V.**

Ora manusque tuâ lavimus, Feronia, lymphâ.

Sed *lavit*, & *lavimus*, hoc loco temporis sunt præsentis, à *lavo* tertiæ declinationis: unde *lavore*, & passivum *lavi*, apud Nonium legere est.

* in Linguo.

Neque rectè Calepinus, Nestorem Novariensem * eâ parte secutus, priorem in *liqui* ancipitem putabat. Tuetur is se illo Maronis:

Namque suam patriæ liquerat tellure sepultam.

† Æn. 4.

Sed nemo nunc nescit codices omnes † habere:

Namque suam patriâ antiquâ cinis ater habebat.

Qui error Calepini in editionibus interpolatis jure est sublatus.

Et quia hæc satis liquida sunt, proximum est, ut doceamus, in præteritis perfectis penultimam pluralem indicativi activi à poetis sæpe corripi. Maro **Ecl. IV.**

Matri longa decem tulerunt fastidia menses.

Et **Georg. III.**

Miscueruntque herbas, & non innoxia verba.

Et **ÆN. II.**

Obstupui, steteruntque comæ, & vox faucibus hæsit.

Idem fit vinulis hisce de vino verficulis Terentii Varronis:

Vino nihil jucundius quicquam cluit.

Hoc ægitudinem ad medendum invenerunt,

Hoc hilaritatis dulce seminarium,

Hec continet coagulum convivia.

Paullo aliter rescripti versum primum, ne vox unica tertium constituat pedem, ac in sede quartâ sit spondeus. Nam in vulgatis est, *Vino nihil quicquam jucundius cluit.*

C. Laberius:

Necessitas, cujus cursus transversæ impetunt

Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt.

Et paullo post:

Etenim ipsi Di negare cui nil potuerunt,

Hominem me denegare quis posset pati?

Tibullus lib. II, Eleg. III.

Nec cithara, intonsæ profueruntve comæ.

Phædrus lib. IV. Tit. in avarum:

Abiturus illuc, quò priores abierunt.

Factum idem in trochaicis istis apud Tranquillum † :

Gallos Caesar in triumphum ducit ; idem in Curiam.

Galli braccas deposuerunt, latum clavum sumserunt.

Ita restituit eos versus Faërnus, cum in vulgatis sit ;

Gallos Caesar in triumphum duxit. idem (vel idem) in Curia Galli &c.

Martialis quoque est lib. XII, epigr. XLII.

Nec tua defuerunt verba Thylasse mihi.

Ac Valerius Flaccus Argon. lib. II *.

Gargaraque, & moesti steterunt formidine luci.

Ita enim, non steterant, legi debet. Subsignabo hæc loco Diomedis in primo : *Fere in tertio ordine plurimque veteres, tertiam personam finitivam temporis perfecti, numeri pluralis, E mediam vocalem corripunt, quasi legerunt, emicrunt, & similia : ut apud Terentium in prologo Eunuchi : Postquam cautes emerunt.*

Supereff videamus de modulo terminationis RIMVS, & RITIS, in præterito futurorumque subiunctivi. De quo jam olim disenserunt nobiles Grammatici. Sed de futuro minus laborarunt : quod penultimam producere, cum Diomede etiam Probus, & Servius, agnoscunt. Pro quibus facit hoc Ennii in sexto Annalium :

Nec mi aurum posco, nec mi pretium dederitis :

ac Catulli Phalæcius iste ad Lesbiam :

Dein cum millia multa fecerimus.

Est & Ovidii lib. IV de Ponto, el. V.

Et maris Ionii transferitis aquas.

Et paulò pòst :

Copia nec vobis ullo prohibente videndi

Consulis, ut limen contigeritis, erit.

Idem Metam. VI, fab. IV :

Hauftus aquæ mihi nectar erit, vitamque fatebor

Accepisse, simul vitam dederitis in undis.

Quibus geminum hoc Iuenci lib. IV :

Tunc sanctis dignè poterimus credere dictis.

Attamen, quo minus hoc perpetuum esse dicamus, facit illud ejusdem

Nafonis II Metam.

Mentiar, obscurum nisi nox cum fecerit orbem,

Nuper honoratas summo mea vulnera celo

Videritis scellas, illic, ubi circulus axem &c.

Ac Lucretius quoque similiter cecinit in primo operis :

Quas oç res, ubi viderimus, nil posse creari

De nihilo.

Quare

† In Cæs. esp. 30.

* vers. 360.

Quare de futuro ita judicandum, corripitur interdum, at frequentius produci. De præterito autem res minus aperta est. Diomedes censet, breve esse. Nam lib. I de modis verborum sic scribit: *Et in hac subjunctivo à numero plurali uniformem declinationem præteriti & futuri temporis accentus distinguit. Perfectum enim acuto accentu declinatur, futurum circumflexitur.* Item Agricæcius: *Fuerimus, inquit, conjunctivo modo, tempore præterito perfecto, & brevis est: Fuerimus eodem modo, tempore futuro, & longa est.* At ab his dissentit Probus, qui etiam præteritum esse porrectum censet. Verba ejus sunt lib. priori Artis, cap. de penultimis, ultimisque verborum syllabis: *Adjunctivo modo perfectum tempus, numeri singularis, in omnibus personis omnium conjugationum, penultimas, ultimasque syllabas, breves habet: ut cum clamaverim, clamaveris, clamaverit, &c. Plurali autem numero, in omnibus quatuor conjugationum modis, personarum, prima, & secunda, penultimam semper producant, ultimam verò corripunt.* Idem eoque libro cap. de correptione vel productione syllabarum, contra rationem per metaplasmum à Marone dictum ait in VI Æn.

Namque ut supremam falsâ inter gaudia noctem

Egerimus, nosti, & nimium meminisse necesse est.

Ac Servius quoque ad hunc ipsum locum, *Ri*, inquit, *metri necessitate corripuit.* Et sanè videtur hic unicus locus fecisse, ut Diomedes putaret, præteritum corripitur: quod tamen Servius, & is, cujus magna semper autoritas fuit, Valerius Probus, metricâ necessitate factum volunt. De præterito fati me dixisse puto.

C A P V T X X I I.

De novem supinis disyllabis priorem habentibus correptam. Prudentii versus perperus a Gifelino perperam immutatus. Delitor. Leti etymon. Rura cæsa. Statum priorem habuisse ancipitem. Aldi de hoc sententia excussa. Lambini error puerilis.

AT de supinis omnia sunt planiora: ubi rectè priorem in disyllabis produci docent, exceptis novem, *datum, satum, ratum, itum, quitum, litum, situm, rutum, citum à cieo.*

Lucanus lib. I.

Insque datum sceleri canimus.

Virgil. VI Æn.

Tum sic orsa loqui vates, sate sanguine Divûm.

Idem II Æn.

Nos abiisse rati, & vento petiisse Mycenæ.

At non imitandum illud Prudentii hymno de Romano:

Præfectus ergo ratus elinguem virum.

Quem verborum ordinem mutare ausus Victor Gifelinus, ut ipse agnoscit,

agnoscit; sed contra omnium MSSorum, atque excusorum fidem.

Itum est apud Ovidium 1 Metamor.

Nec tantum segetes, alimenta que debita dives

Poscebatur humus: sed itum est in viscera terra.

Et Maronem Æneid. v 1.

Illustres animas, nostrumque in nomen iteras,

Ac Claudianus lib. de bello Gildonico †:

Dictis ante tamen princeps confirmat iuvros.

† vers. 424.

Quitum corripit Terentius octonario hoc in Hecyr. Act. iv, Sc. 1.

Nam cum compressa est gnata, forma in tenebris nosci non quita est.

Litum meritò excipi, indicat hoc Maronis rv Georg.

--- *Elucent aliæ, & fulgore coruscant*

Ardentes auro, & paribus lita corpora guttis.

Et Ovidii illud lib. iv de Ponto, eleg. ix.

Sintne litæ tenues serpentis felle sagittæ.

Indèque *oblitus, interlitus, delitit*, à quo *delitor*. Actius in Atreo:

Epularum fictor, scelervis fratris delitor.

At *deletor* (à quo *deletrix* orat. de Aruspicum responsis) est à *leo*; unde Priscianus *letum* deducit, quia delet vitam. Ac confirmat hanc *ετυμολογία*, quòd ea vox in veteribus libris legatur sine aspiratione.

Situs corripit Naso Met. 11.

Hic situs est Phaeton, curvus auriga paterni.

Nec temere excipiunt *rutum*; quia etiam posteriores pro eo dixerint *ruinum*, tamen retinent Iurifconsulti *ruta caesa*, ac per *ruta* intelligunt, juxta Vlpianum †, ea quæ eruta sunt, ut arenam, cretam, & similia. *Rutum* verò priorem corripuisse, indicant ejus composita, *obrutus, dirutus, erutus, semirutus*. Claudianus lib. 111 de rapt. Proserp. *

† l. 1. s. s. f. r. r. a.
D. de ar. ent.

* vers. 155.

--- *Semirutas confuso flumine telas.*

Citum nunc corripit priorem, nunc producit: corripit, cum secunde est à *cio*, ut *habitum* ab *habeo*: producit, cum quartæ est à *cio*, ut *auditum* ab *audio*. Virgil. x11 Æneid.

Ille manu raptum trepidâ torquebat in hostem,

Altior insurgens, & cursu concitus heros.

Lucanus lib. v.

Inde ruum toto concita pericula munitio.

Virgilius 111 Æn.

At genus è silvis Cyclopum, è montibus altis,

Excitum ruit ad portus, & litora complent.

Ovid. 11 Met. fab. x11.

Nec fruitur somno vigilantibus excita curis.

Lucanus lib. 1.

Rur: a quies populis, str: at' s: que excit a iuventus.

Dici verò tum *cio*, tum *cio*, non tantùm asserit Priscianus lib. 1x, sed rationum quoque pondera evincunt. Quippe, ut apud Maronem legimus *, *Bella cient*; & †, *Exe cire viros*: ita invenitur apud Lucretium *cimus*, apud Livium *concabant*, apud Statium *excit*, apud Lucanum *excibat*.

Fuo habuisse supinum breve, liquet ex *fur:urus*. Etsi Baptista Mantuanus in *profuturus* producat secundam Consolatione super morte Collæ. Vt & monitum Nini vitæ Grammatico.

Sunt qui *statum* quoque à regula excipiant. Verùm rectè sentit Priscianus priorem hoc porrectam habere. Nam id è compositis liquet: ut cum dixit Lucanus lib. 111:

*Ex:go ubi concipiunt, quantis sit cladibus urbi
Constatura fides superum.*

Et Martialis lib. x, epigr. xli:

Constatura fuit Megalensis purpura centum.

Item cum Statius ait in vii Theb.

Quæ sic orsa prior, Spesne obstatura Pelasgis.

Imò etiam è simplici ipso, apud eundem Lucanum, eodem lib. 111:

Hic acies statura ducum est.

Et lib. 111:

*Tunc res immenso placuit statura labore,
Aggere diversos vasto committere colles.*

Nec tamen inficias ivero, priorem olim etiam corripuisse: quod colligimus partim ex compositis, ut quod *pr:estit: a* dicimus, & *pr:estatum*, quemadmodum suo loco exponimus: partim ex derivato *statim*, quod valet *st:ando*, atque, ut Belgæ dicunt, *st:ande boct*, q. d. dum hic stas, sive, priusquam recedas. Sanè etsi in *statim* priorem producant Festus Avienus, & Alci-mus Avitus: Catullus * tamen, cujus potior autoritas, corripit hoc verbum:

Verum siquid ages, statim jubeo.

Fortasse & argumentum petere liceat ex *status* tum substantivo, tum adjectivo. Vtrumque enim corripit Ovidius †. Item ex *statio*, cujus prima passim corripitur. Verùm de quantitate quidem assentit Aldus *: sed putat, hæc non à *sto* venire, sed à *ss:to*. Nempe ex ejus mente *status* substantivè dicitur, ubi reus & adversarius primò ad configendum consistunt. Adjectivè autem *status dies* vocetur, quia judicii aut feriarum, vel aliùs rei causa constituitur: unde in veteri onomastico exponitur *τελειω μέρος*. Iridem *statio* nuncupetur, quia istic homines, vel naves, consistunt. Equidem non repugno. Verumtamen altera etiam sententia potest defendi. Quid enim

* 1. An.
† 6. An.

* epigr. 33.

† 7. Met.
& 1. Fast.
* lib. 4. i. statim.
Gramm. at.

enim impedit, quo minùs *status* substantivè nominetur, quia à partibus ligantibus ibi stetur? vel ut adjectivè dicatur *status dies*, quasi *statutus? statuo* autem unde, nisi à *sto*, quasi *stare facio? Statio* denique, ubi homines, aut naves stant. Idem judicandum de cognomento Iovis *Statoris*, cujus priorem Prudentius quidem corripit, sed Ovidius in *Fastorum* sexto producit. A sistendo erit ex mente Livii lib. 1. Sic enim dici censet, quia, Romulo adversus Tatium pugnante, fœdam stiterit Romanorum fugam. Estq; in hac etiam sententia Plutarchus in Romulo. Sed Seneca in quarto de beneficiis vocari ita ait, quia *ejus beneficio stant omnia*. Sive autem *status, statio, stator*, à stando sint, sive à sistendo, liquet præter novem illa supina etiam *statum* excipi, unde hæc descendunt.

Scitum sive fit à *scio*, sive à *scisco*, priorem producere est evidens. A *scio* est *scitus* pro eleganti, quia, quod scienter periteque fit, id elegans esse solet. A *scisco* vero, quod est *decerno*, est *plebiscitum*. Coniunguntur ea in joco Plautino Pseud. Act. 11, Sc. 14. P. S. *Ecquis is homo scitus est?* C. H. *Plebiscitum non est scitius*. Vbi Lambinus ait, *Scitum in plebiscitum priorem habere longam, alias brevem*: quod cum scriberet, aliud plane agebat.

CAPVT XXIII.

De modulo antepenultimæ terminatorum in *icius*; inque eo à Prisciano recessum. De quantitate penultimæ derivatorum, quæ in *tinus*, vel *tinus* exeunt. Casaris Scaligeri de eo sententia refellitur. A Politiano male corripit penultimam in *patrimus*, & *matrimus*. Apud Catullum non *patrima*, nec *Perenna*, sed *patrona* virgo legi oportere. *Mediam* in *torcular* corripit. De modulo vocalis V in *verbis*, quæ exeunt in *utio*, vel *urio*.

AD medias quoque syllabas pertinent regulæ de antepenultima nominum in *icius*: quam semper corripit, censet Priscianus in 14: atque hæc pro exemplis adfert, *advocicius, commendaticius, Fabricius, pignericicius, tribunicius, patricius, adlicius, gentilicius*. De *Fabricius, tribunicius, patricius*, satis poetarum usus id docet. Paremq; rationem esse censet in *adilicis*, & *gentilicis*, atque ad eò omnibus, quæ à nominibus veniunt, *novicius* excepto, in quo tertiam à fine produxit Iuvenalis sat. 111.

Tam sedet in ripa, tetrumque novicius horret

Portuica.

Sed de *advocicius, commendaticius, pignericus*, Priscianum falli puto. Nec enim eorum, quæ à participiis veniunt, ullum puto inveniri, quod non eam producat; quemadmodum etiam in *Parergis* suis observat doctissimus Io. Pincierus. Ita in *emissicius* tertiam à fine produxit Martialis

lib. v, epigr. xxv.

Hermes suppositicius sibi ipsi.

Idem in *emissicius, projecticius, & conducticius*, facit Plautus : ut trimetri isti arguunt Aulul. Act. 1, Sc. 1.

Circumspectatrix cum oculis emissicius.

Cistell. Act. 1, Sc. Vtrumque :

Is amore projecticiam illam deperit.

Epidico Sc. Nullum esse opinor :

Quam ostendam fidicinam aliquam conducticiam.

De antepenultima derivatorum, exeuntium in **TINVS**, ed magis disquisito opus, quia hac parte etiam deceptus summus vir, Julius Scaliger, lib. de causis L. L. cap. xcvi. ubi sic scribit : *Vesperinus, Murtinus, penultimâ productâ. itaque etiam Diutinus, & Serotinus, pronuntiandum est, contra quam prodidere.* Nec enim ex *Vesperinus*, & *Murtinus*, colligi quicquam potest de *Diutinus*, & *Serotinus*. quando illa veniunt à nominibus *Vesper*, & *Matut.* ; hæc ab adverbis *Diu*, & *Sero*, derivantur. Cujusmodi corripere penultimam, ostendunt *cr. istinus* a *cr. is*. per *ntinus* à *perendie*, *pristinus* à *pr. e* sive *pris*, vel *prius*. *serotinus* à *sero*. *hor. otinus* ab *homo* hoc est, hoc anno. Estque eadem Prisciani sententia in secundo. Ac Prudentius hymno in Laurentium Martyrem dixit : *Postquam vapor diutinus*. Hilarius item : *Et caliganti premeret serotina nocte. Qui verò producat, vel producere jubeat, invenias, præter unum Scaligerum, neminem.*

Atque ex his quidem judicium ferri potest de Nominibus temporalibus, ut ea Priscianus vocat. Cætera in **INVS**, si Latina sint, & habent porrectum : ut *mediastinus, intestinus, marinus, collinus, clandestinus, cisterninus* : & quæ ab animantibus veniunt : ut, *equinus, porcinus, murinus, asinus*, similiaque. Corripiunt verò venientia à Græcis : ut, *crystallinus, adamantinus, myrrhinus, amygdalinus, amaracinus* : quibus adde *fraginus, & oleaginus* ; quæ pro Latinis habet Priscianus in secundo. De *oleaginus* non repugno, quod Græcis est *ελαινω*. Vñs Homerus Odyss. N. At *ελωσσος οηρωος*, quod Doricè est *ελωωω*, legere est in *Αρ. Δολορ. ια*, usique etiam Eustathius, & alii.

Nec eadem omnium ratio est, quæ in **IMVS** desinitur : cum I corripitur in *finitimus*, & *legitimus* ; producatur in *bimus*, & *trimus*. Vnde quæri video, hæc, an illa sequantur *patrimus*, & *matrimus*. Corripi censebat Cæsar Scaliger, quod hæc ejus verba ostendunt lib. de caus. L. L. cap. xcvi : *Alia in TRIMVS, in prædicamento τριχων* : ut, *Patrimus, Matrimus, qui patrem & matrem habet ; Editimus, qui eadem. At Legitimus potius passivè, qui a lege constitutus est ; Finitimus, qui suos fines habet. Hæc omnia corripiunt terminationem. At Bimus, Trimus, Quadrimus ab anno ducta, non facile est dicere,*

salvè.

salvâ verecundiâ ineptiendâ. quare producant, nisi propter concisionem. Nec primus is ita credit: sed prævit hac parte vir maximus. Angelus Politianus cap. LVIII Miscell. ubi quosdam Sibyllinos versus sic transfert :

--- *Sed enim pueri puri, que seorsum*

Concelebrant choros: verum hæc sit parima proles,

Maurimæque; at nuptæ genibus Iunonis ad iram

Oranto.

Producant contra hodie multi, idque, ut putant, auctoritatem secuti Catulli; cujus illud è primo epigr. in ore habent :

Quare habe tibi, que quid hoc libelli est,

Qualecunq; e; quod, ô parima virgo,

Plus uno mane ut pereme seculo.

Sed sic scripsisse Catullum, quamquam id Iosephus Scaliger putarit; mihi verisimile non fit, cum aliis de causis, tum quia nec ulli Catulli codd. hanc lectionem agnoscunt: nec quisquam veterum sic Minervam vocavit: nec ullus Minervam novè à Catullo sic appellatam observavit. Longèque minus acquiescit animus in emendatione eruditissimi cujusdam viri, legentis *Perenna*: quod rectum videri poterat, si vel vet. libb. auctoritate comprobaretur: vel poetarum mos esset, ad conciliandam monumentis suis perennitatem, Annam Perennam invocare. Sanè rei tam insolentis meminissent uspiam veteres Grammatici; præsertim cum locus ille, utpote in frontispicio positus, fugere potuerit neminem. Rectum autem est *parona*, prout habent editt. vet. etiam prima omnium, quæ Regii Lepidi prodit anno c15 cccc lxxx1. Sic verò appellatur Minerva, quòd dicata esset in bibliothecis, curamque librorum gereret, quos hæceceperissent. Interim, etsi à Catullo id factum non est, tamen vocare Minervam *patrimam* liceat, quomodo ab Euripide in Phœnissis *ἀύτιος* dicitur, quod nihil aliud est, quàm *marima*. Nec, quod objectare quidam Iosepho Scaligero solent, modulus repugnat, quo minùs sic vocare eam potuerit Catullus. Nam quando *timus* vocis productio est, corripitur penultima: ut in *legimus*, *finitimus*, *solistimus*, *aditimus*: quando autem posterior tantum syllaba producit vocem, tum I antecedens est porrectum: ut in *primus*, *bimus*, *trimus*, *quadrismus*, *quimus*; unde *quimatus* apud Plinium lib. VIII, cap. XLV. At *parimus*, & *marimus*, (quod non attendit vel Politianus, vel Cæsar Scaliger) posterioris sunt generis; cum non ut à *lege* est *legimus*, à *silo* *solistimus*, à *sine* *finitimus*, sic à *pate* dicamus *parimus*, à *mare* *marimus*; sed ut à *pate* vel *pris* est *primus*, à *bis* *bimus*, à *tres* five *tris* *trimus*; sic à *pate*, & *matre*, dicamus *patrimus*, & *matrimus*.

Etiam de media in *vocular* disputatur. Præcianus, Beda, alii, produci volunt,

volunt, ut in *lacuna*. Sed corripitur debere, docet *ἀναλογία*. Nam ut à *specio speculum*, & *specular*: sic à *torqueo torculum* & *torcular*. Atque idem fuisse visum Julio Scaligero, colligo ex hoc ejus senario in *Atà*:

Scapos, labella, torcula, aclidem, scalmos.

Et hæc quidem nomina sunt. Sed etiam in verbis simili ratione modulus syllabæ cognoscitur. Ita licet *percutio*, & alia à *quatio* composita, corripiant V; tamen *cacutio* eam producit, quia simile est verbo *balbutio*. Nam uti hoc est à *balbus*, ita illud est à *cacus*. Atqui Horatii est 1 Serm. fat. II.

Balbutit, scaurum fultum pravis male talis.

Contrà in *esario, cacaturio, canaturio*, & quibuscunque desiderativis, V corripitur colligimus. Martial. lib. XI, epigr. LXXVII.

In omnibus Vacerra quod conclavibus

Consumit horas, & die tota sedet,

Canaturit Vacerra, non cacaturit.

Ejusdem est lib. III, Epigr. XCIII.

Gaudes ducentas nupturire post mortes.

In vulgatis erat *nuptum ire*, unde in *Aldinâ* fecere inverso ordine *ire nuptum*.

Multorum verò in *urio* par esse ratio videtur, cum longè aliter sint affecta: *scaturio* dico, *ligurio*, *abligurio*, & similia, quæ desiderativa non esse, cum significatio indicat, tum quantitas. Nam V ante RIO producent. Horat. fat. IV lib. II Serm.

Tractavit calicem manibus, dum furta ligurit.

Et in carmine Ithyphallico versus phalæcius est, qui terminatur voce *scaturientes*. Sed ob obscenitatem non meruit apponi. Ac similiter Prudentius semel iterumque utitur hymno in Romanum martyrem, & alibi.

Verborum in CVLOR penultima & antepenultima, non ex terminatione, sed derivatione cognoscitur. Nam in *depeculor* V longum est, uti in *peculium*: in *osculor* breve, uti in *osculum*. Parque ratio in *vermiculor*, unde *opus vermiculatum* Lucillio: item *adminiculor, maniculor*. Sunt enim à *vermiculus*, quod à *vermis; manicula*, quod à *manica*. In isdem I antepenultima est breve, uti in diminutivis, unde veniunt. At longum volunt in *gesticulor*, quia fit à *gestire*. Sed quid si potius fit à diminutivo *gesticulus*? Quomodo breve erit. Atque id malim.

Et hæc de regulis istis specialibus, è quibus primæ, mediæ syllabæ, cognoscuntur. Videamus porrò de iis, quæ ultimum locum obtinent, in quibus haut minus se homines esse ostenderunt. Nihil gravius addo, ne, contra Horatii præscriptum, videamur potius è fulgore fumum, quam è fumo fulgorem oculis concinnare.

C A P V T

CAPVT XXIV.

Refelluntur, quæ Erythræus, & Giffanius protulerunt adversus canona de terminatis in A. Ansonii ac Prudentii xvo syllabam acutam, (ni quam enclitica excipit) etsi natura esset brevis, quandoque produci. Numerabilia in ginta antiquioribus potius esse porrecta; junioribus non raro correpta. Cur imperitri primæ sint longi. De particulis, ita, quia, eia, puta, postea, postilla. Ennius emendatus. Item de antea, contra, ultra, frustra. Angeli & olitiani conjectura improbat.

EX vocalibus A, & E, corripuntur; I, & V produci; O esse indifferens. Non pauca, scio, excipiunt: verum nec pauca prætercunt. Quare distinctius de tota re agendum.

In A primò videbimus de nominibus, pronominibus, & participiis: quæ in nominandi, accusandi, & vocandi casu breviter sunt: in ablativo longa. Mira verò est olcitantia Nicolai Erythræi, & imprimis Oberti Giffanii; qui, ut ostendat, tres casus, quos dixi, sæpe produci; loca fere adducunt in quibus syllaba naturæ brevis ob cæsuram porrecta fiat. Hujusmodi sunt tres loci * ab Erythræo additi. Primus est iste III Æn.

* Ind. Virg. in
v. c. Tela.

Dona dehinc auro gravia, sectoque elephantio.

Rectè, nisi cæsuræ id tribui possent: ut in iis, quæ cap. xv adduximus. Alter est IV Æneid. ubi sic vet. libb.

Rumpet moras omneis, turbat æque arripe castra.

At fatius sit dicere, hinc nullam esse *συναρτησιον*. Tertius est IX Æneid. ubi in antiquis codd. est:

Ferte citi ferrum, date tela, scandite muros.

Verum, quicquid dicat Erythræus, non fuerat producturus Maro, nisi gemina consonans sequeretur. Alia quoque nonnulla loca adfert Giffanius in Collectaneis suis. Ut istud Valerii Flacci lib. I: --- *Oritur clamor, dextraque sequentem*. Quomodo in manuscriptis, & antiquis prælo ante Philippi Eugentini editionem excusis, legere est. Similis in hoc Prudentii lib. I in Symmachum:

Mimica ridendæque suis sollempnia calvis.

Ubi contra manuscriptorum, & excusorum fidem, Victor Gifselius rescriptit:

Mimicæque & ridenda.

Nempe Prudentius ob penthemimerim, & sequentem encliticam, A produxerat. Est item hephthemimeris in isto Ennii VIII Annal. quod idem adfert:

Iamque fere pulvis fulva volut.

Adfert

Adfert etiam Ovidii hoc II Met. Fab. XII.

--- At illa

*Surgit humo pigra : semesurumque relinquit
Corpora serpentum.*

Item hoc XIII Met. Fab. II.

Sic Hecuba, postquam cum luctu miscuit iram.

Et quod paullò pòit sequitur :

Tolle moras Hecuba.

Sed non in Aldinâ tantùm, verùm etiam Venetâ anni c 10 cccc lxxxvi, atque ad eò vet. membranâ nostris, pro *pigra*, *pigre*; pro *Hecuba*, *Hecube*, constanter invenimus. Atque ut in aliis MSSis aliter legatur, tamen etiam his in locis brevis potest produci ob cæsuram.

Mediam in *utraque*, quæ non alius est naturæ ac in *utra*, in nominativo producere non veretur Aufonius epigr. xc :

Suassisti, Venus alma, duas Glyceras ut amarem.

Cedit utraque. aliud da modo consilium.

Et epistola primâ :

Et placuisse veor geminis et atibus, ut se

Non festinato tempore utraque daret.

Non dubito, quin eò hoc fecerit poeta, quia seculo illo plurimi syllabam, quæ acutum haberet, ut longam pronunciarent. Sic *votique* creticus est Publilio Optatiano Porphyrio in Anacreonticis, quibus organi est species :

Votique jam theatris

Redduntur & choris.

Ejusdem est Panegyrico, quem Constantino Cæsari dixit :

Sit voti compos, excisique agmina cernens

Det juga caprivis.

Quomodo si aliquis Augustæ ævi, aut proximi scripserit, negarem, vocalem quartâ sede elidi, ut dactylus sit. Esset enim omnino simile isti Maronis II Æn.

--- *Turbatque arripe castra.*

Nunc non dubito, quin ex more suorum temporum A, ob encliticam sequentem, produxerit Aufonius.

Numerali primitiva malim producere propter auctoritatem Maronis. Cujus est in Æn. III :

Triginta capitum fatuus enixa jacebit.

Ac similiter Martialis cum alibi t, tum lib. VII, epigr. IX :

Cum sexaginta numeret Casselius annos.

Ex antiquioribus corripere videtur Lucillius : è quo Nonius * adducit :

† lib. 3, epigr. 36.
* lib. 10, epigr.
ul. & lib. 11,
epigr. 25.
* in Commo-
dum.

ducit :

--- *Octoginta videtis**Commoda de Capua, quinquaginta atque novena.*

Prout est in Aldina, & hac antiquiore Mediolanensi. Imò etiam apud Junianum Majum est *Octoginta*. Sed in MSSis est *octogena* : uti & pro *novena*, *ducenta*. Quomodo & Ios. Mercerus expressit. *Octogena* autem fester-tia intelligo: quæ *commoda* vocat, ut Plautus *commodum talentum* *, & *com-* * *Rud.* 5.2: *modus minus* †. hoc est, justî ponderis. Etiam Martialis eam syllabam cor- † *Merc.* 2.3, ripere existimatur. Quo probatum cunct hoc è lib. III, epigr. XL :

Magna quòd nobis ter quinquaginta dedisti.

Sed in melioribus libris est *quinquagena*. Etiam adducunt è lib. XII, e-pigram. XXVI :

Sexaginta teras cum limina mane senator.

Vbi sic constanter codd. quos vidit. Tamen proclivis fuerit hic error, ut *sexaginta* pro *sexagena* scriberent. Sanè corripî non posse, judicium fuit Sebastiani Corradi †, & Georgii Fabricii *, & ante hos Antonii Ne- † *lib. 1 de r. r.*: * *lib. 4. de poet.* briffensis; qui loca omnia, ubi aliter legeretur, corrupta arbitratur. Nobis verò, de posteriorum quidem seculorum poetis, aliud videtur. Est enim Ausonii Epist. VI, quæ ad Theonem :

Nonaginta dies sine te, carissime, vixi.

Ac similiter ejusdem ætatis Manilius lib. III.

Ter triginta quadrum partes per sidera reddunt.

Item Remus Favinus, sive Rhemnius Fannius lib. de ponderibus & mensuris :

*Cecropium superest post hoc docuisse iudicium**Sexaginta minus, seu vis sex millia drachmas.*

Iuvenus quoque in quarto historiae Evangelicæ :

Argentum triginta minus possidere profani.

Qui & in secundo eodem modo inquit :

Hoc ajunt bis sex, & quæ triginta per annos.

Venio ad verba. In quibus imperativi primæ producuntur, quia, si originem consideres, contracti sunt ex *æ*. Nam ut Græcum *æta* est ex *æta*, *mete* : ita & Latinum *ama* ex trisyllabo, sed obsoleto *ama*, contrahitur. Sic *doma* ex *doma*, ut Græcis *δῶμα* ex *δῶμα*, hoc est *doma*.

Ex particulis corripî convenit *ita*, & *quia*. Vt Ausonius imitandus non sit carm. VIII in professores Burdigalenses :

Sed quia nostro docere in ævo.

Verùm fortasse is cæsurae habuit rationem : quomodo eodem carmine legimus :

Tertius horum mihi non magister.

Nisi istic placet H consonantis vice fungi. Sanè quia eodem ipse carmine corripit : *Ostia nostræ quia credo menti.*

* Infit. Gram.
cap. de ultimis
Adverbiis
Syllabis.

Eia quantum habeat posteriorem, non cognoscas ex Marone, qui sic vocalem subjicit, ut degiutatur. Producere ultimam ait Probus*: atque ita usus Sidonii Carm. XIV ad Calliopen. Sed tutius corripit cenleo, propter illud Valerii Flacci in VII I :

--- *Eia per infum*

Scande, æge, & adverso gressu, ait, imprime dorso.

Quod & Buchananus imitatur Psal. cXLVI I :

Eia Dei laudes Solimæe pange gentes,

† lib. 2. nat.
quest. cap. 2.
‡ In præst. &
lib. 5. cap. 26.
* In Oppido.

Putæ (pro quo etiam *utputæ* apud Senecam †, Celsum ‡, ac Festum* legitur) a veteribus soiere corripit, docent verba Servii in XI Æn. *Præpositiones, vel adverbis in A excrucia, modo producunt ultimam literam, excepto putæ, & ita; quia apud Ennium, & Pacuvium, brevia sunt.* Horum verò exemplum secutus autor carminis obsceni phalæcio isto,

Vi Phæbo putæ, filioque Phæbi.

Item Pertius sat. IV.

Hoc putæ non justum est, illud male, rectius istud.

In vulgatis est *puto*, sed placet *putæ*, quod se Casaubonus invenisse scribit in membranis Bongarlii: imò & veteres ita legisse, autor est Priscianus lib. XV, quo loco de terminatione adverbiorum tractat.

Martialem tamen producere ajunt, propter illud lib. IV, epigr. XXIX:

Tu quoque, de nostris releges quæcunque libellis,

Esse putæ solum. sic tibi pluri erit.

Sed minime vident, *putæ* hic valere *censo*, *crede*: ut omnino sit verbum.

Postea, quod Georgius Fabricius lib. de re poetica produci scripsit, corripitur ab Ovidio I Factor.

Postea mirabar, cur non sine libris esset

Prima dies.

Nisi placeat *post ea* divisim legere. Sanè rectè produci, ostendunt jam-bici isti apud Plautum Pcenulo Act. I, Sc. I :

Si auctoritatem postea defugeris,

Vbi dissalutus tu sis, ego pendeam.

Producere similiter *postilla* videtur Ennius in illis Vestalis verbis :

Nam me visus homo pulcher per amora saluta

Et ripas raptare, locosque novos. ita sola

Postilla, germana soror, errare videbar,

Tardaque vestigare, & querere te, neque posse

Corde capeffere. semita nulla pedem stabilibat.

Sic eos versus lego, & distinguo. Vulgo divisim scribitur, *Post illa*. Item, & *querere, te neque posse corde capessere*. Quomodo adducit quoque Fulvius Ursinus in IV ÆN. Virgilio cum Græcis collati. Etiam Propertii est lib. I, el. xv.

Hyppile nullos postilla sensit amores.

Nisi, post illos, scripsit.

Antea itidem producit Horatius od. XII, lib. Epod.

Peciti, nihil me, sicut antea, iura

Scribere versiculos.

Item Catullus Carm. IV :

Vbi iste post-fascelus antea fuit.

Contra Maroni producitur IV Georg.

Contra non ulla est oleis cultura : neque ille

Procurram expectant falcem.

Attius tamen corripere videtur in Philoctete :

Quem neque tueri contra, neque affari queas.

Est enim ienarius, ac quarta sede est anapæstus : nisi creticum admittat, aut *tueri* *ἢ* *οὐκ* *ἔστι* sit dissyllabon. Quare hoc infirmum. Idem iudico de hoc Lucretii lib. I.

Ne forte hæc per se cogant nos contra futuri.

Vt habent libb. quidam veteres. Sed in nostris etiam membranis, uti & editione Florentinâ, quam ante annos amplius centum Petrus Caudius castigavit, pro *contra* invenimus esse : quod Lambinus, ac Giffanius, receperunt.

Nec assis est, quod è Valerii Flacci lib. VI II, adducunt Emmanuel Alvarez, & alii :

Contraque Lethæi quassare silentia rami.

Nam apud eum legitur hoc pacto :

Contra Tartareis Colchis spumare venenis,

Cumtâque Lethæi quassare silentia rami

Perstat.

Vbi itidem produci videmus. At Aufonius corripit præfat. ad Theodosium Augustum :

Sæpe mora est, quoties contra parvam dubites.

Item Manilius non Augustæi, ut putarunt, ævi poeta, sed, ut sapias dictum, Aufonio *ὁρίζεσθαι*. Ejus est lib. II :

Contra jacet cancer patulam dissentus in alvum.

Ultra itidem est porrectum : ut apud Iuvenalem sat. II.

Ultra Sauromatas fugere hinc libet, & glaciale

Oceanum.

Obiiciunt locum Sereni Sammonici :

Cæaque nil prodest, nec ducitur ultra cicatrix.

Sed pro *ultra* recte *ulla* est in melioribus libris, etiam illa Ioannis Cæsarii, & altera Petri Pithœi.

Frustra nonnulli corripiunt, idque, uti ajunt, Juvenalis exemplo; cujus illud sat. 1111. --- *Vitimus autem*

Ærumne cumulus, quod nudum, & frustra rogantem
Nemo cibo, nemo hospicio, tectæque jurabit.

Verum hic *frustra*, quod in antiquis reperit Mancinellus, legerim potius: etsi alterum sit in MSSis nostris: atque id etiam Raderus probet ad Mar-

* sive Rad. riane editioni, 30.

tial. lib. 1111, epigr. xl *. Iidem adducunt hoc Aufonii in Cæsaribus:

Futura dehinc solo Caprearum clausis in antro.

Sed *dehinc* & *anti* & *tro* monosyllabon fit. At nihil obduci possit Festo Avieno, nisi quod clafficus non fit. Ejus est in Arateis:

Exhalantis hami, qua spiramenta madescunt
Ima, vehunt celi, luxit dum frustra frequenter.

† cap. 76. dicitur.

Non video, quid in mentem venerit Angelo Politiano †, ut versum Ovidii in prima Heroidum epistola, ubi optimi libri ab *Hectore*, sic posse legi putaret: *Sive quis Antilochum narraret a Memnone victum.*

Rectius dixisset, *Amphimachum* pro *Antilocho* legi debere, ne agnoscere cogamur, esse *amphimachus* poetâ *αμφιμαχος*. Sane a *Memnone* legi nequit,

† erratum.

cum *A* semper sit longum. Quid, quod nec ullum Ovidii *αμφιμαχος* † est?

* vers. 177.

Nam *Amphimachus* quidem ab *Hectore* est occisus, ut narrat Homerus *Iliados* X *: sed hoc non prohibet, quo minus *Antilochus* ab eodem *Hectore*, etsi non occisus tamē victus sit, quod idem narrat Homerus *Il. E* †.

† vers. 590.

Quare Ovidii mentem Politianus non est affecutus. Imò nec *Parrhasius* *, cum a *Penelope* putat matronali peccatum simplicitate.

* epist. 2.

CAPVT XXV.

Giffanii & Erythraei sententia refutatur de eximibus in E. Fames olim quia fere fuit: vale, cave, vide, solve, responde, etiam corripiuntur: supernæ & infernæ corruptura ultimam: composita e die producant. Etymon particula fere, & ferine.

NEc roboris fat inest argumentis, quibus idem Giffanius probare nititur, illa in *E* sæpe veteribus produci contra Grammaticorum regulas. Nam quod ad illud *Prudentii* *de* 519. hymn. 14:

Civibus queque pretiosa portans:

† cap. 15.

Superius † dicebamus, *E* non tantum ob penthemimerim produci hic posse;

posse; sed etiam, quia vox sequens inchoat à duabus consonis. Nec canonibus Grammaticorum advertebat illud Maronis in VI, quod ab eodem adfertur:

--- *Offam*

Objicit; ille fame rabida tria guttura pendens

Corripit objectionem:

aut hoc Lucretii lib. I:

Et nisi tempestas indulget tempore fausto

Imitibus, ut tabe nimborum arborum succulent.

Quo etiam loco idem probare est conatus Erythræus in indice Virgiliano*: sed parum valide, quando utrobique est cæsura. Sanè corripit* in eadem Maro VI Æn.

Hæc, quos durus amor crudeli tabe preedit,

Secreti celant calles.

Et Ovid. IX Met.

--- *Cæcæque medullis*

Tabæ liquefactis, tollens ad sidera palmas.

Quare rectius adduxissent istud Lucretii lib. III:

Sollicitæ volitant morbis, alæque, fameque.

Vel è Marone in IV Georg.

Amisissis, ut fuma, apibus, morboque, fameque.

Et XI Met. fab. IX:

Qui quamquam servit pariter rabieque, fameque.

Item hoc Martialis lib. I, epigr. C:

Hoc si contigerit, fame peribis.

Et tamen, ne hi quidem loci adversantur Grammaticis. Nam posterioriorem in fame producant posteriores; non quia veteres aliter de syllabarum quantitate judicaverunt; sed quia olim (ut Gellius testatur lib. IX, cap. XIV.) fuerit quintæ; quomodo & plebs, quod nunc tertiæ est, olim in patrio casu plebei fecit: unde Sallustius I Histor. plebei tribunitiam potestatem; pro plebis. Hæc de nominibus.

E verbis in E secundæ conjugationis vale. & cave, habent ultimam communem. Corripit vale Naso I Trist. eleg. VII.

Idque quod ignoti faciunt, vale dicere saltem?

At producit læpius: ut X Metam. fab. I.

Supremumque vale, quod jam vix auribus ille

Acciperet, dixit.

Cæsura tamen hæc tribui possit. Cave contra

posteriorem ferè corripit. Horat. I. Epist. ad Vinnium Asellam:

Vade, vale, cave ne titubet, mandat, ique si iungas.

Ovid. I Trist. eleg. I:

Tu cave defendas, quamvis mordere dicitis:

Et lib.

Et lib. III de Ponto eleg. 1 :

Huic cave degeneres.

Interdum producit : ut Met. II, fab. 1 :

Nate, cave : dum resque finit, tua corrige vota.

Vide quoque interdum corripit E. Persius sat. 1 :

Sed quid opus teneris mordaci radere vero

Auriculas ? vide sis, ne major: in tibi forte

Limina frigescant.

Et ne quis id factum putet, eò quòd cum *sis* componatur, dixit Val. Flaccus lib. v * :

* vers. 594.

Incumbens Odruss: mero : vide lata comantem
Pe:ora.

† lib. 4, 25.

Itémque Dionysius Cato † :

Laudaris quocúmque palam, quocúmque probaris,

Hoc vide, ne rursum leonatis crimine damnes.

Martialis quoque lib. XI, epigr. ult. argutè ait :

Le:lor salve. - Taces, dissimulâsq; ? v.ile.

Prout vet. libb. habent, & in optima illa amicissimi Scriverii editione optimè expressum. In vulgatis pro *salve* corruptè *solve* editum est. Idem lib. III, epigr. IV.

Si, quando veniet ? dicet, responde, Poeta

Exierat. veniet, cum cirha:ædus erit.

Causa ejusce rei est, quòd multa verba secundæ olim fuerunt, & tertiæ. Ita dixere *ferveo*, & *fervo*; *fulgeo*, & *fulgo*; *oleo*, & *olo*, similiaque.

Supersunt adverbia. Ac primò videamus de iis, quæ derivantur ab adjectivis secundæ declinationis. Ex quibus scrupulum injiciunt *superne*, & *inferne*. Nam ea Lucretio corripunt ultimam. Quod multis ejus locis comprobatur : inter alios isto lib. IV † :

‡ vers. 440.

Nam quæcumque supra rorem salis edita pars est

Remorum, re:la est, & re:la superne gubernata.

Ita etiam in membranis nostris legitur : ac ante seculum, & amplius, editum fuit in Florentina à Petro Candido recensita. Nec aliter Lambinus, & Giffanius, vel invenere in suis codd. vel legendum putant. Idem Lucretius in VI, versu 543.

Terna superne tremis magnis concussa ruinis.

Ad quem locum ita Lambinus : *Millies jam dixi, ultimam syllabam adverbii superne, brevem esse : itaque eos errare, qui hoc loco, & similibus, l. i. volunt, superne, reclamantibus omnibus libris, & vulgatis, præter Venetos antiquos, & Parisienses. Idem eodem libro * :*

* vers. 696.

Tecta supernè timent, metuant infernè cavernas.

Quomodo hic quoque cum in membranis nostris, tum in Lambini, & Giffanii codd. scriptum invenitur.

Adverbiis porrectis adde derivata à *die*: ut, *hodie, pridie, postridie, quotidie*: quæ naturam simplicis ablativi retinent. Sancè, ut poetarum mittam testimonia, etiam Fabius Quintilianus in *postridie* tres ultimas vocat creticum sive amphimacrum. Sic enim scribit lib. IX, cap. de Compositione: *Creticus est inuis optimus: Quod precatus à Diis immortalibus sum, & clausulis: In conspectu populi Romanum vomere postridie.*

Longa etiam sunt *ferre, & ferreæ*. Virgil. *Æn. III*:

Ianque ferè sicco subducta litore puppes,

Vbi & Servius, monet *RE* produci. Item Iuvenalis sat. VI.

*Nulla ferè caussa est, in qua non femina luem
Moverit.*

Idem sat. XIII.

Mobilis, & varia est ferreæ naturæ malorum.

Non tamen hæc veniunt ab adjectivis secundæ declinationis, sed à verbo *ferre*. Nam, ut ait Varro lib. VI de LL. *utrumque dictum à ferendo, quod id, quod fertur, est in motu, atque advenit.* Interim dissimulare non possumus, Aulonium corripere. Ejus est,

Nam tecum ferè totus ero, quocunque recedam.

Quod imitari non dubitavit Thomas Morus: cum Anacreontis * illud,

Απὸς δ' ἐν ἀρχαῖς αἰεὶ εἶται, ἀλλὰ νῦν οὐ

* *Id. 2. Anacr.*
ἐστὶν ἔτι

transtulit hoc pacto:

Fortibus haut parcat Mars ferè, sed timidus.

Producit quoque posteriorem *obe* Martialis lib. IV, epigr. XCI:

Obe, iam satis est, obe libelle.

De monosyllabis fatis convenit, ea produci, encliticis, & syllabicis adjectionibus exceptis. Prioris generis sunt, *que, ne, ve*: alterius, *ce, te, pe.*

CAPVT XXVI.

De terminatis in I. Cui monosyllabon Prudentio breve: sed perperam. Falli, qui censent, cui, & huic, poetis esse semper monosyllaba. Manili poët. ætas: eique præfisse Firmicum, non Firmico Manilium. Cuique Prudentio dactylus est, si vult. eodd. standum. Sicuti non servat quantitatem simplicis uti. Facini error de modo ultimo in heri.

NEc fatis curatè, quæ in *I* excunt, expenderunt. A longis in *I* excipiunt *mihi, & quasi*, brevibus, tum *mibi, tibi, sibi, cui, ubi, & tui* communia.

nia. Sed fortasse *nisi*, & *quasi*, etiã producta inveniuntur. Lucretius lib. II:

Et diviã quasi cogatur ferre patrie.

Avienus in Arati paraphrasi :

Vi nec curva quasi declinet cornua.

Sidonius in epithalamio Polemii :

Sint tana. m. penit. que nisi nihil esse probentur.

Sed in Lucretio quidem id tribuere possis cœsuræ : in cæteris verò ærati condones, quã vixere.

Cui monosyllabon breve est Prudentio hymno IV Cathemerinon :

Tu mihi Christe, columba potens,

Sanguine passa cui cedit avis.

Est versus tetrameter catalecticus. Sed non imitandum, cum crasis syllabam faciat porrectam. Cui disyllabon posteriorem habet ancipitem. Producit Prudentius lib. II contra Symmachum :

— *Nec digna perenni*

Largitore, cui propria est opulencia.

At hymno IV α ϵ ω . corripit: ut cui Adonius sit, *Res cui tanta est*. Longeque id usitatus. Eos verò, qui veteribus semper monosyllabon credunt, refellit Martialis lib. XI, epigr. LXXIII :

Collatus cui Gallus est Priapus.

Et lib. XII, epigr. XLIX :

Et credit cui Postumilla dives.

Priscianus quoque in nono, fateatur quidem, *huic*, & *cui*, poëtis plurimum esse monosyllaba : at interea, disyllaba quoque inveniri, docet. Ac de *cui* probat gemino Terentiani Mauri loco ; quorum utroque *cui* pyrrhichius est.

Habes eos cap. de literis. Prior est :

Verum ut cuique est proximitas loci sonique.

Est carmen Soradicum, quod constat duobus Ionicis à majore, & tribus trochæis. Alter locus est :

Ex ordine frangens cui dat lo. um synopsis.

Huic verò interdum esse disyllabum, ostenditur isto Statii I. Sylvarum in equum Domitiani :

— *Tuosque*

Latus huic dono videas dare tua nepotes.

Item epithalamio Stellæ & Violantillæ :

Falsus huic pennas, & cornua sumeret æther.

Rector.

Quin dubitari possit, an apud antiquos, & classicios poëtas, *cui* posteriori quoque legatur producta, et si *cuique* mediã longâ sit apud Manilium lib. IV :

Sic erit

Sic erit & sedes fugienda petenda cuique.

Quamquam ne Manilius quidem, sive Manlius, ut in vetusto codice Gemblacensi vocatur, sive Mallius, ut in nonnullis dici MSSis Crinitus & Gyraldus testatur, antiquis illis est accensendus: ut qui non Augusti ævo vixerit; quod non modò Crinitus, ac Lilius, sed etiam Iosephus Scaliger existimabat: verùm temporibus Theodosii Magni, ut qui ille sit Mallius Theodorus, qui cum Eutropio consul fuit anno Christi cccxcix. Hoc ita esse, optimè doctissimus Casparus Gevartius observavit ex Claudiani in Mallium hunc panegyri: ubi clarè ejus Astronomicorù meminit. Et sanè dictio satis arguit, non esse Augustæ, sed potius Theodosiani ævi poetam. Quare cum passim eadem hic legere sit, quæ prosa habemus apud Iulium Firmicum Maternum Siculum: non cum Scaligero statuentium, Firmicum sua ex Manilio hausisse: sed Manilium carmine reddidisse, quæ prosa Firmicus scripisset. Antiquior enim Firmicus, ut qui vixerit sub Constantino M. quemadmodum ex præfatione ejus constat. Sed ad metrica redeamus. Manilius quidem, seu Mallius producit secundam in *cuique*, ut vidimus: at ejusdem ætatis scriptor Prudentius nunc corripere, nunc producere existimatur. Corripere dicitur in secundo adversus Symmachum:

Imus ad occultum. Proprius geni cuique est mos.

Producere putatur eodem libro:

Vincendi quæris dominam? sua dextra cuique est.

Verùm multò aliter codices MSSi, in quibus Georg. Fabricius reperit:

--- *Suus est mos cuique genti.*

Et,

--- *Sua cuique dextra est.*

Quomodo *cuique* Prudentio dactylus erit. Neque hic tantùm: sed etiam libro ejus operis priori:

Omnibus ante pedes posita est, sua cuique sordens

Arula.

Et in Hamartigenia:

Assignare deos proprios sua cuique iura.

Vbi editum, --- *Sua cuique vetusta Arula.* Et, --- *Sua iura cuique.* Equidem nec licentiam probo poetæ, qui sic scribat: nec librorum audaciam, qui aliter rescribunt.

Vbi, & *ibi*, communia sunt. Compositum *sicubi* tantùm correptum reperias. *Vri* est longum. Quemadmodum & composita *alibi*, & *veluti*. At *sicuti* breve Ennio, Lucretio, aliis.

Heri æquè, ac *here*, ultimam corripere ait Faernus in Eun. act. II sc. III t. Sed falli censeo. Nam in optimis quibusque libris est *here*: quod ^{† vers. 66.} poste-

posteriorem corripit Iuvenali sat. 1. *Hereque veteres dixisse, agnoscunt non modò Nonius, & Priscianus; sed etiam Donatus in Phorm. atque adeo Fabius lib. 1, cap. xii.*

CAPVT XXVII.

Cur dativo, & ablativo in O, producantur. Cur & recti antiquis sepius sint longi, præterquam ego. Quod à classicis non producitur extra casuram. Sed Ausonium id neglexisse. Scripser Consolationis ad Liviam planè est Augustæ ævi: scriptor vero elegiæ in obitum Mæccænis est Scholasticus inferioris ætatis: etsi eosdem nonnulli putarint. Do male corripit ab erratissimo Grammatico. Cedo habere posteriorem brevem. Scio olim nonnulli semper longum putarunt. Marii Victorini sententia de dispari modulo in scio, nescio, monstro, dicto, & similibus, quando nomina sunt, & quando verba. Quo consilio Maro gerundia in do semper producat: alii verò non rarò corripiant. Quando anceps. Vti & modo: sed composita semper brevia. De modulo ultimæ in serò, tertio, postremo, profecto, imò, eò, adèò, ò, porrò, verò, ideo, ergo. Deque postremo horum Festi, & Victorini iudicium.

IN O quoque distinctè videbimus, primùm de nominibus; pronomi-
nibus, & participiis: inde de verbis, & gerundiis: denique de adver-
biis, ac cæteris particulis.

Quod attinet ad nomina, hæc rectum habent ancipitem; ut *sermo*: obliqui autem, ut nomen, ita partium cognatarum, ultimam producant. Cujus rei causa est ista, quòd Græcis dandi, & auferendi casus, (qui illis unus idemque) per *o* efferantur. Latini autem matricem linguam sequuntur. Sic Græci, Κύρο, ἀγρῶ, ραφάνῳ, ἀβύσσῳ: Latini *Cyro, agro, raphano, abyssò*. Sed de recto idem dicere non possumus; quia quæ Latinis in *o*, hæc Græcis in *ω* definunt. Vt Πλάτων, *Plato*, Κίρκης, *Cicero*, δράκων, *draco*. Itaque Marius Corradus in primo de l. l. ait, *Cato, virgo*, & similia, semper longa esse. Imò, ex veteribus ipsis, Marius Victorinus, in primo operis sui, agnoscit, novis, ut vocat, poetis corripit: sed antiquis produci. Atque huic probando adducit ex x Æn.

Cui Iuno submissa.

Et ex xi:

Hæc nimium, virgo, viminum crudele iustis

Supplicium.

In ego tamen contra est. Nam etsi Græcis

sit *o*, tamen, ut Victorinus agnoscit, posterior corripitur. Vt in primo

Æn.

Est ego, quæ divum incedo regina.

Et in secundo:

Non ego Myrmidonum sedes.

Sunt qui produci probent hoc Terentii in Andria †:

† *Andr. 2, s. 1.*

Ego, Charine, neutiquam esse officium liberi puto.

Volunt enim, esse jambicum tetrametrum. In quo falluntur, cum ver-
sus proximi ostendant, esse trochaicum tetrametrum catalecticum. Do-
ctissimus Emmanuel Alvarez, ut doceat, non raro habere ultimam lon-
gam, primo loco adducit hoc Ovidii ex epistola Laodamiæ:

Sed quid ego revoco hæc? omen revocantis abesto.

Firmius id argumentum foret, nisi productio tribui cæsurae posset.
Quod & alibi fieri observo. Ut apud Valerium Catonem in Diris:

Ausus ego primus castos violare pudores.

Et apud scriptorem Consolationis ad Liviam:

Iamque precaturus, Quid ego jam credulus, inquit,

Suscipiam in nullos irrita vota deos?

Quod poema, ut falso tribuatur Ovidio, indignum tamen eo non est, ob
egregia in illo ingenii lumina. Ob quæ tam facile Iosepho Scaligero cre-
dimus, esse Pedonis Albinovani, quam difficulter ei subscribamus con-
tendenti, ejusdem Pedonis esse elegiam in obitum Mæcenatis. Nam quic-
quid vir summus dicat, tota penè languet, nec aliquid dignum habet Au-
gustæ ævo, ut nobis quidem persuasissimum sit, esse fœturi Scholastici
cujusdam sequioris ævi.

Idem Alvarez ego producere posteriorem gemino probat Aufonii loco.
Prior est ex Eleg. primâ:

Sic cunctis formosus ego, gratusque videbor.

Alter ex sequenti:

Sum grandævus ego, nec tu minus.

Nempe secutus est codices vulgares. Sed jam olim Lilio Gyraldo * * De poetis
monitum, esse elegias has non Galli illius à Marone † etiam celebrati: dial. 4.
sed scholastici poetæ Maximiani, cujus nomen & nostri præferunt MSSi. + Exl. 10.
Adde quòd his etiam locis productionem syllabæ tribuere cæsurae licet.
Vti & in Aufonii ‡ istoc ab eodem adducto: ‡ epigr. de Cred.
9.

Sicut ego solus me quoque pauperior.

Quare mallet, apposuisse hoc ejusdem in ludo sapientum:

Ego duorum regum testimonio.

Et in Thalete:

Ego recusans non recepi, & reddidi.

Item:

Ego receptum consecravi Apollini.

Nam ne Comicis quidem, nedum Aufonio hæc licentia, ut pyrrichius
ei pedem jambici constituat. Quod enim ad illud ejusdem:

Abco, valere, & plaudite plures boni:

ultima in *plaudite* producitur, quia eam excipit vox à duabus consonis inchoans. Nec propterea tanti fuerit Aufonius mihi, ut non cum classicis posteriorem in *ego* malim corripere.

Venio ad verba: ubi de monosyllabis satis constat. Horat. lib. Epod.

Iam iam efficaci do manus scientia.

Nec uspiam aliter: ut male corripiat Henricus Stephanus in hoc senario:

Sed numerus horum quæ do, quæ brevi dabo.

* lib. 1.

Solum quaeritur de disyllabis, & polysyllabis: ut *disco, doceo*. In his ultima esse anceps putatur. Id negat Marius Corradus*: qui semper longam putat. Neque dubitandum, quin primò fuerit porrecta, cum Græcè sit ω. Ut *λέγω, libro, λαλῶ, psallo, ἐπιπῶ, serpo*. Et antiqui propterea producere malebant. Quà de re sic Marius Victorinus lib. 1: *Potest & hic modus sextus communium syllabarum videri, qui apud omnes veteres semper, & apud Virgilium plerumque, pro longâ syllabâ est. Nam pro brevi apud novos poetas frequenter: quod est sic, cum verbum sive nomen O habet ultimam correptam, non sequentibus duabus consonantibus: ut †,*

† Maro Eleg. 2.
‡ 3. En.

Canto, quæ solitus, &c.

Et †,

Maxima prima loco, satis &c.

Marius Corradus duo excipit, *scio, & nescio*. Addere debuit *cedo* pro *dic*. Nam est Iuvenalis sat. XIII:

Facti crimen habet. cedo, si conata peregit?

Cæterum de *scio* veterum quidam refragantur. Nec movet eos illud Maronis Ecl. VI: *Nunc scio, quid sit amor*. Nam volunt *scio* εὖ σιωπῆν fieri monosyllabon: ut Victorinus ait. Qui tamen hac parte ab iis dissentire videtur. Censet enim, verbum *scio* debere corripri, ut distinguatur à dativo nominis *sciens*, unde *sciulus*, & *nescius*. Ac similiter jubet corripere verba hæc *monstro, ostento*, & similia, ut à dativis & ablativis nominum differant. Ipsum Victorinum audiamus, vel antiquitatis causâ. *Qui (in scio) hanc syllabam longam esse voluerunt, semper elidunt inde I. literam, ut sit, Nunc scio: quamquam causa est super hoc verbo, quare necesse est literam corripri. In his enim verbis, quæ nominum speciem gerunt, eadem corripri oportet propter discretionem. Nam Scio, si corripias O literam, verbum est: si producas, nomen singularis dativo, vel ablativo; ut huic, & ab hoc scio. Item tale est, *monstro, & ostento*: & frequentativa verba multa, ut *lecto, facto, scripto, dicto*.*

Sed metuo multum, ne parte hac Grammaticum acumen facile retundatur. Nam quis poetarum veterum hoc discrimen observat? Quare malim dicere, antiquiores verba in o potius producere, quia o propius tum ad ω Græcorum accederet: posteriores verò sæpius corripere, quia paullo

paullo tum celerius, quàm veteres, efferrent. Sanè corripit Martialis
lib. I, epigr. xxxiii :

Non amo te, Sabidi, nec possum dicere, quare.

Hoc tantum possum dicere, non amo te.

Et lib. III, epigr. XLV :

Nolo mihi ponas rhombum, mullum,ve bilibrem.

Nec volo boletos, ostrea nolo : tace.

Rariora tamen hæc apud principes poetas : uti diximus.

Ad gerundia in o quod attinet, & hæc semper porrecta esse, tradit Ma-
rius Corradus. Imò, cujus potior auctoritas, Valerius Probus in Institut.
ait, ea sine dubio habere ultimam longam. Et profecto Virgilius, quo ne-
mo poetarum castigatori judicio fuit, producere ea solet. Credo, id eo
fecit, quia gerundia omnia vere sunt participia certi casus; ac illa quidem
in do sunt dandi, vel auferendi casus. Nam *laborando consequi* dicimus, ut
labore consequi : & *scribendo aptus*, vel *inutilis*, ut *scripturæ aptus*, vel
ineptus. Quid mirum igitur, si veteres eandem hic rationem, quam in dati-
vis, & ablativis, insistere voluerint? Plus tamen hic sibi permiscere Tibul-
lus, Ovidius, alii. Tibulli quidem est lib. III, el. VI :

Aufer & ipse meum pariter medicando laborem.

Ovidius similiter epistolâ Deianiræ :

Fortunam vultus fassa tegendo suos.

Juvenalis sat. III :

Plurimus hic æger moritur vigilando : sed illum.

Quid omnes adducam? Addam solum illum Alpei Aviti jambicium
ex libro II Excellentium apud Priscianum in xviii :

Spatiando paulatim trahit.

Credo jam Augusti ætate, ultima in gerundiis ejusmodi efferebatur,
quasi sequitæmpus haberet. Maro igitur, prinævam eorum attendens na-
turam, veritus est corripere. Ceteris satis visum, si non offenderent aures
cujusquam. Nam, ut superius dictum nobis, vulgus etiam imperitum, ut-
cunque artis metricæ ignarum esset, tamen consuetudine Latini sermonis
de modulo syllabarum optime judicabat : nec diffiteri poterat, solum se-
quitæmpus in talibus audiri. Quare poetis putabat hoc libertatis relin-
quendum, ut semitæmpus vel adderent vel demerent : præferim cum le-
viculum adeo discrimen vix observaretur. Et credo etiam è vulgo alii
hoc, alio alii modo pronunciabant.

Nunc de particulis agendum. Ac primò de adverbis. *Quando* ait Ser-
vius † naturaliter esse breve, eique rei adducit hoc Sereni :

Quando flagella ligas, ita liga.

Maro tamen semper producit; ut appareat, si non longum potius, saltem accipiti esse intervallo.

Sed inprimis disputatur de adverbis, quæ veniunt ab ablativis nominum. Hujusmodi Marius Corradus semper corripere jubet, præterquam in *citò*; quod & Charifius * excipit; & *modo*, cum compositis; ut sunt *quomodo*, *dummodo*, *postmodo*. Martial. lib. x, epigr. xvi :

* cap. de adverbis.

Quicquid habent omnes accipe, quomodo des.

Et lib. i ii, epigr. xv :

Cum sit tam pauper, quomodo cæcis amat ?

Imò Horatii quoque est lib. i, od. xxviii :

Negligis immeritis nocituram

Postmodo te natis fraudem committere.

Et Tibullus lib. i, el. i.

--- *Tecum*

Dummodo sim, quæso, segnis, inersque vocer.

Sed et si simplex *modo* sæpius corripatur, producere tamen possis exemplum Catulli ad Varum :

Hoc quid putemus esse ? qui modo scurra.

Serò à Tibullo quidem producitur, lib. i, el. viii :

Heu serò revocatur amor, seroque juvenia.

At sæpius tamen corripitur, ut apud Juvenalem sat. i :

--- *Galeatum serò duelli*

Pœnitet.

Martial. lib. v, epigr. lxxviii :

Serò dedit pœnas.

Stat. i Theb.

Serò memor thalami mæste solatia morti,

Phæbe, paræ.

Claudius panegyri in tertium consulatum Honorii :

Imperium tibi serò datum.

tum Honorii :

In aliis quoque adverbis idem contingit. Juvenalis sat. xi.

Et Scauros, & Fabricios, postremo severos

Consortis mores etiam collega timever.

Ita lib. vett. pro quo in recentioribus, *rigidique severos.*

Etiam Charifius legit apud Maronem Æn. iii :

Tertio sed postquam in jure hastilia nisi

Ag gredior.

Quamquam nec *tertia* displicet, quomodo iv Georg. dixit idem :

--- *Nec sera comantem*

Narissum, aut flexi vacuissim vimen acanthi :

pro *serò*. Et Georg. iii : *Crebra ferit*, pro *crebro*. Nisi hisce locis *serò*, & *crebro*, legere malis; quorum illud in vett. libris inveniri, ait Giffanius : hoc in

hoc in Longobardico exemplari scriptum reperit Pierius.

Ab ablativo quoque est *profecto* : quasi *pro facto*, ut superius dictum. Terentianus tamen Maurus corripit ultimam in hoc Phalæcio :

Adest, hexameter profectò fiet.

Etiam *imò* ab auferendi casu venit. Nam proprie signat *ex imò*, sive infimo, hoc est prorsus. Corripit tamen Martialis lib. v, epigr. LXIV :

Sic Capitolinus Iupiter, imò tibi.

Eò, & compositum *adeò*, corrivere non ausim, etsi non meminerim me extra cæsuram legere porrecta. Horat. epist. II, lib. II :

Ibit eò, quovis, zonam qui perdidit, inquit,

Maro IV Ecl.

Tegue adeò decus hoc xvi, te consule inibit.

Et in IV Æn.

Vsq̄e adeòne mori miserum est?

Superfunt conjunctiones, & interjectiones. Nam præpositionum una solum *pro* in *o* exit; quæ longa cognoscitur ex monosyllaborum natura. Vti & interjectio *o* : sed ante consonam. Quippe ante vocalem naturam quidem producitur; unde apud Maronem II Georg.

--- O, ubi campi,

Sperchiusque, & virginibus bacchata Læonis

Taygeta.

At interdum tamen corripitur positione, seu vi vocalis sequentis : ut in illi. II;

Tè Coridon, ò Alexi.

quod, ut superius etiam diximus, est

simile illi Æn. III :

--- Strophades Graio stant nomine dicte

Insulae Ionio in magno.

Aliquis tamen & consonam sequente corripit putet, propter illud Ennii lib. II Annalium :

--- O Romule, o Romule, dic, o

Qualem te patrie custodem Di genuerunt!

Quomodo etiam Fulvius Ursinus citat in Virgilio cum Græcis collato †, Sed planè legendum, O Romule, Romule. Vt Aldo *, & aliis, editum.

Ex conjunctionibus in disquisitionem veniunt porro, verò, ideo, ergo. Porro corripit Iuvenalis sat. VII.

Vester porro labor fecundat historiæ

Scriptores.

Verò itidem corrivere videtur Ennius in X, apud Donatum Phormi. Act. II, Sc. I.

Regni † versatam summam verò cœlium.

† In Æn. 7, pag. 356.

* Lactanz. lib. 1, cap. 16.

† Scaliger supplet, ac emendat: Regni versatam cum summove re colu manam.

Sed

Sed ut mutilo Ennii testimonio niti opus non sit, facit Valerius Flaccus: cujus illud lib. v* :

* *vesf. 321.* *Quod petimus: sin verò preces, & dicta, superbus*

Respuevit.

Ac similiter Aufonius epigr. cviii :

Pars te Furippum vocitat, pars verò Furippum.

Et epist. vi :

--- Sed est discrimen utrique,

Poma ut mala voces, carmina verò mala.

De ideo idem iudicium esto, ac de eò, & adeo. Lucanus lib. ii :

Non bene compertum est. ideo me milite vincat.

Ergo producit ultimam : ut Marius Victorinus ostendit isto Maronis in iv Æn.

Ergo iussa parat.

Non defuere tamen è Grammaticis, qui putarent, differentia causa corripere oportere. Sic enim scribit Festus Pompejus : *Ergo correptum idem significat, quod apud Græcos ἐν : productum, idem quod χᾶεω, hoc est gratia, cum scilicet gratia intelligitur pro causa.* Pro Victorino est, quod etiam pro ἐν productum invenitur, ut ostendit hoc Maronis Georg. ii.

Ergo non hiemes illam, non flabra, neque ignes.

Et Horatii istud lib. i, Serm. x :

Ergo non satis est risu diducere rictum.

Nec mirum, cum, utcumque sumatur, veniat ab ἐργον. Nam primum nomen fuit, eoque gignendi casum adsciscibat. Vt, *Legis ergo.* q. d. *opus ἐργον*, hoc est, opere, vel causa. Quæ effectus ac causa significatio etiam mansit, cum valet igitur. Vt ii Æn.

Ergo omnis longo solvit se Teucria luctu.

id est, *hac de causa.* Interea verisimile est, priori significatione productius aliquanto offerri solere : ut posteriori tamen haberet sesquitempus, vel alii brevi ultimam, alii longam offerrent. Nec enim existimandum, de nihilo esse, quod de discrimine isto Festus notavit ex Verrio Flacco, qui Augusti vixit ætate, ac ejus docuit nepotes †. Quando enim rectius de pronuntiatione, quam iis temporibus, potuit iudicari ?

† *Tranquillus de illust. Gramm.*

CAPVT XXVIII.

De terminatione V Grammaticorum veterum sententia rejicitur. Probi locus emendans : item Ciceronis in Arateis. Nisus idem qui ἐν γόνασι sive ἐγγόνασι. Probi Berytii ætas. Indu, & nenu, corripuntur: quorū illud prisca pro in, hoc pro non.

Quæ in V desinunt, semper sunt longa. Olim tamen V illud nunc tenuius aliquantò, nunc paulò crassius sonuisse, non arbitrarium nobis, sed

bis, sed certissimum est. Qua de re diximus libri I, cap. XII, & hujus lib. cap. XII. Atque hoc fortasse in causa est, cur veterum aliqui putarent, aptota in V certis casibus corripi. Audiamus Diomedem lib. I: *Forma bipartita est, quæ alternâ casuum productione, corruptioneque variatur: ut genu, cornu, gelu.* Et paulò post: *Nam in nominativo, accusativo, vocativo, correpta V proferuntur; in genitivo, dativo, & ablativo producta.* Idem tradit Probus in Catholicis: verum in Institutis artium paulùm à se ipso dissentit. Verba ejus adponam: *Nominativum singularem à se ipse nominis (frustra hic repetitur vox aptori in editione Eliæ Parthenii) V licet terminatum, in poemate aliquo non facile invenies: ut si facies hoc cornu, hoc genu, vel hoc gelu, nam hæc nomina apud Virgilium septimo casu inveniuntur. Verum tamen si nominativum casum collocare volueris, ultimam hanc syllabam longam ponito, quoniam necesse est in ablativo eam produci; ut Tullius in Arato,*

Iam Tauri levum cornu, dextræque simul pes.

Ibidem & corripuit, ut:

Hæc propter levum genu nisi parte locatus.

In ablativo tamen sine ambiguitate produciuntur. Hæc Probus. Verùm, quod ad locum Tullii, genu pro genu scripsit Cicero: quomodo idem eodem poemate ait:

Iam dextrum genus, & decoratam lumine suram,

Erigit ille vagans.

Similiterque gelu, pro gelu, dixere veteres, ut alibi ostendimus. Cæterum quem verum ex Probo adducebamus, eum frustra hodie in Arateis quæras: nisi fortè (quod verum puto) hunc locum in animo habuit:

At propter levum genus omni ex parte locatus

Parvas Virgilia tenui cum luce videmus.

Sed Tullius corrigi debet ex Probo, & Probus ex Tullio: ut utrobi-que versus ita concipiatur,

Hæc propter levum genu Nisi parte locatus.

Nempe metuit librarius, ne versus claudicaret, si legeretur, nisi, quod priorem corripit. Atqui nisi hic non conjunctio est, sed nomen: quia intelligitur fidus Romano carens nomine, de quo Tullius in iisdem Arateis scripsit,

Ex vocant vocitant, genibus quia nisi feratur.

Quod fidus similiter Nisum appellat ibidem, cum ait,

Hæc genus ad levum Nisi delapsa residit.

Estque hic versus superiori simillimus. Nam ut hic ad levum Nisi genus, ita illic propter levum genus Nisi dicitur. Sed posterior versus facilius potuit corumpi, quia offendeat, quod genus esset pyrrichius sequente con-

sonâ. Atqui *gens* Nisi dicitur, ut, *Decidere falcibus ramos*. Apud Priscianum tamen in VI, etiam in Veneta anni CIƆ CCCCLXXVI, item in vet. membranâ nostris, constanter eum versum ita scriptum invenimus, prout hodie in Atræis legitur. Vnde parer, jam Prisciani ævo codices Ciceronis fuisse corruptos: qui nil mirum, si Probi ætate longè fuerint integrioribus; cum is Neronis ætate vixerit, ut constat ex Eusebio ad annum CIƆ CIƆ LXXI.

Porò ab canone longorum in *u* excipi debet priscum *indu*, pro *in*: quod posteriorem corripit. Ennius Annal. lib. XVI:

Indu mari magnâ finibus extollere cœrant.

Sæpe etiam usus similiter Lucretius. Scio, Giffanium iis in locis scribere *endo*. Nec inficior, sic etiam veteres dixisse. Sed illud nego, sic solum dixisse. Nam & nostri, & multi aliorum MSSi, omnino habent *indu*; aliqui verò *inde*: quod manifestè ex *indu* corruptum. Glossæ, *Indu, eis. Indu, eis, èr, èr, èr*. Ac in multis etiam compositis remansit: ut, *indigeo*, pro *inegeo*, *industrius* pro *instruus*, *indoles* pro *inoles*. Sic *induperator* & *enduperator*, pro *imperator*: *indugredi* & *endogredi*, pro *ingredi*. Sed de his plura in Originum libris.

Nenu quoque, quo vetères usi pro *non*, corripit V. Lucretius lib. III:

At contra lapidum conlectum, spiclorumque

Nenu potest.

Et lib. IV, juxta emendationem Lambini, cui & Giffanius assentit:

Nenu queunt rapidi contrâ constare leones.

Etiam Nonius citat ex Lucillii fat. xxx:

Sed tamen hoc dicas, quid est, si nenu molestum est.

Vbi alii legunt, *quid hoc est* (nam hoc antiquis breve) alii *quid id est*, alii *quicquid* 'st. Vt cunque id est, *nenu*, corripitur. Nisi *nenu* iis malis locis. Sed in optimis membranâ nostris semper est *nenu*. Ac MSSi etiam Nonii codd. V habent: sed in priori per diphthongum *nanu*, vel *nænum*. Similiterque Iunianus Majus, ut de aliis taceam.

C A P V T X X I X.

De terminatis in C, & D. Hic provocabulum semper corripit: fac semper produci.

Giffanii sententia in pluribus rejecta.

VIdimus de iis, quæ in vocalem exeunt. Sequuntur, quæ consonante terminantur. Ea volunt esse brevia, præter nomina in AS, & ES; quæ longa sunt. Struices autem concinnant exceptionum: nec sic tamen eorum fidere præceptis licet. Itaque ordine quædam dicam de singulis consonantibus: nec excidam à lineâ, quam ipse duxi.

Lac malè ajunt corripì, quia sit à *lacio*. Est enim κατ' ἀποκοπῆν à *lacte*, qui vetus nominativus. Vnde Appulejus in VIIII: *Haberetne venui lacte*. *Lacte* autem δὸν ἔ γάλακτος κατ' ἀφαίρεσιν. Et quid multis opus, cum producat Q. Serenus Sammonicus cap. LXIII, quod de venenis:

Lac asine, placidæque bovis prodesse loquuntur.

Qui verò corripì ajunt, auctorem laudare possunt neminem.

Hic adverbium longum est: quippe *i* prope sonabat, ut EI diphthongus. Vnde & in antiquis monumentis HEIC invenias. Quod prope jam ante duo secula notatum Laurentio Vallenfi notis in Matthæum. Dispar ratio provocabuli HIC, quod semper breve est. Binis quidem locis à Marone manifestè corripitur, ut observant Probus, & Charisius. Vnus est Æn. VI.

Hic vir, hic est, tibi quem promitti scipius audis,

Augustus Cæsar. Alter IV Æn.

Solus hic inflexit sensus, animumque labantem

Impulit.

Quod verò ad loca, quibus producit, iis cras-

sum ac duplicem habuit sonum; ut indicant hæc verba Marii Victorini †: † lib. I, cap. 42
Consideranda ergo est in his duntaxat pronominiibus natura C literæ, quod crassum ^{distulibus.}

quodammodo, & quasi geminum sonum reddat. Itaque Val. Probus disertim ait, C in his esse literam duplicem. Nam, cum mutas enumerasset, subdit*: * lib. I, cap. 3.

Hæc omnes præter C in oratione positæ simplices sunt; quoniam C litera duplex in solis duntaxat pronominiibus invenitur, & una pro duabus consonantibus cedit, quoniam crassum sonum reddit, ac duplicem. Audiamus & Martianū Capellam lib. III, cap. de natura syllabarum: *Duplices sunt X, & Z: aliquando I, & C fieri possunt duplices: ut si I inter vocales sit: ut, ajo, Troja. Item C. ut, Hoc erat alma parens.* Eadem de re sic Priscianus lib. XIII: *Vocali quoque sequente E ablatà per synalapham, manentibus duabus CC, solebant producere HOCC: ut, Virgilius in Æneid. II.*

Hoc erat alma parens, quod me per tela, per ignes,

Eripis.

Sed scriptorum negligentia prætermisit unum C. Hæc

Priscianus, eademque planè est sententia Velii Longi lib. de Orthographiâ. Ex horum judicio *Hicc* five *hicce* longum est: at *hic* semper breve est, idèmq; de hoc dictum velim.

Nam scripserat Maro:

Hoc illud, germana, fuit.

At simplici C corripitur. Non jam ei probando adferam è Lucillii lib. xxx †:

Sed tamen hoc dicas, quid hoc est, si nenu molestum est.

† apud Nenu, ra
Nenu.

Prout citat Scaliger notis in Varr. lib. II de R. R. †. Nam in vet. † p. 223.

edit. est. *quid est, nenu molestum est* : vel, *si nenu quidem molestum est* : quomodo etiam citat Iunianus Majus. Nec dubito, quin *quidem* sit corruptum ex *quid est*. Quomodo & in codd. quibusdam legi dicebam. Vt ex vestigiis veteris lectionis nihil aliud exculpi possit, quam istoc :

Sed tamen hoc dicas, quid est, si nenu molestum est ?

Metro autem consulitur, non solum si scribatur *quid hoc est*, sed etiam, *quidnam est*. Validius illud auctoris Ithyphallici :

Et vos hoc ipsum, quod minus est, inuitat.

Et hoc incerti, sed veteris poetae ad Sancum Semipatrem * :

Propter hoc atque aliis donis des cuncta roganti.

Volunt & ex eo firmare, quod in composito *hodie* corripiatur. Sed de simplici istic locus est. Nam *hodie* est ab ablativo *hoc*, qui extra compositionem est focus.

Fac semper producitur : ut apud Plautum Amphitr. Act. IIT, Sc. III.

Nunc tu diuine fac huc assis Sasia.

Et Ovid. I de Arte :

Hos fac Armenios, haec est Danacia Persis.

Prout est etiam in antiquiss. edit. ac membranis nostris.

Item primo de Remedio Amoris :

Durius incedit, fac ambulet.

Vbi in Aldina est *face ut ambulet*. Sed contra fidem libb. vet. etiam Venetae anni MDCCCLXXXVI : ubi clare, *fac ambulet*. Quibus vero locis corripitur creditur : iis, (ut longè ante Iulium Scaligerum Sulpicius Verulanus annotavit) *face* scriptum fuit : ut apud Nasonem I Fast.

Iane, face aeternos pacem pacisque ministros.

Et alibi saepe. Improbatur sententia haec Giffanio, at nullà de causà. Nam cur magis *face* refugissent, quam *edice* : quo, ut Diomedes quoque observat in primo, Maro ipse usus in XI :

Tu Voluse armari Volscorum edice maniplis.

Multi particulam *sic* ancipiti esse intervallo existimant : quos secutus Lipsius in Diva Aspricollis cap. v : ubi corripit. Decepit eos, quod vulgo apud Martialem lib. II, epigr. XLIV legeretur :

Et secum, sic ut audiam, susurrat.

Cum dubium non sit, quin rectè nunc in optimis quibusque codd. edatur, *sed ut audiam*. Item alter Lucilii apud Lactantium lib. IV. Div. Inst. cap. III,

Iani, Quirini pater, sic hoc dicatur ad unum.

Quomodo etiam à Xysto Betuleio editum est. Vbi in illa Michaelis Thomafii legitur, *nomen dicatur ad unum*. Vnde Franciscus Duza corrigebat,

bat, *omnes dicantur ad unum* : vel (si illa Iovis in Deum concilio verba sunt) *omnes dicantur ad unum*. Giffanius verò alio pugnat argumento. Nam ut breve esse comprobet, non classicum adducit scriptorem : sed Prudentii illud lib. I in Symmachum :

Vtque Deum sortes sic Apollinis antra dederunt

Consilium.

Ita loci hi concipiuntur in vet. membran. Verum majoris apud nos ponderis esse debet, cum aliorum, tum imprimis Maronis autoritas, qui ter versu eodem producit in tertio magni operis :

Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat.

Ad à Lucretio produci, suspicatur idem Giffanius, eò quòd in codicibus quibusdam lib. I. legere fit : *Constet an immensum pateat ad usque profundam*. Prò quo Petrus Candidus in Florentina, quam recensuit, rescribit, *patescat ad usque profundum*. Sed rectum est, quod in vet. nostris, & aliorum membran. legitur, *vastique profundum* : vel, si usque placet retinere, non improbem emendationem Lambini legentis, *vel ad usque profundum*.

Idem Giffanius suspicatur D interdum elidi : ut lib. I ejusdem Lucretii :

Quando aliud ex alio reficit natura.

Item :

Sic aliud ex alio per te tunc ipse videre.

Et aliquot aliis in locis : quibus in membran. nostris constanter *aliud* invenimus. De quo nos in Originum libris. Sed ut *aliud* retineamus, nihil prohibet, quo minus *aliud* disyllabum fit, non quidem ob elisionem consonæ, sed vocalis : quomodo lib. IV, ait idem poëta,

Vt quod aliis cibus est, aliis fuit acre venenum.

Et lib. VI :

Nam quod aliis dederat, vitales luminis auræ.

CAPVT XXX.

De desinentibus in L, M, N, P, R. Theodosii ævo, & proximis seculis, composita à par corrivere solent. Avianus, cujus habemus *Æsopicarum fabellarum librum*, aliis est ab Rufo Festo Arieno, Aratorum, & Dionysii interprete.

IN L corripuntur. Ut Hannibal. Ennius :

Hannibal audaci dum pectore me debortatur.

Juvenal. lib. III, sat. I :

Quaque die miserum dirus caput Hannibal implet.

Excipiunt aliqui nihil, propter hoc Nafonis lib. I de Ponto eleg. I :

Morte nihil opus est, nihil Icarotide telâ.

Et VII Metam. fab. XXVI :

In superis opis esse nihil; at in cæcis ingens

Murmur erat.

Sed hic id tribuero cæsurae. Nil verò producitur quidem, sed ob cæsin.
Sal potius excipi oportuit. Nam Statii est *IV Sylvarum* :

Non sal, oxyporumve, caseusve.

Nec enim id ævi poetæ ab trochæo phalæcius inchoabant : ut superius
 quoque dictum nobis. Similiter usus Aufonius ep. LXXXV :

Sal, oleum, panis, mel, piper, herba, novem.

* cap. de syllabis
 natural.

Valerius Probus lib. I. Gramm. Infit * . scribit , *L præcedente O literâ*
longam esse : ut Sol. De *Sol* rectè : quod producent Maro , Naso , alii. Sed
 quod *O* ante *L* semper putat porrectum, id aliter est. Scio, & Aldum pu-
 tasse, iccirco *pol* produci. Sed Catulli est in hortorum custodem † :

† carm. 20.

Velim pol, inquis ; at pol ecce villicus

† lib. I. Annal.

Venit.

Ennius † apud Macrobi. lib. VI :

Nec pol homo quisquam faciet impune animatus.

Ita legendum, non faciet jam, ut quidam corrigunt, offensi quantitate e-
 jus syllabæ, quæ hephthemimerim facit.

Mel corripitur, quia est ex μέλι. Ovidius :

Quis mel Aristæo, quis Baccho vîna Falerna.

Similiter Vespæ versificator versibus, quibus coquus & pistor decra-
 tant sub iudice Vulcano :

Scribere majus opus, & dulcia carmina quero.

Nec mel erit solum : aliquid quoque juris habebit.

Vbi vel ἐκ μέλιτι neglexit, vel scribendum : *Nec solum mel erit ; vel, at ali-*
quid ; aut, aut aliquid.

Par ratio in *fel*. Serenus Sammonicus :

Sive fel insinum tepesactâ dilue lymphâ.

Et Venantius de Passione Domini :

Sputa, flagella, oblamys, fel, acetum, lancea, clavi.

* apud Non. in
 famul.
 † vers. 1049.

Etiam Oscum famul profamulus Ennius in VIII corripit * : & ejus ex-
 emplo Lucretius lib. III † .

M olim non abforbebatur, eratque breve : ut patet ex multis Lucretii
 locis, aliosque inter istoc lib. IV :

Eicit enim sulci rectâ regione viâque

Vomerem, atque locis avertit feminis ictum.

Dixitque similiter Ennius * Annal. X.

Insignita ferè tum millia militum octo.

Lucillius item apud Donatum in Terent.

Nequem in arce bovem discerpsi magnificè inquir.

Nam ita in manuscriptis legi, autor Faërnus, non uti in vulgatis edit.
 invenitur : *Ne in arce bovem* &c. Idem Lucillius apud Charisium lib. I.

* apud Priscia-
 num lib. I, cap.
 de numero &
 affinitate litera-
 rum.

Irritata canes, quàm homo, quod plenius dicit.

Nisi malis, quod, homo quam; quomodo citat Donatus in Adelph.
Act. II, Sc. IV. Horum exemplo dixeris:

Terram aquæ miscere, hominisque imponere vocem.

Quomodo, ordine, & proprietate vocum servatâ, transtuleris illud
Hesiodi ἐν ἔργοις: *Τῆσαν ἴδες φέρειν, ἐν δ' ἄνδρ' ὄρεσσιν ἴμεν ἀνδρῶν.*

Fortasse aliquis existimet, posse etiam produci, quia Propertius dicat
lib. II, Eleg. xxxi i:

Hæc eadem ante illam impune & Lesbiam fecit.

Ac Ovid. lib. II Am. el. I.

In manibusque Iovem, & cum Iove fulmen habebam.

Sed hæc cæsurae tribuenda. Extra quam M semper est breve. Etiam
in compositione: ut indicat hoc Iuvenalis sat. IX.

Quo te circumagas? quæ prima, aut ultima ponas?

Cùm à longis in N excipiunt vident, nihil causæ fuit, cur omitterent
ain, egon, satir, similiaque.

An produci Aufonio, probant hoc de Capua:

*Æmula tunc. Fidei memor, an infida Senatum
Sperneret.*

Sed melioribus in libris est *anne*.

In P unum est *volup*, quod Ennius producit apud Gellium lib. XII, cap.
IV. Est verò id per apocopen ex *volupe*.

Inclinatâ Latinitate multi composita à *par* corripere solent. Aufonius
carmine de Ternario: *Tris primus par impar habet, mediumque: sed ipse &c.*
Martianus Capella lib. VI.

Omnia compar habet paribus sub legibus ordo.

Prudentius in Hamartigenia:

Liber utrique animus, sed dispar utrique voluntas.

Et adversus Symmach.

Succumbit Phrygia coitus fuit impar utrique.

Similitérque Avianus, prout etiam in membranis nostris vocatur, qui
vulgo Avienus, unde creditum est, eundem esse Rufo Festo Avieno; cuius
περὶ εὐρυνοῦ, & Aratea habemus, & carmen Iambicum de oris maritimis:
ac fortasse is est, quem loquentem inducit Macrobius. Cæterùm versus
Aviani, quem dixi, est fab. VII I.

Dispar erat fragili, & solidæ concordia motus.

Quorû fortasse exemplo *par* etiam corripit Petrarcha lib. VI I Africæ:

Asi alium timuisse par est ab origine rerum.

Sed classici illi, & *par*, & ejus composita, semper producebant. Catul-
lus ad Lesbiam:

Ille mi par esse Deo videtur.

Similiter

Similiter Lucretius, & Ætne scriptor, item Horatius, qui & *impar* & *dispar* producit. Loca jam pervulgata sunt.
Nar non minus producitur, quam *Lar*, aut *par*: ut è Virgilio constat.
Cor breve est Tullio, qui Homeri versum sic reddit in tertio Tuscul.
 Quæst.

Ipse sum cor edens, hominum vestigia vitans.

Ovidius lib. v Trist. Eleg. viii.

Molle cor ad timidus sic habet ille procer.

Similiter lib. i de Ponto, eleg. iv. ad Rufinum, & lib. v Metam. Fab. vi. ac Martialis etiam lib. x, epigr. xv. de Apro: ac Aufonius quoque epigrammate istoc,

Qui reminisco putat se dicere posse Latine,

Hic tibi co dicit, legeret cor, si cor haberet.

Vnus est locus Nasonis epist. Sapphus, ubi produci viderur:

Molle meum levibus cor est violabile telis.

Sic enim MSSi, etiam vetus editio Veneta Bernardini Novariensis anni MDCCCXXXVI, item Aldina. Ex quo Aldus quoque anceps videtur statuisse. Sed non displicet Micylli & aliorum emendatio:

Molle meum, levibusque cor est violabile telis.

CAPVT XXXI.

De in S desinentibus. Error Valerii Probi, & alius Baptiste Pii. Tigres mire posteriorum corripere Ovidio. Foris, & gratis, ultimam habere porreitam. De ultima in possis, & velis. De subjun. Troi presentis & futuris Ris producentibus Probus probatur. Bis posterioribus longum. Sidonii geminus error in modulo vocis pronepos. Aldi lapsus. Cur genitivus & pluralis nominum quæritæ in VS sit longus. Falli, qui putant domus Ovidio corripi in plurali. Dissessum ab Alciato, qui negat posteriorem in palus Horatio esse brevem.

Venio ad exeuntia in S. A longis in AS *anas* excipere debuerunt. Nam Petronii est,

Et pictus anas enovata pennis.

Ceres corripit Boeth. lib. iiii, metr. i.

Vt nova fruge gravis Ceres erat.

Est versus ithyphallicus, tribus dactylis, & pyrrichio constans. Sed antiquiores constanter producunt. Maro i Georg.

--- Neque illum

Flava Ceres alto nequicquam spectat Olympo.

Et ne cæsura id tribuas, Martialis est scazon iste lib. iiii, epigr. lviii.
Hic facta

Hic facta premittitur angulo Ceres omni.

Abies quoque producitur. Virgil. Ecl. VIII:

Populus in fluvio, abies in montibus altis.

Id cæsura tribui poterat, si uspiam corripere. Idem judicandum de aries, & paries. Sanè & Horatii est lib. III, od. XXVI:

Barbiton hic paries habebit.

Composita à pes corripit Aufonius Carm. de Ternario:

Qui bipes, & quadrupes, foret, & tripes, omnia solus.

Et Prudentius in Apotheosi:

*Non recipit natura hominis, modo quadrupes ille
Non fit.*

Probus quoque in Catholicis disertim scribit, pes, & ex eo composita, ut alipes, & sonipes, esse breviter. Sed tutius ea extendas; ut sonipes producit Maro in IV, & Lucanus in I; quadrupes idem Maro in X; tripes Horatius sat. III, lib. I; idque, ne faciliè cæsura tribuas, in sexto pede:

— *Modo fit mihi mensa tripes, &*

Concha salis piri.

Imò, quicquid dicat Probus, nusquam pes corripitur: producitur autem à Festo Avieno in Arateis,

De super Aurigæ dexter pes imminet astro.

Et Propertio lib. II, el. VI.

Quæ nunquam supra pes inimicus eat.

Atque adeò Marone ipso III Georg.

Pes etiam, & camuris hirtæ sub cornibus aures.

Objectant, saltè in composito corripit à Marone ipso; ut cujus sit in IV Æn.

Acer, anhelanti similis, quem præpes ab Ida.

Quomodo & perpes corripit Prosper epigr. XI:

In Christo quorum gloria perpes erit.

Sed duo hæc aliunde, quàm à pes, esse, in Originum libris ostendimus.

Es ab edo producitur: sed à sum corripitur; quamquam hoc anceps esse dicat Baptista Pius in annot. poster. cap. CL. Probare autem id conatur duobus locis. Prior est Propertii lib. II, el. XII.

Quid tibi jucundum siccis habitare medullis?

Si puer es, alio trahice tota.

Alter est Valerii Flacci lib. VII.

--- *Tu supplice digno*

Dignior es. & fama meis jam peria venenis.

Sed corrupti codices traxere eum in errorem. In Propertii enim loco, tum pro es legendum est, quomodo jam Pii ætate in antiquissimâ Rhe-

gienti excusum fuit: tum pro *puer* scribendum *pudor*, uti in veteri Aldina, atque in emendationibus editionibus legitur. Itaque locus hic geminus fuerit isti ejusdem poetæ lib. I, el. IX.

Quare, si pudor est, quamprimum errata fatere.

Valerii Flacci locus ita in utraq; Carrionis editione concipitur:

--- Tu laude nova, tu supplice digno

Dignior. Est & fama micis jam parta venenis.

Atque ut horum neutrum esset, cæsuræ id potiùs tribui deberet, quàm syllaba propterea ancipiti statueretur intervallo.

Accusativi plurales producuntur, si vel Latini sint, ut *urbes*, vel Græci contracti: ut *Tralles*. Mirum verò Ovidium dicere epistolâ Ariadnes:

Quis scit, an hæc se vas insula tigres habet?

Nam Græcè sit *τιγριδας, τριγριδας, & τριγεις*. Vnde quidam duriuscule, & invitis MSSis rescribunt, *tigridas insula habet*.

E terminatis in IS producuntur *foris*, & *gratis*, adverbia: in quo etiam se deceptum agnoscit P. Melissus, epistolâ ad H. Stephanum à Goldasto editâ.

Longa quoque sunt, quæ alias per diphthongum EI scribuntur; ut *quis, tris, omnis*.

Cum excipiunt, *vis, sis, velis, possis*, peccant eo, quòd *possis* addunt. Nam dicendum erat, *vis, sis, velis, cum suis compositis*: ut à *vis* sunt *marvis*, & *quamvis*. A *sis* sunt *adsis, obsis, possis*, & alia. *Passum* enim est ex *patris sum*. A *velis* sunt *malis*, & *nolis*. Quorum illud est ex *mavelis*, pro *magis velis*: hoc autem ex *nevelis*, sive *nevelis*. Imò & *possis* interdum corripitur. Juvenalis sat. v:

Tam jejuna fames, cum possis honestius illic,

Et tremere, & sordes farris mordere canini?

Nisi *possit* legendum, ut est in MSSo nostro. Despauterius *poscit* malebat. Sed *possis* est in altero MSSo nostro. Sic quoque legit Mancinellus, & edidit Aldus*, ut taceam de editionibus consecutis, etiam optimâ P. Pithæi.

Casparus Barthius lib. XXI II Advers. cap. XIV, ut rarum & insolens observat, quòd Martialis posteriorem in *velis* producat lib. XII I, epigr. xxxv:

Si vitare velis acerba quædam.

Et Aufonius epigr. cxxxiii:

Quæ nosti, meditando velis inolescere menti.

Nam, inquit Barthius, vulgò corripunt. Atqui veteres semper producunt. Ut habenda ratio non sit Avieni: cujus est fab. XXI I I:

Sive decus busti, seu velis esse Deus.

Et si id imitari non dubitarit Beroaldus in Præne B. Virginis:

Vt velis.

Vt velis, utque queas rebus succurrere lapsis.

Producunt I, quæ genitivum formant per is longum: idque non monosyllaba solum, ut *Dis ditis, lis litis*: sed etiam alia, ut *Sammis, Salamis*. Lucilius †:

Sammis in ludo, ac rudibus causis satis asper.

† Apud Gr.
lib. 3. de Orat.

Verba quartæ producunt classici omnes. Quare non imitabimur Christianos corripientes. Vti Sedulium lib. IV operis Paschalis:

--- *En pessima, non tu*

Pervenis ad Christum, sed Christus pervenit ad te.

Similiter Arator lib. II histor. Apost.

E furis ad faciem, futuramque cadavere justis

Quæris habere famem.

Idem *nescis* corripit libro priori:

--- *Nisi diligis, inquit,*

Cernere quem potis es fratrem: quem cernere non est,

Nescis amare Deum.

Imò, si Erythræum audimus in Indice Virgiliano, similiter usus Ovidius. Signat verò versiculum istum epist. Medæ ad Iasonem:

Nescis an exciderint mecum loca, venimus illuc.

Et ita quidem habet quoque editio Veneta anni MDCCCCLXXXVI. Sed in Aldina rectè legitur:

Nescio an exciderint mecum loca: venimus ambo.

Ris rectè in præterito ac futuro subjunctivi corripit, ostendunt hæc poetarum testimonia. Virgil. Æn. VI.

--- *Cum tu supplex in rebus egenis,*

Quas gentes Italium, aut quas non oraveris urbes?

Juvenal. lib. I, sat. III.

Græculus esuriens in cælum. jusseris, ibit.

Idem: --- *Si dixeris æstuo, sudat.*

Horatius in art. poet.

In verbis etiam tenuis cantusque serendis

Dixeris egregie.

In ferm. lib. II, sat. II.

--- *Nam frustra vitæ vitaveris illud,*

Si te aliò præcavum detorseris.

His quidem omnibus locis existimat Aldus, verba in RIS esse futuri, non præteriti temporis. Nempe, ut sic scriberet, fecit, quòd putaret, RIM tantum esse præteriti terminationem, non etiam futuri: quem passivum errorem suo loco refutabimus.

Porro quæritur, num RIS etiam futuri sit porrectum. Qui produci censent, tuentur se istoc Horatii sat. V, lib. II.

M in 2

Audieris

*Audieris hæres. ergo nunc Dama sodalis
Nesquam est. Et fat. I I ejusdem libri :*
Miscueris elixa, simul conchyliis turais.

Quodque apud Ovidium legere fit I Factorum :
Da mihi te placidum, dedaris in carmine vires.

Verùm cæsuræ id hæc locis attribui possit. Validiora fortassis exempla petita è Sapphicis, aut Phalæciis ; ut apud Statium lib. IV Sylv. carmine ad Maximum Iunium :

*Tu tuos parvo memorabis enses,
Quos ad Eo. m. tuleris Orontem.*

Et carmine ult. ejusdem libri :

*Aut cum me dape juveris opimâ,
Exspectes similes & ipse cænas.*

Attamen hæc quidem scrupulum tollunt, quia itidem RIS in cæsuram incidit. At in Sapphico quoque syllabam produci ob cæsuram, ostendit illud Aufonii carm. IX in profess. Burdigal.

Tertius horum mihi non maister.

De Phalæcio idem probatur istoc Statii Papinii lib. IV Sylv. carmine de viâ Domitiani,

Quo non dignior has subit habenas.

Nisi dicere malis, H utrobique obtinere vim consonantis. Ut ut est, non temere extra cæsuram invenieris. At plurima sunt, ubi extra eam corripatur. Indicant illud cum illa, quæ ante artuli, tum vel sola hæc è Martiale. Ejus est lib. I I, epigr. xxx.

Is mihi, dives eris, si caussas egeris, inquit.

Lib. I I I, epigr. v.

Hos tu seu pariter, sive hanc illumve priorem

Videris, hoc dices, Marcus avere jubet.

Et lib. v.

Nec porrexeris ista ; sed teneto.

Lib. VII, epigr. xxxvii :

--- *Quod si fera monstra duorum*

lunxeris, alterius fiet uterque timor.

Et eodem, epigr. I :

Et cum jam satis est, dixeris, ille leget.

Lib. IX, epigr. XLVI.

Videris immensis cum conclamata querelis

Saxa seris, dices, durior ille fuit.

Itaque adfentior Probo, qui in Instit. art. ubi de ultimis verborum agit, syllabam RIS, seu præteriti, seu futuri fit temporis, brevem esse docet.

Bis corripit Naso I Fast.

Constituit menses quinque bis esse suo.

Manilius tamen lib. iv.

Bis undena nocens, & bis duodena nocentes.

Ira editum olim ab Aldo. Sed hodie legitur *Bisque undena*. Fortasse tamen Manilius, qui Theodosiano ævo vixit, priori modo scripserat. Nam & apud Claudianum, qui eadem ætate claruit, in Gigantonachia legas:

Bis æther, bis terra deit.

Vt mittam Aratorem, qui itidem producit. Potior tamen nobis esse debet priorum auctoritas.

Os ossis corripit, colligere est ex ejus composito. Lucretius lib. i. r. r.

Exos & ex sanguine tumidos perfructuat artus.

Pronepos corripit Sidonius Carm. xi. quod est epithalamium Ruricio & Iberiæ dictum. Claudit id his verbis:

--- *Feliciter avum*

Ducite concordales, sint nati, sintque nepotes;

Cernat & in proavo, sibimet quod pronepos optet.

Vbi *bis* peccat. Nam in *pronepos* & ultimam malè corripit, & primam malè producit. Ovid. x Met.

Est Neptunus avus, pronepos ego regis aquarum.

Compos, & impos, quæ Aldus produci putabat, correpta sunt. Ovid. i de Arte:

Insequere, & voti postmodo compos eris.

Ex nominibus quartæ in V S genitivus producitur, ut & totus pluralis. Causa est crasis. Nam primo fuit *fructus, fructus, fructus, fructuem, fructus, fructue, fructues, fructuum, fructibus, fructues* &c. Ex *fructus* autem per crasim est *fructus*, ex *fructues* item *fructus*. Ovidium tamen id neglexisse ajunt; ut qui i Met. fab. iv dicat:

Tum primum subiere domos, domus antra fuerunt,

Et densi fructices, & jun. iæ cortice virgæ.

Sed (quod nec Ciofanus videtur perspexisse) *domus* hîc singulare est; estque simile isti Lucani lib. iv:

Sanguis erant lachrymæ.

At verum est, *palus* produci ab Horatio in arte, quem & imitatus Aonius Palearius lib. ii divini, coque immortalis carminis, quod fecit de animorum immortalitate. Neque ignoro, Alciatum scribere lib. ix *æpæ*. juris, cap. iv, *palus* in metiendo *plus* dici debere; quomodo *meum, tuum, suum*, aliaque apud Comicos fiunt monosyllaba. Verùm de A in *palus* absorbendo, metuo ne inveniunt assensorem ex iis, quibus corculis esse datum est. Quemadmodum nec ii, qui S dicunt elidi: ut *falcibus* pro *falcibus*. Tellus corripit Martianus Capella lib. vi de nuptiis philolog.

Inerrivata marmore tellus orat.

Sed

Sed hoc imitandum non est. Seculo condonandum potius, multoque magis Bernardo, quando ait:

Est ibi pax, pietas, bonitas, lux, virtus, honestas.

CAPVT XXXII.

In T desinentia Ennii ævo communia fuisse. Canterus refellit. Præterita synopen passa à chasticis semper corripi. Ab Erythro receditur.

Verba in T apud præfatos fuere ancipitis intervalli: ut cum Martianus Capella autor est, tum varia variorum evincunt loca. Livius Andronicus in Odyssæâ *:

* apud Trifolian.
lib. 8.

Cum socios nostros mandisset impiis Cyclops.

‡ apud Cic.
lib. 1 de Divin.
‡ apud Priscianum in 9. l. 10.
Dicit legit infirmitate causa.
Sed hinc movetur, & cura necessitatem.

Ennius lib. 1.

Omnes † cura viris, uter esset Induperator.

Item lib. XIV:

Infit †, ó cives, quæ me fortuna ferox sic

Contudit?

Item lib. XVII:

*It * eques, & plausu cæca concutit ungula terram.*

Ac censet Guiljelmus Canterus lib. v Var. Lect. cap. XII, similiter Horatium dixisse od. XXI II, lib. 1.

Vitar hipuleo me similis Chloc.

Quomodo se reperisse ait in cod. MSo. Ac putat, pro se facere, quòd postea etiam in eadem persona sequatur,

Et corde, & genibus tremis.

Sed fallitur. Nam *vitas* ad Chloen: *tremis* ad hinnulum, non Chloen, pertinet. Nec solent posteriores poetæ, corripiendo T, priorum imitari licentiam. Quin penitus eam improbarunt: unde Valerius Probus † scribere non dubitat, omnia T litera terminata habere novissimam syllabam brevem. Objiciunt Ovidii illud lib. 1 Trist. eleg. x:

‡ lib. 1, cap. de syllabis naturalibus.

Dardanumque petit auctoris nomen habentem.

Et hoc Papinii lib. IV Sylv. carm. de via Domitiani:

Quo non dignior has subit habenas.

Sed utrobique id cæsura tribuere licet. Ac in phalæcio videri etiam possit, H locum subire consonantis. Casp. Barthius Advers. lib. XXI II, cap. XIV, ait, observatione hoc dignum esse, quòd Aufonius T literam produxerit. Cui rei firmandæ adfert hoc ex epigr. LXXII:

Falsum convicit illico aruspicum.

Atque addit, Martialem, poetam, ut ait, minimè licentiosum, similiter dicere lib. X, epigr. LX:

Inva trium petit à Cæsare discipulorum.

Sed & ista tribui debent cæsura. Nec ignoro, multis persuasum esse, præterita

præterita per syncopen facta posse produci. Verùm pullato ea circulo, ut mihi quidem videtur, digna est sententia. Nam qui paullo sit naris e-munctoris, facîle illud videbit, quæ loca adferunt, esse ejusmodi, ut pro-ductio syllabæ tribuenda sit cæsura. Ut illo Horatii I Serm. Sat. IX:

--- *Vt iniquæ mentis asellus,*

Cum gravius dorso subiit onus.

Ovid. III Met. fab. VII:

--- *Pro fontibus ille, lacuque,*

Interiit: at vos pro fama vincite vestra.

Item IV Met. fab. XVIII:

Ardens in nubes abiit, ut in æquore summa

Umbra viri visa est.

Ejusdem est lib. IX Met. fab. XI.

Non adiit apie, nec legit idonea, credo,

Tempora; nec petiit horamque vacantem.

Et Factor. IV:

Nox abiit, oriturque Aurora, Palilia poscor.

Et de Ponto lib. I, cl. IV:

Thessalicamque adiit hospes Achillis humum.

Et eleg. V.

Illo quod subiit Æsone natus opus.

At extra cæsura T in præteritis syncopen passis semper corripitur.

Virgil. Æn. VIII.

Tybris eâ sturviu, quam longa est, nocte rumentem

Leniit, & tacitâ resluens ita substitit undâ.

Et eodem:

Reddidit una bovm vocem; v. istoque sub antro

Mugit, & Caci spem custodita fefellit.

Loquor autem de præteritis, in quibus solum V extritum est. Nam si duo I in unum contrahantur, rectius T producitur ob crasin. Maro lib. IX.

Dum trepidant, ita hasta T. igo per tempus utrumque.

Vbi si pro it positum est. Plurimum autem etiam in talibus concurrat cæsura. Idem eodem libro:

Aneas urbe & sociis & classe relicta,

Sceptra Palatini, sedemque petit Eu. melvi.

Nam quamquam Politianum oppugnet Erythræus, quod Miscellaneorum cap. LXXI, *τὸ συζωοῦν* petit, pro *petiit*, poni dixerit: ac jam olim quidam putarint, *petit* esse temporis præsentis. (Comminianus sanè apud Chastifium lib. IV affirmat, aphæresin esse temporis) tamen magis placet eorum sententia,

sententia, qui cum Politiano pro *petioit* poni ajunt: idque eo impensius, quod Ovidius similiter utatur lib. I Tristium, eleg. IX. Apponam & ea, quæ antecedit proximè.

*Hac dominum tenuis est illa secuta suum.
Nam mihi Bistonios placuit pede carpere campos:
Hellepontiacas illa reliquit aquas.
Dardaniamque petit auctoris nomen habentem.*

Imò & apud Pedonem Albinovanum in elegiâ de morte Drusi itidem abit pro *abrois* legitimus:

--- *Victoria parva est,
Auctor abit operis, sed tamen existat opus.*

Non tamen assentiri possum de altero Virgiliti loco, quo præterita istiusmodi adstruuntur eunt. Quippe adducunt è I I I ÆN. *Fumat Neptunia Troja*, ubi *fumat* poni pro *fumavit*, eoque posteriorem circumflecti voluit Probus. Nempe præstantissimus Grammaticus, quia *cecidi* antecesserat, suspicatus est *fumat* debere ejusdem statui temporis. Verum non conjungi semper similia tempora, suo loco ostendemus. Quod verò ad Maronis locum, in quo *petit* pro *petiit* poni dicebamus; quamquam quod posterior producitur, crasi quoque tribui possit; rectius tamen adscribitur cæsura: cum eodem modo dixerit idem Georg. II.

*Huc pater ô Lenæe, tuis hic omnia plena
Muneribus: tibi pampineo gravidus autumnus
Floreit ager.*

Par ratio in præteritis aliis syncopen passis.

Nam ut apud Juvenalem est sat. VI:

*Magnus crois obit, & formidatus Othoni:
ita eople pede fit extremo quinto Æneid.
Nusquam amittebat, oculisque sub astra tenebat.*

Et Æneidos X:

Nam tibi, Thymbre, caput Euandrius abstulit ensis.

Nec id in T magis, quam cæteris locum habet. Omnia sanè in R, aut S desinentia, similiter cæsura beneficio produci posse, liquet ex his, quæ diximus, cum de syllabis positione longis tractaremus. Atque hæc de ultimis syllabis in Latinis.

CAPVT XXXIII.

De modulo primæ mediæque syllabæ in Græcis. *Aurati* αὐράτου. *Aratoris*, & *Sidonii* in Græcis negligentia. *Lupi Ferrariensis* in talibus ignorantia. *Hyginus* leviter correctus. *Error Quinliani Stoe*, ac *Pontani*, & *geminus Servii*. *Crepidæ origo*.

origo. Hectōris, mediā porrectā. Cur prima in prologus, & Proserpina, producatū, inq; propino sit anceps. Arcopagus penultimam corripere. B. Augustini ἀμάρτυμα: item Calepini. Penultimam in harpago cerripi: produci in archiater, Homeromastigis. Aurati σφάλμα. In Græcis interdum Latini accentiater, Homeromastigis. Aurati σφάλμα. In Græcis interdum Latini accentiater magis, quam quantitatē attendunt. Ex diphthongo E I nonnunquam tollitur altera vocalis, ut syllaba fiat brevis. Ios. Scaligeri in Casullo conjectura expenditur.

Fortasse autem manca mutilaque hæc opera nostra videatur, quia in canonibus metricis silentium nobis de Græcis nominibus fuit; ut utroque sciremus, maximum eorum esse usum in poematis Latinis. Sed enim consulto id factum, quia putaremus, fatius esse, ut deinceps separatim de Græcis agamus, quam si à singulis canonibus Græca quædam exciperemus. Generalia enim generatim tradi debent. Quare seorsim nunc illud ostendemus; seu primas, seu medias, seu ultimas syllabas spectemus, corripi eas, quæ Græcè per E, vel O scribuntur; produci verò, quæ per H, vel Ω, efferuntur. Ita porrecta est tertia in *Arithmetica*, quia Græcè est Αεσδωμίν. Quod non attendit doctissimus poeta Ioannes Auratus, carmine quod Eliæ Vineti Logistica præfixit:

Huic & Arithmeticae ferrivipis arte lyræ.

Sed iuniores mittere malo. *Paracletus*, quia Græcè est παρακλήσεις, in penultima habet E longum: et si hymnographus ecclesiasticus, Græcum secutus accentum (de quo post dicam) corripuerit: cui alter vulgò error acceditur, quod per I *paracletum* dicant. Itidem longa est secunda in *Psalterium*, quia Græcè est ψαλτήριον. Vnde Maro sive alius in Ciri:

Non arguta sonant tenui psalterii chorda.

Cave igitur fallat illud Aratoris in præfatione operis sui ad Vigilium Papam:

Psalterium lyrici composuere pedes.

Longa quoque penultima in *hydrosis*: quia Græcè est ὑδρωσις. Horatius lib. I, epist. II.

Si nolis sanus, cures hydropticus.

Item in *antiphona*, cum sit à ζωή. Vnde & *phonæus*, quod malè corripit Sidonius lib. IV; epist. XI. carm. in mortem Claudiani:

Esiliorum hic moderatæ, & phonæus.

Nec movere debet, quòd Savaro ad eum locum ex vet. gloss. citat, *ερωονδε, vocalis*. Nam ερωονδε legendum. Sunt talia quidem cultioribus nunc ingeniis notissima: at non item ea notitia barbaris illis seculis. Sanè ante annos prope octingentos, temporibus Caroli Calvi, dubitatum, quanta esset penultima in *bibliotheca*. Quali non esset Græcè βιβλιοθηκη. Consultus

Consultus super eo Lupus Abbas Ferrariensis, ut liquet ex epistola ejus xx, quæ ad Alcuinum. Sed Lupus, cum Græcè nesciret, non aliunde id proba-

* lib. 14, pp. 188. tum it, quàm illo Martialis * de Livio :

Quem meæ nec totum bibliotheca capit.

Itraque idem censet, *statera* penultimam corripere, quia apud Alcuinum legitur :

Non tibi sit modus (leg. modius) duplex, nec statera duplex.

Quasi non rectus Latinorum sit ex Græco accusativo $\epsilon\alpha\delta\eta\mu\alpha$. Idem Lupus, et si Aurelius Prudentius secundam in *blasphemus* producat, eam tamen corripit censet. Nam inquit, *Græcus quidam Græcos blasphemus dicere correpta penultimâ mihi constanter asseruit, & ipsum Einhardus noster adstruxit.* Græculus iste, metricæ artis ignarus, nescivit distinguere inter accentum, & modulum. Græcè enim est $\beta\lambda\alpha\sigma\phi\eta\mu\omicron\varsigma$.

Addam unum alterumque, in quibus etiam doctiores video hærcere. Ut quando confundunt *Thetis*, & *Tethys* : quæ Græcè scribuntur, $\Theta\epsilon\tau\iota\varsigma$, & $\tau\eta\tau\upsilon\varsigma$. Illud igitur Pyrrichius est, hoc trochæus. Aliter ubi leguntur, locus est corruptus. Vti apud Hyginum Fab. CLXXVI : ubi citat hæc incerti poetæ in Creticis :

*Tuque Lycaonia nutatæ semine nymphæ,
Quam gelido raptam de vertice Nonacrinæ
Oceano prohibet semper se tingere Thetis,
Ansa sua quæ sit quondam succumbere alymnæ.*

Quomodo versus isti non solum apud Hyginum leguntur ; sed etiam citantur à doctissimo Fulvio Ursino in Virgilio cū Græcis collato †. Sed ex his, quæ diximus, liquet pro *Thetis*, *Tethys* scribi debere.

Similis error eorum, qui secundam corripit in *Thermodontis* putant. Est enim Græcè $\Theta\epsilon\rho\mu\acute{\omicron}\delta\omicron\upsilon\tau\omicron\varsigma$: ut apud Apollonium in secundo Argon.

--- $\text{--- \text{Επὶ δὲ \text{ῥ}εῖμα \text{Θερμῶδοντος.}}$

Virgil. xi Æn.

Quales Threiciæ cùm flumina Thermontis

Puñant.

Nam quod Quinctianus Stoa, & Pontanus lib. II de adspiratione, *Thermodontis* legunt, id ferri nequit. Quippe dum versum fugiunt spondiacum, sede quinctâ ignari ponunt antibacchium. Et sane Latinis quoque *mo* in *Thermodon* produci, indicat illud Ovidii lib. IV de Ponto, eleg. x :

Et tu semine Thermodon cognite turbe.

Item hoc Sillii Italici in VIII :

Persitrapit, & tellus, & Amazonius Thermodon.

Ac similiter Priscianus in Periegesi :

Inter Amazonidas Thermodon, Martius armis.

Quare & *Thermodontiacus* Statio Papinio sex tantum syllabarum est,
lib. I. Sylvarum Carm. VI.

Thermodontiacas calere turmas.

Non audiendus igitur Servius, cum in XI Æn. scribit, plenum esse *Thermodoon*; sed, κατὰ συνήθειαν, *Thermodon* fieri. Nec enim locum hactenus reperi, ubi secunda necessario corripitur. Nam ubicunque *Thermodoon*, vel *Thermodontiacus* legi ajunt, constabit metrum etiam syllabâ ejectâ. Quibus præter eos, quos dixi, & illa refelluntur, quæ in contrarium ait Ludovicus Carrio Castigat. in Valerii Flacci Argonaut. lib. IV, vers. 1001.

Quædam etiam apud Latinos ancipitis sunt intervalli, eo quod bifariam scribantur apud Græcos. Ita communem habent priorem *Eos*, & *Eois*, quia Græcè dicitur εἶος, & ἰῶος. Quod Servius (at quantus vir) non satis cogitavit: cum sic scribit in II Æn. *Sciendum, quod cum Eois E naturaliter longum habeat, metri necessitate correptum est, propter sequentem vocalem.* Ex in initium XI: Græcè ἰῶος dicitur, quam nos *Auroram* vocamus. *Homerus aut, ποσειδάωνος ἰῶος, quod nomen Latini traxerunt per derivationem, ut dicerent, Et lectus Eois Eivus equis.* Item, *Eois*que acies. Sane, ut etiam supra diximus, in hoc sermone prima syllaba naturaliter longa est: sed cum opus fuerit, corripitur *Eos*, aut licentia nominis proprii, aut quia eam vocalis sequitur. In quo valde Servius fallitur. Nam εἶος pro ἰῶος legas apud Thucydidem, Aristotelem, Xenophontem, aliosque. Similiterque εἶος pro ἰῶος apud Apollonium Rhodium lib. II Argon. atque alios. Sed non raro est, cum in Servio diligentior Græcorum lectio requiri possit.

Interdum tamen Latini non sequuntur quantitatem Græcorum, quasi visum fuerit voces istas facere suas Romanasque. Ita in *crepida* primam corripunt, etsi Græci producant. Gellius lib. XIII, cap. XX: *Crepidas & crepidulas primâ syllabâ correptâ id genus calceamentum appellare, quod Græci κρηπίδας vocant.* Nempe Latini sic extulere, quasi à crepitu foret, quem in gestando edunt. Iidem cum dicerent *hælorem, pictorem*, & similia, etiam *Hælorem* & *Neslorem* pronunciarunt, penultima productâ. Ut Ennius in Iambico istoc,

Hælorem quadrifido curru raptivier.

Item:

Hælores natam de mare j. luvier.

Hæc etiam causa est, cur in *prologus* Comici producant primam. Nam falsum est, quod aliquando sensimus, vocem esse hybridam ex Latino præverbio, & Græco nomine: quamquam hæc quoque in sententiâ fuerit Iosephus Scaliger. Simile huic est *propino*, in quo prima, nunc Græcorum more corripitur; nunc Latinorum more producitur. Nam Martialis est lib. VI, ep. XLIV.

Nemo præinabit Cillio love tibi.

At ejusdem est lib. XII.

Hoc quoque non nihil est, quod propinabis in istis.

Etiam prima in *Proserpina* brevis sit naturà, cum $\chi\psi$ μεταβῆσιν sit ex Περσερίην ubi ex E brevi foret o breve. Et ita usus Horat. lib. II, od. XII II:

Quam penè si ruo regna Proserpine.

At interdum, quasi à *proserpendo* sit, producitur. Vt à Seneca Tragico. I. mò & Marone i Georg. Et hæc de vocalibus naturà brevibus, aut longis.

Par ratio in vocalibus ancipitibus, A, I, Y. Vnde *sarcophagus* penultimam corripit, quia dicitur $\delta\alpha\tau\acute{o}\ \&\ \sigma\alpha\rho\upsilon\alpha\ \phi\alpha\gamma\acute{\epsilon}\nu\ \ast$, ut & Plinius indicat lib.

XXXVI, cap. XVI. Idem nempe modulus ac in $\sigma\alpha\phi\omicron\rho\omicron\phi\alpha\gamma\acute{\epsilon}\nu$ apud Martialem lib. III, epigr. LXXVII:

--- *Vt quid enim Buxce σαφοφαγῆς †?*

Similis ratio in *Arcopagus*, cujus penultimam perperam prope omnes producant, cum sit conflatum ex *Apeos* †, & $\omega\lambda\gamma\omicron\varsigma$ †: quod penultimam corripere certum est. Philippus lib. I *Αρβολογ. εἰς ἀμπέλων*:

*Τίς σὲ σαφῶς δὲ σαρμῶς ἀπίδος ἐξέσπευεν**;

Imposuit vulgo, quod Latinis *pagus* producat priorem, à quo *Arcopagus* dici putavit quoque B. Augustinus, lib. XVI II de Civ. Dei, cap. X. Quippe interpretatur *vicum Marium*, cum *collem* dicere deberet.

Nec recte Ambrosius in Onomastico retulit, penultimam in *harpago* longam esse: cum lib. II, epigr. Automedontis $\epsilonἰς\ ἄρπαγῆς$ penè ultimam habeat correptam. Quin eadem in *harpagandi* voce brevè esse videtur Plauto in Truculento act. I, Sc. Ad fores:

Dum illi agunt quod agunt, ceteri cleptæ lurcantur, vel harpagant.

Est enim Trochaicus. Verum siculum hoc argumentum, quia tria verba postrema, quæ & in Douziacâ habes, in MSSis desiderantur; uti & antiquâ Venetâ Saraceni, & aliis. Vtitur idem hac voce Bacchid. act. IV, sc. Hunc hominem:

Improbis cum improbus sit, harpaget; furibus furetur, quod queat.

Sed obscurior hic quantitas, ob confusos numeros in primis novendecim ejus scenæ versibus, quos inter is, quem proximè attulimus.

Sic *Archiater* penultimam habet porrectam, cum Græce sit $\alpha\rho\tau\eta\rho\varsigma$, vel $\alpha\rho\tau\eta\rho\acute{\varsigma}$: ut apud Lærtium in vita Platonis, ac lib. III *Αρβολογ.*

$\text{καὶ τὸ ἐπὶ τῷ ἄσκληπίου ἔστιν ἰατῆρ σώματος.}$

Ιατῆς quoque semper hanc syllabam habet longam. Vt apud Lucillum lib. II *Αρβολογ.* & alibi.

Malè itidem vulgò penè ultima in *Homeromastugis*, aut *Ciceromastugis*, corripitur solet. Nam $\mu\acute{\alpha}\sigma\tau\upsilon\varsigma$ penultimam in obliquis producere, & Eustathius tradit, & Homeri versus indicant.

Ultima

* ex eo, quod ac poris mortuum dicitur.

† patria, dicitur que, coacta.

† Martius, dicitur.

* Quis te esse dicitur, scilicet tenui eduntur.

† Nam & hinc ortus Asclepius, est medicus Corinthi.

Vltima in *Αρχυτης* semper porrecta, etiam Latinis. Vt in pedariam legem peccet doctissimus Auratus, cum carmine, quod Logisticae Eliae Vineti praemittit, ait :

Archytam & in terris hunc habuisse suis.

Non sententia minus, quam versus constitisset. omissa conjunctione. Nec in Graecis solum Latini hos sequuntur; sed etiam in Hebraeis, & barbaris, quae à Graecis accepimus. Itaque in tetrasyllabo *Ioannes*, quia id Graecis *Ιωαννης*, prima corripitur, secunda est anceps: ut jam olim docuit Ioannes Baptista Pius cap. civ sylloges poster. Annotat.

Saepe etiam Latini magis in Graecis rationem habent accentus, quam quantitatis. Ita Plautus Curculione † semper corripit mediam in *Phaedro* ^{act. i. sc. 5.} *mus*, quia Graece est *φαιδριμος*. Item Aufonio cum alibi *, tum idyll. iv, ^{1. 15. 12.} secunda in *trigonus* brevis est, quod Graece *τριγωνος* :

Per totidem partes trigonorum regula currit.

Secundam quoque in *idolum*, & *poesis*, quae Graece *ειδωλον*, & *ποιησις*, eaepse de causa corripit Prudentius lib. ii in Symmachum. Idemque facit in Psychomachia in voce *eremus*, quia Graece *ερημος*. Eiusque exemplum hymnographus sequitur: uti & junioribus Maffaeus Vegius in Antoniaede. Idem crebrum in vocalibus ancipitibus. Nam *Philippus* primam Plautocorreptam habet: uti & Scaligero observatum lib. ii Aufon. Lect. cap. xxi. Sed imprimis id facere solent posteriores. Atque eapropter Sidonius in *Aratus* corripit secundam: item tertiam in *Euripides*. Nam eius est carm. xxxiii:

Diversas Arato vias cucurrit.

quod rectius produxit Caesar Germanicus (sive is Domitianus, sive alius) Arateorum initio:

Ab Iove principium magno deduxit Aratus Carminis.

Idem Sidonius in laudibus Narbonis:

Cessissent Sophocles, & Euripides.

Et ad Magnum Felicem:

Orchestrae quat alter Euripidis.

At tertiam in *Euripide* corripere Graecos, ex Ionis, Dionysii, & Philemonis in eum epigrammatis constat.

A vocalibus venio ad diphthongos: quomodo quae scribuntur à Graecis, Latinis quoque sunt porrecta. Itaque Rhea, quod Graecis non *ῥην* tantum, sed & *ῥην* (utroque usus Callimachus hymno in Iovem) Latinis etiam nunc corripitur, nunc producit. Corripit Ovidius Factorum iv:

Saepe Rhea quæstæ est toties secunda, nec unquam

Mater: & indoluit fertilitate sua.

Producit Maro vii Æn.

Collis Aventini sylvæ, quem Rhea sacerdos.

Itidem

Idem producantur *Aeneas, Medea, Galatea, Antiochia, Nicia, Nicomedia, e-legia, Darius, Heraclius, Basilus, Eugenius, Alexandria vel Alexandrea, xenodochium, & familia.* Ovidius in *Ibin* :

Vique necatorum Darii fraude secundi.

Claudianus epist. ad Hadrianum :

Darium famulis manibus doluisse peremptum.

Quandoque tamen Latini alteram eximunt vocalem ex diphthongo. Ita in *chiragra* semper corripitur prior, etsi Græcè sit *χεράγρα*. Et Maronis est *Æn.*

--- Vos ô Cyclopea *saxa.*

Etsi Græcè est *κυκλόπειρα*. Inde etiam est, quòd quædam penultimam habent ancipitem. Nam *plutea* corripit Catullus *, & Horatius † : producit Aufonius ‡. *Chorca* corripit Maro * : producit idem †, uti & Naso. Sic *conopeum*, quod Græcè *κονοπέειον*, Iuvenali *c* habet porrectum fat. vi :

* epigr. 15.
† ep. 2, lib. 2.
‡ epist. 12. & in
Vibullio de Eur-
digela.
* 6 *Æn.*
† 9 *Æn.* & 12.

Vt testudineo tibi, Lentule, conopeo.

At est Horatii od. ix libri *Æpod.*

Interque signa, turpe, militaria

Sol adspicit conopeum.

Et Propertii est lib. iii :

Fædâque Tarpeio conopea tendere saxo.

Ac *gynæceum*, licet Græcè sit *γυναικείον*, tamen penultimam corripere ajunt apud Terentium †. *Ganzum* quoque planè ex *γανζον* videtur. Græcè etiam est *Διονεύιον*. Et tamen Catulli est epigr. xxx :

Vt albulus columbus, aut Dionæus.

Quo Lucas Fruterius, epigrammate in Chæcillum, defendere etiam conatus, quòd *Athenæus* scripserat penultimam correptam. Sed flaccido tibi cine se tuetur, si rectè Iosephus Scaliger legit, *Vt albulus columbus, aut Adonæus*. Ego *Dionæus* retineo. Nec enim Avantius ita primus edidit in Aldina : sed habet eam lectionem illa, quæ Regii Lepidi prodidit anno 1600. Imò *idonæus*, quod in scriptis membranarum reperit Scaliger, proxime accedit ad *dionæus* : quando literulæ solùm traiectione est opus. Nec propterea Fruterium in *Athenæus* ausim imitari. Græcos scio sæpe corripere diphthongum ante vocalem : imò quandoque & ante consonam. Sed si Græcis sic licet sonare, ut cum Martiale * dicam,

* lib. 9, ep. 12.

Nobis non licet esse tam disertis.

Saltem non sine veterum Latinorum exemplo.

CAPVT XXXIV.

De Græcorum syllabis ultimis in vocalem exeuntibus. Vocativos primæ in A produci a rectis in AS; corripit ab illis in ES. In eadem E semper extendi; quod Siodonio, & Baptiste Pio neglectum; at in secundâ tertiâque corripit. Iuvenalis defensus. Mela pro mele semibarbare. In I terminata esse brevia. Thery pro Theryi: nisi Thetidi rescribendum. Recli, & accursairi, nem Atici genitivi in O, ac vocativi in V ex æ, porrecti: at omnia in γ brevia.

IN ultimis quoque syllabis classici poetæ Græcorum retinent quantitatem, ut ex terminationibus singulis apparet.

Nominativi in A interdum inveniuntur correpti: sed non extra cæluram. Cic. in Arateis:

Electræ, Steropeque, simul sanctissima Muis.

Vbi & A excipit gemina consonans. Ovid. in Epist.

Mittit Hypermnestra de tot modo fratribus uni.

Sic Statio, in III & VI Thebaidos, *Tegæ, Nemeæ, Maleæ*, sunt producta; priora duo ob tricimimerim; tertium ob penthemimerim. Est & Iuenci in tertio Historiæ Euangelicæ:

Non Maria genitrix, non fratrum nota propago est?

Quamquam nunc mutarint hoc pacto, *Non Maria est genitrix?*

Vocativi in A, venientes à nominibus in AS, ita, uti apud Græcos, producuntur: quemadmodum scripsit quoque Servius ad illud Maronis Ecl. VI:

--- Ut litus, Hyla, Hyla, omne sonaret.

Vbi posterior *Hyla* corripitur ob sequentem vocalem, ut ibidem Servius monet. Alias enim producit ipse Maro, ut x *Æn.*

Tum sic ignarum alloquitur. Vigilisne Deum gens

Ænea? vigila, & velis immitte rudentes.

Et illo Ovidii IV Met. fab. XVII.

Tempus, Atla, veniet, tua quo spoliabitur arbor

Arbor. *

At vocativi, qui veniunt à nominibus in τῆς, corripiuntur: ut *Opéus*, & similes. Ovid. I Trist. Eleg. IV:

Ut foret exemplum veri Phœceus amoris,

Fecerunt furie, tristis Orestia, tua.

Vbi malè in quibusdam libris, *Oreste*, legitur. Sic Seneca in Agamemnone:

Ag grediar, & te, Orestia, furabor libens.

Idem in Thyeste:

Bonum est, Thyesta, quod mala ignoras tua,

Item

Item Valerius Flaccus VIII Argonaut.

Amplexus, Æta, daves, fletusque videres
Ecce meos.

E in quocunque casu primæ declinationis producitur, quia Græcè est H. In vocandi casu, ut apud Martialem lib. IX, epigr. LXV:

Alcide, Latio nunc agnoscende Tonanti,
Postquam pulchra Dei Casaris ora geris.

In auferendi casu apud Ovidium lib. II de Pont. cl. IV.

Denique tantus amor nobis carissime semper,
Quantus in Æacide Astoridaque fuit.

Sidonius male id neglexit Carm. XV, quod Polemii est epithalamium:

Tu Myrtenæ satus cognoscis, Putace, tempus.

In quo etiam peccavit Baptista Pius, cum suis ad Sidonium notis versum Græcæcicum Latine, sed mirificè verborum trajectione, ita transtulit:

Turbæ Bias genitus canit ampla Priene malorum.

E in secundâ, tertiâque declinatione est correptum. In secundâ, ut vocativus Achille, à recto Achilleus, pro Achilleu. Vfus eo Propertius, lib. IV, eleg. XI I.

Quique tuus proavis fregit, Achille, domos.

In tertio verò ablativus: ut apud Valerium Flaccum lib. VI:

Insignis manicis, insignis acinace dextro.

Et Iuvenalem sat. XIV.

— *Sed longè Calpe relicta,*

Audiet Herculeo fridentem gurgue solem.

Ita constanter MSSi nostri: Aldina item, & Venetarum veterum alia, ut recentiores edit. mittam. Nec propterea systolen statuere opus cum Prisciano, & aliis. Quibus etiam accessit Scaliger: ut qui Iuvenalem ob neglectum syllabam reprehendat. Immeritò sanè: quia non Calpe est à recto Calpe, hoc est, Κάππη, ut Scaliger putabat: sed à recto Calpos, quod ad tertiam inclinationem refertur.

Tempe, cete, & mele, apud Græcos H habent ex *ez* contractum. Quare naturâ longa sunt. Catullus de Nuptiis Pelei & Ther.

Confestim Peneos adiu viridantia Tempe,

Tempe, quæ sylvæ cingunt superimpedentes.

Sic cete apud Sillium in XI: mele apud Lucretium lib. II, semel iterumque. Pro quo Capella, scriptor penè barbarus, mela dixit lib. II I.

Tu vatum mela dulcibus Camænis.

Dativi in I nunc corripiuntur, nunc producuntur. Corripit Catullus †:

--- Paternâ

Morte ferox Theseus, qualem Minoïdi lætulum

Obtulerat mente immemori, talem ipse recepit.

† carm. de nuptiis Pelei & Therid.

Et Stat. Achilleidos 11.

Palladi littoreæ celebrabat Scyros honorum

Fortè diem.

Producitur tamen Propertio * in *Tyndaridi*, * lib. 3. el. 7.

& poetarum aliis in similibus : sed, ut puto, non extra cæsuram.

Quæ & in illo Catulli carm. de nuptiis Pel. & Teth.

Tum Thetidi pater ipse jugandum Pelea sensit.

Nisi magis placet, Latinis ejusmodi dativos esse ancipites: ac nunc corripitur, more Græcorum; nunc produci, more Latinorum. Etiam apud Valerium Flaccum in primo Argonauticorum edidit Carrio:

Et Zephyris, Glaucoque bovem, Tethidique juvencam.

Et lib. secundo:

Quam Thetidi longinqua dies, Glaucoque repostam.

Sed enim in vett. libris est *Thety*: quod contractum ex *Thety* fit, vel *u. 2. 7.*

factum. Integrum est apud Catullum de coma Beronices:

Lucè autem canè Thety restitutor.

Vocativi corripuntur. Ovid. epist. Helenæ ad Paridem:

Bella gerant alii; tu Pari, semper ama.

Et XI Met. fab. VII.

--- *Quò sape venire*

Frenato Delphine sedens, Theti, nuda solebas.

De vocativis monet idem Servius ad Ecl. I. Adducit autem Horatii illud Carm. lib. IV, od. III:

O tessudinis aurea

Dulcem quo strepitum, Pieri, temperas.

In O, quæ Græcè per *ω* efferuntur, longa sunt. Ac imprimis id verum in femininis: ut *Dido*, *Echo*, *Alecto*. Virgil. VII Æneidos:

Luctificam Alecto Dirarum ab sede sororum,

Infernæque cicit tenebris.

Par ratio in genitivis Atticis, ut *Androgeo*. Virgilius Æneid. VI.

In foribus, letum Androgeo.

De ego diximus in Latinis.

Item illa in V, quæ Græcè in *ϛ* desinunt, producuntur. Æn. II.

Quo res summa loco, Panthe? quam prendimus arcem?

In Y corripuntur: ut XIV Metam. fab. VI.

Moly vocant superi: migrâ radice tenetur.

Et in carmine Ithyphallico, hexametri initium est:

Quæ cur moly vocant &c.

Idem Ovid. Trist. lib. IV, el. III.

Ars tua, Tiphy, jacet, si non sit in æquore fluctus.

Status Papinius phalæcio istoc lib. IV Silv. carm. de via Domitiani:

Cedamus chely, jam reponè cantus.

De ultimis Græcorum syllabis vocalem naturâ brevem, aut naturâ longam habentibus ante ultimam consonantem. Capellæ locus expensus : uti & Maronis. Servii lapsus. Cæter brevissint Latina in OR ex Græcis in ΩΡ venientia.

Quæ ante ultimam consonantem habent E ἤιδεϛ, corripuntur. Maro I Æneid.

Egressi optatâ potiuntur Troës arenâ.

Juvenalis sat. VII. --- Tenet insanabile multos

Scribenâi cacoërbes, & agro in corde senescit.

Quæ H habent, ferè producuntur. Catullus Carm. Nuptiali :

Hymen, ô Hymenæe, Hymen ades, ô Hymenæe.

Maro Æn. III.

--- Hic pelagi rot tempestatibus actus

Aniuto Anchisen. heic me, pater optime, fessum

Deseris. Lucanus lib. I.

--- Dum terra fretum, terræ inque levabit

Aër, & longi volvent Titæ labores.

Qui etiam corripî putarunt, decepti sunt illo Claudiani lib. I de Raptu Proserpinæ :

--- *Compagè solutâ,*

Lucidus umbroso miscabitur aër Averno.

Sed rectè nunc editum, miscabitur axis Averno. prout etiam in nostris membranarum invenimus.

Cæterùm à superiori canone excipiuntur, quæ genitivo non crescunt : ut, *pater, mater* : quæ corripî satis constat.

Non audiendus verò Martianus Capella lib. III, cap. de Nomine : *ES terminatus*, inquit, *in Græcis nominibus brevis est, ut Anchises*. Sed locutus est Capella ex sensu sui seculi : quo ea etiam, quæ Græcè in H & definunt, corripiebant : ut *Thales, Lyristes, Ganymedes*. Ita est in carmine Cælii Firmiani Symposiæ de livore † : *Aut tradat Ganymedes ipse nectar.*

Ausonii * est Iambicus iste :

Thales, ἐγγύα, παρὰ τῆ δ' ἄρῃ, protulit.

Sidonii est phalæcius hic lib. VIII, epist. XI :

Alcæo prior Lyristes ipso.

Cujus rei meminere quoque Scaliger in Ausonianis Lect. lib. II, cap. XXI. & Gaspar Schoppius lib. II Verisimil. cap. VIII. Sic apud Maximianum etiam in membranarum nostris est eleg. v.

Efficior demens alter Ulysses ego.

† in Appendice
Virgil.
* in hodo seprem
suprastrum.

Et Prudentius in Hamartigenia :

Corporeus Ioannes adhuc, nec carne solutus.

Brevia quoque sunt, quæ ante consonam habent ο *μυρόν.* Maro Æn. v. r.

Et Chaos, & Phlegethon, loca nocte silentia late.

Similiter Papinius lib. v Silv. car. i.

Ne tu Tartareum chaos incommitata subires.

Ovid. Fastorum iv.

Alta jacet vasti super ora Typhocis Ætna.

Lucanus lib. i.

Scorpion incendis caudâ, chelasque peruris.

Martialis lib. iv, epigr. xlix.

Ille magis ludit, qui scribit prandia sævi

Tereos, aut cœnam, crude Thyesta, tuam.

Et lib. v, epigr. xxxv.

Pallida nec nigris horrescit Erotion umbras.

Et lib. ix, epigr. lxxxvi *

Nescia nec nostri nominis Arctos erat.

Fagos producit Maro ii Georg.

Et steriles platani malos gessere valentes,

Castaneæ fagos, ornusque incanuit albo

Flore pyri.

Nam, nisi hypallagen esse malis, *castaneæ fagos*, pro *fagi castaneas*; *fagos* Græcus erit nominativus, ut sensus sit, *fagos* sive *fagus* incanuit flore *castaneæ*.
Producetur autem OS ob cæsuram.

Quæ verò ante ultimam consonantem habent Ω, hæc postremam producent syllabam. Virgil. Æn. ii.

Primus se Danaüm, magnâ comitante catervâ,

Androgeos offert nobis. Idem xii Æn.

Quantus Athos, aut quantus Eryx.

Vbi sic Servius: *Quantus Athos* verus est lectio. Nam si legeris *Athos, thos* brevis est, & *versus* non stat. *Athos* autem dici, accusativus indicat. Nam hunc *Athos* facit, sicut *Apollon* *Apollona*. Sed frustra est nobilis Grammaticus, cum nihil notius sit, quam dici Græcis quoque *Αθως*: unde parcemia apud Suidam †: † in A2.2.

Αθως καλύπτει πλευρά Δημίας βοός.

Athos obumbrat latera Lemniæ bovis.

Parque aliorum ratio, quæ Græcè per Ω scribuntur. Tibullus lib. iv, el. i.

Cimmeriön etiam obscurus accessit ad umbras.

Ovid. iii Met. fab. ii.

Αἴθων ego sum, dominum cognoscite vestrum

Obiectant

Obiectant Claudiani hoc lib. 1 de laudibus Stiliconis :

Perus Alexandro, prostratus Memnon Achilli.

Sed in emendationibus libb. est, *Memnon prostratus Achille.*

At corripit Prudentius ultimo penè hymno de Romano :

Sic demon ipse ludu hos, quos cepit.

Item penè extremo Carm. de Psychomachia :

*Hinc chalcedon lebes perfunditur ex hyacinthi
Lumine vicino.*

Sed in huiusmodi potiùs imitabimur antiquos. Excipe exeuntia in OR, quæ tantum brevia sunt. Vt *Hector, Nestor.* Ovid. XI I Met.

Cum sic Nestor ait.

Et eodem :

Aut puer Hector erat.

Ioachimus Camerarius, in problematum appendice, causam querit, cur illa in ON producantur ; ut * , *Corydon ardebat Alexin* : illa verò in OR corripiantur ; ut † , *Hector ubi est* ? Causam verò adfert, quòd nomina in OR prorsus Latina fiant ; cum OR sit Latina terminatio, ac corripatur apud Latinos ; ut in illo apud Ciceronem :

Ipse suum cor edens hominum vestigia vitat.

Et apud Maronem Georg. I I.

Pastor ab Amphryso :

ON verò Latini non habeant ; ut

qui abijciant N, unde à Πλάτων dicunt Plato.

C A P V T X X X V I.

De extimis syllabis in Græcis, quæ ante ultimam consonam habent vocalem aliquam ex ancipitibus. Capelle lapsus in Heptas. Prisciani sententia de Tethys in dubium vocata. Πόλις pro πόλις. De modulo in peregrinis. Nesciri metricam rationem veterum Hebræorum. A Mureto recessam.

V Idimus de vocalibus naturâ brevibus, aut longis : videamus porrò de ancipitibus.

Ex iis, quæ A habent ante ultimam consonantem, accusativi in AN à nominibus in AS producantur. Virgil. XI Æneid.

Et ferum Ænean agnovit Turnus in armis.

At accusativi in AN à nominibus in A breves sunt. Ovid. XIII Met.

Et Tenezon, Chrysenque, & Cyllan, Apollinis urbes.

Idem IV Fastorum :

Majan, & Electram, Taygetamque Iovi.

Statius Thebaid. VII.

Namque ferum raptam patrius Æginan ab undis.

Itidem

Idem in AS, quorum genitivus definit in Æ, vel ANTIS, pro-
ducitur. Æn. x: --- Nec turba moveri

Tela manusque finit. hinc Pallas instat, & urget.

Quorum autē genitivus definit in ADIS, corripuntur. Ovid. vi Met.

Pallas animum simulat, falsosque in tempora canos

Addit.

At Capella in sexto, cū hoc non attenderet, malè producit *ἑπτάς*.

Heptas in numeris, prior igni, tertia Luna.

Par quantitas accusativorum pluralium. Virgil. Ecl. iv.

--- Drvisque videbit

Permissos heroas, & ipse videbitur illis.

Idem Ecl. viii.

Orpheus in silvis, inter delphinas Arion.

Quem ad locum ita Servius: *NAS ideo brevis est, quia Græca declinatio est,*

sicut : Arcadus accensos monitu. Nam omnia Græca nomina, * 10. Æn.*

*que nominati plurali ES terminant: ut Arcades, Naxides, delphines, accusati-
vum pluralem corripunt. Simile etiam illud Ovid. epist. Penelopes :*

In te fingebam violentos Troas ineros.

I ante N produciuntur in nominativo: ut in illo †:

Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Ios, Argos, Athenæ.

At accusativi corripuntur. Propertius lib. ii, eleg. xxxv:

Tu canis umbrosi subter pineta Galefi

Thyrin, & atritis Daphnin arundinibus.

In IS corripuntur. Statius lib. i Achilleidos:

Laudadam tacito lustrat Thetis omnia visu.

Quæ Y habent ante ultimam consonantē, corripuntur. Virg. Ecl. iv:

Alter erit tum Tiphys, & altera quæ vebat Argo

Delectos heroas. Æneid. ii.

Et Capys, & quorum melior sententia menti.

Ovid. v Metam. fab. i:

Ecce Syenites genitus Methione Phorbas,

Et Libys Amphimedon, avidi committere pugnam.

† ref. 662.

Seneca in Agamemnone †:

Itya in varios modulata sonos.

Anapesticus est.

Stat. Papinius lib. iv Sylv.

Monstravit. Namque hæc quoties chelyn exiit ille.

Item: *Sed chelyn, & vitas, & amantis carmina Laurus.*

*Tethys tamen Priscianus ait produci. Cui timide accedo. Nam Ovidii
est Fast. v. Tethys & extremo sepe vocata lo. o est.*

Quam

Quam veterum omnium lectionem frustra sollicitabat Petrus Marfus.
Legitur tamen apud Maronem primo Georg.

Teque sibi generum Tethys emat omnibus undis.

Itidem in accusativo producitur Sillius lib. xvii :

Intima ab occasu Tethyn impellit, & ortu.

At Martialis lib. x, epigr. xliv :

Quinque Caledonios Ovidi visure Britannos,

Et viridem Tethyn, Oceanumque patrem.

Sed cæsura hæc tribui possunt. Quare posterioriorem, ut tutò corripuero. Ovidium secutus ; ita extra cæsuram producere non autim. Præsertim cum cætera in Y S corripitur constet ; idque non in recto tantum, sed etiam accusativo, qui nominativi sequitur quantitatem. Vti in *chelys*, & *chelyn*.

De nominativo, indicio est hoc Statii Papinii Epicedio in Glauciam Meliorem, quod est lib. ii Silvarum :

Nec si tergeminum Sicula de virgine carmen

Affluat, aut sitois chelys intellecta ferisque.

Et eodem lib. in Surrentinum Pollii :

Iam Methymæi vatis manus, & chelys unâ

Thebais.

Nec aliter Claudianus, præfatione in panegyrum tertii consulatus Honorii :

Et chelys, Augusto iudice, nostra sonat.

De accusativo verò, argumento sit hoc ejusdem Papinii lib. iv Silvarum :

Monstravit. namque hæc, quoties chelyn eruit ille.

Item istoc inibi :

Sed chelyn, & vittas, & amantes carmina laurus.

Par ratio in *Ity*, cuius itidem accusativus corripitur. Ovid. vi Metam. fab. vii.

Tantæque nox animi est, Ity huc accersite dixit.

Et Seneca in Agamemnone † :

Ity in varios modulata sonos. Anapæsticus est.

Nomina in *es*, quæ Latine in VS desinunt, producuntur. Virg. Æn. ii.

Ecce autem telis Panthus elapsus Achivum,

Panthus Othryades, arcis Phœbique sacerdos.

Æneid. x. *Fatidicæ Mantus, & Tusci filius amnis.*

Et eodem, *Est Amathus, est celsa mihi Paphos, atque Cythera.*

Excipi tamen videtur *polypus*. Horat. lib. Epod. od. xii.

Polypus, an gravis hirsutis cubet hircus in alis.

At Græcè est *πώλυπας*, five *πυλύπας*, five *πωλύπους* : unde ultima videtur produci debuisse. Sed faciliè his occurritur. Nam à Doribus *πώλυπας* ducitur :

dicitur : teste Athenæo in VII ; ubi hoc Simonidæ citat : Πάλυπον † διζή-
 μένος. Et Arcestrati istud : Πάλυποι * ἔντε Θάσση, ἢ Καρία εἰσὶν ἄριστοι.

† Polyrum inven-
 sistant.

* Polyri in Toa-
 so, & Caria sunt
 optimi.

Vnde etiam liquet, cur primam producat Horatius.

Erythræus in indice alteram quoque rationem addit, quod Græci in
 hujusmodi adjiciant υ : ut cum pro ὄρεα dicant ὄυρεα, pro ὄνεμα ὄνομα. Sed
 id locum hic habere nequit. Nam dixisset Horatius *pulyrus* : quomodo
 Maro pro *opilio*, quod prima producatur, *upilio* dixit. Hactenus excussimus
 regulas, cum generales, tum speciales, partim de Latinis, partim de iis quæ
 à Græcis accepimus.

In peregrinis verò, ut in personarum, aut locorum nominibus Germa-
 nicis, Hispanicis, aliis, modulus esse anceps solet. Ac similiter in Hebræis,
 Chaldæis, Syris, Persicis, Ægyptiis. Sic Gregorius Nazianzenus, in *καί-
 νάν* mediam, in *Φαλέκ* priorem, nunc corripit, nunc producit. Prior in *Αδύμα*
 longa eidem est, at brevis Nonno. Et quid de Hebræis mirum? quando
 ea gens in metro ipsa non attenderet ad vocalium quantitatem: quemad-
 modum videre est ex canticis Davidis, & aliorum. Aliter si esset, nunc
 etiam facile esset observare antiqui carminis rationem; quam Iudæi pari-
 ter ac Christiani nescire se fatentur.

Sin Græcè scribentes Latinis utamur, tutius sequemur Latinos. Viden-
 tur tamen Græci penè eandem in iis licentiam sibi permittere, quàm in
 barbaris. Itaque iis tres primæ in *Ιεβλιανός*, & *Κλαυδιανός*, & *Αεκιανός*, dacty-
 lum constituunt : ut ex quarto, & quinto *Ανθολογίας*, aliisque liquet.
 Quamquam hac in re Latinos sequantur, si verè Antonius Muretus, qui
 interpretans Catulli † illud, *Firmano saltu nō falso*, ait in libris nonnullis *For-
 miano* legi : nec facile se dicere posse, utrum verius sit : nam inquit, *quin
 Formianus quoque penultimâ brevi dici queat, dubitari non oportet*. Sed non ausim
 in eo accedere Mureto. Et si ex Plinio, & Juvenale, constet, Mamurrâ, quæ
 Catullus designat, Formianû fuisse. Verùm hoc loco est *σπιζήσις*, ut primâ
 sedè occupet spondeus. Similiter nec dubitat Nonnus à Latinis recedere
 in *σινάειον, σινδάειον, Πίλαος*. Corripit enim A. Sed fortasse hoc ab eo fa-
 ctû ignorantia sermonis Romani. Vt qui *σινδάειον* vocè Syram arbitretur.

CAPVT XXXVII.

De iis, quorum quantitas poetarum autoritate cognoscitur. Mureti error. De penul-
 tima in fortuitus, & gratuitus : item præitolor.

SVperest, ut de iis agamus, quorum quantitatē autoritate magis, quàm
 regulâ cognoscimus. Nam & in his multa corripienda produciunt, multa

multa producenda corripunt; multa, quæ utrâmq; habent communem; vel corripî solum, vel produci putant. E. G. Secundam in *cubiculum*, & *cubicularis*, corripî oportet exemplo Catulli. Secunda in *vibicis* debet produci, secundum illud Persii sat. iv.

Si puteal multâ cantus vibice flagellas.

Similiterque in *corbita*, etsi vulgo aliter fiat. Sed potior est autoritas non Plauti modo in *Pœnulo* Act. III, sc. I. trochaicis istoc:

Tardiores, quam corbitæ sunt in tranquillo mari:

sed etiam Lucillii lib. xv satyrarum:

--- *Polypbemi ducentos*

Cyclops longi pedes: & porro huic malis bacillum,

Quam malus navis in corbitâ maximus ulla.

Mediam in *temctum* corripit disertissimus Muretus versu hoc, Galliambo in Bacchum*:

Vicunque lustras, nova sum: na temeti.

Sed ea semper porrecta est. Horatii lib. II, epist. II.

Pulos, ova, cadum temeti: nempe modo isto.

Iuvenalis sat. xv.

De Corcyreâ temctum duxerat urnâ.

Vtrobique etiam primam esse longam videmus: quomodo, & secunda in *abstemius*, quod quasi *absque temeto* dicitur, producit ab Horatio lib. I, epist. x.

Si forte in medio positorum abstemius herbis.

Ovid. xv Metam. fab. XXI:

Vina fugit, gaudetque meris abstemius undis.

Apud Fulgentium Planciadem † tamen est ille Rubrii, sive Rutilii, versus:

Abstemium merulenta fugit Methenia nonen.

Imò Prudentius lib. I contra Symmachum in *temulentus* corripit primam:

Hoc circumfultante choro temulentus adulter.

Primæ secundæque in *cicurare* quantitatem non puto aliunde posse cognosci, quam iis, quorum ad nos fragmenta solum pervenerunt. Vti Pacuvio, cuius sunt ista apud Varronem lib. IV de L. L.

--- *Nulla res neque*

Cicurare, neque mederier potis est, neque

Reficere.

Prout eos versus distinxit Iosephus Scaliger.

Sed & ejusdem Pacuvii citatur illud à Festo in *Incicorem*:

Reprime incicorem vacundiam.

Qui Iambicus dimeter videtur. Quæ si ita sunt, prima in *cicurr*, eademque, & proxima in *cicuris*, & *cicurare*, corripientur. Idem probatum eunt Martialis versu, sed quem frustra apud eum quaras.

Malè vulgo produci penultimam in *mulieris*, docemur illo Afranii apud Nonium in *Senium*:

* commentario in Catullum.

† de presco sermone.

*Ætas, & corpus tenerum, & morigeratio,
Hæc sunt venena formosarum mulierum.*

Ac similiter Martialis lib. 1, epigr. xcvi r.

Amebystinasque mulierum vocat vestes.

At anceps est penultima in *fortuitus* : quod aliqui semper corripunt. Sed tantum abest, ut evincant, quod volunt, ut ne illud quidem corripiam posse, solide probent. Iuvenalis versum adducunt, cui tres primæ syllabæ constituunt dactylum. Locus est sat. xli r.

*Non quasi fortuitus, nec ventorum rabie, sed
Iraus cadat in terras, & vindicet ignis.*

Ita enim ex Aldina, & MSo nostro legendum: non *judicet*: ut in vulgatis, & altero est MSo nostro. Sed profecto arguendum hoc invalidum est, cum dici possit, secundam, & tertiam in *fortuitu*, seu *fortuitus* (utrumque in MSSis legas) contrahi $\alpha\tau\omega\iota\zeta\alpha\iota\omega\upsilon$: quomodo & Horatius dixit lib. 1, ep. 1.

Præcipue sanus, nisi cum pituita molesta est.

Nam produci primam, liquet ex illo Catulli ad Furium :

*A te sudor abest, abest saliva,
Mucusque, & mala pituita nasi.*

Sanè penè ultimam in Trochaicis istis liquidò producit Plautus Aulul. actus 11, scenà 1 :

*Post mediam ætatem, qui mediam ducit uxorem domum,
Si eam senex anum prægnantem fortuitu fecerit,
Quid dubitas, quin sit paratum nomen puero Postumus?*

Apud Horatium quoque legere est lib. 11, od. xv.

*Nec fortuitum spernere cespitem
Leges sinebant.*

Et apud Aufonium in ludo sapientum est iste Trochaicus : *Non erunt honores unquam fortuiti muneris.*

Estque scriptores hoc fecutus Alciatus, cum scripsit lib. 11 $\pi\alpha\pi\epsilon\pi\tau$. juris cap. vii :

*Frustra putavit esse te, Virtus, datum,
Quæ fortuitis serviebas casibus.*

Nec in *fortuitus* tantum, sed in *gratuitus* quoque, eos fugit ratio. Non tamen assentio Iano Douzæ, qui in Præcidaneis * ad Horatium $\tau\delta$ I in * lib. 2, cap. 16. hujusmodi malè corripit. Nam apud Statium est Phalæcius ille lib. 1 Silvarum : *Largis gratuitum cadit rapinis.*

Sunt verò nonnulla, de quorum modulo non satis constat. Ut de media in *præstolor*. Vulgo producant, quod etiam a Valla factum in tralatio-
ne oraculi apud Herodotum in vii.

Terrenasque acies ne præstolare, sed hosti.

Metuo tamen, ne rectius corripiat Buchananus psal. xxvii. *Vite beate prestolor.* Movet me, quod à *presto* sit *prestulus*, & antiquè *prestolus*, unde *prestolari*. *Prestulus* est *ἐπιμωρος*, qui *presto* est, atque, ut nunc loquimur, *præfens*. Sunt quibus videatur, idem comprobari posse hoc Terentiano in *Eunucho* act. v, sc. v.

Quem prestolare, Parmeno, hic ante ostium?

Sed valde infirmum hoc telum, quando nihil usitatus, quàm ut *Comici* secundà *Iambici* sede *spondcum* ponant pro *jambo*: ut vel primus *Andriae*, vel *prologi Amphitryonis* versus docet.

CAPVT XXXVIIII.

In modulo syllabæ decipi non paucos auctoritate scriptoris suppositivi, vel versus spiritii, vel loci corrupti, vel ignorantia metri. Auctorem poemati de pulice, item de philomela, non scius servasse legem metricam. Furius versus apud Gellium correctus. Supplicium metrum olim secundâ sede non refugit trocheum.

Sæpe verò est, quod decipiuntur viri eruditi scriptoribus istis, qui *clasticorum* ementiantur nomen. Ut qui in *Pulex* corripuerunt primam, quia id fecisset auctor carminis *Ovidio* tributi, quod *Pulex* inscribitur. Deceptus in eo præter alios *Philephus Ecl. iv*. Item *Thomas Morus*, & *Lascinius*, uterque in *tralatione Græci epigrammatis*. At produciunt *genuini scriptores*. Vti *Columella lib. x*:

Parvulus aut pulex irrepens dente laceffet.

Et *Martialis* in *Apophoretis*, *epigr. lxxxiii*:

Pulice, vel siquid pulice sordidus.

Similiter ab *Philomelæ* autore, (qui itidem *Ovidius* creditus falsò) *decepti* sunt, quotquot primam in *blauero* produxerunt. Nempe quia apud eum legere sit: *Blaterat hinc aries*. At corripit *Horatius* *sat. vii*, *lib. ii*: uti & *Lucillus lib. xxx* compositum ejus *deblatero*, apud *Nonium*.

Eodem carmine *decepti* in voce *cuculus*, quâ voce tum *avis* notatur, tum is, qui cum *alienâ* caput *collimando*, ut *avis* istæc *alteri* ova, *ira ipse* *liberos* suos *supponit*. Ejus *penultimam* corripiant *vulgò*, propter hunc *carminis* *illius* *versum*:

Et cuculi cuculant, sicut inquit rancia cicada.

Neque aliter quemquam pronunciantem me *audire* *commemini*. Sed *classici* *omnes* *produciunt*. *Horatii* *est* *lib. i*, *sat. vii*.

--- *Magnâ* *compellans* *voce* *cuculum*.

Plauti *quoque* *est* *Trochaicus* *iste* *Afinar*. *Act. v*, *Sc. ii*.

At *etiam* *exibat* *cuculus*: *surge* *amator*, *à* *domum*.

Nec

Nec est, quòd opponat quis istud ex eadem scenâ :

Cano capite te cuculum uxor ex lestris domum rapit.

Nam vox *domum* deest in codd. MSS. Venetâ Saraceni, aliisque editionibus veteribus : eoq; nulla est ecthlypsis, ut hic quoque versus confirmet sententiam nostram. Idem facit iste Iambicus in Pseud. Act. 1, sc. 1.

Quid spes cucule? viues. C. A. quid ego ni fleam?

Est item cùm poëma quidem genuinum est, sed versus aliquis *re. De. ver. †* : † spurium est. ut iste in Bucol. †. *Quantum omnis mundus gaudet cantante Sileno.* † Ecl. 6.

Propter quem aliqui primam in *Silenus* corripunt. Atqui Græce est EI: unde Maro ipse producit Ecl. vi.

Silenum pueri somno videre jacentem.

Aliquis etiam existimet, in *Artophylaca* penultimam corripì debere, ob versus istos apud Manilium lib. 1 :

*Alicr ab excelso decurrens limes Olympo,
Circulus à summo nascentem vertice mundum
Permeat, Artophylaca petens per terga Draconis,
Serpentis caudam, siccas & dividit Arclos.*

Sed Manilius fuerat scripturus *Artophylaca*. Nempe duo medii versus planè spurii sunt : quod satis ostendit Scaliger. Neque eos in Palatino MSo reperit Cl. socer meus, Franciscus Iunius. Absunt quoque ab editione Romanâ; item Venetâ, quam Aldus dedit anno 1515 cccc xcx: ut de Basileensi Hervagii, & aliis, nihil dicam.

Sæpe etiam usu venit, ut decipiamur locis præstantium scriptorum, sed mendosis.

Vt si quis priores duas in *fulica* producat, eò quòd apud Gellium lib. duodevigesimo cap. xi. legatur ille Furij Antiatis versus, etiam in Gryphiana, Stephanica, & Tornæsiana editione :

Hic fulica levis volitat super æquore classis.

At aliter Maro 1 Georg.

In sicco ludunt fulicæ, notæque paludes.

Et Ovid. viii Met.

Nunc celebres mergis, fulicisque palustribus undæ.

Primæ syllabæ medicinam facit Fulvius Ursinus in Virgilio cum Græcis collato. Corrigit enim *, *Utrque fulica levis*. At utrumq; mendum tollere conatus Petrus Crinitus cap. xxxiiii de poetis Latinis, ubi legit, *Et fulica ipsa*. Sed in MSSis, & quibusdam excusis Gellii codd. uti & fragmentis poetarum à Rob. Stephano collectis, invenias, *Sicut fulicæ levis*. Vnde conjicio, *sicut* esse corruptum ex *hic ut* : eoque vocis unius traiectione legi debere :

Hic, levis ut fulica, volitat super æquora classis.

In resina

In *resina* priorem utramque vulgò corripunt, approbante etiam Io. Baptista Pio Annot. prior. cap. I. Ac è Lexicographis adducunt pro se hoc Iuvenalis sat. VIII.

Et è Martiale lib. III, epigr. LXVII.

Vetero resinæque pigriores.

Sed locus uterque est mendosus. Nam ut jam ante nos alii monuerunt, scripsit Iuvenalis :

--- *Quid resinata juvenus.*

quod primus videtur in editione suâ corrupisse Britannicus. Martialis verò locus & in *veterari*, & *resinæ* nomine, est corruptus. Prima enim in *veterari* est brevis. Martialis autem ævo jambus exulabat à prima Phalæcii sede. Vir summus mihi que affinitate, dum viveret, junctissimus, Janus Gruterus in Palatinis codd. reperit *Vaterno*. Quod sine dubio rectum. Est *Vaternus* amnis juxta Forum Cornelii, sive, ut nunc vocant, Imolam. Ac leviculâ traiectione *Vatrenus* Plinio dicitur lib. III Nat. Hist. cap. XVI, quod de Padi flumine. Nec multum abijt *Salernus*, ut vocatur in veteri tabula Itineraria. Pro *resina* autem idem Gruterus in MSSis invenit *Rasina*. Sive autem *Rasina* seu *Resina*, vel (ut in aliis est) *Ratina*, aut *Retina* legas, omnino fluenti nomen erit. Sive etiam nihil horum probes, substituendum aliud fluvii nomen erit, non multum ab hac appellatione recedens. Clarè enim ait Martialis, remiges esse pigriores duobus illis fluentis, quæ eo die navigarat. Quare frustra etiam ex Martialis versu collegere in *resina*, & *resinatus*, duas priores esse breves. Quin contrà est, ut Martiali utraque semper sit potè recta. Ejus enim est lib. III, epigr. LXXIV.

Quid facient unguis? nam certe non potes illos

Resinâ, Veneto nec resiccare luto.

Item epigrammate LXXVII.

Resinata bibis vina. Falerna fugis.

Et lib. XII, epigr. XXXII :

Nec pleni turpi matris olla resinâ,
Sammoniana quâ pilantur uxores.

Dixit quoque Serenus Sammonicus cap. XXXIII :

Nec non resinus ex Oriciâ terebintho.

De secundâ liquet quoque ex illo Iambico octonario Plauti Mercat. act. I, sc. II.

Resinam ex melle Egyptiam verato, saluum feceris.

Scoria Græcè est *σρωεία*. Cave igitur primam corripias, deceptus versu istoc in Ciri :

Sorabus & scoriâ patiâr tabescere tali.

Nam

Nam vel *scabre*, quod Scaligero visum, vel aliud substituendum: vel sane si nihil mutandum, disyllabum erit $\alpha\beta$ *αυλίζου*.

Idem in *sandalia* semper corripitur secunda; quamquam si vulgatis codd. fides, Peto Albinovanus, elegiâ de obitu Mæcenatis, dixerit:

Argentata tuos citam sandalia talos

Vixerunt ceriè: nec puto, Bacche, negas.

Nam, ut innotet idem, in veteri membranâ legitur *talaria*, quod rectum est.

Pari errore decipiatur, qui priores duas corripere volet in *Getulis*, ob illud Martialis, sive alius, in spectaculorum centone, epigrammate xv.

Traducta est Getulis, nec cepit arena nocentes.

Quomodo & Pierius non uno Castigationum Maronianarum loco à Martiale scriptum fuisse tradit: & à Plantino excusum in eâ, quam H. Iulius recensuit. Verum in vet. libb. legitur, *Traduta Getulis*: quæ sine dubio vera est lectio. Nam veteri sententia, & *Getulus* Græcè est *Γαβυλιος*, unde Maro aliquoties duas primas syllabas producit. Nec aliter Claudianus lib. de bello Gildonico *:

Pensabam Pharium Getulis messibus annum.

Similis eorum error, qui primam in *smius* corripiunt, propter locum Statii, in fine Sylvarum, ubi pro *nimum* quondam *smium* legebatur: quod etiam Calderinus probavit, & Nestorem Novariensem fefellit.

Hujus quoque generis est Petrarchæ illud viii Africae:

Nunc aratrum antiquis insultet moribus —

Nempe decipit eum Sapphicus iste Sidonii †:

Diversas aratro vias incurrit.

Sed rectum est *Arato*: in quo ejus temporis poetæ, ratione potius habitâ accentus Græci, quam quantitatis, corripere primam solent: ut antea dictum. Sanè & Claudianus Mamertus, (ad quem existat ipsius Sidonii epistola lib. vii) carmine contra vanos poetâs similiter ait:

Aut Arati numeros, & picta Mamethonis astrâ.

Atque etiam Venantii Fortunati est versus iste:

Archyta, Pythagoras, Aratus, Cato, Plato, Chryseppus.

Æquè falluntur, quibus prima in *librare* est anceps, propter illud in Carmine Ithyphallico, quod adducunt:

Medis laxior Indiciis libratis.

Nam meliores libri rectè habent, *Indiciisque braccis.*

Facile etiam peccabit, qui nescit licentiam carminis. Ut si quis primam in *Catullus* producat, quia apud poetam eum invenerit Carm. lxx. *Quoniam, Catulle, tibi molestum est.* Atqui Catullus Sapphici sede secundâ interdum usurpat trochæum: ut Carm. xi.

Sen Sacas, fugittiferosque Persas.

Et eodem : *Pauca nuntiate meæ puellæ.*
 Quod in hoc carmine ipsius Sapphûs imitatione fecit. Nam ejus est :
Ποικιλὸς ἄθρον' ἀθανάτ' Ἀφροδίτα. Quasi Latinè reddas :
Plurimâ throni Venus æviterna.

CAPVT XXXIX.

Non fidendum mediis aevi poetis, cum passim in metrū peccent. Arnobius emendatus.

Sed imprimis cauto opus est, ne eorum nos poetarum, qui posterioribus seculis vixerunt, decipiat auctoritas, seu in primis, seu mediis, seu ultimis syllabis. Quod de Græcis etiam poetis dictum velim. Ut cum Beatus Gregorius Nazianzenus plagas Ægypti enumerans ait :

*Ἐὖ * ἄγχιρον αὐ σκίπτερον ἀνθ', Ἐ γυλῖα καλὴ ὀφθῶν.*

* Tercia rursus
 culcibus at, &
 terra operta
 sunt.

Nam antiquis omnibus ἀνθ' priorum producit. Sed continebo me intra Latinos : quos à Severi temporibus orciar : nec omnia tamen omnium adducam (rosas enim malim colligere, quàm spinas) sed tantum tamen dicam, quantum huic sufficit instituto : hoc est, quantum opus, ut juventus inter spinas discat esse calcata.

Faciemus initium à Tertulliano ; ex quo satis erit apposuisse aliqua ex principio lib. I adversus Marcionem. Sic enim scribit vers. IX & seq.

*Oblitos Dominum docuit spem ponere certam,
 Idola vana sequi, urbem sibi fingere divum.
 Terribilis magicæ refugarum audaciâ ductos
 Conscitam molem mirantes, spernere vitam
 Impulit in præceps scelera à vesaniâ merfos.*

Et mox : *Non quia culpâ carent homines : nam sponte secuti.*

Sic enim scripserat Tertullianus, ut rectè ad Arnobium monuit Heraldus : ubi in vulgatis culpant. Et versu sexto post :

*Spiritu deque Dei præfigâ voce loquentum
 Publicè non audens Dominum maledicere nudè.*

Et post pauca :

*Cujus amicitie auxilio, patientiâ pœnæ,
 Et Deus, & renovatus homo, miscetur in unum.*

Videmus, ut ablativos in A & V corripiat. Atque horum exemplo putabat Heraldus Arnobium scripsisse lib. V :

*Quas cavâ succiens Baubo manu. nam puerilis
 Olli vultus erat.*

Sed versus isti meliorem poetam spirare videntur, quàm Tertullianici : siue eorum Arnobius, siue alius autor est : quod, puto, non negabit, qui cum cura

cura legere volet. Quare cenſeo ſcribi oportere :

*Quas cava ſuccutiens Baubus manu' (nam pueriis
Olli vultus erat) plaudit, comreſtat amice.*

Nempe ut S in *manus* elidatur. Sunt enim verſus planè *diſſimiles* *. Quod ſi etiam fateri volumus, Orphei verſus parum eſſe aſſecutum Arnobium; quod Heraldus ſcribere non veretur: pro *Baubo* reponi debet *Bacchi*. Nec enim *Baubo*, ſed *Bacchus*, adoleſcens laſcivus, *Baubus* publi admōſſe manum ab Orpheo dicitur. Atque hoc rectè obſervavit ante nos clariffimus, & amiciffimus vir, Ioannes Meurſius, in erudito opere Atticarum Lectionum lib. I, cap. XVI. A quo in hoc ſolum diſſentio, quod is Arnobium in ſexto caſu ſcripſiſſe cenſeat :

Quas cavà ſuccutiens Bacchus manu.

Vbi nos,

Quas cava ſuccutiens Bacchi manus.

Nequid verſus cætera venuſti in metrum peccent.

Ad poetas alios accedamus. Nec veterum veſtigiiſ ſemper inſiſtit Serenus Sammonicus. Ut cùm cap. VII ait,

Ex vitio cerebri phrenenſis fumoſa movetur.

Nam ſecundam in *phrenenſis* producit Iuvenalis fat. XIV.

Ajunt & cap. XII, primam in *tilia*, contra Ovidii ꝑ autoritatem, producere :

Fraxinea in flammiſ quæ fundit tilia ſuccum.

Sed legitur non modò in editione ea, quam Cæſarius interpolavit, verùm etiam Pythœana : *Quam fundit tilia ſuccum.*

Idem cap. xxx :

--- Interno cum viſcera tinea ſerpens.

At primam in *tinea* corripiunt Ovidius xv Met. Iuven. fat. VII, Martial. lib. II, epigr. XLVI, & lib. VI, epigr. LX, atque alibi. Quinctianus Stoa hinc colligebat, primam eſſe ancipitem. Nos Serenum tanti non putamus, ut obduci poſſit antiquis. Idem Serenus cap. XII primam in *vomica* producit :

Vomica qualis erit, vel eidem proxima quodam.

Quod mirum, ſi idem à vomendo ſic dici putavit. Nam ibidem ſic vomicas deſcribit,

--- quos dira vomit natura tumores.

Verùm credo non vomit ſcripſit, ſed movet : ut eſt in codd. quibuſdam MSSis. Quicquid eſt, potiùs ſequendus Iuvenalis fat. XIII :

Ei pluſiſ, & vomice putres, & dimidium cruis.

Neque Calpurnium huic crimini exemero : qui Ecl. VI. primam in *jugalis* producit, & contra in *Pegaſus* corripit :

--- Genus eſt, ut ſcitis, equarum

*Non jugale mihi : quarum de ſanguine ponam
Velocem Pegaſon, qui gramina, matre relicta,
Nunc primum teneris libavit dentibus.*

Quamquam

Quamquam in Aldinâ, & aliis, quas viderim, est *Petafon*, quasi à *πεταφον*.
10. m. Sed arbitror, equo veloci esse Pegasi nomen impositum ab alato
 Bellerophontis equo : à quo & veloces nuncios *pegafos* dixit Tullius pro
 Quinctio : *Pro fortunatum hominem, qui huiusmodi nuncios, vel patris pegafos ha-*
ber! Qui mutarunt, respexere originem, quòd sit à *πηγὴ* : unde semper
 producit ab antiquis. Sed à vi sequioris poetis insolens non est, ut *ἀττα*

* *carm. 5. fve*
paucor. in bla-
phem. 10. 11.

corripiant. Sic Sidonius * *mathefis* dixit penultimâ correptâ : Theodulus
phronesis, quod & Anticlaudianus facit in IV :

Alius inquit phronesis, sensuque profundo.

Pluraque ejus farina superius adduximus.

Est & cum Iuvenis exorbitat. Ut initio historix Euangelicæ :

Nam mo propitius rerum pater nuncios alto.

Primam enim in *propitius* corripit Seneca. Et origo pro hoc stat moda-
 lo. Nam ut à fictum *filius*, à commentum *coramcatitis*, à crate *cautus*,
 sic à prope *propitius*. Sed de eò mox pluribus. Longeque spissior est error,
 cum lib. IV, tertiam in *pollicibus* brevem effert :

Argentum ter denis illi mox pollicebantur.

Paulini quoque est epistola ad Cyterium :

Hec nunc per ejus suffragana lueras

Martiano, & cæteris.

Et in Panegyrico : *Infantes castis vincite suffragis.*

At producit Horatius ep. II, lib. II : uti & Ovidius, Silius, Iuvenalis,
 Statius, alii.

Est & Aufonii epigr. LXXXVIII.

Scatinam metuens, non metuit Titiam.

Iuvenalis contra producit secundam in *Scatinia* sat. II. Idem Aufonius
 de Claris Urbibus *carm. x.*

Quis Catinam sileat? quis quadruplices Syracusas?

At secundam in *Syracusas* veteres produciunt.

Cautè etiam imitandus est Prudentius. Ad eò licenter corripienda pro-
 ducit, producenda corripit. Sic corripit primam in *Statori*, secundam in
suffragari : producit primam in *smaragdinus*, secundam in *Sardinia*, redimunt
delibutus. Ut in *Psychomachia* :

Delibuta comas, oculis vaga, languida voce.

At corripit Flaccus Epod. od. III.

Hoc delibutis ultra domis pellicem

Serpente fugit alite.

Idem Prudentius copse opere :

lura pati, & laxa gancorum lege teneri.

Quod & à Sidonio factum Carm. v. siue panegyrico secundo :

Et pallens pinguedo tenet, ganeaque perenni.

At longum est, non apud Comicos tantum, sed alios etiam. Iuuenalis
sat. xi :

Sed laudem siliquas occultus ganeo, pultes Coram aliis.

Idem præpositionem E corripit. Ut in Adonio hoc Cathemør. Hymn.

viii. *Corpus enervans.* Et lib. ii contra Symmachum :

Robur enervatum gereret sine laude palestræ.

Item primam in *Socordia* corripit in Apotheosi :

Cæcorum cæcos loquor, utra socordia quorum.

Idem producit primam in *propitius*, in passione Agnetis Virginis :

Purgabis oris propitiabilis.

Et versu supremo hymni in Eulalam virginem :

Carmine propitiata fovet.

Quod & fecerat Iuencus, uti antea dictum. Et exemplum quoque
Damalus, episcopus Romanus, imitatur in Elogiorum libello, cap. de
cognomentis Salvatoris :

Fons, paries, agnus, paries, leo, propitiator.

At siue est à *propitius*, ut Gellius t̄ censet, siue à *prope*, quod verius puta-
mus : corripit primam. Adde, quod Comicis perpetuò corripit primam
secundamque. Ut apud Plautum Curcul. Act. i, Sc. i.

Potate, site mihi volentes propitiæ.

Pænulo Act. v, Sc. iii.

Oratum ierunt Deam, uti sibi esset propitia.

Similiter Terentius Adelph. Act. i, Sc. i.

--- *Evenire ea satius est,*

Quæ in te uxor dicit, & quæ in animo cogitat

Irata, quam illa, quæ parentes propitiæ.

Quæ non video, ut eludi possint, nisi fortè versu ultimo *quæ non* sta-
tuamus, ut in *alveo* apud Maronem: quod dici posset, si ab aliis produceret-
tur passim. Nunc ex antiquis id facit nemo. Et quod epici tam constan-
ter ab ea voce abstinent, unde factum putemus, quàm quod breves essent
omnes, eoque versui heroico non conveniret?

Nec audiendus semper Sedulius. Ejus est lib. iii operis paschalis :

Non mordax ærugo vorat, non tinea sulcat.

At primam in *tinea* corripit, cum alii, quos antè adduximus, tum Ho-
ratiis sat. iii, lib. ii, & epist. ult. lib. i.

Idem Sedulius extremo lib. iv.

Vestigis calcare suis veneranter adorant.

Atqui in *vestigo*, & *vestigium*, eadem est secundæ syllabæ quantitas. Etiam
in hymno

in hymno dimetro secundam in *centurio* producit, quam corripiunt Horatius*, Persius†, & Martialis‡.

* lib. 1, sat. 6.
† sat. 3 & 5.
‡ lib. 1, epig. 31.

Nec raro peccat Festus Avienus; ut cum in Orbis descriptione ait:

Vsque in saxosi Pachyni juga, plurimus inde.

Et post aliquammulta:

Proferit, & pono septem seruis explicat ora.

Et postea, eodem opere:

Sestos atque Abydos parvo sale discernuntur.

Nam prior in *seruis* porrecta; secundaque in *Pachynus*, *Sestos* seu *Sestus*, & *Abydus*, correpta est. Idem Avienus, vel Anianus potius, fabula XL:

Hunc arguta novo gaudemem vulpes amictu.

* lib. 2, sat. 3.

Nam posterior in *vulpes* Horatio* est longa.

Neque B. Prosper hac culpa est eximendus. Ejus inter alia est istud Carm. de Ingratis:

An dextram pacis palam dare te pudet hosti?

At priorem in *palam* corripit Maro VII ÆN.

Ipsa palam fari omnipotens Saturnia iussit.

Et in IX.

Luce palam certum est, igni circumdare muros.

Quam saepe etiã turpiter se dat Martianus Capella! Vti cum lib. XI ait:

Ammon & arentis Libyes, ac Biblius Adon.

Vbi & malè posteriorem in *Ammon* corripit, cum Græcè sit *Αμμων*: & priorem in *Adon* producit, quam corripiunt Maro, atque alii. Idem Capella Glyconio hoc, Carm. ult. lib. I.

Terris recolitis vestra tenerier.

Vbi prima in *recolo* est longa. Eiusdem est penultimo Carm. lib. XII.

Dissona sacra Mithram, Diemque, ferumque Typhonem.

Vbi primam in *Mithram* & *Typhonem* corripit, utrumque contra veterum auctoritatem.

Idem lib. IX.

Tensere extremam cum flagitare opem.

Malè prima in *flagito* hic brevis est.

Quid de Sidonio Apollinare dicam, rei metricæ, si quis alius, negligentissimo? Quod ne temere videar dixisse, plusculis exemplis planum faciam. Ejus sunt ista Carm. XI, sive Panegyrico, qui Anthemio dictus fuit:

Quicquid Pythagoras, Democritus, HERACLITVSQVE.

Argumentosis dat retia SYLLOGISMIS.

Quicquid Anaximenes, Euclides, ARCHYTA, Zenon.

Socraticusque animus post fatum in PHÆDONE vicus.

In CTE-

In CTESIPHONTA datur. totum hunc tibi celsissimus axem.
 Gaudet EUPHEMIAM, sidus divale parentis.
 Cereæ destituit, resolutis axibus, OBEX.

Idem Carm. v. quod est panegyricus Majoriano dictus :

Attis mel, Phoenix palmas, LACEDÆMON olivæ.
 Percurrit MATHESIM numeris, interrogat umbras.

Et Carm. vii. seu Panegyrico, quem fecit Avito :

Trux Auguste, PHARON, dum classicus Albia miles.
 Quæ quondam regina fuit, Capreaeque TIBERI.

Item Carm. ix ad Felicem Consullem :

Et primum DARIÏ tumultuantes.

Et carm. xi, seu epithalamio in Ruricium :

Cujus fax, arcus, CORYTVS pendebat, at ille.
 Cernit, & in proavo similem sibi PRONEPOS opet.

Et Carm. xii ad Catulinum :

Infundens acido comam BVTYRO.

Et Carm. xv, five Epithalamio Polemit :

Tu MITYLENE satus cognoscis, Pittace, tempus.
 Sic placidam Paphien servare DIASTEMA quintum.
 THALES hoc etiam numeris inquiris, & astris.
 Hunc AEREM, pariterque Deos sic autumat ortos.

Vbi malè Tornæsius edidit *æream*.

Quartus Anaxagoræ THALETICA dogmata servat.
 Materiam cunctis CREATVRIS *æra* credens.
 Quas atomos vocat ipse leves. SOCRATICA post hunc.
 ARANEOLA micat. proprius conferre laborat.

Et carm. xvi ad Faustum :

ANACHORETA tremis, qui quæquam frigora portet.
 Eucherii vementis iter, redeuntis HILARI.
 CONCIONATVRVM plebs sedula circumstetit.

Et carm. xxii in burgum Pontii Leontii :

HIPPOCRENE suas iungebat Pegasus alas.

Vbi in Tornæsiانا malè est Hippocrenistis.

Et carm. xxiii in Narbonem : Diversas ARATO vias cucurrit.

Non arato, ut edidit Tornæsius : de quo & antè dictum.

Celsissim Sophocles, & EVRIPIDES.
 Causam seu CTESIPHONTIS ætitaret.
 Tortum tramite TRANSIS ipse recto.
 Crebras INQUIETATA per procellas.

Idem

Idem dixero de Alcimo Avito. Sanè etſi prior in *ſtatua*, & altera in *conſtatua*, producantur: non tamen imiter illud lib. 11:

Eliquit, aërium ſtatim ſibi corpus adaptans.

Catullus enim priorem in *ſtatim* (ut ſuperius etiam dicebamus) corripit Epigr. ad Iſpithillam: *Verim, ſiquid ages, ſtatim jubeto.*

Idem Alcimus lib. v:

Præſtigieque diu nebulofa in fraude peractæ.

At Plautus producit ſecundam in *præſtigie*, & *præſtigiator*. Vt trimetro hoc jambico in Pœnulo act. v, ſc. 111:

Præſtigiator hic quidem Pœnus probus ſt.

Quàm ſpiſſus etiam error eſt Ruſtici Heliſidii Carm. de Chriſti Ieſu beneficiis: *Inchoamenta gerens fragiles proceſſit in artus.*

Quid enim apertius, quàm eandem eſſe quantitatem tertie in *inchoamentum*, ac in *inchoare*?

Arator etiam (qui ſub Iuſtiniano unà cum Caſſiodoro & Priſciano *ixit* *) non rarò in metrum peccat. Sic in *ſpado* priorem producit lib. 1 hiftoriæ Apoſt. --- *Qua ſpado jugatis*

* Paulus de geſt. Longob. lib. 1. c. 25.

Æthiopum pergebat equis.

At corripit Iuvenal. ſat. 1.

Cum tener uxorem ducat ſpado, Nævia Thuſcum

Figat aprum.

Idem Arator in *affatim* producit ſecundam, hiftor. Apoſtolicæ lib. 11.

Supperit affatim exemplorum copia, noſque.

Contra corripit Accius in Prometheo †:

At jecore opimo facta & ſutiata affatim.

Primo quoque libro ait Arator:

In tenebris TRIDVANA gerit, facit eſſe fidem.

Et eodem:

--- *Arrius unum*

Perſonas tres eſſe negans, SABELLIVS unum,

Sed Patrem confeſſus ait.

Prima in *triduum* producitur; in

Sabellius corripitur.

Venantii Fortunati eſt lib. 1 de vita B. Martini †:

Dum veget princeps data jura Valentianus.

At *Valentinus* dicimus tertiam longam. Idem lib. 1v †:

Occurrit Treviros alius quoque mota querelis.

At Lucanus* (uti & Aufonius †) primam in *Trevir* producant.

Corippus quoque, Africanus Grammaticus, qui in laudem Iuſtini Auguſti minoris libros quatuor ſcripſit, ſæpicule in talibus peccat. Ejus eſt lib. 11:

Vroſificans ſiccum ſacro ſpiramine LV TVM.

Et initio

† in bibliotheca Patrum edit. 2. col. 806.

† lib. 4. col. 819.

* lib. 1. verſ. 441.

† in *Vitibus* Carm. 3.

Et initio lib. III.

Et quas MEMPHITICA Cæsar perduxit ab aula.

Et mox:

MADENTES oculi, vultusque sinisque rigabant.

Et eodem:

Queque METHYMNÆIS expressit cultor ab uvis.

Et lib. IV.

*Turba loquax FLAGITANTQVE cibos, fideque parentis
Oribus ora petunt.* Item:

Ingens MYSTERIVM, magnâ quod mole laborat.

Eodem libro legas:

Agnoscent dominum, pulsantque BALATIBVS auras.

Nisi potius scripsit, --- *pulsant balatibus auras.* Scripsisse saltem debuit.

Multi etiam peccat Maximianus, quem esse Asinium Gallum (ut corruptâ Virgilianâ vitæ lectione falsi vocant, quem Cornelium Gallum melius dixissent) aliquando creditum est. Vt Ecl. I.

SOCRATEM *palman promeruisse ferunt.*

O quam dura premit miseris CONditio vitæ!

Continuus genius ægra SENECTVS habet.

Item Ecl. III.

PÆDAGOGVS *agit. nam me tristissima mater.*

At postquam teneram rupi VERECVNDIA frontem.

Prostratus pedibus VERECVNDIA silentia rupi.

Accedat istis Petrus Apollonius Collatius, si, ut vulgò creditur, vixit paulò ante annum Christi septingentesimum. Is primam in Titus producit passim. Eiusdem est lib. II: *Terrifico traxit sonitu, longèque reject.*

Adderem & alia de proximorum temporum poetis: nonnulla quoque ex inscriptionibus antiquis, in quibus & *patrona* † reperias correpta media: ut similia quædam mittam. Sed eam satias me jam dudum istorum ^{† Inscr. Græc. 931. num. 9.} capit. Nec sanè est, ut meliora expectemus ab iis, qui post superiores vivere. Quos inter & est Petrus Riga, Ecclesiæ Remensis clericus; qui circa annum millesimum ducentesimum vixit. Nam et si Trithemius scribat, eum in Aurora sua, (quo poemate historiam veteris ac Novi Testamenti carmine est complexus) *observasse diligenter legem metri:* tamen toties peccat, ut nisi barbariem seculi, quo vixit, & eorum quæ proximè illud exceperunt, cogitarem, meritò mirari possimus, tanto tamdiu eum in honore stetit, ut ante duosecula, atque etiam intra illud tempus, de modulo syllabarum ex ejus versibus iudicium ferri soleat. Nunc adeo exigua ejus ratio habetur, ut nomē ipsum penè fugiat vel multijugæ lectionis homines.

Etiā in modulo syllabæ sepe falli, qui reuolvente poesi, & se quiseculo post, claruerunt.

Quod si etiam illi, per quos literæ reviviscere cœperunt, vel qui eorum ætate vixerunt, non raro cœsitant: cogitare oportet, non omnia, quæ in mero meridie cernimus, videri ab iis potuisse, qui in diluculo, tanquam in confinio lucis & tenebrarum, erant constituti. Quibus verò initia sua revivificæ poësis debeat, malo dicere verbis Cæsaris Scaligeri: qui cap. 1. Hypercriticis, cum de Aufonio, Sereno, Sidonio, Boethio, esset locutus, ista subiungit: *Verum longo post hoc tempore, non secus atque intermortuis, tandem pene de repente satis magna, vultu Tages alter, exstitit. Nam tametsi de integro redierat: novam sub Petrarcha pueritiam inchoasse, atque inde Philæphi studio clara admodum incrementa cepisse visa est: hanc exiguam tamen illam tum fuisse puto, quam constat pene illico multorum illustrissimis ingenii (ea inter mox Iovianum Pontanum reponit) confirmatam cum antiqua illa optima certare potuisse.* Tres isti præstantes viri quos dicit, crebrò in modulo peccant. Nam Petrarcha quidem, ut primam in *Anibal* corripit, ac eandem in *Terentius* producat; nõ dubitat in illo liquidam eximere, in hoc geminare. Quippe lib. VI Africa ait, *Ten quatuor Anibal video.* Et lib. X. *Prior et Terentius horum.* Eiusdem est lib. II Africa: *Litus ad IBERVM resonet.* Et lib. III primam in *Sequens* corripit, quæ Lucano atque aliis est porrecta. Ibidem ait: *Oreades Funnique leves.* At Maronis est I ÆN. *Hinc atque hinc glomerantur Oreades.* Et lib. VI Africa ita hexametrum claudit: *Fortissimus Eryx.* Et lib. VII. *Tibi, si que,* pedesque. Nisi hic placet esse *συνισπον.* Etiam, contra quam à Martiale †, & Aulonio*, factum, primam in *Plinius* corripit lib. II, epist. ad Rainaldum: *Hæc jura Virgilius, Plinius tenet illa secundus.*

† lib. 10. ep. 19.
* epig. 68.

‡ sat. 1.
† lib. 1, ep. 91.

Itē in *Paccuvius*, contra Persii † & Martialis † autoritate, producit secundam lib. epist. I II. Alia quoque hujusmodi apud eum sunt longè plurima. Vti & apud Philæplum, qui in *Iuscinia* secundam producit, itemque in *Valerius*: primam etiam in *Bœotia* corripit, & tertiam in *Eugenius*, quod Græce *εὐγενέος*. Sed quis ejus viri *σφάλμα* cuncta recenscat?

Cultior illo Pontanus, vir sanè maximus. Sed tamen non semel peccat. Vti lib. I *Vranix*:

Ergo ubi ter nonas PLAGAS, ter nonaque mundi

Dimensus spatia.

In quo tamen modulum servavit lib. II

ejusce operis:

Hæc plaga circuitusque ingens.

Nempe confundit modulos in *plaga*, pro *αληγη*, & *plaga* pro tractu. Eodem

dem libro :

Hunc neque marmoris venientia templa columnis.

Nitentia dicere debuerat. Nimirum confudit modulos in *niteo*, & *nitor*.

Idem lib. iv Vranix:

*Signa quoque aduerso sibi DISSIDENTIA niteo
Dant varias animorum artes.*

At Maronis est in VII :

*Omniem equidem sceptris terram quæ libera nostris
Diffidet, externam reor, & sic dicere Divos.*

Idem Meteororum libro, Cap. de Fulmine :

*Vi cum irata manus tormento exclusit aëro
Fumantem pilam, versatque volubile saxum.*

Horatii verò est in Arte :

Indoctusque pile, discive, trochive, quiescit.

Idem Lepidinæ pompâ quintâ :

Montibus indigenæ Fanni proteruntque, ruuntque.

Qui error fatis apertus.

Tribus hisce poetis alios quosdam addamus. Mapphæo Vegio assenti-
ri non ausim, cum XIII Æneid. ait :

Dehinc perturbatos crocitant exquirunt Somnos.

Nam ut à *dormio dormito*, sic à *crocio crocito*.

Nec Baptista Mantuanus latâ culpâ vacat : qui in *sitibundus*, et si fit à *si-
tire*, primam tamen corripit, in mortem Frederici. Et priorem in *strabus*,
contra Horatii autoritatem, producit in Villa Refrigerii. Quod & *επι-
λιμαίης* ille Macer fecerat, scriptor non magnæ rei, qui & in *chysiere*, ac *lyf-
sopo*, secundam ausus est corripere.

Laurentius Lippius, Oppiani interpres, turpiter ad eò se passim dat, ut
non lippire, sed proflus cæcutire videatur.

Nec Fausti Andrelini ratio haberi debet, in cuius poematis unam se syl-
labam desiderare magnus Erasmus dicebat : ea est *res* five mens. Nimi-
rum quia crebrò ad eò nullam ex ejus verbis commodam sententiam eli-
cere est. Sed metrum si spectes, non unâ ille syllabâ peccat ; verùm tre-
centis. Est tamen cum sefellit eum librorum vulgariū autoritas. Ut cum
eclogâ contra Balbum secundam in *saginnatus* corripit. Vbi, ut puto, dece-
pit eum illud Nemesiani Ecl. iv. *Vi quoque turba bono plaudat saginata magi-
stro*. Sic enim in Aldinâ expressum est : ubi rectiùs alii, *signata*.

Elegantissimo adolescenti, Michaeli Verino, quòd interdum in talibus
delinquat, ob teneros annos debet condonari. Nam anno ætatis duo-
decimesimo periit priapismo, cum contra medicorum præscriptum con-
cubitu

cubitu abstineret : unde de eo Angelus Politianus :

Sola Venus poterat lento succurrere morbo.

Ne se pollueret, maluit ille mori.

Quendam ejus errorem, quòd sæpicule primam in *charitas* corripiat, eo in notis ad illius disticha, excusatum ibat Martinus Civarra Cantaber, quòd in *Charis*, ac *Charistia*, ea syllaba fit correpta. Ineptè sanè, cum non alia ejus esse quantitas possit, ac in *charus*, unde descendit.

Majoris longè autoritatis esse meretur Angelus Politianus. Quem tamen sequi non ausim, cum secundam in *patrimus* aut *matrimus* corripit, de quo antè dictum. Vel cum idem facit in *verecundus*, carm. ad Innocentium P. M.

Sponde sublato verecunda fasces.

Nam producit eam syllabam Martialis lib. VII, epigr. I & LXX.

C A P V T X L I.

Epilogus hujus libri. Doctrinam de variis errorum generibus, non ad Grammaticam, sed Poeticam pertinere.

EX iis, quæ hætenus diximus, satis liquet, quàm facilis in quantitate talium lapsus sit, quæ vulgò vitiosè etiam proferri audias ab eruditissimis, præsertim iis, qui neglectis literis animum mox gravioribus applicant studiis. Qualis magni ille nominis Iurisconsultus Bartolus : qui ajebat, de versibus non laborare Iurisconsultum : ut proditum à Ludovico Vive in primo de causis corruptarum artium. Sed Bartolus hoc illo ævo barbaro dixerit. At in hac quoque literarum luce, non pauci, qui ex humanitatis studiis non aliter bibère, quàm ut canis è Nilo, interea stulto fastu, quia graviora tractât, videri aliis volunt, nihil ignorare : unde, ut in reliquâ literaturâ, ita hac etiam parte sæpe admodum se ridiculos præbent. Eoque fortasse aliquis optet, ut priusquam ad cætera accedamus, pluscula quoque alia congeramus, in quorum pronuntiatione itidem peccari soleat ab iis, quorum ingenium in poetarum lectione subactum non est. Verùm, quod in re aliâ dixit vates Venusinus †,

† lib. pr. Sat. I.

Cetera de genere hoc (adeo sunt multa) loquacem

Delassare valent Fabium.

Quare de passivis hujusmodi in

quantitate erroribus, (ut ejusdem poetæ verbis utar)

--- Verbum non amplius addam.

Atque eo lubentius istis superfedemus, quòd quæ autoritate poetarum tantummodo sciuntur (cujusmodi fere sunt, quæ antè expendebamus) in Profodia sua non indiligenter persecutus sit vir & genere & eruditione nobilis,

nobilis, ὁ μακροειρής Henricus Smetius, Medicus : de cuius maximis laudibus plura dicerem, nisi id importunius hoc loco foret, & simul vererer, ne, quia ille, & gener ejus, summus vir Ianus Gruterus, arcuâ adeo & affinitate & amicitia, juncti mihi fuerint, dare id affectui ex conjunctione istac geminâ videre.

Nec est, quod expectet quis, ut priusquam à Profodiâ tollamus manum, expendamus doctrinam de metroꝝ generibus. Quippe qui operose eam Grammaticæ inferciunt, artis suæ fines transiliunt, limitésque disciplinarum conturbant. Nam de pedibus, metris, ac versibus, agere Poëticæ est, non Grammaticæ; cum sine earum notitiâ purus acquiri possit sermo; neque Profodiæ finis sit scriptio carminis, sed recta pronuntiatio. Si cui tamen omnino quædam de metris, ac uisatioribus carminum generibus, Profodiæ subicere visum fuerit, non magnopere repugnabo; modò agnoscat, ea non esse de *ύσια* artis Grammaticæ, sed è Poëticâ succenturiari Profodiæ, partim ut adolescentuli Poësius doceantur primordia, partim ut syllabarum quantitas poëtarum autoritate comprobari possit. Neque enim hodie ulla superest alia ratio, cum Romani Romanâ uti linguâ desierint; nec sint à quibus recta pronuntiatio, ut olim, peti possit. Aliter, scio, hæc de re alii; sed nullâ suffulti ratione. Itaque placet Artilianum illud, *Suam cuique sponsam, mihi meam.*

FINIS LIBRI SECVNDI.

A D D E N D A,

& suis locis interferenda libro primo , ac
secundo , artis Grammaticæ.

P Ag. 7, vers. 9, post *Grammaticen* adde. Quam qui *scientiam* esse volunt, duobus se magnis auctoribus tuentur , Aristotele, & Fabio : quorum ille lib. vi Top. cap. v Grammaticen vocat *ἰσχυρῶν* † : hic lib. i, cap. iv eam esse ait rectè loquendi scientiam. Verùm Fabius , dum format Oratorem , non omnia ad Logices trutinam expendit. Ne Aristoteles quidem id facit in Topicis , scripto *ἐπιπέρας* : in quo propterea tam multa ex aliena potius sententia dicat , quàm suâ. Accuratiùs idem lib. vi Nicomachiorum cap. iiii : ubi *scientiam* definit. Eam definitionem si spectemus , Grammaticæ esse scientia non potest : quia, finis ejus est non cognitio , sed opus : materia item non res necessariæ , sed contingentes : ut diximus. Loquor autem de Grammaticâ cujusque linguæ propriâ : non omnium linguarum communi. Nam communis illa , ut inferiùs dicam , tota est naturalis , non arbitraria. Exponit autem quid litera sit, quid vocalis, aut consona, quid syllaba, quid diphthongus, quid vox, quot vocum classes, quæ primariæ & categorematicæ, quæ syncategorematicæ, aliæque humanæ voci insita, ac omnium linguarum communia. Hæc quo minùs scientia propriè pressèque dicatur, nihil impedit ; seu finem, seu materiam spectes. Nam ut natura loquelæ, quæ hominis est affectio, meliùs perfectiùsque cognoscatur, in materiam orationis inquirat, & affectiones ejus ex naturæ principiis demonstrat. Nos cum Grammaticen per scientiam posse definiri negamus , de Grammatica loquimur non naturali , sed artificiali ; non communi omnium hominum, sed propriâ hujus, vel illius linguæ : ut eas distinguemus cap. vii. De genere satis.

P. 7, v. 12, post, *Nam congrue*, adde : non invenio apud antiquos : sed pro eo apud Tullium in tertio de Oratore legas *congruenter* : quomodo

29, 28, post *oratione* , adde : Scio , ab aliis dissepisci in partes duas, quarum una de vocibus singulis agat : altera de conjunctis. Sed hi postea dividunt priorem in eam , quæ est de partibus vocum : & alteram de vocibus integris. Quæque est de partibus , distribuitur ab iis in illam de literis, alteramque de syllabis. Ut triplici sic divisione sit opus. Veteres igitur, ut duarum divisionum compendium facerent, quadripartitam prætulerunt. Nec tamen, cum eodem res cadat, super hoc litem ulli moverim. Rem ipsam videamus.

46, 12, post *conjunxerit*, adde : Verùm quid hac testium congerie opus,
cum

cùm Euripides ipse Palamedem, in tragœdia cognomine, literarum inventionem sibi vindicantem inducat. Sic enim loquitur :

Τὰ τῆς γε λήθης φάρμακ' ὀρθώσας μόνον
 Ἀφωνα, καὶ φωνῶν τε συλλαβὰς τιθεῖς,
 Ἐξεύρον ἀνθρώποισι χεράμματα' εἰδέσθαι.

Quæ in Florilegio Stobæano * Latinis sic versibus expressit grande feculi nostri decus, Hugo Grotius : * Tit. 79. sive aliu 81.

*Ego ille mutas conjugans vocalibus
 Monstrans hominibus literarum fœdera,
 Oblivionis tenebricosæ remedium.*

64, 7, post *Græcorum* φ, adde : quia F solùm est flatus : φ est φ cum halitu : at longè aliud est flatus, quàm simplex halitus.

69, 23, post *ponendo*. Sic, adde : ut etiam superiori capite diximus : & secundo post versu, post *eundem* (sic rescribe) adde, hoc est, octavum, modò post ε accenseas ζ.

71, postremo versui subijce : Nempe hoc F, quod est Æolicum digamma, magis est halitus, quàm flatus : contrà quàm F Latinum, quod est flatus : ut mirum non sit, si, utcunque similis sit figura, natura nibilominus sit dissimilis.

77, versu antepenultimo, post *putabat*, adde : Nonius quoque pro *querela*, scripsit, *cuerela* : & *cuis*, pro *quis* : ut liquet ex ferie literarum, capite de generibus indifcretis.

162, 16, post *vita*, adde : Par ratio, quando V ponitur post T, vel D. Vt in *mutatur* trisyllabo : ubi V effertur, ut in *vates*. Aufonius epist. xxxi :

Mutatur ad Græcam fidem.

Sic in pentesyllabo *duodeviginti* V pronunciat ficut in *votum*. Idem Aufonius carm. xxiv Parental.

Duodeviginti functus Olympiadus.

167, 16, post *tulit*, adde :

Dixeris, etiam Augustæo, vel suppari ævo, diphthongos negligi solere : atque id ex eo colligi, quia cum verbum illud obscenum, quod est ex Græco παιδικά (ita impurissimi illi suos amasios dixere) omnino per diphthongum scribi debeat : in Ithyphallico tamen carmine, gemino in loco merà scribatur vocali. Sed de eo quid sentiam, exposui in Originum libris. Eo minùs animus est hic fœdissimæ voci immorari. Redeo igitur ad Bedæ ætatem.

174, 33, post *Docent hoc*, adde : veteres scholiastæ : in his Eustathius commentario in Dionysii *περὶ ἑλληνισμῶν*. Vt ad illud poetæ ejus :

Ἄλλ' ὀπίθ' Ἀρμενίων ὀρέων ἀροταρεῖδεν ἰδεύσσης.

Nam ex eo, quòd τ in ὀπίωτε non vertatur in asperum spiritum, colligit *Agrippianus* habere spiritum lenem. Quomodo nihil attinebat arguari, si tum quoque spiritus, & accentuinculæ, semper notari solerent. Idem indicant

175, 1, post. *edendum curavit*, adde: Imò in Pandectis etiam Florentinis nuspian vocibus Græcicis appositi sunt accentus: quod ex MSO ipso observatum, monitumque, Ant. Augustino, libro de Excusationibus.

177, 33, post *flexum*, adde: De quo mox cap. x.

178, 2, post *malis*, adde: Fabii, aliorumque, de hoc loca adferam cap. XII.

179, 17, post *accentus*, adde: De ultima, apertum satis, abire hac parte Romanos à Græcis, Servius in Ecl. I: *Notandum Bucolica, vel Georgica, cum apud Græcos in fine habent accentum, apud nos in tertia a fine habere. Nam, ut in ultima sit, Latinitas vetat: ut in penultima non sit, brevitatis efficit ratio.* Sed porro quaeritur, an Latini tum sequantur Græcos, quando iis accentus est in secunda, vel tertia ab ultima.

183, 23, post *βοφόριον* adde: Sic *bofporus* malim, quàm *bosporus*, cum non sit à φέρος, sed à αέρος, hoc est, transitus five trajectory.

210, 9, post *salute*, adde: Vidit hoc Lupus Ferrariensis abbas jam illà ætate (sub Carolo Calvo vixit) epist. xx ad Aluinum: ubi clarè ait, in *aratum*, & *salubris*, penultimam produci: nec se apud poetarum quemquam, etsi sedulò inquisierit, brevem eam reperisse: rationem pauldò antè expresserat. *Communem*, inquit, *syllabam ex muta, & liquida, fieri in eis solum, quæ per naturam brevia sunt, nequaquam dubitaverim.*

191, 26, post *Horatium*, adde: vel *δισυλλάβω*; scripserit Ennius, *siri*.

194, 13, post *albus* adde:

Seu eliditur, si sanus est locus ille Catulli carm. xl:

Remidet usquequaque, seu ad rei ventum est

Subsellium. —

Vbi diphthongum elidi, monet quoque Achilles Staius. Legiturque hoc modo in editionibus cunctis: antiquissimâ etiam Regiensi anni cccc lxxx i. Solus Duza legere jubet,

--- seu rei ventum ad

Subsellium.

Idque, ut ait, quo versus ratio habeatur.

210, 20, post *Sidonius* adde: cum ait,

--- *Circumlatrat ingens Turba canum.* ---

Item Claudius Mamertus Victor, commentario in Genesin:

Explorare juvat, mentemque explere latrantem.

215, 26, post, *mover me*, adde: vel quod Marullus falsè propterea epigrammate suo rideat Politianum: vel

220, 14, post *spondeus*, adde : Fortasse & prima in *foculo* producenda, est à *foculus* sit *foculus*, à quo *foculo*, sive *foculo* : unde formà diminutivà *refocillo*. Sanè primam producit Lucanus, sive malis Ovidius, carmine ad Pisonem :

Sed miserum parvâ stipe focilat, ut pudibundum.

Scaliger, modulo offensus, malit legere *munerat*. Sed longius id abit. Et probam esse vocem, arguit, quòd Tranquillus in Augusto dicat cap. xvii : *Societatem semper dubiam & incertam, reconciliationibusque variis male focillatam.* Vel, *focillatam*. Glossæ vert. *Focilat, δωπέτες.*

224, 33, post *negligit*, adde : Ac Aufonius similiter Eidyl. III :

Cuncta cupit Cræsus, Diogenes nihilum.

Excipere etiam oportuit *affatim*, quod à *fari*, vel *fatum*. Corripit enim mediam Attius :

Tum jecore opimo facta & satiata affatim.

Ut trochæus, non spondeus sit initio Plautini hujus :

Affatim est hominum in dies, qui singulas escas edunt.

229, 20, post, *ita fert*, adde : Sed de genitivo *Titii* fallitur, cum is regatur ab ablativo *gratiâ*, vel *caussâ*, qui κατ' ἄλλοθεν intelligitur : ut planius fiet libro de structura cap. xxix. Quare si *refert* fuerit ex *rei fert*, integrè erit, rei fert *caussâ*, sive de *caussa Titii*.

232, 24, post *Peccavit*, adde :

Primam tamen in *nefaris* produci, censent ob Propertii illud lib. iv, el. iv :

Nescia nefarius accubuisse novis.

Ac ita quidem est in editionibus cunctis, etiam antiquissimis. Sed planè id insolens : eoque Scaliger legere jubet : *Nescia ne furis* : ut nempe duæ negativæ vehementius negent.

233, 30, post *Cani*, adde : Mirum, contra ab eodem Martiale primam in *selibra*, non *femel*, sed constanter corripit : cum dicatur quasi *femilibra* : & prior in *femis* à poetis semper producat. Nec ratio obscura, cum sit ab ἡμισυ.

244, 22, post *neminem* adde : qui quidem ante hos annos fuerit quin-quaginta.

246, 4, post *scalmos* : adde :

Imò & apud Fortunatum lib. vi i i, cap. v, sic versus is legitur in MSSis :

Calcaturus erat qui solus torcular altum.

251, 5, post *scripsit*. Naturâ tamen ejusmodi brevità essent. Et hoc sine dubio, & præterea Ovidii auctoritas, movere Franciscum Philelphum, ut in satyra scriberet illud nunc adèd protritum :

Omnia si perdas, famam servare memento,

Qua semel amissâ, postea nullus eris.

A D D E N D A.

Vbi, quos modulus offendit, rescribere κατ' ἐρωτησιν, jubent, postea an ul-
lus eris? Sed si Ovidio medicina fiat, solum scribendo, Post ea: cur non &
Philepho?

259, 9, post pudores: adde: Ita, non *egon*, Aldina, aliaque vetr.

260, 3, post corripere adde: nisi viderem, ex classicis ipsis posse aliqua
pro eo adferri. Producit enim Plautus, hoc trochaico, Aulularia act. III.

sc. III: *Costum ego, non vapulatum, dudum conductus fui.*

Imò idem facit Catullus epigr. XVII:

Hunc ego volo de tuo ponte mittere pronum.

Versus est antispasticus, live Priapejus: qui constat Glyconio primâ se-
de trochæum habente, & Pherecratio itidem initio habente trochæum.

262, 17, post *scurra*, adde: Imò *cito* etiam producit Syrus mimus, hoc
versu jambico senario:

Pars beneficium est, quod petitur si cito neget.

268, 10, post *hoc* adde: Nisi locus corruptus, & legendum, *Proque hoc*:
quæ conjectura est nobilis, ac doctissimi propinqui mei, Jacobi Roverii,
Cui facile subscribo, sententiâ id exigente. Dixerit aliquis, fortasse &
priori versu, librarium pedariæ artis ignarum sic rescripsisse pro illo, *Et*

vos id ipsum. Quod facilius admitterem, nisi, ut Scaliger edidit, sic in Aldi-
nâ, & antiquis aliis, invenissem: &, quod caput est, non Priscianus mō-
dò, sed etiam Velius Longus, atque adeò Probus, tradidissent, *Hoc corri-*

pi: ubi verò produci videtur, *hoc* scriptum fuisse. Quis enim potius Pro-
bo audiendus, si ætatem spectes? Neronis enim temporibus vixit, teste

Hieronymo*: unde & sæpius eum, ut ætate superiorem, ad partes advo-
cat Gellius. Mihi quidem parum sit verisimile, grammaticorum eruditif-
simum, quomodo eum Hieronymus † vocat, modulum syllabæ eo tempo-

re ignorasse, quo vulgus etiam imperitum ex sola pronuntiatione, ut ex
Tullio alibi ostendimus, de eo poterat judicare. Nec tamen diffitebor,

mox ab Augusti ac Tiberii ætate, cœpisse pronuntiationem corrumpi. Vn-
de fortassis est, quòd & Probus putarit, *pes* corripit, de quo postea dicam.

Quare de eo non nimium urgebo. Potius illud dicam, de *hoc* & *hocc* non
unquam melius judicari potuisse, quàm Probi ætate, quia tum ἀλόγεον ‡

† aliorum, ita ipsius Ciceronis, ac Maronis, exstabant, ut ex Fabio* con-
stat: neque ab alio tum certius judicium ferri potuisse, quàm Probo;

quandoquidem propria hæc ejus cura, ut auctor nobis Tranquillus, multa
exemplaria emendare, ac distinguere.

‡ in gladium. 271, 7, post *quia*, adde: Lucilius dicat, apud Nonium †:

Haerebat misero gladium in pectore totum.

Prout legendum censet præstantissimus Mercerus. Sed in optimo MSO
nostro

* in Chronico
Eusebii.

† ibid.

‡ scripta manu
propria.

* lib. 1, cap. 13.

nostro disertim est *muero* : eoque planè legendum puto :

Hærebat muero, gladiumque in pectore totum.

Vt fit sen-

tentia, non *muero* duntaxat, sed gladii etiam reliqua. *Gladium* enim pro *gladius* dixit, ut Nonius monuit. Ac similiter locutus non Plautus modò Casinà, sed Varro etiam in I de R. R. Quare hinc quidem minimè evincas, M non elisum produci ante vocalem. Sed aliunde id probare possumus, cùm, juxta omnes editiones, quæ illam Scaligeri præcedunt,

272, 19, post *telis* adde : Vel dicendum, esse anceps. Sanè si originem spectes, produci debuerat : quia est à *zñp*, quod è *zizp*.

274, 9, post *intervallo*, adde. Atque idem judicium esto de illo Proptertii lib. II, eleg. XXXI :

Quod seu tu Grajas, seu es imitata Sabinæ.

Si modò hæc genuina lectio est. Nam pro *es*, in aliis codd. est *sis*. Quomodo edidit Aldus, Douza, Passeratius. Sed Scaliger *es* prætulit : atque id in duobus MSSis Palatinis reperit Janus Gebhardus. Etiam sic invenio in ea, quæ Regii Lepidi anno prodiit MDCCCCLXXXI. Vnicus est locus, ubi extra cæsuram produci videatur. Sabinus enim, vel alius potiùs, epistola Paridis ad Oenonen ait :

Sed non est rationis amor. te consule nympha,

Læsa es, & læsam scribis amare tamen.

Verùm in Venetâ Bernardini de Novariâ, anni MDCCCCLXXXVI, invenio, *Læderis, & læsam*. Vnde conjectabam legendum :

Læderis, & læsam scribis amare tamen.

Sin, *læsa es*, scripsit ille suppositicius Sabinus; (& sanè ita est in plurimis codd.) planè accessero necessario meo, Jacobo Roverio I. C. subacti in hisce literis judicii viro, qui mihi scripsit, sibi legendum videri :

— *Te consule nympha.*

Læsa es, te læsam scribis amare tamen.

278, 30, post *consonantis* adde : Imò, quod maximè placet, utrobique longa dici possit ob cæsura : quia *petit ex petit, subit ex subit*. De quo mox pluribus.

280, 2, post *similiter* adde : ut paullo antè dicebamus.

307, 33, post, *Hippocrenistas*, adde : Vnde tamen suspicari possis, scripsisse Sidonium voce compositâ, *Hippocrenistas* : ut posteriores edidit.

298, 9, post, *docet*, adde :

Nec autoritate, ut puto, veterum cognoscas, quanta sit secunda in *diutius*. Ajunt, sciri ex eo, quòd antiqui in *diuturnus* eam corripiant. Vt Ovidius in Ibin :

Corpore lustravit non diuturna suo.

Et alibi :

Hæc fore morte meâ non diuturna mala.

Scd

Sed validius id foret, nisi eadem in *diutinus* produceretur. Nec id illo Prudentii modò, in Laurentium Mart.

Postquam vapor diutinus:

sed etiam à Plauto, Rudente, act. IV, sc. VII: ubi fenarium hunc legas:

Diutine uti bene licet partum bene.

298, 27, post *Nonium* adde: Et fortasse in Philomela non *blaterat* legendum, sed *blacterat*: ut est in quibusdam libris.

301, 20, post *sesellit*, adde: In *nutrio* qui corripunt primam, tuentur se hoc Claudiani lib. II in Eutropium: --- *Flatusque leonis*

Sæpe nutrire leois.

Sed in Aldinâ, & aliis inde consecutis, est, *Spe nutrire.*

In *peculator* secundam aliqui corripunt, quia Prudentius in *Psychomachia* dicat: *Quid peti arsurus pariter peculator avarus?*

Sed in MSSis, & editione Gifelini, est *speculator*. Et sanè secunda in *peculi* porrecta est Maroni Ecl. I. Vti Martiali in *peculiaris*, istoc phalæcio, lib. IV, ep. LXIV: *Solus luce nitet peculiari.*

302, 4, post *æviterna*. Vix dici etiam potest, quoties peccetur eo, quod in veteri poeta non attenditur ad *æviterna*. Vt qui secundam in *denarius* corripunt, quia Martialis sit lib. IX, ep. CII: *Denarius tribus invitas & mâne rogatum.*

Quasi non idem Martialis dicat lib. II, ep. LI:

Vnus sæpe tibi totâ denarius arcâ.

Sic in *vindemiator* secundam putant corripere, ob illud Horatii lib. I, Sat. VII: *Vindemiator & invictus cui sæpe viator.*

Atqui Virgilius ait II Georg. --- *Spumas plenis vindemia labris.*

Et Ovid. III Fast. *At non effugiet Vindemior: hoc quoque caussum.*

305, 30, post, *nemo*, adde. Quid etiam dicent ad Senecæ, cujus ante memini, versum istum: *Esse propitios, at amem lentos Deos.*

308, 10, post, *probus* est, adde: Sed Alcimi in versu statuere possis *æviterna*. Eo minus excusabile hoc, eruditi viri, Frederici Taubmanni:

Callidus inferni præstigiator adest.

Scio, nonnullis aliter videri, qui modulum hunc origine vocis tuentur, quia sit à *tego*. Nam ut ab *atego*, *ategie*; sic ajunt à *prætego*, esse *præstegie*. Sed Græci quidem *εἰρω* ajunt, Latini autem *tego*. Vt omnino *præstegius* ex eo nomen sit, quia oculi iis præstinguantur.

I N D E X

LIBRI PRIMI, ET SECUNDI, DE ARTE GRAMMATICA.

Numeri Romani prior librum, alter caput:
barbaricus paginam designat.

A A, E E, familiâque, immeritò à Polittiano, & aliis, in numerum diphthongorum relata, II. II. 160.

A, & E, invicem permutantur, item A, & O. I. XII. 57.

A, & V, ablativi Tertulliano corripuntur, II. XXXVIII. 302.

A finale nominativi Græci Latini interdum producitur, sed non extra cæsuram, II. XXXIV. 287. [II. XIV. 198.

A in *acens* exeuntium semper producitur, A in vocativis primæ à rectis in *is* producitur; à rectis verò in *is* corripitur, II. XXXIV. 287.

A, licet naturâ breve, Aufonio, & Prudentio, ex more suorum temporum, quandoque, quia acutum habeat accentum, producitur. II. XXIV. 248.

A Numeralium in *ginta*, quæ antiquioribus potius porrecta, junioribus non rarò corripitur, II. XXIV. 248. 249.

R. Aben Esra Grammaticus, ejus ætas, & libri, I. IV. 17. [227.

Abicio, & *adicio*, pro *abjicio*, & *adjicio*, II. XIX.

Abies, & *Aries*, ultimam producant, II. XXXI. 273.

Abjete, pro *abiete*, trisyllabum, II. XIV. 199.

Abit, pro *abii*, ultimâ producta, II. XXXI. 280.

R. Abraham de Balmis, Grammaticus, ejus ætas, & de hac arte libri, I. IV. 18.

Abjeksi, mediani habet communem: porrectam, cum est à *cædo*: correptam, cum est à *fero*. II. XVIII. 222. [297.

Abstemius secundam producit, II. XXXVII.

Accentus vox Hebræis latius patet, quam Græcis, & Latinis, II. VI. 169, illos, quos vul-

gares vulgò, & muscos vocant, primi & secundi templi temporibus ignotos fuisse, I. v. 169. quis invenit, *Ibid.* eorum usus non tantum in muscis, sed & aliis in rebus, *Ibid.* Accentum esse accidentia syllabarum, II. VII. 171. cur *saltim* dicti, *Ibid.* 172. triplices esse, *Ibid.* Sineses quinque habere, *Ibid.* 173. ratio figuræ, qua singuli scribuntur, è natura cujusque, *Ibid.* circumflexi veteri figura, *Ibid.* alii acuti graves alii, & circumflexi, unde dicantur, *Ibid.* apponendi eos morem Græcis, atque Romanis, ignotum fuisse, II. VIII. 174. serò etiam ceptos ab Hebræis adscribi, *Ibid.* 175. hinc quæsitum, quinam eorum, ut & punctorum apponendorum, apud Hebræos fuerint auctores, *Ibid.* 175. 176. qui denique ultimam huic arti manum imposuerint, *Ibid.* Accentuum doctrina paucis regulis comprehensa, II. IX. 176. compositione cum Encliticis mutari, *Ibid.* 176. eorum distinctio, *Ibid.* & 178. interdum in ultimam transferri, adversus Fabium probatur, *Ibid.* in ultimis syllabis Adverbiorum, Prepositionumque, nunquam reperiri gravem; sed acutum, si correpta; circumflexum, si producta sit, *Ibid.* & 179. an servandus sit in Græcis Latina civitate donatis, *Ibid.* perfecti vocativi accentus locum retinuit in abjeksiis, ut in *Virgii*, & *Mercuri*, ex *Mercutio*, *Virgilio*, II. X. 180. ejus *Enclit*, & quantitatibus, tam apud Græcos, quam Latinos, habitam rationem, *Ibid.* 181. acutum olim antepenultimæ adscriptum in multis, ubi penultima foret longa, *Ibid.* his adponendis ambiguitatem tollere laudabilis mos est, Fabio teste, II. XII. 185. compositorum accentus non causa quantitatis est in simplicibus, sed signum, II. XVIII. 221. idque non perpetuum, sed fallax, *Ibid.*

Accusativi in AN à nominibus Græcis in AS, producuntur: à nominibus in A, breves sunt, II. xxxvi. 292. plurales in AS à Græcis Latini facti ultimam corripunt, II. xxxvi. 293.

Acus, pro *agua*, Lucretio, I. xviii. 75.

Acuebatur olim etiam antepenultima in multis, ubi penultima erat longa, II. x. 181.

Ad præpositionem per D scribi debeat, an per T, antiquis disputatum, I. xlii. 144.

Adam literas creditus invenisse, I. ix. 41.

Adalphæ, II. iv. 165.

Adæ an primam Lucretio producat, II. xix. 226.

Adimniculor, *mantenculor*, aliæque à diminutivis venientia, corripunt antepenultimam, II. xxiii. 246.

Adolphi Mekerchi, & alius viri doctissimi error notatus, I. xx. 80.

Adon priori quantâ, II. xxxix. 306.

Adspirationis vitia, in additione, vel de- tractione, II. xi. 183.

Adverbia derivata à *de* producunt ultimam, lib. II. xxv. 255.

Æ, & *AI*, Romanis veteribus sono affines, II. iv. 164.

Ægyptii sinistrorsum scripserunt, & unde eum morem acceperint, I. xxxiv. 121.

Æliam locus de sero literarum usu apud nonnullas gentes explicatur, I. xi. 51.

Ælius Dionysius, Grammaticus, & ejus de arte hac libri, I. iv. 14.

L. Ælius Stilo Præconinus, Varronis magister, I. v. 21, 22.

Æneades secundam corripere, ex etymo demonstratum, II. xv. 201.

Æolibus spiritus levis ac densi eadem nota, I. xxix. 104.

Æv ultima producta, II. xxxv. 290.

Ærius & *ætherius*, an *æreus* & *æthereus*, scribendum, I. xlii. 145.

Æng, male priorem corripit Nazianzeno, II. xxxix. 302.

Æstian secundam corripit Attio, II. xxxix. 308.

AI genitivus antiquus, duabus longis ex *AI* diphthongo, II. xv. 201.

AI & *OI* diphthongos etiam esse Latinas, contra Marium Victorinum, & Marium Conradum, ostensum, II. ii. 160. inveniuntur in veteribus monumentis, pro *Æ* & *OE*, *ibid.*

Alciati sententia rejecta de loco Plauti gemino, II. xvi. 212. ejusdem, & aliorum lectio in versu antiqui poetæ apud Tullium rejecta, II. xvii. 214.

Alcimius Avitus lèges metricas non semper observat, II. xxxix. 308.

Alcuinus penultimam in *statera* malè corripit, II. xxxiii. 282.

Aleph, He, Het, Hain, à Grammaticis Hebræis malè referri inter consonantes, I. xxvii. 98.

Aleph, ante inventionem punctorum vocalium, quandoque signabat A, I. xxxi. 115.

Alexandrinis plurimum debet ars Grammatica, I. ii. ii.

Alud disyllabum Lucretio, non ob elisionem consonæ *d*, ut Giffanio visum, sed vocalis, II. xxix. 269.

Alius perpetuò habet in genitivo *i* portectum ob crasin, II. xiii. 189.

Alphabetum xxiv literarum unde Ionicum dicitur, I. xxx. 107.

Alerius semper corripit *I*: nisi quod Terentiano Mauro producat, II. xiii. 189.

Amadoci populi finitimi Neuris, sive Navaris, II. xvi. 211.

Amaverunt, *docuerunt*, & similia, penultimam habent ancipitem, II. xxi. 238. 239.

Amavium Chaldaicæ originis; non ex *a* & *mare*, ut vulgò volunt, II. xix. 230.

Ambez mediam producit, quia est contractum ex *Ambezæges*, quod ex *ambe*, & *ægo*, II. xviii. 223.

Ambe, vel *Ambi*, præpositio apud Varronem ab *ἀμφι*: hinc contractum *am* & *an* in compositis, II. xviii. 223.

Ambitus participium vel producit mediam, vel ancipitem habet: at quando nomen est, eandem corripit, II. xviii. 222, 223.

Ambitus producit secundam, quia ex *ambeius*, quod ex *ambe*, & *itus*, contrahitur, II. xviii. 223.

Ammon posteriori longa, II. xxxix. 306.

Amphi-

Amphimachus rectè ab Hectore victus dicitur Ovidio, est fecus visum Politiano, & Parrasio, II. XXIV. 252.

AN terminatio Accusativi ex nominibus Græcis in AS producitur, II. XXXVI. 292. At à nominibus in A corripitur, *ibid.*

Anachoreta, non *Anachorita*, scribendum, I. XLIII. 145.

Analogia defenditur contra Cratetem, I. VII. 29.

Anas, posteriore correptà à longis in AS excipitur, II. XXXI. 272.

Angeli Canini laus, I. IV. 15.

A finale in nominandi, accusandi, & vocandi casu non producitur, nisi ob cæsuram, aut geminam consonantem sequentem, contra quam visum Erythraeo, & Giffanio, II. XXIV. 247.

Annius Viterbiensis, eruditus impostor, I. IX. 39.

Anonymus de literarum inventione gemino in loco emendatus, I. IX. 35.

Annavit, *plavit*, *genavit*, *habavit*, veteres dixerunt, pro *annuit*, *pluit*, *genuit*, *habuit*, II. XIII. 192.

Antea ultimam producit, II. XXIV. 251.

Antifigma Claudii inventum, atque ejus figura, & potestas, I. XXI. 82.

Antispasticum metrum, sive Priapejum, constat Glyconio, & Pherecratio, II. XVI. 213.

AO, EA, EO, vel, OA, per *αιωλαον* non sunt diphthongi, II. III. 162.

Apella nomen proprium Iudæi, II. XIX. 229.

Apex quid, ejusque usus apud antiquos, II. VIII. 174. quid Hieronymo designet, I. XXXI. 114.

Apis, non ex *a*, & *pes*, sed potius ab *απες*, cujus prior brevis, II. XIX. 229.

Apollo Pythius dictus à loco, I. X. 47. serpentis imagine cultus in Chanaanæ, uti & postea in Græcia, I. X. 47.

Apollodorus Criticus, I. VI. 24.

Apollonius Alexandrinus, cognomento Dylcolus, Grammaticus, ejus ætas, & de arte hac libri, I. IV. 13. ejusdem laus, *ibid.* 14.

Apostropho conjuncta proferuntur, ut una dictio, I. XLIV. 154.

Apostrophus, & diafole, ex accentuum numero rejectæ, II. VI. 170. etiam Latinis nota apostropho in usu fuit, & quidem consona sequente, imò & initio vocis, II. VI. 170. & 171.

Αποστροφος quid, I. I. 4.

Appulejus, non *Apulejus* scribendum, I. XLIII. 151.

Aque etymon, II. XVII. 219.

Aquila Ponticus quando vixerit, I. XXXI. 113.

Arabs, *trabs*, *urbs*. an *Araps*, *traps*, *urps*, scribendum, I. XLIII. 145.

Arator secundam in *Psalterium* malè corripit, II. XXXIII. 281. non raro in metrum peccat, II. XXXIX. 308. quando is vixerit, *ibid.*

Aratus Homeri corrector, I. VI. 25. à variis correctoribus vitiat, *ibid.*

Arcesso pro *voco*, & *acciso*, uno modo scribitur, I. XLIII. 146.

Archæuter penultimam producit, II. XXXIII. 284.

Archinus primus Atheniensibus auctor fuit, ut pro XVI Cadmeis XXIV Ionum literis uteretur, I. XXX. 107. ejus ætas, *ibid.* 108.

Archytas penultimam semper producit, quod non observavit Auratus, II. XXXIII. 285.

Arcepagus penultimam corripit, II. XXXIII. 284.

Argonauticæ expeditionis tempus, I. X. 48.

Argumentum secundà productà ex *argutum*,

II. XVII. 216.

Aristarchus criticus, I. VI. 24.

Aristophanes Byzantius criticus, I. VI. 24.

Aristophanis drama *Babyloni* quando actum, I. XXX. 108. ejusdem comici locus in Ranis illustratus, I. XLIV. 154.

Aristotelis locus pro usu vocis *Grammaticæ* perperam à nonnullis adductus, I. I. 4. magis videtur auctor artis Grammaticæ, quam Plato, I. II. 10. defensus super eo, quod Z, & Φ, referat inter literas præficas, I. XXV. 94.

Arithmetice tertiam non rectè corripit Auratus,

rato, II. xxxiii. 281.

Arnobii versus emendatus, II. xxxviii. 302. 303.

Artigraphi quinam dicti, I. iv. 12.

Artium omnium duplex tractandi modus, I. i. 2.

Arus in veteribus libris, pro quo vulgo *arctus*, I. xliii. 146.

AS terminatio nominativi Græci, cujus genitivus Latinus definit in Æ, vel *Arus*, producit, II. xxxvi. 293. cujus autem genitivus definit in *Aris*, corripitur, *ibid.* AS accusativi pluralis Græci etiam Latinis corripitur, II. xxxvi. 293.

Ascellus piscium solus cor habet in ventre, II. xvi. 215.

Asinius Gallus an scriptor Elegiarum, quæ vulgò nomen ejus præferunt, II. xxvii. 259. & xxxix. 309.

Assyrii literas invenere, I. ix. 42. quando isive Chaldaicis literis uti cœperint Iudæi, I. xxxi. 110.

Athenienses quo auctore, & quando, xxiv literis uti cœperint, I. xxx. 107. 108.

Athos, ultimâ productâ, contra quam putavit Servius, II. xxxv. 291.

Atramentum *librarium* Vitruvio, *scriptorium* Celsò, *solignis succis* Horatio, I. xxxix. 135.

Attice literæ, pro antiquis, I. xxx. 108.

Atui in Meleagro versus corrigitur, II. xv. 200.

AV sonus antiquis declinabat ad O: unde AV, & O, faciliè commutantur, II. iv. 165.

Augusta charta, I. xxxvii. 130.

Augustini in origine vocis *Arcopagus* *ἀρκοπαγίου*, II. xxxiii. 284.

Avianus, Ætopicarum fabellarum scriptor, alius ab Rufo Felto Arveno, II. xxx. 271.

Aulu olim, nunc *olla*, II. iv. 165.

Aurati correctio improbatâ, II. xiv. 195.

Archæus in modulo vocis *Arithmetica*, II. xxxiii. 281. ejus lapsus in modulo vocis *Archytas*, II. xxxiii. 285.

Aufulari olim, pro *osculari*, *ausculum*, pro *osculum*, II. iv. 165.

Aufonius de duplici potestate vocalis u ad-

versus summum virum defenditur, I. xii. 53. ejus locus Iul. Scaligero non satis intellectus, I. xiii. 61. cur Palamedicam φ grui compareret, I. xxiv. 95. metri leges non semper observavit, II. xxxix. 304.

Auxilla, pro *olla parvula*, II. iv. 165.

B.

B malè proferunt Germani, ut P; Vascones, ut V, I. xxviii. 100.

Baca, non *bacca*, in melioris notæ codd., I. xliii. 146.

Bacchus. i. afellus piscis, solus habet cor in ventre, II. xvi. 215.

Balbusto penultimam producit, II. xxi. 246.

Bardacucullus secundam corripit, II. xx. 237.

Bellerophon quando vixerit, I. x. 47.

Ben Ascher Maforethæ accuratè descripta biblia, II. viii. 175. quando vixerit, II. viii. 176.

Ben Naphthali quando vixerit, *ibid.*

Benvolus, non *benvelus*, scribi, I. xliii. 146.

Beth, Gamma, Daleth, à Lxx, & Hieronymo, semper efferrî spiritu tenui, I. xxvii. 98.

Biblus eadem ac *papyrus*, inde *Bibula* dicta, I. xxxi. 129.

Biblus contexere Lucano quid, I. xxxvii. 129.

Biduum, *triduum* primâ productâ, II. xx. 234.

Bis Ovidio brevè, posterioribus longum, II. xxxi. 276.

Blatero, non *blastero*, I. xliiii. 146.

Blatero primam corripit Horatio, & Lucilio; auctori Philomelæ producit, II. xxxviii. 298.

Bobus priorem corripit Aufonio: producit Horatio, & Lucretio; quorum potior auctoritas, II. xv. 200.

Rodini, & Rittershusii sententia rejecta de Oppiani loco, II. xvi. 214.

Bos es Phiden *γῆφειν* quid sit, I. xxxiv. 120.

Bracchium, an *brachium*, scribi debeat, I. xlii. 146.

Bubulcus à *bubus* primam corripit, II. xvii. 219.

Buchananus in *salubre* perperam corripit mediam,

mediam, II. XVI. 210. idem primam in *citerior*, & *citerius*, malè producit, II. XIX. 225.

Buccina, non *buccina*, I. XLIII. 146.

Bucula ex *bovicula*, II. XV. 200.

C.

C & G literæ cognatæ, I. XV. 66. veteres Latini semper C usurpabant pro G, I. XV. 66. condemnationis est, ut K kalumniam, nota, I. XVII. 72.

C Kappa Romanum, *ibid.*

C pro Q, I. XVII. 76.

C nominativi in obliquis mutatur in mediam G, I. XXI. 83. ut K Græcis in Γ. 84.

C ante E, I, Y, Æ, & OE, non aliter sonuit, quam ante A, O, vel V, I. XXVIII. 100.

C, & G, facta ex Γ Græcorum rotundato, I. XXIX. 103.

Cabalistræ non ex apicibus vocalibus, sed ex consonarum figuris solum mysteria sua eliciunt, quæque ejus rei causa, I. XXXI. 112.

Cadmus Phœnix primus literas in Græciam invehit, I. X. 43. quando vixerit, I. X. 47. 48.

Cælim, & *Cæles*, pro *stýlo*. Hinc genitivus *cælis* contractus ex *cælis*, I. XXXV. 123.

C. Cæsar ea, quæ antiqui per V enunciant & scribebant, primus per T cepit ferre, & scribere, I. XII. 55. 56.

Cællius Vindex Grammaticus, I. V. 22.

Cæstus, & *cestus*, differunt, I. XLIII. 146.

Cæsura syllabam naturâ brevem, etiam sequente vocali, producit post pedem primum, secundum, tertium, quartumque, II. XV. 205. 206. 208. an in Sapphico quoque, & Phalacico, syllabam producat, II. XXXI. 276.

Cætera, an *cætera*, I. XLIII. 146.

Cai vocativus, & *Cajus*, cur priorem Martialis producant, I. XXI. 88.

Cajus antiquus pro *Cajus*, *ibid.*

Cains trisyllabum primâ longâ; ut & disyllaba *Cai*, *Mai*, II. XIII. 190.

Calami Memphisitici, Nilotici, Cnidii, I. XXXVI. 126.

Callimachus, criticus, I. VI. 24.

Calliopus sive Calliopus criticus, I. VI. 25. Callistratus Grammaticus primus creditur XXIV literas conjunxisse, I. X. 46. eademque putatur Samios docuisse, I. XXX. 107.

Calpe ultimâ correptâ, II. XXXIV. 288.

Calpurnius primam in *jugâ* producit, & contrâ in *Pegasus* corripit, II. XXXIX. 303.

Camets veteribus sonum habuit ex A & O mixtum, I. XXVII. 98.

Cameel spiritus Trithemio quid, I. XII. 142.

Canonica quid, II. XII. 184.

Guil. Canterus de loco Horatii refellitur, II. XXXII. 278.

Capella malè posteriorem in *tellus* produxit, II. XXXI. 277.

Caph interp. lxx semper valet γ, I. XXVII. 98.

Carmen unde dicta, I. XI. 49.

Carrionis error de voce *Thermoodon*, II. XXXIII. 283.

Carthagenus, non *Carthaginiensis*, I. XLIII. 147.

Sp. Carvilius primus G, & C, distinxit, I. XV. 66. quando vixerit, I. XXIX. 103.

Cassianus à discipulis suis graphus confosus, I. XXXV. 124.

Cassiopea, an *Cassiopea*, scribi debeat, I. XLIII. 147.

Cassiodorus emendandus, ubi *Grammaticæ* ponitur pro *Gronaticæ*, I. 1. 3.

Caronis ctymon, II. XVI. 212.

Catulli locus fecus, quam Mureto, & Scoto visum, emendatus, II. XIV. 196. idem à Scaligeri censura liberatus, II. XV. 203.

ejusdem vera lectio in voce *hæcudis* contra Fulvium Ursinum defensa, II. XVI. 213.

Caninius, vide Angelus Caninius.

Catulli primo epigr. non *patrima*, nec *perenna*, sed *patrona*, legi oportere, II. XXIII. 245.

Catus Plauto, & Ennio, quid, II. XVI. 212.

Cave posteriorem fere corripit, interdum etiam producit, II. XXV. 253.

Causa cur per geminam S scribendum, I. XII. 141.

Cecidi, non *cecidi*, I. XLIII. 147.

Cecrops dicitur à nonnullis literas Græcorum invenisse, I. X. 45. Cur idem biformis creditus sit, *ibid.* quo tempore regnaverit, I. X. 48.

Cedo, pro *dic*, posteriore correptâ, II. XXVII. 260.

Centurio secundam corripit, II. XXXIX. 306.

Cera summa, & *ma*, quid significant, I. XX. XVIII. 132.

Cera, non *ca*, I. XLIII. 147.

Ceratæ tabellæ unde dictæ, I. XXXVIII. 132.

Ceres posteriorem antiquioribus producit, Boëthio corripit, II. XXXI. 272.

Cerius, quia ex *cerentis*, primam habet crassam longam, II. XVII. 218.

Cernere, pro *decernere*, apud Virgil. I. XIX. 79. *Cete*, *tempe*, *mele*, ultimam naturâ longam habent, II. XXXIV. 288.

X, & *ø*, quo exprimerent Romani, figuram nullam habuerunt, I. XXIV. 93.

Chaldaicarum literarum inventio perpetuam Abrahamo tribuitur, I. IX. 38. 39.

Chaldaeorum observationes ante Alexandrum annorum mille nongentorum, I. IX. 39.

Charta plumbea apud Suetonium, & Lyfimaechum, rectè dicitur; quæ ridiculè Guilandino *papyrus plumbea* vocatur, I. XXXV. 125. à papyro quomodo differat, I. XXXVII. 129. unde dicta, *ibid.* papyro, & glutino, constabat, quod Plinio *intergerium* dictum, & cur, I. XXXIV. 130.

Hieratica, *Augusta*, *Livia*, *Claudia*, *Amphitheatrica*, *Fama*, *Saitica*, *Tenotica*, *Emporetica*, I. XXXVII. 130. 131. *Tenotica* unde dicta, I. XXXVII. 131. ex papyro conficiendæ modus, I. XXXVII. 129. qui jam Eustathii ætate defierat, 133. chartæ usus quando frequentari cœperit in Græcia, I. XXXVIII. 134.

Charoboscus Grammaticus, ejusque de arte hac libri, I. IV. 14.

Chorea secundâ ancipiti, II. XXXIII. 286.

Chronici Alexandrini conditor refellitur, I. XXX. 108.

Cicero, criticus, I. VI. 25. ejus locus pro Roscio Amerino illustratus, I. XVII. 72. Ciceronis, & Plautinæ virginis locus ex ambiguo ob affinitatem soni literæ C, & Q, I. XVII. 75. ejus locus ex Probo & Probi ex Cicerone in Arateis emendatus, II. XXVIII. 256.

Cicurus, & *Cicurate*, primam, & secundam, quantum habeant, II. XXXVII. 296.

L. Cincius Alimentus Grammaticus, I. V. 22.

Cis in compositis quantum sit, II. XIX. 225.

Citimus, & *cicior*, primam corripunt: etfi aliter Buchananus, II. XIX. 225.

Citum supinum corripit priorem, cum est secundâ à *cico*; producit, cum quartâ est a *cio*, II. XXII. 241.

Claudius charta, I. XXXVII. 130.

Claudius Cæsar *Φιλῆβω*, I. XXIV. 92.

Clerumene, II. IV. 165.

Clytemnestra in secunda Aufonio correpta, quæ Græcè *κλυταιμνήστρα*, II. IV. 166.

Codices, & *codicilli* quid, & unde dicti, I. XXXVIII. 132.

Cocatio, ut *billatio*, penultimam producit, II. XXIII. 246.

Cœcilius Callaentianus, Grammaticus, I. V. 21.

Cæpi, pro *ἀγγεῖου*, non *cepi*, I. XLIII. 147.

Commodus, id est, justî ponderis, Plauto, & Lucilio, II. XXIV. 249.

Compos, & *inpos*, ultimâ correptâ, contra quam Aldo visum, II. XXXI. 277.

Composita simplicium quantitatem imitantur, II. XVII. 220. in quibusdam tamen compositio modulum mutat, *ibid.*

Compositio cum encliticis mutat accentum, II. IX. 177.

Conesto, pro *cohesto*, II. XV. 200.

Conjux, & *inpos*, antiquus rectus fuit pro *conjux*, I. XXI. 84.

Conferentius lapsus in accentu vocis *pono*, II. IX. 179.

Conjux tertiam Iuvenali producit: Horatio & Propertio corripit, II. XXXIII. 286.

Consona unaquaque quoties apud Hebræos in scripturis legitur, ejusque *ἀσπαστικὸς* usus, II. XXXIII. 120. Consonantes quædam mutæ, quædam semivocales, & cur ita appellentur, I. XIV. 62. mutarum numerus apud Græcos, I. XV. 63. apud Latinos, I. XI. 64.

Consonarum Hebraicarum nomina antiqua, I. XXXII. 118.

Contra vetustioribus poetis ultimam producit, po-

cit. posterioribus corripit, II. xxiv. 251.
Controversus videri secundam producere, etsi
 Sidonius corripit, II. xx. 237.
Convivium per C, non *convitium* per T, I.
 xliiii. 147. unde dictum, II. xvii. 221.
 Cor breve Tullio, & aliis, II. xxx. 272.
 Corbita secundam producit, II. xxxvii.
 296.
 Corippus emendatus, I. xxvii. 100.
 Corippus sarpicula in metro peccat, II.
 xxxix. 308, 309.
 Cornelia charta unde dicta, I. xxxvii. 132.
 Cornelius Epicadus Grammaticus, I. v. 22.
 Crasis facit syllabam naturam longam, II.
 xv. 200. II. xvii. 218.
 Crates Mallotes Grammaticus, ejus atas,
 & claudicatio ex casu, I. iv. 15. exercuit
 crisin, I. vi. xxiv.
 Crebro in priori perperam ab Opsopæo cor-
 riptur, II. xvi. 210.
 Crepida primam Latinis corripit, etsi Græci
 producant, II. xxxiii. 283.
 Creta, & carbo, vulgarissima scribendi instru-
 menta, I. xxxix. 136.
 Craver pro creber apud Corippum spisso
 errori causam præbuit, I. xxviii. 100.
 Critice est ab Aristotele, I. xi. 10. ejus, &
 Grammaticæ, discrimen, I. iii. 10. necessa-
 riam esse, I. vi. 25. normam, si a pruriginem
 corrigendi degeneret. *ibid.* Exotericam ei
 subijci, I. vi. 26. & ad omnes disciplinas ex-
 tendi, *ibid.* eoque non esse Grammatices par-
 tem, *ibid.* à Martiano Capella ad Logicam
 referri, *ibid.* 27.
 Critici enumerati Græci, & Latini, I. vi.
 23, 24, 25. eorum princeps Aristoteles. *ibid.*
 notis usi in libris censendis, I. vi. 23. ipsi, &
 Grammatici, Latinis præces dicti: sed Critico-
 rum appellatio prior. *ibid.* primùm Græci, de-
 inde Latini, hos secuti, nomen scriptori a se
 castigato apponebant, *ibid.* 25. Criticorum
 duplex munus, iudicium, & emendatio. *ibid.* 23.
 Croato penultimam potius producit, II. xl.
 311.
 Cuculus penultimam vulgò corripit, sed clas-
 sici omnes producant, II. xxxviii. 298.
 Cui monosyllabum perperam Prudentio

corripitur, II. xxvi. 256. disyllabum poste-
 riorem habet ancipitem, *ibid.*

Cuique media longâ est apud Manil. Pru-
 dentio dactylus est, si vet. codd. standum, II.
 xxvi. 257.

Cuius trisyllabum Lucretio, pro quæret, I.
 xviii. 75.

Cus antiquè, pro quis, *ibid.*

Culeitra, non, ut vulgò, *culeitra*, I. xliiii. 147.

Color pro terminatione habentia, quantum
 habeant antepenultimam, II. xxxiii. 246.

Cum scribendum, an quam, I. xlii. 144.

Cumatus color, I. xii. 52.

Cypseli arcæ Olympiæ à Cypselidis dica-
 ta, literæ *βυροφιδος* inscriptæ, I. xxxiv. 121.

D.

D & T literæ cognatæ, I. xv. 66. D ex
 Δ Græco effictum, I. xxix. 104. ejus fi-
 guræ antiquæ perperam ex columna Farnes-
 iana probatur, I. xxix. 104. veteribus posi-
 tum pro P, I. xxix. 105. insertum ad ex-
 plendum hiatus, ubi concurrenter diversarum
 vocum vocales, II. xiv. 196.

Damata non est eadem urbs, ac *Pelissum*, I.
 xxxvii. 131.

Dannatorum nomine foliis & testulis in-
 scribendi mos, I. xxxvi. 127.

Danzæ ridiculus error, de morbo Arrii
 apud Catullum, II. xi. 183.

Darus mediam producit, II. xxxiii. 283.
 Mediâ brevi usurpatum, II. iv. 167.

R. David Kimchi Grammaticus, ejus atas,
 & libri de hac arte, I. iv. xvii.

Decimus pro decimus, I. xvii. 73.

De in compositione *δεσμιζων* coalescit, II.
 xv. 208.

De præpositio ante vocalem corripitur, vel
 cum vocali sequenti in unam syllabam coale-
 scit: ante consonam verò semper est porre-
 ctum, II. xix. 230.

Decidius à *caedo* secundam producit, à *caedo*
 corripit, II. xvii. 217.

Deinde, *subinde*, *perinde*, *exinde*, primam olim
 acuebant, II. x. 181.

Delibutus secundam corripit Horatio, II.
 xxxix. 304. Del-

Delicatus primam producit , ut in *delicium* , & *delicia* , II. XIX. 230.

Delphi urbs prius *Pytho* dicta , ejusque nominis causa , I. X. 47.

Demetrius Ixion , Grammaticus , ejus ætas , ac de arte hac libri , I. IV. 13.

Demetrius Chalcondylas Grammaticus , & *judicium* de eo , I. IV. XIV.

Demetrius Phalereus Criticus , I. VI. 24. *Depeñtuler* , penultimam producta , II. XXIII. 246.

Derivata sequuntur quantitatem primitivorum , II. XV. II. 216. in plusculis tamen derivatio modulam mutat , 217. 218. 219. breviam à longis , II. XVII. 217. longa à brevibus , 217. derivata ex adverbis temporalibus , quæ in *ævo* exeunt , penultimam corripunt , contra quam scriptum Scaligero , II. XXIII. 244.

Di , sive potius *dis* , producitur , præterquam in *divino* , & *disertus* ; celsi Paulus Diaconus primam in *divino* produxerit , II. XIX. 230.

Diana etymon , indeque ratio offensa , cur prima sit anceps , II. XIII. 191. & II. XVIII. 224.

Diaſtole , & *Apostrophus* , ex accentuum numero rejectæ , II. VI. 170. *Diaſtole* sive ecclasis ob quatuor brevium concursum : ut in *Alæſoria* , *Theophila* , &c. II. XX. 233.

Didymus Alexandrinus , & *Didymus Claudius* , Grammatici , eorumque de arte hac libri , I. IV. 13.

Digamma Æolici usus , I. XV. 67. adspirations loco sæpe vocalibus præponitur , & in metro pro nihilo habetur , I. XVI. 71. I. XXIX. 105.

Dilucere , & *delucere* , ut differant , II. XIV. 196.

Dioncus potius , quam *Adoncus* , ut Scaliger emendavit , legendum apud Catull. II. XXXI. 286.

Division , pro *Divisione* , veteres scripsere , I. XIII. 61.

Dionysius Thrax Criticus , I. VI. XXIV.

Diphthera antiquior , proverbium , I. XXXVII. 134.

Diphthongus , Latine *liphona* , aut potius *bi-*

vocalis , & ea quid , II. II. 158. & 159. cur quædam Græcis improprie dicantur , *ibid.* Latinis non quinque tantum sunt , ut putarunt ; sed minimum octo , *ibid.* quot item Hebræis , & Græcis , *ibid.* earum , tum apud Græcos , tum apud Latinos , vulgaris pronuntiatio vitiosa , II. IV. 164. ut docetur exemplis Prudentii , Sidonii , Bedæ , & aliorum , II. IV. 167. non elisa sit anceps , II. XIV. 195. etiam ante vocalem , II. XV. 205. in voce Græcâ Latinis quoque porrecta est , II. XXXIII. 285. quandoque tamen ex diphthongo *E I* tollitur altera vocalis , ut syllaba brevis sit , 286.

Distinctio notæ non pertinent ad ætatem , sed *œtatem* , I. VI. 169.

Distinctio vocis ambiguae variat accentum , II. IX. 177. *Ea* , & interrogatio , nonnunquam ita mutant accentum , ut in ultimam transferant , II. IX. 178.

Dithyrambici veteres fugiebant *E* , *I* , & *S* , I. XXXII. 117.

Divisio vocis Hebræis non est in usu , I. II. 110. *divisio* syllabarum pendet e conjunctione consonarum , ut ne dividantur in medio vocis , quæ initio possunt conjungi , I. XLIV. 152. excipiuntur ab hac regula voces compositæ , 153. quæ tamen apostropho junguntur , generalis divisionis regulam mutantur , 154.

Divinus , *ſerotinus* , & familia in *divis* , quæ ex adverbis veniunt , penultimam corripunt , II. XXIII. 244.

Do , male corripitur Henrico Stephano , II. XXVII. 260.

Domos in genitivo , pro *domus* , Augusto scriptum , I. XII. 57.

Domus , an Ovidio corripitur in plurali , II. XXXI. 277.

Doracus Francicarum literarum inventer , I. IX. 36.

Duplex consona quam vocant , non est litera , sed literarum compendium , I. XXI. 82.

E.

E in quibusdam vocibus , Latinis veteribus elatius sonabat , in quibusdam exilius & penè

penè habebat sonum vocalis I, hoc est medium inter E, & I. Ob quam cognationem hæ literæ invicem permutari solitæ, I. XII. 55. E longum Græcis antiquis sonabat, ut EI diphthongus; quamvis semper E, nunquam EI, scripserint, I. XIII. 60. E dicitur *ἔλδω*, & *ὀμπερον*, ad differentiam tam diphthongorum EI, & OI, quàm vocalium longarum, I. XIII. 61. E in compositis vocalis extrema syllabæ primæ, secundæ, & tertiæ, corripitur; præterquam in quibusdam à *νε* venientibus, & syncopen passis, II. xx. 232. E in compositis cum *facio*, & *fo*, quæ veniunt à verbis tertiæ, corripitur: in his verò, quæ veniunt à verbis secundæ & primæ, videtur esse anceps, II. xx. 232. E finale in nominibus corripitur, exceptis ablativis quintæ declinat. II. xxv. 253. E, & O, in nominibus Latinis, quæ à Græcis brevibus veniunt, corripiuntur: ab *η*, & *ω*, producuntur, II. xxxIII. 281. interdum tamen Latini, præsertim posteriores, in Græcis accentum magis attendunt, quàm quantitatem, 285. E finale in nominibus Græcis, secundæ & tertiæ declinat. perperam corripitur à multis, II. xxxIV. 288. in nominibus Græcis primæ declinat. in quocunque casu producitur, *ibid.* quod Sidonio, & Baptista Pio, neglectum, *ibid.* E *ἔλδω* in nominibus Græcis ante ultimam consonantem corripitur, II. xxxv. 290. E verò longum ante finalem consonam producitur, præterquam in iis, quæ genitivo crescunt, *ibid.* & *seqq.* E longum in vocibus Græcis posterioribus Poetis non raro corripitur, II. xxxix. 304. H, & Ω, non sono, sed tempore differunt ab E & O: & Græcis antiquis non H, sed E; non Ω, sed O tantum in usu fuit, I. XIII. 59. H & Ω à Simonide Melico primùm adjectæ, I. XIII. 59. multò tamen post quoque E & O usurparunt pro H, & Ω, 60. [xxxvIII. 134. Eburneis in pugillaribus olim scribere, I. *Eclozæ*, non *eglogæ*, I. xliII. 147. *Elice*, pro *edic*, II. xxix. 268. *Effatus*, an *esatus*, I. xliII. 147. *Eheu* priorem producit, II. xliII. 192. EI fere antiquis Romanis sonuit, ut I longum, II. iv. 165.

Eia, tutius ultimam corripit, II. xxiv. 250. *Eicit*, trochæus Lucretio, II. xix. 228. *Eii*, & *reii*, priorem Lucretio producunt, I. xxii. 88.

Ejus antiquè, pro *ejus*, I. xxii. 88. *Εκδοικωφοροσας* quid, I. xxxvi. 127. *Elegia* tetrasyllabum producit E ante I, II. xlii. 190.

Elias Levita, Grammaticus, I. 18. . . .
Elisionis longæ à brevi exempla, II. xiv. 193. apud Maronè rariora, at junioribus poetis multò frequentiora, *ibid.* prorsus negligitur in O, *heu*, & similibus interjectionibus, in quibus O fit anceps, II. xiv. 194. quandoque etiam in cæteris, idque rarius in brevi, sæpius in longa, eaque tum fit communis, *ibid.*, & 195. sed & eodem in versu tum brevis, tum longæ non elisæ concurrunt exemplum. 195. rara est initio versus, II. xiv. 193. ultima item, & penultima sede. 194. est autem vel in diversis vocibus, quæ *Synalæpha* vocatur, II. xiv. 192. vel in eadem voce, quæ *Episynalæpha*, vel etiam *συνζυγισ* appellatur, 197.

Emanuel Chrysoloras Grammaticus, I. iv. xv. & iudicium de hoc, *ibid.*

Emanuel Moschopolus Grammaticus, ac de eo iudicium, I. iv. 14.

Emilicis, *Suppositicis*, & similia in *cuis*, quæ à participiis veniunt, antepenultimam producant, II. xxiII. 244.

Enarratio auctorum non pertinet *απλως* ad Grammaticen, I. v. 19.

Ευαεστια sacrum, quo orientis imperator subsignabat, I. xxxix. 136.

Eugenia Prudentio prima brevi, II. iv. 166.

Ennius notas quot invenerit, I. xli. 40. is in Epicharmo & Andromedâ illustratus, & correctus, II. xiv. 196. ejusdem versus ex conjectura emendatus, II. xv. 208. alter ex Festo restitutus, II. xvi. 214. eidem lux, II. xxiv. 250. 251.

Eos, & *Eous*, priorem habent communem, contra quàm Servio visum, II. xxxIII. 283.

Ephelium, vel *ephebeum*, rectum est; non *ephebeon*, vel *ephebeum*, I. xliII. 147.

Epicharmus quas literas invenerit, I. xv. 63. quando vixerit, I. xxv. 95.

Epicurus Grammaticen docuit, I. II. 10.
Epifemon, five ε, quid noter, I. XXI. 91.
Epistula, & *adulescens*, rectè scribitur, I. XLIII. 147.

Epifynalæpha, II. XIV. 193. ejus exempla in E & I, II. XIV. 197. ubi maximè frequenter, II. XIV. 199.

Erasmi dialogus de rellâ pronunciatione quâ occasione scriptus, I. XXVIII. 101.

Eratosthenes, ὁ πρῶτος ὁ criticus, I. VI. 24.

Ergo producit ultimam Virgilio & Horatio, deque illo Festi, & Victorini judicium, II. XXVII. 264.

Erixo eques à populo Romano graphiis ætate Senecæ occisus, I. XXXV. 124.

Erudito Latinis, quæ Græcis φιλολογία & πρῶτος, I. VI. 28.

Erythraus refellitur de modulo terminatorum in A, II. XXIV. 247.

Es ab Eds producitur; à *sun* corripitur; quamquam hoc anceps Baptistæ Pio, II. XXXI. 273.

ES ex Græco nominativo in *is*, posterioribus correptum, II. XXXV. 290.

Εἰρηνογράφος Martialis quid, I. XXXVII. 130.

Ethica rectius, quam *ethica*, I. XLIII. 147.

Etymologici scriptores, qui de vocum originibus tradiderunt, recensiti; simplicibus, ex quibus constat Suidæ Lexicon, I. III. 20.

Eu diphthongi, in *Evangelium*, *paraescus*, aliisque id genus, subjunctiva vocalis, perperam vulgò sequenti syllabæ adscribitur: & quam consuetudo ea sit vetus, II. IV. 167.

Euander literas Latinas dicitur invenisse, I. XI. XLIX.

Euclide Archonte, Athenienses cœpere literis XXIV uti, I. XXX. 108.

Eudemus Rhetor, I. v. 20.

Eugenius Phryx, I. v. 20. [241.]

Excitus, & *convictus*, mediâ ancipiti, II. XXII.

Exsilio, *exsilio*, *exsilo*, *exsilio*, *exsilio*, & similia, rectius cum S scribuntur, I. XLIII. 148.

F.

F inter mutas, non inter semivocales, ponendum, I. xv. 64. sequente liquidâ syllaba

bam reddit communem, *ibid.* F, & V consonum, sono distincta, I. XXIV. 93. F, φ, & V, quomodo differant, I. XXVI. 96. F digamma in metro non habitum pro consonâ, I. XXIX. 104.

Fabius correctus, I. XXII. 90.

Fac semper producitur, II. XXIX. 268.

Fac pro *fac*, II. XXIX. 268.

Færnus falsò putabar, posteriorem in *heri* corripì posse, II. XXVI. 257.

Færnus malè à Græcis esse negat Priscianus, II. XXII. 244.

Fægos Græci nominativi ultimam Maro producit II Georg. nisi quis Hypallagen esse malit, I. XXXV. 291.

Fames olim quinctæ fuit, atque inde est, quòd posterior in *same* producatur, II. XXV. 253.

Famula charta, I. XXXVII. 130.

Farnesianæ columæ inscriptio non est Ioniciis literis, sed confusus ex Græcis, & Latinis, I. XXIX. 103. quando ea fuerit extructa, & à quo, 104.

Fastigia, pro *accentibus*, II. VII. 172.

Fatu etymon, II. XVII. 218.

Fausti Andrelini in metro inscitia notata, & Erasmi de hoc judicium, II. XL. 311.

Fecundus, *felix*, *femina*, *fenus*, *fetus*, sine diphthongo, I. XLIII. 148.

Fel, breve est, II. xxx. 27c

Fere, & *ferme*, producent ultimam, II. xxv. 255. utriusque etymon, *ibid.*

Festus emendatus, I. xv. 66.

Festus Avienus metri leges non semper observat, II. XXXIX. 306.

Feuardentius refellitur, quòd sacerdotales & primigenias Hebræorum literas numeret ab * usque ad *, I. XXVII. 97.

Fidei penultima longâ, II. XIII. 189.

Fides, unde dicta, II. XVII. 217.

Fieri, primam producit apud Terentium.

Hinc quæsitum, an I in *ferem*, & *fieri*, corripatur antiquis alicubi, an potius *quæritis* statui debeat, II. XIII. 191.

Fieri quomodo dicatur pro *firi*, II. XIII. 191.

Figura, & nomen, literæ sunt accidentia, I. xv. 68. I. XXVIII. 102.

Fio, priorem producit, etiam in derivatis: *est*

est Prudentio, & aliis Christianorum Poëtis, corripit solet, II. XIII. 191.

Focale à faucibus producit priorem, à *foco* corripit, II. XVII. 216.

Fomes priore productâ non à *foveo* est, sed à *fatum*, ut à *motum momen*, & *momentû*, II. XVII. 218.

Foris adverbium is producit, II. XXXI. 274.

Form. uo potius à *Catullo* per *uvivgeni* dictum videri, quàm ut *daçtylus* sit, sicut visum *Mureto*, II. XXXVI. 295.

Fortuitus penultima longâ, II. XXXVII. 297.

Corn. *Frontonis* atâs, I. v. 21.

Frustra classicis ultimam producit, recentioribus corripit, II. XXI. 252.

Fulca primam, & secundam corripit, II. XXXVIII. 299.

Fulvii Vrsini conjectura in *Catullo* loco refellitur, II. XVI. 213.

Furii versus apud *Gell.* correctus, II. XXXVIII. 299.

Futuri subjunctivi in *rimus*, & *ritis*, *ri* sæpius producit, II. XXI. 239. præteriti verò subjunctivi in *rimus*, & *ritis*, an longum sit, ne olim quidem inter Grammaticos convenit, II. XXI. 240.

G.

G litera veteribus Latinis ignota, cujus primus inventor Sp. Carvilius, I. xv. 66.

G ante V liquefcens non differt specie à G ante A, vel E; contrâ quàm Scaligero visum, I. XVIII. 77. G pro N sequente G, vel C, usurpatum antiquioribus Romanis, more Græcorum, I. XX. 81. G, & N, adulterinum Germani ac Belgæ non per solum G, ut Græci; nec per solum N, ut Latini, sed per NG exprimunt, I. XX. 81. G adulterinum Græcis, ut N Latinis, & quæ sit utriusque potestas, I. XX. 80. quatenus figurâ distingui possit à vero G, vel N, 81. utrum sonus is simplicis sit literæ, an sesquilteræ, an etiam duplicis, *ibid.*

G, & D, in eadem syllabâ, vocalem præcedentem ancipitem reddit, II. XVI. 212. Idem facit apud Græcos K, & T, aut Ï, & T, post vocalem, *ibid.*

Getulus, non *Getulus*, secundam producit, II. XXXVIII. 301.

Galenus refellitur de eo, quod *Gymnasticen* vocet scientiam, I. II. 6. 7.

Galliambus quibus pedibus constet, II. XV. 203.

Gallus Avienus Criticus, I. VI. 25.

Ganeum, *Ganea*, *Ganeo*, secundam producent, II. XXXIX. 304. 305.

Gellii locus de literæ E sono in verbo *quiescit*, explicatur, I. XII. 58. Idem correctus, I. v. 22. vide *Agellius*.

Gemara altera *Thalmudis* pars quando absoluta, & ex quibus *Rabbini* congesta, I. XXXI. 112.

Genus, pro *geni*, ut *cornus*, pro *cornu*, II. XXVIII. 265.

Georgius Cedrenus Eusebium exscripsit, & quando vixerit, I. X. 46.

Germanus Valens Pimponcius refellitur, II. XVIII. 222. 223.

Gerundia in *do* cur *Virgilio* semper producta, aliis verò nō raro correpta, II. XXVII. 261.

Gesticulor antepenultimam potius corripit, contrâ quàm aliis creditum, II. XXIII. 246.

Giffanius refellitur de modulo exeuntium in A. II. XXIV. 247. Item de quantitate in E terminatorum, II. XXIV. 252. Ejusdem sententia rejecta de modulo exeuntium in C. II. XXIX. 268. Item de elisione finalis D. *Ibid.* 269.

Glossographi, qui vocum significationem atque usum interpretati sint, I. v. 20.

Gordanus episcopus literarum Gothicarum inventor, I. IX. 36.

Goropius Becanus refutatur super definitione literæ, I. VIII. 33.

Gothi quæ ratione scripserint, juxta *Zuingerum*: qui auctorem ejus rei laudat *Olaum*, sed perperam, I. XXXIV. 122. 123.

Grammaticæ unde dicta, variaque ejus nomina, I. I. 2. Quàm variè *grammatices* vox accipiatur. 5. antiquis solum erat ars scribendi & legendi. I. I. 4.

Grammatica post Euclidem quæ dicta, I. XXX. 108. Quatenus in naturam sermonis inquiri, nulla habuit præcepta ante tempora *Aristotelis*, I. I. 4. Munus

T t 2 ejus,

ejus, quæ rectè loqui docet, I. II. 6. Quomodo à grammaticè differat, I. II. 7. Clavis est omnium scientiarum, I. II. 11. Vicumque ejus utilitas à Scepticis in dubium vocata fit, imò hi ambigerent, æquus Grammaticus foret, I. III. 11. Tanto in honore apud Romanos erat, ut etiam professoribus ejus indulgerent immunitatem, *Ibid.* Ea quæ præceptis constat, ars est, non *scientia*, contra quam Jul. Scaligero visum, I. II. 6. Nec rectè dicitur *ars conyue loquendi*: perperam etiam additur, *et scribendi*, I. II. 7. Grammatices divisio in *Mesodidactilo*, quæ artis præcepta tradit, & *Exegnetico*, quæ vocum significationes enarrat, I. IV. 12. item I. V. 20. Methodice aliter *Horistice* vocatur: & utriusque nominis causa, I. IV. 12. Qui ejus apud Græcos inventores, I. III. 10. II. Studium ejus à Græcis ad Latinos traductum, I. IV. 15. Qui de ea arte scripserint apud Græcos, I. IV. 13. Qui Latini, 15. 16. Qui Hebræi, 17. Grammatice Methodice dividitur in naturalem, & propriam: ac in utraque esse *ἀναλογίαν*, ostenditur contra Craterem, I. VII. 29. Grammatices pars à Methodice distincta, cur dicatur *Ἐξηρητική*, vel *ἰσχυρή*, I. V. 18. Quatenus ea originem vocum expendit, à Platone videtur cepisse, I. III. 9. Quatenus explanationem omnium scriptorum promittit, non est solius Grammaticæ, I. V. 19. Antiquis latè adeo patuit, ut eadem esset, ac quæ aliter *φιλολογία*, vel *πολυμάθεια*, Latinis *eruditio*, vel *varia eruditio* dicitur, I. VI. 28.

Grammatici nomen de calculatore usurpatum, & unde fit, quod ita sumatur, I. I. 3. eorum, & Grammaticistarum, discrimen. *Ibid.* 4. Libertatem ipsis concessam fuisse, I. II. 11. esse verò illos, qui Romanarum vocum significationes, & origines signarunt, I. V. 21. dictos & *φιλολόγους*, & *πολυγράφους*, I. VI. 28.

Grammaticæ quibusdam est *ἁπλοδμοσ* artis Grammaticæ, quibusdam pars artis, vel imperfectior Grammaticæ. I. I. 5. ejus, & Grammaticæ discrimen. *Ibid.* Cicero *prima litterarum*, Fabio *prime literæ*. *Ibid.* usus in vita omni privata ac publica, I. III. 8. inventio Prometheo attributa à Græcis, *Ibid.* 9.

Grammaticis non concessa immunitas, sed solum Grammaticis, I. II. 11.

Γραμματικῶν συγγραμμάτων LXX interpretibus iidem ac legisperiti, I. II. 2.

Graphii ferrei usus ex quali causa interdictus, I. xxxv. 124. ejus revocatio periculosa, *Ibid.*

Gratis adverbium *is* producit, II. xxxi. 1274.

Gratulus penultima ancipiti, II. xxxvii. 297.

Gregorius Turonensis emendatus, I. ix. 36.

Groma, gromas, Gromaticæ, & Gromaticus, I. I. 3.

Guarimus Veronensis Grammaticus, & iudicium de eo, I. IV. 14.

Guilandinus refellitur, I. xxxv. 125. I. xxxvi. 127. I. xxxvii. 129. I. xxxviii. 130. I. xxxviii. 131. I. xxxviii. 132.

Gulphilas quis, & quando vixerit, I. ix. 35. inventor Gothicarum litterarum. *Ibid.*

Gymnastice non est scientia, contra quam visum Galeno, & Mercuriali, I. II. 6. 7.

H.

H Græci antiqui pro spiritu aspero scribebant, uti Latini, I. xv. 63. I. xvi. 69. origo ejus à Phœnicibus. *Ibid.* literæ F olim cognata, I. xxix. 104. cur Græcis centenario signet, I. xvi. 69. non fuisse unam ex antiquis xvi, vel xvii literis Græcorum, contra Joseph. Scaligi probatur, I. xvi. 70. ne quidem esse literam, contra Pierium ostenditur, I. xvi. 70. respondet digamma Æolico, quod adspirationis loco sæpe vocalibus præponitur, I. xvi. 71. figura ejus unde constata, I. xxix. 104. Spiritus asperi nota cum fit, an incipientibus ab R apponi debeat, II. II. 182. an denique consonæ junctum efficiat syllabam postriorem longam, II. xv. 207.

Harpezo penultimam corripit, contra ac visum Calepino, II. xxxiii. 284.

Hebræicarum litterarum inventio non Abrahamo, sed Setho potius, adscribenda, I. ix. xxxix. aut, sicuti nonnullis visum, Adamo, 41.

Hebræi veteres Chanaanæa lingua usi, I. ix. 38.

Hebræi

Hebrai serò artem Grammaticen scribere cœperunt, & quorum in hoc genere scripta extant, recensiti, I. IV. 17.

Hebrai non dividunt vocem in scribendo, I. XXXI. 110. nec in metro observant vocalium quantitatem, II. XXXVI. 295. eorum litteris malè eximi vocales. *ibid.* Eas non plures esse, quam V, contra vetustiores & recentiores quosdam Grammaticos, ostensum, 97. 98.

Hectoris media producta Ennio, II. XXXII. 283.

Helladius Alexandrinus, I. v. 20.

Heptas ultimam malè producit Capella, II. XXXVI. 293.

Heraclius perperam penultima brevi, ubi Græcè *α*, II. IV. 167.

Here, & *heri*, antiqui dicebant, I. XII. 56.

Here ultimam corripit, at *heri* rectius producit, II. XXVI. 257.

Herodianus, filius Apollonii Dyscoli, Grammaticus, & ejus de arte hac libri, I. IV. 13.

Hesiodi *ἔργα* & *ἠσκήματα* liber in plumbeis laminis exaratus, I. XXXV. 125.

Hexapla unde dicta, I. XXXI. 113.

Hiatus in concursu verborum vocum vocalium antiquis admodum frequens, II. XIV. 195. quem *d* inserto primitus explebant, 196. sed Catulli aëvo mos iste jam obsoleverat, *ibid.*

Hic adverbium longum, II. XXIIX. 267.

Hic & *hoc* pronomen cum simplici *e* semper breve est: at cum duplici *e*, pro *hæc* vel *hæc*, longum, II. XXIIX. 267.

Hieroglyphica tabula ænea à Laurentio Pignorio Patavino eruditè explicata, I. XLI. 340.

Hieroglyphicæ Ægyptiorum notæ animalium rerumque mutarum figuris expressæ, & earum in sacris usui, I. XLI. 140.

Hieronymus usus Hebræis magistris, I. XXXI. 114. ejus error notatus de inventore Hebræarum litterarum, I. IX. 37.

Hippocrates à quibus depravatus, I. VI. 26.

Histriones etiam ab indocto vulgo expiosi, si in syllabæ modulo peccaverint, II. XIII. 184.

Hodie, & *quotidie*, producunt ultimam, II. XXV. 255.

Homocromatizis, Cicero *matizis*, penultimam producunt, II. XXXIII. 284.

Horapollus Niliacus, Hieroglyphicorum scriptor, quando vixisse videatur, & quâ scripserit lingua, I. XLI. 140.

Horatii gemino in loco vetus lectio asserita, II. XIV. 196. 197. idem illustratus, ejusque vera lectio contra Canterum asserita, II. XXXII. 278.

Horatius ab *horno*, i. hoc anno, penultimam corripit, II. XXXIII. 244.

Huc, & *cu*, poetis non semper monosyllaba, II. XXVI. 256.

Hya an literæ nomen, I. XXXII. 118.

Hymen ultimam producit, II. XXV. 290.

Hyperchius Alexandrinus, Grammaticus, ejus *atlas*, ac de arte hac libri, I. IV. 13.

I.

I nunc simplicis & brevis vocalis nota, nunc I gemina sive longæ: & penè sonat, ut diphthongus *Ei*, I. XII. 52. 53. 60. I consonum interdum in I vocale commutatur, I. xv. 65. I, & V consonum, quomodo ab I & V vocali scriptura distingui possint, I. xv. 66. nam cum potest ite ab I, & V, vocalibus differant, etiam scripturâ distinguendas, I. xv. 65. 66. hinc I consonum Hebræo nomine *iod* appellari posse, quò distinguatur ab I vocali, I. xv. 68. Item solidis rationibus probatur, I, & V consonas vocalibus aggregari non debere, I. xv. 68. Græcos I consona carere, I. xxiv. 92.

I ante I consonum in *lipagus*, & *quadripagus*, corripitur: neque hoc eo fit, quia ex sequenti syllaba I, vel V, elidatur, ut Scaliger existimavit, I. XXI. 87. I & V consonas nunquam fieri duplices, probatur contra Marium Victorinum, & alios, I. XXI. 87. 89.

I in *pepus*, *reii*, *Celipus*, *Pompeii*, & similibus, anti qui geminabant, I. XXII. 88.

I inter duas vocales medium non ob hunc situm producit priorem, sed quia in hujusmodi olim erat diphthongus, I. XXII. 88.

I N D E X.

I, vel **V**, in eadem syllabâ sequente vocali, non esse diphthongum, ostensum contra virum doctum, II. III. 161.

I longum, pro **E** **I**, vel gemino **II**, quomodo antiqui scripserint, I. XXIX. 102.

I ex **E** **I**, etiam ante vocalem, est longum, II. XIII. 190.

I ἀναλόγως corripitur in priori parte compositorum, II. XVII. 221.

I inter duas vocales positum an vim duplicis consonæ obtineat, II. XIX. 228.

I in compositis plurimum est correptum, tum in prima, tum secunda: præterquam in iis, quæ **I** pro casibus variant, II. XX. 233. item in syncopen passis, 234. & aliis nonnullis, 235.

I antepenultimâ terminatorum in *cis*, quæ à nominibus veniunt, corripitur, *novicius* excepto: in iis autem, quæ à participiis veniunt, producit, II. XXI. 243.

I in *ius*, si Latina sint, est porrectum: sed excipitur *oleaginus*, & ex adverbis temporalibus derivata in *imus*, II. XXI. 244. corripunt verò **I** venientia à Græcis, *ibid.*

I ante *cis* producit, II. XXI. 244.

I nominum desinentium in *imus*, quando *imus* vocis productio est, corripitur: contra porrectum est, quando posterior tantum syllaba *mus* producit vocem, II. XXI. 245.

I in fine dictionis longum, & quænam voces excipiantur, II. XXVI. 255.

I finale vocali Græci Latinis corripitur, II. XXXIV. 289.

I finale dativi Græci Latinis videtur anceps, II. XXXIV. 288. 289.

Iam Comiciis nunc incipit ab **I** vocali, nunc consono, I. XV. 65.

Ibidem mediâ longâ, quamvis Iuenco, & Claudiano Mamerto, corripitur, II. XX. 235

Ideo producit ultimam, II. XXVI. 264.

Ileus, vetustissimus Grammaticus, I. II. 10.

Imbecillus secundam producit, etsi à *baculus*, vel *bacillus*, II. XVII. 220.

Imo posteriorem corripit Martiali, II. XVII. 263. ejus etymon, *ibid.*

Imperativi primæ conjugat. ultimam producant ob contractionem, II. XXIV. 249.

In terminatio in nominativo Græco-Latino producit, in accusativo corripitur, II. XXXVI. 293.

Inchoo, an *inchoo*, scribi debeat, I. XLIII. 148. *Increbesco*, & *increbui*; non *increbesco*, & *increbui*, I. XLIII. 148.

Indago mediam producit, quia est contractum ex *induaگو*, quod ex *indu*, id est *in*, & *ago*, II. XVIII. 223.

Inscriptio vetus de Naufragate Atheniensis fortasse emendata, I. XI. 50.

Insonæ Appulejo, quæ vulgo *mutæ* literæ, I. XII. 52.

Intergerium quid, & unde dicatur, I. XXXVI. 130.

Internundinum, non *internundium*, I. 43. 148.

Interpretatio auctorum non pertinet *arri*; ad Grammaticum, I. V. 19.

Interpretum Veteris instrumenti diversitas provenit sæpe ex ambiguo punctorum vocalium intellectu, I. XXXI. 113.

Involuctum in tertio loco non recte à Prudentio corripitur, II. XVI. 209.

R. Ionas Cordubensis Grammaticus, ejus professio, & libri, I. IV. 17.

Ioannes Grammaticus, ejus de arte hac libri, I. IV. 14.

Ioannis Erigenæ ætas, I. IV. 17.

Ioannes Tzetzes quando vixerit, I. X. 46.

Ioannes ultimam male corripit Prudentio, II. XXXV. 291.

Iod, & Vau Hebræorum, à Græcis in **I**, & **V** vocale mutantur, I. XV. 65. Iod literæ figura Hebræis olim **I**, & **E**, signabat, I. XXXI. 115.

Jonathan, Chaldaicus Paraphrastes in Prophetas, quando vixerit, I. XXXI. 112.

Iones literas Phœnicum leviter immutaverunt, I. XXX. 109.

Iosephi locus, qui in vulgaris codd. corruptè legitur, emendatus, I. IX. 40. & Sigmundi Gelenii translatio correctâ, *ibid.*

Iosephus super eo refellitur, quòd neget Græcos habuisse literas ante bellum Trojanum, I. X. 47.

Iota longum quid Aufonio, I. XXIX. 102.

Iotacismus, Lambdacismus, Mutacismus, *vel*

vel Motacifmus, vitia prononciationis, I. xviii. 77.

Iovius perperam *Damiatam* putat *Pelissum*, I. xxxvii. 131.

Is secundæ personæ præsent. indicat. quartæ conjugationis classicis semper producitur, II. xxxi. 275.

Is nominativi à Græco facti terminatio corripitur, II. xxxvi. 293.

Isidori vera lectio, & triplex ejus lapsus, I. xxv. 93. idem emendatus, I. xxxvii. 131. I. xxxviii. 133. I. xxxviii. 134.

Istic, an *isthic*, scribere conveniat, I. xliv. 153. [18.]

Γραμματικὴ cur vocetur Grammaticæ pars, I. v. It, pro *iv*, longum, II. xxxii. 279.

Ita posteriorem corripit, II. xxiv. 249. *Ita* supinum primâ correptâ, I. xxii. 241. Ithyphallicus versus qualis, II. xxxii. 272.

R. Juda Ching Grammaticus, ejus ætas, & de hac arte libri, I. iv. 17.

Judæi triplici utuntur literarum figurâ, I. xxxi. 109.

Judices Latinis, qui Græcis *κρηται*, I. vi. 23. Iulius Cælius Criticus, I. vi. 25.

Iulius Firmicus antiquior Manilio, II. xxvi. 257.

Iunior ex *juvenior*, eoque prima crasi longa, II. xvii. 218.

Franc. Junius Biturix defensus adversus Gustavum Selenum, I. xli. 142.

Juriconsultus, & multa id genus alia acuentia antepenultimam, et penultima sit longa, II. x. 181.

Juvenalis correctus, II. xxiv. 252. idem Sat. 14. in modulo *Calpe* ablativi contra Scalligerum defensus, II. xxxiv. 288.

Juveni locus corruptus ex conjectura restitutus, II. xx. 235. legem metri non semper observavit, II. xxxix. 304.

K.

K quis primus Latinorum literis adjunxit, I. xvii. 72. eadem omnino litera, ac C, I. xvii. 72. sed duæ unius literæ fi-

guræ, *ibid.* 74. fronti Kalumniatorum inuri solita, I. xvii. 73. veteres Latini in multis vocibus usi, I. xvii. 72. 73. imprimis verò in tribus, 74. quamvis Latinis supervacuum, I. xvii. 74. etiam in nominibus Græcis, 75.

Kalendæ cur *tristes* Horatio, Ovidio *celeris* dicantur, I. xvii. 73.

Kalumniatorum pœna, I. xvii. 73. *Καταδροποι*, & *Κοινωνοί* equi differunt, I. xxxii. 117.

Kapsu, per K scriptum, veteribus non hominis, sed legis caput signabat, I. xvii. 74.

B. Keckermanni lapsus in explicatione rationis, cur Grammaticæ pars appelletur *ἱστορικὴ*, vel *ἱστορικῆ*, I. v. xviii.

Keryia quid Evangelistæ Matthæo, I. xxxi. 114.

Keri & *Cerb* Thalmudistis quid significant, I. xxxii. 112.

Krus pro *Karus*, I. xvii. 73. *Kophe*, I. xxxii. 91.

Κοππη, hoc est, *Cophe*, prout veteres Syri nominabant, ejusdem est potestatis, ac Latino- rum Q, I. xxxii. 117. an veteres sic pro *Καππη* dixerint, I. xxxii. 17.

Krus, pro *Karus*, I. xvii. 73.

L.

L Germani adspirant, II. xi. 183. L, & T, permutantur interdum, II. xvii. 219. in fine dictionis corripitur, II. xxx. 269. præterquam in *sal*, & *sol*, 270.

Lac, quia ex *lacte*, qui vetus nominativus, contractum est, producitur, II. xxix. 267.

Lambini lapsus, in modulo vocis *scelus*, II. xxii. 243.

Lamina, ac *lamna*, per N in postremâ, non per M, I. xliii. 148.

Lamprus, Grammaticus vetustus, I. ii. 10. Laodamas Eteoclis filius, quando vixerit, I. x. 47. 48.

Lapidum, aut metallorum antiquorum consensus certissimum veteris scripturæ argumentum, I. xlv. 155. tantum opus, ut genuinæ inscriptiones à suppositiciis distinguantur, *ibid.*

Con-

Constantinus Lascaris Grammaticus, & de hoc iudicium, I. IV. XIV.

Lavo an priorem habeat accipitem, II. XVI. 210. pleniusque in Addendis.

Lavacrum à Prospero Aquitanico male secundum loco corripitur, II. XVI. 209.

Lavo, *lavis*, *lavit*, tertiae, primam corripit, ut *lavo*, *lavis*, prius, II. XXI. 238.

Laurentii Lippii in metro negligentia notata, II. XL. 311.

Laurentius Pignorius, I. XLI. 140.

LECTIO in quibusdam vocibus veteris instrumenti incerta olim, eò quod punctis vocalibus necdum uterentur, I. XXXI. 113.

Legerunt, emerant, & similia, penultimam etiam corripunt, II. XXI. 240.

Leges, & acta publica, xxi incidebantur, imò & argento, I. XXXV. 125. 126.

Legis vel *legis*, *regis* vel *reges*, antiquis rectus fuit pro *lex*, & *rex*, I. XXI. 84.

Leucetymon, II. XXI. 241.

Lexicographi veteres Græcorum recensentur, II. V. 20. 21. Latini, *ibid.* 21.

Liber proprie quid, I. XXXVI. 128. libri elephantini unde confecti, I. XXXVIII. 133.

libri, & *codices* discrimen, I. XXXVIII. 132.

Perfici, & Indici, è serico, I. XXXVIII. 133. Jinci sive carbassini. His scripta oracula Sibyllina, quandoque & foedera, leges, & epistola principum, I. XXXVIII. 133.

Licinius Calvus abstulit litera Q, I. XVIII. 76.

Lingua Hebraea diversa à Chaldaica, I. IX. XXXVIII. Phœnicia primùm eadem ac Hebraea antiqua, postea mutata; sed sic ut dialecto solum differrent, I. IX. XLII. idem de Punica, sive Carthageniensium lingua statuentium, *ibid.*

Lingulæ, & *passimæ*, in vet. libris, non *lingulata*, & *passinata*, I. XLIII. 149.

Lintei libri, I. XXXVIII. 133.

Linus quibusdam literas Græcas creditus invenisse, I. X. 44.

Lippii in Scauro conjectura refellitur, II. XII. 185.

Liquescio, *repescio*, *putrefacio*, & similia, quantum habeant secundam, II. XX. 233.

Liquida simplex apud Græcos vim habet producendi imitar duplicium; apud Latinos non item, II. XVI. 215. liquida Latinis sex, I. XIX. 78. 79. earum quatuor cur liquefiant post mutam potius, quam aliam literam, I. XIX. 79. L, vel R, mutam sequentes, syllabam reddunt accipitem, tam in Latinis, quam Græcis: M, & N, in Græcis tantum, II. XVI. 210. 211. liquidarum doctrina proprie ad profodiam pertinet, I. XIX. 79.

Litera unde dicta, I. VIII. 31. *litera*, non *littera*, scribendum, I. VIII. 32. cur *elocution* vocetur, & quomodo *literæ*, & *elementa* proprie differant, *ibid.* male definitur *signum pronunciationis*, item *minima vocis pars*, *ibid.* quatenus nunc absolute, nunc relate consideratur, bifariam potest definiri, *ibid.* 33. *Litera* *cu longa*, Plauto quid, I. XXIX. 103. *Literarum*, & *literarum prima*, eadem ac Grammaticæ *elementa*, *primordia*, ac quasi *prima*, I. I. 5.

literæ Hebræorum antiquæ, sive Chananæ, non à Mose, aut Abrahamo, repertæ; sed jam ante diluvium fuerunt, I. IX. 37. 39. 40.

Gothicæ quando, & a quo inventæ, dissertatum contra Joannem Magnum, & Olavum, I. IX. 35. Francorum literæ, quibus usus Wastaldus, multum diversæ ab iis, quæ postea à Doraco, & Hicho, Francis, inventæ, I. IX. 36.

isdem mandatum à Childerico rege, ut quatuor Græcorum literis uterentur, *ibid.* Hebræorum duplices literæ, antiquiores Chananæ, recentiores Assyria, I. IX. 37.

Chaldæis erant literæ multo ante Abrahamum, I. IX. 38. Sacræ literæ veteris instrumenti lingua Chananæ scriptæ, *ibid.* Chananæ sive Phœnicæ, quæ sunt antiquæ Assyriorum, omnium sunt antiquissima, I. IX. 42.

Cadmeæ, quas tripodibus incisâ vidisse se testatur Herodotus, magnâ ex parte similes Ionicis, I. X. 44. Ionica veteres similes Phœnicis, *ibid.* à Cadmo Phœnicæ literæ in Græciam allatæ, I. X. 43. quarum forma paulatim immutata, I. X. 43. 44. quamvis alii Cecropi Ægyptio, alii Lino, vel Palamede, eas assignent, I. X. 44. 45. alii alios Græcorum literarum inventores tradunt, I. IV. 6.

Græcis fuere ante Palamedem, I. X. 46. earumque

runque inventio, aut Cadmo, aut alii, eo antiquiori, attribuenda, 48. Latinis olim prope eadem, ac Græcis, I. XI. 49. 50. Literæ tres *ἰνιστησι* numerorum, antiquitus Græcis alphabetis insertæ, & quænam illæ fuerint, I. XXIII. 91. Literæ tres à Claudio Cæsare inventæ, & quænam illæ dicendæ, I. XXIII. 91. 92. Veterum Græcorum literæ à Phœnicis ortæ, I. XXX. 105. 108. Primum Græcis literæ sedecim duntaxat fuerunt, & an hæc sint eædem, quas Cadmus Phœnix in Græciam intulit, dissertatum, I. XXV. 93. 94. Cæterum XVII illas fuisse, si Æolicum digamma annumeres, I. XXVI. 96. primæ & sacerdotales Hebræis decem, juxta Irenæum, I. XXVII. 97. octonæ Ionum quo auctore, & quando veteribus Atticis additæ, I. XXX. 107. 108. cur tardius ab Atheniensibus receptæ, I. XXX. 108. Phœnicæ ab Atheniensibus nonnihil immutatæ, I. XXX. 109. Literæ *ἴσ* indices fuere vocalium, priusquam punctis uterentur Hebræi, I. 114. unde Hieronymo *vocales* nuncupatæ, *ibid.* Literarum notitia tardè ad septentrionales gentes pervasit, I. IX. 36. prima earum inventio cui fit tribuenda, magna dissensio fuit inter Gentiles, I. IX. 41. Mosi ab Eupolemo tributa, I. II. 50. Literarum Græcarum nomina ex Hebræis desexa, I. X. 47. Latinarum origo à plerisque Euandro Arcadi, vel matri ejus Nicostratæ, ab aliis Saturno, vel Pelasgis tribuitur, I. XI. 49. usus serò à Thracibus, aliisque barbaris gentibus, acceptus, I. XI. 50. figura, ut & nomen earum, tantùm accidens est: sola potestas est forma essentialis, qua invicem distinguuntur, I. XII. 52. Divisio earum, secundum Galenum, & Appulejum, I. XII. 52. Affectiones earum, sive accidentia, vera, falsa, I. XXVIII. 99. Græcarum figuræ fere omnes aliter olim, quàm hodie, scribi solitæ, I. XXX. 106. Atticis, & Ionibus, literas fuisse easdem; inque numero solùm fuisse discrimen; etsi aliter Scaliger, I. XXX. 108. triplices Judæis literæ in usu, I. XXXI. 109. nomina Latinis simpliciora & significantiora esse, quàm Græcis, & Orientis populis, I. XXXII.

115. Nomina aliquarum antiquitus apud Græcis alia, quàm quæ nunc, I. XXXII. 116. Literarum ordo naturalis quis, I. XXXIII. 119.

Literatio Varro quid, I. I. 4.

Literatoris & *literati* discrimen, I. I. 5.

Literatura unde dicta, I. I. 2.

Literis idem ac Grammatista, I. I. 5.

Livæ charta unde dicta, I. XXXVII. 130.

Longinus Cassius, I. v. 21. ejus ætas, & libri, *ibid.*

Loquela, & *querela*, non *loquella*, & *querella*, quòd putabat Aldus, I. XLIII. 149.

Lotum primam producit contra regulas Grammaticorum, II. XVII. 220.

Lucerne in prima quantitas, II. XVII. 218.

Lucius, non *Luclius*, scribendum, I. XLIII.

151.

Lucretii locus correctus, II. XIV. 196.

Lucrifacio secundam producit, II. XX. 236.

Lucro primam producit, contra quam pierique putant, II. XVII. 218.

Lunula in calcæis patriciorum apponi solita ad differentiam patriciorum ab aliis: & ejus ritus causa, I. XVII. 72.

Lupercus Berytius Grammaticus, ejus ætas, ac de arte hac libri, I. IV. 13.

Lupi Ferrariensis in modulo Græcarum vocum ignorantia, II. XXXIII. 282.

Lyfimachii Alexandrini locus de chartis plumbeis ex historia ejus Ægyptiaca, I. XXXV. 125.

M.

M olim non absorbebatur, eratque breve, & in compositione, & extra eam, II. xxx. 270. 271. At Ovidio, Propertioque, ob cæsuram producitur, 271.

M, & N, non nisi in Græcis dictionibus liquefcunt, I. XIX. 78. II. XVI. 211.

Macrobii excerpta ac discrimine, I. IV. 16. quando is vixerit, I. IV. 17.

Μάκροβια, I. XXXVII. 130.

Mæcenas, vel libertus ejus Aquila, notas invenerere multas, I. XLI. 141.

I N D E X.

Maledicentior tertiam producit, contra quam fit in *maledicus*, II. XVII. 221.

Malvæ foliis inscriptum Arati poema, I. xxxvi. 127.

Manili in locum inquisitum, II. xv. 207. 208. ejus ætas, II. xxvii. 257. duo versus spurii, II. xxxviii. 299.

Manticolor, *admaniculus*, aliaque à diminutivis venientia, corripunt antepenultimam, II. xxiii. 246.

Bapt. *Mantuanus* in *proturbanus* perperam corripit secundam, II. xxii. 242. *sepicule* lapsus in metro, II. xl. 311.

Manus interdum vicem præstat styli, I. xxxv. 123.

Maphæus *Vegius* penultimam in *croco* corripit non est imitandus, II. xl. 311.

Marius Victorinus correctus, I. xix. 79. I. xii. 57. I. xiii. 59. I. xx. 80. II. II. 158. II. xv. 201. de genuino vocalis *u* sono contra I. *Lipsum* defenditur, I. xii. 54. ejus locus restitutus, I. xviii. 77. ejusdem ætas, ibid.

Martialis explicatus, I. xxiv. 95. secundam in *absclit*, producit, 66. ubi *Douzæ* emendatio refellitur, II. xviii. 222. ejus vetus lectio asserita, II. xx. 234. locus correctus & illustratus, II. xxxviii. 300. Item, vel alius, in spectaculorum centone, II. xxxviii. 301.

Martiani *Capellæ* laus, I. vi. 26. error de x. litera, I. xxiv. 92. illustratus, II. vii. 173. ejusdem lapsus, dum ultimam in *ponc* adverbio circumflecit, II. ix. 179. metri leges non semper observat, II. xxxix. 306.

Cn. *Martius* vates emendatus, II. xiv. 193.

Masorethæ cur *Tiberienses* dicti, I. xxxi. III. accentuum & punctorum vocalium primi inventores, & quando invenerint. *Ibid.* & II. viii. 175.

Mavricia secundam corripit, II. xx. 236.

Maximianus, sive C. *Gallus*, multa peccat in metro, II. xxxix. 309.

Med, pro *me*, antiquè, II. xiv. 196.

Mel corripitur, quia est ex μέλι, II. xxx. 270.

Mela, pro *mele*, apud *Capellam* *fermibarbarè*, II. xxxiv. 288.

Melissioris *Simonide* cognomentum, I. xxv. 94.

Melos priori porrecta, II. xvi. 215.

Melissi sententia de accentus loco refellitur, II. xvi. 77.

Mem apertum in fine vocis, extat apud *Nehemiam*, I. xxxi. 110.

Mem clausum in mediâ dictione apud *Isaiam* an mysterii aliquid contineat, I. xxxi. 110.

Membrane unde dicantur, I. xxxviii. 134. usus earum antiquissimus, I. xxxviii. 134. Is usus quando frequentari cœperit in *Grævia*, I. xxxviii. 134.

Merces *Sallustio*, pro *Mox*, I. xxi. 84.

Mercurialis refutatur in eo, quod *Gymnasticen* dicat scientiam, I. ii. 6. 7.

Mercurius Ægyptius, quintus eius nominis, I. ix. 41. qui alio nomine *Tocub* *Ægyptus* dicitur, ibid.

Mervius secundam producit, II. xx. 234.

Metaphysica omnium artium domina, & princeps, I. vi. 26.

Μεθοδική Grammaticæ quæ, & cur dicatur, I. II. 12.

Metri leges non semper observatæ posterioribus poetis, II. xxxix. 302. usque ad pag. 312.

Metrorum doctrina non ad artem pertinet grammaticam, sed poeticam, II. xli. 313.

Metrica ratio veterum Hebræorum hodie ignota, II. xxxvi. 295.

Michaelis *Verini* adulescentis laus, mira continentia, & mors, ac in metro lapsus, II. xl. 311.

Militarium signorum tria genera, I. xiv. 62.

Minio tituli, & capita librorum scribebantur, I. xxxix. 135.

Mischna *Thal-* nudis *Babylonii* pars posterior, & antiquior, ex *Rabbinis* paulo ante annum *Christi* CC constructa, I. xxxi. 112.

Mithra priorem producit, II. xxxix. 306.

Modicamentum, pro *accentu*, II. vii. 172.

Modis cum compositis ultimam corripit, sed simplex *modis* etiam productum invenitur, II. xxvii. 262.

Murus antiquè, pro murus, II. IV. 165.
Monumentum per V, non monumentum per I,

I. XLIII. 149.

Morte, pro morti, II. XVI. 212.

Moses Christianis in metro est trisyllabum, primamque corripit, & mediam producit, I. IX. 35.

Moses creditus ab Eupolemo literarum inventor, I. XI. 50.

Moses non usus punctis vocalibus, I. xxxI.

III.
Metacismus vel Mytactismus vocatus, qui vulgè metacismus dicitur, I. xxxII. 118.

Mulieris penultimam corripit, II. xxxvII. 296.

*Mureti, & Scotti, conjectura in Catulli loco improbata, II. XIV. 196. de alio Catulli loco Mureti sententia rejecta, II. xxxvi. 295. medium in *tonctum* corripiendo deceptus, II. xxxvII. 296.*

Mutarum numerus apud Græcos, I. xv. 63.

Mutarum numerus apud Latinos, I. xv. 64.

Mō littera antiquis dicta uō, I. xxxII. 117.

N.

N litteram in G convertunt Græci, si syllabam *An* sequatur syllaba incipiens à G vel K, I. xx. 80.

Naucleri iudicium de Hebræorum more scribendi, I. xxxiv. 122.

Nauficratis Atheniensis inscriptio, vide Inscripctio.

*Nazianzenus priorem in *anē* producit viosè, I. xxxix. 302.*

Ne scribendum pro ne, I. XLIII. 149.

Nefas, non nephas, I. XLIII. 149.

*Nequam Varroni, ex ne, & *quequam*, II. xvII. 219.*

Neurorum sive Navarorum populus in lupos quotannis verti credebatur, & unde origo fabulæ, II. xvi. 211.

*Nicanor, Hermiæ filius, Grammaticus, ejus *atas*, ac de arte hac libri, I. IV. 13.*

Nicostrata, sive Carmenta, litteras Latinas invenisse dicitur, I. XI. 49.

Nigidii mens apud Agellium explicata, contra Adolphum Mekerchum, & I. Lipsum, I. XIII. 60.

Nihilum mediam corripit, contra quam placitum Giffanio, II. xvIII. 224.

*Nilus, olim *Melo* dictus, I. xxxvi. 126.*

Nisus Grammaticus, I. v. 22.

*Nisus, sidus cœleste, quod *co* *γῆραι* vocitant, II. xxvIII. 265.*

*Novis antiquus nominativus pro *nix*, I. xxi. 84.*

Nomina literarum quarundam præcis Græcis alia, quam postea, I. xxxII. 116.

Nomina vocalium Hebraicarum quando cœperint, I. xxxII. 118.

*Nominativus in A interdum invenitur productus, sed non extra cœsuram, II. xxxiv. 287. in OR, ex Græcis in *Ω*, Latinis semper corripitur, quæque ejus rei causa, II. xxxv. 292. in IS è Græco factus corripitur, II. xxxvi. 293. in AS è Græco veniens, cujus Genitivus, definit in *Æ*, vel *Antis*, produci-*

*tur: corripitur verò, cujus genitivus ex IX in *Atis*, II. xxxvi. 293. in IN è Græcis Latinus factus produci-*

*tur: accufativus verò ex *islem* in IN corripitur, II. xxxvi. 293.*

Nonii lapsus, II. xv. 208.

Nonnus ignarus videtur fuisse sermonis Romani, II. xxxvi. 295.

Nota Criticorum unde petendæ, I. vi. 23.

*Nota propriè dictæ qui differant à *figlis*, I. xli. 140. de quæ earum primis inventoribus, *ibid.* 141.*

Notarum in volumine, quod Tyronis & Senecæ nomina præfert, multæ additæ à Christianis, I. xli. 141.

Noviens tertiam à fine producit Iuvenali, II. xxIII. 243.

Non productum in fine vocis apud Iobum, librariorum forsitan errore, I. xxxI. 110.

O.

O quandoque sonuit, ut V, & V, ut O, quod medium quandam sonum repræsenteret inter O, & V; ob quam cognationem

V u 2 hz

hæ literæ in quibusdam vocibus permutari solitæ. I. XII. 57. veteribus Græcis non semper fuit symbolum meræ vocalis; sed etiam diphthongi OV: & hinc O quidem scribebant, sed OV pronunciabant; imò O, pro OV collocabant, I. XII. 60. 61. ejus figura etiam quadrata, I. xxx. 106. O interjectio, cum non eliditur, anceps est, II. XIV. 194. finale in verbis disyllabis, & polysyllabis, antiquiores potius producunt, posteriores verò sæpius corripunt, II. XXVII. 260. 261. in rectis anceps; in obliquis, dativo, & ablativo, producitur: cujus rei causa ex origine ostenditur, II. XXVII. 258. O in adverbis, quæ cum nominibus, verbis, & participiis, componuntur fere producitur, II. xx. 237. O nominativi antiquis sæpius longum, præterquam in ego, II. XXVII. 258. ante vocales naturâ quidè producitur: at corripitur interdum positione seu vi vocalis sequentis, II. XXVII. 263. in recto, & accusativo Græco, item Attico genitivo, Latinis producitur, II. xxxiv. 289.

Ω ignotum Græcis vet. uti & H: sed pro his O, & E, scribere, I. XIII. 59.

Obicio pro obijcio, II. XIX. 227.

Obstitit, an epistit, scribendum, I. XLIV. 144.

OE, OI, & V longi prope idem sonus antiquis, unde facilis eorum inter se commutatio, II. IV. 165.

Obe priorem habet communem, II. XIII. 192. posteriorem producit, II. xxv. 255.

OI in multis vocibus, fere antiquis sonuit, ut I, II. IV. 166. Hinc recentioribus Latinis OI in I commutatum, *ibid.*

Omento in elephantum olim scribere, I. XXXVIII. 134.

Omitto ex obmitto primam corripit, II. XIX. 225.

Onkelos, Chaldaicus metaphrastes Pentateuchi, quando vixerit, I. XXXI. 112.

O'φis unde, I. x. 47.

Opertor, non operior, I. XLIII. 149.

Oppianum Byzantios, non Bizantios, scripsisse, II. XVI. 214.

Optimus, an optimus, scribi debeat, olim quæsitum, I. XII. 56.

OR terminatio Nominativi ex Græcis in

Ωg, apud Latinos semper corripitur, quæque hujusmodi causa, II. xxxv. 292.

Oraculum Delphicum de bello, peste, ac fame, ambiguum, & cur, II. IV. 166.

Ordo, & cognatio, affectiones literarum, I. XXVIII. 100. Ordo literarum naturalis quis, I. XXXIII. 119. literæ accidunt, non comprehenditur sub potestate, contra Priscianum, *ibid.* vulgaris literarum Hebraicarum sæpius in scripturis proponitur, I. XXXIII. 120.

Origenes, Hexaplorum conditor, I. XXXI. 113.

Ὀρεινὴ Grammaticæ quæ, I. XI. 12.

Orphei Poëmata Ὠδὲν ἑξ ἑα, I. II. 51.

Orteli correctio reponentis apud Ortidium Carysius, pro Corycis, vel Carycis, rejecta, II. XVI. 215.

Orthoepia dicitur potius, quàm Orthographia: & quare prima pars Grammaticæ Methodicæ ita vocetur, I. VII. 29.

Orthographiæ vox aliter in Architectonica usurpatur, quàm in Grammaticis, IV. VII. 29. quid sit, I. XLII. 143. Grammaticis quid, & qui olim hanc Grammaticæ partem tractarint, errorque eorum, qui scite scribendi sive pingendi artem eo nomine intelligunt, I. VII. 30. eam probandi duplex modus, ratione, & auctoritate, I. XLII. 143. negligitur trifariam, I. XLII. 144. vera scribendi ratio in vocibus quibusdam juxta seriem literarum ostensa, & comprobata ex vet. libris, vel origine, I. XLIII. 145. scriptores Orthographiæ aliquot insigniores recensentur, I. XLIV. 154. Orthographia Latinorum ex quibus temporibus assumenda sit, I. XLIV. 155. præcipuum argumentum auctoritas antiquorum lapidum, aut metallorum, I. XLIV. 155. proximum veterum tum manu scriptorum, tum Grammaticorum, quorum nobiliores, qui de Orthographia egerint, referuntur, I. XLIV. 156.

OS, & ON per ο μικρόν in nominibus Græcis, brevis; per Ω, longa est, II. xxxv. 291. quanvis Prudentio hoc non observatum, 292.

Os offis corripitur, II. XXXI. 277.

Oscus stylus, quo scribere, I. xxxv. 124.

Ὀσσεύς

Οσεακιστρίης quid, I. xxxvi. 127.
Οι veteres dixerunt pro V longo, II. II.
 160.
Οι tibi sit obscene, quid Aufonio significet, I.
 xxix. 102.
 Ovidii locus, ubi *hija* habent veteres mem-
 branæ, expensus, I. xxxii. 118. in ejusdem
 loco conjectura, II. xv. 201. vera lectio in
 sexto Pastorum, contra Pighium, asserta,
 II. xvii. 216.

P.

P literam sermo Hebræus non habet, I.
 xxvii. 99. figura ejus unde facta, I.
 xxix. 105.
 Pacatus sive Irenæus Minucius, I. v. 21.
Pacivius secundam corripit, II. xl. 310.
Palam priorem corripit Maroni, quam Pro-
 sper producit, II. xxxix. 306.
 Palamedes sexdecim literarum inventor
 creditur plerisque, I. x. 45.
Palamedis aves, cur grues dicat, I. xxv. 95.
 Palamon Vicentinus, Grammaticæ Latinæ
 scriptor, ejus ætas, I. iv. 16.
Palus posteriorem Horatio producit, contra
 quam Alciato visum, II. xxxi. 277.
Pamesiel spiritus Fritthemio quid, I. xli.
 141.
 Pamphilus Alexandrinus scripsit de arte
 Critica, I. vi. 23.
Papyrus sive bibulus quid, & quibus ea terris
 creverit, I. xxxvii. 129.
Par, & ejus composita, classicis semper
 producta: etsi Theodosii ævo, & proximis se-
 culis, composita à *par* corripere solent, II.
 xxx. 271.
 Paracelsi error, monumentum Lutheri seu
 Lotharii Imperatoris pro vaticinio de M. Lu-
 thero venditantis, II. xi. 183.
Parvimoniam per C, non *parvimoniam* per S, I.
 xliii. 149.
Paricide secunda quanta sit, II. xx. 236.
Paries ultimam producit, II. xxxi. 273.
 Parrhasii sententia de Ovidii loco rejecta,
 II. xxiv. 252.
 Parthenii versus improbat, quo supplere

conatus hiatum in Catullo, II. xv. 203. 204.
 Pascalius Grosippus, an rectè numeret in
 diphthongis AO, EA, EO, & OA, II.
 III. 161. 162. item rectène statuat tri-
 phthongos, 163.

Patricius, non *parvicius*, I. xlii. 149.
Patrimus, & *matrimus*, penultima producta,
 contra quàm placitum Scaligero, & Politia-
 no, II. xxiii. 245.

Paulini in metro error notatus, II. xxxix.
 304.

Pauli Æmilii lapsus Hludovici, & Clodo-
 vei nomina habentis pro diversis, II. xi. 183.

Paulus Diaconus primam in *dirimo* perpe-
 ram produxit, II. xix. 230.

Pausanias Cæsariensis, Grammaticus, ejus
 ætas, ac de arte hac libri, I. iv. 13.

Pedo Albinouanus an scriptor Consolatio-
 nis ad Liviam, & elegiæ ad Mæcenatem, II.
 xxvii. 259.

Pegasus, primam producit, II. xxxix. 303.
 Pelasgi, an Arcades potius, literas Latio in-
 tulerint, I. xi. 49.

Pelissum non est eadem urbs ac *Damnata*, etsi
 aliter Iovius, I. xxxvii. 131.

Penna quid Juvenali significet, I. xxxvi. 126.

Pentateuchus à Mose literis, quæ nunc Sa-
 maritarum dicuntur, exarata, I. xxxi. 110.

Pentacontarchus, non *pentamarchus*, I. xliii.
 149.

Pergamene appellatio unde, I. xxxviii. 134.
 Perfannius Philargyrus Samius notas mul-
 tas reperit, I. xli. 141.

Perfus interdum *αυρολογεῖ*, II. xvi. 215.
 in prologo ejus num *pegaseium melos*, an *nectar*
 potius, scribendum, II. xvi. 215.

Pes, & ejus composita, recentioribus corre-
 pta, classicis semper producta, II. xxxi. 273.

Πεταλιμυός quid, & in vocis hujus interpre-
 tatione H. Stephani alucinatio, I. xxxvi. 127.

Petigo Latinum non est, contra quàm visum
 Nonio, II. xv. 208.

Petii *πῆ* *συνεργῆ* pro *petivit* aliquando poni-
 mur, quod negabat Erythraus, II. xxxii.
 279. 280.

Petrarchæ laus, II. xl. 310. crebrò in mo-
 dulo peccat, II. xl. 310.

Petrus Diaconus siglorum scriptor quando vixerit, I. XL. 138. emendatus, I. XLI. 141.

Petrus Apollonius Collatius non diligens observator legis metricæ, II. XXXIX. 309. & ejus atas, *ibid.*

Petrus Riga quando vixerit, II. XXXIX. 309. Is plurimum in metri leges peccat, *ibid.*

Phalæcii sede secundâ spondeus pro dactylo, II. XV. 102. primâ sede Plinii & Martialis atate non admissus iamibus, II. XIII. 192. & II. XXXVIII. 300.

Phæton, pro Phacthon, II. XIV. 198.

ϩ LXX semper sonat Phi, nunquam Pe, I. XXVII. 98.

ϕ quamquam valens figura an à Claudio donata Latio, I. XXIV. 92. ϕ, ϖ, ϑ, eadem literæ, ac π, ϖ, τ, I. XV. 63. veteribus Græcis incognitæ, qui earum loco utebantur tenuibus cum aspirationis H nota, I. XVI. 69. & I. XXIV. 94. ϕ scriptum quoque figurâ quadratâ, I. XXX. 106.

Philephus fapicule in metrum impingit, II. XL. 310.

Philetas Criticus, I. VI. 24.

Φιλόλογος qui, I. VI. 28.

Philoxeni litera, Φιλοξένου γράμμα, I. XIII. 6.

Philoxenus Alexandrinus Grammaticus, & ejus de arte hac libri, I. IV. 13.

Philyra pro scheda papyri, quam hodie folium dicimus, I. XXXVII. 130.

Phœnicibus cur literarum inventio tribuatur, I. IX. 42.

Phonæsus primam malè corripit Sidonio, II. XXXIII. 281.

Phrenesis secundam corripit Sereno, cum Iuvenalis producat, II. XXXIX. 303.

Phrynichus Arabius, I. V. 20.

Pierius refellitur de litera H, I. XVI. 70. Pighii de Ovidii loco conjectura rejecta, II. XVII. 216.

Pila priorem malè producit Iov. Pontano, II. XI. 311.

Pilomæ poplæ, II. IV. 165.

Pinnis primam semper producit, II. XIV. 198. & II. XXXVI. 297.

Platea secundam Catullo, & Horatio, corripit; Aufonio producit, II. XXXIII. 286.

Plato quatenus Grammatices auctor videatur, I. II. 9. 10.

Plæbes olim quindæ, II. XXV. 253.

Plinii locus ex conjectura emendatus, I. II. 50. vetus ejus lectio defensa, contra Iosephum Scaligerum, I. XVI. 69. 70. item contra Guilandinum, I. XXXVI. 127. idem emendatus, I. XXXVII. 131.

Plumbæis in chartis sive laminis olim scriptum, I. XXXV. 125.

Pæna per OE, non per Æ, I. XLIII. 150.

Pæni c Phœnicia oriundi, I. IX. 42.

Pæniter, an pæniter, I. XLIII. 150.

Poeta verus apud Ciceronem emendatus, I. XXII. 88.

Pol breve est, II. XXX. 270.

Politiani error existimantis EE, & II, Latinis esse diphthongos, II. II. 160. idem deceptus in modulo penultime vocum *æthereis* & *marinis*, II. XXII. 245. item in secunda vocis *verecundus*, II. XL. 312. ejus conjectura in versu Ovidii improbat, II. XXIV. 252.

Πολύστροφος qui, I. VI. 28. iidem *Φιλόλογος* dicti, *ibid.* & *Πολυμαθής*, *ibid.*

Polyfus ultimam corripit Horatio, licet Græcè sit *πόλυπυς*, quia Doribus *πόλυπυς* dicitur, II. XXXVI. 294.

Pomærium, an pomærium, I. XLIII. 140.

Pompei, *Vulca*, vocativi E producunt, II. XIII. 190. quos Horatius exulit *Πουκάλειος*, *ibid.*

Pontani laus, II. XL. 310. i metricæ leges non raro peccat, II. XL. 310.

Portius, non Portius, I. XLIII. 150.

Porro corripit ultimam Iuvenali, II. XXVII. 263.

Postio debilis post syllabam naturâ longam locum non habet, II. XVI. 209. ejus genera, II. XVI. primum, cujus conditiones quinque, 209. 210. secundum, 211. 212. tertium, 212.

Postis ultimam corripit Iuvenali, II. XXXI. 274.

Postea ultimâ ancipiti, II. XXI. 250.

Postilla ultimâ productâ, II. XXIV. 250. 251.

Postremo etiam ultimâ correptâ legitur, II. XXVII. 262.

Potestas non est accidens literæ, I. xxviii.

99. Πρωτοῦς quid sit, ex Dinone explicatum, I.

xxi. 84.

Prævaricatorum & tergiverfatorum pœna,

I. xvii. 73.

Prædium per Æ, non prædum per OE, I.

xliii. 150.

Præpositionum quantitas, quarum quædam in correptæ, II. xix. 225. quædam longæ, 229.

230.

Præputium unde dictum, II. xvii. 219.

Præstare, & præstigiator; secundam Plauto producant, II. xxxix. 308.

Præstolor si originem spectes, penultimam verbum corripere, II. xxxvii. 297.

Præterita activa in AVI, vel IVI, desinentia producant penultimam naturæ suæ, non positione, I. xxi. 89. an V vocale ante I producant, II. xliii. 191. dissyllaba in priori correpta, II. xxi. 238. Præteriti perfecti tertriæ pluralis indicativi activi penultima sæpe corripitur, II. xxi. 238. 239. Præteritum, & futurum subiunctivi RIS corripit, II. iii. 275. Præterita syncopen passiva extra cæsuras a classicis semper corripuntur, II. xxxii. 279.

Præde, & postridie, aliaque derivata à die, producant ultimam, II. xxv. 255.

Præcilianus quando vixerit, I. iv. 16. refelicitur in literæ definitione, I. viii. 33. notatus in assignanda ratione, cur appellentur mutæ, & semivocales, I. xiv. 63. ejus jam ævo eodd. Ciceronis corrupti, II. xxvii. 266.

Præ in compositis plurimum producantur: in nonnullis corripitur, II. xix. 230. in pauculis etiam est anceps, 231.

Probi Berytii, Grammatici, ætas, II. xxviii. 266.

Proclium, non præclium per Æ, scribendum, contra Frischlinum, & alios ostensum, II. ii. 160.

Proetus rex Argivorum quo tempore vixerit, I. x. 46.

Profecto, corripit Mauro ultimam, II. xxvii. 263. à pro, & facto, II. xix. 230.

Profectura domo, mendosè legitur apud Juvenal. pro *profectura domus*, II. xix. 231.

Profectus nomen à proficio Aufonio corripitur, II. xix. 231.

Proficiscor à proficio, II. xix. 230.

Prologus primam Græcis corripit, Comicis Latinis producit, II. xxxiii. 283.

Prometheus Grammaticen dicitur invenisse, & is quando vixerit, I. iii. 9.

Promepos ultimam producit, primam corripit; ubi geminus Sidonii error innotatur, II. iii. 277.

Pronunciationis literarum vulgaris vitia notantur, I. xxviii. 100. Pronunciatio mala, in multis vocibus vitiosa scriptio causa, I. xli. 153. Pronunciatio vulgaris diphthongorum, tum apud Græcos, tum Latinos, vitiosa est, II. iv. 164. pronunciatio diphthongi AI Romanis veteribus eadem ferè, quæ posterioribus Æ, II. iv. 164. AV antiquis declinabat ad O, II. iv. 165. OE sonus iisdem ferè ut V longi, *ibid.* EI ferè ut I longi, *ibid.* OI, modò ut V longi, modò prope ut I, II. iv. 165. & 166. EV diphthongus in plerisque vocibus Græcis vitiose vulgò effertur, II. iv. 167. Pronunciatio in vocibus à Græco sumptis posterioribus sæculis admodum corrupta, II. iv. 166. & 167. secundum accentus longè alia fuit antiquis, quam quæ obtinet hodie, II. x. 180. Pronunciationis vitium secundum quantitatem, cum eodem modo pronunciatum vocalis brevis ac longa, II. xii. 184.

Propago verbum & nomen primam habet ancipitem, II. xix. 231.

Propino primam Græcis corripit, quæ Latinis est anceps, II. xxxiii. 283.

Propius primam Senecæ corripit, II. xxxix. 304. 305.

Properpina primam à Græco naturæ brevem, Latinis interdum producit, II. xxxiii. 284.

Profodia objectum, II. i. 157.

Prosper metri leges non semper observat, II. xxxix. 306.

Proterus in prima perperam Ioviano Pontano corripitur, II. xix. 231.

Proteroglossus, non προτερογλωσσοσ scribendum, & ita in similibus, contra quàm existimavit Scalliger: & quid Iustiniano signet, I. xxxvii. 130.

Præ-

I N D E X.

Prudentius perperam priorem in *Ratus* producit, II. XXII. 240. metri leges sapius non observat, II. XXXIX. 304.

Psalterium secundam male corripit Aratori, II. XXXIII. 281.

¶ Græcorum unde, I. XXI. 82.

Pubilius Optarianus, uti & Aufonius, A nominativi, si que enclitica sequatur, interdum producant, II. XXIV. 248.

Pulex primam producit classicis scriptoribus, quàm auctor carminis de pulice corripit, II. XXXVIII. 298.

Puncta vocalia à Masorethis inducta demum post annum Christi quadringentesimum, I. XXXI. III. eoque usus eorum apud Hebræos valde recens, I. XXXII. 118. nec ullum eorum nomen technicum in universo Thalmude legitur, *ibid.*

Puta adverbium ultimam corripit, quæ in verbo producitur, II. XXIV. 250.

Pythius Apollo, & *Pytho* ipsa, unde dicantur, I. X. 47.

Pytho urbs, postea Delphi dicta, *ibid.*

Pythonissa, à Saulo consultâ, cur vocetur domina ophi, *ibid.*

Q

Q litera verum nomen, I. XXXII. 116.

Q, & C, veteres promiscuè scribebant. hinc etiamnum in quarundam vocum flexione, & compositione, invicem commutantur, I. XVIII. 75. neque diversa est litera, *ibid.* figura ejus ex C, & V, composita, I. XXIX. 103. num necessaria ejus figura, & potestate differens à C, uti visum Julio Scaligero, *ibid.* 76. an duplex sit, quaesitum, I. XXII. 89. I. XXXIX. 104. apud antiquos non raro absque V scriptum occurrit, ut in *aga*, *equs*, *qis*, & similibus, I. XXII. 90. otiosè ei V subijci, I. XXIX. 104.

Qua in *quætionis* *quapropter* & similibus, A longum servat, II. XX. 232.

Quando ultimâ accipiti, II. XXVII. 261.

Quantitas quid, II. XII. 184. est syllabæ accidens sive affectio, II. XII. 184. nunc in sermone etiam à doctissimis quibusque negli-

gitur, II. XII. 184. in quibusdam vocibus auctoritate magis, quàm regulis, cognoscitur, II. XXXVII. 295. in peregrinis ferè est anceps, II. XXXVI. 295. ejus difficultas, II. XII. 184. doctrina ejus unde cognosci hodie, & probari possit, *ibid.* *Κατωνική* Græcis dicitur, & cur, II. XII. 184. Quantitatis certissimum argumentum, auctoritas poetarum, II. XIII. 188. at non eorum, qui posterioribus seculis vixerunt, II. XXXIX. 302. quantitatis olim Romanum quoque vulgus gnarum, II. XII. 184.

Quatuor, non *quattuor*, I. XLIII. 150. primam producit, contra ac visum Barthio, II. XVII. 220.

Que porrectum ob cæsaram, etiam ubi una tantum sequitur consona, II. XV. 206. 207.

Que particula non est naturâ suâ anceps, ut Servius putabat, II. XV. 207.

Qua ultimâ correptâ, II. XXIV. 249.

Quidquid, an *quequid*, scribendum, I. IV. 144.

Quinctilianus, & *Quinctilius*, cur variant modulo in secundâ, II. XVII. 217.

Quinctianus Stoa, & Iov. Pontanus, in voce *Thermodoonis* reselluntur, II. XXXIII. 282.

Quinta, & sexta translatio veteris instrumenti, ubi, & quando inventæ, I. XXXI. 113.

Quintæ declinationis genitivi, qui utriusque habent vocalem, producantur: secus est an iis, quæ ante E habent consonantem, II. XIII. 189.

Quintum primâ correptâ, II. XXI. 241.

Quotidie secundam habet accipitem, II. XX. 235.

R.

R, & S litera, per se quodammodo sonum faciunt, non integrum illum, sed dimidiatum, I. XVI. 62. earum cognatio, I. XV. 65. R ante P locum habet in eaple syllaba, contra quàm Prisciano visum, II. V. 168.

Re propositio sæpius est brevis: in plusculis tamen anceps videtur, II. XIX. 226. nec propterea consona debet geminari, 227.

Refert ad rem meam, pro mea refert, II. XIX. 229.

Refert.

Refert, pro utile est, primam producit, estque
compositum non ex re præverbio, sed res, &
fert. II. XIX. 229.
Rei, spei, & similes genitivi quintæ declinat.
qui consonam obtinent ante e, corripiuntur,
II. XIII. 189.
Rece Virgilio disyllabum $\alpha\tau\ \sigma\omega\upsilon\epsilon\gamma\epsilon\sigma\omega\upsilon$, II.
XIX. 228.
Reicio primam corripit, reicio verò producit,
ibid.
Reicio, pro reicio: sic abicio, alicio, subicio, obicio, II.
XIX. 227.
Reicula oris Varroni, pro reicula, II. XIX. 228.
Reiecto an primam corripit Virgilio, ibid.
Relictus pro reliquus Plauto, I. XVIII. 75.
Resina primam & secundam producit, II.
XXXVIII. 300.
Responde postremam interdum corripit, II.
XXV. 254.
Reuæ per Æ scribendum, I. XLIII. 150.
Reuæ priorem habet ancipitem, II. XXXIII.
285.
Rhemnius Fannius Palæmon, nobilis Gram-
maticus, I. XXVI. 130. chartarum officina-
nas habuit Romæ, ut & promercalium ve-
stium, ibid.
Rhythmus vitiosum pro Rhythmus, II. XI. 183.
Rumæ, & ruis, in futuris subiectivi vi sæpius
producunt, II. XXI. 239. sed in præterito
breve, an longum sit, ne olim quidem inter
Grammaticos convénit, 240.
Ruræ vitiosum, pro Ruræ, II. XI. 183.
Ris rectè in præterito ac futuro subiectivi
corripitur, II. XXXI. 275.
Romanum vulgus Ciceronis & Augusti ævo
quantitatem nôrat syllabarum, II. XII. 184.
Rubricæ usus in librorum vel legum titu-
lis, I. XXXIX. 135.
Rudimentum, secundà productâ, ut colligere
ex eruditum, II. XVII. 216.
Rustici Helpidii spissus in metro error
notatus, II. XXXIX. 308.
Rusticorum instrumentorum tria genera,
I. XIV. 62.
Ruta pro eruta, Jurisconsultis, II. XXII. 241.
Rutilius in Itinerario emendatus, II. II.
159.

S.

S geminum Hebræis, Sin, & Samech, I.
XXXII. 117.
S literæ figura veteribus Græcis erat C.
I. XXX. 106.
S finale Græcis Latinisque in fine dictionis
interdum liquefcit, I. XIX. 18. II. XVI. 213.
an & liquefcit in mediâ dictione, II. XVI.
213.
S. Saadias quando vixerit, II. VIII. 176.
Sacri libri alicubi à librariis corrupti, I. VI.
26.
Sacrosanctus, retroversus, & similia, quantum
habeant secundam, II. XX. 237.
Sæpes, sæpio, sæpimentum, per Æ; quæ vulgò
mera vocali scribunt, I. XLIII. 151.
Sais, urbs Ægypti, I. XXXVII. 131. unde
Saitica charta, ibid.
Sal longum est, II. XXX. 270.
Salaputium Catullo, quasi salax puti, II. XVII.
219.
Sallustius Rhetor Criticus, I. VI. 25.
Sallustius ludimagitèr primus K addidit
literis, I. XVII. 72.
Sallustius, non Salsusius, I. XLIII. 151.
Salmastius laudatus, I. XXXVIII. 133. I.
XLIII. 209. II. XXX. 385. & alibi.
Saluber secundam producit: nec imitandus
Buchananus, qui eandem in Salubri corripit,
II. XVI. 210.
Salve interdum etiam corripit E. II. XXV.
254.
Samaritarum literis scripsit Moses: sed
Iudæi pro iis ex Babyloniâ reversi Assyriis
usi, I. XXXI. 110.
Sannis ultimam producit, II. XXXI. 275.
Sami aliter, quam captivi, vocati sunt
 $\sigma\alpha\mu\iota\tau\alpha\iota$, I. XXX. 107.
 $\sigma\alpha\mu\iota\tau\alpha\iota$ e qui unde dicti, I. XXXII. 117.
 $\sigma\alpha\upsilon$ idem ac $\sigma\iota\gamma\mu\alpha$: & unde utrumque hoc
nomen, I. XXXII. 116. 117.
 $\sigma\alpha\upsilon$ -III, I. XXIII. 91. figura erat nongento-
rum, & unde sic dicta, I. XXX. 106.
Sanates primâ productâ qui sint, & unde di-
cti, II. XVII. 216.

X x

Sanchu-

- Sanchuniathon, I. IX. 42.
Santva Grammaticus pro *Satvo* legendum apud Agell. I. v. 22.
 Sapphicum olim secundâ sede non refutiebatur trochæum, II. XXXVIII. 301.
Sarra eadem, quæ *Tyrus*, I. XXI. 83.
 Saturnus dictus invenisse literas Latinas, I. XI. 49.
 SC, SP, & ST, initio vocis, faciunt ut syllaba brevis vocis antecedentis producat, II. xv. 202. 203.
 Ios. Scaligeri conjectura in Plinii loco refellitur, I. XVI. 70. ejusdem in hoc opinio rejicitur, quòd H statuat inter literas prisca, I. XXV. 95. item quòd veteres Iones pro E puter scripsisse etiam S, I. XXIX. 105. Idem perperam negat, scribi in ebore solere, I. XXXVIII. 134. fallitur, cum elegiam in obitu MACENARIS esse PEDONIS ALBINOVANI censet, I. XXVII. 259. ejus opinio rejecta de figura literæ V, I. XXIX. 103. falsus, cum Juvenalem culpâ ob E in *Calpe* correptum, II. XXXIV. 288.
 Julius Scaliger refellitur super eo quòd Grammaticis scientiam putarit, I. II. 6. item literæ desuptione, I. VIII. 33. ei occurrit de litera Q, I. XVIII. 76. ejus censura de scutale Laconica, & aliis scribendi modis, I. XI. 137. 138. lapsus de modulo penultimæ in *patrius*, & *matrimus*, II. XXII. 244. perperam putavit *daimus*, & *serotinus*, penultimam producere, II. XXIII. 244.
 Scapus .i. volumen papyraceum, ad summum olim erat philyrarum viginti, I. XXXVII. 136.
Scatinia secundâ Aufonio correptâ, productâ Juvenali, II. XXXIX. 304.
Scena, an *scena* scribas, parum refert, I. XLIII. 151.
 Sceptici negant, esse aliquem Grammaticum, vel Criticum, I. II. 11.
 Schedæ, & *Tabellæ ceratæ* quid, I. XXXVIII. 132.
Σεισοτοσίη *Φανέρητις* quamam Pindaro dicantur, I. XXXII. 117.
 Schin aut est duplex, aut si simplex est litera, *schin* non differt à Samech, I. XXVII. 99.

And. Schotti sententia de Ovidii loco rejecta. item de loco Valerii Flacci, II. XVI. 211. ejusdem judicium de Catulli loco, & duobus Horatii, improbatum, II. XIV. 196. 197.

Scio olim nonnullis semper ultima productâ, contrâ quàm M. Victorino visum, II. XXVII. 260.

Scipio Africanus primus *verticem*, & *verfus*, per E exaravit, quæ priores per O extulere, I. XII. 57.

Scovia primam producit, II. XXXVIII. 300.

Scriba pro quovis literato, sed sapius *scriba* pro literarum sacrarum interprete, quâ ratione idem est ac legisperitus, I. I. 2.

Scribendi modus ratione loci, unde, & quòd progredimur, quadruplex, I. XXXIV. 121. antiquissimus à dextra sinistrorsum, sed is nostro rudior, *ibid.* Scribendi modus antiquissimus Græcorum usurpatus, qui *Βεραγοφρὸς* dicitur, *ibid.* Scribendi mos in are. argento, tabulis ceratis, pugillaribus gypso illatis, &c. I. XXXV. 125. 126.

Scriptio *ἄλλοις ἑπισημαίω* quid Tullio, I. XI. 139. fit scriptio vel incidendo vel pingendo; inque ea, quæ incidendo fit, spectantur instrumentum & materies, I. XXXV. 123. in faxis & lateribus olim Hebrais, Babylonis, Phœnicibus, Græcis, Romanis, Cimbris, in usu, I. XXXV. 125. in plumbeis item laminis antiquus scribendi mos, quæ improprie Plinio *volumina*, verius *charta plumbea*; quod male in Tranquillo damnat Guilandinus, *ibid.* in foliis, præcipuè palmarum & malvarum, I. XXXVI. 127. & utrum malva, an palma, scriptioni aptior, *ibid.* in libris arborum, imprimis tilix seu philyræ & papyri, 128. in tabellis ligneis, 132. linteis, 133. pellibus five membranâ, *ibid.* orientis elephantorum, & intestinis draconum, 134. ebore, 134. 135. scribendi mos creta & carbone vulgatissimus, I. XXXIX. 136. literis, quæ inconspicuæ sint usque dum arte fiant conspicuæ, & quàm variis modis sit, I. XI. 137.

Scripti, rursi, lapsus sum, an *scripsi, mibi, labsum sum*, scribendum, I. XLIII. 151.

Scriptulum, pro *scriptulum*, I. IV. 3: quod alii minus rectè *scriptulum* vocant, *ibid.*

Scriptura

Scriptura Vet. instrumenti, cum antè literis, quæ Samaritarum dicuntur, esset scripta, Esræ demum temporibus exarari cœpta literis Chaldaicis, quas nunc Hebræas vocamus, I. xxxi. 110.

Scripturæ occultandæ ratio Augusto, & Iulio usurpata, ut reservatis literarum vulgaribus figuris earum potestatem commutarent, I. xl. 137. usus ejus contra censuram Iul. Scaligeri, I. xl. 138. occultandi varîæ rationes, I. xl. 136. 137. & per membranam fenestratam, I. xl. 138. item *ἄσφραγισται*, vel per sigla, *ibid.* Hujus antiqua inventio à Jurisconsultis, 139. Scripturam aliquam excogitari posse toti orbi communem, quam gentes minus duntaxat linguæ scientes, suâ quæque linguâ legant, & intelligant, I. xli. 142.

Scalponæ, pro *castribus*, I. xliiii. 146.

Scytale Laconica, in qua scribebant literas suas, occultandi gratia, I. xl. 137.

Sedulius metri leges non semper observat.

II. xxxix. 305.

Sæcra in scribendo quid Tullio, I. xl. 139.

Scenobano trisyllabum, II. xiv. 199.

Scenopsitas (si codd. Ovidii standum) tertiam corripit, etsi in simplici *sopitus* prima semper sit porrecta, II. xvii. 220.

Seneca notas à Tyrone inventas adauxit, & ad quinque millia digressit, I. xli. 140. 141. *Senones*, priori correpta, etsi sit à *Senæ* opido & flumine, eadem porrecta, II. xvii. 217.

Sepia, pro *atramento*, I. xxxix. 135.

Sequana primam Lucano, & aliis, producit, II. xl. 310.

Sereni Sammonici vitia quædam metrica notantur, II. xxxix. 303.

Serò Tibullo quidem ultimam producit, at *sepis* corripitur, II. xxvii. 262.

Servii opinio de particula *que* rejecta, II. xv. 207. ejusdem lapsus, existimantis *Thermædon* dicendum esse, II. xxxiii. 283. error ejusdem de modulo posterioris in *Libos*, II. xxxv. 291.

Seth literas creditus invenisse, I. ix. 40.

Sextuox, & *sestinox*, malè confunduntur, I. xlii. 151.

Sic tutius producitur, II. xxix. 268.

Sicli antiqui, quibus inscriptum literis Samaritanis *Jerusalem Javâa*, I. xxxi. 111.

Sicubi ultima correpta, II. xxvi. 257.

Sicuri ultimam corripit, licet uti eandem habeat longam, II. xxvi. 257.

Sidonius, in unâ voce *pronosus*, bis in modulo peccat, II. xxxi. 277. primam in *Phonæsus* malè corripit, II. xxxii. 281. ultimam in *Mytilene* corripit vitiose, II. xxxiv. 288. correctus in voce *avatro*, II. xxxviii. 301. rei metricæ negligentissimus fuit, II. xxxix. 306. 307.

Sidas potius, quàm *Syâs*, I. xliiii. 151.

Sigismundi Gelenii locus in translatione Iosephi correctus, I. ix. 40.

Sigla vel *sigle* quid, & unde iis nomen, I. xl. 138. sunt Jurisconsultorum inventum, 139. Qui differant à notis propriè dictis, I. xli. 140. Iis leges exarare Iustinianus & Basilides interdixere, I. xl. 139.

Signa pro stibadio, & porticu urbis Constantinopolitane, I. xxx. 106.

Silene primam producit, II. xxxviii. 299.

Silva per I, non *syba*, I. xliiii. 151.

Simulamus, non *similamus*, I. xliiii. 152.

Simonides prius alia figurâ breves, aliâ longas vocales scripsit, I. xliii. 59. *Mæcius Plinto*, aliis *Mæcercus* dicitur, I. xxv. 94. quando vixerit, I. xxv. 95. ejus patria, I. xxx. 107.

Simenses, & Iapanenses, etsi linguâ multum inter se differentes, utraque tamen gens alterius libros, & scriptionem suâ linguâ legunt, ac intelligunt, I. xli. 143. non pauciores habent literas, quàm voces, I. xli. 143. an quinque iis accentus, II. vii. 173. mos eorum penicillo scribere è pilis leporinis, I. xxxvi. 127.

Siquando primam olim acuebat, II. x. 181.

Heur. Simerii Alostenis laus, II. xli. 313.

Sol longum est, II. xxx. 270.

Selenne, non *solenne*, I. xliiii. 152.

Selicismus, pro *solicismus*, II. iv. 166.

Solius secunda correpta exemplum non occurrere, II. xliii. 189.

Sollers, non *solers*, probat origo, I. xliiii. 152.

Sollistiman, non *sollistiman* vet. libri, I. xliiii. 152.

- Solonis leges scriptæ *βασποφῶνδης*, I. XXXIV. 121.
Sopherum Hebræis qui dicti, I. I. 2. qui à *Scoterim* distent, *ibid.* 3.
Spacio priorem malè producit Aratori, II. XXXIX. 308.
Spelæum, an *spelcum*, I. XLIII. 152.
Sphæra, pro *sphæra*, II. IV. 167.
Spiritus accidens sive affectio syllabæ, II. XI. 182. duplex, & antiquæ ejus notæ, *ibid.* Ienis diu apud Græcos nota caruit, *ibid.* Spiritus asperi in mediâ voce notandi mos à præcis Ionibus, *ibid.* densus à Germanis etiam additur L literæ, *ibid.* 183.
Spontæa usus in delendo, I. XXXV. 124.
Statæa penultimam malè corripit Alcuius, II. XXXIII. 282.
Statim priorem corripit, II. XXII. 242.
Statæa priorem producit Ovidio, II. XXII. 243. ejus crymon, *ibid.*
Statum supinum priori productâ, aut ancipiti, II. XXII. 242. 243.
Status, & *statio*, unde dicta, *ibid.*
 T. Stephanus de petalismo refellitur, I. XXXVI. 128. [I. V. XXII.
Stilo, non *Stolo*, cognomentum Præconini, *Stipendium* ex *stipipendium*, eoque prima est crasi longa, II. XVII. 218. [II.
Stoici artem Grammaticam auxere, I. II.
Strabus priorem malè producit Mantuano, II. XL. 311.
Strie, & *strigils*, discrimen, II. V. 168. nec tamen id perpetuum, *ibid.*
Stricilata, *ἐστρωπῆ*, quod in glossis Philoxeni legitur, vel potius *strigilata*, rectum est, non *stricilata*, ut emendant, II. V. 168.
Strigils in codd. antiquis, pro *strigils*, *ibid.*
Strigils, & *stria*, ut differant, *ibid.*
Strigils vox rejicula, pro *strigils* apud Vitruvium mendosè legitur, *ibid.*
Stylus Græcis *ὄστρον*, Aufonio *calum*, aliis *celæ* dicitur ab eadem origine, I. XXXV. 123. stylus, quem & *graphium* vocant, prius ferreus, exinde ostensus, idque ob periculum, quia ferreo alii alios vulnerarent, I. XXXV. 124. ejus, quo in cera scribebant, forma, & duplex usus, I. XXXV. 126.

- Stylum* vertere, Horatio quid, *ibid.*
Subices nubes Ennio quasi *subjectæ*, II. XIX. 228.
Suboles scribendum, an *seboles*, I. XLIV. 144.
Suidæ Lexicon ex quibus scriptoribus confiatum, I. V. 20. 21. ejus error de Hebræarum literarum inventore, I. IX. 38.
Subficiva, non *succisiva*, I. XLIII. 152.
Suffragor, *senfragium*, secundam habent productam, II. XXXIX. 304.
Sulfur, non *sulphur*, I. XLIII. 152.
Suwigas in E, & I, exemplis illustrata, II. XIV. 197. ubi maximè frequentetur, II. XIV. 199. cætera vide in Epifynalopha.
Supernè, & *infernè*, ultimam corripiunt, II. XXV. 254. 255.
Supina dissyllaba priorem producant, exceptis novem, II. XXII. 240. 241.
 Frid. Sylburgii laus, I. IV. 15.
 Syllaba ex tribus vocalibus nulla est, contra quam scriptum Gressippo, imò & veterum aliquibus, II. III. 163. syllaba mista è vocali, & consona, est Belgis etiam novem literarum; Latinis summum sex, II. V. 167. syllaba eadem cur poetis sit anceps, II. XII. 185. naturâ longa sit per crasin, qua duæ vocales breves in unam contrahuntur, II. XV. 200. brevis *α* *β* *γ* *δ* *ε* *ζ* *η* *θ* *ι* *κ* *λ* *μ* *ν* *ξ* *ο* *π* *ρ* *σ* *τ* *υ* *φ* *χ* *ψ* *ω* producitur in trium vel plurium brevium concursu, II. XX. 233. brevis positione quæ, II. XIII. 189. syllabæ definitiones falsæ rejectæ, vera asserta, II. I. 157. eaque duplex, prior respectu ad orationem, altera sine tali respectu, *ibid.* & 158. syllaba divisio, II. II. 158. alia secundum quantitatem, II. XII. 185. syllabæ, quæ per dissyllabon scribi debent, jam ante annum à Christo cccc corripì à multis solent, II. IV. 166. syllabæ longæ, & brevis, notæ; & cur ejusmodi notis signentur, II. XII. 185. possunt esse naturæ breves, etsi positione producantur, II. XII. 187. potest item naturâ esse producta, quæ positione corripiatur, & syllaba simul naturâ ac positione esse longa, *ibid.* ob positionem debilem in carmine anceps malè in prosa producitur, II. XVI. 209. syllabæ multa positione longæ veteribus in pronuntiandò correptæ; idque, ut optima ratione illis

illis factum, defenditur, II. XII. 186. syllabæ naturâ longæ quædam regulæ generales, II. xv. 200. syllabarum brevium aliæ aliis breviores, & longarum aliæ aliis longiores, II. XII. 188. syllabas longas geminandi, Attii aliorumque veterum mos; qui à Scauro, & Vello, improbat, II. XII. 185. Symmachus, veteris instrumenti interpres, quando vixerit, I. XXXI. 113. *Synactesis* quid, II. XIV. 198. *Synalepha* unde dicta, II. XIV. 193. *Synhedus*, melius, quam *Synodus*, scribi, II. XI. 183. *Syracuse* secundâ productâ, II. XXXIX. 304.

T.

T non aliter sonat ante I finale à consonante exceptum, quam ante I, quod altera sequitur vocalis, I. XXVIII. 100. T finale apud præcos anceps; posterioribus semper corripitur, extra casuram, II. XXXII. 278. T in præteritis syncopen passis, ubi V solum extritum est, extra casuram semper corripitur, II. XXXII. 279. At si duo I in unum contrahantur, rectius T producitur ob crasin, *ibid.*

Taanus idem ac *Theuth*, I. IX. 41.

Tacii vulgaris lectio de XVI literis à Palamede inventis contra Lipsium, & alios, defensa, I. x. 45.

Tenna, urbs Ægypti, unde charta *Tenistica* dicta, I. XXXVII. 131.

Tepocon genus scribendi, & unde id nomen, I. XXXIV. 122.

Teter, non *teter*, I. XLIII. 152.

Tamenesi, pro *tamensi*, II. XVI. 214.

Tamis urbs Ægypti, quæ hodie *Damiata*, I. XXXVII. 131. unde dicta, *ibid.* in Scripturis *Tam* vocatur, *ibid.*

Tanis, & *Taphis*, urbes diversæ, contrâ quam scriptum Guilandino, I. XXXVII. 131.

Tanislem secundam habet ancipitem, contrâ quam Giffanio visum, II. XX. 234.

Taprobanenses, versum scripturi, à summorum deorum procedebant; uti & hodie Indi, ac Sinenses, I. XXXIV. 122.

Tau apud Ezechielem quid significet, I. XXXII. 119. *Tau* Hebræum vel etiam Samaritanum num referat figuram crucis, *ibid.*

Τεχνικὴ, & *τεχνολογία* quinam appellati, I. IV. 12. & 13.

Ted pro *te* antiquè, II. XIV. 196.

Teipsum, Aufonio trisyllabum primâ brevi, II. XX. 232.

Telephi Grammatici liber, I. VI. 28.

Temeti etymon, II. XVII. 219. primam & mediam producit, II. XXXVII. 296.

Temulentus malè primam corripit Prudentio, *ibid.*

Tempe, *Cete*, *Mele*, ultimam naturâ longam habent, II. XXXIV. 288.

Tempus omne, quod primam Olympiadem antecedit, Varroni *μυθικόν* sive fabulosum vocatur, I. XXV. 94.

Teneo unde, II. VII. 172.

Tenor antiquè *tenor*, II. VII. 172.

Tennis trisyllabon, pro *tennis*, II. XIV. 199.

Terentiani Mauri sententia de positione ex parte improbata, II. XV. 202. 203. 204.

Terentius Scaurus Grammaticus, ejus ætas, & libri, I. v. 22. idem emendatus, I. XV. 66. I. XVII. 73. I. XXXIX. 103.

Tertullianus sæpius in metrum peccat, II. XXXIX. 302.

Thau idem valet, quod Teth cum spiritu aspero, I. XXVII. 98.

Theba: Bæotia unde dicta, I. x. 48. & quis earum conditor, *ibid.*

Theodectæ quid debeat ars Grammaticæ, I. II. 10.

Theodericus, *Theudericus*, *Theodericus*, & *Didericus*, pro eodem: & etymon ejus vocis, II. XIV. 200.

Theodorus Gaza, Grammaticus, & de hoc judicium, I. IV. 14.

Theodosius apud Claudianum, & Sidonium, malè legitur pro *Theodosius*, II. XIV. 199.

Theodotio Ponticus quando vixerit, I. XXXI. 113.

Thermodon secundam malè corripit Quintiliano Stoa, & Pontano, inid & Servio, II. XXXIII. 282.

Theseus quo tempore vixerit, I. x. 48.

I N D E X.

Thetis priorem corripit, *Tethys* producit, II. XXXI II. 282.

Thetidi, pro *Tethyi*, apud Valerium Flaccum, II. XXXIV. 289, *Tethys* an semper producat ultimam, ut Prisciano visum, II. XXXVI. 293. 294.

Theulderice, vel *Thiederice*, apud Sidonium scribendum, pro *Theoderice*, II. XIV. 200.

Θ & X, primus invenit Epicharmus, I. XV. 63. Theta olim habuit figuram quadratam, I. XXX. 106.

Θ *Syzides*, pro Θ *Syzides*, reponendum apud Theophrastum, II. 14. 199.

Theuth literarum artiumque repertor Ægyptiis putatur, I. IX. 41.

Thracæ quam serò acceperint literas, I. XI. 50.

Thrasymachi sophistæ epitaphium, I. XXXII. 117.

Tibia malè Petrarchæ primam corripit, II. XL. 310.

Tigillum à *ignum*, non à *tego*, ut putant, II. XVII. 218.

Tigres accusativus pluralis mirè posteriorem corripit Ovidio, II. XXXI. 274.

Tilia ex cortice interiori olim libri sicbant, I. XXXVI. 128.

Timonis iudicium de optimis Homeri codd. I. VI. 25.

Tinea primam producit Sereno, & Sedulio, quæ classicis est brevis, II. XXXIX. 303. 305.

Tonus pro terminatione habentia quantam habeant penultimam, II. XXIII. 244.

Tosus, non *tophus*, I. XLIII. 152.

Tonus quid, ejusque etymon, II. VII. 172. varia ejusdem nomina, *ibid.*

Torcular mediani corripit; contra Priscianum, Bedam, & alios, II. XXI II. 246.

Torus, cum redditivum est voculæ *quorus*, priorem habet correptam, II. XVII. 219.

Trox priorem malè corripit Venantio, II. XXXIX. 308.

Tribunicus, *gentilicus*, & similia in *icis*, quæ à nominibus veniunt, tertiam à fine corripiunt, II. XXI II. 243.

Triphthongos esse nullas, ostenditur contra Grosppum, & veterum quosdam, II. III. 163.

Trithemii astutia in Steganographia sua, I. IV. 141. ubi spirituum, & conjurationis vocibus abutitur ad significandum tum artem occultè scribendi, tum ea quæ ita scripta sunt enodandi, *ibid.*

Trithemii quædam ex libro tertio Steganographiæ à Gustavo Seleno citata, suspensum cum reddunt aut vanitatis, aut artium illicitarum, I. XLI. 142. Steganographiæ *αὐτογραφή* jussu Electoris Palatini Friderici I, flammis exustum, I. XLI. 142.

Trituro mediani producit, quia derivatum à *tritura*, II. XVII. 216.

Tropæum rectius, quam *trophæum*, I. XI. 183.

Trypho Grammaticus, ejus ætas, & de arte hac libri, I. IV. 14.

Tsade Hebræorum nunc in T, nunc in S converti à Græcis, & Latinis, I. XXI. 82.

à Turnebo recessum, I. XVII. 72.

Typho priorem habet longam, in quo peccat B. Prosper. II. XXXIX. 306.

Tyrannio Grammaticus, ejus ætas. conditio, ac de arte hac libri, I. IV. 13.

Tyranniones duo Critici, I. VI. 24.

Tyrii literas invenisse dicuntur, I. IX. 42.

Tyro libertus notas invenit, I. XLI. 140. imprimi præpositionum, 141.

V.

Vocale ex Græco Y factum, rectis scriptis, I. XXIX. 103. V nunc brevis & simplicis vocalis nota fuit, & exiliis sonuit, ut Græcum Y: nunc longe sive geminæ, & ferè sonum habuit diphthongi O V, I. XII. 53. non tamen prorsus idem sonus, ut viri quidam docti putarunt, 54. in quibusdam vocibus erat medii soni inter I & V longum. & contra: unde in plerisque dubitatur, num per I, an per V, scribi deberent, I. I. 35. V verborum desiderativorum in *urio* corripitur: in *urio* non desiderativorum producit, I. XXII. 246. in fine dictionis semper longum, II. XXVIII. 264. exceptis *indu*, & *nemi*: quorum illud priscum pro *in*, hoc pro *nem*. 266. V Græcè in *z* desinens producit, II. XXXIV. 289.

V consonæ non eadem potestas, quæ digamma Æolici, I. xv. 65. interdum abit in V vocale, *ibid.* verum ejus apud Latinos nomen *Vau*, non *Va*: quod apud Cornutum legitur, *ibid.* 67. Claudii ævo figuram habuit inversi F. *ibid.* 66. quod digamma Æolicum vocabant, & causa ejus nominis, *ibid.* 67. sonabat olim, ut apud nos W. I. xxiv. 93. 96. post Q liquefcit, I. xviii. 78. cur inter Q, & vocalem ejusdem syllabæ, positum, liquefcere dicatur, I. xix. 79. malè vulgo pronuntiat, ut F fractum, I. xxviii. 101. figura ejus veteribus Græcis incognita, contrâ quàm traditum Scaligero, I. xxix. 103. nec semper est consona, sequente vocali in eadem syllabâ, II. II. 106.

Vau etymon, II. xvii. 218.

Vale e quandoque corripit, at sæpius producit, II. xxv. 253.

Valerius Flaccus ex conjectura emendatus, II. xvi. 211.

M. Valerius Probus Berytius, Grammaticæ Latinæ scriptor, ejus ætas, I. iv. 16. Inter criticos relatus, I. vi. 25. ejus locus de differentia soni literæ Z apud Græcos, & Latinos, explicatus, I. xxi. 86.

Vancæsa, primam corripit Persio, & Juvenali, à *Vancæsa* priore productâ, II. xvii. 217.

Varronis locus expensus, II. v. 168. alius ejusdem expositus, II. xiii. 192. ejusdem versus numeris redditus, II. xxi. 238.

Vaternus annis nomen primâ productâ, II. xxxviii. 300.

Vau, consonæ u nomen, Latini ab Æolibus mutuati, I. xv. 67. Vau Hebræum sonat ut Wau, I. xxviii. 101. figura ejus antiquitus nunc O, nunc V, Hebræis signabat, I. xxxi. 115.

Voi, & *ibi*, ultimam habent accipitem, II. xxvi. 257. ac similiter *ubicunque* secundam accipitem habet, II. xx. 239.

Vols ultimâ veteribus semper producit: contrâ quàm aliqui arbitrantur, II. xxxi. 274.

Venantius Fortunatus non semper leges metricas observat, II. xxxix. 308.

Vepres unde dicitur, I. xv. 67.

Verecundus secundam perperam corripit Politiano, II. xl. 312.

Verisimilis quantam habeat secundam, *ibid.*

Vero posteriore corripit Valerio, & Aufonio, II. xxvii. 263.

Verrius Flaccus Grammaticus, I. v. 22.

Vibicus à *vibex* secundam producit, II. xxxvii. 296.

In Mario Victorino conjectura, I. xv. 67.

Vide, interdum corripit E. II. xxiv. 254.

Vetus secundâ longâ, II. xiv. 198.

Vindico, non *vendico*, scribi, I. xlii. 143.

Vinea, & *trina*, non *vinea*, & *trina*, I. xlii. 152.

Virgilius versus lectio firmata contra Pierium & Marium Corradum, I. xix. 78. Ecl. III. per nomina regum florî inscripta Ajacem signari, I. xxxii. 118. ejusdem versus spurius Eclog. sexta, II. xxxviii. 299.

Virgiliani loci correctio Eclog. viii. in dubium vocata, II. xiv. 194.

Virgili, *Mercuri*, *Fœnili*, & similes vocativi, cur median accuant, licet sit brevis, II. x. 180.

Vindicus secundam corripit, contrâ quàm Baptista Mantuano placuit, II. xx. 237.

Vicus, an *hulcus* scribendum, I. xlii. 145.

Vlphilas Biblia in Gothicam linguam transtulit, I. ix. 36. Vide *Gulphila*.

Vira ultimâ productâ, II. xxiv. 251.

Vulversi secundam corripit, *unicunque* producit, & quæ hujus differentiæ causa, II. xx. 234.

Vobem, pro *bovem*, in Pandectis Florentinis, I. xxviii. 100.

Vocales, tum Græcis, tum Latinis, quinque solum, I. xii. 52. I. xiii. 58. 59. quædam medii soni esse videntur inter duas extremas: unde probabiliter concludi possit, numerum vocalium augendum, I. xii. 55. nisi cum antiquis dicere malimus, sonos hæc sub prioribus comprehendi posse, 58. duæ per synæresin in diphthongum sic coalescebant antiquitus, ut utriusque literæ sonus in una syllaba exaudiretur, II. xiv. 198. apud Latinos, omnes sunt accipites, I. xiii. 59. longæ geninæ à præcis, II. xii. 185. breves E, & O, in nominibus Latinis, quæ à Græcis veniunt, corri-

I N D E X.

corripiuntur; vocales longæ η, & ω producuntur; ancipites α, ι, υ, in quibusdam vocibus corripiuntur, in quibusdam producuntur, itidem ut in Græcis, II. xxxiii. 281. 284. vocalis naturâ brevis redditur anceps, si vox sequens incipiat à gemina consonante, præsertim à sc. sp. st. ubi Maurus semper produci credebatur, II. xv. 202. 203. 204. sed rarò producitur brevis vocalis ante duas consonantes, nisi concurrente cæsura: typicule verò, ea si adsit: inprimis in Enclitica que, 205. 206. Vocaliù genuinus sonus expenditur, I. xli. 52.

Vocativi in A, à nominibus in As, ita uti apud Græcos, producuntur; at à nominibus in της corripiuntur, II. xxxiv. 287. [100.]

Vocis divisio Hebræis non est in usu, I. lli.

Voculatio, pro accentu, II. vii. 172.

Volumina plumbea apud Plinium impropiè pro laminis plumbeis, I. xxxv. 125.

Volup, pro volupe, II. xxx. 271.

Vomica primam Sereno producit, corripit Iuvenali, II. xxxix. 303.

Vopisci lectio defensâ, contra Turnebum, I. xxxviii. 133.

Votiva, pro veteri Plauto, I. xli. 57.

Vrbanus Bellunenſis Grammaticus, & de hoc iudicium, I. iv. 15.

Vrsinus, vide Fulvius Vrsinus.

Vs genitivus quartæ producitur, ut & totus pluralis, ob crasin, II. xxxi. 277. [294.]

Vs ex Græco in s producitur, II. xxxvi.

Vtrius, cum compositis, secundam nusquam legi correptam, II. xlii. 189.

Vulpes posteriorem malè corripit Avieno, II. xxxix. 306.

W.

Wastaldus, historicus Francus, I. ix. 36.

X.

X literâ Nigidius non est usus, I. xli. 82. Atticis veteribus, item Æolibus, ignotum; qui ejus loco usurpabant κξ: ut veteres Latini pro eo scribebant CS. I. xli. 83. figuræ ejus usus antiquior Romanis, contra

quàm docet Isidorus, *ibid.* non valere Latinis GS; sed tantum CS; contra passivam Grammaticorum opinionem, *ibid.*

Ξυλογράφου Eustathio quid, I. xxxviii. 133.

Y.

Y Græcorum ejusdem potestatis ac Latinorum V: unde figura quoque ejus veteribus Latinorum pro forma literæ V usurpata, I. xli. 52. figurâ tantum differt ab exili u Latinorum: sono autem & potestate convenit, I. xli. 53. cur dicatur litera Pythagoræ, I. xxv. 95. fuisse inter sexdecim Cadmæas, contra quàm Scaligero visum, atque etiam Isidoro, *ibid.* ejus figura antiqua, I. xxx. 106. Y finale in nominibus Græcis, à Latinis semper corripitur, II. xxxiv. 289.

YI, sive VI diphthongus vera, contra quàm placitum Charifio. II. ii. 159.

YS, & YN, terminario nominativi, & accusativi, è Græcis venientium, corripitur, II. xxxvi. 293, 294.

Z.

Z figuræ usus quàm antiquus sit apud Romanos, I. xxi. 83. Z in G mutatum, I. xxi. 84. 85. non valere SS, *ibid.* Latinos nunc in D commutare, nunc in S. *ibid.* malè quidam pronunciant, ut G fractum Gallorum: nec valet duplex S, sed DS. *ibid.* Nec idem omnino sonus hujus literæ Latinis, ac Græcis, 86.

Zaboles, pro diabolus, more Æolum, qui Δ mutant in Z. I. xxi. 85.

Zain, & Zade, duplices, malè à Grammaticis inter consonantes referri, I. xxvii. 98.

Zenodotus criticus, I. vi. 24.

Zetæ ratio, qua probat, Cadmo antiquiores esse Græcorû literas, refellitur, I. x. 46.

Zmaragdus, pro Smaragdus, I. xxi. 86.

Zmyrna pro Smyrna, I. xxi. 86.

Zonaræ lapsus, I. xvii. 72.

Zosimus Gazæus, I. v. 20.

Zuingerus refellitur de Gothico more scribendi, I. xxxiv. 122.

F I N I S.

Sunt alia etiam minutiora, in quibus accentu duntaxat, vel
literulâ unâ, aut summum duabus, peccatum.

Sic pag. 4, vers. 3, pro *calcolorum*, scribe, *calcolorum*. 12, 26, uti & 32, 19, pro *de*, &c. 13, 26, pro *& ver-*
bis, & *de verbu*. 25, 7, pro *nomi*., *nomina*. 26, 29, pro *hinc*, *hinc*. 29, 26, pro *apud*, *apud*. 34, 2, pro
vi, *vi*. 40, 16, pro *radia*, *radia*. 43, 29, pro *de*, *de*. 44, 2, pro *quod*, *quod*. 11, pro *quod*,
quod. 47, 31, pro *quod*, *quod*. 51, 20, pro *quod*, *quod*. 59, 28, pro, *exple*, *exple*. E & O, *exple*, *exple*. E & O.
65, 13, uti & 66, 8, pro *ad*, & *ad*, & *ad*. 72, 10, pro *quod*, *quod*. 76, 32, pro *prædantem*, *præ-*
dantem. 80, ad oram, pro *careri*, *careri*. 87, 5, pro *literam*, *litera*. 87, 32, pro *re*, *re*. 88, 16, pro *quod*
I, *quod*. 98, 29, pro *deberi*, *debere*. 108, 39, pro *ad*, *ad*. 118, 117, pro *ad*, *ad*. 124, 1, pro *legi*,
legi. 133, 13, pro *inventor*, *inventu*. 154, 33, pro *vocat*, *vocat*. 155, 35, pro *qua*, *quis*. 156, 22, pro *illa*, *illa*.
157, v. 23, pro *dissyllaba*, *dissyllaba*. 164, 6, & 166, 29, pro *Clytemnestra*, *scr. Clytemnestra*. 174, 18, pro *addi-*
descent, *addidissent*. 178, 29, pro *circum*, *circum*. 195, 23, pro *Rhodopata*, *Rhodopata*. 209, vers. antepen. pro
lavatum a, *scr. a lavatum*. 215, 28, pro, *de*, *de*. 215, 31, pro *ut*, *ut*. 225, 9, 10,
pro *modulo*, *modulo*. 252, in argumento, scribe pro *excussit*, *excussit*; pro *salve*, *salve*; pro *particula*,
particula. 277, 36, pro *inveniat*, *inveniat*. 289, v. 6, & 10, pro *Tethy*, *Tethy*. vers. 13, pro *Toety*, & *Toety*,
scr. Tethy, & *Tethy*. Et v. 15, itidem pro *Thety*, *Tethy*. 290, 28, pro *corripiebant*, *corripiebant*.
Illud pag. sup. moneri debuerat, pag. 78, v. 16, pro *secund*, scribendum esse *princeps*. Nec dubito,
quin alia etiam sint ejus generis, Quæ non inruditi per se cognoscunt: non inhumani etiam ignoscunt.

F I N I S.

CORRIGENDA
LIBRO PRIMO, ET SECVNDO,
ARTIS GRAMMATICÆ.

PAG. 25, vers. 33, pro *Aratum Timone*, scribe, *Aratum Timo*. 26, 9, pro *librari*, scribe, *geometria*. 33, 3, pro *Maracus, Doracus*. 49, 5, post *Harpocrans*, subijce, vel *Scaligeri*. Et pag. seq. vers. 5, & 6, pro *verbis illis*, intelligi potest ex *prisca Græcorum litera* a *Scaligero* representatis in *Animalverborum Eusebianis*: reponere: intelligi poterit ex *his*, quæ de *vocalibus longis*, & *spiritibus densis* nota, & *adspiratis consonis*, inferius dicant. 52, 10, pro *mutæ, insonæ*. 54, 33, etiam alterutro loco dele. 57, 28, & 29, scribe, *Forreum* prius, quod postea *Furream*. 58, 28, pro *cap. xiv*, scribe, *cap. xiv*, & que indicta illi, explicarem *libro sequenti cap. xiiii*. 61, 13, pro *quorundam*, scr. *tantum*. 75, 10, & 11, pro *Vellus Longus*, scr. *Marius Victorinus*. 77, 32, pro *Phæuciam*, scr. *Græciam*. 78, 7, pro *Vellus*, scr. *Marius Victorinus*. 88, 7, pro *versibus, verbis*. 88, 11, pro *consonas, vocales*. 88, 37, pro *lib. iv*, scr. *lib. xi*, ep. xxx. 90, 20, post *Iustus Lipsius*, dele *sequentes sex versus*, usque ad *iterationem numero*: & *horum loco ista* reponere: *Quippe* *V* Gallicum multo propius accedit ad *F*, quàm ad *Vau* veterum. Interim aliqua in *hisce* omnibus affinitas fuit. Unde & *simplex* *halitus* sive *spiritus* in *Vau* abibat: ut *Essioi, Veneti, ex Helia* item, quod ab *æta*, est *Velia*, teste *Servio* in *vi Æn*. Et si autem hanc de *novendecim* *literarum* numero. 99, vers. 11, pro *cum soni sint*, scr. *cum soni non sint*. 108, in margine, pro *secundam* *Euclidem*, scr. post *Euclidem* 161, v. 11, pro, *V* *consoni*, scr. *V* *vocale*. 176, 22, dele *ista*: *Linea* *jacens* *omni* *circumflexi* *nota* *sunt*. Nec tamen inter *literas* habebatur, quod *Lipsius* putabat. 177, 30, pro *accusativum*, scr. *ablativum*. 184, 6, pro *Vellus Longi*, scr. *Terentii Scauri*. 190, vers. 9, & 10, pro *I*, scr. *E*. 200, 17, ca si *absit*, scr. si *adit*. Ibid. 33, post *caussa*, scribe, ut dixi. 203, vers. 1, 2, 3, dele de *Marone*: quia seq. pag. idem dicitur. 205, in margine vers. 3, pro *stein*, scr. est *σ*. 211, 1, pro *vocalibus*, scribe, *consonantibus*. Et *versu* penult. pro *produciunt*, scr. *corruptiunt*. 216, 24, 25, pro *corripit, produci*. 218, 7, post *consona*, adde *sepius*. 221, vers. ult. pro *primam, secundam*. 224, vers. 1, & 2, malim, quia *non sonaret*, ut *Dejana*, quod *contractum* ex *Dea Jana*. 225, 7, pro *proficio*, scr. *proficisci* & *proficiso*. 230, 23, pro *corripuit, producit*. 231, 1, pro *corripit, producit*. 233, 4, pro *producit, corripit*. 243, vers. ult. pro *emissicus, suppositicus*. 244, 10, pro *antepenultima, penultima*. 248, 33, pro *Ausonius, Optatianus*. 252, vers. penult. pro *civibus, civitas*. 259, 20, pro *Ausoni*, scr. *Cornelii Galli*. 262, 4, pro *corripere, producere*. 263, 13, pro *iv Æn*, scr. *xii Æn*. 285, 1, pro *Vltima*, scr. *Penultima*. Ibid. vers. 18, pro, *primam*, scr. *mediam*. Ibid. vers. 21, pro *Eurypides*, scr. *Eurypides producit*. 287, 10, pro *porrecti*, scribe, *corrupti*. 293, 1, *istidem* *nominativi* in *AS*, *quorum* *genitivus* *desunt* in *Æ*, vel *ANTIS*, *produciuntur*. 294, 6, pro *At*, scribe *Ac*. Ibid. vers. 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21. nempe *duo* *loca* *Papinii*, & *unus* *Claudiani*, *pagina* *superior* *inter* *antepenultimum* & *penultimum* *poni* *debuere*. *Ovidii* *locus* *post* *Ovidii* *locum* *pagina* *prioris*. *Papinii* *loca* *duo* *ex* *iv Syl*. & *ille* *ex* *Senecæ* *Agamemnone* *deleantur*, quia *pagina* *superiori* *referuntur*. 296, 3, & 4 dele *ista*: *Secundam* *in* *cubiculum*, & *cubicularis* *corrupti* *exemplo* *Catulli*. Vel, si *lubet*, sic *rescribe*: *Secundam* *in* *nomine* *anes* *corrupti* *oportet*, *exemplo* *Horatii* *Epod. od. 11*: *Aut* *ante* *levi* *rara* *tendit* *retia*. 306, v. 9, scribe post *Pachymus*, hoc pacto, & *Abydus*: *at* *eadem* *in* *Sestios*, seu *Sestius*, *correcta* *est*. Item *Avicinus*, &c. 311, 23, pro *primam*, scr. *secundam*.

GERARDI IOANNIS VOSSII
DE VOCVM ANALOGIA,
ET ANOMALIA,
LIBER PRIMVS;

five commentariorum

DE ARTE GRAMMATICA
LIBER TERTIVS;

qui universè

DE VOCIBVS,

particulatim autem

DE NOMINVM DIVISIONE,
GENERE, NUMERO, ET CASV,
tractat.

CAPVT I.

Analogie & Etymologie differentia. Objectum Analogie. Definitio vocis. Triplex vocum discrimen. Hebræis, & aliis Orientis populis, tres esse vocum classes: ac similiter statuisse vetustiores Græcos. Arabes, & Hebræi, convenientius nomini opponunt actionem, quàm Græci, & Latini, verbum. Quomodo sensim à tribus vocum classibus ad octonarium numerum sit deventum. An Articulum habeant Latini: & rectene is in declinando nominibus præmitti soleat. Item an aptè ex eo petatur cujusque generis definitio, quòd ei præponatur certi generis articulus.

Xpositis, quæ ad literarum syllabarumque naturam, & affectiones pertinent, venio ad Grammatices ejus, quam Methodicen vocabamus, partem tertiam. Hæc de vocibus integris tractat, ac si ea, quæ ad particulas pertinet, exceperimus, penè tota est in considerandâ vocum analogiâ, & anomaliâ. Vnde & à potiori parte Analogia nuncupatur. Vulgò tamen Etymologiam appellant; sed perperam: cuius Etymologia vocum origines inquirat; Analogia vocabulorum discrimina exponat.

2
exponat. Quemadmodum ex Varrone, & aliis, postea comprobabimus,

Materies, circa quam Analogia versatur, est vox, non quidem ut articulata ac confusam comprehendit: sed ut *vat' ἐξελθω* sumitur pro articulata, nec quavis, sed ea solum, quæ ex instituto aliquid significat. Imò neque huiusmodi vox quævis ei subicitur; sed sola simplex, sive, ut Dialectici appellant, incomplexa. Cui oratio opponitur, quam eodem, metaphorà à corollis petità, non incommode nominant vocem complexam.

Grammatici pro voce incomplexa *diccionem* dicere maluerunt. Sed iis, qui caste locuti sunt, dictio vix aliud, quam phrasin notat, aut dicendi actum, aut etiam oraculum.

Dictio Charisio definitur *ex syllabis finita, cum significatione finita, certa locutio*. Quæ definitio etiam apud Diomedem legitur. Atqui eo refellitur, quòd excludat voces unius syllabæ: ut, *rex, do, irans, &c.* Est & altera apud Diomedem, eaque huiusmodi: *Dictio est vox articulata cum aliqua significatione, ex qua instruitur oratio, & in quam resolvitur*. Quæ melior est superiori, aut illà etiam Prisciani: *Dictio est pars minima orationis constructæ*. Nam quomodo minima pars est, quod in alias dividi potest? At dictio ferè in syllabas, syllabæ plurimum in literas dividuntur. Vera igitur dictionis definitio ex Aristotele peti debet, qui in lib. *περὶ ἑρμηνείας*, vocem sive dictionem esse ait, quod per se aliquid significat, nec tamen partes habet separatim aliquid significantes. Priori conditione differt dictio à litera, & syllaba: quia quatenus aliquid litera aut syllaba est, nihil significat: ut *a*, vel *mo*, in *amo*. Alterà conditione distinguitur ab oratione, cujus partes aliquid significant separatim.

Cæterum etsi *ἀναλογία* circa dictionem versatur, non tamen vox adequatum est Analogiæ objectum; sed tantum considerat proprietates singularum vocum. Quarum triplex est discrimen. Nam quemadmodum res naturales, vel formà differunt, ut diversæ species; vel materià, ut diversa individua; vel accidente, ut individuum à se ipso; E. G. Plato ambulans à sedente: itidem voces aliæ discrepant formà, velut, quæ sunt diversarum classium; aliæ materià, ut diversæ voces unius classis; aliæ accidente, ut vox eadem casibus variata.

Classes autem dico, quas vulgò nominant partes orationis, Græcorum exemplo, qui iridem vocant *μέρη τῶ λόγου*. Dionysius Halicarnassensis non tantum *μέρη τῶ λόγου*, sed & *μέρη*, & *μέρη τῆς λέξεως* appellat. Idem etiam nominat *στοιχεῖα τῆς λέξεως*, & simpliciter *στοιχεῖα*: nequis literas solum hoc nomine putet signari. Et certè non minùs voces sunt elementa orationis, quam literæ vocabulorum.

De numero partium orationis diu est, quòd tribus Grammaticæ controversantur.

verlantur. Antiquissima eorum est opinio, qui tres faciunt classes. Estque hæc Arabum quoque sententia: quibus hæ classes vocantur, **اسم** *isim*, quod est nomen, **فعل** *fihl*, quod est verbum (*κτὰ λέξιν* vero actionem notat, ut aptior sit Arabica hujus classis appellatio, quam Græca *ῥημῶς*, ac Latina *verbi*) & **حرف** *herph*, quod est particula, ac *κτὶ λέξιν* dictio.

Hebræi quoque (qui cùm Arabes Grammaticam scribere desinerent, artem eam demum scribere cœperunt; quod ante annos contigit circiter quadringentos) Hebræi, inquam, hæc in re secuti sunt magistros suos Arabes. Nam similiter tres statuunt classes, quas vocant **שם**, sive nomen, **פעל**, sive actionem, & **מלה**, sive dictionem. Vbi itidem videmus, ut

Hebræi quoque classem secundam *Actionem* potius, quàm *Verbum* appel- lent. Et inde est, quòd antiquum quoque paradigma fuit **פעל**, hoc est *a-*

go. à quo prima cujusque verbi radicalis hodieque appellatur *Pe*, secunda *Ajin*, tertia *Lamed*. Imò verò trium classium numerum aliæ etiam Orientis lingue retinent. Dubium, utrum eà in re Orientales imitati sint antiquos Græcorum: an hi potius secuti sint Orientalium exemplum. Vt ut est, etiam veteres Græcos tres tantùm partes agnovisse, non solum autor est Dionysius, cujus verba paullo post adducam: sed etiam Quintilianus testatur lib. 1, cap. 14. ubi hanc Aristotelis ipsius, ac Theodectis sententiam fuisse, docet. Idemque de veteribus Græcis testatur Rabinus ille, qui contra Chosroem, Persarum regem, disputans, hoc inter alia argumento probare conatur, linguas omnes ab Hebræa originem capere. Atque ex Arabibus Grammaticis eandem sequitur Giarumicæ auctor Muhamèd Sanhagius. Et talis quidem veterum Græcorum opinio fuit. Postea autem antiquissimi Stoicorum quatuor classes fecerunt. Nam cùm alii tantùm agnoscerent *ἐνὸνματὰ*, *ῥημῶς*, & *συνδισμους*: hi adiecerunt *ἄρθρα*, sive articulos; quos à *συνδισμους* contra priorum morem distinguebant. Recentiores verò *τὰ κοινονοματὰ* sive nomina communia, quæ Latinis similiter *appellativa* dicuntur, separabant *ἀπὸ τῶν ἐνὸνματῶν*, hoc est, à nominibus propriis. Quâ ratione quinque classes fiebant. Quidam etiam cum *ἀντωνυμίας*, hoc est pronomina, à nominibus distinguenda dicerent, ad tertium numerum pervenerunt. Denique fuere, qui Adverbia à Verbis, & Propositiones à Conjunctionibus separarent, ac Participia ab Nominibus. Imò nec desinere, qui alias asserendo divisiones ampliolem facerent numerum partium orationis. Quorum omnium autor nobis Dionysius Har-

[†] nomina, verba & conjunctiones.

licarnassensis lib. *ἄξι συνθεσ. ὀνοματ.* ubi sic scribit : Ταῦτα δὲ (τῶ λόγῳ μέ-
 εια ἢ σοχῆα) Θεοδέκτις, καὶ Λεϊπύδιος, καὶ οἱ κατ' ἐκείνους φιλοσοφῆσαντες τὴν ῥη-
 τικῆ, ἀρχὴ πρῶτον ἀπορήσαντων, ὀνομασία, καὶ ῥήματα, καὶ συνδέσμους, πρῶτα μέρη τῶ λέξεως
 ποιῶντες, οἱ δὲ μετ' αὐτῶν γινόμενοι, καὶ μάλιστα οἱ τῆς Στωικῆς ἀιρέσεως ἠγεμῶνες,
 ἕως τετάρτων ἀπέβησαν, χωρίσαντες δὴ τῶν συνδέσμων τὰ ἄρθρα. εἰδ' οἱ μετα-
 γενεσῆροι τὰ ἀπορήσαντα διελέγτες δὴ τῶν ὀνομαστικῶν, πέντε ἀπέφηναν τὰ πρῶτα
 μέρη. ἕτεροι δὲ καὶ τὰς ἀντωνυμίας δὴ τῶν εὐχάριστων δὴ τῶν ὀνομάτων, ἐκὼν σοχῆεν τῶ
 ἐπίσημον. οἱ δὲ καὶ τὰ ἐπίσημα διείλον δὴ τῶ ῥημάτων, καὶ τὰς ἀπορήσεις δὴ τῶ
 δέσμων, καὶ τὰς μέγας δὴ τῶ ἀπορήσεων. οἱ δὲ ἄλλας τῶνας εἰσαγαγόντες τομας,
 πολλὰ τὰ πρῶτα μέρη τῶ λέξεως ἐπίσημον. *Hæc verò* (orationis membra sive
 elementa) *Theodectes, & Aristoteles, & qui eorum temporibus philosophabantur ad*
ternarium reducere, nomina, verba, & conjunctiones; quæ primas orationis partes sta-
tuere. Qui verò postea secuti, ac præcipue Stoicæ sectæ principes, articulos a conjun-
ctionibus separando, ad quaternarium usque processerunt. Recentiores autem, sejun-
do appellativa à nominibus ipsi, quinque primas esse partes ostendebant. Aliqui verò,
& pronomina disjungendo à nominibus, sextum fecere elementum. Alii item & ad-
verbia divisere à verbis, & præpositiones à conjunctionibus, & participia à nominibus
appellatis. Aliqui, & alias inducendo sectiones, multas fecere vocum partes. Addam
& insignem locum Quintilianii lib. I, cap. IV. Veteres, quorum fuerunt Ari-
stoteles quoque, atque Theodectes, verba modo, & nomina, & conjunctiones tradiderunt:
videlicet, quòd in verbis vim sermonis in nominibus materiam (quia alterum est, quòd
loquimur, alterum, de quo loquimur) in conjunctionibus autem complexum eorum esse
judicaverunt: quas conjunctiones à plerisque dici scio; sed hæc videtur ex eundem magis
magis propria translatio. Paullatim à philosophis, ac maxime Stoicis, auctus est nume-
rus: ac primam conjunctionibus articuli adjecti; post præpositiones: nominibus appel-
latio; deinde pronomen; deinde mistum verbo participium: ipsis verbis adverbia. Nos-
ter sermo articulos non desiderat; ideoque in alias partes orationis sparguntur. Sed ac-
cedit superioribus interjectio. Alii tamen ex idoneis duntaxat auctoribus octo partes se-
cuti sunt: ut Aristarchus, & ætate nostra Palæmo, qui vocabulum, sive appellationem,
nomini subjecerunt, tanquam species ejus. At ii, qui aliud nomen, aliud vocabulum fici-
unt, novem. Nihilominus fuerunt, qui ipsum adhuc vocabulum ab appellatione di-
ducerent, ut esset vocabulum, corpus visus tactusque manifestum; domus, lectus: appella-
tio, cui vel alterum deest, vel utrumque; ventus, cælum, deus, virtus. Adiciebant &
asserivationem, ut heu: & attractionem, ut fuisseam: quæ mihi non approbantur.
Etiã de hisce diversis aded, ac discrepantibus opinionibus veterum, est
lustris locus apud Priscianum in secundo; ubi sic scribit: Partes orationis
sunt secundum Dialecticos due, nomen & verbum: quia hæc solæ etiã per se conjun-
ctæ plenam faciunt orationem: alias autem partes syncategoremata, hoc est, significan-
tia appellabam. Secundum Stoicos verò, quinque sunt ejus partes; nomen, appellatio,
verbum,

verbum, pronomen sive articulus, conjunctio. Nam participium connumerantes verbis, participiale verbum vocabant, vel casuale: nec non etiam adverbia nominibus, vel verbis connumerabant, & quasi adjectiva verborum ea nominabant: articulis autem pronomina connumerantes finitos & articulos appellabant: ipsos autem articulos, quibus nos caremus, infinitos articulos dicebant: vel, ut alii dicunt, articulos connumerabant pronominibus, & articularia eos pronomina vocabant; in quo illos adhuc sequimur Latini: quamvis integros in nostra non invenimus lingua. Prepositionem quoque Stoici conjunctioni copulantes prepositivam conjunctionem vocabant. Quidam autem novem dicebant esse partes orationis, appellationem addentes separatam a nominibus. Alii decem etiam, infinita verba seorsum partem ponentes. Alii undecim, quia pronomina, quae non possunt adungi articulis, per se numerabant. His alii addebant etiam vocabulum, & interjectionem apud Græcos, quam nos adhuc servamus. Apud Latinos verò articulum addebant, quem purum per se apud eos non inveniri docuimus. Hactenus Priscianus. Postea verò idem ostendit non posse discerni a se partes orationis, nisi uniuscujusque proprietatis significationem attendamus. Concludit exinde nec plures, nec pauciores esse orationis partes, quàm octo. Vide & initium libri xi.

Sed ut omnis hæc disputatio meliùs intelligatur, non abs re erit, si quæ à Dionysio, & Prisciano, scribuntur, accuratiùs expendamus. Duæ sunt principes partes, Nomen, & Verbum: de quibus solis iccirco Aristoteles agit libro *ἑπταμέτρου*. Nempe quia ex his solis perfecta conficitur oratio: ut, *Socrates philosophatur*. Hinc Varro in septimo de L. L. *Aristoteles duas partes orationis esse dicit; vocabula, & verba; ut homo, & equus, & legit, & currit*. Alibi tamen idem Aristoteles conjunctionem, & articulum addit. Cæterum sub nomine, sive, ut Varro loquitur, vocabulo, comprehenditur pronomen; ut quod pro nomine ponatur. Participiū autem interdum sub nomine, interdum etiam sub verbo censetur. Sub nomine quidē, si subiectum sit: sub verbo, prædicati obeat munus. Prioris exemplum est in isto Ovidii, *Militat omnis amans*. Πᾶς ὁ ἐρώων πολεμεῖ. Posterius locum habet in illo Ciceronis de Oratore: *Est, ut scis, quasi in extrema pagina Phædri, his ipsis verbis loquens Socrates*. Vbi, *Socrates est loquens*, tantundem valet, ac, *Socrates loquitur*. Nam, ut Aristoteles ait in iv Metaphys. cap. vii: οὐδὲν διαφέρει το, ἂν ἄνθρωπος ὑγιάνων ἔσται, ἢ τὸ, ἂν ἄνθρωπος ὑγιάνει. ἢ τὸ ἂν ἄνθρωπος βαδίζων ἔσται, ἢ τὸ ἂν ἄνθρωπος βαδίζειν ἢ τέμνειν. ὁμοίως δὲ ἔστιν ἐπὶ ἄλλων. Nihil est distinctius inter hæc, homo est valens, & homo valet: & homo est secans, aut vadens, & homo secat, aut vadit. ac similiter in aliis. Reliquæ quatuor orationis partes non sunt necessariae ad constituendam enuntiationem. Imò & hæc, atque etiam pronomina & participia, nonnullis creditur, ut Appuleji * verbis utatur, non magis partes orationis esse, quàm navium, aplustria, & hominum, pili: aut cerie in universa compage orationis vice clavorum, & picis, & glutinis deputanda. Nec

Nec multum abit Priscianus in XI. Sed cum Appulejus geminâ utatur similitudine, priorem illam de aplustribus navium, & pilis hominum approbat: non item posteriorem de clavis, pice, aut glutine. *Stupa*, inquit, & *clavi*, & *similia vincula*, non ex eadem constant materia, ex qua *tabule*, & *naves*: *conjunctiones autem*, & *præpositiones*, & *similia*, ex eadem sunt materia, ex qua *nomen* & *verbum constant*; hoc est, *litteris*, & *syllabis*, & *accentibus*, & *intellectu*. Itaque etiam per se prolata, quod partes sunt orationis, ostendunt. Paullò post, *Si*, inquit, non essent partes, loco earum nunquam nomina ponerentur: cum loco *cer.e* & *stupa* in navi tabula fungi non possit: invenimus autem loco adverbii nomen; ut una, *multum* falso, quia: & pronomen similiter, eò, *illò*: & loco conjunctionis, tam nomen, quam pronomen, quare, *ideo*: & adverbium loco nominis; ut, *Manc* *nostrum*; & *Sponte* *sua*; & *Engge* *tuum*; & *Belle* *tuum*; & *Cras* *alterum*. Denique sic argumentatur: *Si*, quæ compagem videntur præstare nomini & verbo, non sunt partes orationis dicendo: ergo nec partes corporis debemus accipere nervos, quia ligant verba & articulos: quod penitus videtur absurdum. Ex quibus sic concludit: *Multo* *igitur* *melius*, qui principales & egregias partes dicunt *nomen* & *verbum*: alias autem his *appendices*. Quædam in his firma sunt, quædam infirma. Solidius enim de *stupa*, & *pice*, quam de *clavis*. Quippe & *clavi* fieri possunt ex eadem materia, nempe è ligno. Levius autem de *nervis*: quia his corpori exentis consistere illud nequeat: ut ex solo nomine & verbo, absque ullis particulis, perfecta fuerit oratio. Qua de re & Apollonius Alexandrinus *de syntaxi* lib. I, cap. III. Veram quaritur, si cum Aristotele, Theode &c, alius, tres solum partes agnoscamus, nomen, verbum, & conjunctionem: quod adverbium, præpositionem, & interjectionem, conveniat referri? De adverbis putamus imprimis ad verba pertinere: quod & nomen ipsum Adverbii restatur. Atque id, ex optandi etiam Adverbis, Apollonio, & Prisciano, optime observatum. Nam quid aliud est, *Trinam* *venias*, quam, *opro* *ut* *venias*? Quandoque tamen ad nomina rectius referuntur: ut Alexander Aphroditensis monet in lib. *de epuræze*: cuius etiam sententiam sequitur Boerthius. Quippe si dicam, *Hec* *juste* *agis*, tantumdem est ac *illud*, *hec* *actio* *justa* *est*. Item, *Feliciter* *pugnavit*, idem valet, ac si dicas, *pugna* *ejus* *felix* *fuit*. Quare frustra est Ammonius, cum more suo, nimia Alexandri insectandi lubricine, hanc etiam Alexandri sententiam tantopere impugnat. Quandoque autem adverbium ad alias etiam classes reducitur. Ut, *Vna* *illic* *fuimus*, resolvitur per duo pronomina, & conjunctionem; hoc pacto: *Ego*, & *alter*, de quo sermo, *illic* *fuimus*. De præpositionibus difficultius dictu est. Sub conjunctionibus comprehendere veteres: ut ex Dionysio, & Prisciano, liquet. Interdum tamen idem valent ac adverbium: tam in compositione, ut *prædices*, hoc est, *valde* *dives*: tum extra

eam, ut, *Remus cum fratre*, hoc est, *Remus, & frater*. Interjectiones à Græcis ad adverbia referuntur. Atque eos sequitur etiam Boethius. Et rectè quidem de iis, quando casum regunt. Sed quando orationi solum inferuntur, ut nota affectus, velut suspirii aut metus, vix videntur ad casum aliquam pertinere: ut quæ naturales sint notæ; non aliarum vocum instar ex instituto significant. Superest de articulis, quibus Latini carent. Dionysius ait, eos, qui quatuor fecere orationis partes, separasse eos a *συνδιστοις*, sive conjunctionibus. Fabius [†] itidem auctor est, sub conjunctionibus comprehendisse. Sed cui non verisimile fiat, potius contineri solere sub nominibus, pronominum instar?

Etiã autem iuniores Latini Græcique Technici in classium enumeratione eo differant, quòd Græci interjectiones comprehendant sub adverbis, & articulum habeant, quem, Fabio teste, Latinus sermo non desiderat; imò, mè iudice, planè ignorat: plerique tamen omnes Grammatici Latini, sive per imprudentiã, sive per incitiã, iubent in vocũ inflexione præmittere *hic*, *hæc*, *hæc*, haut aliter ac Græci suum *ὅ, ἡ, τὸ*: indeque est, quòd Priscianus lib. XII, *hic* vocat *pronomem articulare*. Verùm quantopere à veritatis cursu deflectant, indicio est, quòd *hic* Latinis non articulus est, sed pronomem demonstrativum. Neque enim *hæc missa*, aut *hæc potestas* idem est quòd *ἡ πέτρα*, aut *τὰς ἀμύκτας*: sed quòd *ὅν ἡ πέτρα*, & *τὰς τὰς ἀμύκτας*. Parque in cæteris ratio. At quorũ id doceatur puerities (ita cum Aufonio [†] loqui liceat,) cuius nullus est in linguã Latinã usus? Adde quòd mirificè addito isto provocabulo turbantur tenèræ puerorum mentes, ut vel hoc nomine probus instituendæ mustæ ætatis artifex, suis in diatribis provocabulum isthoc haut præmittere debeat vocibus, quas declinat. Neque ignoro vulgarem consuetudinem fustulã videri auctoritate maximi Varronis: qui, in suis de analogia libris, pronomem *hæc*, quòd & articulum interdum appellat, nominibus crebrò præmittit: quemadmodum & Nigidius Figulus, Romanorum post Varronem doctissimus, fecit in commentariis Grammaticis: ut vel is locus liquidissimè indicat, quem ex eo adducit Agellius lib. XII, cap. XXIV. Verùm, ut id aliquid, atque aded multum esse fateor, ita haut istiusmodi est, ut iccirco mihi suram præbendam esse arbitrer. Nam longè alia nostri ratio est, quam veterum; quia cum lingua Latina illis fuerit vernacula, [†] scripsere, qui Latinè jam scirent: ut provocabulum additum nihil morari potuerit discentes: imò cum nomina casuum, utpote vocabula technica, vulgò essent ignota, & ad rudium captum accommodatius loquebantur, & infimul studebant compendio sermonis; cum facilius *hæc missa* dicatur, quam *nominativo singulari feminino genere missa*. At nunc in addiscendã linguã alienã adjectis

adjectio provocabuli difficilem reddit inflectendi rationem. Quod autem ajunt, ex provocabulo cognosci à pueris genus, non item si prætereatur : id planè est insubidum, cum non quia *hic* præmittitur, virilis aliquid fit generis; sed quia virilis generis est, *hic* ei præponatur. Adde quòd aliquid masculinum esse potest, cui tamen *hic* nequeat præponi. Nec enim *hic nullus, hæc nulla, hoc nullum* dicimus. Quare si octo tantum vocum classes agnoscimus, ac facilem amamus docendi discendique viam; articulos istos deinceps valere jubebimus. Et hæc de numero classium : videamus deinceps singularum definitiones; in quibus immanè quantum ineptiunt Grammatici nostri : ut jure dixerit Iulius Scaliger, Grammatico defintore nihil esse infelicius : quod summi viri judicium fugillent, quibus visum. Nos scimus aliter multò olere catulos, aliter fues.

CAPVT II.

Refutantur vulgare definitiones partium orationis : & quantopere non juniores solum, sed etiam veterum non pauci, confuderint vocabulorum classes, apertissimis indicis comprobatur. Imprimis de pronomine & adverbio id ostensum: illius classis numerus adauctus, hujus imminutus. Mederga. Nulli consilii. V.æ rei. Totus priori correpta. Lucretius emendatur è vet. membran. Adverbium Stoicis τὰ δὲ ἄλλα vocabatur. Dix.æ opinio rejecta. Amare pro orare.

Nomen Charisio, ac Diomedi, definitur, *pars orationis cum casu, sine tempore, significans rem corporalem, vel incorporalem, proprie, communiterve.* Sed hæc definitio, si definitio ac non divisio potius dicenda est, excludit nomina adjectiva. Neque rectius à Prisciano definitur, *pars orationis, quæ unicuique subjeclorum corporum, seu rerum, communem, vel propriam qualitatem, distribuit.* Aut ab Donato, & Servio Honorato, *pars orationis cum casu, corpus, aut rem, proprie communiterve significans.* Nam, ut de eo nihil dicam, quod significari videtur, corpus non esse rem; in eo etiam peccat, quòd quid per rem significetur, satis est obscurum. Præterea pronomen quoque rem significat, ut infra ostendam. Denique si rem nominat adjectivum, cum dico, *homo fugitans litium*, quid causæ dicent, cur non nominet participium, cum itidem dico, *homo fugitans lites*? ubi *fugitans*, quia casum regat verbi sui, non nomen, sed participium esse, contendunt. Quàm rectè, nunc non disputamus : sed tamen se ipsos si audiunt, neutiquàm hac definitione à participiis separant nomina adjectiva. Atque ex his quoque liquet, quid statui debeat de illa Asperi Junioris, *Nomen est pars orationis, qua res quæque appellatur.* Aut illa vulgari, *Nomen est pars variabilis, quæ rem nominat.* Vbi illud quoque non satis accuratè, quòd vocant partem variabilem. Nam *sinapi,*

sinapi, pondo, aliæque ἀπλωτὰ non variantur; imò nec μενέπωτα, ut *inficias*. Nomina tamen sunt. Et certè declinatio est nominis accidens; ut mirum non sit, si minùs omnibus competat nominibus.

Neque minùs à limitibus veritatis aberravit Priscianus, cum pronomen definit, *partem orationis, quæ pro nomine proprio uniuscujusque accipitur, personæque finitas recipit*. Neque enim omnia nomen habent proprium: ac proinde nò tantum pronomen vice proprii, sed pro quovis ponitur nominæ: ut *hæc*, pro hac querens; *illud*, pro hoc subsellio. Nec est, quod dicat quis, per proprium hic intelligi, quod Logici individuum appellant. Nam ad ipsam speciem referuntur pronomina, cum dico: *animalis species sunt homo & bestia: ille rationis est particeps, hæc expertis*. Nec propriè recipit pronomen personam, sed significat. Quamquam apud Priscianum pro *recipit*, (quomodo & in veteribus membranis nostris exaratum est) lubens legerim, *refertur*. Sed neque pronomen semper personam significat. Neque enim personam noto, cum *ille* dico. *librum monstrans, aut quis de floribus quærens*. Quare neque stat sententia, subscribere definitioni vni de re Grammaticâ alioqui optimè meriti; cui *Pronomen est vox declinabilis per casum significans personam primò sine tempore*.

Virgulâ quoque censoriâ in viam reduci debent, cum *verbum esse* ajunt dictionem variabilem, quæ significet actionem aut passionem. Nam non est de essentia verbi, ut varietur: multò minùs placet, quod exquisiti quidam Grammatici addunt, *variabilis per modos*. Nam *infir*, & *cedo*, non variantur per modos. Imò omnino non variantur. Nam *ecce*, pro *cedite*, jam obsoletum est. Deinde *caesectio*, ipsæque *actionis & passionis* vocabula, quæ voces sunt variabiles, notant quod hæc requirit definitio. Verba tamen non sunt, quia aliud est actionem aut passionem significare, quod & nomini convenit; aliud agere, aut pati; quod verborum est. Quid quod verba substantiva ne quidem *agere* aut *patri*, verùm *esse* significant?

Participium definitur dictio variabilis, quæ à verbo derivata partem capit tam à nomine, quàm à verbo. Quæ potius est *ετυμολογική* nominis explicatio, quàm definitio. Saltem dixissent, quid ab utroque capiat.

At adverbii planè futilis à triconibus istis definitio adferretur. Ajunt enim, esse partem orationis invariabilem, quæ adjiciatur verbo ad explicandam ejus circumstantiam. Atqui non semper adjicitur verbo, verùm etiam nominibus: ut, *mulier admodum anus*, aut, *vir bene doctus*. Deinde ad verba multa qualitatem, non circumstantiam rei, qualis propriè locus, & tempus, significant: ut, *rectè, imprudenter*.

Nec scio, quid mentem eorum vacefecerit, cum præpositionem definiunt, partem orationis invariabilem, quæ præponatur aliis dictionibus.

Siquidem conjunctiones, quas præpositivi ordinis faciunt, dictionibus præponuntur, quæ tamen præpositiones non sunt: & contrà, juxta ipsos quoque, *tenuis* præpositio est, quam semper agnoscunt postponi. Idemque videre est in *versus*, Etenim causæ nihil erat, cur nonnemo ad adverbia referret. Mitto Plautinum *med erga*: quo utitur Captivus, & Asinariâ, pro *erga me*; D ob vocalem sequentem additâ: quomodo Casinâ ait idem, *Vnde hic amabo unguentâ ad oleum*: & Bacch. *red obsecro*. Mitto & alia similem passâ *ἀνασπῶλω*, ut *mecum, nobiscum*, &c. quorum exemplo fortè defendi possint, quibus *med erga* vox unica est. Abunde, quæ attulimus, indicant, præponi, neque primo, neque secundo, multo minùs tertio, aut quarto modo ex iis, quos Porphyrius adducit, præpositioni esse propriû.

Conjunctio, juxta veteres, est dictio invariabilis, quæ conjungit verba & sententias, actu vel potestate. Verùm etsi hanc definitionem amplectitur quoque Frischlinus: non video tamen, quid attineat addere, *actu aut potestate*. At, inquit, hæc definitio alioqui solis convenit copulativis; non item adversativis, causalibus, & rationativis, ac neutiquam disjunctivis, cum conjungere & disjungere contraria sint. Verùm hæc quidem tanti non erant, ut virum doctissimum à rectâ via in erroris abducerent semitam. Sanè aliud est res conjungere, aliud verba. Conjunctiones disjunctivæ res disjungunt: at conjunctiones tum disjunctivæ, tum aliæ omnes, sententiam sententiæ conjungunt.

Interjectio Diomedis est pars orationis affectum mentis significans voce inconditâ. At, *apage, euge*, multa que alia, non sunt voces inconditæ. Aliis quoque auris vellenda, cum definiunt eam dictionem invariabilem, quæ interjiciatur orationi ad declarandum animi affectum. Interjectio enim non semper interjicitur, quia ab eâ quoque rectè auspicamur. Interjectiones enim dictæ sunt, quia sæpè interferantur orationi, non quòd id perpetuum sit. Neque solæ Interjectiones significant animi adfectum, sed & adverbia: ut *iracunde, irridenter, timide*, similiaque.

Quemadmodum autem in definiendis octo vocum classibus non nisi tenebras offundunt, qui faculam juventuti allucere debebant: ita & alucinati sunt, quòd in exemplis classes omnes sædè conturbarunt. Nam provocabula, *unus, ullus, nullus, solus, totus, uter, alter, neuter, aliquis, alius, reliquus, cæterus*, multa que alia, retulerunt inter nomina; atque huc eos duxit, at seduxit Priscianus; qui in easdem sententiâ est. Certè pronomina esse, arguit, quòd secundariò solùm significant rem, cum ponantur pro nomine. Deinde si *quis* est pronomem, quòd de pluribus rogat, erit & *uter*, quod de duobus interrogat. Itidem si pronomina sint, *hic, ille, ipse*; quibus respondemus, cum quæstio per *quis* instituitur: pronomem quoque erit *alius*, item

nullus;

nullus : si *nullus*, certè & *ullus*. Eademque ratione, si pronomen sit *nullus*, certè & *neuter*, cum differant hæc, ut *quis*, & *uter*; à quo factum *neuter*. Idem de cæteris statuendum. Itaque nil mirum, si *unus, nullus, alius, uter, neuter*, nonnullaque alia, inflectantur per *ius*; ut *ille, iste, ipse*: nam non minùs, quàm isthæc, pronomina sunt. Agnosco tamen, ea olim non per *ius* tantum, sed quoque genitivum in *I* formasse; ut & dativum in *O*, non in *I*. Vide apud Priscianum * loca cum Cæcili, M. Catonis, C. Licinii, Afranii, Plauti; tum Terentii quoque, cujus isthoc †, *Tam iners, tam nulli consili*; atque adè Ciceronis etiam, cujus isthoc pro M. Tullio Decula *: *Hoc iudicium sic expectatur, ut non unæ rei statui, sed omnibus constitui putetur.*

* lib. 6. & 13.
+ Andr. Act. 3.
* apud Prisc.
lib. 6.

Est & alia nota, quâ esse ea provocabula cognoscamus. Nam quemadmodum pronomina pleraque, ita hæc quoque, respuunt pronomen demonstrativum, sive, ut Varro vocat, articulum. Priscianus, licet ipse nomina esse statuatur, tamen tum initio lib. VI, tum lib. XII, ab aliis agnoscit inter pronomina recenserit. Nec movet me, quòd, qui sic senserint, indoctos vocat Priscianus. Nam facilè se ab indocti appellatione vindicat togatorum doctissimus Varro, qui idem sensit: uti & nomine & re Probus Grammaticus. Imò Rhemnius Palæmon quoque, ac Donatus etiam, qui, quicumque & aliquis, faciunt pronomina infinita. Quin & (ut Honorato tibicine sententiam nostram fulciamus) Servio etiam, interpretatione in edit. XI Donati, pronomina generaliter infinita sunt, *quis, qualis, talis, quantus, tantus, quotus, totus*. Etiam Diomedii pronomina sunt, *alius, alter, neuter, uter, uterque, alteruter, unus, unusquisque, ullus, nullus, nemo, talis, qualis, totus*. Vbi (ut & apud Servium) *totus* intellige non pro integro (quâ significatione planè est nomen) sed priori correptæ, ut idem sit, quod *τοσούτος*: quomodo (ut Despauterius primus annotavit) Manilius usurpat lib. XII. *Derribitur summæ tota pars, quota demit utrumque*. Similiterque loqui Tertulianum, observat ibi Iosephus Scaliger. Imò & Lucretium eodem modo locutum animadverti. Nam lib. VI †, ubi à Lambino, Giffanioque, editum est: *Et quota pars sit homo terræ totius unus*: elegantissima, verissimamque est lectio, quam disertim habent veteres membranæ nostræ:

Nec tota pars homo terræ, quota totius unus.

Quin Lambinus quoque fatetur, in quibusdam se manuscriptis, *Nec quota*; in aliis, *Et quota*; in aliis, *Hæc tota*, invenisse. Quòd verò Petrus Candidus in Florentinâ, Marullus in Venetâ mutarunt; id non aliunde est, quàm quòd, ob modulum prioris in *totus*, pravo malè talo versum stare crediderunt. Quid mirum? quando antiquiores etiam in eo decepti: cosque inter Cledonius, Romanus Senator, Grammaticus Constantinopolitanus: qui cap. de Pronomine, rectè quidem inter provocabula ponit,

DE ANALOGIA

12

† 1 Georg.

quat, tot, quotus, totus; verum ineptè subjicit, *quotus* penultimam acnere, *totus* circumflectere; quia scripserit Maro †, *Totus* & *ille dies*. Isthæc verò Sergii invalida est ratio: *Neuter*, inquit, *alius*, & *reliqua*, constat esse nomina, quoniam *Probus viginti*, & *unum*, dicit esse pronomina; in quibus ista non computantur. Nempe hoc est, quod sapientes tot sunt conquesti, *sequi* penè omnes *pecorum*

* Seneca lib. de vita beatâ cap. 1.

vitu antecedentium gregem, pergentes, non quâ eundum est, sed quâ itur *. Possim & ostendere, in aliis classibus itidem peccatum: ut cum Conjunctioni inserunt verba, E. G. *licet, licebit*: interjectioni addunt nomina; quomodo Valerius Probus lib. 1 Grammat. Instit. † *nefas* interjectionem esse statuit in versu isthoc *:

--- *Et ultima secum*

Bactra vehit, sequiturque, nefas, Egyptia conjux.

Eodémque modo apud Plautum, & Ciceronem, *malum*; apud Virgilium, *insandum*, & *miserum*, interdum fieri interjectiones, ait Diomedes. Vti & pronomen *illum*, & verbum *amabo*. Charisio verò etiam Catonis illud interjectio est, *Vita Deum immortalium!* Sed, ut cæteras omittam, inficitiam eorum luculentè vel solum deteger adverbium: quod Stoici *παραδεικτικόν* appellarunt, quia, ut ait Charisius lib. 11, omnia in se capit, quasi collata per fatiram, concessâ sibi rerum varietate. Certè multò magis hodie iidem dixissent *παραδεικτικόν*, quia nihil non rupices quidâ inferferunt, multa, fateor, malo veterum exemplo; sed nec pauca privo errore, ut jure istud Sallustianum † iis occentare possis, *Sit fides penes aurorem*. Nam, ut de uno hoc ali-

† in Incurthâ.

† lib. 1, cap. de adverbis.

quam multis ostendam exemplis, ad adverbia referunt nomina: ut sunt *forte*, (quod & Probus † vocat adverbium) *fortuna, dormi, nihil, casu*, &c. Verum, inquit, si *domi* nomen foret, dici posset, *regia vel pastoralis domi*: nunc *domi* tantum dicitur. At invalidum hoc relum. Neque enim, ut nomen sit, necesse est, quibusvis addatur nominibus; sed satis est, ut addatur certis: ut sunt, *meæ, tuæ, suæ, nostræ, vestræ, aliene*. Cic. lib. IV, epist. VII, quæ ad Marcel. *Nomme maris sine periculo domi tuæ esse, quam cum periculo aliene?* Adde quod, ut Cic. 11 ad Att. ep. VII dicit, *in domo Cæsaris*, ita *domi Cæsaris*, dicit lib. 1 ad Att. ep. IX. Tum item, quod *domi bellique*, & *domi militieque*, sæpe legimus: uti & *ἀπλως belli*, ut cum Varro ait apud Nonium: *Fera militiæ munera belli ut præstarem*. Equè puerile, cum Diomedes lib. 1 cap. de adverb. *vili*, & *caro*, vocat æstimationis adverbia. Nam id si est, adverbia quoque erunt, *magno, parvo, minimo, paullulo*, ac similes ablativi, quos verba æstimandi adsciscunt. Nec hilo rectiùs doctissimus Donatus, *Romæ, Romanam, Româ*, facit adverbia. *Sunt*, inquit, *adverbia loci, quæ imprudentes putant nomina*. In loco, ut *sum Romæ*: de loco, ut *Româ venio*: ad locum, ut, *Romanam pergo*. Subscribit Donato hæc in parte Servius. Nam ad illud Maronis *:

--- *Tyrîa Carthagine qui nunc*

Expectat:

adverbium

adverbium de loco pro adverbio in loco poni ait. At quomodo *Carthagine* sit adverbium, cum additum habeat adiectivum *Tyriâ*? Eodem modo dixit Cicero lib. XVI ad Att. *Malo cum timore domi esse, quam sine timore Athenis tuis.* Et Lentulus Ciceroni: *Laodiceam, quæ est in Syria, se consulit.* Suntque alia id genus innumera. Nec defensionem reperio errori Oberti Giffanii*, qui *ingratis* adverbium esse tradit. Nam dixit Plautus Casin. Act. 2. Sc. Vnâ edepol operâ:

*Vobis inuitis, atque amborum ingratis,
Vnâ libellâ liber possum fieri.*

Et Mercat. Act. II, Sc. IV. *tuis ingratis.*

Pronomina quoque ad adverbia referunt: ut, *mecum, nobiscum*, familiâque provocabula cum præpositione κατ' ἀναστροφῆν subjectâ: quod cur fiat, docet Cicero in Oratore, & ex eo Priscianus lib. XII; ubi non modo, sequutus Diomedem, *mecum, tecum, secum, nobiscum, vobiscum*, disertim scribit esse provocabula; sed & è Tullio docet, subijci præpositionem, quod evitetur cacophaton; ejusque sententiæ quoque fuisse, ait Plinium lib. II sermonis dubii. Et sanè, si *mecum, tecum*, familiâque, sunt adverbia; cur *eccum, eccam, eccum, ellum, eccillum, eccistam* (quibus omnibus Plautus utitur) non itidem inter adverbia reponunt? At hæc manifestè sunt accusativi casus. Itaque & in nominativo legimus, *ecca*, & *eccista*: ut inferius dicemus.

Insuper huc referunt verba: ut *amabo*, quod jure ex adverbiorum numero expungit Cælius Calcagninus lib. II, epist. VIIII. Quippe ne verbum esse ambigas, interdum casum inculativum additum habet: ut apud Plautum Menæchmis †, *amabo te.* Quibus verbis amor summus promittitur, si impetretur, quod petitur. Neque enim placet Douzæ sententia, qui *amabo* explicat, *orabo*: quamquam interdum *amare pro amanter orare* accipi sciam; ut in eadem comœdiâ*: † Act. 2, sc. 3. * Act. 3, sc. 3.

Menæchme, amare ait te multum Erotium.

Et, si rectè sic legitur Persa †: --- Dic me illam amare multum,

Vbi se alluat, ibi me alluat.

† Act. 2, sc. 3. Persarum jam esse.

Sed & Græci τὸ εἰπεῖν ita usurpant; quâ de re idem Douza in explanationibus Plautinis lib. III, cap. VI. Eugraphius, vetus commentator, ad illud Terentii Eunuch. act. V, sc. I:

Vide, amabo, si non cum adspicias, os impudens

Videtur:

adnotat, *amabo* inter poëtas semper nullâ esse

significatione. Sed si blandientis est, otiosum esse nequit, cum multam blanditiæ & preces valeant.

Idem error in *quæso*: quod Donatus adverbium esse ait, atque usurpari ad le-

ad leniendum imperativi imperium. Sed obstat, quòd dicamus, *quæso te, & sæpius quæso à te.* Cic. pro Roscio Amerino: *Te quoque magnopere M. Fanni quæso.* Et eadem: *Quæso à vobis, iudices, ut hæc pauca, quæ restant, ita audiat, ut partim me dicere pro me ipso putetis, partim pro S. Roscio.* Et pro Archia: *Quæso à vobis, ut in hac causâ mihi detis hanc veniam.* Et pro L. Flacco: *Quæso à vobis, Asiatici testes.* Quin in plurativo quoque invenitur. Brutus & Cassius apud Cic. lib. XI, epist. III. *Deos quæsumus, consilia tua Reip. salutaria sint, atque tibi.*

Referunt conjunctiones, ut sunt *primo, deinde, denique*, similiaque; quæ ad conjungenda verba sententiæque apponuntur. Quamquam de his non magnopere pertendam; cum quæ ordinem significant, etiam adverbiorum naturam habere videantur. Referunt interjectiones, ut *en, heus, utinam*, aliæque haut exigentia nominis, aut verbi præsentiam. Profectò in Grammaticorum prope omnium commentis, quæ ἀρχαῖοι † immensum extolunt, penè ἕδεν † ὕψις: cum paginæ singulæ sæpe plures contineant errores, quàm Sicinius ille Dentatus * vulnera toto habuit corpore.

† ἀρρεστέ.
† μὴνί f. vii.

* Gellius VI. 2,
* p. 11.

CAPVT III.

Veræ singularum orationis partium definitiones adferuntur.

Verùm quia haut satis est, ostendere alios à januâ aberrâsse, nisi & ipsi rectam monstremus viam; age nunc instar Mercurii Euhodii in quadivio politi viam rectam virgulâ monstremus: aut Hegemonæ Deæ instar occurrentes manu ducamus. Sed antea facem accendi opus est, ut non cæcis appareat, quibus notis distinguantur hæc viæ, hoc est, vocum classes, & cur hanc potius, quàm aliam ingrediendum sit definiendi viam.

Ac primò quidem se offerunt nomen, ac pronomen; quæ eo differunt à verbo, & participio, quòd hæc adsignificant tempus; at illa non adsignificant, hoc est, non notent præter primariam significationem. Nam *crastinus, besternus*, similiaque, notant tempus: sed hæc in nominibus istis primaria est significatio. At contrâ fit in verbis, & participiis. Nam *audienti* vox primariò notat auribus percipere: atque id notatur, sive *audio*, sive *audiroi*, sive *audiam* dicam: verùm præter primariam hanc significationem,

de Inter-

certa temporis differentia connotatur, quod Aristoteli † est ἡποροσημαίνων. Atque id iis tantùm ignorabile esse arbitror, quibus ob neglectam disserendi disciplinam, haut insolens est in talibus vel mero meridie caligare. Differt verò nomen à pronomine, quòd illud primò significet rem; hoc secundariò; ut quod pro nomine ponatur, unde & nomen indeptum est.

Differt participium à verbo, quòd participium declinetur per casus, non item verbum. Est igi-

Est igitur nomen, vox ex instituto rem primò significans. Pronomen, quod primariò nomen respicit; secundariò verò rem significat. Verbum, quod adsignificat tempus sine casu. Sive quod agere, pati vel esse significat. Participium, quod variatur per casus, cum adsignificatione temporis. Adverbium est vox, quæ nomini, verbo, aut participio, additur ad circumstantiam, aut qualitatem ejus significandam. Præpositio est vox, per quam adjungitur verbo nomen, locum, tempus, aut causam significans, seu positivè, seu privativè. Nam causam signant *ob*, & *propter*: privationem indicant, *præter*, *absque*, *sine*, *clam*. Cæteræ præpositiones, aut locum, aut tempus, aut utrùmque significant. Conjunctio est, quæ sententiam sententiæ conjungit. Etenim disjunctivæ conjunctiones, etsi rem disjunctam, tamen verba, ac sententias conjungunt: à priori munere quædam disjunctivæ dicuntur; à posteriori omnes vocantur conjunctiones, ut antè diximus. Interjectio est vox affectum mentis significans, ac citra verbi operem sententiam complens. Nam *utinam*, idem est, ac vellem sic se res haberet: vel si hoc adverbium esse malis, quia & verbum admittit, (ut cum ajo, *utinam adulter obrutus esset aquis*) at res liquidior in *ve*, ut cum dico *ve tibi*: hoc est, non impune abibit. Sic *enige*, quod ferè tantundem est, atque, *belle res gesta*, aut *feliciter res successit*: *ohoho*, quod apud Plautum est Captivus †, dolorem testatur. Est enim ejulantis. Nisi divisim legi malis, *ob*, *ob*: quod & clarissimo Grutero placuit.

† Act. 2, Sc. Di.
immortalis.

Et hæc de classium singularum definitione: quæ nimis fortasse anxie conscribillasse videbimur Philosophiæ ignaris. Verùm cogitent, Varro nem quoque scribere, se suos in re Grammaticâ libros non modò ad Aristophanis, hoc est Grammatici; sed & Cleanthis, hoc est Philosophi, lucernam elucubrasse. Et Iul. Scaliger Quintilianum non immeritò reprehendit, quòd Grammaticam fingat è quadrivio extra Encyclopædiam.

C A P V T I V.

De Specie, & Figura. Vtramque tum Methodicæ Grammaticæ, tum Exegeticæ sub-
 jici. Quæ ab alio originem ducunt, derivata rectius vocari, quam derivativa.
 Non esse figuram tertiam, quam vulgò decompositam vocant. De numero. Vo-
 ces singulariter, & pluraliter, non esse à junioribus repertas. Singulus, &
 plurativus, pro singulari, & plurali. Dualem numerum male Græcis admere
 conatur Iulius Scaliger. Aoles eo carent, quos secuti Romani. Profusa liberali-
 tas Donati, donantis duali linguam Romanam. Verba etiam Latinis dualem habe-
 re, olim creditum à nonnullis. Ea sententia refellitur. Nomina, pronomina, & par-
 ticipia, non tertie semper; sed primæ etiam, secundæque esse personæ. Qui mente
 olim dictum sit, quæ tertie in verbis personæ dicuntur, ea nullius esse personæ.

Videndum deinceps de iis, quæ omnibus accidunt vocibus: ut sunt
 duo hæc, species, & figura. Quæ tamen non minùs ad Exegeticen,
 quam Methodicam pertinent. Nam plurimum fere ad cognoscendam
 propriam vocabulicam significationem conducit, si, unde ei nomen imposi-
 tum sit, sciamus. Vnde fortasse à Grammaticis speciesi nomen impositum,
 quia ex origine naturam sive significationem vocis specere, hoc est, videre
 incipimus. Nihilominus ad Methodicam quoque rectè referri, putamus.
 Nam in derivatione, ac compositione, spectatur *analogia*; quam Metho-
 dices nunc partem tractamus. Quandoque etiam pro diverso genere de-
 rivatorum variat declinatio: quod in verbis maximè dilucet, ut suo
 ostendemus loco.

Sed utcumque pertineat ad utramque Grammaticas partem, magis ta-
 men convenit Exegeticæ. Ut quæ non corpus sermonis, sed formam e-
 jus, hoc est, significationem respiciat. Quare de utraque earum nihil nunc
 addo; sed potius hanc partem tractabo, cum ad Exegeticam, ac Originum
 doctrinam, deventum erit.

Figura tantummodo est duplex, ut rectè docet Diomedes in primo.
 Nam omnis vox, vel simplex est, vel composita. Si tertium est, exemplo
 arguant. At, inquit, sunt præterea decompositæ, quas Græci *ἄρσεν-
 ῶδες* vocant. Sed sive istæ è composito componentur, quomodo, *inexpu-
 gnabilis* est à composito *expugnabilis*, sive deriventur à composito, quo pacto
experientia derivatur ab *experiens*; ipsa quoque decomposita vox est com-
 posita. Nam si utraque pars, quæ in decomposito derivatione est, non
 fuerit in usu; recurrendum est ad partes usitatas vocis, unde derivatur.
 Quemadmodum enim *epitogium* non ab *ἐπι* & *τογιον*, sed *toga* factum est;
 cur non itidem *magnanimitas*, etsi *amicitas* in usu non est, factum dicam ex
 magnis,

magnus, & animus? Adde quòd ob composita è compositis, vel ab iis derivata, nihilo iustius statuitur figura decomposita, quàm ob derivata à derivatis ponitur species tertia venientium à derivatis.

Vti verò species & figura omnibus vocibus, ita iis quoque, solis particulis exceptis, accidunt numerus, & persona.

Numerus definiri solet differentia vocis secundùm unitatem ac multitudinem. Dispiciendum igitur, an Grammaticè sic possit definiri. Sanè obstat, quòd Grammaticis illa etiam pluralivi numeri dicantur, quæ rem unam significant: ut *Athenæ*, & alia multa. Quæ profectò non alià de causa dicuntur pluralia, quàm quia more pluralium declinantur. Solet enim Grammaticis magis vocis flexionem, quàm significationem, attendere. Grammaticè igitur si loquamur, corrumpit ea definitio numeri, quæ dicitur esse accidens, inter unum pluràque distinguens. Recta tamen est, si attendamus institutum antiquissimum nomina verbàque (sub quibus etiam pronomina & participia comprehendebant) per numeros varian- di. A quo, temporis longinquitate, usus in nonnullis paulatim deflexit.

Numerus est duplex, singularis, aut pluralis; prout appellat Fabius ipse lib. I, cap. IV; à quo etiam voces *singulariter*, & *pluraliter*, usurpantur lib. VIII, cap. VI. Apud Cælium quoque Aurelium, medicum vetustum, sanè Galeno antiquiorem, legimus lib. I, cap. I: *Pluraliter autem usum dicunt, ut membranas diceret. Siquidem sive per multas, sive per omnes id coe- nit, si singulariter poneret, negaret esse in multis.* Tertullianus itidem libro ad- versus Praxean ait, *Non ex unius esse personà quod pluraliter dictum est.* Et paul- lo ante sic idem, *Vnus enim singularis numeri significatio videtur. Singulum nu- merum, & pluralivum appellat Agellius; ut cognoscere est è lib. II, cap. XVI, & lib. XIX, cap. VIII.* Imò est & pluralivi vox apud Arnobium lib. quarto: *Nam cum, inquit, à doctoribus omnes nostris insinuatim acceperimus, & traditum, in declinationibus Deorum pluralivos numeros non esse, quòd essent Dii sin- guli, nec communiter ire per plurimos uniuscujusque nominis proprietates quiret, &c.* Sed de voce satis. Rem videamus.

Singularis qui dicitur, revera, numerus non est; si strictè hac voce ut- tamur; sed numeri potiùs initium; quemadmodum nec punctum, linea; nec momentum, tempus est; sed initium ejus; ut ostendit Philosophus. Verùm Grammatici, more suo, vulgi hæc in parte iudicium sequuntur.

Præter singularè, & pluralivum habent Iones numerum dualem. Verùm rectè Iul. Scaliger negat, eos causam habuisse, cur dualè magis adjiceret, quàm tertiale, quartiale, aliòsque. Nam, inquit, si his nihil opus erat ad tria, aut quatuor, pluràque à majori numero distinguenda: neque nec- cessum fuit, dualem addere ad binarium à ternario, aliove numero, discrim- inandum.

minandam. Sed si hæc non tantum audire, verum etiam arbitrari licet; haut deest, quod magno Scaligero obducam, & opponam. Nam quanto alia dualis numeri ratio sit, ac tertialis, quartalis, quintalis, argumento est, quod citra ternarium non consistit universitas; at in ternario, & ultra eum, universitatis nomine uti possumus. Ita de duobus consulibus non dixerò, omnes consules adesse, sed *ambos*: at quod coram tribus dictum, id coram pluribus merito dixisse dicar. Atque hinc quoque liquet, cur Vlpianus *placitam* exponat, *coram pluribus*. Est autem hæc ratio eo magis ponderanda, quod non Iones modo res ea tangat; sed & principem, sacramque, hoc est Hebræam linguam: quæ ipsa dualem agnoscit, tam in nomine, quam in verbo. Ab Ionibus recessere Æoles: qui cum inter unum, pluraque nullum esse medium putarent, singulari quoque ac plurativo acquiescendum existimarent. Æoles verò, ut in aliis plurimis, ita hæc quoque in parte secuti sunt Latini; quamvis nec inter hos defuerint, qui Latinos duali donarint. Donatus*: *Numeri, inquit, sunt duo, singularis, ut hic sapiens; pluralis, ut hi sapientes. Est & dualis numerus, qui singulariter enunciarì non potest; ut, hi ambo, hi duo.* Verum quis, nisi defecti plane iudicii, ob duo isthæc seu nomina, seu pronomina, dualem à plurativo distinguendum sibi persuadear?

* In Art. editione secunda, ac similiter Servus in ejus Interpretatione.

† duali.

At, inquiunt, non defunt, qui & Verba *δύο* † donent. Scio. Sed solidè eos refellit Diomedes in primo his verbis: *Dualis apud Græcos dumtaxat valet, à nobis excluditur, eodem modo, quo & in Nominibus. Nequaquam enim reperiri potest in Latino sermone ulla dictio, quæ dualem exprimat numerum. Antiquitatis enim Romani memores, dualem numerum posteritatis usui receptum, quasi novellum, usurpare noluerunt. Is namque sicut à primordio adferitur sermonis à natu a produit, in obscuro habitus ignorabatur, & diutius incertus, inter utrumque numerum, tam singularem, quam pluralem lutebat. Serò autem, superveniens seculis, serupulose curiositatis observationibus captus, quasi intercalaris irrepserit. Et hæc de causa apud veteres raro reperitur, quoniam erroribus illaqueatus multiplicatur. Adeo per hujusmodi omnes usus Græcorum lingue nescire declarantur. Apud Atticos verò dumtaxat plurimum valet, & maxime apud Homerum, qui cum sit Atticæ lingue cultor, utpote patrii sermonis assertor, ut quidam putant, tamen non erat nescius antiquitatis, sicut verus ipse testatur. Cum enim duo fuissent, ipse vetustatis memor pluraliter salutationem protulit, hoc modo*, *Χαίρετε τὴν ἑσπεραν Διὸς ἀργεῖοι.* Præterea superfluis antiquis visus est: siquidè ex numeri pluralis imagine dualis declinatio formata normabatur. Hæc Diomedes. Quibus multum lucis accesserit, si sciamus, quale illud fuerit discrimen, quod inter dualia ac pluralia verba statuerint juniores. Hoc vero optime nos docet Quintilianus: qui simul egregie commentum illud diluit. Audiamus ipsum sic loquentem lib. 1, cap. v. *In numeris nos singularem & pluralem habemus: Græci & δύνω: quamquam fuerunt, qui nobis quoque**

* Il. x. 274.

† Salvet: precor, sicut inveni.

adjicerent

adjicerent dualem, scribere, legere: quod evitanda asperitatis gratiâ mollium est, ut apud veteres, pro male mereris male merere: ideòque, quod vocant duale, in illo solo genere consistit, cum apud Græcos, & in verbi tota fere ratione, & in nominibus deprehendatur, & sic quoque rarissimus ejus sit usus. Apud nostrorum vero neminem hæc observatio reperitur: quin è contrario, Devenere * locos; Et, Conticuerunt † omnes; Et, Con-
 sedere * duces, aperte nos doceant nihil horum ad duos pertinere: Dixere quoque, quia
 id Antonius Rufus ex diverso ponit exemplum, de pluribus patronis præco pronunciet.
 Quid? non Livius circa initia statim primi libri, Tenuere, inquit, arcem Sabini: & mox,
 In adversum Romani subiere. Sed quem potius ego, quam M. Tullium sequar? qui in
 Oratore: Non reprehendo, ait, scribere; scripserunt esse verius sentio. Hæc Fabius;
 quæ cui necdum satisfaciunt, is vel solam legat descriptionem Africae, quæ
 apud Sallustium exstat in bello Jugurthino. Inde cognoscet, pagellâ unâ
 alterâ de pluribus à nobili historico usurpari, posuere, intrare, habere, occupa-
 vere, misuere, appellavere, accessere, corrumpere, possidere, coegere, addidere, concessere, con-
 didere, fuere. Alterius terminationis per VNT, nec vlla ibi, nec vestigi-
 um apparet.

Sequitur Persona. Hæc distinguuntur, qui loquitur, ad quem loquimur, & de quo loquimur. Vulgaris est opinio, eam solis accidere pronomini-
 bus, & verbis. Omnia enim nomina, & participia, tertiæ esse personæ.
 Proinde & figuratum esse sermonem statuunt, quando nomen, aut partici-
 pium, vel pronomen etiam, (ego, & tu, exceptis) jungitur verbo primæ,
 aut tertiæ personæ. ΕΚΚΛΗΣΙΝ seu Evocationem vocant, quia prima vel se-
 cunda persona quasi è stativis suis evocet tertiam personam. Vt 1. En.

--- Coram, quem queritis, adsum

Trojus Aeneas.

Nostra verò sententia est, nomina, pronomina, & participia, esse primæ
 personæ, si ego, aut nos, vel exprimat, vel intelligatur: secundæ, si tu, aut
 vos: aliàs esse tertiæ. Eoque nomina, pronomina (præter ego & tu) & par-
 ticipia, vocativo in omnibus excepto, per se & actu nullius esse perso-
 næ. Quippe eodem se modo res habet, ac in infinitivo; qui & ipse pro
 nomine ponitur. Nam consentiunt Grammatici, infinitivum destitui nu-
 meris, & personis: per accidens autem certæ esse personæ: ut, Gaudeo
 me valere, hoc est, quòd valeam. Gaudeo te valere, id est, quòd valeas. Gau-
 deo hunc valere, id est, quòd valeat. Quemadmodum igitur infinitivus, ita
 nomina quoque, vel nullius, vel omnis sunt personæ. Itaque in isto Ma-
 ronis IV Georg. Hunc & Nymphæ veneramus; ubi Evocationem etiam sta-
 tuit Augustinus Saturnius †; nymphæ est personæ primæ, non tertiæ.

In altero verò, quod Saturnius addit, exemplo, longè spissior ejus est
 error. Nam ΕΚΚΛΗΣΙΝ * statuit in illo Lucretii lib. I:

C 2

Quod

† in Mercurio
 Majori.

* Evocationem.

* An. 1 & 6.
 † An. 2 ubi
 idem S. 10
 mentionem.
 * 13 Mar.

*Quod superest vacuas aures mihi Memmius, & te
Semotum à curis adhibe veram ad rationem.*

At vocativos semper esse personæ secundæ, tam clarum est, quàm solem meridie lucere. Memmius autem, pro Memmi, Græcorum dicitur imitatione; apud quos nominativus Atticè ponitur pro vocativo. Quare nec Lambinum audio, qui Memmiada legendum putat; speciosè quidem, sed invitis omnibus libris.

De personis verborum res satis aperta: nisi quòd non omnes vident, cur, quæ tertiæ dicitur personæ, quodammodo nullius dicantur personæ. Nimirum eò respexere, quòd non definiant τὸ ἑπορεύμενον*. Prima enim, secundaque persona, sunt præsentis; et coque, de quo quid dicatur, demonstrant. At cum aio, amat, persona nescitur, nisi addam Pamphilus, vel aliud. Hinc Priscianus lib. xvii. In prima persona, & secunda, inest intellectus nominativi definitus: in tertia, quia innumerabiles sunt personæ tertiæ, infinitus: nisi excepta fiat actio; sicut, fulminat, tonat, pluit. Ea enim, quamvis non addamus nomen, definita esse videntur, cum ad solum pertineant Iovem.

CAPUT V.

Qui ἀναλογίαν olim defenderint, qui item ἀνωμαλίαν. Et in quibus magis ἀνωμαλίαν, quàm ἀναλογίαν, cernere sit, & contra. Varro medicina. Artemas ex Artemidorus, servile nomen: aliaque servilia similiter contracta. Cuiusmodi consuetudo intelligenda sit, quando rationi opponitur.

DE Numero, & Persona, hæcenus. Porro etiam quatuor primis vocum classibus accidunt ἀναλογία, & ἀνωμαλία. Utraque tamen latius patet: quia & in syllabarum accentu, & modulo, item in orationis structura, utramque cernere est. Verùm nunc de ea solum agimus, quatenus in privis cernitur vocibus.

† lib. i.

Quæ Græcis ἀναλογία, ea Latinis, Fabio etiam teste †, proportio vocatur. Varroni dicitur veritas, & ratio, quæ à similitudine oritur. Ἀνωμαλία verò eadem est consuetudo. Et Sextus* similiter ἀλήθειαν, & σωήθειαν †, opponit.

* adversus Græmaticos c. p. 1c.
† veritatem & consuetudinem.

Vbi σωήθειας vocabulo non ἀπλῶς intelligi debet, quicquid consuetudine suffultum: (nec enim semper consuetudo analogiæ repugnat) sed quod ab ea est receptum, et si ratio à similitudine petita aliud exigere videretur.

† similis ac distinctio, contentio.

Nerape omnis hæc doctrina nihil est aliud, quàm ὁμοίη † & ἀνομοίη θεωρία, ut eam Sextus † nominat.

† ibidem.

Ἀναλογίαν è Græcis oppugnavit Chrysippus: qui de ea quatuor libros ad Dionem scripsit, teste Laërtio*. Varro † tamen sex libros ἀπὸ τῆς ἀνωμαλίας reliquissè ait. Atque addit, Chrysippo, homine acutissimo, fretum

* in vita Chrysippi.
† in libro 8 de lib. l.

Cratetem

Cratetem contra analogiam esse nixum. Est is Crates Mallotes, qui ab Attalo rege missus ad senatum Romanum primus grammaticæ studium Vrbi intulit, teste Tranquillo *. Atque idem auctor est, scripsisse eum contra Aristarchum, æqualem suum: qui ἀναλογίαν defenderat. Vti & eā defendit Aristophanes Grammaticus, quemadmodū auctor Varro †. Idem fecit Pindario, de quo testis Sextus philosophus *. Is Sextus utramque in partem de eā disputavit: sed magis tamen in ἀνωμαλίαν inclinavit: quod scepticum non decebat. E Latinis etiam de ea scripsere multi: sed faciliè principes Iulius Cæsar, & Terentius Varro. Hujus tres ad nos libri, mutili tamen, pervenerunt. Cæsarem autem duos de analogia libros condidisse, ex Suetonio scimus. Et meminit eorum Tullius in Bruto, ut de Gellio, Charisio, & cæteris grammaticis taceam. Quæ satis ostendunt τὸ γινεσθαι ἀναλογικῆς †, ut Sextus appellat, præstantiam: utcunque ea despiciatui sit vulgo, quia, ut ait, εἶδεν ἄποδὸς τὰ ἀλφίτα †.

* lib. de illustri-
bus grammaticis.

† v. tit. lib. VIII
p. 1. l.

* ad verba Cræ-
tantii c. p. 10.

† artu. auto-
gna.

† nihil adferunt.

Ut verò melius intelligatur, utrum ἀναλογίας, an ἀνωμαλίαι: defensores sequendi sint nobis: distinguere oportet inter duo genera verborum: (Varronis utor verbis:) *unum fecundum*, quod declinando multas ex se parit dispariles formas: ut est, *lego, legis, legam*, sic alia: *alterum genus sterile*, quod ex se parit nihil: ut est, *etiam, vix, magis, cras, cur*. Vnde illud consequitur, non esse exigendam ἀναλογίαν inter *nox*, & *mox*: cum dissimilia sint; quia alterum sub casuum rationem succedit, alterum non item.

Eorum vero, quæ declinari possunt, alia sunt à voluntate, alia à natura. A voluntate, ut cum à nomine alio nomen imponitur. Velut à *Roma Romanus*, à *pugnando pugil*, à *manu manubie*. A natura, cum acceptum nomen ipsi declinamus, nihil de eo solliciti, quomodo is, qui nomen imposuit, velit declinari. Ut *Roma Romæ, Marcus Marci*, & similia. In declinatione voluntaria est inconstantia. Ut à *Roma* dicimus *Romanus*: à *Parma* tamen non *Parmanus*, sed *Parmensis*. Neque hac parte Aristarchus, vel alii, ἀναλογίαν defendere sunt ausi. Faciliè enim videbant, et si & ἀναλογίαν sit in talibus videre, plus tamen ἀνωμαλίας inesse, quàm ἀναλογίας. Cujus causa non minima est, quod ὄνομα(ῶ)ς * sæpius imperitè nomina impoferint; eo-que necesse esset populū, qui ea ab illis accepisset, multa dicere parum consentanea rationi. At dispar ratio est declinationis naturalis. Vbi ἀνωμαλίας non parum, sed multo plus ἀναλογίας. Itaque, ut dixi, si sciatur urbis nomen *Roma*, aut *Parma*, nihil ultrà laborantes, *Romæ*, & *Parmæ*, item *Roman*, & *Parmam* dicimus. Quam rem scitā similitudine illustrat Varro lib. VI DE L. L. Locum apponam, simulque emendabo: *Declinationum genera sunt duo, voluntarium, & naturale. Voluntarium est, quo, ut cuiusque tulit voluntas, declinavit. Sic tres cum emerunt Ephesi singulos seruos; nonnunquam alius declinat*

* fabricatorum
vocibulum.

declinat nomen ab eo, qui vendit, Artemidoro, atque Artemam appellat: alius aut ab regione, quod ibi emit, ab Ionia Ionem: aut ab urbe Epheso, Ephesum. Sic alius ab alia aliqua re, ut visum est. Contra naturalem declinationem dico, quæ non à singulorum oritur voluntate, sed à communi consensu. Itaque omnes, impositis nominibus, eorum item declinant casus: atque eodem modo dicunt, huius Artemæ, & huius Ionis, & huius Ephesi: sic in aliis casibus.

* anni 1500.
† 1517.

In MSSis, quos bonâ fide etiam expressere Mediolanensis vetus *, Aldina †, & Romana Antonii Augustini, legere est, Ab eo qui vendit: Artemidorus atque Artemam appellat. Vnde Vertranus fecit, Ab eo, quod vendidit Artemidorus, atque Artemam appellat. Malui referre leuiculâ immutatione, Ab eo, qui vendit, Artemidoro: atque Artemam appellat. Nempe ait, Artemas esse seruire nomen diminutionis formâ factum ex Artemidoro; quod prioris domini nomen erat. Sic seruilia nomina sunt Demas, vel Dama, ex Demetrius; Menas ex Menelao, familiaque:

‡ exp. de Dini-
militar.
* lib. 3, cap. 1.
§ 4.

de quibus dictum nobis in Institutionibus, cum Linguae Græcæ †, tum Oratoriis *. Sed redeo ad ἀναλογίαν, quam dicebamus minus inesse declinationi voluntariæ, quam naturali. In causâ est, quod illa nitatur consuetudine; unde ad eam præcipuè memoriâ opus est: hæc verò rationem habeat pro fundamento, unde in ea magis arte opus, quam memoriâ. Quæ de re sic idem Varro aliquanto antè scripsit: Ad reliquum genus, quod posterius ars: ad quæ opus est paucis præceptis, quæ sunt breuia. Quæ enim recte in uno vocabulo declinare didiceris; in infinito numero nominum uti possis. Itaque novis nominibus adatis in consuetudinem, sine dubitatione eorum declinatus statim omnis dicit populus: etiam novitii serui emi in magna familia cito omnium consuetorum nominum, recto casu accepto, in reliquos obliquos declinant.

Sed non pauca videntur objici posse. Multa enim sunt nomina similia, quæ non similiter inflectuntur. Nam aper, apri; at pater, patris, facit: lupus, lupi; at lepus, leporis. Verum errant, cum hæc similia arbitratur. Etenim ab aper apri est, ut à κῆρυξ κήρυξ; unde factum κατ' ἀφάρτησιν. At pater patris, ut πατήρ πατρός. Lepus verò est ex Siculo ὁ ἐν λέπτοις: ut hîc etiam imitati sint Græcos. Similia etiam dicunt accipiter, & iter: & tamen ab illo esse accipitris, ab hoc iteris: inter quæ quid simile? Quæ non dicerent, nisi eos fugeret ab iter prius fuisse iteris; unde iterum, & iterare: ab iterer verò esse iteris; quomodo & à jecur est jecoris, & à jecinus, vel jecinor, jecinoris.

Nec in derivatis, & compositis, quàm voluntariam declinationem Varro appellat, tanta est ἀνωμαλία, quam putarunt. Cur, inquit, à fidibus est fidicen. à tuba tubicen? à cithara verò est non citharicen, sed cubarædus; Nempe obvium erat Græcum κίθαρῶδες: & ars ipsa à Græcis. Præterea, inquit, cur ab ovis ovile; ab avis non avile, sed aviarium? At dicant ipsi, cur magis declinasset, ut ovis, quàm ut apis, unde similiter apiarium? Vt enim à divite

à divite natura, ita ab arte, variæ sunt formæ : quarum si aliqua referatur, sufficit ut quid simile dicatur.

Nihilo firmiora sunt, quæ de verbis objectant. Quàm, inquirunt, similia sunt *cado* & *cudo*, item *cudo* & *ludo* ! At *cado* facit *cecidi*, *cudo* *cudi*, *ludo* *lusi*. Etiam similia dicunt, *frango*, & *pango* ; *capio*, & *cupio* : & tamen à *frango* esse *fregi*, à *pango* *paxi* ; à *capio* *cepi*, à *cupio* *cupivi*. Sed unumquodque etiam ex istis verba habet adsociata, in quibus conspicua sit *ἀναλογία*. Nam ut à *cado* est *cecidi*, ita à *cedo* *cecidi*, à *tundo* seu veteri *tudo*, *turudi*. Vt à *cudo* *cudi*, sic ab *edo* *edi*, à *pando* *pandi*. Vt à *ludo* *lusi*, sic à *ledo* *lisi*, à *trudo* *trusi*. *Frango* prius fuit *frago*, unde *fragilis*. A *frago* autem *fieri*, ut ab *ago* *egi*, a *lego* *legi*. A *pango* *paxi*, ut a *plango* *plaxi*, a *tingo* *tinxi*. Et tamen non *paxi* solum dixere, sed etiam *pegi*, ab antiquo *pago*, unde *pagina*. A *capio* est *cepi*, ut a *facio* *feci*, a *jacio* *jeci*. *Cupio* *cupivi*, ut *nutio* *nutivi*, *audio* *audiui*. Nam & *cupio* quartæ olim fuit : unde Lucretius † *cupiret* pro *cuperet*.

† lib. 1, vers. 70.

Atque ex his satis est apertum, inesse verborum declinationi *ἀναλογίαν*. Nec propterea diffitemur, inveniri non pauca similia dissimili ratione declinata, ubi dissimilitudinis rationem adferre nõ possimus. Quippe solum illud contendimus, non si in aliquibus sit *ἀνωμαλία*, eò in aliis longè pluribus negandam esse *ἀναλογίαν*. Neque enim similitudinem esse inter homines quisquam negabit, eò quòd aliqui sint partus monstrofi, aut casu etiam membra pervertantur. Similiter igitur nec quia in nonnullis vocabulis similitudo defiat, eò nullam esse in sermone similitudinem putandum ; sed contra extra controversiam illa poni debet, quia in multo pluribus se conspicuam præbet.

In quæstionem præterea venit, an cùm Varro, ut diximus, *ἀναλογίαν* *veritatem* & *rationem* appellet, eique consuetudinem opponat : non æquissimum videatur, ut homines eruditi rationem potius sequantur, quàm consuetudini obsequantur. Nostra hæc est sententia, similibus verborum similem declinationem, quam analogiam dicimus, consuetudine subnixam esse debere, non solà doctorum, nec solà vulgi ; sed illà doctorum, cui bona pars vulgi consentiat. Quemadmodum enim in navi obtemperamus gubernatori ; cum autem rationem sequi oportet : ita doctiores populo morem gerunt ; is verò rationis ductum sequi debet. Sin populus universus rationi adversetur : cedendum prorsus, cùm nemo id sibi juris debeat vindicare, ut omnem corrigat populum,

Quem † *penes arbitrium est, & vis, & norma loquendi.*

† Horatius in Arse.

Et tamen aliquando contingit, ut populus magno alicui viro quiddam permittat. Vt Oratori Hortensio, qui primus †, in prosa oratione, *cervix* pro *cervices* dixit, ferente id populo Romano, multis etiam exemplis postea sequen-

† Varro lib. 6, c. 9 d. 1. 1. & Quintilianus lib. 8, cap. 3.

sequentibus, ita ut tandem usu planè fuerit receptum. Sed quotusquisque non, simile si tentasset, pastoritià esset exceptus fittulà? Quare, ex præscripto magni Stagiritæ nostri, sic cum paucis sapiamus, ut cum populo loquamur.

CAPVT VI.

Ostensum, utrum princeps sit nominis divisio, quâ in substantivum, & adjectivum dispescitur, an illa in proprium & appellativum. Substantivi & adjectivi definitiones excessisse, verique allata. Substantiva quaedam omnis sunt generis. Nonni lapsus. Atticarum noctium scriptori potius Agellio, quam Gellio nomen esse. Symbolus.

Diximus de numero, & persona: item ἀναλογία, & ἀνωμαλία: quæ quatuor primariis vocum classibus accidunt. Nunc particulatim ad Nomen accedo. In quo tria illa, definitio, divisio, & proprietates, quæ τῆς ἀληθείας; † philosophus * in decem summis generibus considerat, etiam à Grammaticis expendi debent in octo vocum classibus. Quippe perfecta cuiusque rei cognitio consistit in notitiâ essentiae, & accidentium. Essentia confusè scitur è definitione; distinctè è notitiâ specierum, quas docet divisio. At proprietates ad accidentia pertinent. De definitione jam antè diximus. Agendum nunc de divisione.

Ac plerique, etiam primi subfellii Grammatici, prius distribuunt nomen in proprium, & appellativum, quàm dispescant in substantivum, & adjectivum. Malo profectò consilio, cum proprium etiam sit substantivum; utpote quod per se subsistat in oratione. Sed à Lyceo quoque ratio arcessatur. Prius Stagirita noster distribuit τὸ ὄν † in id, quod per se subsistit, ac substantia dicitur; & illud quod in alio est, tanquam subiecto, ut accidens. Deinde autem dispescit substantiam in primam, sive individuum, & secundam, ut sunt genera, & species. Pari igitur ratione prius nomen dividi debet in id, quod per se subsistit in oratione, ac substantivum vocatur; atque illud, quod ope substantivi in oratione indiget, & adjectivum appellatur. Posterior verò distributio erit substantivi in illud, quod uni convenit, & proprium dicitur; atque id, quod pluribus competit, & vulgò appellativum nominatur.

Nec longi mihi subfellii controversia isthæc esse videtur, quæ de substantivi adjectivique definitione agitur à multis. Frischlino definitur substantivum, quod unius duùmve generum est; adjectivum, quod trium. Mihi secus videtur. Siquidem vox *animantis*, etiam cum substantivè ponitur, trium est generum particeps. In masculino utuntur Cicero, atque Horatius: idem Cicero, cum aliis plurimis, adjectivo jungit feminino: in neutro

† οὐριστίαι.

* lib. viii. c. 27.

† οὐριστίαι.

† quod est.

neutro denique à Plinio, atque aliis, usurpatur. Ac ne dicas, id fieri κατ' ἐλά-

λεεινῶν, idem fit in *penus*. In masculino enim utitur Plautus Pseudolo * :

* *Ad. 1. §. 1. c.*
te, agit.

Facite hodie, ut mihi munera multa huc ab amatoribus conveniant.

Nam nisi penus annuus hodie convenit, cras populo prostitutam vos.

Femininum placuit Lucillio apud Nonium †, & Priscianum ‡ :

† in *Penus*
 ‡ *lib. 5.*

Magna penus parvo spatio consumpta peribit.

Quin hocce modo Pomponium, & Nævium, locutos, docet Nonius *. Ac ne hæc pro

* *lib. 1.*

obsoletis habeas, etiam in Pandectis Florentinis est : DE PENV LEGATA. Neutrum usurpat, non Afranius modò, qui in Talione, *herile*

penus, dixit, Prisciano teste : sed etiam Horatius lib. primo epistolârũ † :

† *epist. 16 ad*
Quintilianum.

Annone proficit portet frumenta, penisque :

ac Festus disertim *penora* ponit : ne Nonio credas, neutrum esse infir-

† in *Penus*
 ‡ *lib. 5.*

mitanti ‡. Itidem *specus*, Servio † teste, omnis generis est, ac substantivum

nihilominus. Masculinum, ut apud Livium lib. primo : *Ex intimo specu*. Et

ibidem : *Ex opaco specu*. Et Horat. lib. 111, od. xxv. *Quos agor in specus?* Fe-

mininum, non modò apud Ennium, & Attium, quemadmodum Nonius

docebit : sed & Silium lib. vi :

Tabificam spirat saniem specus ultima.

Et Agellii lib. vi, cap. xiv. *Specum quandam nactus remotam latebrosamque.*

Quem Agellii versum hoc fine, ut *specus* etiam femininum esse probet, jam

olim adduxit Priscianus in vi : qui & disertim scriptorẽ hunc non Gellii,

sed Agellii vocat. Ita enim ibi, cum in codice meo MSO invenio, tũ anti-

quã Venetã anni MDCCCXXVI. Quomodo & à Ioanne Saresberienfi

vocatur lib. vii. atque ita eum vocari debere, jam olim contendit Quin-

ctianus Stoa. Etiam *specus* in neutro reperitur : ut apud eundem Silium

lib. 111. *Invisum celo specus* : quomodo & antè usurparat Maro in *Æn. vii* :

Heic specus horrendum, & sævi spiracula Diis

Monstrantur.

Pro quo & hoc *specum*, & hæc *specia* dixere.

Cato apud Priscianum in vi : *Specia apposita, quo aqua de vitiis abiret.* Idem cer-

nitur in *syngraphis, syngrapha, syngraphum*. Quin *symbolus* quoque hujus fue-

rit loci, si idem sunt *symbola, & symbolam*; uti creditur vulgò, ac Patrum qui-

dam existimarunt, cum symbolo Apostolico ex eo nomen inditum esse

scripserunt, quòd Apostoli singuli singula contulerint capita, ut *ἐπιπνεύσαι* ad

cœenam solent. Sanè ne de masculino *symbolus* ambigas, en tibi restem lo-

cupletem Plautum Bacchidibus, Sc. Ibo in Piræum :

NI. *Quid, ubi ei ostendit symbolum? CH. insit dicere,*

Adulterinum, & non eum esse symbolum.

Quomodo hoc etiam loco Carrio legit lib. 111 Emendat. cap. x.

Nec rectius substantivum Antonio Caucio definitur, quod aliquid per se

fenificat. Nam omnis vox ex instituto significans, aliquid significat per se. At vera definitio est quæ substantivum dicitur, quod per se subsistit in oratione.

C A P V T V I I.

Appellativi appellatio parum idonea. Varroniana nominis, & vocabuli distinctio. Non semper ea observatur. Vnum Græcis necesse. Romanæ mulieres etiam prænomina habuerunt. Majoragii, & aliorum lapsus. N pro Marco, O pro Cæsa, L pro Tura. Item O pro syllaba CCN. Quomodo puella ejusdem familie nomine distinguerentur. Alter error Majoragii. Unde dicta sit gens Julia, Antonia, Nautia, Emilia, Pomponia. Genus, & familie item gentilium, & agnatorum discrimen. Familie nomen non semper gentilitio postponi. Agnominis, & cognominis discrimen. Linacri, & Verderii error. De nominibus, quæ adoptati assumebant. Robertellii maledictoria. Propriorum usus pro appellativis.

NEc placet, quod in secundâ divisione nomen commune vocatur appellativum. Nam & res singulares suis appellantur nominibus; neque proprio aliud opponitur, quam commune. Varro appellativa nominat *vocabula*; propria verò nuncupat *nomina*: indeque est, quod idem pronomina finita *ωνος* vocet *pronomina*; at infinita appellet *provocabula*: quia existimabat, pronomina finita solum pro nominibus, hoc est, propriis usurpari: at infinita collocari pro vocabulis, hoc est, communibus. Verum hæc in re deceptus Varro; quemadmodum suo loco ostendetur. Ac ne discrimen quidem illud inter *nomen* & *vocabulum*, perpetuum est. Nam dixit Tacitus lib. XII Annalium: *Diligitur artifex talium, vocabulo Locusta, nuper veneficii damnata, & diu inter instrumenta regni habitata.* Idem lib. XIII. *Cerevum infractâ paulatim potentia matris, delapso Nerone in amorem libertæ, cui vocabulum Acte fuit.* Appulejus lib. II Miles. *Hic, utpote vivus quidem, sed tantum sopore mortuus, quod eodem macum vocabulo nuncupetur, ad suum nomen ignarus resurgit.* Etiam Martiani Capellæ illustrem locum ex secundo libro de Philologia adducit Ramirez de Prado, Notis in librum de spectaculis Martiali tributum. Sed mirè alucinatur, cum scriptorem hunc semibarbarum appellat *bonum Latinisatis auctorem*. Magis illud elogium meritis Vlpianus, cujus hoc L. IV. D. De legatis I. *Siquis in fundi vocabulo erravit.* Hoc est, in nomine proprio fundi.

Nomina propria Græcis singula erant: ut, *Aristoteles, Xenophon, Alexander*, &c. At non item Romanis; quibus quatuor interdum nomina: ea à Charisio, Diomede, Donato †, ejusque interprete Sergio, Prisciano item, vocantur, prænomen, nomen, (eadem enim generis & speciei appellatio) cognomen, & agnomen.

† l. c. d. 2. de orat. part. orat.

Prænomen est, quod nomini præponitur, uti vox indicat. Erat hoc cuiusque proprium: unde & liberi eo distingui solent. Antonius Majoragijs in epistolicis quæstionibus *, & alii multi, in ea hæresi fuerunt, ut putarent, mulieres non habuisse prænomina. Quod ridiculum mihi semper visum fuit. Nam quis nescit, Tanaquilem, Tarquinijs Prisci uxorem, vocatam fuisse Caiam Cæciliam? Imò & veteres eorum detegunt errorem, cum prænomen, pro sexus diversitate, diversimodè scribant. Indicant id notæ M & W, C & O, T & L. Quamquam enim C inversum interdum non prænomen notat, sed est compendium syllabæ CON, (quomodo in vert. inscriptionibus legere est OIVX, & OLIBERTA, pro CONIVX, & CONLIBERTA) plurimum tamen C viri, O mulieris; uti & M viri, W mulieris; T viri, L mulieris prænomen indicat. Liquet id ex plurimis inscriptionibus Græcis. Quare tantum, de O inverso, verba apponam Vellii Longi †: *Non magis igitur in numero litterarum esse oportere; quam illam notam, quæ cæcilia, & qua O conversum, quo Caia significatur: quod notæ genus videmus in monumentis, cum quis libertus mulieris ostendatur. Cujas enim generaliter prisci has omnes mulieres accipere voluerunt. Inter ea fatemur, variatum esse hæc in re à Romanis. Vetustis temporibus, ut Varro quoque auctor est, frequentabant prænomina Caiæ, Cæciliæ, Luciae, Volumniæ. Post, si unigenæ essent, contentæ fuerunt nomine gentis, vel integro, vel paullum inflexo. Sin sorores forent, eæ aut duæ erant, aut plures. Si duæ, servatum, ut una Major, altera Minor diceretur. Sin plures, distinguebantur adjectione vocis Prima, Secunda, ac Tertia; quomodo dicta Iunia, Bruti soror, Cassii uxor; in qua, uti & matre ejus Serviliâ, male Cæsar audiit †; unde & Bruci Cassique in Cæsarem odium. Similiter etiam Quarta, Quintilla, Quartilla, Quintilla. Absque istis pronominibus fuisset, in plurium filiarum familia, unâ arcessitâ, approperassent omnes. De prænominibus dixi.*

Cætera virorum mulierumque nomina improprie propria dicuntur, hoc est, non nisi κατά τι *, quia unâ eademque ratione conveniunt multis. Varro lib. VIII de L. L. Dicitur Terentius vir, Terentia femina, Terentium genus. In prænominibus ideo non sit idem, quod hæc instituta ad usum singularia, quibus discernentur nomina gentilicia. Interdum quidem ponebant nomen loco prænominis, aut duo triæque prænomina continua: cujus rei exempla supeditabit Grammaticus Inscriptionum Græciarum index: verum nobis hic persequi visum, quod plurimum solet contingere. Ferè autem nomen gentilicium est, eoque omnibus convenit, qui ejusdem sunt gentis: estque hæc ratio, cur κατά ἕξωλυ† generis nomine ab antiquis appelleretur: † propter exactam lentiam.

† Suetonius 12
Cæs. cap. 59.

* secundum quod 1.

* lib. 1. Orat. in f.
cap. 2.

quod Majoragus non observavit. Quippe in Epistolicis putat, nō posse idē esse generis, & speciei nomen; quem errorem alibi * diluimus. Ita presse nomen est Iulius; quod omnibus convenit ab Iulo Æneæ filio genus ducentibus: Antonius commune est omnibus Antonis posteris: Nautilus iis, qui veniunt à Naute, Æneæ comite: Æmilius commune posteris Æmili, filii Iuli: Pomponius posteris Pomponis, Numæ filii: atque ita in aliis, quæ presse Nomina appellantur.

Cognomen autem est, quod nomini gentilitio postponitur; estque familiaris nomen. Nam differunt gens, & familia, ut totum, & pars. Gens enim in multas dividebat familias: unde rectē Festus gentem definit eam, quæ ex multis familiis conficeretur. Hinc scribit Livius lib. ix, duodecim Potitiorum familias fuisse, cum gens Potitia tota interiit. Et lib. xxxviii: *P. Scipio Nasica habuit orationem plenam veris decoribus, non communiter Cornelie gentis, sed proprie familie sue.* Suetonius in Galba: *Imagines universi generis longum est: familie breviter attingam.* Tullius quoque distinguit in Ligarianā, cum ad Tiberones ait: *Novi studia generis ac familie vestire.* Nam erant Tiberones è gente Æliā; in quā familiaris erant Tiberonem, Pætorum, Ligurum, Catonum, Lamiarum. Qui ex eadem erant gente, gentiles; qui ex familiā eadem, agnati dicebantur. Itaque cum apud autorem Herennianum † legimus: *Si furiosus existat, agnatorum gentiliumque in eo, pecuniæque ejus, potestas esto:* sententia est, hominem relegari debere ad agnatos, & si si desint, ad gentiles.

* lib. 1.

* nisi ad Cic. e-
pist. 8, lib. 2.

Cautè autem accipi debet, quod antè dixi, cognomina, sive familiaris nomina postponi nominibus gentis. Nam, ut observavit Paullus Manutius *, interdum secus fit. Cum enim Gallus, & Balbus cognomina, non prænomena sint: tamen apud Ciceronem ad Att. epist. xii, lib. viii, & epist. xlvi, lib. xiii, & epist. xv, lib. viii, legas Gallo Fabio, & Balbi Cornelii. Itidem epist. iv, lib. ii ad Quinctum Fr. invenias Maec Licinius: in Lælio, Papum Æmilium. Libro quoque ii, epist. viii, in quibusdam est Gallus Caninius, & in vet. libb. epist. viii, lib. vi legas T. Furfano Postumio; non, T. Furfanio Postumo. Apud Livium quoque lib. xlv est Paullus Æmilius cos. Quæ eo lubentius apposuimus, quod hujusce rei ignorantia non pauci sanos scriptorum locos corruptum eant.

Ac quemadmodum in eo falluntur multi, quod feminas prænomen caruisse existant: ita in illo quoque lapsi sunt, quod eas cognomen non habuisse arbitrentur. Nam Syllæ filia, quæ Miloni nupsit, Cornelia Fausta appellabatur. Ac in epistola vii Cæli ad Ciceronem mentio fit Paullæ Valeriæ. Est & cognomen Laterensis, quod apud Valerium est lib. viii, cap. ii. Aliæque hujus generis apud alios reperias.

Agnomen

Agnomen superest, quomodo Sosipater, Diomedes, Donatus, Priscianus, alique Grammatici, vocari ajunt, quod extrinsecus cognomini adici solet, ex aliquâ ratione quæsitum: ut, Africanus, Asiaticus, Macedonicus. Verùm multi, quos inter Linacer †, & Claudius Verderius †, quantum hoc, quod *agnomen* vocari diximus, negant differre à cognomine. Atque hi sententiam suam ex argumento firmanr, quòd quæ ab eventu indita fuisse certissimum est, ab optimis scriptoribus vocentur *cognomina*: ut cum Cicero * Scipiones fratres cognomen habuisse dicit Africani, & Asiatici; Catonè †, Sapientis; Crassum, Divitis *: aut cum Gellius † ait T. Manlio fuisse cognomentum Torquato. Verùm hæc cognomen quidem pro agnomine dici posse evincunt; at neutiquam ex iis consequitur, agnomen barbarè pro certo cognominis genere usurpari. Nam, ut de Prisciano, Servio, & Victorino, nihil dicam, qui liquidò agnominis meminere: legimus apud ipsum Ovidium lib. III de Ponto eleg. II.

Adjectivæ genitivæ agnomina: Coll. x.

Quod *agnomen* Latinum esse liquidò evincit. Aliud verò propriè esse *agnomen*, aliud *cognomen*; negare non potest, qui non detrectet auctoritatem auctoris Herenniani, apud quem lib. II. legitur: *Nomen autem cum dicimus, cognomen quoque, & agnomen, intelligatur oportet.* Quin nec appellationem hanc rejicit Probus Grammaticus, ut antiquus, ita probatissimus. Possim quoque ad partes advocare Iustinianum: apud quem in Institutionibus, tit. de legat. lib. II. legere est: *Si quidem in nomine, cognomine, prænomine, agnomine, legatarii testator erraverit: cum de personâ constat, nihilominus valet legitimum.* Sed malo adquirecere priorum auctoritati, quando non desunt, qui corruptum hunc Iustiniani locum putent, agnomenque ab audace quodâ librario adjectum. Sanè eorum sententiam non leviter confirmat, quòd Theophilus, Græcus Iustiniani interpres, nullam faciat agnominis mentionem.

Erant & nomina adoptionum: quomodo Titus Pomponius Atticus, postquam ab avunculo suo, Q. Cæcilio, adoptatus est, dictus Q. Cæcilius Pomponianus Atticus. Octavius item, adoptatus à Julio Cæsare, majore avunculo, Cæsaris nomen assumpsit, & pro Octavio Octavianus dictus fuit. Item M. Bruius post adoptionem vocatus M. Cæpio, & filiorum Pauli Æmilii major appellatus est Fabius Maximus, alter Scipionis nomen assumpsit. Huc pertinet, quòd Suetonius * scribit, Tiberium, cum adoptatus esset à M. Gallio Senatore, hæreditate aditâ nomine abstinuisse, quòd Gallius adversarum Augusto partium fuerat: item quòd Tacitus refert lib. III Annalium, *Crispum Sallustium sororis nepotem in nomen adscivisse.* Porro post adoptionem veterè prænomine semper abstinerebant: cognomine autem veteri non quidem semper, sed frequentius tamen, quam novo, utebantur.

bantur. Qua de re vide Paullum Manutium lib. VIII, epist. IV ad fam.

Plura, qui de Romanorum nominibus requirit, adeat Alexandrum ab Alexandro, qui lib. IV, cap. IV docet, unde veterum prænomena sint deducta: & Franciscum Robortelium, qui univèrse de nominibus agit. Item Gyraldum dialogifmo IV, Antonium Augustinum lib. III Emendat. cap. VII, tum itè commentarios Onuphrii Panuvini, & Caroli Sigonii; qui hac in re, uti in aliis plurimis, Robortelium multis post se partibus reliquit: ut nos quidem Kobortelianum de adversarii sui commentariis iudicium parùm moveat; eoque minùs, quòd non ignota sit hominis pompatici maledicentia, qui & Erasmmum imperitiæ imperitissimæ insimulare, ac nequissimum appellare non dubitet: Alciatum nominet furem, expilatoremque sacrorum scriptorum: Vincentium Madium, hominem vanum, mendacemque: Paulum Manutium, bibliopolam, hominemque imperitum: M. Antonium Muretum, ludimagistrum: H. Stephanum impostorem: similibusque eiegis alios quosque præstantissimos viros, & scripto, & sermone insignire consueverit: quo nomine reprehensus est jure summo à doctissimo quoque: eosque inter Nannio lib. VIII Συμπύλωρ, Fruterio in Verisimilibus, & Sigonio imprimis lib. II. Pat. vinarum disputationum adversus Robortelium.

Extremo illud loco addamus, propria, etfi naturâ suâ sint substantiva: sæpe tamen usurpari pro adjectivis inde deductis. Habet id tum locum in propriis virorum: ut, *Romula tellus**, *Sertinium acumen* †: tum fluviorum, ut, *Metanum flumen**, *flumen Rhenum* †: tum regionum, aliorumque locorum, ut apud Plaurum Trinummo, *Arabia terra*; apud Catonem *terra Italia*; apud Varronem *ἡ ποταμὸς τοῦ ἀγροῦ ἀλάω, Libya citrus*; apud Maronem*, *Tempus* & *Arcadii memoranda inventa magistri Pandere*; & in Culice, *Phlegra Giganteo sparsa est quo sanguine tellus*; apud Sallust. IV Hist. † *Gallicæ mulieres*; quod Græcorum imitatione dictum. Nam illorum est *Ἐλλάς τις γυναικῶν*. Apud Persium quoque similiter †, *Liger ora* pro *Ligustica*. Ac sæpe sic Agellius. Pluraque id genus adferemus libro proximo, cum de Derivatis dicetur.

* An. 6.
 † Horat. lib. 1, epist. ad Lucanum.
 * idè ad A. lib. 4
 † idè epist. ad Spones.
 * 4 Georg.
 † apud Nonium.
 † sat. 6.

C A P V T V I I I.

Acceditur ad Nominis accidentia. In quibus perperam repositæ Qualitatem: cum ea hoc loco non qualitas intelligatur accidentalis, sed essentialis: prout hac voce etiam philosophi utuntur. Significationem quoque formam esse non accidentariam, sed essentialem. De Specie non univèrse agendum esse in Nominibus, sed solum ratione Nominis Derivati, cuius variæ formæ. Nomina sunt omnis Personæ. Eoque falluntur, qui

qui de persona demum in Pronomine agunt & Verbo. Comparationem non primò accidere Nomi. sed Adjectiuo. Esse eam Declinationis transuersa alteram speciem. Quæ accidentia sint aliis communiora, ordineque priora.

DE Nominis diuisione fati dictum. Atque ita, quia de definitione antea egeramus, exactum jam nobis, quod de Nominis *εἶσα* † restabat. † *essentia*. Sequitur, ut videamus de illis, quæ accidunt Nomi. Cujusmodi hæc septem esse volunt; qualitatem, speciem, figuram, genus, numerum, casum, & declinationem. Quibus alii personam, nonnulli quoque comparationem, aliqui & significationem adjungunt. Longè aliter mihi videtur: quod dico, non tam ut novitatis lenocinio ullum demerear, quàm studio veritatis. Nec tanti est, si displiceam pravâ institutione imbutis. Nam (ut est in analectis Petronianis) *neesse habent cum infantibus furere, & quod quisque perperam discit, in senectute confiteri non vult.* Eo justius consilii mei rationem de singulari singularim exponam, & ut apud Aristophanē est,

Εκ τῶν ἀποδῶν ἐς τὴν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ οὐκ ἔστιν ἴδιον.

Ac Qualitatem quidem malè inter accidentia recensent. Siquidem ea ad *εἶσα*: * explicationem, non proprietatem, pertinet: ut liquet ex iis, quæ superius diximus, cum de distributione Nominis in Substantiuum, & Adiectiuum tractarem. Nec est, quòd dicat aliquis, Qualitatis vocem fati offendere, ad accidentia, non ad *εἶσα* pertinere. Siquidem hic intelligitur qualitas, non accidentalis, sed essentialis. Quomodo Porphyrius in *Isagoge* sua cap. **II** hominem ab equo differre ait τὸ λογικὸν ποῖόν τι τῆ: & Aristoteles in categoriarum libro cap. **v**, statuit genera, & species substantiarum, ἐ τῆδε τι, ἀλλὰ μᾶλλον ποῖόν τι σημαίνεν. Similiter etiam loquitur in *Topicis* lib. **VI**, cap. **VI**, & alibi non semel.

Significationem qui addunt, similiter produnt, quàm hospites sint in differendi disciplina. Nam quid nominum, atque ad eò omnis vocis, quatenus ex instituto aliquid notant, forma erit essentialis, si significatio non est? Ut non magis ea accidens nominis esse possit, quàm anima est hominis affectio. Quare, qui non videt, ejus explicationem ad alteram Grammatices partem, quæ Exegetice dicitur, pertinere: is cum Sceledro Plautino perhiberi potest non magis oculis uti, quàm si lolio victitaret. Imò elucis sit, cui hic aliâ luce sit opus.

Speciem verò, & figuram, accidentia esse, negari non debet: verùm & illa magis ad formam, quàm corpus orationis pertinent: & quatenus corpus respiciunt, non solius sunt Nominis affectiones, sed octo classium orationis. Eoque de iis universè superius à nobis actum: in Nominum verò doctrina Species nonnisi particulatim consideratur; puta ratione formam

* *Accidit de in curia ad usque verticem.*
* *essentia.*

† *qualitate est: quod sit rationalis.*
‡ *non hoc aliquid significare, sed potius quale quæram.*

marum nominis derivati : ut sunt patronymica, diminutiva, verbalia, & familia.

Proximè ad horum naturam accedunt Numerus, & Persona. Nam quam latè pateant, satis arguit, quòd cum duæ sint orationis partes necessariae, Nomen & Verbum; sub quorum priori Pronomen, sub utroque autem Participium comprehenditur: singula horum, & Numerum, & Personam habent. De Numero ambigit nemo. De Persona negant: quam solis ajunt Pronominibus, & Verbis competere: Nomina enim, & Participia omnia, tertiæ esse personæ. Quòd inficite ab iis asseritur. Nam omnis ea personæ esse, & antea dictum nobis, & ex iis scriptorùm locis satis liquet, quibus nomina, aut participia, primæ vel secundæ junguntur personæ. Ut Livii illo lib. I: *Leptæ Erevri, hæc tibi victor Romulus rex regnum offero.* Et lib. xxx: *Anibal peto pacem, qui neque peterem, nisi utilem eriderem.* Priscianum vide in XII. Hæc satis eos refellunt, qui putant personam solis accedere Pronominibus, & Verbis: eoque in his solum classibus de persona agi oportere. Imò, ut nomina, & participia omnia, tertiæ essent personæ, hoc ipsam, saltem antequam ad pronomina & verba esset derivatum, explicari oporteret. Quippe ipsi in *αὐτῶν* & docent, nominativum cum verbo in persona, & numero convenire. Alii fatentur quidem, personam Nominibus accedere: sed inde consequi putant, de ea in Nominibus esse tractandum. Atqui si persona quatuor primariarum classium affectio est, universè de ea agendum, antequam ad Nomen accederetur.

Comparatio non debet poni inter communia nominum accidentia, quia solis convenit adjectivis. Adde quòd declinationis species sit. Nam præter declinationem directam, quæ fit in casus; est & altera transversa, partim in genera, quæ *motio* dicitur; ut, *doctus, dicta, doctum*; partim in gradus, quæ *comparatio* vocatur; ut, *doctus, doctior, doctissimus*.

Quare tres solum communes sunt nominum affectiones; genus, casus, & declinatio. Præter quas etiam de numero, & derivatione, agendum, non quatenus ea cernuntur quoque in verbis: sed solum propter *ἀνωμαλίαν* numeri in Nominibus, & Patronymica ac cæteras derivati Nominis species.

Quæri potest, quo ordine de his sit agendum. Sanè numerus naturam suam latissimè patet, cum competat nomini, pronomini, verbo, & participio; contra quàm sit in genere, casu, & declinatione: quæ, prout hic usurpantur, in verbis locum non habent. Ex tribus verò his, casu, genere, ac declinatione, casus ratione usus est communissimus. Siquidem seu convenientiam, seu regimen spectes, non minùs hic casus, quàm numeri, & personæ, quæ communia sunt quatuor primariarum classium accidentia,

ratio habetur. At non latè ad eò se extendit usus generis, ac declinationis: quandoquidem in verbi cum nomine convenientià, aut alterutrius regimine, rarò refert, cujus quid generis sit, aut declinationis. Rarò, inquam: quia interdum quoque declinatio structuram variat: ut cum dicimus, *Romæ contigit*; non item *Sulmonis*, aut *Carthaginis*; sed *Sulmone*, aut *Carthagine*.

Nec tamen ratione sunt defecti veterum illi, qui priùs de genere, hinc de numero & casu, tum de declinatione tractant. Nam, ut cætera mittam, numerus quidem generalis est affectio: sed hic solum de *ἁνωμαλία* Nominis in numero agitur. Quare vulgatum nunc in quatuor illis ordinem sequemur. Iis autem subjiciemus varias derivati nominis formas. Nempe uti in declinatione postremum locum obrinent motio, & comparatio, quia non cuiusvis accidunt nomini, sed solum adjectivo: ita & extremo in nominibus loco agimus de patronymicis, gentilibus, possessivis, & similibus, quia non sunt cuiusvis nominis species, sed solius derivati. In hisce verò omnibus non nostram solum sententiam afferemus: sed aliorum etiam errores refellemus. Ita tamen, ut spissiora multa scientes prudentesque prætereamus. Nam quid attinet ea diluere, quæ nonnullæ Grammatices febres, ac carcinomata, quæ honoris causâ non nomino, suis quotidie libellis, vel errorum sentinis, aut foricis potiùs, infarciunt? Mihi quidem periculum esse videtur, ne, si hic quoque reponantur, pædore eorum nauſca obrepât, vomitûsque excutiatur lectori.

CAPVT IX.

Genus Grammaticis non tam signare sexus discrimen, quam ejus discriminis notam. & quæ hæc nota sit: proprièq; magis substantivis accidere, quam adjectivis. Naturæ, in, an ex instituto, genus insit nominibus. Solem, ex veteri Germanorû quorundam gentium Theologiâ, fuisse feminam. Quotuplex sit genus, & variè formarum ejus appellationes. Vir, & mas; mulier, & femina, differunt. Hebræos, & alios Orientis populos, carere genere neutro. Neutri, pro neutrius. Baptisæ Pii lapsus.

Genus propriè est discrimen sexus. Impropriè verò iis quoque tribuitur, quæ lexum ipsa non habent; attamen naturam sexum habentium sequuntur in convenientia substantivi, & adjectivi. Propriè igitur sexus est in masculus, & femina; Pythagoras, & Theano. Impropriè verò masculinum est ager. Impropriè & femininum herba. Nempe eò prius est masculinum, quia in structura sequitur naturam masculinorum: eo posterius femininum, quia construitur, ut ea quæ naturâ sunt feminina. Nam ut Plautus dixit †, *Bona femina, & malus masculus. hic, te voluit*: ita quoque dicitur † *Equi*. *tur, bonus malusve ager: bona malave herba.* At animal est neutrum, quia neutro modo

modo conſtruitur. Siquidem nec *animal bonus*, vel *malus*; nec *bona*, vel *ma-
la*, ſed *bonum*, vel *malum*, dicimus.

Propriè autem in ſubſtantivis genus ſtatuitur; impropriè in adjectivis.
Vir enim naturà ſuà eſt maſculinum; *bonus* ex accidenti: nempe non per
ſe, ſed quia convenit viro. Sic *bona* femininum, quia feminæ jungitur. *Bo-
num* neutrum, quia neutri horum, hoc eſt, nec viro, nec feminæ, ea convenit
terminatio.

Idem dixerò de *hic*, & *nullus*. Vulgò ajunt maſculinum eſſe, cui *hic*; fe-
mininum, cui *hæc*; neutrum, cui *hoc* præponitur: quaſi dicamus, *hic hic*, vel
hic nullus; aut *hæc hæc*, vel *hæc nulli*; & ſimiliter in neutro. Eſt quidem ge-
nus grammaticis non diſcrimen ſecundum ſexum, ſed ſecundum ſexus no-
tam: verum, ut ſuperius diximus, *hic hæc hoc*, non eſt perpetua nota. At illa
perpetua eſt, quòd maſculina more maſculorum, feminina more femi-
narum, neutra verò neutro more conſtruuntur. Et ſane propter ſolam ſtru-
cturam traditur generis doctrina. Quare ſi nulla eſſent adjectiva, vel ea
ſemper unius eſſent terminationis, tum in ſingulari, tum etiam plurali:
inanis ac ſupervacua eſſet omnis hæc de generibus diſputatio.

Etiam ex his occurrere eſt quaſtioni, vocabuſne naturà genus inſit, an
inſtituto. Naturà quippe aliùs generis eſt *Socrates*, quàm *Xanthippe*, aut *Phe-
nerate*. Sed ab inſtituto eſt, quòd *calamus*, & *manus*, genere diſcordant.
Nulla enim ratio ſubeſt, præter ſolum eorum arbitrium, qui ita primò lo-
quebantur. Viſum hac de re illuſtrem apponere Arnobii locum è primo
adverſus nationes: *Quamquam, ſi verum ſpectes, nullus fermo natura eſt integer;
vitioſus ſimiliter nullus. Quoniam eſt cum ratio naturalis, ac in mundi conſtitutioni-
bus lex ſcripta, ut hic paries dicatur, & hæc ſella; cum neque ſexus habeant femininis
generibus, maſculiniſque diſcretos; neque quiſquam docere doctiſſimus me poſſit, ipſum
hic, & hæc, quid ſint; aut cur ex his unum, ſexum virilem deſignet, femininis generi-
bus, id quòd ſequitur, applicet? Humana iſta ſunt placita, & ad uſum ſermonis facien-
di, non ſane omnibus neceſſaria. Nam & hæc paries forſitan, & hic ſella, dici ſine repre-
henſione potuiſſet, ſi ab initio ſic dici placuiſſet, & a ſequentibus ſeculis communis eſſet
in ſermocinatione ſervatum.* Hactenus ille Eccleſiaſticorum ſcriptorum Var-
ro. Nec leviter id confirmat, quòd res eadem diverſo genere efferatur,
tum in eadem lingua, tum in diverſis. In eadem, ut *ſermo*, & *oratio*; *domus*, &
domiciliū; *crinis*, & *coma*; *capillus*, & *caſtrius* &c. In diverſis, quomodo *ſpiritus*
maſculinum eſt, Hebræum מַיִךְ *rnach* ſæpius femininum, πνεῦμα neutrum:

quomodo item *ſol* eſt virile, Germanicum *ſonn* femininum. Dicunt enim
die Sonn, non *der Sonn*. Vnde & Solem Tuiſconis uxorem fuiſſe, fabu-
lantur: quemadmodum prodidit Aventinus lib. I Annal. Boior. † Nunc
quotuplex

quotuplex sit genus, variasque formarum ejus appellationes videamus.

Genus nominum vel simplex est, vel compositum. Simplex est vel principale, quod natura novit (nam generantium propriè genus est) vel minùs principale. Principale est virile, aut muliebrc. Minùs principale est neutrum. Ita vocat Varro 1. de anal. *Vtrum, inquit, virile, muliebrc, an neutrum sit. Masculinum femininumque* nominat tum Quinctilianus lib. 1, cap. VI, tũ Plinius lib. x, cap. LXVII. Imò & Tertullianus lib. adversus Praxeam appellat genus masculinum. Et plenior aliquanto hæc appellatio, quàm virile genus, cum *mas* etiã feris conveniat; *vir* nonnisi *μῆζορ* *εὐνοῖς*: ut in illo †, † *Virg. Elog.*

Vir gregis ipso caper deerraverat.

Idem discrimen est inter genus femininum, & muliebrc. Nam femina, tum humanæ est naturæ, tum ratione carentis: at mulier solum humanæ, ita tamen ut generatim dicatur de virgine nuptâ, & viduâ. Id me docuit hic Tertulliani locus lib. de velandis virginibus: *Naturale, inquit, vocabulum est femina, naturalis vocabuli generale mulier. Generalis etiam speciale virgo, vel nupta, vel vidua, &c.* Quin mulier interdum strictè aded accipitur, ut opponatur virgini. Res nota. Sed si operæ pretium putas, vide hac de re Scipionem Gentilem lib. 1 *Παράρτ.* cap. XVI.

Neutrum genus non agnoscunt vel Hebræi, vel Syri: uti neque Pœni: quorum lingua adfinis est Hebrææ, ut ait B. Augustinus de sermone Domini in monte lib. 11, & Priscianus lib. v, ac pluribus docet Iosephus Scaliger in Notis ad fragmenta veterum adjecta præclaro operi de E-mendatione temporum: item Samuel Petrus in Miscellaneis *.

De simplici genere diximus. Compositum genus, vel duo complectitur genera, vel tria. Quod duo comprehendit, à Quinctiliano lib. 1, cap. IV, vocatur *commune duobus*. Phocas, Diomedes, & Donatus, *ἀπὸ τῶν κοινῶν* nominant. Quod tria continet, Fabius ibidem vocat *commune omnibus*. Alii simpliciter *omne genus* appellant. Cur verò Dubii, aut Epicœni generis, non meminerimus, infra commodiùs ostensuri sumus. Nunc unum tantum de neutro addam, haut rectè à recentioribus quibusdam *neutri* generis pro *neutrius* putari obsoletum. Nam locuti hoc pacto veteres quique Grammatici, atque aded Varro ipse lib. 11 de analogiâ. Nec archaïssimum hunc refugit Aufonius, amœno isthoc epigrammate †;

Rufus vocatus Rhetor olim ad nuptiis,

Celebris fit ut convivio,

Grammaticæ ut artis se peritum ostenderet,

Hæc vota dixit nuptiis:

Et masculini, & feminini gignite,

Generisque neutri liberos.

* lib. 2, cap. 1.

2, 3.

† ep. 49.

A quo epigrammate, ut obiter hoc addamus, non abludit illud Palla-
dæ in Ἀναλογία :

Γραμματικῆ † θυγατὴρ ἔτεκε φιλόπτι μηδὲ
Παιδίον ἀρσενικόν, θάλυκόν, ἕδ' ἕτερον.

† Grammatici
fuit peporū
mixta amore
Ptolem generis
masculini, femi-
nini, & neutrius.
* libro αὐτῆ τε-
97.

Significat ἀνδρόγυνον seu hermaphroditum : quod non vidit Io. Bapt.
Pius : ut qui lib. I Annot. prior. cap. III, per neutrum crediderit octi-
mestrem partum intelligi, quia istiusmodi, ex Hippocratis * sententia, &
fit, & quodammodo non fit.

C A P V T X.

*Expenduntur regulæ de iis, quæ significatione unius tantum generis esse cognoscimus.
Virorum nomina feminis, feminarum viris tributa. Κερωπαλάτης unde conflu-
tum. Servii lapsus in Allia. Albulæ unde nomen. Virgili in Calice vetus lectio
adversus summum virum defensa.*

EXtra omnem controversiam est, bifariam cognosci nominum genus,
significatione, & terminatione. Quomodo significatione percipia-
tur & præcipiatur, canones docent generales : de terminatione autem
tractant regulæ speciales. Cùm verò multa Grammatici de utrâque præ-
cepta approbent, quæ non probant : plerâque ea expendere stat senten-
tia. Neque lectorem antecenâ, aut promulside allicere visum ; sed e-
jus compendium faciens adponam, quæ hujus propria sunt instituti.

Significatione volunt aliquid cognosci masculinum, si sit nomen pro-
prium maris ; aut nomen quidem commune, quod appellativum vocant,
sed tantum maribus competens. Ad hanc regulam non reductivè, ut lo-
quuntur, sed propriè ac primò, Deorum nomina referuntur, cùm & sexus
iis insit, & liberos gignant, ut voluere nationes. Hinc Arnobius lib. III :
*Non enim Deus mas est, sed nomen ejus generis masculini est : quod idem vos dicere
religione in vestra non quitis. Nam consuevisti in precibus, Sive, tu Deus es. sive tu Dea,
dicere : quæ dubitationis exceptio, dare vos Diis sexum disjunctione ex ipsâ declarat.*

Pertinent huc quoque nomina angelorum : ut *Cherubim*, & *Seraphim*. In
neutro tamen usus vulgatus interpres cap. XL Ezechielis. Ac ne librarii
errorem putes, consentiunt antiquissimi manuscripti : Et similiter Græci,
τὰ Χερουβίμ, τὰ Σεραφίμ. Ita, ut LXX taceam, est pia doctâque B. Chryso-
stomi ὁμιλία εἰς τὰ Σεραφίμ.

Quædam nomina, quæ viris tribui solent, feminis donantur, eoque ju-
re adiscuntur adjectiva feminina ; & contrâ muliebria nomina viris assi-
gnata exigunt masculina. Ita *doctum*, & *facundum*, dixerim Mariam, cùm
de Majoragio fermo : cui parentes, divinæ matris amore, Mariæ nomen
fecerant : sed ipse jam grandior *Mariæ* nomen, leviculâ mutatione, con-
vertit

vertit in *Marcum*; eoque super facto à Fabio Lupo, & Macrino Nigro, accusatus, pro se in senatu Mediolanensi causam dixit. Nec res hæc veterum caret exemplo. Nam & Romanos olim nomina, aut cognomina virorum, tribuisse interdum mulieribus, & feminarum contra viris; cognoscere est ex antiquis inscriptionibus; in quibus legere est: *Amori conjugij, Tercia Amor, Vettia Amor, Calais Zethi uxor, Favor Hermione, Ramus Virgilia*, &c. Et contra, *Vectius Elpis, Aëdon Secutor, L. Lauscius L.F. Apotheca*, &c. Inscriptiones ipsas suggeret eruditissimus index Grammaticus editionis Gruterianæ in voce *Nomen*.

Virilis quoque generis esse ajunt nomina officiorum virilium: ut, *consul, propheta*, & similia. Verùm multa, licet viros signent, tantùm in muliebri usurpantur, quia magis terminationis, quàm significationis habeatur ratio. Ita *operus typographicas* dixerim. Atque hanc loquendi rationem tuc bor patrocinio, cum Servii, scribentis in feminino genere *operus* dici personas, quæ aliquid faciunt; tum imprimis Ciceronis, optimi omnium patroni, ut *Carillus* * eum vocat. Is enim ad Att. lib. I, epist. XI. *Operæ, inquit, Clodiane ponteis occupant, tabellæ ministrabantur, in a ut nulla daretur VT* * Ad 34. Tituliam epist. 50.
ROGAS. Idem ad Quintum fratrem lib. II, epist. III. *Operæ Clodiane, clamorem sustulerunt*. Et, *Operas autem suas Clodius confirmat*. Itidem Latine qui sese loqui studeat, haut rectè dicat, *Custodius regis arcifove sui esse muneris admonendos*. Aliter enim Trajanus ad Plinium lib. X: *Nil, inquit, opus est, mi Secunde charissime, ad continendas custodius plures commilitones converti*. Par ratio in *capite, vigiliæ, excubiæ*. Nec *cura* aliis, quàm feminini generis est, quando sumitur pro curatore: ut in illo Ovidii †

Tertius immundæ cura fidelis hæc:

Cumque in Codice, & apud alios Latinos scriptores, *ciram palatii* legimus: unde Græci cuderunt suum *Κυροπαλάτιος*. Causam verò ejus rei non aliam esse arbitror, quàm quod nomina *operæ, custodiæ, curæ*, ac similes, primò & propriè actionem signent, ac per *μετωνομασίαν* effecti de ipsis hominibus dicantur, reservato genere propriæ significationis. Itaque nec, *Laverna mala*, dicere reformidat Ausonius †; etsi non furum Deam, sed † epist. 5.
Lavernionem, seu plagiarium significet:

Hic est ille Theo, poeta falsus,

Bonorum mala carminum Laverna.

De nominibus ventorum rectè illud, etsi Hebræis ea sint feminina, Latinis tamen esse virilia. Neque id modò verum est in *boreas, corus*, aliisque naturâ substantivis: sed etiam, quæ habent naturam adjectivorum, ut, *Japyx, subsolanus*: item *etesia, ornithiæ*; ubi respicitur Græcum *αἰετός*, vel Latinum *venti*. Cicero lib. II de Nat. Deor. *Etesia, quorum status nimis temperantur*

ter calores. Quod non satis attendit Barthius Adversar. lib. LII, cap. IV: ubi locum corriggit ex Horatii epistolis adductum à Beda libro de Cæthographia. Nam ubi vulgò legitur, *Soles meos omni Ecclesiæ vestræ commendo*, corriggit, *Soles meos omni Etesis vestræ commendo.* Saltem *vestro* dixisset.

Addunt & nomina fluviorum, mensium, montium, partiumque assis, virilis esse generis. Quod quatenus recipi debeat, non defugiam paucis referre: quando & hoc quoque ad lucem in quibusdam vocabulis facit.

Nomina fluviorum ejus mihi generis videntur, quod terminatio requirit. Sin juxta terminationem fuerint feminina, aut neutra, ac nihilominus in masculino usurpentur; id per synthesin fit, quia respicitur *fluvius*. Itaque femininum censo *Allia*: quomodo in proſa quoque dicendum, non *Allia*, quod Servius putavit, deceptus illo Lucani †:

1. lib. 7.

Non istius habuit pugne Pharsalia parvis,

Quas alia clades: ubi *aliam*, quod relativum est, malè putavit esse fluvii nomen. *Allia*, inquam, in masculino nunquam invenitur. At in feminino usurpat Lucanus lib. VII.

--- *Cedant feralia nomina Camæ,*

Et damnata diu Romanis Allia festis.

Σολωνικὴν penè existimem, qui *damnatus Allia* dicere ausit: quamquam non ignorem, multos facere masculinum; quodque in muliebri genere usurpetur à Lucano, id per σύνθεσιν factum putare, ut subaudiat poeta vocè *aqua*. Idem judicant in *Albula* fieri ab Ovidio, cùm IV Factorum ait,

--- *Et tanto est Albula pota deo.*

Itémque illo Martialis lib. I, epigr. XIII.

Itur ad Herculei gelidas qua Tiburis arces,

Canâque sulphureis Albula firmat aquis.

Idem vocem *stummis* respexisse putant Lucanum in illo lib. IV.

Et tepidum in molles Zephyros excurret iader.

Ego in hujuscemodi censam potiùs auctores habuisse rationem terminationis. Siquidem vocabula primæ declinationis in A muliebria sunt: & pleraque omnia nomina tertiæ, quæ in R exeunt, neutri sunt generis. Confirmat sententiam meam, quòd in aliis quoque fluviorum nominibus variat genus: sed ita, ut vel masculina sint, vel ejus generis, cujus esse solent, quæ similiter exeunt. Hinc est, quòd quemadmodum apud Maronem *Nar* masculinum est in illo Æn. VII.

Audiit & Tirviæ longæ lacus, audiit amnis

Sulfuricâ Nar albus aquâ, fontesque Velini:

ita apud Cicero-
nem epist. XIV, lib. IV ad Atticum est neutrum: *Lacus*, inquit, *Velinus* &
VA. *Curio emissus, interciso monte, in Nar defluit; non Narem.* *Turia* Probus neutrum

trum esse putavit, eò quòd Sallustius scripserit *flumen Turia*. Sed imbecille hoc est argumentum, cum & eodem dicamus modo *flumen Albia*; quod tamen femininum. Adde quòd Sallustius * scripsit; *Inter leuamoniæ*, & * 2 Infor. apud Prife.
dextrum flumen Turiam, quod Valentiam paruo intervallo preterfluit. Atqui, ut bene argumentatur Priscianus, si *Turia* foret neutrum, *Turia*, non *Turim*, dixisset Sallustius. De *Albula* tamen si quis refragetur, non magnopere repugnem, quia id naturà suà videatur esse adiectivum *ἄλβουλος*, ad femininum esse, quia subintelligatur *aqua*. Sanè, Festus †, Servius †, Itidorus *, testes sunt, *Albula* à colore albo nomen habere; qualem ferè *sulfuræ* habent aquæ. Hinc de ea Statius † Silv. †

Albemeseque lacus; albisque in gurgite fontes.

† in Albula.
 † in S. C. P.
 * Orig. lib. 13, cap. 21.
 † Tiburt. Martii V. p. 5.

Pausanias quoque in Messeniâcis hunc ei tribuit colorem. Est autem *Albula* flumen ad Anienem viâ Tiburtinâ, ut cognoscimus ex Vitruvii lib. VIII, cap. III.

Negotium quoque faceffere vel peritis possit locus hic Maronis in *Cu-lice*:

--- Sive educat illum

Alma Chimæro Xanthus perfusa liquore.

Quippe *Xanthum*, *Lyciæ* fluvium esse volunt interpretes. Sed Ios. Scalliger legit *Xanthi*, inque *alma* subaudit *urbis* vocabulum. Mihi durius hoc videtur. Quare *Xanthus* retineo; sed non *Lyciæ* fluvium intelligo, verum urbem ejus cognominem; quam & vocatam esse *Arnam*, autor est Stephanus *ἡ πόλις*, sive potius Hermolaus Byzantius in ejus excerptis. *Xanthum*, *Lyciæ* urbem, agnoscunt quoque cum Herodotus, & Dio; tum Strabo, Ptolemæus, & Plinius.

Mensium nomina masculina quidem sunt; verum ideo, quia sunt adjectiva substantivè usurpata, ac subauditur *mensis*: quod & interdum exprimitur, ut apud Martialis lib. v, epigr. XVII:

Quod tibi Decembri mense, quo volunt m. app. e.

Et Ovid. † Trist. cl. XI:

--- Gelido tremere cum mense Decembri.

Verum hæc de re infra dicemus, cum de genere adjectivorum tractabimus.

Montium verò nomina sæpe inveniuntur in feminino. Nam in masculino quidem dixit Ovidius in *Ibin*:

Vtque dedit saltus è summo Thessalus Ossii;

Tu quoque saxosè precipitare iugo.

Vbi in nonnullis libris, uti Aldinâ editione, quam Naugerius recensuit, est *summa*: sed in vetustioribus, uti Venetâ † Bernardi Novariensis, est *summo*: † an. 1485. quomodo & citat Alciatus annotat. in tres posteriores Codicis libros: sed

sed perperam ibidem, *Theſſalis Oſſa*. Nam intelligit Ovidius Theſſalum, Hæmonis filium, quem Euryalus de Oſſa præcipitem dedit. Verùm in feminino dixit Lucanus lib. 1.

--- *It tantus ad æthera clamor,*

*Quantus pinifera Boreas cum Thracius Oſſæ
Rupibus incubuit.*

Et quemadmodum in virili genere dixit Seneca in Herc. furent.

Titum summum proſpicit Oetam:

ita in muliebri apud Naſonem legimus lib. ix Metamorph.

In plebsque ſuis nemoroſam vocibus Oetam:

& Claudianus lib. de bello Getico *:

--- *Et domitis iriſam cantibus Oetam.*

Sed & Statius utrumque uſurpat in feminino, itémque alii. *Othrys* quoque, quo Lucanus lib. vi, & Statius 1 Achill. in maſculino utuntur, Græcis femininum eſt; unde Strabo lib. ix τῆς ἐς ὄρος ὄρε. *Ætna* etiam femper femininum eſſe, nemo neſcit: nec aliter *Rhodope* uſurpem, & ſimilia. Partes aſſis cum maſculini faciunt generis, *unciſſim* excipere debuerunt; de quo ſiquid addam, quid niſi Soli lumen inferam? Vti & ſi dicam, compoſita ab *aſſe* addi oportuiſſe: qualia *ſemiſſis*, *centiſſis*, & ſimilia.

C A P V T X I.

Scorti etymon. Pales deus, & dea. Servii in eo error. Apoditiς pro Apoditn. Microbii forte lapsus. in Oeds. Stilponis cavillatio ad excuſandum dictum, ex Græcorum ſententia, impium.

Significatione eſſe feminina cognoſcimus nomina mulierum propria, ac communia, quæ ſolis convenient mulieribus. Vbi excipe neutra in VM; uti *mancipium*, quod tam mulieribus, quàm viris convenit: item *ſcortum*, quomodo, Feſto teſte, meretrix vocatur; ſive τῆ μετὰ φάρν, quia ſubigatur ut pelles; ſive τῆ σωμα δολω, velut impura pellis, quam cuivis denudaret. Sanè *pelles* priſcè *ſcorta* appellantur: unde apud Tertullianum de pallio, cap. iv. *ſcortum* *Herculis* vocatur leonis pellis. Nam ait, Omphale, & Herculem, commutâſſe amictum: atque hunc Omphales veſte ſericà; illam ſcorto, ſeu leoninà Herculis pelle, fuiſſe indutam.

Sub nominibus feminarum propriis etiam Dearum continentur nomina: quamquam hæc in virili quoque genere inveniri, doctiſſimi viri tradiderunt. Nempe quia Pales, Dea pabuli, (cui ſacra, *Palilia* dicta, xi Kal. Majas fiebant) Varroni in virili genere uſurpetur, *hic Pales*, teſte Servio ad illud 111 Georg.

Te quoque magna Pales.

Item

Item quia *Venus* similiter in genere virili dixerit *Lavinus* : ut mox parebit. Ac denique, quia *Deus* pro *Dea* legere fit apud Maronem, Lucanum, Claudianum. Quibus argumentis ita occurrimus. *Pales* *Deus* alius est à *Pale* *Dea* : quod nos docet locus iste Arnobii lib. IIII adversus gentes : *Cæsus & ipse assequens Fortunam arbitratur, & Cererem, Genium Ioviale, ac Talem, sed non illam feminam, quam vulgus ita accipit, sed masculini nescio quem generis ministrum Iovis, ac villicum.* Quæ verba aperte ostendunt, de *Pale*, Iovis villico, loqui Varronem : quod Servius non animadvertit. Nec mirandum, si *Venus* in masculino dicatur, cum barbata coli soleat, ac tum masculinam femina credita sit. Macrobius lib. IIII Saturnal. cap. VI II. *Quidam legunt,*

Descendo, ac ducente Dea, flammam inter, & hostes,

Expedior :

cum ille doctissime dixerit, Ducente Deo, non Dea. Nam & apud Calvum Aelianus affirmat legendum,

Pollentemque Deum Venerem, non Deam. Signum etiam eius est Cypro barbatum corpore, sed veste muliebri, cum strepero ac flammâ civili. & putat, eandem maron ac feminam esse. Aristophanes eum ἀροσθῆν appellat. Læcius eundem sic ait : Venerem igitur aliorum adorans sive feminam, sive mus est, ut uti aliam nescit. Philochorus quoque in Attide eundem affirmat esse Lunem. & ei sacrificium facere viros cum veste muliebri, mulieres cum civili, quod eadem & mus assequitur, & femina. Hæc Macrobius : qui metuo ne erret in illo Calvi, Pollentemque Deum Venerem. Nihil enim prohibet, quo minus Deum in pluralivo sumatur, ut simile sit isti Maroniano IV ÆN.

— Sequimur te sancte Deorum.

Et isti Enniano, in primo Annalium :

Respondit Iuno Saturnia, sancta Deorum.

Sive, ut aliqui malunt, *Deorum.* Nihil magis Servium audio ad illud VII ÆN.

Nec dextera erranti Deus absistit.

Vbi sic scribit : *Alceto Deum dicit, sicut de Venere, Descendo ac ducente Deo. Nam numina utriusque sexus videntur ideo, quia incorporata sunt, & quod volent, assumunt corpus. Nec enim eò, puto, respexit poeta : sed Græcos imitatur, quibus Θεὸς utriusque est generis : idque non solum apud Homerum, Sophoclem, poetarumque alios : sed etiam Platonem lib. I de Rep. Προ-
 εὐξήμερος * τῆ Θεῶ, & Demosthenem initio orationis ἀεὶ θεῶ. Προῶ τῆ
 μεν, ὡ ἀνδρες Ἀθηναῖοι, Θεὸς εὐχομαι ἄρα, & πάσαι, ὅσω εὐνοῖαι ἔχον δια-
 λῶ &c. Itaque & Stilpo Megarensis, Laertio teste, cum negasset, Pallada
 εἶναι Θεὸν *, eo quod non Iovis, sed Phidiæ esset : accusatus est ἀδύτουθι † :
 cumque se purgare vellet, quasi Pallada non θεῶν, sed θεῶν esse negasset, ab*

* Appropinquat
 † Proximus

deum. Αἰθερ τοῦ-
 θεῶ, Deus denique
 omnes precatur, ut
 quæ non deum
 sed non deum
 ter habeo.

* esse Deum.
 † impetrat.

Arcopagitis, qui hoc iudicabant esse ludere in re seriâ, nihilominus soluma
vertere iussus est.

C A P V T X I I .

Urbes, regiones, insulae, ejus sunt generis, quod indicat terminatio. Quaedam tamen, quae terminatione sint masculina, aut neutra, in feminino usurpantur figurate, quia intelligitur urbs, vel regio, aut insula. Quaeque olim semper figurate usurpata, iis tutius nunc quoque sic utimur. Italia, Graecia, & similia, prius videntur fuisse adjectiva. A Servio recessum de recto Praenestis. Graecis id oppidum Πρωσις. Narbo unde Marcius dicitur. Hispal pro Hispalis. Tua Lugdunum, Ilios, & Ilion. Lucanus adversus Casarem Scaligerum desinens. Saguntus, & Saguntum. Gadiris Punicæ appellatio. Auxur cur candidum Martialis dicitur. Acragas pro Acrigento: & utrum a monte sic, an servio dicitur. An dicitur Lesbos, & Abydon pro oppido opposito Sesto. Versus Valerii Flacci expensus. Coriolus singulo numero pro Corioli. Cerafunti nomen a cerasis, non contrâ. Urbes, & regiones, mulierum specie pinguntur, & quae ejus rei causa.

Venio ad nomina urbium, ac regionum. In quorum genere tradendo vix dici potest, quàm parum viderint Grammatici. Fons & caput tot errorum est, quòd non cogitarint, urbium ac regionum nomina, quando propriè loquimur, ex terminatione cognosci: quòd si adjectivum adfiscant terminationi adversum, id fieri figuratè: nempe καὶ τῶν πόλεων, sive πόλεων, quia respicitur *urbs*, aut *regio*, vel *terra*. Hæc quoque sententia quia præter vulgi opinionem est, pluribus est firmanda nobis, ne deinceps facile imponant tot vani Grammaticorum canones. Ordiam ab iis, quæ vocali terminantur.

In A singulo numero exeuntia, ejus sunt generis, cujus ea esse terminatio ac declinatio indicant. *Roma, Ardea, Larissa*, feminina sunt, juxta canonem de nominibus in A primæ declinationis. Par ratio in *Italia, Gallia, Graecia, Syria*, & similibus. Quæ naturâ suâ sunt adjectiva. Eò autem terminatio iis data muliebris; quia intelligitur *terra*, vel *regio*. Nam *Italia, Graecia*, integrè sint *terra Italia, terra Graecia*: quomodo & optimi scriptores loquuntur. Appositionem vocant. Nec valde repugno, quandoquidem substantivorum naturam jam prope induerunt. Attamen puto naturâ suâ esse adjectiva. Nimirum Latini imitati sunt Græcos, quibus hoc est vulgatissima Gentilium terminatio. Ut à βαβυλων βαβυλωνίος: unde βαβυλωνία, puta γῆ τῆ, aut χώρα*. Sanè, ut Stephanus in Ἀμειραρία ait, τὰ εἰς τὰ Ἰνδουσία, & εἰς τὸν Ἰνδῆτερα †. Quemadmodum igitur à Cyprus est Cyprius, unde *Cypria*, quia intelligitur *Dea*: sic ab *Italus*, sive id viri nomen, sive *circulum* † signet,

terra,
regio.
Qua in ia ex-
unt se minime
ut quæ a in ium
eunt.
Tima s, &
Iatro tehe Co. Vis
Ch. 2. c. p. 1. Ter. m
olmella in p. o
am. 1. h. C. 6. p. 5.
Ejusdem libri. E.
Ejus in Ita a

fignet, effret *Italius* : unde *Italia*, puta *tellus* : pro quo poetæ *Itala tellus*. Ergo *Italia* simile est, ac si pro *Ægyptio* diceremus *Ægyptia*, quod integrè sit terra *Ægyptia*. Itidem à *Syrus* est *Syria*; à *Græcus*, *Græcia*; puta *tellus*, & ita in aliis.

Etiã in E primæ feminina esse, ex terminatione scitur. Vt *Mitylene*, *Helice*. Ac par ratio pluralium in Æ : ut *Athene*, *Mycene*. Item terminatio docet esse neutra, tum pluralia in A, ut *Baëtra*, *Artaxata*, *Ecbatana*: tum singularia in A, vel E tertiæ: ut, *Zengma Reate*. Lucanus lib. VIII:

Zengmaque Pellæum.

Silius lib. VIII:

--- *Magnaque Reate dicatum*

Celicolium mari.

Sic Maroni in VII, *altum Præneste*: Horat. od. IV, lib. III, *frigidum Præneste*: Silius lib. VII, *sacris dicatum Præneste*. At *ἡ πόλις Ἰωνία* invenias in feminino: ut apud Maronem lib. VIII:

Qualis eram, cum primam aciem Præneste sub ipsâ Stravi.

Ac similiter Iuvenalis sat. III:

Quis timet, aut timuit, gelidâ Præneste ruinam?

Scio, Servium, ad Maronis locum illum, annotare, *Dicimus & hoc Præneste, & hæc Prænestis*. Eumque hac in re Grammatici magno consensu sequuntur. Sed *Prænestis* in recto dicere non ausim, cum passim *Præneste*, nusquam *Prænestis* dicant scriptores. Quare malim assentire Augustino Saturnio; qui lib. X, cap. V, in talibus *πόλεις* statuit, ut respiciatur ad nom̄ generis, quod est *urbis*. Sed enim, inquirunt, à *Præneste* in sexto casu esset *Prænesti*. Verùm & à *mare* est ablativus *mare*, pro *myri*. Pluraque ejus notæ inferius adferemus. Non multum tamen cum eo contendere, qui credat, aliquando & *Prænestis*, & *Præneste* dixisse: sed prius exolevisse. Nam si obsoletum credatur, periculi nihil erit, nequis contra veteres *Prænestis* ausit dicere. Et sanè sic aliquando locutos, credere aliquis possit, quia apud Plautum *Captivis*, ubi Ergasilus Græcè per Latii urbes jurat, legere est: *Νὴ τὰν Πρᾶνῆσιων*. Multum tamen metuo, ne Plautus scripserit, *τὰν Πρᾶνῆσων*, ut τὰν ad *πόλις* referatur. *Πρᾶνῆσος* verò hæc urbs Straboni *Ἰωνία* lib. V dicitur. Ac similiter Appianus lib. I bellorum civilium: *Ἰωνίαν* & *Πρᾶνῆσος* ἴδιον. Atque ita etiam *Prænestus captus*. Item Stephanus, sive Hermolaus Byzantius: *Πρᾶνῆσος*, πόλις Ἰωνίας, ἴδιον Πρᾶνῆσος, ἢ Λατίας, τὸ Ὀδυσσεύς, & Κίρκης ἴδιον. *Prænestus* oppidum Italiae sic dictum à *Præneste*, filio Latini, qui *Ulyssis* & *Circes filius* erat. Imò & τὸ *Πρᾶνῆσων* in neutro legas apud Ptolemæum.

Vt *gummi*, *moly*; sic neutra sunt, Prisciano † teste, *Illinygi*, *Aixi*, *Dory*, † *lib. 6*. *Æpy*. Stadius IV Theb. --- Et *summis* ingestum monibus *Æpy*. Pluralia in I terminatione cognoscimus virilia: ut *Delphi*, *Argi*, *Philippi*.

Itidem in O exeuntia per regulam de terminatione virilia sunt. Vt *Sulmo*. Ovid. lib. iv Trist. Eleg. x.

*Sulmo mihi patria est gelidis uberrimis undis ,
Millia qui novies distat ab urbe decem.*

Sic lib. III Amor. eleg. ult. *Sulmonis aquosi*. Et lib. iv Fast.

Sulmonis gelidi, patriæ, Germanice, nostræ.

Item Sillius lib. VIII :

--- *Gelidoque rapit Sulmone cohortes.*

Quibus locis Sulmonem nunc *gelidum*, nunc *aquosum* dici videmus, quia fitus est ad duorum amnium confluentem. Itidem ob terminationem virile est *Narbo*, à quo Galliæ Braccatæ factum nomen *Narbonens.* Cicero pro M. Fonteio : *Est in eadem provinciâ Narbo Marcius, colonia nostrorum civium.* Ac similiter Aufonius in Virbium catalogo :

Nec tu Marcie Narbo stebere.

Quibus locis *Marcus* scribo per C, quia nomen id à Marcio confale. Nam *Narbonem*, Porcio & Marcio consulibus, deductam coloniam, refert Vellejus Paterculus. In veteri tamen lapide legas : COL. IVL. PATERN. NARB. MART. Sed metuo, ne lapicidam deceperit, quod à *Marte* etiam *Martius* diceretur. Vel maluere, credo, *Narbonem* suum Martiū vocare, quasi ab eo haberet Deo nomē, à quo Romani se genus ducere gloriarentur. Quod si *Narbo* propriè sit virile, consequitur, ut *ἡ συνθεσις* Martialis in muliebri usurpet, cum lib. VIII, epigr. LXXI ait :

Quem pulcherrima jam redire Narbo,

Docti patria Narbo Votieni,

Ad leges jubet, annuosque fasces.

Etiam *καὶ ἑσπονοίαν Sirmio* feminino jungit Catullus carm. xxxii :

Salve, ó venusta Sirmio, atque hero gaude.

Hippo similiter, nunc terminationis ratione masculinum est, nunc per synthefin femininum. Strabo lib. xvii. *Ἐνταῦθα οἱ δὲ οἱ Ἰσπώνες, ὁ μὲν αὖτις οἱ Ἰτύνης, ὁ δὲ δροτέρω πρὸς τῆ Τελύ μάλλον, ἀμφὸ βασιλεία.* Duo hic *Hippones*, alter *Vicia proximus*; alter *remotior*, & *Trito propinquior*, *ambæ regi.e*. Silius Italicus lib. III :

Tum Vaga, & antiquis dilectus regibus Hippo.

Plinius lib. v, cap. iv : *Proximum ab oppido, quod Hipponem ditum vocant, ἀϊόπρον à Græcis dictum propter aquarum irrigua.* Et lib. vi, cap. xxxiv. *Vicia, utraque Hippo, Numidia.* Solinus cap. xxx : *Hipponem, Regium postea dictum, item Hipponem alterum, de interfluente freto Diarbyton nuncupatum, nobilissima oppida.*

De iis, quæ vocali terminantur, vidimus. Accedo ad ea, quæ in consonarum

narum aliquam exeunt. Hæc minimùm sunt quintuplicia, pro consonis finalibus, L, M, N, R, S. Quibus fortasse T addendum. Ordine de iis agemus.

In L finita ex terminatione cognoscimus esse neutra. Vt *Hispal, Suthul*. Sillius lib. III :

Et celebre Oceano atque alternis æstibus Hispal.

Est *Hispal* neutrum, etsi κατ' ἀποικίω factum sit ex *Hispalis*, quod ex terminatione femininum agnoscitur. Nisi non tam ex *Hispalis* esse putas, prout Straboni, Plinio, ac Ptolemæo ea civitas vocatur: quam ex ἰσπαλων; quomodo Philostrato dicitur. Sanè de ἀποικιστῆ nihil mirum, quando & animal, cervical, toral, & familia, non integra sint, sed per apocopen facta ex adjectivis in *alis*, & *ale* finitis. *Suthul* neutrum esse, ex eo cognoscimus, quod Sallustius dixerit in Iugurthâ: *Magnis itineribus hieme aspera pervenit ad oppidum Suthul, ubi regis thesauri erant.* Nam alioqui dixisset, *Suthulem*. Fallitur igitur Priscianus, qui *Muthul*, & *Suthul*, oppidorum nomina negat esse neutra, quia sunt nomina Punicæ, ac Pœnorum lingua caret genere neutro, haut secus ac Hebræa, Chaldaæque; à quibus eam solâ differre dialecto, norunt omnes, qui aliquem linguarum Orientis gustum habent. Æquè falsum, quod ajunt, Sallustium iccirco *Suthul* dixisse, quia in Punicis retinere vellet terminationem. Nam hanc sententiam refellit, quod idem paullo pòst scribat: *Denique Aulum spe prætionis perpulsi, uti, relicto Suthule, in abditas regiones sese, velut cedentem, insequeretur.* Vides, ut *Suthule*, non *Suthul*, dicat. Sed ne Punicis nimis diu immoremur, ad terminationes alias accedamus.

In VM, vel ON breve exeuntia, ex terminatione esse neutra cognoscimus. Itaque καὶ Ἰσπυρῖαν dixerit Sidonius carm. v.

--- *Nostris petimus succurre ræinis,*

Lugdunumque tuam, dum præteris, aspice vider.

Fallunt, qui hinc colligunt, *Lugdunus*, & *Lugdunum* dici. Etsi non ignorem, sic Græcos dicere, Ἰλιος & Ἰλιον. Posterius hoc passim legas. Ac Maronis est III Æn.

--- *Ceciditque superbum*

Ilium.
At apud Homerum *Iliad*. N est Ἰλιος ἀπειρὴ : II. Δ & alibi, Ἰλιος ἰρὴ : II. X, Ἰλιος ἀφρευέσσα. Eoque pacto dixit Ovidius epist. Penelopes :

Sed mihi quid prodest vestris disjecta lacertis

Ilios, & mirus quod fuit ante solum?

Quem locum eo lubentiùs adduxi, quod ex eo diluceat, immeritò à Cæsare Scaligero *, ut minùs Latinum, reprehendi illud Lucani lib. IX. * *lib. 6 de re*

Quid Poet. cap. 6.

*Quid prodest miseri basilsænsi cuspide Mauri
Transactus?* Alterum quoque locum dabo è XIV Metamorph. fab. x. --- *Postquam alta cremata est*

Ilios, & Danaas paverunt Pergama flammæ.

Nisi in utroque hoc Ovidii loco *Ilios* legi debet. Ita enim est in vet. MSSis optimæ notæ: ac video id placuisse etiam Scaligero notis in Catullum. Sic *Ilios disjecta*, & *cremata*, dicatur, respiciendo ad nomen *Vrbis*: ut integrè sit, *Vrbs Ilios disjecta, & cremata*. Par ratio est in *Saguntum*, & *Saguntus*. Prius semper neutrum. Silius lib. VII:

Quid vos, quis claro delerum est Marte Saguntum?

At idem alibi non semel *Saguntos*, vel *Saguntius* dicit. Vt lib. III:

Eminet excelsò confurgens colle Saguntus.

Et ibidem:

Nullum jam posthac tua teçba, Sagunte, videbo?

Id potius feminino jungit, ob causam, quam diximus. Vt lib. III:

Quòd tanto cecidit molimine Græcia Saguntos.

Ac ibidem legas:

At puer obfessæ generatus ad ora Sagunti.

Et in IV: --- *Rutulam fumasse Saguntum.*

Quamquam in utroque hoc loco etiam à recto *Saguntum* esse possit: ut simile sit, ac *Lugdunum tua*, & *Ilios cremata*.

Quæ Græcè in ΩΝ exeunt, semper feminino jungi videntur: non tamen, ut puto, terminationis ratione: cum ex appellativis longè plura in ω virilia sint, quàm muliebria: sed καὶ ἁπορροιαῖς. Hujusmodi sunt ἡ Βαλβυλίων, ἡ Καλκιδων. Juvenalis sat. IV:

--- *Quam Dorica sustinet Ancon.*

Silius lib. XV: --- *Regia Pleuron.*

Ac Statius in IV Theb.

Flet æque cognatis avibus Meleagria Pleuron.

Etiam Catullus, juxta Scaligeri emendationem, *Cranona arisonam* dixerit carm. de nuptiis Pelii & Thetidos.

Quæ in R finiuntur, ex terminatione esse neutra judicamus. Vt *Gadir*. Sallustius lib. II Histor. *Tartessum Hispaniæ civitatem, quam nunc Tyrri, mutato nomine, Gadir habent*. Nam, ut Priscianus lib. V observat, nisi neutrum esset, dixisset *Gadirem*, sive, si malis, *Gadidrem*. Quippe consonam geminant alii. Nomen est Punicum. Pœnorumque lingua *sepem* notat, ut scribit Soluminus †. Cujus sententiam firmat, quod Hebræis גדר, *gader*, seu *gader* idem significat. Sic verò Gades dixere Pœni, quia esset iis sepimenti loco adversus Hispanos.

Sed

Sed de genere hujus nominis objectant, quod & apud Festum Avienum in orbis descriptione *Gadir* in muliebri legitur:

*Gadir prima fretum solita supereminet arce,
Attollitque caput geminis inserta columnis.*

Verum Sallustius propriè loquitur, ratione habità terminationis: Avienus autem per synthesin ad nomen *urbs* respexit.

Similiter terminatione docemur, *Tibur* esse neutrum. Vt apud Silium lib. VIII:

Hinc Tibur, Cabille, tuum.

Iidem terminationem respexere in *Anxur*. Nam, velut illa in VR plurimum neutra sunt; ut, *guttur, ebur, murmur, jecur*, aliaque: pauca masculina; ut, *vultur, virtus, ferfur*: nulla autem sunt feminina: ita *Anxur* quoque nunquam est femininum, sed vel neutrum, vel masculinum. Neutrum est Livio lib. IV. *Ad Anxur oppugnandum*. Item, *Captum Anxur dictitans esse*. Et alibi semper. Etiam Horatius lib. I, Sat. V:

Inpositum late saxis candentibus Anxur.

Quo ex loco videmus, cur candidum appellet Martialis lib. V, epigr. I:

*Seu placet *Aene* nutrix, seu filia Solis,
Sive salutaris candidus Anxur aquis.*

Sed hic masculinum est. Vti & lib. VI, epigr. XLII: *Fluctus Passeris*, (is Campaniæ est locus ad mare inferum) aut *superbus Anxur*. Et lib. X, epigr. LVIII: *Anxuris æquorei placidos, Frontine, recessus*. Ac prævisse creditur Martiali Ennius, cujus est: --- *Volsculus Anxur*. Sed apud Festum est: --- *Volsculi perdidit Anxur*. Vt sententia sit, Volsculi seu Volsci perdidere Anxuris oppidum.

Accedo ad ea, quæ in S excunt. Ac primò de iis, quæ in AS: ut, *Agragas*. Est id Siciliæ oppidum, de quo fute Diodorus in decimotertio. Latinitas est *Agrigentum*: sive ut in MSSis codd. legas, *Agragantum*. Est verò *Acragas* virile: ut apud Laertium in vita Empedoclis, *τον μέγαν Ακράγαντα*: ac similiter *τον Ακράγαντα*, Constantino in Themat. Orient. imperii lib. II, themate Siciliæ. E Latinis Maro *ÆN. III*:

*Ardens inde Agragas ostentat maxima longè
Mœnia, magnanimum quondam generator equorum.*

Iuxta Servium quidem Agragas sive Agragas mons est muro cinctus, in cuius summa parte oppidum est. Verum, ut Servio ad stipulari non possim, facit, quod neque Strabo, neque Ptolemaeus, neque Stephanus, neque Plinius, istius montis meminerint. Sed cur *Acragas* virile? Vtrum terminatione, ut *elephas, adumas*: an potius, quia primò sic fluvius diceretur? Nam urbem *Ακράγαντα* * *ἔτι δὲ Ακράγαντος ποταμοῦ ὀνομασθῆναι*, auctor est Thucydides lib. VI. Idem, Stephano sive Hermolao in Ethnicis testante, scripserat

* *Acraganta ab Agraga: et fluvio sic vocatum.*

Duris;

* *Plurime Si u-*
lurina uiles à
fluentis denomi-
nata.

Duris; juxta quem, ἀλίστα τῶν Σικελικῶν πόλεων ἐν τῷ ποταμῶν ὀνομαζομένη†. Esseque urbem fluvio cognominem, testes quoque Polybius lib. IX. A-
lianus Variæ Historiæ lib. II, cap. XXXIII, & Pindari scholiastes in O-
lymp. od. III. Sanè annium nomina sunt virilia: cujus causam superius
adduximus.

Argos terminatione est neutrum. Nec enim simile est, ac λέγεις, vel ὄδεις:
sed uti τείχεσσι. Nam Theocriti est,

* *Argos, seu*
Quædam caliditas
lib. I.

--- Ἄργεος * ἀπὸ Πελασγῶν.

Vnde liquet, esse primæ contractorum, cujus omnia in ος excurrentia
sunt neutra. Quare terminationis magis, quàm significationis habita est
ratio in illo Horatii lib. I, od. VII:

Plurimus in Iunonis honorem

Artura dicit equis Argos, dicesque Mycenæis.

Et hoc Lucani in sexto: --- *Vbi nobile quondam*

Nunc super Argos arant.

* *lib. 3, cap. I. I.*
* *lib. 4, cap. 5.*
* *lib. 6.*
* *lib. 4, cap. 1.*

Sic Plinio †, *Argos Hippium*, & † *Dipsium*, quod Homero † τειχέλιον:
& † *Argos Amphibolium*, quod in Acarnania.

Nomina in VS, quæ Græcè in ος excurrunt, ac declinationis sunt his-
syllabæ, ex terminatione vel declinatione non possunt cognosci: cum et
Græcis nunc virilia sint, ut ὁ λέγεις: nunc muliebria, ut ἡ ὄδεις: nunc com-
munia, ut ὁ ἔ & ἡ ἀνθρώπος: ac similiter in adjectivis, ut ὁ ἔ & ἡ γὰρ πῦρ, οὐρα-
ειρος. Quomodo & Latinis virile est *fructus*, muliebri *manus*, utriusque ge-
neris *barbitus*. Hæc causa est, cur oppida, regiones, insule hujusce termi-
nationis ac declinationis partim virilia sint, partim muliebria: sed sæpius
muliebria, quia terminatio non refragatur, & fævet significatio, live gene-
rale nomen, quod intelligitur. Itaque muliebria sunt & Latinis, & Græ-
cis, ἡ Νίος, *Niuis*, quæ Hebræis *Ninive*, ἡ Τέσσα, *Tarus*, ἡ Εφορτα, *Ephesus*, ἡ Μί-
λητος, *Miletus*, ἡ Ρόδος, *Rhodus*, & pleraque alia. Ut in epitaphio Sardani-
pali apud Clementem †:

καὶ γὰρ ἐγὼ σποδός εἰμι, Νίης μεγάλης βασιλεύσας.

Sum cinis ipse, Nini magnæ rex inclutus olim.

At virili genere τῶν Σιπῶν Ephorus dixit, ut auctores sunt Stephanus in
Ethnicis, & Eustathius in Dionysii περὶ ἑλληνισμῶν. Sed muliebri apud Ori-
dium est epistolâ Leandri:

Vel tua me Sestos, vel te mea sum, at Abydos.

Videitur Ovidius *Lesbos* similiter masculino junxisse XI Metam. fab. I:

Et Methymnici potiuntur litore Lesbi.

Ita nostri, & aliorum MSSi: ac similiter invenimus in veteri editione,
quam Venetiis Bernardinus Novariensis exhibuit anno cʰo cccc lxxxv. I.
Ac Ni-

Ac Ninivita Despauterius in masculino itidem adducit. Sed apud eū est,
Et Mitylenæi potiuntur litore Lesb.

Aliqui respondent, esse à recto *Lesbon*. Sed probandum erat, *Lesbon* dici
 in recto. Alii ajunt, in melioribus codd. *Methymnææ* legi. Sic sane est in
 Aldinâ. Verùm nihil caussæ video, cur ab antiquioribus codd. recedamus.

Abydos in recto dici, extra controversiam est. Nam Straboni in XIII
 est *Ἀβυδος*: ac similiter Dionysius in *Ἐπιπέσει*:

Ἐπίσης * ὄπη, Ἐβυδος, ἐναντίον ὄρμον ἐθενε.

Sed quæritur, an & *Abydon* dicatur. Vulgò ita existimant, propter il-
 lud Maronis & Georg.

Pontus, & ostriferæ fauces tentantur Abydi.

Nam, inquit, alioqui *ostriferæ* dixisset. Deinde ajunt, Eustathium,
 in superiorem Dionysii locum, monere, dici quoque τὸ *Ἀβυδον*. Ve-
 rum neutrum argumentum satis validum est. Nam Eustathius distinguit
 inter *Ἀβυδος*, & *Ἐβυδον*. *Ἀβυδος* ait esse nomen urbis, quæ Sesto opponitur:
Ἐβυδον esse urbem Italiæ. Idem discrimen assignat Stephanus in Ethnicis.
 Quare vel hoc discrimen neglexerit Maro, vel rectus non *Abydon* erit, sed
Abydas, quod Marconi fuerit masculinum: at femininum Valerio Flacco
 lib. I: *Cœperat à geminâ discedere Sestos Abydo.*

Ita enim legendum: nam *discedere* proximè accedit ad *descendere*: ut est
 in vet. omnibus MSSis, & exculis. Primus Antonius Sabellicus mutavit
 in *decedere*, probante quidem Giffanio, sed justius improbante Carrione.

Video, eruditum virum † putare, *Corinthus* quoque virili genere inveniri.
 Adducit ex Velleji lib. I: *Haletes Corinthum, qui antea fuerat Ephyre, in Istmo*
condidit. Item ex Propertii lib. I II, eleg. IV.

Nec miser æra parvo clade Corinthe tua.

Verùm in cunctis Velleji codd. invenio, *Corinthus*, quæc. Nec Propertii
 locus ad rem facit, cùm *miser* ad poetam, non ad Corinthum referatur.
 Rectius *Coriolus* virile dixisset, propter illud Flori lib. I, cap. XI: *Coriolus*
quoque (pro pudor) victus adeo gloriæ fuit, ut captum oppidum C. Marcius Corio-
lanus, quasi Numantiam, aut Africam, nomini induceret. Hanc lectionem re-
 peri in principe omnium editione. Ac Vinetus etiam se sic in vetustis
 codd. invenisse, testatur. Puto, primùm mutasse Philippum Beroaldum.
 Nam primus is, qui, inventâ typographiâ, medicam huic scriptori manum se-
 admôrit: sed sæpius nihil minus, quàm medicam. Beroaldi editionem se-
 cutæ cæteræ: in quibus nunc legitur: *Coriolus quoque (pro pudor) victus adeo*
gloriæ fuisse. Nempe quia Livius semper *Coriolos* vocat. Vti & Valerius
 Maximus lib. IV, cap. I II, & Plin. lib. III, cap. V. Sed Græci singulo
 appellant numero: genere tamen muliebri. Nam iis est *Κοειλά*, vel *Κό-*
εἰλά:

* Ἐπίσης, ἢ
 Ἀβυδος, ex ad-
 verso Balthusæ
 diserte.

† Putschius, Gra-
 corum, in Cæ-
 sariæ Scoppii
 in Grammat.

ελλα : ut videre est ex Dionysii Halicarn. lib. iv, & Stephano in Ethnicis. Etiam terminatio respicitur in *Pontus* : quod non pro mari tantum, sed pro Asia quoque regione, quam Mithridates tenuit, masculinum est. Cicero pro lege Manilia : *Primum ex suo regno sic Mithridates profugit, ut ex eodem Ponto Medea illa quondam profugisse dicitur.* Ac Strabo passim in xii, & Πόντος. Sic Πόντος Πολεμωνιακός, apud Stephanum in Ethnicis. Imò & Ptolemæum Geogr. lib. v, cap. vi, Πόντος Γαλατικῶς, Πόντος Καππαδοκικῶς, Πόντος Πολεμωνιακῶς. Ac de Ponto Europæ, ubi Ovidius exulavit, idem dixerim. Ovid. lib. iiii de Ponto, el. vii ad Maximum :

*Naligitur totâ Ponti regione sinistra,
Quod mea sedulitas mittere posset, erat.*

Et lib. iv, eleg. xii ad Tuticanum :

*Sed prius huic desint, & bellum, & frigus a terra,
Invitus nobis quæ duo Pontus habet.*

Ratione terminationis in masculina sunt nomina in VS, quæ Græcè exeunt in ΟΥΣ, & ex ΟΕΙΣ contracta sunt : ut *Daphnus*. Stephanus : *Δαφνῶς, φωνὴν πόλιν, ἀρσενικῶς, λεγομένην **. Sic *Pessinus*. Cic. in orat. de Aruspicum respon. *Qui acceptâ pecuniâ Pessinumtem ipsum, sedem domiciliumque Matrîs deorum, vastâris.* Ac post pauca : *Pessinumtem per scelus à te violatum, & sacerdote sacrisque spoliatum recuperavit.* Parcè rationem esse ajunt in *Amathus, Trapezus, Opus, Hydrus, Ithius*, & similibus. Ovidius † tamen dixit, *Piscosamque Gnidon, gravidamque Amathunt metallis.*

Sed hoc καὶ ἑσπῶναι factum arbitramur. Nam ratione terminationis esse masculinum, arguit illud, quod Ἀμαθῶς sit ex Ἀμαθῆεις. At illorum in οείς femininum est ἑσσαι : ut μελιτέεις μελλῆεις, mellens, μελιτέισσα μελιτέσσα, & Ἀττικῆ μελιτέσσα. Quare & *Cerafus*, quæ Ponti urbs, naturâ masculinum : nam Græcè est Κερασῶς ex Κερασῆεις : quomodo ea urbs vocata à cerasorum abundantia. Scio, Laurentium apud Athenæum lib. ii putare, *cerasa* dictâ, quia Lucullus, victo Mithridate ac Tigraue, ab urbe Cerasuntis in Italiam transportârît cerasos. Sed cerasorum nomen multo antè Græcis notum : ut ex Theophrasto ‡ constat. Idemque Athenæus ostendit ex Diphilo Siphnio, qui sub Lysimacho, uno τῶν δῆσδ' ὀχῶν * Alexandri, vixit. Et quid multis opus ? Ipsum nomen Κερασῶς, quod ex Κερασῆεις, arguit, non cerasis ab oppido Cerasunte, nomen esse, quod Latinorum plerique prodiderunt; sed contra oppidum esse vocatum à cerasis; ut Παμῶς, Σελῶς, aliâque oppida, nomen sumere ab eo, quod istic loci magnâ copiâ succresceret.

Atque hæc de exeuntibus in S.

Quod si pro *Nepete*, quæ Tusciæ civitas, etiam *Nepet* dicitur; ut legere est in

* *Daphnus*. *Dicidos*. *ruinas*. *incisulmo* sic *Gene* vocata.

† *Met. i.*

‡ *Hist. Plant. lib. 3, cap. 13.*
* *succrescerum.*

est in nonnullis codd. Frontini de Coloniis cap. v ; item Plinio lib. III, cap. v : haut dubium , quia Priscianus lib. v , ubi loquitur de terminatis in T , rectè statuat, neutrum esse : sive spectes integrè, quia ex *Nepete* factum , quod ex terminatione declinationèque neutrum esse constat : sive consideres κατ' ἀποκοπῶν ; quandoquidem & in T finita sunt generis neutri. *Nepete* autem in veteri etiam inscriptione legas : uti Νέπετῆ apud Ptolemæum, Νέπιτῆ apud Strabonem in v. Nil mirum verò, si per apocopen pro *Nepete* dicatur *Neper*, cum & tota syllabâ recitâ dicatur *Nepe*, ut apud Vellejum lib. I , & in veteri tabula Itineraria : ac similiter Νεπτα vocatur Procopio lib. IV rerum Gothicarum.

Luculentè satis mirâque comprobâsse , urbium , regionum, insularumque nomina, naturâ suâ proprièque ejus esse generis, quam terminatio ostendit : sed quia usus ubique spectandus, in multis non tam debere terminationem attendi, quam nomen aliquod, quod intelligitur : nempe *urbs*, *civitas*, *regio*, *terra*, vel simile : sive in Græcis, πόλις, χώρα, γῆ : quæ convenit terminationem habere femininam. Causam ejus terminationis si quis quærat , dicam eo muliebrem terminationem ab auctoribus linguæ Latinæ accepisse , quòd *terra*, & *urbs*, indigenis sint instar matris. Atque iccirco urbes olim femininarum specie pingebantur : ut constat ex Romanarum provinciarum libro. Vnde etiam est , quòd Tertullianus Vticam sororem Carthaginis vocat primò libro de Pallio : Sic & in proximo soror civitas vestiebat , & sicubi alibi in Africa Tyros. At cum secularium fortium variavit urna , & Romanis Deus maluit : soror quidem civitas suoque arbitrio mutavit prope vit. Hebræis quoque Hierosolyma dicitur filia Sion. Et gentibus Tellus Dea, non Deus : & Martialis est †,

† lib. 12, 2, 3.

Terrarum Dea, gentiumque Roma.

CAPVT XIII.

Cur arboribus impostum sit nomen feminini generis. Aliquorum lapsus in genere vocis suber. Prisciani geminus error. Pinaster cujus generis sit, conjectandum ex voce oleaster. De quo ipso non satis rem apertam esse. Buxum pro ligno, & arbore. Ulmus maritus, vel marita. Thus pro arbore. In quo H. Stephanum deceptum videri.

Quemadmodum verò urbium, regionum, insularum nomina, non sunt naturâ suâ certi generis , proprièque eorum genus ex terminatione æstimatur ; sed sæpe tamen aliis sunt generis , quam terminatio indicat ; imò quædam semper in alio genere usurpantur, idque figuratè, quia respiciatur ad nomen vocis intellectæ , quod est *urbs*, *regio*, vel *insula* : ita etiam arborum

arborum nomina, quæ Grammatici naturâ suâ & propriè feminina esse volunt, naturâ, ac propriè sæpe masculina, sæpe feminina, sæpe sunt neutra; nempe pro terminatione suâ, quæ variat: figuratè autem etsi terminationis ratione forent masculina, aut neutra; in feminino nihilominus usurpantur, quia respicitur nomen *arbor*, quod est femininum. Quod si quis quærat, cur Latini, etsi illa in OR, vel OS, exeuntia potiùs essent virilia; ut, *lepos*, *lepor*; *odous*, *odor*: nihilominus *arbores*, sive *arbor*, iusserint esse femininum: causam non possim magis idoneam afferre, quàm quod arbores, instar matrum, fructus pariant. Vnde Ovidius in Nuce:

Pomæque laxissimæ matrem, nisi subdita ramis

Longa laboranti furca tulisset opem.

Ac similiter stolonem, virguita, ac rami, quasi arborum pulli ac liberi censentur. Maro XI Georg. --- *Parnassia laurus*

Parva sub ingenti matris se subjicit umbrâ.

Et mox:

Hic plantæ tenero abscindens de corpore matrum

Deposuit sulcis.

* vers. 540.

Item Seneca in Troadibus * (ea enim vera ἄνθηρον, non Troas)

Quæ tenera casô virga de trunco stetit,

Par ipsa matri tempore exiguo subit.

Et Plinius lib. XI I, cap. V: Superiores ejusdem rami in excelsum emicant, silvas à multitudine, vasto matris corpore. Ex quibus liquet, convenientiùs naturæ Latinis *arbor* esse femininum, quàm Græci dicunt τὸ δένδρον, vel δένδρον. Sed ut in eo dissident, ita in hoc tamen conveniunt, quod arborum speciebus magnâ ex parte terminationem dedere, vel femininam planè: vel saltè, quæ utrique esset generi communis. Siquidè Latini vel femininam tribuere terminationè A, ac primam declinationem; ut, *betula*, *hedera*, *myrica*, *olea*, *palma*, *tilia*: vel femininam x; ut, *ilex*, *larix*, *nux*, *salix*, *tamarix*: vel femininam us; quæ terminatio, ut Græcis ΟΣ etiam Latinis utriusque erat generis: unde *socrus* de femina, quo olim & de viro usi. Similiter igitur & feminina istæc in us: *alnus*, *amygdalus*, *arbutus*, *buxus*, *caprificus*, *cedrus*, *cerasus*, *cornus*, *corylus*, *cupressus*, *ebulus*, *figus*, *figus*, *fraxinus*, *juniperus*, *laurus*, *lentiscus*, *lotus*, *malus*, *mespilus*, *morus*, *myrtus*, *picea*, *pirus*, *platannus*, *pomus*, *populus*, *prunus*, *quercus*, *ruscus*, *sambucus*, *sorbus*, *terebinthus*, *ulmus*.

Græcis itidem fere desinunt in A sive H, vel in ΟΣ. In A, vel H: ut, ἀπὸ *sambucus*, ἀμυγδαλὴ *amygdalus*, εἰς ὄν *laurus*, ἐλάια *olea*, ἐλάτη *abies*, ἰπέα, vel ἰτέα *salix*, κάρυα *nux*, κλήδρα vel κλήδρον, quæ putatur *alnus*, κοκκύνη *prunus*, μελία seu Ionicè μελίον, *fraxinus*, μεσπίλια *mespilus*, μηλέα *pomus*, μορέα *morus*, εἰα vel εἰα, quæ & ὄν ac ὄν, *sorbus*, αἰύκην *picea*, vel *larix*, ἄελέα *ulmus*, συζὴν *figus*, φιλύρα, *tilia*.

In ΟΣ,

In ΟΣ, ut ἡ ἄπιος *pirus*, ἀρκυδός *juniperus*, ἕβενος *ebenus*, κυπρίαισος *cypripifus*, πλατάνος *platanus*, φοίνις *ilex*, βύξος *buxus*, (etfi masculinum dicat Germanus Valens †) σφέδαμος *acer*, τέρμινθος vel τερβίνθος *terebinthus*, φηγός *fa-* † nota in 2 G.
gus, ἡ ἀμπελος *vitis*. Pauca in Ξ, ut σμίλαξ *saxus*; vel ὄ, ut δάρι *quercus*.
 vers. 449.

Sed liquis propterea censeat, cuncta arborum nomina esse muliebria; nã is planè à veritatis via in errorum aliquot semitas fugit. Nam Græcis est ὁ κίττος *oleaster*, ὁ φελῆδος *suber*, ὁ κισσός *hedera*, ὁ φοίνιξ *palma*, ὁ σικαμνομόριος, ὁ ἑβενός *caprificus*, ὁ κρότων στίχοι: ac interdum ὁ κομάρτις *arbutus*. In masculino enim usus Amphis apud Athenæum in secundo. Similiterque ὁ ἐξ ἡ ἀκανθός *acanthus*. Ac quanquam κοινῶς dicatur ἡ βάτος *rubus*: Atticè tamen est ὁ βάτος, ut est apud Thomam in ἐκλογαῖς.

Apud Latinos quoque *suber*, quod juxta regulam Grammaticorum femininum sit, tantum est neutrum. Plinius lib. xvii, cap. xxiv ait: *Excepto subere, quod sic etiam juvenatur*. Quem imitatus Gaza, in translatione Theophrasti, rectè dixit *leve suber*. Sunt qui cum Ninivita virilis generis fecerint, suamque sententiam stabilire sint adnixi isthoc ejusdem scriptoris lib. xvi, cap. xxv, vel juxta codices alios xxvi: *Scrotino autem germine malus (subintellige ex superioribus germinat) tardissimus suber*. Quomodo etiam legitur in editione Parmensi anni cto cccc lxxvi. Sed in posterioribus, ac Dalecampiana quoque est, *tardissimo suber*. Nec aliter legendum: quã in re quoque deceptus Verrepæus, Grammaticus alioqui non infimæ notæ: item Rob. Steph. in Thesauro, ubi omnis esse generis censeat. Spinus Priscianus quidem masculinum facit; neque eum id in veteribus hoc genere invenisse inficias iverim. Interim tamen sententiam suam haut cuiusquam testimonio adfruit. Eo autem Prisciano hic minùs stare autim, quod idem *acer* faciat femininum, cum apud Ovidium legamus lib. i Amor. Eleg. xi:

Subscribam, Veneri fidus sibi Naso tabellas

Dedicat: at nuper vile fuistis acer.

Imò & apud Plinium est, *acer Gallicum, acer montanum*. *Oleaster* virilis esse generis, constat ex illo Maronis Georg. ii.

Indicio est tractu surgens oleaster eodem

Plurimus.

Sed Tullius videtur usurpare in feminino. Verba ejus sunt lib. iii in Verrem *: *Hominem corripit, ac suspendi jussit in oleastro quadam: que est arbor,* * pag. 359. b. c. dit. edit.
judices, Atræ in foro. Ita legitur is locus in editionibus etiam Roberti Stephani, & Paulli Manutii: item eã, quã orationem hunc seorsim cum suis ex veteri codice castigationibus edi Lovanii curavit Petrus Nannius. Solus Lambinus legendum ait, *oleastro quodam*: sed invitis libb. Non dubiam

bium verò est, quin *pinaster*, aliâque ejusdem terminationis (quâ sylvestrem, nothamque stirpem significari, satis constat) ejusdem sint generis ac *oleaster*. Quare si finus est ille Tullii locus, reprehendi non debet doctissimus Gaza, quòd in IV Theophrasti *pinaster* dixerit in feminino.

Robur, & *siler*, neutra sunt. Vti & in *um* terminata. Vt *ligustrum*. Plinius lib. XVI, cap. XVIIII: *Ligustra tesseriis utilissima*. Item *buxum*. Nam contrâ quàm Priscianus scripsit lib. V, sæpius quidem hoc lignum notat, ut cum Maro f ait: --- *Super inscia turba,*

Impubesque manus, mirata volubile buxum:

verùm interdum quoque & arborem ipsam significat: quemadmodum indicat isthoc Nafonis lib. III de arte amandi:

Nec densum foliis buxum, fragileque myricæ,

Nec tenues cythi, cultæque pinus abest.

Docent hoc ipsum Nonius Marcellus in *buxum*, Iunius Philargyrius in II Georg. qui & Ennii id testimonio confirmat; item Servius in IX Æn. ad illud Maronis:

Tympana vos, buxûsque vocat Brecynthia matris *Ideæ.*

Cupressus Ennio est virile: de quo sic Gellius lib. XIIII, cap. XIX. *Ennius rectos cupressos dixit contra receptum vocabuli genus, hoc versu:*

Capitibus nutantis pinos, rectesque cupressos.

Firmior ei credo, & viridior sonus esse vocis visus est, rectos dicere cupressos, quam rectas. Sanè Maro maluit, --- *Aicæ cyparissi*. Sic veteribus etiam masculina fuere *platanus*, & *populus*, teste Prisciano. Nempe ex terminatione de genere judicarunt. Posteriores prætulere femininum, quia intelligerent vocabulum *arbor*. Nec dissimile admodum, quòd Catullus dicat de vice Carm. LXI:

At si forte eadem est ulmo conjuncta marito.

Plinius verò de iis lib. XIV, cap. I. *In Campano agro populis nubunt, maritæque complexæ cacumina æquant.* *Populus marita* ait, figuratè, quia intelligitur *arbor*. Propriè magis Catullus, sive terminationem V S spectes, hinc quòd, cui aliqua nubit, non *marita* est, sed *maritus*.

Libani nomen videntur veteres Latini ignorasse. Virgilius Georg. lib. II appellat *thuream virgam*; Columella lib. III, cap. VIII *thuream plantam*; Plinius lib. XII, cap. XIV *arborem thuriferam*. Pindarus, & Euripides, usurpant in feminino; at sæpius in masculino invenitur. Vide Phavorinum. *Thus* pro arbore invenisse se negat Henricus Stephanus*. At qui Plinius lib. XII, cap. I dicit *lignum thuris*: & lib. eodem cap. XIV *virgas thuris*. Sed & ab eodem, ἐμαρτυρίας vitandæ causâ, *thuris arbor* vocari solet; quomodo Cicero f etiam *fici arborem* dixit pro fico. Cujus autem generis sit *thus* pro arbore, ex veteribus doceri nequit.

* in Theophrasto
L. Græcæ, voce
Libani.

* pro Flacco.

CAPVT XIV.

In nominibus fructuum non significatione, ut creditum, sed terminatione genus cognosci. Apicius non scriptoris de re culinaria, sed operis nomen videtur. Quando is reperitur. Marco Apicio nomen G. uio. Galbulus seu galgulus. Vt verus Aristoteles interpretis, pro exemplo Aristoteleo, aliud ex Marti. de in translatione sua reposuerit. Merob. genus unde ficus, & σὺνιων, vocatur. An ficus pro fructu in virili genere recte dicatur. Grossus, utriusque generis. Glans an pro arbore sumatur. Quis pro glande. Iovianum Pontanum perperam sorbus pro sorbura posuisse. Literarum nomina in genere muliebri. Earum Græca nomina sunt ἀλλή. Τά στυμιά, apud Xenophontem, & ut Helladius putarit, Xenophontem in eo corrigendum.

Venio ad ea, quæ Grammatici significatione ajunt neutra cognosci. In quibus primum dant locum nominibus fructuum. Sanè scio, Diomedem quoque in primo, ac Priscianum in quinto, tradidisse, uti arborum nomina sunt feminina, ita nomina fructuum sæpe esse neutra. Sed exempla, quæ Priscianus adducit, in VM desinunt; ut, *malum, murum, arbutum*; quæ terminatione sunt neutra. Aliter si finiatur, nihil eorum regulâ varius. Ita *oliva*, & *galla*, sunt feminina, quia in *a* exeunt. Vt *avellana* quoque, & *castanea*; quæ naturâ sunt adjectiva: eò autem in muliebri sumuntur, quia integrè est *nux Avellana*, vel *Abellana*, ab Abella, Campaniæ civitate: item *nux Castanea*, à Castana, urbe Thessaliæ, quæ Nicandro, καστάνη ἀία. In VS verò sunt masculina, vel feminina, aut communia. Masculinû est *dactylus*, ut Græcis δ δακτύλος. Aliter *στυμιά* vocatur. E Latinis priori usus Cælius Apicius, opere de re culinaria, sive M. Cælius vel Cæcilius in Apicio, seu de re culinaria opere. Cælii nomen aut vidit, aut visus sibi videre Albinus Torinus in semilacero, & squallore obfuso libro insulæ Megalonenis: quem editione suâ expressit. Sed apud Philippum Bergomatem * reperio, temporibus Nicolai Papæ (de tempore hoc etiam Hermannus Buschius convenit) ab Enocho Afulano inventum fuisse, ut Porphyriorem in Horatium, ita M. Cæcilium Apicum. Vbi non dubito, quin M. Cælium, vel Cæcilium Apicum dicere voluerit. Eoque, si conjecturæ sit locus, existimen, auctorem operis esse M. Cælium, vel Cæcilium: hunc operi fecisse nomen Apicio, quia ageret de re culinaria: nempe ab illo, ut Plinius † vocat, *nepotum omnium altissimo gurgite*, Marco, non Cælio, sed Gavio Apicio, ut Dio appellat lib. LVII. ἡ γίτης τοῦ πατρῴου. Similiter masculinum est *galbulus*, seu *galgulus*. Vtroque enim modo ea vox in vet. codd. scripta invenitur. Varro lib. I de R. R. cap. XL. *Vi cupressi: non enim galbuli, qui nascuntur, id est tanquam pile corticeæ.*

* in Cronico Supplement annam 145

† lib. 10, cap. 47

Signi-

† *expresit fructum orbicularē.*

Significat τῆς κυμαεῖς τὸν καρπὸν σφαιροειδῆ † : ut est apud Theophrastum lib. 1 de causis Plantarum : quem hoc loco Varro expressit. Glossæ Isidoro tributæ : *Galgulus, bacca, σφῆρα*. Onomasticon vetus : *Gulbuli, σφαιρῆς*. Nec regulam sequitur *ficus* : sed ambigere liceat, an cum ea vox pro fructu sumitur, nunc secundæ sit declinationis, ac generis virilis : nunc declinationis quartæ, ac generis muliebris ; ut plerique existimant. Prolixa hæc de re exstat epistola cuiusdam Christophori Scobari Bæthici, centuriæ epistoliarum philologicarum inserta à Goldasto. In quo illud ridiculè, quod ex Aristotelis libro priori de Sophisticis elenchis testimonium petat de genere vocis *ficus*. Nempe apud eum legi ait hoc exemplum, *ficus maturas, & ficos* : alterumque horum esse solæcismum, secundum Cæcilianum. Nec attendit, apud Aristotelem esse exemplum ex Protagora de *μῆρι, & πῶνι* : at veterem interpretem * in translatione suâ, quia Græca exempla Latino minus sermoni convenirent, in ipso philosophi contextu pro eo reposuisse exemplum contentiunculæ de voce *ficus* inter Cæcilianum, & Martialem : qui quatuor seculis post Aristotelem vixit. Sanè nemo sapiens hoc factum interpretis probavit. Sed rem ipsam videamus. Imprimis controversia est de genere masculino ; quod qui tribuunt, teneant opinionem suam isthoc Plinii lib. XIV, cap. XXVI : *Fici mirabiles sunt, & abortivi, qui nunquam maturescunt*. Et hoc Macrobii lib. III, cap. X. *Grossi appellantur fici, qui non maturescunt*. Verùm apud Plinium hodie legimus : *In ficis mirabiles sunt & abortus, qui nunquam maturescunt*. Et apud Macrobium ediderunt : *Grossi appellantur fici, quæ non maturescunt*. Non tamen desunt argumenta, quibus vetus Macrobii lectio defendatur. Quippe pro eâ facit, quod à *ficus* *καρποειδῆς* dicatur *ficulus*, apud Plautum Sricho. Fateor interim argumentum hoc non esse admodum validum, quia quædam diminutiva non retinent genus primitivi : ut *veratilla* à *veratrum*, aliaque id genus. Quare altera quoque accedat ratio. Ea esto, quod virile sit pro morbo : ut ex Martiale † videmus, uti & Marcello Empirico † : ac verisimile sit, idem esse genus, sive pro fructu, sive pro morbo sumatur ; quando morbus ita vocatur ob fructus similitudinem ; idque non apud Latinos modò, sed etiam Græcos. Docent id hæc Celsi verba lib. IV, cap. III : *Est etiam ulcus, quod à fici similitudine *σφαιροειδῆς* à Græcis appellatur*. Interim ne hæc quidem ratio istiusmodi est, ut ad assensum cogat pertinaces. Quare tertia accedat, Lucillii autoritas in v sat.

* editus cum
Auctoris com-
mentis, Venetiis ab
Æstiviano Sesto
a. 1456.

† lib. I, ep. 66.
† cap. 3.

Sicuti cum primus ficos propola recentes

Protulit, & pretio ingenti dat primitiv' paucos.

Citat Nonius in *Primitivus*, & *Dare*. Utrobique verò *paucos*, non *paucas* habent editiones cum veteres, uti Aldina, & hæc antiquior Mediolanensis ; tum

tum recentes omnes, etiam optima Iosæ Merceri. Sed hîc quoque *paucas* scribere iubent: imò & *primas ficus* priori in versu legunt, ubi in libris quibusdam est *primos*. Sed scripsit Lucilius *primus*, ut Nonius Aldinus habet in *Dare*. In hoc doctorum conflictu, non negârim, pro morbo tutius usurpari in masculino; pro fructu autem in feminino; idque tum in secunda, tum quarta declinatione. Varro lib. I de R. R. cap. XLI. *Fici enim semen naturale intus in ea fico, quam edimus.* Et mox: *Tum enim resticulas per ficos, quas edimus, maturas perserunt.* Martialis lib. I, epigr. LXV.

Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci.

Prout etiam legit Priscianus in sexto. Pro quo Valerius Probus in Catholicis habet *ficos*: qui & sequentem versum sic adducit,

Dicemus ficus Cæciliane tuos.

Nihil magis *grossus* (quo singulo numero usus Plinius*) regulam sequitur de fructuum nominibus: ut quod nunc masculinum sit, nunc femininum. Nam quemadmodum in virili genere dixit Celsus lib. V, cap. XXI; *Grossi aqua decocti*: & Columella lib. de arboribus cap. XXI; *Cum grossuli minuti erunt, fructum decutito*: ita Plinius lib. XXVIII, cap. VII ait; *Cruæ grossi*: item; *Grossi illi a strumas emolliunt, & discutiunt.*

Æquè fallit regula in terminationibus cæteris. Nam *glans* femininum, ut *mens*. Ac par ratio in composito ejus *juglans*. Item *nux* femininum se habet, uti *nox*. Sed de primo istorum in altero etiam peccant. Ajunt, eo femininum esse, quia tam arborem, quam fructum signet. At errore hoc nihil cœdius, cum *glans* fructus sit nomen, arbor verò dicatur *ilex*, & *quercus*. Maro Georg. IV.

--- Non densior aere grando,

Nec de concussa tantum pluit ilice glandis.

Apud Græcos tamen fateor, *κνυδς*† non tantum sumi pro arbore *glan-*† *sis* differà; sed & pro glandibus ipsis: quomodo non semel usurpat Athenæus lib. Deipnosoph. III. Et Latinis similiter *oliva*, *ficus*, ac *nux*, nunc arborem significant, nunc fructum. Etiam *castanea* de arbore invenitur. Sed sub *nuce* diximus comprehendi. *Avellana* tamen, quæ & ipsa nucis species, tantum, ut puto, pro fructu sumitur. Nam arbor *corylus* vocatur. *Sorbus* cave his addas. Apud Iovianum tamen Pontanum, ætatis suæ summum virum, legas lib. I Vrania:

--- Et mensis sorbus placitura secundis.

Vbi melius fuisset,

--- Et mensis accommoda sorba secundis.

De fructibus satis. Abunde enim ex his liquet, eorum non significationem, sed terminationem esse generis indicem.

At verè ex significatione cognoscitur, neutra esse nomina literarum; item verba infinita, adverbialique pro nomine posita; ac denique, quæ materialiter usurpantur. Verùm interdum autores in iis etiam, quæ pro voce usurpantur, rationem habent significationis. Quà in re ne autoritate defici videar, patrocinio me defendo Fabii; cuius isthoc lib. 1, cap. v: *Ne miremur, quod ab antiquorum plerisque Aenea & Anchisa sit dictus.*

Neque perpetuum est, quod ajunt de nominibus literarum. Nam Aufonius dixit:

Atque alium pro se titulo replicata dedit Q.

Idem, et si Græcarum literarum nomina in neutro usurpet; ut in istis, *Aufonium si PE scribis, cro Cætopium PΩ:*

Et PΩ, quod Græco mutabitur in Latium PE:

plurimum tamen utitur in feminino: ut,

Cappa fuit quondam Bœotia, nunc Latium K.

Item, *Anfis cincta duabus erit cum Iota, leges Θ.*

Item, *Vocibus in Græjis nunquam ultima conspiciat M.*

Vbi MΩ pronuntiandum, ne verus sit lagarus sive μέγας. Et hoc,

Μεάνδρην, flexusque vagos imitata, vagor Ξ.

Quin idem illa, more femininorū in A delinquentium, in primâ declinat:

Dividuum Bete monosyllabon Italicum B.

Et, *Prevaluit postquam Gamme vice functa prius C.*

Ejusdem est, *Non formam, at vocem Deltæ gero Romuleum D.*

Item, *Litera sum Iotæ similis vox plena jubens I.*

Apud Sergium * quoque similiter scriptum: *Ætolenses enim Græci quibusdam dictionibus, ut impiquescant, istam digammam apponunt, ut pro Helena dicant Velenæ. Sed hæc novè ab iis dicuntur; quia, ut Priscianus † notat, literarum nomina sunt ἀκλιτὰ ‡. Quod etiam monuit ante eum, is qui Licinii & Maximiani temporibus vixit, Helladius Besantinos in Chrestomathia sua; ex qua ista in bibliotheca sua excerptis Photius *: *Οτι ὡσαυτὰ τῷ φωνῆν, & τὰ μὲν, πλινδυσμῶς ἐκφωνεῖν ἐθέλοντες τὰ στοιχεῖα. ἢ τῶν & τὰ σίγμα δὲ λέγουσιν, ἀλλ' ἐπὶ τὰ σίγματα. ἢ γὰρ ἀκλιτὰ τῶν στοιχείων τὰ ὀνόματα. Διὸ & τὸ ἀκλιτὸ τῶν ἑνοφώντων ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς εἰρημῆνον, ἢ ἢ ἐν τὰ σίγματα τῶν ἀσπίδων ἀναγνωσκῶν, ἀλλὰ διουλλάξως μὲν τὰ σίγμα, & ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς, τὰ τῶν ἀσπίδων, & διασπον. Quemadmodum dicimus τὰ νῦ, & τὰ μῦ, cum literas in plurali esse ferre volumus: sic & τὰ σίγμα dicendum est, non τὰ σίγματα. Etenim non declinantur nomina literarum; ideoque quod à Xenophonte ἐν ἑλληνικοῖς dictum est τὰ σίγμα τῶν ἀσπίδων, non conjunctim legendum est, sed duabus syllabis, τὰ σίγμα, & ab alio principio, τὰ τῶν ἀσπίδων divisim.**

* commentario in primam Dionysii editionem cap. de litera.

† lib. 1, cap. de accidentibus litera.

‡ indeclinabilia.

* pag. 869. edit. Augusti.

CAPVT XV.

De communibus duum generum. Homo tantum virile; ejus tamen compositum nemo est utriusque generis. Titium locus forte correctus. Nemo, & nullus, ut differant. Nemo homo. Varii errores Charisii, Palemonis, Prisciani, Phocæ, confudentium communia significatione cum communibus constructione. Clienta. Lapsus Alvari. Tyrannis, pro dominante femina. Aoles, pro ne primæ declinationis simplicis, A reponunt: quos Latini imitantur. Antistita, pro antistes. Auctrix an recte a Tertulliano dicatur de ea, cujus auctoritate aliquid fit. Cur boves potius feminino genere dicatur, ubi de armentorum grege sermo. Cur item canis potius eodem genere, quando sermo de animali hoc tracto. Canes pro canis: de quo rejecta emendatiuncula Scipionis Gentilis. Sancta martyr.

EGimus hæcenus de iis, quæ significatione unius esse generis cognoscimus: dispiciendum deinceps de communibus; ac primo quidem de iis, quæ communia duum generum faciunt: ubi crebro admodum *οὐδὲν* & *τις* hi docent, qui artem purè loquendi profitentur. Non quidem accessero viro erudito, Francisco Sanctio Hispano, qui Grammaticos appellabat *Latinæ lingue carnifices*. Nempe mitius cum iis agendum fuit, quia, absque illis esset, multa doctissimi quique hodie nescirent. Et tamen, utinam non ampla aded nobis materia ac seges eorum suppeditaret, quibus & veterum, & recentium Grammaticorum, monstroli deregerentur errores. Aliquam multa hoc loco commemorabo. Nam omnia quid a tiner? Id verò faciam, quòd non pædagogicum modo (nihil hæc ad probos instituentæ pubis artifices) sed illorum etiam judicium retundatur, qui omnia Grammaticorum præcepta albâ notant lineâ; neque nescire se quicquam putant, cum ex barbarismorum, & solæcismorum cæno vix pedes posuerint.

Ita inter communia collocant *homo*: quod si redè factum, adjectivum ei femininum possit adjungi. At virili illud semper dici, redè tradit Charisius: quamvis non sum nescius, in feminino usurpari *nemo*, quod compositum ex *ne*, & *homo*; uti Anglis *no man*, Belgis *nienand*, ex particula negante, & *man*, id est, *vir*, *homo*. Feminino, ut dixi, usus C. Titinius; cuius illud apud Priscianum lib. vi:

--- *Quod rogitas, neminem decet bonam.*

Ita enim locum hunc emendo; ubi vulgo *rogas*: sed meteo claudicante. Nisi fortè concurrant trochaici finis atque initium. Similiter usus Plautus Mercatore †:

De lanificio neminem meteo, unâ etne que sit.

H 2

Et Ca-

† Sc. Antioch. 1-10. 0 epist. 1. 1.

† Sc. Sequimini
carnes.

Et Cadinâ † : --- *Vicinum neminem amo merito magis, quam te.*

Sed movere hoc minimè debet, cum *nemo* simplicis sui naturam exuerit: ut quod adjectivum factum sit; ita ut idem sit, ac *nullus*: eo solum discrimine, quod *nullus* generale sit; *nemo* propriè solis conveniat hominibus. Quod de adjectivi naturâ dixi, ex eo quoque cognoscimus, quia Terentius *, Tullius †, alii, *nemo homo* dicant pro *nullus*. Id ἀρχαϊκῶς fieri, Donatus ait in Eun. act. III, sc. v. & Adolph. act. II, sc. II. At vocis abusio est, cum Maro in IX ait, *Divum nemo*.

* Eun. act. 7;
sc. 5.
† pro Milone, &
ceteris.

Alibi tamen Charisius, cum *latro*, quod hodie in muliebri nusquam legitur; tum *homo*, vult duum esse generum commune; idemque scribit Rhemnius Palæmon: & hos scriptores hodie confertim sequuntur novelli Grammatici. Decepit eos, (in his Paullum Manutium †) corruptus Plauti locus. Quippe apud illum † non, *Homini miserè miserè*; verum, *Hillo sunt homines miserè miserè*; in emendationibus legitur codicibus. Inducti insuper sunt malè intellecto Ciceronis loco in Cluentianâ: itemque altero Servii Sulpitii epist. ad Ciceronem †; quem quidem locum contra Grammaticorum vulgus neque explicare pudit doctissimum Pierium ad III Æn. & magnum Iurisperitorum columen, Andreæ Alciatum lib. VII Περὶ τῶν Iuris cap. VII. Phocas quoque *fur* nunc commune facit duum generum, nunc virilis esse generis docet; verumtamen aliis esse commune ait. At *σελοικίζεις*, qui dicit, *improba fur*, cum tantum sit masculinum, ut agnoscit Charisius. Neque adversatur isthoc Plauti Pænulo *: --- *Fures estis ambæ*. Nam integrè sit, *ambæ femine estis fures*. Itaque eodem modo dixeris, *animalia mortalia*, aut *mancipia estis ambæ*.

* Act. 5. Sc.
Fuit lectio operæ
pretium.

Nec Charisius, quem Frischlinus, & alii, sequuntur, *cliens* rectè facit commune. Nam, ut ὁ πελάτης Latinis est *cliens*, ita ὁ πελάτης iisdem est *clienta*; eâque voce, præter Afranium, Plautum, Sidonium, utitur quoque Horatius lib. II, od. XVIII:

Nec Laconicas mihi

Triabunt honestæ purpuræ clientæ.

Ita enim, non *clientes*, legit quoque Charisius; quemadmodum & eadem lectio in optimis MSS, ac impressis, conspicitur.

Juvenis significatione quidem esse commune, ostendit hoc Plinii lib. VII, cap. XXXVII. *Cornelia juvenis est, & parere ad hoc potest*. At structurâ commune non est: etsi fecus putârit bonæ notæ grammaticus Emmanuel Alvarus. Adducit ille pro se hoc Catulli Carm. LXIII:

Cernitis innuptæ juvenes?

Sed distinctio sefellit; quæ ejusmodi est:

Cernitis, innuptæ, juvenes?

Vbi

Vbi *innuptæ* est vocativi casus, *juvenes* accusativi.

Idem *hic* & *hæc senex* proferri, scribit Priscianus †: ac de feminino probat illo L. Pomponii in epigrammate à M. Varrone adducto in libris de L. L.

Nam es verè pufus tu; tua amica. senex.

† lib. 7. cap. de Comparatione.

Sed monstrandum fuerat, ut *ille senex*, ita de anu dici, *illa senex*.

Idem Priscianus vult dici, *hic* & *hæc philosophus*, *hic* & *hæc præbocalus*. Sed alia Latinorum, ac Græcorum ratio est. Cautius Servius in illud Maronis *:

Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni.

* 7. Æn.

Sanè, inquit, *apud Græcos hic* & *hæc tyrannus declinatur*. Ovidii tamen interpretet vetus in Ibin: *Tyrannus. ait, est communis generis. Nam Theodosii grammatici est regula, quod nomina professionem, aut dignitatem significantia, sicut communis generis: ut hic* & *hæc dux: hic* & *hæc philosophus*. Sed valde eribat Theodosius; qui, ut puto, non alius est, quàm Macrobius. Nam ab antiquis † is *ἀπλῶς Theodosius* dicitur: ac de re grammaticâ hodieq; superest ejus libellus de differentia ac societate verborum linguæ Græcæ, ac Latinae. Hac

† ut apparet de his opusculis de Græcâ & Latinaque Grammaticâ.

sanè parte differunt Græci, ac Latini: illis mulier ἡ τυράννη, vel ἡ τυράννη. Latinis verò *tyranna*, aut Græcanico more, *τυράννης* dicendū. Vnde culpatus Trebellius Pollio, ut ipse narrat, quòd, pollicitus se scripturum, quæ gefissent xxx tyranni, eis miscuisset, quæ verius essent *tyrannæ*, vel *τυράννης*. Sanè *τυράννη* non solum *dominatio*; sed & *domina*, live *princeps femina*. Vt apud LXX, Æthiæ cap. 1, 18. Αἱ τυράννηδες αἱ λοιπαὶ τῆ ἀρχῆς τῶν Περσῶν ἐν Μήδων ἀκράτει τὰ πρὸ βασιλεῖ λέχθησαν ἐπὶ αὐτῆς, τοὺ μάλιστα ἐμείνας ἀτιμάσαι τὰς ἀστρας ἀπᾶν. *Conjuges aliæ principum Persarum ac Medorum, ubi audierint Regi dicta à Regina, audebunt similiter parvipendere maritos suos.*

Nec rectius communia faciunt, *camelus*, *exsul*, *præsul*, *pedes*, *equus*, *obscus*, *coeles*, plurâque alia: quæ si quis malè altero à nobis genere spoliari putet, is gratum fecerit, si veteris scriptoris autoritate comprobârit, posse ea in feminino usurpari. Id si fiat, primus propria cædam vineta; nec metuum nequis probus desertionis inurat notâ, modò fuga fiat in castra Veritatis.

Omnis hujus erroris fons capûtque est, quòd quæ significatione sunt communia, eadem constructione esse communia arbitrentur. Atqui tum de mare, tum de feminâ rectum est *pecus*, *pecoris*: nec iccirco Latinum sit, si de ove sic efferas, *lanigeræ pecoris*. Feminam quoque bene appelles *mancipium*, aut *animal*; non tamen *mulam mancipium*, aut *mortalem animal*, Latine dixeris. Atque ut hæc pleniùs planiùsque cognoscantur, qualescunq; opere pretium facturum puto, si priori loco compluria produxero, quæ præter superiora, solum communia sunt significatione: postilla verò congestero, quæ & communia sunt constructione.

Certè commune significatione est *pugil*, unde Terent. Eunucho †:

† act. 2. sc. 3.

Signa est habitior paullo, pugilem esse ajunt.

Princeps, unde apud Plinium lib. VIII, cap. XXXII, *principes feminas.*

Index, unde Tullius I de off. dixit, *orationis indicem vocem.*

Vindex, unde idem III de Legg. *Habeat sanè populus tabellam, quasi vindicem libertatis.*

Hospes, apud Lucanum penè initio lib. V :

--- *Peregrina ac sordida sedes*

Romanos cepit proceres, secretique rerum

Hospes in externis audivit curia testis.

Et Statii est, *hospite cymbis*, lib. V Sylv. carm. V. Parque, quantum ad hoc videre possum, ratio est in *interpres*, & *opifex* : quæ cum veterum multum recentiores ferè omnes, faciunt communia, quia feminis, aut rebus, quæ muliebris sint generis, attribuuntur. Verùm, quàm male ex eo, quòd quid feminino substantivo adjungatur, femininum esse judicetur; vel unum hoc indicat, quòd pari ratione efficeretur, *autor, judex, comes*, quoque esse neutri generis; cum apud Maronem legere sit in X Æn.

Italiam petiit suis autoribus :

apud Lucanum lib. I, --- *Viendum est iudice bello :*

& apud eundem lib. V,

Si fortuna ferat, rerum nos summa sequetur,

Imperiumque comes.

Eriam consequeretur, *testis* esse trium generum, quia dixerit Maro Ecl. V :

--- *Vos coryli testes, & sumina Nymphis.*

Quem ad locum optimè Servius : *Nec hoc teste, nec hæc testia, possumus dicere : unde per definitionem debemus dicere, testes mihi sum : quæ res ? coryli, & sumina. Sic Horatius † : Testis Mæturum flumen. Propertius * : Testes sunt sidera nobis.*

† lib. 4, ed. 4.
* lib. 2, tit. 3, 5.

Nullà verò in terminatione magis aberratum, quàm principe vocali. Ita Priscianus lib. VII *auriga* putat esse commune, quia apud Maronem legere sit in XII :

Nec currus usquam videt, aurigamque forem.

Idem iudicium esto de *ribula, lixa, lamfisa*, & similibus. Maximèque in hac terminatione falsi fuere in compositis è verbo. Quale *homicida*; quòd masculinum esse, sed à multis commune putari, scribit Phocas. Quemadmodum & Priscianus in VII deceptus est in *agricola, calicula, parricida*. Nihilque rectius dixeris, *hæc pincerna*, vel *indigena hæc*; quæ & ipsa vulgò communia faciunt. Nec *advena* commune est; quamvis idem Priscianus scribat, dici *hic & hæc advena*. Idem de *transvena* dictum velim; quo Terullianus utitur libro de spectaculis cap. V. Sed de *conviva* paullo dispar ratio,

ratio, cum Pomponius in Auctorato dicere non reformidet :

Postquam conveni omnes convivias meas.

Quid mirum? cum naturâ suâ sit adjectivum. Nam *vivus, viva, vivum*, dicimus : unde *conviva*, hoc est, *una vivens*, câ nempe vivendi significatione, quâ *convivium* dicitur, quod Græcè *συμπίσιον* : quâ item Catullus ait, *Vivamus mea Lesbia, atque amemus*. Miretur aliquis, non *convivus* potius dixisse, ratione habitâ terminationis masculinæ. Sed nihil hic insolens, cum itidem de mare æquæ ac feminâ dicantur, *advena, transvena*: imò & *convena*. Vnde *Convena*, Aquitanîæ populi ad Pyrenæi radices. Quin & similia sunt *perfriga*, & *transfuga*. Etiam *assecta, indigena*, aliâque multa: quæ naturâ vim habent adjectivi. Nam *advena* est adveniens, vel qui advenit; *assecta*, assequens; *indigena*, ingentus, ex antiquis *indie* pro *in*, & *geno* pro gigno. Nimirum Latini, ut in aliis penè omnibus, ita hac etiam parte imitati fuere Æoles: quibus terminatio A est masculinorum. Vnde *ἰσχυρὰ Ζεὺς*, pro *ἰσχυρῆς*; *ἠεὶ δὲ ληεπίτῃ* pro *ἠεὶ δὲ ληεπίτης*. Similiter igitur *propheta, pluvius*, more Æolum, ut dixi; quibus in primâ isosyllabâ eadem est terminatio recti casus, quæ est vocativi in lingua communi: ut pluribus probabitur, cum ad declinationes erit devenitum.

Quod verò superius diximus de *auctor, judex, comes, testis*, non ex addito substantivo genus eorum dixerunt, quia alioqui neutra esse consequeretur, cum neutro interdum jungantur: idem locum habet in terminatis vocali A. Ut sunt *ruricola, alienigena, indigena*. Quippe est apud Nasonem lib. IV Trist. Eleg. VI.

Tempore ruricolæ patiens sit taurus aratri:

apud Gellium lib. II, cap. XXIV, *alienigenâ vino*: & apud Plinium lib. XIV, cap. VI, *indigenâ vino*. Atque ex his quidem patet, quàm II, qui talia communis esse generis putarunt, planè scilicet sint innixi argumento. Quippe consequeretur, istiusmodi esse omnis generis. Quomodo Probus in Catholicis scribit, *verna, & advena*, esse omnis generis, quia dicimus, *verna puer, verna puella, verna mancipium*. Quod Probi iudicium non a-liter excusare possumus, quàm dicendo, esse omnis generis ratione significationis; non quod ad structuram. Nemo enim de mancipio *bonum vernu* dixerit.

Porrò subjungam, quæ tunc veterumque ipsorum exemplo, junguntur adjectivo feminino: sive per se communia sint, sive *ἄνδρῶν* sic loqui soleant antiqui, quia respexerint substantivum *femina*, aut simile.

Adolescens. Terentius Andr. Act. III, sc. II:

Deus quisso, ut sit superstes, quandoquidem ipse est ingenio bono:
Cumque huic veritas est optima adolescenti facere injuriam.

Nempe

Nempe naturâ est adjectivû : ut planè intelligatur *mulier*, aut tale quid. *Affinis* itidem naturâ est adjectivum. Muliebri genere usus Cicero post reditum in Senatum : *Tu affinem tuam, filiam meam, superbissimis, & crudelissimis verbis a genibus tuis repulisti.*

Amistes. Val. Maximus lib. I, cap. I : *Ne Dea vetusti ritus perita deesset amistes.* Quâ significatione Tullius, & alii, maluere *amistita*.

Auctor quoque hujus est loci : non, uti ajunt, quia Iuno apud Maronem † dicat, *Auctor ego audendi* : sed potius propter illud Ovidii Fast. v :

Ipsa doce, quæ sis. hominum sententia fallax.

Optima tu proprii nominis auctor eris.

ut & VIII Met. fab. I :

Quo fugis, exclamat, meritorum autore relicta ?

Vt in superioribus, ita hic intellige *femina*, ut sit *αὐτὴ οὖτος*. Tertullianus cum propriè loqui vellet, in feminino *autrice* maluit, quàm *autore*. Ita enim scribit lib. adversus Hermogenem, qui materiam ponebat Deo coæternam : *Neque enim potest non & materia auatrix omnium deputari, de qua universitas consistit.* Et aliquanto post : *Subjicere Deo materiam, æternam æterno innatam innato, autricem autori.* Sed meritò hoc improbat Servius in XII Æn. *Nomina, inquit, in TOR executionia femina ex se faciunt, quæ in TRIX terminantur : si tamen à verbo veniant ; ut ab eo, quod est lego, & lector, & lectrix, facit ; doceo, doctor, & doctrix. Si autem à verbo non venerint, communia sunt. Nam simuliter masculina, & feminina, in TOR exeunt : ut hic, & hæc senator ; hic, & hæc balnearior. licet Petronius usurpaverit, balnearicem dicens. Tale est & hic, & hæc auctor : sed tunc, quando ab auctoritate descendit, ut hoc loco. Cum autem venit ab eo, quod est augeo, & auctor, & auatrix facit : ut si auctor divitiarum dicas, vel auatrix patrimonii.* De origine diversa, pro diversa significatione, alibi † dicemus. Sufficit huic loco, etiam Servium putare, *auctor* pro eo, à quo rei auctoritas, utriusque esse generis ; nec *auatrix* dici, nisi augendi significatione.

† in Originum libris.

† vers. 629.

Augur. Stat. Theb. lib. IX † :

Hec mihi, cur penitus (simque augur casta futuri)

Cur penitus, magnoque interpretor omne quercum ?

Bos in feminino est crebrum apud rei rusticæ scriptores. Imò, ut ajunt, cum non respicitur sexus, sæpius in feminino usurpatur. Maro Æn. VI II.

Reddidit una boum vocem.

Et paulò post,

Abstractæque boves.

At tauros quoque abstraxerat. Sed neque hoc ratione caret, quia à parte majore defumitur appellatio. Plures autem vaccæ. Par ratio istius :

Tyrrhenique boves in flumine lavit Iberas.

Quamquàm hæc codices aliquot antiqui præferat *Iberos*. Ovid. I I I Met. †

Bos

† fab. I.

*Bos tibi, Phœbus ait, solis occurreret in arvis
Nullum passa jugum, curvique immunis arari.*

Canis. Ennius apud Varronem in VI de L. L.

Tamidem quasi fœta canes sine dentibus latrat.

Vbi manifestè sermo de femella. Lucilii * quoque est :

Irritata canes quod, homo quam, rectius dicit.

Nec temere hunc sexum elegit Lucilius. Nam vehementius irritatur femella, quam mas. Utrobique *canes* antiquus est nominativus pro *canis* : quod eo addere visum, quia Scipio Gentilis † locum sollicitat, ac *canis* reponere jubet. Est & Plauti Pseudolo ‡ :

BA. *Tibi ego credum? P. S. cur non? BA. quia pol quâ operâ sic credam tibi,*

Vnâ operâ alligem canem fugitivam agnitis Lictibus.

Et Virgilio Æn. VI.

— *Viseque canes ululare per æmbram,*

Adventante Deâ.

Pro quo male in codd. quibusdam ver-

teribus, *visique*; cùm in muliebri quoque citet Seneca. Est & Æn. VII.

Hunc procul errantem rapidæ venantis Iuli

Commovere canes;

sive, ut in aliis codd. legitur, *rabide.*

Licet & hic in codd. nonnullis *rapidi* legatur. Vtrumque enim in MSSis nostris invenimus.

Ciris. Plautus Pœnulo act. I, sc. II :

— *Irata es nimium, argentum pro te dabit,*

Atque te faciet, ut sis cirvis Attica, atque libera.

Cicero pro L. Cornelio Balbo : *Sacerdotem illam, civem Romanam factam non esse arbitramur.*

Comes. Porcius Latro in Catil. *Consuetudine scelerum sempiterna comite ac genetrice.* Ovid. VI II Met. fab. I :

Gnossiacæque hæret comes invidiosæ carinæ.

Et fab. proxima :

— *Comitumque suam crudelis in illo*

Litoræ destituit.

Et lib. I de Ponto, eleg. III.

Hanc probat, & primo dilectam semper ab ævo

Est inter comites Martia censa suas.

Et Val. Maximus lib. V, cap. I. *Liberaltati quas aptiores comites, quam humanitatem, & clementiam dederim?* Et Valerius Flaccus lib. V :

Cum comes orsa loqui.

Conjux nunc virile, nunc muliebri adfiscere adjectivum, nihil probare opus.

Custos. Plautus Curcul. †

Exsuscitate vestram huc custodem mihi.

Et Me-

* apud Charisium lib. I, & Donatum in Adelphi. Item Nostrum in Irritare.

† notis in Apulei. Appul. ‡ Act. I, Sc. II. P. S. dole non audis.

† Act. I, Sc. II. red hoc nostrum.

* *Alf. 1. Sc. Ni
mola, si fluita
fit.*

† *Alf. 4. Sc. E.
gen.*

Et Menæchmis * :

Sic decet dari facere verba custodi catæ.

Et Truculento † :

Tu bona ei custos fuisti.

Item Val. Flaccus lib. v :

Andit virginici custos grandæva pudoris

Entoche.

Dux huc referunt, quia Maro 1 *Æn.* & Tacitus in Agricolaë vita dicit *femina dux*. Sed validius, quod Tullius lib. 11 *Acad. Quæst. Arati* versum ita transfert,

Quæ situm duce nocturnâ Phœnices in alto.

Heres quoque est inter ea, quæ adjectivum muliebris generis admittunt. Nam fallit falliturque Charisius, cum dicit, hoc significatione quædam esse commune. at non constructione; ideòque veteres etiam, cum de se, iuniori sexu sermo esset, adjectivum addidisse generis virilis. Sanè dixit Tryphonius † : *Fuit quæstionis, an si sua heres filia patri eam fratribus, contra dote, abstineat se bonis, compellatur eam conferre.* Quem locum eo lubentius adduximus, quia in hoc quoque cum Charisio deceptus Alvarez.

† *Adriani P. de
dote co. 107.*

Tertius. Apud Quintilianum lib. 11, cap. 11. *Studiorum permiciosissima hostis.*

Infans. Quintilianus libro VI, cap. 1 : *Infantem suam frigidissimè reportavit.* Tacitus quintodecimo Annalium : *Quantum intra mensem defunctæ infans.*

Index. Lucanus lib. x de Cleopatrá :

Et sumus, ut fateor, tam se vâ iudice fontes.

Hic quoque illud *se vâ* respicit *femina*. Quomodo *femina; index* apud Ambrosium legimus libro de *Viduitate*.

Miles commune esse, eo probat Priscianus in septimo, quòd apud *Nationem* 11 *Metam* * . legamus de Callistone :

* *sc. 5.*

Miles erat Phœbes.

Atqui etiam dicere liceat, *mancipium*

erat *Phœbes*. Quis autem iccirco *mancipium* dixerit esse femininum? Quanto igitur præstiterat adduxisse istoc ejusdem † :

† *epist. 11. Con-
cisi ad Maccos.*

Et rudis ad partus, & nova miles eram.

Sed, ut *augur, ita miles* potius masculinum. Quare verisimilius *novam miles* & *σύνθετον* dici, ut *elephantus gravidus* : de quo postea videbimus.

Municeps. Plinius lib. xxxv, cap. xi. *Municipem suam.*

Parens, si Charisium audimus, significatione, non structurâ est commune. Atqui, ne *Martiale* necesse habeam nominare, cujus istud † :

† *lib. 8. ep. 21.*

--- *vigilat Memnonis alma parens :*

quis nescit *Virgilium* ipsum 11 *Æneidos* dixisse,

--- *Videndam*

*Obulit, & purâ per noctem in luce refluxit
Alma parens.*

Et co-

Et eodem libro :

Hocce erat alma parens, quod me per tela, per ignes

Eripis ?

Et lib. x.

Alma parens Idea deum.

Ac ne uni adjectivo *alma* insula-

mus, dixit Peto Albinovanus eleg. de morte Drusi :

At miseranda parens suprema neque oscula fixit.

Et Silius lib. ix :

Hæc tibi chara parens apta ad solatia luctus

Dona firmi nati.

Et Seneca in Octavia Act. I, sc. II.

Quam dedit illi per scelus ingens

Infanda parens.

Item :

--- *Cujus in manus sciam*

Stygia parentem natum imposuit nati.

Et sc. III.

--- *Cecidit infelix parens*

Heu nostra ferro.

Et act. v, sc. II.

Elevit genitos miseranda parens.

Et eadem :

Tot natorum memoranda parens.

Item :

--- *parens tanta Neronis.*

Tot illustribus autorum locis reus peragi potest Charisius ; qui ut doceat, *parens* respuere adjectivum muliebri, è Marone t̄ adferri illud de A. + ; : 4. sciano puero, & matre Creusa :

Ecquæ jam puero est amissi cura parentis ?

cum in omnibus codd. antiquis *amisse* legere sit. Nec industriam mihi suam probat doctissimus Pierius, cum in causâ desperatâ undequaversum mantelum quaerit errori Charisiano. Nihil verò mirum, si *parens* in muliebri ponatur, cum naturâ sit adjectivum, ut de *conviva*, *indigena*, & aliis quibusdam diximus. Quippe *parens* pro *pariens* dicitur à *pario*, quatenus idem olim fuit ac *gigno* : uti & Græcis τὸ γένεσθαι, quod postea solis tributum feminis. Itaque ἡ γενέτρα, mater. Ac ὁ τόνος, pater. οἱ τόνος, parentes.

Parvulus. Persius sat. vi :

--- *Age, si mihi nulli*

Lam reliqua ex amitis, parvulus nulla, proneptis Nulla manet.

Nempe naturâ suâ est adjectivum, & intelligitur *soror* : ut cum dico, *hic parvulus*, intelligitur *frater*. Quorum & utrumque crebrò apponitur : præfertim in Digestis.

Sus passim utroque generi jungitur : cujus iccirco exempla prætereo.

Testis. Suetonius in Claudio cap. xl. *Industria teste in Securum.*

Vires quoque in muliebri est apud Maronem Æn. vi :

--- *Tuque, ô sanctissima vides,*

Præsciuventuri.

Vbi *vates* valet *vaticinans*, ac *femina* respicitur.

* *vers. 80.*

Vindex. Papinius 1 Theb*.

-- Tu *silitem debita vindex*

Huc ades.

Complectebat ea aliquando , ut pueritiæ memoriæ infervirem , istiusmodi versiculis :

Conjux, atque parens, infans, patruelis, & hæres,

Affinis, vindex, judex, dux, miles, & hostis,

Augur, & antistes, vates, conviva, sacerdos,

Municipique addas adolescens, civis, & autor,

Custos, nemo, comes, restus, sis, bosque, canisque.

Sed in his discrimen, quod diximus, observandum, inter verè substantiava; ut, *bos, canis*; & verius adjectiva, ut, *adolescens, affinis*: item inter usitata utroque genere, qualia quæ proximè dixi; & feminino inusitata, ut, *augur, miles*. Nihil verò opus laboret puer, utrum cuncta hæc, aut pleraque illorum, propriè sint communia, quæ prope omnium sententia est: an propriè alia quidem virilia sint, ut *sacerdos*; alia feminina, ut *canis*; alteri verò generi jungantur *ὡς ὄνδεσσι*, intelligendo *mas*, aut *femina*. Vtram enim is sententiam sequatur, ad purè loquendum nihil interest. Sufficit sciat, de femina dicendum, *sacerdos defuncta*: & usitatus esse, *canis mortuus*: at perperam dici, *homo bona, fur improba*. Nihil enim audendum absque classicorum exemplo. Dispar tamen ratio in iis, quæ jam ab antiquis Ecclesiæ temporibus sunt recepta; utcunque classicorum Latinae linguæ scriptorum auctoritas desit. Vt in nomine *martyris*: quod in feminino constans Ecclesiasticorum usus admittit. Sanè in religioso hoc negotio nihil morari debemus gentilius usum: qui si gentiles non fuissent, credo, nec eas, quæ veritatem Evangelii sanguine suo obfigurarunt, *sanctas* dicere *martyres* dubitassent.

C A P V T X V I.

De *Epicænis*. *Eberi & Peuceri ἑπιπένημα*. Quando de *Epicænis* præcipiendum. Quomodo Grammatici sit rerum naturam spectare. Ο ἑπίδος ἐπένης. Elephantus grævida. Hic parit. Mus una reperta. In palumbes non attenditur sexus.

ABunde diximus de communibus, pro ratione sexus, masculino aut feminino genere usurpatis. Quia verò de epicæno & inter laudatissimos disceptatur Grammaticos; neque nobis hic eam rem silentio premere visum fuit.

Ἐπιπένη vocantur, quæ sub una terminatione, & uno genere, utrumque sexum significant. Vt, *hic passer, hæc vulpes*. Sunt igitur & ipsa communia signi-

significatione; non structurâ. Ac nonnulli quidem recentiorum acriter aduersus veteres insurgunt; quasi temere, ac tantummodo ad crucem discentium, hoc genus sint commenti. Primum objectant, quod pueritia, epicœni nomine decepta, sæpe iudicet, utroque se aliquid genere posse usurpare, quod alterutrius solum generis sit. At quid si amplius quoque iis concedamus? nempe doctiores ipsos quandoque in epicœnis falsos: quomodo in Paulli Eberi, & Casparis Peuceri Nomenclatore legas, *parus montana*, & *cristata*, pro *montanus*, & *cristatus*. Nec difficile, sed putidius videatur, multa id genus ex aliis, nominis in his studiis etiam majoris, congerere velle. Suffecerit hoc loco, quod ipsorum hæc culpa; non veterum, qui aperte dicunt, de utroque ea sexu genere uno usurpari; atque id genus terminatione cognosci. Neque turbabit eorum doctrina discentium ingenia, si in extremum rejiciatur locus: quod Quinctilianus jubet lib. I, cap. IV: *Nec statim, inquit, diligentem putabo, qui promiscuas, quæ & epicœna dicuntur, ostenderit; in quibus sexus uterque per alterum occurrit.* Verum, inquit, Grammatici non est rerum naturas intueri, sed philosophi. Quasi non philosophus, ut sine diverso, ita longè aliâ id faciat ratione. Quippe is *Diw-elus* * causa, & *ἀρετῆς* † rerum naturam intuetur: Grammaticus verò * *centoplati-* *mi.* † *accusata.* *Præa Nictæra,* spectat eam *ὡς ἐν τῷ πῶ* †, idque ut voces componat rebus ipsis accommodatas. Certè si Grammatici non esset habere rationem sexus: Grammaticè Latinèque Priscianus diceretur *antiqua Grammaticus*; Sappho autem *Lesbica poetria*. Et quomodo negare possunt, ad Grammaticum propriè pertinere, utrum *anser facta*, aut *passer gravidus*, dici oporteat, an pro eo *factus*, ac *gravidus* sit dicendum? De quo si constiterit, facile erit statuere de epicœnorum cæteris. Par enim omnium ratio est. Quare de eo paucis videamus. Ac primò sic nobis videtur, propriè & integrè dici, *anserem femellam factam*, aut *passerem femellam gravidam*: quomodo Columella lib. VII, cap. XI. dixit *pavonem masculum*, & *pavonem feminam*. Nec multum abit, quod Plinius ait lib. XXX, cap. VII. *anates masculus*: *Sistit*, inquit, *atque anatum masculinum sanguis*. Atque ita & Aristoteles discriminis causâ ait in sexto Hist. Animal *. *καὶ ὁ θήλειος δὲ ὄρνις ἵδιον ἐπιτροπῶν ἐστιν.* Quasi dicatur, *Atque olim mulier femina est gravidus facta.* Pro quo Latini *mula*. Et paullo post †: *Ἰνδῶν δὲ βραχέστερον ὁ θήλειος ὄρνις: ἄρρενος.* Quasi dicas, *Serius gense* † *sc. 355.* *scit mulier femina, quam mulier mas.* Nec properea iis assentiendum, qui nisi *mas*, aut *femina*, addatur, sublato damnant supercilio, quotquot masculino substantivo addunt generis muliebris adiectivum. Nam veteres ipsi faciunt hoc interdum. Vti Plautus Stichus †:

*Solere elephantum gravidam perpetuus decem
Esse annos.*

Arbitror verò id non propriè fieri, sed *ἄρ' ὁβριστεῖν*; ut *ovoida* non cum *elephantus* conveniat, sed cum *femina*, quod reticetur. At Plinius extra *ὁβριστεῖν* lib. x, cap. xii: *Corvi pariunt, cum pl. rimum, quinos: ore eos parere vulgus arbitratur.* Et cap. li: *Polypi pariunt vere ova tortili vibrata pampino, tantà fecunditate, ut multitudinem ovorum occisi non recipiant cavo capitis, quo pręgaantes tollere. Occisi ait de polyphis femellis.* Et lib. ix, cap. iiii de vitulo marino: *Hic parit in terrà pecudis more, educat mammis.* Quin idem Plinius eidem voci, eodem sexu, nunc subjicit masculinum, ratione habità terminationis; nunc femininum, per synthësin. Nam lib. x, cap. li ait: *Mus marinus in terra scrobe effossa parit ova, & versus obruit terrà.* At idem cap. lxxv inquit: *Supra cuncta est mirium factus, ex una genitos centum viginti tradiderunt: apud Persas vero pręgnantes, & in utero parentis, repertæ.* Eo quidem modo is locus editus à Dalecampio quoque. In Parmensi meà veteri anni cto cccclxxxv, aliquanto aliter expressus: utraq; tam en *eas* habet, & *repertæ*. Sunt qui idem in *palumbis* nomine locum habere arbitrentur: cum tamen id de utroque sexu utroque genere usurpetur. Nec enim *ὁβριστεῖν* puto, cum apud Maronem † legimus,

--- *Acrie quo concessere palumbes.*

Nec cum ea voce utitur Plinius in virili genere, de solis maribus loquitur, sed *ἀρ' ὁβριστεῖν*. Locus est lib. x, cap. xxxv: *Vtvere, inquit, palumbes ad trigessimum annum, aliquos ad quadragesimum, habemus antores; sive, ut in veteri Parmensi legitur, Aristoteles autor est.* Sin de iis sermo sit, quæ convenient folis femellis, non alio, quàm feminino genere, ausum usurpare. Nimirum Plinium sequar, qui eodem capite ait: *Nigidius putat, cum ova incubat, sub te-
to nominatam palumbem relinquere nidos.* Eo modo quoque is legitur locus, cum in aliis, quas viderim, editionibus; tum in veteri, quam dixi, Parmensi; (nisi quod in hâc sit *nominata*, errore credo Typographico) tum in illâ, quam nobis dedit doctissimus vir, Jac. Dalecampius. Et hactenus quidem de Epicænis: in quibus siquid tenebrarum erat, id me sermonis exigui facultà pepulisse arbitror.

C A P V T X V I I.

Dubii generis appellatio improbata. Forceps tantum femininum videri. Crux, cardo, focus, humus, aliaque, utriusque olim generis.

INter regulas generales nonnulli quoque de dubiis agunt: at ordine præposito, cum eorum genus neutiquam cognoscatur è significacione. Sed neque rectè vocant *dubia*, cum tum ea, tum quæ *communis* appellantur, utriusque generis dici debeant. Sanè dubii generis rectius dicantur *pinaster*, *spinus*, *ibus* pro arbore, aliâque hujuscemodi: de quorum genere

nere meritò ambigitur. At dispar ratio est in *marjo*, *adeps*, *clumis*, *anguis*, *serpens*, *torquis*, *penus*, *finis*; ac aliquammultis aliis; quæ cum & masculina, & feminina esse, certum sit; quomodo dubii incertique generis comòdè aptèque dici possint, non satis video. Agnosco, eorum, quæ utriusque sunt generis, alia quidem sexu discreto pro maribus in masculino, pro feminis in feminino usurpari; ut *parens*, *civis*: alia verò sine discrimine isto nunc in virili, nunc in muliebri genere poni; ut *serpens*, *dies*. Verùm hoc discrimen, cum plane accidentale sit, specie distincta genera non efficit, ac proinde communia, dubiaque quæ vocantur, non diverforum, sed ejusdem generis censeri debent.

In dubiis quoque (ita cum iis nunc loqui liceat) distinguenda sunt illa, quæ oratores utroque usurpant genere, ab iis, quibus soli sic uti poetæ. Imprimis verò cavendum, ne passim in masculino usurpentur, quibus semel fortasse usi veteres. Nam hic quoque habet locum Alconii in 11 Verr. *Semel vicinum est ad penè nunquam*. Ex eodem sensu est, quod semel in vitâ Crassum risisse scribit Lucillius*. At Crassus *de deo*: † dictus. Quare & ejusmodi, quæ semel fortasse in alio inventiuntur genere, unius quodammodo generis censeri debent. Quæ verò semel sic usurpentur, quæ contra sapius; & ex his, quo genere frequentius reperiantur in prosa: proprie pertinet ad canonas de terminatione.

Sed imprimis cautione in iis opus, quibus utrumque genus tribuunt Grammatici veteres sine autore. Quare in talibus omnino assensum sufflaminare convenit. Profectò, nisi me cum de pontano illo Catulli ‡ municipe velim,

Ire præcipitem in lutum per caputque pedesque:

non *alieno forcipe* dicam, quod apud Baptistam Mantuanum legere est: neque *forcipes denticulatis*, quod est apud Hadrianum Junium in Nomenclatore. Scio, Prisciano *forceps* esse dubii, hoc est, utriusque generis: verùm tantum in muliebri invenitur genere: nisi dicere lubeat, Prisciani ævo existitisse autores, qui in masculino usurparent. Sed hoc planè incertum: & ut existitisse daremus, quis spondeat nobis, non fuisse e cæcis scriptoribus: uti sunt Navius, Attius, Pacuvius, ac similes; quorum auctoritatem sipe non defugiant grammatici veteres. At qui obsoletorum etiam habendam præter rationem, is dubia inter reponat quoque *crux*; quia Græchus, Festo teste, dixerit, *malo cruce*: item *cardo*, quia *grana cardo* fuerit in Græchi Atalantâ, teste Prisciano in VI: item *foerius*, quia apud Accium in Atreco fuit: --- *Simul & præmia* *Pisura crepta à foeris possedit suo*, pro foeroro. Item *humus*, quia Livius, sive porius, (ut MSus meus Priscianus habet) Lavius in Adone dixerit: *Humum humidum pedibus fedit*. Et Sempronius Græchus in Thyeste*:
Mersit sequentis humidum plantis humum.

* Græchus
lib. 5 de crim. 17
Assensu 11
Verr. 11
† in scriptis.

‡ Crisp. 17 ad
Glabrum.

* Præf. lib. 5
Cognat. in cen-
sura abjunctis.

* lib. 5. sub finem capituli ac generibus.
† ibidem.

Item *cupressus, platanus, cervix, collis, aquila, fex, charta, concha*; quæ veteres quoque in masculino usurparunt, ut testatur Priscianus*: itidemque *amnis, populus, lembus, callis, grex, vesper, latex, agnus, crinis, limus*; quæ eos in feminino genere usurpasse, idem † autor est. Idemque in aliis multis faciat, quæ idem refert, ac Nonius commemorat Tit. de indiscretis generibus.

C A P V T X V I I I.

Adjectiva proprie nullius sunt generis: improprie autem illius dicuntur generis, cui se terminatio ejus potest accommodare. Genus adjectivi substantivè usurpatis cognoscitur ex genere substantivi intellecti. Quadrupes trium generum. Plenior horum explicatio rejecta ad σύνθεσιν, cujus propria est.

DE dubiis satis: præsertim quando ea, ut dixi, non ad canones generales de genere ex significatione cognoscendo; sed ad speciales regulas de terminatione pertinent. Superest, ut de iis agamus, quæ ex significatione scimus omnis esse generis. Cujusmodi sola sunt adjectiva. Quæ tamen, ut superius dicebamus, non tam ratione sui ipsorum ullius sunt generis; quam ratione convenientiæ cum substantivo. Nec enim tam substantivum se adjectivo, quam adjectivum substantivo accommodare debet. Accommodatio hæc minùs est aperta, quando una est terminatio: ut, *sapiens, vel demens vir, femina, mancipium*. Nec tamen nulla est; ut liquet, ex neutris accusativi casus, ac tribus casibus numeri pluralis. Ut, *supientem virum, aut feminam*; sed *sapiens mancipium: sapientes viri, aut viros, feminae & feminas*; sed *sapientia mancipia*. Apertior est accommodatio in terminationibus duabus, ut *celebris vir, aut femina, & celebre mancipium*: maximeque in tribus; ut *vir robustus, robusta femina, robustum mancipium*. Quomodo verò hæc variatio per genera fiat, propriè non est hujus loci, sed declinationis transversæ: de qua postea dicendum.

Incuriæ autem Grammaticos postulare liceat, quòd in adjectivorum doctrinâ illustrem hunc prætereant canona: Adjectiva substantivè usurpata ejus esse generis, cujus est substantivum subintellectum. Nam sanè hoc canone semel constituto, multò plurimas, cum generales, tum speciales regulas, atque exceptiones, præterire licebit, quibus Grammaticorum vulgus mirificè turbat tenellas puerorum mentes. Sanè, quod suprà quoque dicebamus, de mensibus frustra speciatim tradunt in regulis generalibus, cum omnia mensium nomina naturâ suâ sint adjectiva, ut argumento est, quòd dicimus *Kalendæ Aprilis, Nonis Septembris, Idus Decembres*. Nam ut *acer, & acris; saluber, & salubris, sic September, & Septembris; December, & Decembris* dixerit. Quare non aliam ob causam nomina isthæc masculina sint,

sint, quàm quia intelligatur *mensis*. Itidem masculinum est *natalis*, quia respicitur *dies*; *majalis*, quia intelligitur *porcus*; *oriens*, & *occidens*, quia *sol*; *correns*, quia *annus*; *rudens*, quia *funis*. At *bidens* femininum, quia deest *ovis*; *volucris*, quia *avis*; *vocalis*, quia *litera*; *biremis*, & *triremis*, quia *navis*; *bipennis*, quia *securis*; *continens*, quia *terra*; *profluens*, quia *aqua*. Sed *presens* neutrum est, quia intelligitur *tempus*; *altum*, vel *profundum*, quia *mare*. Quin una eadèmq; vox in omni genere usurpatur, eo quòd nunc hoc, nunc aliud, atque aliud desideretur. Ita Virgilius * dixit:

* 7 *Æt.*

Saucius at quadrupes: quia nimirum respicit vocem *ceruus*. Idem Ecl. v ait: --- *Nulla neque annem*

Libavit quadrupes, nec graminiis attigit herbam:

quoniã in animo erat *bestia*. At Columella dicit *quadrupedia*, intelligens *animalia*. Ut lib. xi, cap. ii: *Quin etiam pecus lanatum, ceteraque quadrupedia, tempus idoneum est castrandi*. Ac alibi similiter: uti & Plinius. Eoque id magis observandum, quia Servius, ad locum ex Elogiã v adductum, ei tantum duo tribuit genera. Sunt verò alia ejus generis multa: de quibus in *σωτηριε* meliùs à nobis dicetur. Vt cunq; enim ea quòdammodo huc possint referri; quòd adjectivum, substantivi indiens naturam, quasi substantivum, ac vox simplex censeatur: propriè tamen pertinent ad structuram orationis; quia adjectiva genere conveniunt cum substantivo κατ' ἕλεσι intellectu.

CAPVT XIX.

Vbi speciatim agi debeat de genere nominum, quatenus ex terminatione cognoscitur. Polenta *perperam* statui *neutrum*. *Julius Cæsar* *Serabo*, poeta, & orator. *Prophetæ vox* & veteribus Latinis usurpata. *Τὰς ἀποβήσεις*. Γεωργισσα. *Cometes* *potius*, quàm *cometa*. *Sidus cometes*. *Psaltes*, & *psalta*. *Socratici chartæ*, vel *charti*. *Horatii vetus lectio adserta*. *Male substantivè dici ἡ μνηστῆρά*. *Pandectæ esse masculinum*, contra quàm *viris summis visum*. *Adria ut genus variet*. *Error veteris Juvenalis interpretis*. *Damna pro dama*. *Cur Maro dama*, & *talpa*, *prætulit genere virili*.

EXcussimus regulas generales, de quibus antè declinationum doctrinã Grammatici omnes tradunt: neque hoc eorum consilium reprobari aut potest, aut debet. At de parte speciali, quàm & ipsam plerique omnes mox generali subjungunt, longè fecus sentio: neque me vanà adduci coniecturã, apud eos, qui haut habent rationem præjudiciis & anticipatis opinionibus mancipatam ligatamque, vel fidem fecerit, quòd genus è declinatione non minùs, quàm è terminatione cognoscitur. Sanè cur

drachma sit femininum; *dragma*, aut *dogma*, neutrum; licet utrumque sit Græcum in M A exiens: non alia est ratio, quàm quod illud est primæ, hoc tertiæ declinationis. Et cur *epitome* femininum, *mare* neutrum? Nempe declinationis id facit diversitas? Cur *tiaras*, & *lampas*; cur *gyrges*, & *species*; cur item *acus*, & *decus*, non sunt ejusdem generis? nempe ipsi in regulis suis caussam in diversa ponunt declinatione. Nec hoc in iis tantùm locum habet, quorum obliqui diversimodè exeunt: sed etiam, quæ ad nullam è quinque declinationibus referri possunt. Nam unde cognoscimus, *sibi me-fas*, *hir*, *pondo*, *gummi*, *sinapi*, *git*, *frut*, aliæque nonnulla, terminatione discrepantia, ejusdem, neutri nempe generis esse, quàm hoc ipso, quòd *ἀκτα-ρα* * sunt? Quare lolio eum vivere necesse est, qui nondum videt, quæ speciatim de genere præcipiuntur, haud rectè declinationibus præmitti.

* *indeclinabilia.*

In hac tamen censura Grammaticorum, utram insistamus viam, parùm interest. Nec enim hæc scribuntur illis, qui, quod dicitur, adhuc inter apia versantur; sed qui jam idonei nobis videntur, ut de magistris judicium ferant. Quandoquidem igitur priores aliter prævivere, vestigia eorum pre-mam: eò magis, ne si partes has de genere divellam, novitate illà magis animos turbem, quàm juvem. Age igitur, exordiamur telam de iis, quæ è terminatione, sive, ut Fabius † loquitur, positione cognoscuntur per regulas speciales: in quibus vereor cum Plautino ‡ illo lycophanta, ne face & viatico nobis opus sit in tam longa errorum serie.

Ac primò fallunt, fallunturque, qui *potenta* neutri esse generis suffulcitur conantur hoc Nafonis *;

* *lib. 5 Met. ab. 7.*

--- *Lymph. imque roganti,*

Dulce dedit, testà quod coxerat ante, potent. 1.

Nam legendum,

Dulce dedit, tostà quod coxerat ante potent. 2.

† *lib. 12 Ad- versar. cap. 8.*

Quo de loco ita Turnebus †: *Significatur avicior, quem Cicero vertit cinnam.* Et paullo post: *Interdum mel ei admiscebatur, quo factum, ut dulce vocaretur Ovi-dius in neutro genere, quod aut coctum cum potentia fuisse. Qui enim Grammatici hic potentiam neutrius generis faciunt, in pollinariis & pistioribus potius, quàm Grammaticis, numeri vidi videntur.* Nimirum optimè vidit Turnebus, per *dulce* signari dulcem porum; quem anus, antequam Cereri daret, coxerat tostà potentia, hoc est, hordeo sive farina hordeacià. Imò eo pacto, multò ante Turnebum, hunc versum interpretatus fuerat Raphaël Regius; qui eum secutus Ioannes Ninivita, Grammaticorum suæ ætatis princeps.

Præterea Græca omnia in T A masculina esse adserunt. Exempla huic rei firmandæ adducunt, *poëta*, *propheta*, *planeta*, & *cometa*. Clasticorum quoque scriptorum locis hæc firmatū eunt. nisi quòd de *propheta* vocabulo ad

Ecclesiasticos confugiunt, quasi eam ignorarint veteres Latini. At C. Iulius Cæsar (non Dictator, sed cognomine Strabo*, Cinnanis temporibus occisus †, quem inter fummos Oratores Cicero ‡ retulit, ac Tragicum poetam fuisse, cum idem, tum Afconius † testatur) in tragœdiâ suâ Adraſto, Festo † teste, dixit :

*Tum capita viridi lauro velare imperant
Prophetæ, sancta caste qui purant sacrâ.*

Sed nihil hic locus, aut similes, causam eorum iuvant; quando nec *propheta*, nec *poeta*, hujus sint loci; ut quæ è significatione cognoscantur masculina, ac feminina forment *poetria*, & *prophetis*, vel, si malis, *prophetissa*: quæ tamen refugiens Æschylus τὰς πορρίτας dixit. Sanè antiquiores maluere ejusmodi communi genere usurpare: ubi juniores sexum terminatione discernere. Neque id in hac modò terminatione, sed etiam aliis. Vt *dicentem* dixere διακόνισσαν: ac οὐδάρισσαν maluere, quàm τὴν φίλων. Quorum exempla apud LXX, & SS. Patres. Sic quoque pro ἡ γεωργὸς, γεωργισσα habes Justiniani Novella CLVI.

Cometa verò, & *planeta*, κατ' ἐπινομίαν masculina sunt, quia respicitur ad vocem ἀστὴρ †; quomodo *marialis* masculinum est, quia intelligitur *dies comitinus* femininum, quia intelligitur *terra*; quæ de re dicere cœpimus, cum de adjectivorum genere ageremus, pleniusque tractabimus libro de orationis structura. Illud tamen inficiari non possumus, interdum ἀστὴρ intelligi non posse: ut cum additur substantivum diverſi generis per Appositionem, quam vocant. Tacitus lib. XIV Annal. *Inter quæ & sidus cometes effulſit, de quo vulgi opinio est, tanquam mutationem regis portendat.* Vbi & *cometes*, non *cometa* dicitur. Eodémque modo loquitur lib. proximo. Et plurimum profectò Latini utuntur hæc terminatione. Lucanus lib. I :

--- *Et terris mutantem regnâ cometen.*

Silius lib. I :

Crine ut flamifero terret ferâ regnâ cometes.

Et lib. VIII.

Regnorum everſor rubuit letale cometes.

Claudiani quoque est lib. I de raptu Proſerpina:

Præceps sanguineo delabitur igne cometes.

Similiter lib. de bello Getico* :

Et nunquam celo spectatum impune cometen.

Item Panegyri de consulatu Mallii Theodori † :

--- *Aut tristem ſigat crinita cometen.*

Eodémque modo dixit Tertullianus lib. de fugâ in perſecutione cap. X : *Eugerat & quidam animoſus Prophetes dominum.* Ac *prophetæ* usurpat lib. de monogamiâ

* Vellejus lib. 2,
& Suetonius in
Julio cap. 57.
† Ge. 7. v. 5
& de Orat. veter.
Lectus est. lib.
de, & Suetonius
in Julio, cap. ult.
‡ lib. 2. v. 5. de
Orat. & in libro,
in Orat. 142.
pro M. Scævo
in Propitia

† Astilla.

* Geſſ. 245.

† Geſſ. 111.

nogamiâ cap. vii. Par ratio in *Psaltes*, quo Sidonius utitur lib. viii. ep.

† Inscr. Smet.
ac Gruteri, pag.
cccxxx i. num. 2

ix. Habet & vetus tabula marmorea † : DECVRIONVM. COC.
CEII. L. CVRAT. STRATONE. COMOEDO. IBYCO.

PSALTE. CHRESTO &c. Rectum tamen & *psalta*. Gloss. vet.

ἰάλτης, *nablio*, *psalta*. Verùm sanè, ut & *cometa*, & *planeta*, excipi hoc loco

debuerint; de quo non magnopere pugnabo, cùm vox ad quam respicitur,

Græca sit, eoque Græcè nescientibus ignota : at quid dicent de *charta*, *ca-*

tapulta, atque aliis, quæ & Græca sunt, & in TA desinunt, & nihilomi-

nus feminina? Quare quanto melius super hujuscemodi nominum genere

scripsere antiqui! quod ut magis pareat, unâ operâ novellis doctoribus,

tum doctissimum Varronem obducere visum, tum priscum & nomine, &

fide, Grammaticum; Priscianum dico, cujus hæc verba lib. vii. *Varro de*

linguâ Latinâ ait, talia ex Græco sumta ex masculino in femininum transire, & A

literâ finire: ὁ κελία, hæc cochlea; ὁ χαρτης, hæc charta; ὁ γαστήρης, hæc gaster.

Charta tamen Lucilius sat. xxvi i in masculino usurpavit more Græco-

* in Charta.

rum: si genuina hæc apud Nonium * lectio est: *Ut nunc Socratici chartæ?*

Mirum verò summum virum putare, Horatium similiter in Arte scripsisse?

Rem tibi Socratici poterunt ostendere chartæ.

† in Charta & in-
fæ affectator.

ita κατέχου † fuit, ut *meus charta* diceret; idque eâ in epistolâ, quâ Pisonis

juvenes docet artem poëticen. Sanè si hoc esset; in aliquo codice sic le-

geretur, vel olim saltem lectum fuisse, sciremus ex interprete ejus veteri,

vel Nonio, aut Prisciano; vel alius veterum Grammaticorum rem tam

miram, & insolentem, verbo attigisset. Ut mittam, quod ne satis quidem

liquet, ipsene ita scripserit Lucilius. Nam in Aldina Nonii editione, at-

que etiam in MSSis, non *chartæ* est, sed *charti*. Sæpe etiam Nonius aut

corruptâ lectione deceptus, aut mentem veterum non est adsecutus.

Sed de *chartæ* vocabulo abunde. Ad alia venio ejusdem monetæ: ut

ὁ μαργαρίτης, hæc *margarita*; ὁ κατέπυλτης, hæc *catapulta*; ὁ μανδραγόρας, hæc

mandragora; ὁ παύσιγγα, hæc *pausinga*; ὁ τιάρης, hæc *tiana*; ὁ μετρητής, hæc

metreia: de quo vulgarem Lexicographorum errorem, ἢ μετρητήν scriben-

tium, optimo jure taxat Leopardus lib. xv, cap. xxiii. Sed dubitatur de

voce *pandectæ*. Vulgò quidem muliebre putatur: imò & à Budæo anno-

tat. in *Pandectas* scriptum est: *Cum essemus Florentiæ Pandectas Pisinas, quas*

archetypos esse putant, in palatio vidimus. Et mox: Has si diebus aliquot otiosè nobis

tractare licisset. Verùm Antonius Augustinus †, Adolphus Mekerchus,*

& Henricus Stephanus †, contendunt, esse generis virilis, eò quòd Græ-

cè sit ὁ παύδης: iisque assentit Andr. Schottus observat. Hum. lib. ii,

cap. xvi. Et sanè etiam Cuiacius ipse tandem Pandectæ Florentini cepit

scribere.

† Indice proprio-
tum in Pande-
ctis Nominum
edito Herdæ.

* Lib. de pronun-
ciar. L. Græc.

† De abusu
L. Gr.

scribere. Pro vulgata verò sententia adversus hos pugnat Isaacus Casaubonus Castigationibus in librum quintum Strabonis, & Obertus Giffanius, in Observationibus L. L. Ac Casaubonus quidem femininum esse contendit, eo quòd Græca in ΑΣ, vel ΗΣ, cum apud Latinos in A desinunt, fiunt feminina juxta regulam Prisciani, quam antea attulimus. Sed hunc canona tum tantum verum esse existimo, quando in vocabulis non intelligitur aliud nomen, unde suum genus accipiunt. Talia sunt, quæ adfert Priscianus; quæque iis superius addebamus. At ratio est dispar, quando κατ' ἑσπίαν respicitur aliquod substantivum: uti fit in πλανήτης, & κομήτης; in quibus intelligitur ἀστὴρ. Ac hujusmodi quoque est πανδέκτης, ubi intelligitur λέγος*. Quare Latinis etiam masculinum erit. Similiter de Etesis judicamus, quia in ἐτησίῳ † respicitur substantivum ἀνεμῶν †. Aristoteles, sive alius potius, lib. de mundo: Τῶν ἀνέμων, οἱ μὲν χειμῶνος, ὡσπερ οἱ Νότοι, δυναστεύουσιν. οἱ δὲ θεῖοι, ὡς οἱ ἐτησίῳ λεγόμενοι. Ventorum alii quidem poll. in hyeme, ut austri: alii æstate, ut Etesia qui dicuntur. Itaque & rectus ejus Latinis non tam Etesia est, quàm Etesias. Plinius lib. XVII, cap. xxxiv de aquilone agens: Mollit sidera æstate mediâ, prout itaque nomen, & Etesias vocatur. Non Etesia inquit, sed Etesias. At nomina prima in AS, & ES, semper generis sunt virilis. Quare & Pandecta puto esse à Pandectes: ut simile sit istis cometes, planetes, de quibus antè dictum. Ita etiam terminatione discernetur à femininis: ut femininum tiana à masculino tianis. De ornithis verò idem, ac de etesias, judicium esto. Idem scriptor libri de Mundo: Οἱ δὲ Ὀρνιθῖαι καλούμενοι, ἑαυτοῖς τινες ὄντες ἀνεμοί, βερίαι εἰσι τῷ γένει. Vbi apud Appulejum: Ornithis verni appellantur Aquilonum genus, à re profecti. Sic enim legendum, non proluti; quod monitum Clarissimo Bonaventuræ Vulcanio, præceptoris in adolescentia meo. Qui & pro verni ex MSO venti malebat, & apud Aristotelem ἀνεμοί pro ἑαυτοῖς.

Hadria pro urbe femininum est, pro mari masculinum. De Vrbe est hoc Iustini lib. xx: Hadria Illyrico mari proxima, quæ & Hadriatico mari nomen dedit. De mari illud Horatii lib. III, od. III: Dux inquieti turbidus Adriæ: & od. IX. --- Improbo Iracundior Hadriâ. In causa est, quia respicitur sinus. Vnde Græcis ὁ Ἀδριακὸς κόλπος. Strabo lib. v: Τὸ Ἀδριακὸν ὄρθρον γινέσθαι τῶν αἰλῶν φασὶν. ἀφ' ἧς. & τὸν οὐρανὸν τῶν κόλπων γινέσθαι τῶν Ἀδριακῶν, μικρὰν μετὰ θύσιν καλέουσι. Atriam illustrem fuisse urbem ajunt: à quo & sinui nomen daturum Hadriae, exiguâ factâ mutatione. Ac similiter κόλπος Ἀδριακὸς dicitur Stephano in Ἀδρια. Ac fluvius quoque, sive portus ejus urbis, ὁ Ἀδριακὸς: teste eodem Stephano, item Ioanne Tzetze in Chiliad. ac Isacio Tzetze in Lycophr.

Dubito, an attingi etiam mereatur ridiculus error veteris interpretis in illud Juvenalis sat. x:

Frangendus misero gingivâ panis inermi.

Ad

Ad quem locum ita vet. glossæ à Pithœo editæ: *Notandum masculino genere dixisse, ut hic gingiva.* Atqui bullâ mihi dignissimus videatur, qui sententiam esse non videat; homini misero panis est frangendus gingivâ interni, quia ei dentes jam exciderint.

Advena, avriga, & indigena, non sunt communia, ut suo loco ostendimus.

* *lib. 1. epist. 39.* Nec *convivium* commune esse, adstrui potest, præterquam unico Pomponii *, casci scriptoris, loco. *Talpa & dama* (pro quo libri veteres *damma*) à solo Marone in masculino usurpantur, idque κτ̄ μετ̄πλασµὸν: atque inde est, quod Charisius inter barbarissimos genere commissos poetæ illud repomat †:

† *l. 1. 8.*

Cum canibus timidi venient ad pocula damnae.

‡ *ad locum citatum.*

Sanè non dubitat Servius †, quin *timida* fuerit dicturus, nisi refugisset εὐσιβὴς λέγειν. Idem judicandum puto de illo ejusdem *: .

* *Georg. 1.*

Aut oculis capti fodere cubilia talpæ.

Nam & hæc si *capta* dixisset, fuisset εὐσιβὴς λέγειν: cujusmodi lenocinia imminuunt heroici carminis majestatem.

C A P V T X X.

Πάσχα Græcis ἀνάσκειν, Latini primæ potius declinationis, quàm terciæ, utriusque neutrum. De origine vocis deceptos Tertullianum, Lactantium, Ambrosium. Hebræum esse, sed flexu Chaldaeo. Φασέα. Interpres Παράλιτομένων aliis est ab LXX. Manna neutrum, pro cibo Israelitarum in deserto. Manna, pro micis thuris. Glossæ vet. semel & iterum correctæ: uti & interpres vetus Iuvencilis. Manua.

ATque hæc origine vel Latina sunt, vel Græca. Videamus nunc de his, quæ ab Oriente accepimus.

Pascha Hebræis, & Chaldæis, masculinum est, non neutrum: quo genere utriusque destituuntur. Græcis Latinisque nihilominus neutrum est. Sic LXX semper τὸ πάσχα, & τῷ πάσχα. Quomodo & Ioann. cap. 11. ἐν τῷ πάσχα: & Nazianzenus orat. XLII, μετὰ λαμβάνειν τὸ πάσχα †. Augustinus ad liter. Petil. Donat. lib. 11, cap. xxxvii: *Aliud est pascha, quod adhuc Iudæi de ovis celebrant: aliud autem, quod nos in corpore & sanguine Domini accipimus.* Nec id de pascha tum tantum dictum velim, cum terciæ est inflexionis, inque obliquo *paschatis* facit: sed etiam quando primæ. Sanè apud Tertullianum legas, *sollemnibus* † *pasche*: & in * *pascha* jejunare. Idem tamen †, *Cum pascha celebramus in annuo circulo in mense primo?* Imò jungit ista lib. adversus Iud. cap. x: *Hanc sollemnitatem dicit hujus, id est, pasche azymorum, cum a maritudine manducatuus peccabat: & adjecit, pascha esse Domini, id est, passionem Christi.* Aufonii quoque est epist. xi, quæ ad Paullum:

Instantis revocant quia nos sollemnia pasche.

Idem

† participium esse paschatis.

‡ lib. 2. ad i. cor. 10. cap. 4.

* de jejuniis adversus Iudæos cap. 14.

† ibidem.

Idem tamen epist. prox. ad eundem :

*Nos etenim primis sanctum post pascha diebus
Avennus agrum visitare.*

Etiã B. Ambrosius libellum suum inscripsit, *De mysterio Paschæ*: eumq; ab iisdẽ verbis orditur. *Paschatis* pro eo nunc magis obtinet: quomodo inter cæteros jã olim Eligius Noviomus, qui anno 101xy obiit *, homil. iv. de coena Domini, scripsit: *Suo paschate, id est transitu ex hoc mundo ad Patrem, nos de vitis ad virtutem, de terrenis ad cœlestia, de caducis ad æterna transire docuit.* Sed rectiùs Tertullianus, & alii, *paschæ* inflectunt. Nec enim, cur in tertiã uterentur, aliud in caussa est, quàm quod existimarent, verbale esse à *πάσχα* †; eoque declinationis esse ejusdem, ac *enigma, dogma*, aliãque verbalia à Græcis accepta. Hoc sanè etymon amplexus Tertullianus, & quidem, quod factum nollem, eo libro, quo disputat contra Judæos. Idem sequuntur Lactantius Divin. Instit. lib. iv, cap. xxvi, Ambrosius de mysterio paschæ cap. i, atque alii. Atqui *πάσχα* non Græcum est, sed Hebræum: ut optimè monitum B. Hieronymo, de celebratione paschæ. Hebræis enim *transitus* dicitur פֶּסַח *Pesach*, ut vulgò quidẽ corruptè pronuntiant: vel potiùs (cum Hebræi careant P Latino, ac π Græco) *Phefich*. Sed ut ex *Tharach, Thare*; ex *Corach, Core*; ex *Iepthach, Iepthæ*: ita ex *Phefich* fuerit *Phefe*, pro quo *Phase* lectitabant: uti pro *Phefich*, פֶּסַח. Chaldaicè נ addito, נְפֶסַח, *Phascha*; quomodo & Hierosolymitani pronun-

* Sigebertus in Carolis.
† in bibliotheca Patrica tom. 21. edit. 2.

† patior.

ciabant. Græci, mutatã adspiratione in tenuem, Πάσχα extulerẽ. Quod legere etiã apud Philonem: semperquẽ apud LXX in libris Mosaicis. Vt & Ios. v, 10, 11, & iv Reg. xxiii, 21. Eia. vi, 19, 20. Ezech. xiv, 21. At in II Paralipom. cap. xxx, & xxxv, crebrò pro eo est פֶּסַח: nec unquam *πάσχα*: quod argumento est Παραλιπομένων libros esse alius interpretis, quàm Pentateuchum. Vbi toties in Exod. Lev. Numer. Dent. *πάσχα* legas, nec aliter unquam. Et firmat hanc sententiam, quòd Theodotio pro *πάσχα* solet scribere פֶּסַח: ut est apud Theodoretum Quaest. in Exod. Hæc pluribus sum persecutus, ut liqueret, *pascha* esse Hebræum, sed formã Chaldaicã deflexum, ac Græcos quidem declinare τὸ *πάσχα*, ἢ *πάσχα*: Latinos autem hoc *pascha*, hujus *pasche*.

Eodem modo in *manna*, מַן, Chaldaicè formã נ additur ad Hebræum מַן, man: ac cum Hebræis & Chaldæis sit masculinum: Græcis hoc quo-

que, & Latinis, est neutrum. Exod. xvi, 35. Εφαρται * τὸ μὲν ἐν τεσσαρά- * C. medietate
καις. Num. xi, 7. τὸ δὲ μάννα, ὡς ἐκ σπέρματος κριθῶν. Ac similiter Deuter. quinquaginta.
viii, 3 & 16. Ios. v, 12, & alibi. Etiã Ioh. vi, 31. ubi Nonnus red- † manna dicitur ἢ
dit. βίβλιος ἑστὶν ἡ βίβλιος τοῦ μάννα.

* Manna valde celebratum spectant parenti.

didit :

Μάννα * πολυκλήσιον ἐπισημαστικόν τοῦ κησ.

Quare caeleste manna dicemus, non caelestem mannam, ut plerique.

Atque hæc de eâ mannae significatione, quâ in sacris accipitur literis.

† lib. 6, cap. 30.

Præterea autem signat, quas *thuris micæ* vocat Columella †, *pollinem thuris* Scribonius Largus non uno loco, *minutum thus* Iuvenalis sat. ix :

O parvi nostrique lares, quos thure minuto,

Aut farre, & tenui soleo exornare coronâ.

Vbi vetus interpres : *Thus minutum manna vocant.* Gloss. Arabicolatinae : *Mannes, pulvere turis.* Malim in auferendi casu, *Manna, pulvere turis.* Sic *μάννης* vocabulo usi Dioscorides lib. i, cap. lxxiv, & Galenus lib. iv *ἡ δὲ τῆς τούτου.* Existimare autem aliquis possit, esse eâ significatione neutrum, allatum ob locum è Iuvenalis scholiaste antiquo. Sed enim Plinius aliter lib. xii, cap. xiv. *Micæ (thuris) concussu elisas mannam vocamus.* Quare *mannam* apud scholiastem illum malim. Nam, ne de Plinii loco dubitemus, librorum vet. consensus facit.

Nec dubium, quin si *mama* etiam designat fœni manipulos, ejusdem sit generis. Idem enim scholiastes ad illud Iuvenalis sat. viii, --- *Atque manipulos Solvet : Manna, inquit, fœni.* Quamquam verò in vet. etiam glossis legatur, *Manna, δέσμα* : utrobique tamen *manna* censeo legendum. Nam & gloss. Cyrilli, *δράγμα, manipulum, manna, dragma.* Et glossæ Isidori : *Manna, manipuli.* Vbi, ut plurale plurali reddatur, *manne* rescribo. Favet quoque *έτυμον.* Nam ab eadem origine *manipulum*, & *manuum* dixere.

Mamona masculinum est, etsi Lucæ cap. xvi, vers. xi, Theod. Beza vertat *verum mamonam.* Melius alii, *verum.* Nam in lingua Aramæa, quâ Christus usus, masculinum est. Etiam *Mammonam improbum* dixit Ambrosius in Lucam. Idem liquet ex terminatione recti *Mamonas*, vel *Mammomas.* Nam gemino M scribitur ea vox apud Matthæum, unico apud Lucam. Recto usus Tertullianus libro de fuga in persecutione cap. xii : *Si non possumus Deo servire. & Mammonæ, possumus & a Deo redimi, & a Mammonâ? Quis enim magis serviet Mammonæ, quam quæ Mammonas redemit?* Vtitur & lib. iv contra Marcionem cap. xxxiii. Nempe Hebræis est *Mamon.* Chaldaicè *Mamona*, Græcè *Mamonas* : ut *Satan, Satana, Satanas.* Significare profertur

† lib. i, epist. 39.

etiam, existimabat Cælius Calcagninus in Epistolicis Quæstionibus †. Sed falsus ille. Melius Clemens lib. iv *σάραμ.* vertit *φιλαργυρίαν* : & Helychius *Μαμωνάς, θησαυρός πλεονεξίας.* Item Hieronymo, cui est *πλεῖς*, sive *divitiæ.* Vide eum in cap. vi Matth. & epist. ad Algasiam quæst. vi. Augustinus lib. ii de sermone Domini in Monte ait, Pœnis similiter notare *lucrum.* Quod & scribit in Quæstionibus Euangelii; atque addit, vicinas esse linguas,

guas, Hebræam, & Afram: quod ignorare non potuit, qui Tagastæ in Numidia esset natus, Madauræ & Carthagine esset literis imbutus, Hippone Regio presbyter fuerit, atque annis quasi xxxvi episcopus.

CAPVT XXI.

De *exentibus* in E, vel I. *Bubile* pro pascuo. *Lambini lapsus*. *Melo* in ablativo. *Pelage*. *Cete*, & *ceti*. *Gummis*, vel *commis*. *Planti vera lectio indicata*. *Scelera sinapis*, pro *scelerata*. *Homo scelerus*, & *scelerum* caput. *Charisii lapsus*.

IN E planè eodem se habeat modo, atque nomina in A. Quanto igitur satius fuisset, conjunctim ea hoc pacto complecti? Singularia in A, vel E, si primæ sint declinationis, feminina sunt: si tertie, neutra. Pluralia in alterutram vocalem meram desinentia, neutra sunt: at quæ utrâque, hoc est, diphthongo Æ, terminantur, sunt feminina.

Orula, & *bubile*, adjectiva sunt, quæ neutro accipiuntur, quia intelligitur *stabulum*. Ea causa est, cur mutato genere dixerit Plautus *Perfa* *:

Enim metuo, ut possim in bubiliu rejicere, ne videntur.

* *AG. 2, Sc. P. 2*
ratum jam esse
dicto.

Vbi per *bubiliu* puto signari, non *stabulum*, ut censet Lambinus; sed *pascuum*, ac respici ad vocem *agrum*. Sanè antecesserat verbum proximo:

Emitte sodes (boves) ne eneces fame, sine ire pascuum.

Atque ut *stabulum* signaretur, non tamen id adverbaretur ei, quod de genere dicebamus. Nam ut in *bubile* subauditur *stabulum*, ita in *bubili* intelligitur *causa*.

Nec eo leviter peccant, quod *melo* reponunt inter illa, quæ tantum in plurativo inveniuntur. Nam *cete* quidem, & *tempe*, quæ contracta sunt ex *κῆτις*, & *τέμπεα*, apud Latinos in solo inveniuntur plurativo: ut apud Maronem Æn. v.

Tunc variæ comitum facies, immania cete.

Et Georg. II. *Frigida Tempe.* Et apud Tullium †, qui † *epist. 14, lib. 4 ad Atticum.*

Græcam retinet scripturam: *Reatini me ad sua tēpota duxerunt.* Pro quo *tempea* est apud Solinum in Pontico †:

Vos quoque, qui resonò colitis cava tempea cava.

† in *editione veterum* *postquam* ac *epigrammatum* a P. *Pythæo* *procurata.*

At in *melo* contrâ fit, quod apud Latinos in singulari etiam declinatur: non hoc integro tamen, cum destituatur genitivo, dativo, & ablativo. Nec enim morari convenit autorem carminis de Pascha sive de Resurrectione, quod vulgo Lactantii Firmiani esse creditur, cum sit Venantii Fortunati: in quo legere est,

Fitque repercusso dulcior aura melo.

L

Est an-

Est autem hoc major oscitantia Grammaticorum in *mele*, quod ipsi, quando ad nomina in OS devenerunt, quasi sui obliti, *melos* reponant in-ter neutra. Sandè qui *mele* hic adjecerunt, pari, aut majori jure *pelage* addidissent; quo usus Lucretius lib. v & vi. Nam iridem ex *πελάγῳ* est *pelagus*. De quo postea. At erit credo, qui nec *cete* hujus loci existimabit, quia ut *melos*, & *pelagus*, ita & *cetus* dicant Latini. Verum dispar hic ratio, quia à *cetus* in plurali fit non *cete*, sed *ceti*; quomodo *cetos* legere est apud Plinium lib. xxxi i, cap. i.

De duabus primis vocalibus diximus; de cæteris videamus.

Fortasse aliquis ambigat, num singularia in I semper neutra & aptota sint, eò quod apud Columellam lib. xi i, cap. l legere sit: *Exissimumque satius esse, novu dolia liquida gummi portare.* Et mox: *Serius crassa gummi locum.* Sed nihil hoc adverbius vulgarem regulam, quando *gummi* utrobique ablativus est à *gummiis*, quod femininum est. Vnus idè Columella: *Talis matris, qualis gummiis.* Nonii hæc de re locum ita emendabat Paullus. *Leopardus lib. xvi i i, cap. xxx. Gummi,* (ita Nonius scribit Græcorum more, qui *λεπτα* dicunt) *generis neutri, ut est usu monoptoton. Tamen femininum gummiis, ut Alpinique cummi; ut sit genitivus ejus hujus cummiis: ut pappi felis, pelvis.* Pari ratione, & in neutro dicimus *sinapi*, & in feminino *sinapis*: quo in gignendi casu usus Plinius lib. xxv i i, cap. xi. *Laudatur & fel, & sinum, cum sinapis pari modo illitum.* In recto autem usurpat Columella lib. x:

Seque lacescenti sterum factura sinapis.

Et Plautus Pseudolo †:

Teritur sinapis scelera cum illis, qui terunt.

Priusquam triverunt, oculi ut exsillent, facit.

In vulgatis est, *sinapis scelerata*. Sed veteres *scelerus* dixere pro *sceleratum*. Atque id cum metrum hoc loco flagitat, tum genuinum esse testatur Servius P. Danielis in ix Æn. ubi inquit: *Fumera pro fenestra, ut homo scelerus, sicut sceleratus, vel scelerosus dicebatur.* Plautus in Pseudolo: *Teritur sinapis scelera.* In eadem: *Nunc jube venire Pseudolum, scelerum caput. id est sceleratum.*

Porrò cum & Columella, & Plautus, in nominativo ipso *gummiis*, & *sinapis*, dicant: errasse liquet eos, qui, Charisio teste, voluerunt, *gummi* & *sinapi*, contra naturam nominum in I, esse diptota, ac genitivo in IS definire; cæteris verò casibus non variare terminationem. Quod verò hoc loco, quasi de compacto affirmant Grammatici, *singi, nanci, nihili, mancipi, adjectiva esse, & aptota*; id adeò scædum est, ut nulli Africæ portento montrositate concesserit. Quippe nullum eorum vel adjectivum est, vel *ἀπτότα*; ut cognoscere erit ex iis, quæ dicturi sumus, cum in casuum doctrinâ agemus de illis, quæ casu aliquo deficiunt.

† *Æt. i. i. i. Sc.*
Forma cognant.

CAPVT XXII.

De terminatione O, Verrepæus, & Cauicus excelsi, ut inde conjectura de aliis fiat. Vnio pro genere margarita, virile: pro concordia, Latinum non est: at inuenitur pro cepæ genere, & eo, quod Grecis *μαράς*. Nec Latina sunt albedo, & nigredo. Pugionis etymon. Εγγεῖδον pro pugione. Unde ditio, portio, superbitio. Optionis triplex acceptio. Postulio. Sortio. Rebellatio, in rebellio, dicendum. Talio unde dicta, & ejus generis. Arrabo quandoque muliebri, scapins virile. Sola, vel fera bubo. Margo plena. Terminatio Y facianda non teritiæ, sed quinque vocali.

IN nominibus in O non minùs turpiter se dedere, cum veterum aliqui, tum juniores, & melioris quidem notæ: inque his, qui magnæ apud multos dignationis, Simo Verrepæus, Sylvauducis Collegii Pontificii canonicus, & gymnasii præfectus. Is Ninivitam Despauterium in pauciora contrinxit, bonoque judicio, quod negari non debet, plurimis in locis castigavit, inque Belgicæ scholis passim regnat, jam ab eo tempore, quo Mechliniensis provincialis Synodi auctoritate ac decreto confirmatum (ad anno fuit MDCLXX) ut Ninivita in compendium contractus, Alexandro à Villa Dei, cæterisque rejectis, solus in scholas reciperetur. Quare utcumque minuti animi videatur, cum Grammaticis nuperis conflictari, eorumque præcepta ad vivum refecare: quia tamen non inutile est scire, quam parum fidei plurimis eorum sit habendum; tædium hoc in quarta vocali terminatis devorabo: unde liquebit, quara incuriosè se gesserit, qui curâ atque industria prope omnes post se creditur reliquisse. Initium inde faciam, ubi hunc Grammaticum non omnino ratio fugit. Vbi quod unio pro margarita masculinum esse ait. Nam ita usus Plinius lib. ix, cap. xxxv: ac Solinus cap. xx. eoque non Grammaticus ille, sed doctissimus Ioachimus Vadianus lapsus est in epitome suâ trium orbis partium, ubi Arabiam describit. Hic scribere non dubitat: *Altera illa unio, quæ dicitur Cesar Serviliæ emit.* Sed in illo operæ parere potuit is, quem dixi, Grammaticus, quod addidit, unio pro concordia esse femininum. Nam eâ in significatione nunquam usi scriptores ævi melioris. Scio, in glossis Cyrilli Ενωμας exponi unior: scio quoque, apud Appulejum in xi legi, *unita unio, & lumine unio.* Sed ne unire quidem apud priores lego, verum adunare, quod apud Plinium. Nec ab unire ἀνωγειος sit unio, sed unio. Quare unio non sit ἐνωσις, ab unire; sed ἐνωσις, ab unius. Atque ita reperio apud Tertullianum lib. i aduersus Marcionem cap. iv. Sed & alterius ferunt reges, qui singularares in unione imperii præsumt. Vbi unio non societatem notat, sed unio.

* *capa uno cen-*
stans capite.
† *lib. 12, cap. 1.*

Quare rectius Verrepæus *unio* unitatem, quàm concordiam interpretaretur. Sed quod femininum ait, id nec è loco hoc Tertulliani colligi potest, cum appositum sit nullum. Etiam *unio* Latinis *σύνθεσις μόνον φασιν* * : ut ex Columella † constat. Non dubito, quin ejusdem sit generis, ac *unio*, pro margaritæ genere. Interim deest veterum auctoritas. Idem Verrepæus in DO & GO feminina esse ait: rectè: at exempla *albedinis* & *virginis* putide usurpat. Nam *virgo* ad regulam generalem pertinet: *albedo* & *nigredo* (et si prius illud etiam apud Sulpitium Severum ‡ legatur) Latina non sunt; sed *alber*, *niger*, *nigritia* vel *nigrities*. A femininis verbalibus excipit *pugio*. Certè & Festus sic dici ait, quia *eo pugilim progreditur*. Verum quid si dicamus, non à *pugnantio* venire, sed à *pugno*? nempe quòd commodè *pugno* comprehendi queat: quemadmodum & eandem ob causam à Grecis *ἐγκυβηδίων* appellatur. Sanè ad hanc enchiridii significationem aluist Erasmus, cum libello aureolo nomen fecit, Enchiridium militis Christiani. Idem Verrepæus, cum duo fecisset genera verbalium in IO analogæ, quæ à supino veniunt, & anomala, quæ aliunde descendunt: rectè prioris generis esse ait, *ambitio*, *eratio*, &c. At ineptè posterioris generis facit *communio*, *ditio*, *portio*, *seditio*, & *superstitio*. Nam partim ea non sunt verbalia, sed denominativa: partim verbalia quidem, sed quæ similiter veniant à supino. Prioris generis est *communio* à *communis*, & *ditio* à *dis*, quo pro divite usi Terentius, Cicero, alii: ac Belgæ quoque ditionem eodem modo *dit* *risti* appellant: nisi per *e* malis *ditio*, ut in glossis Philoxeni, ac Cyprii scribitur; quomodo *δῶδ* & *δῖναι* fuerit. Nec *portio*, unde *proportio*, est à *partier*, unde *partitio* foret; sed à *partis*, quasi *partio*. Unde τὸ ἐπίθετον ἀπὸ τοῦ ἰσίου ab interprete veteri Luc. xv. 12, item in glossis vet. *partio* exponitur. In *seditio* quoque, ratione posterioris partis, non minus est *ἀναλογία*, quàm in *reditio*, *ambitio*, & similibus. Vt D insertum in *reditio*, inque *ambitio* B, ex vulgari opinione (veriùs esse ab *ambe* ex ἀμει, alibi ex Varrone ostensum) ita & D insertum in *seditio*. Solum distant, quod *reditum*, & *ambitum* dicimus, *seditum* non dicimus. *Superstitio* etiam vel verbale non est, sed denominativum à *superstes*: vel verbale si fuerit, analogum erit, quia ut à *statum statio*, ita à supino verbi *superstare* erit *superstitio*. Prius placuit Ciceroni lib. 11 de nat. Deorum: *Non enim philosophi solum, verum etiam maiores nostri superstitionem à religione separaverunt. Nam qui totos dies precabantur & invocabant, ut sui liberi sibi superstes essent, superstitiones sunt appellati: quod nomen postea laius parvit. Sed verisimilius videtur, esse à *superstare*, quod nec Servio displicet in VIII Æn. Verum causam perperam adfert. Censet enim sic dici, quia à cæli regionibus, ut Lucretius † loquitur,*

† *lib. 1, v. 65.*

Horribili S V P E R aspectu metralibus INSTET.

At si,

At si, *superstitio*, ut Servius ibidem definit, est *inanis & superfluus timor*: absque dubio sit à *superstitare*, hoc est, superesse, sive superfluum ac nimium esse.

Quemadmodum autem ista male censet esse verbalia anomala, quæ vel denominativa sunt, vel verbalia analogarum: ita quæ verè verbalia anomala sunt, hoc est aliunde, quàm à supino veniunt, præterit non pauca. Nam ut *legio*, *regio*, *concio*, excipit, quia formentur à presenti: ita excipi etiam oportuit, *visuatio*, *religio*; quod à *religo*; *contagio*, quod à *lego*, pro *lego*, unde *lego*; *alluvio*, quod ab *alluvio*, ut à *fluvi* pro *fluvi* *fluvi*, à *pluvio*, *pluvius* & *pluvius*. *Optio* etiam, est per generalem regulam masculinum cognoscitur, cum pro * *accenso* accipitur, hoc est, ministro centurionis aut decurionis, itémque cum generatim pro *aduttore* ponitur; quomodo Plautus *Asinaria* ait:

Tibi optionem sumito Leonidam;

Fabricare quidvis, quidvis commisitare:

tamen semper femininum est, cum significat *ἐπιλογή*, ut in veteribus glossis exponitur: hoc est, optationem, sive eligendi facultatem: unde Plautus in *Casina* *:

Optio hæc tua est; utram harum vis conditionem accipe.

Positio quoque (quæ sacrorum vox est à Varrone, ac Arnobio, usurpata) huic planè geminum est; cum & ipsum veniat à presenti, ut *optio religio*, ac fortasse *sortio*: quomodo in exemplari Longobardicis literis exarato Hieronymus Ferrarius scribi ait; idque non modò Philipp. III: sed in omnibus Ciceronis locis, quibus codd. vulgati habent *sortio*.

Adhæc male præterit nonnulla in *io* à nominibus venientia. Nam excipi oportuit *perduellio*, quod à *perduellis*. Item *rebellio*, quod à *bellum*: uti à supino *rebellatum* *rebellatio*. Quod verbū improbat Suetonius, ac *rebellio* pro eo dicere jubebat, teste Servio in XII *Æn.* Vltus tamen altero Val. Max. lib. VII, cap. III. Sed scriptor is non aded verbo rum est curiosus, quæ interdum accipit à vulgo. Quid quòd Verrepius etiam *tatio* præterit? Nec enim verbale dixerit, cum veniat à *tale*, quia tale quis patitur, quale fecit: unde Harmenopulo τὸν ἑταῖρον dicitur. Muliebre autem id esse, † lib. 6, tit. 6 ostendit Gellius lib. XX, cap. I. *Acerba*, inquit, *tatio*. Apud Tertullianum ostendit Gellius lib. IV aduersus Marcionem, *Tatione opposito*. Sed hæc parte potior Gellius.

Pressio quoque exemplis nominum in O inferit Verrepius. Verùm id non nomen est, sed adverbium. Quippe eadem ratione dicitur *curam* edesse, & *pressio* adesse. Virgilius †:

--- *Coram, quem quævis, adsum*

Trojus Aeneas, Libycis creptus ab undis.

* Varro lib. 4 de
L. 1. & lib. 7 de
vna pop. Rom.
Festus, Nomen,
Vergilius lib. 2,
c. 7.
† A. 7, S. 1.

* Sc. Qui illius
dicitur de quo
perdant.

† lib. 6, tit. 6.

† I. 2.

* *Al. 5. f. ult.*

Terentius Eun. * *Vbi est frater?* CH. *Praesto adest.* Si tamen nomen est, adjectivum fuerit : de quibus agere non est lujus loci. Quis facile putasset, tot haecenus mendis oblitum esse opus, quod toties recoctum, annoque ab editione primâ vigesimo summam accepisset manum : praeterca & à Belgis passim in Scholis enarraretur, inque celebres Germaniæ scholas & Academias jam esset receptum : ut ipse auctor † glorietur?

† *praefat. lib. 2. f. ult. c. 1. c. 2. c. 3.*

Fortasse autem persuadeat sibi quispiam meliora de Antonio Caucio, vel quia illustri ad eum elogio dignatus est, Belgicæ ocellus, Justus Lipsius. At is quoque nihil profecto, nisi ollas lippit. Nam *superfluo, ditio, commutatio, portio*, aut verbalia ei sunt, aut feminina non sunt. Propè pigeat referre, quod si ipsi Plantiniana editionis fides, *carro* & *orando* ei sunt verbalia in 10 : quod sane fateor non imperitiæ, attamen insignis oblitantia signum est evidentissimum. Et tamen talia ille, cum quæ in gratiam Hofstatiæ principum ante scripserat, ad eandem, ut ipse agnoscit, revocata, serenissimo Danicæ regi consecraret. Et cur idem praeterit *pondo*? Neque enim regulam sequitur : sed neutrum quidem ac singulare est, cum pro *pondere* accipitur; plurale autem, cum *librum* significat. Livius lib. IV : *Corona aurea librae pondus*, hoc est, pondere. Fabius lib. VI, cap. IV : *Tertium centum pondus*, hoc est, librarum. Dicas fortasse, istiusmodi rectus comprehendi generali regulâ, quâ dicitur, *ἀνδρῶν* † omnia esse neutra : ut, *fais, femis, bir, pondo, mille*. Sed si verum est, quod ajunt, regulas generales tantum eorum esse, quorum genus è significatione cognoscitur : sane de *ἀνδρῶν* universè in regulis generalibus præcipi nequit. Vel si generatim hoc tradendum putant, oportuit eas generales regulas definire, quibus ex significatione, vel declinationis defectu, genus cognoscitur.

Nec satis mirari possum, apud Grammaticos altum ad eum silentium esse de voce *arrhabo*. Nam licet *ἀρραβών* Græcis sit masculinum, ut apud Apollonium epist. II ad Corinth. I, 22 : apud Latinos tamen est dubium. Feminino usus Varro lib. IV de L. L. *Arrhabo sic dicta, ut reliquum reddatur*. Ita ab Aldo quoque editum, & in Romanâ Ant. Augustini, ut de cæteris taceam. At Græcos sequi maluit Plautus Mil. Glor. Act. IV, sc. I. *Hunc arrhabonem amoris primum à me accipe*. Item M. Cato in L. Verurium : *Cum tunc arrhabo penes Samnites populi Romani esset*. Citat Gellius lib. XII, cap. I, qui & ipse ita loqui maluit, *Arrhabo*, inquit, *in sordidis verbis haberi coepit*.

Apud Horatium legas, nunc *falsum cupidinem*, nunc *pravum*, nunc *sordidum*. Atque Acro, ad I. Serm. sat. I, ait ita novè loqui poetam. Tamen & ejus exemplo Seneca in Hippolyto dixit, *cæcum auri cupidinem*. Verum femininum genus multò est usitatius : imò apud Oratores perpetuum.

Bubo, quod Priscianus in sexto, dubium facit, haut facile alibi reperias in femi-

in feminino, quam hoc Virgilio Æneidos IV.

*Solique culminibus ferali carmine bubo
Sape queri, & longis in flutum ducere voces.*

Quo loco & Nonius comprobat, Maronem, contra aliorum auctorum consuetudinem, *bubo* in feminino usurpasse. Sed is pro *solique* legit *serique*, *μυρμιρυξ* * fortasse ἀμαρτυρία †. Neque enim id in illis cedit. MSS * *μυρμιρυξ* † *serique*.
inveniri arbitrator. Sanè SOLA legit & Servius; qui sic cum ad locum:
SOLA contra genus posuit. Lucanus * : Et læta jurantur aces bubone sinistro. Itē * *μυρμιρυξ* † *bubo*.
Ovidius: Infans † *bubo*. Et est in usu. Sed Virgilius mutavit, referens ad avem. * *μυρμιρυξ* † *bubo*.
Plerumque enim genus, relicta specialitate, a generali sumitur: ut si dicas, boni tur-
dus referens ad avem. Quare in prosa Maronem non ausim imitari: sed se-
quar Iulium Obsequentem: cujus est, *Bubone in urbe visū*. Et, *Bubo in Capi-
tolio occisus*.

Infolens & illud Juvenalis * fat. I: --- Pleni jam margine libri.

Quod Priscianus quoque adducit in VI.

Carbo verò etiam ab Ulpiano † in muliebri genere usurpatur. Si, inquit, * *Carbo* sit paratum ad carbonem coquendus, atque conciliendus: ac *Opilus* lib. V juris
pariti, carbonem appellatione hujusmodi materiam non contineri. Haloander, invi-
tis libris, mutatum ibat. Sed Græcum τὰς ἀρσενας Ulpianum respexisse,
suspiciatur Scipio Gentilis lib. XI *παρρη*. cap. XVIII.

Terminatio V, & Y, eodem canone comprehendi debet. Vtraque enim neutra: ut *cornu, moly*. Quid manifestius? Et tamen plerique V sub-
jicere malunt terminationi I. Nempe vulgata eos decipit pronuntiatio,
quæ corruptissima est, cum apud antiquos V responderit Græco Y: ut
indicant, *δύω δύο, τῶν τῆν turba*, &c.

CAPVT XXIII.

De excrementis in C. Lac, lact, & lactis. Prisciani error. Alex, & Alec, ut dif-
ferant. Horatius explicatus.

Lac καὶ δόκοντος factum ex lact, vel potius lacte: quo præter Cato-
nem usus Plautus Menæchmis. Imò & Ennius, Hemina, Cæcilius, &
Varro, ut Nonius docebit. Lact fuit apud Varronem, teste Probo *: im- * *in Cæciliis*.
probat Flavius Caper †: at probat Martianus Capella lib. III, cap. de † *lib. de Ortho-
graphia*.
mutis: T, inquit, finit neutra, caput, sinaput, lact. Et lac, & lacte, vel lact, est
neutrum. Sed antiqui etiam lactis dixerunt in muliebri. Gloss. vet. Lactem,
λακτα. Ita Plautus Bacch. Act. V, sc. ult.

BA. Cogantur quidem intro. SO. haut scio, quid eo opus sit,

Que nec lactem, nec lanam ullam habent. sic sine adjent. Vbi Lam-
Priscia-

binum vide.

Priscianus lib. VI, tradit *halec* interdum femininum esse: sed confundit *halec*, & *halex*; quorum illud neutrum, hoc femininum est. Horatii est lib. II, sat. IV:

*Hunc ego cum malis, ego fecem primus & alec,
Primus & invenior piper album cum sale nigro
Incretum parvis circumposuisse catillis.*

Ita enim, non ut Nonius adduxit, hos versus conceptos videre est in plerisque omnibus codd. MSS. Alterum quoque Nonius locum apponit ex ea Plautina Aulularia parte, quæ deperit:

Qui mihi olera cruda ponam, alec d. unum.

Sed *alec* hic legendum, metri ratio clamat. Emmanuel Alvarez, ut *alex* femininum esse comprobet, citat è Plinii lib. XXXI, cap. VIII. *Alex imperfecta, necdum colata.* At, ut Dalecampianam mittam, quam is fortasse videre non potuit, sanè in veteri quoque Parmensi legitur: *Vinum huius (gari) est alex, imperfecta, nec colata sex.* Quo ex loco genus adstrui nequit, sed quid veteres *alec* vocarent; nempe fecem gari: quæ res facit sicut in eo Horatii loco, quem supra adduxi, in *alec* esse suspicer, *fecem, & alec*, pro *alecis feces*, seu, eo fecis genere, quod *alex* vocatur. Pro liquamine huiusmodi accepit quoque Martialis epigrammate quodam, de variis esculentis: in quibus tam est frequens, ut *Cogni* cognomen, quod ei iuniores*, corrupto Lampridii loco decepti, dedere, hoc nonnullis credatur accepisse, quia in libellis suis, præcipueque Xenii, multus adeo sit in tali argumento. Eo, quo dixi, epigrammate † est inter alia:

Capparin, & patri cepas alec nantantes,

Et pulpam dubio de petasone voras.

Sed nec hinc genus emerebrari potest: uti neque ex eo, quod Plauto Poen ‡. Pœnus appellatur *alex* (alii *allex*) viri; q. d. non vir, sed viri *muria*, & quasi *sex*. Contra genus quidem cognoscimus ex eisdem libri XI, epigr. XXVII.

Cui potat gaudens ancilla paropside rubra

Alecco: sed quam protinus illa veret.

Verùm de significatione hic dubitari potest. Mihi quidem *muriam* intelligi placet; quamquam aliter Priscianus lib. VI. Sanè pro *muria* turdò in muliebri usurpatur; quando & Plinius lib. XXXII, cap. X, de piscium medicinis agens, scribit: *Alex deservofæla unguinis scabritium, civisque è capite manentem, extenuat.* Ita enim & in antiqua Parmensi legitur. Et profectò dubitari possit, an *halex* quoque dicatur de pisce; nisi hoc aliquid est, quod Charisius lib. I dicat: *hoc allex* (in genere falsum suspicor Charitium) ἀλλέξ, ἰχθύος τελευχευμένως.

* Ioannes Sares-
bertensis Polara-
tici lib. 7: Vin-
centius Bellua-
ceus lib. 3 Spec-
culi Diæmalis
cap. 57. Fisher-
dus huius in Pit-
lobiblio, Jacobus
Magnus Tabna-
nus, Sapiologi
vini & am-
plius locis &c.
† lib. 3, epigr. 77.
‡ Act. 5, f. 83
ego Minerva.

CAPVT XXIV.

De terminatione L, M, N. Sal pro condimento *sapius virile*. Donatus in eo refellitur. Flavius Caper leviter correctus. Sale pro sal. Sales pro eodem. Strigilis, non strigil, esse dicendum. Nonii locus emendatus. *Isidori, atque Albi dicituratio*. Strigilis *ετρομο*. Tantandem. *Moschopeli error*. *Χερεσειμ*, & *Χερεσειμ*, *Σαρασειμ*, & *Σαρασειμ*. *Chirec gadol* Hebræorum à Græcis *sape* per *a* reddi, & *que* ejus rei *caus*si. Cim. Prisciani lapsus de propriis in VM. Positio pro terminatione. Lichen. *Vbi flumen antecessit, sequi apud Varronem eum, quia fluuius in animo esset*. Alcyon potius quam halcyon, scribendum, et *ετρομο* densum spiritum requirere videatur. Aëdon. *Calepini lapsus*. *Ποσειδων*, *Ποσειδων*, & fortasse *Ποσειδων* pro Delphis, & *que* nominis *caus*si.

Terminationi C quidam, eosque inter è veteribus Priscianus in quinto; è junioribus, Emmanuel Alvarez, & Verrepæus, subducunt: quæque hoc pacto excunt, neutra esse ajunt: ut, *id, aliud, quid, quod*. Sed hæc & adjectiva sunt, & provocabula: ut omnino alius sint loci.

Ab neutris in *al*, excipiunt *sal*: quod rectè statuunt, variare pro significatione diversâ. Non tamen hanc rem satis explicarunt. Pro sapientia, masculinum; pro *condimento*, neutrum esse, scribit Donatus in illud Terentii Eunuchus*:

*Labore alieno magno partam gloriam
Verbis sæpe in se transmovet, qui habet silem,
Quod in te est.*

Ac puto, idem voluisse Flavium Caprum libro de Orthographia. Sic enim legendum arbitror: *Ille silo adpersus est Musarum*. Non hoc *sal, vel sales*. Sed hoc *sil, erit, quod edimus*: hi *siles* pluraliter, *urbinitates* alicujus. Vulgò editum, *Sed hic sil, quod edimus*. Quomodo non erit *αλτεις* ulla; quam ponendâ, indicat adverbativa *Sed*. Interim falluntur Donatus, & Caper. Nam *sapius* pro condimento invenitur in masculino, quàm neutro. Cato lib. II Orig. *Ex silo, qui apud Carthaginienses sit*. Similiter de R.R. cap. LXXXVIII. Plaut. Perf. † *Nisi me hæc defender, nunquam delinget silo*.

Sallust. in Jugurthâ: *Neque silem, neque alia quæ irritamentis quærebant*. In neutro verò placuit Verrio Flacco, ut Charinius scribit lib. IX. Vfusque hoc pacto Varro in II de poemat. *Nunc vides in cordivovis ita poni sil, & mel*. Item Columella lib. XII, cap. LIII. *Deinde in seriam substernitur sil coctum, sed modicè infractum*. In plurali verò hæc ipsa significatione semper masculinum est. Paullus IC. lib. V Sententiarum †: *Cotem servo siligendo necessarium est*. *Paullus IC. lib. V Sententiarum †: Cotem servo siligendo necessarium est*. *hostibus quoque venundari, ut ferrum, & frumentum, & sales, non sine periculo capit is licet*. Eandemque vocem copse numero ac genere legere est LXI C. de

* Act., S. 12.

† Act., S. 12. rate ista utitur.

† III. D. de publican.

vectigalibus : *Siquis sine personâ mancipum , id est , salinarum conductorum , sales emerit , vendere se tentaverit , sive propriâ audaciâ , sive nostro munus oraculo : sales ipsi una cum eorum precio mancipibus addicantur .*

* Act. 1. Sc.
Omnem rem :
veni.

Strigil vulgò excipiunt è neutris , quia apud Plautum sit Persâ * :

Ampullam , strigilem , scaphium . foccos , pallium .

Et apud Persium sat. v :

I puer , & strigiles Crispini ad balnea defer.

Verùm hæc sunt à recto *strigilis* : quo usus Cicero lib. iv de Finib. Si ad illam vitam , quæ cum virtute degatur , *ampulla* , aut *strigilis* accedat , futurum sapientem eam vitam portus , quò hæc adjecta sint ; nec beatiorum tamen ob eam causam fore . *Strigil* verò vel barbarum , vel obsoletum est . In vulgatis quidem Arnobii exemplaribus *strigil* invenimus : verùm *strigilis* legitur in melioribus , etiam MSo regio : ex quo variantes lectiones codici , quem habeo , adscripsit Ios. Scaliger . Siquis tamen *strigil* rectum esse pertendat , non tam dixerim , *strigilis* esse antiquum nominativum , ut *fanguis* , & *vulturis* (quamquam hæc quorundam sententia est) quàm antiquum esse *strigil* pro *strigilis* . Gloss. Cyrilli : *Ἐστρα* , *strigila* , *strigilis* . Vbi pro *strigila* repulerim *strigil* . Nonii locus de voce *strigilis* in Aidinâ , & Plantinianâ quoque , est corruptissimus . Interim ex voce *neurri* , quæ apud eum legitur , suspicio mihi oboritur , vocem *strigil* a Nonio fuisse additam , scriptumq ; ab eo fuisse hoc modo : *Strigilum manifestum est esse generis feminini , strigil neurri . Vars Bimarco : Καὶ ὁ γυναικὸς ἐστὶν ἡ ἀληθὴς , ὡς ἐν τῷ ἀνδραγαθῷ πενδὲς ἡ strigilis .* Quare non audiendus vel Aldus , qui masculinum facit , vel Isidorus , qui eo in genere usurpat cap. ult. lib. ult. Originum , *Strigiles* , inquit , nuncupati à tergendis , quod iis equi tergantur . Quomodo non tantum in omnibus excusis invenimus , sed etiam in veteribus membranis nostris . Mirum verò est , Isidorum à tergendis deducere , cum ut à *facio* est *facilis* ; ab *ago* , *agilis* ; à *frago* , pro *frango* , unde *fregi* , *fragilis* : sic à *fringo* , pro *fringo* , unde *strictum* , *strigilis* , *strigilis* , veniat *strigilis* .

A terminatione L accedit Verrepæus ad AM , ut *nequam* ; EM , ut *tantundem* ; & IM , ut *Cherubim* . Verùm hæc terminationes secure poterant præteriri ; cum , quæ in eas definiunt , è regulis generalibus cognoscantur . *Nequam* enim adjectivum esse , nec ipse Verrepæus differtur . Par autem ratio est in *tantundem* ; ut vel indicium fecerit hic Plauti locus in

* Act. 3. Sc. Jam
Mucro revertar

Pœnulo * :

Malo benefacere tantundem est periculum ,

Quantum bono male facere .

Item ille Pomponii Jurisconsulti : *tantidem ponderis petitio* . Adde quòd in feminino quoque usurpatur , cum Vlpianus dixerit , *tantandem pecuniæ summam* . Atque hæc eorum errorum

rorem arguunt, qui semper neutrum esse perpendunt. At dicas, cum substantivum est, semper neutrum esse: ut apud Columellam, *tantundem sanguinis*: apud Terent. Adelph †.

Ob malefacta hæc tantidem emtam, postular sibi tradier:

quomodo & usurpavit Varro Eumenidibus:

*Hospes, quid miras numo * curare Serapim?*

Quid? quasi non curet tantidem Aristoteles?

Sed hæc minimè movent, quia constat, adjectiva neutri generis esse, cum ponuntur substantivè, nec respicitur ad certum substantivum. Nam id si est, in hujuscemodi neutiquam cognoscitur genus ex terminatione, eoque nec ad regulas speciales pertinent.

Neque meliori jure de terminatione IM agitur in regulis specialibus. Nam plurativa hæc, *Cherubim*, & *Seraphim*, angelorum sunt nomina; quæ comprehenduntur sub viris, quia facie virili effinguntur. Obiter verò hic observa errorem Moschopuli, libro ad *θεόδωρον* scribentis, *χερουβιμ* & *σεραφειμ* esse nomina singularia: *χερουβιμ* & *σεραφειμ* pluralia. Nam utrumque plurativum. Ac in Mosaicis quidem libris, & quatuor libris Regum, nunc hoc, nunc illud invenias crebrò: in libris verò *Παραλειπομένων*, item psalmis, & prophetis, sæpius est *χερουβιμ*, *σεραφειμ* nunquam. Iesais verò capite v. prius *σεραφειμ*, mox *σεραφειμ* habes. Imò priori etiam loco libri quidam *σεραφειμ*. Nempe Græci *chirec gadol* non semper per I, sed etiam per *α* expresserunt. Vt *כעלים*, *βααλιμ*, & *βααλιμ*: *רב*, *פלל*, & *פלל*: familiariaque complura. Cujus causa est, quòd I longum fere oïam sonabat, ut diphthongus EI: unde veteres Romani *luni* scripsere pro *luni*, *pueri* pro *pueri*, *castris* pro *castris*, *heic* pro *hic*, familiariaque; ut ex veteribus lapidibus, item Fabio, Victorino, & aliis constat.

Est & pagi nomen ejusdem positionis, *Cim*: quod neutrum esse tradidit Celsus, & ex eo Priscianus in quinçto, & sexto.

A neutris in VM excipiunt nomina virorum ac mulierum, quasi hoc non fiat, ex regula constet generali. Et minùs tamen peccant, quàm Priscianus in quinçto: qui figuratè dici ait, *Glycerium mea*, vel *mea Doreum*, aut *Philotium*. Ac parem esse rationem in *Sophronium*, & *Abracanium*. Nos propriè hæc dici contendimus; uti & *mi Pagnium*, & similia. Nam ubi propriè magis masculino utimur, quàm in masculis: aut feminino, quàm in feminis? Et si *Muræna*, *Catilina*, *Scrofa*, similiq; sunt masculina, etiam terminatio sit feminina: cur *Sophronium*, *Leonium*, *Thlusium*, quod apud Donatum †, similiq; ex terminatione feminina itatuus esse generis feminini? Sanè aliter Quinctilianus, cujus prior nobis, quàm Prisciani

auctoritas. Sic autem ille lib. I, cap. IV : *Nec statim diligentem putabo, qui promiscua, quæ & Epicæna dicuntur, ostenderit ; in quibus sexus uterque per alterum apparet : aut quæ feminina positione marces, aut neutrali positione feminas significant ; quædã sunt, Murena, Glycerium.* Vbi positio vocatur, quod Grammaticis est terminatio : quomodo idem cap. seq. ait : *Inde Castorem mediæ syllabæ productâ pronunciarunt, quia hoc omnibus accidebat, quorum prima positio in eadem, quæ Castor, literas exit.* Voluit igitur Fabius, parem esse rationem in *Murena*, & *Glycerium* : eoque ut virile est *Murena*, propter significationem, et terminatio aliud requirere videatur : ita *Glycerium* esse muliebre, licet sit neutralis terminatio.

A neutris in EN excipi oportet *lichen*, & *λεχλω* : quod impetiginem glorfæ Philoxeni vertunt. Martialis lib. XI, ep. XCIX.

Nec triste mentum, sordidive lichenes.

Virile quoque *attagen* :

* Il. pag. 854.
ed. Rem.

Græcis δ' *ἀτάγλω*, teste Eustathio *. Sic Horatius lib. epod. od. II. *Nec attagen Ionicus Incundior.* Item Plinius lib. X, cap. XLVI II. *Nec hymen esse neutrum, docet illud Cæciliï : Hymenem virginis deintegrare.*

Flumen cave virilis aliquando generis esse putes. Quippe figuratum est illud Varronis lib. I de re Rusticâ, cap. XII : *Sin cogitare secundum flumen edificare, curandum, ne adversum eum ponas.* Nam respexit Varro ad vocem *fluvius*. Cujusmodi in classicis *ὄλεμορῶν* vocamus, in imperitis *ὄλεμον ἰσμία*. Scio, in plerisque libris pro *eum* esse *eurum*. Sed non Didymus solum in secundo Geoponicôn, verum natura ipsa reclamat.

Ab masculinis in ON non modò *findon*, & *icon* ; sed etiam *alcyon*, & *aidon*, excipi debuere. Nam *halcyon*, sive potius *alcyon*, (nam *ἀλκυών* citra adspirationem rectius proferri, Eustathius auctor est Iliad. IX †) generis esse muliebris, ostendit hoc Maronis I Georg. *Dilectæ Veneri alcyones.*

† pag. 776. edit.
Rem. vers. 42. 43

Ac similiter usus Aristoteles in Histor. Animal. lib. V, cap. VIII, & lib. IX, cap. XIV, & Græcorum alii. Ut audiri non mereatur Servius ad superiorem Virgillii locum; ubi annotat, *hic, & hæc alcyoni dici* : perperam profecto. Nam *alcyon* quidem de femina dicitur : sed non si significatione sit commune, eò quoque commune sit constructione.

Aidon etiam muliebre, ut Græcis ἠΐδων, & Mitylenæis ἠΐδω, quo Sophocles usus, ac Theocrito ἠΐδω. *Aidon* usurpat Petronius : sed ita ut ex eo, ob lectionem incertam, de genere haut certò constare queat :

--- Testis silvester *aidon*,

Atque urbana Progne.

Nam pro *aidon* libri omnes *Iasdon*.

Malim silvestris *aidon*.

* Il. 5, l. 2.

Accommodatior itaque locus Senecæ in Octaviâ * :

Quis mea dignè deslere potest

M. M. 2

Mala? quæ lachrymis nostris questus

Reddet ædon?

Python pro serpente, quem Apollo interemit, tantum masculinum est. Claud. IV Paneg. Honorii:

Caroleus tali prostratus Apolline Python.

Nec obitat illud Tibulli lib. II, eleg. III.

Delos ubi nunc, Phæbe, tua est? ubi Delphica Python?

Neque enim hic *Python* serpentis nomen est: sed neque quod Ambrosii Calpinus sensit, intelligi debet *Πυθωνία* sive femina Pythonico spiritu correpta: verum omnino ponitur pro urbe: uti argumento est, tum quod cum Delo, insulæ & urbis nomine, jungatur: tum quod, ut Eusebii scribit in II Iliad. & XI Odyss. quæ postea urbs *Delphi* dicta, ea prius vocata est *Πυθώ* & *Πυθώρ*. Imò & *Πυθία* videntur dixisse antiqui, si sana lectio illa apud Ptolemæum: *Πυθιάς, Πυθία, Δελφί*. Interea verum est, urbem dictam *Pythona* à *Pythone* serpente: uti serpens *Python* à *Πύθων*, *python*, hoc est, *aspis*. Nempe quia Apollo ibi in serpente coleretur.

CAPVT XXV.

De exeuntibus in AR. Albus jubar, pro Luna. Lucar. Nestor Novariensis notatus. Vetus inscriptio restituta. Lucus Libitinæ. Bustar. Bacchar, & baccharis. Baccar, vel bacar, & bacario. Idem genus vocabuli pro Deo positi, & cui præest. Salar piscis.

A Neutris in AR exeuntibus, ut sunt *fur*, *columbar*, *lucunæ*, excipere veteres *jubar*: quod, Prisciano * teste, nunc masculinum erat, nunc * neutrum. Vtrius horum sit, dijudicare non possis ex isto Pacuvii apud Varronem †:

Exorto jubare, noctis decurso utere.

† lib. 5 & 6, de
L. L.
† apud Prætor 5

At virile videmus Ennio in Annalibus †:

Interea fugit albi jubar Hyperionii cursam.

Vbi *albus jubar* est Luna, quæ Hyperione sive Sole oriente dicitur recessisse. Neutrum verò est Ennio Ajace *:

Lumen, jubareve cerno?

* apud Varronem
in 5 & 6 de L. L.

Et Calvo in Epithalamio †:

Hesperium ante jubar quatiens.

† Prætor. lib. 5.

Nam virile si foret, *jubarem* dixisset. Ac posteriores hoc genus præterire, Horatius, Ovidius, Stadius: etiam Plinius lib. II, cap. xxxv, de cometis: *Fiant & hybernis mensibus, & in Austrino polo: sed ibi curia nullum jubar.* Niniuita excipit quoque *lucæ* avis, quod virile facit. Pro ave accipi, scripserat quoque in glossis suis Nestor Dionysius Novariensis. Sed semper

* lib. 1.

per pecuniam significat, quæ ludis impendebatur : unde Charifius * exponit *ἑταρῆμιον ἀπὸ βεῖον*, & Cyrilli glossæ, *ἑταρῆμιον ἀπὸ βεῖον*. Ac glossæ etiam Isidori indicio sunt, venire à lucis, qui plures circa urbem. Ex iis pretium conquirebatur, inque ludos postea erogari solet. Nempe à *lucus* est *lucar*, ut à *bustum bustar* ; quo, teste eodem Charifio, significatur *locus, ubi concremantur mortuorum corpora*. *Lucar* verò neutrum esse, ostendit Tertullianus aduersus Gnosticos cap. VII I : ubi de Ioanne Baptista, præcurfore Domini, sic scribit : *Ipse clausula legis, & prophetarum, nec propheta, sed angelus dictus, communitione cæde truncatur in puella salicæ lucar*. Vbi puellam *salicæ* uocant à saltatricem Herodiada. Idem genus docet Inscriptio vetus † : VT. LV. CAR. III I I I INAE. REDEMPTVM. A. REP. SVA. VNIVERSIS. CIVIBVS. SVS. IN. PERPETVVM. REMITTERET. Sed quid III I I I INAE ? Non dubito, quin ductus hi reliqui sint ex voce LIBITINÆ : ut significetur pecunia ex loco Libitinæ : cuius mentio in cippo quadrato è Tiburtino, rudi litera, & inæquali, ac vetustà. Inscriptio est istiusmodi † :

† Opere Inscript.
Græcæ, pag. 436
num. 5.

† par. 971.
num. 8.
Inscr. Libitinae.

A B. LVCO. LIBITINA *
Q. CORVNCANI. STATI
Q. L. EROS
CORVNCANIA. Q. L. CRESTE
IN. FR. P. XIII. IN. A. P. XIII

Nihilò iustius idem Nimivita à neutris excipit *bacchar*. Nempe concludit *bacchar*, & *baccharis* : quorum illud semper neutrum est. Plinius lib. XXI, cap. VI : *Eorum quoque error corrigendus est, qui bacchar rusticum nardum appellaverunt*. Idem in cod. cap. XIX. *Bacchar in medicina usui aliqui ex nostris perperam vocant*. Vtrobique *baccharem* dixisset, si esset femininum. Etiam autem *bacchar*, & *baccharis*, genere differant, significatione tamen conveniunt : ut ostendit hic ejusdem scriptoris locus lib. XII, cap. XII : *Baccharis vocatur nardum rusticum, de quo dicemus inter flores*. Ac *baccar*, vel *bacur* absque spiritu aliud est : nempe *vas vinarium*, ut Festus testatur : ad quem & magnus interpres in veteribus glossis corrigit, *Baccar, εἶδος ἀγροῦ* ; ubi corruptè vulgo *baccar*. Nec dubium, quin ex eo sit *baccario* ; quod in Isidori glossis *nyccoli* genus esse dicitur.

Sunt quoque, qui excipiant *par*, & *lar*. At *par* cum substantivum est, neutrum est : cum adjectivum, alius est loci. *Lar* quoque non tantum pro Deo ad generalem de viris regulam pertinet ; sed etiam cum pro domo accipitur. Nam idem manet genus in Deorum Dearumque nominibus, etiam cum *μειωνομῆσι* accipiuntur, pro iis rebus, quibus præesse creduntur : ut, *Iupiter* pro aëre, *Vulcanus* pro igne, *Mars* pro bello, *Ceres* pro frugibus.

gibus. Quanto igitur fatius fuisset, excipere *salax*; quod semper masculinum est. Aufonius in Mosellà:

Purpureisque salax stellatus tergora guttis.

Sidonius lib. II, epist. II: *Vi nocturnus per lacum excursibus rapacissimi salares in consanguineas agantur insidias.* Est verò non carpio, sed salmo minor: imò è salare fit salmo, unde & salmoni junxit Aufonius.

CAPVT XXVI.

De terminatione ER. Linter Tibullo masculinum. Falsum videri Priscianum, cum Græcè è λυτῶν dici putavit. Tuber, pro triplici significatione, triplici genere usurpatur. Alucinatio Nebriffensis, & Sabellici. Non ruder dici, ut Papias putavit; sed rudus, & olim rodus, vel raudus; unde raudufculum. Nonii lapsus. Biber pro bibere. In Flavio Capro emendatimacula. Mos Criticorum quorundam perperus, temere voces priscas infercientium optimis scriptoribus. Lacer, & lacerpitium, unde. Cancer, pro morbo, obsoletum est in genere neutro. Carcer ex cancer, R in N converso. Olim neutrum fuit. Cancelli, quæ parvi cancri. Inter Orci caneros adhære. Cum Tullianam dicitur, intellexit fortasse carcer, quod olim neutrum. Aer pro caligine; & cymon ejus. Etiam in feminino usi veteres. Juniores contra in neutro. Vide usi pluralis æra. Alaroms in Calice locus aliter, quàm à Barthio, enarratus. Non dici cucumer, pro cucumis: ac fortasse nec zingiber, pro zingiberi. Siler patimaco genus, nunc virile, nunc neutrum. Grosippi sive Scoppu Grammaticus canon expensus. Verber. Laver. Spinter.

Sequuntur exeuntia in ER: quæ plurimùm virilia, tam nomina secundæ, ut *ager, culter*: quàm tertix, sive Latina, ut *carcer, agger*: sive Græca, ut *panther, clyster, prester*. Ab hoc canone excipere solent dubium *linter*: & neutra *ver, cadaver, iter, uber, tuber, ruder, biber*. Et fructuum nomina: ut *cicer, papaver, piper, zingiber*: præter *cucumer* masculinum. Hæc deinceps expendemus.

Linter, quod quidam inter dubia reponunt, semper in feminino legitur, præterquam uno hoc Tibulli † loco: † lib. 2, vers. 5.

At quæ Velabri regio patet, ire solebat

Exiguus pullâ per vada linter aquâ.

† *lib. 2, vers. 5.*

Quo loco *Exiguus* prætulit, cum metri, tum in *ovias* causâ: quemadmodum & Catullus †, † Car. 31.

Aridâ modò pumice,

Aridò modò pumice:

maluit, quàm

quod auribus ingratus est, quia tria

O concurrunt, ut in Tibulli loco A compluria. Priscianus ait, et si *linter*

Latinis

Latinis femininum sit, Græcos tamen dicere ὁ λυτήρ. Quare Græcos imitatus fuerit Tibullus, si verè Priscianus. Cujus hac parte fidem penè est, ut in dubium vocem, cum neque apud Pollucem, ubi navigiorum genera recenseret, neque veterum quemquam, hoc vocabulum inveniam. Credo, è recentioribus Græcorum quispiam usus sit voce Romanâ, atque hoc impoſuerit Prisciano. Nam ut ad λυτήρ respexerit, parum verisimile est, præsertim cùm id aliud signet.

Nec debuere *tuber ἀπλοῦς* neutrum facere, cùm pro significatione variet genus. Pro arbore, de qua Columella lib. XI, cap. II, femininum esse, ex regula notum generali: ne tamen ab eâ excipi putes, locupletem visum testem adjungere. Plinius dico; cujus illud lib. XVI, cap. XXV: *Ab Amygdala proximo fiorent Armeniaca: dein tuberes, & præcoces: ille peregrine, hæc cœle.* Pro fructu autem hujus arboris, qui Plinio * teste, baccis, quam pomis, similior, masculinum est. Suetonius in Domitiano †: *Præde quædam periret, cum oblatos tuberes servari jussisset.* Ita constantissimè MSSi, & editi omnes: quod addo, quia dubitare visus de veritate hujus lectionis doctissimus amicus noster ὁ μακροεὶτης, Matthias Martinus ‡. At pro tumore neutrum est. Plinius lib. VIII, cap. XVIII: *Tubera bina in doſo habent cœmeli.* Item pro plantæ genere, sponte nascenti intra terram, sed sine caule, foliis, aut capillamentis. Idem Plinius lib. XIX, cap. II: *Tubera cœmeli in quædam terra cœcumdata, nullisque sibris nixa, aut saltem capillamentis, nec utramque tuberante in quo gignuntur loco, aut rimam agente, &c.* Antonius Nebrisenſis, & Sabellicus, existimarunt, interdum quoque pro fructu femininum esse. Movit eos illud Martialis in Xenii epigr. XIIII:

*Leila suburbanis mittuntur apyrina ramis,
Et vernæ tuberes. quid tibi cum Libycis?*

Verum somnus iis obrepſit, cùm hinc genus muliebri exterebrare sunt conati. Quippe *vernæ* hinc non est tempore verno crescentes; sed vernaculi, sive domi nati: eodémque modo dictum *vernæ tuberes*, quo apud hunc ipsum Martialem lib. I, epigr. L, *vernæ apros* legitur in vet. codicibus. Nam in Plantinianâ H. Junii *vernæ* excusum. Sed lectio vetus eo quoque stabilitur, quòd *vernæ equines* *, *vernæ liber* †, ac *lupos vernæ* ‡ apud eundem Martialem legamus.

Perperam neutris addunt *ruder*, à quo in plurali *rudera*, non *ruderis* dici ajunt. At *rudera* quidem Latinè dicitur: verum non à *ruder*, etſi id Papias in glossis suis tradiderit; sed à *rudus*, unde venit *ruderis*, ut à *vulnus*, *vulneris*. Vſus in singulari Vitruvius lib. VII, cap. I: *Deinde ruderis novo terra pars tuse admisceatur.* Et Plinius, penè iisdem verbis, lib. XXXVI, cap. XXXV: *Ruderi novo tertiam partem tuse addi.* Item Tacitus quinctode-

* lib. 15, esp.

† cap. 16.

‡ in Etymologia
ſic.

* lib. 1, epigr. 85.

† lib. 3, epigr. 1.

‡ lib. 10, esp. 52.

cimo Annalium : *Ruderi accipiendo Hostienses paludes desinitabat, ut quo naves, quo frumentum Tiberi subuectassent, onusto rudere decurrerent.* Nec est, quod de nominativo tricentur. Nam in Græcolatinis quoque Philoxeni glossis legitur : *Rudus, βάλος, χαρμα, και χαλμας άνιρ 2507. & 2610 supra.* Imo Vitruvii est paulo ante verba adducta : *Rudus si noxum erit, ad tres partes una calcei miscetur : si redivivum fuerit, quinque ad duas mixtionem habeat respersionis.* Et Plinius quo ante loco diximus : *Rudus in quo duo quintæ calcei rursuscentur.* Varro quoque, ac Festus, autores sunt, æs infectum in æstimatione centuria vocatum *rudus, rodus, vel rudus.* Indeque *rudaera* apud Val. Max. lib. v, cap. vii. uno consensu, non *ruda*, legitur in codd. manuscriptis : ut testatur Steph. Pighius. Cicero quoque epist. viii, lib. ix ad Att. a veteri *ruda*, unde *rudus*, fecit *rudaesulam*, hoc est, paucillum æris. Nam opponit gravi aeri alieno, quo ante fuerat obnoxio. Denique & Nonius (qui tamen eo lapsus, quod *rudus* interpretetur *iterus*) hoc Lucillii adducit e sat. xi :

--- *Flamque*

Servandam, & rudaesulam huc aggre, & si quæ rudas.

Sive, ut alii legere malunt,

--- *Flu*

Servandam facientiam huc aggre, & si quæ rudas.

Servandam, non frumentam, etiam legitur in antiquo Veretii.

Nec probo, quod & neutris addum *biber*. Similiter verbum est inflectum ex *δινεντω*, pro *bibere* utitur. Caput de verbis dubis : *Bolentiam biber.* Emendo, *Ribere, non biber.* Dampus *biber*, ut obsoleto, Veretii Plinius *, cum dixit, *Dampus biber*, ut Græci *δινεντω*. Ac per rago in illo, quod e Fausti annalibus transferunt : *Donna ejus, per ad omnia venerat, jubebat biber dari.* Sunt qui & in illo Terentii †,

Quod jussi ei dare bibere, & quantum imperavi,

Dare :

legendum scribant *biber* : sed Donato omnibusque

MISSis invitis. Verum seculi nostri is mos est, ut nulla sit vox rarior, quam plerique omnes, sicubi antiquis eam scriptoribus inferere possunt, non parcant operæ : quasi veteres illi Romuli nepotes similes fuerint animati ac ipsi, qui ab animis suis imperare vix possunt, ut vulgatis utantur, quando rariora occurrunt, atque adeo etiam obsoleta.

Loco verò hujus *biber* rectius ab aliis excipitur *lifer* ; quomodo vocatur humor Cyrenis in ferulis crescens, ut Vitruvius ostendit lib. viii, cap. xxi. unde *δινεντω* *Κυρηναϊκόν* vocant Græci, ut ait Palladius lib. i, cap. xxxix. Plantæ nomen *Silphium, Silphi*, vel *Serpe* ; unde *Laserpitium*, quia *laserpitium*, hoc est, silphii succus. Sed *laserpitium* *αλαγγαριον* pro silphio tunc solet : *lifer*, quod ex eo *νατ' δινεντω* factum, proprie pro loco. Neutrū autē, indicat hoc Columellæ libro de arboribus cap. xxi. *Nos exigenti* *modum*

modum laser Cyrenaicum vino diluimus. Similiter Plinius lib. XIX, cap. III: *Laserpitium in Cyrenaicâ provinciâ repertum; cuius succum vocant laser.* Augustinus de moribus Manich. lib. II, cap. XII: *Orizam, tubera, placentas, caranum, piper, laser, distemo ventre cum gratulatione rulantem.*

Quod si etiam priscorum ratio habenda, *cancer* pro morbo olim neutrum fuit: ut Priscianus in v testatur, inque sexto ostendit illo Claudii Quadrigarii in IV Histor. *Quod verminatione ad cancer pervenerit.* Et sanè similiter usi ex Ecclesiasticis nonnulli antiquiorum: etiam Cyprianus lib. I, epist. VIII: *Sermones eorum, ut cancer, & pestem fugiendo vitatote.* Sed masculino usus Cato de re rust. cap. CLVII de brassica: *Eadem vulnere parvula, cancroque purgabit, sanosque faciet. Si cancer ater est, is olet, & saniem spurcam mittit: si albus, purulentus est. Sed si fistulosus, subtus suppurat sub carne.* Catonem classici omnes sequuntur. Falluntur igitur, qui, Quadrigarii auctoritate decepti, neutrum similiter putant in illo Ovidii lib. II Met t.

Vrque malum late solet immedicabile cancer

Serpere, & illasas vitiatas addere partes.

Nam quis non videt, *immedicabile cum malum*, non cum *cancer* coherere? Itidem *carcer* semper masculinum, ut ait Flavius Caper libro de Orthographia, & Priscianus in quinto; ubi cum agnovisset, quosdam *carcer* dixisse, addit, eos non esse sequendos nobis. Nec mirum, si ejusdem generis sint *cancer*, & *carcer*: cum *carcer* non à coercendo sit, ut Varro putabat; sed à *cancer*, non quidem, prout *morbum*, vel *animal* signat; sed quatenus, ut Festus docet, diminutivum format *cancer*: ut quomodo usus eo Appulejus in sexto Met. *Inter Orci caneros jam ipsos adhaesisti.* Nec magnopere iis adveser, qui ex eo, quia antiquis *carcer* etiam neutrum putant fuisse, credunt *Tullianum*, imò & *pistrinum* dici genere neutro: respiciendo nempe ad substantivum intellectum.

Aër in feminino usurpat Homerus: sed cum caliginem notat, quâ significatione quibusdam dici videtur, non ab *ἀἴρ*, id est, *spiro*, (nempe ob spirabilem naturam, quam & ei tribuit Cicero lib. II de nat. Deor.) sed ab *αἴρ*, & *ἰσῆν*, unde & ἀερῆσις interpretantur. Ennius quoque in feminino usus, dubium quâ significatione. Agellius lib. II, cap. xxvi: *Sic Quæ Ennius in Annalibus fulvâ aère dixit.* Ita legendus is locus, ut indicant hæc ejusdem Agellii verba lib. XIII, cap. XIX. *Ennius in annali duodevicesimo aère fulvâ dixit, non fulvo: non ob id solum, quod Homerus in παρὰ θεῶν aère dixit; sed quod hic sonus, opinor, hoc habilior est visus, & amoenior.* Nonnullis mediæ ævi poetis *aër* est neutrum: ut Abboni Cernuo lib. II:

Vocibus explemes aër, cælumque boatu.

Et eo antiquiori Orientio, Illiberitano episcopo, qui paullo post annum

num quingentesimum vixit :

*Ecce tibi cælum pendet, tibi terra residit,
Aëra librantur, fluctuat Oceanus.*

Bedæ quoque est in Vita Cutperti cap. ix :

Clausula diu referans credentibus aëra seclis.

Sed quid dicemus de isto Maronis in Culice :

Nam solitum volvens ad tempus tractibus isdem

Immanis vario maculatus corpore serpens,

Mersus ut in limo magno subsideret æstu,

Obvia vibranti carpens gravis aëra lingua,

Squamofos laie torquebat motibus orbes.

Barthys quidem, Adversariorum lib. xli, cap. xlii, censet, Maronem dixisse *obvia aëra*, neutro plurali. Quod si esset, puto aliquis veterum grammaticorum meminisset rei tam insolentis. Quare mihi placet, *aëra* quidem regi à *carpens*; *obvia* autem à *vibranti*. Nempe ait, serpentem, dum aëra carpit lingua, quæque *obvia* vibraisse, ut gramina, lutum, & similia.

Venio ad fructuum nomina. Ex his *papaver* recte in neutris reponitur : utcunque Plautus Pœnulo dicat * :

Sesimum, papaveremque, triticum, & fructus nuces.

Nempe in neutro est obsoletum.

Zingiber vel *zinziber* vulgo quidem dicitur: sed Dioscoridi ζινγίβερι vocatur: Latini autem veteres per I extulere. Plinius lib. xli, cap. vii: *Non est hujus arboris radix, ut aliqui existimavere, quod vocant zimpiberi, alii vero zingiberi.* Ac similiter l. interdum 16. § species 7. ff. de publ. & vect. inter species ad vectigal pertinentes *zingiberi* refertur. Sed de eo non magno opere contenderim. Fortè enim, ut ex πιπέρει piper, ita ex ζινγίβερι & *zingiberi*, *zingiber*.

De *cucumer* scrupulum non levem injicit, quòd apud Maronem †, Mar- † 4 Georg.
tialem †, atque alios, *cucumis* legas. Potuit autem à *cucumis* esse *cucum-* † lib. 11. ep. 19
ris, ut à *pulvis pulveris*: aut si hoc est ab obsoleto *pulver*, sanè quid prohibet, *cucumer* quoque reponi inter obsoleta? Quid quòd antiqui hujus *cucumis*, non *cucumeris*; hunc *cucumim*, non *cucumerem* dixerunt. Vnde Servius in IV Georg. Sanè hic *cucumis*, hujus *cucumis* declinatur sicut *agilis secundam IDONEOS*. Nam *NEOTERICI* hujus *cucumeris* dixerunt, ut *pulvis pulveris*. Vbi *idoneos* vocat Tullium, Maronem, Varronem, & æquales: *recentiorum* vero nomine, more suo, etiam Plinium signat: cujus illud lib. xix, cap. v:

Cucumerum Græci tria genera fecere.

Pro *cucumer* mallem excepissent *sifer*, εσφυλίνα ειδος *, ut in glossis ex- * pappiraca g-
ponitur. Id quidem neutrum esse, negare non possumus: cum Plinius tenui.
lib. xx,

lib. xx, cap. v dicat: *Sifer craticum sativo simile est & esse. Tu.* At idem paulo post ait: *Hicofus ideo stomacho utile videri dixit quoniam nemo tres sifores edendo contineret: esse tamen utile conculescentibus ad vinum transfundentibus.* Quà in periochâ sifer, si locus non est corruptus, nunc in masculino, sive, si malis, feminino, nunc in neutro usurpatur. *Utiles* aliquis pro *utile* utrobique rescripserit: sed omnes libri reclamant.

Præquam verò manum de hac tabula tollam, expendere etiam animus, quæ scripsit Grammaticorum priorum acris censor, Pascasius Grossippus, sive Caspar Scoppius, in Institutionibus Grammaticæ Latine. Verba ejus: *Nomen* in A R. neutrum: sed in ER delinque videt.*

Hoc hir, hoc inter, laser, pipser, atque papaver.

Nimis hæc perfunctoriè, cum tot alia excipi debeant. Ex parte hoc vidit ipse. Itaque in Annotationibus hæc addit, tam *sifer*, de quo in generalibus regulis dictum est: tum *calaver*, *inter*, *per*, *carcer*, *laser*. Atqui *verber* obsolevit: solum in singulari numero in usu sunt *verberis*, & *verberum*. Interim neutrum esse, ostendit pluralis *verberum*. *Laser* autem, herbarum genus, quæ Græcis dicitur *ειορ*, in feminino reperitur. Plinius lib. xvi, cap. viii: *Laser quæque nascens in terra condita & colla tormantibus melior.* Nempe vel *ειδεισιν* respexit nomen herbarum: vel re verà dubium est. Cur idem Scoppius omittit *cicer*? quod Horatio, Plinio, Martiali, semper est neutrum: utcumque diminutivum ejus *cicerula* genus mutavit. Cur & præterit *spinter*? Id (quemadmodum è quinçto Prisciani, & Festo didicimus) est armillæ genus, quo mulieres utebantur in summo brachio sinistro. Græcis dicitur *αρραζουεωρ*. Utitur eo Plinius †:

Inter, atque novum spinter reconcinnantur.

Et mox:

Scin hoc quod sit spinter? Item:

Redde igitur spinter, si non meministi.

Et Act. iv*, semel iterumque. Et Act. v †.

CAPVT XXVII.

De terminationibus IR, OR, VR. Hir. Abaddir. Vxoris etymon. *Abaddir* cur commine. Defensor, persuasor, sponfor, de femina. *Scoticorum opinio de sexu Decorum.* Lunus. Calor, decer, & ador, in neutro. *Dissersum ab Agello super Enni versu.* Guttur in masculino. *Servi lapsus.*

IN IR definit neutrum *hir*, hoc est, vola manus, & masculinum *abaddir*, hoc est, bætlylus, sive lapis, quem Saturnus pro filio devoravit, cujusque in memoriam, ut quidem Lactantius scripsit †, Romani coluerunt *Capitoli immobile*

* p. 109.
et. M. d. l. en.
1613.

† pag. 111.

† Monachinis
act. 3. p. 3.

* p. 2. Quæ sieme
quirit
? de. 1. a. 2.
una est. Itom.
que se. ultima.

† primo Inter.
Pium. cap. 20.

immobile saxum: ut vocat Poëta in nono magni operis. Vtrūque est apertion, si audimus Priscianum. Nam prius decipit Charisius. Cetera in I.R. ad generalem pertinent regulam; ut. *vir. levr. diuinit. Sec.*

Verbalia in O.R. prius fuere generis communis: ut vel inditio sit nomen *uxor*, siue ejusdem sit originis ac *uxillum*: nempe ab *uxo*, vel *uxi*, quasi *uxor*, aut in *u* abeunte, ut in *rudus*, pro *rudus*, *clado* pro *clado* & similibus: siue, juxta veteres fuerit ab *ungulo*, quasi *uxor*, quia mariti postes ungeret oleo, axungia, vel adipe suillo, aut lupino: quemadmodū autor est Plinius lib. xxviii, cap. ix, ut Donatus *, Ilidorum †, & Grammatico-
rum alios, mittam. Ob eandem hujus terminationis apud veteres naturam acque usum, *uxor* est commune: siue ab *ux* *ndo* esse placet, quā significati-
ones posteriores in muliebri *uxillio* maluerit: siue ab iustifico sit *uxino* ubi *uxo*, quomodo à *fruitum* est *fruitor*. Nam qui fieri quid avert. suaden-
do ejus sit *uxor*. Eadem terminatione apud Vlpianum l. i. r. Dig. de S. C. Vellejano legas, *mulier defensor*, & apud Cassianum, elegantem scriptorem, lib. viii, cap. xi, *mulier persuasor*. Imo Ovidius ipse epistola Paradisi ad Helenam de Venere inquit:

Spensor conjugii stat Dea pilla sit.

Est & Cornelii Severi apud Sospitatum:

Ionea nam Phoebe dncebat filera calo

In ternis successor equis.

Hanc qui causam non attenderent, falsò putarunt, poetam respexisse Stoicorum opinionem, Deos utriusque sexus facientium: unde Sornus Iobrem ita compellat: *Tu genitor genitrixque Deum*. Et, ut superius ostendimus, Virgilius Venerem Deum nuncupavit, arque adeo Laviniam scripsit: *Venerem igitur alnum adorans*: videturque ab hac ipsa opinione, esse, quòd & siderum regina, tum *Luni*, tum *Lunio* nomine est appellata: unde Caris templam Dei Luni, ut scribit Spartianus in Caracalla.

Quædam olim in O.R. exeuntia erant neutra, quæ nunc sunt masculina: quemadmodum Nonius docet isto Plauti *:

Nec calor, nec frigus metuo, neque ventum, neque gram dæon.

Est trochaicus; ne *calorem* legi posse putes, prout est in vet. edit. † & vulgatis Nonii codd. contra Nonii ipsius mentem, exempla eorum adferentis, quæ utrumque genus recipiunt. Denique *calor*, non *calorem* scripsisse Plautam, monuit Iunius Philargyrus †, vetus Virgillii interpret. Vt
audiendos non putem, qui *calor* censent non cum *metuo* conjungi, sed cum
obstare: quod versu fuit præcedenti.

Quædam etiã neutra in O.R. terminatione mutantur genus retinuerunt. Vt pro eo, quod *jecinor* olim, ac postea *jecor*, nunc *jecor* obrinet.

obrinet. *Decor* olim quoque neutrum fuit. Quod imitatus Aufonius in Coronide Professorum :

Dum decor egregie commemorat patrie.

Vbi *decor* posuit pro *decus*. Ac similiter *ador* in neutro posuere pro *adus*. Idem Aufonius in Monosyllabis :

Hinc ador, atque adoris de polline pulviscum far.

Nam *adōris*, penultimā correptā, neutrum est, ut *dēcoris*. *Adōris* verò, eādem porrectā, est ab *ador* feminino. Quomodo, Prisciano teste, usurpat Gannius in III :

Emicat in nubes nidoribus ardor adoris.

Idem Gannius in I corripit à feminino *ador* :

Hic adoris dat primitias, sibi sanguine libat.

Ita est in membranis nostris. Eiusdem est in secundo :

Illam sponte satus adoris straxisse maniplos.

Cor ab Ennio in masculino usurpari, putavit Cefellius Vindex in Antiquarum Lectionum commentariis. Ejus sententiam refutat Agellius lib. VII, cap. II. Verùm de interpretatione Enniani loci, nec Agellio adfentio. Nam cum ait,

--- *Quem credidit esse meum cor,*

Suasorem summum, & studiosum robore belli :

cor μετονομασθησιν

accipi puto pro *sapientiā*, ut sententia sit ; quem Annibalem putavit nihil esse sapientis consilii promumcondum : atque ita versus sequens interpretatio quodammodo fit antecedentis.

Furfur excipi à neutris, indicat, quòd plurali dicitur *furfures*. Singulo numero *furfuris* usurpat Plinius lib. XVII, cap. IX : ubi & *furfure* invenias : item apud Plautum Captivis.

Guttur olim fuit masculinum ; ut Nonius, & Priscianus, probant illo

Plauti * :

Etiāme obrurat inferiorem gutturem,

Nequid animai forte amittat dormiens ?

Ita enim legendus is locus, ut alibi ostendimus. Vfus hoc genere idem

† Sc. *Stafime*, sic in Trinummo † :

Condalium es oblitus, postquam thermopostasi gutturem.

Turtur quandoque femininum esse, probat Servius illo Maronis Ecl. I :

Nec gemere aëria cessabit turtur ab ulmo.

Mirum, tantum virum in re aded clarā cæcutiisse. Nam quid apertius, quàm *aëriā* cum *ulmo* convenire ? Et de exeuntibus in R, haectenus. Accedamus ad ea, quæ litera S terminantur.

* *Aulul. Act. 2.*
sc. Postquam obruravit herus.

† Sc. *Stafime*, sic in Trinummo † :

C A P V T X X V I I I.

Tiaras, & tiara, genere discrepare. Grammatias, chalazias, similiaque. Dionysias muliebre esse: etsi aliter usus Solinus. Ablinthites vinum, & id genus alia. Pyrites, & Pyritis, Aëtites, & Aëtitis, Selenites, & Selenitis propriè genere differre: etsi Plinius, si vulgatis codd. standum, discrimen id non observet. Merges, & merga. Ales in virili. Tudes, trudes, ames, incerti generis. Fides, & fidis distare. Palumbes utriusque generis. Acinaces perperam in muliebri poni. Scytharum mos jurandi per ventum & acinacem. Panaces, nepenthes, cacoëthes, & hippomanes, cur in neutro sumantur. Discrimen, quod inter dies virile, & muliebre statuit Afcionius, non semper observari.

IN A S primæ sunt Græca, & masculina. Cujusmodi Latinis in A quoque exeunt. Sed in propriis manet genus: ut *Aneas*, *Anea*. In appellativis non item. Nam *tiarus* est masculinum, *tiara* femininum. Prius est apud Maronem in septimo:

--- Sceptrumque, facerque tiarus.

Aiterum Iuvenalis prætulit sat. VII:

--- Et Phrygiâ vestitur bucca tiarâ.

Aliquis tamen existimare possit, *grammatias* (gemmæ genus) esse muliebre, propter illud Plinii lib. xxxvii, cap. ix: *Totus vero Oriens pro amuletis traditur gestare eam, quæ ex iis smaragdo similis est, & transversâ lineâ albâ mediâ præcingitur, & grammatias vocatur: quæ pluribus polygrammos. Libet obiter vanitatem Magicam hic quoque coarguere, quoniam hanc concionantibus utilem esse prodiderunt.* Verum cum Plinius ait, *quæ polygrammos vocatur: item, hanc concionantibus utilem*, non respicit *grammatias*, sed *jaspis*, quod antecessit, & cujus species est ὁ ζαμματίας: estque sic vocatus, διὰ τὴν ζαμαμαῖ; †, quia li- † à lineâ.

Similiter masculinum est *chalazias*, ὁ χαλαζίας, cui nomen dedit ἡ χαλαζαζα*, quia grandinum & candorem, & figuram habet; ut est apud Plinius † & Solinum †. Item *capnias*, ὁ καπνίας; *asterias*, ὁ ἀστερίας. At cave simile putes *Dionysias*: quâ de gemma sic Plinius lib. xxxvii, cap. x: *Dionysias nigra ac dura, mistis rubentibus maculis: ex aqua trita saporem vini facit, & ebrietati resistere putatur.* Est igitur muliebre. Quid mirum? Non primæ est, sed quintæ. Nempe Græcè est ἡ διονυσίας διονυσιάδος. Quod non attendit Solinus cap. xi. Nam, contrâ quàm Plinius, virili genere ait: *Dionysias fuscus est, rubentibus maculis, sparsus.* Putavit igitur dici ὁ διονυσίας διονυσίου. Siquis tamen existimet, pro diversâ declinatione utrumque genus locum habere; non magnopere repugnabo. Vidimus de *as* primæ.

A S tertie

AS tertiæ est femininum. Vt *anis*. Petronius : *Et pibis anas enovata penis*. Martialis lib. III, epigr. XCIII :

Et anatis habeas utopquam mæro.

Virilia tamen præter *gigas*, et *am as asis*, *adamas*, *elephas*. Quibus adde *crinialis*. Nam et si femininum quoque dicatur, non tamen adjectivum femininum admittit. Neutrum est *bus cibus*. Vt & Græca *artocreas*, & *erysipilus*. Græcè enim *ἄρτοκρεας* & *ἐρυσιπίλος*, ἄρτοκρεας, ἄρτο. Illo usus Perbus sat. VI. Hoc Celsus lib. V, cap. XXVI. *Ibis*, & *nesas*, neutra esse cognoscitur canone, qui univèrsè præcipit de aptotis.

Nomilia in ES partim sunt primæ, partim tertiæ, partim qui scæ.

Quæ primæ, et Græca, ac masculina sunt : ut *fontes*, de quo nec epigrammâ à se exaratum edere debuerit doctissimus Cælius Calpurnius I.

110
111

Ho autem in virili vitam docet Cicerone in secundo de Diverſione Equiliumque in IV Acad. Quæst. *Scimus hoc vocant*. Et lib. IV de Finibus *et bonis*. *Betas*, qui aliter *chryſophanes*. Tullio, Nasoni, aliis, semper videtur. Quid mirum? cur proprie *subtilis* non liget? Masculina etiam *veratilis*.

aspiditis, *lyſipitus*, *chryſos*, et similia acue. Columella lib. XI, cap. XXV.

Phonon, *alpinion*, & *lyſipiton*, & *aromaticon*, & *mariticon*, & *chryſiphon*, & *caudice* generis. Et cap. XLIIII : *I unum ornamentum se facere*. Item Plin. lib.

XXV, cap. XVI : *Aromaticon quædam herens facinorosa*. Idem in libro in oculis *vo catonion*, & *thoton* dixit : quæ si neutra forent, ut à nonnunciam pro-

rum, sicut adjectivus esset, in illis nominativo. Nec obstat, quod intelligatur *vinum* cum & *sumet* *liberis* datur, nec ideo *col* *non* neutrum sit.

Similiter virilia sunt *pyrites*, *serpentes*, *chryſos*, & *traces* *opales* *plumbeis*, *aspilues*, aliique id genus. Plinius lib. XXXI, cap. XVI : *Chryſos* *boris* *suedanicus*. Cap. XIX : *Est alius etiam nomen pyrites similis huiusmodi*. Cap. XX :

Idem nomen visus nunc colorem innotuit. Idem tamen in rubebri quoque usus. Vt lib. XXVII, cap. XI : *Pyrites niger quædam, seu atrita de quo nihil*.

Ita & vetus Parmensis editio, & inde consecrata. In quibusdam tamen MSSis, *pyritus*, ut Græcis *πυρίτης*. Ac similiter differunt *serpentes*, & *serpenti*, & *serpentes*, & *serpentes*. Nempe in priori respiciunt *ὄφιδες*, in altero *ἄφιδες*. Sed hoc in Pliniani editionibus non observatur. Vt lib. XXXVII,

cap. I : *Pyrrhus habuisse traditur achæorum in qua IX Musa & Apollo cælestium deorum, spectantur*. Et cap. VIII : *Molochus ter laudatus signis*. Et cap. IX : *Affluen Dennerius in Arabia quædam tradit, ignei coloris. Eam oportere camelis pro festi-*

neticis alligari. Ac postea : *Quædam alia niger est, alia pampinea*. Item : *Caput plurimum sparsum*. Et mox : *Cepus candida est*. Ac similia id genus deinceps. Fortasse igitur Latini discrimen illud terminationum ES & IS non observant : sed ut Græcis est *ὄφις* & *ἄφιδες*, ita hæc nunc virili genere

utitur.

usurpant, respiciendo *lapis*, nunc feminino, intelligendo *gemma*.

Quæ in ES tertiæ sunt; vel in gignendi casu crescunt, vel sunt *ισοσάλαβα* *. Quæ crescunt, masculina sunt, præter neutrum *es*: & mulie-

bria hæc, *seges, teges, merces, compes*, & *quies*: quibus adde *inquies* substantivum; ut apud Plinium lib. xiv, cap. xxii: *Furtiales somni, inquies nocturna*. Item *requies*: ut apud Nas. epist. iv, *requies alterna*.

Merges utrùm virile sit, an muliebre, quæritur. Virile facit Alvarez. Priscianus tamen à femininis non excipit. Imò apud Plinium lib. xviii, cap. xxx legas: *Inter duas mergites spica distinguitur*. Ita non modo est in Dalecampiana; sed etiam antiqua † *Parmensi*. Quod si placet, *merges* fuerit, non manipulus modò spicarum; sed etiam; quas Columella † vocat † *lib. 2, cap. 21*. *mergas*, hoc est, ferramenta, quibus fruges demetebant. Vel in Plinio, quod aliis visum, legi debet, *iterum e defecta merge*.

Temere inter communia reponunt, *egues, pedes, hospes, cocles*, ac quædam alia. At verè communia sunt, *heres, miles, comes, vaues, & antistes*: de quibus supra diximus.

Ales plurimum est femininum. Quomodo & Martialis usus lib. xiv, epigr. lxxvii:

Lambere que turpes prohibet tua prandia muscas,
Alitis eximie cauda superba fuit.

Loquitur de muscario pavonino. Ex iis, qui prosa scripsere oratione, solus & semel duntaxat (ni me fallit memoria) in masculino usurpat Plinius. Locus est lib. xviii, cap. xxvi: *Per imitationem alitis temporarii, quem cuculum vocant*. Poætæ quoque rarissimè sic utuntur. Invenias autem apud Maronem in xii, ubi ait:

Namque volans rubra fulvus Iovis ales in æthra
Litorea agitabat aves.

Vbi Donatus monet, artificiosè *alitem* masculinum immitti, quia si femina esset, non tangeret *Æneæ* personam. Legitur quoque in vulgatis Ovidii codd. lib. ii Amor. Eleg. vi.

Pfittacus Eois ales mihi missus ab undis.

Verùm scite admodum Carrio * è codice Purciani legendum putat:

Pfittacus Eois imitatrix ales ab Indis.

Vt nempe *ales ab Indis* dicatur, quemadmodum *mulier ab Andro*. *Tudes* cujus generis sit, incertum est. Eo malleus significatur; unde cuiusdam nomen factum *Tuditano*, scribit Festus. Nec magis constat, cujus generis sit *trudes*. Vitur Tacitus iii Annal. *Quidam tradibus, aut furcis, in-ertem molem profervere*. Idem dictum velim de *ames* sive *amis*; quo Horatius †, & Palladius † usi pro *pertica aucupum*: quomodo & in glossis † *lib. I Enierg. dat. cap. 6*.
† *lib. I Epod. od. 2.*
† *lib. 7, cap. 2, &*
legas, *alibi*.

legas, *Amites*, ἰξευθιοὶ κάλαμοι. Itaque in tribus istis tutius abstinemus adjectivo certi generis. Si tamen alterutro uti cogat necessitas, utar virili: quia in *ES* excutia, quæ in obliquis crescunt, prope omnia sunt masculina.

Videamus nunc de iis, quæ non crescunt. Cujusmodi sunt muliebria: ut *plebes*, *vulpes*, *cædes*. Ac simile creditur *fides*. Nam seu assensum notet, seu chordam, eandem esse terminationem existimant. Atque id colligunt a Festo Pompejo: cui placet, chordam *μῆτροεικῶς* *fidem* dici, quia ut inter homines *fides*, ita inter se chordæ concordent. Sed falli eos, indicat Agræcius, cum scribit: *Fides de fidelitate dicitur; fides de chordâ: ac Priscianus quoque, cuius illud lib. I †: Fidis, fidicen; fides plurale, cuius singulare*

† cap. de numero
interarum, col.
553. edit. Putsch.

fidis est; unde etiam diminutivum fidicula.

Ab isofyllabis excipe *verres*: nisi hoc ad regulam generalem de maribus placet referre. Item *vepres*, nominativum obsoletum: nisi is potius *vepris* fuit, vel *veper*: ut est apud Flavianum Caprum lib. de Orthographia. Virile esse, liquet ex illo Columellæ lib. XI, cap. XII: *Hunc veprem manifestum est interiri non posse.* Et Maronis est in octavo:

Raptabatque viri mendacis viscera Tullus

Per silvam, & sp̄r̄si vorabant sanguine vepres.

Legitur tamen apud Lucretium lib. IV:

--- *Cum lubrica serpens*

Exiit in spinis vestem: nam sæpe videmus

Illorum spoliis vepres volitantibus auctas.

* lib. de Orthogr.

Qui loquendi modus à Capro* improbat. Et sanè Charisius quoque, & Diomedes, uterque libro primo, referunt *vepres* inter masculina semper, aut plurimum pluralia. A *vepre* tamen est *veprecula*. Et Priscianus libro VII ponit *vepres* inter feminina, quæ simile sibi formant diminutivum.

Palumbes quoque (nisi in nominativo *palumbis* malis) in utroque inventur genere. In masculino utitur Plinius lib. X, cap. xxxv: *Vivere palumbes ad tricesimum annum, aliquos ad quadragesimum, Aristoteles autor est.* Lucanus quoque dixit: --- *Macroisque palumbes.* Eodémque genere ait Plaut. Bacch. Act. I, sc. I: *Dux unum expetitis palumbem.* Et è Pomponio citat Nonius, *unum palumbem.* At feminino usus Maro Ecl. I: --- *Ranca, tuus citra, palumbes.* Et Ecl. III: --- *Aëria quo congestere palumbes.*

Excipiuntur etiam Græca, partim masculina, partim neutra. Masculinum est *acinaces*. Horat †.

Vino & lucernis Medus acinaces

Immense quantum discrepat.

hoc est, Medicus sive Parthicus. Val. Flaccus lib. VII:

† lib. I Carm.
ad. 27.

Insignis manibus, insignis acinace dextro.

Ita enim rectè editum à Lud. Carrione; quamvis dextrâ citent Calepius, & Rob. Stephanus in Thes. L. L. Sanè masculinum quoque est Luciano in Toxaride, ubi Scytham inducit hoc modo jurantem: *ὄν μὲν γὰρ τὸν ἀνεμόν, & τὸν ἀκινάκω, ἔδέν πορὸς σέ λέγουσιν ἐπὶ: nam per ventum & acinacem, non mentiar apud te.* Et paullo pòst rationem adferens, cur per hæc jurent Scythæ, ait: *ὃ σοὶ δοκῶσιν ὁ ἀνεμὸς καὶ ὁ ἀκινάκης θεοὶ εἶναι; ὅπως ἀπὸ ἠγνύσεως, ἐπὶ ἀσπυρῶν μείζων ἔδέν ἐστὶ ζωῆς τε, & θανάτου; ἐπιταύτην ἔν τὸν ἀνεμόν, & τὸν ἀκινάκω ἠμυρόμεν, ταύτῃ ἠμυρόμεν, ὡς τὸν μὲν ἀνεμόν ζωῆς ἀδίων ἐῖναι, τὸν ἀκινάκω δὲ ἐπιθρονησέωσιν ποιέει.* An non Dii tibi esse videntur ventus, & acinaces? Adhuc tibi lateat, nihil mortalibus majus esse vitæ, & morte? Per hæc utique juramus, cum per ventum, & acinacem juramus: per ventum quidem, quia is sit vitæ causus; per acinacem verò, quia is mortem adferat. Eodem libro legere est, *πλάξας τὸ ἀκινάκω τὸν λέοντα εἰς τὸ στήθεον ἀκινάκω ἐν λέοντος πετῆσι.* Qui acinacis quoque dici ajunt, uti Ramus, & alii; nec ratione, nec autoritate nituntur.

Sunt & quædam ἰσοσύλλαβα neutra: ut *panaces, nepenthes, cacochthes, hippomanes.* Plinius lib. xxv, cap. iv: *Panaces ipso nomine omnium malorum remedia promittit, numerosum, & Diis inventoribus adscriptum.* Idem lib. xvi, cap. xxi: *Atribuumt & hilaritatis effectum eidem (belenio) potæ in vino, et inque quem habuerit nepenthes illud prædicatum ab Homero; quod eo trifida omnis aboleatur.* * G. ff. 5. Juvenalis sat. vii: --- Tenet insanabile multos

Autem cacochthes, & agro in corac senescit.

Sunt autem hæc adjectiva neutra subitantiæ usurpata à communibus in ΗΣ. Nam à *πανακίης* est *πανακίς*, quod & *πανακία*; & à *κακώδης* est *κακώδες*, quod & *κακώδεια*; & à *κακώδης* est *κακώδης*, supple *κακώδης*: eodémque modo *καπομανίης* est ab *καπομανίης*.

In E S quinctæ feminina sunt, præter *dies*, & *meridies*: quorum hoc semper masculinum est: illud, si Grammaticis fides, in plurali quidem masculinum tantum, in singulari autem pro diversa significatione variat genus. Nam femininum esse volunt, quando ponitur pro tempore indeterminato; ideóque diminutivum ejus esse *diculam*, quo brevis mora denotatur: at masculinum esse, cum accipitur pro spatio viginti quatuor horarum; aut eo, quo sol est supra horizontem. Alconius Pedianus †: *Dies feminino genere tempus; & ideo diminutive Dicula dicitur breve tempus & mora.* ^{in 2 contr. Verium.} *Dies horarum duodecim, generis masculini est; unde Hodie dicimus quasi hoc die.* Verum et si hoc discrimen plurimum observetur: nonnunquam tamen negligi-

tur. Virg. Æn. ii: *Lamque dies infanda aderat.*
pluribus verbis, in quâ primum erat, quod antiquior dies in suis fuisset adscripta literis,

Cic. ad Quinctum frat. †. *Vna* ^{lib. 1. et 2.}

teris, quàm in *Cæsaris*. Plinius lib. XIII, cap. XXIV. *Mirum, quòd eàdem die germinat, quàm injectum est.* Quin, contrà quàm existimantur, plurativus quoque reperitur in feminino. Sanè Tullii est pro Cn. Plancio : *ò reliquas omnes dies noctesque eas, quibus iste, à me non recedens, Thessalonicam me, in quaestoriumque perduxit !* Est qui *acinices* quoque inter nomina quinctæ referat ; sed id Græcis primæ est, Latinis tertix : quod nisi esset, ultimam produceret in ablativo, contrà quàm factum à Valerio Flacco, ut paullo antè vidimus.

Et hæc de terminatione ES : quâ multa quoque olim terminabantur, quæ nunc in geminam desinunt consonantem. Ita cùm alia dixere antiqui, tum *rabes, adipes, & plebes* ; quod postremum & apud Sallustium, ac Tacitum legere est.

CAPVT XXIX.

Determinatione IS. Amnis ulla, & vocitata. *Caper correctus.* Anguis dubium, non epicænum, contra quam Scoppio visum. Annali sexto, καὶ ἑσπερίων. Callis in muliebri. Canalis sæpius femininum. Canalicula. Cassis, & cassida. Cenchris. Cinis qui in fem. revocare conati. Clunis. *Agræus Plinii, Servius Horatium solocissini arguit. Eiusdem error finis verbale censentis.* Colis. Coliculus in brassicis, vitibus, & picturis. Corbis sæpius femininum. Corbis messoria, vel messoria. *Servius correctus.* Corbula. Cofis, cofus, cufus. Crinis. Funis aurea. *Cui rudens utroque genere dixerint.* Glis ex gliris. Glis glitis, & glis glissis, *barbara.* Iugalis. Hæc lapis, ut à ἰγός. Majali unde nomen. Molaris duplici significatione. Pollen rectius quam pollis dici. Pulvis Propertio fem. Retis masculinum, unde reticulus. Retes augurales. Scrobis, unde scrobiculus. Semis. Sentis. Sotularis *barbarum.* Torquis. Volucris *cui dubium.*

A Femininis in IS multa excipiuntur, alia virilia, alia communia, aut dubia. Vulgatiorebus omissis, dicam de omnibus minùs apertis.

Amnis olim fuisse femininum, auctores sunt Nonius in *Amnis*, & Priscianus in v. Vfus eo genere, præter Nævium, & Accium, etiam Plautus Mercator * : *Neque mihi ulla obfistet amnis.* Et Varro in III de R. R. *Vbi confluit altera amnis.* Ac citat Nonius huic probando ex ejusdem lib. I Περὶ πλῆθους : *In hac civitate agros colunt arenosos: præter hos sunt amnis, quam olim Albulam dicunt vocitatam.* Nunc solum virile est. Caper de Orthographiâ : *Omnia nomina in IS masculina sunt : ut hic funis, crinis, cinis, amnis.* Vbi pro IS legendum NIS : qualia & panis, penis, ignis. Eodemque Fabius respiciens lib. II, cap. VI ait, *Funis cognosci virile, quia sit, ut panis.* Quâ de re mox pluribus.

* *Ab. 5, f. 2.*

Anguis sapius masculinum est. Eo usus etiam Valerius Maximus lib. I, cap. VI: Anguis eximia magnitudinis visus. At eodem capite idem dixerat: Subito ad unam partem atque prolapsum antuerat prospexit. Tacitus quoque ait lib. undecimo Annalium: Vnam omnino anguem in cubiculo visum, narrare solitus est. Ac similiter Plautus Amphitryone, & ut Charifius ostendit, Tibullus, Ovidius, & Varro Atacinus, hoc versu:

Cujus ut adspexit tertia caput angue revinctum.

Quod & Nonius adducit. Grosippus sive Scoppius ait in Institutionibus Grammaticis, *anguis esse epiccenum masculinum, & si feminino jungatur, intelligi femina. Sed causa est nulla, cur in locis adductis credamus, magis de angue feminâ, quam mare, fermonem esse. Nec enim simile est, ac si dicas, elephantum gravidam.*

Annalis virile quidem; ut dici debeat annali sexto, nono; sed 228' τριονίατος, quia intelligitur liber. Sic loquuntur Cicero, Plinius, Gellius: ut dicemus inferius, cum agendum de masculinis singulari numero rarius usurpatis.

Callis masculinum Maroni Æn. IV.

--- Prædamque per herbis

Convectant calle angusto.

At feminino Livius lib. XXI: *Nisi pecorum modo fert, angusto saltu, per decivas calles. Sic Nonius legit: atque addit, eundem sic frequenter loqui.*

*Canalis in masculino, Nonio teste, usus Gadulejus Gallicanus: sive, ut viri docti corrigunt, C. Aquilius, aut Gargilius Martialis. Sed ut ad III Georg. scribit Servius, & ex eo Hydorus lib. xv, cap. VII, melius genere feminino, quam masculino proferimus. Certè in feminino usus Varro lib. III de R. R. cap. XI. Alterum quoque ejusdem scriptoris locum indicat nobis Iunius Philargyrius ad IV Georg. ubi sic legitur: Varro diuinatum rerum lib. VI: Canales eas dispeccit, templis feminino genere canales dixit. Vbi (ut optimè amicus noster δ παραειρνε Iarus Rutgersius in Variis suis * obser-*

vabat) legi omnino debet: Canalis ea dispeccit templis. Feminino genere canalis dixit. Apud Cornelium quoque Severum diversis canales; & eodem poëmate, rigidas canales, legit Ios. Scaliger. Atque hinc canaliculus apud Lucium, Nonio teste: itemque apud Gellium lib. XVII, cap. XI.

Cassis quomodo pro significatione variet, & genus, & obliquus, pervulgatum est. Addit Servius †, accusativum ejus interdum poni pro nominati- in II Æn. tivo. Verùm, cum accusativus sit cassidem, non cassida, rectius dixisset, quemtivo. Verùm, cum accusativus sit cassidem, non cassida, rectius dixisset, quemtivo. Verùm, cum accusativus sit cassidem, non cassida, rectius dixisset, quemtivo. Verùm, cum accusativus sit cassidem, non cassida, rectius dixisset, quemtivo.

Admodum offerimus, Ancon Ancon, Narbon Narbona, Lampis Lampada; (quam vocem Ios. Scaliger Manilio restituit è codice Gemblacensi) ita quoque dici cassis, & cassida. Sanè jam olim cassida probavit probatissimus Probus illo Maronis in undecimo Æneidos:

* lib. 1.

1 lib. 3, Eleg. 10. dit, tum illo Propertii † :

*Aureus ex humeris sonat arcus, & aurea vati**Cassida. Idémque Charisius *, cum hoc ipso loco ostendit,**Aurea cui postquam nudavit cassida frontem,**Vicit victorem candida forma virum.**Cenchrus* quoque pro significatione genus mutat. Pro serpente enim masculinum est. Lucanus lib. ix :*Et semper recto lapsurus limite cenchrus.*

Pro ave autem in feminino usurpatur à Plinio lib. III, cap. ultimo.

Cinis masculinum est. Maro Ecl. VII : *Cinis ipse.* Addit Nonius, *bonum fit.* Sed corruptè. Nam scripsit Maro :*Adspice, corripuit tremulis alaribus flumens**Sponte sua, dum ferre moror, cinis ipse : bonum fit.*Charisius in primo *cinis* dubium facit. In feminino sanè usus Lucetius lib. iv.--- *Cinere ut multa læet obrutus ignis.*

† cap. 69

Hocque genere revocare sunt conati Calvus, Cæsar, & Catullus, ut cognoscimus ex Prisciano, & Nonio. Catulli quidem est istud †,

Troja virum, & virtutum omnium, acerba cinis.

Calvi verò hoc Nonius adfert :

Cum jam fulva cinis fueris ---

Meminit hujus quoque Charisius. Qui & ex eodem poëta adfert.

Forsitan hoc etiam gaudet ipsa cinis.

* cap. 22.

Ac similiter Q. Serenus * :

*Et cinis ex calido predest epota Lyæo.*Idem apud Scribonium Largum, cum alibi sæpe, tum cap. cxxvii, item semel iterumque cap. ccxxx, *lixiva cinis* pro *lixivus* legere est. Placet etiam emendatio Scaligeri apud Maronem sive alium in Ciri :*Non minus illa tamen reveli quoque mania Cretæ**Gaudet : at ci cinis est patriæ jucunda sepulcræ.*Vt & correctio illa Godscalci Stevvechii apud Arnobium in VII le-
gentis, *antiquæ cineris frictione* : pro quo in vulgatis, *antiquâ cineris frictione.**Clunis* ejus sit generis, nec veteres ipsi satis consentiunt. Sospater lib. 1 : *Clunis* feminino genere dixit Melissus : & habet autorem Laberium, qui in *Ziriete* sic ait : *Vix sustinco clunes Scævolæ.* Et Horatium, Et *lassas clunes.* In Laberii loco deest *crassas*, vel simile appositum. Apud Horatium † est, *Quæ pulchra clunes.* Sequitur deinde apud Sospatrum : Sed *Verrius Flaccus* masculino genere dici probat, quoniam in is syllabâ terminata, animâ carentia, nominatim singulari masculina sunt : ut *panis, cinis, crinis, & similia.* Sic usus quoque Plautus :*Quasi lupus ab armis valco, clunus infractos gero.*

Citat

Citant Festus, & Nonius; sed hic pro *infractiles* habet *desertos*: atque addit, esse ex comœdia *Abroico*, five, ut legi debet, *Αβροϊκος*. Nam *Αβροϊκος* erat inter comœdias Plauto adscriptas, sed quas ei abjudicaret Varro; ut testis Gellius lib. III, cap. III. De eadem voce sic Servius in II *Æn.* *Omnia Latina nomina, inanima, simplicia, a verbo non venientia, NIS syllabâ terminata, masculina sunt. Inanima, propter canis: simplicia, propter bipennis: a verbo non venientia, propter finis. Ergo clunis Iuvenalis bene dixit, Tremulo descendunt clunne puellæ. Horatius male: Quod pulchre clunes.* Hæc ille, sane fati superciliosè. Et quàm arroganter sollicitissimi Horatium damnat, falsò ad eò finis facit verbale, cum *finis* potius sit denominativum. Modestius Acro, qui ad illud Horatii, *Quod pulchre clunes, Clunes*, inquit, *dixit genere feminino: sed Iuvenalis hic clunis dixit, quod tenemus.* Nonius iudicium non interponit: tantum nunc masculinum, nunc femininum esse, Horatii & Plauti locis probat.

Colis virile, ut *caulis*; unde & venit, uti *caulis* à *καυλός*. Itaque *caulicolus*, & *coliculatus*, dicitur. Plinius lib. XIX, cap. VIII: *Cymas a prima sectione præstat (brassica) proximo vere. Hic est quidam ipsorum caulium delicatior teneriorque caulicolus. Coliculi lemma est Martiali lib. XIIII, epigr. XVII. Nec in brassicis modo id genus, sed etiam vitibus. Vnde Varro de R. R. lib. I, cap. XXXI. Ex altera parte caprea dicta, quod parit capreoium. Is est coliculatus vitæ inventus, ut cincinnus.* Item in ædificiorum picturis: de quibus Vitruvius lib. VII, cap. V. *Coliculi teneri plures.*

Corbis masculinum facit Priscianus in quinto. Atque ita usurpat Hir-tius. At sæpius femininum est: unde Caper de verbis dubiis, *corbes hæc non hi dicere jubet.* Sic Cicero pro P. Sextio: *Messoria se corbe contexit.* Vbi *messoria corbis* est, quæ Servio ad Ecl. VI II I † vocatur *messuaria corbis*. Sed in Servio P. Danielis vitiosè *cornibus messuariis* editum est. Vtitur in feminino etiam Petronius: *Repostorium*, inquit, *allatum est cum corbe, in quâ gallina erat lignea.* Hinc diminutivum *corbula*, quo usus Cato de R. Ruff. cap. XI. Ac non Cæcilium modò, sed Varronem quoque in primo de re rust. usurpare, monet Non. Marcellus.

Cossis virile est, si sic dixere. Nam variant Plinii codd. lib. XXX, cap. XII I: ubi aliqui *coffi*, aliqui *coffes*. Sed *coffi* probat Festus, uti & glossæ, ut puto: ubi exaratum, *Cofus* (I. cofus) *ξύλα σκώληκος*.

Crimis virile Maroni, & aliis. Olim verò & muliebre; quomodo usus Plautus Mostellariâ, & Atta in Epigrammatis. Nonium adi.

Cucumis esse hujus loci, rectiusque sic dici, quàm *cucumer*, superiùs monitum nobis.

Delphis etiam masculinis addunt. Sed Latini; potius *delphin*, quàm *delphis*, dicunt.

† Ad illud.
Spargere roarite
naces.

Finis olim dubium, teste Prisciano in quinçto, & Nonio Marcello. In feminino usurpatur à Marone 111 Æneidos :

Hæc finis Priami fautorum. Verùm quàm insolens olim quibusdam visus sit hic loquendi modus, tum illud indicat, quòd Commianus hîc solēcissimum esse dicat per genera nominum : tum istoc, quòd Probus in Arte quærat, cur Maro contra Grammaticorum canones dicat **HÆC FINIS**, ac id factum scribat ob metrum, hoc est, *æpurius*, si-ve rationem musicam. Ita enim *metri* vocem plerùmque accipit Probus. Interim satis mirari non possum, adeò id novum visum Grammaticis, cum & ita proferre maluerint Varro, Cassius, Cælius, Attius, Lucretius, & Siffenna : ut ex Nonio constat. Imò præter eum, quem modo è Marone adducebamus locum, & alter est 111 Æneidos :

Quam fessis finem rebus ferat. Nam non ita modò in antiquis aliquot legitur codd. ut Pierius monuit ; sed & olim agnovit hanc lectionem Non. Marcellus. Quin idem Pierius adserit quinçto Æneidos in omnibus penè codd. MSS inveniri :

--- *Fessiq; sub ipsam*

Finem adventabant. Addit inibi, apud Livium lib. iv, dec. 1, in antiquo codice legi : *Finem ergo non fieri, nec futuram* : non, ut in vulgatis, *futurum*. Sed finem de fine dissertandi faciamus.

Finis Charisio masculinum est : & cui non veterum ? Antiquis tamen, ut Priscianus in quinçto ait, etiam femininum fuit. Atque ita usurpatur à Lucretio : cujus illud sub finem lib. secundi, adductum quoque à Nonio, & Agellio lib. x111, cap. xx.

Haut (ut opinor) enim mortalia secla superne

Aurea de caelo demisit finis in arva.

Imò non desunt, qui Gellium, & Nonium, vitiosis codd. deceptos existiment. Nam scripsisse Lucretium :

Aureu' de caelo descendit finis in arva.

Et movet eos, quòd Quinctilianus dicat, certò constare de masculino, quia *funiculus* dicatur. Equidem nec aliter, quàm *funiculus*, vel *hic finis* dicere ausim. Sed antiquis *finis* interdum fuisse muliebri, ex eo quoque colligo, quia Plautus, *hanc rudentem* dicat. Nam *rudens* masculinum aliis, quia respicitur *finis* *ναρ'* *εὐνοίας*.

Glis virile : pro quo & *gliris* in recto dici, ait Charisius. *Glis* fuit apud Catonem in Orig. & Varronem in Admirandis ; unde idem Charisius adducit : *In sylva mea est glis nullus*. Papias, & mox Alexander à villa Dei, qui sub Frederico 11 vixit anno c10 cxx1, eosque secuti Sulpitius Verulanus, Mancinellus, atque alii, distinguunt inter *glis gliris*, *glis glitis*, & *glis glissis* : primum

primum ajunt esse animal, ac virile; alterum terram tenacem, & femininum; tertium esse lappam, & neutrum. Secundum legas & in glossis Isidori: *Glis glitis, humus tenax*. Sed apud Festum, Nonium, Priscianum, & probatioribus alios, planè de eo silentium est: ut Latinum minimè videatur. Barbarum quoque *glisses* pro lappis: credo ex *glissen*, quomodo Belgæ lappas vocunt.

Ingalis quidam masculinis addunt, quia apud Maronem fit *VII Æneidos*:
--- *Geminofque jugales*

Semine ab aethero spirantes naribus ignem.

Verùm hoc *καὶ τῶν ἰσχυρῶν* cognoscitur masculinum, quia respicitur ad vocem *equus*: ut suprâ dictum.

Lapis Ennius in muliebri posuit, more Græcorum, qui dicunt *ὁ ἄνδρ' ἰσχυρῶν*. Quod Nonius probat isto Ennii:

Tanto sublatæ sunt agmine tunc lapides. ---

Majalis, & *molaris*, virilia quidem sunt; sed, ut paulò antè de *jugalis* dicebam, *δὲ τῶν ἰσχυρῶν*. In priori intelligitur *porcus*: est enim porcus castratus, *Majæ*, Mercurii matri, solitus sacrificari*; unde & nomen. In altero, Prisciano † teste, respicitur *dens*, vel etiam *lapis*: ut in illo Papinii tertio Thebaidos:
--- *Vastæque sudes, finæque molares.*

Mugilis virile, ut *mugil*, quod Charisius quoque agnoscit.

Natalis Maroni, & aliis, semper est masculinum: et si *dies* sit dubium; quod, Servio ‡ auctore, intelligitur, ac quandoque exprimitur: ut apud Juvenalem*:
Natali, Corvine, die mihi gratior hec lux.

Sic & Censorini aureolus libellus *de die natali* inscribitur. Imò Cicero quoque lib. IV ad Att. ep. I: *Brundisium veni Nonis Sextilibus. Ibi mihi Tulliola mea fuit præsto natali suo ipso die: qui casu idem natalis erat & Brundisinae coloniae.* Donatus in Phorm. act. I, sc. II: *Cum adjunctione temporis cujuslibet natalis dies melius dicitur: ut natalis locus, natale astrum. Sed Virgilius serviens personæ rusticæ, Meus est natalis Iola, inquit, nec addit dies.*

Ovis in masculino usurpabant veteres: unde, Varro lib. XXI I rerum Humanarum: *Ut etiam notantibus, (sic legendum è MSSis, ubi mutantibus) qui oves duos, non duas dicunt.* Ejusdem est: *Trentio, quando citatus neque respondit, neque excitatus est, ei ego unum ovem multam dico.* Quem locum, quo ex Varronis libro hauserit Nonius, præter morem non apposuit. Nempe non apud Varronem legerat; sed excrisperat ex Agellio, qui librum præterierat. Vide eum lib. XI, cap. I.

Pollis est in glossis Cyrilli: *Ἐπίς, pollis*. Phocas censet esse masculinum; Charisius femininum. At Cæsar, & Probus, quorum major apud Prinos auctoritas esse debet, *pollen pollinis* declinant in neutro: ut est apud Priscianum

* Isidorus: *castratus*.
† lib. 5.

‡ ad Est. 1.
* sat. 12.

scianum in sexto. Similiter glossæ Philoxeni : Pollen, γ-ῥῖς. Apud Isidorum lib. xx, cap. 11, editum : *Polles genus est farinæ candidissimæ.* Dubium, utrum *pollis*, an *pollen* scripserit. In veteri onomastico est : *Pollinis*, γ-ῥῖς. Genitivum, puto, reposuit, quia de recto dubium esset.

* lib. 2 de Nat.
Deor.

Pulvis masculino longè usitatus : quomodo Tullius * *eruditum pulverem* de Mathematicis dixit discipulis. Sed Ennii est in viii Annal.

Iamque fere pulvis ad cælum vasta videtur.

Ejusdem quoque de pulvere est, *subiva volat.* Imò nec sic usurpare dubitavit Propertius lib. 1, cl. ult.

Sit mihi præcipue pulvis Etrusca dolor.

Et lib. 11, eleg. xiii.

--- *Qui nunc jacet arida pulvis,*

Vnius hic quondam servus amoris erat.

Cujus rei & Charisius meminit in primo.

Retis masculinum. Charisius lib. 1 : *Retæ neutrali genere, an retis masculino dicendum sit, quaritur : ut in neutrali quidem plurali numero facit hæc retia ; in masculino retes. Feminine enim nullam capit affirmationem ; cum per diminutionem, aut masculinum sit, ut hic reticulus ; aut neutrum, ut hoc reticulum. Nemo tam obstinate impudentiæ est, ut dicat, hæc reticula, hujus reticulæ, quemadmodum hæc navicula, hujus naviculæ. Retis usurpat Plautus Rudente † :*

Vbi demisi retam atque hamum, quicquid hæsit, extrabo.

Sic legit Priscianus lib. vii, & consentiunt MSSi, ac edit. vet. Similiter Varro lib. 111 de R. R. cap. v. *Hæc sunt avibus onæne genus repletum, quibus administratur per retem, & aqua revulo tenui adfluit.* Ita & à Rob. Steph. editum. Gloss. Philoxeni : *Retes angustales*, Νεφελῶν ὀρέων. Hinc *reticulus*. Ut in iisdem glossis : *Reticulus*, γ-ῥῖς. Vfus Varro ibidem : *Inter columnas exteriores pro pariete reticuli è nervis sunt.* Similiter, *reticuli* circa columnas, l. fundi. 18. §. 1. ff. de act. emt. & vend.

Scrobis in recto agnoscit Capella. In glossis etiam Cyrilli est, Νεφελῶν ὀρέων. *Scrobo*, *scrobs*, *fossa*, *fovea*, *lacuna*. Imò usurpat Columella lib. v, cap. v, & x. In virili obliquis utuntur Plautus Amph. & Aululariâ, & Varro Manio, teste Nonio. Atque inde *scrobiculum* dicere Varronem monet. De eodem sic Seryius in 11 Georg. *Scrobes sunt masculini generis. Nam Cicero in Oeconomicis sic dicit : & Plautus ait, Sexagenos scrobes. Minor autem est Lucani, & Gracchi auctoritas. Nam Lucanus ait, Exiguâ posui scrobe. Gracchus, Abunde fossa scrobs est. quod exemplum in Terentiano est. Et Priscianus in vii. Hæc scrobs, hujus scrobs. sic alii. sed Probus nominativum similem protulit genitivo, quod Plautus in masculino genere profert in Amphitruone : Ibi scrobes effodno duplos sexagenos indies.*

Semis in recto usurpat Varro in IV de L. L. Priscianus in v ait, id patrio casu facere *semisissis*. Atque adducit illud Appuleji in Epitoma: *Sed tum festivius dipondium semissem valebat*. Vnde virile esse liquet. Sed sic pertinet ad canona generalem: quæ partes assis esse virilis generis statuit. Censeo ego, aliud esse *semis*, aliud *semisissis*. *Semis* enim non quasi *semias*, ut Varro ait: sed ex *quibus* contractum, ut Festus rectè monet. Quippe generatim convenit cujusque rei dimidio: quod tum è compositis, tum extra compositionem liquet. Quare *semisissis* quidem, quod dicitur, quasi *semis assis*, ad regulam pertinet generalem: *semis* autem inter terminata in *is* locum sibi vindicat peculiarem.

Semis in singulari usurpat Columella lib. XI, cap. III: *Nos sentem canis appellamus*. Esse verò masculinum, cognoscimus ex hoc ejusdem lib. VI, cap. III: *Liberantur arva sentibus, qui aestivo tempore per Canicula ortum recisi*. Baptista tamen Mantuanus in muliebri usurpat in primo de Calamitatibus. Sed peccat: uti & Antonius Caucius, cum dubium facit: & Rob. Stephanus in Thesaurò, qui Maronem dixisse ait, *aspra sentes*. Melius *aspris* scripserit. Locus est Æn. II:

Improvissum aspris velui qui sentibus anguem

Pressit humi nitens.

Vnde genus cognosci nequit. Sed ejusdem est in IX:

— *Quam densi complerunt undique sentes.*

Sotularis à Io. Ninivirâ inter masculina refertur. Sed deceptus est corrupto B. Hieronymi loco; apud quem nunc legitur penè extremo lib. I adversus Iovinianum: *Et hic foccus, inquit, quem cernitis, videtur vobis novus, & elegans; sed nemo scit, præter me, ubi me premat*.

Torquis masculinum facit Priscianus in quinto. Sed dubium esse, ostendit Nonius: virile quidem, illo Ciceronis lib. III de Off. *Atque hic T. Manlius is est, qui ad Anienem, Galli, quem ab eo provocatus occiderat, torque detractò, nomen invenerat*: femininum autem Claudio Quadrigario; cujus est, *torquem, eamque sanguinolentam*: item Varroni, qui genino in loco scripsit, *torques aureæ*.

Volucris quoque apud Cicer. reperias in mascul. Cujus † versus est,

† lib. 2 de divinat.

Hunc ubi tam teneros volucres, maturemque pervenit.

De passere, pullisque, fermo est. Vertit autem hoc Homeri Iliad. 6:

Ως ἔστι κτ' ἔτεν' ἐπαγε σπεύδο, & ἀντὶ *

* Vt hic filios de-
voravit passere
& ipsam.

Sed rarum hoc genus, atq; insolens. Nec ratione id caret. Nam natura sua è adjectivû: feminino autem sumitur, quia intelligitur *avis*. At Tullio est virile, quia, cum uterque sexus insit avibus, dignioris habita est ratio.

C A P V T X X X.

De nominibus in OS. Amos pro amor. Capri, & Agræcii sententia rejecta. Colus pro color, dolus pro dolor. Diameter seu potius diametros muliebre esse. Nepos pro neptis. Eos pro die. Sacerdotissa non esse Agellianum verbum. Præpos.

Nomina in OS, quæ usitatius per OR efferuntur, ejusdem sunt generis, ac illa in OR. Istiusmodi sunt, *honus, lepos, labos*; quod apud Sallustium est in Catilinaria, & Maronem vi Æneidos. Nam, ubi legitur vulgò,

Terribiles visu formæ, Letimque, Laborque,

in antiquis penè omnibus est, *Labisque*. Huc refer obsoleta, ut inter alia *clamos, olos, amos*: quod postremum apud Plautum est Curculione †: uti *olos* in Captivis, teste Prisciano lib. 1. Sunt hæc masculina, quia masculina sunt, cum in OR desinunt. Contrà *arbos* (ut omnino hic habeat locum) femininum est, quia & muliebre est *arbor*: nec aliter hæc, quam terminatione, differunt. Nam falluntur Caper, & Agræcius, cum aliud *arbor* esse putant, aliud *arbos*: illo plantas omnes ligno constantes, hoc fructiferas duntaxat signari. Siquidem promiscuè his usi veteres.

Multi etiam in OS antiquè efferebantur, quæ nunc in VS desinunt; in cujusmodi quoque nominibus idem fuit genus. Istiusmodi est *scorpius* pro *scorpius*: de quo in secundâ declinatione dicturi sumus. Item *corvos*, quod exemplum cum *avrs*, & *flavos*, conjungit Marius Victorinus lib. 1. Item *neruos* in carmine phallico Tibulli, si lectionem vulgatam sequimur. At contrà nec pauca, quæ olim desiere in OS, vel OR, extulere posteriores per VS. Itaque Isidorus lib. 1 Origin. cap. xxvi, nihil aliud discriminis ponit inter rectum nominis *honoris*, & *oneris*, quàm quòd ille adspiretur, hic sine spiritu scribatur. Eodémque modo *colus* dixere pro *color*, vel *color*; *labrus* (quod & Columellæ * restituit Savaro) pro *labos*, vel *labor*; *dolus* pro *dolor*. Vide pluçula hæc de re apud Savaronem ad Sidonii lib. v, epist. III.

Sunt & Græca feminina in OS. Nam etsi plurimùm OS mutant in VS, aut ER: interdum tamen OS retinent, ut in *diametros*: quomodo Vitruvius, Columella, & Macrobius, vocem hanc efferre maluerunt, quàm *diameter*, aut *diametrus*. Cave autem vulgatis lexicis credas, quæ vocem hanc faciunt masculinam. Nam Archimedi, & Euclidi, semper feminina est: & ratio subest, quia intelligitur *γεωμετρία* †.

Nepos ex regula generali cognoscitur. Quidam, ut Priscianus in sexto

ait,

† 47.1. f. 1.

* in horto.

† linea.

ait, commune putaverunt. Credo, quia olim fuit commune; ut Nonius probat illo Ennii:

Ilia dia nepos, quas arumnas tetulisti.

Eos femininum, sive pro dea, sive pro die sumatur. Ovid. Fast. IV:

Proxima victricem cum Romam inspexerit Eos.

*Bos, custos, & sacerdos, sunt communia, ut superius ostensum. Ajunt * ta-
men & sacerdotissa dici, propter hæc Gellii verba lib. x, cap. xv: Eadem
ferme ceremonie sunt, quas Flaminiæ sacerdotissas Dialis seorsum ajunt observare.
Sed sacerdotissas à melioribus codicibus abest; planèque ex glossemate in
contextum irrepfit. Sanè Gellius ipse lib. XIII, cap. XIX, pro eo sacer-
dotes feminas dixit. Sic enim loquitur: Sacerdotes quoque feminas M. Cicero
antiquitas dicit: non, secundum grammaticam legem, antistites.*

In neutris nihil causæ erat, cur *chaos* & *melos* ponerent †, *epos* non po-
nerent. Nam apud Horat. est I Serm. sat. x. --- Forte *epos*, *acer*,
† *Lithicemus, & alii.*

Vt nemo, Varius ducit.

Exos, compos, & impos (quibus geminum *pr.epos*, hoc est, valde potens, quod in glossis Isidori legere est) immeritò huc inferciunt, quia adjectiva sunt: unde Lucretius in III †. --- *Animantium copia tanta Exos, & exfan-
gis.* Et Seneca in Agamemnone *:
† *ves. 721.*
* *ves. 361.*

Tibi grandævi lasisque senes

Compote voto reddunt graes.

CAPVT XXXI.

*De Latinis in VS desinentibus. Acus pro palea in fem. Probus adversus Parrha-
sum defensus. Alvus etiam in virili reperitur. Cusulli pleræque deperuisse. Car-
basus fortè in masculino. Colus in eodem. Fascelus dubium. Fimus olim mu-
liæ. Intubus tutius in virili sumitur. Metus prisca fem. Pampinus sapius
mascul. Rubus dubium. Specus iidem dubium. Virus, viri, viro. Sergii
ositantia. Secus, pro sexus, neutrum. Sexu virile.*

IN nominibus quoque in VS errorum plena sunt omnia; ut de plu-
rimis Grammaticorum hæc verè habeat locum illud Ennianum †:

Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam.

Id quò planum fiat, in tres partes doctrinam hanc dispertiam. Primò
dispiciam de Latinis secundæ, aut quartæ. Deinde de Græcis. Postremo
agam de nominibus tertie.

De Latinis primi ordinis prius videbimus.

Acus pro pisce, qui Græcis *εαρις*, & *βεδόν*, masculinum esse ajunt, &
declinationis secundæ. Nec falli eos in declinatione, indicat illud Mar-
tial.

tial. lib. x, epigr. xxxvii.

*An Laurentino terpes in litore ranas,
Et satius tenues ducere credis acos?*

Pro instrumento, quo sarcini, femininum est, & quartæ. Quod gemino Iuvenalis loco probat Priscianus in v. Pro *palea* plurimum quidem neutrum est, & tertix; neutrum quidem, ut apud Varronem lib. i de R. R. cap. ix. *Cum parturient (gallinæ) acus substernendum.* Tertix verò apud eundem in primo: *Argillam mixtam acere.* Atque inde *acerosus*, & *aceratus*; quibus usus Lucillius, teste Nonio. At tamen falluntur, cum ajunt, eum, qui aliter loquatur, *βασίλειον*. Nam apud Columellam de *palea* quoque in feminino, & quartâ legimus, lib. ii, cap. x. *Ac durissimæ quidem acus refectæ, separatur eque crum à cadentibus.*

* *Comment. in
Claudianum
p. 112. edit. Basil.*

† *sat. 2.*

Probus in Catholicis, si audimus Ianum Pharrhasiū*, censuit *acus* pro muliebri instrumento esse masculinum, atque hoc inde probat, quia in diminutivo *aculeus*, non *aculea* dicamus. Hanc verò Probi sententiam refellit isto Iuvenalis †, *Obliquâ producit acu.* Sed deceptus est Pharrhasius vitiosis Probi codicibus. Sic enim apud eum legendum: *CVS syllaba terminata masculina quidem omni secundæ sunt declinationis. Excipiuntur tria quartæ declinationis, arcus, lacus, acus. genus non servat diminutivo, hic aculeus, non aculea.* Quod operæ non fuisset monere, nisi probus ad eò Grammaticus defendendus fuisset à tam spisso errore.

† *apud Priscianum in quæstio.*

Alvus usurpat Accius in masculino: ut cujus sit in primo Annalium †:

Maja nemus retinens gravido concepit in alvo.

Eumque imitatus Cinna in Smyrnâ dixit:

At scelus incesto Cinyræ crescebat in alvo.

Vt & Cato ad filium: *Ex cataplasmatibus, ex alvo lavando.* Sed aliter idem Cato de R. R. cap. cxxv. item Cic. lib. ii de Nat. Deor. Columella lib. vii, cap. x. Celsus passim, Plinius lib. xxiii, cap. vii, & alibi; ut taceam de Marone, Horatio, Ovidio, aliis poetarum; qui muliebri genere utuntur: eosque imitandum nobis, etsi nec Erasmus in masculino reformidet.

Arcus in feminino genere non Ennius modò usurpat, sed & Catullus; ut quidem scribit Servius ad illud Virgillii lib. v *Æneidos*: --- *Per mille corporibus arcum.* Hodie enim nihil tale in Catullo comparet: unde cognoscimus, vel Servii esse *μνημονίων ἀρμόνηα* †, vel locum esse corruptum, vel plura quàm hodie habemus, à Catullo scripta esse: quod maxime verisimile fit, quia (ut Iosepho Scaligero jamdiu observatum) Rheticum quoque vinum à Catullo laudatum fuit, ut scribit idem Servius ad illud Maronis*: --- *Et quo te carmine dicam Rhetica.*

† *2 Georg.*

Et No-

Et Nonius adducit ex Priapejo Catulli : *De meo Liguire libido est* : aliâque item citat Terentianus Maurus, quæ in Catullo nullus invenias.

Carbasus masculinum esse, negat Caper *. In feminino sanè usitatum est. * *de verbis duobus.*

Propertius lib. iv, eleg. ultimâ :

Exhibuit vivos carbasus alba focos.

Stattus Achilleidos lib. i † :

Nec mora jam dextras Ithacea carbasus auras

Poscit.

† *vers. 557.*

Sunt qui masculinum quoque esse contendant. Et sanè pro iis faciunt Phocas, & Probus. Quin apud Val. Max. lib. i, cap. i de Æmiliâ virgine in libris vulgatis legere est : *Cum carcasum quem optimum habebat, foculo imposuisset.* Ac lectionem hanc in Pulmanni codice, & Gemblacensi, se reperisse, scribit Stephanus Pighius ; quamquam is aliorum secutus exemplarium fidem, *optimam quam.* potius ediderit.

Colus femininum esse, ex Tullio probat Nonius. Interim etiam in masculino invenitur. Catullus carmine de nuptiis Pelei & Thetidos :

Leva colum molli lanâ retinebat amictum.

Et Propertius lib. iv, el. x, sic Herculem inducit loquentem :

Idem ego Sidoniâ feci servilia pallâ

Officia, & Lydo pensa diurna colo.

Faselus, navigii Campani genus †, virile est. Catullus * :

Faselus ille, quem videtis hospites.

† *Nos.*

* *carm. 4.*

Eodémque modo usus Cicero ad Att. lib. xiv, epist. xviii, Columella lib. iv, cap. i, & Aufonius in Mosellâ. At femininum est i de Ponto eleg. ultimâ :

Vos estis frætre tellus non dura faselo ;

Quamque negant multi, vos mihi fertis opem.

Eodémque modo locutus Martialis lib. x, epigr. xxx, & Stattus i i & v Sylvarum.

Ficus pro arbore, fructu, & vitio, ut genere variet, dictum antea.

Fimus masculinum passim. Appulejo autem femininum est. Ejus est,

Liquidâ fimo strictim egestâ.

Grossus cujus sit generis, vidimus cû de fructuum nominibus ageremus.

Humus præcis fuisse virile, antea ostensum. Sed eo genere exolevit.

Intubus quoque inter dubia referunt ; quod apud classicos nusquam legere aliter est, quàm genere virili. Plinius lib. ix, cap. viii : *Intubi caule non minus grati.* Et lib. xx, cap. viii : *Intubus erraticus.*

Metus virile : olium tamen fem. fuit, ut Nonius ostendit illo Ennii :

Ni metus ulla tenet, rite viriute quiescent.

Pampinus,

Pampinus inter dubia reponit Servius. Ita enim de eo scribit ad Ecl. VII : *Sane sciendum , pampinos nunquam Virgilium cum genere dicere ; sed Varronem feminino uti frequentius.* Inter dubia quoque id referunt Probus, Caper, Sergius art. II. l. iii. *Quin Varronem secutus Sidonius Apollinaris , aper quem lib. v, epist. XVI, legere est pampinus supraducta.* At haut temere aliter invenias, quàm in masculino apud meliores scriptores, & Augusti ævo propiores. Columella lib. III, cap. XVII : *Omnis enim secundus pampinus intra quintam, aut sextam germinum fructu exuberat.* Plinius præmio libri XXIII : *Pampini tritici, & impositi, tumorem omnem siccant.*

Penus quartæ, nunc est masculinum, nunc femininum ; uti Donatum, & Caprum sentire, ait Priscianus in sexto : qui & testes laudat Plautum, ac Lucilium. Sed de eo diximus superius*.

* cap. 6.
† Ecl. 3.

Rubus dubium est. In masculino usus Maro † :

Qui te Pollio amat, veniat, quo te quoque gaudet.

Mella fluant illi, ferat & rubus asper amomum.

At Columella, Seneca, Gellius, & Prudentius, in feminino utuntur.

Socrus pro *socer* virile, ex canone generali. Nævium sic loqui Nonius docet. Nempe utriusque olim generis erat, ut *nepos*.

Specus quartæ nunc virile est, nunc muliebre. Virile est Varroni in IV Rerum divinarum : *Ibi cum amissam capram desiderarent, animæ de vi specusque quandam specum tenebrosissimum.* Adducit Priscianus ; ac simul tergenium Ovidii locum. E III Metam.

Est specus in medio virgine ac vimine densus.

E VII : *Specus est tenebroso cæcus hiatus.*

In XI : *Est specus in medio, naturâ factus, an arte, Ambiguum.*

Femininum verò Ennio, cujus versum sic Lucas Fruterius corripbat :

Concava sub montis latere specus intus latebat.

Plurium verò de utroque genere testimonia cap. VI adducebamus.

Et hæc quidem virilia, aut feminina. Sunt præterea duo Latina nomina secundæ inflexionis, quæ neutra sint ; *virus*, & *vulgus*. *Virus* olim secundæ fuisse, indicat, quòd Lucretius dicat in secundo :

Liquit enim supra cætri primordia viri.

Et eodem :

Concoctosque suo contactos perdere viro.

Vulgus effusa qui diceret, metuo ne malè excipiendus fuerit Orbilio. Et tamen Sergius in editione secundâ Donati : *Vulgus & neutro, & feminino genere, legitur apud Virgilium. In feminino, In vulgum ambiguum. Neutro, Ignobile & vulgus.* Sed insignitè spissus est hic Grammatici istius error. Siquidem

dem scripsit Maro Æncidos II: --- *Hinc spargere voces*

In vulgum ambiguas, & querere conscius arma.

Quo loco muliebris æquè, ac virilis generis dici possent, nisi masculino usurparet Sallustius, cum in Iugurthà ait: *Alii vulgum effusum oppido cedere, alii ad portas festinare.* Item Silius, cujus isthoc lib. quartodecimo:

Femineum credas maribus concurrere vulgum.

Similem Sisennæ, itemque Varronis locum, suggeret Nonius in *Vulgus*.

Leviculum hoc est, quod de Sergiano errore dixi: & tamen de eo neque caput integrum contexere dubitavit Ioh. Bapt. Pius in annot. posterioribus. Eò magis venia nobis est danda, si minutias ejusmodi hic reperiat lector.

Sexus quoque olim neutrum fuit; ut scribit Priscianus lib. v, qui id comprobat istoc Plauti in *Rudente* *:

Virile sexus nunquam ullum habui.

Idem Sallustii & Sisennæ

* *Ant. 1. p. 85*
vide verum.

testimonio ostendit Nonius. Verùm Charitius videtur apud Sallustium *secus* legisse, non *sexus*. Nam *secus* nunc adverbium est separandi, nunc *sexum* notat, ut Probus scribit in *Catholicis*. Sanè *virile*, & *muliebre secus*, dixere, Nonio teste, Sisenna lib. iv *Histor.* & Sallust. *Hist. lib. 11.* Imò apud Aufonium quoque legunt Mariangelus, Parrhasius, & Scaliger:

Vesta, Ceres, & Iuno, secus muliebre sorores:

pro quo in antiquâ, cum Parisiensi, tum Lugdunensi, expressum, *decus muliebre*. Ac longius quoque recessit Veneta:

Vesta, Ceres, Iuno, sexus muliebre sorores;

quomodo & editum à Vineto. At dubium non est, quin *secus* scriptum sit ab Aufonio: quomodo & idem in *Technopœgnio* ait:

Nota Caledoniis nuribus muliebre secus strix.

Apud Arnobium quoque lib. quinto legere est: *Partem illam corporis, per quam secus femineum, & sobolem proderet, & nomen solet acquirere genericum.* Scio Gelenium edidisse, *sexus femineus*. Sed *secus femineum* legitur in vet. membranis; ut tum Carrio monuit, tum in MSO codice Regio est, unde Ioh. Scaliger variantes lectiones in codice, quem habeo, annotavit. Estque eodem modo legere apud Ammianum Marcellinum lib. XVI: *Egressi promiscuè virile & muliebre secus, sine ætatis ullo discrimine irucidabant.* Imò *sexus* quoque *virile* dici, docet Carrio in Sallust. *histor.* & lib. II *Emend. cap. XII.* Vide & Stevvechium ad secundum Arnobii.

De Græcis in VS desinentibus. Biblus, seu byblus, cytifus, costus, hyacinthus, hyssopus, berillus, opalus. Smaragdus Græcis muliebre, & fortasse Plinio. *Cinna versus emendatus.* Crytallus Græcis etiam virile. *Vti & Prudentio chrysolithus.* Balanus Sardiāna. Camelus an virili recte sumatur. Colossus, corymbus, isthmus, pelagus. *Pammelianæ in Tertulliano correctionis censura.* Nonis iudicium refellitur. Abyssus vox Ecclesiastica. Atomus, diphthongus, eremus, natura sua esse adiectiva. Prisciani error. Pecus recto casu perpetam credi femininum. Pecuda, pro pecudes. Pecus, pecua, pecuum. Grus in virili. Calderini error. Iuvenalis scholiastes correctus. Unde lagopodi, & pygargo nomen.

DE Latinis hæcenus : videamus de Græcis. Ex his de derivatis ab ἴδος res aperta. Non æquè de fruticum & herbarum nominibus : quæ feminina prædicant. Quomodo biblus, seu byblus muliebre ; sive sumatur propriè pro papyri frutice, sive μεταωυμικῶς pro papyri phyliris, in quibus scribebatur : unde & βιβλός ac βιβλίον pro libro. Sed ut in pluribus sic exeuntibus id apertum, ita est ubi fallat regula.

Cytifus enim & Græcis, & Latinis, virile est. Theocritus Idyll. x :

A * αἶξ τὸν γύτισον, ὁ λύκος τὰν ἀγῶν διαίκεν.

Columella, vel alius, libro de Arboribus, cap. xxviii : Cytifum (quem Græci, aut ξία, aut καρύνιλον, aut χειφίερον vocant) quam plurimum habere expedit, quod gallinis, apibus, ovibus, capris, & omni generi pecudum utilissimum est.

Hyacinthus Græcis est commune : sed sæpius muliebre ; ut Theocritus Idyll. x :

Καὶ τὸ ἴον μέλαν ἐντὶ, & ἂ γαπλὰ ὑάκινθος.

Et viola est nigra, atque notis inscripta hyacinthus.

† Purpureæ hyacinthe.

Ac similiter ibi scholiastes τὴν ὑάκινθον : & Euphorion, Πυρρῶν† ἴδεν-
δε. Virgilius tamen in iv Georg. ait,

--- ferrugineos hyacinthos.

Ac similiter Latinorum alii.

Sunt item alia, quæ frustra excipiunt. Vt costus, quod Græcis virile. Dioscorid. lib. i, cap. xv : κόστος εὐσφάρες ὁ Ἀραβικός. At Latinis semper est femininum. Lucanus lib. ix.

Et tamarix non leta comis, Eoæque costus.

Sunt qui & Latinis masculinum esse crediderint. Verùm hi falsi sunt corrupto Catulli loco ; apud quem in carmine de nuptiis Pelei, & Thetidis (quod ineptè vulgò Argonautica appellant) in vulgatis legitur codicibus :

Regia quam suavis exspirans costus odores.

Quippe

Quippe in libris emendationibus est :

*Hunc simulac cupido conspexit lumine virgo
Regia, quam suavis exspirans castus odores
Leclivus in molli complexu matris alebat.*

Hysopus quoque masculinum putarunt : quia apud Colimellam legatur lib. VI, cap. X : *Veterem tussim sanant duæ libræ hysopi macerati sextarius aquæ rribus.* Et Plinius lib. XIV, cap. XVI, *Similiter hysopites è Cilicio hysopo.* Sed est id à recto *hysopum.* Nam ut Græcis ἡ ὑσσωπος, & τὸ ὑσσωπον, ita & Latinis. Recto usus idem Plinius lib. XXV, cap. XI : *Hysopum in oleo contritum phthirias resistit, & pruriginis in capite.* Simile est hæc *nardus*, & hoc *nardum* : ut *nardum rusticum*, apud eundem lib. XXI, cap. VI.

Papyrus itidem, & *papyrus*, dixerunt. Theophrasto πάπυρος masculinum Hist. plant. cap. IV, lib. IX. Dioscoridi est femininum lib. I, cap. XVI. Ac similiter Virgilius, vel alius in Ciri :

Docta Pulephatiæ testatur voce papyrus. Nec aliter Latini unquã.

Gemmarum omnia nomina faciunt feminina. Quasi non *berillus* masculinum sit Plinio lib. XXXVII, cap. V. *Berilli r. r. alibi reperti.* Et, *Alibi politus non habent fulgorem.* Item : *Probatissimi sunt ex iis, qui viriditatem puri maris imitantur.* Sic *opalus* cap. sequenti, ubi legas, *Veri opali fulgor :* & *Vilissimi in Ponto.* Etiam *smaragdus* Græcis, Latinisque, masculinum est. Strabo lib.

XVI : *Λίγεται * & δὲ τὴν ὁ σμαράγδος, ὁ βήρυλλος ἐν ταῖς τῶν ῥησῶν μέλαισι ἐργάζεται.* Plinius lib. XXXVII, cap. I : *Sculpi etiam smaragdus solutus.* Et cap. V. *Idem hisdem ait : Præterea soli gemmarum continui oculos implent, nec fatiant.* Ibidem : *Smaragdi Scythici, Bactriani, Ægyptii, Cyprii.* Sed & alibi sæpe idem in masculino usurpat. Est tamen locus, ubi feminino jungatur. Nam lib. eodem cap. I, editum est : *Indicato in Cypro sex aureis denariis smaragdo, in qua fuerat sculpta amygone.* Is locus quia, ni fallor, unicus est, & *indicato* antecessit, omnino suspicor legendum, *in quo.* Id sicuti minus placet, dubium per me statuat licet : præsertim cum apud Suidam † legatur de *smaragdo* Polycratis Samii : *Τῆς † σμαράγδου τῆς ἐμμελιθείσης εἰς τὸ πάλαιος ἔυρεσι.*

Crystallus tantum muliebre esse agnosimus. Ita Propertius lib. IV, eleg. III : *Crystallusque tuas ornat aquosa manus.* Similiter semel iterumque usus Plinius lib. XXXVI, cap. IX. Item auctor carminis Ithyphallici : & *Cinna* versu eo, quem non alibi, quam apud veterem Iuvenalis interpretem * reperias :

Atque imitata nives ludens legitur crystallus : ubi pro *ludens*, *lucens* legi debet. Græcis tamen pro *glacie* quidem est virile : ut apud Lucianum in historia scribenda, *τὸν † πρῶτον τὸν Κελτικόν :* † *glacem Celticam.* pro *gemma* autem utroque genere invenitur.

* Dicitur & smaragdum, & beryllum, in auri-feris insulis.

† Sic est in Plinio, nisi quia in 14. 6. A. legitur alter melius in Colimellam. Etiam Dioscoridius, ut alibi notatum, sed in Dioscoridius quo pro conspiciat.

† In Plinio, & in Luciano, & in Ithyphallico, & in Iuvenale, in nullo coniecti.

* in s. 6.

Itidem fatendum, *chrysoptasius*, *topazius*, familiaque, in muliebri potius usurpari. Plin. lib. xxxvii, cap. viii: *Præferitur his chrysoptasius, porri secum & ipsa referens: sed hæc paulum declinans à topazio in aurum.* Ibidem de cylindris: *India hæc generat.* Item: *Est autem color fumidæ topazii, aut aliquando melleæ.* Et cap. ix: *Hyacinthos Æthiopia mittit, & chrysolithos, aureo colore translucentes. Præferuntur us Indicæ, & si varietate non sint, Bætrianæ. Desertimæ autem Arabicæ, quoniam turbidæ sunt, & varietate.* Et sæpius deinde; inter cætera: *Chrysolithon xii pondus à se visum.* Prudentius tamen in *Psychomachia* ait: *Ingens chrysolithus nativo interlitus auro.*

Præter fruticum, & gemmarum nomina, alia etiam Græca excipiunt: quorum potissima expendemus.

Balanus Græcis muliebrem. Ut apud Dioscoridem lib. i, cap. cxlvi:

* Glandes urinam cient, & statur parvitas.
† Sardianæ glandes, quas aliqui castaneas appellant.
* Classis inuentaria, Æthiopicæ, Arabicæ.
† an, 1476.

Αἱ βάλανοι * ἐπιπλαῖ, καὶ ἀνευματῶσαι. Et cap. cxlvi: Σαρδιανῶν † βάλανοι, ἀστίνες κάσωνα καλοῦσιν. Similiter legas, βάλανος * μυρμηκῆ, Αἰθιοπικῆ, Ἀραβικῆ &c. Atque ita Horatius lib. i i i, od. xxix: *Pressa tuis balanus capillis.* Apud Plinium tamen lib. xv, cap. xxi i i scriptum, nuces castaneas, quæ Sardibus primum provenere, *Sardianos balanos* appellari. Sed fortasse *Sardianos* rescribendum: ut Dioscoridi vocantur Σαρδιανῶν βάλανοι. *Sardianos* tamen est in Dalecampianâ, & antiquâ Parmensi †: ut propemodum videatur inter dubia referri posse.

Barbitus, cum Græcis, tum Latinis, dubium est. Masculino usus Horat. lib. i, od. xxxi. --- *Age dic Latinum*

Barbite carmen,

Lesbio primum modulate civoi.

At Ovidio femininum est epist. Sapphus ad Phaonem:

Flendus amor meus est, elegi quoque flebile carmen:

Non facit ad lacrymas barbitos ulla meas.

Camelus, quod Faucius, & tot alii, dubium statuunt, Latinis semper est virile: at Græcis femininum est; ut vel proverbium indicium facit, Η κάμηλος ἐπιδυμῶσα κεράτων, & τὰ ὠτὰ προσεπόλεσεν. *Camelus, cum affectaret cornua, etiam aures amisit.* Ac decepit hoc, cum alios, tum Bruyerium Campesium, hominem multæ lectionis, qui lib. xi i i, de re cibariâ, cap. xxxix, scribit, Antiphanem apud Athenæum autorem esse, solitos aliquando Græcos camelum *solidam assam* apponere, etiam regibus: & mox, *lac earum* suavissimum esse. Quasi Latini non semper masculinum sit.

Colossus quoque tantum masculinum est. Stadius initio *Sylvarum*:

Quæ super imposto moles geminata colosso

Stat Latium complexa forum, cælonè per auras

Fluxit opus?

Ita legendus is locus ex Senensi manuscr., ex quo variae lectiones libro nunc-nostro Scaligeri manu adscriptæ. In vulgatis pro *geminata est geminata, & peractum pro per aurus.*

Corymbus, ὁ κόρυμβος, semper virile est. Quare ne imponat illud Cornelii Severi in Ætna :

Vi crebro introrsus spatio vacuata corymbos

Pendeat in sese.

Legendum enim, ut idem Scaliger monet,

Vi crebro introrsus, spatioque vacante corymbus.

Sanè in virili quoque ulus Columella, de Cinara carduo agens :

Hæc modo purpureo surgit glomerata corymbo.

*Isthmos malè in feminino usurpant multi. Dixit enim Plinius lib. IV, cap. XI : Alius namque ibi Isthmos angustia simili est. Ita eum locum rectè emendavit Herm. Barbarus, cum in vulgatis esset, angustias similes. Sed & Senecæ est in Thyeste sc. II : Isthmi si quis amat regna Corinthii. Et Solini * : * cap. 36. Alter Isthmos in Thracia ; &c. Ac ne librarium in his leviculâ mutatione peccasse dicas, en quoque locum Ovidii lib. IV de Ponto, Eleg. X :*

Non tibi sunt hostes ferro clavæque domandi,

Per quos vix illi pervius Isthmos erat.

Vbi pervia respuit metrum. Quid, quod in feminino nusquam legere fit apud antiquos ?

Pelagus prope uno ore volunt Grammatici interdum masculinum esse, quia dixerit Valerius Flaccus lib. I : --- Pelagus quantum aperimus in usus !

Verùm in vet. codd. legitur *pelagus* : ut monet Carrio †. Nec aliter a-^{† in cassis. ad} ^{† in, El.} lii utuntur auctores.

*Pharus etiam, quod quidam dubium faciunt, apud Græcos quidem masculinum est (ut apud Strabonem lib. XVII, ὁ Φαρος πύργος) at apud Latinos in feminino tantùm invenio : idque non modò, cum pro insula ponitur ; ut Ovidio lib. II Amor. El. XIIII : Quæ colis & Memphis palmiferæ-
que Pharon : sed etiam pro ejusce insulæ turri ; ut apud Papinium * :*

* lib. 3. Silius ad
Claudianum uxorem

Lumina noctivagæ tollit Pharus æmula Luna.

Nec obstat ille Suetonii locus in Claudio Cæsare : *Supposuit altissimam turrim in exemplum Alexandrini phari.* Nam libri emendatiore habent *Alexandrinæ* : quam & ipsam lectionem comprobat Beroaldus. Leviculum hoc, at in quo tamen cespitarit doctissimus Pammelius. Nam libro extremo Tertulliani de pœnitentiâ legendum ait : *De istis duobus humane salutis quasi pharis.* Idque quia alludat ad turrim Pharon, quæ in insulâ Pharus quasi pharis. Atque hoc potius argumento est ro inter orbis miracula reponeretur. Atqui hoc potius argumento est ro inter orbis miracula reponeretur. Atqui hoc potius argumento est ro inter orbis miracula reponeretur.

Nec movet, quod Pammelius se duobus reperisse ait in codice manuscripto. Nam, quod in veteri verbo est, *Μία † χελιδὼν ἔαρ ἔ†* ^{† Una hirundo non fuit - - -}

Polypus

ποσει.

Polypus Lucilio femininum esse, probat Nonius eo, quia dicat in XXIX:
 --- Edet hæc se, ut polypus ipsa.

Sed ficulum hoc telum. Nam quid si post *polypus* distinguamus? ut sententia sit, hæc se ipsa comedet, ut polypus.

Sunt Græca alia, quæ feminino quidem genere ponantur; sed κατ' ἐπι-
 ρωσιν. Tale est *abyssus*. Nam ἀβυσσος est naturâ suâ adjectivum, ex α σφρα-
 γῆ, & Ionico βυσός pro βυδός*, ut propriè sit *fundo carens*: unde Aristo-
 phani in Ranis δὴν ἀβυσσος †: & ἀβυσσα χάσμα ‡ Euripidi Phœnissis.
 Latinis verò *abyssus* non est in usu, nisi scriptoribus Ecclesiasticis: idque
 propterea, quia Latinus interpretis hoc retinuerit. Nempe ἐμφανιότερον il-
 lud iudicavit, quam si *voraginem aquarum* vertisset.

Simile est hæc *atomus*, ἡ ἄτομος. Nam intelligitur ὅσια, vel etiam ἰδέα:
 quod expressit Plutarchus libro in Coloten Epicureum: Ἐναι δὲ ταῦτα
 τὰς ἀτόμους ἰδέας ἐπ' ἀπὸ κατὰ μέρους. *Esse vero has atomos ideas sive formas ab illo
 vocatæ.* Ἀπλῶς verò usus paullo post: Ἡ δὲ ἀτομος αὐτὴ τε καὶ ἐν αὐτῇ ἐπι-
 μήσεται Ἐργον πλάσσει γνήσιον δυνάμιος. *Atomus ex se ipsa est vacua nudaque ab
 omni generali facultate.* Nec aliter Epicurus, epistolâ ad Herodotum, quam
 apud Laërtium in x legere est: Μὴδὲ ποιήτω τῶν ἀπὸ τῶν ἀτόμων ἐναι. *Ne-
 que qualitatem ullam illis atomos habere.* Et mox, Αἱ ποιήτῃαι ἀτομοί. *Hæ esse
 cernodi atomi.* Cicero quoque, lib. 1 de Fin. bonorum & mal. Ille atomos,
 quas appellat. Et lib. 1 de Nat. Deor. *In finita vis innumrabilium voluat ato-
 morum, quæ, interjecto mani, cohaerescunt tamen inter se.*

Diphthongus quoque, ἡ διφθογγος, muliebri dicitur, quia integrè sit συλ-
 λαβὴ διφθογγος, cui opponitur μονόφθογγος.

Eremus hæc, ἡ ἔρημος, quia integrè fuerit ἔρημος γῆ, vel χῶρα.

Supereff ut videamus de nominibus tertiæ. Ac primò de illis, quæ V
 in obliquis retinent. Ajunt dici, *hic pecus, hæc pecus, hoc pecus*. De primo
 auter Priscianus, qui eo *hic pecus* in masculino dici posse probat, quia apud
 Ennium sit in Nemeâ: *Tecudi dare viva marito*. Sed valde infirmum hoc
 argumentum. Nam *pecudi marito* per Appositionem effertur, ut Maro*
 ait, *fatis amtoribus*.

Hæc pecus dici posse, Grammatici prope omnes tradidere. Nec nega-
 re possumus, apud Tacitum de Julio Syllano legi initio lib. XI I I Annual.
Adeo ut C. Cæsar pecudem auream cum appellare solitus sit. Imò Ciceronis i-
 psius esse in Pisonianâ: *Impurissimæ & intemperantissimæ pecudis sordes.* Et lib.
 11 de Nat. Deorum: *Sus verò quid habet præter escam? quâ pecude, quod erat
 ad vescendum hominibus apta, nihil genuit natura fecundius.* Sed assentire malo
 Sospitro Charitho, qui lib. 1 docet, *pecudis* esse τερπάλωτον, & carere no-
 minativo ac vocativo, ut *precis, dapis*, & similia. Quare qui *morbidæ pecus*
 dicere

* fundus

† 1. abis fundis

‡ 1. abis fundis

* 1. abis fundis
1. abis fundis

* 30 An.

dicere jubent, vellem illud classico scriptore comprobarent. Contendar aliquis, *pecudis* olim habuisse in recto *pecus*, sed nominativum hunc exolevisse: ut *prex*, unde *precis*, *daps*, unde *dapis*. Mihi verò ne illud quidem sit verisimile. Nam *pecus* si dixissent in feminino, genitivus esset *pecudis* penultima longa: ut *palus paludis*, *incus incudis*. Dixeris, ab *intercus* esse *intercutis* penultima correpta. Sed cogitandum, *intercus* esse $\kappa\tau\iota$ $\sigma\upsilon\zeta$ non $\lambda\upsilon$ factum ex *intercutis*: ut rectus & genitivus sint similes. Potius igitur priscus nominativus fuerit *hæc pecudis*, vel *pecudes*. Quantum autem suspicari licet, dixere quoque in recto *hoc pecude*. Indèque pluralis *hæc pecuda*. Eo, ut Nonius nos docet, usus Attius Medea:

Vagant, pavore pecuda in tumultis deserunt.

Et Sisenna in IV Histor. *Iumenta, pecuda, locis trepidare compluribus*. Imò & Tullius in IV de Rep. *Cum adhibent in pecuda pastores*. At *pecora* est à recto *pecus*, ut notum. Dixerèque & *pecua* à recto *pecu*. Eo Nævium, & Accium utos, docebit Nonius. Item hinc genitivum *pecuum* formarunt. De quo sic Festus: *Pecuum cum dixit M. Cato per casum genitivum, à singulari casus recti formavit, quo utebantur antiqui, id est pecu, ac testu (leg. ut testu) comitru, genu, veru: quorum omnium genitivus pluraliter geminat V litteram. Nunc quia dicimus, ut pecltu, eam, quæ in usu est, formam in declinationibus sequimur.*

Grus feminino usurpant Maro, & alii. Feminino, ut Nonius docet, ut *fus* Laberius in Fullonicis: *Virum in hunc gruem Balaëvicum, an hominem putas esse?* Ex iis verò, qui supersunt, vix alibi masculino reperias, quàm apud Horatium lib. II Serm. sat. VIII:

--- *Discerpta ferentes*

Membra gruis sparsi sale multo.

Masculinis tertiæ V mutantibus adjicere debuerunt composita à πῆς.

Seneca in Med. act. IV, Scenâ Vos precor:

Sonistis aræ; tripodas agnosco meos,

Favente commotos Deâ.

Par ratio in *polypus*, *chytropus*, *apus*: quod postremum in masculino usurpatur ab Aristotele lib. IX de historia animal. Sunt qui femininum faciant, quia apud Plinium sit lib. X, cap. XXXIX. *Plurimum volant, quæ apodes, quia carent usu pedum, ab aliis cypseli appellantur, hirundinum specie*. Sed respexit Plinius ad vocem *volucris*. Vnum excipitur *lagopus*, quod tum herbæ, tum avis nomen est à similitudine pedum leporinorum. Pro herba usurpat Plinius lib. XXVI, cap. VIII. *Lagopus siffit ab eum è vino pota*. Vide de eâ Dioscoridem lib. IV, cap. XVII. Pro ave accipit idem lib. X, cap. XLVII I; ut & Martialis lib. VII, epigr. LXXXVI.

Si mens auritâ gaudet lagopode Flaccus.

Quem

Quem locum non intellexit Calderinus. Nam *lagopodem* ancillæ nomen esse putat. At ea avis est, quæ alio nomine dicitur *pygargus*; quia posteriori corporis parte alba est. Vsurpat & hanc vocem Iuvenalis sat. xi: ad quem id, quod de *pygargo* dixi, vetus monet scholiastes. Sed locus in vulgatis est corruptissimus, in quibus hæc legas: *Pygargus fera est specie cervi, quæ retriores partes albas habet. Ideo & pygargus dicitur est, quia Græcè nates αὐγῆ dicuntur, & αὐγὴν ἄγγω navis. Pylargus avis genus elagalopes appellatur. Sed extrema verba sic emendanda: nates pygæ dicuntur, & album argon. Avis pygargus, avis genus, quæ & lagopus appellatur.* Imò apud Martialem quoque non *lagopide* legendum, sed *glaucoptide*; quod abunde ad Propertii lib. iv, eleg. iii. probavit Ios. Scaliger.

CAPVT XXXIII.

De habentibus consonam ante S. Olim rectus singularis fuit plebes, trabes, adipes, fortis, mentis, lentis, scobis, stipis, artis, partis. Cur bidens, & tridens masculina. Dentes splendidas. Frundes. Frus, vel fros, pro frons. Vera apud Casarem lectio indicata. Nefrens. Scobs, & scops, differre. Seps pro serpente, & sepimento. Stirps, pro trunco dubium, olim etiam pro sobole.

DE iis, quæ V habent ante S, abunde actum. Aliquid quoque dicendum de illis, in quibus consona antecedit: cujusmodi facta sunt ex nominibus in ES, vel IS: ut *plebs ex plebes*, quo præter Sallustium, ac Tacitum, usus quoque Lucanus lib. iii.

--- Nescit plebes jejuna timere.

Trabs ex trabes. Ennius in Medea:

Vinam ne in nemore Pelio securibus

Cassa accidisset ad terram abiegn trabes.

Vsurpat etiam Tertullianus cap. i. scholastici scripti de Pallio.

Adeps ex adipes. Vnde Varro lib. i de Re Rust. *Adipes illa.*

6. A. 2, S. F. a.
co Chaine.

Sors ex fortis. Plautus Casina*: *Vide nequa illic insit alia fortis sub aqua.*

Mens ex mentis. Ennius in Epicharmo: *Terra corpus, at mentis ignis est.*

Lens ex lentis, teste Prisciano. *Scobs* item est ex *scopis*, *stips* ex *stipis*, *ars* ex *artibus*, *pars* ex *partis*, & ita in aliis. Antiquis enim nullus nominativus sic desinebat: sed inter duas ultimas consonas media erat vocalis. Atque hinc cognoscere est, cur pleraque sic exeuntia sint feminina. Nempe in causis est, quia pleraque in ES, vel IS, unde fiunt, ejus sunt generis. Nec tamen id perpetuum magis, quam in integris, unde contrahuntur. Quod planius fiet ex iis, quæ dicemus.

Adeps virile Plinio lib. xxviii, cap. ix, *Proxima adipi laus, sed maxime apud*

apud antiquos etiam religiosi. At muliebri Columellæ lib. VIII, cap. XIV :
Quæ res ad creandas adipēs multam conferunt.

Adolescens commune : unde optimæ adolescenti apud Terentium, ut superioribus dictum. Itaque ut *adolescensulus*, sic & *adolescensula* dicitur.

† cap. 15.

Animans omnis est generis, etiam cum substantivè sumitur. Virili usus Cicero in Timæo : *A quo enim animante reliquos omnes contineri vellet animantes, hunc eâ formâ figuravit, quâ unâ omnes reliquæ formæ concluduntur.* Horat. lib. II, Sat. I. *Quemquam animantem.* Sed utatius est in neutro, *animantis* : vel etiam in feminino; ut apud Tullium I de Legg. *cæteris animantes* : ac tum *bestia* respicitur.

Bidens pro instrumento rustico est masculinum. Ac par ratio in *tridens*. Fit hoc, vel quia utrobique intelligitur *igo* : vel quia sequuntur naturam simplicis *dens*. Maro II Georg.

--- Super est deducere terram

Sapius ad capita, & duros jactare bidentes.

Ovidius IV Fast.

*Sarcula nunc, dærisque bidens, & comer advenus,**Ruris opes, nitent : inquinat arma situs.*At pro ove femininum est *ovis* *ovis*. Eneidos IV :

--- Mantant lectas de more bidentes.

Chalybs vulnificus est apud Maronem in VIII. Ac similiter scriptorum alii. Nempe eodem genere ac *Chalybes*, per quos erutum & domitum est *primivum ferrum* : ut ait Ammianus lib. XXI I.

Confluens, & *profluens*, virilia, quia intelligitur *annis*.

Dens, uti & *fons*, *mons*, *pons*, virilia esse, frustra moncam. *Dentes* tamen *splendidas* dixit Appulejus extremâ apologiâ : si sequimur enervationem Liptii, quam antiquis video codicibus approbari. Sed non imitandum.

Forceps Prisciano & virile, & muliebri est. Sed in iis, qui nunc extant, scriptoribus, semper est femininum. Quæ de re superius dictum.

† cap. 17. hujus libri.

Frons quando *μέτωπον* notat, antiquis dubium erat. In virili autem exolevit. Sic usi Titinnius, Pacuvius, Cato, & Plautus. Quorum verba apud Nonium vidi. Iis verò, quos tutò sequimur, sive arboris folium, sive *μέτωπον* signet, semper est femininum. Sed non genere quidem, attamen scribendi modo, ea distinguebant. Nam Charitius autor est, pro foliis *frondes* & *frondibus* efferri solere, atque ita Ennium posuisse : *Rurascant frondes*. Imò & in singulari absque liquidâ dicebant *frus*, & *frus*. Ita apud Cæsarum lib. III de bello civili scriptum fuit : *Sed etiam frus ex arboribus deciderem*. Id cum ignorarent librarii, ex *frus* fecerunt *fructus*, quasi vox non intergra, sed per compendium scripta esset. Antonius Augustinus suspicatur,

legendum, *strictus ex arboribus* : quia antea dixerat, *foliis ex arboribus strictis e- quos alerent*. Verum dubitandum non est, quin rectum sit *frus*; præsertim cum idem Augustinus agnoscat, in vet. codd. *deficiebat legi numero sin- gulo*. Nempe *frus deficiebat*, eodem modo dixit Cæsar, quo Cato, *frunden- bus maluit, quàm frundes*.

Gryps quoque masculinum. Plinius lib. x, cap. viii : *Pegasos equino ca- pite volucres, & gryphas auritos adiunctate vestri fabulosos reor; illos in Scythia, hos in Ethiopia*.

Hydrops virile, ut Græcis ὑδρωψ. Sic Horatius od. ii, lib. ii :
Crescit indulgens sibi diurnus hydrops.

Lens, ut Nonius docet, virile Titinio; cuius est, *Lenti calido* : sed Maroni est muliebri primo Georg.

Nec Pelusiaca curam aspernabere lentis.

Merops masculinum, ut Græcis ὁ μέροψ. Aristoteles lib. ix Hist. Ani- mal. cap. xiii : Φασί * δὲ τινες ἔτερος μέροψας τὰ δὲ τὸ ἐποιέν. Aliquibus ri- paria, nonnullis *apiaria* dicitur, *Gaza apiaster* : credo, quia putarunt avem cam esse, cui Cretenfes *melissophago* nomen dedere. Hæc sententia est Bel- lonii. Sed non convenit philosophi descriptio. Quare satius est Græcam retinere appellationem cum Plinio lib. x, cap. xxx : imò & Marone in iv Georg.

* Ajunt non- nulli, & merops hoc facere.

Nesfens masculinum videtur καὶ ἐσπόναις, seu de porcellis propriè dica- tur; quod Varro innuit lib. iv, cap. iv : sive arietibus propriè compe- rat, quod Festus docet. De infantibus quoq; usurpat Livius Andronicus † :

† apud Festum.

Quem ego nesfendem alui, lacteam immulgens opem.

Sunt qui suspicentur, esse commune, vocis significatione adducti. Nam dicitur, quasi *ne*, hoc est, non *frendens*. Sed in feminino nusquam legitur.

Oriens, & *occidens*, meritò prætereantur, cum eorum genus δι' ἐσπόναις co- gnoscatur. Quid enim aliud intelligatur, quàm *sol*? Arnobius lib. ii : *In insulis, & provinciis omnibus, quas sol oriens, & occidens lustrat*. Hic tamen propriè usurpatur vox utraque, non μετῴμωνως; ut fit, cum intelliguntur regio- nes, quæ oriente, aut occidente sole, illustrantur.

Serpens naturæ est adjectivum, ac genere utroque sumitur, quia intelligi- tur *anguis*, quod utrumque habet genus. In feminino verò etiam *bestia* in- telligi possit.

† Ast. 4. Sc. Sene mane.

Rudens, ut Nonius quoque observat, Plauto femininū est in Rudente † :

--- Dum hanc tibi, quam trabis, rudentem complico.

At Catullus, Virgilius, Ovidius, alii que in masculino usurpant. Et sanè verisimile est, posterioribus καὶ ἐσπόναις masculinum esse, quia respiciatur ad *funis* : quod olim femininum, ut superius * ostensum ex Lucretio.

* cap. 29.

Scels,

Scobs, si *Phocam* audimus, masculinum est. Sed ut *plebs* ejusdem est generis, ac *plebes*; *trabs* ac *trabes*; ac par ratio est aliorum: ita *scobs* quoque femininum est, quia *scobis* est femininum: ut apud Columelliam lib. VII, cap. X: *Nausicanibus quoque salutaris habetur eburnea scobis sale frivile, & fabe minime fresse commista*. Vnde etiam femininum esse, cognoscimus; quemadmodum Priscianus scripserat in VII. Similiter usus idem Columella lib. XII, cap. XLIII. & Plinius lib. XXXIV, cap. XVIIII. At *scops* per P aliud est: nempe avis nocturna, aurita, noctua minor: de qua plura *Ælianus* * & apud Athenæum † Alexander Myndius, item Eustathius in *Odyss.* † Meminit & Plinius lib. X, cap. XLIX. *Nominantur ab Homero scopes, avium genus: neque horum satyricos motus, cum insident, plerisque memoratos, facile conceptim mente, neque ipse jam aves nascuntur.*

Seps, pro *scolopendrâ* minore, masculinum est. *Lucanus* lib. IX.

Ossaque dissolvens cum corpore tabificus seps.

Quo loco ad *επιτομοι* respexit poeta. Est enim à *σινωσι* †, quod membra: putrefaciat. Vtitur & *Ausonius*:

An Libya ferale malum sit Romula vox, seps.

Quod ad quæstionem *Ausonianam*, omnino Græcum est *σινωσι*. Itaque *επιτομοι* in incusativo dixit Plinius lib. XXIX, cap. V: *Lacerta, quam hi sepa, alii chalcidem vocant*. At pro *sepimento* femininum est. Quamquam magno-pere dubitem, an *seps* hac in significatione sit Latinum: tum quia obliqui *sepem*, & *sepibus*, quibus usus *Maro*, à recto *sepes* non minus, quam à *seps* deduci queant: tum imprimis, quod *sepes* in recto singulari apud eundem *Maronem* legamus *Ecl.* I:

Hinc tibi, quæ semper vicino ab limite sepes

Hyblæis apibus florem depasta siliisti,

Sæpe levi somnum suadebit inire susurro.

Sepes, inquit, depasta florem, hoc est, habens flores depastos, causa erit, cur ibi condormiscere liceat, apicularum susurro somnum suadente.

Stirps, pro origine sive progenie, semper femininum est: at, pro arboris trunco, interdum in masculino invenitur. *Maro* II *Georg.*

Quantum illi nocuere greges, anrique venenum

Dentis, & admorsu signata in sinpe cicatrix.

Ita in veteribus aliquot codd. legitur, & agnoscit hanc quoque lectionem *Servius*, ut *admorsu* sit *admorsu*. In Romano tamen codice, itemque *Mediceo*, *admorsu* per V scriptum fuisse, ex *Pierio* cognoscimus. Est & alter locus XII *Æn.*

Cum semel in silvis imo de stirpe recisum.

Ita libb. omnes veteres ac novi, eamque lectionem agnovere quoque

Servius, & Donatus : sed hic , ne *stirps* masculinum statueretur cogatur , sua nobis narrat somnia. Nam *imo* separandum ait à *stirpe*, ut sit sententia; *Ab- scissum de stirpe ab imo*, hoc est, ab inferioris arboris parte. Nunquam eo ineptiarum devenisset nobilis Grammaticus, si in mentem venisset illud libri XII à Charisio quoque adductum :

*Sed stirpem Tencri nullo discrimine sacrum
Sustulerant, puro ut possent concurrere campo.*

Itemque isthoc, quod paullo post subjicit :

--- *Lentoque in stirpe moratus.*

Quare dubium non est, quin *stirps* dubium sit, cum pro arboris trunco accipitur. Imò olim quoque pro sobole dubium fuit. Vñs in masculino Pacuvius : *Qui stirpem occidit meum?* Sed non imitandum.

Torrentis cum dicimus, respicitur nomen *annis*. Nam naturà suà esse adjectivum, indicat hoc Claudiani lib. II de raptu Proserp. †

--- *Torrentius anne*

Hiberno, tortaque ruunt pernicibus hasta.

C A P V T X X X I V.

De genere eorum, quæ exeunt in T, vel X. Frit. Git. Calx pro calcaneo dubium. Dorx. Lynx. Abaces eas an scripsit Iavolenus I. C. Cordax. Trochaus ποδων κώτερος. Dropax. Styrax. Storax. Limacis ερωπις. Apex. Atriplex. Caudex. Cimex. Cortex dubium. Fabii error. Culex an Plauto femininum. Exlex. Imbrex. Obex. Rumex. Silex. Sorex. Tumex. Vibex, an vibix dicendum. Plauti locus excussus. Calix. Nutrix. Perdix. Phœnix. Pistrix, vel pistris. Scandix. Thomix, deque eo lexicogr. aphorum error. Solox. Celox. Efox. Volvox. Tradux. Lux in masculino apud ipsam Tullium. Crux olim virile. Bombyx. Calyx. Coccyx. Onyx. Martialis locus expensies. Oryx. Cetræ. Sandyx. Sardonyx. Ausonii in Grammaticis epigramma.

Neutris in T annumerant aptota : rectè, dummodo nihil generatim antea de iis fuerit præceptum. Huiusmodi sunt duo illa, *frit.* & *git.* Est autem *frit* in summa spica jam matura, quod est minus quam granum; ut autor Varro lib. I de R. R. cap. XLVII. *Git* est feminis genus, de quo Plinius lib. XIX, cap. VII. & lib. XX, cap. XVII. & Palladius Sept. Tit. XII. Apud Colum. etiam quoque legas lib. VII. *Interdum fastidio ciborum languescit pecus. Ejus remedium genus feminis : git appellatur.* Et Ausonius idyllio de monosyllabis :

Est inter fruges morsu piper æquiparans git.
Neutrum esse, ostendit hoc Plauti Rudente * :

* *Att. 5, f. Nunguā cæpel.*

L. A. *Dabo septingentos.* GR. *Os calet tibi. num git frigeſctas †?*

Ita rectè editiones omnes ante Camerarianam, & Lambinianam divulgatae. *Per git autem intelligit pulcem ex eo confectam. Charifius, & gloſſæ vet. μελάνθιον vocari docent. Tot verò, & q. ut, cur à canone exciperent, cauſæ nihil erat, cum eorum genus ex generali de adjectivis regula cognofcatur.

Superiunt in X terminata: quæ muliebris generis traduntur, five vocalem habeant ante X, five conſonam. De poſterioribus pauca excipiuntur. Vti *calx*: quod pro parte plantæ poſteriori, pedisq; percuffione, ac ſine Cicero utitur in maſculino: ut & è poetis tum Perſius, tum ante hunc Plautus, & Varro; quorum loca adducit Nonius. Varronis locus, qui illuſtrem continet γόμφω, ſic habet:

Nemiri fortuna currum à carcere intimo miſſum

Labi inoffenſum per æquor candidum ad calcem ſinit.

Ita editum in Aldinâ: ſed metrum, quod trochaicum eſt, verſu priori, leviculâ trajectione unius vocis, requirit, *miſſum a carcere intimo.*

At in feminino uſus Silius, atque aded Maro in undecimo:

Quadrupedemque citum ferrat à calce fatigat.

Nam paucorum manuſcriptorum, multorumque excuſorum fidei, in quibus *ferrat* legitur, opponimus auctoritatem cum antiquiſſimorum librorum; tum Soſipatri, & Marcelli, qui *ferrat* à legere in muliebris.

Dorc, Græcè ἰ δόρξ, δόρξος, maſculinum eſt Gratio in Cynegetico:

--- *Pavidosque juvat compellere dorcas.*

Niſi *pavidas* legendum: quod Geſnero videtur in Hiſtoria animalium.

Lynx rarum eſt in maſculino, & fortalſe uni Horatio lib. II Carm.

od. XIII:

Nec curat Orion leones,

Aut timidos agitare lyncas.

In iis verò, quæ vocalem habent ante X, immane quantum eugarum obtrudunt ſcriptores, imi, ſummi, medioximi. Ordinar ab exeuntibus in AX. Ac primo Græcis. Ex quibus virile *abux*: unde demiautivum *abaculus*. Scrupulum injicit plerisque hic Iavoleni locus l. hæres D. de legat. III: *Cui Corinthiæ vaſa legata eſſent, & abaces quoque eorum vaſorum collocandorum cauſſâ paratas deberi.* Trebatius reſpondit. *Libri autem id non probat ſi cas abaces teſtator numero vaſorum habuit.* Proculus verò reſcit. *ſi cas abaces quiſiem ſint, non autem Corinthiæ, non deberi.* Verùm eſſi Brodeus † ſtatueret non auſit, ut

† H. to Miſſel.
cap. 20.

trùm *abaces*, an *βάρες*, ſcripſerit Iavolenus; ac v. g. atari lectionem retinet Haloander: tamen vel ob auctoritatem Pand. ſtarum Florentinorum, in quibus *βάρες* ſcriptum eſt, lectionem hanc longè prætulit alteri: ac ſentit mecum Alciatus in *πραπέρις* lib. IV, cap. II. Niſi v. g. at, omnino

baces

baces esse nihili vocem, eoque *abaces* legi oportere. Sanè *baces* quidem vox reicula : sed de *bafes* id dici non possit.

† *Cordax* est genus saltationis Græcæ.
‡ *Cordax* cussis.

Cordax Græcis mascul. Harpocration : ο κέρδαξ † νομῆνός ὀρχήστῆς ἔσθ' ἔσθ'ος. Aristoph. in Nub. ‡ κέρδακος † ἐνενα. Sic Mnesimachus apud Athenæum lib. ix, Plutarchus Sympof. lib. vii Quæst. viii, Arrianus in Indicis, atque alii. Vtuntur Latini; sed ita, ut ex iis ejus genus non cognoscas. Cicero in Orat. *Trochæum autem, qui est eodem spatio, quo choreus, cordacem* (Aristoteles) appellat, quia contractio, & brevitatis, dignitatem non habet. Et Quintilianus lib. ix, cap. iv. Et (licet) *herous, qui idem est distylus, Aristotelis amplior, jambus humanior videntur: trochæum, ut nimis currem, duntaxat, que cordacem nomen imponat.* Sed fortasse utrobique non *cordacem*, & *cordacis*; sed *cordacicum*, & *cordacici* legi debet. Nam Aristoteles lib. iii Retor. cap. viii, ait cum pedem esse κέρδακιν ὀρερον, hoc est, cordaci convenientiorem, ob celeritatem. Atque idem visum lectio defendi possit. Nam, ut si quis ob celeritatem dicat aliquem pegasi similem, tantundem agit, ac si eum pegasum vocet : ita qui trochæum ob celeritatem ait similem cordacici, is tantundem dicit, ac si per translationem *cordacem* appellet.

Dropax, δρωπαξ, (id est unguentum ex pice & aliis, ad pilos corpore vellendos) masculinum est, uti Græcis, ita etiam Martiali in x, ep. lxxv:

Lævis dropace tu quotidiano.

Mystax virile, ut ὁ μύσας Theocrito, & Plutarcho in Agide.

Nyctitorax, ὁ νυκτοράξ.

Styrax non pro arbore modò, sed & quando *Styraxia* odorèntque significat, femininum esse voluit Cyrillus, & Ammonius. At in masculino usurpat, cum Aristoteles lib. iv. de histor. animal. cap. viii, & Dioscorides lib. i, cap. viii. tum Maro in Ciri, ut mox visuri fumus, & Plinius quoque lib. xxiv, cap. vi. quo loco de styrace agens. *Placet, inquit, præter illa, quæ diximus, maxime pinguis, purus.* Nec in genere tantum lapsi, qui hac in parte Cyrillum, & Ammonium sequuntur; sed in eo etiam, quod succum semper *styracem* vocari putant; sed in eo etiam, quomodo officinè nominant, barbarum esse. Nam, ut mittam Donatum, qui servulum Terentianum *Storacem* ab odore appellatum ait; usus hæc voce Virgilius sive Valerius Cato, vel quisquis autor poëmatis, quod inscribitur Ciris:

Non storace Ideo flagrantes piela capillos.

Et Plinius lib. xxvi, cap. viii: *Furfures cutis, & manantia ulcera, sale adito sanat: tussim veterem cum storace sumunt.* Usus quoque Solinus cap. xlv. *Nisi, inquit, odore cremati storacis occurrant.*

Ineptè autem à Lithocomo, & aliis, inter Græca in AX reponitur li-

max, cui à limo nomen. Græcè autem dicitur *γυμνοεχλιας*, prout explicat glossarium Philoxeni. Adde quod *limax* dubium est. Nam Columellæ masculinum, femininum Plinio est.

Nec minùs controversiæ de nominibus in E X.

Apex, quod ferè prætereunt, masculinum est. Claudianus lib. III de raptu Proserp. † *Coniferi micuere apices.*

Atriplex (herbæ est genus, quæ Græcè ἀτρίφυλλον, & ῥεσοχλαρον †) à Macro poetastro usurpatur in feminino :

A triplicem vitam cum nitro, melle, & aceto,

Dicunt appositam calidam sedare podagram.

At potior apud me autoritas Plinii, qui neutro utitur lib. xx, cap. xx : *Atriplex*, inquit, & sylvestre est, & sativum.

Caudex, & *codex* ejusdem generis sunt. quid mirum ? cum non magis differant, quàm *caurus* & *corus*, *plaustrum*, & *plostrum*. Vulgò tamen *caudicem*, pro trunco; *codicem*, pro libro dicere solemus.

Cimex censeo ejusdem esse generis, ac *pulex*, & *culex*. Auctoritas tamen veterum non occurrit.

Cortex juxta Nonium utriusque est generis. De masculino testem adducit Varronem in Prometheo : cuius est, *Supernus cortex*. Et hoc ejusdem in Tithono, *ἄξι ἦρος* : Sic invitatum matura anima corporeum corticem facile relinquit. Item hoc Maronis Æn. VI :

--- *Raptus de subere cortex.*

At de muliebri adfert hoc Lucretii lib. IV :

Quæ quasi membrana, vel cortex nominis unda est.

Et Maronis hoc Ecl. VI :

Tum Phaëtoniadas musco circumdat amaræ

Corticis, atque solo proceras erigit alnos.

Ita poetam scripsisse, Fabius testatur. Vt veteres libros mittam; de quibus nobis auctor Pierius. Etiam *amaræ corticis* legit Servius : sed addit : *Atibi ait, Raptus de subere cortex : quod magis sequi debemus, ut masculino in amaræ.* In feminino tamen utitur quoque Plinius Valerianus lib. I, cap. XLVI, & lib. V, cap. IX, atque alibi.

Culex virile. At femininum obsoletum, si modò eo in genere usurpàrit quisquam. Produciunt è Plauti *Casina* * : *Cana culex*. Sed summus vir, & mihi affinitate, dum viveret, junctissimus, Ianus Gruterus, legendum putabat, *Canalicola vix*. Quod impensius placet, quàm sententia Francisci Sanctii Brocensis; qui credebat, senem amatorem jocose *canam culicem* vocari, quasi *vetula* potiùs, quàm *vetulus* foret. Sanè si Plautus sic esset locutus, Nonius, ubi de discretis generibus agit, vel alius veterum, verbo attigisset.

Exlex

† *verf. 298.*

† *Dissoiades lib. 2. p. 145. Co. hinc à 146. 11. & 147. & 148. P. 149.*

* *Sc. Omnia vlt.*

Exlex non commune, ut ajunt. sed semper virile.

Grex masculinum nunc : olim & muliebre, ut Nonius ostendit illo Lucretii lib. II : *Buceri, eque greges.*

Forfex Prisciano dubium est. Nunc in feminino solum reperitur : de quo vidimus antea t.

7 cap. 17.

Imbrex femininum est Plauto Mil. Glor. act. II, sc. VI.

Quod meos consuegisis imbrices, & tegulas.

Plinio est masculinum extremo cap. XIV, lib. XVII : *Servari inter duos imbrices just. r. vos.*

Index commune volunt ; quia & femina rectè *index* dicitur. At non propterea jungitur adjectivo feminino.

Obex sapius masculinum est. In feminino autem usus non Plautus modo in Perfa, sed & Plin. in Paneg. *Nulle obices, nulli cornumeli. x. m. gradus, super. it. que jam mille liminibus utur. a. semper aliqua dur. i. & obstantia.* Etiam apud Virgilium est in X : *Ecce maris magna claudit nos ovice pontus.* Quem ad locum ita Servius notavit : *Modo usus habet, ut hic obex dicamus ; unde quibus magno obice legunt. Antiqui etiam hoc obix dicebant. secundum quod est Magna obice. Hinc est, quia nonnulli vitant generis dubietatem, & legunt Magni, sicut maris. Caper tamen in libris dubii generis, probat dici, & hic obex, & hoc obex, quod, ut diximus, hodie de usu recessit.* Picrius quoque ad cumpse Maronis locum annotavit : *Magno virili genere in impressis omnium codicibus legas. In antiquis vero Magna feminino genere. Idque recepisse Servius videtur, cum dixit: Quidam Magni obice legunt. Atque nonnullos ad evitandum ambiguitatem legere malle Magni, sicut maris. Usque adeo vates, summus loquendi scribendique artifex, sub serulam, si Deo placet, revocatur a Grammaticis ; qui nolunt amplius, hic & hoc obex dici, ut veteribus dicere concessum est.* Feminino usus & Sidonius lib. VII, epist. I :

7 vers. 45.

De rostra tantum obice. Idem carm. II t :

Cereæ desintur resolutis axibus obex.

Rumex virile. Auctor Moreti :

Fecundusque rumex, malvaque, inulque virebant.

Silex, ut Nonius ait, omnium consensu feminino appellatur genere. Sic Ecl. I.

--- *Ab silice in nudâ connixa reliquit.*

Et VIII Æn. *Stabat acuta filix.*

Sed masculinum usum docet Lucretium in I :

Vnde queant validi filices, ferrumque creari.

Et lib. V : *Non ruere avulsos filices a montibus alris.*

Sorex virile. De quo suppetit illud Sereni Sammonici cap. V :

Si prœgnans artus captivi soricis edit.

Tumex, vel *tumix*, virile. Sic vocatur tumor carnis percussæ, aut livor : si rectè

si rectè glossæ Phil. *Tumex*, σμώδιξ, ἀμαλώδης τέπος. Vbi malim τέπος. Aliter tamen glossæ Cyrilli: τύμπανον, *tumix*.

Vibex referunt inter virilia. De genere rectè. Sed in terminatione peccant: etsi & Priscianus sic dicere jubeat. Nec movet me, quod Camerarius legit apud Plautum Trinummo †:

† *Sc. Ita illis.*

Itane tandem majores famam tradiderunt tibi tui,

Vt virtute eorum anteparta per flagitium perderes?

Atque honori posterorum tuorum ut vibex fieres?

quam lectionem Lambinus quoque, & Duza comprobant. Sed pro *posterorum* legi debet *posterum*: quod metrica lex requirit. Nisi *tuorum* dissyllabon est *τῶ σμωδίων*: ut Comicis sæpe, vel in eo, quod proximè adferam. Pro *vibex* autem in MSSis, Camerario teste, fuit *vindex*. Ac similiter vetus Veneta editio, quæ cum Saraceni, & aliorum notis, prodiit*. Et retinet* *am. 1518.* Petrus Valla: recteque vindicem exponit *ultorem*. Nempe, qui ulciscitur, decus aufert: unde *vindicare*, auferre; *vindicta*, ablatio; *vindex*, qui aufert: ut ex vet. glossis constat. Hæc firmantur eo, quod paullo post sequitur:

Si istuc, ut conare, facis indicium, tuum incendes genus.

Vbi *incendere* est, non *celebris reddere*, ut Scaliger putabat (planè enim sententia repugnat) sed quasi incendio perdere & absumere.

Vibex autem, non *vibex*, dici debere, non absurdè ex eo colligitur, quod penultima genitivi sit longa. Dices fortasse, *forfex* quoque in *EX* delineare; cujus tamen penultima brevis sit in obliquis. Sed hoc est τὸ τ ἐν ἀρχῇ † *περὶ ἐπιπέδου* *λαμβάνειν*. Nam & *forfex* fortean veteres dixere: unde diminutivum *forficula*; quo aliquoties usus Plinius.

† *περὶ ἐπιπέδου*
† *περὶ ἐπιπέδου*

Venio ad terminata in IX.

Calix, Græcis κάλιξ. Sed Græcis ἢ κάλιξ, Latinis *hic calix*.

Fornix item virile, sive sumatur pro *camera*, sive pro *lupanari*; unde *fornicari*, & *fornicaria*, πόρνη, δὸν καμάρα, ἢ ἵσαντα, ut est in glossis Philoxeni. Vbi continuè subditur: *Fornex*, πόρνη, καμάρα. Sed *fornix* rescribendum. At *fornax*, quod ibidem κάμνος exponitur, muliebre est: unde *καμνοειστικὸς fornacula* Vitruvio lib. VII, cap. X.

Natrix Phocæ masculinum videtur. Nempe quia apud Lucanum est lib. IX. *Et natrix violator aque.* Sed Priscianus † ob terminatio- † *lib. 5.*

nè putat, figuratè dictū. Aliter tamen, quàm masculino, usurpare vix ausim.

Perdix masculino genere dici posse, probat Nonius illo Varronis in Admirandis: *Perdicus* Bæotios. Sanè Græcis est utriusque generis.

Phoenix avis masculinum est: quamquam non desunt, qui dubium statuunt. Claudianus lib. II de laudibus Stiliconis*:

* *vers. 417.*

Vnicus extremo Phoenix procedit ab erro.

Piffrinx

Pistrix masculinum faciunt pro Indici maris belluâ, quæ in Gloss. Græcol. *πῆξις* vel *πῆξις* vocatur. Sed auctoritatem requiro. Quin pro *pistrix* in multis Maronis, Sidonii, aliorumque codd. *pistrix* vel *pristis* invenitur; quod magis accedit ad Græcum *πῆξις*, de quo Suidas.

Sandix aliqui scribunt; alii *sandyx*; de quo mox dicam.

Scandix herba memoratur Theophrasto in Histor. Plant. lib. VII, cap. VIII. Dioscoridi lib. II, cap. LXVIII, & Plinio lib. XXI, cap. XXI: etiam Diogeni Laertio in Aristippo; ubi meminit Metroclis Cynici *σκανδισιας* † *αλιουροβης*. Sed iis ex locis nihil de genere statui possit. At possit ex illo Plinii lib. XXI, cap. xv: *Scandix, quæ ab aliis andropogon vocatur*. Apud Stephanum tamen in L. Gr. Thesaurο *σκανδιξ* legas.

† *scandix* abluenti.

* *Pellix* lib. I, cap. 12. *Celsus* lib. 2, cap. 26. *C* lib. 3, cap. 9.

Spadix etſi Græcis * notet ramum à palma avulſum: Latinis nihilominus semper sumitur adjective pro colore rutilo seu puniceo, qualem videtur esse in avulſo palmæ ramo. Sic Virgilio I I Georg. equi commendantur *Spadices, glaucique*. Et Gratii est in Cynegetico:

Spadices vix Pellæi valere ceram.

Vtuncque igitur masculinè sumatur, his locis: naturâ tamen suâ est adjectivum, eoque omnis generis.

† lib. 12, cap. 32.

† lib. 7, cap. 3.
* lib. 7, cap. 3.
† lib. 1, cap. 13.

Thomix legimus in Lucilii fragmentis, itemque Columellâ †, Virruvio †, Plinio *, & Palladio †; sed in obliquis, aut recto plurali; ut ex hisce autoribus cognosci non possit, num *thomex* scribi debeat (sanè *tomex* scribit Hermolaus Barbarus in glossis Plinianis) an *thomix*, quod magis accedit ad Græcum *θόμιξ*. Vt sit, femininum esse, ostendit illud Pausaniæ: *ὁ ἀνὴρ οὗτος σπώζει τὸ ὄνομα τῶ θόμιξ*: homo hic contorquet thomicem sive funiculum Oeni. Falsi lexicographi, qui rectum fecere *tomice*, quasi à *τομίξ* cum Plinius, & Virruvius, in sexto casu dicant *tomice*, Lucilius in plurali *tomices*, Palladius *tomicibus*. Imò & apud Plautum Mercatore †, egendum

† *Act. I, Sc. Ex* sumus opibus.

* an. 1518.

putabat Scaliger: *Armentis complicandis, componendis tunicibus*. Sed *studuimus* est in MSSis, ac editionibus antiquis, etiam Venetâ *, quæ cum Pyladæ & aliorum notis prodiit. Nec *tunicibus* satis huic loco convenit. Alii enim *tomices*, aliud *tumices*: de quo paullo antè dictum. Porro ut illud *tomice* ostendit, non esse tertiæ in E: ita ex *tomices* liquet, non esse primæ. At nihili vox est *tomicus*, quod ponit Perottus.

† In Lugdunensi, que cum Thruveri, & Rouſſei enarratione prodit, legas quorum. Sed quorum scripsisse, si dem facit Phocas, cum masculinum ait: tua quod cap. 33, in virili usurpat. Vel quod si dicamus, non virile est esse, *varix* multiora?

Varix masculinum esse, ait Phocas in Artc. Et profectò Despaüterius in Inſtit. Rob. Stephanus in Theſ. Calepinus recoctus, pluresque alii, citant ex Horatio, *Varice succiſo*. Quod nusquam apud poetam hunc legas. Sed Celsus lib. VII, cap. LXII ait: *Eveniunt in quorundam ventribus varices* proximus transitus est, in quibus orti varices non difficili ratione tolluntur. Ac mox: Eorum

Eorum varicum, qui in ventre sunt. Alii dubium faciunt, ob hoc Senecæ epist. LXXVIII * : *Dum varices excelandas † præberet, legere librorum perseveravit.* Ob- tendunt etiam, quòd Celsus ipse lib. v, cap. xxv diminutivum formet *varicula*. Si, inquit, *varicula intus est, quæ sanari prohibet, ea quoque excidenda.* Sed in aliis libris est *carnicula*. Et hæc de nominibus in IX.

* cuius initium, Venari te.
† Ita epione e- ditte. etiam Gra- teri, Liffique.

In OX adjectiva sunt compluria, quorum genus notum. Vt *atrox, ve- lox, perniox.* Quomodo Livius lib. v, *Luna perniox.* Item *solox*, quod *crassum* notat, ut ex Festo, & glossis Philoxeni constat. Titinius in Barathro. *La- nâ soloci.* Lucilius :

Pascali pecore ac montano hirtio atque soloce.

Sed substantiva, quæ hujus propriè sunt loci, tria solum mihi occur- runt, *celox, esox, volvox.* *Celox* (navigii id genus, à celeritudine sic dictum †) † Muliebre est. Varro Bimarco :

Nautæ remigam movent celocem.

Esox piscis est in Rheno : ut est apud Plinium lib. ix, cap. xv. Nisi cum Hadriano Junio legere malis *exos*, ut ita dicatur, quia piscis sit sine ossi- bus, quomodo Lucretius † adjectivè dixit *Exos, & exsanguis.* † lib. 3.

Volvox animal est prærodens pubescentes uvæ : ut scribit Plinius lib. xvii, cap. ult. Quæ lectio si sana est, (ita quidem legitur in antiqua eri- am Parmensi, & postea consecutis) nomen ex eo erit, quia pampinis se in- volvit. Columella lib. de arboribus cap. xv *volucram* vocat. Sed vulga- tior *convolvuli* appellatio. Vtrius autem generis sint *esox*, & *volvox*, ex Pli- nio non liquet. Juniores & hoc, & illud, inter masculina retulerunt.

Vnum est masculinum in VX, *tradux* : ut apud Varronem i de re R. cap. viii. *Quos traduces quidam rumpos appellant* : & apud Columellam lib. v, cap. vi : *Ut novi traduces connectantur.*

Lux dubium videtur. De feminino ambigit nemo. Masculino utitur Plautus Aululariâ * :

Luce claro deripiamus aurum matronis palam.

Et Cistellariâ † : --- *Cum primo luci eras nisi ambo occidero.* Eodèmq; modo Varro Bimarco, & in Ephebo dixit *luci claro*, ut Nonius observat : imò, ut ad Ecl. vii Pierius monet, etiam hoc pacto loquitur lib. v de E. L. *Quin Nonius docet, sic ipsum Ciceronem in xi de Offic. dicere, Et cum prior ire luci claro non queo.* Simileque in xi Off. *Luce claro in foro saltet.*

* Sed Quis Ge- mo sic legitur.

† Alibi, se. Cre- do ego amorem.

Crux virile, Nonio teste, Ennio est in xi :

--- *Malo cruce fatum uti des*

Iupiter.

Sed eo genere obsoletum.

Supereſt Y X, in quo ipso quoque aliquamulti sese offerunt errores.

Bombyx

Bombyx masculinum quidem est, sed pro vermiculo: at pro materiâ, è quâ fiunt vestes bombycinæ, semper est femininû: unde apud Plinium †, *De bombyce Coâ;* & *, *De bombyce Assyriâ.* Neq; repugnat illud Propertii †: *Nec siqua Arabio lucet bombyce puella.*

Siquidem *μετρωμικῶς* per bombycem Arabicum signatur effectum ejus, hoc est, vestis bombycina, seu Serica.

Calyx, ἡ ἀλάλιξ. Rosa est nondum expansa habens folia, sed adhuc clausa: ut præter Grammaticos testis B. Hieronymus in Esiâ cap. xxxv.

Coccyx, cujus itidem nullam plerique mentionem faciunt, non Græcis modo, sed & Plinio lib. x, cap. ix virile est.

Onyx (quod multi masculinum tantum esse volunt) variat genus pro significatione. Pro gemma, quæ & *ὄνυχον* dicitur, femininum est. Illudrem dabo Plinii locum è lib. xxxvii, cap. vi, ubi octies in feminino usurpat. *Zenobemis* (dicit) Indicam *onychem* plures habere varietates, igneam, nigram, corneam, cingentibus candidis venis oculi modo, intervenientibus quarundam oculis obliquis venis. *Sotacus* & Arabicam *onychem* tradit: sed eam a cæteris distare, quod Indica igniculos habeat albis cingentibus zonis singulis pluribusve, aliter quam in *sandonyche Indica*. Illic enim momentum esse, hic circulum. Arabicas *onychas* nigras inveniri candidis zonis. *Satyrus* carnosas esse Indicas, parte carbunculi, parte *chrysolithi*, & *amethysti*, totumque id genus abdicat. Veram autem *onychem* plurimas variasque cum lacteis zonis habere venas omnium in transitu colore inenarrabili.

At masculinum est, cum fumitur pro lapide, qui *onychites*, & *alabastrites* dicitur: aut pro ampulla, sive vase unguentario ex alabastrite lapide confecto. Idem Plinius lib. xxxvi, cap. vii, ubi de *onyche* tractans, Cum, inquit, *P. Lentulus Spinther amphoras ex eo Chiorum magnitudine cadorum ostendisset*. Vbi satis liquet, non agi de gemma, cum addat de amphoris ex *onyche* factis. Similiter usurpant poetæ. Catullus eleg. de coma Berenices:

Qua jucunda mihi munera libet onyx:

Vester onyx, casto petitis quæ jura cubili.

Horatius lib. iv, od. xii. *Nardi parvus onyx eliciet cadum.* Propertius lib. ii, El. xiii. *Cum dabitur Syrio munere plenus onyx.* Item lib. iiii, Eleg. viii. *Et crocino naves muræus unquat onyx.* Statius lib. i Silv. epithalamio Stella & Violantillæ.

Hic Libycus Phrygiisque flex. hic dura Laconum

Saxa virent, hic fossus onyx.

Ita legendum hoc loco ex Senensi MS. pro quo in vulgatis, *hic flexus onyx*. Eodem in genere utitur Martialis lib. iv, epigr. xxviii, lib. ix, epigr. lx, lib. x, epigr. lxxxvii, lib. xi, epigr. l. & lib. xii, epigr. l. Vnicus, quod sciam, locus est, ubi in ea significatione usurpetur genere muliebri. Est is apud Martialem lib. vii, epigr. xciii.

Vnguentum

Vnguentum fuerat, quod onyx modo parua gerebat :

Olfecit postquam Papyrus, ecce parum est.

Vt non de nihilo fit, quod V. CL. Petrus Scriuerius suspicabatur pro parua, vel *Nerva*, vel aliud proprium reponi debere. Nam est quidem *onyx* crebro femininum: sed pro *gemma*, non verò pro lapide *alabastrite*, aut vase exinde confecto.

Oryx, pro quo & *orix* legitur (prætereunt vulgò utramque terminationem) masculinum est Plinio lib. VII, cap. LIII; Mart. lib. XII, epigr. XC; Iuuenali lib. IV, sat. II. Est autem *oryx* animal bubalo minus; è cuius pellibus Mauri scuta faciunt, quæ *ctæ* vocantur. Ita enim, non *citæ*, legendum apud veterem Iuuenalis scholiasten, monuit opimè Pithœus.

Sandyx sive *sandix* (utroque enim modo scribitur) quod & qui *μεδεδι- κλω* scripsere, & Lexicographi, masculinum esse tradunt, semper ferè muliebri est. Certè non modò Galenus † dixit, κατόμενον δὲ ἡμιπέδιον εἰς πλω καλομένην σάνδινα μετὰ δάλλον * : sed & apud Plinium lib. XXXV, cap. VI legitur: *Pingentes sandyce sublitâ, mox ovo inducentes, purpurissum fulgore minifaciunt.* Item Flavius Vopiscum in vita Aureliani: *Dicitur enim sandyx Indica talem purpuram facere, si curetur.* Nec propterea audiendus doctissimus Emmanuel Alvarez, qui tantum muliebri esse arbitratur. Nam apud Gratium, qui Augusti ævo floruit, deque venatione scripsit, in Aldinâ, & aliis editionibus, constanter legitur: *Interdum Libyco succintur sandice pinne.*

Sardonix genus variat. Plinio est femininum. Vt lib. XXXII, cap. VI: *Indicas Sardonychas.* Et alibi semper. At à Martiale in masculino usurpatur lib. IX, epigr. LX:

Sardonychas veros mensa quæstvit in omni.

Ac similiter lib. IV, ep. XXVII; lib. X, ep. LXXXVI; lib. XI, ep. XXXVII.

Iuuenalis utroque in genere utitur. Nam sat. VI inquit:

--- *Densi radiant testudine tori.*

Sardonyches. At lib. III, sat. I, ait idem:

--- *Ideo conductâ Paulus agebat.*

Sardoniche.

Profectò quoties tam spissos errores etiam in præstantissimis Grammaticis confpicor, non video, quid bonæ mentis à minutæ turbæ præscriptionibus expectandum sit. Vt non sit mirandum, si in eos Ausonius hoc iuserit epigramma †:

Felix Grammaticus non est, sed nec fuit unquam,

Nec quisquam est felix nomine Grammaticus.

Aut si quis felix præter fatum existit unquam,

Is demum excessit Grammaticos canones.

† ep. 126.

De iis, quæ duas habent terminationes, quarum utraque, vel alterutra, sit vocalis. Cepa. Gausapa & singulo numero & plurativo. De Augusti loco conjectura. Attage-
na. Lymfor. Amicitias, blandities, puerities, desidies, proficies, noti-
ties, profapies. Effigia. Cornelius Fronto refellitur. Diomedii lectio sua resti-
tuta. Acina. Sale pro sal Ennio restitutum, apud Gellium. Altar pro altare.
Exemplarium. Panē pro panis. Carnis pro caro. Verbalia in io & us ter-
minata. Gelus, geaus, pro gelu, genu.

DE regulis generis specialibus hætenus diximus. Deinceps agi solet
de generis anomaliâ : cujus doctrinæ duas faciunt partes : unam de
iis, quæ genus in eodem variant numero : alteram de illis, quæ diversum
habent genus pro numeri diversitate. Verùm priora illa vocari debent
non genere anomala, sed terminatione abundantia: magisque eorum con-
sideratio ad lexicographum, quàm ad artis præcepta pertinet. Nam quæ
hic anomalia, si papyrus, & cepa sint feminina : papyrum, & cepe, neutra?
Quippe variat genus, sed pro diversâ terminatione : ac terminatio è lexi-
cis, genus è specialibus regulis cognoscitur. Videas tamen doctissimos
etiam viros, quia aliquid unam tantum terminationem habere existimant;
eam nempe, quæ vulgatio est; huic terminationi genus tribuere, quod al-
terius est terminationis. Ut si quis, quia legerit *optimo papyro*, etiam dicat
optimus papyrus : cum prius sit à recto *papyrum*. Sanè veteres etiam Gram-
matici in talibus interdum à rectâ eunt viâ. Quare non inutile putavi, si
hoc loco pluscula intexerem de nominibus, quæ diversam habent termi-
nationem; sive eodem genere, & declinatione; ut, *sul*, & *sile*; *honor*, & *ho-
nos*; *torques*, & *torquis*; *scobis*, & *scobs* : sive diverso genere, non declinatio-
nem, ut *cingulus*, *cingulum*; *tiaras*, *tiara* : sive diversâ declinatione, non gene-
re; ut *luxuria*, *luxuries*; *exemplar*, *exemplarium*; *elephas*, *elephantus*; *occipit*, *occi-
pitium* : vel & genere, & declinatione diversâ; ut, *gausapa*, *gausape*; *obsidio*, *obsi-
dium*; *crater*, *cratera*. In quibus omnibus, vel utraque vox exit in vocalem;
vel una in vocalem, altera in consonantem, vel utraque in consonantem.

Primi generis sunt, quæ terminantur in A, & E : ut *cepa*, *cepe*; & *ce-
pe*, *cepis*. Priori usus Lucilius lib. v.

Lippus edendâ acri assidûe ceperiu' cepâ.

Ita eum locum emendavit Leopardus lib. xiv, cap. xiv. Etiam sic u-
sus Nævius. Posterius usurpant Nævius, Novius, & Varro; ut ostendit
Priscianus in vii; fusèque de eodem Marcellus.

Similiter dixere hæc *gausapa*, *gausapæ*; & hoc *gausape*, *gausapis*. Imò &
hoc

hoc *gaufapum*, *gaufapi*, dixit Cassius Severus ad Mæcenatem: *Gaufapo* *purpureo fulmatatus*. Citat Charifius in primo, & Prifcianus in VII: sed ita quæsi improbet. Sanè folus, quod fciam, fic Cassius locutus. Græcis est ἰ γαυσαπίος: unde Latinis *hæc gaufapa*, ut Varro fcriptit in libris de L. I. velut Charifius †, & Prifcianus*, testantur. Atque addit hic, simile esse ἰ χαλδῆος, † lib. 1. * lib. 7. *hæc charita*; ἰ μαργαρίτης, *hæc margarita*. Sed vulgariùs est *hoc gaufape*. Vfus M. Meffalla de Antonii ftatuis: *Armenii regis spolia gaufape*. Perf. fat. IV. *balanatum gaufape*. Ac fimiliter Plin. lib. VII, cap. XLVII.

Quæritur, unde fit pluralis *gaufapa*: qui & ipse satis in usu. Ovid. II de Arte: *Gaufapa si sumfit, gaufapa sumta proba*.

Ac fimiliter *lutea gaufapa* Perfius fat. VI: *villosa*, Martialis in XIV. *Avalozios* quidem à *gaufapum* fuerit. Sed nec ufus id receperat: & ἀραλίζιος à Græcis primæ in ΗΣ solùm veniunt nomina primæ, & tertiæ, non fecundæ. Quare quid si cum Prifciano dicamus, ut à *gaufape* in ablativo dicitur *gaufape* pro *gaufapi*: ita in plurativo *gaufapi* dici pro *gaufapia*? De ablativo fidem fecerit hoc Lucillii:

Purpureo terfit tunc luteas gaufape mensas.

Et Horatii ipsius lib. II, fat. VII, ubi fimiliter legas:

Gaufape purpureo mensas perterfit.

Nempe ut à *mare* Varro Atacinus, & Lucretius *mare* pro *maris* dixer: ita, iudicio Prifciani, *gaufape* pro *gaufapi* usurpatum. Quare infirmo nituntur tibicine, qui ex ablativo hoc colligunt, etiam in recto dici *gaufapes*, vel *gaufapis*. Validius fortasse illud Augutti in Testamento apud Charifium: *Gaufapes, lodices purpureus, & colorias meas*. Sed, credo, Augustus scripserat *gaufapas*, à recto finguli numeri *gaufapa*: quem Varro, ut vidimus, agnoscit.

Accedo ad ea, ubi una terminatio est vocalis, altera consonans. Ac primò de principe vocali dicendum: quomodo exeunt multa, quæ alioqui, sæpeque longè usitatiùs, terminantur consonâ M, N, R, vel S. In A, & V M definunt ista: *Acetabula, acetabulum. Amygdala, amygdalum. Arva, arvum. Arvas* dixerè Nævius, & Pacuvius, teste Nonio. *Buccina, buccinum. Camenta, cementum*. Ennius:

Labat, labuntur saxa, cements cadunt.

Castra, castrum.

Accius *Æncadis* aut Decio: *Castra hæc vestra est. Decipula, decipulum. Fulmenta, fulmentum*. Prius in adagione, *Fulmenta lectum scandunt*. Vfus Varro sæpius †. Voce eâ Plautus semel, & iterum †. *Ganea, ganeum. Horrea, horreum*, si de priori rectè Claudii locum Nonius cepit. Atque idem adducit, *insomnia, insomnium*: & prius probat illo Cæcillii in Plocio: *Consequitur coninsomnia, insomnium*: & prius probat illo Cæcillii in Plocio: *Consequitur coninsomnia, insomnium*: ea porro *insaniam* adfert. Posterior est apud Maronè in IV *Ænnes insomnia*: ea porro *insaniam* adfert. Posterior est apud Maronè in IV *Ænnes insomnia*: ea porro *insaniam* adfert. Posterior est apud Maronè in IV *Ænnes insomnia*: ea porro *insaniam* adfert. Sed, quod Nonius non attendit, differunt

† Non. in Fulmentum.

† Mil. ad. 1. sc. 2 & Truam. act. 5. sc. 2.

runt hæc significatione : ut optimè Servius annotavit. Nempe *insomnia*, *insomnia*, est vigilia, ἀνευμία : *insomnia*, *insomniorum*, ea quæ per somnium videmus : ut in VI quoque Æneidos :

Sed falsa ad cælum mittunt insomnia manes.

Labrusca, *labruscum*. Prius est apud Maronem Ecl. v : alterum est in **Culice** : *Densæque virgultis avide labrusca petuntur.*

Lancia, *lancium*. *Lixivia*, *lixivium*. *Mandibula*, *mandibulum*. *Manibula*, *manibulum*. *Menda*, *mendum*. *Mulctra*, *mulctrum*. *Ostrea*, *ostreum*. *Palpebra*, *palpebrum*. *Poslica*, *poslicum*. *Prosecta*, *prosectum* ; quod & *proficies*. *Prostibula*, *prostibulum* ; unde quidam *prostibulum* legunt pro *prostibilem* , apud Plautum

† Act. 5. sc. 2. i
sunt, que erant.

Perisa †. *Ramenta*, *ramentum*. *Rapa*, *rapum*. *Seplasia*, *seplasium*. *Sesama*, *sesimam*. *Terricula*, *terriculum*. *Testa*, *testum* : verum hoc, ut Nonius ait, apud obsecræ auctoritatis, sed summos scriptores. *Tribula*, *tribulum* juxta Nonium. *Vertibula*, *vertibulum*. Et juxta eundem, *vigilia*, *vigilium*, unde *pervigilium*.

Seorsim aliquid de *margarita* dicamus. Vtrum enim *margarita*, an *margaritum*, dici oporteat, quæsitum olim fuit. Charisius, lib. I, cap. de Analogia, probat *margaritum* : nec ob stare, ait, quodd nullius animalis speciale nomen in neutro inveniat, quia non caro, quatenus concha est prægnans, *margaritum* dicitur ; sed calculus, qui illi inest. Idem tamen eodem libro cap. de deficientibus sic scribit : *Margarita feminini generis est, quia que Græca nomina, ΗΣ terminata, in Α transcunt, fiant feminina: ut, ὁ χαρτης, hæc charta, ὁ μαρμαίτης, hæc margarita : aut communia, ut ὁ ἄθλητης, athleta.* Ergo neutraliter hoc *margaritum* dicere vitiosum est. Et tamen multi dixerunt, ut Valgius

* Si phalacrus est, ut videtur in principio pede altera syllaba superest, vel, quod multo magis, pro si ut, re-ferendum, sunt.

in Epigrammate ; Si tu * *rugosa*, rotunda *margarita*. Et Varro epistolarum VIII : *Margaritum unum, margarita plura. Sed idem Varro sæpe, & alii plures, margarita feminino dixerunt. In genitivo tamen plurali non nisi feminino genere margaritarum.* Hæc Charisius. Sanè si Varro, & Valgius, *margaritum* dixere ; quin rectè ita dicitur, dubitare nefas duco. Nec dubitavit Tacitus in vita Agricola, qui similiter usurpat : uti & Tertullianus lib. II ad Vxorem, cap. v. *Nolite margarita vestra porcis jactare.* Et mox : *Margarita verba sunt quotidiana conversationis insignia.* Et lib. de Pallio, cap. v. *Margarita namque vel ipso nomine pretiosa debuit.* De Clodio, Æfopi histrionis filio, loquitur ; cujus luxuriam Plinius quoque narrat lib. IX, cap. xxxv.

Etiam in A, & EN, exitur : ut *attagena attagena* ; quod ab *attagen attagenis* : item *Sirena ex Siren*. Vel ON, ut ex *Narbon, Narbona*.

Adhæc R altera terminatio est : ac præcipuè ER : ut *æther, æthra*, ex *æthera*, crater, cratera ; *panther, panthera* ; *stater, statera* ; *vesper, vespera*. In quibus ER nativa est terminatio. Nisi quod in *vespera* non satis apertum, ultra sit prior ac potior terminatio. Nam & Græci dicunt Ἐσπερος, ἔσπερος. Interdum

Interdum in OR quoque exitur. Vt à *lymfa*, quod à *lympha*, *lymfor*. Vnde Lucilius, Nonio teste, *Impermixtum lymforem*. Adderem *pigvor*, & *pigritia*; nisi pluribus syllabis differrent.

Sed longè plurima sunt, ubi altera terminatio fit S. Aliaque horum in AS exeunt, vel ES; alia in IS, vel VS. In AS, ut *uaras*, *tiara*; de quo superius vidimus. Item *hebdomas*, *hebdomada*; *lampas*, *lampada*, quod apud Manilium.

In ES, ut, *materia*, *materies*; *luxuria*, *luxuries*; *amicitia*, *amicities*; quo usus Lucretius lib. v:

Tunc & amicitiam coeperunt jungere habentes.

Pueritia, *puerities*, quod apud Aufonium. *Tristitia*, *tristities*; unde in glossis Philoxeni, *Tristities*, λβππ. Vtitur Appulejus lib. iv, & x. *Blanditia*, *blandities*; *delicia*, *delicies*; *sevitia*, *sevities*; *minutia*, *minuties*. *Blandities* dixit Appulejus lib. ix, ex Colvii restitutione: simileque *delicies*, Apolog. i: *sevities*, lib. v Met. *minuties*, eodem lib. ix. Sic *proficia*, *proficies*, quod est apud Varonem lib. ix Rerum divinarum: *notitia*, *notities*, quod in glossis: *profapia*, *profopies*, unde in Philoxeni glossis, *profopies*, πρσπ, πρσπ, πρσπ. Vtitur Lucretius, quo ipso autore adstruitur quoque non *desidia* tantum, sed & *desidies*.
Vti contra *effigia* quoque pro *effigies* dixit Plautus Rudente*:

--- Pro di immortales, *Veneris effigia hæc quidem est.*

Vt in oculis hilaritudo est!

Nugatur, qui vocabula ob terminationis hujusce discrimen distinguant: quos inter Cornelius Fronto; ut cui *materies* sit animi, *materia* arboris; illa ingenii qualitas, hæc fabricis apta. Cave etiam credas viris doctis, qui hujus generis esse dicant, *provincia*, *provincies*: cum posterius hoc in usu fuerit nunquam. Decepit eos corruptus Diomedis locus in primo: ubi editiones, quæ Putschiana sunt priorres, sic habent †: *Invenimus in quibusdam, provincias hujus provinciei*. Verum in MSSis est, *perniciēs*, hujus *perniciēs*. De cujusmodi genitivis in ES libro proximo dicemus.

In IS, ut *burra*, *buris*. Etiam à *castis* est *castida*.

In VS, ut *syngraphus*, *syngrapha*; *araneus*, *aranea*; *acina*, *acinus*. Catullus †: † ca. 10. 27.

Ebriosâ acinâ ebriosioris.

Sed masculino tutius utimur. *Inventus*, *juventus*; *senectus*, *senecta*. Majus discrimen in *usur*, *usura*; *mercatus*, *mercatura*; *venatus*, *venatura*: etiam *nervus*, *nervia*; quo usus Varro. A Græcis accepimus *baptisina*, & *baptisimus*.

In YS, ut *chlamys*, & inde *chlamyda*.

Similiter aliqua nunc in E, nunc in consonam desinunt. Nempe has, L, M, R, S. Ac in M quidem, ut *tapete*, *tapetum*, quod & *tapes*. Pluraque postea adferam.

T

In I,

In L, ut quæ in AL nunc terminantur, olim autem definebant in ALE, teste Charisio. Sic *penetræ* dicimus, & *penetræ*; quo, inter alios, usus Boëthius lib. I de Consolatione Philof. Item *capital*, pro *capitale*. Similiâque *Minervæ*, *sal*, *virginal*; pro *Minervæ*, *sale*, *virginale*. Imo *sale* potius, quàm *sal*, dicere jubet Charisius. Itaque apud Terentium * legit Muretus: *Qui habet sale, quod in te est*. Dixerat eo pacto Ennius in quattodecimo Annali apud Agellium lib. II, cap. xxvi:

Verrunt extemplo placide mare marmore flavo,

Ceruleum spumat sale conferta rate pulsam.

Sed pro *sale* corruptè ab Henrico quoque Stephano editum *mare*: quod ex glossemate irrephit. Nam *sal* pro *maris* accipi, notum vel ex illo Maronis †:

† I. En.

--- In altum

Vela dabant leti, & spumas salis ære ruebant.

Item in AR terminata olim desiere in ARE: atque illa ex his facta videntur *αἰθρῶν*: cumque prius essent adjectiva, usu facta sunt substantiva. Planè enim censeo ab *exemplare* esse *exemplar*; à *pugillare*, *pugillar*; à *torcularare*, *torcular*; à *cochlearare*, *cochlear*; à *pulvinare*, *pulvinar*; à *lucernare*, *lucernar*; à *calcare*, *calcar*; ab *altare*, *altar*, ut apud Prudentium *αἰθρῶν* †

† Hymnis in Vincent.

Altar quietem debitam

Præstat quietis ossibus.

Item: *Altar tepescit ore, saxum peflore.*

Multisque aliis in locis similiter habeat codices antiqui. Imò in ARIVM quoque definebant. Ita *altarium*, pro *altar*, vel *altare*, dixit Sulpitius Severus lib. I Historiæ sacræ: *Altariumque ex duodecim lapidibus sub monte constituit*. Glossæ vet. ab H. Steph. editæ *: *Altarium, ἐπιτοκίον*. Imò & *lupanarium* legimus apud Vlpianum l. ancillarum etiam partus D. de hæred. petit. *Licet à lupanario perceptæ sint*. Quin Valla †, & Perottus, *exemplarium* quoque pro *exemplar* dici, censent. Adducunt autem Plinii locum è lib. VI, cap. xxix. *Nisi exemplarium vitiosum est*. Sed in antiqua Parmensi * invenio: *Nisi si exemplarium vitium est*. Nec aliter ea, quam recensuit Dalecampius. Sed ut Plinii ætate sic locutus non puto: ita certum est, apud infimi ævi scriptores obtinuisse hanc vocem. Nam eâ utitur interpres constitutionum Iustiniani sub Tit. ut null. mut. agri.

* p. 14.

† lib. 6 Eleg. cap. 33.

* anni 1476.

† lib. 1.

† aff. 2, sc. 3.

Etiam E, & ES, concurrunt: ut *tapete*, & *tapes*, uti dictum. Item IS: ut *rete*, *retis*; *præsepe*, *præsepis*; *panis*, & *pane*, cujus Arnobius † meminit, ac Plautum cō in Curculione † usum, Nonius docet.

I, & IS; ut *gummi*, *gummiis*; *sinapi*, *sinapis*: de quibus antea.

O quoque concurrit cum M, N, R, S.

O, & VM; ut *adagio*, *adagium*; *alluvio*, *alluvium*; *contagio*, *contagium*; *obsidio*,

obsidio, obsidium. Addunt *debitio, debitum.* Sed posterius naturâ suâ est adjectivum.

O, & ON; ut in propriis, *Agamemno, Agamemnon; Simo, Simon; Crespho, Crespho;* in quibus O ex ON factum κατ' ἀποκοπήν.

O, & OR; ut, *squallor, & squallitudo, à squaleo.*

O, & AS; ut, *beatitudo, beatitas; concinnitudo, concinnitas; necessitudo, necessitas.*

O, & ES; ut, *alluvio, alluvies; colluvio, colluvies; proluvio, proluvies.* Item *contagio, contagies; propago, propages.*

O, & IS; ut *caro, & carnis;* quo in recto usus Livius Andronicus in *Odyss.* teste Prisc. in vr. Sic & *Apollinis* rectus olim, pro *Apollo.* Quod probatum eunt istoc Plauti *Menæchmis** :

* act. 5, sc. 2.

Imperium tuum denutat, atque edictum Apollinis.

Vbi ajunt, *Apollinis* esse vocandi casum. Sed falluntur. Nam tuum *Apollinis imperium* ait, ut Cicero *Philipp. II, Tuum hominis simplicis peccus.* Et in *Manilianâ* : *Tuum gravissimi viri judicium.*

O, & VS; ut *Linio, lanius; ludio, ludius; parvo, parvus; scorio, scorius.* Est hoc in verbalibus frequens : ut in his, quæ Nonius † adducit : *admonitio, admonitus; auditio, auditus; contemptio, contemptus; dominatio, dominatus; famulatio, famulatus; flexio, flexus; ingressio, ingressus; interitio, interitus; lusio, lusus; partio, partitudo, & partus; piscatio, piscatus; reditio, reditus; tactio, tactus; venatio, venatus; usio, usus.* Similiaque, *cantio, cantus; concursio, concursus; consensio, consensus; potio, potus* &c.

† Tit. de indifferen-
tiâ generiorum.

V, & VS, ut *tonitru tonitrus, quod & tonitruum.* Olim etiam pro *gelsu* & *genu, gelus, & genus* dixere, teste Nonio. Item pro *artus, artu;* unde *artua,* apud Plautum *Menæchmis* † :

† act. 5, sc. 2.

— *Vi ego hujus membra atque ossa, atque artus,
Comminuam illo scipione, quem ipse habet.*

CAPVT XXXVI.

De iis, ubi terminatio utraque est consonans. *Oscus, & Doricus mos voces truncandi.* *Debil, non debilo, veteres dixere.* *Subtil. Facul, difficul. Mugil, pro mugilis. Pliniorum librorum dubii sermonis argumentum.* *Famul, pro famulus. Que in MEN terminabantur, efferebantur quoque per MEN- TVM.* *Carmentæ. Limentum. Deus Limentinus. Enni utris lectio defensa.* *Sublimus, pro sublimis. In recto fulminis, oscinis. Sanguen. Giffanii lapses.* *Vermina, & verminare. Baccar, & baccaris. Torques, vel torquis; puppes, vel puppis; similiterque valles, feles, seu felles, Perfes, & Perfeus. Mentis, glandis, concordis, in recto. Senicis, supellectilis. Melus, pro melos. Absinthius. Acinum. Nouii Marcelli error. Autumnum. Nem balteus, & balteum, differant. Candelabrus, vel candelaber. Capillum. Cascarum. Cepitius. Cingulus, & cingillus; & an differat ab eo Cingulum, vel cingillum. Clypeus, & clypeum, promiscue sunt. Colulus. Conpitius. Coris. Filus. Fimum. Forus. Frctus. Gladium. Iugulus. Libus. Lutus. Nasum. Et similia multa in VS, & VM, exeuimus.*

Subijciam nunc ea, ubi terminatio utraque exit in consonantem. Consonantes ea sunt L, M, N, R, S.

L concurret cum S, in plerisque exeuntibus in IL; sed per apocopen factis ex ILIS, more Osco; qui, Dorum exemplo, voces truncabant. Ennius* verò imitatus Oscos, quorum linguam callebat, ut à veteribus † proditum. Itaque in VIII Annalium non refugit, *Debil homo*: pro quo corruptè *Debilo* est apud Nonium. Simile est *subril* pro *subtile*, teste Prisciano: &, ex conjectura clarissimi Meursii, *consimil* pro *consimilis*, apud Plautum Amphitryone ‡. Etiam hujusmodi in VL exiere: ut *facul*, pro *facile*; *difficul*, pro *difficile*. Varro Bimarco: *Quod utrùm sit magnum, an paruum; facul, an difficul*. Similiter locuti Pacuvius, Afranius, Accius, Lucilius, ut Nonius ostendit. Et hæc in adjectivis.

Ex substantivis videmus *mugil*, & *mugilis* dici. Integro utitur Iuvenalis sat. x. Gloss. vet. *Mugilis, νεσπεύς, κέραιος ἰχθύς*. Similiter Isidorus lib. XII, cap. VI. Ac reperias apud Plinium lib. IX, cap. ult. *Mugil & lupus mutuo odio flagrant*. Et lib. XXXII, cap. II: *Scit & mugil, esse in esca harrum*. Apud Charisium etiam scriptum in secundo: *Mugil, an mugilis?* Ut de recto dubitasse videatur. Eoque jure de hoc quoque libris Sermonis dubii egit Plinius: ex cuius operis lib. VI. idem Charisius adducit: *Hic mugil, & vigil*. Atque hic etiam locus comprobatur, quod alibi diximus, Plinium egisse de iis, ubi docti quoque olim hæserunt, quomodo loqui, aut scribi,

* *Enni* *lib. 1. ep. 17.*
† *Gell. lib. 17.*
‡ *cap. 17.*

† *lib. 1. fa. Qui me dicit.*

scribi, oporteret: non verò, ut putabat vir præstans, tractasse istic de ambiguitate, quæ inest sermoni, ut Rhetores vocant, *ἄμφω ἀπορίῃ*: quomodo opus fuerit, non Grammaticum, sed Rhetoricum, planè contra vet. omnium mentem.

Vt *nugil* pro *mugilis*, sic & *strigil* pro *strigilis*, dixisse antiqui videntur. Sed de eo antea * vidimus. * cap. 20.

Etiam terminatio VS in substantivus *νατ' ὑπονοητῶ* invenitur. Ita *famul* dixere pro *famulus*: ut monitum Nonio Marcello, & Mario Victorino. Ennius in VIII:

--- *Mortalem summum fortuna repente
Reddidit, ut summo regno famul optimus esset.*

Sive, ut P. Merula feliciter corrigebat:

Reddit, ut ex summo regno famul infimus esset.

Quomodo & Lucretius in tertio de rerum Natura:

*Scipiades belli fulmen, Karthaginis horror,
Ossa dedit terræ, proinde ac famul infimus esset.*

Altera consona est M. Pleraque in MENTVM desiere etiam in MEN. Ita dixere veteres *monen*, *monimen*, *augmen*, *documen*, aliaque, quæ posteriores extulere per MENTVM. Hujusmodi vocabulis gaudent Lucretius, & Prudentius. Ac contrà pro *carmen* iisdem dixere *carmenium*; unde *Carmen.e*, *αι ἀρσδα*, vel *Parcæ*. Sed & pro *limen* apud Varronem est *limentum*; unde Deum liminum vocarunt *Limentinum*; cuius meminit Tertullianus lib. de coronâ militis, Scorpiano adversus Gnosticos, & lib. de Idololatria; item Arnobius lib. iv. *Sublimenium* eodem dixere modo pro *sublimen*, quo usus Propertius †:

*At nullo dominæ teritur sublimine amor, qui
Restat, & immeritâ sustinet aure minas.*

Quin apud Ennium Scaliger in Conjectancis legendum putat:

Aspice hoc sublimen candens, quem invocant omnes Iovem.

Sed, quemadmodum in Oratoris † monitum nobis, expressit Ennius † lib. 3, cap. 6. Euripideum illud,

Ὁπῆς τὸν ἕψῃ, τὸν δ' ἀπέρειν ἀΐψα.

Quare *sublime* retinendum. Et siquid mutare oporteret, non *sublime* pro *sublime* legi deberet, sed *sublimum*. Nam *sublimus* pro *sublimis* dixere quoque Lucretius, & Sallustius: ut è Prisciano, ac Nonio, scimus.

Quædam item in VM, alias exeunt in R: ut *jugerum* *jugeri*, & *juger* *ingeris*, de quo postea. Olim etiam, Arnobio * recte, *candelaber*, quod aliter * lib. 1, *candelabrum*. Sed Nonius pro *candelaber*, *candelabrus* dicit.

Vel in S, præcedente E, O, aut V.

IN ES,

In ES, ut *tabum, tabes; contagium, contagies; diluuium, diluuios*, de quo Nonium vide. Item *tapes, tapetis, & tapetum tapeti*.

In OS, ut *lium, lios*.

In VS, ut *buxus, buxum*, multaque alia, de quibus postea dicam.

Denique & cum T concurrit: ut *occiput, occipitium*.

N conuenire cum M, liquet ex *momen, momentum*: de qualibus jam dictum.

Item conspirat cum IS. Nam priscis quaedam in IS terminabantur, quæ posteriores extulere per EN: ut *oscinis, & fulminis*, pro *oscen, & fulmen*: & contra in EN deliere, quæ posteriores per IS extulerunt. Istitiusmodi est *sanguen* pro *sanguis*. Lucretius lib. 1:

Visceribus viscus gigni, sanguenque creati:

& aliquanto post:

Scire licet nobis venas, & sanguen, & ossa,

Et nervos alienigenis ex partibus esse.

Ac suspicatur Obertus Giffanius eodem modo *vermen* dictum pro *vermis*, quia apud Lucretium legere sit lib. v:

Donicum eos vitâ prouarant vermina serua.

Verum fallitur, cum *vermina* sint tormina, unde *verminare*, pati tormina. Id cum disertim scribit Festus, tum Pomponii, ac Martialis loco liquido ad eum scriptorem probat princeps interpres.

Etiam quaedam in N, & VS, exeunt: ut *Titan, Titanus: delphin, delphinus*.

Sequitur R: ubi interdum sola vocalis mutatur: ut *jecinor, jecor, jecur*.

Itaque ambigunt quidam, an nominibus in OR debeant annumerari *ebor, marmor, robor*: quæ Antonius Gnifo, cum in recto, tum in obliquis non O, sed V, habere putabat, teste Fabio; qui contra *robor* per V præfert in recto, at *roboris* per O in obliquis. Sed Gnifonem multi olim secuti. unde & in glossario veteri legimus: *robor, rórum, rócor, rócora, rócoris*. Ac Pierius quoque ad x Æn. cum in Charifio Longobardicis literis scripto, tum in aliis codd. antiquis, *robor* per O se inuenisse testatur.

Sæpe verò commutantur R, & S: ut *arbor, arbus; honor, honos; impuber, impubes; Ligus, Ligor*. Item *decor, decus; ador, adus*. Vbi & commutatur vocalis.

Multa etiam exeunt in AR, ER, OR, vel VR; quæ in IS extulere. In AR, ut *Arar, Araris; baccar, baccaris*. *Baccar* neutrum est, teste Prisciano in xv. Vfus Plinius. At *baccaris* femininum. Heclychio dicitur *βάρραις*, Dioscoridi *βάρραις*: apud Galenum in glossis Hippocraticis *βάρραις*.

In ER, OR, VR: ut *celeris, pro celer; memris, pro memor; vulturis, pro*

pro *vultur*. Ennius †:

Vulturis in silvis miserum mandebat heronem.

nisi potius *vul-*

terus legendum, quomodo scribi in chirographis libris, & ipsi observavimus, & autor quoque est Obertus Giffanius in indice Lucretiano. *Vulturus* pro eo legere est apud Appulejum lib. IV, VI, & X Metam. imò & Livium lib. XXVII, juxta Liplii restitutionem.

Superest S: ubi videbimus ordine de exeuntibus in AS, ES, IS, OS, VS, vel S impurum, hoc est, quod consona præcedit.

AS & VS concurrere, liquet ex *elephas*, & *euphantus*. Sed imprimis conspirant ES & IS. Ut *apes*, *apis*; *vehes*, *vehis*; *torques*, *torquis*. Glossæ Cyr. *Sepepides*, *torquis*, *torques*, *torvus*. Similiter *canes* dixere, & *canis*, ut superius ostensum. Item Probus inter ea, quæ in ES desinunt in singulari, non tantum reponit *rupes*, & *vulpes*, quæ hodieque ita desinunt: sed etiam (ut Pierius † Probi locum corrigat) *prippes*, *valles*, *apes*; quæ omnes per IS † in II An.

proferunt. Sanè Probi præceptum veteribus libb. confirmatur; in quibus *prippes* pro *prippis*, & *valles* pro *vallis*, non raro scribitur. Vnicum tantum ponam locum ex Maronis undecimo:

*Est curvo amfractu valles, accommoda fraudi,
Armor:mq; dolis.*

Feles quoque damnant in singulari: attamen apud Plinium lib. VI natural. histor. in MSS, tum *feles*, tum *felis aurea*, legitur: ac apud Plautum Pers. Sc. IX, leno, à rapacitate hujus animalis, vocatur *felles virginaria*, quod virgines raperet: similiterque apud Ausonium epigr. LXX legimus, tum *felis* seu *fellis*, tū *felles pullaria* de eo, qui pullos, hoc est, pueros rapere solet:

*Quis Marcus? Felles nuper pullaria dictus,
Corrupit totum qui puerile secus.*

Nec leve pondus huic sententiæ addit, quod Charisius disertim docet, hæc *feles* dici, ut hæc *moles*: ut etsi *felis* non ausim damnare, nec temere tamen usurus sim: quemadmodum neque in masculino usurpare ausim; quamvis Rob. Stephanus in Thesaurio suo communis esse generis dicat.

Etiam ES convenit cum VM, ut in *tapes*, & *tæpetum* vidimus: & cum EVS, ut *Perses Persens*, *Achilles Achilleus*, *Vlysses Vlyssens*: ex quibus illa in ES ab Æolibus accepta. Nam Æoles pro *Odysseus*; dicunt *Odysens*; unde *Vlysses*: item *Pæsons*, pro *Pæsons*: unde apud Livium in accusativi casu & *Persens*, & *Persens*, legere est.

Item in ES terminata, elisâ vocali, exeunt in BS, vel PS: ut *trabes*, *trabs*; *plebes*. *plebs*; *adipes*; *sepes*, *seps*.

Similiter in IS exeuntia, vocali amissâ, in duas exeunt consonas. In BS, vel PS, ut *scobis*, *scobs*; *stipis*, *stips*. In NS, ut *mentis*, *mens*. Ennius: *Ist e*

Itic est de sole sumtus ignis, isque mentis est.

Idem :

Terra corpus, at mentis ignis est.

Item *glans* ex *glandis* : quo Virgiliū in recto usum esse in IV Georg. Iupicatus est Obertus Giffianus in Indice Lucretiano. Sed ab eo dissentio. Item in RS, ut *concordis, concors* ; *discordis, discors*. Vel in X : ut *fenex* , ex *fenicis*, unde *senecio*; *suppellelex* ex *suppelletilis*, quod & *supellectile*, unde *supellectilia*.

OS interdum quidem concurret cum VM ; ut in *Ilios, Ilium* ; interdum autem cum VS ; ut, *melos, melius* : quemadmodum Nonius probat illo Pacuvii Peribocæ : *Thestianem fremitu concidi melum*. Vbi legere malim, *Thyastianem fremitu concidi melum*. Et hoc Varronis Cato, vel de liberis educandis : *Omnes enim, qui loquuntur, habere debeant quosdam melos*.

VS quandoque mutatur terminatione VR : ut *Ligus, Ligor* ; de quo dictum. Sed familiare imprimis, ut commutentur VS, & VM : quorum alia naturam habent adjectivi ; de quibus nihil mirum, si terminationem variant : alia verè sunt substantiva. Prioris generis sunt, *commentarius, commentarium* ; *effectus, effectum* ; *eventus, eventum* ; *intestinus*, de quo Nonius, *intestinum* ; *jussus, jussum* ; *suggestus, suggestum* ; *textus, textum* ; *tributus, tributum*.

Posterioris modi suat ea, quæ subjungam, pauculis exceptis ; quæ alterius quidem generis creduntur, cum prioris tamen sint ordinis, ut suis locis dicam.

Absinthium vulgò etiam in usu. *Absinthium* autem dixit Varro Quinquatribus : *Quid medico mihi est opus ? nempe tuo, absinthium ut bibam, gratiam, & castorem, levemque robur ?* Citat Nonius †. Græci quoque non solum *absinthium* dicunt, sed etiam *absinthos* : quod & reperias Apocal. cap. xxviii.

Acinus, acinum. Posteriori præter Catonem de R. R. usus & Columella lib. xii, cap. xxxix : *Passum si ex urva apiana facere volueris, urvam apianam integram legito, acina corrupta purgato, & sacernito. Vbi satis corrugata erunt acina, demito, & sine scipionibus in dolium conjicito*. Varronem sic sæpe loqui, observat Nonius.

Ararius, ararium, si Nonium audimus : qui adducit illud Varronis περὶ ἀριστοκρατίας : *Hoc est magnum censorem esse, ac non studere multis arariis facere*. Sed si Nonius, ut videtur, idem credidit hoc loco *ararius* esse, ac *ararium*, valde fallitur. Nam Varroni sermo de iis, quos censores notassent, ut deleterentur ex albo suæ centuriæ, ita ut hæc tantum cives essent, quod in legionibus, non fociorum auxiliis, militarent, proque capite suo tributum nomine penderent æræ; unde & dicebantur *ararii*.

Angipertus virili, & *angipertum* in neutro dicitur; quemadmodum Plinius Secundus prodidit in primo artis Grammaticæ, & ex eo Priscianus in vi. Qui de Neutro probat, Terentii loco ex Adelph. Act. iv, sc. ii, & Phorm. act. v,

† In Absinthii, & posteriori parte, in Grave.

act. v. sc. vii. Sed hic in Putschianâ perperam editum : *In angiportum hinc proximum.* Vbi meliùs in Ascensianâ : *Angiportum hoc.* Ac idem Eunuch. Act. v. sc. ii. *In angiportum quoddam desertum.* Addit Nonius, similiter angiporta dicere Plautum Cistellariâ, & Cicronem de Divinatione.

Anfractus & anfractum. Accius Euryface :

Nunc per terras vagus, extorris,
Exterritus regno atque mari,
Super Oceani stagna alia patris
Terrarum anfracta revisam.

Varro itidem Parmenone : *Curva aurium anfracti,* dixit, teste Nonio. Sed de *anfracta* minùs mirum : cum naturam sapiat adjectivorum, ut *fractus.* Gloss. *Anfractus, & exple.*

Anidotus, anidotum. Anidotus hæc dicere jubet Caper de verbis dubiis. Ac sic Gellius lib. xvii, cap. xvi : *Hujus regis anidotus celeberrima est, quæ a subridulo vocatur.* In recto *anidotum* intelligitur *medicamentum*, vel *plurimum* : quod exprimitur in secundo Epigrammatum :

Τὸν * γὰρ ἄνδρα πᾶσι δὲ φάρμακον ἀνιδόει.

Quare & hoc naturam habet adjectivi.

Autumnus, autumnum. Varro † Ephemerede navali : *Etæte dicitur, & nauticus, florerant, & autumnus consociari solet.* Neque B. Cyprianus religio libris ad Demetrianum : *Ne alio autem scilicet festibus autumnus secunda sunt.* Etiam sic dici testatur Charisius lib. i, & Beda de Orthographia.

Baculus, baculum. Silius lib. xiii :

Pastorale Deo baculum.

Festus : *Agolem, pastorale baculum, quo pecudes aguntur.* Sic *bacillum* apud Afranium Homine ; imò & Tullium lib. ii de Fin. *† bacillum aliud est inflexum & incurvatum, aliud inextensum.* Et lib. i de Divinat. *Litrus, id est incurvum, & leviter à summo inflexum bacillum.*

Baleus, balteus. Esti aliquid inter hæc duo discrimen è Plinio adferat Charisius. Ait enim, illum voluisse in matulino poni pro vinculo ; in neutro pro loris ad ligandum peris. Sed ut, quod sentio, dicam, mecum, ne subtilius, quàm verius, hoc à Plinio scriptum sit. Nomi quomodo Varro lib. iv de L. L. ait : *Balteus, quod antequam è cerio haberent balteum : ita apud Sidonium est Panegyrico, quem Anthemio bis consuli dixit :*

Appetit à loris ferentem balteus equum.

Baculus, baculum. Adonius epigr. lxxi :

Hoc genere, & cherdus, & plinius, & baculus conle.

Philoxeni glossæ : *Baculus, (l. baculum) baculus, baculus.*

Buxus, buxum, de arbore : de quo superius † vidimus.

Calamistrus, calamistrum. Quippe Cicero in Orat. ad Brutum dixit, *Nec calamistris quidem adhibebuntur.* Plauti verò est Curculione * :
* Act. 4, Sc. 4.

At ita me vossellæ, pecten speculum, calamistrum meum,

Bene me amassint. Varronè utroq; modo loqui, Sospiter observat.

Calcaneus, calcaneum. Auctor Moreti :

Continuis rimis calcanea scissa rigebant.

Candelabrus pro candelabrum dici, ostendit Nonius illo Cæcili Moletrice : *Memini ibi candelabrum ligneum ardentem.* Sed possit id non minus esse à candelaber. Quod apud Arnobium in primo : ut postea videbimus.

Capillus, capillum. Plautus Mostell.

Vide, capillum suis compositum est commode ?

Casus, casum, teste Charisio, ac Nonio; qui adducit hoc Novii Maccò : *Pecunia quid? bonum breve, respondi, Sardis veniens casum.* Et istud Plauti Medico Parasito : (cujus fabulæ & in *Lopades* meministis) *Cum viris casum radi potest.* Varro quoque lib. II de R. R. cap. I ait : *Ad cibum late & casum adhibitum : ad corpus vestitam & pelles attrulerunt.*

Census, censum. Cicero in Consulatu suo :

Quorum luxuries fortune censa peredit.

Sic enim rectè apud Nonium emendant : ubi in MSSis & vet. edit. est, *fortunata censa peperit.* Sed *census* quoque naturà est adjectivum ; ut de utroque genere nihil sit mirum.

Cepitius, & cepitium, veteres pro *cepa,* & *cepe,* dixisse, auctor est Caper, teste Prisciano in VI.

Chirographus, chirographum, huc prope omnes nunc referunt grammatici. Sed *chirographus* substantivè Latinum non est.

Cingulus, cingulum. Neutrum est apud Varronem lib. IV de L. L. Val. Flaccum lib. VI Arg. & alios. Masculino usus Tullius in Somnio Scipionis : *Cernis terram quibusdam redimitam & circumdatam cingulis, e quibus duos maximè inter se diversos, & cæli verticibus ipsis ex utraque parte subnixos, obriguisse pruina vides : medium autem illum, & maximum, Solis ardore torreret. Duo sunt habitabiles, quorum Australis ille, in quo qui insunt, adversa vobis argenti vestigiæ, nihil ad vestrum genus, hic autem alter subjectus Aquiloni, quem incolitis, cerne, quam tonui vos parte contingat.* Macrobius similiter in Soma. Scip. lib. II, cap. V. *Et hi velut duo sunt cinguli, quibus terra redimitur ; sed ambitus breves. Horum uterque habitationis impatiens, quia torpor ille glaciæ nec animæ, nec frangi vitam ministrat. Ille enim aere corpus alitur, quo herba nutritur. Medius cingulus, & ideo maximus, æterno astatu continui calorisustus, spatium, quod & lato ambitu & prolixius occupavit, nimietate fervoris facit inhabitabile vitæ turis. τὸ πρῶτον τῶν quoque cingillus, & cingillum. Veteres glossæ Philoxeni: Cingillus, & τὸ ἐπίον, Cingiv. Glossæ*

Glossæ aliæ ab H. Steph. editæ : *Cingillum*, *Ζωάειον*. Imò & *cingula* in feminino dicere. Glossæ Philox. *Cingula*, *Ζωάειον*. Et glossi. aliæ : *Ζωάειον*, *cingula*, *baltum*, *cingulus*. Est & in glossis, primùm Argentorati excusis, posteaque Lugduni cum aliorum glossariis, reculis : *Cingula*, *Ζωάειον*. Sed fortasse hoc non alibi, quàm in equis usurparunt. Sanè non Perottus solum hoc putabat : verùm & Beda de Orthogr. *Cingula* *hominum generis neutri est*. Nam & animalium genere feminino *has cingulas dicimus*. Atque ita usus Nalò lib. I de Remedio Amoris :

Aspicias, ut pressos ut ant jussa prima juvencos,
Et nova velocem cingula lædas equum?

Clivus, clivum. Cato de Tribunis Militum : *Loca ardua, & cliva depressa*. Addit Nonius hoc Memmii ; sed scriptoris, cujus, ut ait, auctoritas sit dubia : *Ille ardua nitens fortunæ descendere cliva*.

Clypeus, clypeum. Quamquam in his discrimen posuere. Ut Labienus, qui in virili putavit, scutum; in neutro autem, imaginem significare: quod discrimen Ainius, Livius, & Pomponius, rejecerunt : ut eorum testimonii comprobant Charisius lib. I. Nonius quoque autor est, Maronem promissæ pro scuto usurpassè : in masculino quidem, cum ait †, *Ar dentes* † 2 A. *clypeos, atque ara micantia cerno* : at in neutro, cum in nono inquit,

Dat tellus gemitum, & clypeum superimouat ingens.

Ac similiter Livius lib. IV de bello Macedonico ait, *clypea argentea decem* : quamquam & hoc de imaginibus accipiant quidam ; sed perperam.

Collus, collum. Virili usi Accius, Cæcilius, Nævius, Lucilius ; ut Nonius ostendit. Qui & adducit Catonis hoc in Sereia : *Accipite, si vultis, hoc enus in vestros collus*. Et Varronis Sexagesima : *Ne nitens patiens collus nihil extrinsecus humens*. Apud Plautum invenias Captivæ act. II, sc. II, & act. IV, sc. III. Sed Ampliur. act. I, sc. I. ubi Nonius legit *collus*. nunc *collum* editur.

Computus pro compitum: dixit Cæcilius Titthe : *Vbi * adiacentem computum*. * ut. Vili adiacentem.

Et Varro lib. III de scenicis Originibus : *Vbi compitum erat aliquis*.

Corius, corium. Plautus Pœnulo : *Tres facile corios contrivisti bubulos*.

Varro Eumendibus † : *Ne ne corius ulmum tuus depuit, pergis heis **.

Costus, costum. Κόστος Theophrasto Hist. Plan. XX, cap. VIII. Similiter Dioscorides. Hesyech. Κόστος, ἡ ἑὸς ἀπόμαζος. Nam est ei ἡ ἑὸς. Neutrum est Horatio lib. III, od. I, ubi in recto : *Achæmenium costum*.

Crocus, crocum. Virgil. IV Georg. --- *Crocumque rubentem*.

Alii putant *forem* hic respici, ut sit *synthesis*. Sed nihil eò recurrere oportet, quando & *croci* in pluralivo dixerit Ovidius, & Juvenalis. Neutro autem usus est Sallustius Hist. lib. II : *Per verit ad Corycorum arbem inchoyram*, postusque *nomore, in quo crocum gignitur*. Plinius lib. VI, cap. IV. *Crocum sicuti fore*. *Cubitus*,

Cubitus, cubitum. Posteriori Lucilium uti, Nonius docet. Adde illud Plinii lib. VI I, cap. XVI: *Invenimus in monumentis Salaminum Euthymenis filium, in tria cubita triennio adolevisse.* Similiter Solinus cap. v. Sed apud eum pro *Salaminum* est *Salamine*. Imò apud Plinium ipsum in veteri Parmenii † *Salamine*, quod propè accedit, legere est.

Culeus, culeum. Varro lib. I de R. R. cap. II: *Ager Gallicus Romanus vocatur, qui veritum cis Ariminum datus est ultra agrum Picennium: in eo agro aliquos furiam in singula jugera, deni culei fiunt.*

Dorsus, dorsum. Plautus Milite Glorioso act. II, sc. IV.

Tinco, quid rerum gesserim, ita dorsus totus pravit.

Filius & filium dici, probant illo Lucani lib. VI †:

--- *Quos non concordia misit*

*Alligat ulla feri, blanda que potentia ferme,
Traxerunt torti magica vertigine filii.*

Sed torti filii hic dicitur casu patrio, ac cum vertigine sociatur.

Fimus, fimum. Plin. lib. XXIV, cap. XIX. *Prodest & fimum gallinaceum.*
Et, *Remedium est fimum caballinum.*

Foris, forum. Priori usus Pomponius Petitore, & Lucilius lib. III Sat. Nonio teste; qui & Sallustii hoc citat è primo Histor. *Illum nautis forum.* Agnoscit quoque Charisius lib. I. & Isidorus lib. XV, cap. II. Imò hinc *φῆρος* non tunc apud Codinum legas. Est & apud Oppiani scholiastem in II Halieut. Hesy chius: *φῆρος, ἢ τῆς ζῆματων κατὰ ἑλὸν, ἢ νέον τέλει σμα.* Gloss. Phil. *Forum, ἀγρῶς, φῆρας.* Vbi planè *φῆρος* legendum. Atque hinc *fori*, Quo similiter uti posteriores Græci. Hesy chius: *φῆροι, δὲ μῆροι ἀπαυτῆτες.* Suidas: *φῆρος, τὸ πάλαι ἑτοιμὸν ὁ τόπος, ἐν ᾧ πάλαι τὰ ἀνία.*

Fretus, fretum. Ennius trochaico hoc:

Crassa pulvis oritur, omnem pervolat caeli fretum.

Novius, ut est in Aldinà, vel, ut alii, Nævius:

Dubii furentem per fretum introcurrimus.

Lucretius lib. VI *:

Nam fietus ipse anni permiscet frigus, & æstum.

Varro Gallo, aut Fundanio: *Inter Italiam & Siciliam qui est fretus, inter Rhegium & Messaniam.*

Gladus, gladius. Posteriori Lucilius usurpat, teste Nonio. Etiam Plautus Catinà act. V, sc. II:

Sed cum cogito, non habuit gladium. nam esset frigidius.

Quem locù huic probando & Nonius adducit. Gloss. Phil. *Gladia, ἔξιν.*
Helleborus, helleborum. Virili helleboros Maro III Georg. & Columella lib. X. Neutrum sapius Plinio lib. XXV, cap. V.

Hyssopus,

Hyssopus, hyssopum : de quo antè vidimus.

Intubus, intubum. Neutrum est Maroni IV Georg. Virile Pomponio Placentâ, Lucilio lib. v, & xxx, ubi ait :

Pulmentariâ, ut intubus, aut alia id genus herba.

Jugulus, jugulum. Masculino Lucanus lib. III f :

--- *Jugulumque senilem* *Confolium.*

† 205.743.

Neutro Cic. de Fato : *Quod jugula concava non haberet.* Gloss. Philox.
Inculus & jugulum, κατὰ λείας, σφραγή.

Lacertus, lacertum. Accius Atreo :

--- *Concoquit partem vapor*

Flammæ, lacerta tribuit veribus in foros.

Sic eum locum numeris suis apud Nonium recëdidimus.

Libus, libum. Nigidius de Diis apud Nonium : *Deinde sergat, facit libos quatvor : & infra, libos duos a dextera, & duos a dextera.* At Maro Ecl. VI. *Libra.*

Lucrus, lucrum. Prius adstruit Nonius isto Plauti Perfâ :

Nunc ea narrabo, unde tu pergrandem lucrum facias.

Lupus, lupinum. Quod Nonius probat hoc Varronis de R. R. lib. I : *Lacum esse oportet, ubi maceretur lupinum.*

Latus, latum. Claudius in Annalibus, nempe juxta quosdam codd. lib. IV : (nam in MSSis nonnullis id desideratur) *Pluvia, imbri, latus erat melius.*

Medimnus, medimnum. Lucilius lib. xv :

--- *Pluris, quam totum medimnus.*

Mundus muliebris, & mundum. Lucilius sat. XVI.

Legavit quidam uxori mundum omne penumque.

Quid mundum? quid non? nam quis dijudicat istæc?

Citat utrumque versum Gellius lib. IV, cap. I : priorem & Nonius Marcellus.

Nardus, nardum. Priori terminatione Horatius *Affyrium**, & *Achæm-* * lib. 2, sat. 11.
niam † *nardum* dixit; more Græcorum, quibus ð *νάρδος*. Posteriori Plinius † *Epod. 15.*
nardum rusticum ait lib. XXI, cap. VI.

Nasus, nasum. Posteriori Lucilius gemino usus loco, ut Nonius docet.

Adde his tergeminum Plauti locum. Quorum unus Amphitr. Act. I, sc. I :

Sura, pes, statura, tonsus, oculi, nasum, vel labra.

Alter est Curcul. act. I, sc. II : *Sagax nasum habet.* Tertius est Me-

næchmis act. I, sc. II :

Nam ex q̄sio loco spurcatur nasum odore illustibili.

Nuntius, nuntium. Sed posterius, ut apertè Nonius ait, *apud aliquos non receptæ auctoritatis.* Nimirum classicis *nuncios.* non eum modo, qui nunciat, fed

sed & rem nunciatam significat. Corruptis Plauti, Catulli, aliorumque locis, decepti sunt, qui aliter statuere: ut cognoscent, qui emendatiores inspexerint codices.

Pagus, pagum. Sed posterius apud scriptores minoris auctoritatis: in quibus Sidonium carm. xvii *.

Palatus, palatum. Cic. lib. ii de Finibus bon. & mal. *Nec enim sequitur, ut cui cor sapiat, ei non sapiat palatus.*

Palus, palum. Varro Flaxtabulis, *αει εμπροσθον*: *Quid tu non vides in vineis, quod tria pala bibeant, tripales dici?*

† *Al. Nævius.* *Pavimus, pavum.* Novius † Tabellariâ: *Qui habet uxorem sine dote, pavum possum in purpura esse.* Citat Nonius.

Papyrus, papyrum. De utroque antea vidimus.

† *apud Nonium.* *Patibulum, patibulum.* Licinius † rerum Romanarum lib. xxi: *Deligat ad patibulum; deligantur & circumferuntur, cruci designantur.* Qui locus in Aldina Nonii editione dicitur esse è Lucilii libris rerum humanarum. Sed aliter MSSI, & optima editio Merceri.

Pileus, pileum. Plautus Corniculariâ: *Te obsecro, Lyde, pileum meum, mi fidalis, mea salubritas.* Similiter *pilei* in plurali Persius, Statius, alii. Festus: *Pilea Castori, & Polluci, dederunt antiqui, quia Lacones fuerunt, quibus pileum pugnare mos est.*

* *Al. Nævius.* *Pisillum, pisillum.* Novius * Maniâ Medicâ: *Lacrima & addent, cadet pisillum.* Sic MSus Cuiacii. Idem Fullonibus: *Testis pestinas (MSi, patinas) pistillos mihi cantent.* Neutro Munatius (MS. Horatius) *Pisillum grande est.*

Punctus, punctum. Plin. lib. ii, cap. lxxiii. *Non aliud est terra in universo, quam mi nudi punctus.* Horat. in Arte: *Omne vulu punctum.* Et veteris poeta apud Porphyriorem, de Sempromio Ruso:

Ciconiarum Rufus iste conditor,

Ipse est duobus elegantior Plencis.

Suffragiorum puncta non retia septem.

Ciconiarum populus ultis est necem.

Puteus, puteum. *Puteos* in masculino dixit Maro iii Georg. At *putea* in neutro prætulit Varro de Admirandis ad Fundanium focerum: *Secundio de stivis aquis; ut sunt Lacus. & signa. & putea, & maria.*

Reticulus, & reticulum. Vnum à *retis*, alterum à *rete*. Prius, de quo solo quaestio est, usurpavit Fenesella in Annaliis: *F. scem peclorals reticulus.*

Rictus, rictum. Cicero de signis apud Nonium: *Vi rictum, mentum, que e- jus passio sit utrius.* Idem Nonius Titinium sic loqui docet, & Lucretium

† *vers. 1192.* in v. Adde iis illud è vi †:

--- *Nasi primoris acumen*

Tenne,

*Tenne, cavari oculi, cava tempora, frigida fellis,
Duraque; inhorrebat ritum; frons tenta meabat.*

Rogus, rogam. Afranius Epitola:

--- *Pulcrè hoc incendi rogam.*

Ardet, tenetur, hoc sepulcro sepeliet.

Ita legendum, ubi Aldina *sepelitur*. MSSi *sepeli licet*: perperam syllabâ LI geminatâ, mox & C adjectâ,

Sagus, sagum. Ennius:

--- *Tergum igitur sagæ pinguis operat.*

Varro Virgula divinâ: *Cum neque aptam mollis humeris fibulam sagus ferret.* Vbi reponere, ferret *sagum*. Vt sit trochaicus. * *Sag.*

Salus, salum. Ennius Hecubâ: *Vnd'antem salum.*

Scutus, scutum. Turpilius Demiurgo*: *Quia non minus res hominum quam scutus tegit.*

Sensus, sensum. Cic. lib. III de Orat. *Sensa mentis & consilia sic verbis explicat.*

Sestertius, sestertium, addi solet. Sed diversa hic significatio: cum *sestertius* signet duos asses cum semisse: *sestertium* duas minas cum semisse. Mina autem valet centum drachmas, five denarios: uti denarius decem asses.

Sinus, sinum, pro vase lactis. Priori usus Plautus Curcul. Act. v, sc. II:

Præterea sinus, epichysis, cantharus, gaulus, cyathusque.

Neutrum est Maroni in Bucol.

Sinum lactis, & hæc tibi liba, Priape, quotannis

Exspectare sat est.

Ac Priscianus in VI monet, similiter extulisse Varronem lib. I de vita pop. Rom. *Vbi erat vinum in mensa positum, aut galeola, aut sinum.*

Sparus, sparum, teli genus. Virili usus Virgil. XI Æn. & Sallustius in Catilin. *Cæteri, ut quisque casus armavertit, spares, aut lanceas, alii pæcunia: suis dus portabant.* Neutrum usurpavit Lucilius in Sat.

Tum spara, tum ramicæ portantur, ut agula porro.

At piscis tantum *sparus*: ut dicitur Varroni apud Servium in XI Æn. Isidoro lib. XII Orig. cap. VI. Glossis Cyrilli, ubi est, *Σπάρπος, ἰσοδός, cammarus, sparus*. Vt Papiam, Iunianum & Iaium, & alios, mittam.

Spicus, spicum: quod vulgatus *spica*. Servius ad illud Virgili: **QVID QVINE GRAVIDIS PROCUMBAT ARISTIS** (inquit,) *Gravidæ aristas periphrasticòs pro spicis posuit. Dicimus autem & hic spicus, & hoc spicum.* Cicero in Arato:

Spicum illustre ferens insigni corpore virgo.

Sed

Sed scire debemus, in usu esse à masculino utrumque numerum: à neutro verò, raro, & tantum singularem inveniri: nam plurali nusquam lectum est.

Supparus, supparum. Priscianus lib. v: Supparus, & σῦμπος, & hoc supparum. Varro lib. iv de L. L. Alterum, quod supra, à quo supparus. Festus in schedis Farnesianis: Supparus dicebatur puellare vestimentum lincum, quod & sabbacula appellat ur. Lucanus lib. v:

--- Summaque pandens

Sipara velorum.

Ac similiter Papinius v Sylv. & Festus

Avienus.

Symbolus, symbolum. Plautus Pseudolo t:

P S. --- Epistolam modo hanc intercepti, & symbolum.

C H. Symbolum quem symbolum? P S. quis à nullo illius si modo, huius seruo, qui hunc forebat, cum quinque argenti minis, Tunc qui ante me hinc accersibat; ei os subleui modo.

Et ead. sc. non multo post:

Symbolum hunc ferat leonni cum quinque argenti minis.

Sic Bacch. *

Eo praesente homini ex templo ostendit symbolum,

Quem tunc dederas ad eum ut ferret sibi.

N I. Quid, ubi ei ostendit symbolum? C H. inquit dicere,

Adulterium, & non cum esse symbolum.

Iustinus lib. ii: *Et cum colloquendi copiam non haberet, quo applicari erat, symbolum proferri, & saxi proferri curat. At symbolum singulo numero aliud est: nempe quod confertur ad contrarium: quomodo Terentius Andria t: Symbolum dedit. Unde, qui symbolum non dedit, asymbolum * dicitur.*

Syngraphus, syngrapha. Cicero de aruspicum responsis: Alterum pseudo regem, si habuerit, modo tibi sibi, quod ei per syngrapham creditur. Et saepe ubi Plautus Asinaria:

Agedum, ostendo istum, quem scripsisti syngraphum.

Thesaurus, & thesaurum, dici putant, quia legatur apud Plautum Aulularia act. ii, sc. ii.

Credo ego, iam illum inarduisse, mihi esse obsecrurum domi.

Id inhuat, eà assinitatem hanc obstiturum gratia.

Atqui id ponitur pro ideo: quomodo idem Amphit. t ait:

Et id hoc reverti, uti me paraveris tibi.

*Thymus, thymum. O ἄβιος: Dioleoridi lib. iv, cap. XLIV. At Theophrastus Hist. plant. lib. vi, cap. ii: καὶ θύμον * τὸ μὲν λευκόν, τὸ δὲ μέλαν. Et Columella lib. xi, cap. iis: Thymum, & transfusivum curat, & spiritum odoribus studiosè confertur. Plin. lib. xxi, cap. x: Translatum est ex Latina thymum,*

* aff. 3, p. Du-
no app. vocat.

* aff. 3, p. Du-
no app. vocat.

* aff. 3, p. Du-
no app. vocat.

* aff. 3, p. Du-
no app. vocat.

* At thymum
est d. oleum,
aliud in gram.

thymum, & *vix flore satum*. Etiam *θύμος*, *θύμων*, & *θύμιος*, dicitur de tuberculo carnofo, verrucæ instar eminente, & colore referente florem thymi. De utraque apud Græcos terminatione, auctor nobis Cornelius Celsus lib. v. Ac Latini quoque utrâque utuntur. Virile est apud Plinium lib. XXI, cap. VII. *Crude grossi verrucas, & thymos, nitroque farinâque additis, tollunt*. Neutrum invenias lib. XXXII, cap. x.

Vadus, vadum. Prius probat Nonius isto Sallustii in primo Histor. Et mox *Fufidius adveniens cum legionibus, postquam tantas spiras, haud facilem pugnantibus vadum, cuncta hosti, quam suis, opportunitiora videt*.

Vicinus, uterum. Posterius usurpant Afranius, & Turpilius; ut Nonius ostendit. Qui & illud adducit ex Aulularia Act. IV, sc. VII:

Peru, mea nutrix, obsecro te, uterum dolet.

Ac similiter loquitur Appulejus Apologiâ: *O infelix uterum tuum, Pudemilla! ô sterilitas liberis potior! ô insaufte decem menses!* Imò & *uter*, Nonio teste, dicere pro eo. Cæcilius Umbris: *Nunc uter crescit, non potest celari*. Vbi scribere metri caussa:

--- Nunc uter

Crescit, non pote celari. ---

Vultus, vultum. Ennius:

Aversabuntur semper vos, vostraque vultu.

Lucretius lib. IV:

Vi patribus patri; sed quos utriusque figurâ

Esse vides, juxtim miscentes vultu parentum.

Ex his satis liquet, quanta sit eorum turba, quæ in VM, & VS, definiunt. Et tamen nec sic omnia adduximus.

Etiam in VS exeuntia efferuntur exritio V: ut *Arabus, Arabs*. Priori sunt usi Plautus in Bæch. Lucilius, Maro VI, Æn. & alii. Item definiunt in X: ut, *abacus, abax*. Sed nativa sunt, *Arabs, abax*; ex quorum obliquis *Ἀραβος, Ἀβᾶξ*, sunt recti Latini, *Arabus, & abacus*.

In T exeuntia etiâ in VM exire, ut ab *occiput, occipitium*, superius dictû.

Suffecerint hæc de iis, quæ geminam habent terminationem. De cuiusmodi nominibus egregius obversatur memoriae locus Arnobii lib. primo: *Nonne, inquit, alibi hæc utria. alibi dicitis hos utres? calus, & colum? non item filus, & filum? non item crocus, & crocum? non item fretus, & fretum? non item apud vos est postum hoc pane, & hic panis? hic sanguis, hoc sanguen? candelabrum, & jugulum, rat. one eadem jugulus, & candelaber?*

^{† Ita vult hæc locum errantat. Lipsius.}

De iis, quæ diversi numeri putantur in singulari, ac plurali. Ut differant balneum, & balnea. Mænala, Massica, similiæque, non esse à rectis masculinis. Eventum, pro eventus; locum, pro locus; porrum, pro porrus; cælum, pro cælus; delicia. & delicias, pro delictum; epula, pro epulum. Petilus. Scrviana differentia, inter dapes, & epulas, rejecta. Raster, pro rastrum.

1 de verbis dicitur.

Satis superque actum nobis de iis, quæ duas habent, vel plures terminationes. Cujusmodi non raro pro vario exitu genus etiam variant, ac declinationem. Nec propterea ἀνομαλίῳ hic statui debere, sed alterius potius terminationis redundantiam; liquet ex iis, quæ superius dicebamus. Nunc ad illa accedendum, quæ alius in singulari generis sunt, alius in plurali. Quomodo singulari numero neutrum est balneum, sive balneum (quod immeritò damnat Caper †) in pluralivo autem tum balnea legitur in muliebri, tum balnea in neutro. Nam idem planè sunt balinea, & balnea, etsi à balineo differant. Balineum enim privatam erat, quod singulo numero efferebant, quia domi uterque sexus eodem balineo uteretur. At balinea sive balinea erant publica: & pluralivè proferebatur, quia locus, in quo viri lavabantur, distinctus erat ab eo, in quo se feminae lavabant. Vide quæ hoc de veterum more ex antiquis scriptoribus inter alios refert Radulphus Fornerius lib. vi rerum quotidianarum, cap. x.

Mirum autem, quàm pauca sint hujuscemodi, contrà quàm Grammatici existimarunt. Id quòd pareat, priùs aliquid dicam de propriis; deinde de communibus.

Montium nomina ajunt in singulari esse masculina; in pluralivo neutra: ut Gargarus, Gargara. Atqui de Gargaris facile refellitur; quia Idæ promontorium semper Gargara dicitur, vel Gargarum; non Gargaris. Γάργαρα est apud Lucianum de Dearum judicio ἐν τῷ Γάργαρα. Objectet aliquis Mænalus, Mænala; Massicus, Massica; Taygetus, Taygeta; Pangæus, Pangæa, & similia. Sed non dubium mihi est, quin pluralia hujusmodi sint à rectis Mænalum, Massicum, atque ita in aliis. Ac ne solus, contradicendi studio, deserere videar edicta Grammaticorum, ajo eas in hæresi esse magnum Germaniæ meæ columen Ioachimum Camerarium; cujus, etsi recentis scriptoris, tamen integrum hac de re ἐπιτύλιον adscribere non pigebit, è commentario ad Ecl. x: Grammaticis, inquit, est hic Mænalus, hæc Mænala, neutri generis in plurali numero: sed esse potest hæc terminatio à nominativo Μαίνα-

* In Ibid. E. pag. 362. edit. Rom.

λον. Dixerunt enim Græci ὄρος Μαίναλον, sicut Ἄδωνιον, & Παρθέσιον. Et Eustathius: ait, terminatione generis in hoc nomine distinguí significationem fluvii, & montis: quòd

quòd sit ὁ Παρθέριος *stirvius Paphlagonia*, *cujus mentio fit apud Homerum*; τὸ Παρθέριον *verò mons in Peloponneso*. Ex hisce Camerarii verbis non difficilis est de similibus conjectatio. Accedamus ad communia.

Eventus, inquit, & *eventi*, & *eventa* facit. At sciant, *eventa* esse ab *eventum*. Lucretius lib. 1: *Eventum dici poterit, quodcumque erit actum.*

Locus volunt, & *loci* facere, & *loca*. At ego veteres in recto *locum* dixisse odoratus sum ex isto Varronis lib. VIII rerum divinarum: *Sicut locum, in quo figerent candelam, candelabrum appellatur; ita, in quo deum ponerent, delubrum appellatur.* Citat hoc pacto Macrobius lib. III Sat. cap. IV.

Sibila quoque (quo Ovidium, Cornelium Severum, & Macrum v The-riacòn, ulos esse, docet Sospiter lib. 1.) omnino est à recto *sibilum*. Nam & *sibilus* dixere, & *sibilum*. *Sibilus* est apud Maronem Ecl. v. Ac similiter locutus Cicero in II de gloria, auctore Charisio in 1. At *Suave sibilum* dixit Serenus, teste Nonio. Est autem naturà suà adjectivum: unde Maroni *ora* †, & *colla* † *sibila*, hoc est, sibilantia. Quando igitur *sibilus* ἀπὸ τοῦ † 2 *Α* † 3 *Georg.*

Porri, quod à *porrum* esse putant, venit à *porrus*; quo usus Celsus lib. IV, cap. VI. & Plinius lib. XIX, cap. VI: ut de Palladio taceam.

Cæli non est à *cælum*, sed *cælus*. Quo *æther* significatur: ut apud Ennium, Sospitarro teste, *Cælusque profundus*: nec non Deus ætheris, ut in illo ejusdem Ennii, *Saturno, quem Cæli genit**: item in antiqua inscriptione * *al. genavit.*

Cælum verò plurali caret, ut, discere est ex Agellii lib. undevicesimo cap. VII. Cui & Charisius subscribit. Ciceronis est lib. IX, epist. ult. *Ille varo* (seu *varro*, aut *varro*, hoc est, *futurus*) *re putabat quæsiturum, unum cælum* *esset, an innumerabilia*. Vbi respicit vocem *cælum*, quæ tamen eodem genere *ἄλλο νομῆ* repeti nequit. † pag. 4. num. 12. *inscriptio Græcorum.*

Delicias dicimus non à *delicium*; sed à *delicia*: quod, ut monuit Agellius †, † lib. 19, cap. 8. apud Plautum † legere est, *Alex voluptas, mea delicia*. Est & apud eundem Rudente*: *Optum tibi erit, tum tibi operam ludo & delicia dabo.* † *Remio ad. 1. f. 2.*

Et Truculento †: PH. *At ego ad te ibam. STR. ad me, delicia?* * *De. Qui est qui regit. † f. ultra.*

Solinus quoque usus cap. XLVIII: *Et fenatim placuit adeo odorum delicia, ut cæ etiam in pœnalibus tenebris uteretur.* Est & legere in antiquis lapp. ut illo, qui Romæ fuit in ædibus Marii Mellini: PRO SALVTE IVLIAE VENERIÆ FILIÆ DOLCISSIMÆ DELICIÆ SVÆ: & altero, qui est Beneventi: P. MARTIVS P. L. PHILODAMVS TECTOR SIBI SVISQVE HIC IVCVNDASEPVLTAE EST DELICIA EIVS. Quare nec mirum, quod *delicis*

delicias quoque dixerit Appulejus lib. de Deo Socratis, & Apolog. 1. Nam plurima in A hanc etiam terminationem admittunt: ut, *luxuria, luxuries; materia, materies*: eodémq; modo *puerities, amicitias, severities, notities*, aliaque nonnulla, vulgò ignota, inveniuntur in vet. libris, & inscriptionibus.

Epulum quoque in singulari esse neutrum tradunt; in plurali autem feminino genere facere *epulas*. Sed *epule* est à recto *epula*. Nam Godfcalco Stevvechio assentio, qui in commentario Arnobiano Lucillii versum è XIV sat. ita apud Nonium * corrigendum putat: *Idem epulo cibus, atque epulà Iovis omnipotentis*: ut nempe utrumque, & *epulo*, & *epula*, sint Latini sive sexti casus. Præit hæc in parte, præter Nonium, Paullus Diaconus, cum scribit, *epulum etiã singulariter antiqui posuere*. Ad quem locum Iof. Scaliger scribit: *Non mirum, cum adjectivè sumatur. Intellegitur enim dapem, & epule dapes. Sic epule oves Varroni*. Imò & P. Victorius apud Varronem lib. 11. de R. R. cap. primo, se in omnibus manuscriptis hunc in modum reperisse scribit: *Præterea scire oportet, in grege quot feminas habeat, quæ parere possunt: quot arietes, quot utriusque generis soboles, quot epule sint alienandæ*. Verùm hoc quidem loco cum Iof. Scaligero legendum puto, *quot petile*, hoc est, *exiles, macre,*

* in epulum.

* lib. 12, apud Nonium in Petilius.

strigose; quomodo dixit Lucillius *:

Insignis varis est cruribus, atque petilis.

Quod autem in *epule* *ναῖ* & *επιουσαι* ad *dapes* respici dixi, id mirum videri non debet. Neque enim verum est discrimen illud Servii, & Iudori, ut *dapes* regum sint, *epule* privatorum. Sanè quàm ficulnâ ratione subnixi hoc scripserint uterque; indicio esto, quòd Servius ipse alibi, *dapes* Deorum, *epulas* hominum esse, tradit.

Rastrum in plurali neutrale genus retinet, quia legere est hi *rastri*, & hæc *rastra*. Non tamen desunt, qui ad *raistros* ablegandos putent, quotquot *rastra* dicere auint. Sanè Stevvechius in Commentario ad secundum Vegetii librum: *Mirum*, inquit, *in tantâ librorum copia, præserim cum pluribus locis hoc nomen rastra apud Vegetium reperiat, nullum esse, qui aliam scripturam præferat*. Et aliquantò post: *Raistros Latinos scriptores, non rastra scripserunt, pueris cognitum est*. Exciderat Stevvechio isthoc Iuvenalis sat. quintadecimâ:

*Asi homini ferrum letale incude nefandâ
Produxisse parum est, cum rastra & sercula tantum
Adfueti coquere, & marris, ac vomere lassi
Nescierint primi gludios excudere fabri.*

Fuit autem *rastri* à *rastrer*, *rastra* à *rastrum*. Gloss. Philoxeni: *Raaster, εινελλα*. Grammatici, qui à *claustru* similiter *claustri* & *claustras* dici putant, plane errant. Et de genere hæctenus. Accedo ad numerum: ubi ea solum perfectar, quæ *ἀνωμαλίαν* habent. Nam universè de numero fatis antea * dictu.

* cap. 4.

CAPVT XXXVIII.

De anomalia numeri. quã singulari plura, pluralis singulura notat: & quæ ejus anomaliæ causa. Anomalia altera quã nomen alterutro deficit numero. Inquisitum, an propria, utique nomina metallorum, frumentorum, ac leguminum, item liquidorum, careant plurali. Æribus. Electri significatio gemina. Electra, orichalca. Virgilius à Cornificio derisus, quia hordea diceret. Avenæ pro frumenti vitio. Cur eni steriles appellet Maro. Pices. Ceras. Horri. Musti, & ejus cymon. Musta ætas, virgo, agna.

Anomalia numeri est duplex. Vna eorum nominum, quæ vel in singulari res plures, vel in plurali rem unam significant. Prioris generis sunt ea, quæ Græcis, ut Priscianus etiam monet, ἀεικλιμὰ, quasi dicas comprehensivæ; vulgo autè Collectiva dicuntur: ut plebs, turba, manus, & alia id genus. Posterioris ordinis sunt literæ pro epistola, ædes pro domo, & similia. In neutris horum causa deficit ἀνωμαλίας. Nam in Collectivis multa quidem signantur; sed collectim, ut in multitudine appareat unitas. Sic plebs Romana est unius urbis plebs: consularis exercitus est alterutrius confusis. Utrobique multi sunt; sed ex multis unum. Materialiter multi; formaliter unum. Contrà in iis fit, quæ plurali unum quid significant. Nam una quidem epistola est, quæ literarum nomine signatur; sed ea verè multis constat literis. Rostra itidem unum erant suggestum ante Curiam Hostiliam. Sed illud ex multarum navium rostris factum fuit. Gabii, Philippi, Veii, primò, ut arbitror, dictum de civibus Gabinis, Philippentibus, Veientibus: posteaque Urbi illud nomen datum, quod populi fuerat, populoque aliud quæsitum. Itaque in prima significatione inest multitudo, ob quam pluraliter efferuntur.

Altera anomalia est eorum, quæ alterutro numero deficiunt. Porro in horum etiam doctrinâ lapsi sæpiusculè Grammatici vetustiores, dum alterutro ea numero spoliant, quæ in utroque invenimus. Verum eorum errores immane quantum novis erroribus accumularunt novelli Grammatici, partim quòd non cogitarent, quæ alterutro tantùm in numero hodie invenimus, ea, secus quàm ab ipsis fit, non privari altero à vetustioribus, quòd tum exstarent iis in scriptis, quæ hodie deperierant: partim quòd homines exiguæ lectionis sui ceteros similes existimarent, eaque in bonis scriptoribus à nemine lecta opinarentur, quæ ipsi, aut nulli, aut oscitantes legissent. Quare fusiùs hæc de re agere animus est; ut ut quidam hæc habeant pro affaniis; cujusmodi hominum generi jure occinamus isthoc Chæremonis:

Πεὶν γὰρ φρονεῖν εἶς, καὶ ἀφρονεῖν ἑπὶς αἰσῆ †.

† Antequam sapere, didicisti contemere.

Sed

Sed tandem ad id, quod polliciti sumus, gradum promoveamus.

De defectivis numero aliæ sunt regulæ generales, aliæ speciales. Generales sunt quatuor imprimis. Nam primò nomina propria plurali carere ajunt. Dicendum fuerat ea, si singularis sint numeri, pluralivo carere, ut *Roma*: sin pluralis fuerint, singulo carere, ut *Athenæ*. Sed & cum usitate dicamus, *Tullios*, & *Cicerones*, *Cornelios*, & *Scipiones*, vel *Lenulos*, aliaque gentis ac familiæ nomina, quæ *παιωνύμος* de pluribus dicuntur: talia immetitò verè propriis adjecerunt. Sanè propriè propria non sunt; eoque non mirum, si usitatus in pluralivo usurpentur, quam prænomena; cuiusmodi sunt *Marcus*, *Cneus*, *Titus*, *Sextus*. Imò nec causam video, cur hæc ipsa minùs in pluralivo à Latinis possint declinari, quam à Græcis, *Αρείας*, *Χρύση*, *Αίας*, ac similia. Certè ut rectè dicunt Græci, *Τὼν δ'ὅσ' Αἰάτων, ὁ μὲν Τελαμόνιος, ὁ δὲ Οἰλέος παῖς ἐγένετο*: ita cum Prisciano * dicere non refugiam, *Duorum Ajacum, hic Telamoniis, ille Oilei filius fuit*. Rectius igitur dixissent, propria rarè utroque in numero pro eadem re declinari.

* lib. 17.

Altera regula est de nominibus metallorum; ut, *aurum*, *argentum*, *plumbum*. Quæ non aliter, quam singulo numero usurpem. At siquis universè propterea idem statuat de metallorum nominibus: nã ille imperitiam suam prodat. Nam quid pervulgatum magis illo *παροιμιώδες*:

--- *Quid ÷ distent æra lupinis?*

Vbi ærei nummi opponuntur auro Comico ex lupinis factò. Acutius enim, puto, quam verius, qui pro *æra* legunt *æra*: vel *æra* deducunt ab recto *ærum*; eò quod in glossis vet. ÷ legatur, *Ærum*, ὀρολος. Vnde & Radulphus Fornerius * in iisdem glossis, ubi *ærum* exponitur *αἰδος πτυ*, *ærum*, vel *ærum* putat reponendum. Verum quicquid de eo sit, saltem controversiã caret hoc Lucretii libro II: --- *Pernice choreâ*

† *stera*. lib. 1,
p. 7.

‡ cap. πρὸς γρά-
μας.
* lib. 3 rerum
quotidianarum
cap. 30.

Armati in numerum pulsarent aribus æra.

Vbi & Maro, Ovidius; ÷ Plinius, alii multi. Imò in gignendi casu Cato *ærum equestrium* dixit; & in dandi casu, *de aribus equestribus*; ut ostendit Priscianus lib. VII. Eiusdem est: *Fundum aribus suis emtum possidebant*. Arnobius quoque lib. III ait de Curetibus: *Qui occultasse peribentur Iovis aribus aliquando vagitum*.

Electrum etiam pluralem habet, sive pro succino fumatur, qui flavus est cereique coloris arborum succus, ex pineis arboribus desudans, ac paulatim indurefcens; ut docet Isidorus lib. XVI, cap. VIII: sive accipiatur pro auro, in quo quinta est argenti portio; quomodo *electrum* definit Plinius lib. IV, cap. XVI. Id quò pareat, et si posterior tantùm significatio hujus sit loci, utriusque tamen exempla dabo. Ovid. Met. II, fab. III.

Inde sumunt lacrymæ, stillatæque sole rigeſcunt

De ramis

*De ramis electra novis, quæ lucidus amnis
Excipit, & nubibus mittit gestanda Latinis.*

Martialis lib. VIII, epigr. LI :

Vera minus flavo radiant electra metallo.

Claudianus lib. I de raptu Proserpinæ :

--- In celsas surgunt electra columnas.

Et panegyri de VI consulatu Honorii :

--- Totisque sunt electra capillis.

Sed & *orichalca* legimus, itémque *stænna* apud Vitruvium.

Tertius canón est de rebus è terra nascentibus. Verùm quis nescit, arborum & florum nomina huc minimè pertinere? Quodque ad herbarum vocabula, cur reformidem, *carduus*, *urtica*, *molles malvas*, *allium cicutis nocentius*, & trecenta id genus? Nec propterea *tritium*, *ador*, *siligo*, *ruta*, *hyssopus*, *anethum*, *zingiberi*, *pipér*, *cannabis*, & familia quædam, in plurali usurpem. Nempe veterum ubique usus spectandus. At par, inquirunt, ratio in *hordeum*, *avena*, *fanum*. Minimè verò. Nam ne Appulejum adducere necesse habeã, cujus istoc *, *In asini faciem suæna rodebamus* : quis nescit Maronem † non refugisse,

Grandia sæpe quibus mandavimus hordea sulcis.

* *extremis verbis lib. 3 Meti*
† *Ecl. 5.*

Derisus quidem ille etiam suo ævo, ut scribit inter alios Cledonius, qui isthoc Cornificii in eum adducit :

Hordea qui dicit, superest ut tritica dicat.

Sed quis non majoris faciat judicium Maronianum, quàm pipilos quorundam pipilonum verè dignorum, qui ipsi omni ævo pipulo differantur? Quare ne in profrã quidem ita loqui dubitavit Mamertinus in panegyrico, quem vulgò appellant Genethliacum Aurelii Maximiani A. *Rumpunt horrea condita messes, & ramentum cultura duplicatur.* Sunt qui de *avena* probatum eant hoc ejusdem Maronis Ecl. v :

Infelix lolium, & steriles nascuntur avenæ.

Ita enim omnes habent codd. manuscripti : at primo Georg. est,

Infelix lolium, & steriles dominantur avenæ.

Eodemque modo, licet *αἰνεῖται ἡ ἀροῖα*, loquitur Tertullianus cap. I, lib. III adversus Praxeam : *Friticaverunt avena Praxeam.* Et mox : *Avenæ verò illæ ubique semen excusserant.* Verùm ex hujusmodi locis non consequitur, quod putarunt. Nam nec Maro, nec Afer ille, habuere in animo *avenam*, quæ est frumenti genus : sed segetis vitium. Scio, Servium ad priorem Virgillii locum scribere, *avenas steriles* dici ad discrimen earum, quæ feruntur. Verùm potius crediderim, *avenam* hîc esse, quod Græci *αἰγίλας* vocant ; Latini autem *avenas* nominant, quod spicas habeat barbatas, spicis *avenæ* similes, etsi multò majores. *Steriles* autem dicuntur, quia meti non

non possunt, eo quòd grana, quæ in summo sunt, priùs maturescant, quàm quæ in imo. Quare potiùs adducere debuerant illud è primo Georg. *Ve re fabis satio*. Sed & idem usurpat *frumenta, fraga, lupini, &c.*

Quarrus canon est de liquidis : in quibus *pix & cera* omnes reponunt. Dixit tamen Maro lib. III Georg.

Idæasque pices, & pingues unguine ceras.

† *Alf. i. S. Negon sibi qui.*

Plauti quoque est *Pœn. † Obsecro hercle, ut musta loquitur*. Eodem usus B. Hieronymus ad Gaudentium. *Quin & Naso in quarto & decimo operis, quo in nova corpora mutatas formas, vel potiùs corpora in novas*

‡ *Met. I 42. ab. 4*

formas mutata cecinit, haut dubitavit scribere † :

Tercentum messes, tercentum musta videre.

Et lib. III Trist. eleg. x :

*Non hic pampinea dulcis latet uva sub umbrâ,
Nec cumulant altos fervida musta lacus.*

Et lib. II Ponti, eleg. IX :

*Nec dabit inonso jugulum caper hostia Baccho,
Musta sub indulto si pede nulla fluant.*

Poëtæ huic quasi succedaneam addo autoritatem Martialis ; cujus illud lib. I, epigr. XIX :

*Quid te, Tucca, jure ut vetulo miscere Falerno
In Vaticanis condita musta cadis ?*

Et lib. III, epigr. LXXXII :

Vel cœta fumis musta Massilitanis :

prout veteres codices habent ; ubi in vulgatis est *Massilianis*, quod metro repugnat. Et lib. VII, epigr. XXVII :

--- Immodici dent bona musta lacus.

Item lib. Xeniorum epigr. VIII :

*Imbue plebejas Censuris paltribus ollas,
Ut satur in vacuis dulcia musta bibas.*

Est & in carmine Ithyphallico :

Cum capiant alti vix sua musta lacus.

Fortasse tamen hac in parte ficulno inniti argumento judicabimur, quia *mustum* non sit nomen liquidum : sed adjectivum substantivè positum pro vino musto, hoc est, novo. Quippe satis verisimile est, ut ab *μύστος* est ortus, sive hortus ; ita & à *μύστος*, quo Græci nomine appellant quicquid novellum est, venire *mostum* sive *mustum*. Itaque non modò *mustum vinum* legitimus apud Catonem ; sed & *mustam ætatem* dixit Nævius ; itémque *mustam virginem*, teste Nonio. Et Priscianus lib. VI. citat Catonem Censurium, de agnâ *mustâ pascendâ*. Sed ut *mustum* propriè non sit liquidum nomen :

men : quid tamen eos hoc iuvat , quando ipsi inter liquida reponunt : atque è veteribus etiam plurali spoliabat Diomedes ; idemque antea Probum fecisse , discere est è Prisciano . Sed aliis quoque argumentis comprobemus , liquida non destitui plurativo . Nifus (ut Charisius ait in primo) eleganter & secundum consuetudinem dici ait , *mella , vina ; cum in genera recipiuntur ; ut , Attica mella , Italica vina* . Servius ad illud Ecl. v ; *Grandia sepe quibus mandavimus ordea sulcis* ; scribit hunc in modum : *Ordea usurpativè metri causâ dixit : Nam triticum , vinum , hordeum , mel , numeri tantum singularis sunt* . Vnde plurali in prosa uti non possumus . *Vina tamen possumus dicere , Ciceronis exemplo , qui ait in pri. civ. à : Vina , cæteraque , que in Asia facile comparantur* . Subjicerem & poetarum aliquot loca , qui *vina* dixerunt ; ut inter alia hoc Ovidii lib. iv de Ponto , eleg. vii :

Ipsè vides rigido stantia vana gelu.

Sed quia de poetis non æquè dubitatur , ut vel liquet ex Servii loco proxime adducto : magis ad rem præsentem facit , quòd Cicero in v Tullianarum Qu. dicat , *Tanquam levia quædam vina nihil valent in aqua* . Imò Plinius in pluralivo fleçit *vina , vinorum , vinis* : atque adeò nec *villa pro vims* reformidat lib. xiv , cap. i .

CAPVT XXXIX.

De masculinis , quæ plurativo privant . Adipes , & adipibus . Aëribus . Aëres . Aëra , & æthera , in plurali . Auctumnos . Carceres . Clavi multiplici significatione . Cruores . Pulveres . Rores . Salès . Situs .

NEquè magis è Grammaticorum plebe quemquam iudicem , aut sculnam ceperim in regulis specialibus de iis , quæ Charisius Sospiter , atque alii , plurativo deficere arbitrantur . Et si de plerisque verum est , casibus nonnullis destitui . Ut rectius referantur inter *ἀνθρώποις* , & his similia , quam ea , quæ *ἀνθρώποις* altero numero carent . Ordinem ab iis , quæ generis sunt virilis .

Adeps interdum pluralem habet . Nam , *adipes tenuare* , est apud Fabium lib. ii , cap. xi . Sic Plinius lib. xi , cap. xxxviii , *adipes detr. abere* . Et lib. viii , cap. xxxvi : *illi sunt adipes medicaminibus apti* . Imò & Columella non *adipes* modò usurpat † ; sed & *adipibus* . Ut lib. vi , cap. ii . *Comperimus peritus* † lib. 8 , cap. 12 . *caudis operarii debet esse nervis & masculis robusta , non adipibus obese* .

Aer pluralem habere negat Sospiter . Sed non refugit Lucretius in xv :

Aëribus binis quoniam res consistit utraq.

Et in v : *Aëribus posse alterius à partibus ire* . Vitruvius quoque lib. i , cap. i ait : *Noçesse oportet aëres locerum , qui sunt salubres*

lubres aut pestilentis. & ejusdem libri cap. iv : *Nam semper calor cum excoquit, a.ribus firmitatem eripit.* Quæ Græcorum imitatione dicuntur. Nam in plurativo utitur Plutarchus præceptis de valetudine tuendâ, item in Solone. Estque Hippocratis liber, $\alpha\epsilon\iota$ * *ἀέρον, ὑδατων, ἔχ τῶπων.*

* De aeribus, aquis & t. 11.

Ether semper singulari, ut ait Charisius. Illi tamen, qui vixerunt, lapsâ Romani sermonis puritate, in plurali utuntur; sed genere neutro. Quod & in *ær* fecere. Nempe cum *aira*, & *æthera* diceretur accusandi casu more Græco, illi hanc terminationem accepere, ut neutrorum pluralium. Fit hoc in illo Marii Victoris Massiliensis † :

† in Genesis.

Sed quid id est, quod mundus erat, quod sidera & ærtus, Ætheraque, & vitreum pelagus, terræque viuentes, Næ spectator adest?

Quamquam dicere possis, ut *Lumpas*, & *Lumpas*; *hebdomas*, & *hebdomas*, extulere: sic & *æther*, ac *æthera*. At res aperta in illo Bedæ in vita Cuperi :

Clausu dñi referans credentibus æthera sectis.

† cap. 26.

Quem locum & superius †, sed paullo aliter, adduximus. Verum *æthera* est apud Bedam. *Aira* verò similiter in plurali dixit Orientius, ut antea vidimus: item Aldhelmus libro de Virginitate.

Almus à Philippo, & aliis, plurali spoliatur. At quid notius, quam *almis* vites dicere Maronem I I Georg. *almis Musis* Horatium lib. I I I, od. IV. Quomodo & Cicero in Arato dixit, *Nereides almæ*.

Alvus iisdem virile, & semper singulari. Sed Plinii est lib. XIX, cap. V. *Sapor* (raphani) *asper*, & *medicamenti instar ad eliciendas alvos*.

Autumnus & *autumnus*, $\phi\sigma\iota\omega\tau\omega\pi\omega\nu$, $\mu\epsilon\tau\omega\sigma\omega\pi\omega\nu$, singulari semper, si Charisio credimus. Verum poetæ pluralem non refugiunt. Ita Ovidii est I Met.

Perque hyemes, æstusque, & inæquales autumnos.

† in Æn. 5.

Carcer, quando locum, in quo servantur noxii, significamus, tantum numero singulari usurpatur, si Servio † credimus: *carceres* autem numero tantum plurali dicimus, unde erumpunt quadrigæ. Verum non modò in posteriori significatione invenitur in singulari (quomodo Servius agnoscit dixisse Maronem I I I Georg.

Nonne vides, cum præcipiti certamine campum Corripuere, ruuntque effusi carcere currus:)

sed etiam in priori ponitur in plurativo; ut apud Senecam, *plenos carceres*: & Iulium Firmicum: *Carcerum squaloribus premitur*.

Cæstus, simplici vocali, muliebri est ornamentum, ac plurali, ut puto, non invenias. *Cæstus*, per diphthongum, pugilum est, ac in plurali est crebrum.

Clavus, $\epsilon\upsilon\ \sigma\omega\rho\phi\upsilon\rho\alpha\ \epsilon\delta\omega\iota\varsigma$, $\alpha\gamma\ \epsilon\ \eta\lambda\omicron\varsigma$, masculinum est semper singulari: juxta Charisium

Charifium lib. I, cap. XVII. At legas *clavos ferreos*, apud Cæs. lib. III belli Gallici : *adamantinos* apud Horat. lib. III, od. XXIV : *caligares*, qui militum, apud Plin. lib. IX, cap. XVIIII : *pedum clavos*, apud eundem lib. XXI, cap. XXI, ubi de laedere : *Pedum clavos circumscarificatos ferro*. Itidem narium, de quibus idem lib. XXIV, cap. XIV de Lycio : *In navibus clavos, suppurationes*. In veste item *duo clavi*. Varro lib. II de Analogia : *Siquis tunicam in usu ita confuit, ut altera plagula sit angustis clavus, altera latus*. Livius lib. IX : *Tabernæ circa forum clausis, lati clavi, annuli aurei positi*.

Cruor τὸ λυθρον, singulo solum numero proferri, Charifii opinio est. Rectius Priscianus in V ait *cruores* dici. Nam Maronis est IV Æn.

--- *Atros siccabat veste cruores*.

Et Val. Flaccus Argonaut. lib. VII :

Terga mihi divos servent infecta cruores.

Fimus, τὸ ἐνδὲς ἢ κὼστος, eidem Sospatro tantum est singulare. Ac similiter Diomedes, & Phocæ.

Fumus etiam duntaxat inveniri, à Charifio monitum, & Phocæ. Sed, ut alios duntaxat, Martialis *fumos* dixit lib. II, epigr. XC, & lib. IV, ep. V, & lib. XIV, ep. CXVII, item *fumis* lib. III, ep. LXXXII.

Genius, ἢ τὸ ζῆν ἐκαστος, ut Sospater interpretatur, & huic, & Diomedis, & Phocæ, semper est singulare. Verum *genios* & *genius* legas apud Plautum, Censorinum, Festum, alios.

Inbar itidem plurali destitui, Sospatro monitum, qui *σῆλα* : ἡλὶς exponit.

Limus etiam, ἢ ἰλὺς, Charifio, Diomedis, Phocæ, perpetuo est singulare.

Meridies, ut puto, non facile invenias in plurali : sed Naso sic *ἄριστα* : *ἄριστα* ^{lib. I, actus 2, v. 5.}

Proveniant medii sic mihi saepe dies.

Metus semper singulare, ait Sospater : idque quia ex iis sit, quæ videri aut tangi nequeunt. Nec sanè *metuum*, aut *metibus* legi puto. Sed Maronis est primo Æn. *Solve metus*. Ac similiter uti Ovidius, Seneca, Silius, Valerius Flaccus.

Mundus, quia unicus est, inter ea referri solet, quæ ob rei naturam earent plurali. Atqui ipsius est Ciceronis in primo de Natura Deorum : *Anaximandri opinio est, innumerabiles esse mundos*. Et post eaple libro : *Infinite locorum, innumerabiles : inque mundorum*. Item postea : *Cur igitur non sexcenta millia esse mundorum, sed innumerabilia visus es dicere?* Et Lucullo, sive IV Academ. Quæst. *Et ais Democritum dicere innumerabiles esse mundos*. Sed *multis mundus* in singulari duntaxat invenias.

Mufus solum singulare Charifio, Diomedis, & Prisciano * : qui feri- * in 6. bunt *αὐτὰ ζῆται* †, sic dici *herbam, quæ in partitionibus, vel corticibus arborum hæret.* † usum verbi.

Nemo quid mirum si careat plurali, quando ubi nec est unus, dici nequeant

queant plures ? Vt verè ex iis sit , quæ naturâ careant plurali , non usu duntaxat.

Pulvis Charisius, Diomedes, Phocas, Priscianus, semper ajunt singulare. Dixit tamen Horatius lib. Epodon od. XVI I :

Novendiales dissipare pulveres.

Videtur id non occurrisse Prisciano , quando ait : *Pluraliter non utitur , quia autoritas deficit , cui si collibuisse , quomodo cineres , sic pulveres dicere , nihil impediret .* Nisi scriptorum communem , non poetarum usum , respexit.

Rores dixit Virgilius I Georg.

Certatim largos humeris infundere rores.

Et XII Æn. --- *Spargit rapida ungula rores*

Sanguineos , mistâque cruor calcatur arenâ.

Est & apud Horatium , *pluvii que rores* , lib. III, od. III.

Ac Silius quoque lib. IV ait : --- *Tetros è sanguine rores.*

Et lib. VII. *Ungula dispersit rores Phœtonia Phœbo.*

Roribus est apud Columellam, & Plinium. At *rorum*, vel *rorium*, non potest occurrere apud classicum quemquam.

Sul in plurali inveniri negant , nisi cum *facetas* notat : quâ in sententia videtur quoque fuisse Charisius. At Columella inquit, *carne salibus aspersam*. Et cum Paullus IC. similiter usurpat , ut supra diximus ; tum Imp. Arcadius & Honor. I. si quis II. C. De vectigalibus bis utuntur hac voce. Ammianus quoque ait lib. XXIV. *Diacira vocatur civitas , habitatoribus vacua , frumento & salibus nitidis plena*. Apud Vegetium etiam lib. IV, cap. XI, ter legitur *sales* in antiquis quibusdam codd. ut monuit Godsc. Steevech.

Sanguis singulare semper , ait Charisius , ac Phocas. Causam hanc ait Priscianus in V, quia *tam singulariter , quam pluraliter prolatum , idem possit significare*. Quod ipsum in *pulvis*, & *pax*, fieri ait. Hebræi verò aliter : & eorum imitatione Hellenistæ. Vnde *sanguinum vir* † , & , *sanguinibus* * , legas apud vulgatum interpreterem.

Situs in plurali invenias , sive pro positione sumitur , ut cum *terrarum situs*, *membrorumve* , dicimus : vel pro squalore , qualis senectutis : ut Ovidio VII Met.

--- *Dentos Æsonis esse situs* --- .

Sol plurali privat Charisius. At eo non magis , quam *Luna*, destitui , si dem fecerit hoc Claudiani lib. I, in Eutropium † :

--- *Vrsûsque polo concurrere Lunas* ,

Et geminos Soles mirari desinat orbis.

Quin, *Soles duos visos* , legimus apud Livium * . At *soles* pro æstu ac diebus dixere Lucretius, Maro, Horatius , Seneca , Statius ‡ , Claudianus * , & quis non poetarum ? Nec refugit Arnobius. In darivo etiam usus Juvenalis

† Psal. 5, 25, 58,

138. &c.

* Psal. 15, 50,

105. &c.

† vers. 7.

* lib. 28, & 29.

Vt tres Soles,

lib. 41 : plures

Soles, apud Plin-

ium lib. 2, cap.

31.

† lib. 2 Svtu.

Suvenino Pollit.

* lib. 1 de raptu

Proserpina vers.

120.

nalis fat. v :

--- *Ruptaque tandem**Solibus effundit torpentis ad ostia Ponti.**Sopor*, *καταβολή*, solum singulare, ut ait Sospiter.in iv. Et Cicero ipse ad Att. lib. vi, epist. viii. *Batonius miros terrores ad me attulit Cæsarianos.**Timor*, ut alia quæ videri, aut tangi nequeunt, singulare duntaxat esse, admonet Sospiter. At Lucani est in primo, de Draidis :--- *Quos ille timorum**Maximus haurit urget lethi metus.*

Et Statii est in v Thebaidos :

--- *Hac dubios leti precor ire timores.**Vigor*, ut alia, quæ nec videantur, nec tangantur, destitui pluralivo, ait Charisius.*Viscus* masculinum caret plurali. At à neutro *viscus* est *viscera*.*Vnus* pluralem habere, negat Phocas. Quali non Terentii sit in Andria * :*Ex unis geminas mihi conficies nuptias.** *Andr. 1, 1, 1*

Et Eunuchos † :

Aderit una in unis edibus.† *Andr. 2, 1, 1*Item Ciceronis pro lege Manilia : *Ab unis hostium copiis bellum geri.* Dicitur igitur oportuit, non usurpari in plurali, nisi iis jungatur, quæ aut nunquam, aut raro, numero singulo reperiuntur.

CAPVT XL.

De femininis, quæ plurali carere volunt. Arenas dici Cæsar negat : sed usi poetæ prope omnes. Avaritias, biles, benevolentias, caritates. *Mumertinus emendatus.* *Servii distinctio inter cervicem, & cervices, refellitur.* Contagiones, culpas, cutes, elegantias, famas, fugas, gazas. Feria, feriorum. Gloria, gloriarum, glorias. *Halex fortasse, at halex neutiquam habere pluralem.* Infanias, inimicitias, iras, luculentias, lues, luces, mortes, obliviones, paupertates, paces, perfidias, pernicies, pestes, pestilentias, plebes, prolum, profapias, quietes, sanctitates, soboles, sortes, spes plurali, sterilitates, taliones, tellures, tuffes, vitas.**A** Virilibus venio ad feminina, quæ putantur carere plurali. *Arena*, iudicio ipsius Cæsaris in libris de Analogia, quemadmodum Agellius † testatur, vitiosè in pluralivo usurpatur. Cæsarique sub-
scribit Cornelius Fronto. Poeticæ igitur licentiæ est, vel mutatæ paullo post consuetudinis Romanæ, quod *arenas* non refugerit Maro † † Georg.† *lib. 19, cap. 8.*--- *Libyci velie æquoris idem*

Y 3

Diserte,

Discere, quam multæ Zephyro turbentur arenæ.

Et Horatius lib. III, od. IV :

Tentabo & arenas arenas

Litoris Assyrii viator.

Item Propertius lib. III, eleg. II :

Alter remus aquas, alter tibi radat arenas.

Et eleg. XIII :

Qualis & Errore Pollux, & Casor arenis.

Et lib. IV, eleg. VI :

Gaude, Crasse, nigras, siquid sepis, inter arenas.

Posteaque Ovidius lib. II Amor. eleg. ult.

Ille potest vacuo furari in litore arenas,

Vixrem stulti quisquis amare potest.

Seneca etiam est in Medea † :

--- *Serpens Libycis arenis*

Concidit Mopsus.

Quid cæteros persequar ?

Avaritia, etiamque vitiorum nomina, spoliant plurali. Est tamen Cicero-
nis lib. IV de Fin. bon. & mal. *Nec enim omnes avaritias, si a que avaritas*
esse dixerimus, sequitur etiam, ut a que esse dicamus.

Barba, ἄνωρον, femininum semper singulare, ut ait Charisius in primo.
Nempe hoc vult, in homine *barbam*; in hircis dici *barbis*. Sed sententiam
hanc ipse refellit Charisius; cujus verba adducam in femininis pluralibus,
cum de voce dicam *barbarum*.

Benevolentias cum suis individuas exhibere : apud Arnobium legas lib. VI.

Bilis pluralem usurpat Plinius lib. XX, cap. IX : *Biles detr. here non perco-*
elam putant. De brassica fermo.

Carnitas dixit Claudianus Mamertinus gratiarum actione, quam dixit
Iuliano A. *Cæterorum*, inquit, *regum atque Imperatorum caritates* *quomodam ra-*
re, nec unquam diuturnæ fuerunt : in summis enim hominum habitare possoribus,
subita & fortunata benevolentia provocat, non virtutum admiratione deinceps. Vbi
pro *fortunata*, non quidem *forte nata*, ut viro longè doctissimo in auctario
philologico † visum fuit : sed *fortuita* legendum arbitror.

Cervix pro colli parte posteriori dicitur tantum singulare : plurale au-
tem pro contumacia. Servius in illud II *Æn.*

Ergo age, chære pater, cervici imponere nostræ.

Cervix, cum numero singulari dicitur, *collum* significat : si plurali utitur, *super-*
bia ostendimus. *Vi in Verrem* : *Frangere cervices.* Locus is Tullii est Verrina
quincta. Ac hodièque ita est in veteribus codd. ubi vulgò *cervicem* legas.
Prius

† cap. 27.

† cap. 27.

Prius malim. Cæterum distinctio illa Servii non est affis. Quippe, ut Varro*, & Fabius† docent, primus Hortensius, puta in prosa, *cervicem** ^{lib. 7 & 9 de} dicere ausus est, cum aute semper dicerent *cervices*. sive pro colli parte, si- ^{L. I.} ve pro fastu poneretur. Sanè apud Tullium, (ut Catonem & alios, qui ^{lib. 8, cap. 3.} antea scripsere prosa, omittam) non nisi plurali invenias.

Contagio privant plurali. At Ciceronis est lib. II de Officiis: *Etiã reliquã Craciam evertit contagionibus malorum, quæ a Lacedæmonis profecta, manerunt Litiis.*

Culpa, ut est apud Charisium, & Diomedem in primo, tantum singulare est. Verùm Ciceronis est Verr. VII: *In hoc uno omnes inesse culpas.* Aufonius quoque de suis scriptis:

Palmis non culpas esse putabo meas.

Vbi *palmis* vocat laudabilia, sive præclare dicta: *culpas* verò à *δὲ ἴσως*, sive ea, quibus, ut loquitur Perſius, nigrum possis præfigere Theta. Idem ad Theodosium Aug.

Inque tuis culpis tu tibi da veniim.

Cutibus legimus apud Cælium Aurelium lib. I *geniæ* cap. IV: *Ab alium tamen cutibus ad cerebrum, & ejus membranas revocat.* Item Arnobius extremo libro secundo: *Pelliculis relevatis, & cutibus.*

Elegantia plurali carere, ait Charisius, & cum eo Diomedes. Quare, si iis standum, non liceat dicere *sermonis Veneres, & elegantias.*

Eloquemia non habere pluralem, ab iisdem proditum est. Quibus hac parte facilius accessero.

Fama nunc omnes penè spoliant pluralivo. Sallustius tamen non reformidavit *famas*. Ut cujus sit, *Equi boni famas petit.* Cujus imitatione Arnobius ait lib. VII: *Inhonestas vos famas adungere Diis vestris.* Multoque autè Aruntius dixit, *Ingentes esse famas de Regulo.* Non tamen temere hæc vox usurpanda. Nam & M. Seneca Aruntium eo nomine damnat, quòd confectaretur istiusmodi, quæ apud Sallustium rara sunt.

Fames etiã tam à Charisio, quam Phoca, reponitur inter ea, quæ non nisi singuli sunt numeri. Martialis divites, quòd sportulã enui esurire cogere, *fames* appellat lib. III, epigr. VII.

Quid cogitatis, o fames amicorum?

Quamquam huic fortasse loco magnopere nitendum non sit, cum & *fames* singuli numeri esse possit, ut sit simile isti, *Scægis erant lacrymæ*: & illi; *Domus antra fuerunt.* Nam *domus* hic singulare esse, ostendimus, cum de inodulo syllabarum ageremus.

Fides Sosipatro semper singulare, non pro Dea modò, memoratæ, præter alios, Ciceroni lib. II de Legg. & Plinio lib. II, cap. VII; sed etiam,

etiam, cum communiter accipitur. At pro genere citharæ usitatum est in plurali *fides*, & *fidibus*.

Fuga etiam singulare semper Charifio videatur, Tacitus tamen non refugit. *Fugos*, & *exilia*.

Galla, in *nomine*, semper singulare, juxta eundem Charifium, ac Dionemedem.

Gaza Tullius, Livius, & ejus temporis scriptores, semper singulari utuntur. At Lucanus lib. 11. *Eoisque premunt tentoria gazas*. Et Seneca in *Hercule Oetæo* * : *Caput hic gazis implere famem*.

Et Hercule Furente † :

Componit opes gazis inbians.

Ino nec refugiunt, qui prosa scripsere. Iustinus lib. xxxvi : *Attalique gazas hereditarias populi Romani navibus impositas Romam deportavit*. Arnobius lib. 1v : *Quorum gazis fuerat locupletatus*. Posterioris ævi scriptores ac quidem *gaza gazorum* reformidant. Nam Corippi est, Africani Grammatici, lib. 1v de laudibus Iustini Augusti Junioris :

Gratior Augusti servans pia gaza succelli.

Sed hoc non magis imitandum, quam cum *feria feritorum* dixere : unde eodem libro legere est :

Quos illic ludos, quæ feria vulgus habebat.

Gloria qui tantum singulare esse tradiderunt, faciliè refelluntur illo Ciceronis pro Plancio : *Honorum gradus summis hominibus, & infimis, sunt paræ gloriæ dispares*. Similiter dixerat Plautus Truculento † : *Ita sum gloriæ metreticum*. Exemplum etiam secutus Tacitus in 111 Annalium : *Memoret veteres Gallorum gloriæ*. Et Gellius lib. 1, cap. 11 : *Hæc ille inanes cum fuerit gloriæ*. Ut mittam, qui postea vivere : in his Eumenium, qui in Panegyrico ait, *Gloriarum templa constituere*.

Halex, & *halec*, quorum illud muliebre, hoc neutrum, utrum habent pluralem, quæri solet. Mihi sic videtur, si *halex* etiam piscem notat, nihil causæ esse, quo minus *haleces* dicamus. Idem visum Cæsari Scaligero, qui Exercitatione cccxvi, sect. 11, sic loquitur : *Ad insulam maris Baltici, halecum ingentem capi vim, qui ab illis Selgi, à Gallis Haran nominantur*. Sed nec rectè dictum videtur, *halecum*, qui, nisi *ἰσὶν ὄντων* pisces respexerit : nec verum puto, quod *hærengos* nostros veterum esse *halecem* existimat. Pluralem nec refugit Ericius Cordus : sed hoc nomine ab aliis culpatus : unde ipse 11 Epigr.

Quod tres haleces dixi, me, Sexte, reprehendis.

Credo, qui culpant, Charifii auctoritate se tuebantur ; cui *allex*, (id exponit *ἰχθυὸς τελευτῶν* †) est neutrum semper singulare : uti *alec* Dionemedi. Verum *alex* pro pisce est femininum, ut è Marziale * constat : *halec* pro muria, ac liquore gari, neutrum est, ac plurali destituitur, ut pleraque alia

* *piscis sale maceratus*.

† lib. 11, ep. 28.

alia liquidorum nomina; velut, *lac, acetum, oleum, butyrum, & familia.*

Hara, ουσίδα: semper singulare ait Charisius. Sed de anserum haris sic Varro lib. III de R. R. cap. x. *Faciendum haras quadratas.* Et mox: *Cum sunt inclusi in haras.* Et Columella lib. VII, cap. XIV: *Sub porticibus quadratae harae exstruuntur.*

Inertia plurali caret, juxta Charisium.

Insania item, eodem auctore. Plautus tamen ait in Aulularia †:

Larvae hunc, atque intemperiae, insanique agitant senem.

† Sc. Foras, sobrius, umbrae.

Inimicitia similiter carere eo numero, arbitrantur. Verum ipseus et Ciceronis pro Rabirio Postumo: *Nec me poenitet mortales inimicitias, sempiternas amicitias habere.*

Irae, irarum, iras, crebra sunt Maroni: notumque Terentii * illud:

Amantium irae amoris redintegratio est.

* Andr. act. 3, sc. 4.

Qui & alibi usus. Ac Livius quoque lib. XL dixit, *deslagrave iras.*

Injustitiae, & justitias, frequens admodum est Scripturarum interpreti, & Ecclesiasticis scriptoribus. At non purè locutis. Vnde Charisius semper ait singulare.

Labes, ἐλασδος, non modò idem Charisius; sed Diomedes etiam, ac Phocas, censent carere plurali. At Ciceronis est in III de Officiis: *Hunc tamen quas conscientiae labes in animo censet habuisse? quae vulnera? Imitatus id quoque.* Arnobius lib. II: *Quid formicarum, & vermium genera in varias labes perniciosae nascuntur?* Et lib. IV: *Quas labes flagitiorum.*

Luculentias verborum dixit Arnobius lib. III.

Luces plurali apud classicos non memini me legere. Sed Prudentii est in passione Laurentii hymn. II:

Et confer alternas lucas.

Lux semper singulare, ut ait Charisius in I, ac Phocas in Arte. Verùm *lucis* apud Sallustium legi, ait Sergius in Edit. II Donati. Similiter Naso VI Fast.

Post septem lucas Iunius aeternus erit.

Et lib. II de Ponto, eleg. I:

Tu mihi narraisti, cum nullis lucibus ante

Fuderit assiduas nubilus auster aquas.

Et Horatii lib. IV Carm. od. ult.

Nosque & profestis lucibus, & sacris.

Item Martialis lib. X, epigr. LXXII:

Albae leone flammeo calent lucas.

Quamquam haec fortasse Charisio non adversantur, quia *lux*, cum semper singulare, τὸ φῶς interpretatur. At locis memoratis *lucis*, & *lucibus*,

† hymno in Diomede, item in Ceteris.

* carnis, de coma

Mastitia herentes.

Mæstitia eidem Charifio semper fingulare.

* *fab. 10.* *Mors* à multis ejusdem farinae creditur. At hoc in plurativo admodum est frequens. Sylvulam locorum accipe. Ovid. lib. XII *Metamorph.* †

--- *Toidemque videntur,*

Quot veniunt fluctus, rure atque irrumpere mortes.

Lucanus lib. VII, *tor mortibus.* Et lib. IX, *Libycæ mortes.* Et, --- *Parvo cum vulnere mortes.* Item,

--- *Medio posuisti limite mortes.*

* lib. 2 *Sylv.*

Similiter Silius lib. V, *quas mortes.* Et XIV, *mortisque, fugæque.* Statius † *Generaliaco Lucani:* *Securæ procul hinc abite mortes.*

Juvenal. sat. I: *Hinc subita mortes, atque intestata senectus.*

Martialis lib. I, epigr. C:

Mortes hoc tibi quatuor dederunt.

Lib. III, epigr. LXIV:

Blandisque mortes, gaudiumque crudele.

Et epigr. XCIII:

Gaudes ducentas nupturire post mortes.

† *vers. 40.*

Claudianus lib. de bello Gildonico †:

--- *Et crebras corrupto fidere mortes.*

Aufonius Epigram. II:

Quam grandes parvo patitur sub vulnere mortes.

Et eodem: *Conjungit mortes una sagitta duas.*

Et ne tantum poetas in medium adducamus, ipsius Ciceronis est lib. II de Finibus: *Præclaræ mortes sunt imperatoriarum.* Et Valer. Max. lib. IX, cap. XII: *Sunt & externæ mortes dignæ annotari; sive, ut in aliis codd. est, admiratione.* Et Petronii, *Mille jam mortibus frigida.* Similiter Tacitus lib. XI *annal.* *Multaque mortes jussu Messalinæ paratas.* Et lib. XIV *Annal.* *Petrivique liberorum ac parentum mortes desebant.* Et paulo post: *Sequuntur virorum illustrium mortes, Domitii Africi, & M. Servilii.* Et XVI *Annal.* *Obitas pro Rep. mortes.* Item primo *Histor.* *Et laudatis antiquorum mortibus pares exitus.* Et II *Histor.* *Vnde crebræ in vulgus mortes.* Et III *Histor.* *Omni imagine mortium.* Plinii quoque est lib. VII, cap. XLIII: *Incuratæ filiorum mortes.* Item lib. XXIX, cap. I: *Discunt periculis nostris, & experimenta per mortes agunt.* Iulianus lib. XII: *Cognitis mortibus duorum amulorum regem.* Appulejus *Apollog.* *Crebræ mortes imperatorum.* Vegetius lib. IV, cap. XLIV: *Inter tanta mortium genera, qui acerbissimus casus est, absumentia piscibus insculpta sunt corpora.* Nec ignorare hoc scriptores Ecclesiastici. Est enim Tertulliani libro de Anima cap. LVII: *Immaturas & atroces effici mortes.* Sulpitius Severus similiter lib. II *Historiæ factæ: Quin & novæ mortes excogitantur.* Fulgentius lib. de

lib. de incarnatione & gratiâ Iesu Christi, cap. ultimo : *Cum innumerabiles infidelium mortes obsistant.* Et Iornandes, cujus illud de Gothis : *Mortem semper asperimâ placavere culturâ, nam victimæ ejus mortes fuerunt captorum.* Hæc tam multa, penè ex omni scriptorum genere, adferenda duxi, ut tandem eos ineptiarum pudeat, qui seculo hoc non aliud norunt, quàm antecedentium errores suis illinere libellis. Sed ad alia adeamus.

Obliviones brevidas est apud Horatium in quarto odarum. Sed multò usitatius pro eo est *obliviu*.

Olivitas singulare quidem Varroni lib. I de R. R. cap. LX, & Inglorio, sive *di q. d. v. s.*, apud Nonium. Sed Columellæ est lib. I, cap. I : *Largissimas olivitatibus, Liberique vindemus exuberent.*

Paupertates dixit Varro lib. I de vita pop. Rom. *Quid inter hos Ioves interfit, & eos, qui ex marmore, ebore, auro, nunc iunt, potes animo advertere, & horum temporum divitias, & illorum paupertates.*

Pax semper singulare, juxta Charisium in I, Diomedem in I, Phocam in Arte. Sed *paces* apud Plautum non semel invenias. Ut *Perfa* act. V, sc. I. *Hostibus victis, civibus sibiis, re placida, pacibus perfectis.*

Item *Rudente* act. I, sc. ult. *Qui sunt, qui à patrona paces meæ expetessunt.*

Item Lucretius lib. V dixit, *Ventorum paces.* Cui geminum apud Virgil. I G. *Ventorum prælia.* Sergius quoque in secundam editionem Donati ait, nec Sallustium *paces* reformidare. Sed verba ejus non ponit. Credo signat illud in Iugurthinâ : *Leges, jura, judicia, bella, atque paces, postremo divina & humana omnia penes paucos erant.* Item verba illa, quæ Cleodionus ex Sallustio adducit, *Bella atque paces exercebant.*

Perfidia solum singulare, juxta Charitium. Plautus tamen *perfidus* non refugit.

Pernicies in plurali dicere ausus Arnobius in II : cujus verba paullo ante in *Labe* adduximus.

Pestes, aut *pestilentias*, barbarum esse, docent. Atqui (ut de Tertulliano taceam, qui lib. I adversus Marcionem dixit : *Pestibus aliquo plaga crearetur* : quique lib. de Spectaculis, utrumque, & *pestes*, & *pestilentias*, usurpat) Columellæ quoque est, *In morbis, & pestibus.* Agellius item lib. I, cap. II ait, *Animo enim labe, & pestilentias.* Est & apud Ciceronem Tusc. II :

Perge, aude nate, illucryma patris pestilentis :

Miserere, gentes nostras sebram miseris.

Item apud Senecam in Medea t :

Pestes vocat, quascunque ferventi creant

Arena Libyæ.

Æmonius illas contulit pestes Avbos.

Vtitur & Staius Papinius Soteriis pro Rutilio Gallico :

*Donec letiferas vario medicamine pestes ,
Et suspecta mali ruperunt nubila somni.*

Itemque Silius lib. quattodecimo :

Et posuere avida mortis contagia pestes.

Atque hic etiam locus , uti & ille è Columella antea adductus , validè facit contra Obertum Giffanium ; qui in indice Lucretiano scribit , *pestem* barbarè usurpari pro morbo pestilentiaè. Vfus denique Claudianus lib. III de raptu Proserp. * *Innumera pestes Erebi.* Item Prudentius in passio- ne Laurentii, hymn. II. *Committite formas pestium.*

* vers. 29.

Pigritia, οἰκνος, plurali caret, ut ait Sospiter.

Plebs ajunt carere plurali. Attamen *plebes urbanae* legas L. III Cod. De feriis.

Prolum à *proles* dici, ait Capella in tertio.

Prospicius dixit Cato. Vtunque *Charisius* in I, neget habere pluralem, & cum eo *Diomedes* in I.

† vers. 4:5.

Quietes ferarum, pro latibulis, apud Lucretium exstat in v. †

Rabies, ἰ λῆσα, caret plurali, ut *Charisio* monitum, & *Diomedis* in I.

Salubritates dixit *Censorinus* de die Natali cap. xviii : *Quod in eo* (anno Chaldaico) *dicunt tempestates, frugumque proventus, ac sterilitates, item morbos salubritateque provenire.* Scio, vocem *salubritate*que abesse ab editione tum *Eliæ Vineti*, tum *Ludovici Carrionis*. Sed exstat in MSSis. Atque habet quoque *Scaliger* de *Emendat. temporum* lib. II, cap. De periodo Chaldaeorum *Alexandrea*. Nempe eos, qui præteriere, novis vocis offendit : cum deterior non sit, quam *valetudines* : quo utitur idem cap. xv.

‡ vers. 51, Sed Hebr. is f. d. 18.

Salutes tamen non reperio, præterquam apud *Ecclesiasticos*. Vti vulgatum interpretem *Psal. xvi* † : *Magnificans salutes Regis sui.* Quod imitari non dubitat *Marsilius Ficinus*. Nec *salutes* modò, sed etiam *salutibus* dicit. Sed aliter classifi. Quare *Charisium* audio, qui negat habere pluralem.

Sanctitas quoque singulo tantùm numero usurpem. Etsi apud *Arnobium* legam lib. v : *Sanctitates querere atque efficere.* Cujusmodi apud eum pluria reperias.

Sanies, ἔ λῆσπος, pluralem non habere, testes *Sospiter*, & *Diomedes*.

Sapientia similiter eo numero carere, idem *Sospiter* auctor est.

Segnitia item.

Siris quoque. De quo & *Phocas* auctor.

Soboles eodem numero privant. Sed *Ciceronis* est in III de *Legg. Censores populi civitates, soboles, familias, pecuniasque censento.* *Columella* lib. v, cap. vi : *Nemo jam serit ex samara, sed ex sobolibus. Samaram* vocat semen ulmi :

ulmi : *soboles*, ramulos novos. Idem lib. ix, cap. xiv de apibus : *Nec novæ soboles diffugiant*. Nec *sobolibus* idem refugit. Gellius quoque lib. xix, cap. xii : *Soboles vitium revellentem*.

Socordia plurali carere, autores Sospater, & Diomedes.

Sors non solum pro Dea fortis, quæ Plinio memorata lib. ii, cap. vii ; sed etiam cum pro fortitione ponitur, ac pressè pro patrimonio sumitur, unde *consortes* * dicimur, creditur carere plurali : quem tum habere duntaxat putatur, cum de sacris fortibus, Deorumque oraculis, est fermo. Sed enim pro fortitione etiam Tullius plurali usus in ii de Divinat. *Dicendum igitur putas de fortibus*. *Quid enim sors est ? Idem propemodum, quod micare, quod talos jacere*.

Spes verò quòd pluralivo etiam fraudulent grammatici, nescio quid iis in mentem venerit. Usque aded multa iis obducere possumus. Certè Plauti est Epid. †

--- Neque, ubi meas collocem spes,

Habeo usquam munitum locum.

Ac Curcul. ‡

--- Vbi sunt spes mea ?

Terent. Adelph. * *In quo nostræ spes opesque omnes sitæ erant*. Ciceronis Catil. iii : *Omnes Catilinæ copias, omnes spes atque opes : iive*, ut in aliis libris est, *spes, opesque*. Et orat. pro T. Annio Milone : *O frustra suscepti mei laboreres ! o spes fallaces ! o cogitationes inanes meæ ! Sallustius quoque : Sin reticuit, non silui fore ; sed se, suasque spes, corrupturum*. Horatii est epist. v, lib. i.

Spes jubet esse raras.

Item epist. xviii ad Lollium :

Cum pulchris tunicis sumet nova consilia, & spes.

Ovidius Met. ix, fab. xi :

--- Et fecit spes nostras cæra caducas ?

Etiam lib. xiii Met. fab. i :

Per spes nunc socias, casuraque moenia Troium.

Et Petronius : *Spes quoque suas ambitione donant*. Et Quintilianus † : *Omnes miserorū spes ! Tacitus lib. ii Annal. Si quos spes meæ, si quos propinquus sanguis, etiam quos invidia erga viventem movebat*. Lib. iii : *Donec mediæ Pisoni spes*. Item : *Sic cohiberi pravas aliorum spes rebatur*. Præterea Plinii lib. i, epist. xxi : *Ne spes nostras, si modo non essent inanes, voluntariâ morte desereret*. Et Arnobii lib. i : *Inductæ in spes cassas*. Item : *Spes vanissimas polliceri*. Item, *In tuto esse spes suas*. Lib. ii, *Spes bonas*. Item, *Permittamus spes nostras* : atque alibi sæpius. Vegetio quoque eam vocem restituit Stevvechius lib. iv, cap. ix. Mitto, quòd Pierius apud Maronem sexto Æneidos, ubi in vulcap. gatis est, --- *Per spem surgentis Iuli* ; in antiquis omnibus exemplaribus, quotquot nactus fuisset, *spes* legi testatur. Cautiùs alii, qui solo genitivo, dativo,

† *Act. 4. Sc. Si quid est hominis miseriarum.*

‡ *Act. 2. Sc. Dite vitam novæ.*

* *Act. 3. Sc. 2.*

† *declaratio- ne 12. pro etio- bus contra legat. i. viii.*

dativo, & ablativo plurativi, privant. Nec de genitivo habeo, quod obducam. Sed ablativum usurpat Varro in fatira Menippea *ōros d'apas*, apud Nonium in *Lactate* :

*Quibus suam deletet ipse amasiam,
Et aviditatem speribus lactet suis.*

Nam *speribus* est *spebus*, à recto *speres* : quo usus Ennius *Annali* 1, apud Festum in *Speres* :

*Et semel * effugit speres ita funditus nostras.*

Item *xvi* *Annal.*

Spero, si speres quicquam prodesse possunt.

Nec *speribus* tantum, sed etiam *spebus* legitur : attamen apud scriptorem haut classicum, Sidonium : cujus hoc lib. *iii*, epist. *vi* : *Simul & animorum spebus erectis fas est de cetero sperare meliora.* Quare veniam meretur Vincentius Oblopcus, qui, ejus fortasse exemplo, *spebus* usurpat, Hermonium transferens Luciani. Vti & doctissimus Leunclavius, qui in primo Zosimi libro, *ἡ δὲ τῶν ἀνθρώπων ἐπιτίσις*, vertit, *universorum hominum spebus.*

Serilitates Cenforini est cap. *xvi* *ii*. Verba ejus in *Salubritates* posuimus. *Taliones*, imò & *talionum*, est apud Gellium lib. *xx*, cap. *i*.

Tellures de diversis continentibus, uti de Asia, & Europa, dici, colligo ex Cornelio Gallo, eo qui Virgilio celebratur *Ecl. x*. Hujus enim est pentameter iste :

Vno tellures dividit amne duas.

Gallo tribuit Vibius Squester libro de Fluminibus in *Hypanis*.

Terra Charisius spoliat plurali : sed cum pro toto ponitur elemento ; non pro regione ; quomodo dicimus *orbis terrarum*, vel *loci terrarum nitida*.

Tusces Plinii est lib. *xxi*, cap. *xxv* : *Contra deploratas tusces.* Et lib. *xxiii*, cap. *ii*, *tusces veteres.* Item lib. *xxiv*, cap. *viii* : *Semen juniperi tusces concoquit, & duritias.*

Valentines legas apud Cenforinum cap. *xv* : *Hippocrates quoque, alique medici, in corporum valentudinibus non aliud ostendunt.* Eodem Tacitus utitur lib. *vi* *Annal.* ac *iii* *Histor.* & Tertullianus lib. ad Scapulam.

Vecordia semper singulari e, teste Charisio.

Velocitas quoque, juxta eundem.

Vis etiam, eodem auctore.

Vite admodum frequens. Maro *iv* *Georg.*

Quemque sibi tenues nascentem arcessere vitas.

Idem *vi* *Æn.*

*Et, in docta comas tenues sine corpore vitas
Admoncat volitare.*

Et paullo post :

--- Vitæque, & crimina discit.

Terent. Adelph. *

*Inspicere, tanquam in speculum, in vitas omnium
Iubeo, atque ex aliis sumere exemplum sibi.*

* Aët. 3, f. 3 in
ult. 4.

Quid Appulejum dicam? Cujus est hoc lib. XI: *Nam in eorum vitas, quorum sibi seruitium Deae nostrae majestas vindicavit, non habet locum casus infestus.* Sed imprimis illustrem ea de voce locum reperi Gregorii Turonensis praefatione in librum suum de vita Patrum: *Quaeritur, inquit, a quibusdam, utrum vitam Sanctorum, an vitas dicere debeamus. Aulus Gellius autem, & complures alii, Philosophorum vitas dicere voluerunt. Nam Plinius auctor, in tertio artis Grammaticae libro, ait, Vitae antiqui cuiuscumque nostrum dixerunt: sed Grammatici pluralis non putant habere. Qui locus Grammaticorum errorem fati refellit, et si & eos sequi maluerit Turonensis.*

CAPVT XLI.

De neutris, quae spoliant plurali. Aëvis. Caelus. An caeli in plurali profectio admittat. Nefantia pro nefanda. Luta. Maccila. Murmura. Sola. Solia.

Itidè neutra multa in pluralivo inveniuntur, contra quam existimarunt. *Aëvum* plurali spoliat Phocas in Arte. At dixit Ovidius lib. I de Ponto, eleg. IV:

*Persequar ut cunctos, nulli datus omnibus aëvis
Tum procul a patria est, horridiorve locus.*

Et II Met. --- Et aëvis

Omnibus ut maneres.

Plinius lib. XIV, cap. I: *Tot aëvis incorruptum.* Et lib. XXXV, cap. XIV: *Pietates, quos appellant formaceos, aëvis durant, incorrupti imbribus, ventis, ignibus.*

Alex, ut est apud Diomedem; sive, ut apud Charisium, *allex*, isdem auctoribus, semper est neutrum singulare. Sed puto, Charisium scripsisse *hallex*. Hoc colligo ex ordine literarum, quem in talibus servat. Vtrum verò in plurali *halices*, vel *halecta*, liceat dicere, postea videbimus.

Allium singulare semper Diomedem in I. Quasi nò dixerit Maro Ecl. II.

Allia, serpyllumque, herbis contumdit olentes.

Altum pro mari pluralivè usus Maro II Æn. *Tranquilla per aëta.* Quid mirum? cum natura sit adjectivum, & ut in *altum* intelligitur *mare*, ita *maria* vel *aquora*, in *altia*.

Barabrum semper singulare, ut tradit Charisius. Similiter Diomedes in primo, ubi dicitur esse *locus apud inferos*; proprie autem apud Athenienses, in quem *noxii precipitabantur*.

Callum, ὁ τῦδος, semper esse singulare, idem ait Charisius.

Cæsi

* c. 1. 1095.

Cæli dicere in plurativo vix aufim, quia poetica licentiâ à Lucretio * dictum puto lib. II :

Quis pariter cælos omnes converterere.

† apud Egelium lib. 19, cap. 8.

Certè ut de Charifio taceam, qui ait, semper esse singulare; ipse Cæsar † scripsit, *cælum* ex iis esse, quæ carent numero multitudinis. Cicero quoque idem sensisse videtur; cujus isthoc lib. IX, epist. ad Pætum: *Ille baro te putabat questurum, unum cælum esset, an innumerabilia.* Nam si *cæli* dici putasset, fortasse dixisset *innumerabiles*. Est autem *cæli* à singulari *cælus*; quomodo antiqui locuti, sive Deum intelligerent, sive locum: ut ostendimus superius †.

† c. p. 57.

Cœnum semper singulare: ut est apud Diomedem in primo, & Phocam in Arte.

Crocum plurali caret, ut ait Diomedes lib. I. Nempe à *crocus* est *croci*, ut apud Ovid. IV Fast. *Ipsi crocos tenues.* Itè Iuvenalè. Sed à *croci* nō est *croci*.

Fas, & *nefas*, videntur olim habuisse pluralem. Lucilius:

Tumuli qui pœnas ob facta nefantia luvit.

Vbi *ludit*, pro *luit*, ut pro *plui*, *pluvi*, unde *pluvia*: *fluvi*, pro *fluxi*, unde *fluvius*. At *nefantia* à *nefans*, quod postea *nefas*: ut *pregnas*, & *pregnans*.

Gaudium etfi in iis, quæ nec videri, nec tangi possunt, à Charifio reputatur; atque istiusmodi carere dicat plurali; hunc tamen habere ipse agnoscit, propter illud Maronis †:

Latone tacitum pertentant gaudia pectus.

Gelu, è *ἄλχος*, tantum singulare, teste Charifio.

Ingenium semper singulare, juxta Diomedem in primo. Verum Cicero dixit *ingenia*, *ingeniorum*, *ingenis*. Ut pro C. Cornelio: *O ingenia metuenda!* Et epist. ad M. Titinium*: *Continebar doctissimorum hominum auctoritate, qui existimabant, Græcis exercitationibus ali melius ingenia posse.* Pro Archia, *ingeniorum acies*. Et, *ingeniorum celeritas*. Et lib. de Consolatione †: *Quorum ingenis & inventis omnem vitam legibus & institutis exultam constitui habemus.* Fabius similiter lib. I, cap. III: *Præcox genus ingeniorum.* Et lib. III, cap. VII: *Montimenta ingeniorum.*

* apud Suetonium de elatris Rhetoribus.

† apud Lactantium lib. 1, cap. 15.

Iubar. Glossæ: *Σέλας ἄλις, jubar.* *Plurale non habet.*

Ius, *δίκαιον*, singulare solùm, ait Phocas. Idem ait Charifius: sic tamen ut fateatur *jura* dici, non *jurum*, vel *jurium*, & *juribus*. Et sanè *jura* est per-
vulgatum.

Institium plurali destitui, ait cum Sosipatro Diomedes.

Lethum, ο *θάνατος*, caret plurali, ut est apud Charifium, semel & iterum.

Lutum carere plurali, docet Phocas in Arte. Verum, ut ait Nonius in Lutum: *Apud Ciceronem in epistolis ad Hirtilium, lectum est plurali numero: Lutum & limum aggerabant.* Capet de Orthographia: *Lutum* atque *macellum* singulariter

gulariter exire memento : licet Memmius, *Ista macella, dicat : & Cæsar, Luta.*
Macella non refugit Cæsar, ut proximè vidimus.

Mare refert Charifius inter semper singularia. Sed addit, in tribus so-
 lum casibus *maria* inveniri : nec enim *marium*, & *maribus* dici. Atqui Cæ-
 saris est initio quinçti de bello Gall. *Naves paullo latiores, quam quibus in*
reliquis nimirum maribus. Et cum Curtius lib. VI ait, *Mare Caspium dulcius*
cæteris : quid nisi maribus intelligitur ?

Murmur, ὁ γογγυσμός, pluralem non habet, ut ait Charifius. Sed *murmura*
 legas apud Lucretium, Maronem, Propertium, Ovidium, alios : quo-
 rum imitatio Gallienus imperator : --- *Pariter sudate medullis*

Omnibus inter vos, non murmura vestra columbe,

Brachia non ederet, non vincant oscula conche.

Pascha hujus loci esse, putat Aldus Manutius. Nec enim dici *paschas*.
 Atque eum hac parte inter alios sequitur Verreperæus. Sed causam non
 video, cur chronologis dicere non liceat, tria minimum paschata Christus
 cum discipulis suis celebrasse. Siquis hæc scrupulus, is in illo videtur, quod
pascha potius primæ est, ut antea dictum ; eoque *paschas* dici oporteret.

Peda duo dici posse, cenfeo cum Frischlino : etiam aliter visum Phocæ.

Pelagus neutrale, ut ait Caper de verbis dubiis, *non habet pluralem.* Ac si-
 militer Charifius lib. I, cap. XIV. Atqui ut Græci τὰ πελάγη, ita Lucre-
 tii est lib. I :

Propter Atlanticum litus, pelagique severa :

quomodo eum versum optimè ex veteribus libb. (ad quos proximè acce-
 dunt membranæ nostræ) edidit Dionysius Lambinus. Et lib. VI.

At pelage multa & late subtrahita videmus. Apud Catullum * quo- * *can. 64.*
 que --- *trunculentaque pelage, non pelagi,* legendum putat Clariss. Jo. Meursius.

Penus plurali carere, ait Phocas. Nam *penora*, quod apud Columellam,
 & Festum, est à *penus*.

Pus tantum singulare, ut monitum Diomedii in I.

Rudus plurali carere, ajunt Charifius, & Diomedes in primo. Atqui
 unde *rudera*, nisi à *rudus*, dicimus ?

Rus carere plurali, Charifius ait : attamen Virgilium † agnoscit dixisse, † I *En.*

--- *Per florea rura.* Similiter Horatius, Ovidius, & quis non poetarum ?

Sala qui apud Maronem legi ajunt †, planè falluntur.

† *Frischia & Helvetic.*

Sal neutrum, erat plurale. Sed non item *sal* masculinum. Nam *sales*,
 non *sala* dicitur. A *sales* igitur est hoc Columellæ lib. VII, cap. VIII :
Casens adspargitur tritis salibus. Quod ostendit hoc Palladii lib. XII, Tit.
 XXI : *Tunc sales frietos calentes addi jubent.*

Scrupulum pluralem non habet, ut idè Charifius semel & iterum tradit.

Senium quoque semper ait plurale.

Siler, sinapi, sifer, plurali destitui, idem ait Sofipater.

Sinapi semper esse singulare, Diomedes in primo tradidit.

Sola est frequens admodum. Ennius lib. I I I :

Tarquino dedit imperium, simul & sola regni.

Et alibi : *Sed sola terrarum postquam permensa parumper.*

Lucretius lib. I I : *Nam multis successa locis ardent sola terræ.*

Idem alibi : *Avia Pieridum per agro sola, nullius ante*

Trita solo.

Vbi *solum* priori loco de terrâ dicitur, posteriori verò de solcâ; quo-

modo & i. surpat Plautus Bacch. †

† *Act. 2. f. Tho*
in Piræum.

Qui focis habeat auro suppatum solum.

Sed & Catullus, & Cicero, usurpant: illius est in Galliambo :

Etiâ recente terræ sola sanguine maculans :

hujus, pro L. Cornelio Balbo est : *Vos denique, mutæ regiones, imploro, & sola terrarum ultima.* Maro quoque I Georg.

Ne saturare simo pingui pudeat sola.

Martialis similiter lib. x, epigr. XXI I :

Ad Parthos procul ite pileatos,

Et turpes humilesque, supplicesque,

Pictorum sola basiate regum.

Statii item est in *Silvis* carm. de equo Domitiani :

Vix sola sufficiunt, infessæque pondere t. mo

Subter anhelat humus.

Ita enim legitur in vulgatis: sed manuscriptor Senensis, cujus variantes lectiones nobis ab manu Scaligeri, pro *infessæque* habet *exessæque*: quemadmodum & pro eo, quod proxime sequitur, --- *Nec ferro, aut ære laborant*, Sed *genio*: idem MS habet, *Sub genio*. Vtrobique vulgatam retineo. Sed alius fortasse melius exculperet tentabit.

Denique *sola* usurpant Nemesianus, & Prudentius lib. I I adversus Symmachum; quorum loca brevitatis causâ prætereo. Nec in prosa refugit Arnobius lib. I I : *Excavare alia telluris sola.* Neq; istoc numero solum invenitur pro eo, quod calcamus: sed etiam, cum plantam pedis significat.

Cic. Tusc. quæst. lib. v, epistola, quam scripsit Anacharsis ad Hannonem: *Mihi amicus est Scythicum tegmen, calciamentum solorum calium, cubile terræ, &c.*

Solia Regum cur minus dici possit, causæ nihil video. Præsertim cum apud Plinium sit lib. XXXII, cap. XII, *Solius argenteis.* Et lib. XXVI, cap. XIX. *Quippe in balineis solia temperabantur humano sanguine ad medicinam elephantinæ.* Etiam lib. XXXV, cap. XI I : *Fictilibus solis.* Sic enim est in MSSis, & veteri Parmensî. Atque ita jam olim legit Blondus.

Virus pluralē non habere, consentiunt Charisius, Diomedes, & Phocas. *Viscum* eo carere, Charisio & Phocæ placet. *Vulgus* item eo destitui, iidem tradidere. Niniuita contrā adducit ex lib. III de Nat. Deorum †, *Saturnam maximē colunt vulgi*. Sed meliores † pag. 68, edit. Ald. libri *vulgo*.

CAPVT XLII.

Masculina, quæ negant habere singularem. Annalem sextum, vel annali sexto. Antes. Artus numero singulari. Cælitem, & cælite. κάλλιτον. Carcerem, & carcere, pro ἀφαινεῖα. Fasce, de imperii insignibus. Forus. Plurimi versus numeris redditus. Grumus. Indiges. Lar. Lemurem. Catulli locus explicatus. Liber, pro filio: libera, pro filia. Vnde Baccho nomen Liberi. Κέρν ἐξ-
dem ac Libera. Liberalia, & Eleutheria, diuersa sunt. Loci, & loca, speciali significatione. Loculi. Loculus. Locelli. Lumbus. Nomus. Optimas. Penatis, & Manes, pro mani; ut sacres, pro sacri. Nomas. Optimas. Penatis, & Penas. *Vetus figura literæ Π.* Plerus. Primoris, primorem, primore. Procerem. Pugillar. Pugillaria. Quinquatrus, & quinquatria. Quiritem. Sal, pro salibus. Sentis, vel Sentix. Struix. Pulvix. Locuplex. Milex. Singularus. Superus, & inferus Deus. Triplices. Veprem, vepre.

Addamus quoque compluria de iis, quæ singulari deficere voluerunt. Ac primo videndum de masculinis.

Annales cum dicimus, intelligitur libri. Natura igitur est adiectivum. Eo minus mirum, complures dixisse in singulari, *annalis*; ubi similiter intelligitur *liber*. Cicero ad Atticum lib. XII, epist. XXIV: *Quibus consulibus Carneades, & ea legatio Romanam venerit, scriptum est in tuo annali*. Idem libro de claris Oratoribus: *Est igitur apud illum (Ennium) in nono, ut opinor, annali. Plinius lib. VII Nat. Histor. cap. XXVII: Q. Ennius T. Cecilium Tuscum, fratremque ejus, præcipue miratus, propter eos sextum annalem adiecit*. Sæpe etiam sic Gellius. Ut lib. I, cap. VII: *Centesimo quinquagesimo Quadrigarii annali*. Et, *Duodevicesimo annali ejusdem*. Item lib. II, cap. II: *Postimus igitur verba ipsa Quadrigarii ex annali ejus sexto transcripta*. Et, puto, qui sic loquuntur, non metuissent dicere, *adiectus annalis sextus*, similiaque.

Antes, οἱ ἔρχοι τῶ ἀμπελωνος, ἢ ἀμπελων, masculinum est, ac semper pluralē, ut Charisius ait, Diomedes in primo, & Phocas. Sic usi Macro II Georg. & Sidonius lib. VIII, epist. VIII. Nec aliter Servius, Festus, vel glossarum auctores. Quare etiam, ut à post dicuntur *postes*, ita ab ante sint *antes*; non tamen ut *postis*, sic *antis* dicere ausim. Nempe quia *postem*, & *poste*, apud Ciceronem, & alios legi: in *antis* hodie deficit auctoritas.

* vers. 754.

Artus in plurali poeticum est. Vsurpat Lucanus in sexto *:

--- *Tunc artus palpitat omnis.*

Calites semper plurale est Charisio. Sed *calitem* dixit Tertullianus lib. de Pallio, cap. iv: *Vt qui se calitem delirarat, serores prius suas, debinc homines deas saluaret.* Quomodo & Ovidius dixerat lib. iv de Ponto, eleg. vi:

Quale tamen potui de calite, Brute, recentis,

Vestris procul positus carmen in ora dedi.

Et lib. eodem, eleg. ix:

Peruenient tunc & carmina forsit an illi,

Quae de te nisi calite facta novo.

Amicus verò noster dum viveret, & quando Dordrechtum diverteret, hospes suavissimus, Dominicus Baudius, poeta idem elegantissimus & disertissimus, ne quidem *cales* refugit, carmine in morbo ad amicos Casaroduni Turonum scripto:

Vt labe purus, integerque criminum,

Summi tribunal sistat ante iudicis,

Mixtus beato calitum cales choro.

Cancelli semper singulare, juxta Charisium, & Diomedem. Id Charisius *καγκελλοι* interpretatur. Pro quo & *τὰ καγκελλα* legas apud Etymologici auctorem in *δρύφαντι*. Ab utroque fuerit *τῶ καγκελλων*: quod saepius legas apud Græcos mixobarbaros. Calepinus, ut Latinum, *cancellus* posuit. Perperam, etsi Græcis sit singulare. Nam *καγκελλον* est apud Codnum in Originibus Constantinopolitanis; item glossis Basilicorum, & alibi.

Cani tantum esse plurale, conveniunt Charisius, Diomedes, Phocas. Quid mirum, cum intelligatur *capilli*? Vt natura sit adjectivum. *Cani* igitur cum dico, non tam vox est simplex, quam oratio *ἑλλειπικῆν*. Ac par similitudo ratio.

Carceres, *ἀφ' ἡνεία, ἰπ' ἀφ' ἰσεία*, ut glossæ interpretantur, singulari carere, apud Diomedem, & Phocam, legas. Sed Ennii est annali primo:

--- *Veluti consul cum mittere signum*

Volit, omnes avidi expectant ad carceris oras,

Quam mox emittat piclis ex faucibus currus.

Ac Maro ipse v. Æn.

Non tam præcipites bijugo certamine campum

Corrumpuntque, ruuntque effusi carcere currus.

Et Ovidius x Metam.

Signa tubæ dederant, cum carcere pronus uterque *Emicat.*

Nec poetæ solum usi: (quod Charisius non diffitetur) sed etiam scriptor Rhetoricorum ad Herennium lib. iv: *Quasi si quis ad Olympiacum cursum venerit,*

venierit, & steterit, & emittatur, impudentesque illos dicat esse, qui currere caperim; ipse intra carcerem stet. Malleum Ninivita hunc locum adduxisset, quam illud Tullii libro de Senectute: Nec vero velim quasi decurso spatio à calce ad carcerem revocari. Quippe hic carceres est apud Ciceronem.

Casses, τὰ δίκτυα *, plurale tantum, ut idem Charilius ait, & cum eo Phocas. Seneca tamen Agamemnone †: --- *λίπη*, *καρτερία*, *καρτερία*.

Cum casse vinculis, tenuit egressus tamen.

Codicilli strictiori significatione solum est plurale; quia plures tabellæ junctæ. Naturâ verò habeat singulare. Nâ à *codex* fit *codiculus*; unde *codicillus*.

Fascem dixit Cicero apud Charisium lib. 11, ubi hæc ex eo verba citat: *Fascem unum si nactus esses*. Addit verò Charisius: *Per quod intelligimus masculino genere dici, & non esse tantum plurale*. Fascem etiâ dixit Maro Ecl. IX, & III, ac IV Georg. Sed hic propriè sumitur. At pro imperii insignibus vix aliter reperias, quam plurali. Quid mirum? quando qui regibus, posteaque consulibus prælati, erant XII; qui proconsulibus & prætoribus seni.

Fines pro limitibus, ac terminis agrorum, regionum, atque imperii, vix aliter reperias, quàm plurali: ut, *ambigere de finibus*, apud Terentium †; *† Fines, 3, 1.* *tucri fines suos ab excursionibus*, apud Ciceronem †; *tutor finium Sylvanus*, † pro Dejotaro, apud Horatium *, & similia. Ac *τῶν μισθοπορῶν, juris fines transcendere*, apud * Epod. od. 2. Lucretium †: *ingenii* †, Tullio primo de Orat. † lib. 3.

Foci pro sedibus patriis plurale est. Nec mirum, cum multi sint. Sic Plautus Amphitr. *Urberem agrum, aras, focos, seque uti dederent.*

Et Cicero III de Nat. Deor. *Pro aris & focis pugnare.*

Fori, quomodo Charilius ait vocari *in navibus*, quibus *navis sedentes remigant*, plurale tantum dicitur eidem Charilio, Diomedis, ac Phocæ. Ennius tamen apud Isidorum †, ait: *† lib. 19, cap. 2.*

Multa foro ponens, ageaque longa repletur.

Vbi MSSi nostri, *ponit*. Sed *ponens* metrum exigit, atque ita jam olim legit Despauterius. Ennium imitatus Agellius lib. xv, cap. ult. *Stans in summo puppis foro*. Atque hinc glossæ Benedicti: *κατάσποννα, forus*.

Freni carere singulari, docent Charilius & Diomedes: utcumque Maro dicat lib. XII: *Ni frenum accipere, & vultu parere fatentur.*

Nec repugno. Nam à *frenum* est *fiema*. At *freni* foret à *fiemus*, quod non memini me legere, ne quidem in veterum fragmentis.

Furfures plurale tantum esse, tradunt Diomedes, & Phocas: sed pro capitis vitio. Quomodo Plinius lib. xx, cap. ix, *furfures capitis* dixit. Nam pro crassiori farinæ recremento Plautus Captivis ait:

Tum pistores scrophipasci, qui alunt fursure suos.

placet, quod ex vert. libb. *fursuri* emendant: quod pro *fursure* ponitur;

nitur, ut Cicero dixit --- *parti miscetur in una.*

Sed neque sic versus, qui trochaicus esse debet, integer erit, quia sede quinta sic jambus erit. Quare rescribo :

Tum pistores scrophipasci, fursuri qui alunt suos.

Despauterius ait, etiam pro capitis vitio esse singulare : quod probat illo Sereni Sammonici cap. xv :

Additur excessus nivei simulagine fursur.

Sed nihil certius, quam hic pro farinae sumi purgamento.

Garamus est apud Senecam in Hippolyto *, & Hercule Oeteo †, itemque Claudianum lib. i de laudibus Stiliconis ‡, & alios.

Gemini plurale semper esse ajunt. Hoc quoque à natura erit, non vocis naturà. Nam duo sint necesse, qui *gemini* dicuntur. Et *fratres* intelligitur, quod quandoque exprimitur. Nec tamen nunquam singulare. Nam Plauti est Menæchmis * : *Geminus est frater tuus.*

Grummi, *ci* ἄλλο ἄλλοι λίδοι, carere singulari dicit Charisius. Accius tamen Oenomaos † ait :

Quemcumque insiteram grumum, aut præcisum jugum.

Horti, pro locis ad voluptatem confitis, in plurali dicitur : de quo Valla Eleg. lib. iiii, cap. ix.

Indigetes in pluralivo solum poni volunt. At Iulii Frontini est libro de Aquæductibus : *Romana Urbs indiges, terrarumque Dea, Cui par est nihil, & nihil secundum.* Etiam Prisciani verba sunt in vi : *Hebeo, hebes ; hic, & hæc, & hoc hebes, hebetis ; indigeo, indiges ; indiges, indigitis.* Vbi Priscianus eos sequitur, qui Deos indigetes ita dictos putant, quia nullius indigeant : quod etiam apud Servium legere est in xii En. & à Petro Crinito probatur lib. i de honesta discipl. cap. ult. Sed veriolem nominis causam in Originum libris adducimus.

Inferi plurale semper Charisio, & Diomedi. Nempe quia *Diis* intelligitur. Sed naturà dici *inferus Deus*, postea liquebit.

Lares tantum singulari numero enunciari, Charisio, & Diomedi : est opinio. Sed agnoscit tamen Charisius *Lar* dici. Vsurpat Plautus Aululariâ. Etiam L. Pomponius, Atellanarum poeta, ut Gellius † vocat, fabulam scripsit, cui nomen *Lar familiaris*. Meminit Priscianus in vi. Vñ & Appulejus, & alii.

Lemures, *vox* λευοὶ δαίμονες, plurale semper ait Charisius, ac Diomedes. *Lemurem* tamen est apud Appulejum de Deo Socratis.

Lendes, *novides*, virile, ac semper plurale ; ut ait Charisius, ac cum eo Diomedes.

Liberi plurale semper, juxta Charisium, Diomedem, Phocam. At alii *liber*

* *Att.* 5, vers.

67.

† *Att.* 3, vers.

1104.

‡ vers. 216.

* *se. ult.*

† apud Nonium
in Grumum.

† lib. 16, cap. 6.

liber singulari reperiri pro filio, probant illo Catulli de nuptiis Pelei & Thetidos †:

Optavit genitor primævi funera nati,

Liber ut inuptæ poteretur flere noverca.

† vers. 402.

Nempe, ut ἀπίθεος sit, ac genitor quidem d' eum optare mortem filii; filius autem, ut, patre defuncto, securè possit cum noverca concumbere. Sed potius cenfeo, *liber* adjectivè accipi, & ad patrem referri: ut *noverca* hic dicatur καὶ ἀπόλαση, quæ filio futura sit noverca. Ita sententia erit: Pater de connubio altero juvenulæ cogitans, optat filii mortem, quò liber sit à metu ejus. Sed alia suppetunt exempla. Quintilianus Declamatio Cæci in limine: *Liberi, ac parentis, non alius mihi videtur adfectus, quam quo rerum natura, quo mundus ipse constitutus est.* Etiam Aurelius Victor à Schotto editus similiter locutus. Item Iustinianus Instituit. lib. III, tit. VII: *Et hoc humanitate suo gerente concessum, ut si quis in servili constitutus consortio liberum, vel liberos habuerit, sive ex libera, sive ex servilis conditionis muliere &c.* Item in Cod. Iustin. l. xxxiii de inoffic. testam. *Siquis suo testamento maximam quidem portionem libero relinquat, minusculam alii, vel alius de stirpe sua progenitis.* Ac similiter l. viii, §. iv. Cod. de secundis nuptiis: *Illius etiam patris, qui in sua potestate talem liberum vel liberos habens.* Imò l. xxxiv Dig. de pactis, ubi Modestini verba in Pandectis Florentinis sic leguntur: *Ius adoptionis non posse pacto repudiari, non magis, quam ut quis ducat, nolle stirpem esse: in vulgatus fuit, liberum esse: quod Accursius exponit filium.* Quin quod Dionysius Latinis *Liber* dicitur, fororque ejus *Libera*: id non aliud signare putato, quam *filius, filiaque*. Sanè apud Livium legas lib. III: *Familia ad eadem Cereris, Liberi, Liberaque, venum iret.* Et Tacitus lib. II Annal. *Libero, Liberaque, & Cereri, juxta Circum Max.* At apud Dionysium Hælic. pro eo est, Διμυτρίη, ἢ Διονύσιω, ἢ Κόρη. Vti & in veteri inscript. Romæ DEO BACCHO, CERERI, ET CORÆ SACRATÆ APVD ÆGINAM. Vt igitur Castor & Pollux, Διόσκωροι, hoc est, Διὸς κῆποι seu κῆποι, Iovis liberi: ita Cereris liberi †, *Liber, Liberaque*: hoc est, filius, filiaque. Quomodo apud Pausaniam in Atticis, Διμυτρίδος*, ἢ τῆς παίδος, ἀγάλλεμα. Vt audiendi non sint, qui Baccho inde nomen Liberi factum censent, quòd vino obruti liberiis loquantur, ut Festus ait: vel quòd vinum animum liberet servitio curarum, ut Seneca mavult in fine libri de Tranquillitate vitæ: vel quòd sit Liberi foror, ut I. Lipsio visum. Quod si Libero non est nomen à libertate: minùs mirandum, si *Eleutheria* Plauto aliud sint ac *Liberalia*. Nempe *Liberalia* sacra Libero, hoc est, Baccho, qui Liber dictus ratione Cereris matris: at ἐλευθερία sacra Διὶ ἐλευθερία, cuius & Plutarchus meminit in Aristide. Ex his satis cognoscimus, veteres singulo numero *liber* dixisse pro filio. Eaque fortasse causa est, cur, licet distri-

† Cicero lib. 2 de Nat. Deor.

* Cereris, & Libera (sui filia) simulachra.

distributiva numeralia jungantur singulo numero carentibus, Tacitus tamen lib. IV Annalium dicat, *Pellit domo Sejanus uxorem Apicatum, ex qua tres liberos genuerat. Pro, ternos liberos.*

* lib. 4 de L. L. *Locu muliebres, ubi nascendi initia consistunt, ut Varro * loquitur, tantum plurale, juxta Charisium. Quod & Plinius firmat lib. XI, cap. XXXVII. Sed perpetuum non est, quod in homine ait locos dici, in mutis animantibus vitulum. Nam & in equa sic vocat Columella lib. VI, cap. XXVII. Deteris spongia femine locis, & admoti equi naribus. Nisi rectus hic loca. Quomodo idem lib. VIII, cap. XI de pavonibus ait: Sepiusque digitis loca femininum temenda sunt: nam in promtu gerunt ova.*

Loculi, in quos pecunia reconderetur, plurale semper putant. Et vix aliter invenias. Varro tamen lib. III de R. R. extremo cap. V: Quendam deprehensam reserulas conscientem in loculam. Charisius quoque ea de re sic scribit lib. I: Loculos, & locellos pluraliter dici, multi putant, cum sit hic loculus, cuius hypocorifima est hic locellus. Nam Varro Rerum Rusticarum libro II loculum dixit. Et Casar ad Pisonem, Locellum tibi signatum remisit.

Ludi, pro spectaculis publicis, juxta Charisium, & Diomedem, semper est plurale: quomodo Apollinares ludos ait Tullius in Verrinis: funebres ludos, & gymnicos, Plinius lib. VII, cap. LVII.

Lumbi in plurali longè est usitatius. Nec refugit tamen Martialis singulararem lib. XII, epigr. V:

Cereæ quæ patulo lucet ficedula lumbo.

Majores, ἄπορίατες, singulari carere, inquit Charisius. Nempe quia multi sunt, à quibus genus ducimus. Etiam de iis dicitur, à quibus heresis aliqua quasi per manus accepta. Quâ significatione & numero singularo invenitur. Nam ut Gellius lib. XIX, cap. I dixit, Majores nostri conatueres sectæ Stoicæ: & Appulejus in Apologia, Iampridem majores meos, Aristotelem dico, & Theophrastum, & Eudemum: ita idem ille Madaurensis scribit in Floridis, Major meus Socrates.

Magistratus in ἀρχοντες in plurali usurpari cum dixisset Charisius: addit, & magistratum invenimus. Sic Tullius I Off. Proprium munus magistratus. Et consul dicebatur major magistratus, teste Festo.

Manes plurale semper ait Diomedes in primo, Phocas in Arte, & Priscianus in V. Appulejus tamen de Deo Socratis ait: Cum incertum, utrum lar sit, an larva, Deum manem vocant. Quid mirum? cum naturâ sit adjectivum, ac bonum notet. Manis enim veteres dixere pro manis: ut porci sacres tunc pro sacri. A manis remansit immanis. Quemadmodum igitur in superi, & inferi, ita in manes Dii intelligitur. Quod exprimi sæpius solet. Quid enim in antiquis inscriptionibus vulgatus, quàm illud, D. M. hoc est, Diis manibus?

† Plautus Eudente act. 4, sc. 6. item Menachmus act. 2, sc. 2. & apud Varroem de R. R. lib. 2, cap. I & 4.

Menses

Menses, pro profluvio, plurimùm plurale. Singularem verò usus Plinius lib. xvii, cap. xxviii: *Privatim autem contra crucas ambiri arbores singulas a muliere incitati mensis nudis pedibus recinuntur*. Ita quoque in antiquâ & optimâ editione Parmensi. Quidam tamen libri, *incitatis mensibus*.

Mores, ἔθως, ἡθώπων, à Charisio, & Diomede, refertur inter semper pluralia: verùm subjungit prior, *Sed & Mos legimus*. Et certè apud Ciceronem, & alios, passim invenias; ut non sit huic immorandum.

Natales, ab iisdem semper dicitur plurale. Intellige pro generis nobilitate, aut fordibus. Nam pro die natali in singulari est usitatum.

Nomades, & alia quædam populorum nomina, rarè legas in singulari. Verùm ut *Garamus* apud Senecam esse diximus: ita *Nomas* est apud Martialem lib. viii, epigr. lv, & lib. ix, epigr. lxxvii.

Nostrates, ἡμέτεροι, Charisius refert inter ea, quæ carent plurali. Sed addit: *Huic quidam singulare dant, nostras nostratis, ut potestas potestatis*. Sic Plinius lib. xv, cap. xxix dixit, *myrium suavitatem nostratam*.

Optimates, οἱ ἀρίστησι, ἀριστεροῦτες, plurale solum dicitur Charisio, Diomedi, Phocæ. At subdit Charisius: *Invenimus Optimas, & Infirmitatem legimus*. Sic legendum. Prius habes apud Cælium ad Ciceronem †: *Vide, ne, dum* † in illis ad A. 2 lib. 10, ep. 11.
puer te parum optimatem esse, parum diligenter, quod optimum sit, eligas. Ac ipsius quoque Ciceronis est lib. ix ad Att. ep. vi: *Id mandavi Philotizo, homini forti ac nimium optimati*.

Penates, πάτριος θεοί, plurale solum Charisio, ac Diomedi. Sed *Penatem* est apud Livium lib. xxviii. Nempe à nominativo *Penatis* vel *Penas*. De priori sic Priscianus in vii, *Invenitur tamen apud veteres, ejus singularis, hic Penatis, hujus Penatis*. At ex *Penatis* alter nominativus *Penas*, ut ex *nostratis*, & *Arpinatis*, *nostras* & *Arpinas*. *Penas* confirmat Dionysius Halicarnassensis lib. i Antiquitatum Romanarum: ubi se in pervertuta aîe tæde sub Velta conspexisse Deorum Penatium signa, cum inscriptione ΔΕΝΑΣ. Vnde Dionysius colligit, veteres ante inventum π pro eo usos figura Δ. Sed verisimilius Scaliger in eade colligit, π quondam habuisse figuram, quæ proximè ad Delta accederet. Vide cum in digressionem de Ionicis literis ad Eusebii an. dcxvii.

Plerique, οἱ πολλοί, semper plurale, secundum Charisium. *Plerus* tamen dicitur, unde *pleri*; à quo *plerique*, ut à *quis*, *quisque*, & *quique*. Pacuvius*: * Apud Prisc. in 5.

Periere Danii, plera pars pessumdata est.

Et in Dulorestæ †:

Pater Achaos in Capharæis saxis pleros perdidit.

Cato lib. i Orig. *Agrum, quem Volsci habuerunt, campestris plerus Aboriginum fuit*. Sic & *plerum*, pro *plerumque*. P. Sempronius Afellio Historiarum

lib. III : *Vt fieri solet plerum, ut in victoria mitior mansuetiorque fiat.* In fragmentis historicorum veterum, ab Aufonio Popma divulgatis, pro *plerum* editum est *plerumque*; sed planè contra Prisciani mentem in quinto: ubi hunc Afellionis locum adducit, ut inde ostendat, veteres sicut *plerus*, & *plera*, sic & *plerum*, sine syllabica *πειράσει* que, dixisse.

Plures, *πλείους*: idem Charisius semper ait plurale. Nempe *plura* quidem vel *pluria* est à *plus*: verum *plures* non habet genus in singulari, quod respondeat.

Posterì, *μετέτερες*, plurale solum eidem Charisio, ac Diomedi. Quid mirum? cum multos signet: nempe omnes, qui post nos erunt; *τῶν μετέτερον*: quomodo *maiores*, *εἰ ἀπὸ ἡμῶν*. Alioqui dicitur *postero*, vel *postera die*, ac familia.

Primores inter ea, quæ semper pluralia sunt, reponit Charisius lib. I, Diomedes lib. I, & Phocas in Arte. De eodem sic Servius ad IX Æn. *Genitivus primorum hic est ab eo, quod est hic primus, hi primi; & ab eo, quod est primores, sicut hi proceres: quorum nominum nominativus singularis non invenitur, licet dicamus hujus primoris, hujus proceris.* De genitivo *primoris* quod ait, verissimum est, cum adjectivè sumitur. Vt illo Lucretii lib. VI:

--- *Nasi primoris acumen.*

Verum nihil hinc singulare, quando adjectivè alii etiam casusveniuntur. Silius lib. XI:

His super excisam primori Mente Saguntum. Nec solitè Poëtæ loquuntur. Nam Taciti est III Histor. *primori in acie.* Etiam Suetonius in Tiberio: *Adsidebat in parte primori.* Agellius lib. X, cap. XIX: *Si me non fallit, quod in primori pueritiâ legerim.* Et lib. XVI, cap. V: *Anni adverte quosdam hancquam indoctos viros opinari, vestibulum esse partem domus primorem, quam vulgus atrium vocat.*

Proceres singulo carere, ajunt Charisius, Diomedes, Phocas. Verum Iulianalis est sat. VIII: *Agnosco procerem: salve Gætalice.*

* epigr. 137.

Pugillares plurale semper Diomedi, ac Bipocæ. Aufonii * tamen est, *Bipatens pugillar expedî.*

Vt non debeat barbarici arcessi vulgatus Scripturæ interpres, quod Luc. I, 63. ubi Græcè *πυγίλιος*, is dicat; *Et postulans pugillarem scripsit.* Nempe naturâ est adjectivum, & ut in *annales. duplices, triplices*, ita in *pugillares*, intelligitur *libri*. *Pugillaria* pro eo dixit Catullus †, intelligendo *schœdia*, vel simile. Naturâ igitur æquè habet singularem, ac *annales*. Ac *pugillaria* à *pugillare*: *pugillares* à *pugillaris*. Onomasticon: *Pugillaris, πυγίλιος.*

† carm. 47.

Quinquarvus Charisio refertur inter ea, quæ semper pluralia. Cuemadmodum & *quinquarves* inter hæc recenset, & quidem inter masculina. Sed *quinquarves* non ausim dicere: etsi & apud Priscianum inveniam lib. VII. Apud

Apud Diomedem verò etiam *quinquatria* lego. Puto tamen, solùm *quinquarius*, & *quinquatria*, dici posse. Prius est apud Varronè lib. VIII de L. L. Ovidium VI Fast. Plinium lib. xxxv, cap. xi, Festum in *Quinquarius*. Posterius, apud Tranquillum in Domitiano cap. iv : *Celebrabat & in Albano quocunq; Quinquatria Minervæ*. Ac similiter Glossæ : *Quinquatria*, Πεντατριαι. Vtrumque, *quinquatrium*, *quinquatribus*, in gignendi, & dandi casu facit. Cicero tamen ad M. Cælium epist. xii, lib. i, earum, quæ ad familiares, ait : *Ita tumultuose conciones, ita molestæ Quinquatrii adferebantur*. Sed facilis lapsus ex *n* in *ii* : eoque placent, qui legunt, *quinquarius*. Vt ex hoc loco etiam, esse femininum, consequatur. Sanè Cicero natquam *quinquatrii* dixit : sed *quinquatribus* apud eum legas epist. xxv, lib. xii, & ad Att. epist. ix, lib. ix. Vti & apud Nævium *Quinquatribus*, Plautum *Milite*, Floratium lib. i, epist. ii, Iuvenalem lat. x. Objiciat aliquis Suetonii illud in Augusto cap. lxxi : *Nos, mi Tiberi, Quinquatrii satis jucunde egimus*. Sed hic quoque adfentio Casaubono, *quinquarius* ex Memmii & Lislæi cod. reponenti.

Quirites semper esse plurale, tradunt Charisius, Diomedes, Phocas. Sed poetæ non refugiunt singularem : ut rectè Sergius in Donati editionem secundam observat ex Horatio : *cujus est lib. ii, od. vi* :

*Quis te redonavit Quiritem
Dis patriis, Italoque celo?*

Et epist. vi, lib. i :

Ludicra quid, plausus, & amici dona Quiritis?

Est & apud Persium lat. v.

--- *Hæu, steriles veri, quibus una Quiritem*

Ventigo facit!

Sed hoc non temere usurpandum in prosâ.

Quippe, ut ad eum locum scribit veteres scholiastes : *Quiritem* singul. riter abusive dicitur licentiâ Poeticâ. Nam sicut pater *Conscriptus* non dicitur, ita nec *Quiritem* dicere possumus. Antiquum nominativum esse *Quiris*, ait Sergius. Nisi legendum, *hic Quiritis*. Nam inconstanter nunc *hic Quiris*, nunc *hic Quiritis*. in eo est exaratum.

Sates dictionis singulo carere numero, à Charisio proditum est, ac Diomede. Sed Cicero hoc numero non abstinet. Vt lib. ii de *Natura Deorum* : *Ita silem istum, quo caret vestra natio, in irridendis nobis nolitate consumere*. Et epist. i ad *Quinctum* fratrem : *Dicendi sal faciet, eque valuisse*. Et lib. ii de *Oratore*. *Nullam artem esse salis*. Et alibi apud eundem.

Sentes inter pluralia refert Charisius, ac Phocas. At *Columellæ* est lib. xi, cap. iii : *Nos sentem canis appellamus*. Idem tamen in pluralivo usurpat lib. vi, cap. iii : *Liberantur antea sentibus*, &c. Singularem usurpat & *Prudentius*

lib. III : *Ut fieri solet plerum, ut in victoria mitior mansuetiorque fiat.* In fragmentis historicorum veterum, ab Aufonio Popma divulgatis, pro *plerum* editum est *plerumque*; sed planè contra Prisciani mentem in quinto: ubi hunc Afellionis locum adducit, ut inde ostendat, veteres sicut *plerns*, & *plera*, sic & *plerum*, sine syllabica *επιπλάσει* que, dixisse.

Plures, & λείους: idem Charisius semper ait plurale. Nempe *plura* quidem vel *pluria* est à *plus*: verum *plures* non habet genus in singulari, quod resj. ondeat.

Posteri, & ὑστεροι, plur. le. solum eidem Charisio, ac Diomedii. Quid mirum? cum multos signet: nempe omnes, qui post nos erunt, *τῶν μετ' ἡμῶν*: quomodo *maiores*, & *ἀπὸ ἡμῶν*. Alioqui dicitur *postero*, vel *postera die*, ac familia.

Primores inter ea, quæ semper pluralia sunt, reponit Charisius lib. I, Diomedes lib. I, & Phocas in Arte. De eodem sic Servius ad IX Æn. Genitivus *primorum* hic est ab eo, quod est hic *primus*, *hi primi*; & ab eo, quod est *primores*, sicut *hi proceres*: quorum nominum nominativus singularis non invenitur, licet dicamus *hujus primoris*, *hujus proceris*. De genitivo *primoris* quod ait, verissimum est, cum adjectivè sumitur. Ut illo Lucretii lib. VI:

--- *Nasi primoris acumen.*

Verum nihil hic singulare, quando adjectivè alii etiam casus inveniuntur. Silius lib. XI:

His super excisam primori Marte Saguntum.

Nec soli sic Poëtæ loquuntur. Nam Taciti est III Histor. *primori in acie*. Etiam Suetonius in Tiberio: *Adsidebat in parte primori*. Agellius lib. X, cap. XIX: *Si me non fallit, quod in primori pueritia legerim.* Et lib. XVII, cap. V: *Animadvertenti quosdam hauriquaquam indoctos viros opinari, vestibulum esse partem domus primorem, quam vulgus atrium vocat.*

Proceres singulo carere, ajunt Charisius, Diomedes, Phocas. Verum Iuvenalis est sat. VIII:

Agnosco procerem: salvo Gerulice.

* apicr. 137.

Pugillares plurale semper Diomedii, ac Phocæ. Aufonii * tamen est,

Bipatens pugillar expedit.

Vt non debeat barbarici arceffi vulgatus Scripturæ interpres, quod Luc. I, 63, ubi Græcè *πρωξιδου*, is dicat; *Et postulans pugillarem scripsit.* Nempe naturâ est adjectivum, & ut in *annales duplices, triplices*, ita in *pugillares*, intelligitur *libri*. *Pugillaria* pro eo dixit Catullus †, intelligendo *schedula*, vel simile. Naturâ igitur æquè habet singularem, ac *annales*. Ac *pugillarum* à *pugillare*; *pugillares* à *pugillaris*. Onomasticon: *Pugillaris, πρωξιδου*.

† arm. 43.

Quinquartus Charisio refertur inter ea, quæ semper pluralia. Quemadmodum & *quinquartes* inter hæc recenset, & quidem inter masculina. Sed *quinquartes* non ausim dicere: etsi & apud Priscianum inventum lib. VII. Apud

Apud Diomedem verò etiam *quinquatriæ* lego. Puto tamen, solùm *quinquatus*, & *quinquaria*, dici posse. Prius est apud Varronẽ lib. VIII de L. L. Ovidium VI Fast. Plinium lib. xxxv, cap. xi, Festum in *Quinquatus*. Posterius, apud Tranquillum in Domitiano cap. iv : *Celebrabat & in Albano quotannis Quinquatria Minervæ*. Ac similiter Glossæ : *Quinquatria, Πενταστήσια*. Vtrumque, *quinquatrium*, *quinquatribus*, in gignendi, & dandi casu facit. Cicero tamen ad M. Cælium epist. xii, lib. i i carum, quæ ad familiares ait : *Ita tam siluose conciones, ita moleste Quinquatrius adferebantur*. Sed facilis lapsus ex *u* in *u* : eoque placent, qui legunt, *quinquatus*. Vt ex hoc loco etiam, esse femininum, consequatur. Sanè Cicero nusquam *quinquatrius* dixit : sed *quinquatribus* apud eum legas epist. xxv, lib. xii, & ad Att. epist. ix, lib. ix. Vt & apud Nævium *Quinquatribus*, Plautum *Milite*, Horatium lib. ii, epist. ii, Iuvenalem sat. x. Objiciat aliquis Suetonii illud in Augusto cap. lxxi : *Nos, mi Tiberi, Quinquatrius satis iucunde egimus*. Sed hic quoque adfentio Casaubono, *quinquatus* ex Memmii & Lislæi cod. reponenti.

Quiritis semper esse plurale, tradunt Charisius, Diomedes, Phocas. Sed poetæ non refugiunt singularem : ut rectè Sergius in Donati editionem secundam observat ex Horatio : cuius est lib. ii, od. vi :

*Quis te redonavit Quiritem
Dis patriis, Itaque celo ?*

Et epist. vi, lib. i :

Ludicra quid, plausus, & amici dona Quiritis ?

Est & apud Persium sat. v.

--- *Hæc, steriles veri, quibus una Quiritem*

Vertigo facit !

Sed hoc non temere usurpandum in prosa.

Quippe, ut ad eum locum scribit vetus scholiastes : *Quiritem singulariter ab usive dixit licentiâ Poeticâ. Nam sicut pater Conscriptus non dicitur, ita nec Quiritem dicere possumus*. Antiquum nominativum esse *Quiris*, ait Sergius. Nisi legendum, hic *Quiritis*. Nam inconstanter nunc hic *Quiris*, nunc hic *Quiritis*, in eo est exaratum.

Sales dictionis singulo carere numero, à Charisio proditum est, ac Diomede. Sed Cicero hoc numero non abstinet. Vt lib. ii de Natura Deorum : *Ita saltem istum, quo caret vestri natio, in irridendis nobis noluitote consumere*. Et epist. i ad Quinctum fratrem : *Dicendi sal faciet, eque valuisse*. Et lib. ii de Oratore. *Nullam artem esse salis*. Et alibi apud eundem.

Sentes inter pluralia refert Charisius, ac Phocas. At Columellæ est lib. xi, cap. iiii : *Nos sentem canis appellamus*. Idem tamen in pluralivo usurpat lib. vi, cap. iiii : *Liberantur antea senibus, &c.* Singularem usurpat & Prudentius

dentius lib. II in Symmachū ; at novè non *sentis* dicit, sed *sentix*. Ita enim

* in *lateralibus*. in vet. codicibus legi, scribit in indice Lucretiano Oberus Giffanius * :

Ne fruges segetemque animæ spinosæ malorum

Impedist sentix scelerum peccamine cerebro.

Ambiguum sanè, num errore librarii ita scriptum sit, an ab auctore. Sanè in multis hæc literas commutarunt. Ita dixerunt *struces*, & *struix*: unde

† *struces*, s. *struix*.

† *struces*, s. *struix*, in *Strucibus*.

struces patinariæ apud Plaut. Menachmis † : *struces saxæ*, apud Livium Andronicum †. Similiter, Prisciano teste, dixerunt, *Ajax*, & *Asias*; *pisrix*, & *pisiris*. In vet. quoque Philoxeni glossis *pulvix* pro *pulvis* lego, & *follex* pro *folles* sive *folis*: ac in manuscriptis Appuleji codd. est *locuplex* pro *locuples*: *velix* quoque pro *miles* invenio in antiqua inscriptione, quæ Romæ est in Quirinali, in ædibus, quæ quondam fuere Pomponii Lati † :

† *locuplex*, s. *locuples*, in *locuplex*.

* *locuplex*, s. *locuples*, in *locuplex*.

DEO SANCTO
APOLLINI PACIFERO
EX VOTO LIBES* SOLVIT
MILEX CORTIS PRÆTORIÆ
CENTVRIA DASI
ÆLIVS C. LIBES VOTVM
REDDEDIT.

Singulus habere *singularem*, negant Charisius, Priscianus, alii. At Plauti est *Cistellariâ* † :

† *Cistellariâ*, s. *Cistellariâ*, in *Cistellariâ*.

Atat, singulum video vestigium.

Nisi *singulum* poni dicas pro *singulorum*: uti Lambinus sentit, qui cum Prisciano negat, *singulum* in singulari antiquitus esse usurpatum. Sed hæc parte Nonium potius audio: qui Plauti ita, ut dixi, locum cepit. Etiam adducit geminum Varronis locum. Unus est ΠΑΕΤΛΑ lib. I: *Tum vero doctes historiam necessariam, semel unum singulum esse*. Alter ex OCTOΓΕΣΙΜΑ, ὁμοιοπατορ: *Hoc erat incommodi, quod nesciebamus, semel unum singulum esse*. Agellius quoque numerum *singulum* pro *singulari* dixit lib. XVII I, cap. XIII, & lib. XIX, cap. VIII. Item Terentianus Maurus:

Secuplo vel una vincet alterius singulum.

Glossæ Cyrilli: ΕΝΑΓΟΣ, *singulus*. Agnoscit & Papias.

Spirius pro animi elatione usitatus quidem est in plurali. Ut illo Cic. pro Sylla: *Res gestæ credo meæ me nimis extulerunt, & mihi nescio quos spiritus attulerunt*. Non tamen id perpetuum est. Nam ejusdem est ad Quinctum fratrem lib. I, epist. II: *Quid L. Caccilium, nonne omni ratione placavi? quem hominem? quâ irâ? quo spiritu?*

Superi, & *inferi*, non aliter quidem, quàm plurali, efferuntur, cum ἰλλεστωνος intelligitur *Dii*. Verùm non propterea dixerim, *singulo* destitui numero,

mero, quia ut pluraliter efferuntur, cum intelligitur *Dii*, ita singulariter enunciantur, cum additur *Diu*. Ut illo Livii Andronici apud Priscianū:

Inferus, an superus, tibi fert Deus funera Vlysses?

Triplices carent plurali, cum fumuntur pro pugillaribus trium foliorum, quos ex ebore, citro, aliave materia faciebant. Martialis lib. vii, ep. liii: *Bis senos triplices, & dentis Alpia septem.*

Et ep. lxxi: *Nec vni triplices, brevesque m. ppa.*

Est verò natura adjectivum, in quo intelligitur *libelli*. Quomodo & *duplices*, & *eborei* dicimus, eadem voce intellecta.

Vepres plurale semper statuitur à Charisio, Diomede, ac Phoca. At Ovidii est lib. v Met. fab. x:

Aut leperi, qui vepre luens hostilia cernit

Orn. canum.

Caper de Orthographia: *Veper, vel vepres masculinum.* Fortasse pro *veper* rescribendum *veprem*. Sanè *veper* non legitur.

Grosippus sive Scoppius in Institutionibus Grammaticis ait †, Columellam eo uti lib. xi, cap. iiii. Sed apud cum est: *Hunc veprem manifestum est interimi non posse.* Ac purissimæ hoc Latinitatis auctore defenditur illud vulgati Scripturarum interpretis Esa. ix, 18: *Veprem & spinam vorabit.* Et xxvii, 4: *Quis dabit viæ spinam & veprem?*

CAPVT XLIII.

Femina, quæ existimantur cavere singulari. *Ædem, æde.* *Lævini Torrentii lapsus.* *Alpis, Alpe.* *Ambage.* *Angustia.* *Antæ.* *Antenna.* *Antia.* *Argutia,* & *argutiola.* *Barbam quoque de bestis, barbas de homine dici, contr. quàm Caper, & Servius, censere.* *Biga, triga, quadriga.* *Blanditia.* *Caulæ.* *Ceremonia.* *Compede.* *Copia, pro exercitu.* *Daps, dapis, dapi, dapem, dape.* *Decima.* *Eumenis.* *Facetia.* *Falæ.* *Falcis, de consulum insigni.* *Fauce.* *Feria in plurali.* *Fides, & fidicula.* *Foris, forem, fore.* *Frugum vox proprie accepta, quanto latius patet, quàm frumenta.* *Genæ.* *Gerra.* *Gingiva, gingivula, & fortasse gingilla.* *Grates ex hæretic.* *Grossus.* *Habena.* *Illecebra.* *Inducia.* *Ineptia.* *Inferium vinum.* *Calpar.* *Lactis agnina, vel tua.* *Latebra.* *Lutinæ.* *Manubiæ.* *Minutia, minuties.* *Nænia.* *Naris, nare.* *Quod primum Claudiani fuerit poema Latinum.* *Nundina Dea.* *Offucia.* *Ops.* *Palca.* *Præstigia.* *Quisquilia.* *Reliquia.* *Salebra.* *Scala.* *Sordis.* *Beda emaculatus.* *Sors pro oraculo.* *Symplegas.* *Vigilia.* *Vindicia.*

A Masculinis transeo ad feminina pluralia.

Ædem, juxta Servium, numero singulari de templo tantum dicimus: * in 2. An. plurali & de domibus, & de templo.* Id ipsum Charisius censet, ac Diomedes.

Sed Plauti est *Afinariâ* Act. 1, Sc. Vnumquodque istorum :

--- *Ædis nobis ars est, auceps sum ego.*

Attejus Capito in *Conlectaneis*, & ex his Gellius lib. iv, cap. xiv, citant decretum tribunorum; ubi inter alia legitur : *Mamilia ad Tribunos plebei provocavit. apud eos dixit, commissurorem Mancinum ad ædes suas venisse : eum sibi recipere non fuisse † in æde suâ : sed cum vi irrumperet, lapidibus depulsum.* Curtius quoque ulius cum alibi, tum lib. vii r : *Excubabant, seroatis nocturnis vicibus, proximi foribus ejus ædis, in qua rex acquiescebat.* At pro templo sacrificæ ædibus, nihil utilitatis. Nec tamen perpetuum est, quod Lævinus Torrentius in notis ad Horatium putabat, nunquam pro templo usurpari, nisi Dei, cujus templum est, nomen addatur. Nam de Apollinis æde dixit Horatius sat. x, lib. 1 :

--- *Hæc ego iusto,*

Quæ nec in æde fontem certamina, iudice Tarpi.

Et alibi :

--- *Vacuum Romanis viribus ædem.*

Item Vlpianus IC. l. 1. §. si pecunia in sacculo. D. depositi : *Vel, si hoc resistiverit, in æde deponendo.* Et mox : *Rem in ædem deponi.* Ibid. §. seq. *Operire igitur rem deponi in aede aliqua, donec de hereditate judicetur.* Nam in sacris ædibus pecunia ex more deponebatur.

Alpes semper esse plurale, ait Charisius in primo. Sed *Alpem* dici, Lucani duobus, & uno item Iuvenalis loco, docet Priscianus. Etiam *Alpis* est apud Silium lib. iv :

--- *Equitemque per ardua velle lum*

Insultasse iugo, & fremuisse hinnitibus Alpis.

Alpe, apud Claudianum lib. iiii. de laudibus Stiliconis * :

Dixit, & extemplo si onerosa fertur ab Alpe.

Sidonius verò Apollinaris non usurpat modo Carine ii, ix, & xvi : sed & lib. v, epist. xvi ait : *Cum primum tetigit Alpe transmissa Gallis solim.*

Ambage usurpat Ovidius vii Met. fab. xxv :

--- *Neu longa ambage nocer eos.* Item lib. vii r, fab. ii.

Ducit in errorem vitæ arum ambage vi sum.

Tacitus lib. vi *Annal.* Namque *Mucroni, non abdit à ambage, Occidentem ab eo deserti, Orientem spectari exprobravit.* Et Seneca in *Oedipò* † :

Ambage nexa Delphico mos est Deo

Arcana tegere.

Claudianus lib. de bello Getico † :

O semper tacitâ sortes ambage malignæ !

Et Prudentius lib. ii contra Symmachum :

Instigat bacchanis anus, ambage Sibylle.

Angustia, & *επινοεια*, plurale semper Charisio. Sanè eo numero usitatus multò. Plinius tamen *angustia loci*, lib. xiv, cap. i. Et Cicero, ut pro

Cæcina

† sic lego, non ut in Scipio a. c. p. as non iate : vel ut in a. l. b. v. illum non fuisse. Non est, & visum et ius ab a. i. qua colit.

* vers. 85.

† vers. 216.

† vers. 552.

Cæcina verborum angustias : ita lib. II de Nat. Deor. ait : *Angustia conclusæ orationis non facile se ipsa tutatur.*

Ante referri solet inter ea, quæ corent singulari. Plurali crebrò uti videas Vitruvium lib. III, cap. I : ut alios mutam. Sed eo puto, plurale, quia geminæ antæ. Nam sic dicuntur latera ostiorum, Festo teste. Quare culpæ non ausim, qui *dextram*, vel *sinistram*, dixerit.

Antennæ, *ἀντένας*, plurale solum Charitio, & aliis, statuitur. Sed singulari utuntur Ovid. III Trist. Eleg. IV, & Sæptius lib. III Sylv. carm. II : imò & Plinius lib. VII, cap. LVI : *Tela*, inquit, *Icarus : malam & antennam* Diodorus. De rerum inventoribus fermo est. Item Iulianus l. VI. D. ad legem Rhodiam de jacta : *Navis adversa tempestate depressa, ita fulminis densis armamentis, & arboribus, & antennis, Hippomon delata est.*

Antia, *ἀντία* διάτοις ἑστὴ ἀντία, Charitio duntaxat plurale dicitur. Ac similiter Phocas. Credo naturâ adjectivum; & intelligi *comæ* : ut plurale solum sit, quia significationi multitudo naturâ inest. Appulejus lib. I Floridorum : *Lam primum crines ejus, promissis artus, promissis capronis, amoventuli, & propendeli.* In glossis Isidori numero singulo legas, *Antia* : sed exponitur, *ferrum in scuto.* Ut hujus loci non sit. Et metuo, ne sequioris ævi.

Ara Charitius, & Diomedes, plurale semper tradunt : sed pro penatibus. Ut cum dicimus, *pro aris, & focis certare.* Nimirum, quia non pro una certatur ara, sed multis. Nam pro una singulo sæpe sumitur. Ut vel Ecl. I :

--- Illius aram

Sæpe tener nostris ab oculibus imbuet agnus.

Argutia singulari caret, juxta Charitium, & Phocam. Appulejus tamen initio primi Met. *Argutia Nilotici calami.* Gellius quoque usus lib. III, cap. I, & lib. XII, cap. II. Qui & inde format *argutiola* lib. II, cap. VII.

Barbie in bestijs, Flavius Caper, & Servius, ajunt semper plurale. Sed refellit hanc sententiam Charitius Sospiter lib. I, his verbis : *Barbam singulariter in uno homine rectè pluraliter in pluribus dicas.* Nam & Virgilius † de plu- † lib. 3 Georg. ribus ait : *Striaque impexis induruit horrida barbis.*

Errant enim, qui in hominibus, barbam ; in hircis, barbuis dici putaverunt. Nam hic de hominibus Virgilius loquitur. *Quamvis & hircorum dixerit barbuis ; sed, ut dixi, multorum.* Locus Virgiliti, quem signat, est ille III Georg.

Nec minus interea barbuis, incansique menta,

Cynipii tondent hirci.

Barbam verò, contra quam Caper & Servius docent, etiam de mutis dici animantibus, fidem fecerit illud Horatii l. I Sat. VIII :

Utque lupi barbam variis cum dente colat, &c.

Bigæ, *διόπος*, *συνωεις*, *τριγæ*, *τρίηπιος*, *quadrigæ*, *τέτρηπιος*, semper pluralia dicuntur

dicuntur Sôfipatro, Diomedi, & Phocæ. Senecæ tamen est in Hercule Oetæo :

Lassa nocturnæ levat ora bigæ.

Et apud Papinium legimus, Epithalamio Stellæ & Violantillæ :

--- Nec si alma per auræ

Te potius prensâ veberet Tritonia bigâ.

Et lib. I Thebaidos :

Roriferâ gelidum tenuaverat aëra bigâ.

Sed hæc pœcorum. At è prosæ scriptoribus usus Valerius Max. lib. I, cap. VIII : *Passant in capulo gladii quadrigam habuit celatam.* Plinius lib. XXXV, cap. XI : *Enchrides pinxit bigam regis cum victoria.* Ac lib. XXXIV, idem & quadrigam, & quadrigulam dixit. Suetonius in Tiberio : *Vix minus bigæ adfectione honorari passus est.* Dixit quoque Vlpianus † : *Quadrigæ aut lectissimum stipulatio uris est.* Et Iulius Capitolinus in Gordiano juniore : *Mithreo autem quadriga equorum, & triumphalis currus.* Et Cassiodorus lib. III Var. ad Faustum de Circensibus : *Bigæ quasi Luno; quadrigæ Solis imitatione reperta est.* Ciceronis tamen ævo hæc in prosa locum non habebant, cum non Varro modo lib. IX de L. L. neget dici bigæ, & quadrigæ; sed Cæsar quoque lib. I de analogiâ negarit, *quadrigas* habere singularem; ut autor Agellius lib. XIX, cap. VIII : qui tamen addit, Varronem ipsum in Exdometrico *quadrigam* extrulisse. Ac idem docet Sergius in Donati editionem secundam. Sed hoc Pœticæ tribuendum licentiæ.

Blanditia, πολυταία, semper est plurale; juxta Charisium, Diomedem, & Phocam. *Blanditia* tamen est non apud Plautum modo, & Propertium; sed etiam Ciceronem pro Plancio : *Facilis est illi occasusio, & blanditia pro pulchris.*

Cautle, καὶ δειπν, plurale tantum esse, docet Charisius.

Ceremonie semper plurale ait Charisius, ac Diomedes. At Cicero ait pro Sex. Roscio Amerino : *Perfidia legationis ipsius, ceremoniam polluerent.* Idem pro Cornelio Balbo, de Aruspicum responsis, Verrina quinta, & alibi. Item Cæsar lib. VII : *Quod more eorum gravissimâ ceremoniâ consistet.* Tacitus lib. IV Annal. *Ephesii Milesisque, hi Apollinis, illi Dianæ, ceremoniâ occupasse civitates.* Similiter Suetonius, Gellius, alii. Imò Gellius sic scripserat veteres locutos, clarè ait lib. XIX, cap. VIII.

Compedes, αἰδαί, tantum esse plurale, judicium est Charisii, Diomedis, ac Phocæ. At eis obduco autoritatem Horatii ter singularem usurpantis, lib. IV Carm. od. XI, lib. Epod. od. IV, & lib. I, epist. III : itemque Iuvenalis sat. IV, & Martialis lib. V, epigr. LXXV : imò & Columellæ, cuius illud lib. VIII, cap. II : *Eaque quasi compede cohobentur feri mores.* Extra tamen auferendi casum haut temere reperias.

Copie, pro copis, plurale tantum, juxta Charisium. Dixit tamen Plautus

Amphi-

Amphitryone † : *Postquam utrinque exitum est maximâ copiâ.* † *Alb. 1, sc. 1.*
 Cn. Pompejum *, ac Maronem †, eodem modo locutos esse, ostendit * *lib. 8, ep. ad*
 P. Victorius castig. in lib. VI II, epist. ad Atticum, & Giffanius in Ob- * *Att. epist. 17.*
 servationibus L. L. Est & Cæsari crebrum. † *II En.*

Cates, ἀλέγμεα ἐν ῥαβδῶν, inter ea quæ tantum pluralia, retulit Diome-
des, & ante eum Charifius lib. 1. Sed addit hic, Et cratim dixerunt. Sanè
Plauti est Poenulo: Sub cratim ut sese jubeas supponi. Atque hinc craticula. Ut
apud Martialem lib. XIV † lemma est, Craticula cum verni: cui subjectum, † ep. 221.
Parva tibi curvâ craticula sudet ofellâ.

Cuna tantum plurale, testibus Charifio, Diomede, ac Phoca. In glossis
tamen Philoxeni est: Cuna, & cunabulum, βαβυλις ἑλεον. Sed cuna puto re-
scribendum.

Daps singulari carere, judicium est non Phocæ modò, sed etiam Chari-
fii: hic tamen addit: Et hæc daps dixerunt. Ut apud Catonem de R. R. cap.
CXXXI, in recto: Daps Iovi assaria pecuina urna vini Iovi castæ: profanato sine con-
*tagione. Vbi sic corrigit R. Fornerius: Daps Iovi assir * a pecu vim castæ profa-*
nato in contagione. Habes & daps: in epitome Festi: & Priscianus lib. VII
*citat ex primo Odyssæ Livianæ: * Vide Festum.*

--- *Quæ hæc daps est? quis festus dies.*

Gloss. vett. *Daps, εὐωχία.* Genitivum *dapis* usurpat Horat. lib. IV, od. IV:
Egit amor dapis, atque pugnae.

Dativum Cato, loco antè memorato: *Dapi ejus rei ergo.* Accusativum ibi-
 dem: *Dapem hoc modo fieri oportet.* Item: *Qui dapem facient.* Itidem Livius
 lib. 1, ab v. c. *Tum sacrum factum, adhibitis ad ministerium, dapemque, Potitus ac*
Pinarius. Ablativo usus Cato ibidè: *Dape pollucenda.* Item, *Postea dape factâ.*

Decimæ sæpius, puta partes. Sed & decumam legas, tum addito substan-
tivo, tum ἀπολῶς. Plautus Sticho: --- Ut decimam partem Herculi polluceam.
 Cicero III de Nat. Deor. *Neque Herculi quisquam decimam vocis unquam,*
si sapiens factus esset.

Deliciae, ἡ ἀλάδην, tantum plurativum esse, censent Charifius, Diome-
des, Phocas. Sed singulo numero delicia, & patrio casu deliciae, veteres di-
*xere, ut superius * ostensum.*

Diræ, ἀδάραι, plurale solum, ut rectè Charifius. Imprecationes intelligi
videtur, vel execrationes. * *cap. 37.*

Dryas etiam singulari carere, monitum Diomedi in primo, & Pho-
 cæ in Arte.

Dryas est apud Martialem lib. IX, ep. LXII:

Sæpe sub hac laruit rustica fronde Dryas.

Epulæ quoque destitui volunt plurali. Nam *epulum* quidem dici, at non

* esp. 37.

epula; unde *epula*. Verùm antiquis *epula* fuisse in usu, antea * ostensum,

Esquilis, τῆπος ἐν Ρώμῃ, plurale duntaxat. juxta Charisium.

Eumenis singulo numero est apud Statium lib. VIII:

Necdum illum aut trunca lustrabat obviata co

Eumenis, aut furvo Proserpina poste notarat

Catibus assumt. m. functis.

Excubiæ, ἐξουβιαὶ, Charisio semper plurale; uti & Diomed.

Exsequiæ, ἐκπομίδῃ, plurali solum usurpatur: ut est apud Agellium lib. XIX, cap. VIII; ite n Charisium, Diomedem, Phocam.

Excubiæ, λάφυρα, κῆλα, Charisio, & Phocæ, refertur inter ea, quæ nesciunt singularem.

Facetiæ, εὐνομίαι, εὐνομία, plurale ait Charisius, ac Phocas. Sed Gellius lib. III, cap. III: *Adductus stylo, atque facetiâ sermonis*. Appulejus quoque in Apologia: *Atque ego scio, nonnullos, & cumprimis Aelianum istum, facetiæ sibi habere.*

Falæ plurali usurpatur, Ennio Annali XIV, & Plauto Mostell. Nec aliter Festus, & Nonius: unde turres ligneas sic vocari discimus. Etiam Græci pluralivè φάλας, ἔρη, σκοπιάς: teste Hesychio. Sic enim apud eum legendum. Attamen, cum nonnisi plures turres *falas* vocant; negare non aulim, *falam* dixisse, si unam signarent. Interea auctoritas non suppetit.

Falææ five *phalææ*, ἰπποκρασία, à Charisio rectè dicitur singulari carere. In glossis tamen Philoxeni est, *Phalæra*, φάλαρα. Sed *phalæra* scribi debuit. φάλαρα verò, quo Euripides usus, est neutrum plurale.

Fascēs, ῥάβδοι ἑπὶ ἰσάτων, plurale semper ait Charisius: addit tamen, Ciceronem dicere, *Fascem unum si nactus esses.*

Fauces, φάρυγγες, Charisio semper dicitur plurale. Legere tamen est apud Ovidium in Ibin:

Vique Syracusio præstrictâ fauce poete,

Sic animo laqueo sit via clausa ius.

Feriæ, ἀργείαι, plurale solum Charisio, Diomed, Phocæ: imò & Agellio lib. XIX, cap. VIII: ubi negat, *feriâs* magis singularem habere, quàm *inferciâs*, *inferciâs*, *exsequiâs*. Apud Ecclesiasticos tamen scriptores usitata est *feriæ* vox singulo numero. Sed ab iis pietatem Christianam discere est; non castimoniam veteris linguæ Romanæ. Nam prope ejusdem illud monetæ, ac *feriâ* in plurali: ut apud Corippum Grammaticum:

Quos illic ludos, quæ feriâ vulgus habebat!

Fidibus canere, usitatus dicitur. Nec tamen significatione eâ semper est plurale. Poetæ enim sæpe singulo usurpant. Recto casu Cicero in Arateis:

Cedit clara fides Cyllenia.

Genitivo, Persius sat. VI:

Atque

Atque marem strepitum fidis intendisse Latine.

Ablativo Horat. lib. I, od. XVII:

— *Fide Teiâ*

Dices laborantes in uno.

Item lib. epod. od. XIII:

— *Et fide Cylleneâ*

Leuare diris pectora

Sollicitudinibus.

Item Ovid. epistola Oenones:

Me fide conspicuus Trojæ munitor amavit.

Etiam hinc diminutivum *fidicula* usurpat Cicero lib. II de Nat. Deor. & Gellius lib. I, cap. XI. Onomasticon vetus: *Fidicula*, λήρα. At *fidicula*, pro tormenti genere, semper est plurale: ut Valla observat Elegantiarum lib. I, cap. V.

Fores, Σόφαι, plurale tantum dici, ait Charisius, ac Diomedes. At rectum singularem apud Comicos legas. Plautus Aulul. *

Atat foris crepuit. senex eccum aurum effert foras.

Et Persa †: *Sed ibi concepuit foris. quisquam egreditur foras?*

Terentius Adelph. ‡ — *Quidnam concepuit foris?*

Genitivus est apud Ovidium epistola Medæ:

Constitit ad gemine limina prima foris.

Accusativus est apud Varronem *Γερονδοιδεσσεάλα* *:

In quibus Libyssa curus fuscis cinxit forem.

Et Ciceronem pro L. Cornelio Balbo: *Aperuit forem scalarum.* Quam locum quoque adducit vetus Horatii interpret †. Vnus etidem Plautus † ad lib. I, sat. 2

Casinâ: *Forem obdo, ne senex me opprimat.*

Catullus Epithalamio Iulæ:

Rasilemque sibi forem.

Ovidius lib. II de Ponto, eleg. II:

Nec rigidam timidis vocibus obde forem.

Appulejus lib. IX: *Iam forem pulsare validius.*

Denique ablativum usurpat Horatius lib. I, sat. II:

Exclusus fore, cum Longærenus foret intus.

Et Ovid. lib. II Fast. ubi de Regifugio:

— *Custos in fore nullus erat.*

Appulejus lib. I Met. *Ego verò ad ductâ fore, pessulisque firmatis.*

Fortuna, ἡπάροχα, εὐσία, plurale solum, ut cum Charilio prodit Diomedes. *Fortuna* verò singulo numero aliud est: nempe Dea, vel eventus præter consilium eveniens.

Fruges, κάρποι, carere plurali, docent iidem. Nec ratio obscura, cum multitudinis significatio insit. Siquidem duo earum genera; frumenta, ut triticum, avena; legumina, ut faba, cicer. Imò & arborum fructus sic vocasse, argumento sit, quòd eas *frugiferas* nuncupamus.

Genæ, παρειαί, plurale tantum Charisio dicitur, & Phocæ. Sed Plinii est lib. XI, cap. XXXVII: *Palpebræ in genis utrimque: sed quadrupedi in superiori tantum genæ, volucris in inferiore*. Et mox: *Graviores alitum inferiore genæ connovent*. Et post pauca: *Quadrupedes, quæ ova pariunt, ut testudines, crocodili, (connivent genæ) inferiore tantum*. Ac deinde: *Extremum ambitum genæ superioris antiqui cilium vocavere*.

Gerræ, ἀλεκία τινὰ προσφερόμενα τέχνησιν, quomodo Charisius exponit. plurale tantum, ut idem ait. Vnde pro nugis poni cœperint, docebit Festus. Quâ significatione, itidem est plurale. In Philoxeni tamen glossis: *Gerræ, ὀδδαμνός*. Sed malim & hic *gerræ*.

Gingivæ, τὰ ἔλα τῶν ὀδόντων, solum plurale traditur Charisio, & Diomed. Atqui Catulli est carm. XI:

*Quod quisque minxit, hoc sibi solet mane
Dentem, atque rursam defricare gingivam.*

Iuvenal. sat. X. *Frangendus misero gingivâ panis inermi.*

Indeque diminutivum *gingivula*, apud Appulejum in Apologia:

Complanatorem tumidule gingivule.

Atque ex *gingivula*, *gingilla*, vel *gingila*: si rectè in glossis Philoxeni; *Gingivæ, ἔλα, γόμφοι*. *Gingila, ἔλον ὀδόντων*.

Grates duntaxat pluraliter inveniri, Diomedii monitum. Causa non alia videtur, quàm quia contractum est ex *χάετες*. Charisius: *Hæ grates, & gratiæ, χάετες*. Ac similiter glossæ Philox. & Onomasticon vetus.

Grossi sapius quidem plurale: singulari interim legas apud Plinium lib. XII, cap. VII: *Sed grossus ejus non maturescit*. Imò Macrobius quoque lib.

* Fortasse ejusdem, unde Priscianus in sexto citat: Meos hortulos plus stercoreo, quam holero. Sed ibi vocatur Cn. Marcius. Verum, credo, librarius Mattii nomen involgatus illud Marcius mutavit. Argu-
mentum quidem nitroque insitum: quædâ vi-jeturam nomi-
stram juvat.

II Sat. cap. XVI, adducit hæc verba Mattii, veteris scriptoris*: *In milibus tot ficorum non videbitis grossum*. Glossæ Philoxeni: *Grossus, ὄλωνθος, & παχὺς, & λιπαρός*: ubi confundit *grossus*, quod est ὄλωνθος, & *crassus*, quod est παχὺς.

Habena quoque legimus. L. Varius:

Quem non ille sinit lente moderator habenæ,

Quâ velit, ire; sed angusto prius ore cocrens,

Insultare docet campis, fingitque morando.

Adducit Macrobius lib. VI Sat. cap. XI. Imò ipse est Maronis in VII:

--- Ille actus habenâ

Curvatis fertur spatium.

Idus, εἰδοί, plurale solum, ut ait Charisius, Diomedes, Phocas, Priscianus.

Illebreæ,

Illecebræ, *δεδρασμοί*, plurale solum Charisio, & Diomedis. Sed Plautus in *Afinaria* ait * : *Atque eccam, illecebra exit tandem.*

* *Att. 1, sc. 2.*† *Att. 2, sc. 3.*

Et Menæchmæ † : *Mundicia illecebra est animo amantium.*

Cicero quoque † *Catil. Jam vero quanta in ullo unquam homine iuventutis illecebra fuit.* Et pro Milone : *Impunitatis spes, maxima est illecebra peccandi.* Ac similiter Gellius.

Inducie, *ἀναγωγῆ*, Charisio solum plurale, ac similiter Diomedes, & Phocas. Sed ut Agellius lib. XIX, cap. VIII ait, *inducias nonnunquam scriptores veteres singulari numero appellaverunt.*

Ineptia, *μωρία*, tantum plurale ; ut ait Charisius. Et longè sanè hoc numero usitatus. Sed ineptia fit, propterea negare etiam singulum numero habere. Nam Plauti est Mercatore act. I, sc. I :

Ineptia, stultitiaque adeo, & temeritas.

Ita MSSi omnes. Nec versus claudicat, quia ultima in *ineptia* porrecta est ob duas consonas, à quibus vox sequens incipit. Cujusmodi compluria adduxi lib. II artis Grammaticæ, cap. xv. Eodem numero usus Terentius Eunuchus Act. IV, sc. VI : *Vsq̄e adeo ego illius ferre possum ineptiam.*

Et Adelphi. Act. IV, sc. VII :

Ita me Di ament, ut video ego tuam ineptiam.

Inferie, *χαρ*, plurale solum esse, ait Gellius lib. XIX, cap. VIII : ac similiter Charisius, Diomedes, Phocas. Puto, naturà esse adjectivum, ut necessariò intelligatur substantivum ejusdem generis ; scilicet *res*, vel simile. Inferebant enim sepulchro lac, mel, aquam, vinum, olivas : etiam flores spargebant. Atque ex eo, quòd hæc inferrentur, *inferie* vocabantur. Similiter adjectivè dixere, *inferium vinum* : ut verbis istis, *Macte hocce vino inferio esto.* Quibus utebantur, cum solum calpar inferrent, quod iccirco *inferium vinum* dixere. Alioqui calpar latius pateat. Gloss. *Calpar*, *θύσια ἀπαρχῶν ὄντος.* Item : *Calpar*, *ὄντος ἐν θύσια.*

Inimicitia plurale tantummodo, juxta Diomedem, & Phocam. Sed *inimicitiam* quoque non semel usurpat Cicero : ut Orat. pro rege Dejotaro : *Parvam inimicitia culpam.* Et secundà investivà in L. Catilinam : *Inimicitiam hominum.* Et IV Tuscul. quæst. *Odiū, inimicitia, discordia.* Et eodem : *Ira, inveterata inimicitia.* Ennius apud Agellium lib. XIX, cap. VIII :

--- *Eo ingenio sum ego*

Natus, amicitiam, atque inimicitiam, in frontem promtam gero.

Sic locus is numeris reddendus. Pacuvius Chryse : *Sed cesso inimicitiam integrare.* Et Mart. Capella in quarto : *Namque inscientia scientia contraria, inimicitia amicitia.* Ac leviculam hanc de *inimicitia* vocabulo observationem, nec puduit Collectaneis suis inferere L. Joannem Scoppam lib. I, cap. XIX.

Infidæ, ἐπίσται, plurale solum Charifio, Diomedi, Phocæ.

Kalendæ semper plurale dicitur Sosipatro, Diomedi, Phocæ, Prisciano. Ac similiter glossæ in Cyrilli calce inventæ : *καλένδαι*, *Kalendæ* : *singulare non habet.*

Lactes inter feminina pluralia reponit Diomedes in primo. Idem facit Priscianus in VI : *Hæ lactes*, inquit, *partes sunt intestinorum à Græco γαλακτι- des dictæ* : & *servaverunt apud nos quoque idem genus, cuius singulare hæc lactis est.* Vbi videmus, Priscianum agnoscere singularem hæc *lactis*. Quem mox comprobat illo Terintii in Ferentinati : *Craticula, cerebellum, lactis agmina*. Plurali eo in genere usum docet Pomponium in *Lare familiari* : *Oro te, Basse, per lactes tuos.* De genere tamen scrupulum injicit Valerius Probus in Catholicis, his verbis : *Hi lactes genere masculino, numero semper plurali.* At mox : *Sunt hæc lactes partes corporis in intestinis pinguisssimæ.* Vbi hi lactes rescribendum. Similiter P. Consentius : *Lactes masculinum semper plurali significatu : ut ait Horatius ; Pulmone, & lactibus unctis.* Itaque & Gaspar Scoppius, notis in Institutionibus grammaticis, sub Pascasii nomine editis, *Lactes* ait falso credi femininum. Ego in hoc veterum dissensu non Probum sequor, sed Priscianum : neque id, quia hic probatior mihi, sed quia è Pomponio & Terintio comprobatur sententiam suam : quod Probus facere vel non potuit, vel neglexit.

Latebræ semper plurale Charifio, & Phocæ. Cicero tamen in tertio de Officiis ait : *Videant, ne queratur latebra perjurio.*

Literæ, τὰ γράμματα, perpetuò plurale Charifio statuitur, atque item Diomedi. Poetis tamen *littera* ponitur pro epistolâ. Ut Ovidio epist. Bris.

Quam legis à rapta Briseide littera venit.

Et alibi sæpe. Sitanti, Vallam adi lib. III, cap. VI.

Lutine plurale tantum : ut ait Charifius, juxta codd. MSSos, quos representat Andr. Schottus Observationum Philologicarum lib. I, cap. IV. In vulgatis non habes : sed solum, *Lutibræ, σπύλιωμα*. In MSSis, *Hæ lutibræ, μολύβι. Hæ lutine, σπύλιωμα*. His si standum, ut *σπύλιωμα à σπύλιος*, sic *lutine* fuerit à *lutum*. Credo *ades, officinæ*, vel simile, intelligitur.

Manubiæ, τὰ ἐν ἑσθίων σκεύη, Charifius, Diomedes, Phocas, plurale tantummodo dicunt.

Mine Charifius reponit inter semper pluralia. Nempe pro comminatione, vel murorum eminentiâ. At singulo *mina* dicitur tum mamma * al-tera lacte deficiens : tum ovis † glabro ventre.

Minutiæ sæpius quidem plurale : sed Senecæ est epist. XCI ; *Donec in- nutiam frequenter trita redigatur.* Onomasticon vetus : *Minutiæ, λεπτόν, σκεύη- ζον*. Imò ut *materia, materies ; luxuria, luxuries* : sic & *minutia, minuties* dixerit.

Appu-

* Festus.

† Varro lib. 2 de
R. R. cap. 12.

Appulejus lib. ix: *Ad summam minutiam contere.* Et lib. ix: *Aures enormes repetunt parvitatem pristinam: dentes faxei redeunt ad humanam minutiam.*

Nenie, ἄντραφια, plurale solum esse, statuunt Charilius, ac Diomedes.

Etiā in glossis vet. Græcolatinis legitur: Ἐν ὀνόματι νενηῶν, *Nenie*, singularē non habet. Verūm id falsum esse, evincit hic Varronis * locus lib. iv de vitā pop. Rom. *Deinde neniā cantari solitam ad tibia, & fides.* Afranium quoque, ac Plautum, eosufos, docet Festus. Usurpant item Fabius, Siodonius, alii. Imō in iisdem glossis alicubi hæc junguntur, *epitaphium, nenia, laudatio.*

Nares, juxta Charisium, & Diomedem, est plurativum tantum. Nam genitivo singulari usus Floratius; cujus est † *naris obesiv*, & † *emuncte naris*: † lib. Erod. ad 12. † lib. 1. Scym. ac Lucanus, cujus † est, *naris aduncie*. Ablativus est apud Claudianum lib. fat. 4. † lib. 2.

II de laudibus Stiliconis:

--- *Ceu tenera venantem nare molossi.*

Et lib. III de iisdem:

Hæc pedibus celeres, hæc nare sigaces.

Quin & nominativus est in usu: qui tamen non est *nar*, sed *naris*: ut Charilius ostendit illo Æmili Macri: *Sancia naris*. Ac similiter Ovid. i r Met. fab. ix: --- *Et latu ritus, & panda loquenti*

Naris erat.

Et lib. VII:

Defluxere comæ, cum quis & naris, & aures.

Nar autem fluvii in Sabinis nomen est, & masculinū: ut illo Claudiani; *Vulturūque rapax, & Nar vitiatū odorō Sulfure.*

Locus est in panegyri de Probinus & Olybrii consulatu*. Quod pri- * vers. 253. mum Claudiani poema Latinum fuit; ut liquet ex epigrammate ad Probinum, cujus initium, *Quem precor inter nos &c.*

Nonæ, αὐνάια Plutarcho †, nempe appellatione à Latinis acceptā; plurale tantum, juxta Charisium, Phocam, & Priscianum. Naturā est adjectivum; ut intelligatur *dies*. Nam etsi propriè *nonæ* dies unicus, qui proximè VIII idus antecedit; tamen nunc quatuor, nunc sex dies præcedentes ab nonis accipiunt nomen: eaque, ut puto, causā, cur plurativè dixerint *nonas*, non *nonam*. Atque eadem de causā, credo, & *idus*, & *kalendas*, plurali protulere: nimirum quia etsi unus iduum, unus item calendarum dies foret: tamen & dies, qui antecedunt idus, ab idibus nominantur, & itidem à calendis, qui inter idus, & kalendas interjecti. Quod sicui ratio hæc nostra non satisfacit, is, per me licet, magis verisimilem excogitet.

Nugæ, οὐναῖα, carere singulo numero, monitum Charisio, & Diomedis.

Nundinæ, ἡ κατ' ἐνάτην πανάγυεις, semper plurale dicitur Gellio lib. xix, cap. VIII,

cap. VIII, ac præterea Charifio, Diomedii, Phocæ. In glossis tamen vet. *Nundina*, ἀγορὰ ἢ ἡμέρα ὁρίων. Sed malim, *nundine*. At singulari numero potius *nundinum* dicitur: ut ex Varrone, & Lucilio, Nonius ostendit. *Nundina* autem Dea nuncupata à nono nascentium die, qui *lastricus* dicitur. Macrobius ad lib. I Saturn. cap. XVI.

Nuptiæ, γάμος, itidem plurale duntaxat Charifio, Diomedii, Phocæ.

Officiæ non semper plurale esse, docemur Plautino istoc Mostellariâ *:

Neque ceruſſam, neque melinum, neque ullam aliam officiã.

Opes singularem nescit, juxta Charifium. Sed addit, Virgilium nihilominus dixisse I Æn. *Non opis est nostræ Dido*. Atqui hic *opis* non *diuinitas*; sed *potestatem*, signat: unde Servius, *nostræ possibilitatis*, exponit. Singulare verò *ops*, *opis*, potius diuitem notat: unde contrarium *inops*. Festus: *Ops antiquis dicebatur, quem nunc opulentum dicimus. Ops etiam opem sive auxilium ferens: quomodo Accius † de Hercule: Quorum genitor fertur ops esse genibus*. Sed nihil hoc ad diuitiarum significationem. Sunt qui pro diuitiis etiam accipi singulo numero probrant istoc Horatii lib. I, Sermon. I I:

Dives opis natura sua.

Vbi ex voce *dives* colligunt, *opis sua* idem valere, quod *opum suarum*. At *opis* hic laxè pro omnibus sumitur, quibus opitulatur natura: ut nihil aliud signet poeta, quàm sufficere sibi naturam ad omnia. Nihiloque valdius ad hanc rem Ouidii illud lib. I Trist. El. I I I:

Non aptæ profugo vestis, opisve mihi.

Nam & hic laxè ea vox accipitur, non de pecuniis solis.

Paleas, & *paleam*, ita distinguunt, quòd *palea* singulari signet cartilagineum de collo gallinacii dependentem: quomodo Varro ait lib. I I I de R. R. cap. I X: *Gallus salaces palea rubra subalbicante. Paleæ* autem pluraliter notent pabulum jumentorum, sive grani folliculum: quâ ratione Maro

lib. I, & 3 G.

in Georgicis † *leues*, & *inanes paleæ* dixit. Sed in gallo *paleas* quoque ait Columella lib. VIII, cap. I I: *Paleæ ex rutilo albicantes, quæ velut incane barba dependent*. Et contra de pabulo jumenti dixit Horatius in satyris *, *hornam paleam*: & Virgilius est Georgicò primo:

At si luxuriâ foliorum exuberat umbra,

Nequicquam pingues paleæ teret area culmos.

Scio, Seruium dicere, Virgilium sic loqui contra artem. Ac rationem hinc addit, quia quæ à pluribus constant sunt tantum numeri pluralis, licet abutatur poeta. At cogitare debuit, Ciceronem quoque in Paradoxis scripsisse: *Auri navem evertat gubernator, an paleæ, in re aliquantum, in gubernatoris inscientiâ nihil interest*. At idem Tullius lib. IV de Fin. *Gubernator æquè peccat, si palearum navem evertit, & si auri*. Vt nihil interfit, *paleæ, an palearum navem*, dicas.

* Se. Iam pridem
et astor.

† apud Priscum
lib. 7.

* lib. I, sat. 6.

dicas. Adde quòd $\kappa\epsilon\gamma\mu\epsilon\tau\alpha\sigma\phi\omicron\rho\alpha\nu$ paleam aris, pro ramentis ejus, dicat Plinius lib. xxxiv, cap. xlii.

Partes, pro *fractione*, sæpius plurale. Sic & *primæ*, ac *secundæ*; ubi intelligitur *partes*. Vt cùm dicitur *primas*, aut *secundas tenere*.

Plagæ, $\zeta\omega\nu\alpha\gamma\ \delta\iota\kappa\iota\omega\nu$, plurale tantum, ut ait Charisius. Sed apud eum corrupte * *hec plaga*, pro *hæ plagæ*, editum est. Idem tradit Diomedes.

* in Putschiana.

Præstigiæ refugit plurativum, si Charisium, & Diomedem, audimus. Quintilianus tamen lib. iv, cap. i: *Hujus velut præstigiæ plausum petat.*

Preces, $\iota\pi\epsilon\sigma\iota\alpha\gamma$, expers esse pluralis, censent Charisius, & Diomedes. At ablativum *prece* legas apud Plautum, Horatium, Ovidium, Persium, Senecam: imò apud Ciceronem lib. i de Inventione: *Si prece & observatione hãmili ac supplici memur.* Et ad Atticum lib. x, epist. xiv: *Quintus non modo non cum magna prece ad me; sed acerbissime scripsit.* Similiter Cornificius Rhetoricorum ad Herennium lib. ii: *Nec prece, nec pretio, nec gratiâ, nec similitate, à recta via ostendimus deduci oportere.* Terentius nec *preci* refugit Andr. Act. iii, sc. iv:

Nihil est precii loci relictum: jam perturbationi omnia.

Ac similiter Phorm. Act. iii, sc. iii:

--- *Vt nullus locus relinquatur precii.*

Plauti quoque est *precem* Captivis Act. ii, sc. i:

Quod antehac pro jure imperitabam teco, nunc te oro pro precem.

Antiquus nominativus fuit *precis*, vel $\kappa\epsilon\gamma\ \sigma\upsilon\gamma\ \mu\omicron\sigma\tau\iota\omega\varsigma$, *precis*. Glossæ Græcolat. ad Cyrilli calcem inventæ: $\Pi\alpha\rho\alpha\nu\delta\eta\sigma\iota\varsigma$, *obsecratio, preces*.

Primitivæ, $\pi\rho\iota\mu\iota\tau\iota\alpha$, tantummodo in plurali usurpatur, teste Charisio. Diomede, Phoca. Naturâ esse adjectivum, arguit, quòd Ovid. xi Met. † dicat: †

Ecce rapit mediis flagrantem Rhœtus ab aris

Primitium torrem.

Quare cùm *primitivæ* dicitur $\alpha\pi\omega\lambda\omega\varsigma$, *frugum* intelligitur. Postea latius extensa significatio.

Quadrigæ plurale semper dicitur Charisio, & Diomedi. Sed hanc opinionem paullo antè refellebamus, cùm de *Bigarum* nomine sermo esset.

Quisquiliæ, $\sigma\pi\omicron\gamma\ \alpha\nu\omicron\nu\ \chi\alpha\iota\tau\alpha\gamma\ \sigma\upsilon\beta\epsilon\lambda\alpha\delta\alpha$, non habere singularem, dicitur Charisio, Diomedi, Phocæ. Nempe obsoletum est *quisquilia*. Vfus Novius † in Togulariâ: †

Abi abi, deturbate saxo, homo non quisquiliæ.

† Ita Eusti exarata
Plur. in regi. ubi
Al. Nævia.

In glossis Philoxeni legas, *Quisquilia*, $\sigma\upsilon\beta\epsilon\lambda\alpha\delta\alpha$. Vtrum hic singulo numero, an plurali? Sanè & Plinius lib. xvi, cap. viii ait, granum ilicis cocciferâ vocari *quisquillum*: si proba est Dalcampii conjectura. Cui antiqua Parmensis faver. Sed in aliis est *cusculium*. Vt verisimile magis sit, quod maximo Salmatio † visum, esse ex Græco $\kappa\omicron\sigma\kappa\upsilon\lambda\iota\omicron\varsigma$, quod $\delta\epsilon\pi\omicron\ \tau\epsilon$ †

† in Putschiana
Execranda sunt.

* *resecare minus* προσάλλειν * : unde similiter προσάλλατα, & προσάλλματα. *minuta* pellium *pres-*
gmina; ut interpretantur Aristophanis scholiastes, Hesychius, & Suidas.

Reliquia, ῥέλινα, plurale tantum Charisio, & Phocæ. *Reliquia* tamen in
 vett. Plauti codd. invenitur Mil. Glor. Act. 1, sc. 1 :

At pedites tibi reliquia erunt, si viverent.

Appuleji etiam est in Apologia :

Converritorem pridiane reliquie.

Censeo autem, & hoc naturâ esse adjectivum : ut in *reliquia*, *res* aut *pars*
 respiciatur : in *reliquie*, *res* aut *partes*, vel simile. Movet, quod *reliquus* sit
 adjectivum. Atqui *relicus*, à *relicius*, quod postea *reliquus*. *Relicus*, & *reli-*
cius quatuor syllabis, apud Lucretium legas lib. 1, & 1v. Scio ἐπίλυτον
 statui. Sed censeo, prius dixisse *relicius*, τετρασυλλάβως. Vt enim à *pasco*
paschius, ab *irriigo* *irriguus*, à *cædo* *cædus* : sic à *reliquo*, quod postea *relinquo*, *re-*
licius.

Retes, δίπλα, juxta Charisium, singularem ignorat. Vt cum dicimus, *In*
retes meas incidisti. Sed fallitur. Nam ut *retia* à *rete*, sic *retes* à *retis* : de quo
 antea † dictum.

† cap. 29.

Salebras singulum habere numerum, ostendit hoc Ciceronis in v de Fin.
Hæret in salebra. Similiter Val. Max. lib. vi, Appul. lib. 1 Met. Apud
 Papiam quoque est : *Salebra, via inæqualis*.

Salina, ἀλίνας, plurale tantum, juxta Charisium. Sed naturâ est adjecti-
 vum, ac respicitur *tabernæ* : ut *uis*, cum dico *salinum*.

Sarcina, σαρκινῶν, semper plurale, eidem Charisio. Quomodo & *sarci-*
mulus dixere Catullus ad Veranium, Juvenalis sat. vi, & Vlpianus l. xv.
 §. ult. D. Ex quibus causis major. Sed singulari dixit Plautus Mostel-
 laria : *Vnde advenienti sarcinam imponam seni*.

Propertius lib. 1v, el. 111 :

Essem militiæ sarcina fida tue.

Cui planè geminum hoc Ovid. epistolâ Briseidos :

Non ego sum classi sarcina magna tue.

Scala, κλίμαξ, in iis, quibus nonnisi plurali utendum, refertur à Char-
 ixo suo Phavorinus, cum ait : Αναβολῆς *, ἢ ἀσκάς Ρωμαϊκῆς λεγομένη σκάλα
 Vsurpat Cajus Iurisc. † *Vel scalam sciens accommodaverit ad ascendendum.*

* Græci ἰσχυ-
 ραί, que Roma-
 nis dicitur scala.
 † In l. Si pignu-
 re. §. penult. ff.
 de furtis.

Quamquam *scalas* malim, cum Sallustius dixerit in Jugurtha : *Vbi nunc at-
 que altere scalæ comminutæ sunt*. Similiterque Cicero, Cæsar, alii.

* *Loc semper
 pluraliter dicitur.*

Scopæ plurale solum, juxta glossas Philoxeni, ubi legas : *Scopæ, σάρες, τῶ-
 το † αἰὲ πλανθυσίως λέγεται*. Imò Diomedes idem tradit, & Servius in il-
 lud 1 Georg.

Nequicquam pingues paleæ teret area cultivos.

Notandum,

Notandum, inquit; *paleam dictam numero singulari contra artem. nam ea, quæ ex pluribus constant, numeri sunt tantum pluralis, secundum artem: ut, cancelli, bigæ, scopæ; licet abutantur poetæ.* Etiam Charisius inter plurali carentia retulit: sed addit ille, *Dicimus tamen & scopæ.* Quin & Onomasticon vetus: *Scopæ, σκῶπερον. Scoparii, οἱ σκαποῖσι.* *Scopula, σκαπουλάριον.* Postremo hoc utitur Columella lib. XII, cap. XVII: *Deinde peniculo detergitur, & seruenissima picce infusa, novo alio vatabulo, & scopula picatur.* Herbae inde etiam nomen *scopa regia.* Plinius lib. XXI, cap. VI: *Non leuior ei, quam scopam regiam appellant; quamquam folia ejus olent, non flores.* Gloss. Philox. *Scopa regia, Σιδεῖται, ἑκταῖον.* Vbi corrigo, *Σιδεῖται.* Nam *σιδεῖται* herba, quæ nonnullis *Achilleum*: ut docet Dioscorides lib. IV, cap. XXXII, & Plinius lib. XXXV, cap. V. Propria vero significatione *scopæ* pro *scopæ* non memini me legere apud idoneum quemquam Latinæ linguae auctorem. Obduci olim solet Suetonii illud in Nerone: *Alterius collo & scopæ deligata.* Sed *ascopera* legendum, monuit Angelus Politianus Miscell. cap. XX.

Sordes carere singulari, ajunt Charisius, & Diomedes. Atqui & *sordis*, & *sordem*, & *sorde* dicitur. Plautus Pœnulo:

Imo etiam in medio oculo parum sordis est.

Item Horat. lib. I epist. ad Lollium:

Auriculis citharæ collectâ sorde dolentes.

Imò Cicero pro Flacco: *Nullam in re familiarî sordem posse proferrî.* Et ad Att. lib. I, epist. XIII: *Apud bonos iudem sumus, quos reliquisti: apud sordem urbis, & fecerim, multo melius nunc, quam reliquisti.* Huc pertinet quoque ille Bedæ locus lib. de Orthographia: *Sors sortis, & sors sordis dicitur.* Ambrosius: *Mundus vasa, ne sordis aliqua vim gratiam decoloret.* Hæc Beda. Vbi fortasse legendum, *sors, sortis, & sordis sordis.* Nam Ambrosii locus à Beda productus *sordis* in recto, non *sors*, usurpat. Nec *sors* pro eo dixit quisquâ.

Sortes plurale pro oraculis sive Deorum responsis, juxta Diomedem. Appulejus tamen IV Met. ait: *Apollo sic Latina sorte respondit.* Et, *Sua conjugii præcepta sortis enodat insuavis.* Vbi manifestum est, pro oraculo sumi. Ac ne solum sic Appulejum loqui censeas, ipsius Ciceronis est lib. II de Divina. Nam cum *sors* illa edita est opulentissimo regi *Asiæ*,

Cræsus Halym penetrans magnam pervertet opum vim:

hostium vim sese peruersurum putavit; pervertit autem suam.

Suppetiæ, sordida, tantum plurale; juxta Charisium, & Diomedem.

Symplegades propterea est plurale, quia geminæ. Sed de unâ sic Seneca Hercule Furente †:

--- Illi quæ Pontum Scythen

Symplegas arctat.

Tenebræ, orotia, solum est plurale; ut rectè Charisius, Diomedes,

Phocas. Lampridius tamen in Commodo : *Repentina caligo ac tenebra in Circo Calenxis Ian. oborta.* Ita in membranis omnibus reperit Ifaa. Cafaub.

Trice, *τριετία*, solum plurale Charisio. Idem de *Apinis* iudicandum : quæ Martialis jungit lib. XI I, ep. I :

Sunt apinae, tricæque, & siquid vilis istis.

At *Apina*, & *Trica*, numero singulari, sunt oppida Apuliæ, unde *apinis* & *tricis* nomen. Plinius lib. III, cap. XI : *Arpi* ; aliquando *Argos Hippium*, *Diomede condente. mox Argyrippa dictum. Diomedes ibi delevit gentes Monadorum Dardorumque* : & *urbes duas, quæ in proverbii ludicrum vertere, Apinam, & Trici.*

Vigilia pluraliter dicitur de excubiis nocturnis, cum totæ intelliguntur : at singulariter de parte earum : quomodo apud Cæsarem sæpe legas, *prima, secunda, tertia, quarta, vigilia.* Atque ita Cicero Philipp. I : *Quasi in vigilia quadam consulari ac Senatoria.* Cenforinus similiter, capite de diebus.

Vindicia solum plurale Charisio. *Vindicia* tamen est in legg. XI I Tab. *Si vindiciam falsam tulit.* Etiam Servius Sulpitius apud Festum ait, *Vindiciam esse, quæ de re controversa est.*

Vires semper plurale statuit Charisius. Atqui *vires* est à *vis* : cuius antiquus genitivus videtur fuisse *vieris*, ut à *suus fueris*, vel *suris*, unde *surire*. Vel rectus fuerit hæc *viris*, unde postea *vis*. A *viris* autem *vires*. Verum de eo pluribus in triptotis.

Urbium his nomina addere solent : ut, *Athenæ, Thebæ, Mycenæ.* Sed, ut monet Priscianus in v : *Inveniuntur in his quædam singulariter prolata, idem significantia.* Sic *Cyrenas*, & *Cyrenen* dixere ; *Cumas* *Æolidis*, & *Cymari* ; *Thebas*, & *Theben*. Statius VI I I Theb.

Vire superstes ait, diræque ad mœnia Thebes

Solus abi.

Imò Virgilii ipsius est in v :

Argolicove mari deprensus, & urbe Mycenæ.

Sed fortasse *Mycenæ* adjectivè hic sumitur pro *Mycenæa*. At *Ventic* urbs, *Venetia* regio.

C A P V T X L I V.

De neutris, quæ ajunt singulari numero carere. Aplustre. Arbitrium, pro arbitri sententia. Avius. Batualia. Castrum. *Fasibæ*. Genialia. Genitale. Iugum pro cacumine. Iugere pro jugero : & *jugeris* pro jugeribus. Ile. Licium. Lumen pro die. Mapali. Multicia tunica. Oblivium. Palear. Pascuum. Tempus capitis. Vadum. Verbere. Vtenfile. De festorum nominibus.

Superfunt neutra, quæ nescire pluralem dicuntur. Hæc deinceps exponam. *Æstiva*,

Æstiva, & hyberna, atque item *stativa*, ex se adjectiva sunt: atque intelligitur *castra*, vel *loca*. Ut naturâ habeant singularem.

Aplustris, vel *aplesstria*, pluraliter dixit Ennius. Vnde in glossis: *Aplustris*, ἀπλεστρίων παλοῖς, ὡς *Ennius*. Item Lucretius lib. II, Cicero, & Cæsar in Arateis, Silius in X. Ac similiter ablativo *aplustre* usus idem Lucretius in IV. Sed singulare *aplustre* est apud Lucanum lib. III * :

--- *Græjismque audax aplustre retentat.*

Et post aliqua † :

--- *At hi tortum validis aplustre lacertis,*
Arulsisque rotant excusso remige sedes.

Arbitria semper esse plurale, Charisii opinio est; non quidem prout simpliciter sumitur pro iudicio; sed pro arbitri sententia, quomodo *μεστρεῖα* in glossis vertitur. Sic usus M. Tullius in tertio de Officiis †: *Quidem Scævola, pontifex maximus, summam vim dicebat in omnibus iis arbitriis, in quibus adderetur, Ex fide bona.* At singulo numero aliquanto antè * idem dixerat: *Reliquorum autem iudiciorum hæc maxime excellent, in arbitrio rei uxorie, Melius, æquius.* Similiter loquitur alibi non semel.

Arma, ἄρμα, pluralem ignorare, Gellius monet lib. XIX, cap. VIII. Nec aliter Charisius in primo, Phocas in Arte, & Priscianus in V. In causâ videtur, quòd multa hoc nomine contineantur: nempe scutum, gladius, galea, lorica, fustis, lapides: ut Festus docet, & Cajus de verborum significationibus.

Avia, ἀποδα, plurale tantummodo esse, tradidit Sosipater. Verùm non magis singulo caret, quam *invia, pervia, devia*. Quippe Plauti est *Aulularia*:

Sylvani lucus extra murum est avius.

Ac similiter Lucretius lib. III:

Avius à vera longè ratione vagaris.

Vti & eopse libro:

Avius à vera longè ratione recedit.

Et in tertio:

Quin etiam morbis in corporis avius errat

Sæpe animus.

Batualia, γυμνασία μονομάχων, solum plurale, ut Charisius in primo ait. Nempe naturâ est adjectivum, & intelligitur *exercitia*, vel *certamina*.

Bona, ὑπέροχα, tantum plurale, ut ait Charisius.

Brevia, βραχύν, solum plurale, juxta eundem.

Castra, παρεμβολή, plurale semper, ut idem ait Charisius, & Phocas. De voce eadem ita Servius in illud VI Æn.

Pomerios, Castrumque Inui.

* vers. 586.

† vers. 672.

† pag. extrema 65. edit. Aul.

* pag. 64. edit. Jussem.

Castrum civitas est. Nam castra numero plurali dicimus: licet legerimus in Plauto, Castrum Pænorum. Censet igitur Servius, Plautum à castris numerum singulum formasse castrum: sed usitatè castrum à castris differre, quia illud notet civitatem: unde Maroni Castrum Inui, id est, civitas Panos, eo quòd Inuus (sic apud Servium Danielis, non Inus legi debet) sit Pan, cui nomen sit ab ineurdo passim cura omnibus animalibus: ut ibidem dicitur. Falluntur igitur, qui hoc Maronis loco probare conantur, castra habere numerum singulum. De castris, sive castelli, pagi, vici, oppidis, urbis, ville, discrimine vide in Aldum de Quæstis lib. III, epist. VII.

Cete, κήτη, plurali caret; ut ait Charisius. Nam cetus quidem dicitur; sed inde est ceti. At κήτε, unde κήτεα κήτη, est neutrum.

Cibaria, σιτηρέσιον, singularem nescire, sententia est Sosipatri, & Diomedis. Puta quando accipitur substantivè. Nam adjectivè ait Cicero Tufcul. v, panis cibarius: Plautus Capt. res cibaria: Columella lib. XII, cap. I, oleum cibarium.

Comitia plurali tantùm efferre jubet Gellius lib. XIX, cap. VII: ac similiter Sosipater. Sed intellige pro conventu populi ad creandos magistratus; unde idem Sosipater ἀρχαιεσις interpretatur. Pro loco enim comitium est in usu, non modò apud Plautum, Asconium, Gellium, sed etiam Ciceronem primo de Divinat. & alibi.

Compita non aliter, quàm pluralivè efferrimus: sed antiqui etiam compitum dixerè: uti & compitus; quod ex Cæcilio, & Varrone, superius ostendimus.

Crepundia, ἀνατροχισμός, ut quidem interpretatur Charisius, (nempe quia crebrò inde in fabulis fit agnitio) plurale tantùm est; ut idem ait, ac Diomedes, & Phocas.

Cunabula duntaxat plurale, juxta Diomedem, & Phocam. Glossæ tamen Philoxeni: Cuna, & cunabulum, ἐκκελισθήτων. Sed hodie deficit auctoritas.

Diaria carere singulo, ait Charisius: qui, retentà voce Latinà, interpretatur diæta: nempe quia ea vox posterioribus Græcis in usu: ut videre est Iustiniani Novell. cxxi; inque Constitutionibus Manuelis Comneni, & Heraclii, atque alibi. Horatius lib. I, epist. XIV:

Cum servis urbana diaria rodere maxis.

Vbi Lambinus: Diarium, inquit, victus est diurnus. Quod ipsum in Theophrasto Rob. Steph. legas. Credo, si Charisii locus ille animo occurrisset, diaria scripsissent. Quomodo Cicero quoque ad Att. lib. VIII militum diarius ait, & Martialis similiter lib. IX, epigr. CIX:

--- puerique diaria poscunt.

*Sed his locis de pluribus diebus agitur: ut fortasse rectius dicatur, Ho-
die servo diarium non dedit: quàm diaria.*

Donaria

Donaria singulari fraudat Charisius. Appulejus tamen in secundo Floridorum inquit : *Ibi donarium Deæ perquam opulentum.* Apud Servium etiam in XII legas : *Sacrarium proprie locus est in templo, in quo sacra reponuntur : sicut donarium est, ubi collocantur oblata.* Sed voluit Charisius plurale esse, cum notat dona ipsa, unde ἀναθήματα interpretatur. At Appulejus pro loco usurpat : similiterque Servius exponit. Scio, Vallam Elegantiarum lib. I, cap. VI hoc nomine Servium reprehendere. Sed pro loco ubi quoque Maro III Georg. & Agellius lib. II, cap. X. Papias : *Donaria proceru dicta, quod ibi dona reponantur, quæ in templis offerre consueverunt : abusive etiam templa dicuntur.*

Extra semper plurale, auctore cum Phoca, tum Sosipatro ; qui interpretatur ἀλάγνα, τὰ κλειπέμενα βωμοῖς.

Flabra pro ventis dixit Maro III Georg. ac sæpius sic Lucretius, *Etesia flabra.* Ea significatione tantum esse plurale, tradit Servius *. In glossis tamen Cyrilli est : Φόσημα, *flamen, flatus, flabrum.* Item Papias : *Flabrum, tempestas.* * in 2 Georg.

Fræga non poetæ modò, sed Plinius quoque, & alii, non aliter, quam plurali usurpant. Sed dicere possis, cum sic vocentur exigua quedam mora terrestria, in iis scriptorum locis de pluribus fragis sermonem esse. Equidem puto, si distinctè loquendum esset, dicturos fuisse, *hoc frægam majus est isto.* Non ejus habemus exemplum. Scio. Sed ista familiaris erant sermonis : cujus sæpe nequit auctor laudari, quia scriptores se ad hujusmodi non demitterent, vel si qui id fecerint, perierunt. Atque idem dictum velim de aliis ejus generis multis, quæ privant singulari, non quia cæruerint, sed quoniam nunc autoritas desit.

Gesta, sive *gesta*, εἶδος ἀνοστής, semper plurale ait Sosipater. Sic usi Maro, Propertius, Silius, Statius, Claudianus. Et ne poetas solum dicam, Livius lib. VIIII : *Leves autem, qui hastas tantum gestaque gerent, vocabantur.* Singulo tamen numero legas in historia Iudith cap. IX : ἡπίτελεν ἐν ἀσπίδι, & γάισον, ἢ τόξω, & σφενδάκην. *Consi fuerunt clypeo, gestis, arcu, & fundâ.* Quamquam hoc fortasse à γάισος, vel γάισος, non γάισον. Sanè γάισος est apud Pollucem lib. VII, cap. XXXIII, item Hesychium. Sed neutro singulari est apud Festum : *Gestum, grave iactum.* Vbi lege, *jaculum.* Papias : *Gestum, haste jaculum.* Malim, *hæsta, jaculum.*

Genitalia, tantum plurale Charisio. Sed hoc ad festa pertinet, de quibus postea. Quippe interpretatur τυχαία : at eadem genus exponitur ἢ τύχη ἢ κάστυ.

Genitale pro genitalibus dici, Plinii hoc ostendit lib. XXVII, cap. XI : *Vulpis mascule genitale circumligatum.* Quomodo & idem cap. IX dixerat, *genitale maris* : ac Celsus similiter, *genitale muliebri.* *Intestina,*

Intestina, ἐντέρα, singularem non habere, proditum Charifio, ac Diomedii. Velicet multa sunt intestina. Alioqui de uno dixere in singulo : ut apud Celsum lib. II, cap. I : *Tenuioris intestini morbus, quem ileon nominant.*

Juga, ἀρπόμενα, seu *summa mortium*, non aliter, quàm plurali inveniri, Charifio, & Diomedii, traditum. Atqui Maronis est VI ÆN. *Hoc superate jugum.* Ac similiter Propertius, Ovidius, Statius, alii. Imò Cæsar ipse in VI I de bello Gallico : *Tandem Germani, ab dextero latere summum jugum nacti, hostes loco decellunt.*

Jugera, ἀγέγρα, Charifius sic refert inter pluralia tantum, ut continuo addat : *Verum & jugeram dicimus.* Quasi *jugera* possit esse à *jugerum*, cum casu gignendi habeat *jugerum*. Nec movet, quòd Priscianus in VI ait, *jugerum* dici pro *jugerorum*. Nam eum refellit, quòd & *jugeribus* legitur. Quare *jugera, jugerum*, sit à *juger*, vel, ut Priscianus ait, *jugus*. Ab eo Tibullus *jugere* dixit lib. II, eleg. III :

Vt multo innumeram jugere pascat ovem.

Vt à *jugerum* contrà est in plurali *jugeris*, pro *jugeribus*, apud Varronem lib. I de R. R. cap. X.

Ili in singulari habet *ile*. Onomasticon vetus : *Ile, ἰλῆος*. Sed in eo creat, quòd ἰλῆος vertit, cum hoc sit intestinum crassum. At *ili* nomen ab ἰλῆος, quòd μετῴων μῆκος quidem morbum intestinorum notat : at propriè est intestinum tenue, ita dictum ἰλῆος εἶλεν, id est, *vertere, volvere*. De singulo autem ejus vocabuli numero autor quoque Plinius lib. XI, cap. XXXII. *Ab hoc ventriculo lactes in homine, & ore, per quas labitur cibus ; in ceteris ile.* Servius in illud Ecl. VII :

--- *Rumpantur ut ilia Codro.*

* sat. 5.

*Sicut in Æneide dictum est, hoc ile, & hac ilia facit. Vnde Juvenalis * ait :*

--- *Vis frater ab ipsis*

Ilibus ?

Verum Juvenalis is locus non offendit, *ile* dici in singulari ; sed tantum declinationem indicat. Addit deinde Servius : *Maryllus mimographus con-temsit artem ; qui, ad jocum movendum, parasito dixit ; Tu, ut Hæstor, ab illo nunquam* Quasi nempe *ilia* esset non ab *ile*, sed ab *ilium*.

Iusta, ἰστυα, plurale semper Charifio, ac Diomedii. Sed etfi substantivè fumatur, ut in illo Nasonis †, *Injustaque justa peregit* : naturà tamen est adjectivum ; ac intelligitur *funera* : quæ *justa* dicuntur, quia jus est ea tribui defunctis. Vnde liquet, naturà suà non carere plurali.

Lamenta plurali legas passim. Etfi *lamentum* Papias agnoscit.

Lautia Charifio tantum plurale. Quomodo usus Livius lib. XXVII, Appulejus lib. III, Festus, alii.

Licia quoque huc referunt. At *licium* dici, offendit formula de *furtis* per

per lancem liciumque conceptis. Vide Gellium lib. XI, cap. XVIIII.

Lumina, pro oculis, vel diebus, plurale est. De priori auctor Charisius. Sed addit, apud Maronem tamen *lumen* pro oculo legi. Nempe pro *oculis*, *lumina*; pro *oculo*, *lumen* dicitur. Vt de oculo Polyphemi Maro III ÆN. --- cui *lumen* ademptum. Et mox, *Luminis effossi* ---. Similiter pro *diebus* quidem plurale est; ut apud Catullum de coma Berenices:

Placabis festis luminibus Venerem.

At pro *die* est singulare; ut cum apud Ennium sic Creon compellat Medeam, eamque regni sui finibus exire quamprimum iubet:

Si te secundo lumine hic offendero,

Moriere.

Hoc est, proximâ die.

Nimirum par ratio est, ac in *lux* pro *die*, & *lucis* pro *diebus*. De quo antè dictum.

Lustra plurale est pro lupanari, vel ferarum latibulis. At usitatum est singulari pro spatio quinquennii, vel quadriennii, aut pro lustratione, quæ censu perfecto suo veteranilibus fiebat: unde Censores dicebantur *lustrum* condere.

Magalia, & *mapalia*, Afrorum casæ, Charisio, & Phocæ, semper pluralia: deque priori idem prodit Diomedes. Posterius singulari non refugit Valerius Flaccus lib. II:

--- Coit e sparsa concita mapalia

Agrestum manus.

Mania, τερν. αὐτολοος, non aliter, quàm plurali, usurpatur: ut consentiunt Charisius, Diomedes, Phocas, & Priscianus in V.

Multicia utut substantivè solum in plurali sumatur, naturâ suâ est adjectivum: eoque puto, non minus *tunicam multiciam* dixeris, quàm Flavius Vopiscus *tunicas multicias*.

Nutricia item, pro nutricis mercede, est plurale; sed naturâ adjectivum. Vtitur Vlpianus l. I. §. penult. D. de var. & extraord.

Oblivia solum plurale existimant. Intellige non adjectivè; quomodo *verba oblivia* dixit Varro in IV de L. L. hoc est, oblivioni data; ut singularis in virili sit *oblivius*: sed substantivè pro oblivione; quâ ratione Maro ait in VI: --- *Et longa oblivia ponunt*. Verùm sic quoque in singulari reperio apud Cornelium Tacitum lib. III Histor. *Eam sententiam modestissimus quisque silentio, deinde oblivio transmisit*. Rectè igitur glossæ Cyrilli: *λίβη, oblivium, obliteratio*. Et vetus Onomasticon: *Oblivium, λησμονή, λήθη*.

Olympia, *Pythia*, & similia, naturâ sunt adjectiva; in quibus intelligitur *certamina*, vel simile.

Orgia, Διούσα μυσήρια, semper plurale; ut ait Charisius. Ac similiter Græci semper τὰ ὄργια.

Palaria semper plurale; ut ait Charisius. Nempe intelligitur *exercitamenta*: uti & cum dicimus *batualia*. Quæ hoc solum differunt, quod *batualia* sint congressus duorum; *palaria* autem, singulare certamen aduersus palum. Si tamen Scaligerum in Coniectaneis ad Varronem audimus, non *exercitia*, sed *loca* intelligatur. Censet enim, locum, ubi ad palum certaretur, *palaria* vocatum: *batualia* item locum, ubi batuerent. Sed de *palaribus*, refellitur Charisii verbis; qui *palaria* exponit, non *ubi*, sed *cum milites ad palum exercentur*. Deque *batualibus* sic Adamantius Martyrius apud Cassiodorum de Orthographia: *But in uno tantum reperitur nomine generis neutri pluraliter enunciato, id est, batualia, quæ vulgo batualia dicuntur. Exercitationes autem militum vel gladiatorum significant.*

Palaria fraudant singulari, cum Seneca in Hippolyto * dicat:

Musco tenaci pectus, ac palas vires.

Parentalia Diomedes ait tantum in plurali usurpari. Nimirum *opera*, vel simile intelligitur. Naturam enim est adiectivum; unde *parentalis labes*, apud Cyprianum sermone de lapsis. Par igitur ratio est ac in *iusta*, ubi eadem ellipsis.

Parapherna semper plurale, ut Græcis τὰ ἀπαρθέρα: quomodo Vlpianus † docet vocari, quæ uxor ἀπαρθέρα, hoc est, *præter dotem*, ad virum defert.

† l. 9. s. 2. ff. de iuris Dot.

Pascua, si Grammaticos audimus, non habet singularem. Quasi non *vide pascuum*, dicat Varro lib. II de R. R. cap. XI. Ac Columella item lib. VII, cap. I: *In eorum, quod pascuo caret.* Et cap. XII: *Si ager sine pascuo est.* Pro quo *pascua* in singulari dixere plerique alii veterum: sed in primis posterioris ævi scriptores: ut Tertullianus Apologetici cap. XXI, Minutius Felix, si recta est doctissimi Meursii emendatio, & Arnobius Junior in Psalm. XXI, & cvi.

Præbia, quasi *prohibita*, tantum plurale. Sic amoleta, five remedia dicuntur, quæ fascinationes prohibent: ut constat ex Varronis lib. VI de L. L. & Verrio apud Festum.

Præcordia frustra in singulo numero requiras: etsi in veteri vocabulario *præcordium* legere sit: & Pollucis interpres, Rodolphus Gualterus †, ἀπόρτος semel & iterum *præcordium* vertat. Sed Cicero, & Plinius, semper *præcordia*: imò & poetæ omnes, etsi iis major licentia. Ut nihil dicam de Charisio, & Diomede; qui perpetuò plurale esse ajunt.

† lib. 2, cap. 4, sect. 33.

Rapacia, seu *rapicia*, quomodo dicuntur cauliculi raporum, plurale semper: ut ex Catone, Plinio, atque aliis colligere est. Onomasticon vetus: *Rapacia, ῥογαλίδοι.*

Reposita tantum plurale. Quo exemplo basilicorum glossæ itidem ἐρετώτια:

τις : sed vulgo legitur πεπατία : perperam absque dubio, cum exponatur ibidem, ἢ ἄστιν * ἢ γάμων ἡμέρα.

* tertia dies nuptiarum

Rostrā locus in Vrbe, ubi concionantur, semper plurale : ut est apud Charisium : quicum consentit Diomedes. Causam superius eam attulimus, quod locus is foret ex plurimis Antiatium navium rostris constructus.

Sertā. Σερανοί, Σερανόματᾶ, tantummodo plurali usurpatur : juxta Charisium, Diomedem, Phocam. Sed quid de eo sentire oporteat, optimè exposuit Servius in 1 Æn. his verbis : Sertum, & sertā, cum nihil adjicitur, dicitur : ut hoc loco, (Sertisque recentibus) Item alibi expressius † :

† Ed. 6.

Serta procul tantum capiti delapsa jacebant.

Si autem SERTOS dixerō, addo FLORES. Si SERTAS, addo, CORONAS : ut Lucanus † ;

† lib. 10, vers. 164.

Accipiunt sertas nardo florente coronas.

Spectacula, Σιωεῖαι, Charisius & Diomedes plurale solum dicunt. Plinius tamen in Panegyrico, pantomimorum spectaculum dixit.

Spolia, λείψυρα, Charisius, Diomedes, Phocas, tantummodo volunt plurale. Sed jungit Diomedes, Virgiliū spoliū dixisse. Locus est XI 1 Æn.

--- Validam vi corr. pit hastam,

Actoris Avarunci spoliū.

Subsellia tantum in plurali dici ajunt. Et verum hoc, ubi de theatralibus subselliis sermo est universè. Cæteroqui Plautus non refugit Captivis, & Sticho, imi subsellii virum.

Tempora, ὑπέθεροι, inter pluralia semper reponit Charisius. Sed agnoscit Virgiliū singulari usurpare. Locus est Æn. IX † :

† vers. 418.

--- It † hasta Tago per tempus utrumque

Sridens, trajectoque hæsit reposita cruce.

† At. lit. Pref. volat.

Nec sic locutus sine exemplo. Nam Catulli est epithalamio Iulæ, & Manlii :

Vsq̄e dum tremulum movens

Cana tempus amittas

Omnia omnibus annuit.

Eodem modo locutus Lucretius lib. I I † : quamquam Lambinus postius † vers. 44. corrigat, invitit omnibus libris.

Vada, Σεραχέαι, inter semper pluralia referunt Charisius, & Diomedes. Sed addit Charisius, vadum dixisse Sallustium : Vnum hanc facilem pregnantibus vadum. Verum non is modò sic locutus ; sed & Cæsar lib. I belli Gallici : Rhodanus nonnullis vado transitur. Et Livius lib. VI 11 belli Macedonici : Pontem, quia vado nusquam transitus erat, facere instituit. Et ἔϛ̄ μετὰ πορᾶν Terentius Andria : Res est in vado.

Verbera, μάστιγες, plurale solum ait Charisius : item Diomedes. Sed hic

† 3 Georg.

addit Virgilium dixisse † :

--- Illi instant verberis torto,

Et proni dant lora.

Similiter *verberis* legas apud Nasonem sæpius; item Lucanum, Statium, Martiale. Imò & in patrio casu *verberis* dicitur. Quod rectè Phocas ostendit isto Lucani :

*At fixum quoties ingenti verberis ictu**Excititur.*

Est locus iste ex libris Lucani deperditis. Ex quibus etiam tergeminum locum citat Lactantius sive Lutatius, vetus Papinii interpres. Vfus eodem fuerat Naso lib. XIV Met. Fab. XIX.

*Impavidus conscendit equos Gradivus, & ictu**Verberis increpuit.*

Vinacea plurale est, quando sumitur pro *σμήλοισ* sive folliculis uvæ expresso vino. Adjectivè autem *acinum vinaceum* dicimus.

Viscera, *σπλάγχνα*, singulari carere, ajunt Sospiter, & Diomedes. Phocas verò tradit in singulari unicum habere casum, *ab hoc viscere*. Ovidius VI Met.

E quibus una trahens herentia viscere tela.

Sed Charisius quoque meminit genitivi *visceris*. Quin Lucillius, eodem teste, etiam in recto dixit *viscus aprinum*, quod aliis *aprunum*. Et quid apertius illo Lucretii :

*Visceribus viscus gigni, semenque creari :*sive, ut legit Charisius, *sanguenque creari.*

Neque refugit Suetonius in Vitellio cap. XIIII : *Nec temperavit, quin inter altaria ibidem statim viscus, & farræ pene raptæ e foco manderet.* Frequens etiam est apud Celsum.

Vtensilia usitatius dicitur in plurale : sed singularem *utensile* Varro non refugit. Estque naturâ adjectivum. Onomasticon vetus : *Vtensilis, utilis, χρησίδης.*

Zizania, τὰ ζιζάνια, quod & ipsum huc referunt, nõ alibi, quàm apud Evangelistas, & Theologos, legas. Adhæc singulare τὸ ζιζάνιον agnoscit Suidas.

Addunt his quoque appellationes seu urbium, ut *Susa*, *Artaxata*; seu insularum, ut *Cybera*; seu regionum, ut *Baïtra*; seu montium, ut *Acroceramnia*. Item festorum nomina. Ita singulari carere Phocas ait *Bacchanalia* : *Terminalia*, & *Vulcanalia*, Diomedes : *Compitalia*, *Floralia*, *Saturnalia*. Priscianus : *Neptunalia* & Diomedes, & Priscianus : cuncta verò hæc Charisius, ac præterea *Carmentalia*, *Cerealia*, *Liberalia*. Nempe omnium istorum, & hisce similium, par ratio est. Sunt verò naturâ adjectiva : ac intelligitur *festæ*, vel simile. Ex se igitur singularem habent. Qua de re luculentus est Macrobbii locus in primo Saturnalium cap. IV : *Compitalia*, inquit, & *Bacchanalia*, & *Agonalia*, *Vinaliaque*, & reliqua his similia festorum dierum nomina sunt, nec singulariter nominantur; aut si singulari numero dixeris, non idem significabis,

bis, nisi adjeceris festum: ut Bacchanale festum, Agonale festum, & reliqua; ut jam non positivum sit, sed adjectivum, quod Græci ἐπιθετικῶς vocant.

Hactenus de Numeri anomalia: in qua vidimus, quantopere sæpius fallantur Grammatici veteres; & plurimi juniorum; etiam eorum, qui in hac Arte aliorum judicio non sunt aspernandi; suo verò tanti, ut & caput ad Fabii fornicem possint submittere: ut de Memmio quodam dicebat Crassus*. Interea illud diffiteri non possumus, multa ex his esse, quæ raro in utroque numero, nec nisi certis casibus, reperiantur. Qualia & nobis rara esse debent; nec temere aliis casibus usurpanda, quàm quibus veteres præverunt.

* Cic. lib. 2 de Orat.

CAPVT XLV.

De casibus universè. Variæ casuum appellationes ex Prisciano. Casus interrogandi pro genitivo. Casus Latinus quis dicitur. Esse eam appellationem veterem, etsi Prisciano omissam. Græcis eundem esse dativum, & ablativum. Male Latinis septimum, & octavum tribui casum. An recto etiam conveniat nomen casus. Ablativus minus scite in declinando præmitti præpositionem.

Venio nunc ad Casuum doctrinam: in quâ ipsâ quoque errores,

Quasi in herba irrigua, succreverunt uberrime.

† Plautus Trin. 1, 1.

Ac primum in eo, quòd Latinis casus senis plures esse contendunt; Græcis verò plures quinis. De quo antequam agam, dicenda erunt, quædam de variis casuum appellationibus. Nam hoc nobis ad prius illud muniet viam. De nominibus verò hisce, propter viri in talibus auctoritatem, laudare rectem malo Priscianum; qui eâ de re libro v sic scribit: *Est Rectus, qui & Nominativus dicitur. Per ipsum enim nominatio fit, ut nominetur iste Homerus, ille Virgilius. Rectus autem dicitur, quòd ipse primus naturâ nascitur, vel positione, & ab eo factâ flexione, nascuntur obliqui casus. Genitivus autem, qui & Possessivus, & Paternus appellatur. Genitivus, vel quòd genus per ipsum significamus, ut genus est Priami: vel quòd generalis videtur esse hic casus genitivus, ex quo ferè omnes derivationes, & maxime apud Græcos, solent fieri. Possessivus verò, quòd possessionem quoque per eum casum significamus: ut, Priami regnum: unde possessiva quoque per eum casum interpretamur. Quid est enim Priamejæ regnum, nisi Priami regnum? Paternus etiam dicitur, quòd per eum casum pater demonstratur: ut, Priami filius: unde patronymica pariter in eum resolvuntur. Quid est enim Priamides, nisi Priami filius? Post hunc est Dativus, quem & Commendativum quidam nuncupaverunt: De homini illam rem: &, commendo homini illam rem. Quarto loco est Accusativus, sive Causativus: Accuso hominem, & in causa hominem facio. Vocativus Salutatorius etiam vocatur: ut, ô Aenea: &, salve Aenea. Ablativus etiam Comparati-*

ens : ut, aufero ab Hectore ; & , fortior Hectore. Multas tamen alias quoque, & diuersas, unusquisque casus habet significationes : sed à notioribus, & frequentioribus, acciperem nominationem ; sicut in aliis quoque multis hoc inuenimus : ut Patronymica vocamus, non quòd omnia, sed quòd pleraque à patribus derivantur. Neutra dicimus verba, non quòd solum ea in hac specie inveniuntur, quæ neutram habent significationem, id est, nec activam, nec passivam, absolute dicta : sed quòd ex maxima parte. Sylabas nominamus, non quòd omnes comprehensione literarum consent ; sed quòd pleræque. Sic ergo etiam casus ab aliqua notabiliore significatione sunt nominati. Hæcenus Priscianus : qui tamen neque sic omnes casuum appellationes recensuit. Nam, ut mittam alias, Romanorum post Varronem doctissimus, Nigidius Figulus, genitivum appellabat *casum interrogandi*. Verba ejus ex vigesimoquarto commentariorum Grammaticorum adducit Gellius lib. XIII, cap. XXIV.

Nunc videamus de numero casuum apud Græcos, qui uno casu vincuntur à Latinis. Est is casus accerendi, quem iccirco *casum Latinum* appellare possumus ; et si nec illud nomen commemoret Priscianus. Sed præiit hac parte nobis Varro ipse ; ut ex Diomede, & P. Consentio, cognoscere est. Quare falluntur aliquot viri docti, quibus complacitum, nuperum eam esse appellationem, atque aded insubidam ; quia, ut inquit, Græci non minùs casum sextum agnoscunt, quàm Latini. Sunt in hac sententia, præter alios, Nicodemus Frischlinus, & Pascasius Grosippus, sive Gaspar Scoppius. Vtrique autem præiit Franciscus Sanctius Brocensis : qui in Paradoxis suis contendit, tot debere statui casus in nominibus, quot sunt casuum officia ; nec uni casui (si præpositionum vires excipias) plura posse tribui officia ; eoque etiam delirare, qui apud Græcos dativi præpositiones excogitarunt, cum eæ omnes sint ablativi. Verùm malim hæc in re adsentiri Charisio, qui lib. primo Græcos hunc casum habere negat, ut & Diomedes lib. VI, Donatus in edit. II, Priscianus extremo lib. quinto, & P. Consentius in arte sua. Nec enim à significationis, sed terminationis diversitate, peti debet casuum diversitas ; quia in immensum alioqui excreceret eorum numerus. E. G. Genitivus est à genendo, sive gignendo ; unde & vocabulum hoc pro nativo usurpat Naso Met. IIII :

-- Percussis anquibus isdem

Forma prior redit, genitivæque venit imago.

Attamen Grammaticis genitivo non solum significatur, à quo quis sit genitus, ut, *filius Anchise* : sed & possessio, ut, *villa Ciceronis*. Erit igitur possessivus diversus à genitivo. Itidem dativo quoque ablatio notatur ; quia, ut dico, *do tibi* ; dico etiam, *adimo tibi*. Erit igitur & alter ablativus. Accusativo non modò utimur crimen aliquod impingentes, sed & laudantes.

dantes. Proinde fit & laudativus. Vocativo quoque salutamus. Fuerit ergo præter eum & salutativus. At quis non videt, quàm hæc inepta sit? Quare cum dandi auferendique casus apud Græcos neutiquam differant terminatione; contra quàm fit apud Latinos: non video, quo jure apud Græcos sextum casum introductum eant. Habent quidem Græci casum, quo ablationem, vel causam, instrumentum, modumve signent: sed est is Græcis casus tertius, quem potius dativum, quàm ablativum dixerent, quia etiam tum acquisitionem, tum ablationem notet, tamen adquisitio naturâ prior est ablatione. Latinorum verò hac parte ratio est dispar, quia terminatio est diversa. Interim ablativum eorum ex Dativo originem ducere certum est. Nam seu declinationem primam spectemus, ut Græcis τῆ ἀρετῆς, sic Latinis *hæc creagra*, & η in *a* conversa, à μέση est *musæ*, à ἀρετῆς η, *profecchi* apud Iuvenalem *: seu secundam consideremus, τῷ Κρόνῳ est * *fit. 3.* *hoc Cyro*, τῷ ἀγρῷ, *hoc agro*: seu tertiam, Ἰαβίτῃ, *hoc in vicinum E*, τῷ Τιτῷ, *hoc patre*, τῷ Τιτῷ, *hoc Titane*.

Eâdem peccant prodigalitate, qui Latinis septimum donarunt casum, quia ablativus sæpe ponatur absque præpositione; ut cum causam vel instrumentum, vel modum notat. Septimum quoque casum vocant Valerius Probus lib. I artis Grammaticæ, ac Servius interpret. in edit. II Donati. Quin Fabius hujus casus meminit lib. I, cap. IV: *Querat, inquit, etiam, sine apud Græcos vis quedam sexti casus, & apud nos quoque septimi. Nam cum dico, hasta percussi, non utor ablativi naturâ: nec, si idem Græce dicam, dativi, τῷ δούλῳ. Hæc ille. Nos Priscianum sequimur, qui hanc de septimo casu sententiam refellit: ut postea parebit.*

Multoque minùs suam nobis prodigalitatem probant, qui comminiscuntur nescio quem casum octavum: ut, *It clamor celo*. Vbi quia *celo* ponitur, pro *ad cælum*, octavum esse casum ajunt. Idem censent de isto Ecl. II: *Hædorumque gregem viridi compellere hibisco:*

quod Servius quoque exponit, *ad hibiscum*. Et in isto, *Inferretque Deos Latino*: quod est, in Latino. Cui geminum fuerit hoc Tibulli lib. I, cl. I: *Me mea paupertas vite traducat inertis.*

hoc est, ad inertem vitam, atque, ut Maro † loquitur, ignobilis otii studia. De octavo hoc casu etiam apud Servium in edit. II Donati, itemque Cledonium legere est. At plures esse casus non possunt, quàm à recto cadunt differentes terminationes, diversumque officium constituentes. Id attendit & contendit Priscianus, qui sub exodium lib. V, septimum casum negat, quia septimus *nulla differentiâ vocis in ullo nomine distet à se ipso*. Deinde, ut idem ait, *si præpositiones adjunctæ, vel non, ablativo, mutant ejus vim, accusativo quoque adjunctæ, vel non, debent similiter mutare casum.*

Queritur:

Quæritur præterea, an nominativus quoque rectè proprièque casus dicatur. Sanè si casus ex eo nomen indepti sunt, quòd à recto cadunt: rectus non nisi *καταρξενός*; dicitur casus. Sed magis mihi fit verisimile, casus *μεταρξενός* vocari diversum vocis exitum, quòd in has, vel illas syllabas, nomen, aut verbum, quasi cadat: quod si est, rectus non minùs casus erit, quàm obliqui. Pro hac opinione facit, quòd doctissimus Nigidius Figulus apud Gellium lib. XI II, cap. XXIV, pro eo, quòd *nominativum pluralem* vocamus, dicat *casum multitudinis rectum*. Idem eo firmatur, quòd Rhetores *ἑμοίωτον*, sive *similiter cadens*, non minùs in rectis statuunt casibus, quàm obliquis. Nec Grammaticis *exspes* minùs est *μεταρξενός*, quàm *infricias*.

Neque prætereundum istoc, quamvis percutiet nonnullos rei novitas, haut rectè in flectendis vocibus ablativo præmitti præpositionem A: ut, *à patre*. Nam ut ea necessaria est, cum ablativus ablationem notat: ita foelocissimus committitur manifestarius, si adjiciatur, cum notatur instrumentum; ut, *Occidit cum gladio*. Et sanè, quid causæ est, cur magis in ablativo dicant *à patre*, quàm in accusativo, *ad patrem*? Verùm quantumcunque hoc liqueat, non tamen latum unguem à more suo discedunt pædagogii nostri;

† Horat. lib. 2, quibus †,

ep. 1.

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Et hæc quidem generatim de casuum numero dicta sunt, in eorum gratiam, quibus volupe est aures animunq;e sarcire scholicà hac dape.

C A P V T X L V I.

Vocabula ἀπλότα, & μονόπλωτα, quàm varîe ab antiquis sumantur. Frux, frugis, frugi, frugem, fruge. Nauco ducere. Mancipi esse genitivum, contra opinionem P'isciani. Agræcii in nihilo lapsus. Puris, puri, & pure, à pus. Viri, & viro, à virus. Ablativi chao, & milli. Ruribus. Iurium, juribus. Instar nominandi, & accusandi casus. Instaris. Volup. Gloris.

PORRò videamus de sextuplici genere eorum, quæ casibus deficient. Ea dicuntur ἀπλότα, μονόπλωτα, δίπλωτα, τρίπλωτα, τετραπλωτα, πενταπλωτα. Sed appellationibus istis non uno omnes modo utuntur, præsertim duabus primis. Siquidem Charisio μονόπλωτα sunt, quæ non variantur in obliquis; ut *nequam*: ἀπλότα, quæ uno tantum casu inveniuntur; ut genitivis *dicis*. Sed Diomedes, Rhemnius Palæmonem secutus, ἀπλότα vocat, quæ Charisius μονόπλωτα. Nam ἀπλότα definit, quæ à prima sui positione non cadunt; ut *nequam*, & nomina numerorum indeclinabilia à quatuor usque ad centum. Μονόπλωτα, ut quæ per ablativum tantum enunciantur. Etiam Phocas cornu, & similia, in singulari

singulari aptota vocat cum Diomede. Imò & Donatus in edit. II, ubi aptota definit, *quæ neque per casus, neque per numeros declinantur; ut nequam, & nomina numerorum à quatuor usque ad centum.* At Priscianus propius accedit ad Charisium. Nam *μονόπλωτα* ei sunt, *quæ pro omni casu unì eademque terminatione funguntur.* In his, inquit, id est, carentibus declinatione finalium syllabarum, *quæ μονόπλωτα nominamus, videntur casus fieri non vocis, sed significationis duntaxat.* Quibus ex verbis cognoscimus, cur huiusmodi ab aliis vocentur *ἀπλωτα*, hoc est, casibus carentia. Nempe quia, ut Priscianus hîc dicit, *non sunt casus vocis, sed significationis duntaxat.* Sed Prisciano ipsi aptota aliud sunt; nò tamen planè idem, quod Charisio. Nam huic aptota dicuntur, quæcumque habent unum duntaxat casum; sive is rectus, sive obliquus: unde ei, *dicis c. iussu, μονόπλωτα* est. Sed Prisciano aptota propriè vocantur, quæ carent omnibus obliquis. Verba ejus apponam: *Aptota sunt proprie dicenda, quæ nominationem solum habent: ut, hic Iupiter, qui plerumque & vocativus invenitur, & non accipitur etiam pro obliquis, ut Iupiter, Dis piter. Non enim licet eodem pro genitivo, vel alio casu obliquo uti. Ideo autem dixi proprie dicenda, quia inveniuntur antiqui aptota pro monoptotis, & monoptota pro aptotis possessis.*

Ex his ita colligimus, etsi omne nomen alicujus sit casus; tamen posse aliquid dici *ἀπλωτα*; vel quia rectum habeat, at non obliquos; ut *Iupiter, expes*; quæ *ἀπλωτα* sunt Prisciano: vel quia unum habeat obliquum, absque recto, ut genitivus *dicis*, accusativus *insicias*; quæ *ἀπλωτα* sunt Charisio: vel quia casus habeat ratione significationis, at non ratione diversæ terminationis; ut *nequam*, & *cornu* in singulari; quæ *ἀπλωτα* sunt Diomedi. *Μονόπλωτα* item, sive unius casus, dici ea possunt, quæ, etsi significationis ratione declinentur in casus, tamen non mutant terminationem; ut *nequam*, *cornu*: vel quæ ita unius sunt terminationis, ut ne significationis quidem ratione variantur; ut *dicis, insicias*. Priora Charisio, & Prisciano sunt *μονόπλωτα*; posteriora Diomedi. Nos etsi ea, quæ neque terminationis, neque significationis ratione, in casus declinantur, rectius putemus *ἀπλωτα* dici; ^{t. in declinabilis.} nihilominus *ἀπλωτα* vocabimus *cornu*, & *nequã*; *μονόπλωτα dicis*, & *insicias*. Non quia appellatio ea magis ratione sit subnixta, vel potior apud me sit Diomedis, quàm Prisciani autoritas: sed quia vulgò ferè ea nomina sic accipi nunc solent. Nempe illud philosophi placet, ut cum vulgò loquamur, sapiamus cum paucis. Quem animum quoque præstabimus in aptotorum, & monoptotorum exemplis. Multa enim coacervant vulgò, quæ non machinâ, aut ariete ullo, sed vel solius manus impulsu facile evertantur.

Ordinem ab aptotis. Quæ duplicia sunt. Nam forma, quam habent, vel omnibus, vel certis casibus est communis. Prioris generis sunt ista: *pondo* plurale, *nequam*, *tot*, *totidem*, *quot*, *quotquot*, *aliquot*, *quotcumque*. Item

exeuntia in I; ut, *gummi, sinapi*: vel V, ut *cornu, veru*: nisi quod in patrio casu quoque in VS definant, ut postea dicitur. Adhæc numeralia à quatuor usque ad centum; nec non *mille* adjectivum. Præterea nomina litterarum; ut, *alpha, beta*. Quamquam id perpetuum non est, ut superius * vidimus. Item quæ ab Hebræis, vel barbaris, accepta: ut, *Adam, Noë, Cham, Abraham*. Et si & legas, *Adæ, Abrahæ*; quasi à rectis, *Adas, Abrahæ*.

Vulgò autem, idque præeuntibus antiquis, hujus esse generis aptota docent, *frugi, nauci, nihili, mancipi*. Sed, ut de singulis ordine dicamus, et si Charisius *frugi* alicubi malè, & adjectivum, & aptotum statuat: tamen alibi fatetur, esse $\tau\epsilon\tau\epsilon\alpha\pi\omega\tau\epsilon\rho$; quia dicamus, *frugis, frugis, frugem, fruge*. Virum bonæ *frugis* dixit Appulejus, & ante cum Agellius. Plautus pro eo non semel usurpat *frugi bonæ*, ut Pseudolo †:

--- Dum ego vivus vivam, nunquam eris frugi bonæ.

Et in Trinummo †:

Is probus est, quem non poenitet, quam probus sit, & frugis bonæ.

Accusativum usurpat Plautus eadem Comœdiâ *:

Quin eum restituis, quin ad frugem corrigis?

Et sc. III:

Certum est ad frugem applicare animum.

Cicero pro M. Cœlio: *Equidem multos & vidi in hac civitate, & audivi, qui totam adolescentiam voluptatibus dedissent, emeruisse aliquando, & se ad frugem bonam, ut dicitur, recepisse.* Lampridius in Heliog. *Milites se passuros dixerunt, si ad frugem bonam rediret.* Lactantius lib. VI de litera Pythagorici agens: *Si philosophiam didicerit, aut eloquentiam, aut aliquid honestæ artis, quo exeat ad bonam frugem.* Quid quod nominativum habeat *frux*? quem Ennius usurpat Annal. lib. XVII:

Si luci, si nox, si mox, si jam data sit frux.

Et lib. IX:

Sed quid ego hæc memoro? dictum factumque facit frux.

Et Aufonius Idyllio v:

Ante equidem campis quam spicea suppeteret frux.

Atque ex hoc loco, ac plerisque aliis antè adductis, etiam cognoscere est, *frux* & substantivum esse, & femininum. Erravit igitur Priscianus, cum scribit lib. I: *In I neutra sunt, vel omnis generis: ut hic, & hæc, & hoc frugi, nihili, mancipi, hujusmodi.* Dicimus autem homo bonæ frugis, ut homo non semissis. At homo frugi dicimus, intellecto verbo substantivo, quod exprimitur in simili locutione Ciceronis II Philipp. *Nec tu solvendo eras.* Itemque Livii hoc lib. XXI I: *Ea modo, quæ vestigando igni forent, portantes.* Quæ $\epsilon\lambda\lambda\epsilon\tau\alpha\iota\alpha$ sunt. Nam intelligitur idoneus, aut simile. Nisi magis placet, *frugi*, extrito S; poni pro *frugis*, more antiquo; qui in patrio casu dixeret itidem, *Herculi, Themistocli, fami*.

Eundem

* cap. 12.

† Act. I, sc. Pseudolo, non auct.

‡ Sc. Quo illic homo sciat:

* Act. I, sc. Larem corollæ nostrum.

Eundem impingat in errorem, qui eo quòd recentiores Grammaticorum, adiectivum faciant *nauci*, aptotumque; iccirco, cum dico *homo nauci*, nominativum utrumque esse credat. Nam *nauci non facere*, haut aliter extulit Plautus, quàm alibi dixit, *floci non facere*: ac *nauco ducere* etiam apud Festum inquit Nævius. Voce autem hac signatur fabæ granum, cum se aperit, ut ait Charisius: vel putamen nucis, ut est apud Priscianum in VI.

Idem de *nihili*, & *mancipi*, statuendum; quorum utrumque est patrii, sive, ut Nigidium vocare diximus, interrogandi casus, ac nomen substantivum. Et *mancipi* quidem per apocopen factum est ex *mancipii*. Malè Priscianus lib. VI dativum scripsit esse à *manceps*. At *nihili* in nominativo casu habet *nihilum*, & per apocopen *nihil*. Neutiquam verò adverbium est, quod scripsit Sosipater; aut aptoton, ut alii opinati, quos vel illud Persii * in ruborem dabit:

-- Gigni

De nihilo nihil, in nihilum nil posse reverti.

Atque hinc quoque liquet, errare Agræcium, cum scribit, *Nihil adverbium, nihili nomen est*. Nam utrumque nomen.

Hæc de iis, quæ vel aptota sunt prioris generis, vel falsò esse creduntur. Venio nunc ad alterum eorum genus, quod non omnes, sed certos tantum casus habet, atque iis, quos habet, similiter exit. Ut *fas*, *nefas*, *farra*, *mella*, *instar*, *cete*, *mele*, *tempe*. Quæ summum tribus casibus invenias; nominandi, accusandi, vocandi: ut, *hoc fas est*; *per fas*, & *nefas*; *ò fas*, & *aquam*.

Vulgò hujus etiam generis faciunt; *pus*, *virus*, *chaos*, mille substantivum: quæ tribus illis casibus similiter ajunt exire, nec aliis inveniri. Sed non minus hic eos ratio, quàm in prioris generis aptotis, fugit. A *pus* enim genitivum format Celsus lib. V, cap. de igne sacro: *Prodest etiam infra os ulcerum ledi, quò plus puris exeat*. Et cap. de fistulis: *Neque alienum est, si plus puris fertur, vino fistulam eluere*. Similiterque Cælius Aurelianus lib. V tardarum passionum cap. VIIII: *Item aliis etiam in singula loca ex aliis factam susceptionem puris, quam metalepsim vocaverunt, signis explicare conati sunt*. Quare corrui Prisciani illud in VI: *Pus non habet in usu genitivum, ne si puris diceretur, esset quantum ad eandem scripturam, dubitatio, utrum dativus esset pluralis, à purus puris; an genitivus singularis, ab eo quod est pus indeclinabile*. At Valerius Probus in Catholicis non genitivo solum spoliat; sed etiam dativo, & ablativo. *Pus*, inquit, & *virus*, tres tantum casus recipiunt; & in numero tantummodo singulari declinantur; *hoc pus, vel virus*; *ò pus, vel virus*. Verum dativum usurpat idem Celsus lib. V, cap. XXVII: *quod de furunculo inscribitur: Cætera si desunt, imponi debet primum non pingue emplastrum: deinde, si non expressit, quodlibet puri movendo accommodatum*. Nec multò post ablativo utitur: *Expresso pure, nulla ultra curatio necessaria est*.

Nec super eo audiri Probus, vel alii, in quibus Consentius, debent, quod de *viris* ajunt. Nam inflectit Lucretius lib. II: --- *Tetri primordia viri.*
Et eodem: --- *Contactos perdere viro.*

Apud alium tamen haut fortasse hæc reperias.

Nec majori jure *chaos*, & mille substantivum, referunt Grammatici in-
ter aptota certi casus. Nam Maronis est IV Georg.

Atque chaos densos divum numerabat amores.

Vbi Servius, *id est, a chaos narrabat crebros amores Deorum.* Pro Deo autem
etiam in accusativo *Chaos* facit, juxta aliquos; qui legunt apud Natonem
XIV Met. Fab. VIII:

Et noctem, noctisque Deos, Erebinque, Chaosque,
Convocat.

Sed de hoc in tertia declinatione plura.

Mille, quod aptoton esse ajunt, in ablativo facit *milli*; ut duobus Luci-
lii locis ostendit Agellius lib. I, cap. XVI. Unus est:

Tu tibi milli numerum potes uno quæcere centum.

Alter est:

*Hunc * milli passum qui vicerit atque duobus*
Campanus somipes, successor tibi nullus sequetur.

Alia etiam sunt, quæ aptota posterioris generis falso putant: ut *arumis-*
culativum, & vocativum. Cato tamen *arum* dixit, & *aribus*: quo & usus

Arnobius. Cæsar autem *maribus*. Non reponam, quæ de iis superius * no-
bis dicta. Plinii quoque est in Epistolis: *Fontibus, rivibus, & agro. Rivum*
vel *virium*, non puto occurrere. At *virium* est apud Plaut. Epid. t

Atque me minoris facio præ illo, qui omnium

Legum, atque virium, ficior, conditor, cluet.

Sic Cato apud Sospitrum; *Virium* (alii *jurum*) *legumque cultores.* Et Vi-
pianus ad Edictum lib. XXVII: *Quia debita viribus non est pecunia.* hoc est,
civilis, & prætorio. *Oribus* apud Maronem t legimus, itemque Arnobium
lib. I: *Belluarum agrestium ritu cruentis oribus mandere.* Et lib. III: *In tam se-*
vis, atque horridis oribus, sortem suam flerent. Et lib. V: *Caprorum reclamantium*
viscera cruentatis oribus dissipatis. Vtitur & Nonius, in voce *omen*. Imò & *cri-*
bis legi ajunt apud Plinium lib. XX, cap. IX. Et sanè in antiquâ etiam Par-
menti sic editum: *Vitia orium, graveolentiamque.* Sed melius libri alii, *Vitia*
earum. Nempe *narium*, quod antecessit.

Rectius hæc retulissent *astu*, & *instar*. Prius esse indeclinabile, ut *cornu*, ait
Priscianus in XV. Mallem dixisset, ut *fas*, & *nefas*. Nec enim in genitivo,
dativo, vel ablativo, ut *cornu*, ita *astu* etiam dixeris. *Instar* perperam adver-
bium credere, cum idem significet, quod similitudo five exemplar. No-
minativo usus Cicero de Clar. Orat. *Plato mihi unus instar est omnium.* Et

Vlpi-

† lib. 9.

* lib. 15.

† Henrii Sc-

phii editio

Callima. ha-

bet subcuror:

via, vira, jura, ora.

Quæ in plurali negant t inveniri extra nominativum, ac-

culativum, & vocativum. Cato tamen arum dixit, & aribus: quo & usus

Arnobius. Cæsar autem maribus. Non reponam, quæ de iis superius * no-

bis dicta. Plinii quoque est in Epistolis: Fontibus, rivibus, & agro. Rivum

vel virium, non puto occurrere. At virium est apud Plaut. Epid. t

Atque me minoris facio præ illo, qui omnium

Legum, atque virium, ficior, conditor, cluet.

Sic Cato apud Sospitrum; Virium (alii jurum) legumque cultores. Et Vi-

pianus ad Edictum lib. XXVII: Quia debita viribus non est pecunia. hoc est,

civilis, & prætorio. Oribus apud Maronem t legimus, itemque Arnobium

lib. I: Belluarum agrestium ritu cruentis oribus mandere. Et lib. III: In tam se-

vis, atque horridis oribus, sortem suam flerent. Et lib. V: Caprorum reclamantium

viscera cruentatis oribus dissipatis. Vtitur & Nonius, in voce omen. Imò & cri-

bis legi ajunt apud Plinium lib. XX, cap. IX. Et sanè in antiquâ etiam Par-

menti sic editum: Vitia orium, graveolentiamque. Sed melius libri alii, Vitia

earum. Nempe narium, quod antecessit.

Rectius hæc retulissent astu, & instar. Prius esse indeclinabile, ut cornu, ait

Priscianus in XV. Mallem dixisset, ut fas, & nefas. Nec enim in genitivo,

dativo, vel ablativo, ut cornu, ita astu etiam dixeris. Instar perperam adver-

bium credere, cum idem significet, quod similitudo five exemplar. No-

minativo usus Cicero de Clar. Orat. Plato mihi unus instar est omnium. Et

Vlpi-

Vlpianus *: *Si preponatur instar quoddam operis. Vbi vides, & adjectivum* * De non opo-
 neuri generis adfiscere. At accusativo usurpat Cicero Tufcul. *Quæst.*
 lib. I: *Terra ad universi casus complexum quæsi puncti instar obinet.* Item Ovid.
 lib. II de Ponto, el. III: *Instar & hanc vitam moris habere puta.* Et Iusti-
 nus lib. xxxvi: *Vallis ad instar castrorum clauditur.* Vti & Appulejus: *Ad*
instar Solis exornatus. Qui & alibi sæpe sic loquitur. Non tamen *instar* hu-
 jus sit loci, si *instaris* facit: quod traditum à Valerio Probo in Catholicis.
 Sed dissentit Charisius in primo. Etiam B. Augustinus de Grammatica:
Instar, quod est similitudo, tres habet casus tantum; nominativum, accusativum, &
vocativum: & est numeri tantum singularis. Vocativum tamen non arbitror
 inveniri. Verum sic quoque aptoton fuerit posterioris generis: quia duo
 erint casus similes, nominativus, & accusativus: quale & *volupe*, vel, ut ve-
 teres *κατ' ἀπορίαν* dixere, *volup*. Item *necesse*, vel *necessum*; quorum illud
 est neutrum à *necessis*, hoc à *necessus*. Vti & referri etiam huc possunt, quæ
 solo nominativo & vocativo legimus. Quale *exspes*. Item *glor*, nisi Pri-
 sciano accedendum, qui *gloris* declinat. Etiam *Impiter*. Nam *hujus Iovis* est
 ab *hic Iovis*: de quo postea.

CAPVT XLVII.

De monoptotis. Dicis causâ. Cuicumodi pro cujuscujusmodi. *Giffanius re-*
fellitur. Alimodi. Inficias. Ad incita, vel incitas, adigi, aut redire.
 Ingratiis tuis. *Giffanii error geminus.* Probi, Phocæ, Charisii, aliorum, lapsus.
 Suppetiæ. Astus. Feminis a recto femur. Femina in plurali ab eodem.
 Impetis. *Prisciani error triplex.* Teres unde, nemque impete. Indigita-
 menta quid, & unde dicantur. Impetibus. Damnâs. Satiâs, satiâtem, sa-
 tiâtate. *Claudius Verderius reprehensus.* Despicatui, irrisui, ludificatui, &
similes dativo. Maçtum. *Buchananus leviter notatus.* Maçti.

V Idimus de illis, quæ vel omnes, vel minimum tres duove casus ha-
 bent, verum iis non variant terminationem. Nunc accedo ad *μονό-*
πλωτα, sive ea, quæ unius tantum sunt casus. Ac alia quidem horum sunt gi-
 gnendi casus, alia accusandi, alia auferendi.

Genitivus solum est *dicis*, teste Charisio. Vt, *dixit*, vel *egit hæc dicis causâ*;
 quod est *δίκης ἐπιτα*, sive *λόγος χάριν*. Ita utuntur Cic. Verr. VI, & pro Mu-
 ræna; Cornelius Nepos in vita Attici; Plinius lib. XXVIII, cap. II; Vlpianus in l. I. §. Excusantur. xxxiv. ff. ad Senatufconsultum Silanianum.
 Vide de eo & Petrum Victorium Var. Lect. lib. VIII, cap. XXIV; Tur-
 nebum Adv. lib. XI, cap. XX; Petrum Pirhæum Subsec. lib. II, cap.
 VIII. Vt Hotomannum, & Iurifconsultorum alios, mittam.

Etiam genitivi solum casus sunt, *hujusmodi*, *ejusmodi*, *cujusmodi*: sed vix *μοῦνεπλωτα* dici merentur, quia in recto dicitur, *hic modus, is modus, quis modus*; ac similiter in cæteris calibus. Hactenus tamen naturam monoportoti induere, quia composita voce solum in genitivo utimur; cæteri casus divisiim efferuntur. Plus à simplicibus recessit *cuiusmodi*; quod iccirco magis monoportoti nomen meretur. Est verò *cuiusmodi* quoque gignendi casus. Unde apud Tullium *cuiusmodi*, pro *cuiusjussusmodi*, sive *cuiusjussusmodicumque*. Sed librarii imperiti interdum alterum *cui* omisere, quòd putarent errore manus in eo esse peccatum. Hoc non attendit doctissimus Obertus Giffanius, in Observationibus L. L. ubi *cuiusmodi* ubique pro *cuiusmodi* referendum censet. At longè credibilius, librarios passim *cui* alterum omisisse, quàm addidisse. Et sanè Petrus Victorius Castigat. in lib. III Cic. ad Att. clarè profitetur, se in MSis suis, ita uti dixi, invenisse. Et Priscianus in XIIII, cap. de secunda declinatione, sic scribit: *Cuiusmodi*, pro *cuiusjussusmodi*. Cicero pro Sexto Roscio: *Vereor enim, cuiusmodi est Rosci, ne ita hunc videat servare, ut tibi omnino non pepercerim*. Quomodo non modò nuperrima Putschii editio habet; sed etiam Veneta vetus anni MDCCCCLXXXVI, & antiquissimus noster, optimæque notæ codex MSSus. Quemadmodum autem *cuiusmodi*, pro *cuiusmodi*, dixeret, ita & *alimodi* usurparunt pro *alijusmodi*: cuius rei non alium hoc tempore auctorem laudare possumus, quàm Festum sive Paullum in *Alimodi*.

Μοῦνεπλωτα solius accusativi casus est *iniscias*: unde glossæ Philoxeni interdum accusandi casu *ἀγνωστω* interpretantur. Nimirum dicimus *ire iniscias*, ut *ire exsequias*; qui absque dubio est accusativus ab recto *exsequiæ*: item *ire suppetias*, quod est à *suppetiæ*. Planèque censo in hisce tribus *νατ* *ἰσδ* *ει* *ῥ* reticeri præpositionem AD.

Nec eorum rejicio opinionem, qui *incitas* quoque, vel *incita*, hujus loci existimant. Ut cum dicitur *ad incitas*, vel *ad incita redigere**, vel *adigere*†, aut *deducere*‡, vel *redire**. Translatio enim est à calculorum ludo; ubi *ad incitas redactus*† dicitur, qui amplius calculos movere nequit. Ergo *ad incitas* cum dicitur, intelligitur *ines*, vel *calces*, hoc est, calculos. Nempe *incitæ*, quia citari, hoc est moveri amplius non possunt.

Μοῦνεπλωτα ablativi casus est *ambage* in singulari; de quo antea † dictum. Item *ingratiis*: quod mirum vulgo inter *μοῦνεπλωτα* non reponi. Vfus Plautus Calinà: *Vobis invitis, atque amborum ingratiis*.

Et Mercatore: *Tuus pater vult tempore tuam amicam tuis ingratiis*.

Vbi adjectivum additum clarè non adverbium, sed nomen esse, ostendit. Eodemque errare liquet Obertum Giffanum, qui Latinè dici negavit, *ingratiis tuis*, quo uti videmus Plautum ipsum. Neque, quod idem putavit,

* Plautus *Terentio*, & *Terentio*.

† Lucilius lib. sat. 15.

‡ Appul. lib. 3 Met.

* Lucilius lib. sat. 3.

† Isidorus Orig. lib. 18, cap. 67.

‡ cap. 43.

putavit, *ingratis*, pro *ingratis*, metri caussa dicitur; sed Lucretio contra *ingratis*, pro *ingratis*, *omissionis* est.

Sunt autem paucissima verè *μὴν ἴστω*. Nam pleraque, quæ huc referunt, aliis etiam casibus inveniuntur. Hujusmodi sunt accusativi *literam*, *dapem*, & *suppetias*: quorum primum *μὴν ἴστω* dicitur à Phocæ & Prisciano in quinto, item Consentio: alterum à Probo in Catholicis: tertium à Charisio. Atqui Cicero *literæ*; Vitruvius, & Columella etiam, *literæ* dixerunt. *Dapis*, *dapi*, *dapem*, *dape*, apud Catonem legas: qui nec *daps* refugit, ut superius * ostensum. *Suppetiæ* etiam dicitur in recto: ut non modo * cap. 4. Diomedes lib. I; sed Charisius ipse alibi agnoscit, ubi *σὸν ἴστω* interpretatur. Vfus verò Plautus Amphitr. Act. v, Sc. I:

Non metuo, quin meæ uxori late suppetiæ sient.

Et Epidico Sc. ult.

Quicquid ego male feci, auxilia mihi, & suppetiæ sunt domi.

Itidem *μὴν ἴστω* statuunt ablativi casus, *astu*, *sponse*, *verberæ*, *viscere*, *femine*. Atqui Silius est lib. XVI:

Non ars, aut astus belli, vel dexteræ decrat.

Ac similiter Valer. Flaccus in secundo. Cicero etiam in plurali lib. III de Officiis: *Quorsum hæc? ut intelligas, non placuisse maioribus nostris astus*. Eodemque usi Silius in VII, & Seneca Troadibus.

Sponse, si credimus Servio in II Georg. adverbium est. Sed melius in III Æn. ait esse septimi casus. Sanè per dativum, sive ablativum *mavis*, exponunt & Glossæ Philoxeni: *Sponse, ἀπασιπύει*. Et Gloss. Cyrilli: *Ἐκστία ἡ σπὸν, sponse*. Aufonius Idyll. v:

Sponse ablativi casus quis rectus erit? spons.

Sed rectus iste non est in usu. Nec propterea est *μὴν ἴστω*, quæ opinio inter cæteros Probi in Catholicis, item Charisii, Diomedis, Phocæ: planèque inveteravit & irroboravit in vulgariis diatribis. Siquidem *sue sponse* dixere Columella lib. IX, cap. IV, & Cornelius Celsus lib. I, cap. I: ut taceam de Varrone, & Gellio. Agnoscit & hunc genitivum P. Consentius.

Non *verberæ* solum, sed etiam *verberis* dici: item *viscus*, *visceris*, superius † cap. 4. nobis ostensum.

Femine non esse *μὴν ἴστω*, docemur his Marii Victorini verbis lib. I: *Hoc femur, quamvis nominativo per literam R dicamus; tamen genitivo feminis, dativo femini, ablativo femine scribite*. Est igitur *femine* à *femur*; quod & *femoris* facit, (unde *femoribus* nomen) & *feminis*; unde Tibullus, *Implicuique femur femini*. Quem locum etiam Charisius citat, atque ista subjungit: *Femini, non femori, quasi sit hoc femor hujus feminis. Femen enim nominativo, ut femina,*

men, necdum legimus à veteribus adfertum. Caper tamen in libris enucleati sermonis posuit *femen* : sed non apposuit exemplum ; ut monet etiam Servius in illud x ÆN. --- *Magnique femur persirinxit Achææ.* item illud ejusdem libri : --- *Latus Eripit à femine* : ubi addit, etiam Caprum agnoscere, *femen* non inveniri. Priscianus lib. vi, ait, in raro usu esse. Sed frustra cautus est, si, ut puto, legerit nusquam. Idem in proximo Maronis loco legit *femore*, sed malo *femine* ; quomodo citat Charitius. Quemadmodum verò Tibullus obliquum *femini* cum recto *femur* junxit : ita etiam Plautus *Milite Glor.* * cum prius dixisset, *in femine habet Levum manum* ; subdit mox ; *Dexterâ digitis rationem computat feriens femur dexterum.* Vfus & Tullius ablativo Verr. vi : *Signum Apollinis pulcherrimum, cujus in femine nonen Myronis inscriptum.* Cæsaris est vii de bell. Gall. *Stipites feminis orassita hæc.* Atque hæc satis ostendunt, verissimum esse, quod tergemino in loco à Claudio scribitur, *femur non femoris tantum, sed & feminis facere.* Ab eodem & in plurali *femina* legitur : ut in isthoc Ballionis apud Plautum Pseudolo t :

* Ad 2, Sc. N. si heret.

† Ad 4, Sc. M. tu & nequam est homo.

--- Nempe quod *femina summa sustinent.*

ubi malè quidam codd. *sustinet* : ut jam olim monuit G. Canterus lib. vii, cap. xix.

Alia etiam sunt, quæ perperam monoportota ablativi casus putarint. Vt *crate*, & *impete*. Cum *cratim* sit apud Plautum Pœnulo, ac Charitius quoque in primo *cratem* agnoscat. *Impete* verò, quod glossæ Philoxeni *ἐμπέτω* exponunt, etiam in patrio invenitur. Nam *impetis auctum* est apud Lucretium in vi ; *rapidi impetis*, apud Silium Italicum. Imò Onomasticon vetus rectum quoque agnoscit : ut in quo sit, *Impes, impetus, ἴμπερ, ἴμπερ*. Et favet Priscianus in vi : ubi ait, ut ab *hebeo, hebes*, est *hebes, hebetis* ; ab *indigeo, indiges*, est *indiges, indigetis* ; à *tereo, teris*, est *teres, teretis* ; à *præpeto, præpetis*, est *præpes, præpetis* : sic ab *impeto, impetis*, esse *impes, impetis*. Sed *impes* nusquam legere est. Et *hebeo* est ab *hebes* ; *teres* à Græco τέρας, ἡ μετὰ τὸν : *indigetis* verò dicuntur ab *indigito*, quod est ex *indu. i. in*, & *cito*, id est *voco* ; ut *indigito* sit *invoco* ; unde *indigita menta, ἰνδῖτινα ψιλῖα* ; ut exponitur in vet. glossis. Nempe quia iis continentur Deorum cognomenta, ac preces supplices, quibus superos invocarent. In plurali etiam *impetibus* legas apud Lucretium lib. i :

Quamlibet in partem trudent res ante ruumque,
Impetibus crebris.

Sed non minùs hoc videri possit venire ab *impetus*, quàm ab *impes*, vel *impetis, impetes*.

In eo quoque peccatum, quòd cum, ut ego quidem censeo, *μενίπει* & omnia vel genitivi casus sint, vel accusativi, vel ablativi : vulgò quædam etiam

etiam statuant nominativi, quædam dativi, quædam vocativi.

Nominativi iis monoptyota putantur *damna*, & *fatias*. Atqui *damna* est ex *damnatus*, *δυνατός*: eoq; genitivus ejus est *dammati*. Vti, siue integrè dicas *nihilū*, siue *κατ' ἄπορον* nihil, genitivus est *nihili*. Itidē *fatias* *ἰσχυρότης* ex *fatietas* factū, nec aliter quàm *fatietas* inflectitur, Charisio teste. Rectius igitur dixissent, nominativum esse *fatietas*, vel *fatias*; sed genitivum *fatietatis* tantum. Quid quod syncope ista etiam in obliquis invenitur? Nam

Lucretii est lib. II: --- *Im nemo fessus fatiate vivendi*

Suscipere in caeli dignatur lucina templi.

Et lib. V:

Hæc antraos ellis mulcebant, atque jurabant

Cum fatiare cæbi.

Accusativo etiam usus eopse libro:

--- *Ita ad fatiarem terra ferarum*

Nunc etiam fatiis.

Quo ex loco simul dilucet ineptia Claudii Verderii †, in Pomponio Melâ culpantis, quod Britanniam dixerit *ferarum fatiare*.

† Confone in auctore.

Satis comprobavimus, *fatias* non esse *μωρολογία*: eoque male hinc colligi, *μωρολογία* quædam esse recti casus. Æque autem falsi in eo, quod aliqua dativi esse casus tradunt. Objectant *ostentui*, quod apud Sallustium *; *divisui*, quo Livius † utitur; *indutui*, quod Tacitus ‡ usurpat. Negant enim hæc alio casu inveniri. Iis sic occurrimus. Primum ipsi agnoscent, si *supina indutum*, *indutu*; *divisum*, *divisu*. At, quicquid est de priori *supino*, saltem illa in *u* sunt ablativi casus, ut postea ostendemus. Quare si *indutui*, & *indutu*; *divisui*, & *divisu*, dicitur; non erunt hæc *μωρολογία*. Dixeris, *ostentui* non esse *supinum*, eoque saltem *ostentui* *μωρολογία* fore. Sed cur *ostentui* *supinis* eximunt? Quid certius, quàm ut *tendo* in *supino* habet *confisum*, & *tentum*; unde *extensum*, & *extentum*; *intensum*, & *intentum*: sic etiam compositum ejus *ostendo* habuisse *ostensum*, & *ostentum*; unde nomen *ostentis*, & verbum *ostentare*. Dixere igitur *ostentui*, & *ostentu*. Et quid similis huic, quàm compositum aliud *obtentui*? Nam ut *obtentui* ab *obtendo*, ita *ostentui* ab *ostendo*; quod ab antiqua præpositione *ob*, pro *ob*; unde *obstruxo*, & *obstrudo*; de quibus Festus. Atqui, ut Sallustii est oratione Lepidi ad pop. Rom. *Quia secunde res sunt mirè vitis obtentui*: ita Maronis est in XI: --- *Obtentu frontis inumbrat*: & Gellii lib. X, cap. XXI: *Obtentu philosophiæ*. Par ratio in *irrisui*, *divisui*, *arbitratui*, *ludificatui*, *despicitui*, *frustratui*. Nam ut Plinii est, *irrisus sumus*: ita Tacitus in primo Annalium ait: *Irrisi*, & *contumelios* & postremo verberibus *infestantur*. Et lib. III: *Non sine irrisu audientium*. Itē Quintil. lib. VI, cap. III: *A derisu non procul abest risus*. Itidem non *arbitratui* solum dixerere: sed etiam *arbitratu meo*, vel *suo*, apud Ciceronem legas, & apud V-

* in Ins.

† lib. 3. belli

Maced.

‡ lib. 16. Agric.

* de verb. signif.
† cōt. 1, sc. 1.

pianum* , *arbitratu* L. Titii. Imò & *arbitratum* legas apud Plaut. Amph † ,
Dedunt se, divina humanaque omnia, urbem, & liberos,
In ditionem atque arbitratum cuncti Thebano populo.

De dativo fati. Denique & vocandi casu *μαρτύριω* & inducunt : quale
ajunt esse *μαρτυρ*. Atqui rectus ejus est *μαρτυρ*. Vt ostendit Servius in IX
Æn. his verbis : *Quoties tuus, aut vinum, super victimam fundebatur, dicebant,*
Μαρτυρ est taurus vino, vel ture : hoc est, cummulata est hostia, & magis aucta. Μα-
ρτυρ ergo, pro, μαρτυρ esto, vocativum: pro nominativo posuit Maro : ut Persius ,*

* sat. 6.

Stemmata quod Tisico ramum millefimo ducis,
Centoremve tuum vel quod trabeate salutas.

Imò Livius usus putatur accusandi casu lib. II , ubi sic inducit Porse-
nam ad Mucium loquentem : *Tu vero abi, inquit, in te magis, quam in me, hostibus*
ausus. Libere μαρτυρ te virtute esse, si pro mea patria ista virtus staret. Ita enim
legendum in Spicilegiis docebat Palmerius : pro quo in vulgatis est, *ju-*
borem mace virtute esse. Ex cujus sententia, & *μαρτυρ* legi oportebit lib. IV
in verbis dictatoris ad Servilium Ahalam, cum Sp. Melium obruncal-
set : *Μαρτυρ virtute, inquit, C. Servili esto, liberata Rep.* Ac monet idem
Sallustium quoque dixisse, *μαρτυρ manera, μαρτυρ partes, & μαρτυρ infor-*
tunio Ciceronis. Equidem ἐμαρτυρ †. Sanè in Livii codd. *μαρτυρ* ubique con-
stanter legitur, non *μαρτυρ*, vel *μαρτυρ*. Vt vulgatus loquendi modus vi-
deatur, non quidem ratione jura; sed consuetudine tamen, obtinuisse. Et
certè, quod Servius ait, *μαρτυρ* poni pro *μαρτυρ*, id evidens est ex illo Hora-
tium lib. I, sat. II :

--- *Μαρτυρ*
Virtute esto, inquit, sententia dicitur Ciceronis.

Locutus autem Horatius exemplo Lucilii, cujus illud è Sat. lib. V :

Μαρτυρ, inquam, virtute simulque his versibus esto.

Et Turpili Boëthuntibus : *Μαρτυρ virtute esto.*

Item Pacuvii Dulorestà :

Μαρτυρ esto virtute, operaque oménque approbo.

Vide Nonium Marcellum cap. IV. Quemadmodum autem in singula-
ri dicitur *μαρτυρ*; ita & in plurali est *μαρτυρ*; idque tam nominandi, quam
vocandi casu. Livius lib. VII : *Μαρτυρ virtute, inquit Decius, milites Romanos*
esse. Plinius lib. II, cap. XII in Astrologiæ laudem : *Μαρτυρ ingenio esse*
cali interpretes, rerumque nature capaces.

Atque hæc de monoptotis tum veris, tum iis quæ falsò huc retulerunt.
Quam doctrinam non esse inutilem, argumento est, quòd quandoque viri
etiam doctissimi in minutis hisce aberrant. Vt cum egregius poeta Geor-
gius Buchananus lib. V Sphæræ suæ ita canit :

Μαρτυρ animi heroes seclis melioribus orti.

Sed

Sed *macli* fortasse scripserat vir summus: saltem ita debuit. Etiam optimus & doctissimus Abrahamus Ortelius, ubi *Tempe* descripserat, ita definit: *Atque hæc de Tempis*. Quasi *Tempe* non ἀνάγκη sit; ut antea dictum. Possunt & alia multa adferre, quæ similiter eruditissimis viris exciderint. Sed istis insistere ut illis minus honorificum, ita nec mihi decorum satis videatur.

CAPVT XLVIII.

De diptotis, triptotis, tetraptotis, & pentaptotis. Tabi. Servius, Charisius, & vetus glossographus notantur. Dica male rejici à Phoca. Repetundæ. Vicis, vici. Unde vix adverbium. Fors fortuna. Emendatio summi viri in Varrone rejecta. Siremps, firempse. An firempse tantum auferendi casu dixerim. Vis in recto singuli numeri, & accusativo pluralivi. Plure. Phoca lapsus. Ditio, sive dicio non legi. Condicio ex Servii mente è dicio componi. Procerem, bilicem, trilicem, septemplex, decemplex, falso creatus: μὲν ὅτι ὠτά: que minimum sint τετραπύλωτα. An uti pecudem auream sic pecus aurea dicatur. Mane, & mani, in ablativo. Frons ex frondis. Nex. Iovis in recto. Vne, sole. Multa veteres non alia de causâ in certo casu resugisse, quam quia minus morigeræ essent aurium voluptati.

Sequuntur διπύλωτα, ut suppetiæ, suppetias; impetis, impete: de quibus antea diximus. Item tabi, tabo; ut recte docet Priscianus in quinto, septimo, & undecimo. Pro genitivo adducit Lucani hoc in sexto *:

* vers. 547.

--- Nigramque per artus

Stillant tabi sanem, virusque coactum

Susulit.

Quare fallitur Servius, qui μὲν ὅτι ὠτά esse scribit ad illud III Æneidos, Et terram tabo maculant. Idem docet Charisius: Tabo, inquit, & pondo, monoptota sunt. In glossis quoque Philoxeni legere est, Tabo, ἀματι τ νερεῦ. λυθρε. ἐστὶ δὲ μὲν ὅτι ὠτά. Imò & Probus similiter in Catholicis.

† sanguine hominis mortui, sicut. Est vero monoptoton.

Hic etiam poscit locum dica. Phocas quidem negat inveniri in recto. Sed Ciceronis est Verr. iv: Scribitur Heraclio dica. Longè interea usitatius est in accusativo, dicam scribere †, vel subscribere*, vel impingere †; Sic lex ἐπάγειν. Quomodo & in plurali, dicas fortiri, ait Cicero †.

† Terent. Phorm. I, 1. & 2, 2. * Plaut. Pæn. 3, 6.

Quædam verò diptotis falso accensentur. Ut repetundarum, & repetundis. Quomodo legimus, Lex Julia repetundarum; vel, repetundarum reus; vel, damnatus de repetundis. Sed rectus est repetunde, ac καὶ ἀπορίαν pecunie reticetur. Unde accusandi casu dicitur, missos legatos ad res repetendas. Nempe habet repetundæ omnes casus: sed propterea in accusatione solum genitivum

† Ter. Phori. 2, 3. † Verr. 4.

riuum & ablativum invenias, quia verba accusandi duos tantummodo hos casus regunt: ut *accuso te negligentie*, vel *de negligentia*; *proditionis*, vel *de prodicione*. Planè enim his simile *accusatus*, vel *postulatus repetundarum*, vel *de repetundis*.

Etiam *vicem vice*, diptotis accensent. Sed scrupulam injicit, quòd Phocas triptoton facit; *vicis, vicem, vice*: Charilius verò etiam tetraptoton; *vicis, vici, vicem, vice*. Ut omnino veteres pluribus casibus usi videantur. Nominativus foret *vicis*, vel *vici* *congruibus vicis*. Sed eum ne Grammatici quidem agnoscunt. Non dubium tamen, quin adverbium *vix* ab hoc fonte promanet. Nam in iis potissimum alternamus vices, quæ ab uno *vix* ac difficulter fiunt.

Tantummodo etiam *fors*, & *forte*, dici ajunt: ut *fors fortuna*, & *forte fortunam*. At Varronis est lib. IV de L. L. *Lavam, Vestem, Salutem, Fortem Fortunam*.

^o Ita editio: *Fortuna**, *Fidem*. Nec enim assentio Scaligero, qui malit: *Fortunam* †, *Fortem, Fidem*. Etiam dativus invenitur. Quippe in lapidibus quoque, & nummis antiquis, frequens est hæc inscriptio, **FORTI FORTVNE**. Nec Godscalco Stewechio multum repugnem, qui putat, apud Arnobium lib. VII adversus Nationes legi debere: *Cur non mirari Forti se obicitu*. Non, *fortiter*, quod est in vulgatis.

Triptoton est, *huius fordis, hanc fordem, hac forde*. Quamquam & B. Ambrosius dicat *hæc fordis*. Quædam autem tres quidem casus habent, sed sub duplici terminatione: ut in recto, & accusativo, *tantundem*; in gignendi casu, *tantidem*. *Siremps* quoque, quod, Festo teste, significat, *similis re ipsa*, in nominativo, & vocativo, *siremps*; in ablativo autem habet *sirempse*. Est hæc sententia Sofipatri. Recto usus Cato in dissuasiione legis, quæ postea relicta est: *Et præterea rogas, ut quemquam adversus ea, si populus condemnaverit, siremps lex fiet, quasi adversus legem fecisset*. Cuiacius quoque monuit, sic legendum apud Senecam epist. XCII: *Vbi verò ad finem mortaliū ventum est: Discede, inquit, ambitio: omnium, quæ terram premunt, siremps lex esto*. Antea, pro *siremps lex*, ineptè legebatur, *fere miles*. Sed *sirempse* non videtur ablativi solum casus esse. Nam Plauti est prologo Amphitryonis:

Sirempse legem iussit esse Iupiter.

Nisi magis placet, *Sirempse lege*: quod magis ex mente fuerit Charifii. At veteres libri, ut vetus editio Veneta, quæ cum Pyladæ & aliorum notis prodiit †, ad alterum propius accedit. Quippe ibi legitur:

Similem nec ipse in legem iussit esse Iupiter.

Quamquam nec multum abeunt ab iis, qui corrigunt, *Sirempse in lege*. Quo pacto etiam Charifio sua præceptio constabit.

Vix non tres solum casus in singulari habet, sed quatuor. Nam & *vix* in genitivo

^o Ita editio: *Fortuna**, *Fidem*.
[†] Ita editio: *Fortunam* †, *Fortem, Fidem*.
[‡] Ita editio: *Fortunam* †, *Fortem, Fidem*.

genitivo reperitur, cum apud Iurifconsultos; tum etiam scriptorem dialogi de Oratoribus, qui Tacitus vulgò existimatus: *Quamquam in magna parte librorum suorum plus vis habeat, quam sanguinis.* Quin in plurali quoque vis dicimus, pro vires. Lucretius lib. II:

Et quo quisque magis vis malus possidet in se,

Atque potestates.

Et Sallustius in III Histor*. *Male jam* * apud T. H. 1. 6.

adsuetum ad omnes vis controversiarum.

Τετραπλωτον est plius. Recto legas apud Livium, *plus duo milia caesa*; item, *plus trecenta vehicula amissa.* Genitivo apud Cic. *pluris est eloquentia*; item, *pluris aestimare.* Accusativo usus Terentius: *Plus quingentos colaphos infregit mihi.* Ablativo Plautus in Cæco, seu Prædonibus †: *Plure altero tanto, quanto* † apud Charf. lib. 2.

ejus fundus est velm. Glossæ: *Plure, πλεον.* Vt solùm desiderentur dativus, & vocativus.

Precis verè tetrapoton. Nam *precis, precii, precem, prece* legitur: quemadmodum superius † ostensum. Vt valde erret Phocas, qui numero singulari tantùm in ablativo ait reperiri. † cap. 4. 1.

Ditionis terminum, ditioni permutare, in ditionem concedere, & in ditione esse, apud optimos legas scriptores. At rectum non esse in usu, ait Diomedes lib. I. Etiam Donatus edit. secundà, & Priscianus lib. XI, inter defectiva referunt. Cledonius itidem, *Hæc ditio non est lesta.* Imò & Servius in illud I Æn. *Post alii proceres*; ait, *proceris, & ditionis,* esse ex iis, quæ carent nominativo singulari: sed hoc discrimine, quòd utcumque in simplici non dicatur *dicio*, in composito tamen ejus dicatur *condicio.* Quæ verba lucem ex eo capiunt, quòd aliquanto antè in illud, *Victor ditione tenebas; ditione exponat potestate*: atque addat, *Omnis enim potestas diis constat: id est imperio.* Voluit igitur Servius, à dicendo *dicionem* dici; à condicendo, *condicionem*: quia *condicio* sit, cū causam agentes condicunt, sive utrimque addicunt, sic ut illud, quod promittitur, pendeat ab eventu incerto. Sed de *conditionis* vocabulo, quod, uti & *ditio*, per T scribendum, fallitur, cū eo propriè significetur condendi actus; inde ad alia transferatur; ut dicimus in Originum libris.

Proceris quoque Charifio τετραπλωτον est: rectius, ut puto, quàm *procerem* aliis est μονήπλωτον. Quemadmodum nec dubito, quin *bilicem, & trilicem*, non μονήπλωτα sint, ut ajunt; sed minimum τετραπλωτα. Etiam *septemplex*, & *decemplex*, huc potius referam, quàm ad μονήπλωτα. Quid quod *decomplex* est apud Varronem: *bilix, & trilix*, in veteribus glossis. Vti illis Philoxeni: *Bilix, (l. bilix) δ' μιτος.* Et aliis Cyrilli: *Τετραμιτος, trilix.* Quæ verisimile est glossographos non fuisse posituros, nisi apud priores reperissent, aut olim in usu fuisse credidissent.

Videtur & *pecudis* τετραπλωτον. Nam præter genitivum hunc legitur, *pecudis* ρεσναις.

pecudi, pecudem, pecude: nominativo autem & vocativo carere, sententia est Charisii lib. I. *Sunt, inquit, quæ quamvis plurali numero per omnes casus declinentur; nominativum tamen singularem, & vocativum non habent: ut dapes, preces, proceres, pecudes, fruges, fances, vices, cæteri, plerique, verbera.* Atque is locus valde is adversatur, qui dici putant, *egregia pecus*. Contra quos superius * disputavimus. Sed in mentem nunc venit, Caprum etiam, Prisciano † teste, putare, dici hæc *pecus pecudis*, & hoc *pecus pecoris*. Ac, ut classicum dem scriptorem, ipsius esse Caesaris in Auguribus: *Si sincera pecus erat.* Quod Priscianus citat in VI. Sed scriptorum, qui supersunt, nemo imitari hoc ausus fuit. Ut multo satius videatur eo casu in feminino abstinere. Præfertim cum *ἀναλογία* quoque adversetur. Nam, ut superius etiam dicebamus, feminina potius penultimam producant in obliquis: ut *incus incudis, palus paludis*. At *pecoris* eam corripit.

Mirum autem, non retulisse inter *τετραπλωτα mane*: quod interdum quidem in adverbium degenerare, negari non debet: ut in illo Ciceronis ad Atticum: *Bene mane hæc scripsi.* Sed naturâ suâ, primòque nomen est, cuius solus interrogandi ac dandi casus desiderantur. Estque hujus loci, quatenus ablativus in *i* exit: nam, ut similis est is prioribus, aptoton erit. Rectum habes apud Persium Sat. III: --- *Iam clarum mane fenestras Inurat.* Vnde & de vocativo constat. Accusativo usus Martialis lib. I, cap. XVII: *Sed mane totum dormies.* Ablativo Columella lib. VII, cap. XII: *Sub obscuro mane, vel etiam crepusculo.* Et Oppius sive Hirtius de bello Africano: *Præsertim cum milites à mane dici jejuni sitissem defatigati.* Nec est quod obijcet quisquam, neutra in E ablativum per I facere. Nam, ut infra docebimus, similiter dicitur, *ab hoc mare, & mari*. Imò, ut dixi, non semper per E effertur. Nam veteres, Donato † teste, dicebant, *mane, manui*; ut *vespere, vesperi; luce, luci; tempore, tempori*. Ita Plautus ait: *A mani esseque ad vesperum.* Quo etiam Servius probatum ibat, ablativum esse à recto *manu*.

Dapis, dapi, dapem, dape, dici, satis convenit. Sed veteribus etiam *daps* in usu; ut non ex Livio solum Andronico, sed Catone quoque comprobavimus. Verùm posteriores refugere. Vti & *ops*: quod pro *ἐπιτελεῖς*, ac copiâ, vel auxilio, Charisius agnoscit, & cum Capro Priscianus semel iterumque. Sed de eo quoque dictum; uti & de *frugis*; quæ non repetam.

Frondis, frondi, frondem, fronde, in usu esse, in confesso est. Sed de nominandi, & vocandi casu, inter cæteros, negat Charisius. Cui obducimus hoc Mar. lib. II Georg. *Tenenda sepes etiam, & pecus omne tenendum est, Præcipue dum frons tenera, imprudensque laborum.*

Vbi Servius: *Apud antiquiores singularis nominativus erat frondis. Hodie vero & à fronte, & à fronde, unus est nominativus frons: sicut etiam lens à lente, & à lende, capiti brevior: pediculo.* Falso

* cap. 32.

† lib. 5.

† Phorm. act. I, sc. 1.

Falsò etiam *necis* huc retulere. Nec enim solùm *necis*, *neci*, *necem*, & *necè*, legas: sed etiam *nex*. Sifenna lib. iv Histor. *Quoniam neque mea nex, neque inter effio, posse videtur illorum dementem reprimere audaciam.* Imò ipsius est Ciceronis in Milonianâ: *Insidiatori verò, & latroni, quæ potest adferri iniusta nex?* Gloss. *Nex, 6627 h.*

Iovis τειχερωτων est Diomed. Sed antiquus est nominativus *Iovis*; quo usi Accius, ac Cœcilius; quorum loca adducit Priscianus lib. vi. Item Ennius versibus illis ab Appulejo lib. de Deo Socratis, & Martiano lib. I, adductis, quibus ille Deorum Contentium numerum complexus est:

Iuno, † Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars, Mercurius, Iovi, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Idem Appulejus iv Metam. Apollinem sic respondisse ait:

Quem tremit ipse Iovis, quo nomina terrificantur.

Quin Iulius Hyginus in Fabulis crebrò usurpat. Ut Fab. LIV: *Hoc præter Prometheus enim sciret nemo, & Iovis velle cum ea concumbere, Prometheus Iovi pollicetur, se eam præmonitutum.* Et Fab. LXXII: *Iovis in imbrem aureum conversus cum Danaë concubuit.* Et Fab. LXXV: *Iovis ob id fecit, ut septem ætates viveret.* Et Fab. XCII: *Iovis imperat Mercurio, ut deducat eum in Ida monte.* Atque alibi sæpe. Vulgò putant hujus *Iovis* esse ab hic *Iupiter*. Verùm rectè Valerius Probus in Catholicis: *Excipitur unum, quod nominativo solum, & vocativo casu declinatur; hic Iupiter, ô Iupiter. Nam qui declinant, hujus Iovis, declinant hic Phobus, hujus Apollinis.* Sanè ipsum *Iupiter* corruptum ex *Iovis pater*; quemodo & dicimus *Marspiter, Diespiter*. Vide Gellium lib. v, cap. XII.

Πειταρωτα sunt, quæ solo carent vocativo. Cujusmodi esse *Vnus*, quidam veterum putarunt: sed, ut Priscianus ait in quinto, *Caper, doctissimus antiquitatis persecutor, ostendit, hoc usum Catullum, & Plautum.* Catullus*:

*Tu præter omnes une de capillatis
Cuniculose Celtiberie fili.*

Plantus in Ervolaria:

O amice, ex multis mihi une Cephalio.

Nec *solus* eo casu rectè privant. Nam citat Priscianus in quinto ex hy-menæo A. Tucidæ (ejus, quem & in apologia laudat Appulejus)

*Felix lectule talibus
Sole ameribus ---.*

Etiam *omnis, quilibet, quisque*, huc referunt: quæ vocativum habere, in Pronomine ostendemus. Sed omnia si persequar, quid nisi Iliada errorum texam?

Contrà sunt multa Grammaticis intacta, quæ in certo numero, aut casu usurpare non ausim, quia sint duriora. Istiusmodi, teste Cicerone in Topis,

† Sic, ut alii, Iuno, Vesta, Ceres, Diana, Minerva, V.M.

* Carm. 38 ad Cestiberiales.

picis, sunt *specierum*, & *speciebus*: quod nihilominus integrum inflectere vulgò pueritiam docent. Suntque id genus alia, in quibus non Grammaticos canonas, sed usum veterum, & aures quisque suas, nisi Midæ fortè habeat aures, consulere debeat. Vidit hoc quoque vir in Rhetorum lectione multum versatus, nec malè de arte eà meritis, Ludovicus Carbo. Verba ejus non refugiam adscribere è primi de Oratoriâ Elocutione libri disputatione quintâ: *Elegans igitur & exculta oratio horridas, & vasse hiante voces, refugit, ut aurium voluptati morigeretur. Ex quibus colligeres, quam inæque quidam Grammatici faciunt, dum multa nomina in heteroclitis ponunt, quod illis, & alter numerus, vel aliquis casus desit: quasi omnia declinationum, & conjugationum membra, quibus antiqui scriptores non sunt usi, certo numero comprehendi possint. Nec propterea, quod illi aliquo casu alicujus nominis non sunt usi, colligere licet, nomen illud altero numero carere: nam dulcedines dices, non: dulcedinibus, in quo nullus est gratiæ decor. Ex his autem verbis, quæ dicitur inflectuntur, nonnulla sunt, quorum usus non est omnino interdictus: eorum verò asperitatem is vitabit, qui loquendi formam mutare noverit.*

FINIS LIBRI PRIMI
D E A N A L O G I A.

GERARDI IOANNIS VOSSII
DE VOCVM ANALOGIA,
ET ANOMALIA,
LIBER SECVNDVS;

five commentariorum

DE ARTE GRAMMATICA
LIBER QVARTVS;

qui est

DE NOMINVM DECLINATIONE
IN CASVS, NVMEROS, GENERA,
GRADVS, DERIVATA,
ET COMPOSITA.

CAPVT I.

Quam latè pateat declinationis appellatio. Diuiditur ea in naturalem, & voluntariam. Posterior Speciem, & Figuram comprehendit. Prior vel directa est, vel transversa. Transversa in casus inflectitur. Recta in numeros, vel genera, vel gradus. Ea quæ declinat in casus, & numeros, non quinctuplex est Græcis; sed triplex. De characteristica quinque declinationum apud Latinos. Varronis super hoc sententia adfertur, & refellitur.

Asuum doctrinam declinationes excipiunt: ubi non leuius peccari solet. Age igitur novas ad lineas, iterumque ad gradum nos accingamus. Ac à nomine ipso ordiamur.

Quod Græcis κλίειν, id Latinis *clinare*; quo Lucretius utitur in II, & Cicero in Phænomenis. Quodque κλί-

σις Græcis, id Latinè *declinatio*; Varroni etiam *declinatus*; Gellio *inclinatus*, & *inclinamentum*.

Declinatio fit vel intra se, vel extra se. Quà de re sic Varro lib. VII de
L. L. *Nomina declinantur, aut in earum rerum discrimina, quarum nomina sunt: ut*

Hh

a Teren-

à *Terentius*, *Terentii*: aut in eas res extrinsecus, quarum ea nomina non sunt: ut ab *Equo*, *equito*. Prior declinatus dicitur *naturalis*, quia qui *Terentius* audit, ex natura linguæ Romanæ sciet, in patrio casu *Terentii* esse; in dativo, *Terentio*: quique audit *justitia*, vel *bonitas*. statim hujus *justitiæ*, aut *bonitatis* inflectet. Alter dicitur *voluntarius*, quia etsi natura etiam hic spectatur, tamen voluntas magis attenditur. Nam naturâ scire non possum, ab *justus* esse *justitia*; à *bonus*, *bonitas*; à *magnus*, *magnitudo*: item ab *amo*, *amor* dici; à *doceo*, *doctrina*; à *lego*, *lectio*; ab *audio*, *auditus*. Hac de re sic idem Varro lib. VIII de L. L. Declinatus verborum & voluntarios, & naturales esse puto: voluntarios, quibus homines vocabula imposuerint rebus quædam; ut à *Romulo* *Roma*, à *Tibure* *Tiburtes*: naturales, ut ab impositis vocabulis, quæ inclinantur in tempora, aut in casus; ut ab *Romulus*, *Romuli*, *Romulo*, *Romulum*; & à *Dico*, *dicebam*, *dixeram*. Vnde liquet, declinationis esse voluntariæ, à *bonus*, *bonitas*; à *magnus*, *magnitudo*. Naturalis esse à *bonus*, *boni*; à *magnus*, *magni*. Nempe voluntaria est omnis nominis impositio. Hoc autem loco intelligitur impositio non prima, ut *pius*, *equus*: sed ea, quæ ab alio, ut *pietas*, *impius*, *equito*. Speciem enim sive derivationem, & figuram sive compositionem comprehendit. Estque naturalis declinatus non solum nominum, pronominum, & participiorum: sed etiam verborum. Quod liquet ex verbis Varronis allatis; ubi pro exemplo declinatus ejus adducit, *dico*, *dicebam*, *dixeram*. Et passim sic loquitur Varro. Loca ea quia obvia, Arnobii potiùs verba apponam è libro secundo: *Qui per casus, & tempora, declinare verba scitis, & nomina*.

Declinatio nominum; (idemque de pronominibus & participiis accipi velim) vel recta est, vel transversa. Recta est, cum quid declinatur in casu: rectos: transversa, cum in obliquos. Qua de re sic idem Varro lib. IX de L. L. Ad hunc quadruplicem fontem ordines diriguntur bini; uni transversæ, alteri directæ; ut in tabula solet, in qua latrunculis ludunt. Transversi sunt, qui à recto casu obliqui declinantur; ut *albus*, *albi*, *albo*: directi sunt, qui à recto casu in rectos declinantur: ut *albus*, *alba*, *album*.

Declinationem directam statuo triplicem. Vna est in numeros; ut, *rex*, *reges*; *fortis*, *fortes*; *forte*, *fortia*. Altera est in genera; idque tum in substantivis, ut, *rex*, *regina*; *hospes* *hospita*: tum in adjectivis, ut, *fortis*, *forte*; *doctus*, *docta*, *doctum*. Tertia est in gradus; ut, *fortis*, *fortior*, *fortissimus*; *doctus*, *doctior*, *doctissimus*. Nam in hisce omnibus casum rectum videmus; ut, ex Varronis mente, directâ declinatio dici debeat.

De tam varia nominum declinatione agere nunc animus est. Ac primum de ea, quæ fit in casus, & numeros; ac sibi quasi peculiare declinationis nomen vindicat: ut sæpe genus, & species eodem nomine signantur. Deinde videbimus de declinatione in genera; quæ *Motio* dici solet. Hinc de decli-

declinatione in gradus; quæ *Comparatio* appellatur. Denique de declinatione in derivata, & composita: quæ *Speciei*, & *Figuræ* nominibus vocari solet.

Declinatio sic peculiariter ac pressè dicta, hoc est, ea, quæ in casus & numeros fit, Latinis est quinquæplex; Græcis triplex. Ac prima quidem Græcorum sequitur articulum femininum; secunda masculinum, aut neutrum; tertia plurimum ab articulo abit, propèque accedit ad naturam tertiæ Latinorum.

Huic sententiæ à vulgo pleno velo, obversa que resistitur prorâ. Ac primò priorum auctoritatem obducunt. Quam non contemno; dummodo eam rationis firmet anchora. Nam absque ea sæpe periculum est, ne ventus navim è portu in mare magnum propellat. Verum, iniquiunt, nec vulgari opinio ratione est defecta. Diversa enim genitivi terminatio diversas facit declinationes: eoque *Ανείας*, & *μῆσα* ejusdem esse declinationis non possunt. Nimirum non cogitant, si sola terminatio genitivi, declinationis foret character; jam *Ανείας* & *λόγος* unius futura declinationis, cum ambo desinant in *ορ*. Adde quòd apud Latinos quoque, ut suo loco * *dicap. 3.* dicemus, *Themistocles*, *Aristoteles*, multa que hujus generis, genitivum in *I* faciebant; nec propterea secundæ erant: obstabat enim, quòd cæteri casus referrent declinationem nominum tertiæ. Sed quemadmodum hi lapsi, quòd solum genitivum declinationum characteristicam statuerunt: ita in eo decipitur doctissimus Varro †, quòd declinationum discrimina petenda existimet ex diverso ablativi exitu: qui vel *A* est, ut *mensa*; vel *E*, ut *lance*; vel *I*, ut *levi*; vel *O*, ut *cælo*; vel *V*, ut *versu*. Duobus enim nominibus displicet hæc sententia. Quippe quintam vulgarem cogitur comprehendere sub ea, quæ vulgò tertia vocatur: aded ut *pater*, & *dies*, unius Varroni sint declinationis. Præterea ex tertia nostra facit duas, cum ei *pater*, secundæ; *fortis*, tertiæ sit. Quis verò non videt, majorem esse convenientiam inter *pater*, & *fortis*; quàm *pater*, & *dies*; eoque hæc potius, quàm illa, diversæ declinationis statui oportere.

Sunt qui septem faciant declinandi formas; ut Diomedes scribit in primo. Sed hi secundam, quartamque vulgarem, in duas dispescunt. Nam alius his declinationis sunt genitivi in *ii*, quàm in *i* simplex: hoc est, *Virgilius*, & *ingenium*; quàm *pius*, & *cælum*: alius item *cornu*, & *gelu*; quàm *portus*, & *porticus*. Quibus refellendis non est, quod immoremur: cum ea, præsertim ratione nominum secundæ, planè sint absurda. Quare hæc generatim de declinationibus dixisse sufficiat.

C A P V T I I.

De quatuor primæ declinationis terminationibus. Latini à nominibus in AS auferrebant S; unde dicebant, Ænea, Anchisa, Attrida, Apella &c. ΑΥΤΙΔΟΡΙΑ Servii. Rob. Titius notatus. Latini Græcorum E mutant in A; unde dicunt, Penelopa, Semela, Circa &c. Latini Græca in E desinentia declinant more Græcorum: unde ablativo, Penelope, Musice, Grammarice &c.

IN prima declinatione quatuor sunt terminationes, tum apud Latinos, tum apud Græcos; A, E, AS, ES. Quæ in A desinunt, partim Latina sunt, partim Græca. Nam fugit eos ratio, qui cuncta in A esse Latina scripserunt; cum *Musa, poëta, charta*, aliaque plurima, sint à Græcis. At quæ terminantur in E, AS, vel, ES, semper Græca sunt. Nec laetet mihi vetus hæc Inscriptio in agro Sorano:

OPPIA CASSINÆ MATER FECI FILIÆ,
QVOD ÆQVVM FVERAT FILIA FACERET MIHI.

Verum non arbitror, hoc tanti esse: præsertim cum tam multa peccarint insculptores monumentorum. Sane Latini quidem, & imprimis vetustiores, abhorruisse videntur à positionibus Græcis; cum ea; quæ apud hos in AS, vel ES, vel E desinunt, per A efferre consueverint. De prioribus duabus terminationibus, autor iocuples Quintilianus lib. I, cap. x: *Nec in A quidem, atque S literis, excire temere masculina Græca nomina recto casu patiebantur. Ideoque & apud Cælium legimus, Pelia Cincinnatus; & apud Messalam, benefecit Euthia; & apud Ciceronem, Hermagora. Ne miremur, quod ab antiquorum plerisque Ænea, & Anchisa, sit dictus. Priscianus lib. v: Propria apud Latinos in A terminantia, apud Græcos assumunt S: ut, Catilina, Sylla, Fimbria, Aquila, Καλλινας, Σύλλας, Φιμβέριος, Ανύλας. Contra apud Græcos in AS desinentia, vel in ES, apud nos in A terminantur: ut, Μαρσύας, Σωσίας, Βούρπιος, Χαυρέας, Τυέλιος, Βαζαράδας; Μαρσύα, Σοσία, Βυρρηία, Χοκρέα, Τυρία, Βαγράδα: ποιήτης, κισθαετής, Σρύθνης, σοφιστής, Μελικέρτης, Λεπιδάτης, ποίτα, κισθαρίστη, Σκυθηά, σκίππη, σοφίστη, Μελίκερτα, Λεπιδάστα. Sallustius in Histor. II: Quem ex Mauritania rex Lepista proditiōnis insimulatum cum custodibus miserat. Idem Priscianus lib. VI: Græca nomina tam fluviorum, quam aliorum, in AS apud illos desinentia, quæ in OΥ faciunt genitivum Græcum, nostri atque S solent plerumque proferre: ut, Μαρσύα, Γετα, Χοκρέα, Σοσία. Lucanus in III:*

Quæ celer, & relictis descendens Marsya ripis,

Errantem Meandron adit.

Hæc verbatim malui Fabio, ac Prisciano adscribere, quam ad fontem digitum intendere; ne fortasse, cui consulendi otium non est, miretur ab Horatio sat. II, lib. II scribi:

Ne quis

Ne quis humâsse velit Ajacem, Atrida, vetas cur?

Quippe, ut Priscianus quoque disertè ait lib. VII, *Atrida* est vocativus Latinus, à recto *Atrida*, quo usus Propertius †. At si Græcus esset vocativus, uti quidam scripsere, ultima produceretur: pro ut factum in hoc Maronis III Æneidos:

Conjugio Anchisæ Veneris dignate superbo.

Quem in locum ita Servius: *Anchisæ* vocativus hic non est Latinus. Nam brevis esset *A*, ut *Catilina*. Græcus est ergo. De quo valde apud eos queritur quemadmodum excusat ab his nominibus, quæ in *ES* mittunt nominativum. Nam *Tydidēs*, *Tydidē*, facit: ut *, --- *O Danaum fortissimæ gentis, Tydidē.*

* Micro I. Ær.

† lib. 2, vers. 3.

Atrides, cum sit simile, *Atrida* facit, ut Horatius †:

Nequis humâsse velit Ajacem, Atrida, vetas cur?

Tale est ergo *Anchisæ*. Sanè apud Latinos horum nominum *caussa* manifesta est. Nam nominativus ipse in *A* mutatur, & recipit Latinam declinationem: ut *Atrides*, *Atrida*; *Scythes*, *Scythæ*. Quo in loco secum pugnat Servius. Nam si *Anchisæ* ultimam naturam producit, non est simile alteri illi *Atrida*: sed erit vocativus Doricus, Αἴχιδ, pro Αἴχιδης. Quare dicere oportuerat, esse vocativum Latinum ab *Anchisæ*, & *A* produci ob causam. Mirum autem in Putschiana editione hunc locum esse corruptum, qui in prioribus rectè fuerat expressus. Ita enim nunc legitur: *Latina verò proportio in E correptam vult vocativum primæ declinationis, sicut supra dictum est, terminari etiam in Græcis. Vnde Horatius in II Serm. Nequis humâsse velit Ajacem Atride vetas cur? At in Veneta anni MDCCCCLXXVI pro E correptam, A correptam, & pro Atride, Atrida rectè excusum est. Quemadmodum autem Anchisæ, & Atrida, dicitur pro Anchisæ, & Atrides; ita & Scipiadam Horatius dixit pro Scipiadem lib. II, Sat. I:*

Scipiadam.

Ac similiter Plautus *Pœnulo* †:

--- *ô Apella, ô Zœuxis pictor,*

Cur numerò estis mortui?

Etiam vocativus *Daucia* ultimam brevi à recto *Daucia* est, cum à *Daucis* esse brevis non possit. Maro x Æn.

Vos etiam gemini Rutulis cecidistis in arvis,

Daucia Laride, Thymerque, simillima proles.

Porrò in iis, quibus Latini non sunt usi, satius est retinere terminationem Græcam: quomodo malim equum *sampheras*, & *coppatus*, quam *samphora*, aut *coppatus*, aut *sampherus*, & *coppatus*: quamquam Roberus Ticius posteriori modo loquatur lib. VII locorum controversorum cap. xx: inò etiam in suis adversus Ivonem Villiomarum. hoc est Iosephum Scaligerum, Assertionibus, tueri id conetur. Et hæc de nominibus in *AS*, & *ES*.

† Æt. 5, Sc.
Fuit iode.

Supereſt E, ut in veteribus Inſcriptionibus, *Hieronice*, pro *Hieronica*. Sic Seneca Herc. Fur. *Meumque victrix teneat Alcmena locum.*

Vbi *Alcmena* legi nequit, cum ſit Iambicus trimeter. Sic *Helene* quoque omnino legendum in hoc Martialis lib. IX, epigr. CVI :

Mansiſſes Helene, Phrygiamque rediſſet in urbem

Dardanus.

Nymphæ in melioribus libris † eſt apud Naſonem XIV Met. fab. XVI :

--- *Inque figurâ*

Capta Dei Nymphæ eſt, & mutua vulnere ſenſit.

Crebrò tamen E à Latinis in A convertitur. Plautus Stich. Act. I, Sc. I, ita orditur : *Credo ego miſeram fuiſſe Penelopam, foror.*

Geminum ei *Circa*, Epidico * :

Abi modo intro, atque hunc aſſerva Circam, Solis filium.

Eodémque modo dixit Horatius lib. I, od. XIX, de Glyceræ amore :

Mater ſæva Cupidinum,

Thebanæque jubet me Semelæ puer.

† lib. I, epist. 2.

Ita enim habent libri vet. pro quo vulgati *Semeles*. Idem † inquit :

Sirenium voces, & Circa pocula noſtri.

† lib. I *Æneid.*

Apud Virgiliū † quoque eſt, *Argivæ Helenæ* : Statius *Tegæa*, & *Nemæa*, dixit : & Papinianus (quod non indignum obſervatione duxit Scipio Gentilis lib. II παρέργ. cap. IX) uſurpat *Penelopa* ; quod imitatione factum Horatii. Nam ejus eſt lib. I, epist. II ad Lollium,

Sponſi Penelopeæ.

Terentianus quoque Maurus *Lycambæ*

dixit pro *Lycambe*. Ita enim lego hos jambos :

Archilochus iſto ſecvit iratus metro

Contra Lycambam, & filias.

* etiam ea, qua caſtigata noſiſ- que illuſtrata à viro erudito Nicæſio Liſſico.

Nam *Lycamben*, quomodo in vulgatis * editum eſt, metro repugnat.

Imò dubitari poſſit, an E rectè inter terminationes Latinas reponatur, cum Græca in E apud Latinos etiam in ſingulari retineant declinationem Græcam. De genitivo ſatis convenit : ut ab *epitome* *epitomæ*, τῆς ἐπιτομῆς. Sed neque de dativo eſt, quòd aqua hæreat, quaſi eſt apud Latinos per Æ ſcribatur, ut, *epitomæ*. Nam rectum quoque eſt huic *epitome*, τῇ ἐπιτομῇ. Quod oſtendit Probus, cum ait omnino Græcè declinari. De ablativo fidem fecerit ille Diomedis locus in primo : *Quartus* (primæ declinationis modus eſt) *quoties nominativus, vocativus, & ablativus, ſibi congruunt : ut Thiſbe*. Vnde etiam diſcimus, ablativum eſſe eundem voce ac dativum, τῇ ἐπιτομῇ, hac *epitome*, pro *epitomâ*. De quo ne in ſubnubilo nobis res ſit ; facit, quod etiam Prifcianus lib. VI X diſertim ſcribat, quantum ablativo careant Græci, tamen in eo Latinos, tum Poëtas, tum Ora- tores,

tores, retinere terminationem dativi Græci, quò hi ablativi significati-
onem exprimere solent. Imò hoc ipsum ex illo Iuvenalis dilucet, sat. II :

--- Vos tenui prægnantem flumine fufum

Penelope melius, levius torquetis Arachne.

Quin & multa id Fabii loca confirmant : ut lib. I, cap. XVI : *in musice* :
item, *sine musice* : lib. II, cap. XV : *Excludunt à Rhetorice malos* : lib. VIII,
cap. I, *Cum de Grammaticæ loqueremur*. Itaque non repugnem, si quis, cum
Probo, & Prisciano, tres solum faciat primæ declinationis terminatio-
nes; A, AS, & ES. Quod si quis scrupulus superfit, de solo is fuerit
dativo : ut Diomedes silentio suo indicat verbis antea allatis.

CAPVT III.

*De obliquis nominum primæ declinationis in singulari. Vetus Genitivi terminatio in
AI, quæ καὶ διάλυσιν profertur à poetis. In Plautinis aliquot versibus vera le-
ctio defensa. Altera Genitivi terminatio apud veteres, AS; unde familias in
usu remansit. Moneta Latinis dicta Musarum mater, & ratio ejus nominis.
Theodori Marcilii commentum super Martialis loco rejicitur. Genitivum per
AI, dativum per Æ quidam scribebant, discriminis causâ. Vnæ pro unius,
& uni. Quis Marcus ille Tullius à Marco Tullio oratione defensus. Majam,
& Majan : Electram, & Electran. Æneam esse ab Ænea; Ænean, ab
Æneas. Charisius leviter emendatus. Propria Græca in ES nunc primam,
nunc tertiam sequuntur declinationem : unde Dares hunc Daren, & Daretem;
Æacides hujus Æacidæ, & Æacidis, facit; Chremes, ò Chreme, & Chre-
mes; Socrates, ò Socrate, & Socrates. Vocativi Orestæ, Ætæa, Thyet-
ta. Vocativi Achille, Vlyssæ, correptâ ultimâ. Nominum in ES ablativi
in E desinunt.*

Nomina in A apud Latinos duplicem olim in genitivo habuerunt
terminationem. Prior erat diphthongo AI, pro quâ postero-
res Æ usurparunt. Ita in vet. inscriptionibus legere est, *Agrippinai, An-
tomai, Augustai, Bonai Deai*, plurimâque alia; quæ Grammaticus Inscriptio-
num antiquarum index facilè suggeret. Ex AI quidem diphthongo καὶ
διάλυσιν apud Plautum Aulul. † non dubium, quin *animai* debeat legi, quia

† *Ac. 23 f.*
Postquam abso-
navit herus.

*Etiâne obturat inferiorem gutturem,
Nequid animai fortè amittat dormiens?*

Pro quo quidam fecere, *Tum ne quid animæ*; illud *tum* de suo malo mo-
re appingentes.

Apud eundem eâdem Comediâ * vulgò legitur :

Vt bene haberem meæ me filiæ in nuptiis.

* *Ac. 2, f. 6.*
luc animam.

Sed

Sed τὸ *mea* in antiquis codd. deest. Quare non displicet :

Vt bene me habere in sibi in nuptiis.

* *Att.* 1, se. *M.*
li ad enarrandā.

Apud eundem in Milite Glorioso est * :

Magna rei publicae gratia.

prout hunc locum citat Marius Victorinus in Orthographiā. Nam in Camerarianā est corruptissimè editus. Maro, ut Probus observavit, quater hujusmodi genitivus usurpat. Nam in tertio est, *Anlai in medio*. In sexto est, --- *Aurai simplic. ignem*. Et septimo,

--- *Fuit intus aquai.*

Et in nono :

Dives equum, dives picti vestis, & auri.

Verùm in duobus intermediis aliter quoque legitur in codd. antiquis. Imò Servius scribere non dubitat, cùm à Marone in septimo positum esset, *aque vis* (ita à Servio esse scriptum, non *aquæ amnis*, rectè monet Pierius) à Varro, & Tuccā substitutum esse, *aquai* : quod nullus credo, utut hanc lectionem improbet in indice Erythræus. Sunt & apud Cicero-

† *lib.* 2 de *Nat.*
Deorum, & *A-*
rateis.

† *lib.* 1, *vers.* 84,
& 85.

† in *cont. Franci*
de *Orthographiā.*

Apud Aufonium Idyll. VII :

Imperium.

--- *Nescivit herai*

Aliaque apud alios.

Scribit Papirianus apud Cassiodorum †, genitivus hujuscemodi diaresin pati, ut distinguantur à dativis. Sed hoc cujusmodi sit, parebit, cùm ad nominativum pluralem deventum erit. Caterùm genitivus *ai* etiam invenitur à masculinis in ES : ut à *Geryones*, Γερρώνες. Lucretius lib. v :

Quodve tripetora tergemini vis Geryonai.

Altera genitivi terminatio erat AS, more Græcorum, exeuntium in *da*, *da*, *pa*, & *a* purum. Vnde *familias* pro *familie* remanente in compositis, *pater familias*, *mater familias*, *filius familias*. Tale hoc Livii Andronici in Odyssæa :

Atque efetas habemus mentionem. hoc est, *est. v.*

Item : *Mercurius, cumque eo filius Latonas.* pro *Latone.*

Et opere eodem : *Nam diva Monetæ filiam docuit.*

Hoc est, *Monetæ*; quomodo à *monendo* vocant Latini, quæ Græcis Μνησοσύνη. Gloss. vet. *Moneta*, Μνησοσύνη. Quare legendum puto, *Nam diva Monetæ filia*. Hoc est, *Musa*, quæ Mæmolyne filia. Nempè expressit Livius illud Homericum Odyss. θ * :

--- Οὐκ ἐστὶν ἀρα τὸ σέβας

Οἴμας Μῆσ' ἐδίδαξε. ---

Optimus, & doctissimus Paulus Merula † legebat, *Nam divæ Monetæ filiam*, vel, *divam*. Verùm, ut ex Homericò illo liquet, non *Musa* edocta, sed edocuisse ipsa dicitur. Nævius quoque in primo belli Punicì : *Fili Terras*. Item,

Et venit in mentem hominum fortunas.

* *vers.* 481.

† *Quoniam ipsas*
estantibus Musa
docuit.

† ad *Ennii An-*
nal. lib. 7.

Ennius quoque in VII Annalium : --- *Dux ipse vias* ---.
 Plauti etiam est, in prologo Amphitryonis :

Amore captus Alcumenas Iupiter.

Et prologo Pœnuli :

Sed nisi molestum est, nomen dare vobis volo

Comœdias.

Nisi *comœdiarum* magis placet : quod in nonnullis legitur codicibus. Vtriusque scripturæ jam olim meminit Ioannes Saracenus †.

At cave credas commento Theodori Marcilii, qui in notis ad libellum de spectaculis, Martiali tributum vulgò, ipsum Martialem, qui alicubi * *terrari*, & *frugiferari* deridet, ut casca & obsoleta, usum esse putat genitivo *Latiarum*, pro *Latiarum*, sive *Latiæ*. Locus, quem signat, est lib. VIII, epigr. xv :

Dat populus, dat gratus equus, dat terra Senatus,

Et ditant Latiarum tertia dona tribus.

At rectè ejus loci sententiam perspexit doctissimus, & amicissimus Scriverius, vir præclare de poeta hoc meritus. Nempe ut per tertia dona intelligantur dona à tribus ordinibus, senatu, equitibus, & populo, collata in Latiarum tribus, hoc est in pauperes tribules, & capiteccensos. Quomodo similis sit locus huic Claudiani, Panegyrico in VI consulatum Honorii :

--- *Tecum præclara vocavit*

Ditandas ad dona tribus.

Est & tertia terminatio in veteribus Inscriptionibus, quàm ab imperitiâ esse arbitror. Nam in iis legere est, *æternes*, pro *æterna* ; *Iulius Veranilles*, pro *Julia Veranille* ; *Victories*, pro *Victorie* ; ac quædam alia ejus monetæ ; quæ suggeret Grammaticus Gruterianarum Inscriptionum Index.

Dativus eorum, quæ genitivum per AI, vel Æ, terminant, similis est genitivo. Nam & *huic terrarum* dixere, teste Fabio lib. I, cap. VII. Quamquam nobiles Grammatici discrimen aliquod hic statuere sint conati. Eos inter Nigidius Figulus lib. XXIV commentariorum Grammaticorum ; unde ista exscripsit Gellius lib. XIII, cap. XXIV : *Si hujus terrarum scribas, I litera sit extrema : si huic terræ, per E scribendum est.* Nempe vult genitivum in AI, dativum in Æ definire : quomodo & alii genitivum à nominativo plurali discriminant. Sed meritò hæc sententia est improbata : uti plenius dicemus, cum ad rectum pluralem deventum erit. Nunc illud solum adversus eam Nigidii sententiam adferam, quemadmodum apud Græcos omnes dativi exeunt in I ; ut *Ανεία, μέσον, λόγῳ, Μετέλεω, τιτῶν* : ita veteres etiam Latinos terminasse hunc casum semper in I ; ut in primâ, *terrarum*, de quo dictum è Fabio : in alterâ, *populorum Romanorum*, de quo postea †

† cap. 5.

I i

A geni-

A genitivis, & dativis, vulgò excipi solent nomina (sed pronominia potius sunt, de quo postea dicitur) quæ nunc in IVS genitivum; dativum in I faciunt: ut *nullæ rei*, apud Cat. & Plaut. *alteræ, totæ, solæ*, in dandi casu apud Terentium: *aliæ*, apud Gellium. Longum esset loca istæc, & alia, integra apponere. Potius ipsum adi Priscianum lib. vi. Item Propertium sic, & Tibullum, loqui, docebit Scaliger*. Vide & Oberti Giffanii indicem Lucretianum in VNÆ, & Scipionem Gentilem lib. i præf. cap. vii. Omittere interim non possum verba hæc Marci Tullii Ciceronis: *Hoc iudicium sic expectatur, ut non unæ rei statui, sed omnibus constitui putatur.* Qui locus à Prisciano † adducitur ex orat. pro M. Tullio. Videatur is fuisse M. Tullius Decula, qui cum Cn. Dolabellâ consul fuit. Duo item alia ex eadem oratione fragmenta legere est apud Fabium ‡. Ut mittam Victorinum, Capellam, & Rufinianum, qui etiam aliqua ex ea citant: ac Tacitum, vel quisquis autor est dialogi de causis corruptæ eloquentiæ, qui & ipse ejusce orationis meminit. Quod eò adscripsimus, ne quis prurigne quadam sollicitandi lectionem veterem, locum esse corruptum contendat, cum Ciceronem pro M. Tullio, aut ἀλλῶς pro Tullio, apud Quinctilianum, Priscianum, atque alios legit.

Accusativus Græcorum in A exeuntium à poetis etiam effertur in AN: ut indicat Ovidius illud iv Fast.

Majan, & Electram, Taygetamque Iovi.

Et hoc Statii vii Theb.

Namque ferunt raptam patriis Æginam ab indis.

Accusativus verò nominum in AS, nunc in M, nunc in N, definit. In M, ut *Anaxagoram*, apud Ciceronem de Nat. Deorum, & Plinium lib. ii, cap. lviii. *Pythagoram* apud Gellium lib. i, cap. i. Quo exemplo & *Æneam* dixeris. At in N extulit Maro viii Æneid.

Accipite Æneam, & tandem arcete periculis.

Cum verò S abjectum est, quomodo à Γέτας, Δεμίας, Πύππιās, Σωσίας, Φαίδεας, facta sunt *Geta*, *Demea*, *Byrrhîa*, *Sofia*, *Phædria*, tantum in M accusativus definit. Itaque apud Terentium haut aliter legimus, quàm *Getâ*, *Demeam*, *Byrrhium*, &c. Quidam tamen negant ab *Æneas*, aut *Pelias*, venire *Æneam*, aut *Peliam*. Quin dubitant, an Latini his omnino sint usi. Equidem sicubi ultima in his apud poetam elisa inveniatur (quod, sic dici, certum fuerit argumentum) non tamen esse censeam ab *Æneas*, & *Pelias*; sed *Ænea*, & *Pelias*; cum AN fit ab AS; AM verò ab A: quod ipsum disertum Charisius quoque scribit, ac exemplo *Callie*, & *Senecæ* declarat; quorum illud ait iccirco *Callian*, hoc *Senecam* facere. Mirâ verò oscitantia mihi ab *Æneas* *Æneam*, pro *Ænean*, in accusativo dici; contra Charisii ipsius.

* ad Propertii lib. i. cl. ante-penult.

† lib. 6.

‡ lib. 4, cap. 2. & lib. 5, cap. de Refutatione.

ipſius mentem, excuſum eſt: quod de Putſchianâ quoque editione dictum velim.

Saltem ab ES, non EM, ſed EN dixero. Quomodo Ovidius epiſtolâ Penelopes ait:

Reſpice Lærtē, ut jam ſua lumina condas.

Sunt autem quædam nomina, quæ apud Græcos, tum primæ, tum tertię ſint inclinationis; unde factum, ut licet apud Latinos tertię quoque ſint, tamen caſus nonnullos forment more nominum primæ declinationis. Græci enim dicunt, Χρέμης, Χρέμω, & Χρέμης, Χρέμης: Δάρης, Δάρη, & Δάρης, Δάρης, &c. Itaque Virgilius, & *Davem*, & *Dareta*, dicit: illud primæ, hoc tertię accuſativus eſt. Locus uterque eſt lib. v:

Præcipitque Davem ardens agit aquore toto.

Et paullo poſt:

Sed ſinem impoſuit pugnæ, feſſumque Daretæ

Eripuit.

Nam Δάρηω eſt, ut Χρύſω; Δάρη, ut Τηρῆα.

Nec *Æacides* tantum *Æacide* in genitivo facit; ſed & *Æacidis*. Seneca Troadibus †:

Ipſiſque ad aras majus admiſſum ſcelus

Æacidis armis: cum ferox ſervâ manu

Comâ refleçtens, &c.

Ita legendum, non *Æacide*, verſus

clamat: etſi fatiſ inſolens ſit in veris patronymicis, ut tertii in declinando ordinis ſiant.

Idem in vocativo videre eſt. Nam *Drances* in genitivo facit *Drancis*, ex more tertię: vocativum *Drance*, more primæ. Rectum habes *Æn. xi*:

Tum ſenior, ſemperque odiis & crimine Drances

Inſeſus juveni Turno.

Ac ſimiliter bis terve eodem libro.

Genitivus eſt lib. *xi i*:

--- *Nec Drancis dicta reſellam.*

Vocativus in *xi*:

Larga quidem ſemper, Drance, tibi copia ſandi.

Et mox:

Argue tu, Drance, tot quando ſtragis acervos

Tencrorum tua dextra dedit?

Drance ab *Drances*, ut *Æacide* ab *Æacides* primæ. Ovid. *Epist. iii i*:

Arma cape, Æacide, ſed me tamen ante receptâ.

At ab *Æacides* tertię foret, ð *Æacides*. Verum ut *Æacidis* inſolens, ita nec temere, ð *Æacides*, puto inveniri. Terentius quoque in vocandi caſu nunc *Chreme*, aut *Lache* dicit; nunc *Chremes*, & *Laches*: hæc tertię, illa primæ ſunt. Σωκράτης etiam licet ſit tertię, tamen non tantum *Socrates* facit in vocativo; ſed &, quaſi primæ declinationis foret, dicitur *Socrate*, more Græcorum, qui dicunt, ὁ Σωκράτης. Cicero in *Protagorâ* apud *Prifcianum*

lib. VI : *Quid tu ? unde tandem appares, ô Socrate ? an id quidem dubium non est, quin ab Alcibiade ? Seneca in Agamemn.* *

* Act. 5.

*Tuque ô paternis affidens ficinis comes,
Condisce, Pylade, patris exemplo fidem.*

Imò, quia nomina Græca in της vocativum per A faciunt, Latini quoque eodem utuntur vocativo. Ovidius I Trist. eleg. IV :

*Vt foret exemplum veri Phœacus amoris,
Fecerunt furia, tristis Orestæ, tua.*

† Idem.

Seneca in Agamemn. †

Pone j. m. trepidos metus, Orestæ.

Et paullo post :

Aggrediar, & te, Orestæ, furabor libens.

† Act. 4.

Idem in Thyestæ † :

Bonum est, Thyestæ, quòd mala ignoras tua.

Val. Flaccus Argonaut. lib. VIII :

Non te, Ætæa pater, generi, aut Sol magne pudebit.

Martialis lib. IV, epigr. XLIX :

*Ille magis ludit, qui scribit prandia sævi
Tereos, aut cœnam, crude Thyestæ, tuam.*

Sunt & alia nomina in E S, quæ apud Græcos communiter in εὐς, fœd Doricè in ης definunt, & quosdam casus in modum primæ declinationis habent. Nam pro Οδυσσεύς, & Ἀχιλλεύς, Doricè dictum Οδυσσῆς, & Ἀχιλλῆς : Doreæ verò & Æoles sequuntur Latini : ac quia nomina primæ in Η S apud Græcos Σ in vocativo abjiciunt ; Latini quoque vocativum Græcum imitantur. Ovidius XII Metam. *

* Job. 5.

Armiger ille tui fuerat genitoris, Achille.

Et lib. XIII :

Tuque tuis armis, nos te poteremur Achille.

Et inibi :

*Quaque ruit, non tu tantum terroris, Ulyssæ ;
Sed fortes etiam. Seneca Troad. †*

† Act. 3, sc. 1.

Sì vis, Ulyssæ, cogere Andromacham matrem.

† Idem.

Iterum † :

Quid agis, Ulyssæ ? Danaidæ credent tibi ?

* Idem.

Item * :

--- *Ad genua accido*

*Supplex, Ulyssæ ; quamque nullius pedes
Novere dextram, pedibus admoveo tuos.*

Posteaque :

Hic puer hic est terror, Ulyssæ,

Mille carinis.

Sequenti item scenâ :

Lachrymis, Ulyssæ, parva, quam petimus, mora est.

Act. IV, sc. I :

Duc duc, Ulyssæ : nil moror, dominum sequor.

Illud

Illud omnino animadversione dignum, istiusmodi vocativos etiam ultimam corripere, quamvis apud Græcos sit H. Nam id quidem evincit hic Propertii locus lib. IV, eleg. ultimâ :

*Et Persen proxvi simulantem pectus Achillis,
Quique tuas proavus fregit, Achille, domos.*

Itaque videri queat, Achille non esse ex Ἀχιλλῶν : sed pro Achillen poni, per apocopen τῶ V.

Ablativus Græcis idem est, qui dativus : quæ & causa est, cur Latinis vel eadem vox sit, vel proximè abeat. Sanè in primâ solum aufertur I : ut τῶ Ἀνεία, & Doricè τῶ Ἀρχισία, τῶ Μόσα, τῶ Ὀπτιμα : Latinis, huic *Anceiæ*, huic *Anchisæ*, (quæ postea *Eneæ*, *Anchisæ*) hoc *Eneæ*, hoc *Anchisæ* : huic *Musæ*, hac *Musæ* : huic *epitomæ*, hac *epitoma*. Nec mirum, I abjici, cum Latini fere Æoles sequantur, qui in dativis declinationum parisyllabarum I abjiciunt, ut τῶ Ἀνεία, τῶ Μόσα, τῶ λόγω.

A rectis in e in auferendi etiam casu dici e, antea * ostensum. De iis, * *cap. precedenti.*
quæ in ES exeunt, arguit illud Fabii : *lato in Sophiste*. Sic Maro I Æn. ^{ii.}

Ipse uno graditur comitatus Achate.

Ovid. epistolâ Briseidos :

Lacrtæque satius, per quos comitata redirem.

Et lib. III de Ponto, eleg. IV :

Denique tantus amor nobis charissime semper,

Quantus in Æacide, Aitorideque fuit.

Nec Ovidii illud obstat epistolâ Briseidos :

Si tibi ab Attridâ pretio redimenda fuisssem.

Est enim ab recto *Attridâ* ; de quo superius † vidimus. Illud magis mi- † *cap. superiori.*
rum, à *Calpe* dici *Calpe* ultimâ brevi. Iuvenalis sat. XIV :

Æquora transiliet, sed longe Calpe relicta.

Quo nomine culpatur à Scaligero. Sanè ut rectus ἡ κάλιππ, ita dativus τῆ κάλιππ. Verùm nullus dubito, quin *Calpe* hic tertix sit ab hæc *Calpes*, hujus *Calpis*.

C A P V T I V.

De plurali nominum primæ declinationis. De nominativis in AI olim exeuntibus. Marii Victorini locus emendatus. Æolum mos pro H proferentium AI. Romani genitivos in AI ab Æolibus acceperunt. De dativis in ABVS. Scrivabus, animabus. Pro abus etiam is optimi scriptores usurpant. Eabus, manibus, aliæque. In Varrone conjectura.

DE singulari hæctenus : ad pluralem transeamus. Vt genitivus singularis, ita pluralis quoque nominativus olim desinebat in AI. Sed fuere quondam, qui distinguere hos casus conarentur, verùm frustra. Obversatur animo hæc de re illustri locus Velii Longi, quem appono : *Illud etiam adnotandum circa I literam est, quòd ea, quæ nos per Æ, antiqui per AI scriptaverunt, IULIAI CLAVDIAI. Sed quidam in hæc quoque scriptione voluerunt esse differentiam; ut pluralis quidem numeri nominativus casus per A, & E, scribatur; genitivus verò singularis per A, & I: hoc quoque argumentantes, quòd diæresis, sive dialeptis illa diceretur, à nominativo plurali non sit, sed ex singulari obliquo, cum dicitur, Aulæ in medio: &, Dives equum dives picta vestis, & auri. Item, Rei nostræ, faciendæ, magnæ. Sed scilicet nihil obstat, quò minus hoc, aut illo modo scribamus in utroque numero; cum multa alia quoque nobis excogitanda sint, si velimus diversitates scriptioms, ambiguitatem casuum, numerorumque, discernere. Hæc Velius. Eandem in sententiam scribit Marius Victorinus lib. I: A Æ syllabam quidam, more Græcorum, per AI scribunt: ne illud quidem custodientes, quòd omnes ferè, qui de Orthographiâ aliquid scriptum reliquerunt, præcipiunt, nomina feminina casu nominativo A finita, numero plurali in Æ exte, ut, Ælix: eadem per A, & I scripta, numerum singularem ostendere, ut, huius Æliæ: inducti à poetis, qui, Pictæ vestis, scripsere: & quòd Græci per I potissimum hæc syllabam scribunt, propter exilitatem literæ: n autem, propter naturalem productionem, jungere vocali alteri non possunt. Iota verò, quæ est brevis, eademque longa, aptior ad hæc structuram visa est. Quam potestatem apud nos habet & I: quæ est longa, & brevis. Vos igitur sine controversiâ ambiguitatis, & pluralem nominativum, & singularem genitivum, per Æ scribite. Nam qui non potest discernere supra scriptarum vocum numeros, & casum, valde est hebes. Hæctenus Victorinus. Sed quid sibi vult, cum ait, Græcos genitivum femininorum in A, potissimum per I scribere? Nam quis nescit, per H imprimis exarari: ut, Mæus? Dicat ergo aliquis, pro I reponi debere H; pro quo I scripserit librarius, vulgari pronuntiatione deceptus. Sed obstat, quòd H non sit vocalis exilis: qualem Victorinus literam esse dicit à Græcis usurpatam. Quare Victorini locum sic emendo: Propter exilitatem literæ E. H autem &c.*

tem &c. Nempe eo Victorinum respicere puto, quòd Græcorum aliqui Æoles potissimum, quos Romani imitari solent, in Genitivo pro *n* dicunt AI; ut pro *Μέσων*, *Μέσων*. Hos ait Victorinus post A non exile illud E, sed I subjunxisse: indèque aliquos collegisse, Latinis quoque genitivum rectius per AI, quàm per Æ efferri. Sanè de Æolibus quòd dixi, etiã Priscianus docet lib. I: *Πονitur*, inquit, (diphthongus Æ) *pro E longa*, ut, *σεννα*, *σάνα*: & *pro A*, ut, *Ἀσκληπιῖος*, *pro Ἀσκληπιῖος*: in quo Æoles sequimur. Illi enim *Νύμφαις*, *pro Νύμφαις*; & *Φαίον*, *pro Φαίον*, dicunt. Sic iidem Æoles, pro *Ἡσίοδος*, dicebant *Ἀισίοδος*; pro *ἡμίονος*, *ἀμίωνος*; pro *μυμνήστω*, *μυμνήστω*; pro *νῆ, νῆς*; atque ita in aliis. Estque id eo magis notandum, quòd hinc ratio paret, cur Latini dicant, *auli*, *picui*. Nam solent potissimum imitari Doræ, & Æoles: quorum illi pro *Μέσων*; dicunt *Μέσων*; hi, adjecto I, *Μέσων*: à priori est *Musius*, ut *Latonas*, *Monetas*, pro *Musæ*, *Latonæ*, *Monetæ*: à posteriori, rejecto sibilo, est *Musai*, ut *terrai singiferai*. Ex AI verò posteriores fecere Æ; uti ex *Ἀνείας*, *Ἄνεας*.

Genitivus pluralis in ARVM fit ab Æolico in *ἄων*, inserto R: *Μεσίων*, *Musarum*. De syncope verò, quæ hic fit, res prope nota etiã iis, qui necdum ære lavantur. Possis tamen & dicere, genitivos tales esse à Græcis communibus: ut *Ἐνκαδὺμ* ex *Ἀνεκασδών*. Sic *Μακεδὺμ* ex *Μακεδίων*. Nam *Μακεδονία*, *Macedonia*, *Μακεδόνες*, *Macedo*: ut errent, qui *Μακεδὺμ* scribunt, quasi fit à *Mucedo*, pro *Macedonum*.

De dativis pluralibus nominum, quos complexi sunt versu, isto Grammatici, *Filia, nata, Dea, liberta, equa, mula, duæ, ambæ*, scribit Valla lib. I Elegant. cap. I. Certè *filibus* dixit M. Cato apud Priscianum lib. VII; Livius lib. XXIV; Iustinus lib. VII. *Deabus* Cicero Orat. & pro Rabirio, & pro Cornelio; ut Priscianus testis est. *Equabus* est apud Palladium, mense Martio, Titulo XI II. *Libertabus* apud Modestinum L. CV. D. de verbor. significatione. Et in antiquâ inscriptione Romæ in Nucciorum vineâ, viâ Nomentanâ ad portam*: **ET SIBI, ET SVIS LIBERIS, LIBERTABVSQVE, POSTERISQVE**. Et hæc quidem agnoscit Vallensis; uti & *natis*, & *mulabus*. At præter ea & alia sunt. Scævola l. prædia maritima D. de fundo instructo, *Relictis confervoabus*. Seneca declamatione II, lib. II: *Quedam se maritorum amore rogis ardentibus miscuerunt: quedam animabus suis (ita habent melioris notæ codices) redemerunt maritorum suorum salutem sollicitudine brevi*. Discriminis causâ hæc usurpari, Sospiter monet: atque idem innuit Priscianus.

Nonnulla verò ex his veteres quoque aliter extulere. Varro lib. tertio de re Rust. *Vt his Diis Heliconæ atque Olympiæ attribuerunt homines. Diis dixit pro*

* pag. 155. Inscript. Græcor.

pro *deabus*. Idem lib. II de R. R. *equis dixit pro equabus*. Sed, inquit, ex his *equis qui nati pulli, non plus triennium vivunt*. Eodemque modo locutus Plinius lib. XI, cap. XLII: *Tenuissimum lac camels, mox equis, crassissimum asine*. Scipio Gentilis lib. I *capit. cap. VI* eundem loquendi modum observat in Vlpiano †; *cujus est, equis fetuque earum*. Euntius in *Andromeda* † usurpat *filis*, pro *filibus*: *Filiis propter te d objecta innocens sum Nerei*. Sic enim numeris is versus reddendus, ut trochaicus sit. Nisi malis,

Filiis te propter objecta innocens sum Nerei.

Item Plautus *Pœnulo* *:

O mi here salve, Hanno, insperatissime

Mihi tuisque filis salve.

Et Sticho †:

Sed ego ibo intro, & gratulabor vestrum adventum filis.

Quin Ovid. similiter XIII Met. * *natis dixit, pro matibus*.

Effugiunt, quo quæque potest: Eubœa duabus,

Et totidem natis Andros fraternæ perita est.

Item pro *asinabus*, quo utuntur Iurisperiti, *asinis* dixit Plinius lib. XI, cap. XI: *Asinis mammae a factu dolent*. Imò sunt, qui parum tutò usurpari dativos in A B V S existiment, quia Priscianus de iis lib. VII agens, dicat, vetustissimos non esse imitandos. Verùm hoc intelligendum de *caibus*, quo Cassium Heminam IV Annal. differentiaè causâ, ulum esse dixerat: ac de similibus; ut *habus, illabus, dextrabus*. Item de *raptabus, captabus, puellabus, pudicabus*: quæ Cn. Gellium in historiis posuisse docet Sospiter lib. I. Adhæc fortasse de *manibus*, si eo usus Varro Cato de liberis educandis: *Hæc Manibus lacte fit, non vino; Cunicæ, propter cunas; Ruminæ, propter rumam, &c.* Ita legit Iosephus Scaliger †, cum apud Nonium pro *manibus* sit *manibus*. Tamen nulla necessitas extorsit Varroni, cur *Manibus*, quam *Manis* mallet. Sed cogitemus, eundem Gellium etiam in nonagesimo septimo *portabus, & mox oleabus* dixisse: ut ibidem * est apud Sospiterum. Imò fortasse nec *Deabus* necessarium fuit. Nam potuere à recto plurali *Deæ* facere *Deis*; à recto *Dii, Diis*. Et sanè verisimile sit, Varro nem † pro *deabus*, quo Ciceronem uti diximus, non *diis* scripsisse, sed *deis*: in quo facilis fuit librariis lapsus.

C A P V T V.

Terminationes secundæ declinationis in Latinis. Veteres pro VM, OM; proque VS, OS extulere. Teucus, & Teucer; Euandrus, & Euander; Tymbrus, Tymber; prosperus, prosper; puerus, puer, puellus. IR, & VR, non sunt integræ terminationes, sed passæ apocopen. Genitivi per apocopen abjicientes ul-

† *l. de usu aquæ. D. de ext. word. cogit. inib.*

† apud P. s. f. lib. 7.

* *Act. 5. sc. 3.*

† *Act. 4. sc. Ita me Di bene amant.*

* *fab. 4.*

† *Ad Festum in Manis.*

* *cap. de analogia.*

† *lib. 3 de R. R.*

tes ultimam vocalem. Latini antiquitus dativis in O apponebant I, more Græco; ut Magestro, pro Magistro. In Accusativo pro VM veteres O M scribebant. Chorus alme. Phocas notatus. Puere. Ausonius forte emendatus. Dec, pro Deus. Geni, & manuari, in vocandi casu. Manuor. Filie, pro filius. Pompei, Vultei. Cai, Mai. Cajus trissillabum. Cæsaris Scaligeri sententia de natura literæ I in Pompei dissyllabo, & Huic, ac Cui monosyllabis, refellitur. Diepristini, diecraftini, diequarti, diequincti, pro diepristino, diecraftino, diequarto, atque ita in aliis.

SECUNDÆ declinationis terminationes, partim Græcæ sunt; ut, OS, SON, EVS: partim Latinæ; ex quibus usitatioribus sunt, ER, VS, VM. De nominibus exeuntibus in terminatione Græcam, seorsum postea dicemus. Nunc ea persequemur, quæ propria sunt Latinorum. Ex quibus terminatio ER, & VS, facta est ex Græca OS: ut, ἀγρός, ager; κέρας, Cirus; ἀλάλαστρος, alabaster; σμαράγδος, smaragdus. Terminatio verò VM responder Græcæ ON; ut σύμβολον, symbolon; εἶδωλον, idolum. Unde & veteres pro VM usurpabant OM. Plautus prologo Pseudoli:

Nam bona bonis ferri reor æquom maxime.

Similiterque etiam pro VS dixere OS in merè Latinis. Sanè Comici frequentant. Plautus Persæ*:

Pater, avos, proavos, abavos, atavos, tritavos,

Quasi mures semper edere alienum cibum.

Apud Maronem quoque III Æneid. in antiquis exemplaribus legitur, *Arduos inde Acragas.* Sed hujusmodi non defendam in Latinis Augustæ ævi: et si & alia ejus generis extare apud antiquos, sciam:

& sciant, quotquot veteres manu exaratos codices diligentius tractarunt.

Sunt autem quædam, quæ simul in ER, & VS desinunt: ut *Leander*, & *Leandrus*; quod apud Ovidium, ut Græcè Μελάγρος: *Meleager*, & *Meleagrus*, à Μελάγρος, unde *Meleagron* VIII Metam. Sic *Teucer*, & *Teucrus*; *Euander*, & *Euandrus*. Maro III Æn.

Teucrus Rhateas primis est advectus ad oras.

Idem in VIII:

Rex Euandrus ait, non hæc sollempnia nobis.

Et eodem: *Tum pater Euandrus dextram complexus euntes.*

At in X: *--- Pallas, Euander, in ipsi*

Omnia sunt oculis.

Ita loca istæ adducit quoque Priscianus in VI. Idemque in VI simile esse docet *Tymber*, & *Tymbrus*. Maro in X:

Dancia Laride, Tymberque similima proles.

Kk

Et:

* A.F. 1, f. 67.
veterem ut: e. ut-
tignum.

Et, *Nam tibi, Tymbre, caput Euandrius abstulit ensis.*

Qui vocativus est à *Tymbrus*. Etiam appellativa quædam utrâque terminatione efferuntur: eaque partim adjectiva, partim substantiva. Adjectiva, ut *super, superus; infer, inferus*. De quibus postea. Item *prosper, & prosperus*. Priori usus Cæsar Domitianus in senatu pro se*: *Ut prosper dicenda successus ostenderet auditorum benevolentia crescere dicentium facultatem*. Alterum usurpat Tullius † in VI de Rep. *Deinde est hominum generi prosperus, & salutaris*. Videtur autem *prosper* ex *prosperus* factum esse *κατ' ἀποκρίω*. Vti & *puer à puerus*; quo usus Afranius in Incendio, Cæcilius in Vmbri, & Plautus aliquoties ‡: indeque est *puellus*; ut à *puera, puella*. Glossæ, *Puera, puella, puella*. *Puelli* quidem voce usi Plautus in Lenonibus geminis, Lucilius, & Varro in Sat. *Puera* dixit Livius in Odyss. Item Varro sat. v. victis, & lib. II de vita pop. Rom. Singulorum loca adducunt partim Nonius in *Puera*, partim Priscianus lib. VI; ad quos satis sit digitorum intendisse.

Quædam tamen in V S potius facta sunt à rectis in E R. Vt ab *Iber*. *Iberis*, Græcè τῆ Ἰβηρος, est *Iberus*. Nempe ut ab ἐλεφαντος, cujus obliquus est ἐλεφαντος, fit *elephantus*; & à γρύψ, γρυπτός, *gryphus*.

Plerique omnes hodie inter terminationes secundæ ponunt IR, ut *vir*, & VR, ut *satyr*. Sed propriè inter terminationes reponi non debent, quia in integris locum non habent. Sanè *vir κατ' ἀποκρίω* factum à *virus*; unde *vir* & *Querquetulana*, teste Festo; ut apud Hebræos ab וִישָׁן, *ischa*,

וִישָׁן, *ischa*. *Satyr* est ex *satyrus*; à quo *satyra* in feminino est apud Terentium Hecyrâ*. Quod si ex quoque terminationes, quæ præcisione passæ sunt, secundæ fuerint inclinationis; etiam L addi debebat. Nam eodem modo factum est *nihil è nihilum*, teste Prisciano: qui & agnoscit, componi hoc ab *ne*, & *hilum*: unde Lucilius in XIV: --- *Hilo non rectè viris*.

Quod si rectè terminatio L sub integrâ VM comprehenditur, puta *nihil sub nihilum*: quid causæ est, cur non pariter IR, & VR, subjiatur terminationi V S? Quin dubitari possit, an L tertiæ quoque principalis terminatio sit. Nam *animal, cervical, sal, tribunal*, facta sunt ex *animalè, cervicale, sale, tribunale*. Ennius, ut superiori etiam libro dicebamus:

Coruleum spumat sale confert à rare pulsam.

Genitivus in hac declinatione definit in I; uti & nominativus pluralis: inter quos tamen aliqui hoc olim discriminis statuerunt, quòd genitivus per I; pluralis nominativus per E I scriberetur: ut dicemus, quando ad pluralem erit deventum.

Controversati olim Grammatici de genitivis, ac vocativis, nominum in I V S, unicòne I, an geminato, scribi deberent. Sanè Terentius Scaurus,

rus, & Val. Probus, existimarunt, in vocativo quoque gemino I utendum. Hodie Charisii obtinuit sententia, ut genitivos gemino; at vocativos, ad genitivorum discrimen, simplici I proferamus. Ut hujus *Antonii*, ò *Antonii*, non *Antonii*. Par ratio genitivorum à rectis in *ium*. Tum tamen ferè simplici quoque I scribebantur, cùm metrum id exigere videretur: ut Ed. 1,

--- *Nec cura peculi.*

Ferè inquam, quia neque defunt codd. antiqui, quibus, in hujusmodi locis quoque, utrumque II exprimitur: ut in illo Lucretiano lib. VI:

Nec ratio remedii communis certa dabatur.

Et apud Ovidium Pont. lib. II, el. II:

Sacrificii genus est, sic instituere priores.

Sic utrobique est in nostris, & aliorum, optimæ notæ MSSis. Neque existimandum, id imperitiâ factum esse. Nam quemadmodum, qui in hujusmodi locis simplici utebantur I, indicabant, duo II per *συναίρεσιν* in unum coaluisse: quomodo nempe Græcis ex τὸ πῶτος fit οἷοντι: ita quò geminum ponebant, volebant in pronuntiando fieri *συνίτησιν*; quo pacto & *alveo* spondeus est apud Maronem*; & †, *Oenotrii*, molossus: *Oenotrii** *En. 6.*
colere viri. Nam Græcè est οἰνωτικός per ω. Vide quæ fusè de genitivis
† I *Enid.*
hujusmodi scribit Pierius ad illud Ecl. I: *Pauperis & tuguri*: & hoc I *Æn.*

Hic tamen ille urbem Patavi, sedesque locavit *Tenentorum.*

Item ad Josephum Castalionem Variarum Lectionum cap. IX: ubi contra Prisciani sententiam docet, non id semper metri causâ fieri: quippe quod etiam in solutâ oratione habeat locum; uti liquet ex inscriptionibus antiquis. Sanè & in *māncipi*, pro *marc'pii*, vulgò id obtinet.

Genitivi novem, qui in IVS efferuntur, olim quoque per I inflectebantur, instar aliorum. Terent. *Andria Act. I, sc. IIII*: *Tum iners, tam nulli consilii.* Quia de re vide eos scriptores, ad quos in primâ remissimus. Tantùm hoc loco monebo, cùm *unius Dei* dicamus; similiter à *trinunus*, novâ, sed aptâ voce, dicendum esse, non *trinuni*, ut quidam loquuntur, sed *trinunius Dei*: quamquam & *trinuni* utcumque excusari possit per archaismum, ut simile sit illi, quo *neutri generis* dicitur à Grammaticis.

Dativus definit in O. Sed uti Græci dativis in O exeuntibus adscribunt I, ut Α Ο Γ Ω Ι: ita & Romani olim I ad latu appingebant. Marius Victorinus lib. I: *Dativis autem casibus apud nos juxta apponebatur I; ut antea vobis dixisse memini, cùm POPVLOI ROMANOI, pro, populo, solitos priores scribere ostenderem.* Et eodem libro: *Significaveram, prius quàm Græcis inter vocales repertæ sunt H, & Ω, vicem earum tam apud illos, quam apud nos, explèsse E, & O: O etiam scribi solitum, pro syllabâ OΥ: E autem, pro E, & I: eisdemque & O, & E, quoties accepissent in finem iōtæ, dati-*

vum casum apud utrosque significare : & harum scriptio-
num exempla non solum ex
libris veteribus, sed etiam ex peritorum quorundam
scriptio-
nibus, ut CAMELOI,
CAPROI. Hactenus Victorinus.

In Accusativo pro VM antiqui dixerunt OM : ut avos, avom ; quod &
Terentius Scaurus approbat penè initio libelli de Orthographia. Simi-
lia sunt equom, servom ; de quibus eundem inibi dissertantem vide.

De vocativo sunt, quæ scrupulum injicere possint. Nam Sidonius
Carm. XXI I, quod est in Burgum Pontii Leontii, scribere non dubitat :

--- Najadas istice

Nereidum chorus almae doce.

Ac ne vel licentiæ id poeticæ tribuas, vel ævo, quo vixit : ecce etiam
Phocas nos in prosa potius jubet proferre, *felicissime populus*, quam *popule*.
Dicit enim disertim, multa in VS potius servare VS in vocativo, quam
in E mutent; ejusque rei exempla ponit *populus*, & *lucus*. Verum Cicero-
nis est *, *Quantum te, popule Romane, de me sefellit opinio!* Quodque ad illud
Lucani lib. II : *Degener o populus* : cogitandum o quoque nominativo jun-
gi; ut in illo Terentii in Phorm. † *O vir fortis, atque amicus*. Neque tamen
repugnem, si vel Græcissimum statuas (nam Atticè vocandi casus est recto
similis) vel si Antiptosin casuum, sive Enallagen esse dicas cum Linacro.
Sic sanè Livius lib. I, ab V. C. *Audi Jupiter, audi pater patrie populi Albanii,*
audi tu populus Albanus. Similiter loquitur Lucretius lib. I :

*Quod superest vacuas auris mihi, Memmius, & te
Sermotum a curis adhibe veram ad rationem.*

Quam lectionem frustra, & iavitis codd. omnibus, sollicitat Lambinus.
His adde illud calcatum Persii sat. I : *Vos o parvulus sanguis*. Et Horati in
Arte : *Vos o Pompilius sanguis*. Atque illud ipsius Maronis I Æn.
Adsis levitate Bacchus dator ---. Et VIII Æneid.

Corniger Hesperidum fluvius regnator aquarum.

Scio, Cleodionum in arte sua scribere, antiquè à Marone dictum *fluvius*.
Sed antiqui etiam vocativum à nominativo distinguebant, ut vel indicio
est illud Cæcili, apud Priscianum lib. VI :

--- Age age, puere,

Duco me ad patrias fines decoratum opipare.

Et hoc Afranii apud eundem :

O puere, p.ere, sine me prospicere mihi.

Fortasse Græcissimus, sive enallage quoque videatur in isthoc Aufonii
carm. XIX, in proess. Burdigal.

Nec te Niucello genitus Marcelle flebo.

quomodo Elias Vinetus, & Ios. Scaliger, ediderunt, aliique postmodo
expres-

exprefferunt. Verùm legendum *genitum*; cùm, ut lemma indicat, agatur de Marcello, Marcelli filio.

Quemadmodum verò Nominativus pro Vocativo, ita & Vocativus interdum ponitur pro Nominativo; nempe more Macedonum, & Theſſalorum, ut ait Priscianus; vel Æolum, & Bætorum; quod Eufthathius indicat. Virgilius II Æn.

--- *Quibus Heſtor ab oris*

Expectate venis?

Pro, *Expectatus.*

Et apud Perf. Sat. IIII:

Censoremve tuum vel quod trabeate salutas.

Pro, *trabeatus.*

Sic *Marte esto*: de quo antea * dictum. Et apud Aufonium: *His opibus confise times.*

* libri præcedentis cap. ult.

Vne, & *sole* dici, indicat Diomedes, quando ait pro sex casibus sextuplicem esse exitum. Priori Catallum, & Plautum uti, altero Tictimam, superius ostendimus. Ut sanctè quidem, si mysterium spectes; at si *σύνταξιν*, inscitè dicatur, *Sancta Trinitas, unus Deus, miscrere nobis.*

+ lib. præcedenti cap. ult.

Pro *Deus*, ὁ Θεός, quod Atticum, legitur quidem, ὁ Θεός, sed non apud alios, quàm Ecclesiasticos scriptores: uti Tertullianum sub finem lib. primi adversus Marcionem: *Gratus esses, ὁ Θεός, retice, si isse in dispositionem creatoris.* Et apud Prudentium in Hamartigenia: *O Deus omnipotens.* Et ibidem:

--- *O Deus Christe.* Ut Gracis, ὁ Θεός *.

* Matth. cap. 27, v. 46.

Vnum tantum appellativum in IVS, I facere ajunt. Itaque juxta eos dicendum sit, ὁ *genie*. At aliud nos docet Tibullus; cujus isthoc, lib. IV, el. v:

Magne Geni, cape thura libens ---.

Ac Laberius à *manuarius* (sic furem vocat; quomodo & *manuor*, pro *furore*, usurpat) in vocativo dixit *manuari*, non *manuarie*. *Manuari*, inquit, *pudorem perdidisti*. Citat Gellius lib. XVI, cap. VII. Sunt verò hujusmodi *γενε* *δοροσπῶ* facta ex *filie*, *genie*, *manuarie*: quomodo primitus loquebantur. Livius Andronicus in *Odyſſea* †: *Pater noster Saturni filie*. Propria in IVS † similiter olim in E definebant. Quod probat Priscianus illo Livii Andronicus in *Odyſſea*: *Neque enim te oblitus sum, Lærtie noster.* Et hoc Livii, vel Lævii, in Sereno *: *Cura nunc Lærtie velle †, para ire Ithacam*. Postea hæc simili *δοροσπῶ* per I extulerunt. Nec ratio obscura est. Nam in vocando brevitati studemus: unde est, quòd ut *fili* pro *filie*; sic *Antoni*, *Virgili*, *Emili*, dixere, pro *Antonie*, *Virgilie*, *Emilie*. Quorum exemplo Erasmus *Eusebi*, quàm *Eusebie*, mavult. Primum illud E tenuiter admodum proferri solet: postea penitus est absorptum; accentu tamen in eadem syllabà, quàm ante erat, reservatà: ut lib. II ostendimus.

+ apud Prisc. lib. 7.

* MSus noster Priscianus, Sinerio, Veneta veteris anni 1476, Sireno: ut sufficit legendum Sirene.

† Etiam Veneta veteris, Cura. Sed MSus, Ciscæ.

Cæterum non illa solum per I terminantur, quæ I vocale habent

ante VS; sed idem fit in *Pompejus*, *Vultejus*, & similibus: ubi non vocalis, sed consona antecedit: siquidem, juxtim eos, I inter duas vocales constitutum duplex consona fit. Mihi in his etiam I vocale esse videtur: quippe quod ad præcedentem pertineat syllabam, ut secunda in *Pompeius*, & *Vultcius*, fit diphthongem EI. Quare quid mirum, si ut ab *Antonius*, & *Virgilius*, detracto VS, fit vocativus; ita hoc ipsum fiat in *Pompeius*, & *Vultcius*. Horat. od. VII, lib. I: *Pompei meorum prime sodalium.*

Et epist. VII, lib. I:

Divus ait, Vultei, nimis attentusque videris.

Idem videre est in disyllabis: sed hæc vocativos formant in nominativis διὰ τὸν diphthongi passis. Itaque *Cai*, *Mai*, dicimus à trisyllabis *Caius*, & *Maius*. Martialis lib. x, epigr. XVI:

Si domare vocas promittere, nec d. ire, C. E.

Ausonius de mensibus:

Maja Dea, an majer, Mai, te fecerit atas,

Ambigo: sed mensi est auctor merique bonus.

Hujusmodi autem in recto interdum trisyllaba fieri, indicat hoc Martialis lib. XI, epigr. XXXIV:

Caius hanc lucem gemmâ mihi Iulius ulcâ Signat.

Et mox: *Caius ut fiat, Iulius, & P. oculus.*

Et si verò timidè à magno Scaligero dissentire solem: tamen in eo accommodare assensum non possum, quòd in vocativis *Pompei*, *Vultei*, & similibus, I pro consono habeat cap. XII de causis L. L. Movet eum, quòd idem fit I, ac est in *Pompejus*, *Vultejus*. Quo argumento ibidem colligit, in *Hnic*, & *Cui* disyllabis, I esse consonum, quia idem fit I, ac in genitivis *Hujus*, & *Cujus*; ubi, Grammaticorum consensu, I consonum judicatur. Sed sanè sunt ista parùm firma, si verum est, quod paulò antè dicebam, secundam in *Pompeius*, & *Vultcius*, esse diphthongum. Atque ut id non esset, quid apertius est, quàm I consonum interdum transire in naturam vocalis; ac vicissim I vocale in consonam degenerare? Argumento fuerit illud Maronis *Æn.* I: *Iulius à magno demissum nomen Iulo.* Et Scaliger ipse, capite quo dixi, fatetur IAM, nunc monosyllabon esse, nunc disyllabon. Vti in prologo *Afinariæ*:

Hoc facite salvis spectatores nunc iam.

Nam trimeter est. Et cur id minùs fiat in I, quàm V consono? Atqui *syllaba* Horatio * trium, *dissoluo* Tibullo † quatuor syllabarum est, ubi V consona fit vocalis. Item cum à *lavo*, vel *lavatum*, fit *lautus*: à *caveo*, vel *cautum*, *cantus*: ab *averruncare*, *auruncare*, unde Dii *Aurunci*, θεοὶ ἀποτρόπαιοι, & *Aurunci*, Italiæ populus: de quibus in libris *Originum*.

* lib. I, el. 7
& 10.
† epod. od. 13.

A *Panthus*, est *Panthu*. Nempe ex Πάνθος, Πάνθης, fit Πάνθου, Πάνθε.

II Æñ.

Quo res summa loco, Panthu?

Rectus est paullo antè :

Ecce autem Panthus telis elapsus Achivum.

De ablativo res plana est. Nisi quòd antiqui in quibusdam E, vel I, pro O dixere : ut Macrobius docet lib. I Saturnal. cap. IV. Nempe in istis, *diepriſtino*, pro *diepriſtino*; pro quo posteriores *pridie* maluerunt. Item *diecraftini*, pro *diecraftino*; *die quarti*, *die quincti*, *dienoni*, vel *diequarte*, *diequinte*, *dienone*, pro *die craftino*, *die quarto*, *die quincto*, *die nono*. Pomponius in *Atellanâ*, cui *Mæviæ* nomen :

Dies hic sextus, cum nihil egi : die quarte moriar fame.

Vbi *dies*, & *die*, & *συνίζων* efferenda, cum sit trochaicus.

Cato in Originibus de Maharbale, Hannibali fuadente, ut Romam quamprimum iretur : *Igitur Dictatorem Carthaginiensium magister Equitum monuit : Mitte mecum Romam equitatum ; diequincti in Capitolio cæna cocta erit.* Idemque est apud Cælium lib. II Histor. Etiam Prætor Compitalium ferias, more majorum, concipere his verbis solet : **DIENONI. POPVLO. ROMANO. QVIRITIBVS. COMPITALIA. ERVNT. QVANDO. CONCEPTA. FOVERINT. N.** Hoc solum discriminis observabant, quòd per O ista enunciarent, cum de transacto esset sermo : per E, vel I, cum de futuro. Fortasse tamen, cum per secundam, vel tertiam vocalem efferuntur, rectius adverbia censentur. Saltem hoc Macrobius † velle videtur, cum ait, veteres modò *diequinti*, modo *diequinte*, pro adverbio copulative dixisse.

† lib. 5. S. 1.
cap. 4.

C A P V T V I.

Pluralis nominativus per EI à quibusdam scribi solet antiquitus, ut à genitivo in I differret. Lucilii de eo versus emendati apud Velium Longum. Jacobi Coratini sive Hornani error. Superior Lucilii sententia ex Fabio, Velio, & Scauro refellitur. In quorum nominum genitivis syncope imprimis habeat locum apud oratores. Bossi, & Hottomanni in Cicerone emendatio rejecta. Faba, nomen Mimi apud Tullium. Servii, & Macrobiï lapsus. Duo, & ambo, pro duos, & ambos. Veterum loci multi ignorantia ejus rei à librariis corrupti. Duo, pro duas.

Pluralis nominativus in masculinis ac femininis eodem modo exit, ac genitivus singularis. Sed antiquiores eo distinxere, quòd singularis genitivus in I simplex, nominativus pluralis in EI exiret. Meminere hujus rei complures Grammatici, eosque inter Marius Victorinus. Sed eorum nunc verba omitemus, quando hac ipsa de re suppetunt verba Nigidii

gidii Figuli, vigesimo commentariorum Grammaticorum : unde eos ex-
scripsit Gellius lib. tertio decimo, cap. xxiv. Sunt autem istiusmodi : *Si
hujus amici, vel hujus magni scribas ; unum I facito extremam : sin verò hi magni,
hi amici, casu multitudine reslo ; tum ante I scribendum erit E : atque id ipsam
facis in similibus.* Secutus in eo Nigidius Lucilius in 1x sat. Versus ejus
adscribam, prout eos emendabat Iosephus Scaliger Castigat. in Catullu :

Iam PVEREI venere : E postremum facito, atque I,

Vi plures pueri fiant. I si faci' solum

PUPILLI, PVERI, LVCEILI ; hoc unu' fiet.

Hoc ILLI factum est uni : tenne hoc facies I.

Hæc ILLEI fecere : addes E, ut pinguin' fiat.

MEILE hominum, duo METLIA, uem huic utroque opu',

MEILES,

MEILITIAM. tenues I, PILAM quâ ludimur'. PILVM

Quo pinso, tenues I. plura hæc feceri'. PEILA

Quæ jacimus, addes E, PEILA, ut pleniu' fiat.

Versu tamen quinto malim :

Hæc ILLEI fecere : adde E, ut pinguin' fiat.

quomodo hic versus legitur apud Velium Longum. Nunquam enim
eliditur vox tota, utcumque unius sit literæ : quales a, è, è, ô. Aliæ in-
terim aliquot mendæ commissæ in Velio : ut de hiatibus taceam. Nam
sic apud eum legitur vulgò :

Iam PVEREI VENERE. E postremum facito atque I.

*Vi plures * faciant. I si faci' solum*

*Pupilli, * * hoc pueri uniu' fiet.*

Secundo versu scribendum : *Vi PVEREI plures fiant* : quomodo
legitur apud Quintilianum lib. 1, cap. vii ; quo de Orthographiâ tra-
ctat. *Pupilli* autem claudere versus secundum non potest, cum primam
producat. Versu igitur tertio legendum, *Pupilli, pueri, Lucili, hoc uniu' fiet* :
quomodo in melioribus Charisii Sospatri * codd. versus hic scriptus in-
venitur. Porro cum Lucilius, distinguendi causâ, aliter jubeat scribere
singulum genitivum, aliter nominativum pluralem : liquere arbitror, nul-
lum fuisse in pronunciando discrimen. Alioqui enim nihil hoc præcepto
fuisset opus. Pronunciabant autem utrobique non I, sed EI. Nam &
bini in plurativo, & imperativum *stiver*, eodem modo efferebant : ut videre
est ex eruditâ Ciceronis epistolâ ad Pætum. Fallitur Iacobus Cerati-
nus †, Batavus, cum libello ad Erasmm eo ex loco colligit, veteres Græ-
cos EI protulisse, ut nos I longum. Nam, ut primo Grammatici hujus
operis libro dictum, Latini veteres EI sonabant. Quærat fortasse ali-
quis,

* lib. 1.

† lib. de pronun-
ciatione lingue
Græcæ.

quis, an discrimen illud, quod inter I, & EI statuit Lucilius, debeat à nobis observari. Verùm hoc, ut utar verbis Quinctiliani †, *Cum supervacuum est, quia I, tam longæ, quam brevis, naturam habet: tum incommodum aliquando. Nam, inquit, in iis, quæ proximam ab ultima literam E habebunt, & I longâ terminabuntur, illam rationem sequentes, utemur E geminâ: qualia sunt hæc, aureei, argentei, & similia. idque iis præcipue, qui ad lectionem instituentur, etiam impedimento erit.* Fabio subscribit quoque Velius Longus. Cùm enim Lucilii versus commemorâset, *Hoc, inquit, mihi videtur supervacaneum esse observationis. Nam si omnino in scribendo discernenda casuum, numerorumque ambiguitas est: quid faciemus in his nominibus, quorum scriptio discrimen non admittit? ut ædes, sedes, nubes; cum & una, & plures, eodem modo dicantur, & scribantur? quid, cum dicimus gestus, fluctus, portus; cum & genitivus singularis, & nominativus, & accusativus, & vocativus pluralis, eodem modo scribantur? Quid denique in his, quæ ambiguitatem habent inter nomina, & verba; rotas, rotat; ferat, ferat? Nam hæc rotæ tam rotas faciunt, quam roto, rotas, rotat; & fero, feras, ferat.* Sic nec aliud scribitur amor; & ex nomine facit amoris, & ex verbo amaris. Satis ergo collectum, quædam per E & I non debere scribi; sed tantum per I; cùm apud Græcos quoque ex veteri illâ consuetudine inveniantur nomina, quæ per I scribantur, quævis producte enuntientur. Denique Fabio, Velioque, ad stipulatur quoque Terentius Scaurus.

Græcis nominativus nominum in OS tertiæ, cui secunda Latinorum respondet, definit in OI; ut ἀδελφοί: unde Terentii comœdia inscribitur, ADELPHOE. Sic in carmine Saliari fuit, PILVMNOE POPLOE, & FASCINOE, pro quo postea EI maluerunt, *Tilumnei populei, & fascinei: nempe ut, Captivi, amiceci, pro Captivi, amici.*

Dii pro Dei est ex Divi; ut audit ex auditiv. Par ratio in Dii pro Divis.

Frequens est in genitivo plurali syncope: in quibus Nonius Marcellus * accusativum poni ait pro genitivo. Sed quod bene sensit, malè expressit. Neque enim magis hic accusativus est, quàm in primâ: ubi *Aeneadum* similiter dicimus pro *Aeneadarum*. Exempla ejus syncopes in hac declinatione multa legimus apud Maronem: ut *Achivum, Argivum, Danaum, Deum, divum, equum, Graivum, magnanimum, socium, Teucrum, virum, &* quædam hujusmodi alia. Nec parciores in talibus alii poetæ. Ac ne Comici quidem ab iis abstinent. Nam Plauti est Menæchmis: *Averti prædâ ab hostibus nostrum salute socium.* Vbi & in nomine, & pronomine, factum vides. Idem Pcenulo: *Ecquid meministi tuum parentum nomini?* Et Trinummo: *Vi rem patriam & gloriam majorum sedâvim meum.* Terentius prologo Heaut.

--- *Quamobrem omnes vos oratos volo,*

Ne plus iniquum possit, quam æquum oratio.

† *Idem autem me-
morato.*

† *Idem hoc locum
erudit.*

* *Cap. de Numen-
ti. & Cistini.*

Imò nec abstinet Cicero, cujus est pro Vareno; *Decim fide*: pro Muræna; *Præfectus fabrum*: Verrinâ tertiâ; *Pro sepulturâ liberum*: & ibidem; *Liberum nostrorum*. Ac in veteri formulâ similiter erat; **LIBERVM QVÆRENDVM GRATIA**. Cujus geminum exemplum vide apud Festum in *Quæfere*. Sed imprimis, & Cicero, & alii, hujusmodi syncope utuntur in nominibus rei nummariæ, quæque mensuram, vel numerum significant: uti etiam Priscianus monet in VII. Ita dixit Tullius pro Cluentio: *Milibus quadragesis nummum*. Item Verrinâ III: *Sesierum vicies quingenta milia*. Et in IV Verr. *Quadringenta milia modium*. Et in Frumentaria: *Truici septies medimnum ex Nymphonis arationibus tollit*. Idem Verr. IV: *Pueri amicum senum septennumque denum*. Quomodo & scriptor ad Herennium dixit lib. III: *Pedum tricenum*. Quare non in quibusvis nominibus hæc syncope utendum: sed veterum usum attendemus. Sanè, puto, non dixisset Tullius, *imium* pro *imorum*: quamquam doctissimus Simo Bosius credat epist. XVI, lib. I ad Att. scripsisse *fabam imum*, pro *imorum*: quod mihi quidem verisimile non fit. Sed neque placet summi viri Hottomanni sententia, legentis *fabam nummum*: verum rectum est, *Fabam numum*; quod nomen erat mimi, tum temporis notissimi.

Quæritur, an syncope hæc etiam in neutris habeat locum. Negat id Plinius, teste Servio in illud II ÆN. *Hæc delecta virum sortiti corpora. Virum*, inquit, pro *virorum*: quâ figurâ & in prosa utimur. Dicit sanè Plinius in naturali historia, hoc in nostro non esse faciendum: scilicet propter casum similitudinem, si forte nimia metri necessitas cogat. Vbi sine dubio verba illa, in naturali historia, sunt ab inepto homine infarta. Nihil enim tale Plinius in historia naturali. Sed certissimum putamus, hoc Plinium scripsisse in libris DV-BII SERMONIS. Scio virum eruditum, ut alibi etiam diximus, putare, libros illos fuisse *ἄξιον ἡμῶν μὲν λέγειν*, sive, ut Latini etiam vocant de sermone figurato, cum nempe latenter ejus rei injicitur suspicio, quam apertè nolumus dicere. Sed valde fallitur. Planè enim opus fuit Grammaticum; ut in quo quæreret, *gibber*, an *gibbus*, *clipeum*, an *clipeus*, *bilteum*, an *baltus*, dici oporteret; similiaque, ut ex Sosipatro Charionis cognoscimus. Nempe de his ambigi solet etiam ab eruditis, quomodo dicere, & scribere oporteret. Sic dubitatum, an in neutris quoque genitivus pluralis syncopen patiatur. Negat Plinius, quia, inquit, dubium foret, utrum quid esset singuli numeri, an genitivus pluralis. Ennius tamen in primo annali dixit:

Horrida Romuleum certamina pango Juellum.

Ac verbum, pro *verborum*, non refugit Plautus Bacchidibus*, Rudente †, Truculento †. Imò *studium* pro *studiorum* dixit Sallustius. Etiam tri-

* *Act. 4, sc. Me-*
anne hic Muefi-
thicus.

† *Act. 3, sc. Me-*
anne hic annu-
† Act. 2, sc. 8.

ginta mille talentum auri, apud Curtium legas libro v in oratione Parmenionis. Sed hæc rara. Verissimum enim est, quod Plinius scribit, facile ex casuum similitudine dubium oboriri. Quod quandoque etiam in masculinis usu venit. Ut in illo Licinii Calvi apud Servium II ÆN. & Macrobius lib. III Saturn. cap. III:

Pollentemque Deum Venerem.

Qui locus etiam doctissimis hominibus imposuit. Nam veteres ipsi Venerem hic Deum vocari putarunt. Atqui *Deum pollentem*, dixit, ut, *Vini pollens* ait Plautus Curcul. † quâ ratione dicitur *potens Cypri, sylvæarum, maris*, & similia.

† *Att. A. s. f. Flo. veteris vini.*

Dubitari etiam possit, utrum *Deum* sit factum ex *Deorum*; an integrè dicatur, instar Græci *θεῶν*. Vti & in primâ, an non *Aeneadum* sit, ut *Αινεαδῶν*. *Orum* fieri videtur ex Ionico ac poetico duali *οἶν*: ut *λίγων*, pro *λίγων*. Quomodo *arum* ex *ἄων* in prima fieri, superius diximus.

Dativus Græcè exit in *οἷς*; ut *θεοῖς*: quo exemplo fortasse & Latini dixerunt *Deos*. Nam *O I* abit in *O E*. Saltem hinc ab *olus* seu *ollus*, pro *ille*, est dativus & ablativus *oloes*, pro *olis*, seu *ollis*, hoc est, *illis*. Paullus è Festo: *Ab oloes dicebant pro Ab illis. Antiqui enim literam non geminabant.*

Accusativus pluralis Græcè in *οὺς*, Doricè in *ως*, quod Latini imitantur: *τῆς θεοῦς*, Doricè *θεῶς*, Latinè *Deos*.

Quod ad accusativum pluralem nominum *ambo* & *duo* (quæ tamen non nomina mihi, sed pronomina videntur) Charisius autor est, antiquos indifferenter dixisse *duos*, & *ambos*; itémque *duo*, & *ambo*; idque Græcorum exemplo, qui *τῆς δύο*, & *τῆς ἀμφο* dicunt. Hoc ipsum exemplis firmat Marius Corradus †, atque addit, nescire se, an multo plura inventiantur. Nos inveniri scimus. Hac propter compluria, non quidem omnia; sed tamen, quæ occurrebant, concessimus. Dixit Maro XI ÆN.

† *lib. 4 de L. L. pag. 155.*

Si duo præceya tales Idæa tulisset

Terra viros.

Idem IV Georg.

Verum ubi ductores acie revocaveris ambo.

Ita enim & Charisius legit, & in vet. plerisque codd. scriptum invenitur. Eclogâ quoque VI habent codd. antiqui:

--- *Spe carminis ambo* *Luserat.*

Quomodo & Servius legit. Sic enim ibi scribit: *Ambo vetasse, ut alibi* †: † 4 Georg.

Verum ubi ductores acie revocaveris ambo.

Et *, --- *Eminus ambo Imbrasidas* ---. Et †, *Craterasque duo statuanam*. Cum * 12 ÆN. † *Eccl. 5. Vide Partem in hunc locum.*

hodie sub eâdem significatione *ambos*, & *duos*, dicamus. Est & Plauti Amphit. *

Erroris ambo ego illos, & dementie,

Complebo.

Item Pseudolo †:

Eâdem duo greges virgularum inde ulmearum adegero.

* *Att. 1. s. bene presertim.*
† *Eccl. 5. s. Pseudolo, non audit.*

* *Alf.* 5, sc. 3.† *Al.* tolera-
bas‡ *teste Charifio*
lib. 1.

* anni 1477.

† lib. 3, epist. 4.

‡ *etiam in*
MSSis, quos
consultamus.† *In E. l. 6.*

Et Terentii Adelphis * :

Tu illos duo olim pro re tollebas † tuâ.

Vbi Helenius Acro † : *Duo*, inquit, *pro duos*. At hodie in vulgatis, etiam MSSis nostris, & veteri Tarvisinâ * , legitur *duos*. Cicero quoque scripsit lib. VII, epist. xxv : *Præter duo nos loquitur isto modo nemo*. Ita invenio quoque in MSSis. Apud eundem in epistolâ ad Appium † olim, ut è Prisciano discimus, legebatur : *Duo enim duarum ætatum plurimi facio, Cn. Pompejum, filie tuæ socerum, & Marcum Brutum, generum tuum*. At hic quoque locus hodie corruptus †. Idem epist. XIX, lib. IV ad Att. *duo consulares*, in casu inculativo in omnibus suis codicibus se reperisse ait Malaspina : pro quo in vulgatis iridem substitutum *duos*. Apud Livium etiam ait Pierius † in vetusto codice legi in calce lib. III ab v. c : *Prælium fuit, quale inter sidentes sibi inter ambo exercitus, veteris perpetuæque alterum gloriæ, alterum nuper novæ victoriæ elatum*. Apud Martialem quoque lib. VII, epigr. xxxix, similiter in antiquis est : --- *Elysiûm possidet ambo nemus*.

Pro quo corruptè in vulgatis, *possidet umbra nemus*. Censorinus de die natali, in scito Tribunitio cap. XIX : *Prætor urbanus, qui nunc est, quique post-hac fuit, duo victores apud se habet*. Ita è veteribus membr. legit Stewechius, qui & Flavio Vegetio bis eam vocem restituit, lib. II, cap. VI, & lib. III, cap. XV. Dixit iridem Vlpianus : *Dicendum erit post SC. ambo teneri*. Terentianus quoque Maurus ait :

*Hexametros tradit genitos duo prima vetustas :**Herous ille est, hunc vocant Iambicum.*Item Prudentius in *apotheosis* :--- *Panes jubet, & duo pisces**Apponi.*Scipio Gentilis lib. I *τραπέζων* cap. VI, annotavit, muliebri etiam genere* *L. 10. s. 17. de accipi in illis Pauli IC * . Trivia similiter numerata facit personas triginta duo.*† *L. ut. s. 2. Te*
legat. 2.‡ *Alf. 3, sc. Me-*
*tius anno bec.*Imò Contiùs monuit, pro genitivo quoque poni in illis Scævola † verbis : *Duo millium aurcorum, pro duorum*. Fortasse & illi Pauli loco antè à novo bis adducto simile quis esse existimet Plautinum hoc in Mostellariâ † :*Alexandrum magnum, atque Agathoclem, ajunt maximas**Duos gessisse.*Sed hic *duo* respicit reges duos. Nam sequitur : *Quid mihi fiet tertio,**Qui solus facio facinora immortalia ?*Vt iis sit accensendum, ubi *duo* pro *duos* ponitur.

CAPVT VII.

Nominativi secundæ in OS breue, vel longum desinentes. Lotus pro tibia è loto. Scorpis pro scorpis. Androgeo, pro Androgei. Terentianus Maurus emendatus, rejectâ conjecturâ Lipsii. Probi sententia improbat. Pelei, & Orphei, pro Peleo, & Orpheo. Πέπλω Æolicum, pro Πέπρω. Hymenæa pro hymenæum barbæ a Stigelio, atque aliis, dicit. Rectene Alciatus baltea dixerit. Virgini Veli lapsus, balteon usurpantis. Quâ ratione vel Orpheon, pro Orphea, aut Orpheum: vel Androgeona, pro Androgeum, vel Androgeon, veteres dicant. Mino, Minonis, pro Minos, Minois. Accusativi Atho, Athon, Athona, & Athonem. Atho item pro Athoni, & Athone. Seruius notans.

EGimus de declinatione nominum exeuntium in ER, VS, & VM. Tum autem de plurativis, seu dualibus anomalis, ambo, & duo. Nunc, uti nos facturos receperamus, seorsum tractandum de terminationibus Græcis. Sunt istæ, ΟΣ, & ΟΝ, in lingua communi; pro quibus Atticè ponitur ΩΣ, & ΩΝ. Sanè Latini in Græcis Græcam sæpe terminationem retinent; ut *Rhodos, Delos, Sestos, Tenedos*, & similia. Estque Latinorum OS, vel ex Græco ΟΣ, quod corripitur; vel ex ΩΣ, quod producitur. Breve igitur Lucilio †:

Carpasium Rhodos in pelagus inclinat aperta.

Ac similiter Horat. lib. I, epist. XI: *Incolunt Rhodos, & Mytilene.* Ovid. XIV Metam. †

*Postquam alta cremata est
Ilios, & Danaas pauperunt Pergama flammæ.*

Martialis lib. VIII, epigr. LI:

Palladius tenero lotos ab ore sonat.

Vbi lotus μεταρρηκώς notat tibiam è loto; cuius & Athenæus meminit quarto δετρωσπίς. Quin Maro quoque I Georg. scripsit:

--- Ipse tibi jam brachia contrahit ardens

Scorpis, & cœli iustâ plus parte relinquit.

Quo loco Probus * ostendit, nominativum in OS corripiti in nonnullis: ac Pierius quoque ad hunc locum monet, se *scorpis* invenisse in codice Romano. Similia sunt, *Ismaros, aut Rhodope*. Et, *Neritos ardua saxis*. Item, *Omnis eo terrore Ægyptos, & Indi*: quomodo hæc loca jam olim adduxit Probus †. Suntque sexcenta id genus in vet. & optimæ notæ codd. quæ † *libidem*.

Nec dubium, quin sic Maro in Græcis expresserit. Minus apertum de Latinis: ut cum I I ÆN. in cod. Romano semel iterumque legitur *parvos Iulus*. Nam cui non magis verisimile fiat, saltem scripturum potius fuisse, *parvus Iulus*? Sanè *parvus* con-

† in Horat.
lib. I, od. 7.

† lib. IO.

* lib. I, cap. de
syllabis nasivibus.

stantèr in nostris, & aliorum MSSis, invenimus. Et hæc quidem de OS brevi.

At producit idem 11 Æneid.

Primus se Danaum magnâ comitante catervâ

Androgeos offert nobis.

Etsi incertum planè, an ita scripserit Maro, cum in antiquis codd. ut Pierius testatur, & ipsi de MSSis nostris testari possumus, legatur *Androgeus*, ut ob triemimerim producatúr ultima. Hujus genitivum Atticum idem usurpat VI Æneid.

In foribus letum Androgeo.

Quam lectionem confirmant Charisius, Servius, Priscianus, alii. Itaque haut movet me, quod membranæ nostræ habeant *Androgei*: quod Probus * rejicit, ac Græcæ declinationis ignorantia à librariis manasse putat. Quidam adducunt & alterum locum è 11 Æneid.

--- *Comantem*

Androgeo galeam, clypeique insigne decorum

Induuntur.

Verùm Charisius hic legit *Androgei*. Atque ita vetera Maronis exemplaria: ut partim ex Pierio, partim ex MSSis nostris cognovimus. Nihil magis adsentio Probo, cum, ubi nunc †, --- *Portusque subimus Chaonios*, legit, *Chaonio*, ac Græcum esse genitivum ait, pro *Chaonii*. Ex Probo tamen ita Virgilium esse castigandum ac interpretandum, censet Andreas Schottus lib. 11 Observationum Humanarum, cap. 1.

Terminatio genitivi à rectis in OS est V: unde in frontispicio Terentianarum fabularum, ubi MSSi nostri, & verus editio Tarvisina ‡, *Mendan-dri*, & *Apollodori*; in vetustissimis, ut illo optimæ notæ codice Bembino, atque aliis, quos Faërnus secutus, legitur, GRÆCA MENAN-DRV, GRÆCA APOLLODORV. Nam V posuere pro OV. Sic Fannius in Periegesi:

Pro merito Graji Crui dixere metopon.

ΚΕῖς μέτωπον. Terentianus Maurus:

Græca diphthongus OΥ literis tamen nostris vacat.

Sola vocalis quod V complet hunc satis sonum.

Priori versu vel postrema in diphthongus producitur ob cæsuram; vel corrigendum; Græca literis diphthongus OΥ tamen nostris vacat. Posteriori quoque, ut itidem trochaicus sit, legam:

Sola vocalis quod hunc V compleat satis sonum.

† de pronuncia-tione L.L. cap. 10

Malim hæc, quam, quod Lipsio † visum, ut priori versu OΥ sit disyllabon, quomodo diphthongus non erit: posteriori pro V scribatur VV, quo pacto vocalis non erit; contra quam de utroque pronunciat Terentianus.

ON quo-

* lib. 1, cap. de syllabis naturalibus.

† Æn. 3.

‡ anni 1477.

ON quoque I facit : ut, *Pelion, Pelii*. Pro quo contractè *Peli* dicitur. Catullus de nuptiis Thet. & Pel.

Quorum post abitem princeps è vertice Peli.

Dativus in hujusmodi semper in O exit. Virgil. 1 Georg. --- *Impo-
nere Pelio Ossam*. Quid mirum ? Cum etiam Græcè desinat in Ω : ut λέγω,
ac Æolice λέγω, absque iōtæ.

At in Accusativo pro VM sæpe accipiunt ON, more Græcorum. Itaque Terentianus Maurus, cum prius dixisset,

Spondeos autem si sequetur creticum : subjicit mox,

Spondeon, aut qui dactylo est contrarius.

Et ne Grammaticos solum sic loqui putes, dixit Horatius lib. 1, od. vii 1 :

Laudabant alii cl. ram Rhodon, aut Mythylenen.

Ovid. viii Met. *Dædalon*. Idem in xiii :

Quod Thebæ ccidere meum est : me credere Lesbon,

Me Tenedon, Chrysenque, & Cyllan, Apollinis urbes,

Et Syron cepisse. Juvenalis sat. 11 :

Siquis Aristotelem similem, vel Putacon emit.

Martiali nihil penè frequentius. Ut lib. 1v, epigr. xlix :

Aut puero liquidas aptantem Dædalon alas,

Pascentem Siculas aut Polyphemon oves.

Et lib. vi, epigr. xiii :

A te Inno petat ceston, & ipsa Venus.

Item lib. viii, epigr. xlv :

Ædemque Maris, & colosson Augusti.

Et ejusdem libri, epigr. lxxiii :

Thestylon Aulus amat, sed nec minus ardet Alexin.

Forfitan & nostrum sic Hyacinthon amat.

Item lib. ix, epigr. xci :

Infamem nimio calore Cypron

Obscrves.

Et similia apud eundem.

Diximus de Græcis in OS. Similiter verò Latini retinent interdum ON Græcorum in recto, & accusandi casu. Horatius lib. 111, od. 111 :

--- *Ilion, Ilion.*

Ovidius v Factorum :

Pelion Æmonie mons est obrersus in anstros :

Sinima virent pinu : cætera quercus habet.

Martialis lib. x, epigr. lxi :

Hic festinat, è requiescit Erotion umbrâ.

Terentianus Maurus :

Vi tale colon esset

Iunctum tribus trochæis.

Est & Græca terminatio E V S , quâ quæ desinunt, apud Græcos quidem sunt tertiæ, quam vulgò quintam appellant : at apud Latinos secundæ sunt declinationis. Ita Propertius * ait:

* lib. 3, eleg. 4.

--- Aut jejunia Phœni.

Similiter Orphei, & *Ὀυρίππων*, Orphei; ab *Vlyssens*, *Vlyssei*, & per synopen *Vlysses*. De cuiusmodi genitivis plura dicemus in genitivis tertiæ declinationis. Nec secundam tamen ubique sequuntur. Nam excipi debet vocativus, qui Græcorum more semper in E V desinit: quamvis Probus, sed adversante Prisciano, velit *Perthee*, & *Tydee*, posse dici: & apud Maronem iv Georg. (ubi vulgò, & in nostris etiam MSSis, est *Proten*) more Attico in quibusdam codicibus, *Proteus* legi Pierius testetur:

Scis, Proteus: scis ipse.

Quæ imitanda non sunt. Livius

lib. xxxix: *Oportuit autem, Perseu, si proditor ego patris regni eram, &c.* Ovidius vii Metam. †

† fab. 23.

--- Te, maxime Thefeu,

Mirata est Marathon Cretæi sanguine tauri.

Quod ad cæteros casus nominum in E V S, interdum quoque in iis omnibus Græca retinetur terminatio.

Genitivo, ut apud Nasonem iv Fastorum:

Alta jacet vasti super ora Typhocös Atræi,

Cujus anhelantis ignibus ardet humus.

Certissimæque est Iosephi Scaligeri emendatio apud Manilium legis lib. i:

--- *Quam Perseos armis*

Excipit, & sociat sibi ---

Dativo, ut apud Catullum †:

Nulla domus tales unquam contexit amores,

Nullus amor tali conjunxit fœdere amantes,

Qualis adest Thetidi, qualis concordia Pelei.

Et Maronem Ecl. iv:

Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,

Nec Linus: huic mater quamvis, atque huic pater adsit:

Orphei Calliopea, Lino formosus Apollo.

Orphei dixit, pro *Orpheo*. Dubium autem est, num *Orphei* hoc loco scribi debeat, ut dactylus sit (nam Græci dativi corripiunt ultimam) an *Orphei*, ut sit spondeus, sive *Orphi*; quia Græcorum ei mutatur in I longum. Sanè & *Orphei*, & *Orphi*, in veteribus codd. legi, tradit Pierius, ac utrumque in MSSis nostris invenimus. Apud eundem Maronem iv Georg.

Inferias Orphei lethæa papavera mites.

Quamquam hæc, Pierio teste, in Romano codice sit *Orptheo*: ut sit *οὐρίππων* similis, atque in illo quinti Æneid.

Hæc

† Carm. 65. De nuptiis Pelei & Thetidos.

*Heic læta extremis spes est accensa duobus,
Sergesto, Mnestheoque, Gyan superare morantem.*

Vbi tamen è contrario in antiquis codd. *Mnesthei*, pro *Mnestheo*, scribi, ex eodem Pierio didici. Et videtur ita fuisse in uno è MSSis nostris: sed, ex liturâ liquet, recentioremanum mutâsse.

Accusativo: ut apud Maronem in VI:

--- *Quid Theſea magnum?*

Quid memorem Alcidem?

Pro quo Cicero in III de Nat. Deor. dicit *Theſeum*. Qui & Romanis *Piræum* potiùs, quàm *Piræea*, dicendum putat * à recto Πειραιεύς. *Achillea est* apud Lucanum lib. x f. Manilii est in II:

Perſea, & Andromedæ pœnas, matrêmque dolentem.

Imò Livius quoque lib. XLV: *Legatos eodem & ad vos, & ad Perſea, miſimus*. Alibi etiam apud eum paſſim *Perſea* legas: pro quo lib. XI. *Perſeum* uſurpat: *Perſeum filium*, inquit, *cum modicâ manu miſi*. At *Perſen* est à recto *Perſes*: ut Græci & Πέρσω dicunt, & Περσέα: hoc à Πέρσεύς; illud à Πέρσης; non ſolùm quatenus Πέρσης lingua ſumitur communi, & aliquem ex Perſide ſignificat: ſed etiam ut Æolicè capitur pro Πέρσεύς: quomodo iſdem Æolés Αχιλλεύς dicunt pro Αχιλλεύς, Οδύσεύς, pro Οδυσσεύς: unde Latinis *Achilles*, & *Vlyſſes*.

Satis verò mirari nequeo viros eruditos, ab *hymeneus*, quaſi id quoque in diphthongum E V defineret, in accuſandi caſu dicere *hymeneæ*, pro *hymeneum*. Ita enim apud Stigelium legimus:

Gratulor ergo tibi felicem hymeneæ, Sabine.

Ac ſimiliter dixerat Elyſius Calentius:

Audis rædiſerum pueros hymeneæ canentes.

Et Lotichius poſtea:

--- *Ad ſponſæ thalamos hymeneæ canamus.*

Niſi hîc malis eſſe accuſatiuum pluralem, tanquam ab adiectivo *hymeneus*, a, um.

Quemadmodum autem Græca nomina tertiæ contractorum per E in obliquis communiter efferuntur; ut βασιλέος, & Ionicè per Η, ut βασιλῆος: ita Latini, eos ſecuti, penultimam in accuſativo, nunc corripiunt, nunc producent. Certè corripit Maro IX Æneid.

--- *Et amicum Creteæ Muſis,*

Creteæ Muſarum comitem, cui carmina ſemper,

Et citharæ cordi.

At producit I Æneid.

Ilionea petit dextrâ, Levâque Sereſtum.

* lib. 7 ad Att.
epist. 3.
I vers. 52.

Et III Æneid.

*Fama volat, pulsam regnis cecisse paternis
Idomeneæ ducem, desertaque litora Cretæ.*

Quæritur, rectène Andreas Alciatus dixerit Emblem. CLXVI :

*Balea Priamides, rigidum Telamonius ense,
Instrumenta suæ cepit uterque necis.*

Quem verum valde exagitant H. Stephanus de abusu L. Gr. & Cl. Mi- nos notis in Alciatum. Sanè si singulo numero *Balea* protulit, peccavit; cùm non dicatur Græcè βαλτεῦς, unde βάλτεα foret; sed Romanum sit vo- cabulum à Tuscis acceptum, ut Sospiter tradidit ex Varronis XVI II re- rum humanarum. Verùm quid si statuamus, *balea* hîc per synecdochen nu- meri poni pro *balteum*: quomodo *cingula* dicere potuit pro *cingulum*? Certè in recto, & *baltens*, & *balteum*, dici, ex Varrone, Plinioque, jam olim Gram- maticis † est observatum.

† *Cherif. lib. I.*

Sed ut *balea* hic, pro *balteum*; ita *balteon* pro eodem posuit Vrsinus Ve- lius vir doctissimus, versu istoc de laboribus Herculis ex Anthologia Græ- corum expresso :

Balteon arripui, Thracisque armenta cecidi.

Quod facilè excusaretur, si Græcè βάλτεος diceretur. Nunc Romanū vo- cabulū est, ut monuimus. Quare nec pro eo fecerit illud Nafonis in Ibin :

*Diripiāque tuos insans unguibus artus
Strymonæ matres, Orpheon* esse ratae.*

* Ita constant
MSS., & edit.
vett. in his Ve-
neta Bernardini,
p. 1486.

Quod ipsum planè novum est; cùm neque Græca, neque Latina servec- tur declinatio. Non Græca, quia *Orpheæ* dicendum esset; non Latina, quia hi dicerent *Orpheum*. Nec simile est, ac *Dædalon*, *Putacon*, *Polyphemon*, *Cypron*, ac similia, quæ antea vidimus. Nam hæc omnino Græca sunt. Ita- que non defuere, qui apud Ovidium legendum putarent :

--- *Orpheæ te esse ratae.*

quomodo apud Martialem est lib. x, epigr. XIX :

Illic Orpheæ proximus videbis.

Verùm nihil mutandum. Nam interdum Latini Græcas voces, Latinâ donatas terminatione, eâ Græcorum declinatione inclinant, quâ apud eos isthæc continetur terminatio. Ita pro *Androgeos*, quod est secundæ, vel, ut vulgò loquuntur, quartæ parisyllabæ; dicunt in recto *Androgeo*, ac geniti- vum faciunt *Androgonis* : in accusativo verò interdum neque dicunt *An- drogeon*, qui est accusativus ab *Androgeos*; neque *Androgeonem*, qui accusati- vus est Latinus ab *Androgeo*; sed *Androgeona*, quæ à Latina nominativi ter- minatione est Græca accusativi terminatio. Accusativum hunc usurpat Propertius lib. II, eleg. I :

*Et deus extinctum Cressis Epidaurius herbis,
Restituit patriis Androgeona focus.*

Eodem

Eodē igitur modo pro *Orpheus*, quod tertiæ est, sive, ut loquuntur, quintæ, dicunt *Orpheos*; ac quasi nomē secundæ esset in *VS*, cui apud Græcos respondet *ΟΣ*; ut à *λόγος* quarto casu est *λόγον*, ita dicunt *Orpheon*, velut ab *Orpheos*. Nec mirum, Latinos pro *Androgeos* dicere *Androgeo*: quandoquidem Latini in Atticis declinationis parasyllabæ abjiciunt *Σ*, atque ea in Latinorum modum inclinant. Ita pro *Minos* (quod & ipsum ab Atticis, ut *Androgeos*, inflectitur) Latini *Mino* dicunt. Vnde Sallust. v. Histor. * * *Apud Prisc.*
Dædalum ex Sicilia profectum, quo Minonis iram atque opes fugeret. Itidem dicunt pro *Athos*, *Atho*. Livius lib. XLIV: *Nec minus quam in altum magnitudine Atho mons excurret.* Sic Cicero III de Republ. apud Priscianum lib. VI: *Quid ergo illa sibi vult absurda exceptio, nisi quis Athonem pro monumento vult funditus efficere? Quis enim est Athos, aut Olympus tantus?* Ab *Atho* dixit *Athonem*, pro quo *Athona* quoque usurpet poëta; alii pro eo ab *Athos* dixere, vel *Athon*, vel, juxta Atticos veteres, *Atho*. Maro I Georg.

Aut Atho, aut Rhodopen.

Quod expressum ex illo Theocriti Idyll. VII: Η Αθω, ἢ Ροδῶπαι. Herodotus pro eo non semel posuit τὸν Αθω. Verùm apud Maronem *Athon* (quomodo in Aldinis, atque aliis quibuscumque optimis codd. legitur) locum habere nequit; quandoquidem *Athos*, & *Athon*, posteriorem producunt. At dixit Val. Maximus, lib. I, cap. VI de prodigiis: *Eodem montem Athon vis: tandem transgresso.* Plinius lib. VII, cap. II: *Qui Athon montem incolunt.* Livius lib. V, decad. V: *Portus ad Toronem ac montem Atho.* Græcam quoque terminationem Latinæ prætulit Mela, cum *Atho* in dativo dixit lib. II: *Atho monti Lemnos obversa.* Eodemque modo locutus Livius libro XLV: *Sub Atho monte.* Nam idem est Græcis ablativus, ac dativus. At Cicero hîc quoque Latinam maluit terminationem, cum II de finibus ait, *Athone perfosso.* Servius putat, *Athon* etiam in nominativo dici. Nam ad illud XII *Æneid.*

Quantus Athos, aut quantus Eryx:

scribit *Athon* legendum, metri gratiâ. Ac de metro quidem falsus, cum Græcè sit Αθως per ω. Interim & Græci Αθων dicunt, ac in antiquis codd. ex Servii præscripto *Athon* legitur. De secunda nominum flexione hæcenus.

C A P V T V I I I.

De tertia declinatione. Terminationes nominativi. Volturis, pro vultur. Paris, pro par. Ostenditur in casuum formatione non tantam esse ἀνωμαλίαν, quàm putarunt. Præceps, hujus præcipis; at præcipes, hujus præcipitis: item anceps, hujus ancipis; sed ancipes, hujus ancipitis. Iter, iteris; sed itiner itineris. Impuber, impuberis; sed impubes, impubis. Hæc supellectilis. Lapidum, regerum, nucerum. Lapi. Senecis.

Tertia declinatio apud Latinos comprehendit omnes terminationes, quas cæteræ declinationes habent, præter VM & V: ac multas insuper proprias obtinet; adeò quidem, ut Priscianus putet, esse ei terminationes septuaginta octo, vel paullo plures. Verùm ei quoque diversæ sunt terminationes, quæ solo differunt tempore: ut *salus*, & *corpus*.

Nonnullæ verò terminationum passæ sunt, aut ἀνωμαλίαι, aut συνηκτώσιν. Ut *lac*, pro *lacte*; *animal*, & *ve. sigal*, ex *animale* & *ve. sigile*; *plebs*, & *trabi*, ex *plebes*, & *trabes*; *fors*, & *mens*, ex *fortis*, & *mentis*; *vultur*, & *par*, ex *vulturis*, & *paris*. Illo Eonius usus in hoc calcato, *Volturis in sylvis miserum mandebat hemonem*. Hoc est apud Attam in Socru: *Ad hanc fortunam accessit ei fortuna paris*. Pluræque hujusmodi attulimus in Generum doctrina.

In Geniivis Latinis non tanta est, quàm putarunt, ἀνωμαλία. Nam quod ajunt, ἀνωμαλίαν esse, si similitum non fuerit similis ratio, id quidem verum est: sed & verum est, multa vulgò similia statui, quæ istiusmodi non sunt. Sanè vulgò *princeps*, & *præceps*, volunt ἀνωμαλίαν arguere, quòd unam *principis*, alterum non *præcipis*, sed *præcipis* faciat. Et ad Gordium hunc nodum opus alicui videbitur Tenediâ securi; non mihi: neque effugium quaeram cum Rhemnio Palæmone, qui, ut dissimilia esse offendat, hunc in modum scribit. *Princeps*, inquit, quòd *primus capiat dictus est*, & *venit à capiendo*. *Præceps* verò à *capitis* significatione dicitur, quòd *præbeat caput*. Quàm enim haut rectam Palæmon insistat viam, argumento est, quòd & *anceps*, quòd à *capiendo* esse manifestum est, *ancipitis* faciat. Vera solutio ex eo petenda, quòd olim dictum fuit *præceps*, & *anceps*, & *præcipes*, & *ancipes*: atque à *præceps*, & *anceps*, genitivus fuit *præcipis*, & *ancipis*: at à *præcipes*, & *ancipes*, fuit *præcipitis*, & *ancipitis*. Plautus Rudent. *

Qui scelestus sacerdotem anum præcipem

Reppulit. Item in eadem t:

Post altrimsecus est securicula ancipes, item aurea

Literata: ibi matris nomen in securiculâ 'st.

Sed & ejusdem in Commorientibus est: *Saliam in puteum præcipes*. Et præ-

cipe

* At. 3. sc.
Nunc id est.

† At. 4. sc. de
tuo edepol.

cipe casu dixit Livius in Ione, ut docet Priscianus lib. vi.

Multa quoque alia adtexunt ad evertendam ἀνολογίαν : verum argumenta eorum non sunt à Deâ Suadâ. Iuvat id in plusculis ostendere, etsi scio non desore, qui hoc totum, ut illepidum tricolûmque averferentur. Cur, inquit, *halec halecis* facit : *lac* non *lâcis*, sed *lâctis* ? Itidem cur *carcer carceris* habet : at *iter*, non *iteris*, sed *itineris* ? Verum sciant, *lâctis* esse à *lacte*, quo usus inter alios Ennius apud Nonium :

Sic mulier erubuit, cœu lacte & purpura mixta.

Versus est heroicus, quia in *mulier* secunda vocalis absorbetur, quod antiquis haut insolens. *Iter* autem non facit *itineris*, sed *iteris*; at *itineris* est ab *itiner*, ut testatur Priscianus; qui inibi laudat illud Plauti Mercatore t :

— *Quin tu ergo itiner exsequi meum me sinis ?*

Et hoc Nævii in Lycurgo : *Ignoti iteris sumus. tute scis.* Vide & Nonium. Tantum addo, *itiner* quoque legi in epistolâ Eardulfi, Hrovensis Ecclesiæ antistitis, quæ à Nicolao Serrario edita unâ cum epistolis S. Winfrid Bonifacii. *Puberem & impuberem* (utroque utitur Tullius) idem Nonius docet esse à *puber*, & *impuer*. At *impubis Iuli*, quod usurpat Maro *, est ab *im-* * s En.
pubes, vel potius ab *impubis*, cum Ennius dixerit, *impube corpus*.

Sanguinis est à *sanguen*, quo usus Ennius, itemque Lucretius. Neque mirum, *conjugis* in genitivo dici, cum rectus sit *conjux*, nempe à *jugo*. At fallitur Priscianus, qui à *conjungendo* dictum putat *conjux*; sed N abjici in obliquis, ut genitivus differat à secundâ personâ verbi *conjungo*.

Supellectilis est à nominativo antiquo *supellectilis*. Quod Priscianus probat illo Catonis adversus Tiberium Sempronium: *Si posset alio* (puto legendû, *auclio*) *fieri de arribus tuis, quasi supellectilis solet.* Sed non video, cur non cohæreant *auclio supellectilis*. *Antenis* est ab antiquo *Anien*. Cato t : *Nô minus quam quindecim millibus Anien abest.* *Cineris* est à *ciner*, Prisciano teste, ut *vomeris* à *vomer*, *pulveris* à *pulver* : similèque *cucumeris*, & *cucumeres*, à *cucumer* : etsi *cinis*, *vomis*, *pulvis*, *cucumis*, sint in usu. A *cucumis* quidem *cucumim*, & ablativum *cucumî* apud Plinium legas. Ut autem ab istis in *er* est genitivus *eris* : sic credo à *lapider* dixere *lapideris*. Etsi cum eo contendere nolim, qui ab *is* putet quoque esse *eris*; ut *cinis cineris*: eoque ab *lapidis* obliquo esse rectum *lapidis*, indeque *lapideris*. *Lapiderum*, pro *lapidum*, ut *regerum* pro *regum*, dixit Gellius : & Cælius *nucurum*, pro *nucum*, teste Charisio. Nempe à *reger*, & *nucer*, vel *regis*, & *nucis* : unde *rex*, & *nux* postea. Etiam à *lapis* dixerit hujus *lapis*. Ennius xv Annal. *Occumbunt multi letho ferroque, lapique.*

Compotis, *impotis*, genitivi, sunt à rectis *compotis*, *impotis*, quæ à *potis*. Nam à *compos*, & *impos*, integris, genitivi flecterentur penultima longâ. *Bos*, *bevis*, ex Æolicis βῶς, βοῶς, pro βῶς, βοός. *Sanguis* olim fecit hujus *sanguis*, ut

† M. S. S. P. 1.
v. 1201 at 1202. 1. 0.
P. 1200.

* s En.

† Contra Vetur-
riam, apud
Prisc. 1. 6.

panis, hujus *panis*. Sic *Catonem* declinasse, auctor *Sosipater*. At genitivus *sanguinis* est à recto *sanguen*; quo *Ennius* usus. Ab obliquo *sanguinis* à *sanguen* fuit rectus hic *sanguinis*, unde accusativus *sanguinem*. Ac puto, & prius hujus *pectinis* fuisse ab hic *pectin*; unde *hunc pectinem*. Nam alioqui potius in accusativo esset hoc *sanguen*, hoc *pecten*; ut hoc *gramen*, *stumen*, & similia, quæ genitivum per *inis* formant. *Nax novis* ex hæc *ninguis*, hujus *ninguis*: quod à *ninguo*, ut à *duco*, & *voco*, hic *ducis*, hæc *vocis*, & per syncopen *dux*, *vox*. Hujus *senis*, contractum ex *senicis*; quod teste *Charisio*, a *senex*; ut *verticis*, à *vertex*. Genitivum *senicis* usurpavit *Plautus* *Cistellariâ*, ut monitum *Prisciano*. Indeque *senecio*, & *senectus*, quasi *senecitus*. Atque ex his quidem facilis est conjectatio de sexcentis aliis, quæ nobis fugitiva ademit obli-
vio. A Latinis nunc genitivis ad Græcos accedo.

C A P V T I X.

Genitivi in OS exeuntes. Cur *Panos*, quàm *Panis*; *Panas*, quàm *Panes*, *malim* poetæ. Male in genitivis à quibusdam dici *Adonis*, *Ianthidis*, *clematis*, pro *Adonidis*, *Ianthidis*, *clemacidis*. Genitivi propriorum in es exeunt quandoque in I: ut *Aristoteli*, *Themistocli*. Videri hæc potius esse à rectis in *VS*. Vt genitivi *Achilli*, *Vlyssæi*, *Simonidei*, *Mosi*. Genitivi in *VS*, vel *OS*, ut *Calypsus*, vel *Calypsos*. A *Phoca* dissensum de *Didois*, & *Didoi*. In *Varrone* vera lectio indicata: vulgaris etiam in *Martiale* defensa.

IN Græcis non rarè Græca retinetur terminatio. Vnde *Martialis*, sive *alius* de *Spectaculis* libelli auctor, epigr. IIII:

Et quem supremæ Tethyos unda ferit.

Maro item *Ecl.* IIII: — *Cum Daphnidis arcum Fregisti.*

Quomodo *Valerius Probus* legit. Vbi in tribus nostris membranaceis codd. *Daphnidis* invenimus. At in iisdem constanter erat *Panos* in VIIII *Æn.* *Parrhasio* dictum *Panos* de more *Lycæi*.

Quin *Phocas* à *Pan* Græco more tantum *Panos* dicendum putat, ut distinguatur proprium à communi. Certè *Panos* prætulit *Virgilius**, cum scripsit, — *Panos* de more *Lycæi*. Eandem ob causam in plurativo *Panas*, quàm *Panes*, malim; præsertim cum & *Ausonius* *Idyll.* IX dicat:

Carpipedes agitat cum læta protervia Panas.

Imprimis autem OS retinent in iis, quæ genitivum apud Græcos faciunt in DOS. *Ovidius* I *Metamorph.* fab. XI:

*Nec superum rector mala tanta Phoromidos ultra
Ferre potest.*

Et I *Triâ.*

— *Custos Erymanthidos iuse.*

Statius

Stattius in Thebaidos :

--- *Immites cūius Bussyridos aras.*

Lucanus in II :

*Hinc me victorem gelidas ad Phasidos undas
Arctos habet.*

Sic *Pallados* est apud Martialem lib. IV, epigr. LIII. Et est talium densa adeo seges apud Poetas, ut isti pluribus immorari non alius sit, quam & suo otio abutentis, & alieno.

Illud potius operæ sit monere, viros etiam eruditissimos quandoque in eo peccare: quod genitivus declinationis hujus, quæ imparisyllaba est apud Græcos, *ισαυδαλλος* inclinent. Ut poeta Italus, cum dixit :

Lux mea luce meæ caræ dependet Ianthidis. pro *Ianthidos*, vel *Ianthidis*. Quomodo & in obliquis aliis peccari solet. Ut in dativo ab eodẽ :

Dum Venus extincto flens oscula figit Adoni.

Pro *Adonidi*. Item in Ablativo: ut cum magnus Desiderius, *De clemati Egyptiâ*, pro *clematide* scripsit. Similis sit error, hujus *Bryaxis* pro *Bryaxidis*, vel *Bryaxidos*. Plinius lib. XXXVI, cap. V: *Sunt in Gnido & alia signa marmorea illustrum artificum, Liber pater Bryaxidis, & alter Scopæ &c.* A quo accusandi casus *Bryaxin*. Vnde aliquanto post: *Scopæ habuit æmulos eadem ætate Bryaxin, & Timotheum, & Liocharem: de quibus simul dicendum est, quia simul celebrare Mausoleum.* Multi volunt, rectum esse *Bryax*; inde obliquum, *Bryaxis*. Sed refellit eos idem Plinius lib. XXXIV, cap. VII: *Hos decorum quinque colossos fecit Bryaxis.* Et cap. seq. *Bryaxis Æsculapium, & Seleucum fecit.*

Nec illud observatione indignum, Genitivus priorum in E S apud veteres sæpe habere terminationem secundæ. Ita Attius dixit: *Inclutis Achilli armis vesci*: ubi *Achilli* est *Achillis*; *vesci* verò, *uti*; quomodo *Lucretius* dixit *vesci loquelâ*, *Maro vesci aurâ æthereâ*, *Cicero vesci voluptatibus*. *Servius* quoque ad I Æneid. --- *Acris Oronti*, pro *Oreantis*, à *Matrone* dictum ait: nempe ad vitandam *varieporiar*. De genitivis hujusmodi ita *Priscianus* lib. VI: *Frequentissimè veteres dativum proferrebant pro genitivo, Aristotelis, Demostheni, Thucydidi, Euripidi; pro Aristoteles, Demosthenis, Thucydidis, Euripidis, ponentes. Virgilius in I Æneid.*

*Præcipue pius Æneas nunc acris Oronti,
Nunc Amici casum gemit. Idem in eodem:
Troas, reliquias Danaum atque immitis Achilli.*

In II: --- *Quis talia fando
Myrmidonum, Dolopiumve, aut duri miles Pyliffi,
Temperet à lachrymis?*

Terenius in *Heaut. Archemidi filiam*, pro *Archemidis*. *Cicero* in IV *Verrinorum*: In *Timarchidi* potestate sociorum populi Romani antiquissimorum, atque amicissimorum

*morum liberos, matres familias, bona, fortunâsque omnes fuisse. Idem in eod. dâivum
similiter pronuntiat, Neque in præsentia Timarchidi, quid respondeat, habuit. Et magis
secundam tertiam ea proferunt nominatissimi autores. Idem in Arato :*

— Sub pedibus profert finita Bootis, pro Bootis. Haecenus

Priscianus; cui & Charisius subscripsit, adducto illo Sallustii è primo Hi-
stor. *Bellum Persi Macedonicum*, & isthoc à Prisciano quoque è Marone *
citato: *Immitis Achilli*; & hoc ejusdem poetæ †, *Pellacis Ulyssi*. Idemque
Plinio observatum ait lib. VII dubii sermonis, *Herculi*, pro *Herculis*; ut
Ulyxi, pro *Ulyxis*, olim dici coeptum. Varro quoque in VII de L. L. *Her-
culi*, & *Herculis clava*, utrumque in consuetudine. De *Ulyssi* tamen, & *Achilli*, am-
bigi possit, num genitivi prisca sint, (quamquam hoc etiam fenserit Quin-
tilianus lib. I, cap. v.) an verò I longum ex diphthongo ei factum sit.
Nam & dicitur *Achilles*, & *Ulysses*, quæ ἄχιλλεύς sunt ex *Achillei*, & *Uly-
ssi*, ab *Achilleus*, & *Ulyssæus*. Horatius I pod. od. XVI :

Herz, pervicacis ad pedes Achillei.

Et ibidem: *Laboriosi remiges Ulyssi.*

Item I Carm. od. VI: *Nec cursus duplicis per mare Ulyssi.*

Sic apud Aufonium in elegio Citarii Siculi :

Concedat Cei Misa Simonidei.

Quasi à Σιμωνίδης, more Tarentinorum, pro Σιμωνίδης. Similiter Catu-
lus epigr. LVI, *Herculi* sive *Hercules* ex *Herculei* dixit, si itamus emendatio-
ne Scaligeri. Nempe ab *Herculeus*, ut Ηρακλῆς pro Ηρακλῆς. Imò & in dan-
di casu *Tantaleo*, à Τάνταλος, pro Τάνταλος, Propertius dixit lib. IV, eleg. ult.

Fallax Tantaleo corripere liquor.

At σωζέσθην habes lib. I, epist. ad Numicium :

— Remigium vitiosum Ithacensis Ulysses.

Sic Virgilius Æneid. III :

Sum patriâ ex Ithacâ, comes infelicis Ulysses.

Et Ovid. Metam. XIV :

Hic quoque substiterat post tædia longa laborum

Noricus Macareus, comes experientis Ulysses.

Imò in illo ipso Maronis loco, à Prisciano antè adducto,

Troas reliquias Danaûm, atque immitis Achilli, Achilles, non *Achil-
li*, Piero testante, scriptum fuit in codice illo oblongo, quem delicias
suas vocabat Pomponius Lætus. Sed enim, dixerit aliquis, cætera, quæ
apud Priscianum, ac Charisium, adduntur loca, abunde indicare genitivos
nominum priorum tertiarum apud veteres etiam in I desuisse. Vti cum
apud Plautum legimus *, *Senis hujus uxor Periplectomenis*, pro *Periplectomenis* :
apud Ciceronem ipsum, *filia Verri*, pro *Verris*. Quin lib. IX, epistolarum
ad Att.

* Milit. Civ.
all. 4. sc. Voluptas
est quod agat.

ad Att. * legimus : *Et Lucei consilia, ac Theophani, persequamur.* Et XIII li-^{* epist. 1.}
bro † etiam in vulgatis : *Ariarathes, Ariobarzani filius, pro Ariobarzani.* Et † ep. 2.
lib. eodē † : *Non vides ipsum Aristoteli discipulum?* pro *Aristotelis.* Sed & lib. † ep. 28.
v ad Metellum *, ubi in vulgatis est, *Themistocles fuga*, vetera exemplaria ^{* epist. 12.}
exhibent *Themistocli*; quemadmodum monet doctissimus P. Victorius ca-
stigmat. in Ciceronem. Itidem nonnulli codd. Cornelii Nepotis habent in
Themistocle; *Neocli filius.* Ac putabat Lambinus eundem, ubi de regibus
acturum promittit, *Xerxi* pro *Xerxis* dicere. Verba Nepotis sunt, *Xerxi*
maximè est illustre. Sed nihil impedit, quo minus hic dandi esse casum cre-
damus. Apertius illud Perfii sat. IV :

--- Dic hoc, magni pupille Pericli.

Sed quomodo *Pericli*, *Aristoteli*, & similia, ab recto ES inflectantur ?
Planè eò inclinatur animus, ut credam, quemadmodum Æoles extulere pro
Σιμωνιδης, Σιμωνιδης, unde *Simonides*: ita & Περικλεις dixisse, & Αειστοδεις :
unde *Periclei*, *Periclei*, *Pericli*; *Aristotelei*, *Aristotelei*, *Aristoteli*. Sic & dixere Μω-
σης, & Μωυσεύς. Ab illo est hujus *Moyse*; ab hoc *Moysei*, *Moysei*, *Moyse*. Quo
genitivo usus Tertullianus lib. I adversus Marcionē † : *Nec enim si aliquan-* † cap. 10.
to posterior Moyse, primus videtur in templo literarum suarum Deum mundi dedicaf-
se; iccirco à Pentateucho natales agnitionis supputabuntur; cum totus Moyse stylus no-
titiam creatoris non instituat, sed à primordio enarret, à paradiso, & Adam, non ab
Egypto, & Moyse, recensendam. Denique major popularitas generis humani, ne no-
minis quidem *Moyse* compotes, nedum instrumenti, Deum *Moyse* tamen norunt. Et
pauculis interjectis : *Nec hoc ullis Moyse libris debent.* Idem lib. II adversus
eundem : *Qui Christum non agnoscitis in persona Moyse figuratum.* Et tamen in
dativo mox subjicit : *Sed sufficit; si & Moyse proprie donatus est populus ad præ-*
sens. Eodem modo loquitur Sulpitius Severus lib. I hist. sac. & plures
alii. Plurcula etiam de hujusmodi genitivis puerum me legere memini in
Erythræi indice Virgiliano, voce *Vlyssi*.

Porrò præter hæc genitivi terminationes, est & quædam in VS à
nominibus Græcis in Ω exeuntibus, & in genitivo ΟΟΣ in ΟΥΣ con-
trahentibus. Hujusmodi sunt *Calypsus*, *Mantus*, *Didus*, *Sapphus*, *Coryttus*, pro
Calypsonis, *Mantonis*, *Didonis*, *Sapphonis*, *Coryttonis*. Virgil. x Æn.

Ille etiam patrius agmen ciet Ocnus ab oris

Fædicæ Mantus, & Tusci filius amnis.

Quamquam nec desunt, qui præferant *Mantos*, *Didos*, atque ita in aliis.
Adscribam hæc de illustrem locum Ioviani Pontani in Actio † : *Audivi* † fol. 109. edit.
non semel, & quidem persanctè jurantem, eruditè apprime & observantè vetusta-
tis hominem, se complures codices, & Horatii, & Ovidii, & aliorum poetarum, legisse
penè vetustate ipsà consumtos, in usque scriptum observasse, non Clivis, sed Clivis; non
Didus,

Didus, sed Didos; non Eratus, sed Eratos; quod prisca illis temporibus majores nostri generis casibus Græco more his in nominibus minime uterentur: cum qui Græce sunt, Didos, Eratos, Clios, contraherent in O productum, Didas, Eratas, Clios; qui casus Attice sunt, Didus, Eratus, Clius. At nunc quis est e literarioribus adeo compositis meritis, quin ora sinisque ipsos impudentius conspuat, ubi quem aliter locutus senserit?

Vsitatius tamen istiusmodi nomina Latinorum more inflectuntur; ut Priscianus lib. vi ostendit auctoritate Accii, Pacuvii, Plauti, Livii, & Ennii. Eadem de re ita Fabius lib. i, cap. x: *Nunc recentiores influerunt Græcis nominibus Græcas declinationes potius dare; quod tamen ipsam non semper fieri potest. Mihi autem placet Latinam rationem sequi, quousque putant decor. Neque enim tam Calypsonem dixerim, ut Iunonem; quamquam sicutus antiquos. Cæsar vitur hæc ratione declinandi. Sed antoniam consuetudo superavit. Phocam quoque si audimus, non Didonis, aut Didoni, dicere liceat. Scribit enim: O litera finita propria sunt generis feminini, que translata in Latinam linguam nihilominus Græcam declinationem obtinent; ut Dido, Manto, Erato, Calisto, Themisto. Declinantur enim hoc modo; hæc Dido, Didois, Didoi, Didoem, ab hac Didoi. Errant enim, qui Didonis, aut Mantonis, genitivum dicunt: & vocis æstivæ, & veterum antoniam, ejusmodi declinationem repudiant. Verum Phocæ jure adversatur Sergius, qui in Donat. edit. ii scribit, Dido, & Manto. Græcæ, & Latine, declinari: ut Dido, Didois; & Dido, Dulonis; Manto, Mantonis; & Manto, Mantonis. Et Priscianus lib. vi i ostendit, hujusmodi, Latinorum more, inflecti posse, quia Pacuvius, & Livius, dixerint, Calypsonem; Accius, & Plautus, Ioni; Ennius, --- Pænos Didone oriundos.*

Non desunt autem viri eruditi, qui etiam nomina in ES, quæ Græcis sunt primæ contractorum formæ, in VS facere putant genitivum: ut *Demosthenus*, quia Græce est *Δημοσθένης*. Ita *Cleanthus* pro *Cleanthis* dixisse censent Varronem Satirâ Menippæâ, Longè fugit, qui suos fugit: *Si ad hunc charactera Cleanthis conveniet, cave attigeris hominem.* Sed puto, Varronem scripsisse Græcè, *κατακλιθεὶς Κλεάνθους*. Etiam in antiquissimo codice reperit præstantissimus vir P. Scriverius:

Solus Praxitelis manus, Scopæve.

Sed unius libri tanta non est mihi autoritas, ut mutare quicquam aulam, vel velim: præsertim cum nullo idoneo auctore probetur, sic veteres locutos: atque ut id fecisset Varro antiquarius, non tamen locum haberet in Martiale, qui verbis utebatur receptis in vulgus: denique ut alibi ita loqui voluisset, hic tamen non fecisset. Nam cur quæso, ubi dicere posset, *Solus Praxitelis manus*, ibi tribus vocibus in VS exeutibus mallet, *Solus Praxitelus manus*? qui numerus minus est cennus.

CAPVT X.

Dispar quantitas vltimæ in Latinis, Græcisque Dativis. Dativi pro I quandoque olim accipiebant E. Accusativi tertiæ in Latinis pro EM habentes IM. Ravim, Cucumim, Cannabim. Flavii Capri error. Clavim, Aqualim, Cutim, Præsepim, Strigilim, Sementim, Lentim. In Græcis accusativi desinemes vel in A, aut EM, ut Hæctora, & Hæctorem: vel IN, aut IM, ut Charybdim, & Charybdim: vel in YN, ut Capyn: vel in O, ut Dido: vel in VN, aut VM, ut Didun, aut Didum. Vocativi Græci à nominativo venientes, abjecto S.

Dativus in I definit, non in Latinis modò, sed etiam Græcis, hoc solum discrimine, quòd I in Latinis producitur, ut *Parvi*: in Græcis corripitur, ut *Palladi*: uti ostensum, cum de modulo syllabarum in Græcis ageremus*.

Antiqui videntur Dativos interdum per E extulisse. Catullus Carm. LXII: *Quæ tibi sene serviet*. Quomodo emendat Ios. Scaliger, pro quo in veteri Regiensi † editum est: *Quæ tibi sine sine serviet*. Simile verò ait Scaliger esse illud Lucilii apud Nonium ‡:

Esuriente leoni ex ore exsculpere prædam.

Et Propertii istud*:

Si placet, insultet, Lygdame, morte meæ.

Multaque hujus generis observavi: sed pleraque eorum jam congeffit Aufonius Popma lib. I de usu antiquæ locutionis cap. IX. *Quæ* non reponam. Nec in obscuro mihi videtur, cur ita fiat. Solum cogitemus, quod antè diximus, Græcis etiam dativi & ablativi vocem esse eandem: tum illud item, vicinum admodum sonum esse vocalium E, & I; unde *heri*, & *here* dixerunt; *benevolus*, & *benivolus*; *leber*, & *macester* priùs, quæ postea *liber*, & *magister*, & sexcenta id genus. Vt nihil mirandum sit, si ut ablativi innumeri in E & I exeunt; ita in dativis quandoque terminationem E & I confuderint poetæ.

Accusativus in plerisque pro EM habet IM. Quomodo tria hæc desinunt, *febris*, *tussis*, *sitis*: ut Plinium scripisse, autor est Charisius. Sed *febris*, nunc *febrem*, nunc *febrim* facit: *tussis* † verò, & *sitis* ‡, tantum per IM inveniuntur. Vti* & *vis*, *pelvis**, *buris* †, *amussis* ‡, *ravis*, *cucumis*, *cannabis*. De tribus postremis (quæ plerique omittunt) laudabo autores. Plautus Aulul. †

Vbi siquid poscam, ad ravim poscam prius,

Quam quicquam detur.

Ejusdem Comici est:

Expurgabo hercle omnia ad raucam ravim.

N n 2

Qui

* lib. 2 de arte Grammaticæ, quæ est de syllabis, (47) 34.

† an. 1481.

‡ In Exsculpere.

* lib. 3, col. 5. Sed visus leonæ, morte meæ.

† Catull. carm. 45. Propert. lib. 4, el. 5. Plinius. 20, cap. 45. Et alibi.

‡ Maro ed. I. & Martialis. sep.

* Laberius, & Caecilius, apud Non. in Pelvis. † Avaro & Gooz. ‡ Gill. lib. 1, cap. 4. & Varro apud Non.

† Att. 2, sc. Pa. ce nunc.

Qui locus à Nonio adducitur è Plauti *Cistellaria*; ut quidem non in Al-
dinâ modò, & illâ Iunii, ac Merceri, sed & membranâ nostris invenimus.
Verùm frustra ibi hodie quæras. Ut dubiû non sit, quin pro *Cistellariâ* legi
debeat *Clitellaria*, quæ aliter *Astraba*. Nam à *ἀστράβη*, *clitella*. *Astrabe* memi-
nere Varro, Probus, Gellius, Festus, Nonius. *Clitellariæ* imprimis Nonius;
sed vox in *Cistellaria* corrumpi solet. De *ravis* fatis. De aliis nunc auctores
laudemus. Plinius lib. xx, cap. 1: *Cucumim* vocant. Et ibidem: *Cucumim*
silvestrem. Varro lib. 1 de R. R. cap. xxxi 11: *Sic ubi cannabim, linum, jun-*
cum, sparum &c. Atque hinc obiter liquet error Capri de verbis dubiis
scribentis: *Cannabe hoc, non cannabis*. Nam à recto *cannabe* in quarto casu
hoc cannabe foret: uti à *cannabes, cannabis, cannabem*; quod non memini me
legere. Vti nec *securim*; sed tantum *securim*. At tum EM, tum IM ha-
bent, *clevis, equalis, turris, navis, puppis, restis*. *Clavim* est apud Tibullum †:
at *clavim* dixit Plautus Mostell. *

— *clavim mihi harunce adium Laconicam*

Item jube efferri intus.

Sed & *aqualim* est apud Plautum Curgul. † *Turrem* quoque dixit Maro
Æneid. 11: *Turrem in precipiti stantem*. Ita enim legit Cha-
rithus. At alibi videtur scripsisse *turrim* per I: ut & Charithus inuit, &
Pierius ex antiquis codicibus observavit. *Navim* quoque v. Æneid. in
antiquis codd. legi, idem prodit: quamquam Varro apud Charithum *na-*
vem per E proferre jubeat. *Puppim*, & *restim*, usitatius dicitur. Sed ta-
men per EM quoque efferuntur. *Puppem* enim est apud Lucanum *, &
Stadium †: *restem* est apud Plin. lib. xv 1, cap. x. Etiam *cutem* invenias, &
cutim. Illud est apud Celsum lib. 1, cap. iv, & Cælium Aurelianum lib. 1
ægorion, cap. i. Hoc legas apud Quinctilianum lib. x, cap. 11. *Sufficit im-*
aginem virtutis effingere, & solam, ut sic dixerim, cutim. Appulejus in Apolog.
Pectoris enim primorem cutim vitiligine insignit. Etiam à recto *præsepis*, *præsepim*
dixit Plautus Curculione †: *Quin recipere se huc visum ad præsepim suum*. Ita
legit Nonius, pro quo in multis ad *præsepe suum*: quæ lectio numeris ad-
versatur. *Strigilim* etiam fuit apud Lucilium †: usufque eopse modo No-
nius * Grammaticus. *Semenim* dixit Cato †. Item *lentim*; quo & usus Var-
ro †. Et *gummim*, seu *cummim* est apud Catonem de R. R. *Cummim pridie in*
aquam infundito. Sic & *sinapim* dicit Columella. In hujusmodi autem accu-
sativis imprimis sonitum vocis, quam *ἐμφωσίαν* vocant, attendebant: ut
Probus Valerius ait apud Agellium lib. xi 11, cap. xix.

Et hæc tum Latina sunt, tum communia. Videamus de Græcis, quæ fe-
re propria sunt. In his Græcam non rarò terminationem servant Latini:
ut *Hæctora, Amaryllida, Gnopsida* &c. Quæritur igitur, an & *Ajaca* similiter
proferri

† lib. 2. cl. 4. ut
nunc cada. et ha-
bita: sed Charis-
ius clavim sic
legit.

* Æt. 2, f. In-
puc. f. p. 101.
† Æt. 2, f. Dia-
re. nam in his
utique legitur.

* lib. 3. verf.
545. juxta Prof.
† lib. 2. silv.
carm. in Surren-
tium Pollii.

† Æt. 2, Sc.
Migrare cer-
tum est.
† apud Charis.

* In Strigilim.
† de re R.
cap. 27.
† apud Scripat.

proferri possit. Id verò negamus, quia Græcè ab Αἴακος sit Αἴακος, Latine ab *Ajaci*, *Ajacem*. Itidem *Ajacem* pro his nec Græcum sit, nec Latinum. Apud Alciatum tamen editum est embl. CLXVII :

*Bellorum cepisse ferunt monumenta vicissim
Scutiferum Ajacem, Hectorique Iliacum.*

Video ita scribi ad vitandum hiatus. Sed fatiùs sit *Ajacem* rescribere, ut *synalcepha* negligatur, quòd sæpe faciunt poetæ. Nempe non est utendum illis in A, nisi in planè Græcis. Ita dixit Petronius : *Neque Platonis, neque Demosthenem, ad hoc genus exercitationis accessisse*. Imprimis verò gaudent iis Poetæ. Martialis lib. x, epigr. xix :

Raptum quæ Phryga pertulit Tonanti.

Difficulus tamen invenias accusativos hujusmodi à masculinis definentibus in IS. Quid mirum ? quando Græcis etiam frequentiora sunt, Πάειν, Οπειν, Αδώνιν, Απειν, quàm Πάειδα, Οπειδα, Αδώνιδα, Απειδα. In femininis vero passim occurrunt. Sic Maro dixit *Amaryllida*, & *Phyllida*. Et Stautius Epithalamio Stellæ & Violantillæ :

--- *Si curvo* (ita legendum ex MS Senensi, pro quo in vulgatis est, *secura*) *in litore Naxi*

*Thesèum juxta foret hæc conspecta cubile,
Gnosida desertam profugus liquisset & Euan.*

Sed multò usitatissimi sunt accusativi Græci in IN : ut, *Daphnin*, *Charybdin*, &c. Ovidius in IV de Ponto, eleg. x ad Albinovanum :

*Nec potes infestis conferre Charybdin Achaïis.
Ter licet epotet, ter vomat ille fretum.*

Est tamen, cùm & à Græcis in IS Latini suos formant accusativos per EM ; ut *Paridem* : quamquam Henricus Stephanus, libello de Abusu linguæ Græcæ, tradat, *Parin* dici debere : aliudque accusativum ad eum usque diem oculos suos fugisse, tam apud Latinos, quàm Græcos, agnoscatur. Sed ipsius Maronis est in quincto :

Solus qui Paridem factus contendere contra.

Et Juvenalis sat. VI † :

Vique magis stuppeas, ludos, Paridemque reliquit.

Ac similiter dixit Tranquillus in fine libri VI. Perfusius quoque sat. I †, † vers. 124. ait :

Iratum Eupolidem prægrandi, cum sene palles.

Accusativi verò per IM longè sunt usitatores : ut *Charybdin*, *Syrtim*, *Memphim*, &c. Cicero III de Oratore : *Deinde videndum est, ne longè simile sit ductum. Syrtim patrimonii, scopulum libentius dixerim : Charybdin bonorum, voraginem potius*. Tacitus IV Histor. *Sedem, ex qua transierit, Memphim perhibent*. Apud Maronem Ecl. II, alios codices *Daphnin*, alios *Daphnin* habere,

bere, scribit Pierius. Idem in cod. Romano, *Alexin*, versu ultimo legi ait. Sunt & apud Maronem, *Thyrsim, Parim, Irim*: quæ tamen per N quoque scripta inveniuntur in aliis codd. 1x *Æneid*.

Irim de caelo misit Saturnia Iuno.

Lucanus *Isim* itidem dixit lib. VIII:

Nos in templa tuam Romana recepimus Isim.

Martialis lib. XII, epigr. LII:

Absolvit Phrygum vesti: a rapina Parim.

In accusativis nominum in IS, vel YS, quandoque etiam labi cernas doctissimos viros; dum ea, quæ tantum per A, aut per IN duntaxat, efferuntur, non satis distinguunt ab iis, quæ utramque habent terminationem. Per A tantummodo à Græcis; à Latinis solum per A, vel EM, terminantur *Ἰσῖος*: ut *Aais, Aaisos, Aaisa*. *Lais, Laidos, Laida*, vel *Leidem*: non *Lain*; quod video viro docto excidisse. Sic *Θεβαίς, Θεβαΐδα*. *Thebais, Thebaida*, vel *Thebaidem*: non *Thebain*; quo & ipso utitur nonnemo in notis, quibus Papinium t illustravit. Simile *χλαμύς, χλαμύδα*. *chlamys, chlamydas, chlamyda*, vel *chlamydem*: non *chlamyn*. Dispar ratio Barytonorum in IS, & YS, non purè declinatorum: cujusmodi quarto casu in A, & N, exeunt. Ut *Μαιώτις, Μαιώτιδα, & Μαιώτιν*. *Macotis, Meotida, Meotidem, Meotim, & Meotin*. Sic non tantum *Serapidem* dicimus, quod apud Tertullianum in Apologetico; sed &, *Serapim, Isimque*, apud Tullium legas in III de Nat. Deorum; & *Serapin*, apud Martialem lib. IX, ep. xxx. Simile quoque, *Paris, Paridem, Parim, vel Parin*: ut antè vidimus. Pure vero declinata, seu illa barytona, seu oxytona fuerint, N habent, non A. Ut *genesis*, hujus *genesios*, vel *genesis, genesin* vel *genesim*. *Apocalypsis, apocalypsios*, vel *apocalypsis, apocalypsin*, vel *apocalypsim*.

Nomina fluviorum in IS exeuntia per IM efferuntur; sive Latina, sive à Græcis, aut barbaris, accepta. Ita apud Maronem legas, *Tiberim**, *Tibrim* †, *Ararim* †, *Tigrim**, *Fabarim* †, *Athesium* †. Apud eundem*, & Horatium †, ac Senecam, *Tanaim*. Similiaque, *Ligerim, Batim, Halym*. *Cæsar* lib. VII de bello Gallico: *Cum ad flumen Ligerim venisset*. Plin. lib. IV, cap. XVIII: *Flumen clarum Ligerim*. Livius lib. XXVIII: *Cum hæc ad Bætim fluvium geruntur*. Ac similiter Hirtius de bello Alexandrino: item de Hispaniensis. Cicero in secundo de Divinat.

Croæsus Halym penetrans magnam pervertet opum vim.

Vbi tamen in antiquissima o.anium Ciceronis editione, *Halym* invenio, more Græco. At magis insolens, quod Martialis *Batin* dixit lib. IX, epigr. LXI:

Qua dives placidum Corduba Batim amat.

Nempe metri gratià Græcos imitatur in voce non Græcâ. In profr

igitur

† 7. An. in
T. 1. F. 10.
p. 175.

* 7. An.

† 8. An.

* 1. 1.

* 1. 1.

† 7. & 9. An.

† 1. 1.

* 4. Georg. &

12. Fin.

† ed. 10, lib. 5,

† ed. 15, lib. 4,

† sat. 1, lib. 1.

† Agamemnon.

igitur *Batim* dicendum. Ita Germaniæ fluvium *Albim*, vocamus. In ver-
 ſu tamen puto, *Albin* non minùs, quàm *Batim* permittitur. Etiam alia ex-
 eunt in *IM*. Vt *Syrim* apud Lucanum: * *Leucaspim* †, & *Opim* † Maroni.

* lib. I & S.
 † 6 Æn.
 † 11 Æn.

Atque hæc propria. At in communibus etiam hanc terminationem re-
 perias. Nec ignoro esse, qui Græca tantùm per *in*, non per *im*, putent
 efferri. Sed Plauti est Rudente *, *magydarim*. Vti & Plinii lib. XIX, cap.
 III. Nempè ut *μαγυδαριον* Theophrastus Hist. Plant. lib. VI, cap. II, &
 Dioscorides lib. III, cap. XCIV. Simileque *mephitim*. Maro in VII:

* lib. 3, f. 2.

--- *Sævamque exhalat opaca mephitim.*

Item *tigrim*. Nam ut à *tigris*, *trigridis*, est *trigrida*, vel *tigridem*: ita à *tigris*, hu-
 jus *tigris*, est *tigrim*, vel *ugrim*. Vt IX Æn.

Immanem veluti pecora inter inertis tigrim.

Par ratio in *phrenitim*. Vt apud Cælium Aurelianum in proloquio libri
 de morbis acutis: *Phrenitidem esse alienationem mentis celerem*. Et cap. I, lib. I:
Secundum nos itaque declivitas atque pronæ agriitudinis in phrenitim signum rectè
nuncupatur. Et initio cap. III: *Intelligimus phrenitim ex toto signorum concursu*.
 Et alibi sæpe.

Vt Ἀθῶς τὸν Ἀθῶ, ita & Latinis. Maro I Georg.

Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia cælo
Dejicit.

Sed hoc ad secundam pertinet. In tertiâ verò dicitur, *Atho*, *Athonis*.
 Quemadmodum superiùs † exposuimus.

† cap. 7.

Nomina in Y S sæpius in Y N desinunt: ut *Capyn*, *Terbyn*, *Cotyn* &c.
 Maro I Æn: *Aut Capyn, aut celsis in puppibus arma Caici.*

Martialis lib. IX, epigr. CIV:

Si cupis Alcida cognoscere facta prioris,
Disce, Libyn domuit, aurea poma tulit.

Et lib. X, epigr. LI:

Ismarium pellex Attica plorat Ilyn.

Quod & apud Senecam est in Agamemnone †:

Ilyn in varios modulata sonos.

† vers. 668.

Sic *Erymys*, *Erynnyn*, non *Erymya*.

Nomina quartæ contra&orum faciunt apud Latinos accusativum quo-
 que per O. Maro Æn. IV:

Spero equidem mediis, si quid pia numina possunt,
Supplicia hamsurum scopulis, & nomina Dido
Sæpe vocanturum.

Et manifestiùs apud Ovidium, epistolâ Didûs ad Æneam:

Certus es ire tamen, miseramque relinquere Dido.

Similèque

Similéque hoc Siliii lib. VIII :

Térque situm Dido, ter cum clamore vocârat.

Est & apud Ovidium lib. IV de Ponto, eleg. X :

*An grave sex annis pulchram fovisse Calypsô,
Æquoreæque fuit concubuisse Deæ?*

Et apud Martialem lib. VII, epigr. LXVIII :

*Carmina fingentem Sappho laudavit * amarivæ.*

† al. laudavit.

Dido quoque Didum facit. Ita Arteius Philologus, teste Charisio, edidit librum, cum inscriptione hujusmodi : *An Didum amaverit Æneas.* Vbi tamen quidam legunt, *Didum*, per M : quod & in nonnullis Maronis codicibus invenimus. Malim ego *Didum*. Nam Iones accusativos quartæ contractorum per *uv* efferunt. Itaque pro *πλὴ Σαπφῶα*, *Σαπφῶα*, vel *Σαπφῶα*, dicunt *Σαπφῶν*. Sic *Διδῶα*, *Διδῶα*, vel *Διδῶα*, & Ionicè *Διδῶν*. Nec Latinam terminationem respuo. Nam et si & in genitivo *Didus*, & in accusativo *Dido*, vel *Didum* dicatur : tamen cur non illic *Didonis*, hic *Didonem* dicere liceat, cum in dandi casu *Didoni*, in ablativo *Didone* cogamur uti ? Vt si velim dicere Herodotus *ἐν Κλιῶν*, non possum aliter, quàm *in Clione*. Quomodo & Ennius dixit. -- *Pænos Didone oriundos*. Pluribus de hoc Henricus Stephanus Appendicis suæ ad Varronem de analogia cap. xxiv.

De accusativo satis diximus. Nunc præcipua de vocandi casu adferemus. Vbi ordine videbimus de terminatione Græca in ΑΣ, ΗΣ, ΙΣ, ΥΣ, ΟΥΣ : ac postremò etiam de propriis in Ω.

Propria in ΑΣ, Græcè flexa per ΝΤΟΣ, desinunt in Α. Virg. XI Æn.

Non hæc, ô Palla, dederas promissa parenti.

Seneca Troade : *Effare, Calcha, nosque consilio rege.*

Nisi magis placeat, ut dicitur *Æneas*, *Æneæ*, ô *Ænea* : sic dici *Calchas*, *Calchæ*, ô *Calcha*. Sanè *Calchas* olim primæ ; unde *cum Calcha*, pro *cum Calchante*, apud Plautum Menæchmis †. Sed *Pallas* non memini me legere in prima. Eo lubentiùs iis astipulor, qui & *Calcha* tertie putant. Nec obstat, quòd Græci vocativos formant ablativo ΥΟΣ : ut *Αἴας*, *Αἴαντι*, ὦ *Αἴαν*. Nam poeticè dicitur ὦ *Αἴα*. Sic ὦ *Θῶα*, ὦ *Λαοδάμα*, ὦ *Πολυδάμα*. Simile igitur fuerit *Calcha*.

Propria in ΗΣ, quando Græcis sunt quintæ, sive Latinis tertie, faciunt vocativum in ΕΣ : ut ὦ *Socrates*, ὦ *Chremes*. Sic vetus poeta apud Ciceronem III de Orat.

--- *Vive Vlysses, dum licet.*

Nec obstat, quòd etiam dicatur, ὦ *Socrate* †, ὦ *Chreme* *. Sunt enim illa primi ordinis : ut ὦ *Achille*, *Vlysse* : de quibus in prima vidimus. Solum hic adferam locum Præciani in VI : *Ne moreris, si quando apud Latinos legeris, ô Socrate.* Nam Attici propria nomina primæ declinationis contractorum, ut *Σωκράτης*,

† Cic. in Protægora.

* Terent.

κράτης, accusandi & vocandi casu instar nominum primæ declinationis declinant, τὸν Σωκράτην, ὦ Σωκράτη.

Verum unde est vocativus *Hercule*, pro *Hercules*? Ut apud Plautum Rudente*:

Sed ô Palæmon, sancte Neptuni comes,

* Act. I, f. 2.

Quique, *Hercule*, illi socius esse diceris.

Nec dubium, quin *hercle* sit ex *Hercule*. Nempe vocativus est in adverbium degenerans. Credat aliquis, esse ab *Herculus*, quia in gloss. vet. sit *Herculus*, Ἡρακλῆς. Non desunt etiam, qui eo illud firmatum eant, quod *Herculi* in patrio casu dicatur pro *Herculis*. Quomodo apud Plautum in MSSis legas eadem comœdiâ †:

† Rud. act. 1, f. 5.

Iam hoc *Herculi* est, *Veneris fanum quod fuit*.

Sed sic versus, qui senarius esse debet, claudicabit: eoque vel *Herculis* retinendum, ut *jamboc* sit jambus; *Herculis* verò pedem constituat secundum: vel si *Herculi* magis placet, post *Herculi*, *hercle*, librarii incuriâ exciderit; quod Iano Grutero nostro non displicuit. Sed quicquid est de Plautino hoc loco; *Herculi* pro *Herculis* dici, ex Varrone, & Plinio, antea ostensum nobis. Verum addebamus, ab Ἡρακλῆος esse *Herculeus*, inde *Herculei*, *Hercules*, *Herculi*. Quare & puto, *hercule* esse κατ' ἑποικίω ex Ἡρακλῆος. Vel, si malis, simili apocope dixeris esse ab Ἡρακλῆος.

In propriis nominum in *IS*, more Græco abjicitur *S*. Ut *Maxi*, & *Dapni*, apud Maronem *ix* Ecl. Et *x* Æn. *Iri decus cæli*. Sic *Pari*, *Tyndari*, *Thai*: quod apud Martialem. Sed apud Terentium sæpe ô *Thais*; sive more Atticorum, sive Latinorum; ut, ô *civis*. Ac similiter idem Comicus, ô *Myfis*.

A *Simois* quoque est *Simoi*, ut Græcis, Σιμοίς, ὦ Σιμοίς: cui simile *χαείης*, ὦ χαείης.

Etiam *S* abjiciunt propria in *VS*, & *ΥΣ*. In *VS*, ut *Melampus*. In *YS*, ut *Capy*, *Coty*.

Sed de *Melampus* scrupulum injicit, quod πῆς; unde *Μελάμπης*, faciat ὦ πῆς. Verum non semper composita sequuntur flexionem simplicis. Et ajunt grammatici, ὦ πῆς dici, ne confundatur cum adverbio πῆ. Quæ ratio cessat in compositis, ubi nihil periculi ab ὁμωνυμίᾳ. Denique alia priorum, quàm communium ratio est. *Melampus* autem nomen est proprium ejus, qui Prætidæ furore liberavit. Quod vocabulum *Melampus* facere, ostendit hoc Statii Papinii in *III* Theb.

--- *Illum, venerande Melampus,*

Qui cadit, agnosco.

Græca in *O* quartæ contractorum, etsi Græcè habeant *O I*, ut ὦ Ἀπτοῖ, Latinè tamen in *O* semper desinunt: ut, ô *Dido*, ô *Sappho*; sive id more fiat Latino, sive Attico.

O O

C A P V T

CAPVT XI.

Ablativi in I tantum desinentes. Capye, & Capy; Atye, & Aty. Doves in talium genitivo, & dativo, auferre OS, & I. Iulii Caesaris sententia resollitur de ablativis neutrorum in E. Præneste, Reate, & similia propria, casu auferendi. Mare, pro mari. Gaufrage in casu sexto. Hac retis, unde ablativus rete. Laqueare, eopse casu. Tricuspis, & cognominis, in E formant ablativum. Memoris, pro memor. Affinis, rivalis, & similia, pro adjectivis habenda. Item bipennis, annalis, triremis, & quadam alia. Familiare, ædile, patrule, sodale, rivale, trirème, natale, volucré, casu sexto. Niniuit. & Lipsus. Ablativi cælestes, bimestre, letale. Senecæ tragico lux. Ablativi humane, incolome, contubernale, nobile, Vestale. Plinius, & Charisius, resolluntur dici. Propria in E solum formare hunc casum. Iuvenalis, pro juvenilis. Prisciani, & juniorum lapsus, credentium October, simili, que, ex imber componi. Faber, Mulciber, tuber, unde veniant. Non omnia, quorum accusativus in im vel in exit, ablativum in I facere. Bæte, sitc, cannabe, Arare. Canali, strigili. Plure. Alvarez resollitur.

A Vocativo nunc vocor ad auferendi casum : qui vel E est, vel I : si exceperis in Y S exeuntia, quæ in E, vel Y exeunt. Ut *Capy*, *Capye*, vel *Capy* : *Aty*s, *Atye*, vel *Aty*. Livius lib. I : *Latino Alba eritis, Albâ Aty*s, *Aty Capy*s, *Capy Capet*us. At idem lib. xxxv. II : *Capuam ab duce eorum Capye appellatam*. Similiter lib. xi. III : *Ipse cum Cote The Salonicam est profectus*. Nempe *Capye* dicitur, more Latino, quibus dativus *Capy* : imò & Græcis τῷ Κάπυι, lingua communi. At *Capy*, exemplo Dorum, quibus illa in Y S declinantur ἰσοσυλλάβως : ἢ Κάπυι, τῷ Κάπυι, pro Κάπυι, τῷ Κάπυι, pro Κάπυι.

De nominibus in I solum terminatis, quatuor se offerunt canones. Quorum primus est de neutris in E, AL, & AR. De illis in E, sic Charisius in I : *Omnium nominum, quæ sunt neutri generis, & in E terminantur, ait Plinius, Cæsarem scisse, eosdem esse ablativos, quales sunt dativi singulares*. Sed quod magnus ille Cæsar generatim scisciebat, restringi oportet ad communia sive appellativa in E : *cubile*, ab hoc *cubili* : *aplustre*, ab hoc *aplustri*. In propriis enim secus reperias. Ut *Præneste*. Maro in VIII :

--- *Præneste sub ipsa*.

Scio, Servium putare, esse hoc à recto *Prænestis* : atque id colligere ex eo, quia aliqui dicendum esset, *sub Prænesti ipso*. Verum de genere non tanti est, quia ipsa dicitur τῷ συνθετον, respiciendo ad generale vocabulum, quod

quod est *urbs*. Nec majoris est momenti, quod de terminatione E objectant. Nam semper in ablativo *Præneste* dicitur, nunquam *Prænesti*. Horat. lib. I, epist. II :

Trojani belli scriptorem, maxime Lolli,
Dum tu declamas Romæ, Præneste relegi.

Ac similiter Cicero epist. II, lib. XII ad Att. *Ludi interea Præneste*. Livius lib. III de bello Punico : *Statua ejus indicio fuit Præneste in foro statuta*. Item Juvenalis sat. III. Qua de re & diximus libro superiori * . Sic *Cære*, *Reate*, *Bibracte*. Livius lib. I : *Cære, opulento tum oppido imperitans*. Lib. V : *Reate saxum ingens visum volutare*. Cæsar lib. I de bello Gallico : *A Bibracte, oppido Aduorum longe maximo ac copiosissimo*. Nam id esse a *Bibracte*, indicio est, quod mox subjicit : *Iter ab Helvetiis avertit, ac Bibracte ire contendit*. Parque ratio in *Nepete*, *Sora*, &c. ac propriis aliis.

Imò in communibus quoque sive appellativis canona hunc sæpe transiunt antiqui. Nam Ovidius *mare* quoque in ablativo dixit lib. V Trist. eleg. II :

Exiguum pleno de mare demat aquæ.

Et Ponti lib. IV, el. VI :

--- *Euxino de mare vertet iter.*

Item in Ibin :

--- *Frondes ut siquis in Idæ,*

Et summam Libyco de mare carpat aquam.

Imò & Varro Atacinus † antè dixerat :

Cingitur Oceano, Libyco mare, flumine Nilo.

De Africa sermonem fuisse, apparet. Item Terentius Varro lib. XII Antiq. Hum. *Ab Erythreo mare orti*. Et in Fundanio : *In mare aquam orti*. In plurimis quoque Plauti codd. Cistell. I, I. legitur, *Tranquillo mare*, non *mari*. Ejusdem est Mil. Glor. †

Mavis causâ hercle isthoc ego oculo utor minâs.

Nam si à mare abstinuissem, tamquam hoc uterer.

Quo loco luditur ambiguitate prononciationis, quia Pleusides *amare* intelligebat : à *mare* intelligi volebat à fatuo milite. Hanc ejus loci sententiam esse nonnuit I. Lipsius, & ante eum Cælius, sed Secundus : atque adèd tertius potius. Nam eti primùm id se observâsse scribat Antonius Muretus lib. III Var. Lect. cap. XVII : tamen ne is quidem, quod hîc se jactet adversus Cælium Curionem magnopere habet, cum eâ super re, ante seculum & amplius, contenderit Vgoletus cum Saraceno, & Baptistâ Pio.

Imò quædam non aliter, quàm per E, efferuntur : ut *gansipe*. Quod in recto

in recto pariter, & in auferendi casu usurpat Plin. lib. VIII, cap. XLVIII. Rectus est his verbis : *Antiquus enim torus e stramento erat, qualiter etiam nunc in castris gausape.* Sententia est, Olim torus e stramine, nunc torus villosa gausapa; ut vocat Martialis lib. XIV, epigr. CXXXVIII :

Nobilius villosa tegant tibi gausapa cirtum.

Ablativus est paullo post : *Nam tunica, lati clavi in modum, gausape texti nunc primum incipit.* Dixeris, ablativum *gausape* esse à recto *gausapis*. Verum obstat, quod hæc *gausapis* non legatur : sed hæc *gausapa*, & hoc *gausape*, vel *gausapum*; ut monstratum libro superiori *

Contra sunt alia, quæ frustra excipiant. Vt *rete* : quod ablativo etiam in *E* *exire*, comprobant partim illo Plauti in *Perfa* † : *Albo rete aliena oppugnare boni* : (qua de allegoriâ Ivo Villiomarus, sive Ios. Scaliger adversus Titium ‡) partim Ovidii istoc in *v* *Factorum* :

Cur tibi pro Libycis clauduntur rete leænis

Imbelles capræ, sollicitusque lepus?

Verum ablativus iste est à recto *retis*, quo usus Plautus Rudente * :

Non vides referre me nudum retens sine sequamosu pecu.

Ita enim legit Priscianus. Et certè paullo post subjicit Plautus :

Vbi demis retem, atque hamum, quicquid hesit, extraho.

Sic, uti superius ostensum, *præsepis*, & *præsepe*, dixere. Ab illo ablativus *præsepe* erit : ab hoc autem, *præsepi*.

A neutris in *AL*, (quæ per apocopen facta ex *ale*; ut *animal* ex *animale* †; *auctumnal* * ex *auctummale*) abit *sal*, quod *sale* facit. Sed hoc excipi, eo minus mirandum, quia sapius virile est, quàm neutrum. Vt mittam, quod penultimam corripit, contra quàm fit in *animali*, & similibus.

De neutris in *AR* ita Charisius in primo : *Plinius ait, inter cætra etiam istud Cæsarem dedisse præceptum, quod neutra nomina AR nominativo clausa, per I dativum ablativumque singulares ostendant. Inbar tamen, & far, ab hac regula dissidere. Nam huic jubari dicimus : ab hoc jubare dicendum est. Sicut Maro †, le portis jubare exorto. Vt huic farri, & ab hoc farre. Mallem Cæsar dixisset, neutra in ar habere I, si penultimam naturâ producant : ut hoc calcari, hoc torculari. Nam si ea sit positione longa, habere E; ut far, farre; item si ea fuerit brevis : quale non solum est jubar, ut Cæsar putasse videtur; sed & nectar, & hepar; quæ iccirco faciunt, nectare, & hepate. Eoque nec lucari, sed luciare dicendum.*

Imò quandoque etiam poetæ *E* dicunt, ubi penultima naturâ est longa. Vt à recto *laquear* hoc *laqueare*. Maro in *Culice* : --- *Si nitor auri*

Sub laqueare domus animum non tangit avarum.

Alter canon est de adjectivis in *IS*, & *ER* : ut *fortis*, hoc *forti*; *acer* hoc

* cap. 55.

† aT. 1, sc. 2.

‡ lib. 10, cap. 23.

* aT. 4, Sc.
licet mane.† *Levet.* lib. 1.
* *Varto apud*
Charisium lib. 1.† *A. En.*

hoc *acri*. Quæ quid mirum, ablativum facere per E, quando neutra eorum in E desinunt: eoque juxta canona primum requirunt I? Si enim neutrum in E non desinat, nec ablativus in I terminabitur. Vt in *tricuspis*. Ovid. 1 Met. --- *Positoque tricuspside telo*

Mulcet aquas rector pelagi.

Item in *cognominis*. Maro in VI:

--- *Gaudet cognomine terræ.*

Quod temere mutarunt: adeo ut Pierius scribat, se in antiquis omnibus exemplaribus, quæ potuerit nancisci, *terræ* invenisse: quomodo *cognomine* non adjectivum fuerit, sed substantivum.

Ad adjectiva in IS rectè à Prisciano * etiam referuntur *memor*, & *immemor*: quippe eò auferendi casu in I exeunt, quia recto olim *memoris*, & *immemoris*, dicebatur. Cæcilius Epiclero:

Itane Antipho (est t) inventus profluviâ fide?

Itane est immemoris? itane est madidâ memoriâ?

† Est veritas
causæ adter-
mitis, cum sena-
rit esse castior.

Etiam huc pertinet adjectiva quædam in *is* substantivè usurpata. Vt sunt, *affinis*, *rivialis*, *familiaris*. Cicero lib. I de Oratore: *Ita si de re militari dicendum huic erit Sulpicio, quæret à C. Mario affini nostro, & cum acceperit, ita pronunciabit, ut ipsi Mario penè hic melius, quam ipse ille, scire videatur.* Lib. III ad Quintum fratrem: *Pompejus plane se negat velle: antea ipse imbi non negabat. Hærrus autor fore videtur. O dii quam ineptus! quam se ipse amans sine rivali!* Horat. in Arte: *Quin sine rivali teque, & tua, solus amares.*

Cic. lib. II de Divinat. In *Asopo familiari tuo*. Item initio Philipp. II: *An ego non venirem contra alienum pro familiari, & necessario meo?* Brutus ad Cæsarem: *A Sceptio, familiari meo.* Eadem ratio in *contubernalis*, *popularis*, etiam *sodalis*, quod ab unâ *sedendo*, naturæque adjectivum. Cic. II de Orat. *Pro meo sodali.* Item *adilis*. Plinius lib. VII, cap. XLVII. *AM. Pomponio, Adili plebis.*

Nec in iis id solum habet locum, quæ de homine dicuntur: sed etiam, ubi respicitur res. Vt in *bipennis*; ubi *securis*, aut simile intelligitur. Maro lib. XI:

--- *Ferro sonat alta bipenni*

Eraxinus, evertunt altas ad sidera pinus.

Vbi *ferro bipenni* dixit, ut Varro *securim bipennem*. In *annalis* intelligitur *liber*. Ablativo usus Cicero lib. XII ad Att. epist. XXIV: *Quibus consulibus Carneades, & ea legatio Romam venerit, scriptum est in tuo annali.* Idem in Bruto: *Est igitur sic apud illum (Q. Ennium) in nono, ut opinor, annali.* Similiter Cornelius Nepos in vita Annibalis, & Agellius lib. VI, cap. IX, & lib. XI, cap. XIV. Sic *biremis*, *triremis*, *quadriremis*, & similia, ubi intelligitur *navis*. Suetonius in Tiberio †: *Triremi usq; ad proximos naumachie hortos subvestras est.* † cap. 72.

Eodemque modo Horat. lib. III, od. I. *Quadriverni est apud Tullium Verr. v : quinquerevi, Verr. VI. In Natalis intelligitur dies. Cicero lib. II de Divinat. Chaldeis in prædictione, & in notatione cujusque vitæ ex natali die minime esse credendum. Similiter lib. VII ad Att. epist. v, & lib. IX ad eundem, epist. IV.*

Cæterum, quia hujusmodi quoddammodo naturam substantivorum induere : inde est, quod more substantivorum etiam in E formant ablativum. P. Rutilius lib. III de vita sua * : *Pro L. familiare veniebam.* Varro ad Neronem : *A Lare familiare.* Idem in II de Originibus Scenicis : *A Claudio Pulchro ædile.* Citat Charisius : atque addit, similiter ædile scripsisse P. Rutilium lib. v de vita sua. Cornelius Nepos, lib. XVI illustrium virorum † : *A fratre patruæ.* Plinius lib. II, epist. XIII : *Quid enim aut illo fidelius amico, aut sodale jucundius ?* Et ne de lectione hæc ambigat quisquam, Martialis quoque est lib. I, epigr. CVII :

*Interponis aquam subinde, Refe,
Et si cogeris à sodale, rarum
Diluti bibis unciam Falerni.*

Ovid. I Amorum, eleg. VIII :

Ne securus amet, nullo rivale carreto.

Et de remed. amaris, lib. II :

Hunc quoque, quo quondam nimium rivale dolébas.

Similiter in iis, quæ de rebus dicuntur. Ut apud Cæsarem lib. II de bello civili est : *Appulsæque ad proximum litus triverni conjurata, & in litore relicta.* Pro triverni. Et apud Lucanum lib. VII, natale, pro natali :

— Gentes Mars iste futuras

Obruat, & populos ævi venientis in orbem

Erepto natale feret.

Item *volucere* pro *volucris*. Plinius lib. IX, cap. VII, de delphino : *Ociore volucere, ocior telo.*

Imò & adjectiva, quæ non usurpantur substantivè, apud poetas ablativum faciunt per E. Quod Ninivita, & alii plerique, adstructum cum illo Ovidii in III Factorum :

Anne perenne lavens Anna Perenna vocor.

Sed *perennè* hic est adverbium, ut Columellæ quoque lib. XII, cap. XVIII : nempe ut *æternum* crebrò sumi solet. Accommodatius illud xv Metam. Fab. I :

— Et finem, specie cælestè resumpta,

Luctibus imposuit.

Et epistolâ Paridis :

Hoc mihi (nam recole) fore, ut à cælestè sagittâ

Figar, erat verax vaticinata soror.

Et in

Et in iv Fast. *Extâque de porcâ cruda bimestre tenet.*

Sic *letale ferro*, pro *letali*, dictum puto à Senecâ, extremo Hercule Fur.

Letale ferro pectus impresso induam.

Nam ut *induere se veste* dicimus : ita & *induere pectus ferro letali*. Simile est Nafonis hoc lib. 11 de Am. El. x :

Induat adversis contraria pectora telis

Miles, & æternum sanguine nomen emat.

Charisius quoque in primo citat ex L. Pomponii Cœna : *Ex humile rege.*

Et ex ejusdem Ephebis : *Incolume illo.* Et è Macho milite : *Cum contubernale pugnavi.*

Imò & oratores atque historici sic extulere. M. Cicero lib. 11 de Gloria : *Quo stante, & incolume.* Et libro de jure civili : *Aliquo excellenti ac nobile viro.* Quod & Plinius asserit, teste Charisio. Nepos lib. 11 Exemplorum : *A virgine Vestale.* Sallustius in primo Histor. itidem auferendi casu ait *agreste.* Quæ veterum loca Charisio debemus.

Quin idem Charisius, quoties de homine sermo est, jubet omnia ejusmodi in ablativo per E efferre. Atque ait, iccirco Pomponium dicere : *Ex humile rege.* De re dicturum fuisse, *Ex humili re.* Eoque archaismum statuit in illo Catulli, *impotente amore.* Qui non fit, si dixerò, *impotente muliere.* Et eandem fuisse ait sententiam Plinii in libris Dubii sermonis. Atqui, ut ipse monet Charisius, Ciceronis est in Oratore : *Ab hoc forti viro.* Et lib. 11 de Divinatione : *In Æsopo, familiari tuo.* Item Bruti ad Cæsarem : *A Sceptio, familiari meo.* Atque idem è poetis apertius. Ut Horatio lib. 111, od. v :

Incolumi Iove, & urbe Româ.

Et lib. 1, sat. v :

Qui locus à forti Diomede est conditus olim.

Propria tamen tantum faciunt E, teste Prisciano. Cicero pro Fundanio : *Non modo hoc à Julio Annale, sed vix mehercule à Quinto Mutone factum probari potest.* Pro Cn. Plancio : *Confiteor summa in Laterense ornamenta esse.* Similiter ad famil. epist. 11, lib. x. Martialis lib. VII, epigr. XXIII :

Cum Iuvenale meo quæ me committere tentas,

Quid non audebis, perfida lingua, loqui ?

Nam veteres *juvenalis* dixerè pro *juvenilis*. Quomodo, si Sofipatrum audimus, Maro dixit in quinto :

Et mihi quæ fuerint juvenali in corpore vires.

Eadem ratio in *Cerealis, Vitalis, Nobilis, Celeris, Apollinaris, & similibus.* Ut minus probem, quod cum vulgo vir summus*, nisi librarum* * præfat. in Apolloniano Græcorum Martialis. hunc lapsum credere malumus, è *Martiali* dicat. Nempe de propriis Plinio, & Charisio, credo : utcunque secus de iis sentiam, quæ appellativè de hominibus dicuntur. Sed cætera persequamur.

Post ista novum canona constituunt de nominibus mensium, quæ in I terminantur: ut *Sextili mense*, apud Horatium †: *medio Septembri* apud Iuvenalem *: hoc *Decembri*, apud Martialem † sæpius. Porro, quæ tertium faciunt, primo, vel secundo saltem ordine poterant comprehendī. Nam sunt adjectiva in IS, vel ER definitia: ut *Aprilis, Quinctilis, Sextilis, Septembris, vel Septembris; October, vel Octobris*, atque ita in aliis. Nā olim & hæc quæ nunc in *ber* exeunt, in *is* definebant. Eaque vera est ratio, cur casus in Latinis in I terminetur. Cato de sacrificio commissio apud Prisc. lib. vi: *Mense Octobri fecimus: Novembris reliquus erat.* Vnde etiam liquet, hæc adjectiva esse: uti & cum dicimus, *Kalendas Octobres, Nonas Novembres, Idus Decembres.* Minime verò dicitur *September*, quasi *septimus imber*; *October*, quasi *octavus imber*: sed, uti *lis* in *Aprilis, Quinctilis, Sextilis*: ita *ber*, & *bris* in *September, & Septembris; October, & Octobris*, vocis tantum productio est. Quod si alia etiam hujus generis desiderant: *faber* est ex *faciber*, à *facio*; *Mulceber*, à *mulco*, quia mulcet ac molliat ferrum; *tuber* est à *tumeo*: atque ita in aliis; quæ satis docent, *ber* duntaxat esse *απέλευσις*, sive productionem vocis.

Quartus superest canon, quo in I exire præcipitur, quæ accusativum faciunt per *im*: ut *vis, vim, vi; tussis, tussim, tussi**; *securus, securim, securi* †; *cucumis, cucumim, cucumi* †; *Tyberis, Tyberim, Tyberi**; *Ligeris, Ligerim, Ligeri* †. Ac similiter *tigri* †, *Hirapoli**, *Neapoli* †, *Tanai* †, *Atheji**, *Charybdi* †, *hæresi* †, *Elenji**, *genesi* †, aliaque id genus.

Nec tamen existimandum, perpetuum esse, quod de hujusmodi nominibus traditum est. Nam excipi debent, quæ in genitivo cresunt. Sic à *Thetis* dicimus, non *Thetidem* modò; sed etiam *Thetim*, & *Thetin*. In ablativo tamen *Thetide* potiùs, quàm *Theti*, dicendum: etsi apud Plautum Epidico † legatur, *Theti prognatus*. Sic *Daphnis, Daphnim, Daphnide**, non *Daphni*: quia dandi casus est *Daphnidi*, non *Daphni*. Item *iris, iridis, iridem*, vel *irin, iride*, non *iri*. *Eris, eridem*, vel *erim, eride*, non *eri*.

Imò in iis etiam E invenias, quæ non cresunt in obliquis. Nam à *Bætis*, *Betim* dicimus. Tamen ut Plinius *Bæti*, lib. III, cap. I: ita Livius lib. XXVIII, *Superato Bæte anni*. A *sitis* est *sitim*, & *siti*: unde Cicero I Tuscul. *Siti enectus Tantalus*. Boethius tamen libro tertio de consolatione philosophiæ carm. XII:

Et longâ site perditus

Spernit flumina Tantalus.

Cannabis facit cannabim, unde cannabi. Plin. lib. XIX, cap. V: *Præferunt è cannabi funes.* At Persius est sat. V:

--- *Tibi tertâ cannabe fulso*

Cœna sit in transtro.

Ac for-

lib. 1, epist. 11.
* sat. 14.
† lib. 2, ep. 85.
* lib. 4, epist. 19, & lib. 5, epist. 18, 31, 51.

* Lucr. lib. 4.
† Cic. lib. 2 ad Q. Fratrem epist. 10.
† Plin. lib. 20, cap. 9.
* Cic. in Mil. & Horat. lib. 2, sat. 3.
† Caesar lib. 3 de bello Gall.
† Mars 10.
* En. v. 166.
* Plin. lib. 3, cap. 93.
† lib. cap. 82.
† Idem lib. 3, cap. 1.
* Ind. cap. 16.
† Florat. lib. 1, ad. 27.
* Cic. in Parad.
* Titius lib. 4 Histor.
† Sulpit. Severus lib. 1 Hist. sacre.
† A. B. 1, sc. 1.
* Mars Ed. 8.

Ac fortasse aliquis etiam huc referat, quod *Araris* quoque *Arare* facit, licet accusativus sit *Ararim* *. Cæsar lib. I de bello Gallico : *Pontem in Arare faciendum curat*. Et eodem : *Eo autem frumento, quod flumine Arare navigibus subveherat, propterea minus uti poterat, quod iter ab Arare Helvetii averterant*. Sed *Araris* quidem *Arari* facit : *Arare* autem est ab *Arar*. Nam non Græcis modò *Αραρ* † dicitur : sed & Cæsari lib. I de bello Gallico : *Flumen est Arar, quod per fines Aduorum, & Sequanorum, in Rhodanum influit*. Ac similiter Lucanus in VI : --- *Rhodanumque morantem*

Præcipitavit Arar.

Præter ea verò, quæ hæcenus adduximus, alia etiam sunt, quæ tantummodo in I excant : uti *canalis*, & *strigilis*. Nam Fabii est lib. XI, cap. I II : *Pleniore tamen hæc canali fluunt*. Plinius lib. XXIV, cap. XI, circa finem : *Nec alibi, quam in canali deponere*. *Strigili* verò dixit Horat. II Serm. sat. VII, uti & Plinius lib. XXI, cap. ult. *Deinde cum opus sit, strigili temperata infundere*. Quid mirum ; quandò accusativum, uti offensum, per IM efferrunt ? A *mugilis*, vel *mugil*, Plinius etiam *mugili*; sed Charisius *mugile* mavult. Sunt qui Plinium in Historia naturali dicant *mugili* usurpare lib. IX, cap. XVII. Sed solum legas in lemmate capituli. Mirum autem Alvarez iis, quæ tantum I faciunt, Plus annumerare. Nam Plauti est in Cæco, aut Prædonibus : *Plure altero tanto, quanto ejus fundus est, velim*. Lucilii est : *Plure foras (s. foris) vendunt*. Ciceronis ipsius est : *Plure venit*. Quæ tria loca Charisius adducit lib. II, uti & posteriora duo lib. I.

CAPVT XII.

De Ablativis tum secundâ, tum terciâ vocali terminatis. Excantia in NS non semper sexto casu desinere in E, contra sententiam Verrii Flacci. Refutatur discrimen, quod Charisius statuit inter ablativos E, & I. Servii error de ablativis in NS. Æs, ferrum, rostrum tridens. Paris pro par. Frischlinus refellitur, quod gentilia in AS semper ablativum in I facere putarit. Comparativi in OR apud antiquos neutrius quoque generis erant. Ab Aufonio Popma receditur in Lucilii loco. Avi, & Civi, in ablativo. Prisciani querela de librariis. Fini, pro fine. Furfuri, pro furfure. In Plauto levicula correctio. Fusti, Fustim. Igni. Imbri. Cicero apud Prisc. leviter emendatus. Labi, luci, mugili, navi, nepti, occipiti, orbi. Charisius corrigitur. Ovi, parti, posti, fordi, forti, stercori, strigili, supellectili, ungui, in casu sexto. Antiqui in ablativo noctu dixere, pro nocte.

DE facientibus ablativum per E, & I simul, quinque canones continent. Quorum primus est de adjectivis omnis generis unâ terminatione.

minatione. Vt *vetus, felix, duplex*. Horat. lib. II, sat. II :

Et nux ornabat mensas cum duplici ficu.

At lib. I, epist. XVII :

--- *Quem duplici panno sapientia velat.*

Charisius idem firmat illo Bibaculi : *Duplici togâ involutus*. Ac deinde subjungit : *Vnde quidam errant, qui X literâ nominativo singulari finita nomina ablativo E tantummodo putant claudi : cum, Mendaci animo, & Artifici ingenio, & Avroci vultu, ait Plinius, rectè dicamus. Qui locus absque dubio ex Plinii libris Dubii sermonis. Sic Horatius * quidem supplice vitâ : & Tibullus †,*

--- *Quæ plurima voce peregi Supplice*. At Sallustius in bello Catil. *voce supplici* : ut Priscianus quoque legit in VII. Non audiendus verò idem Charisius, cum monet, hujusmodi adjectiva, si de homine dicantur, habere E ; si de re, facere I. Vnde dicere jubet, *A veloce honoratus : à veloci verò equo superatus*. Atqui ipse adducit hoc Varronis lib. III de actionibus scenicis (sic legendum †) *Vetere vino*. Sanè Varronis est,

Qui vino utuntur vetere, sapientes puto.

Aliâque his familia postea adducemus.

Expendeda nunc nobis sententia Verrii Flacci, antiqui & nobilissimi Grammatici ; qui, ut Augusti nepotes doceret, quotannis ab eo centena accepit sestertia * . Hic † volebat, ablativum nominum adjectivorum ac participiorum in NS terminatorum, definire in E. Nec quin crebrò sic desinat, dubitandum. Nam dixit P. Rutilius * de vita sua lib. II ; *Animo constante*. Cæsar epist. ad Cic. † *Neque pro cauto, & diligente se castris continuit*. Catullus † :

Illum deperit impotente amore.

Varro * lib. III de rebus urbanis : *Spartaco innocente coniecto*. Imò ablativi absolute positi semper sic exeunt. Ovid. I Fast. *Quo feriente, cadit*. Sic, *regnante Romulo ; pugnante Cæsare : non regnanti, aut pugnanti*. Sed quod Charisius putabat, utcumque non ponantur absolute, nihilominus semper in E claudi, id minimè verum est. Nam dixit Cicero pro Archia : *Excellenti animo ac virtute*. Varro in III de R. R. *Candenti ferro*. Idem in I de gente pop. Rom. † *In terra continenti*. Cæsar lib. III de bello civili : *Qui cum essent ex continenti visi*. Afinius Pollio ad Cæsar. † *Primo insequenti die*. Ac familia apud alios.

Mirum verò est Servii supercilium, improbantis illud, quòd Maro tridenti dicat. Sic enim scribit in illud * , *Magnoque emota tridenti : Omnia in NS exentia, aut participia sunt, aut nomina. Sed si participia sunt, ablativum & in I, & in E mittunt, pro nostro arbitrio. Juvenalis † : --- Nec ardenti decoxit abeno. Contrâ † : --- Semperque ardente camino. Si vero nomina fuerint, in E tantummodo exeunt. Si autem eadem sint & nomina, & participia, ut, amans ; cum na-*

* lib. 2, ed. 14.
† lib. 1, ed. 11.

† ubi vulgo scenis.

* Sueton. de illust. grammat.
† Charisius.
* apud Charis.

† ibidem.

† epigr. 36.

* apud Sestipar.

† apud Charis.
in 1.
† ibidem.

* 2 An.

† sat. 15.

† item sat. 14.

mina fuerint, omni modo in E mittunt: cum participia, licenter utimur. Ergo quia tridens nomē est, tridente debuit dicere. Sanē in nominibus, quæ & propria esse possunt, & appellativa, ut liberalis, felix, iuuenalis, ablativus à proprio in E exit; ab appellativo in I. Hæc Servius. Sed quod negat nomina in NS claudere ablativum in I, id vel eo faciliè refellitur, quòd apud Maronem, Horatium, atque alios, tot in locis legas *ingenti*, *recenti*, & similia. Nec *tridens* solum loco memorato facit *tridenti*; sed etiam apud Valerium Flaccum lib. 1 Argonaut.

— Volat immixtis cava pinus habenis,

Infunditque salum, & spumas vomit ære tridenti.

Planè que geminum illud Arnobii in III: *Atque ita tollitur & removetur à medio Stygii frater Iovis, Olympii germanus, tridenti armatus ferro.* Nempe *tridens* hîc sumitur adjectivè: quomodo & Maro dixit quinto*, & octavo* *vers. 143.* vo t Æneidos: utrobique enim hunc versum habes: † *vers. 69.*

Convulsam remis rostrisque tridentibus æquor.

Quippe hî legamus *stridentibus*, quod reperimus in nostris, aliorumque MSSis, erit quartâ sede amphimacer. *Rostrum* autem *tridens* vocat trifurcum; quale ad hostiles naves prouendas est accommodatius. Scio interrim, & alias esse aliorum hoc de loco conjecturas: quas apud Io. Pierium vide.

Imò *tridens* tum quoque, cum substantivè sumitur, utranque vocalem admittit. Ovid. 1 Met.

Ipsè tridente suo terram percussit.

Maro 1 Æn.

Detrudunt naves scopulo: levat ipsè tridenti,

Et vastas aperit Syrtis, & temperat æquor.

Nempe hoc inde est, quia etsi hîc substantivum sit, tamen naturâ est adjectivum: ac cum substantivè sumitur, ut *καὶ τῶν τριδέντων* respicitur ad certi generis substantivum: quod loca ex Marone, Valerio Flacco, & Arnobio adducta, satis ostendunt. Atque idem etiam Prisciani iudicium est in VII; ubi pro hac sententia adfert, quòd & *tridens* *hasta*, & *telum* *tridens* legatur: quæ planè docent esse adjectivum.

Etiam utramque terminationem admittit *locuples*. *Locupletè* dixit Horatius lib. II, sat. VI, & Perf. sat. V. Cicero autem lib. III de Orat. *In omni locupletè oratione.* Et in Frumentariâ: *In provincia locupletè ac referta.* Sic *divite*, & *diviti*. Horatii enim est *divite spe**, *linguâ* †, *venâ* ‡. Plinii autem * lib. I, ep. 15.
† lib. 2, ep. 2.
‡ in Arte. lib. III, cap. I, *diviti cultu*. *Vigil*, & *artifex* non in E tantum desinere, indicat hoc Iuvenalis sat. XIII:

Præterea lateris vigili cum febre dolorem.

Et Statii illud lib. 1 Achill.

Qualiter artificii victura pollice cer.e

Accipiunt formas.

Vt Priscianus ibi legit : ubi nunc *artificis*. De *uber*, & *degener*, malè negant, cum Curtii sit lib. III : *Vberi & pingui solo*. Et Senecæ Hercule Furiente : *Et omne quicquid uberi cingit solo*.

Ac Lucani lib. IV :

Si me degeneri strævisset fata sub hoste.

Sed *pauper, hospes, sospes*, tantum in E inveniuntur, teste Prisciano †. *Par* adjectivum potius *pari* facit. Lucanus in IX :

Ergo pari voto gessisti bella juvenus.

Par substantivum, pro *socio*, vel *sociâ*, facit *pare*. Ovidio III, & IV Fast. Composita ejus, adjectivè sumta, utramque habent terminationem. Martialis lib. VI, epigr. LXXVIII :

--- *Atlas cum compare mulo.*

Sed usitatiùs dicitur *impari*, *dispari*. Itaque ad illud Maronis Ecl. VII, Numero Deus *impare* gaudet : sic scribit Servius, *Impare autem propter metrum. Nam ab hoc impari dicimus*. Nec ratio obscura est, quando olim in IS de-

* apud Priscianum. finebant. Atta in Socru* : *Ad hanc fortunam accessit ei fortuna paris.*

in 7.

Memor tantum *memori* facit. Cujus causa est, quod olim dixere, hic & hæc *memoris*, & hæc *memore* : teste Capro, & Prisciano. Posteriores quovis genere *memor* dixere, etiam neutro ; ut Maro in IV *Æn.*

--- *Tum siquod non æquo federe amantes*

Curae numen habet, justumque memorque precatur.

* disputationis
Grammaticæ
propositione XVI.

Quod si Nicodemum Frischlinum † audimus, barbarissimum committere docet Priscianus lib. VII, cum ait, dici quoque, *Arpinate*, vel *Arpinati villâ* ; *Carpinate*, vel *Carpinati bello*. Atqui per I quoque efferri hujusmodi ablativos, indicat locus ille Marci Ciceronis epist. IV, lib. XI ad Att. *De Frusinati, si modo futuri sumus, erit mihi res opportuna*. Fundum Frusinatem ait sibi opportunum fore, seque de ejus redemptione cogitare. Hæc enim lege venderat, ut redimere posset. Lambinus quoque putat, *Alerinati* debere scribi in illo Ciceronis pro A. Cluentio : C. & L. Fabricii fratres *gemini fuerunt ex municipio Alerinati, homines inter se, cum formâ, tum moribus similes*. Interea fateor, me non videre, quid hic mutatione ullâ sit opus ; præsertim, cum E sit usitatus. Vnde idem Cicero pro Varreno, apud Priscianum in VII : *E municipio Fulginate*. Et in eadem apud eundem inibi : *In præfectura Fulginate*. Item Livius lib. VIII : *In Capenate agro*. Val. Max. lib. VI, cap. IX : *Ex illo Mario, tam humili Arpinate* †. Plin. lib. II, cap. CIII : *In Atinate campo fluvius mersus*. Et post pauca : *In Casinate fluvius appellatur Scatebra*. Et mox : *In agro Pininate trans Apenninum fluvius*. Martialis lib. III, epigr.

† Ita, inter alios,
MSus antequam
Gualtheri No-
sti. In novissis
nomen MSSus
legitur Arpini,
us nuncium Pi-
gias, & ab eo
scatum.

epigr. LVIII :

*Fert ille ceris cana cum suis mella ,
Metamque lactis Sassinatè de sylva.*

Vidimus de canone primo. Alter est de comparativis in OR , & VS. Ut major : unde Fabius prologo lib. XII : *Licet majori , quam unquam , mole premar.* At Virgilio est in x :

Mox illos sua fata manent majore sub hoste.

Imò Plinius tradidit, comparativos per E finiri oportere ; eoque nobiliore esse dicendum. Sed Charisius obducit illi hoc Cælii : *Publicatos quippe fastos omnes , & libros à Fulvio Nobiliori scripta retulisse.* Sed in propriis, quale hîc Nobilior , E magis obtinet. In appellativis verò promiscuè E , vel I , usurpatur. Hujus rei causam optimè observat Priscianus in VII. Nam quid mirum, si instar adjectivorum unius terminationis in E , & I , formet casum sextum, cū olim quoque unius fuerint terminationis ? Quod Priscianus his docet exemplis. Valerius Antias in VI Annal. *Hoc senatusconsultum prior factum est.* Cassius Hemina Annalem suum quartum hoc titulo inscripsit : *Bellum Punicum posterior.* Claudius in VIII Annal. *Qui prior bellum, quod cum his gestum erat, memorassent.* Idem in eodem : *Vbi decreverunt, commemorant Graccho fœdus prior Pompejanum non esse servatum.*

Tertius canon est de verbalibus in TRI X : quæ substantivè quidem accepta E tantum habent ; ut *nutrix, nutrice ; matrix, matrice ; obstetrix, obstetrice* : adjectivè autem sumta in E , & I , exeunt : ut, *viatrix, viatrice, & vitrici.* Ovid. I Fast.

Vitima, quæ dextrâ cecidit vitricæ, vocatur.

Lucanus lib. I :

In sua vitrici conversum viscera ferro.

Par ratio in *ultrix*, Prisciano teste. Quid mirum? cū utrumque sit adjectivum unius terminationis. Nam in neutro etiam usurpari , ostendit Lucani locus adductus. Atque idem in primo inquit, *vitricia signa.* Statius quoque in v Thebaidos ait : --- *Potuitne ultricia Grajis*

Virgibus dare tela pater?

Sed de plurali plerique non diffitentur. Verùm negant cū Prisciano † , † lib. 7. se singulo numero unquam hoc *vitrix* legisse. Etiam Iosephus Scaliger epistolâ III , quæ est ad Mamertum Patissonum, ait, stolidi esse ingenii, putare , *vitrix* genus dici , ut *vitricia arma.* Respicit autem illud Maronis III Æn.

Res Agamemnonias, vitriciâque arma secuti.

Quem ad locum ita Servius : *Omnia nomina à verbo venientia , cū in OR exeunt, masculina sunt, ut Victor : cū in TRI X feminina sunt, ut Vitrix. Neutra verò non faciunt , nisi tantum ex numero plurali : ut Vitricia.* Sed hoc non semper observari, indicat Lucani illud, quod vidimus, *vitrici ferro.* Quo-

modo & Claudianus dixit, *victrix solum* : quod insolens esse loquendi genus, idem Scaliger ait, ad Sphæram barbaricam Manilii. Similiter tamen Minutius Felix, *victrix tropæum*. Quare potius dixerim, *victrix* quidem masculino; *victrix* autem feminino dici genere, & neutro. Nam in masculino *victrix triumphus*, quod est apud Vigilium Martyrem, probare non possum. Sed minori sermonis curæ hoc tribuendum, vel ætati, quâ vixit.

Quartus canon præcipit de iis, quæ accusativum formant per E M, & I M. Nam etsi ablativus fiat non ab accusativo, sed dativo, quicum & voce convenit sæpe: tamen ea hic est cognatio, ac similitudo accusativi, & ablativi, ut alter ex altero cognoscatur. Itaque ut tantum *patrem* dicimus per E, sic solum etiam *patre* obtinet: ut tantum *vim* per I, sic duntaxat *vi*: ut per e, & i, *puppem*, & *puppin*; sic ablativo *puppe*, & *puppi*. Maro III Æn. *Stans celsa in puppi*. Lucanus in II:

Raptâ puppe minor subducta est montibus Argo.

Atque ut *febrem*, & *febrim*; sic *febre*, & *febri*. Prius est apud Iuvenal. sat. x: *Febre caret solâ*. Et sat. XIII:

Præterea lateris vigili cum febre dolorem.

Ac sæpius sic Martialis. Alterum apud Ciceronem habes ad Atticum lib. VI, epist. IX: *Scripteras te Romam venisse cum febre*. Et alibi apud eum semper. *Vt turrem, & turrim*; sic *turre*, & *turri*. Iuvenalis sat. VI:

Hannibal, & stantes Collinâ turri mariti.

Et sic dicendum agebat in libris suis Dubii Sermonis: ut ex Charisio cognoscere est. At Cicero in quinta Tuscul. quæst. *Dionysius concionari ex turri altâ solebat*. *Vt clavem*, & *clavim*; sic *clave*, & *clavi*. Iuvenal. sat. XV: --- *Atque unâ portarum clave teneri*.

Varro lib. I de R. R. cap. XXII: *Quæ non possunt esse sub clavi*.

Incertus poeta in Moreto:

Et referat clausâ, quæ prævidet, ostia, clavi.

Vt navem, & navim; sic *nave*, & *navi*. Horat. lib. II, epist. II:

Navæ ferar magnâ.

At Cicero in Vatin. *Mercatores è navî egredientes terrere*. Ac similiter Terentius, Prisciano quoque recte. Sed de eo mox pluribus. Etiam ut *strigilem*, & *strigilim* dixere; sic, *strigile*, & *strigili*. *Strigile* probat Plinius Secundus libro Sermonis dubii, ut Charisius auctor nobis. Posterius est apud Horatium lib. II, sat. VII:

--- *An hic peccat, sub noctem qui puer uvam*

Furtivâ mutat strigili?

Putant quoque, ut *restem*, & *restim*; sic *reste*, & *restî* dixisse. Prius quidem Iuvenalis usurpat sat. III:

--- *Nec reste movendus.*

Et Martialis lib. v, epigr. LXIV :

Purris & abruptâ fascia veste jacet.

Interea tutius *strigili* per I; *reste* per E usurpatur.

Quinto canone complexi student cætera substantiva facientia E; & I. Sed pluscula ab iis prætereuntur. Vtraque secundum literarum ordinem digere mus.

Affinitati. Venulejus L. XXXIX de injuriis : *Nisi ita conjunctus est affinitati.*

Alipedi. Valerius Flaccus lib. v :

Atque hanc alipedi pulsantem corpora currû.

Nisi hoc malis referre inter adjectiva, quia cum *currû* conjungitur.

Amni rejicitur à Frischlino in Propositionibus Grammaticis. At agnoscit Charisius : atque usus eo Maro I Georg.

Atque illum in præceps pronò rapit alveus amni.

Quomodo in vet. nostris membranis invenimus, inque suis extare observavit Pierius. Sed & Charisius, ac Priscianus, sic legere. Itidem in cunctis Horatii codd. exaratum lib. I, sat. x :

--- *rapido ferventius amni Ingenium.*

At per E legitur apud Tacitum lib. II Histor. *Et erat insula amne medio.*

Imò quid apertius illo Horatii lib. IV, od. VI :

Phœbe, qui Xantho lavis amne crines.

Similiter Lucanus in VI, Martialis non semel; Claudianus quoque panegyri de VI consulatione Honorii * :

--- *Et pronas puppes nunc amne secundo,*

Nunc redeunte vehit.

* vers. 497.

Angui rejicit idem Frischlinus † : sed Priscianus id probat illo Horatii * :

--- *Cane pejus, & angui.*

† In præposit. Grammat.

* lib. I, epist. I7 ad Scævam.

Attamen hodie in optimis quibusque libris est *angue*, etiam editionibus antiquis †. Et sanè *angue* dixit Lævius, sive, ut vulgo putant, Livius Andronicus :

Cujus ut amplexu tortâ caput angue revinctum.

Item Propertius lib. III, el. IV :

Tiphones atro si furit ungue caput.

Et Statius in III Thebaidos * :

Angue ter excusso.

* vers. 486.

Assi huc refert Aufonius Popma lib. I de usu antiqui sermonis, cap. IX : ubi hoc refert illo Lucilii apud Charisium lib. I : *Assi duas ficos.* Sed vel *Assiduas* scripsit Lucilius, prout apud Charisium legitur vulgò : vel, quod Francisco Duzae placebat, *Assè duas ficos.* Ut simile sit isti Martialis in IX, epigr. LX :

Assè duos calices emit, & ipse tulit.

Avi etiam dici, auctor Varro lib. VII de L. L. Sic, Charisio teste, Cicero

Cicero de auguriis : *Omnibus avi incertâ.* Etiam Horatius lib. I Carminum od. XVI : --- *Malâ ducis avi domum,*

Quam multo repetet Gracia vilite.

Quid mirum ? quando & *avim* Navius dixerit. Sæpicule autem hic ablativus apud Plautum est corruptus. Interea *ave* etiam dici, auctores sunt Varro in II de Analogia, & Priscianus in VII. Et fanè, *ave sinistra*, apud eundem Varronem legas lib. VI de L. L.

* lib. I.

Cani, & cane, auferendi casu dixisse veteres, Charisius * indicat. Sed tutius vocali E claudimus.

† Act. 4. Sc. Cuii
lomeus.

Civi, Plautus Persa † :

Sumne probus ? sum lepidus civis ? qui Atticam hodie civitatem

Maximam majorem feci, atque auxi civi feminâ.

Sed & Ciceronis est lib. VII ad Att. epist. III : *Vt nunc in uno civis res ad resistendum sit.* Et lib. XIV ad eundem, epist. XI : *De clarissimo civi.* Utroque ferè in vulgatis legitur *cive*: sed in cunctis prope antiquis codd. *civi* scriptum est : ut monuit Leonardus Malaspina. Complura loca alia adducit Priscianus in VII : sed quæ suâ quoque ætate ab imperitis corrupta fuisse conqueratur. *Cive* autem liquidò est apud Juvenalem sat. x † :

‡ vers. 378.

--- *Quid illo cive tulisset*

Natura in terris, quid Roma beatius unquam ?

Classi. Maro VIII Æn.

Advectum Æneam classi, victosque Penates

Inferre.

* vers. 317.

Colli. Lucretius lib. II * :

Nam sæpe in colli tondentes pabula læta

Lanigeræ reptant pecudes.

Ac mox :

Et veluti in viridi candor consistere colli.

† lib. I, cap. de analog. in Ann. III.

Fine vulgatius est : ac sic dicere jussit Plinius Secundus libro III Dubii sermonis : ut Charisius est testis †. Sed *fini* est apud Agellium lib. I, cap. III ; & lib. VII, cap. III ; & lib. XIII, cap. XIX. Papinianus quoque usus aliquoties : quod primus observavit Duarenus. Imò multò ante Histium † ita scripsisse, censet Scipio Gentilis lib. I *Περὶ* cap. xxviii.

‡ de bello Alexandrino.

Furfuri. Plautus Capt. Act. IV, Sc. II :

Tum piores scrophipasci, qui alunt furfuri sues.

Vbi malim, trajectis vocibus, *Furfuri qui alunt sues.* Ut sit Trochaicus ; quales versus proximè antecedunt, ac sequuntur.

Fusti suspectum est Emanueli Alvarez. At Plautus Asinaria † ait :

Nihil est : tanquam si claudus sim, cum fusti est ambulandum.

Et Capt. † *Fusti plectito*, sive, ut est in plerisque MSSis, *fusti pectito* : quomodo

† Act. 2. Sc. Quod hoc est notetur.

‡ Act. 4. Sc. 2.

modo Terentius * dixit, *depe xum dare*: & Plautus † alibi, *pectere os pugnis*. In * *Heaut. act. 5, sc. 1.*
 † *Monast. 5, 7.*
 vert. quoque libris legitur apud Valerium Max. lib. VI, cap. III: *Egnatius Metellus uxorem, quod vinum bibisset, fusti percussam interemit*. Nisi cum Stephano Pighio malis, *fustim interemit*: ut *fustim* adverbium sit; quemadmodum *mucronatim*, atque alia. Sanè *fustim* in MSSis reperio. Etiam Taciti est in Annal. *Fusti caput ejus afflixit*. Et Appuleji IV Met. *Fusti occumbere*.

Igni probat Priscianus gemino Maronis * loco: sed utrobique ea vox versum claudit. Proinde certius apertiusq; Horatii illud lib. I, od. xxxiv:

--- *Namque Diespiter*

Igni cornusco nebula dividens.

Ignis est apud Maronem Æn. VIII:

--- *Commistis igne tenebris.*

Similiter Iuvenalis sat. xv:

Et minor igne rogi.

Lucani † etiam similem locum Priscianus adducit. Imò sic potius dicendum Plinius † agebat.

Imbri. Cicero de signis †: *Cum esset vincit, nudus in aere, ut imbri, in frigore*. Quomodo ab Helia Putschio editum. Sed lege, *in imbri*, prout est in vet. membran. nostris, & veteri editione Venetâ *. Idem Tullius in Frumentariâ, sive Veri †: *Ferebat hanc quoque iniquitatem Septimius, & im-
 bri frumentum in area corrumpi patiebatur*. Maro I Georg.

Nec minus est imbri soles, & aperta serena

Prospicere.

At Horatius lib. I, epist. XI:

--- *Romam petit, imbre, lutoque*

Adspersis.

Martial. lib. XI, epigr. xcvi:

Et puerum prohibes divinis imbre lacus.

Labi. Lucretius lib. v:

Nec novitate cibi, nec labi corporis ullâ.

Luci. Idem lib. IV:

--- *In luci que poterit res*

Accidere ad speciem, quadrata nisi ejus imago?

Mugili probant è Plinii lib. IX, cap. XVII. Cujus inscriptio est, *De mugili*. Sed in ipso Plinio non invenias.

Navi dixit Cicero de suppliciis: *Quò enim tibi navi opus fuit? Et Terentius Andr. †*

--- *Navi fractâ ad Andrum ejectus est.*

Et Heaut. †

--- *E navi egredientem illico*

Abdaxi ad cenam.

In Hecyra *:

Dies triginta, aut plus eo, in navi fuit.

* act. 5, sc. 4.

* act. 1, sc. 2.

* act. 3, sc. 4.

Virgilius per E extulit in quinto :

At mediâ Mneſtheus incedens nave per ipſos

Hortatur ſocios.

Atque ita potiùs dicere Plinius Secundus libris Sermonis dubii juffit, ut auctor Charifiſus.

Nepti approbat Prifcianus : ſed veterem non laudat auctorem , quem neque nos invenimus.

Occipiti. Perf. ſat. I :

Vos ò patritius ſanguis, quos vivere ſas eſt

Occipiti, cæco, poſtice occurrite ſannæ.

Orbi. Lucretius lib. I I :

Cui ſimilis toto terrarum non ſit in orbi.

Ita eſt in veteribus membranis noſtris : quod & de duobus codd. ſuis teſtatur Lambinus. Sic idem lib. v :

Peſtera, terrarum qui in orbi ſancta tuetur.

Sic eadem membranæ ; nec aliter vel Lambinus, vel Giſſianus excudit.

* An. 1512.

† lib. I.

Etſi in editione Florentinâ à Petro Candido ante ſeculû recenſitâ * , corruptè *orbis* legatur. Charifiſi † etiam de hoc verba adſcribamus : *Orbi*, inquit, *pro orbe*, apud Cic. de Rep. lib. v : *Orbi terrarum comprehenſas.* Sed & P. Rutilius de vitâ ſua quinto : *Ex orbi terrarum.* Et frequenter Sannâ in locutus , ut Plinius Sermonis dubii lib. vi notat : *quia conſuetudo melior, inquit, que ſacit ex orbe non ſine ratione in nomine juri dominis.* Quæ extrema verba corrupta ſunt. Fortean ſcripſit Charifiſius : *Quæ ſacit orbi, non ſine ratione, à nomine orbis.* Extrema vox *dominis* corrupta eſt ex *omnis*, pertinet que ad verſum ſequentem : ubi ſic legi debet : *Omnis vel omnes.* Salluſtius in *Catiline* : *Omnes homines, P. C. qui de rebus dubiis conſultant* &c.

Ovi. Varro lib. vii de L. L. Nam ſine reprehentione vulgò alii dicunt in ſingulari *hac ovi*, & *hac avi* : alii *hac ove*, & *ave*. Agnoſcit & Solipater in I, & Prifcianus in vii.

Parti. Plautus Menæchmis † :

Nequeo, que loquitur, exaudire clanculum :

Satur nunc loquitur de me, & de parti mei.

Lucretius lib. I I I :

Vt ſenſus alios in parti quemque ſua ſcit

Difſolvi.

Et in vi :

Prætrea magni ex parti mare montis ad ejus

Radices frangit fluctus. Et mox :

Ille ex æſtiferâ parti venit annis ab Austro.

Cicero in verſibus Arateis :

--- Parti miſcetur in unâ.

Quamquam

† An. 7, Sc. Po-
tia ut quæſos.

Quamquam Hyginus lib. IV, hunc in modum citet :

Ortus ubi, atque obitus, parte admiscuntur in unâ.

Imò & plerique Ciceronis codd. habent ,

--- *Partem admiscuntur in unam.*

Posti. Ovidius v Metam.

*Raptaque de dextro robusta repagula posti
Ossibus illisit medice cervicis.*

At Lucanus in v dixit :

--- *Tum poste recluso.*

Sordi. Lucretius lib. VI :

Visceribus cæcis prope jam, sordique sepultis.

Sorti quoque rectum. Nec ut ita sentiam , mover me Plautinum illud

Caïnâ † : *Si non impetravit, etiam specula in sorti restat mihi.*

Nam Gruterus legit , *in sortitu 'st mihi* : quæ lectio proximè accedit ad codd. MSS , in quibus est , *infortita est mihi*. At incorruptus est locus iste eadem Comœdiâ † :

--- *Equidem tamen*

Sorti sem victus.

Stercori sæpe est in Pandectis Florentinis : ac Appulejum ita esse locutum, putat Gaspar Schoppius lib. IV. Susp. Lect. epist. XII.

Suppelleçili. Cic. Verr. VI : *In instrumento ac supelleçili C. Veris*. Est & ritulus in Digestis , *De suppelleçili legatâ*.

Vecti. Terent. Eun. Act. IV, sc. VII :

--- *In medium huc agmen cum vecti, Donax.*

Tu Simalio, in sinistrum cornu ; tu Syrisce, in dexterum.

De *veçle* testis Priscianus in VII. Sed auctorem non laudat.

Ungui est apud Horat. lib. III, od. VI :

De tenero meditatatur ungui.

Et lib. I, epist. XIX :

--- *acuto ne fecer ungui.*

Dixeris , ex clausula versus minus liquere : quia fortasse aliter scripserat poeta, sanè potuit, cum metrum non repugnet. Primùm sic occurritur, constanter ita esse in MSSis, & editionibus antiquis. Præterea Charisius testis est , scripsisse ita Licinium Calvum in poemate : *Vaga candida nymp̃ha quod fecer ungui*. *Vngue* autem est apud Propert. lib. III, eleg. ult.

Vngue meam morso sæpe querere fidem.

Et Ovidium, epistolâ Phædræ ad Hippolytum :

Est aliquid plenis pomaria carpere rovis ,

Et tenui primam deligere ungue rosam.

Martialem item, cum alibi, tum lib. IX, epigr. XXXIII :

An magis astuti derasa est ungue ministri.

In hujusmodi poetæ metri rationem habent. At in prosa veteres præcipue

† Act. 2, Sc. 2. *Quæ
tiam Di. omnes
Dæque per dard.*

† Act. 2, Sc. 2. *Se
mucome sup
daro.*

cipue sonum, & ducium aurium, attendebant : ut superius diximus, cum de accusativis ageremus.

Ceterum antiquiores & alia per I extulerunt : unde in usu remanere nomina adverbialiter usurpata, *vesperi*, & *tempori* : simileque est *luci*; de quo dictum.

Illud quoque addamus, veteres etiam pro E in quibusdam dixisse V : ut *noctu*, *diu*; quæ nunc quidem adverbialiter sumuntur, (uti *casu*, *forte fortuna*, similiaque) primum verò ablativi nominum fuerunt : quemadmodum Macrobius lib. I Saturn. cap. IV; luculentis hisce testibus probat.

Ennius t :

Quæ Galli furtim noctu summa arcis adorti

Mœnia concubia, vigilisque repente cruentant.

Vbi & *quæ noctu*, & *noctu concubia* dicit. Sic idem in x :

Hæc noctu silo pendebit Erruria totæ.

Item Claudius Quadrigarius Annali IIII : *Senatus autem de noctu convenire, noctu multâ domum dimitti.*

Græca in Y S ablativum faciunt integrè in E ; ut *Capye*, *Atye*, *Erimye* ; & *κατ' ἄπορον* in Y ; ut *Capy*, *Aty*, *Erimy*. Vtriusque ex Livio supra adduximus exempla. Ex quibus liquet, rectum esse : *Legi in supposito Dilye Cretensi*, vel *Dily*. *Capua condita à Capye*, vel *Capy*. Sunt qui in ablativo *κατ' ἄπορον* magis putent dici, *Capy*, *Aty*, *Dily*; quia in accusativo fit *Capyæ*, *Atyæ*, *Dilyæ* : unde ablativos formant, abjecto N. Verùm ablativi non fiunt ab accusativo, sed dativo : quicum voce conveniunt apud Græcos; apud Latinos verò in secundâ. Itaque etsi Græci *Παίδω* dicant, & *Eolicè Παίδω*, ac Latini item *Parin*, & *Paridem* : tamen quia dativo solum est *Paridi*, ablativo etiam solum est *Paride*. Similiter igitur non si accusativus fit *Capyæ*, *Atyæ*, cò ablativus fit *Capy*, *Aty* : sed quia dativus est *Capyi*, *Atyi*, ablativus *κατ' ἄπορον* erit *Capye*, *Atye*. *Capy* vero, *Aty*, & similia, ex ablativis illis in E per *ἄπορον* fiunt.

Quæstio una superest de *chaos*; quod cum quinta sit apud Græcos, tertie fuerit apud Latinos : unde colligunt, ex *χάος χάος* in genitivo dicendum *chaüs* : ex dativo *χάει χάει*, esse dativum *chai*, & ablativum *chæ*, vel *chai*. Sed longè aliter est. Nam ablativum per O format. Virgil. IV Georg.

Atque Chæo densos divinum narrabat amores.

Ovid. XIII Metam.

*Et noctem, noctisque deos, Ereboque, Chæoque
Evocat.*

Lactantius similiter lib. I Instit. Div. cap. v : *Hæsiodus non à Deo conditore sumens exordium, sed à chæo : quod est rudis inordinataque materia confusa congeries.* Nimirum ut Græci dicunt, τὸ ἔλεος, ἔλεος ἔλεος, & ὁ ἔλεος ἔλεος; τὸ αἰεὶς.

σκότος, σκότειος; & ὁ σκότος, σκότα : ita & Latini interdum in talibus mutant declinationem. Ut cum Græcis sit ἔρεβος, ἐρέβειος, Maro tamen flectit, *Erebus*, *Erebi*: item à κῆτος, κήτειος, Plinius dicit, *cetus*, *ceti*. Simile igitur est, *χάος*, *χάειος*, & Latine, *chaos*, *chai*: unde ablativus *chao*. Idem de *melos* dictum velim. Græcis est μέλος, μέλειος. At Latine non tantum, *dulce melos*; sed etiam, *dulcis melus*. Vnde, Nonio teste, Pacuvius in singulari accusativo *melum*: ac in pluralivo Accius, & Varro, *melos* dixere. Quorum exemplo Lactantius, vel alius, hymno de resurrectione ait:

Fitque repercusso dulcior aura melo.

Imò & Terentianus *melorum*, & Capella *melis* usurpant.

CAPVT XIII.

De nominativo plurali, qui & in *EIS*, vel *IS* desinit. Hospita in plurali. Gausapa. Aplustra, vel aplustria. Majoria cur non dicatur. Bicorpor, & bicorporus. Terpektor. Ossuum, & ossum, pro os. Ossuarium, & olla ossuarie.

Sequitur pluralis, cujus nominativus in masculinis, & femininis est *ES*, ac quandoque etiam *EIS*, vel *IS*. Ac primum in iis, quæ Græcis in *eis* contrahuntur. Ut *Syrteis*, vel *Syrtis*; *Tralleis*, vel *Trallis*; *Sardeis*, vel *Sardis*; *Alpeis*, vel *Alpis*. Auctor Priscianus, qui huic probando adducit illud Horatii in primo epistolarum:

Smyrna quid, & Colophon? quid Cræsi regia Sardis?

Nec in hujusmodi solum hoc locum habet, sed etiam penitus Latinis. De quo auctor nobis Varro in *VI* de *L. L.* *Nam sine*, inquit, *reprehensione vulgo alii dicunt in singulari, hac ovi, & avi: alii hac ove, & ave. In multitudinis, hæ puppeis, resteis, & hæ puppes, restes.* In quibus autem terminatio *EIS*, vel *IS* habeat imprimis locum, cognoscere ex iis erit, quæ postea de accusativis dicemus.

In neutris, si ablativus singularis exit in *E*, nominativus pluralis erit *A* impurum. Sin terminetur ablativus in *I*, nominativus hic erit *IA*. Vnde *hospes*, *sospes*, *pauper*, quæ in auferendi casu tantum habent *hospite*, *sospite*, *paupere*, faciunt *hospita*, *sospita*, *paupera*. Statius *IV* Theb.

--- Iterum *hospita pandare*

Flumina. Et *I* Achill.

--- *Hospita sacra*

Discutiam turbæ securus.

Sed *pauper* quidem *paupera* facit: at *locuples*, *locupletia*; *dives*, *divitia*, & *δύς* *συνοπλή* *dis*, *ditia*. Nempe ob diversam ablativi terminationem.

4. i. *superioris*
38.

Similiter *gausape*, quia in ablativo est *gausape*, ut ostensum antea * ex Lucilio, & Horatio; in plurali non *gausapia* facit, sed *gausapa*: ut ex Ovidio, Persio, Martiale, ibidem comprobatur. Nihil igitur opus recurrere ad *gausapum*: quo unus est usus Cassius Severus.

Excipiunt vulgò *aplustre*, cujus ablativus *aplustri*, pluralis tamen & *aplustra*, & *aplustria*. Nimirum non vident, *aplustra* esse à recto *aplustrum*: quod Lucretius usurpat lib. 1 v †:

† vers. 438.

Navigia, aplustris fractis, obtritur undis.

† vers. 555.

Aplustris, inquit, non aplustribus. Inde igitur *aplustra*. Lucretius lib. 1 † †:

Per terrarum omnis oras fluctantia aplustria.

Cicero in Arato:

Necibus absuntis fluitantibus quæere aplustria.

* lib. 3.
† fol. 10.

At ab *aplustre* (quo Lucanus *, & Iuvenalis † utuntur) *aplustria* dixit Cæsar Germanicus in Arateis:

Fulgent Argos stellis aplustria puppis.

Et Silius Italicus lib. x: --- *Luceoque aplustria velo.*

† fol. 117.
1. 1. 1.
1. 1. 1.

Vetus tamen, etsi *veteri* dicitur, *vetera* facit. Ac similiter comparativus: ut *majora*: etsi *majora* pro eo legas in veteri inscriptione †. Sic *meliora*, *minoris*. Causa, cur hæc excipiuntur, est ista, quòd utilitiores essent ablativi, *veteri*, *majori*, *meliori*, & similes. Quod adeò verum est, ut Charilius propterea negarit, dici, *veteri*, *majori*, *meliori*; in quo eum ratio fugit. Ac comparativus *plus*, *plura* & *pluria* facit; unde *complura* & *ecomplura*. Gellium vide lib. v. cap. xxi; Charilium lib. 1, & Priscianum in III, & VII.

Vulgo præter comparativos, etiam excipiunt *bicorpora*, *tricorpora*, *tripepora*, quæ in ablativo ajunt habere I; ac in plurali nihilominus facere *bicorpora*, *tricorpora*, *tripepora*. Nec negare possumus, hæc in OR exte: quando Accius * *tricorpor* dixit; vetus poeta apud Tullium †, *bicorporum*; Maro † † *tricorporis*. Verùm negamus sic solum dixisse. Nam etiam in VS exsist, arguit illud Lucretii in v:

* *Enoplia*, apud
Prisc. in 6.
† lib. 2. *Tusc.*
quasi.
† 6. *En.*

Quippe tripepora tergemini vis Coryonai.

† Prudentius lib.
2. adversus
Ssymmachum.

Ac similiter pro *unicolor*, & *versicolor*, *unicoloris*, & *versicoloris* †, legere est. *Bicorpora* igitur, & *tricorpora* fuerint à *bicorporis*, & *tricorporis*.

* lib. 1.

Pro *ossa* quoque *ossua* dicimus: verùm id hujus loci non est. Neque enim venit ab *os*, quod tertiæ est; sed ab *ossum*, quod secundæ est; vel ab *ossum*, quod Charilius * quartæ esse ait, ut *genus*. Testatur B. Augustinus in Psalm. clvi 11, *ossua* pro *ossa* à Grammaticis sui seculi conviciis excipi solere. Quod injuriâ sanè ab iis factum. Nam apud Terentium quoque legere est Eunuchus †:

† *Act.* 2. sc. 2.

Viden' ossuum, & cibis quid faciat alienus?

* fol. 126. &
fol. 99.

Quo de versu Palmerius in Spicilegiis *. At fallitur cum Carolo Langio Obertus

Obertus Giffanias †, qui diuifim legit, *os fufum*. Nihil rectius in vulgatis *otifum*: quamquam ita quoque MSSi noſtri, & editio vetus Taruina*. Vti voce *offum* & alii. Nam (ut Charifium mittam) citat Prifcianus è Gellii lib. xxx: *Caluariæque ejus ipſum offum expurgauerunt inauræceruntque*. Qui tamen locus fortaffe non Gellii, fed Cœlii eſt, cum Caper libello de Orthographiâ ſcribat, Cœlium, & Varronem dixiſſe *caluaria*: quod in loco adducto factum vidimus. In notis quoque Tyronis, ac Senecæ, reperias †. Quare nec imperitiâ factum, cum in antiquo marmore Romæ legere eſt:

*Sed quod ego hæc cerno, mea ſunt hic offua in aliâ
Condita. Vtve hoſpes, dum licet, atque vale.*

Alie quoque inſcriptiones uſurpant; ut illa Romæ in viâ Carpenſi †: *Offua poſita ſunt*. Et in alterâ Romanâ*, *Hic ſæper offua, cinerique tuos*. Sed & *offuarium* †, & *olle offuarie* †, in iſdem inuenitur.

CAPVT XIV.

Expenduntur ſex canones de genitiuis in IVM. Vigilium, hoſpitiũ, carnificium. Syncope in genitiuis participiorum in NS. Sontũm, Veronenſium, marũm. Principium, pro principum. Nelriſſenſis error. Panium Caſir, panum Verius, neutrum Charifius probabit. Volucrum, & volucrium. Cladũm, menſium. Vtilitatum, civitatum, hæreditatum. Maris Vicorinus refellitur. Paludium, Fornacium. De monofyllaborum genitiuis ne quidem inter veteres conuenit. Crucium. Murum, pro murium, apud unum Tullium. Trogus à Plinio, & Charifio, immerito reprehenſus. quod parium, & imparium dixerit. Iurium, laudium, fraudium, extiſpicium, meretricium, hominũ, ſeruitutum, compedium, iudicium, virtutum. Feſtorum nomina genitiuum formabant per orum, & ium. Rectus ſingularis milliariũ, torcularium, lupanarium. Vulgarius, ſingularis. Alis, pro alius. Vectigaliorum, anciliorum, ſponſaliorum, viridiorum. Conclauium, pro conclauẽ. Poematorum, analemmatorum, parapegmatorum, tetrantorum. Tetrans.

A Ccedamus ad genitiuum, qui nunc in VM, nunc in IVM finitur. Ac ſextuplicia quidem IVM facere dicuntur. Primum ea, quæ in ablatiui ſingulari habent I tantum, vel E, & I ſimul. Quem canona apud Sofipatrum legas in primo, & Prifcianum in VII. Ad eum refer gentilia in AS. Vt *Arpinatium*, apud Ciceronem ad Att. lib. xv, epiſt. VII: *Fidenatium*, apud Livium lib. xv ſapius: ſimiliaque ſunt *Capenatium*, *noſtratium*, *veſtratium*. Nam hujufmodi quoque ablatiui in I faciunt: cu-

jus causam hanc adduximus, quod integrè prius dixerint, hic & hæc *Apinatis, nostratis*, atque ita in cæteris. Ac propterea & ab *optimas*, quod prius fuit *optimatis*, in ablativo fuit *optimati*. Ut genitivus sit *optimatum*, quod Ciceroni crebrum. At *optimatum* $\kappa\epsilon\iota$ $\sigma\upsilon\gamma\kappa\epsilon\tau\lambda\omicron$ dicit Cornelius Nepos †: simili-
 † in Alcibiade.
 * *Att.* 1, f. 2.
 leque *summatum* apud Plautum Pseudolo*. Hanc naturam gentiliū in A S imitantur quandoque non gentilia, ac ne adjectiva quidem, nec ablativum in I exeuntia. Ut *utilitas, civitas*. Sed de his canone quarto commodius dicetur. Hic potius videamus, quæ à superiori canone excipiantur. Cujusmodi sunt comparativi: ut *meliori, meliorum*. Neque id mirum, quando in ablativo E ulitatus, quàm i foret. Contrà comparativus *plurium* tantum habet *plurium*: nempe quia in recto etiam est *plurium*. Similiter *complurium*, & *complurium* dicitur; et si Plinius apud Charinium præferat *complurium*. Sed non nisi cum I veteres videntur extulisse.

Nec comparativi solum eximendi; sed alia quoque itidem ablativo in I terminata. Ut, *veteri, veterum; inopi, inopum*. Simile *memoriam*, apud Maronem in XII; *divitum*, Horatio lib. III, od. XI, & XVI; *mulgum* Pluro lib. IX, cap. XVII; *strigulum*, apud eundem lib. XXXI, cap. XI. Ad hæc ablativos quidem in I, genitivos tamen in V M impurum claudunt, *uber, puber, impuber, degener, congener, compos, impos, bicorpor, tricorpor*. At *vigil* non ausim huc referre. Nam substantivè acceptum ablativum facit *vigile*: unde genitivus *vigilum*, itidem sumtus substantivè, apud Maronem in IX. At à *vigili aure*, quod apud Papinium, metuo ne potius *vigilum aurum* dicatur. Præsertim cum & substantivè *præfecti vigilum* legatur L. unica. C. de officio præfecti vigilum. Fortasse & *hospes* adjectivè olim *hospiti* fecit; atque inde genitivus *hospitum*; quomodo in Ætna † legimus, *hospitum sacrorum*. Imò in Pacuvii versu ex Iliona, apud Nonium in *Cluæ*, ubi in plerisque editis, ac nostro etiam MSo legitur:

Sed hæc cluentur hospitum infidelissimæ:

in MSis aliis est *hospitum*: atque ita vet. editt. ut Mediolanensis anni MDLX: & Veneta Pincii, quæ quadriennio cam antecessit.

Quædam tamen *ium* refugiant; ut à *facio* composita. Sic ab *artifex*, quod adjectivè acceptum *artifice* vel *artifici* facit; unde *artifici pellice* apud Statium; in genitivo non *artificium pollicum*, sed *artificum* dixeris. Simile *opifici manu*; non *opificium manuum*, sed *opificum*. Et verisimile est, id fieri, ut differat à rectis *artificum*, & *opificum*. Idem locum habeat in *carnifex*: quod adjectivè sumitur sæpius: unde *carnifices pedes* Silio lib. I: *carnifices epulas*, apud Claudianum in bello Gildonico. Quare sextus casus sit, *carnifice*, vel *carnifici manu*: genitivus tamen *carnificum manuum*; ut differat à recto *carnificum*. Quomodo *carnificum cribrum* multæ habent editiones Plauti Mofell.

stell. act. 1, sc. 1. Nisi cum Scoppio † malis, *carnificium* esse genitivum, pro *carnificum*. Sed in libris plerisque est *carnificium*; in aliis, *carnificum*; quod in melioris est notæ MSSis; nec minus placet.

Cæterum in multis eorum, quæ ut ablativum per *i*, ita genitivum per *ium* faciunt, non rarò syncope invenitur. Ac imprimis id fit in genitivis participiorum: quomodo apud Maronem legere est, *cadentium, faventium, furentium, loquentium, momentum, natantum, potentium, precantium, quadrupedantium, recusantium, rudentium, sequentium, silentium, venientium*. Nec in solis participiis invenitur. Nam & Statii est III Theb.

--- *Æternaque fontum*

Supplicia. Et, ne sic quoque contineam me terminatis in NS; *agrestum* pro *agrestium* habes I Georg. *caelestum* pro *caelestium* est VII Æn. Et Catulli est †:

Flos Veronensum deperunt juvenum.

Ita enim emendant juniores. Sed in antiquis editionibus *Veronensium* reperio; ut pro syncope possis *omni?nov* statuere; qualis in *alvearia, femistum*, & aliis id genus.

† Carm. Iei de
Cato, & Quint.
Cia.

Contrà sunt quædam, in quibus vix syncopen invenias. Ut in neutris E finitis. In his enim raram esse, testatur Priscianus in VII, & Servius in XI Æn. ubi ait, propterea non dici, *animalum*, pro *animalium*. Durius sanè illud Nævii in bello suo Punico: *Neptunum, regnatorem marum*. Quod nemò dixerit orator.

Nec minus insolens syncope in plerisque adjectivis trium generum sub unâ terminatione. Nec enim, quia dicitur *atroce*, & *atroci*; *felice*, & *felici*: eò etiam *atrocum*, & *felicum*, legas. Neque diffiteor, *locupletium* dici, & *locupletum*. Sed fortasse hic nulla syncope. Nam tam à *locuplete* sit *locupletum*, quam à *locupleti locupletium*: ut ad Att. lib. VII, epist. VII: *In pecuniis locupletium*.

Alter canon genitivorum in IVM est de substantivis in duas consonas finitis. Nec temere restringo ad substantiva. Nam & *prudens, demens, amans, concors*, & similia, duabus consonis clauduntur, inque genitivo *ium* faciunt: sed cum eorum ablativus terminetur in I, ad superiorem canonam pertinent, ut eorum ratione hoc canone nihil fuerit opus. Sed opus eo fuit propter substantivorum illa, quæ in geminam consonantem exeunt, inque ablativo terminantur secundâ vocali, non tertiâ. Cujusmodi sunt, *mons, monte, montium*; *fons, fonte, fontium*; *pars, parte, partium*; item *ars, gens, dens, stirps, urbs, trabs*, & alia. Quin hæc quoque excluderis, si canonam concipias de solis substantivis disyllabis, & poly syllabis. Quæ enim proximè memoravi, monosyllaba sunt, eoque universa sexto canone, qui de monosyllabis est, comprehenduntur. At propria sunt hujus loci, *cobors,*

R r

cobor-

cobortium, quod apud Cæsarem in secundo de bello civili; *parens, parentium*, apud Horatium lib. III, od. XXIV; imò & Ciceronem, teste Charifio*, & Prisciano †. Item multa adjectiva substantivè usurpata. Vt *serpens, serpente, serpentium*; *videns, bidente, bidentium*. Horatius epod. carm. I:

Vt assidens implumibus pullis avis

Serpentium allapsus timet.

Et lib. III, od. XXIV: *Tentare multà cæde bidentium.*

Sic *infantium, adolescentium, rudentium, torrentium*. Cujusmodi substantivè accepta, ablativum per E formant.

Cæterum ab hoc canone excipi oportet, *cælebs, princeps, confors, hiems, senex*. Et à *capio* derivata; ut, *forceps*, quod à cadenti ferro capiendi, quasi *ferriceps*; *maniceps*, quod ex *maniceps*; *municeps*, quod à munere capiendi; *particeps*, ubi origo aperta; & *princeps*, quod ex *primiceps*. Ac pleraque horum differentia causa sic proferri videntur. Nam recti sunt, *mancipium, municipium, principium*, ut mittam grammaticorum *participium*. *Principium* tamen pro *principium* est apud Iustinum lib. I: ut observat Bongarsius. Ac Cuiacius monet, similiter locutum Licinium tit. de Stupratoribus.

Præterea à canone secundo excipiuntur Græca omnia; quæ ut Græce in *ov*, ita Latinè in *um* exeunt impurum. Vt sunt, *Arabs, Aethiops, Cyclops, chalybs, gryps, lynx, sphinx, phalanx*. Eoque valde fallitur Nebriffensis, cum *lynx* putat facere *lynium*.

Tertius canon comprehendit nomina non crescentia in obliquis, quorum rectus exit in ES: ut *nubes, nubis, nubium*; apud Horatium lib. IV, od. II: vel in IS; ut *piscis*, hujus *piscis, piscium*; apud eundem lib. I, od. II. Eoque refer & Græca ex secundâ contractorum: ut *syrtis*, hujus *syrtis, syrtium*, apud Plinium lib. V, cap. IV: *diæcesis*, hujus *diæcesis, diæcesium*, apud Ciceronem lib. III ad famil. epist. VII, & lib. V ad Att. ep. ult. Vel in ER, ut *venter, ventrium*, apud Plin. lib. IX, cap. I. ac similia, *urium, & linrium*; etiam *imbrium*, apud Horat. lib. III, od. XXVII. Sed hoc non minùs ad primum canona refertur, quia ablativus in *i* exit.

Ab hoc canone excipiuntur *vates, vatium; canis, canum; panis, panum*. Sed de tertio hoc dissentiunt veteres. Charifium audiamus in primo: *Panium Cæsar de analogia libro secundo dici debere ait. Sed Verrius contra. Nam i detractâ panum ait dici debere. Neutrum autem puto posse dici, quia de iis est nominibus, quæ cum pondere, numero, mensurâque consent, semper sint singularia*. Sed Verrius etiam Priscianus assentit in VII. Charifii verò argumentum & in se admodum est infirmum, & eo minoris ponderis, quia *panes* in plurali dixit Varro in vita populi Romani*: & apud Martialem lib. XII, epigr. XLVII lemma est, *panes Picentini*. Etiam excipiunt composita ab *oleo, insoles, suboles*,

* apud Nonium,

les, proles; quod prolum facere, ait Martianus Capella in tertio. Sed tria hæc rard in plurativo invenias: qua de re diximus † in femininis singulari so- ^{† lib. superioris cap. 40.}
lum, aut vix aliter, usurpatis. Iuvenis quoque juvenum facit. Volucris, volu-
crum, & volucrium. De quo sic Charisius in primo: Volucrium, Cicero de fi-
nibus malorum & bonorum; nec non & Fabianus Naturalium causarum libro II,
& III. Volucrum, Mæcenas in dialogo II, & consuetudo, ut ait Plinius. Sanè
volucrium etiam ait Varro lib. I Rei Rust. cap. xxxviii: Stercus optimum
volucrium. At volucrum cum Maro, & Martialis; tum Plinius lib. x, cap.
lxi: Volucrum animal parit vesperilio tantum. Itemque alibi †. Etiam apium, † ^{† lib. 3. p. 11.}
& apium, dicitur. Prius est apud Columellam lib. ix, cap. III, & ix, &
Plin. lib. xi, cap. vii, & ix. Altero usus Varro lib. III rei R. cap. xvi,
Columella lib. ix, cap. III, vi, & xi. Itidem Iuvenalis sat. xlii:

Exameneque apium longâ confederit uvâ.

Et Boethius de Consol. philof. lib. III, metro vii:

Apiumque par volantium.

Crebra autem est syncope in iis, quæ ad tertium canona pertinent. Ut apud Silium lib. I:

Turbine mox sevo venientum hant infcia cladum.

Et in iv: *Exoritur rabies cædum, ac vix vela furori*

Sufficiunt.

Sic mensum, pro mensum,

apud Ovid. v Fast. & viii Met. fab. II, & Senecam aët. iv Theb. Ut mittam Lactantium, vel alium, sed gentilem, in Phœnice, Honorium Fortunatum, ac juniorum poetarum alios. Nec, qui prosa utuntur, his penitus abstinent. Nam, Prisciano teste, Cicero pro Sextio dixit: *Vestrum sedum, complorumque causâ.* Et ut potissimum insistam memorato mensum vocabulo, apud Censorinum in MSS codd. quos Carrion secutus, cap. xx legitur, *duodecim mensum: & rursus, decem mensum: item, extremis partibus mensum: & cap. xx. mensum genera duo: item semel iterumque, mensum nomina, & alibi item: quibus omnibus locis corruptè ab Eliâ Vineto mensum editum est. Quin Paullus quoque I.C. lib. singulari de Coognitionibus ait: Vbi lex duorum mensum fecerit mentionem. l. ci. D. de divers. reg. juris antiqui. Ita enim in multis codicibus ibi legere est.*

Ad quartum canona pertinent polysyllaba in AS: ut *utilitas, civitas, hereditas.* Livius lib. xlv: *Responsum ab Senatu est, Rhodios neque utilitatum Græciæ, neque curâ impensarum pop. Romani, sed pro Persio legationem eam misisse.* Ibidem: *Tam civitatum, quam singulorum hominum mores sunt.* Item, *Prædam Epiri civitatum,* dixit. Charisius quoque citat ex Cornuti, ejus qui Persii præceptor fuit, lib. x de Virgilio ad Silium Italicum: *Iamque exemplo tuo etiam principes civitatum, & poetæ incipient similia fingere.* Ac similiter Porcius

Cato apud Diomedem in primo : *Leges nervos esse civitatum*. Ita enim in melioribus libris legitur. Et Iustinus initio lib. ix : *Sollicitatus paucarum civitatum direptione*. Censorinus quoque cap. xx libri de die natali : *Diversarum civitatum conferens tempora*. Ita in MS codice legitur, ac rectè à Carrione editum : pro quo Vinetus *civitatum*; credo, quia alterum illud librarium esse errorem suspicabatur. Atqui saltem ejus meminisset , quod scribit Varro lib. ii de Analog. *Quod in patrio casu dispariliter dicuntur civitatum, parentium ; & civitatum, & parentium*. *Hereditarium* est in Pandectis ; itèmq; in veteri inscriptione prope Farfarum fluvium in Sabinis. Ob tã multa hæc , miror Marium Victorinum scribere libro i† : *In eo, quod est amans, adjicienda est I litera in genitivo plurali, siquando sunt participia, aut ex participiis figurata : ex nominibus autem nusquam, ut ætas, & similia*. Negat igitur, dici *ciatium, civitatum, utilitatum, & similia* ; planè contra præstantium scriptorum mentem.

extremis capi-
tus de eorboz.

Præter polysyllaba in A S alia quoque ad canona quartum pertinent. Vt *palus, & fornax*. Columella lib. iii, cap. ix : *Ex limo concretarum paludium emergere*. At Mela lib. iii, cap. iii : *Paludum Suevia, Mœsia, & Alciagum maxima*. Plinius lib. xxxiv, cap. x : *Cameris lateribusque fornacium est*. Et alibi sæpe. At idem quoque *fornacium* dixit lib. xxxv, cap. xiv. Referunt huc quoque, quæ in genitivo habent *itis*, penultimã longã. Vt *Samnitium*, apud Livium in vii : *Quiritium*, apud eundem in x, & *Horatium* lib. i, od. i. Sed hæc olim in recto habuere, hic *Quiritis, Samnitis* : eoque ad canona tertium liceat referre. Vti & *caro, carnis*. Nam olim fuit hæc *carnis*, hujus *carnis*.

Quinctus canon est pluralium tantum. Sed de his ex *ἀνδρῶν* iudicium faciendum. Nam *manes*, facit *manium*; quia singularis esset *manis*, hujus *manis*, unde *immanis*; ut ad tertium canona pertineat. Sic ex *foris*, harum *forium*. Nam syncope est in *forum*; quo usus Plautus *Curcul. act. i, sc. iii*. Item *vires, virium*; quia rectus *vis* ex *viris*, itidem per syncopen. At *tres, trium*, ut *ἄγεις, ἄγειων*. Excipiunt *procerum, Lucerum, Celerum*. Sed recti eorum sunt, *procer, Lucer, Celer*. Vt similia sint, ac *carcer, carcerum*. Vnde de cæteris facilis conjectura.

Sextus canon est de monosyllabis, non omnibus, sed plerisque. Nam *os* facit *offium*; at *flos, florum* : *nox* habet *noctium*; sed *vox, vocum* : *mus* item *murium*; at *thūs, thurum*. Ob hanc varietatem veteres non statuere de monosyllabis certum canona. Itaque Charisius ostendit, fuisse olim de multis dubitatum. Quò illa pertinent : *Pacium, an pacum*; & *lucium, an lucum*, dubitari etiam nunc ait Plinius : *quoniam nec finitionem ullam in monosyllabis, inquit, grammatici tentaverunt. nam ut fax, fex, nux, crux, rex, lex, sine I* genitivo

genitivo plurali sunt dicitanda : ita contra *nox, falx, arx, lanx, cum* i pronuntianda sunt. Cæterum de totâ hac re, ita statuo. Monosyllaborum alia sunt Græca, alia Latina. In prioribus est VM impurum. Nam ut Græci *ἄρα*, *ἄρα*; ita nos *Pterygum, Thracum*. In Latinis attenditur terminatio. Si ante X finale præcedat consona, iudicium de iis faciendum ex canone secundo : quo traditur, duabus consonis clausa facere *ium*. Quod Charisius pronunciat de tribus illis, *falx, arx, lanx*. Ac par ratio in *calx, mex*. At eorum, ubi ante X vocalis ponitur, aliqua habent *ium* : ut *nox, nux, faux, crux*. *Faucium* crebrum est Plinio*. *Crucium* est apud Tertullianum in Apologetico: utcunque Charisius *crucum* dicere præcipiat. *Trucium* etiam dicitur. Sed hoc ad primum quoque canona pertinet, cum ablativus sit *truci*. At longè plura habent *um* impurum : ut *rex, lex, grex*, inusitatum *prex, vox, dux*, inusitatum *frux*, unde *frugum; nux*, unde *nucum*, Plinio lib. xv, cap. xxii. Quædam etiam non temere in genitivo plurali reperias : ut *pax, fax, fex, pix, lux*. Hæc de finitis in X.

* lib. 21, cap. 21,
lib. 5, 9, lib. 26,
c. 4.

Exeuntia in liquidam variant. *Mel, fel, sol*, destituuntur genitivo plurali. *Ren, venum* facit Plinio lib. xix, cap. ii, iii, & alibi sæpe. A *par* est *parium*: etfi aliter Charisio visum; de quo mox dicam. Item *Lar* habet *Larium*; quod apud Ciceronem †, & Plinium ‡: apud Varronem tamen lib. viii de L. L. vulgè legitur, *Maniam, matrem Larum*. *Fur* facit *furum* apud Catullum*, & Horatium †.

† lib. 2 de Legg.
& de Nat.
Deor.

‡ lib. 28, cap. ult.

* carm. 34.

† lib. 1, sat. 8.

Etiam trisyllabos habent genitivos quædam in AS : ut *as assium, mas marium, vas vaduum*. In ES, ut *bes bessium*. In IS, ut *lis litium*, apud Horat. lib. iii, od. xiv; *glis, glivium* apud Plautum, teste Nonio; *dis, ditium; vis, virium*. In OS, ut *cos, cottium; dos, dotium*, apud Iurisconsultos; *os, ossium*; nam *ossum* apud Appulejum *ὄσσηλον* factum. Quare ad instar *ossum*, si necessitas iusserit, *orium* potiùs, quàm *orum* dixerò. In VS, velut *mus, murium* : ut apud Plinium lib. x, cap. xlv, *murium fetus*. Ac similiter idem lib. xi, cap. xxxvii, & alibi. Cicero tamen, Charisio teste, in ii de Nat. Deorum scripsit : *Nec enim homines murum, aut formicarum caussa, frumentum condunt*. Sed solus ita locutus esse Tullius videtur; & fortasse semel duntaxat. Ideo sic de eo apud eundem Charisium Plinius in sexto Dubii sermonis (Murium Cicero) pro *murum* : *quoniam non ut fures, furum, & murgilum, & celerum dicimus; ita murum censere debemus*. Addit deinde hanc discriminis causam, quia *murium* sit à recto in S : *furum* sit à recto in R. Atqui, inquit Plinius : *Quæcunque R litera nominativo singulari sunt terminata, oportet ea genitivo plurali VM, non VM recipere*. Hinc colligebat Plinius, *par* quoque facere *parum*, & ejus composita *imparum, comparum, disparum*. En verba : *Itaque Trogum de animalibus libro x, Parium numerorum, & imparium,*

non rectè dixisse: sed *parum*, & *imparum*. Miror tam levi argumento à Plinio, & Charifio, damnari Trogum. Nec enim verum est, omnia in R ex-euntia facere VM; sed substantiva duntaxat, quæque ablativo habent E: ut *salax, salare, salarum*; *cadaver, cadavere, cadaverum*; *arbor, arbore, arborum*; *turtur, turture, turturum*. At adjectiva, vel alia etiam in ablativo habentia I, finiuntur in IVM: ut, *calcar, calcari, calcarium*; *par, pari* (hoc enim usitatius esse diximus*) *parium*: velut *impari, imparium*. Ut mittam, quòd veteres hic *paris*, hujus *paris* dixere: unde *parium*, juxta canonem secundum.

Alia verò sunt monosyllaba literà S clausa, quæ habent VM impurum. In ES, ut *pes, pedum*. Cujus exemplum & composita sequuntur. Cicero pro Domo suà: *Hoc ministro omnium, non bipedum solum, sed etiam quadrupedum nequissimo*. In OS, ut *mos, morum*; *flos, florum*. In VS, ut, *thrys, thyrum*; de quo auctor Charifius: *crus, crurum*; quod legas apud Maronem in III Georg. & XI Æn. Senecam epist. xcv, & Appulejum, qui lib.

† de cruce ut. 2.
cap. 34.
‡ apud Charif.
in I.
* abt. 2, f. 4.

IX, ex Lipsii restitutione, *κῆ τμήων crurum* ait *fragium*, pro *crurifragium*. *Iurum* ait Cato in VII Originum †: *Iurum, legumque*. Plautus tamen *iurium* dixit Epidico*. Sed utrumque insolens. Vnde Charifius: *Numero plurali tantummodo per nominativum, & accusativum, & vocativum declinatur: ut maria, tura, avia, jura*. Potius tamen dicendum *jurum*, quàm *justium*; *rurum*, quàm *urium*; *arum*, quàm *erium*. At dispar ratio in *maris*: quod addit Charifius. Quid mirum? cum *mare* sit disyllabum, priora autem monosyllaba: priora item ablativum in E faciant, *mare* in I.

Vnum monosyllabum habet O ante VM: *bos, boum*, sive *κῆ βοῶν* ex *bovium*, sive ex Græco *βοῶν*. Duo habent V, *sus, suum*; *grus, gruum*. Vtrumque apud Plinium, & rei rusticæ scriptores.

Laus facit laudum. Virgil. III Georg.

Tantus amor laudum, tantæ est victoria curæ.

Atque ira veteres semper: ut non sequendus sit Sidonius Apollinaris, carmine XXII de Narbone:

Nam quod carmine pro tuo rependo,

Hoc centesima laudum tuarum est.

Sic *fraus, fraudum*: etsi Appulejus *fraudium* dicat, cum alibi, tum lib. v Met. *Facinorose mulieres, descriptis gladiis fraudium, simplicis puellæ præventes cogitationes invadunt*.

Sex quos canones ponunt excussimus. Sed præter ista invenias nonnulla per *ium* prolata; attamen haut temere imitanda; pleraque etiam controversa. Accius Medea †:

Principio extispicium ex prodigijs congruens ars te arguit.

Scio, *extispicium* scribere cum alios, tum H. Stephanum in Collectione fragmen-

† apud Non. in
Extispices.

fragmentorum poetorum. Sed *extispicium* est in nostris membranis, aliorumque MSSis, & editione Aldinâ, & antiquiore hac Mediolanensi. Eamque lectionem etiam Hadr. Iunius, & Mercerus expressere. Idem Plauti est Cadinâ * :

* alt. 3, fe. 3.

Non matronarum officium est, sed meretricium.

Vt quidem

eum locum princeps restituit Lipsius †. Eodemque modo Bacchidibus loqui Pistoclerum, observat Duza in quæstionibus Plautinis lib. II, cap. xx. Est & apud Sallustium Iugurthâ: *Neque quisquam hominum suis placebat.* *Homini* quidem, pro *hominum*, se reperisse in fidei exemplari, cum annotatione in margine, quæ omnem mendii suspicionem tollat, scribit Iosephus Scaliger ad Ætnam Severi. *Servitutium*, & *compedium*, dixit Plautus Persa, act. III, sc. Curate isthuc intus. Quamquam pro *servitutum*, quomodo & Scaliger, ac Colerus legunt, corruptè edi solet, *servitricium*. *Judicium*, pro *judicium*, in membranis Vegetii esse, scribit Godscalcus Strewechius: quod ipsum est L. II. C. De officio comitis sacri palatii; & in L. nulli. C. de officio Rectoris provinciæ. Paullini est epist. I ad Aufonium:

Magister hic virtutum.

Fortasse autem & hujus quodammodo generis sit, quod Lucretius lib. VI, & Maro VIII Æn. *alivum* dicant. Nempe ἀρχαῖος pro *alivum*, uti hoc pro *alivum*. Veteres enim pro I frequentabant V: unde illa, *optivus*, *maxivus*. Alii in *alivum* V inferi dicunt per epenthesin. Sed seu I, seu V interponatur, epenthesis erit.

Quædam etiam nomina tertiæ facere dicuntur genitivum in *orum*. Nam, ut Charisius ait lib. I, & Phocas in Arte, non solum dicitur, *Satur-nalium*, *Lupercalium*, *Floralium*, *Compitalium*, *Terminalium*, *Liberarium*: sed etiam, *Saturnaliorum*, *Lupercaliorum*, atque ita in cæteris festorum nominibus. Quod ita esse, probat Macrobius † auctoritate Sallustii, Mafurii, Verrii Flacci, Iulii Modesti, & Valerii Antiatris. Ac similia habet Nonius Marcellus, cap. de mutata declinatione, & Priscianus in septimo. Quæritur igitur, utrum hæc sint declinationis tertiæ, an secundæ. Communis est opinio, ad tertiam pertinere. Et pro hac sententia sunt duo ista. Primum quod in recto singulari dicitur, *Agonalis*, *Furinalis*, *Floralis*: unde Ovidio *,

† lib. I Sat. cap. 4.

festum Florale: *Furinales ferie* †, & *Agonales dies* † Varroni: atque ita in aliis. Deinde quod datus in *bus* terminetur: ut illo Martialis *:

Saturnalibus ambulat rogatus.

Sic apud Ciceronem, Juvenalem, alios est, *Quinquatria*, *Quinquatrum*, *Quinquatribus*. Sed corrui hæc sententia, si dicatur, duos fuisse rectos singulares; in E unum, alterum in VM: à rectis *Florale*, *Agonale*, *Saturnale*, esse horum *Floralium*, *Agonali*, *Saturnalium*: à rectis *Floralium*, *Agonali*,

Satur-

† lib. 5 Anti-quarum Lectio-num, cap. I.

* lib. 4 F. 15.

† lib. 4 de L. L.

‡ lib. 5 de L. L.

* lib. 6, ep. 24.

Saturnaliūm, esse *Floraliorūm*, *Agonaliorūm*, *Saturnaliorūm*. Dixeris, reſtos in ALIVM non eſſe in uſu. Sed ſufficit, ſi fuerint: quod ἀναλογία verifimile facit. Par enim ratio videtur, ac in *abeſeariūm*, & *abeſeariorūm*: at illud ab *abeſear*, vel *abeſeare*; hoc ab *abeſeariūm*; quorum utrumque apud Varronem in libris de R. R. Item apud Iuriſconſultos non ſolūm *exemplar*, ſed etiam hoc *exemplariūm* * legas. Ab illo ſit horum *exemplariūm*; ab altero, *exempluriorūm*. Et Cicero nunc *miliare* †, nunc *miliariūm* dicit: ut in Bruto; *Cum plebes prope ripam Anienis ad tertium miliariūm conſediſſet*. Nec *torcular* ſolūm, vel *torcular* dicitur, ſed & *torculariūm*: ut apud Catonē de R. R. cap. xviii: *Torculariūm ſi edificare voles*. Item *lupanar*, & *lupanariūm*: ut L. xliii. D. de ritu nupt. *Quæ in lupanario ſe proſtituit*. Et L. xxvii. D. de hered. petit. *A lupanario perceptæ penſiones*. Sic *vulgaris*, & *vulgaris*: ut apud Agellium lib. xvi, cap. v, *vulgariam traditionem*. Item, *ſingularis*, & *ſingularis*; quo Turpilius utitur apud Nonium. Etiam *alis* veteres dixerē pro *alius*. Vt Catullus de comia Beronices:

Anne bonum oblita es facinus, quod regiūm adeptæ es

Conjugium? quod non fortior aut ſit aliſ?

Ex his verò etiam ſtatuerē liceat de ſimilibus genitivis. Qualis eſt *veſtigialiorūm*: quo frequenter pro *veſtigialium* eſt uſus Macrobius. Nec tantūm id dictūm velim de iis, quæ in *ale* vel *al*, exeunt: ſed aliis quoque; quale eſt *anciliorūm*, pro *ancilium*, apud Horatium lib. i ii, od. v:

Anciliorūm nominis, & togæ,

Oblitus.

Adhæc *ſponſaliorūm*, pro *ſponſalium*, apud Suetonium in Auguſto, cap. l. i. i. Item *viridiorūm*, pro *viridium*, apud Macrobiūm ‡. Et *conclaviorūm*, pro *conclavium*, apud Vitruvium lib. vi i, cap. v. Poſterius à *conclave*; unde *conclavibus* apud eundem lib. vi i, cap. v. Alterum à reſto *conclavium*: quo uſus Plautus Aulul. Act. i ii, ſc. ii.

Neutra quoque in MA, à Græcis venientia, utramque terminationem admittunt. Nam, ut autor eſt Charifiſus lib. i, dicimus *poematum*, & *poëmatorūm*; *diadematum*, & *diadematorūm*; *diplomatum*, & *diplomatorūm*; *ceromatum*, & *ceromatorūm*. Idem copſe libro ait, Varronem aſſiduè dicere *poëmatorūm*, ac Ciceronem quoque pro Gallio ſic locutum. Sed & *Quæſtælium* ex principibus Grammaticis librum ſuum ſic inſcripſiſſe, *De vitius virtutibusque poëmatorūm*. Et Accium ſimiliter dicere *Didafcalicorum nono*: *Nam quàm varia ſint genera poëmatorūm, Bæbi, quàmque longè ab aliis diſtincta, noſce*. Alia quoque in MA ſimiliter exeuntia apud Vitruvium invenias: ut lib. ix, cap. iv: *Umbrarum enim æquinoctialium magnitudinibus deſignantur analemmatorūm formæ*. Pro, *analemmatum*. Et ejuſdem libri, cap. vii: *Hipparchus,*

* l. 47. ff. de
leg. 2. §. m. l. i. c.
§. l. c. i. ff. de m. ap. p.
† Cic. ad. Att.
l. 6. §. 1.

‡ lib. i. Sat. 6. 4.

parchus, Aratus, cæterique ex Astrologiæ parapegmatum disciplinæ invenerunt. Pro parapegmatis.

Mirum verò, quòd Vitruvius etiam *tetrantorum* dixerit. Sic enim scribit lib. III, cap. ultimo : *In singulis tetrantorum actionibus.* pro, *tetrantum*. Est verò à *tetrans*, quod idem ac *quadrans* : atque ut à *quatuor*, *quadrans*, sic à *τετρας* † *tetrans* factum est. Est enim *tetrans* idem quod *τεταρτημοειος*. † *quaternarius numerus*. Et sanè Vitruvius ipse *tetrantibus* in dandi casu ait lib. X, cap. XI : *In capitibus circino dividuntur circinationes eorum tetrantibus in partes quatuor.*

Mirum quoque, quòd & *olerorum* pro *olerum* dixere, ut Nonius ostendit illo Lucilii sat. XV :

Tintinnabulum abest hinc, sirpiculeque olerorum.

Ut verisimile sit, non solum dixisse *olus*, *oleris* ; sed etiam *oler*, vel *olerus*, *oleri*.

De Græca terminatione *όν*, res nota : ut Varronis *hebdomadon libri*, apud Nonium : *epigrammaton* apud Martialē. Similiaque *metamorphoseon*, *hæreseon*.

CAPVT XV.

De dativis pluralibus. Antiquitus in BOS exhibant. Bubus, & subus. Quinquatrus, & quinquatria. Quinquatribus, & quinquatriis. Neutra in MA dativos per IS efferre ; nec recte tales pro obsoletis à Riccobono haberi. Græci dativi, & ablativi, Latinis etiam in SIN terminati. Boëthuntes Turpili.

V Eteres in dativo, & ablativo plurali, B O S pro B V S usurparunt : unde *navebos*, pro *navibus*, legere est in columnâ rostratâ C. Duillii. Nempe O pro V eo extulere seculo : unde & *consol.* & *ollorum*, & *captom*, inibi legitur, & apud Comicos *servos*, *Davos*, sexcentaque hujusmodi.

Bobus, & *bubus*, contracta sunt ex *bovibus* : quod integrè, sed præter morè veterè, in farragine epistolarum S. Winfrid cognomento Bonifacii, aliorumque à Serrario editarum, usurpatur epistolâ centesimâ. *Bobus* est apud Horat. od. II, lib. Epod. ubi tamen libri alii *bubus* ; unde *bubulcus* : sed hoc, contra quam in *bubus* fit, primam corripit : uti apud Maronem Ecl. X :

Venit & opilio, tardi venere bubulci.

Ita legendum docet Pierius : ceteri pro *opilio* quidam codd. habent *upilio* ; & pro *bubulci*, *subulci* : quod ipsum est à *subus* : id autem ex *suibus* factum est *συβουλῆς* ; ut à *bovibus*, *bobus*. *Suibus* integrè dixit Cicero in v^o de Fin. ac similiter editum apud Varronem lib. I de R. R. cap. XXXVI. In MSO tamen *subus* reperit Giffanius. Eo usus Lucretius lib. VI :

*Denique amaracimum fugiat sus, & timet omne
Vnguentum. nam fetigeris subus acre venenum est.*

*At contra nobis cœnium teterrima cum sit
Spurcites, eadem subus hæc jucunda videtur.*

Sive, ut Lambinus edidit,

--- *subus hæc res munda videtur.*

nempe infertâ syllaba *Res*. Sane in nostris etiam membranis est, *subus hæc munda videtur*. Vulgatam tamen immeritò exagitat Lambinus. *Subus* etiam est apud Varronem lib. I de R. R. cap. xxxviii. *Bubus, ac subus, ut fiant pingues*. Vbi, uti & lib. II, *subus* in veteribus libris se reperisse, fateatur P. Victorius. Est & *subus* apud Festum in *Sucula*. Cæterum in allato Lucretii loco *subus* ex *subus* fit *zj; ουκ οτιβω*; alioqui enim princeps syllaba produceretur; ut in *bubus* sive *bobus* Lucretio *, & Horatio †. Antonius etiam in *bobus* priorem corrigit; ubi itidem *ουκ οτιβω*, non *ουκ οτιβω*; quæ syllabam facit porrectam.

* lib. 6.

† ep. ad. ad. 2.

† in Augusto,

cap. 70.

Quinquatribus, & *quinquartius* dicitur. Posteriori usus Cicero ad famil. lib. II, epist. XII, & Augustus in epistolis, Suetonio auctore †. Si Diomedem audimus, fuerit hoc a recto *Quinquartia*. Sed potius cenfeo, esse à *Quinquartia, quinquartiorum*: quem gentivum Priscianus agnoscit in septimo. Nempe ut *Saturnalia, Saturnaliorum* dixere; de quo superius actum. At *quinquatribus* vel est à *quinquartia, quinquartium*; ut *Saturnalia, Saturnalium, Saturnalibus*: vel a *quinquartus*, ut a *fructus, fructibus*. Nam festum hoc & *Quinquartia*, & *Quinquartus* vocabatur: ut ex Varrone *, Cicerone †, Ovidio ‡, Gellio *, Festo †, & aliis constat. Imo *quinquartes* etiam dixisse, auctores nobis Sospater, & Priscianus.

* lib. 5 de 1. 1.

† de 1. Attiana

lib. 9. ep. 15.

‡ 6. 1. 1.

* lib. 2. 1. 2.

† in Quintilianis

lib. 1.

Neutra in MA duplicem habent terminationem: unam *ἀναλόγως*, in *ATIBVS*; ut *poematibus* Ciceroni lib. III de Offic. *diplomatibus* Suetonio in Augusto, cap. I. alteram vero in *ATIS*, ad modum primæ & secundæ declinationis; ut *poematis* Plauto in *Afinariâ*. Simileque *sehematis*; quo exemplo utitur Diomedes in primo. Antonius tamen Riccobonus, in paraphrasi Rhetoricorum Aristotelis †, eos, qui *enthymeritis* aut sunt dicere pro *enthymeratibus*, pari putat jure posse usurpare *enthymeris, enthymeræ, & enthymeratum, enthymerati*. Ac rectè videt illa in MA utroque hoc modo insecti solere. Si enim primum inclinandi ordinem spectes; Pomponii est in Satyra, *Diademam dedit*. Plauti in prologo *Amphitry*. *Cum servili sehemis*. Sive consideres alteram feriem inclinandi; *diplomatium, cœromatorum*; & alia, veteres dixere, ut superius ostensum. Verim enimvero, quod Riccobonus credidit, jam rancidæ hæc & obsoletæ esse antiquitatis, id verò mihi aliter videtur. Sive enim primam declinationem attendas, sive secundam; invenias & quædam ejusmodi, apud mediæ, & labentis ævi scriptores; quæ ostendunt, neutrum penitus obsolevisse.

† lib. 2, cap. 22.

De pri-

De primo, mitto Appulejum dixisse, *candidam diademam. & aram. ut expli-*
cat. ut : inlittamus avo Julii, & Augusti : Laberiu est in Cancro, *Pythagoram*
dogmam doctus. Ac ne poeticum hoc dicas, Vitruvii est lib. ix, cap. iiii,
ad facornam pendere : quo de loco dictum nobis lib. i Oratoriarum institu-
 tionum, cap. i. Etiam proximi huic avi scriptor Tranquillus ait in Ti-
 berio, cap. XLIII : *Ne cui in operi edenda exemplar imperatoris schema accesserit.*
 De secunda declinatione, fidem fecerint Varro *, atque ipse Cicero † :
 qui *poematorum*, pro *poematum* dixere. Verum sane, ut obsoleverint casus
 alii, nihil tamen prohibet, quo minus mediis etiam optimisque avi scripto-
 res certis in numeris, aut casibus, inclinationem retinuerint antiquam. De
 dativo quidem in TIS exente id certissimum mihi videtur. Nec enim
 esse inter ea, quæ squalle senioque sunt oblitterata, argumento est, quod
 (Prisciani verbis utor è lib. vii) Cicero frequenter in *Terentii Terentianis* dicit,
 & *peripetasmatis*, & *emblematis*. In libro de signis † : *Nunc de peripetasmatis*,
 & *quem admodum te expeditis, non habes*. Idem in eodem : *Scapha cum emblematis*.
 Idem * ad Herennium in iv : *De orationibus aut poematis, quamvis neutro gene-*
re hoc ubique ille profert. Haectenus Priscianus; cui de voce *peripetasmatis*, etiam
 subscribit Cledonius. Imò Ciceronis quoque est Philipp. ii : *Conchyliatis*
Cn. Pompeji peripetasmatis. Sed & Varronem itidem lib. iv de utilitate ser-
 monis *enigmatibus* dixisse pro *enigmatibus*, scribit Charisius lib. i. Atque i-
 dem auctor est nobis, Varronem inscriptisse librum suum de *poematis* : &
 Annæum Florum ad Hadrianum Cæsare scribere, *Poematis delector*. Quin,
 ut idem Charisius ibidem innuit, existimabat Plinius †, rectius dici *em-*
gmatis, & *peripetasmatis*, quam *enigmatibus*, & *peripetasmatis*, quia prius il-
lud tum usitatus est, tum suavius. Equidem neminem hominem, non d-
 eo surdâ, & jacenti, sed exploratâ aure esse scio, cui non *peripetasmatis*, &
enthymematis, jucundius conspecturusque ad aurem sit : at insuavius imper-
 fectiusque, *enthymematis*, & *peripetasmatis*. Quare et in patrio singularis
 casu dicamus *enthymematis*, & *peripetasmatis* : tamè, quicquid dicit Riccobonus,
 neutiquam reformidabimus us uti in pluralivi casu dandi, & auferendi.

Nec ea hic est ἀνωμαλία, quam existimant vulgo. Nam hujusmodi da-
 tivi non veniunt à nominibus tertiæ in MA exentibus : sed à nomini-
 bus secundæ inde Latino more deflexis in MATVM. Nam *scapha* vi-
 dentur Latini *poematum* dixisse ; unde dativus *poematis* : pro ἀνὸς ποίησιν, *peri-*
psomatum, unde dativus *peripsomatibus*, atque ita in aliis. Imò Grecorum hic
 Latini sequuntur exemplum. Æoles enim, quorû a sermone Latinus pro-
 ficiscitur, pro terminatione MA dicunt MATON : ut ex Eustathio
 discere est. Qui in Iliad. B * hunc e scriptore veteri senarium adducit :

Μη κατὰ γένητε τοῖς ἐμοῖς παῖσιν ἄται.

Pro παῖσιν ἄται.

*At contra nobis coenum teterrima cum sit
Spurcitas, eadem subus hæc jucunda videtur.*

Sive, ut Lambinus edidit,

--- *subus hæc res munda videtur.*

nempe infertâ syllaba *Res*. Sanè in nostris etiam membranis est, *subus hæc munda videtur*. Vulgatam tamen immeritò exagitat Lambinus. *Subus* etiam est apud Varronem lib. I de R. R. cap. xxxviii. *Bubus, ac subus, ut fiant pingues*. Vbi, uti & lib. II, *subus* in veteribus libris se reperisse, fateatur P. Victorius. Est & *subus* apud Festum in *Sucula*. Cæterum in allato Lucretii loco *subus* ex *subus* fit $\alpha\gamma\sigma\upsilon\kappa\omicron\tau\omicron\upsilon\omega$; alioqui enim princeps syllaba produceretur; ut in *bubus* sive *bobus* Lucretio *, & Horatio †. Aufonius etiam in *bobus* priorem corripit; ubi itidem $\sigma\upsilon\gamma\kappa\omicron\tau\omicron\upsilon$, non $\sigma\omega\upsilon\kappa\omicron\tau\omicron\upsilon$; quæ syllabam facit porrectam.

* lib. 6.
† epod. ed. 2.

† in Augusto,
cap. 70.

Quinquatribus, & *quinquatriis* dicitur. Posteriori usus Cicero ad famil. lib. II, epist. XI I, & Augustus in epistolis, Suetonio auctore †. Si Diomedem audimus, fuerit hoc à recto *Quinquatriæ*. Sed potius censco, esse à *Quinquatria, quinquatriorum*: quem genitivum Priscianus agnoscit in septimo. Nempe ut *Saturnalia, Saturnaliorum* dixere; de quo superius actum. At *quinquatribus* vel est à *quinquatria, quinquatrium*; ut *Saturnalia, Saturnalium, Saturnalibus*: vel à *quinquatus*, ut à *fructus, fructibus*. Nam festum hoc & *Quinquatria, & Quinquatus* vocabatur: ut ex Varrone *, Cicrone †, Ovidio ‡, Gellio *, Festo †, & aliis constat. Imo *quinquatus* etiam dixisse, auctores nobis Sospiter, & Priscianus.

* lib. 5 de L. L.
† ad Atticum
lib. 9, ep. 15.
‡ 6 Epi.
* lib. 2, cap. 21.
† ad Quinquatrius.

Neutra in MA duplicem habent terminationem: unam $\alpha\upsilon\tau\omicron\lambda\omicron\gamma\omicron\sigma$, in ATIBVS; ut *poematibus* Cicroni lib. III de Offic. *diplomatibus* Suetonio in Augusto, cap. L. alteram verò in ATIS, ad modum primæ & secundæ declinationis; ut *poematis* Plauto in Asinariâ. Simileque *schematis*; quo exemplo utitur Diomedes in primo. Antonius tamen Riccobonus, in paraphrasi Rhetoricorum Aristotelis †, eos, qui *enthymematibus* audent dicere pro *enthymematibus*, pari patat jure posse usurpare *enthymema, enthymema, & enthymematum, enthymemati*. Ac rectè videt illa in MA utroque hoc modo inflecti solere. Si enim primum inclinandi ordinem spectes; Pomponii est in Satyra, *Diademam dedit*. Plauti in prologo Amphitry. *Cum servili schemata*. Sive consideres alteram seriem inclinandi; *diplomatiorum, ceromatiorum*, & alia, veteres dixere, ut superius ostensum. Verum enimvero, quod Riccobonus credidit, jam rancidæ hæc & obsoletæ esse antiquitatis, id verò mihi aliter videtur. Sive enim primam declinationem attendas, sive secundam; invenias & quædam ejusmodi, apud mediæ & labentis ævi scriptores; quæ ostendunt, neutrum penitus obsolevisse.

De pri-

† lib. 2, cap. 22.

De primo, mitto Appulejum dixisse, *candidam diademam, & dramatas explicatas*: in Iulij, & Augusti: Laberii est in Cancro, *Pythagoream dogmam doctus*. Ac ne poeticum hoc dicas, Vitruvii est lib. IX, cap. III, *ad facomam pendere*: quo de loco dictum nobis lib. I Oratoriarum institutionum, cap. I. Etiam proximi huic ævi scriptor Tranquillus ait in Tiberio, cap. XLII: *Ne cui in operâ edenda exemplar impetratæ schemæ desset*.

De secunda declinatione, fidem fecerint Varro*, atque ipse Cicero †: ** Charissus. pro Gallo. te. per. Charissus. lib. I.*

qui *poematorum*, pro *poematum* dixere. Verum sanè, ut obsolevisent casus alij, nihil tamen prohibet, quo minùs medij etiam optimique ævi scriptores certis in numeris, aut casibus, inclinationem retinuerint antiquam. De dativo quidem in TIS exeunte id certissimum mihi videtur. Nec enim esse inter ea, quæ squalle senioque sunt obliterata; argumento est, quod (Prisciani verbis utor è lib. VII) *Cicero frequenter in Verrius coreumatis dicit, & peripetasmatis, & emblematis*. In libro de signis †: *Nunc de peripetasmatis; quemadmodum te expedias, non habes*. Idem in eodem: *Scapha cum emblematis*.

Idem* ad Herennium in IV: *De orationibus aut poematis; quamvis neutro genere hoc ubique ille profert*. Hactenus Priscianus; cui de voce *peripetasmatis*; † *sive Ver. 6*

Imò Ciceronis quoque est Philipp. II: *Conchylatis Cn. Pompeji peristromatis*. Sed & Varronem itidem lib. IV de utilitate sermonis *enigmatibus* dixisse pro *enigmatibus*, scribit Charissus lib. I. Atque idem auctor est nobis, Varronem inscripsisse librum suum *de poematis*: & Annæum Florum ad Hadrianum Cæsare scribere, *Poematis delectator*. Quin, ut idem Charissus ibidem innuit, existimabat Plinius †, rectius dici *enigmatibus*, & *peripetasmatis*, quàm *enigmatibus*, & *peripetasmatis*, quia prius illud tum utilitatis est, tum suavius. Equidem neminem hominem, non dico sardâ, & jacenti, sed exploratâ aure esse scio, cui non *peripetasmatis*, & *enthymematis*, jucundius conspectusque ad aurem sit: at insuavius imperfectiusque, *enthymematis*, & *peripetasmatis*. Quare etsi in patrio singularis casu dicamus *enthymematis*, & *peripetasmatis*: tamè, quicquid dicat Riccobonus, neutiquâ reformidabimus iis uti in pluralivi casu dandi, & auferendi.

Nec ea hic est ἀνομιλία, quam existimant vulgo. Nam hujusmodi dativi non veniunt à nominibus tertiæ in MA exeuntibus: sed à nominibus secundæ inde Latino more deflexis in MATVM. Nam αίνμα videntur Latini *poematum* dixisse; unde dativus *poematis*: pro αείστρομα, *peristromatum*, unde dativus *peristromatis*, atque ita in aliis. Imò Græcorum hic Latini sequuntur exemplum. Æoles enim, quorû à sermone Latinus proficiscitur, pro terminatione MA dicunt MATON: ut ex Eustathio discere est. Qui in Iliad. B* hunc è scriptore veteri senarium adducit: ** per. 279. de. di. Rom.*

Μὴ κατὰ γέλῳ τε τοῖς ἐμοῖς παθήματασι. Pro παθήμασι.

* pag. 1761.

Atque idem monet in Odyss. ε * : & addit, similiter ab Ætolis *ἠπειρώτων* dici pro τοῖς γέρονσιν.

Interdum quoque utuntur poetæ dativis & ablativis Græcorum in S I N : cujus rei A R C A S I N exemplum ponit Martianus Capella.

† cujus initium,
Hoc pro con-
tinuo.
† Dryadibus.

Ac geminum ei hoc Propertii lib. 1, eleg. xx † :

Non minor Ausonius est amor in Dryasin.

Ταῖς Δρυάδων †. Et eadem pōit :

Ab dolor ibat Hylas, ibat Hamadryasin.

Hoc est, *Hamadryadibus*. Iterum eadem :

Grata domus nymphis humida Thyniasin.

* castigati-
bus in Propertii
eleg. in reno-
ratum.

† lib. 1. Antig.
Iccl. cap. 4.

† apud Scutum
in Polcere.

* apud Charis-
ium lib. 1.

Sequitur autem his in locis certissimam emendationem Scaligeri * , ac Lipsii † . At qui prosā scripsere, non aliter id faciunt, quàm in quibus locum non haberet inflexio Latina. Varro Parmenone † : *In argumentis Cæcilius palmam poscit, in ethesin Terentius, in sermonibus Plautus*. Plinius fermōnis dubii lib. VII de Varrone * : *Quam maxime vicina Græco Græce dixit, ut nec schematis quidem dicat, sed schemasin*. Turpilius tamen cū fabulæ suæ nomen fecerit *βουθωντις*, Nonius passim citat poetam hunc in *Boithontibus*, pro *Boithūsi*. Vulgò *boitontibus*, corruptiusque *bethontibus*, vel *bethonibus*, vel *bethonibus* exaratum. Sed in membranīs nostris *boituntibus*, ut solus defiat spiritus, invenio.

C A P V T X V I.

De Accusativo, quando in E S. quando item in I S desinat, quatuor Prisciani canones adducti : & Valerii Probi de huiusmodi accusativis iuracium. Mala spina refellitur. Plinius item refutatus. Qui Græcā terminatione genitivi in O S utantur, & accusativi singularis in A, & pluralis in A S. Erinnys pro Erinnyas.

Accusativos hodie non aliter, quàm per E S, efferimus, qui olim ple- rumque per I S, rarius per E S, finiri solent. Quare, ut veterum vestigiis hac etiam parte insistamus, pretium fore puto, si ea in medium adducam, & expendam, quæ hanc in rem legere est apud antiquos. Sunt autem istiusmodi.

Quorum genitivus pluralis desinit in V M impurum, eorum accusativi literis E S clauduntur : ut *patrum, patres* : quorum autem genitivus exit in I V M, eorum accusativi finiuntur in E I S, vel I S : ut *montium, montes*, vel *montis*. Adfert hunc canonem etiam Servius in illud 1 Æn. *Treis actus abreptas in saxa latentia torquet*. Asperum similiter tradidisse, indicat Charisius cap. de Analogia, in voce *Omnes*. Sed Varro, ut ex Plinio Charisius scribit, *exemplis hanc regulam confutare tentavit istiusmodi : falcium falces,*

non

non falceis facit : nec has merces, nec hos axeis, lintreis, ventreis, stirpeis, urbeis, corbeis, vecteis, nepteis. Addidit deinde Plinius : *Et tamen manus dat* (Varro) *præmissæ regulæ ridiculæ, ut exceptis his nominibus valeat regula.* Videmus, ut regula superius adlata vocetur ridicula : & licet Varro putârit, eam locum semper habere, si duntaxat decem istæc vocabula exceperis; Plinii tamen, ac Charisii etiam iudicio, multò plura eximi oportere. Priscianus igitur operæ se facturum existimavit, si de tota hac re traderet accuratius. Itaque ex illis, quæ *ium* habent in genitivo, quadruplicia nomina in *eis* vel *is* terminare præcipit. Primus canon est istiusmodi : *Omnium quæ tam nominativum, quam genitivum similem habent, eorum accusativus raro in ES, frequenter in IS solet terminari.* *Ut, hic ES hæc omnis, hujus omnis, hos ES has omnis.* Hæc istis illustrat exemplis. Sallustius in *Catil.* *Omnis homines, qui sese student.* Terentius in *Andriâ* : *Omnis nos gaudere.* Virgilius in *III Georg.*

--- *Aquas dulcis, ES frondea semper*

Tecta petunt.

Item *I Æn.*

Quoque magis fessas optem dimittere navis.

Idem in eodem :

Munerisque in navis ternos aptare juvencos.

Inque allato Sallustii loco etiam *omnis* legit Charisius. Et ita constanter MSSi nostri. Iuxta igitur canonem illum, quia dicitur, *hic funis*, hujus *funis*; in plurali etiam *hos funis*, aut *funeis*, dici oportebit. Sed nec omnes de eo convenisse, arguit Sossipater †; qui Plinium ait negare, *hos funeis* posse dici : errareque eos, qui omnia in recto, & genitivo singulari, similiter exeuntia, & plurali genitivo *ium* habentia, in *EIS*, vel *IS*, putant terminari.

† cap. de analogia in voca. Elinnes.

Alter Prisciani canon est talis : *Similiter faciunt accusativum ejusdem formæ (EIS, vel IS) semper pluralia.* *Ut, hi manes, horum manium, hos manes, vel hi maneis, vel manis.* Exempla hæc addit. Virgil. *IV Æn.*

Id cinerem, aut manis credis curare sepultos ?

Et *III Æn.*

Tris adco incertos cæcâ caligine soles

Erramus pelago.

Tertius ei canon est : *In ER quoque desinentia, quæ in I terminant ablativum, similiter faciunt accusativum pluralem plerumque per IS, raro per ES.* *Ut acer, ab acris, hos ES has acris.* Exempla deinde hæc adducit. Virgilius in *XI :*

--- *metuensque moneret ;*

Acris esse viros.

In *XII :*

--- *sparsitque salubris*

Ambrosiæ succos, ES odoriferam panaceam.

In *IX :*

Cum fremit ad caulas ventos perpessus ES imbris.

In *IV Æn.*

--- *Et celeris defer mea dicta per auræ.*

Horat. lib. I, epist. ult.

Me quater undenos sciat implevisse decembris.

Quartus, idemque ultimus canon Prisciano est iste: *Similiter faciunt accusativum in NS, vel RS terminata. Ut, hic fons, hos fonteis, vel fontis: hic, & hæc, & hoc iners, hos & has inerteis, vel inertiis: hæc pars, has parteis, vel*

ad. 1, sc. 2.

partis. Exempla apud eum sunt istiusmodi. Terentius Heautont. †

Parentis, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, divitias.

Virgil. II Georg.

Aggredior sanctos ausus recludere fontis.

In VI Æn.

Hic locus est, partis ubi se via pandit in ambas.

Et II:

--- *Penitusque cavernas*

Ingentis, utrumque armato milite complent.

Item in IV:

--- *Mactam lecta: de more bidentis.*

Simile feriens: unde Stilo, Charisio teste, putabat, ferientis facere debere; ut docenteis, saltanteis.

Post hosce quatuor canonas addit hoc Priscianus; quæ ad eos pertinet, raro exire in ES, utcunque genitivus desinat in IVM: ut in AS, vel X terminata. Nam et si *civitatium, felicium, audacium*, dicatur; non temere tamen reperiri, *civitateis, vel civitatibus; feliceis, vel felicibus; audacibus, vel audacibus*. Pauca tamen esse agnoscit, quæ in IS inveniuntur. Ut apud Maronem IV Georg.

--- *Deinde tenacis*

Suspendunt ceras.

Nec *lis, vel plus*, regulis superioribus continentur. Fatetur tamen Priscianus apud Ciceronem in Frumentaria legi: *Sedasti etiam litis illorum*. Et Horatium lib. I, epist. xx.

Cum tibi sol tepidus pluvius admoverit aures.

Ac similiter in composito ejus *compluris*. Ter. Phorm. Act. III, sc. II:

Ego te compluris adversum ingenium meum menses tuli.

Cicero pro Cornelio I: *Quæ intermissa compluris annos.*

Imò quædam etiam in genitivo clausa VM impuro, inventa olim in accusativo finita in EIS. Charisius: *Ferocior, tanquam pejor, melior, ait Stilo in EIS accusativo posse proferri, ferocioreis*. Idem mox ex Plinio addit, *Cæcilium facilitateis, & sanctioreis dicere*. Nimirum existimo, nec in illis solis, quæ Priscianus suis regulis complexus; nec iis semper, EIS, vel IS, sonare: sed veteres attendisse soni jucunditatem; proque eo ES, EIS, vel IS dixisse. Estque eadem mens Valerii Probi: de quo sic Gellius lib. XII, cap. XIX: *Tum is, qui quæsierat, Quonam modo, inquit, vis autem meam interrogem? & Probum ait respondisse, quo suam Virgilius percunctatus est, qui diversis in locis VRBES, & VRBIS dixit, arbitrio consilioque usus au-*

ris. Nam in primo Georgicón, quem ego, inquit librum manu ipsius (Virgiliti) correctum legi, *VRBIS* per *i* literam scripsit. Verba è versibus ejus hæc sunt :

--- *Urbisne inuigere, Cæsar,*

Terrarumque velis curam.

Verte enim, & muta, ut, VRBES, dicas; insubidius nescio quid facies, & pinguis. Contra in tertio Æneidos VRBES dixit per E literam:

Centum urbes habitant magnas.

Hic item muta, ut VRBIS dicas; nimis exilis vox erit, & exsanguis. Tanta quippe juncturae differentia est in consonantiâ vocum proximarum. Postquam hæc, & alia, de Probo retulit Gellius, ista subjungit: Nos aliud quoque postea consimiliter à Virgilio duplici modo scriptum invenimus. Nam & TRES, & TRIS, posuit, eodem in loco, eâ judicii subtilitate, ut, si aliter dixeris, mutaverisque, & aliquid tamen auris habeas, sentias suavitatem sonitus claudere. Versus ex decimo hi sunt:

Tres quoque Threicio Boreæ de gente supremâ,

Et tris quos Idææ pater, & patria Ismara mittit.

Tres illic, tris hic. pensacula utrumque, & moderare. reperies suo quodque in loco sonare amplissimè.

Quærat aliquis, num, uti refert, *urbes*, an *urbis*; *tres*, an *tris*, dicas: itidem interlit, num *urbes*, an *urbis*, *treis*, an *tris* fones. Multis ita videtur, qui iccirco digladiantur, *plurisne*, an *plureis*; *omnis*, an *omneis*, dicere oporteat. Sed hi manifesti sunt ineptiarum, quia olim *I* longum sonuit, vel planè vel prope eodem modo, ac Græcum *EI*; qua de re libro primo artis Grammaticæ fati diximus. Non venit hoc in mentem Leonardo Malaspina; qui agnoscit, Latinos esse usos diphthongo *EI*; at non Ciceronis, Varronisque ævo; sed tum tantum, cum *AI* quoque uterentur pro *Æ*. Hæc quippe vel eo redarguuntur, quòd Cicero Latinorum *bini* sonuisse dicat, ut Græcum *βίνα*. Sic enim scribit*: *Cum terni loquimur, nihil flagitii est; cum bini, obscenum.* Meliora, sed non hujus loci sunt, quæ idem Malaspina fuscè aded disputat de terminatione *ES*, & *IS*. Vide eum in epist. *III*, lib. *xv* ad Att.

* lib. 9, epist. 12 Patum.

Satis de accusativis in *EIS*, vel *IS* terminatis. Est præterea terminatio accusativi *AS*, sed in Græcis; imprimis in propriis, ut *Cyclopus*, *hebeas*. Interdum & communibus. Nam ut Græci à τάνης τάνησ; dicunt, ita & Maro ait lib. *ix* Æneid.

Multa virum solido argento perfecta relinquunt

Armiq; crater.âsq; simul, pulchrosq; tapetas.

Spisse verò hæc in re erravit Charisius. Nam is, cum dixisset apud Maronem †, --- *tapetibus aliis*, legi à *tapete*: subjicit hæc verba: *Sed & masculinè* † 9 *Ar.*

lino genere dicit, --- pictosque tapetas: cujus nominativum faciunt quidam; hic tapetes,

qui

qui facit hos tapetas : quod ego, quia nusquam scriptum puto, nequaquam probo. Sane cogitare debuerat, τρέψιν, esse Græcis usitatum. Et unde alioqui fit Maronianum illud, --- *Pulcrosque tapetas*, sive, ut legit Charisius, *Πέτοσque tapetas*; aut hoc Statii lib. 1 Theb. --- *Altosque inferre tapetas*? Videtur autem Plinius hujusmodi accusativos refugisse. Nam ad vocem *Titanas*, Charisio teste, hæc annotavit : *Nec Pæanas accusativo, rectè dicimus. Nullum enim nomen accusativo plurali in AS venit, nisi quod nominativo plurali in Æ sonabit.* Quare, si Plinium audimus, non possumus dicere *heroas, Cyclopas, & familia*. Nec enim in recto plurali *heroæ* dicimus, sed *heroës*; nec *Cyclopæ*, sed *Cyclopes*. Sed si accusativis hisce pluralibus in AS uti non licet, nec licebit singularibus in A; ut *heroa, Cyclopa*. Imò nec genitivis in OS, ut *Pallados, Meotidos*. Par enim Græcorum hic omnium ratio videtur, cum ubique Latina suppetat terminatio. Paucis iccirco de his tribus expediam.

Genitivis singularibus in OS utuntur poetæ, idque nullà sæpe metri necessitate compulsi: ut in *Meotidos, Athamantidos, Colchidos, & similibus*. Sed in prosa hæc potius per IS efferuntur: ut apud Plinium in *Meotidos, Athamantidos, Colchidos*. Vti & à Comicis, ac plurimum etiam Lyricis, & Bucolicis. Vt *Thaidis*, prologo Eunuchi; *Phyllidis*, Maroni Ecl. v, & vii, & Horatio lib. II, od. iv.

Epici etiam, ac tragici, & elegiaci, ac reliquis prope poetarum grex. *Thaïda, Agamemmona*, & similia, dicunt: oratores, ac comici, *Thaidem, Agamemmonem*. Sic *Propontida* Catullus; *Propontidem*, Plinius*: *Lacedæmonia* Ovidius †; *Lacedæmonem* Cicero ‡: Horatius *Agamemmona**; *Agamemmonem* idem Cicero †; *Agathocles* Aufonius ‡; *Agathoclem*, Iustinus*.

Accusativis verò pluralibus in AS utuntur & poetæ, & oratores: quomodo *Cyclopas* apud Tullium, & *Æthiopas* †, legimus: *Cycladas* apud Plinium ‡, & *Phœnicas**. In epistolis tamen, & orationibus, præfertur Latina terminatio.

Quia verò de Græcis accusativis orti sumus dicere, nec illud prætereundum, esse etiam, cum desinant in YS: ut has *Erimmys*, quod contractum ex *Erimyes*, sive *Erimnyas*. Græcè Ερίμυας, & Εερινύς, quomodo Iliad. I, legimus †,

--- ερυμυας δ' επεκέλευτ' Εερινύς †.

Et apud Hesiodum in Theogon.*

--- τίσιαις δ' Εερινύς πατρὸς ἑοῖο †.

Vtitur è Latinis Seneca in Oedipo ‡:

Et mecum Erimmys pronubas thalami trabas.

Ita enim eo loco legendum, non *Erimmes*, ut Delrio edidit: quod nec Græcum, nec Latinum: neque *Erimnyas*, quod probum, at metro repugnat.

* lib. 2, cap. 97.

† lib. 11, c. 57.

‡ epist. 1.

† lib. 2 de Nat.

de or.

* lib. 4, c. 1. 9.

† lib. 1 de divi-

nat.

* epist. 8.

† lib. 2 de divi-

nat.

† ibid.

† lib. 2, cap. 87.

* lib. 3, cap. 1.

† vers. 454.

‡ eiusdem vero

inveniebatur Fur-

tus.

* vers. 472.

† ulciscetur

autem Furtus

patris sui.

† vers. 3, vers.

644.

CAPVT XVII.

De quarta declinatione, & unde ea proflexerit. Valerius Probus, & Diomedes, perperam corripì putant ultimam nominativì, accusativì, & vocativì in V. Recti tonitrus, gelus, cornus, artu, sexu, pecu: cornum, gelum, verum. Hic fretus, hujus fretus, hoc fretu. Offu. Peccatu. Genitivì geli, tumulti, fructi, adventi, senati, & similes. Etiam domi esse ab hoc loquendi more. H. Stephanus refellitur. Genitivì anuis, rituis, partuis, senatuis, fructuis, domuis, graduis. Senatus ἔτυμον, superque eo spissus error Prisciani.

Quarta quæ dicitur declinatio mihi non tam nova declinatio videtur, quàm ἀνωμαλία quædam tertiæ, ex crasi, syncope, vel apocope proveniens. Ut fructus, fructuis, & per crasin fructus; fructui, & per apocopen fructu; fructuem, sed hoc exolevit, at per syncopen fructum; ò fructus; hoc fructue, pro quo per crasin fructu. Hi & hos fructues, & ò fructues, fructus. Horum fructuum, ἀνάλογως. Ut enim à patris est patrum, is in um converso, sic à fructuis, fructuum. Dativo, & ablativo, fructibus, ut paribus. Verùm hæc planiora sient ex iis, quæ deinceps dicemus.

Terminationes hujus declinationis sunt duæ, VS, & V. Sed illa in V toto singulari ἀκλίτῃ * sunt: in plurali autem tertiam sequuntur. Si tamen veterum plerosque audimus, sic ἀκλίτῃ sunt, ut interea quantitatis sit discrimen. Nam Valerius Probus in Catholicis, & Diomedes lib. I, tradunt, in nominandi, accusandi, & vocandi casu, V esse correptum: porrectum autem in genitivo, accusativo, & ablativo. Sed hanc sententiam refellit eo Priscianus, quod Maro, Naso, poetarum cæteri, V toto singulari producant. Diximus hac de re quoque Rei grammaticæ lib. II, qui de syllabis est, cap. xxviii.

Aliqui inclinant cornu, hujus cornus; genu, hujus genus; atque ita in cæteris. Nec obliquos hujusmodi reperiri inficior. Verùm sunt isti, non à rectis in V, sed in VS. Nam nomina ejusmodi olim utramque habebant terminationem. Ut tonitru, tonitrus: quod apud Ovid. II Met. Lucanum in VII, Plin. lib. viii, cap. xlvi.

Gelu, gelus. Afranius in Epist. †

† apud Nonium.

--- Quis tu es ventoso in loco

Soleatus, intempesta nocte, sub dio

Aperto capite, silicem cum frangat gelus?

Attius in Prometheo:

--- Tam profusus flumine hiberno gelus.

Genu, & genus. Cicero in Arato:

T t

Que

Quæ genus ad hævum Nixi delapsa refedit.

Et sæpius ibidem.

Cornu, cornus, teste Prisc. in VII. Posteriori utitur Celsus lib. VI, & Plinius lib. XXVII, cap. XI; quorum uterque *cervini cornus* dixit: tum Lucanus lib. VII: --- *Cornus tibi cura sinistri, Lentule.*

Monet Priscianus, *Capricornus* non sequi naturam simplicis; quia in secundâ utatur Cicero in Arateis. Quid mirum? cum non signet *cornu caprinum*, sed caprum cornutum; quomodo & Græcis dicitur *αἰχμήφορος*.

Contrâ itidem quædam hodie in V S solùm efferuntur, quæ olim terminabantur in V. Tale pro *artus*, *artu*; unde *artua* Plauto, ut superius * ostensum: ab *artua* autem *deartuare*, apud eundem †: quod Nonius interpretatur, quasi per artus incidere.

Pro *sexus* quoque *sexu* in usu fuit; si Scaligerum audimus; qui sic apud Festum legit †, & in Sallustii, ac Sisenæ locis, apud Nonium. Proque eo est *ἀνάλογια* aliorum, ubi V S masculinum, V neutrum. Sed dubiam hanc conjecturam reddit, quòd non modò in membranibus nostris, & vet. Nonii edit. illâ etiam Merceri, *sexus* dicitur quandoque esse neutrum: sed apud Plautum quoque sit *virile sexus*. Alii verò legunt *virile secus*. Pluricula de eo diximus lib. præcedenti, cap. XXXI.

Addunt & *pecus*, *pech*. Sed hujus aliquanto alia ratio est; quia *pecus*, non quartæ est, sed tertiæ. De *pecu* interea non repugnandum, quando id Charisius agnoscit lib. I, & Phocas in Arte. Imò usus Plaut. Mercat. *

--- *Non didici bajulare,*

Nec pecua ruri pascere, neque pueros nutricare.

Itidem Livius lib. XXXV: *In agris passim inundatis pecua ablata*. Solinus cap. XXV de Britannia ait: *Ita pabulosa, ut pecua, nisi interdum à pastoribus arceantur, ad periculum agat satietas*. Plura loca adferunt Nonius Marcellus in *Pecua*, & Priscianus lib. VI.

Quin nomina quædam in V, non in V S solùm; sed in V M etiam definunt. Nam pro *cornu*, non *cornus* modò, de quo vidimus; sed etiam *cornum* dicitur. Eo utitur Ovidius Met. v †:

Oppositoque genu curvavit flexile cornum.

Quamquam in vulgatis, etiam M S O nostro, & edit. vet. sit *cornu*. Sed Priscianus *cornum* legit: uti & in secundo ejus operis: *Dextra tenet cornum*.

Nec pro *gelu* duntaxat *gelus* reperias, de quo antea dictum; sed *gelum* quoque, ut Priscianus testatur. Ac censeo respexisse illud Lucretii in VI †, prout in nostris etiam membranibus legitur:

--- *Quasi sæpe gelum, quod continet in se,
Mutit, & exsolvit glaciem, nervosque remittit.*

Scio,

* hibi præcedunt, esp. 35
† Capitiu. Att.
3. f. 4 & 5.

† in Sexus.

* act. 2. sc. Ami.
et amico operam
feci.

† fab. 6.

† vers. 877.

Scio, Giffanium velle *gelum* esse accusandi casum à recto *gelus*. Sed obstat, quòd subjicitur non *quem*, verùm *quod*. Mirum interea, non meminisse hujus terminationis Nonium Marcellum. Simileque *verus*, & *verum*. Plautus Rudente * :

* *Act. 5. Sc. 2.*

Namque quidem hoc vere natum est verum : ita in manibus consenescit.
Rubiginosum *veru* (quod antiqùè *verum* vocat) confert floribus vernis, & in manu consenescentibus.

Quædam etiam in V exeunt, & VM; non item VS. Vt pro os dixere *offum*, & *offu*: unde *ossa*, & *ossua*; de quo & antea † dictum. *Αναλογως* † libro *superint.* autem *ossa* ab os, ut *ora* ab os: vel ab *offum*; ut *cassa*, *lassa*, à *cassum*, *lassum*. *Offua* verò ab *offu*, ut *cornua*, à *cornu*; *genua*, à *genu*. cap. 13.

Alia item sunt, quæ non in V quidem exeant; sed in VS quartæ, & VM secundæ. Vt *fretus*, *fretum*. *Fretus* in recto dixere Lucretius, & Varro: ut superius † ostensum. Hinc genitivus hujus *fretus*. Messalla contra Antonii literas: *Angustia fretus*. Porcius Licinius: *Salsi fretus*. Citat utrumque Charifius*. Accusativo, *omnem fretum*, Ennius: *faventem fretum*, * *lib. 1. cap. de Nævius*. Verba utriusque adduximus ibidem. Ablativo *fretu*, pro *freto*, *analogia*. Lucretius lib. 1:

*Angustoque fretu rapidum mare dividit undas
Italice terrarum oras à sinibus ejus.*

Imò Charifius † ait, Ciceronem quoque dixisse, *Gaditano fretu*: & Au- † *ibid.* gustum ad Antonium, *Fretu recessi*.

Similia *anfractum*, *anfractus*; *consum*, *census*; *rictum*, *rictus*; *sensum*, *sensus*. Quæ ibidem veterum auctoritate comprobavimus. Viderique hujus loci possit & illud Ciceronis Act. 11 in Verrem: *Manifesto peccatu*, pro peccato. Sed hujusmodi, qualia etiam *arbitratu*, *permissu*, *obtentu*, rarè cunctis casibus declinantur.

Vti autem illa in VM tantùm sunt secundæ; ita à rectis in VS, tum genitivi veniunt in I, more secundæ; tum in IS, more tertie. Vt, *fructus*, hujus *fructi*, & *fructus*. Vtrumque exemplis adstruemus. Genitivus in I esse usum Lucretium, gemino loco probat Nonius. Prior est lib. v †: † *vers. 206.*

Affiduusque geli cursu mortalibus adfert.

Alter est lib. vi*:

* *vers. 155.*

*Denique sepe geli multus fragor, atque ruina
Grandinis.*

Similiter Terentius Andrià †:

--- In *adibus*

† *act. 2. sc. 2.*

Nihil ornati, nihil tumulti.

Ejusdem est in Adelph. †

† *act. 5. sc. 4.*

Nunc exactà atate hoc fructi pro labore ab iis fero,

Oidium.

Quomodo & citat Charifius, & Helenium Acronem,

T t 2

nem, veterem Terentii interpretem, legisse, satis indicat, quando addit, & alterum esse genitivum *fructus*. Idem Comicus in Phormione * :

Patrem ut extimescam, ubi ejus adventi venit in mentem.

Sic dixere, *quæsti, victi, æsti, senati, sumti, exerciti, adspæti, lucti, salti, parti, gemiti, flucti, piscati, strepiti, porti, soni*: de quibus omnibus vide Nonium. Estque apud Ciceronem quoque is Archaismus. Certè Sospiter docet nos, apud eum Divinatione in Verrem legendum esse, *Beneficio senati, populique Romani*: & Malaspina autor est, libros suos in secundâ ad Brutum epistolâ earum, quæ seorsim editæ, magno consensu habere: *Neque*

† *Eunuch. i. act. 4.* *senatum, neque senati ducem.* Cumque apud Terentium † legatur, *domi focique*, dubium non est, quin sint genitivi adverbialiter positi; ne quis fidem habeat H. Stephano, qui in Pseudocicerone * *domi* potius dativum esse existimat *καὶ συγκατα* ex *domui* factum.

Altera prisca genitivi terminatio est in **IS**: ut *annis*, pro *anus*. Terentius Heaut. †

Mediocriter vestitam veste lugubri

Ejus annis causâ, opinor, quæ erat mortua:

quomodo Priscianus quoque legit lib. VI I.

† apud Nonium
Annis.

Ritus pro *ritus*, Varro Cato, si ve de liberis educandis †: *Itaque domi ritus nostri, qui per Diem Fidium jurare volt, prodivi solet in compluvium.*

* apud eundem
Non.

Partuis, pro *partus*. Varro Andabatis * :

Candidum lacte è papilla cum fuit, signum putant

Partuis, quod hic sequatur mulierem e partu liquor.

Senatus, pro *senatus*: unde *Senatusconsulto* apud Sisennam in tertio Histor. teste Nonio; ubi in nostris membranis, unius literæ defectu, *senatisculto*. Sanè veteres *fructus*, & *senatus*, dixisse, etiam, Charisio teste, Helenius Acro annotavit in Adelpbos Terentii. Assentio quoque Andreae Schotto †, qui Sisennæ locum è tertio Historiarum sic emendat: *Senatus auctoritate saga induunt*. Vbi vulgo apud Nonium † editum est, *Senatus auctoritate sagaria nunc*. Quomodo & in membranis nostris invenimus. Sisennam autem *senatus* pro *senatus* dixisse, Nonio dictum in *Senati*.

† lib. 3 Nodor.
Cicer. cap. 9.

† in Saga, capite
de genere veterum
simeiatorum.

Fructus verò probat Nonius ex Varronis *ταφῆ Μελίππε*: *Aliquot Romæ sunt, qui cellas vinarias fructus causâ fecerunt.* Et hoc ejusdem Meleagro: *Quæro, utrum fructus, an delectationis causâ: fructus, ut vendatis.* Ita nostræ etiam membranæ. Credo, præcesserat, *habeatis*, vel simile: ut sententia sit, num hortos habeatis solum delectationis causâ, an etiam utilitatis: ac ut duntaxat oculos piscatis.

Domuis, pro *domus*. Varro *ταφῆ Μελίππε*: *Perrexit in interiores partes domuis.*

Vituis,

Victus, pro *victus*. Varro de vita populi Romani, lib. primo: *Primum de re familiari, ac partibus; secundò de victus consuetudine primigeniâ; tertio de disciplina priscis necessariis vitæ.*

Gradus, pro *gradus*. Varro de vita populi Romani libro secundo: *Multo præditi pudore, & pudicitia adolescentes dixerunt, cum majore parte ejus gradus ad te stipendia facerent.* Quæ Varronis huic rei comprobandæ Nonius adducit. Quin, Agellio teste, Varro, ex quo ista afferebamus, atque item Nigidius Figulus, Romanorum omnium doctissimi, non aliter quàm *senatus, domus, fluctus*, scribere solent.

Porro ex hisce fiunt genitivi usitati, *senatus, domus, fluctus*; non quidem per apocopen, quia sic corripentur, uti ante apocopen; sed per crasin, ut arguit ultima porrecta. Nugatur Priscianus, cum scribit, *senatus* genitivum facere *hujus senatus*, quia componatur è *natus*, quod quartæ est. Si quidem simplex est; sed derivatum à *senex*. Ovid. v. Fast.

Nec nisi post annos patuit tunc curia seros:

Nomen & ætatis mite senatus habet.

Florus lib. 1, cap. 1: *Vt consilium Reip. penes senes esset, qui ab auctoritate, Patres; ab ætate, Senatus vocabantur.*

CAPVT XVIII.

Dativi singulares in VI unde veniant, & ut I recidatur, more *Aolum*, qui iuncta præterent, si duabus is casus exeat vocalibus. Nec solos poetas sic loqui, sed & pedestris orationis scriptores. Error Prisciani, Nonii, & Stevvechii. Gelo, auferendi casu. Impete. Genitivi plurales per syncopen prolati. Artibus, pro artubus. Artitus. Duzæ emendatiuncula rejecta. Attius verius, qui vulgò Actius, vel Accius. Ejus locus emendatus. Servius defensus. Poetas heroicis non apponere carnes elixas; sed duntaxat hominibus efferis, & improbis.

A Genitivis in VIS veniunt dativi in VI: ut, *senatui, domui, fluctui*, atque ita in aliis. Cæsar tamen in lib. de Analogia, hunc dandi casum sine I literâ efferendum putat: quomodo apud Lucilium est *victui*, & *annu*; pro *victui*, & *annui*: apud Virgilium, tum *victu*, tum *metu, concubitu, adpectu*; pro, *metui, concubitus, aspectui*. Ac ne poetas solum hoc pacto locutos putes, Ciceronis est: *Quibus subito impetu, ac latrocinio paricidarum resistat.* Et apud Varronem legimus lib. 1v de L. L. *Prætor dictus, qui præret jure, & exercitum.* In antiquis quoque Vegetii codd. legitur lib. 1, cap. 1x: *Sed & cursu præcipue adsuæciendi.* Vide Gellium lib. 1v, cap. xv1, Priscianum lib. vi11, & Nonium Marcellum. Godscalcus Stevvechius † putabat, cum eodem Marcello, in locis Varronis, Vegetii, ac similibus, dativum pro

† ad Veget. lib. 1, cap. 9.

ablativo poni. Id mihi neutiquam verisimile fit. Omnino enim, ut ex *senatus* per crasin fit *senatus*; ita ex *senatui* per apocopen fit *senatu*. In quo ipso, more suo, Romani imitantur Æoles; qui auferunt è dativis I subsciptum. Nam, ut antea monitum nobis, dicunt *Ανετα, μέσον, λόγω*, pro *Ανετα, μέσον, λόγω*. Quorum exemplo Latini in secundâ non jam ex κέρω, ἀγρω, *Cyroi, agroi*, (qui scribendi mos exolevit) sed neglecto I, *Cyro, agro*, scribunt: inque quartâ hac similiter non tantum dicunt, *senatui, metui, ad-*

* *act. 1, sc. 1.*

spectui; sed etiam senatu, metu, & adpectu. Sic Terentius Adelphis *:

Vestitu nimio inaulges: nimum ineptus es.

† *lib. 4, cap. 16.*

Lucilius, Gellio † teste, similiter, *Anu noceo*, pro *anui*: item,
Quod sumtum atque epulas victu præponis honesto.

Lucretius lib. IIII:

Vitæque mancipio nulli datur, omnibus usæ. pro *usui*.

‡ *Georg. 4,*

§ *Æt. 6.*

* *ibid.*

† *ibid.*

E Virgilio quoque geminum locum † adducit Gellius *. Ac similiter

I *Æn. Parce metu, Cytheræa.*

Nec soli sic poetæ loquuntur. Nam, ut Gellius † ait, *Cæsar. grævis acior lingua. Latine, in Anticatione: Vnius arrogantie. superbie. dominæ. que. Item in Dolabellam act. IIII: Ibi isti, quorum in adibus famisque posita. & honori erant. & ornata. In libris quoque analogicis omnia istiusmodi sine i litera dicenda consistit.* Et sanè in commentariis belli Gallici, ac civilis, nunquam aliter loquitur. Ut manifestus sit error Prisciani, qui credebat, solos sic loqui poetæ. Ac ne Cæsarem unum in ea hæresi fuisse credas: etiam apud Sallustium, in bello Iugurthino, quidam habent MSSi: *Non se luxu atque inicitie corrupendum dedit.* Taciti quoque est in III Annal. *Luxu propior.* Et XIV: *Cruciatu, aut premio, cuncta pervia esse.* Nonius verò, cum ait, in his ablativum poni pro dativo, quod bene sensit, malè expressit. Nam ut *domino, & forti, sic videtur, & fructu*, tum dandi casus sunt, tum auferendi: sed in auferendi casu recisum E; in illo dandi, ablatum I. Quippe ut dicimus, *patris, patri, patrem, patre*: ita foret hujus *senatus*, unde *Senatus*; *senatui*, & per apocopen *senatu*; *senatuem*, ex quo *senatum*, per syncopen; *senatue*, & per apocopen *senatu*. Ex quibus solum *senatus*, & *senatui* leguntur: non item *senatuem*, & *senatue*.

‡ *lib. 3, cap. de analogia.*

Videas esse, qui tradant, è contrario finitis in V quandoque addi I. Quomodo apud Martianum Capellam † legas, ex aliquorum sententia pro *cornu*, *genus*, dici quoque *cornui*, *genui*. Equidem fateor, aliquos *cornui*, & *genui* dixisse: sed sunt ista à rectis *cornus*, *genus*; unde *cornuis*, *cornui*; *genuis*, *genui*.

Itidem à genitivo *corni*, *geni*, quidam videntur formasse dativos, *cornio*, *geno*; quod conjunctio ex ablativis ejus terminationis. Nonius enim testis, Varronem Selsquilyse in ablativo dixisse, *putri gelo*. Ac similiter Giffanius putat;

putat, Lucretium lib. I extulisse, *concurso*, pro *concurso*; & lib. IV, *culto*, pro *cultu*; & Ciceronem in Lælio, *senato*, pro *senatu*. Vide indicem Giffanii in *concurso*, & imprimis in *culto*. Sed hujusmodi, quæ unius, & alterius, si fortè, codicis fide nituntur, uti non temere damnem, ita nec imiter.

Volunt Grammatici, unum esse nomen quartæ, quod ablativo desinat quoque in E. Nam *impetus* facere hoc *impetu*, vel *impete*. Ut, *vaso impete* apud Ovidium III Met. & Statium VII Theb. Et, *magno impete*, apud Lævium, poetam veterem, teste Gellio lib. XIX, cap. VII. Verùm *impete* non est ab *impetus*; sed, ut Priscianus tradit, ab *impes*. Quod tamen exolevit. Sed genitivus *impetis* semel iterumque est apud Lucretium: quæ de re actum libro præcedenti †.

† cap. 47.

Pluralis nominativus, accusativus, & vocativus, contrahuntur ex obsoletis in *ues*. Nam ut à *patris*, *patres*, sic à *fructus*, *fructus*: ex utroque autem *fructus*, posteriori ob crasin porrectâ, uti antea etiam dictum nobis.

Genitivus ἀπαλόγως in *num*. Nam ut *patris, patrum*; sic *fructus, fructuum*. Sed ex *fructus* est *fructus* per crasin: at ex *fructuum* est *fructum* per syncope. Sic *currum*, pro *curruum*, est VI Æn. *nutum*, pro *nuruum*, in XII. Martialis quoque est lib. II, epigr. V:

Sed duo sunt, quæ nos distinguunt millia passum. pro *passuum*.

Nisi magis placet, in talibus V retineri; sed in dimetiendo versu quasi absorberi κῶ σωματικῶν.

Dativus pluralis definit in *ibus*; in nonnullis verò, *abus*: quod differentiæ causâ fieri, putant Diomedes in I, Priscianus in VII, atque alii. Ut in *arcus, artus, partus*. Alioqui enim eundem fore ajunt dativum ab *arx*, & *arcus*; ab *ars*, & *artus*; à *pars*, & *partus*. Discrimen hoc observare etiam jubet Curtius Valerianus apud Cassiodorum †, item Caper de Verbis dubiis, & Beda de Orthogr. atque alii. Sed veteres omnino videntur illud in pronuntiando neglexisse. Est cæ de re egregius locus Velii Longi: *Nonnulli etiam variè, modo per V, modo per I, scripserunt Artibus: ut cum juxta significationem Artus essent, ut Arcus, & Partus, V litera in dativo servaretur: si vero essent Artes, ut Arces, & Partes, tunc iidem illi casus per I literam scriberentur. Mihi videtur nimis rusticana enuntiatio futura, si per V extulerimus: ita tamen existimo enuntiandum, ut nec nimis I litera exilis sit, nec V literam scripseris enuntiationis sono cum nimis pleno: ac meminerimus, artis ἀρτείας esse, ut sive hæc, sive illà literà, scripseris, enuntiationis sonum temperes. Eadem sententia est Terentii Scauri, qui inter alia ait: Si distinctionis causâ ratio corrumpitur, CAVE AS quoque. Quare non accentu, aut literà I mutamus; cum & verbum & nomen significetur, & in hoc TECTIS, cum & nomen, & participium sit, & in similibus. Ergo vox scribenda, quomodo & sonat: nemo autem unquam tam infulsè,*

† In Constantii de Orthogr.

insulse per V, ARTV BVS, dixerit. Est pro Scauro locus Festi, ita scribentis: *Artitus, bonis & strictis artibus.* Vbi *artibus* est ab *artus*: et si aliter ceperit Philoxenus, qui *artitus*, quasi ab *arte* sit, interpretatur, *πατερος, δευδαλος.* Duza apud Festum *artubus* legere jubet per V. Sed nihil mu-

* *lib. 3, cap. 12.* tatione opus: ut paret ex iis, quæ diximus. Valla * etiam putabat, à *questus* esse *questibus*: sed à *questus, questibus.* Quod in vet. libb. non observatur, ubi & *questibus* legitur. Attamen alia sunt, quæ per *ubus* efferantur, non differentia, seu *ωνίας* causa. Quod nos Servius docet in illud *III Georg.* *Ipsi in defossis specubus: Artis, inquit, fuerat Specubus, quia quarta declinatio in Dativo, & Ablativo pluralibus V in I vertit, & ita facit dativum pluralem: ut ab hoc fluctu, his fluctibus. Sed quia pinguius sonat, & melius, specubus dicimus. Vnum tamen nomen est, quod aliter non dicimus: ut Tribubus.* Nam *Tribubus* nemo dicit. *Specubus* dicere etiam jubet Priscianus. Nec minus de *lacubus* apertum. Vel etiam de *lacubus*: quo utitur Ovid. in *IV Fastrorum* †:

Premia de lacubus proxima musta tuis.

Nec differentia attenditur in *genubus*. Sed hoc per V, & I, proni-
scuè scribitur. Apud Maronem, & Horatium, per I exaratum: quod Plinius, & Charisius, maluere; ut de Capella † taceam. At apud Ovid. in epistolis est:

*Victa precor, genubusque tuis regalia tendo
Brachia.*

† *vers. 886.* Et Senecam in Hippolyto *:

--- *Ea supplex jacet*

Allapsa genubus.

Apud Cæsarem in *III de bello civili*, nunc *portubus*, nunc *portibus* editum videas. Sed in MSSis est *portubus* per V. A *pecu*, non *pecibus* dixeris, sed *pecubus*: quod apud Lucretium in *VI*. *Verubus*, an *veribus*, scribi debeat, nec Grammatici, nec MSSi veteres consentiunt. Per *i* probabat Plinius lib. *VI* dubii sermonis; ut Charisius testatur in primo. Ac inveniatis non rarò in libb. veteribus, item in inscriptione antiquà à Pierio adductà in illud *1 Æn.*

Pars in frustra secant, veribusque tremantia figunt.

Sed *verubus* per V maluit Rhemnius Palæmon. Atque id in libris vulgariis reperias passim. Duo è plurimis adduxisse loca suffecerit. Citat Nonius ex Atreo Accii, sive Actii, sive Attii (omnibus enim hisce modis scribitur ea vox; sed postremum probant marmora, & numifinata; tum item Dio, & Victorinus) *Concoquit partem vapore, flammam tribuit verubus, lacerta in focos.* Quem locum sic emendo, & numeris restituo:

--- *Concoquit partem vapor*

Flammæ, lacerta tribuit verubus in foco.

Vbi tamen nostræ Nonii membranæ *veribus* per I. Alter est Ovidii locus

locus vi Met.

--- Pars inde carnis exultat abenis,

Pars verubus stridit.

Attii verba sunt de Atreo; Ovidii, de Itylo, five Ity. Vtróque loco (ut obiter hoc addam) non asfarum modò, sed elixarum etiam carniùm mentio fit: atque eo nonnulli Servium erroris evincere conantur: ut qui in 1 Æn. * neget, heroës elixis esse carniibus usos. Sed parum validus est hic aries, quo nobilem Grammaticum percellere conantur. Vtrobique enim describuntur epulæ hominum sceleratorum, humanisque carniibus vescentium: quomodo Euripides quoque in Cyclope ait, parata esse Polyphemο ἐσθὰ καὶ ὄπρᾶ †: similiterque Ovidius 1 Met. de Lycaone scribit: † elixa & ossa.

*Atque ita semineces partim ferventibus artus**Mollit aquis, partim subjecto torruit igni.*

Idémque confirmatur loco Senecæ †, in descriptione epularum, quas † Thy. 1te Act. 4. vers. 766. Atreus Thyesti apposuit ex membris occisi Tantali, & Plifthenis. Hæctenus de declinatione quarta.

CAPVT XIX.

De quinta declinatione. Vnde ea ortum ducit. Genitivi ejus in II, ut pernicii, luxurii, dii. Item in ES, ut rabies, dies. Item in E, ut acie, requie, die, facie. Spebus. Facierum. An specierum, & speciebus, quæ Cicero Latina esse negat, liceat usurpare. Vt differant species, & forma.

Quincta quoque declinatio fluxisse è tertiâ videtur. Sanè non multum ab illâ abire, clarè cognoscet, qui comparationem inter eas instituere volet. Quare, quid mirum, si nonnulla simul sint tertiæ, & quinctæ? uti *plebes*, & *quies*; de quibus postea dicam.

Terminatio Nominativi unica est, ES. Sed quod pauci attendissè videntur, genitivus quadrifariam profertur: ut vel hinc liqueat, terminationem genitivi solam, ne apud Latinos quidem, declinationis esse characteristicam.

Prima, & vulgatissima hujus declinationis terminatio est EI. Cui non est quod immoremur. Nam cur penultimam habeat porrectam, dictum nobis lib. 11 rei grammaticæ*, cum de syllabarū modulo ageremus. * cap. 13.

Altera terminatio ejus est II; sed quando nominativus exit in ES purum; ut *perniciis*, *pernicii*: vel I impurum, quando nominativus clauditur ES impuro; ut *fames*, *fami*: simileque sit *fides*, *fidi*. Hæc exemplis sunt comprobanda. Cicero pro S. Roscio: *Quorum nihil pernicii causâ divino consilio, sed vi ipsâ, & magnitudine rerum, factum putamus.* Ita legit Agellius lib. 11, cap. xiv. Sospiter verò lib. 1 legit *perniciis*; de cujusmodi

V u

genitivus

* In indice Lucretia. voce effluvia.

† lib. 9, cap. 14.

* lib. secundo artis grammaticæ, qui de syllabis est, cap. 25.
† Aët. 1, Sc. 1.

genitivis post dicam. Idem Cicero in Lælio : *Dirimi tamen interdum con-
tentione luxurii*. Ita ex vet. libris emendat Giffanius * . Virgilius 1 Æn.
Munera, lætitiæque dii. Siquidem *dii* legit C. Julius Romanus in libello
de analogiâ; cujus rei Sosipater meminit. Scribit & Agellius †, imperi-
tiores quidem legere, *Munera lætitiæque Dei* : verum à Virgilio *dii*, pro
dici, scriptum esse : atque inibi adducit M. Catonis, Lucilii, Sifennæ, Pa-
cuvii, Cn. Matii, & C. Gracchi exempla; quibus itidem *famii, pernicii, pro-
genii, acii, & luxurii*, pro *famei* (nam & *fames* apud veteres quinctæ fuit, ut
alibi * diximus) *pernicii, progenies, aciei, speciei, & luxuriei*, usurparunt. Servius
quoque ad eum, quem adducebamus, Maronis locum, adfert geminum è
Plauti Mercatore † :

Vidi ego facere amatores, qui aut nōti, aut dii,

Aut Sōli, aut Læne, miserius narrant suas.

Sed in vulgatis Plauti codd. *die* legitur corruptè. Nonius etiam Mar-
cellus Pacuvium *progenii* dixisse ostendit. Et certè multò suavius est *pro-
genii*, quam alterum isthoc : unde Fabius lib. 1 : *Nec multum*, inquit, *refert,*
nulla hæc, an pro edura sint. Nam quid *progenies* genitivo singulari, quid *spes* plur. ali
faciet? Quibus verbis negat *progenies*, aut *sperum* auribus satisfacere. Ober-
tus quoque Giffanius ex vet. cod. legit apud Cornelium Nepotem in vitâ
Thrasyluli : *Quæ quidem res, & illis contemnentibus pernicii, & hæc despecto si-
luti sui*. Quemadmodum autem ab *Achilleus, & Ulysses*, sunt genitivi *Achil-
lei, Ulyssæi*; hinc per synæresin *Achilles, Ulysses*; ex his, abeunte *ei* in *i* lon-
gum, *Achilli, Ulyssi*; ut superius dictum : ita ex *progenies, & pernicii*, fuit
progenies, pernicii; hinc verò *progenii, pernicii*.

Tertia genitivi terminatio est ES : unde Lucretius dixit lib. 1v :

Et stimuli subsunt, qui instigant ledere id ipsum

Quodcumque est, rabies unde ille hæc germina surgunt.

† lib. 9, cap. 14.

Scribit quoque Agellius †, affirmasse Cæsellium, à Cicerone in oratione
pro Sextio *dies* positum fuisse pro *dici* : seque impensâ operâ conquisitis
veteribus libris plusculis ita, ut Cæsellius ait, scripta hæc verba invenisse :
Equites verò daturus illius dies pœnas. Addit ibidem, eò se adduci, ut facile iis
credat, qui scripserunt, se inspexisse idiographum Virgilio librum, inque
eò invenisse : *Libra dies, formique, pares ubi fecerit horas.*

Hodie tamen in nullis Virgilio codd. antiquis hanc lectionem inveniri
arbitror. Imò jam olim Priscianus *die* legit, nec ullam genitivi *dies* men-
tionem facit. Quare & Henricus Stephanus suspicatur in Pseudocicero-
ne suo, aut Cæsellium, & Agellium, usos esse exemplaribus corruptis (pos-
se enim multis comprobari argumentis, sæpe fideiiores ad nos pervenisse
codices, quàm interdum fuerint, quibus multi antiquiores nobis uteban-
tur)

tur) aut, quod hoc quidem in loco magis ei verisimile fit, Ciceronem ita loqui, quia referat, non sua, sed consulis ἀρχιζωνῆς † verba.

† antiquorum more loquentis.

Quarta postremaque genitivi terminatio est E; ut apud Sallustium in primo Histor. *Dubitavit acie pars.* Item: *At inde nullà munitionis, aut re- quie, morà processit ad oppidum.* Vtrumque locum citat Priscianus lib. septimo: qui & apud Virgilium legit, *Munera lætitiàmque die.* Et sanè in aliquot Maronis codd. MSS ita hodiè que invenitur. Multosque ita legere agnoscit Servius. Nec pauci tamen *dii* habent: quo de genitivo antè dixi. At multò plurimi, imò omnes ferè vetustiores, nec *dii*, nec *die*, sed *Di* præferunt; ut intelligatur Bacchus, qui paulò pòst *daor lætitiæ* appellatur: ac lectio hæc maxime placet Pierio. Meminere ejus quoque Servius, ac Agellius: sed hic eam tanquam imperitorum rejicit, ac Agellio hæc in parte subscribit Erythræus in Indice suo. Interim si *die* legamus cum Prisciano, simile fuerit isti Plautino Amphit. *

* Act. 1, sc. 1.

Ita statim stant signa, neque nox quoquam concedit die.

Et huic Sallustiano in Iugurtha: *Vix decimà parte die reliquà:* ac ibidem: *Et jam die vesper erat:* & isti Aufonii, carmine de Rosa, olim Maroni tributo:

Ad primos radios interitura die.

Sunt & alia id genus apud alios. Nam dixit Ovidius VI Met. fab. de Tereo: *Vique fide pignus dexteras utraq; poposcit.*

Agellius quoque lib. VII, cap. IX, citat ex Lucilii satyris:

--- Primum facie quòd honestas

Accedit.

Ita is locus corrigendus. Imò Cæsar lib. III de analogia, *hujus die, & hujus specie*, dicendum putavit: quod me movet, ut nolim damnare illud Horatii †:

Constantis juvenem fide:

quamquam H. Stephanus in Pseudocicerone neget, sibi verisimile videri, ita scripsisse Horatium, quia numeri quoque ferant,

Constanti juvenem fide.

Et hæc de quadruplici genitivi terminatione. Vnde liquet, veteres dixisse, *speciei, specii, species, & specie: diui, dii, dies, & die:* atque ita in aliis, quando nominativus exit in *es* purum. At *fidei, fidi, fida, fide:* & ita in aliis venientibus à recto exeunte in *ES* impurum.

In dativo etiam apocope locum habet. Lucilius lib. VII:

Ætati facieque tuæ.

Horatius lib. I, sat. III:

Prodiderit commissa fide.

pro *fidei.*

Nempe more Æolum, qui è dativo auferunt *I*, si *A, H*, vel *Ω* præcesserit. More item Latinorum in quartà, ubi *metu* dicitur, pro *metui*, ut antea monitum nobis.

† lib. 3 sat. 7.

Quod ad cæteros casus, ii sequuntur paradigma *res, aut dies*. Sed pleraque omnia destituuntur genitivo, dativo, & ablativo plurali. Aldus excipit istoc versiculo comprehensa : *Res, speciesque, dies, facies, spes, progeniesque*. Antiqui tamè aliqua ex his nõ refugere iis casibus, quos excipiunt. Est enim Catonis Censorii, oratione quã scripsit, uti præda in publicum referatur : *Miror audere, atque religionem non tenere, statuas Deorũ, exempla earum facierum, signa domi pro suppellectile statuere*. Varro quoq; à *speres*, (unde *spes* κ̄) συρκοπιω factum) *sperebus*: dixit satyrã Menippeã ; ut antea * monitum. Ut mittam, quòd *spesbus* sit apud Sidonium Apollinarẽ lib. III, epist. VI : item Victorẽ Vticensem, & scriptores Ecclesiasticos : etiam tripartitã Historiã condiditorem; apud quem lib. III, cap. II legas : *Cum soleant languentes huiusmodi spesbus aures accommodare. Specierum, & speciebus*, dici an possit, video dubitari. Negat id Tullius ; cujus hæc sunt verba in Topicis : *In divisione formæ sunt, quas Græci ιδείας vocant : nostri, siqui hæc fortè tractant, species appellant : non pessime id quidem, sed inutiliter ad imitandos casus in dicendo. Nolim enim, ne, si Latine quidem dici possit, specierum & speciebus dicere ; & sæpe his casibus utendum est : at formis, & formarum, velum*. Hæc Tullius. Attamen ex antiquioribus Cælius Aurelianus dicere non dubitavit lib. I *ἰσχυροῦ*, cap. v. *Nec aliorum specierum errore fallantur*. Sive, ut in aliis codd. est : *Et in illorum speciebus*. E recentioribus quoque Jul. Scaliger, vir cum antiquitate componendus, lib. I de Caussis L. L. cap. III, dicere non veretur : *Necessario futebimur suspente naturã species esse illas post genus. Siquidem genus materia quasi quædam specierum est*. Et meritò sanè cum Medicis, tum imprimis Dialecticis, ac Philosophis nostris, Ciceronem hîc sequi religio est. Siquidem his *species* longè aliud est, quàm *forma*. Quippe illo significatur totum, quod vocant *ens completum* : hoc verò est pars essentia potissima ; unde philosophis dicitur λόγος τῆς εἰσίας. Cæterum extra etiam versiculum illum, quem diximus, quædam iis casibus invenias : sed in scriptoribus minimè classificis ; ut *acierum* apud Servium. Quod non temere usurpem. Vti nec *superficies* : etfi à simplici *facies, facierum* dicat Cato, ut antea vidimus.

C A P V T X X.

De iis, quæ declinationem variant vel in eodem numero, vel in diversis. Calchæ, & Calchantis : Euphrates, æ, & is : Ganges, æ, & is. Πάλυπος, τῆ παλύπε, & παλύπης, τῆ παλύποδος. Cyma, diadema, dogma, facoma, schema, fyrma, olim erant primæ. Sequestri, & sequestris ; cancri, & canceris ; Mulcibri, & Mulcibris. Gibberis, pro gibberi, rejectum. Gallinæ gibberæ. Cur Antipater, Antipatri ; Semipater, Semipatris faciat. Arci, sive

sive arqui, *pro* arcus. *Cibus, casu patrio.* Colo, & colu. Corno, & cornu. Domorum, domus, domu. Umbrosæ fagus. Aëriæ platanus. Fastus, & fasti. *Lucanus contra Servium defensus.* Humu. Lauros, & laurus. *Lectus in patrio casu.* Pannibus, *pro* pannis. *Pompenius apud Nonium correctus.* Pinus, & pinos. *Quercorum, pro* quercuum. Somnu, *pro* fornio. Sonu, *pro* sono. Succus, *pro* succi, & succuum, *pro* succorum. Sufarru. Ventu. Versi, versis, *pro* versus, versibus. *Laberius, & Valerius, apud Priscianum emendati.* Vulgus, *pro* vulgi. Vulgu. Sinus *pro* notione diversa à diversa est declinationis. *In Servio levicula correctio. A penus non dicitur peni, contra quam Charisius putavit. Prisciani geminus error.* Acus refectæ. *Rectus* plebes : atque inde plebei, & plebi, *pro* plebis. Quie, *pro* quiete. Requié, & quietem *substantivè.* Quietem, inquietem, requietem, *pro* quietum, inquietum, requietum. Vafum, *pro* vas. Vasibus. Iuger, vel jugus.

Quæ hæc diximus, ferè pertinent ad voces unius declinationis. Subjicere his Grammatici solent tractationem eorum, quæ declinatione variant. Quare, necubi industria nostra meritò desideretur, de hac etiam parte aliquid dicemus.

Quinque sunt classes eorum, quæ ab eodem recto obliquos formant diversæ declinationis. Prima est illorum, quæ declinationis sunt primæ, ac tertiæ. Vti quædam in AS : quale *Calchas*, à quo ut *Calchantis* dixit Maro secundo magni operis : ita *Calchæ* quoque rectum esse docemur illo Plauti in *Menæchmis* † : *Novistin tum illum ? ME. Novi cum Calcha simul.* † *Ar. 5, Sc. 27. ms. fulte.*

Item quædam in ES : ut *Thucydida*, & *Thucydidis* ; *Mithridatæ* (sive *Mithradatæ* : utrumque enim in vet. monumentis legitur) & *Mithridatis* : ac par ratio est in *Orontes*, *Tigranes*, *Heraclides*, *Timarchides*, *Æetes*, *Herodes*, *Enripides* : uti de omnibus hæc testatur, ac de plerisque probat in sexto Priscianus. Et ista sunt virilia nomina. At in aliis quoque id locum habet : ut nominibus fluviorum. Nam *Euphrates*, & *Ganges*, non tantum faciunt hujus *Euphratis*, & *Gangis* : sed *Euphratæ* etiam, & *Gangæ*. Ab *Euphrates* tertiæ, Plinius *Euphratis* dixit lib. VI, cap. XXV, XXVI, & XXVIII. Ab *Euphrates* primæ est hoc Lucani in x* :

Persarum Euphraten, Indorum sanguine Gangem.

Et in VIII † :

Signaque ab Euphrate cum Crassis capta sequentur.

Nimirum, ut Strabo τῆς Εὐφράτης, τὸν Εὐφράτην, dicit in x. Itidem *Ganges*, *Gangis*, inflectit Plinius lib. VI, cap. XVII, XIX, XX. At à *Ganges*, *Gangæ*, est hoc Papinii in I Thebaidos † :

Quique bibit Gangem, aut Nigrum occasibus intrat.

Nempe ut ὁ Γάργυς, ἢ Γάργυ, Straboni in xv.

Idem videas in compositis à τρις : non omnibus quidem ; nam à *tripus* tantum est *tripodis* ; ab *Antipus*, *Antipodis* : ac licet Græcis πολύπους, πολύπια faciat, & πολύπους, πολύποδος, Latini tamen *polypi* potius dicunt, more secundæ : ut *polypi*, Catoni de R. R. cap. CLVI ; *polypos* apud Plautum Aulul. act. II, sc. II ; *polyporum*, & *polypis*, Plinio lib. IX, cap. xx, xxix, xxx, & alibi. Verum utramque flexionem videas in *Oedipus*. Ita *Oedipo* ait Plautus Pœn. act. I, sc. III ; *Oedipum* Cicero lib. de Fato. At *Oedipodis* dicere jubet Valerius Probus in Catholicis, ac Priscianus in VI : atque ait Seneca in *Oedipo* * :

* vers. 1003.

Lux te refugit, vultus Oedipodem hic decet.

Sic *Melampus*, *Melampi*, & *Melampodis*. In causa est, quod Græci non solam dicant, ὁ Οιδίπυς, ἢ Οιδίποδος ; sed etiam ὁ Οιδίπυς, ἢ Οιδίπυς : quod Atticum. Sic δίπυς, ἢ δίποδος, & τῷ δίπυς : item accusativo, τὸν δίπυδα, & τὸν δίπυδα.

Adhæc Græca quædam in MA olim etiam primæ erant, quæ nunc tantum tertiæ. Vt *cyma*, *cymæ*, quod ostendit Nonius : *diadema candida*, Appulejo x Met. ubi tamen *candidum* membranæ nostræ ; quas munificentia Clarissimi collegæ nostri Caspari Barlæi debemus : *dogmam* apud Laberium in Cancro : *glaucomam*, Plauto Trinummo ; *sacomam* Vitruvio lib. IX, cap. III : *schema*, in auferendi casu, Plauto semel iterumque : *sjrma* eodem casu, apud Valerium Phormione.

Altera classis comprehendit ea, quæ secundæ sunt, tertiæque : ut Græca in E V S. Velut *Typhoeus*, *Typhoei*, & *Typhoeos* : *Perseus*, *Persei*, & *Perseos* : de quibus dictum antea. Sic, in Latinis, *sequester*, in secundâ usurpat Plautus Vidulariâ ; cuius est, *Haut fugio sequestrum* ; Virgiliusque in XI, cum ait : --- *Et pace sequestrâ*. At id etiam esse tertiæ, docet illud apud Tullium II Verrin. *Aut sequestris, aut interpretes corrumpendi iudicii*.

Olim etiam & *cancer*, *cancris*, ut *culter*, *cultri* ; & *cancer*, *canceris*, ut *cicer*, *ciceris*, dixere ; Prisciano teste in V, & VI. Lucretius lib. V : *Canceris ut vertat metas se ad solstitiales*. Vbi de cancro sidere sermonem esse, satis est apertum. At pro morbo similiter usus Arnobius lib. I adversus nationes : *Illic haut aliter contumaciam canceris sævi ad subeundam cicatricem circumscriptis con- gationibus compulerunt*.

Mulciber, tum *Mulciberi*, vel *Mulcibri* facit : tum *Mulciberis*, ut apud Ovidium in secundo de Arte :

Mulciberis † capti Marsque Venisque dolis.

poeta est apud Tullium * : *Mulcibero* apud Martianum Capellam †. Sic *glomerus*, *glomus*, & *glomeris*. At malè plerique, in his etiam Rob. Stephanus †, huc

† Vbi MSSi plerique, etiam nosser, Mulciberi : atque na Aldus e. lidit. Sed alii MSSi Mulciberis, & editio Veneta anni

1406 : atque id prætulit Casellius in Stromateo, teste Prisciano in 6.

* lib. 2 Tusc.

quæst.

† lib. 6.

† in Thef. L. L.]

huc referunt *gibbus* : quod non *gibbi*, tantum ; sed *gibberis* etiam facere arbitrantur. Adferunt pro se è Iuvenali : *Attritus gibbere nâsus*. Sed nusquam apud eum hic locus extat : satyra solum VI ista leguntur :

*Attritus galeâ, mediisque in naribus ingens
Gibbus, & acre malum semper stillantis ocelli.*

Certe *gibber*, sive substantivum, sive adjectivum, tantum secunda est. Varro lib. II de R. R. cap. V : *Sint compressis malis, submissive, gibberi spinâ leviter remissa*. Et lib. III, cap. IX : *Gallinæ Africanæ sunt variæ, grandes, gibberæ*. Itidem Plinius lib. X, cap. XXVI ait : *Gallinarum genus gibberum*.

Composita verò ex *pater*, diversimodè se habent. Sunt quæ secundam sequuntur : ut planè Græca ; quale *Antipater*, *Antipatri* ; ut Græcis è *Αντίπατρος, τὸ Αντίπατρον*. Item *Sospater*, *Sospatri* ; ut è *Σωσιπάτρος, τὸ Σωσιπάτρον*. At Latina sunt tertiæ ; quale *Sempater* ; quod apud Ovidium in Fastis. Unde inscriptio veteris carminis : *Ad Sancum Sempatrem*. Par ratio in *Marspiter*, & *Diespiter*.

Ad tertiam classẽ pertinent, quæ sunt declinationis secundæ & quartæ. Ut sunt ea, quæ deinceps congestimus.

Arcus quartæ est sæpius : unde *arcu* Horatio lib. I, od. XXI, & XXI, & alibi. At in secundâ utitur apud Nonium Varro in IV de vita populi Romani, ad Pomponium Atticum : *Eoque pecuniam magnam consumsisset, quod arci, quos summo opere fecerat, fessi pondere, diu facti, celeriter corrussissent*. Item de cælesti arcu Lucretius in VI * :

Tum color in nigris exsistit nubibus arqui.

Cibus nunc solum secundæ est ; olim autem quartæ etiam fuit : unde Plautus Captivus act. IV, sc. II :

Tantus ventris commearus meo adest in portu cibus.

Colus, coli, & colus. Quemadmodum ait Charisius in primo. Sed secundæ etiam esse, ait Priscianus in quinto : & in sexto probat eo, quod Maro in VIII Æn. *colo* dicat, pro quo Stadius VI Theb. *colu*.

Cornus, corni, & cornus. Stadius, *Cornu depressus Achivâ*. At Srenus Sammonicus, *cornu*.

Domus. Unde hujus *domus*, & olim *domi*. Quomodo dicimus, *domi militi* : & cum certis adjectivis ; ut, *domi nostræ*, vel *alienæ*. Sic *domorum*. Donatus in Eun. act. IV, sc. VII : *Fortiter pugnant, qui sunt memores domorum*. Item *domos*. Plinius lib. VII, cap. XVI : *Domos constituerunt primi Euryalus, & Hyperbius*. Sed secunda caret vocandi casu singulari ; nominandi, dandi, & auferendi plurali. Similiter quarta destituitur singuli numeri ablativo. Plautus tamen ἀρχαίων *domu* usurpat Milite Glor. act. II, sc. I.

Fagus quoque, pro *fagos*, juxta nonnullos II Georg. dixit Maro : ac in ^t *vers. 71*.

Culice,

Culice, *Umbrosæ fagus*. Et eodem carmine: *Acriæ platanus*. Sic enim legit Scaliger ex vet. membranis, pro quo in vulgatis *platani*.

Fastus quoque secundæ, & quartæ olim declinationis fuit. Malè enim id negat Servius in III ÆN. Vbi scribere non veretur, errore Lucani prolatum esse *fastibus*, tum ait in x:

Nec meus Endoxi vincetur fastibus annus.

Lucanū tamen imitatus Sidonius Apollinaris ad Majorianū Augustum:

*Sic, lustro imperii perennis acto,
Quinquennialia fastibus dicentur.*

Ita emendat Ios. Scaliger lib. v de emendatione temporum. Verū quia doctissimus Savaro, non in vulgatis modò codd. sed & in vetustis, ac codd. manuscriptis, se *fastibus* reperisse ait: age vocem hanc aliorum quoque scriptorum autoritate defensemus. Ac primò Horatii, apud quem III Carm. od. XVI, olim, Prisciano * teste, legebatur,

* In 6.

--- Et nepotum

Per memores genus omne fastus.

Atque apud Claudianum in nonnullis manu exaratis, idque Cuiacio approbante, sic legitur lib. I in Eutropium †:

*Inter Arminhei fastus, & nomen herile
Servus erit.*

Quod si utrobique in libris aliis *fastos* legi prætexent: at quid facient Varroni? è cuius Ephemeride Priscianus ipse citat: *Postea honoris virtutum causa Iulii Cæsaris, qui fastus correxit, mensis Iulius appellatus est*. Quid item Columellæ? cuius est in IX, cap. XIV: *Verum in hac ruris disciplina sequor nunc Endoxi, & Metonis, antiquorumque fastus astrologorum*. Ita etiam editum à Rob. Stephano, ut cæteros præteream. Interea agnoscimus, in secundâ multò esse usitatius: quomodo Silius lib. VIII ait:

*Marcellum fastis labem suffragia cæca
Addiderant.*

Et Ovidius inscripsit *Fastorum*, non *Fastuum* libros. Ac probat id quoque Agræcius: *Fastus*, inquit, *de superbia, & facit genitivum fastuum: fastus de libris, & facit fastorum*. Eadem legas apud Bedam de Orthogr. Nempe utrique *fastus* singulare est: quomodo & Philoxenus fortasse usus, in cuius glossis exponitur ἡμερολόγιον.

† lib. preced.
cap. 14.

Ficus, hujus *fici*, & *ficus*, pro arbore & fructu; de quo antea dictum †. *Humus*, unde *humus*, pro *humo*: ut Nonius ostendit illo Varronis sat. quæ inscribitur *Pransus paratus*:

*Contra coactus cervus lavratu canum
Fertur bisulcis unguis nitens humus.*

Et τὰ φη

Et τὰ φύσις Μενίππου : *In pavimento non audes facere lacunam : at in humi calceos facis elixos.*

Laurus, lauri, & laurus. Vnde Horatius lib. II, od. VII, *Sub lauru meâ.* Ac similiter Plinius, & Tacitus. At Virgilii est lib. III Æn. †

† ref. 360.

Qui tripodas, Clavii lauros, qui sidera sentis.

Et Ecl. VIII : --- *Incende bitumine lauros.*

Item Ecl. II : *Et vos, ô lauri, carpam.*

Quem ad locum ita Servius : *Licet Horatius dixerit, Depono sub lauru meâ : melius tamen est juxta secundam formam inflectere. Nam melius sonat.* Adi & Picrium ad Ecl. VIII.

Lectus olim pro *lecti, lectus* habuit. Plautus Amphitr. act. I, sc. ult.

Præius abis, quam lectus, ubi jacuisti, concaluit locus.

Pannus olim quartæ. Vnde Ennius in Protreptico, *pannibus*, teste Charisio in primo. Ac Nonius idē probat illo L. Pomponii Maccis geminis :

Bono animo es, video : eripisti primum de pannibus.

Ita membranæ nostræ : non, ut in plerisque editum, *eripuisti*. *Genuina* autem lectio, ut puto, est, --- *Erepsi primum de pannibus.*

Nempe ἀρχαίως *eripisti*, pro *erepsisti*.

Pinus. Virgil. in X :

Nos sumus Idææ sacro de vertice pinus.

At Ecloga VIII : --- *pinosque lequentes.*

Quercus, querci, & quercus. Cicero in Chærographia † : *Ibi quercorum ramus ad terram jacet, ut sues, quasi capræ ex ramis glande vescantur.*

† apud Prisc. I: 6.

Somnus. Varro lib. I de R. R. cap. II : *Æstivo die si non disinderem meo insitio somnus, vivere non possem.* Sic in optimis suis MSSis legi, refert Petrus Victorius.

Sonus, soni, & sonus. Sisenna lib. III Histor. *Postquam in sonu sonorum prælium magno cum clamore virorum commissum est.* Quo Nonius ostendit, *sonu* dixisse, pro *sono*. Andreas Schottus lib. IV Nodorum Cicetonis cap. IX, ubi vulgo est apud Nonium ; *Seni, & sonus, pro sonitus, & sonu* ; ait in Complutenti codice à se inspecto legi ; *Soniti, & sonu, pro sonitus & sono*. Sed in nostris membranæ est *soni, & sonus*. Et quomodocumque legas ; verum est, dixisse veteres, *sonus, soni* ; & *sonus*, hujus *sonus*.

Succus omnino secundæ est, quo tamen in quartâ usus Appulejus lib. IX : *Ad instar scoparum in amarum cænosi succus cariem exolefcunt.* Item lib. X : *Cocus sapidissimus nutrimentis succum pulmenta vapore mollebat.*

Sufurrus, hujus *sufurri, & sufurrus*. Appulejus lib. III Floridorum : *Tibia quæstus delectabilior, & fistula sufurru jucundior, & buccina significatu longinquior.* Ita quoque est in membranæ nostris.

Ventus, venti, & ventus. Plautus Cistell. act. 1, sc. 1 :

— *Qui secundo ventu vectus est*

Tranquillo mari.

Ita adducit Sospiter lib. 1.

Versus quoque, ut classicis quartæ, ita priscis secundæ erat. Lælius in Polymetris : *Omnes sunt denis syllabis versi.* Vbi pro *sunt denis* lego, *undenis* : ut Phalæcios signet, qui aliter *Hendecasyllabi*. Lævio verò, non Livio Andronico (uti in sua fragmentorum collectione Rob. Stephanus) tribuimus hunc versum; secuti in eo fidem, tum antiquæ Prisciani editionis Venetæ anni MDCCCLXXVI : tum imprimis codicis nostri MSi optimæ notæ. Similiter Laberius in Lacu Averno :

Versorum, non numerorum, numero studuimus.

Ita emendo ex iisdem membranis : ubi vulgò *numerum numero*, & sententiâ, & metro claudicante. Item Valerius Phormione :

Quid hic cum tragicis versis, & sirmâ facit?

* sibi. 1476.

Vbi in Putschianâ editione *versibus* : atque aded & veteri Venetâ *. Sed *versis* hic quoque in membranis nostris invenimus. Et sine dubio hæc vera lectio est.

Vulgus, hujus *vulgi*, & *vulgrus*. Ut ostendit Charisius illo Varronis lib. xv Antiquitatum rerum Humanarum : *Vulgus rumorem*. Et in nono Hebdomadum : *A vulgu condemnaretur*.

Sed tamen quædam sunt, quæ minùs circumspèctè ad hanc classem retulerunt. Tale est *sinus*, quod quidem inclinationis est secundæ, & quartæ; sed variatâ significatione. Nam pro vase, secundæ; pro gremio, quartæ est. Quod ad locum Artæ in Megalensibus : *Nempe ad mensum, ubi sermo de sinu solet oboriri* (quomodo is locus in Servio Petri Danielis † editus est) pro *sinu* omnino *sino* legi debet.

† Ad Ecl. 7, verba ista, *Sinum lacus*, & hæc te l. p. 9.

Neque à recto *penus*, quamvis id Charisius, & Cleonius, faciant secundæ & quartæ declinandi formæ, *pene* in vocandi casu dixerim. Nam patrius casus *peni*, quod utrique imposuisse judico, est à recto *penum*; quod Phocas jure agnoscit; ut, quo Afranius apud Priscianum, Terentiûque, utantur. Multò minùs *speci*, aut *speco*, à *specus* dici posse existimo; quomodo tamen loqui docent Grammatici nostri.

Priscianus lib. vi, ut *manus* est quartæ, ita & dici vult, *hic centimanus, hujus centimanus*. Subdit deinde isthoc Horatii è XII Carm. od. iv :

Testis mearum centimanus Gyges

Sententiarum notus.

Verùm *centimanus* hîc esse recti casus, nemo non videt. Idem cum dixisset *sibilus* in genitivo facere hujus *sibilus*; hunc subjicit locum Sifenæ è XII Histor. *Procul sibilus significare consuli cepit*. Sed hîc quoque *sibilus* est nomi-

nominativus. Vt nihil uterque locus ad rem faciat.

Quartus ordo eorum est, quæ sunt tertiæ, & quartæ; ut *specus, specoris*, & *specus* hujus *specus*; unde ablativus *specu*. A *penus, penoris*; unde *penora* apud Columellam *: & *penus*, hujus *penus*; unde ablativus *penu*. Ab *acus* item * *lib. 12, cap. 4* tum *aceris* dicitur; tum hujus *acus*; ut apud Columellam †, *Acus ressectæ*. † *lib. 2, cap. 9.*

Quincta classis habet ea, quæ sunt tertiæ, & quinctæ. Vt *plebes*; quomodo integrè pro *plebs* Tacitus * sæpe, & alii, loquuntur. Ab eo non *plebis* * *lib. 3 & 15 Ann. & 4 Hist.* solum patrio casu legimus: sed etiam *plebei*; ut apud Varronem lib. IV de L. L. Tacitum lib. VI Annal. semel iterumque, Gellium lib. VII, cap. XIX, ubi in decreto de Scipione legas, *Tribunus plebei*: & cap. XI, ejusdem libri, ubi in editione H. Stephani excusum *plebi*: rectè, quia *plebi* ex *plebei*, ut *fami* ex *famei*, *pernicii* ex *pernicii*; de quo antea satis dictum.

Quies etiam non tertiæ solum est, de quo nemo ambigit; sed quartæ quoque; ut docemur isthoc Afranii in Emancipato †: *Sollicito corde corpus* † *apud Priscianum in 6.* *nunc potitur quie*. Et hoc Nævii in Protefilaodamia †: *Complexa somno corpora operiuntur, ac suavi quie dicantur*. Vbi malim, *quie rigantur*. Idem cognoscere est ex composito *requies*: quod in quincta invenias passim. Vt illo Sallustii † Histor. *: *At inde nulla munitionis, aut requie mora processit ad oppidum*. Vbi *requie* pro *requiei* ponitur, Prisciano teste. Sexto casu usus Maro IV Æn. *Tempus inane peto, spatium, requiemque furori*.

At etiam in tertia usus Tullius, si rectè in verum. quibusdam libris scriptum est dialogo de senectute: *Quid ego vitium satius, ortus, incrementa commemorem? satiari delectatione non possum; ut meæ senectutis requietem oblectamentumque noscatis*. Et I de Fin. *Et ad dolores ita paratus est, ut meminere, maximos morte finire, parvos multa habere intervalla requietis*. Et lib. I, epist. XV ad Att. *Ita sum destitutus, ut tantum requietis habeam, quantum cum uxore, & filiola, & melito Cicerone consumitur*.

Imò & *quies, inquires, requies*, adjectivè olim in tertiâ usurpabant. De primo testis Priscianus, qui adfert illud Nævii lib. III Belli Punic: *Iamque ejus mentem fortuna fecerat quietem*: & hoc Licinii Marci è I Annal. *Non minimo opere milites quietes volebant esse*. *Inquietem* pro *inquietum* Sallustius dixit II Histor. † *Quia corpore & linguâ percitum, & inquietem, nomine histrionis vix sani, Barbulejum appellabant*. *Requies* pro *requietus* in recto usus Maro in Culice, fi Scaligeri placet emendatio:

Quolibet ut requies victu contentus abundet.

Sunt quæ classibus quatuor à nobis commemoratis etiam quinctam adjungant. Hanc esse ajunt eorum, quæ sunt primæ, & quinctæ. Sed hujusmodi pro variâ terminatione variant declinationem. Vti *materia, materies; luxuria, luxuries*; & alia id genus, de quibus vidimus libro antecedenti †. † *cap. 35.*

Et hujusmodi quidem sunt, quæ in eodem numero variant declinationem. At præter hæc alia esse, tradunt Grammatici, quæ sub eadem terminatione pro diverso numero declinationem habeant diversam. Vti *vas*, quod Priscianus lib. vii in singulari tertiæ, in plurali secundæ esse docet. Sed *vasorum*, & *vasis*, sunt à nominativo *vasum*; quem & Caper t agnoscit. Vfus Cato apud Gellium lib. xii, cap. xxi: *Neque mihi ædificatio, neque vasum, neque vestimentum ullum est in manu pretiosum*. Picior lib. xvi: *Polsterum sinistra manu teneto, dextera vasum cum aqua*. Plautus Truculento Act. i, sc. i:

Aut aurum perit, aut conscissa pallula est,

Aut entra ancilla, aut aliquod vasum argenteum,

Aut versum abeneum aliquod, aut lectus dapsilis, &c.

Lueretius lib. vi: --- *Rareque facit lateramina vasi:* quomodo hunc quoque locum citat Martianus Capella lib. iiii: quo loco ambigi à quibusdam ait, num *vas*, an *vasum* dici debeat. *Vasibus* pro *vasis* dixit Cornelius Severus in Ætna: --- *Cavis cunctatus vasibus hæsit*.

Neque rectius alii *jugerum* in singulari secundæ, in plurali tertiæ esse ajunt. Nam *jugerum*, & *jugeribus*, sunt à nominativo *juger*. Tibullus lib. ii, eleg. iii: *Vi multo innumeram jugere pascat ovem*.

Mela lib. iiii, cap. v: *Plus jugeris spatio sublimis*. Quin neque *jugerum* plurali caret, cum Varro lib. i de re Rust. cap. x, in dativo plurali *jugeris* dixerit. Idem docet Priscianus lib. vii, nisi quod *jugere* putet esse à *jugus jugeris*: de quo haut multum repugnem.

C A P V T X X I.

A recta declinatione acceditur ad transversam: quæ motionem, & comparationem comprehendit. Prior, pro prius; posterior, pro posterius; potis, pro pote; & pote, pro potis. Adjectiva in ER, genere muliebri: quæ nunc per is potius efferruntur. Paupera. Celerissimus. Pauper eorum quod Iuvenali. Arpinate, Sarsinate, & similia, non recte in neutro usurpari, pro, Arpinas, Sarsinas, cuius &c. Substantiva adjectivè semta moveri adjectivorum more. De Persii loco à Britannico, & Casaubono recessum. Substantiva substantivè posita moventur de genere virili in muliebri. Colubra. Antistita. Lea. Caupona, caupa, coppa, cuppa, eadem significatione. Straba.

HActenus diximus de declinatione recta, quæ fit in casus, & κατ' ἑξῆς sibi declinationis nomen vindicavit. Sequitur transversa, ut Varro eam vocat in tertio de Analogia. Hæc partim fit in genera, & Motio dicitur; partim in gradus, & Comparatio nominatur. Motio tum substantivis inest, tum adjectivis; sed primariò, & propriè magis adjectivis; de quibus Adje-

Adjectivorum alia moventur unâ terminatione : ut, *conceris. par.*, & similia ; in his *infans*, ut argumento est illud Ovidii in Ibin :

Gutturæque imbuerunt infantia lacte canino.

Alia duabus ; ut positivi in IS, quorum neutrum in E ; quale, *fortis*, *forte* : item comparativi in OR, in quibus neutrum in VS : ut, *melior. melius*.

Alia tribus ; ubi feminina in A, neutra in VM ; ut, *probus, dexter, satur* : quod *εατ' ερονουτω* ex *saturus*. Interdum & neutra in D ; ut in provocabulis, *aliud, illud, quid* ; cujus & femininum in Æ ; ut in Pronomine dicemus.

Iuxta priscos comparativi in OR, quos secundi ordinis faciebamus, primi erant. Vnde apud Valerium Antiatem VI Annal. *Hoc senatusconsultum prior factum est*. Et Cassius Hemina Annalem suum quartum hoc titulo inscripsit : *Bellum Punicum posterior*. Geminum quoque Claudii è IX Annal. locum vide apud Priscianum lib. VII.

Nec quod de adjectivis in IS diximus, in *potis*, & *pote*, est perpetuum. Nam etiam non negamus, *potis* plurimum masculino, aut muliebri ; *pote* autem sapius in neutro usurpari : sunt tamen & loca non pauca, in quibus fecus fiat. Verissimum enim est, quod ad Catullum movit Muretus, *potis*, pro *pote*, accipi in isto Lucretii lib. V :

Nec potis est cerni, quia cassum lumine fertur.

Et contra *pote*, pro *potis*, dixit Propertius * :

Quâ pote, quisque in eâ conterat ante diem.

Catullus utrumque modum habet. Nam *potis*, pro *pote*, ponitur in isto † :

Qui potis est ? inquis. quod amantem injuria talis

Cogit amare magis, sed bene velle minus.

Græcè, *πῶς ἢ τὸ εὖναι τὸν εἶναι*. At *pote* pro *potis* usurpat, cum ait ‡ :

Quantum qui pote plurimum perire.

Hujusce rei ignoratio ansam præbuit multis locis depravandis. Nam ubi vet. membranæ habent *potis est*, in codicibus vulgatis, quia nomen neutrum antecessit, *pote* editum est. Id minimum duodecim locis ab Arnobio factum esse, docet Carrio lib. II Emendat. cap. XVII.

Quædam, ut dupliciter definunt, sic bifariam movent. Ut *hic acer, hoc acris, hoc acre*. Et, *hic & hæc acris, & hoc acre*. Sic *saluber, & salubris, alacer, & alacris*. Alconius in Verr. II : *Alacris, sive alacer, (utrumque enim dicimus) dicitur is, qui intentus est sensibus univrsis, cui omnes sensus in loco quisque suo vegeti sunt, & intenti.*

Nimirum adjectiva quædam tertiæ declinationis in ER exeuntia, nunc femininum fere in IS, neutrum per E faciunt : olim autem in feminino etiam ER retinebant. Sic Nævius dixit in carmine de bello Punico :

* lib. 2, eleg. 1.

† ad Terentium
Carm. 73.‡ de Amic &
Septimo, Carm.
46.

Punico : *Fames acer augeticit hostibus*. Et Ennius in xv : *Æstatem autumnus sequitur, post acer hyems* --- . Pro quo *aceris hyems* maluit Horatius od. iv,

* *Att. 4, sc. 5.* lib. i : *Pauper in muliebri usus Terentius Andr.* *

Potius, quam in patria honeste pauper vivere.

Pro quo *paupera* dixit Plautus Vidularià : *Paupera hæc res est. Uberis, vel ubera, non memini me legere in recto feminino : sed citat Priscianus è Catone in secundo Originum : Itaque res uber fuit, antequam vastasset legiones. Celer se habet, ut celebr.* Nam *celeris* de femina dixit Naso viii Met.

--- *Fr. edâque potita nefundâ,*

Fert secum spoliis celeris.

† *Att. 1, sc. 4.*

Neutrum est apud Terentium Phormione † :

Nullus es, Geta, nisi jam aliquod tibi consilium celce repperis.

Ac ut à *celer* est superlativus *celerrimus* ; ita à *celeris* (quo etiam M. Catonem de re militari, & Cæcilius in Epistatomo, usos, docet Priscianus in vii) venit *celerissimus* : ut apud Cn. Manlium, sive Mattium in Iliade :

--- *Celerissimus aduolat Hector.*

Et Ennius in Annal.

Exit per terras postquam celerissimus rumor.

Ad adjectiva unius terminationis etiam pertinent *dives, teres, memor, uber, hebes, sospes*, & quædam alia : quæ rariùs quidem, attamen interdum reperiuntur in genere neutro : quomodo Naso iv Trist. dixit : *Divitis ingenii* : *

* *lib. 7, cap. 14.*

teretia non refugit Agellius * ; uti nec Maro in vii, *teres flagellum* : idemque iv Æn. dixit : *Numen iustumque, memorque precatur* : & in ix, *memoris ævi* : in Bucol. *pauperis iuguri* : Lucanus in x, *pauperis ævi* : ac Iuvenal. sat. v :

Vel nodus tantum, & signum de paupere loro.

Vbi *pauper loro* vocat corrigiam illam, à qua dependebat bulla puororum, pauperum quidem, sed tamen ingenuorum, & hoc ingenuitatis signum gestantium : ut annotavit vetus ejus poetæ scholiastes.

Non femel verò in genere motionèque adjectivorum cursum est extra veritatis curriculum. Certè multi Priscianum, Rhemnium Palæmonem, aliosque secuti, ajunt, dici, hic & hæc *Arpinas*, aut *Sarsinas*, & hoc *Arpinate*, aut *Sarsinate*. Et fortasse si id inficiemur, nonnemini, cui à tantis nominibus pendere sollemne sit, Lamix turres, somniæque narrare videbimur. Attamen, nihil pens habentes, quid dicant plebeji iudicii homines, asserimus, *Arpinate municipium*, bellum *Capenate*, familiæque, esse vel *σολοικα*, vel obsoleta. Nam Cicero epist. xiiii, lib. xvii ad Att. dixit : *O casum mirificum ! v. Id. cum ante lucem de Simuessano surrexisssem, venisssemque diluculo ad Pontum*

† V.C. Tirenium.

* longam navigationem ingredientiens.

tabellarius, qui me offendit δολιχὸν πλοῦν ὀρμαίνοντα * . Apud Livium lib. v legimus :

gimus : *Cornelius Faliscum bellum ; Valerio , ac Servilio , Capenas forte evenit . Et lib. VIII : Eodem anno bellum Privernas forte initum est . Lucilii quoque est , oleum Casinas .* Causa erroris est , quod olim dixerint , *Arpinatis , Sarfinatis ;* è quibus *Arpinàs , & Sarfinàs* , facta esse , ideoque ea circumflecti in ultimâ , rectè docent . Cato in Originibus apud Priscianum lib. VII : *Siquis mortuus est Arpinatis , ejus heredes sacra non sequuntur .* Eiusdem est , *lucus Capenatis .* Est & *Plauri Menæchmis* * :

Rogant cuius sit , quid ei nomen fiet . Et Mostell. †

Quid? Sarfinatis ecqua est , si Umbra non habes ? q. d. quomodo

ulla sit *Sarfinàs* , si tibi non sit umbra , cum *Sarfina* sit *Umbriæ* civitas ?

Verùm etiã antiquè istæc in *ATIS* desierunt , non tamen iccirco neutra in *ATE* efferenda ; quia cum terminatione genus quoque immutarentur , atque è communibus omnis esse generis cœperunt ; quemadmodum argumento est , quod veterum nemo neutra per *ATE* , sed omnes per *AS* efferant .

Interdum autem fit , ut & substantiva adjectivorum naturam capiant ; eoque terminationem quoque mutant ; instar adjectivorum . Sic *Virgilius* † dixit , *Arcadium magistrum ;* & * , *laticem Lyæum ;* pro *Arcadico* , & † *Lyeio* . *Horatius* † : *Medum flumen ,* & † , *Sulpicia horrea .* *Perfius Sat. I , heros sensus* : quod , ut observavit *Casaubonus* , affine est illi prope *ἠεροειδὲς μένιν* veteris scriptoris dicto apud *Eustathium* , *ἠεροειδὲς μένιν* . Putabat *Britannicus* , imò & *maximus Casaubonus* * , similiter *Perfium* *Rhenos* dicere pro *Rhenanos* , hoc est *Germanos* , *Rheni* accolæ . *Perfii* locus est *sat. VI* :

— *Missa est à Cesare laurus*

Insignem ob cladem Germanæ pubis , & aris

Frigidus excutitur cinis : ac jam postibus arma ,

Iam chlamydes regum , jam lutea gausapa captis ,

Esse daque , ingentesque locat Casonia Rhenos .

Sed verisimilius est , ed respicere poetam , quod & fluminum picturæ præferrentur in triumphis : uti *Rheni* in triumpho de *Germanis* . Accommodatius exemplum , quod eadem satyrâ dicat , *Ligus ora* , pro *Ligustica* , & *Juvenes jocos* , pro *Juveniles* . *Gruterum* etiam si audimus , *Seneca* lib. v de *Beneficiis* cap. xxiv , dixit , *machera Hispania* . Sed melius codices alii , *Hispana* . At multa prioris generis apud *Arnobium* . In Codice † quoque *Iustiniani* legit *Stewechius* , *dies autumnos* pro *autumnales* . Plura si voles , adi *Ianum Gualjelmum* in *Plautinis* , *Palmerium* in *Spicilegiis* , *Stewechium* ad primum *Arnobii* , *Meursium* ad *Lycophronem* , pluresque alios : quos in re vulgatâ laudare piger .

Sed hæc quidem substantiva sunt , verùm adjectivè accepta . At motio etiam

* a7.2. Sc. Nul-
la est voluptas.
† est. 5. f. Me-
lius anno 100.

† Georg. 4.
* 1. An.
† lib. 2. ad. 9.
† lib. 4. Carm.
od. 12.

* comment. in
Perfii sat. ult.

† l. Omnes dies.
De feriis.

etiam est substantivorum, quæ suam retinent naturam: cujusmodi solùm moventur de virili genere in muliebri. **Vt rex, regina; tibicen, tibicina, fidi- cen, fidicina; hospes, hospita; sospes, sospita; ut sospita leno: cliens, clienta*, de quo superius * dictum; *flamen, flamina*; quo Trogus usus, libro XXI, teste Prisciano †: *coluber, colubra*, quod non apud Lucilium modò, Turpilium, & Varronem, de quibus Nonius auctor: sed etiam Ovidium in Ibin:

Pector.ique unxerunt Erebeæ felle colubræ.

Quædam autem et si quandoque eadem terminatione dicantur de utroque sexu; habent tamen & propriam feminis terminationem. Tale est *antistes*. Nam de femina eo usus Valerius Maximus lib. I, cap. I: *Nè Deæ vestiti ritus perita deesset antistes*. At propriè hæc *antistita*. Plautus Rud. Act. III, Sc. II: *Veneri, Venereæque antistita*. Imò Cicero Verr. VI: *Sacerdotes Cereris, atque illius fami antistita*. Sic enim Ciceronem scripsisse; auctor est Gellius lib. XIII, cap. XIX. Ovid. lib. XIII Met. fab. II:

--- Tractisq; comis antistita Phæbi

Non profecturas tendebat ad athera palmis.

Cornelius Severus*:

Stabat apud sacras antistita numinis aras.

Olim & leo utriusque generis fuit: sed postea in feminino *lea*, & imprimis *leona* prætulere. *Leona* est Græca terminatio, λέωννα: ut *draco, draccena*, ex δράων, δράωννα. At *lea* terminatio est Latina: ut *leno, lena*. Juvenalis sat. II:

Aut apud Ifacæ potius sacraria lenæ.

Sic *caupo, caupona*. Quod tam mulierem, quàm tabernam signat, Prisciano teste in VI; qui id comprobat illo Lucilii in III:

Caupona hic tamen una Syra.

Pro quo Maro in Copà:

Copa Syrisca caput Grajà redimita mitellâ.

Nempe à *caupo, caupa*, &, an in o converso, *copa*: ut à *caurius, coris*; à *cantes, cotes*. Nec *caupa* solùm, sed & *cupa*. Vt Tullio in Pisonianâ: *Panis. & vinum, de propola, & cupa*. Vt à *frundo, defrundo*; sic ex *caupa, cupa*. Etiam à *strabo* esse *straba*, ostendit idem Priscianus isto Varronis de numismatis: *Non hæc res de Venere petiã strabam facit* ἑτερόφθαλμον †.

* lib. superiori
cap. de genere
communi.
† lib. 7.

* Apud Clodii
sunt lib. 1.

† unoculam.

CAPVT XXII.

Comparatio non est solius Nominis affectio. Si naturam vocabulorum sive significationem spectes, omnia comparari possunt, quæ incrementum vel intentionem admittunt: sin usum, ea solum per gradus declinabimus, in quibus veterum præsit auctoritas. Unde sit, quod etiam, quæ locum significant, comparabilia sunt. Saturnii lapsus. Aulo G. : ipsissimus, patruissimus, pumilior, cinædior. Substantivæ positum Meritissimum.

Accedo ad Comparationem: de qua similiter examinabimus, quæ à Grammaticis traduntur. Auspicabimur autem à disceptatione istâ, cui Comparatio accidat primò. Sanè non primò competere Nomini, clarè arguit, quòd etiam convenit participiis, & adverbis: ut *honoratus, honoratissimus; sæpe, sepius*: quâ de re pluribus in utraque hac classe dicemus. Non igitur Nomini, sed Voci accidit primò. Porrò quæritur, num omni accidat nomini, an soli adjectivo: item num omni adjectivo, an isti soli, quòd incrementum, aut qualitatem signat: ac denique an omni adjectivo, quòd incrementi, aut qualitatis significationem habet. De hoc ita statutum, sola adjectiva comparari, at non omnia; verum duntaxat, quæ incrementum, aut qualitatem notant: imò nec hæc universè, sed tantum, quæ usus veterum per gradus declinavit. Nam *cicur, optimus, claudus, canorus, egenus, crispus, balbus, almus*, & multa alia, magis, & minùs, admittunt; quorum tamen comparativi, & superlativi, non inveniuntur.

At enim, inquit nonnulli, *exterior, citerior, interior, anterior*, aliæque huiusmodi, in usu sunt: & tamen locum designant; qui, siquidem à philosopho rectè definitur, *extremitas corporis continentis immobilis primò*; neque incrementum recipere potest, neque intentionem. At horum ratione, uti dicebamus, fit omnis comparatio, ut, quæ eo carent, nec comparari posse videantur. Solvit hunc nodum Augustinus Saturnius; qui lib. ix, cap. xi duo in hisce considerare jubet, locum, & intervallum; huius ratione comparationem institui, non illius; qui cùm substantia sit, magis aut minus neutiquam admittit. Optimè cætera Saturnius: unum hoc incommodè, cùm rationem ex eo petit, quòd locus substantia sit. Nam corporibus omnibus accidere, tum locum, tum tempus, tantum iis ignorabile esse potest, qui in sophistarum cœno potiùs, quàm limpidis Aristotelis fontibus, didicerint philosophari.

Verum nec desunt, qui velint, non ea solum, quæ in concreto (ut loquimur vulgò) quantitatem, aut qualitatem significant, (in cuiusmodi propriè incrementum, intentioque, spectatur) sed etiam substantias ipsas comparationem

rationem admittere. Id eo adstruere conantur, quòd, quemadmodum Aristophanes ab ἀνοδος dicit ἀνοδοῦτος, ita ab ipse apud Plautum in Trinummio * legere fit ipsissimus. Sed mirandum, viris doctissimis non venisse in mentem, summam esse Plauti audaciam in fingendis novis vocabulis; nec talia in exemplum trahi debere. Adferunt iidem è Pœnulo † :

--- M I. Vin' appellem hunc Punicè ?

A G. An scis ? M I. nullus me est hodie Pœnus Pœnior.

Item ‡, --- A G. ò patre mi patriissime.

P O E. Quid est, fratris mei gnate ? mi gnate, quid vis ? expedi.

tum autem Catulli * esse cin. edior, Appuleji † pumilior, Agellii † Plautumissimus. Verum cogitare debuerunt, & pumilior quantitatem, & Plautumissimus qualitatem signare; cætera autem de moribus dici; uti agnosceret, qui ea curate ad iudicii lancem expenderit. Adde quòd, si ea quoque morari oportet, quæ novè finguntur à Plauto; valido argumento commonstrare possum, nec substantiva comparationem planè averfari. Nam à meritum legimus meritissimum, pro maximo merito. Plautus Afinarià act. III, sc. III:

Meritissimo ejus, quæ volet, faciemus, qui hosce amores
Nostros dispulsos compulvit.

Vbi meritissimum omnino substantivè accipi, ex casu addito manifestissimum est. Sed hujusmodi, quemadmodù dicebamus, cum profecta sint à licentià poëtica, præjudicare non possunt Grammaticorum definitionibus ac regulis, quando concordant cù Romanorù in loquendo consuetudine.

C A P V T X X I I I.

Positivi, comparativi, superlativi nomina parum esse idonea; potuisseque aptiora excogitari. Vulgaris, & comparativi, & superlativi definitio refellitur, meliorque adfertur. Ratio Scaligeri de Superlativo rejecta. B B. F F. M M. similiaque superlativum significant in Inscriptionibus antiquis. Comparativus interdum minus significat, quam positivus. Priscianus contra Vallam defensus. Valle de Prisciano. Volterrani de Valla iudicium. Comparativi quandoque ponuntur pro positivo. Est & cum plus significant superlativo. Vnde ea loquendi ratio originem traxerit.

V Idimus universè, quibus accidat comparatio. Nunc de tribus ejus gradibus agamus. Vbi primùm se quæstio offert, quæ de positivi, comparativi, ac superlativi, tum nomine, tum definitione instituitur. Positivum quidem haut rectè appellat, cum & ponat comparativus, atque adeò etiam superlativus, qui Græcis iccirco à τὸ δὲ νῦν dicitur ὑπερθετικὸς. Nihilò accommodatius est nomen comparativi gradus, cùm & iis nominibus adverbisque instituat comparatio, quæ hujuscè gradus non sunt.

Talia

* Scena: Hinc ego dico nomen Trinummio factū.
† Act. 5, sc. 11.
‡ In dixit.

† Act. 5, sc. 11. Fuit hodie operæ prætorum.

* epigr. 10.

† lib. 5 Metam.

‡ lib. 3, cap. 3.

Talia sunt *similis*, *dissimilis*, *geminus*; & inter adverbia, *aeque*, *similiter*, aliaque. Quin comparatio non minus superlativo fit, quam comparativo. Aequè enim comparatio fuerit, si de Varrone, Nigidio, ac Cicerone, dicam; *Varro horum doctissimus*: quàm si de folis, Varrone, ac Nigidio, dixerò, *horum Varro doctior*. Nec satisfacit *superlativi* vox, quando comparativus quoque superlationem indicat, quàm superlativi nomen requirit. Quippe cum dico, *Varro Nigidio fuit doctior*, et citationem Varronis super Nigidianam effero.

Quæras fortasse, quando vulgata damnamus nomina, ecqua ipsi meliora eorum in locum substituere possimus. Possimus sanè; eoque facilius, quia prævit hac parte Cæsar Scaliger; qui positivum putat debuisse appellari *ἄπειρον* sive *indefinitum*: pro *comparativo* item malit *ὑπερτιμῆς* seu *superlativus*: ac pro *superlativo* censet Græcè dici potuisse *ὑπερβόλιος*: Latine verò excogitandum fuisse nomen quopiam, quo extremus notaretur excessus. Vel sane ex antiquis sequamur Quintilianum; qui pro *positivo* dicit *absolutum*. Nam lib. ix, cap. iiii ait: *Vimur vulgò & comparativis pro absolutis, ut cum se quis infirmiore esse dixerit*. Similiterque appellat Valerius Probus lib. i Grammat. Inst. cap. de Adverb. Video & esse, qui *simplicem* vocent: quos inter minutiarum huiusmodi non incuriosus Henricus Stephanus, Animadversionibus in librum Corinthi de dialectis, imematte XLIX.

Quæritur præterea, rectè comparativum dixerint significare *magis* supra positivum: superlativum supra eum signare *multum*, sive *valde*. Sane non difficit, ita hos casus quandoque exponi; idque exemplo antiquorum, qui positivis etiam comparabilibus interdum *magis*, aut *valde* addunt. Ut apud Maronem IV Æn. --- O luce *magis* dilecti forori.

Et apud Ovidium II Met. --- *Paræque magis* pellucida gemma.

Et alibi: *Quid magis est durum saxo? quid mollius ungui?*

Ac longè etiam crebriora sunt exempla, ubi pro superlativo ponatur positivum cum *valde*, aut *longè*. Sed quòd iccirco putarunt, gradus eos per *magis*, ac *valde*, rectè definiri; id longè aliter est. Nec enim cum dico, *Titus est nomine popularium inhumanior*; vel, *nullo nostri indoctior*: interpretari possis, *magis inhumanus, quàm nemo popularium; magis indoctus, quàm nullus nostri*. Præterea ipsum *magis* comparativum esse non negabunt. At quomodo id *magis* significabit supra positivum? Nam si *magis*, quia comparativum est, supra positivum *magis* significat: hoc ipsum *magis*, quod supra positivum significatur, comparativum quoque erit; eoque & ipsum in aliud *magis* resolvetur, atque istoc in aliud, atque aliud; quo nihil insulsum *magis* dici, aut cogitari potest. Quanto itaque rectius vir humanæ divinitatis,

Julius Scaliger, cui comparativus est *species dictionis excessum significans ad alterum relatum?*

Nec superlativus, (siquidem naturam ejus, usumque spectare malumus, quàm abusum) supra positivum significat *valde*; sed extremum excessum. Idem nobiscum sentit Scaliger; sed invalidus mihi aries videtur, quo vulgariam conatur evertere opinionem. *Valde*, inquit, est *valide*: ergo *validissimus* est *valide validus*. Putatque vir summus, id planè esse inficetum. At cur deterius sit *valide validus*, pro admodum valido, hoc est, validissimo, quàm *parcè parcus*, pro parvissimo; *miserè miser*, pro miserrimo: cujusmodi loquendi modus frequens est apud Plautum? Verùm inquit, *valide validus*, est *bis validus*: superlativus autem notat *ter validus*: atque id quoque lingua terræ Galliæ testatum facit, quæ superlativos per *ter*, & positivum *εὐπαλῆς*. Equidem de superlativo dixerim, quod in ænigmatate de

* lib. 12, cap. 6. Termino dixit Marcus Varro apud Agellium * ,

Semel minusne, an bis minus sit, haut scio,

An utrumque eorum †.

† Ita versum
i.unc pravo male
salo fulsum
resistit d. bere
aristor.

Nec multùm referre puto, utrùm hanc, an illam sequamur sententiam. Interim si lubeat cum Scaligero ferram reciprocare, nec argumenta defiant, quibus comprobetur, omnino magis verisimile esse, superlativis bis magis significari. Nam, ut alia mittam, non parùm hanc sententiam juvat, quòd superlativi in antiquis inscriptionibus, positivi geminatione exprimi soleant. Ita BB. in iis notat *bene bene*, hoc est, optimè. Item BB. *bonis bonis*, hoc est, optimis, & FF. PP. FF. *fortissimi, piissimi, felicissimi*. Item LL. *libentissime*, MM. *mevissimò*: etiam *malus malus*, hoc est, pessimus. Inscriptiones ipsas si quis fortè requirat, demonstrabit eas syllabus sive elenchus Grammaticus: qui, uti cæteri Gruterianæ illius editionis indices, non judicio eruditioneque minori, quàm labore est confectus.

Sed spinosam, atque inutilem hanc quæstionem, bisne, an ter magis positivum fuerit superlativus, missam faciamus: ac illud potiùs dicamus, quæ propria, quæ item *κατὰ γένεσιν*, & comparativi, & superlativi, acceptio esse soleat. Propriè quidem quid comparativus notet, antea diximus. Sed interdum minùs significat, quàm positivus. *Invenior* enim esse comparativum per imminutionem, scripsit ipse Varro, ut autor est Servius in v. Æn. Estque simile, cùm quis se infirmiore esse dicit. Scio, Quintilianum lib. ix, cap. 111 statuere, hinc comparativum poni pro absoluto. Sed falli eum, nemo negaverit, qui cogitavit causam, cur, qui se infirmiore dicit, non item dixerit, se esse infirmum. Omnino enim hic quoque aliqua comparatio est. Vt in illo Maronis 1 Æn.

Tristior, & lacrymis oculos suffusa nitentes.

Hoc

Hoc est, non quidem admodum tristis; sed tamen solito tristior. Ergo, si absolute spectes, *tristior est subtristis*, vel *ex parte tristis*, ut Priscianus recte explicat. Hic quoque, more suo, pro Quintiliano contra Priscianum stat Valla: sed valida est ratio, quam ante adferebamus. Sæpe enim fit, ut qui alterutro horum utitur, non fuerit altero usus. E. G. *audacior*, hoc est, audaculum quempiam dixerò, quem *audacem* non dixerò. Hæc ratio est, cur & *paullo*, vel simile adverbium interdum addatur, ad plenius exprimendum absolute imminutionem. Ita dixit Terentius *,

Siqua est habitior paullo, pugilem esse ajunt.

* *Æm. Act. 2,*
sc. 7.

Habet autem hæc imminutio quoque in adverbii locum; ut cum Ovidius † ait:

Durius incedit, sic ambulet.

† *lib. I de Remediis Aëris.*

Vbi *durius* est *duriuscule*.

Hæc eo lubentius pro Prisciano contra Vallam attulimus, quia is perpetuus est in tuendo Fabio, fugillando Prisciano; adeò quidem, ut nec lib. primo in Bartholomæum Facium scribere dubitarit, Priscianum vix idoneum esse, qui sit Quintiliani, velut Agamemnonis, aut Ajaxis, aut Diomedis, aut Hectoris auriga; plusque hunc artis Grammaticæ, dum oratorem instituit, per transennam aperuisse, quam ex suo ingenio illum omnibus suis libris, omni suo studio, omni sua ætate. Quare recte de eo Raphaël Volaterranus lib. XXI: *Quintiliani, inquit, imprimis admirator simul & imitator; maledicens alioqui in omnes.*

Interea tamen agnoscimus, comparativum tam adverbiorum, quam nominum, pro positivo accipi posse. Ita cum *ocius* redire aliquem jubemus, non aliud dicimus, quam si uteremur inusitato adverbio *ociter*. Cum item dicimus, aliquid à compluribus traditum, quid aliud intelligimus, quam à multis? Nec imminutio locum habet in illo Fabii de Isocrate lib. III: *Eoque jam seniore (octavum enim & nonagesimum implevit annum) pomeridianis scholis Aristoteles præcipere artem oratoriam cepit.* Eodemque modo dixit Marto de Priamo II Æn.

*Arma diu senior desueta tremantibus ævo
Circumdat nequiquam humeris.*

Nam quo pacto minùs significet, quam *senex*, cum humeri ejus ævo tremere dicantur? Nec aliter accipio illud ejusdem †:

*Et ferrugineâ subvectat corpora cymbâ
Iam senior: sed cruda Deo, viridisque senectus.*

Vt sententia sit, id in eo fuisse admirabile, quod, cum jam tot annorum esset, tamen corpore esset adeò vegeto. Quare non assentio Servio, qui ad hunc de Charonte locum ita scribit: *Aut pro positivo posuit, aut, ut diximus, Senior est, virens senex, ut Junior in tra juvenem est. Quam rem & Varro con-*

† 6 *Æn.*

firmas

firmat etiam Plinius. Qui locus lucem capit ab iis, quæ idem hæc de re tradit ad v. Æn. cum ait: *Secundum Varro nem juvenior, & senior, comparativi sunt per diminutionem. Hinc est, Iam senior; sed cruda Deo viridisque senectus. Additum enim hoc est ad exprimentandam, quid sit Senior. Et Ovidius, Inter juvenemque senemque. Et reverà non convenit, hunc satis senem accipi, qui & vincere possit, & uno ictu tantum nec. are.* Hæc Servius. Verum eo, si fortè, unum hoc effecerit, senior quinto Æneidum imminutionem significare. At nihil illa ad locum de Priamo, aut Charonte, aut eum, quem è Fabio adducebamus. Quare meritò triplicem statuimus usum comparativi; ut vel plus, vel minus, vel tantundem ac positivus significet.

Quid si autem dicamus, comparativum interdum plus, non positivo tantum, sed ipso etiam significare superlativo? Scio hoc ~~esse~~ videri. Quippe, ut ait Seneca epist. lxxvii: *Maximo non est incrementum.* Et ibidem inquit: *Crescere posse, imperfectæ rei signum est.* Et alibi: *In summum prolabia incrementi non habent locum.* Attamen si usum attendimus, optimorum scriptorum; fatendum erit, interdum comparativos majorem habere significationem superlativo. Ita enim Cicero dixit pro M. Marcello: *Maximas tibi omnes gratias agimus C. Cæsar, majores etiam habemus.* Et lib. ii Tusc. quæst. *Hoc igitur tibi propono: amplitudinem, & quasi quandam exaggerationem quam altissimam animi, que maxime eminent contemnendis & despiciendis doloribus; unam esse omnium rem pulcherrimam, eoque pulchriorem, si vacet populo, neque plausum captans, si tantum ipsa deleat.* Idem lib. iii Off. *Scias, te quidem mihi esse charissimum, sed multo fore chariorem, si talibus monumentis preoccupisque letabere.* Marcus Seneca lib. iii Controv. *Vno fertilissimo sum fertior.* Plinius in Panegy. *Meliozem optimo genuit.* Causa & origo hujusce locutionis videtur fuisse istiusmodi. Cum primo ei superlativum tribuissent, quod tum temporis summum judicaretur; postea autem aliud excedere animadvertissent: satius visum fuit, loquendi genere reservato, aliud excogitare, quod superlativum excederet, quam eripere semel donata, eoque optimo jure possessa. E. G. Hortensius habitus Romanorum eloquentissimus: at tempus venit, quo, superstitè ipso Hortensio, gloria hæc penes Ciceronem fuit. Quid ergo? Hortensiusne nullà culpà suâ fraudabitur clogio viri eloquentissimi, quod mercedis loco à civibus, de quibus optimè erat meritum, reportârat, & jam diu, donationis vi, jure optimo possederat? Minimè verò: potius comminiscendam fuit quippiam, quo & semel donata Hortensio relinquerentur, & Tullius tamen honore debito à gratis civibus non fraudaretur. Id autem erat, si Hortensio quidem concederetur nomen eloquentissimi: sed Tullius diceretur eloquentior eloquentissimo: nempe non ἀπλως, eloquentissimo; neque enim erat elo-

quentior

quentior se ipſo; ſed eloquentiſſimo aliorum. Et iſtiuſmodi quidem fortassis huiuſce rei initium fuit. Sed, ut nihil in ſuis primordiis conſiſtit, poſt, nullâ etiam opinionis immutatione factâ, cœpit hoc loquendi genus καὶ ὑπερβολῶν uſurpari.

Ex his, quæ de comparativo diximus, non difficile erit, certi aliquid ſtatuerè de ſuperlativo. Nam ex iis nulli obſcurum eſſe poteſt, ſuperlativo notari propriè cæterorum exceſſum. Neque enim *κεῖνος* * *doctiſſimus* vocari poſſit, niſi qui vel *ἀπὸ πάντων* † omnibus antitit; quomodo dixerim, Ariſtotelem fuiſſe omnium philoſophorum *ἐπισημωτέρων*: vel qui omnes in ſuo ſuperet genere; ut ſi Boëthium vocem philoſophorum inter Romanos doctiſſimum, atque inter Arabas Averroëſem: vel denique, qui ut nec ſuo in genere excedat cæteros, tamen omnes rei expleverit numeros, de quâ fermo eſt; aut ſaltem ſuperiorem agnoſcat neminem: quo pacto, ſi complures eodem tempore uno in ſtudio exſuperent cæteros, ac inter ſeſe de cruditione certent; quivis eorum meritò dicetur doctiſſimus. Si horum ce fuerit nihil, ſuperlativus locum non habebit; cùm ſi propriè loqui amamus, doctiſſimus eſſe non poſſit, qui & *ἀπὸ πάντων*, & ſuo in genere alios habeat ſuperiores. Quod verò aliter utimur vulgò ſuperlativis, iſ ſortasſe initio abuſus veriùs dici potuit. Poſtquam verò ſemel ea ſignificatio recepta fuit in vulgus, ſapientibus quoque eâ potiùs utendum fuit, quàm conſuetudini repugnandum. Itaque nec Maro † reformidat dicere,

--- *Danaum fortiſſime gentis*

Tydidè. Atqui non erat Diomedes fortior Achille. Verùm ſuperlativus hic non ſignificat Diomedem toto ſuo genere eſſe præſtabiliorem: ſed unum eſſe ex iis, qui cæteris præſtant. Charilius quoque Sotiſpater * tradit, ex Terentii Scauri ſententiâ, cùm Maro ait, *Troie qui primi ab oris*, non primum dici Æneam, eò quòd anteverterit, quotquot in Italiam venère; ſed quia unus fuerit è primis. Verba Scauri fuere iſta lib. x. Comment. in artem Poeticam: *Non qui ante omnes; ſed ante quem nemo eſt.* Et addidit: *Quo genere plures primi accipi poſſunt.*

Atque hæc cauſa eſt, ut antea diximus, cur ſuperlativum auerint per comparativum. Præterea verò ſuperlativi exceſſum judicarunt particulis *multo, longè, per, quàm, perquam.* Sed de eo, in quo à multis Grammaticorum multiplex error committitur, commodiùs dicemus, cùm de Adverbiis, cæteriſque particulis, agendum erit.

C A P V T X X I V.

De Comparativis in LIMVS desinentibus. A Mario Corrado, & Laurentio Valla, discessum. Imbecillimus, & imbecillissimus, dici. Vnde veniant, melior, optimus; pejor, pessimus; nequior, nequissimus; major, maximus; minor, minimus. Deus Majus, Dea Maja. Iugi etymon, & verbi jugo. Claudius Verderius reprehensus. Plus, & plures, non esse positivum, ut Asinius, & aliqui juniorum credunt. Vnde sint plus, & plurimus. Multissimus an Ciceronianum sit. Bembi in eo lapsus.

QVæ hæcenus diximus, universè magis spectant naturam eorum, quæ comparantur. Nunc perlequemur ea, quæ ad singulorum gradus pertinent. In quibus hunc ordinem servabimus, ut prius agamus de integris, quàm defectivis: prius de istis, quæ canona sequuntur, exinde de anomalis. Integra appello, quæ tres gradus habent. Canona verò sequuntur, quorum comparativus formatur à casu in **I** addito **OR**, ut *doctior*: & superlativus definit in **SIMVS**, ut *doctissimus*, aut **RIIMVS**. ut *nigerrimus*. Addunt plerique **LIMVS**: de quo calculat illud,

Dant tibi quinque LIMVS, quæ signat dactio FAGVS.

Quinque ista sunt, *Facilis, Gracilis, hVMilis, Similis*. Sed *Agillimus, & Gracillimus*, quæ & Marius Corradus * agnoscit, non memini me legere apud probatos scriptores. Quemadmodum nec *docillimus* à *docilis*: quod Valla probat lib. vi *Elegantiarum*, cap. xxvi. Quare tutius multò seque-mur nobilem Grammaticum, Sosipatrum Charisium; apud quem hæc verba reperimus cap. de *Adverbio*: *Agilis, docilis, superlativo S geminant; efficiuntque agilissimus, docilissimus: unde agilissime, docilissime*. Pro *agillimus* verò, aut *docillimus*, locum hic jure suo sibi vindicat *imbecillimus*: quod Seneca usurpat; non quidem Consolatione ad Marciam †, ubi in melioribus libris est, *corpus imbecillum*, non *imbecillimum*, prout citant: sed epist. lxxxv, ubi sic loquitur philosophus: *Quantulum autem sapienti damus, si imbecillimus fortior est, & mœtissimis latior, & effrenatissimis moderatior, & humillimis major? Tamen rectum quoque est imbecillissimus: quod Celsus usurpat lib. i, cap. xviii: Ovum durum valentissime materie est: molle, vel sorbele, imbecillissime.*

Imprimis autem negotium facescunt anomala, non quasi lateat in obscuro, quomodo varientur per gradus; sed quia plurima sunt, quæ vel aliunde, quàm credidere, descendant; vel ob syncopen, aliudve grammaticum schema, quadam anomalix specie parum peritis imponant. Hujusmodi sunt comparativi, & superlativi, adjectivorum *bonus, malus, magnus, parvus, multus, verus*. De quibus ordine dicemus.

Melior

* lib. 3 de L.L.
cap. 120.

† cap. 11.

Melior fortasse ex *magis*, & *velim*, factū videatur. Nam cum *bonum* significet id, quod volumus; unde philosophus * *bonum* definit, quod omnia appetunt: vix potuit, cum inter duo bona comparatio institueretur, ei quod præferremus, vox imponi accommodatior, quam exinde, quòd illud *mavellis*: unde *mavelior* esset, pro quo dicitur *melior*. Cur enim hoc etymon durius, quam *malo* ex *mavolo*, hoc ex *magis volo*? Sed in *malo* est crasis, unde prior porrecta: in *melior* syncope, unde prior correpta. Vel cum aliis originem arcessamus è magna Græcia. Tarentini enim pro ἀριστερος ἀριστερος dixere: unde κατ' ἀφαιρέσιν *menior*, &, N in L converso, *melior*; quomodo à ῥύμεν est *limfa*. *Optimus* absque dubio est ab *opto*, quasi dicas *optatissimus*. A quo non multum abit Terentius Scaurus, cum ab *optione* deducit. *Pejor* fortasse fuit *peffior* à *peffum*; unde & *peffimus*. Quo vero jure *pejor* statuitur comparativus positivum *malus*: eodem & *nequior* erit ejusdem comparativus. Et sanè Sospiter Charisius non dubitat hoc ejus comparativum appellare cap. de Adverbio, ubi ait: *Lante, male, & bene, in comparatione dissimiles sunt. Facit enim lautus, lautior, lautissimus: malus autem, nequior; bonus, melior. Sed nequior ἀναλόγως* est à *nequam*, vel antiquo *nequus*, quod in glossis Cyrilli exponitur ἀρχαίως, spurcus: unde & femininum *nequa*, apud Charisium lib. 1. Vtrum verò sit ex *ne*, & *equus*, vel *ne* & *queo*, an *ne* & *quam*, vel *quicquam*, quod Varro voluit; non satis est apertum. *Major* prius fuit *magior*, unde remansit adverbium *magis*: *magior* autem est à *magator*, extrita liquidà. Vel, quòd nec minus placet, *majer* est ab antiquo positivo *majus* à quo *majestas* pro magnitudine, & Iupiter dictus *Deus Majus*; Terra *Dea Maja*; ut lib. 1, cap. xix testatur Macrobius, scriptor, nisi quâ plagii nomine male audit, non *malus*. Vel, quod maximè omnium adlubescit, *major* est à μέγας. Nam Latini Z, quo ipsi carebant, in I consonum convertebant: quomodo & à ζεῦγος, & ζεῦγος, dixere *jugo*, & *jugum*. *Maximus* è *magnissimus* κατὰ σύνθεσιν fieri, scribit Terentius Scaurus de Orthographia. *Minor*, & *minimus*, sunt à *minor*, vel potius à *minus*, à quo verbum *minus*. Est verò *minus*, sive *minor*, à μινός, quod Atticum est pro μινός, ut scribit Eustathius †. Sanè à μινός quoque est μινός, hoc est, *imminuo*. Sed pro *minor* etiam *parvior* ἀναλόγως legitur. Vti apud Pontium, Cypriani diaconum, in ejus vita: *A quo Christiani mellioris affectus circa amissionem suorum, aut, quod magis est, fidei parvioris, consolarentur spe futurorum.* Sed hoc demum ætati, qua vixit. At *parvissimus*, pro *minimus*, etiam Lucretius dixit lib. 1. Neque me fugit, Claudium Verderium in variorum scriptorum censurâ scribere, minus in eo Latine poetam loqui. Sed in hoc, & aliis multis, censore huic opus est censori. Est enim Lucretius optimus Latinitatis auctor. Et locutus hoc pacto etiam Varro ipse κατὰ ἐγκρίσιον, in descri-

prone pueri formosi :

At rictus oris candidi parvissimus.

Quare nihil mirandum, si hoc pacto etiam loquantur Vegetius, Boethius, Festus, Acro, & tot alii juniorum: in his anonymus, qui vitam Abrahami Eremitæ ab Ephrem diacono scriptam vertit: item qui transfudit vitam sanctorum Epicteti presbyteri, & Astionis monachi.

*Plura, ac pluvia, omnino est comparativus; quamquam Asinius Capito absolutum, hoc est, positivum esse, existimavit; ut discimus ex Agellio lib. v, cap. xxi. Nec complures recte comparativus esse negatur. Nam refellit eos illud Terentii Heautontimor.**

* *Att. 1. f. 1.*

--- *Agrum in his regionibus*

Meliorum, neque pretii majoris, nemo habet:

Servos complures: proinde quasi nemo fiet,

Ita tute atteme illorum officia fungere.

Quo ipso veterum sententiam quoque diluit Iulius Scaliger lib. iv de causis L. L. cap. cr.

Sunt qui *plures* quidem, & *plura*, & *complures*, adjectivum esse agnoscant; at non item *plus*. Hos inter Antonius Caucius, qui *multus* vult carere comparativo, quia (verbis suis utar) *plus*, & *genitivus pluris, naturam adjectivi non habent*. Mihi secus videtur. Nam cum dico *pluris emi*, subintelligo *pretii*:

ut cum Plautus ait Truculento †:

Pluris est oculus testis unus, intelligit fidei.

Par ratio, cum in ablativo usurpatur: ut apud Plautum in Cæco †:

Plure altero tanto, quam ejus fundus est.

Lucilius: *Plure foras vendunt ---*

Ciceronis* quoque est, *Plure venit*. Nam *pretio*, aut simile, in his intelligendum. Id ita esse, comprobari quoque potest diminutivo *plusculum*. Nam non tantum *plusculum temporis*, sed & *plusculum tempus* Latine dicitur.

† *Att. 2. f. 1. Ne exspectatis, si-
c. acro.*
† *Apud Cæci-
fium, & Priscianum.*

* *Ibidem.*

† *Att. 1. f. 1.*

Plautus Persa †:

TO. Mihi quidem tu jam eras mortuus, quia te non videram.

S. A. Negotiū edepol fuit. TO. ferreum fortasse. S. A. plusculum annis

Fui præferratus apud molas tribunus vapularis.

Est autem *plus* à *πλεος*, converso N in S, quomodo & à *περι* est *præus*. A *plus* vero est *plurimus*. Nempe à casu in I exeunte. Fortasse verò, ut à *parvus*, *parvissimus*, ita & à *multus*, *multissimus* Latine dicitur. Nam adferunt à Ciceronis epistol. xi, lib. xi ad Att. *Litteras tuas accepi prid. Non Febru. eoque ipso die ex testamento tui hereditatem. Ex multissimis & miserrimis curis est una levata. si, ut scribis, ista hereditas fidem & famam meam tueri potest, quam quidem te intelligo etiam sine hereditate tuis opibus defensorum fuisse.* Ita hic locus concipitur in editione Badii Ascensii: quam secutus Petrus Bembus, *multissimus*,

rissimus, ut puram putam Ciceronianam vocem usurpare neuitquam reformidat. Sed pro *multissimis*, apud Tullium *multis meis* legi debet: ut meliores editiones comprobant, ac Henricus quoque Stephanus censet in Pseudocicerone suo. *Veterrimus* est à *veter*. Ennius apud Priscianum lib. III:

Cum veter occubuit Priamus sub Marte Pelasgo.

Attius in Hecubâ, apud eundem lib. VI:

Veter factorum terminus sic iusserat.

Eodemque modo legere est apud Varronem lib. VI de L. L. OLLA VETER ARBOR: indéque *veterior* dixit Carø in libris Origin. & Plautus Bacchidibus, teste Prisciano, eodem lib.

C A P V T X X V .

De comparatione compositorum ex dico, volo, facio. Benevolens. Malevolens. Beneficientia. Beneficientissimus. Beneficissimus, munificior, magnificior, magnificissimus, mirificissimus. *Attius apud Priscianum emendatus*. Confidentiloquius. Mendaciloquius. Deterius, & Porius, quos habeant positivos. *Positivè* super, & superus; infer, & inferus; exter, & exterus; & forte inter, & interus; *item* nuper, & nuperus; poster, vel posterus, citer, *similiaque*. *Priscianus refellitur*.

Composita pleraque à dico, volo, facio, quamquam in VS desinant; tamen comparativos, & superlativos, formant ab antiquis participiis in NS. Sic *benevolentior* dicimus à *benevolens*; quo utitur Plautus Trinummo*:

C A. --- *Cuja vox prope me sonat?*

M E. *Tui benevolentis, si ita es, ut ego volo:*

Sin aliter es, inimici atque irati tibi.

Et sc. *Quo illic homo foras se:*

Deum virtute habemus, & qui nosmet utamur, pater,

Et alius qui comitati sumus benevolentibus.

Item Sc. *Sta illico, noli adversari:*

An id est sapere, ut qui beneficium à benevolente repudies?

Et in Truculento †:

Si ecastor hic homo sinapi victitet, non censeam

Tam esse tristem posse: at pol here benevolens ut is est suo!

Idem Stichò ‡:

Venales legi sunt illi, quos negabam vendere.

Illico & meo malo est, quod malevolentes gaudeant.

Et alibi passim*.

Similiter veteres dixerunt *beneficiens*: unde *beneficientia*, pro *beneficentis* ferè

in vest.

* Act. I. Sc. Cai-
rem coronâ ne-
cessariâ.

† Act. 2. Sc. 2.

‡ Sc. Quasi-
visere hic sinapi
est fore.

* Vbi Cas. Act. 2.
Sc. de nuncio
suspensario.

in vet. invenitur libb. ut Carolus Langius in 1 de Off. annotavit. Hinc igitur *beneficientior*, & *beneficientissimus*: quod in Lælio legitur, itemque in MSSis Senecæ exemplaribus, testante eodem Langio. Sed vulgò *εὐ-εργωτέρως*, extritâ tertiâ vocali, *beneficientior*, & *beneficientissimus* scribimus. Vti & à *municipiens*, *magnificiens*, & *mirificiens*; *municipientior*, *magnificentior*, & *mirificentior*; *municipientissimus*, *magnificentissimus*, & *mirificentissimus*, dicimus; et si *εὐαργεσία* I exigat ante E.

Porrò veteres hos etiam gradus formarunt à positivis in V S. Quod Priscianus triplici testimonio comprobat. Vnum est Marci Catonis contra Thermum: *De Ptolemao rege optimo atque beneficentissimo*. Quomodo & *magnificior*, & *municipior*, eundem Catonem dixisse, auctor est Festus Pompejus*. Alter locus est Terentii in Phormione: *Quidnam arbitrare nescio. atque mirificissimus*. Vbi *mirificissimum* scribe. Locus enim est Act. v. Sc. Vbi sic legitur: G. *Facinus audvvi*. P. *Quod?* G. *Quodnam arbitrare?* A. *nescio*. G. *atque mirificissimum*. Tertius locus est Attii in 1x *Διδασκαλία*: *Et magnificissime excellissimeque honore*. Ita editum Putschiana. Sed vel *excellentissime* lege, ut est in veteri Venetâ; vel potius *excellissime*, prout est in membranis nostris.

Quæritur de compositis à *loquor*, utrum *perior*, an *entior*, inflectantur. Sane Plautus in Trinummo t dicere non duoitavit:

*Nihil est profectò stultius, neque solidius,
Neque mendaciloquius, neque argutum magis,
Neque confidentiloquius, neque perjurius,
Quam urbani assidui cives; quos scurras vocant.*

Sed licenter hæc, nec præter morem suum, fingit Plautus. Qui, credo, nec reformidasset *mendaciloquentius*, aut *confidentiloquentius*. Sunt enim parvis monetæ. Et à *loquor* composita non in V S tantum, sed etiam N S defuisse, Tullii illud argumento est in VII ad Att. ep. XIX. *Breviloquentem jam me tempus ipsum facit*. Interea à comparativis, & superlativis ejusmodi, satius sit abstinere, ubi veterum desideratur auctoritas.

Ad *εὐαργεσία* quoque referunt comparativos, ac superlativos, quæ Verbum habere volunt pro positivo. Istiusmodi sunt *deterior*, & *deterimus*, ab obsoleto *detero*. Id autem à *detero* derivari fatemur, cum deteriora sint, quæ magis detrита. At non iccirco *detero* ex se comparativum format, quod putavit Priscianus. Nec rectius à Verbo *potior* esse volunt comparativum *potior*, & superlativum *potissimus*; quæ sunt à *potis*. Nam, cæteris paribus, id potius facimus, quod magis facere potes sumus. Atque hinc quoque liquet, quæ propria ac prima sit hujus vocis significatio. Nam idem notat, quod possibilis. Favet huic sententiæ Priscianus lib. xv, cum ait: *Potior ab eo,*

ab eo, quod est potius, nascitur, hic & hæc potis, & hoc pote. Unde Persius: *Qui pote? vis dicam? nugaris, tum tibi Calve. id est, quomodo possibile est? Ab eo autem, quod est, hic & hæc potis, & hoc pote, fit comparativum, hic & hæc potior, & hoc potius, & superlativum potissimum: ex quibus etiam adverbia potius & potissimè.*

Æquè ridiculè putarunt Augustinus Saturnius *, Marius Corradus †, & alii, præpositiones, aut adverbia, positivos esse nominum comparativorum, aut superlativorum. Scio, magnam eorum catervam adduci, in quibus id usu venire non aspernandi scripserint autores. Sed ab veritatis studium professis, rationibus omnia putari debent. Quare si illa nomina non prætexantur, quorum magnum apud multos pondus esse solet: tantam reperiemus rationum, quibus fuere subnixi, levitatem, ut videar mihi univèrsium earum agmèn uno distillaturus spiritu. Atque idem sentiet mecum, qui plerumque omnium positivos ejusdem classis existare sciat apud scriptores antiquos. Istiusmodi sunt *superus, inferus; itémque super, & infer; exterus, & exter; nuper, sive nuperus*, quod approbat Caper, ut Priscianus scribit in quartodecimo. Atque ita in aliis. Loca veterum omnem animis scrupulum evellent. Livius Andronicus, vel, ut alii † malunt, Lævius in *Odyssèa* †:

Inferus, an superus, tibi fert Deus funera Ulysses?

Cato de R. R. cap. CXLIX: *Præto irriguo, ubi super inferque vicinus permittet, tum decedito.* Lucretius quoque lib. I dixit, *super ignis*, hoc est, *caelestis*. Et apud Varronem est lib. IV de L. L. *Cæli dicuntur loca superæ, & ea Deorum: terræ loca infera, & ea hominum.* Atque ad eò apud ipsum Ciceronem lib. II de Nat. Deorum: *Spectatores rerum superarum, & caelestium.* Et primo Tullius. *Quæst. Supera, inferaque omnia.* Et quid magis obvium, quàm *mare superum, & inferum? Nuperrimus*, ut Caper, Prisciano teste, observavit, est à *nuperus*: cujus accusativus est apud Plautum Capt. Act. III, sc. V:

Recens captum hominem, nuperum, & novitium.

Et fortasse apud Terentium Heautont: * legi debet:

Quamquam hæc inter nos nupera notitia admodum est.

Nec enim id minùs placet, quàm ut *nuper* legatur, ac vel cum *notitia*, vel cum *admodum* cohæreat. *Postera auctora*, dixit Maro IV Æn. *postera dies*, Sallustius in Iugurtha. Gloss. *Egotiòs, Exter, extraneus, externus.* Sunt qui Ennium usum putant. Sic enim legunt in secundo Annalium:

Equis exter erat Romæ regnare quadratæ.

Lucretii est libro II: *res externa.* Apud Cic. in II Catil. *Externus hostis, atque longinquus.* Quamquam hîc aliqui malint *externus*. Apud eundem pro Fontejo, & Divinat. in Q. Cæcilium legas, *externæ nationes, & gentes: & externa regna*, apud Maronem IV Æn. *Mundi externa*, apud Plinium lib. I:

* lib. 9, cap. 2,
& 7.
† lib. 2 de L. L.
p. 110.

† Poëtilly mæ-
rus adverb. 17.
† apud Prisc.
lib. 2.

* Act. 1, sc. 1.

Exter honos, apud Statium XII Theb. Scio esse, qui censeant, *exstet* hic scribi oportere. Sed *exter* jam olim legit Priscianus, & è junioribus Pierius ad IV Æn. Tertullianus opusculo de Iona :

Conclusus, neque tinctus aquis intimus exter.

Et si Franciscus Iuretus hunc locum censeat corruptum. Imp. Arcadius & Honor. C. de Iudæis & cælic. *Nemo exterius religionis Iudeorum Iudæis pretia statuet, ciam venalia proponunt.* Paullinus ad Cytherium de eodem propheta :

Nam liber undis, intra mare, & exter maris,

Narat in nante bellaa.

Sic legendus is locus, copulâ & insertâ, quod & Barthio * motum. Posterioribus enim temporibus posterior in *intra* corripitur. Etiam in Christianis inscriptionibus habes, *externum* & *corpus*. Item, --- *luxu* & *pergrinus*, & *exter*. Quod si recta est Iosephi Scaligeri emendatio, Cornelius Severus, sive quisquis auctor poematis de Ætna, similiter dixit, *internus*, vel *inter*. Verba ejus inferius adferam. Neque cum *penitorem* partem domus Appulejus dixit in I Hermagoræ : aut Plautus in Persa, *Arabium penitissimam* : id est ab adverbio *penitus*, quod Priscianus ait : sed nomine *penitus*, unde *penitis* faucibus apud Plautum Afinar. Act. I, Sc. I, *penita flamma* apud Catullum Carm. in nupt. Iuliæ.

Uls quoque, & *cis*, dixerunt veteres, pro *ultra*, & *citra*, teste Festo in *Curmus*, & Agellio lib. XII, cap. XIII. Declinant verò, *cis*, *citis*; *uls*, *ulcis* : quò præter Varronem usus Pomponius De origine Iuris : *Ulsis Tiberim*. Quamquam fortasse comparativi, & superlativi, non tam sunt ab *uls*, vel *cis*, quam ab *ulter*, & *citer* : quod etiam Priscianus probat in XIV. Sanè dixit Cato de agnâ pascendâ : *Citer ager allegatus ad sacra erit*. Afranium quoque in *Pattella* eo usum, scribit Aruntius, teste Prisciano. Negat tamen Priscianus, hinc fieri *citimus*, ut hæc ejus verba indicant : *Ab adverbis sive prepositionibus venientia desinunt hæc : extra, exterior, extremus, supra, superior, supremus; post, posterior, postremus. Ex quo apparet, neque a supero, neque a postero, fieri comparativos, sive superlativos; sicut neque ab infero, infimus, quod solum in *simus* desinit, sed ab adverbio infra, inferior, infimus. Nam si essent a nominibus, supero, postero, infero, seruissent regulam in VS terminantium secundæ declinationis, quæ in *simus* proferrunt superlativum, & facerent *superissimus*, & *inferissimus*, &c. Verùm perquam frigida est hæc Prisciani ratio. Nam *citimus* & *superissimus*, & *inferissimus*; *extimus* ab *exterrimus*, atque ita in aliis, de quo mox pluribus dicemus. At, inquirunt, saltem, ut Priscianus ait, prior est à *pridem*, *dem* abjecto, & *pri* correpto. Minimè verò. Nam nimis dissidet horum significatio, cum illud dicatur de tempore tantum; hoc quoque respiciat naturam, ordinem,*

digni-

* Ad. 1. 1. 1. 43. cap. 1. 4.

† collectio. 115. Græci. pag. 118.

dignitatem : ut ex hypotheoriâ categoriarum Aristotelis notum est. Par enim Græci *ᾠρότερον*, & Latini *prius* ratio est. Deinde nō *prior* est à *pridem*; sed obsoleto *pris*; à quo ipso, adjectione syllabæ *DEM*, venit *pridem*; ut ab *is*, *idem*; à *tantum*, *tantundem*. *Pris* autem est à *πρῖν*, *v* in *s* mutato.

Vnus præterea scrupulus restat. Nam & summus vir, Julius Scaliger * lib. 9. cap. 1. agnoscit, ab adverbii venire nomina superlativa; quia Cato Nepos †, Prisciano ‡ teste, dixerit, *propter diem atque sepiusimam discoraiam fuisse*. Verum causam non video, cur *sepiusimus* minus ab obsoleto *sepiis* vel *sepus* esse possit, quam *deterior*, à *deter*: quod etsi nusquam legamus, tamen non ab Augustino Saturnio modò, sed ab ipso quoque agnoscitur Scaligero *. Interea demus sanè his, *sepiusimam* à *sepe* descendere: at quomodo hinc exterebrabunt, *extimus*, *supremus*, similiaque, ab adverbii, aut præpositionibus, declinari, quorum nomina positiva apud classicos scriptores inveniantur? Arbitror hisce telis tam ineptæ sententiæ autores ac fautores nullo negotio de statu suo dejici posse.

Sed quia nullum pertinacius est hominum genus Grammaticis, non abeundum è pugnâ, priusquam & arma omnia eriperimus, quibus se tueri solent. *Propior*, inquit, & *proximus*, aliunde esse non possunt, quam à *prope*. Ratione quoque eâ hoc telum amentant, quod *propior*, & *proximus*, eundem, quem præpositio *prope*, casum regat. Et sanè de casu quod ajunt, manifestius est, quam ut negari à quoquam possit. Nam Sallustii est: *In colle Iugurtha ipse propior montem cum omni equitatu suo collocat*. Legimus item apud Plautum Poenulo †:

G I. Quis pulcat? M I. qui te proximus est.

Denique Livius quoque dixit lib. xxxv: *Læonicus ager proximus fines Megapolitarum est*. Verum hoc est in aëra jaculari, cum similitudine structuræ non consequatur alterum alterius esse originem, ac fontem. At Achaicum istoc telum, quod adversus eorum libramus opinionem. Nam necesse est ea, quæ planè diversæ sint classis, etiam essentiâ differre. At comparativus excessum notat positivi sui, manente essentiâ. Quare vel utrumque nomen, vel utrumque præpositionem esse, necesse est. Idem de aliis omnibus dictum velim. Itaque verbum non addam, sed ad ulteriora capeffo gradum. Sunt enim præter hosce comparativos, & superlativos, alij etiam, qui planè ἀναλόγως formentur, licet ob syncopen, quam patiuntur, ἀνάλογος videantur.

Ita *junior* est ex *juvenior*; quod est in nonnullis Columellæ * libris. *Ditior* est ex *divitior*, quod Plautus usurpat Pseud. † Lucretius lib. v. Terentius Phorm. † Cicero lib. III de Orat. † Martialis lib. I, ep. LXXVII, & lib. IV, epigr. LIV, & lib. v, epigr. XLI, & Calpurnius Ecl. III. Eodémque modo

* lib. 9. cap. 1.

† De alienigenis ad populum sine lex sua abrogata.

‡ lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

* lib. 9. cap. de

modo *divinissimus* dixit Sidonius lib. IV, epist. III. Imò & hæc ipsa vox à Carolo Langio in vet. libris apud Ciceronem reperta lib. II de Officiis, eademque rectè legitur in antiquis Cornelii Nepotis codd. in vitâ Phocionis. *Imus* quoque est ex *infimus*, ac *summus* ex *supremus*: quod etiam notavit Cæsar Scaliger com. in Theoph. de Plant. Quin ipsum *infimus*, & *supremus*, & *συνκεπιω* facta sunt; ut infra ostendemus. At vanum est discrimen, quod Cornelius Fronto ponit inter *imium*, & *infimum*. *Imium*, inquit, *summo* respondet: *infimum*, ut *infra humum*. *Maturrimus*, quod & apud Cæsarem invenitur I de bello Gall. & Tacit. XII Annal. est è *maturissimus*; quo usus auctor ad Herennium lib. IV: at nequiquam *maturimus* venit ab obsoleto *matur*, quod sentire videtur Priscianus. A *maturissimus* *maturissime* dixit M. Cato Orat. dierum dictarum de Consulatu suo. A *maturrimus* *maturissime* usurpat idem ibidem, & Sallustius in primo Historiarum. Vide Charisium cap. de Adverbio.

Fortasse & eodem modo *postumus* olim fecere ex *posterrimus*: à quo *posterrime*, pro *postremo*, Festo in *Rumentum*, restituit Iosephus Scaliger. Sane à Marone VI Æn. *postumam prolem*, non eam, quæ nata humato patre; sed quæ *postremo* nata loco, parente superstiti, censet Cællius Vindex apud Agellium †. Scio, Cællium reselli, cum à Gellio lib. II; tum Francisco Luisino lib. I, cap. IV: ubi novam planè interpretationem adfert. Scio & Ianum Parrhasium Apollinari subscribere epist. xxxiv. Verùm Cællii sententiam confirmat, quod apud Tertullianum lib. contra Gnosticos, de scorpio legitur: *Cauda erit, quodcumque de postumo corporis propagatur, & verberat*. Eodemque modo apud Sidonium lib. III, epist. XII legitimus, *tempore postumo*, hoc est, *postremo*. Et lib. IV, epist. XXI, *postuma laus*. Item lib. VII, epist. V, *etas postuma*. Et in Panegyrico Aviti:

Sunt alii, per quos se postuma jactet origo.

Citat quoque Savaro ex glossis manuscriptis Isidori: *Postumus, ultimus, necessarius*. Nec Græci *πιδεταμος*, sed *πιδεταμος* scribunt. Sunt & alia multa pro Cællio adducta à Guiljelmo Cantero lib. II Var. Lect. cap. X. Cuiacium quoque hac de voce adi lib. III Observat. cap. IV. Turnebum lib. XVII Advers. cap. I, & lib. X, cap. XXI. Lambinum in Aulul. Plauti act. II, sc. I, & Barnabam Briffonium lib. XIV de verborum significationibus.

Ex Prisciani verò judicio, etiam *dextimus*, & *sinistimus*, superlativi sunt, facti ex *dexterrimus*, & *sinisterrimus*: nempe quâ ratione, *citimus*, & *extimus*, ex *cierrimus*, & *exterrimus*, fiunt. Etiam pro sua sententia adferunt, quod *honestimus calor*, pro *honestissimus*, legatur. Sed, ut putamus, *dextimus*, & *sinistimus*, omnino sunt positivi, ut cum è Festo cognoscimus, tum è Nonio, qui

qui *dextram viam* interpretatur, *dextram*. Sed & confirmat hanc sententiam illud Sallustii Iugurth. *Sylla cum equitatu apud dextimos; in sinistra parte A. Manlius cum funditoribus, & sagittariis.*

CAPVT XXVI.

De defectivis. Intera. Ocius, non ocusus, scribendum. Xenophontis Æquivoca Anni commentum. Habitus omnes gradus habet. Superlativi gignentes ex se novos comparativos, & superlativos. Pessimissimus. Extremior, extremissimus. Postremus, minimissimus, proximior.

Sunt verò etiam quædam, quæ vel positivo careant, vel comparativo, vel superlativo. Primi generis est *prior, primus*. Atque huc quoque referuntur, *deerior, deterrimus; potior, potissimus*. Sed illud est ab antiquo *deter*; hoc à *potis*, ut diximus supra. *Interior, intimus*, videntur esse ab *inter*, vel *interius*: quomodo Scaliger credit Cornelium Severum in Ætna dixisse:

--- *Vertit vasa intera vertice sero.*

Vbi in veteribus libris *vasa vitrea*, unde *omnia* fecere. Quod si obsolescentium etiam habenda est ratio, *ulterior, & ultimus*, similiter videntur esse ab *ulterus*, vel *ulter*. Quomodo Cato † ait, *super, inferque vicinus*. Et quid si *propior*, ac *proximus*, itidem dicamus esse ab obsoleto *propis*, & *propus*? Si item † de R. R. cap. 149.

licet extra linguam Latinam; nec *ocior, & ocissimus* omnino careant positivo, cum sint ab *ocius*, cuius comparativus est *ocior* per I: eaque ratio est, cur *ocius, & ocissimus* per I scribantur. Falluntur itaque viri docti, qui Y malunt, quia dicamus *ocius* per r.

Comparativo destituuntur *nuper* sive *nuperus, nuperimus; sacer, sacerimus; invitus, invitissimus*: & quædam alia, etsi non tanto numero, quam creditum vulgo.

Superlativum non agnoscunt, *adolescens, juvenis, senex*. Nam putidum, quod aliquando objectarunt de Xenophonte, qui Æquivocorum libellum sic auspicetur: *Saturni dicuntur familiarium nobilium regum, qui urbes condiderunt, sensissimi*. Quasi Xenophon quisquam Latine scripserit, vel Æquivocorum horumce auctor sit alius ab illo impostore non indocto, Ioanne Annio, Viterbiensi monacho. Similia sunt, *ingens, satur, dexter, sinister*. Nam *dextimus, & sinistimus*, potius positivi videntur. A *supinus, supinior* legas apud Martialem*: ab *infinitus, infinitior* apud Tullium †: à *dives, divitior* apud eundem †, atque etiam Martialem*, Plautum †. Verum à *dis* non solum est *ditior*, sed *ditissimus* quoque. Etiam *taciturnus, & salutaris*, hujus sunt loci. † lib. 2, ep. 6. † in Topic. † lib. 3 de Orat. * lib. 1, ep. 77. † Pseud. act. 5, sc. 2.

Anterior verò in comparativo solum invenitur: etsi fortasse olim fuerit *anterus*, vel *anter*; ut *posterus* dixerunt.

* *Att. 2. f. 3.* Volunt & simile esse habitior : quo usus Terentius Eunuchus * :

Siqua est habitior paullo, pugilem esse ajunt. hoc est, pinguior, ut exponit Verrius Flaccus. Verum & positivo, & superlativo, usus est Agellius lib. iv, cap. ult. *Censores*, inquit, *P. Scipio Nasica*, & *M. Pomilius*, cum equitum censum agerent, equum nimis strigosum & male habitum; sed equitum ejus uberimum & havuissimum viderunt.

Interdum verò superlativa fiunt positiva, sive fixa; & quia induerunt positivi naturam, alios ex se comparativos, aut superlativos gignunt. Hujusmodi erit *peffimissimus*; si sana est lectio illa Senecæ epist. LXXXI: *Minimum ex nequitia, levissimumque, ad alios redundat: quod pessimum ex illi est, & (ut ita dicam) peffimissimum, domi remanet, & premit habentem.* Sanè ita legit Pincianus, assentientibus nonnullis manu exaratis codd. Verum Iustus Lipsius mavult, *spississimum*, atque existimat, Senecam sic præfari, (*ut ita dicam*) non quia vox inusitata; sed quia metaphora durior videri poterat. Sed suppetunt alia non pauca, de quibus ambigat nemo. Nam, ut Xenophon † ab ἐξαιτός dixit ἐξαιτώτατος: ita dixit Appulejus 1 Met. *Siquid est noxissimo extremus.* Et de Deo Socratis: *Nullum animal in terris postremus homine.* Ac in Apologiâ: *Puer cum adolescentulis postremissimis inter seorta convivium agebat.* Ac ne solum Appulejum ad partes advocemus, eandem vocem legere est oratione C. Gracchi apud Agellium lib. xv, cap. XII, & apud Tertullianum in ingressu ipso libri de cultu feminarum: quemadmodum & *extremissimus* usurpat cap. XIX Apologetici. Apud Arnobium quoque lib. v legimus, *minimissimus digitorum.* Sed & *proximus*, cum pro vicino, aut cognato, sumitur, format ex se comparativum *proximior*. Seneca epist. CVIII: *Ita tamen, ut quorum abstinentiam interrumpi modum servem, & quidem abstinentiæ proximior, nescio an difficiliorem.* Item l. i. D. unde cognati, legimus: *Siquis proximior cognatus nasci speretur, in eâ conditione est, ut dici debeat, obviare eum sequentibus.* Præterea lib. i Instit. Tit. De capitis deminatione §. ult. legimus: *Cum ad agnatos tutela pertineat, non simul ad omnes pertinet, sed ad eos tantum, qui proximiores gradu sunt.* Est & similis locus lib. III, Tit. de legitimâ agnat. tutel. Dixit quoque Vegetius lib. i Rei Militaris, cap. xx. *Proximior dextra sit, quæ plagam possit inferre. Quin nonnulli Ciceronem quoque ita ajunt locutum. Adferunt autem ex epist. XI, lib. I ad Att. Proximius Pompejum sedebam.* Sed legendum, *Proximus Pompejo: quomodo à Prisciano citatur, ac in optimis editt. excusum est: vel proximè Pompejo, quomodo, Diomedem secutus, legit Lambinus.*

CAPVT XXVII.

De adjectiua incomparabili. Comparatiui, & superlatiui multi adiectiuorum exeuntium in VS, vel IS purum. Comparatiui, & superlatiui, a Plauto noue ficti. Retriores partes.

SVperest videamus de adiectiuis, quæ non variantur per gradus. Talia sunt gentilia, ut *Romanus*, *Spartiatæ*: possessiua, ut *patrius*, *Euandrius*: numeralia, ut *primus*, *decimus*: materialia, ut *aureus*, *acneus*: temporis significatiua, ut *hesternus*, *crastinus*: participialia in *dus*, ut, *amandus*, *reuerendus*: desinentia in *bundus*, ut *errabundus*, *moribundus*: in *plex* exeuntia, ut *duplex*, *triplex*. Excipe *simplex*, & *multiplex*. Desinentia in *imus*, ut *bimus*, *legitimus*. In *ius*, ut *fugitiuus*, *deliberatiuus*. Composita à *fero*, & *gero*, ut *frugifer*, *letifer*, *armiger*, *corniger*. Item hæc adiectiua, *almus*, *balbus*, *canorus*, *canus*, *cicur*, *claudus*, *crispus*, *degener*, *dispar*, *egenus*, *magnanimus*, *mediocris*, *memor*, *mirus*, *optimus*, *sibvestes*, *vetulus*, *unicus*: atque alia, sed pauca, ut *puto*, in quibus per particulas excessus, (uti sunt *magis*, *valde*, & *maxime*) supplementum comparatorum, & superlatiuorum defectum.

Huc etiam à Grammaticis referuntur nomina, quæ vocalem habent ante VS. Sed istiusmodi, quamquam rariùs ex se comparatum aut superlatiuum formant; idque ut fugiatur nimius vocalium concursus: non tamen semper necesse habemus in iis uti periphrastica comparatione, quæ fit per *magis*, & *minus*. Quod, ut liqueat, literarum ordine de præcipuis dicam.

Arduus, & *arduissimus*, dixit Cato. Vt apud Priscianum in III: *Quod iter longius arduiusque erat à curia*. Idem ad populum, de triumpho: *Asperrius*, atque *arduissimo aditu*.

Arsiduius usurpat Varro lib. II de R. R. cap. IX. *Arsiduiusimè* est apud Cicronem in Bruto.

Egregius quoque ex sese augetur. Quomodo Pacruuius in Medo dixit, *Mulier egregiissimâ formâ*. Imò comparatiuo ejus usus ipse Iuuenalis sat. X:

Egregius cænat, meliusque miserimus horum.

Vbi *egregius*, pro *egregius*, poni, & Priscianus testatur, & sententia clamat. Eodemque modo antè dixerat Lucretius lib. IV:

Nam nihil egregiûs st, quam res discernere apertas

A dubiis.

Exiguus est apud Vlpianum in fin. legis. Si ita sit adscriptum, De Legat. I, eodemque modo pars *exiguissima* legimus, cum apud Ouid. epist. XIV, tum Plinium lib. VI, epist. ad Geminium.

Idoneior non memini me legere, nisi apud scriptores collapsæ jam Latinitatis. Vti Petrum Damianum epistolâ ad Gislerium in undecimo Baronii Annalium tomo.

Industriior varii dixerere. Vti Plautus Mostell. Act. I, Sc. II :

Quo neque industriior de juventute erat.

M. Cato in oratione, nequis iterum consul fiat * : *Imperator laudem capit, exercitum meliorem, & industriiorem facit.* C. Gracchus contra Æmiliam Tiberonem † : *Vtrum inimicorum meorum factio, an magis solitudo patriæ, te impulsit, ut in me industriior sis, quam in te?*

Injurius etiam comparativus videtur. Duza quidè apud Plautum legit Cistell. Act. I, sc. I : Nihil amore injurius est. Hoc est, injurius, sive injuriosus.

Innoxius, vel innoxius comparativo dixit Cato † de Ptolemæo minore, de Thermi quæstione : Quantoque suam vitam superiorem atque ampliolem, atque antiquiorem animum, inducent esse, quam innoxiiorem.

*Necessarius quoque est comparativus, saltem apud labantis ævi scriptores. Sic sanè usus vetus interpres I Cor. XII, 22 : Quæ videntur membra corporis infirmiora esse, necessariora sunt. Imò & Tertullianus lib. I adversus Marcionem : Quibus utique necessariis, qua Deus, & quidem melior, quo necessarius, latere non debuit. Quo etiam usus libro de habitu muliebris, cap. v, & lib. de patientia, cap. XI. Vti & in neutro, necessarius lumen, dixit in quarto adversus Marcionem. Et libro de carne Christi cap. VII, Necessarius aliquid. Ambrosius quoque lib. I Offic. cap. XVII, membra necessaria, retinuit è veteri interprete. Vbi perperam in Basileensi * editum, necessariis.*

Piissimi de voce ita Cicero Philipp. XIIII : Tu porro ne pius quidem, sed piissimos quæris ; & quod verbum omnino nullum in lingua Latina est, id, propter tuam divinam pietatem, novum inducis. Verùm non tanta fuit apud posteros Ciceronis autoritas, ut, quia is reprehenderat, eâ abstinerent. Nam, ut de Apulejo, & Hieronymo, nihil dicam ; ut item veterem lapidem ab Hieronymo Mercurialis † citatum, & tot alios, qui in Gruterianis inscriptionibus obvii sunt, præteream : sanè usurpatur ea vox à Seneca Rhutore lib. v, Controvers. XXII, Curtio lib. IX, & Quintiliano Declamat. VI.

Perpetuior, & perpetuissimus, probat Priscianus in III, hoc Catonis de Macedonia liberanda : Idque perpetuus, atque firmiter repit. Et in Thermum : Sed à beneficiis, atque ab optimis artibus, fugit quam maximâ fugelâ, perpetuissimo curriculo.

Strenuus quoque hujus generis est. Plauti enim est Epid. Act. III, Sc. Cave : Nam strenuiori deterior si prædicat Suas pugnas, de illius ore sunt sordidæ. Et Lucilii in XVI ad Fundium :

Fundi, delectat virtus te, villicus paullo

Strenuiori si evaserit.

Vbi

* apud Frisfe.

lib. 3.

ibidem.

† apud Frisfe.

lib. 3.

* An. 1555.

† lib. 3 de arte
Cynætica,
cap. 12.

Vbi pro *evaserat* (ut in Putschianâ Prisciani editione , & in Lucilii fragmentis à Duza editis legitur) rescripti *evaseris* ; fecutus , cum nostras Prisciani membranas , tum veterem editionem Venetam. *Srenuissimus* similiter dixit Sallustius , in Catil. & Sallustii imitator Cornelius Tacitus lib.

IV Hist.

Tennis quoque comparari negant ; quod imprimis infusum videtur. Nam apud Ciceronem * legimus : *Tenuiorum , & non occupatorum amicorum* , * orat. pro L. Murræno. & orat. pro A. Calpurnio. *est ista assiduitas : quorum copia bonis & beneficis deesse non solet.* Item † : *Cum majores nostri tantâ diligentia prudentiaque fuerint , ut omnia omnium non modo tantorum verum , sed etiam tenuissimarum , jura statuerint , persecuti que sint.*

Vacuissimus est apud Ovidium lib. III de Ponto , eleg. I :

Nec rursus jubeo , dum sit vacuissima , quaris :

Corporis ad cultum vix vacat illa sui.

De iis , quæ vocalem ante VS , vel IS , habent , satis diximus.

Multa autem multi comparativos , ac superlativos , habere existimant , quia legantur apud Plautum. Sed non omnia Plautina albâ lineâ signare convenit , cùm tam multa confingat , quæ nunquam recepit sermo Romanus. Et arduum quidem nobis de singulis asseverare , cùm tot deperierint anti qui scriptores , qui fortasse aliqua eorum , quæ nova nobis videntur , usurparint ante Plautum. Sed tamen , quibus persepe † est genius Plautinus , non difficulter conjectant , quæ Plautinæ sint monetæ. Quis enim ambigat , quin ab eo sit *verberabilissimus* , pro , maximè verberibus digno? quomodo loquitur Aululariâ , Sc. Foras , foras. Idem Pœnulo † dixit , *spisigradissimus* : & Menæchmis * , *exclusissimus* : & Casinâ † , *occisissimus*. † Act. 3. Sc. 1. me Di. amen. * Act. 4. Sc. 1. Quis hoc me quaerit. † Act. 3. Sc. 1. Nihil sum , nulla sum. † Act. 4. Sc. 1. pro orge. * Act. 4. Sc. 1. amne. Cui geminum est Curculione † , *parissimus* , pro gemino ac simili profus : & , quod eadem comediâ usurpat , *ostium oculissimum* : quomodo non modo in antiquis editionibus invenire est ; sed jam olim legit Festus : ut audiendi non sint , qui *occlississimum* legendum autumat. Idem quoque in comparativis facit. Ita Bacchidibus * dixit ,

Confosiores foricinâ neniâ.

Ac fortasse etiam ab eo *tacitus* per gradus variatur. Nam scripsisse ajunt Pœnulo † :

Tacitius tibi resistam , quam quod dictum est malæ mulieri.

Ita emendant Camerarius , & Iosephus Scaliger ; pro quo vulgò quidem legitur , *tacitus* : at in veteribus codicibus , *citius* reperitur. Sed potius cenfeo *tacitus* scripsisse Plautum , ac subintelligi *magis* ; ut μάλλον apud Græcos solet.

Multò minùs in exemplum trahi debent , quæ sequioris sunt seculi. Istiusmodi est *retrior* ; quod legitur apud veterem Juvenalis interpretem ,

• vers. 138.

qui in fat. xi * scribit, *pygægon* ita dici, quod *albas* habeat *retriores partes*, hoc est, *ὀπίσθια μέρη*. Sed interpretis hujus nō magnopere nobis habēda est ratio, quando certis indiciis eū vixisse constat post tempora Constantini Magni.

Sunt & alia hujus farinæ apud ejusdem ævi ac sequentium scriptores. Verim ea coacervare haut visum, quia nemini ignotum esse potest, quo loco haberi debeant, quæ irreplere post divisionem aut ruinam imperii Romani.

C A P V T X X V I I I.

Nomina non à nominibus tantum derivari, vel verbis: sed etiam pronomiibus, adverbis, & præpositionibus. Patronymica sic dici à specie nobiliori. Romanos, qui pene mille post Ilium deletum annis vixere, Iliensium nepotes vocari. Priscianus emendatus. Num Homerus patronymica etiam è matribus, vel avis formet, præterquam is, qui ex Iove prognati. Masculina in Des desinere, ac sex modis formari. Priscianus iterum corrigitur. Ionica, & Æolica terminatio patronymici virilis. Femina exire trifariam, ac quomodo plurimum formentur. Amazonis quæ ratione tertiam corripit. Patronymicorum forma tributa iis, quæ à loco petuntur: item librorum titulis.

† lib. 7 de L. L.

Vidimus de nominum declinatione naturali; ut Varro † vocat: quæ est in casus, numeros, genera, & gradus. Superest, ut idem appellat voluntaria, quæ est nominis ex alio nomine impositio, ac speciem, sive derivationem, & figuram, seu compositionem complectitur. De utraque nunc agendum nobis, non universè, quomodo & hæc, & illa, omnium est classium communis: sed particulatim, quatenus in nominibus spectatur; non omnibus quidem, cum nomina etiam sint primigenia; sed iis solum, quæ aliunde originem ducunt.

† super. lib. cap. 2.

Derivantur nomina, vel à nominibus, ut *justitia* à *justus*: vel à pronomibus, ut *aliens* ab *alius*, similiterque *qualitas*, *quantitas*, *solitudo*, à *qualis*, *quantus*, *solus*, quæ pronomina esse, alibi † ostendimus: vel à verbis, ut *victor* à *vinco*: vel à participiis, ut *doctus*, *sapiens*, & similia, quæ abjectione temporis è participiis in nomina degenerant; vel ab adverbis, ut *crastinus*, à *cras*; *hodiernus*, ab *hodie*: vel à præpositionibus, ut *propinquus*, à *prope*; *contrarius*, à *contra*.

Quæ à nominibus veniunt, dividuntur vulgo in patronymica, gentilia, possessiva, diminutiva, & denominativa.

Patronymicorum vox quibusdam nimium videtur angusta. Nam, inquit, *Æacides* pro Achille non est à patre, sed avo *Æaco*; eoque *ἄελος* non *πατρωνυμικόν*, sed *παππωνυμικόν* est. Verum patris nomine etiam avus conti-

continetur; uti avi nomine majores universi, utcunque multis etiam distent seculis. Itaque & Romani dicuntur *Æneade*; nempe eo pacto, quo Æneas diceretur eorum pater, vel avus. Quomodo loqui inter cæteros non dubitavit Iustinus lib. xxxi, ubi sermo est de mutua Iliensium & Romanorum gratulatione, tū factâ, cùm exercitus Romanus, L. & P. Scipionibus ducentibus, Hellepontum transfemisisset ad bellum gerendum cum Antiocho rege. Verba Iustini sunt: *Iuvabat Ilienses, nepotes suos*; (hoc est suæ gentis, posterorum quippe suorum nepotes) *Occidente & Africâ domitâ, Asiam, ut avitum regnum, vindicare*. Ecce veteres Ilienses vocat avos; præsentis temporis Romanos nuncupat nepotes. Atqui contigit ea gratulatio anno Urbis ΙΟΛΧΙΙΙ. Conditâque Urbis annis cccxxx post captum Ilium: ut quos nepotes vocat Iustinus, prope mille annis abfuerint ab Iliensibus, quibus avorum tribuit nomen.

Nec ab avis solùm paternis, sed etiam maternis, fit denominatio. Quomodo Mercurius, Majæ filius, facundus nepos Atlantis, ut eum Horatius vocat, *Atlantiades* Nasoni dicitur i Met. quomodo item ibidem Epaphus, filius Ius, quæ Inachi filia fuit, *Inachides* nominatur. Corrigitur verò Priscianus lib. ii, apud quem in Heliæ Putschii editione sic legitur: *Inachides, Iovis filius Epaphus, quæ filia fuit Inachi*. Vbi in antiquâ Venetâ pro *Iovis* est ΙΟΙΣ; in membranâ verò nostris optimè ΙΟΥΣ legitur.

Imò patronymica etiam veniunt à matribus, fratribus, & regibus sive conditoribus. A matribus, quomodo Æsculapius Nasoni * dicitur *Coro-* * 15 Met.
nides, quia illi Larissæ Coronis mater fuit: quomodo item à Rhea Sylvia, quæ & *Lia* dicta est, Romulus *Iliades* † vocatur. A fratribus, ut à Phæronte dictæ *Phærontides*, pro quo *Phærontiades* per epenthésin dixit Maro in Eclogis. A regibus, ut apud Maronem *Thestide* †, & *Cecropide**, pro † 4 Græc.
Atheniensibus; *Romulide* †, pro Romanis. Imò & ab illustribus posteris * 6 An.
fit denominatio. Ut *Ægide*, majores *Ægei*; & fortasse *Timodemide*, majores Timodemi, apud Pindarum Nem. od. ii, quæ in honorem Timodemi. † 8 An.
Scholiastes tamen vetus: Τιμοδημίδαι, φράτριά, ὅθεν οἱ ἀπὸ γονοῦ τῆ Τιμοδημίου.

Cùm verò laxè aded attenditur patronymicorum appellatio, manifesta est ejus vocabuli *κατάγωγος*. Nec propterea comminisci opus aliud nomen: quando philosphis non est insolens, à præcipua specie nomen generi imponere.

Sed de Homero non satis est apertum, an etiam à matribus, vel avis ipsi, format patronymica, præterquam in iis, quæ à Iove originem ducant. Si veteres Grammaticos audimus, in his solis id sibi permittit. Quomodo ab Æacus, & Dardanus, qui ex Iove nati, format *Αιακίδης*, & *Δαρδανίδης*.

* 207. 749. *νίδης*. Obducunt aliqui illud Iliad. A * :

† *Εἰς τὴν Ἀθή-
ναιαν, Μολιόνας
ἰβήτας, ἐπιση-
αίον.*

καὶ τὸ κεν Ἀκταίωνα Μολιόνα παῖδ' ἀλάπαζα.

Vbi *Moliones* dici creduntur à matre *Molione*, *Moli* filiâ. Sed contrâ contendunt alii, *μόλιον* hîc valere idem ac *πολεμιοί*, esseque id nomen δὲ τὸ κ' *μαζῶν μολίσεως*. Itidem objectant, Homero in hymnis, & poetarum aliis, *Apollinem* dici *Ἀπολλίδην*. Sed oggerunt his, non de poetis aliis se loqui, sed Homero; nec de aliis operibus, quam *Iliade*, ac *Odyssea*; quia, an hymni sint Homeri ipsius, non satis convenit.

Ex patronymicis virilis sunt generis, quæ in *DES* desinunt. Hæc vel veniunt à nominibus primæ, vel secundæ, vel tertiæ. In prima quædam derivantur ab nominibus exeuntibus in *A* purum, vel *AS*. Et hæc terminantur in *ADES*, ut *Iliæ*, *Iliades*; *Æneas*, *Æneades*. Quandoque etiam in *IDES*, ut ab *Αἰίας*, *Ænides*. Vt *ix* *Æn*.

*Sit sitis, Æniæ, telis impune Numanum
Oppetisse tuis.*

Alia derivantur à nominibus terminatis in *A* impurum, vel *E*, aut *ES*. Ab *A*, clauduntur syllabâ *IDES*. Vt *Philyra*, *Philyrides*. Ab *E* habent *IADES*: ut *Acrifione*, *Acrifionides*. In *ES* quoque impurum nunc *ADES* accipit, ut *Butes*, *Butades*; *Hippotes*, *Hippotades*; nunc *IDES*, ut, *Corinetes*, *Corinetides*; nunc *IADES*, ut *Anchises*, *Anchisides*.

In secundâ verò, vel veniunt à nominibus finitis in *VS* purum; qualia casui in *I* adjiciunt *DES*; ut *Priamus*, *Priami*, *Priamides*; *Nestor*, *Nestori*, *Nestorides*: vel ab exeuntibus in *IVS*, & hæc casui in *I* apponunt *ADES*; ut *Menætius*, *Menætiū*, *Menætiades*: vel à nominibus in *EVS*, quæ casui in *I* addunt *DES*, sed pro *EI* diphthongo Latini habent *I*: ut *Thestius*, *Thestei*, *Thestides*; *Promethæus*, *Promethæi*, *Promethides*: ut *i* *Met*.

Inde Promethides placidis Epimethida dicitis.

Item *Peleus*, *Pelei*, *Pelides*: pro quo & poeticâ epenthesi *Peliades* dicitur.

In tertiâ, casui in *I* apponitur *DES*: ut, *Thestor*, *Thestori*, *Thestorides*. Sic à *Scipio*, *Scipionides* foret, & per epenthesin *Scipioniades*: pro quo Maro per syncopen dixit *Scipiades*. Vel ἀναλόγως erit à *Scipius*; quod mavult *Pri-ficianus* lib. *ix*: *Virgilius secundam Græcam formam Scipiadas* dixit δὲ τὸ Σκιπίωνος, cum *Scipionides* dicere debuit. Ita rectè legitur, cum in antiquâ Venetâ, tum etiam in membranis nostris. *Helias Putschius* rescripsit δὲ τὸ Σκιπίωνος. Quod probare non possum. Nam quæ à nominibus quintæ sunt, mutant *OS* in *IAHS*. Vt ὁ Πηλεὺς, τὸ Πηλεός, ὁ Πηλείδης, & crasi Πηλείδης: ὁ Ηετίων, τὸ Ηετίωνος, ὁ Ηετιονίδης, & κ' συγκοπῶν Ηετίδης. Sic ὁ Σκιπίων, τὸ Σκιπίωνος, ὁ Σκιπιονίδης. *Scipiada* igitur non sit à nomine tertiæ, sed secundæ: nempe ut ab *Ἡλιος*, verso *OS* in *AΔHS*, fit *Ἡλιάδης*: sic à *Σκιπίων*, eâpse mutatione, fiat *Σκιπιάδης*. Porro

Porro Iones pro ΙΔΗΣ, vel ΙΑΔΗΣ, dicunt ΙΩΝ: unde ab *Iapetus*, pro *Iapetionides*, dicitur *Iapetion*; item ab *Oedipode*, pro *Oedipodiades*, *Oediopodion*. *Æoles* verò pro ΙΔΗΣ habent ΑΔΙΟΣ: quomodo *Hiræ* filius pro Ιψίδης, Ιψάδιος. Ita dictus *Pittacus*, vti sapientum unus, ut ait *Priscianus* in 11. Sed *Laertius*, in ejus vitâ, sic vocatum ait *Pittaci* parentem. Atque hæc de terminatione *Patronymicorum* virili.

Muliebria verò desinunt in AS, IS, NE. Priora illa plurimum veniunt à masculinis in DES, abjecto DE: ut ab *Iliades*, *Ilias*; à *Peliasdes*, *Pelias*; à *Dardanides*, *Dardanis*; ab *Inachides*, *Inachis*. Ac similiter ab Αμαζων fit ὁ Αμαζωνίδης, unde ἀναλόγως femininum, ἡ Αμαζωνίς, sive ἡ ἑσφαλὴ Αμαζωνίς: qua in re Græcorum exemplum secutus *Maro* 1 *ÆN*.

Ducit *Amazonidum* lunatis agmina peltis.

Nempe tertiam corripuit, & *patronymicum* posuit pro primitivo; quale *Scipiades* pro *Scipione*.

Sed quorum masculina veniunt à primitivis in EVS, hæc penultimam efferunt per E porrectum: ut *Thefeus*, *Thefesides*, *Thefcis*: *Chryses*, *Chrysesides*, *Chryscis*. Item *Nereus*, *Nerides*, *Nereis*, penultima ancipiti.

Patronymica, quæ in NE desinunt, formantur ex genitivo singuli numeri, addito NE; sed EI mutatur in I longum: ut *Nerei*, *Nerine*; *Adrasti*, *Adrastine*. Quod si nominativus desinat in IVS, pro INE dicitur IONE: ut *Acrisius*, *Acrisione*.

Interdum autem *patronymici* terminatio aptatur etiam appellationibus iis, quæ à loco peruntur, sive ubi quis natus, sive ubi educatus, & versari solet. Nec ratio est obscura, quia locus hujusmodi est instar parentis. Vt *Troas*, *Cyclas*, *Ias*, *Thessalis*, *Colchis*, *Æmonis*. Sic *Venus*, *Cyprius*, à *Cypro*: unde & Κυπριονεΐα, & Κυπριονεΐα vocatur. Item *Musæ Aonides*, à monte *Aone*; & *Aganippides*, à fonte *Aganippe*.

Hanc formam etiam sequuntur quædam nomina librorum ab argumento petita. Sic *Ilius*, mulier ex *Illo*. Sed *Homerus* ita inscripsit libros de rebus ad *Ilium* gestis. Similiter à persona, quam celebrat poeta. Vt ab *Ηρακλῆς*, vir *Heraclides*, mulier dicitur *Heraclis*. At poeta incertus opus suum de *Hercule* inscripsit *Ηρακλῆϊδα*: ut testis *Aristoteles* libro de *Arte Poetica*. A *Theseo* vir *Thefesides*, mulier *Thefcis*. Sed *Θησονίδα* vocavit suum poema *Diphilus*, ut est apud *Pindari* scholiastem, atque alios. Ab *Alexio* fuerit *Alexides*, femina *Alexias*. Sed *Annæ Comnenæ* historia de gestis patris sui *Alexii* Comneni ab ea Αλεξιάς est vocata. Similiter Latini. Ab *Aenea* vir *Aeneades*, mulier *Aneis*. At *Maronis* quoque divinum opus *Aneis* nuncupatum. Ab *Achilles* vir *Achillides*, femina *Achilleis*. Verum hoc quoque nomen est poematis *Statiani*. A *Bryses* similiter est *Bryfides*, & *Bryfcis*.

† aequalis.

Bryfeis. Sed *Bryfeida* quoque scripsit L. Attius, Pacuvii ἑμύζγονος †: unde Perſius ſat. 1:

*Eſt nunc Bryfeis quem venoſus liber Atti,
Sunt quos Pacuviusque, & verrucoſa moretur
Antiope.* Ita legi debere, facilè adſentio doctiſſ. Caſaubono.

CAPVT XXIX.

Terminationes gentilium, poſſeſſivorum, diminutivorum. Mulionius potius, quàm mulionicus, dicendum. Græculi qui ſint. Nomina in aſter nunc diminutionē, nunc imitationem, nunc neutrum ſignificant. Reſelluntur, qui domicula, pro domuncula, dicere jubent. In O exeuntium diminutiva ἀναλόγως deſiunt in VNCVLVS. Non venire diminutiva ab omnibus nominibus. Tabula, fabula, macula, unde deriventur. Diminutiva non ſemper ſequuntur genus primitivi. Vngula non eſt diminutivum, quod Diomedes credidit. Nec rectius a ſcutum deduxit ſcutella, cum veteres dixerint ſcuta in muliebri genere. Ejuſdem, & aliorum error, piſtrilla à piſtrinum deducendum, quod eſt à piſtrina. *Charifi* locus emendatus. *Prifcianus* notatus. *Qualus*, & *qualum*; *quaſillus*, & *quaſillum*, dicebatur. *Glandium*, & *glandula*, quid ſint; & unde dicantur. *Enſicula*. *Betaceus*, & *malvaceus*, quā occasione ἑποκοιεις κῶς capi caperint. Diminutiva diminutivorum. Diminutivis additum parvus, vel minutus.

TRanſeo ad gentilia, quæ has terminationes habent.

A, ut *Perſa*, *Galata*.

O, ut *Macedo*, *Saxo*.

AN, vel ON, ut *Acarnan*, *Ion*, *Lacon*, qui & *Laco*.

AR, ER, IR, VR: ut *Car*, *Afer*, *Trevir*, *Ligur*.

AS, ut *Arca*: ac ſimiliter *Arpinas*, *Ardeas*; quæ priùs *Arpinatis*, *Ardeatis*.

ES, ut *Cres*, *Magnes*.

IS, ut *Athenienſis*, *Samnis*, qui antea *Samnitis*.

VS, præeunte Æ, ut *Achaus*, *Indeus*; à *Saba*, *Sabaus*; item *Thebaus*, apud Hyginum, pro *Thebanus*; VS præcedente C, ut *Hetrufcus*, *Atticus*: IACVS, ut *Corinthiacus*, *Peloponneſiacus*: VS poſt I, ut *Agyptius*, *Corinthius*; poſt L, ut *Italus*, *Siculus*; N, ut *Romanus*, *Germanus*; O, ut *Cous*, *Argous*; R, ut *Syrus*; V conſonum, ut *Achivus*, *Argivus*.

TA, TES, maſculina, & TIS muliebri. Hic *Spartiata*, vel *Spartiates*, & hæc *Spartiatis*: *Sybarita*, & *Sybarites*, & hæc *Sybaritis*. Itidem hic *Epirotes*, vel *Epirota*.

TANVS, ut à *Tauromenium*, Ταυρομενίτης, unde *Tauromenitanus*; ut à Νεάπολις, Νεαπολίτης, *Neapolitanus*. Sic à *Gadibus*, *Gaditanus*; à *Drepanum*, *Drepanitanus*. BS, NS,

BS, NS, PS, RS; ut *Arabs, Libs, Laurens, Picens, Ethiops, Camers, Tiburs.*

X, ut *Thrax, Cilix, Cappadox, Phryx.*

Possessiva ἀναλόγως terminantur in IS, vel VS. In IS trifariam.

LIS, ut *herilis, senilis.*

RIS, ut *puellaris, ac, B* præeunte, *muliebris.*

SIS, five ENSIS, ut *castrens, hortens.*

In VS multifariam exeunt. Præcipuæ formæ sunt istæ.

EVS, E brevi, ut *Herculeus, Romuleus, Cæsareus, Iartareus.* E longo, ut *Phœbeus, Sophocleus, Aristoteleus, gynecum*: cujusmodi Græcè scribuntur per EI.

IVS, ut *Euandrius, patrius, mulionius.* Quomodo Cicero pro Sextio, *Mulionicam panulam* dixit. Sic legendum, non *mulionicam*, ut editum est apud Priscianum in II.

NVS, ut *paternus, montanus, hybernus, formicinus, Pompejanus*, ut cum dicimus, *Pompejanus miles*, aut *domus Pompejana*. Sic ab *Anio Anienus*, ut apud Maronem †, *Aniena fluenta*.

Est & terminatio CVS; idque vel præeunte A brevi, ut *Cypriacus, Bebryacus*; vel I brevi, ut *Italicus, Cræticus*; vel Y brevi, quale unum esse ait Priscianus, nempe *Libycus*; ubi Y ex principali nomine *Libya* acceptum. Sed hæc terminatio CVS vix in aliis, quàm Græcis, inventum.

Interdum autem eadem est forma gentilium, ac possessivorum. Ita gentile est *civis Romanus*; possessivum, *ager Romanus*.

Diminutiva quæ sint, vox ipsa indicio est. Hujusmodi est à *Græcus, Græculus*. Ita dicebatur per contemptum, non quisquis impensè Græcis literis studeret (quod viro erudito visum fuit) sed qui infimul mores Græcorum haberet. Nec enim *Græculus* est, qui Græcis φιλέλλω*; sed quem ^{πρὸ} χλευασμον † dicebant ἑλληνιστῶν. Ita Hadrianus, auctore Spartiano, & Iulianus, Ammiano ‡ teste, *Græculi* dicebantur.

Diminutiva plurimum exeunt in LVS, LA, LVM. Ac alia quidem O habent ante L; ut *filiolus, filiola, negotiolum*: alia V; ut *adolescensulus, adolescensula, tantulus, tantula, tantulum*: alia in *allus* terminantur; ut *rarius, rallus*: vel *ellus*, ut *cultellus, pagella, flagellum, bellus à benus*, unde *bene*: vel in *illus*, ut *pugillus, ex pugnis; mamilla, à mamma; furca, fuscilla; arvina, arvilla; bira, hilla; vasculum, vaseillum; osculum, oscillum, σωματίων ludicrum; villum, à vinum; sigillum, à signum*. Sic *ovilla*, & *suilla* caro, ab *ovina*, & *suina*, juxta Priscianum. Vel in *ullus*; ut ab *unus, unulus, ullus*. Sic *homullus*; item *satullus*, apud Varronem. Item *pullus*, ex antiquo *puerus*; *rullus*, ex *rurulus*, à *rure*. Vel in *culus*, ut *stoculus, matercula, buccla, sicula, crusculum*.

† 4 Geog.

* *Amant* studiorum Græcorum.
† per irrisorem.
‡ lib. 17.

Præterea exeunt in IO; ut *senex, senecio; pusio, pusio*. Vel *eus*, ut *equus; equulus, equulens; hinnus, hinnulus, hinnulens*.

Est & Græca terminatio ISCVS: ut *Syrus, Syrisus, Pan, Paniscus*. Item *mas, mariscus; scortum, scortiscum*; de quibus maximus Salmasius in Exercitationibus Plinianis ad Solinum *.

Quæritur, an etiam nomina in ASTER diminutiva sint. Vbi distinctione opus. Sunt quæ diminutionem, sunt quæ imitationem, sunt quæ neutrum significant. Neutrum notat *apiastrum* cui ideo ab apibus nomen, quia eo gaudent. Sed *surdaster, & recalvaster*, denotant diminutionem nominum, à quibus derivantur. Sic *philosophaster, poetaster, parasitaster*. At *Antonaster, Fulvaster, & similia*, quæ à propriis veniunt, imitationem significant: ut falsus sit Priscianus, qui & illa ὑποκορεσιμῶς sive blandimenti causâ sic utferri putavit. De *parasitaster* sunt, qui dissentiant. Si inquit diminutionem notaret, non diceret Terentius †, *parasitaster parvulus*. Sed acutè occurrit Scaliger cap. xcv de caussis l. l. *Parvulus*, inquit, significat corporis quantitatem ætate imperfectam, ut sit diminutio corporis: at *parasitaster* est artis diminutio, ut sit is, qui habet magna cum re parasitatur. Atque, ut ibidem observat, hanc derivationis formam accepimus à Græcis, qui dicunt φαρμακιστὴρ, Ἀρτομακιστὴρ: his autem simile sit ἄρτοποιιστὴρ, unde ἄρτοποιός, & ἄρτοποιός, more Æolum converso, ἄρτοποιός.

Præterea quæritur, an etiam diminutiva exeant in VNCVLVS, vel VNCVLA. Sanè doctissimus vir, Bonaventura Vulcanius ‡, ut ἀνάλωγος requirere *icula, vel ucula*. Eoque non *domuncula*, sed *domuncula*, vel *domicula*, juberet dicere. Nempe quia (ut Prisciani verbis utar) quartæ declinationis nomina faciunt diminutivum VS, vel V, nominativi in I convertendo, ut *versus, versiculus; artus, articulus; fluctus, flucticulus; annus, annicula; cornu, corniculum; genu, geniculum*. Sed cogitare oportuerat, quod ibidem subjungit Priscianus, excipi *acus, aculeus; & domus, domuncula*. Præterea *domuncula* disertim scribitur in Pandeëtis Florentinis Lib. XLVI. Tit. XII. Leg. III: *Si in sepulchro non habitet, sed domunculam ibi habeat servus: noxale iudicium erit dandum, si modo habere posse videtur*.

Similis quæstio est, pro *homunculus, & homuncio*; an *hommunculus, & homuncio*, dici debeat. Pro posteriori scribendi modo est, quod Petrus Victorius in Ciceronis codice Mediceo, quem omnium probatissimum fuisse iudicat, in epistola Servii Sulpicii ad Ciceronem pro *homunculi* disertim scriptum reperit *hommunculi*. *Hem nos hommunculi quid indignamur?* Item quod in optimo illo Terentii codice, cuius antiquitatem tantopere laudat Politianus, similiter scriptum erat in Eunuchō †: *Ego hommuncio non facerem?* Quemadmodum idem Victorius testatur Castigationibus in Ciceronē ‡, ac præ-

* pag. 1127.

† Ad. 1. 5, si. 2.

‡ not. in glossis.

† Ad. 3, sc. 5. 2 in lib. 4. epist. ad famit.

ac præterea Faërnus notis in Terentium. Imò videtur hæc scribendi ratio ἀναλογία posse comprobari. Nam ut ab *ignis*, est *igni*, unde *igniculus*; à *venter, ventri*, unde *ventriculus*: sic ab *homo* est *homini* (pro quo veteres *hominis*, imò & *hemoni*, ut apud Ennium) indeque erit *hominiculus*, sive *hominiculus*: ut item à *pufus, pufi, pufio*; & à *senex, seni, senicio*, pro quo *senecio* dicimus: ita ab *homo, homini*, est *homonicio*, sive *homonicio*. Hæc faciunt, ut non improbem *homonniculus*, vel *homonicio*. Tamen *homonniculus*, & *homonicio* malim. Nam ut sanè *homonicio*, & *homonniculus*, integra sint, nihil prohibet altera ex iis τῆς συστολῆς esse efficta. Præterea Priscianus disertim probat *homonniculus*, & *homonicio*, tetrasyllaba. Adhæc in codd. MSSis vix aliter invenias. Denique ἀναλογία magis pro hac sententia facit. Nam in O definitia mutant vocalem extimam in *unculus*: ut *leno, lenunculus*, apud Plautum Pœnulo; *gurgulio, gurguliunculus*, apud eundem Rudente; *lolligo, lolliguncula*, Casinâ; *offensio, offensiuncula*, apud Cicer. pro Plancio; *carbo, carbunculus*, apud scriptorem ad Herennium lib. III; *virgo, virguncula*, apud Iuvenal. sat. II; *tyro, tyrunculus*, apud eundem sat. III; parque ratio in *leo, leunculus*; *latro, latrunculus*; atque aliis.

De diminutivis ita Diomedes lib. I: *Meminisse debemus, quod non omnia diminutiones faciunt. Quædam enim singularia sunt, quæ non inveniunt comparationem: tanquam cælum, mare, & similia. Sunt etiam quasi diminutiva, quorum origo non cervitur: ut fabula, macula, fabula. Vbi rectè Diomedes, non esse ista diminutiva, sed quasi diminutiva. Nam etsi tabula fortasse sit, ab obsoleto taba, hoc autem à τὰζω: tamen in macula & fabula diminutio est nulla. Sed est macula potius à מקול, quod est maculavit; fabula autem eâ formâ venit à fari, quâ latibulum est à latere, paibulum, à patere, & similia. Sequitur apud Diomedem: Sunt item, quæ non servant genera, quæ ex nominibus primæ positionis acceperunt: ut scutum, scutella; pistrinum, pistrilla; canis, canicula; rana, ranunculus; unguis, unguila, unguellula. Quem locum expendemus. Vti & illa, quæ de hoc, & Charisius, & Priscianus, scripserunt. Ac primò non differemur, diminutiva quædam non servare genus primæ positionis. Vti scamillus, à scamnum. Nam Vitruvius lib. III, cap. III dixit: Per scamillos impares. Item ranunculus, quod apud Ciceronem epist. ad Trebat. & in libb. de divinatione legitur. Quamquam istis quidem locis adjectivum non additur. Adhæc ab *eruum, ervilla*. Nam *ervillam* dixit Varro, ut Nonius ostendit. Item *panicula* à *panus*: quod Priscianus pro exemplo ponit. *Panus* enim virile esse ostendit Lucilius in VIII:*

--- Modò stet rectus subtermine panus.

At Plauti est Mil. Act. I, Sc. I:

Quasi ventus folia, aut paniculam textoriam.

Et fortasse ejusmodi quoque sunt, *majusculus*, *minusculus*, *plusculus*, *celeriusculus*; a comparativis neutris, *majus minus plus, celerius*. Etſi hic non deſt, quod obducere poſſis. Nam videntur quædam in virili genere à veteribus fuiſſe uſurpata: unde *Deus Majus*, de quo antea * dictum. Verùm ſanè, ut non inviti demus, quædam diminutiva recedere à genere primogeniti; tamen Diomedis exempla id minimè evincunt. Nam, ut ab *ungula* ordiamur, non eſt hoc ab *unguis*; ſed ejuſdem ambo originis ſunt. Solent enim Romani ab obliquis Græcorum formare ſuos rectos. Vnde ab *ὄνυχος*, fecere *unguis*; ab *ὄνυχα ἄνυχα*, & ex eo *ungula*. Ab *ἄνυχα* verò eſt diminutivum *unguiculus*: unde quod Græci dicunt *ἀπὸ τῆς ἀπαλῶν ὄνυχων*, id Ciceroni epiſt. ad Lentulum eſt, à *teneris unguiculis*. Atque, ut daremus Diomedis, ab *unguis* dici *ungula*; non tamen diminutivum foret, ſed ἀπαλῶν denominativum; quemadmodum verifimilius ſtatuit Prifcianus lib. III: *Anguis, anguilla; unguis, unguila facit: quæ tametsi formam habere videntur diminutivi; ſignificatione tamen non ſunt diminutiva*. Et poſt multa: *Anguis, anguilla; unguis, unguila; nubes, nubilum; magis denominativa ſunt exiſtimanda, quam diminutiva: quippe non habent diminutivorum ſignificationem, ſed formam tantum*. *Scutella* verò non eſt à *ſcutum*, uti Diomedes putat; ſed à *ſcutula*, quod à *ſcuta*, quo in ſingulo numero uſus Lucilius in VI †: *Scntam ligneolam cerebro inſiſxit*. Nec *piſtrilla* eſt à *piſtrinum*; unde non Diomedes tantùm dedacit, verùm & Charifius, & Prifcianus; ſed eſt à *piſtrina*. Terentius Adelphi. Act. IV, Sc. II: *Apud ipſum lucum eſt piſtrilla*. Vbi ſic Donatus: *Veteres abſolute dicebant piſtrinam, ut ſutrinam, & medicinam, ad tabernam referentes. Nam piſtrino piſtrina non convenit*. Imò Charifius ipſe alibi docet, Lucilium *piſtrinam* dixiſſe: *Piſtrinum*, inquit, in neutro dicitur; ſed Lucilius XVI *feminine* extulit: *Media è piſtrina ad tabernam, referens ut Caupona dicitur. Nam & Terentius diminutive piſtrillam dixit, Piſtrilla erat quedam*. Ita vulgo is Charifii locus legitur. Et ſanè etiam Iofephus Scaliger in Conjectaneis tanquam è XXVI Lucilii adducit hæc verba, *Media à piſtrina ad tabernam referens*. In quo planè fallitur. Nam locus Charifii ſic interſtingui debet: *Lucilius XVI feminine extulit; Media è piſtrina; ad tabernam referens, ut caupona dicitur*. Nempe idem dicit Charifius, quod Donatus, *piſtrina* in feminino dici, quia vox ea ad tabernam refertur; quomodo & *ſutrina*, & *caupona* dicitur in fem. Quare Lucilii ſolùm verba ſunt iſta, *Media è piſtrina*. Ad quæ reſpexit Varro in IV de L. L. cum ait: *Pilum, quòd eo far pinſunt: id ubi ſit, Piſtrinum*. L. & S. inter ſe ſæpe commutant. Inde Lucili, *Piſtrina*, & *piſtrix*. Nam voluit Lucilii meminifſe, quia *piſtrina* è inſolenti voce uſus eſſet. Super eſt apud Diomedem *canicula*, quod quidem à *canis* venit: ſed hoc non minùs in feminino, quàm maſculino, invenitur apud antiquos. Vti apud Ennium:

Tantidem

* cap. 24 hujus libri.

† apud Prifc. lib. 3.

Tantidem quasi facta canes sine dentibus latrat.

Et Lucilius in primo * :

Irritata canes, quam homo, quod planius dicit.

* Apud Charisium lib. 1. Donat. in Adelphi. 24. & Non. in Irritare.

Expendamus nunc ista, quæ Priscianus adjecit. Tale est hic *dies*, hæc *diecula*. Sed cum *dies* etiam femininum sit, de hoc idem, ac de *canis*, iudicium esto. Adfert quoque *acus*, *aculeus* : sed *aculeus* denominativum, non diminutivum est. Addit idem hic *qualus*, hoc *quasillum*. Sed hac etiam parte fallitur. Nam non tantum *qualus* dixerunt veteres, sed etiam *qualum*; nec tantum *quasillum*, sed etiam *quasillus*. *Qualum* est apud Catonem de R. R. cap. XI : *Corbularum Amerinas xx, quala sataria VII, abveos XL*. *Quasillum* est apud Festum Pompejum : *Caluthos*, inquit, *Græci; nos dicimus quasillos*. Ergo à *qualus* erit *quasillus*; à *qualum*, *quasillum*. Idem Priscianus ex Probo, ut ait (etiam Charisium addere potuit) huc refert hoc *glandium*, hæc *glandula* : quo significari dicit partem intestinorum. Plinius lib. XI, cap. xxxvii : *Tonsilla*, inquit, *in homine; in sue glandulae*. Sed & *glandium*, & *glandula*, eisdem originis sunt : nec à *glandium*, sed à *gians*, unde & *glandium* nomen accepit, *glandula* *ἰατροεπιστήμιος* dicitur. Addit quoque Priscianus, *ensis*, *ensiculus*, & *ensicula*. Et videtur idem scripsisse Charisius, etsi apud eum nunc in Putschianâ quoque editione *ensiculus* tantum legatur. Sed vellem alteruter de *ensicula* idoneum laudasset auctorem : uti de *ensiculus* à Charisio factum, de quo nemo dubitat. Denique tam apud Charisium, quam Priscianum, legas à *beta*, & *malva*, *ἰατροεπιστήμιος* dici, hic *betaceus*, hic *malvaceus*. Quod non fit nisi per *κατάχρησιν*. Propriè enim, ac primò, materiam signant : quomodo autem factum sit, ut pro minuta beta, aut malva, accipi cœperint; satis ingeniosè explicat Turnebus lib. XI Advers. cap. III. Nam ait *betaceus* absolute dici, cum pes intelligatur : ac parem esse *malvacei* rationem : sed postea, substantivo tacito, in substantiva migrasse, & pro minuta beta, vel malva, cœpisse usurpari. Pedis betacei meminit Varro lib. V de L. L. & de R. R. lib. I, cap. II, & Apicius lib. III, cap. I. Sed de diminutivis, quæ genus mutare dicuntur, satis dictum. Nunc cætera de iisdem persequamur.

Sunt diminutiva quædam, quæ ab altero diminutivo descendant : ut à *cista*, *cistula*, unde *cistella* (à quo *Cistellaria* Plauti) ex hoc *cistellula* apud eundem Plautum. Sic à *puer* est *puernulus*, unde *puellus*, ex quo *puellulus*. *Vnguelula*, quod apud Diomedem est, ab *unguella* venit, hoc ab *ungula*. Quod si Diomedem audimus, ulterius etiam procedere licet, cum *ungula* dici putet, quasi *unguicula*; uti vidimus. Etiam hic processus in adverbis locum habet. Nam *paucillulum* est à *paucillum* : *paucillum* vel à *paullulum* venit, quod à *paullum*; vel (quando major inter C & X, quam L & X affinitas est)

tas est) à *pauculum*, quod a *paucum*. Quare, ut *multum*, ita *paucum*, adverbialiter dixisse veteres, vel hinc colligas.

Interdum etiam diminutio geminatur, addito nomine *parvus*, vel simili. Terent. Andr. Act. II, Sc. II : *Olera*, & *pisciculos minutos*. Ad quem locum Donatus ait : *Sufficeret diminutive pisciculos dixisse*. Cicero item præfat. Paradox. dixit, *minutis interrogatiunculis*.

CAPVT XXX.

Terminationes denominativorum substantivorum, plurimorumque nominum origines.

Sequuntur denominativa; quomodo, nomine generis, vocantur, quæ a nomine derivantur, nec ad quatuor priores classes pertinent. Horum terminationes nunc exponam. Ac primum in substantivis.

A purum, præcedente E, ut *cavus*, *cavea*. Præeunte I, *gratus*, *grati gratia*; *victor*, *victori*, *victoria*; *sapiens*, *sapienti*, *sapientia*. Quo exemplo a *sentens* estet. *sequentia*: pro quo, *elisus* I, *sententia* dicitur. Præeunte V, ut à *noctis*, *noctua*.

ACA, vide inferius sub syllaba CA.

ACVM, ut *merum*, *meracum*. Sed utrumque hoc natura est adjectivum, quia intelligitur *vinum*.

AL, ut *cervix*, *cervical*; *anima*, *animal*; *vectus*, *vectigal*; *hæche*, *hæchinal*. Verum ista etiam proprie sunt adjectiva. Integre enim dicitur, *hic & hæc animalis*, & hoc *animale*, ac κατ' ἄνωγοντες *animal*. Par ratio in cæteris.

ARE, vel AR, ut *lumen*, *luminare*; à *calce*, *calcar*; *cochlea*, *cochlear*, & per apocopen, *cochlear*; *altus*, *altare*, & simili apocope apud Prudentium *altus* & *altare*.

ARIVM, ut *armarium*, ubi arma reponuntur; *vivarium*, ubi animalia adservantur viva; *collarium*, quod in collo est; *mensarium*, quod in mensa sit; *palmarium*, quod in palma est, hoc est, laude, ut Priscianus exponit. *Apiarium*, in quo aves. Sic *violarium*, *rosarium*, *viridarium*, *plantarium*, *pomarium*. Sunt verò & ista naturâ suâ adjectiva, à masculinis in *arius*: ut *juventarius*, *argentarius*; quæ ipsa quoque substantivè sumuntur, ut *vir* intelligatur.

AS, ut *primus*, *primas*; *summus*, *summas*. Sic *optimas*, *magnus*.

ATA, vide in CA.

ATOR item in TOR.

ATVS, ut *reus*, *reatus*; *senex*, sive *senes*, *senatus*.

BRVM, ut *candela*, *candelabrum*, &, si Varronem * audimus, *Deus*, *dellubrum*. Sed hoc potius verbale est, ac locum signat, ubi religiosè delue-

* lib. 8. verum
drum. apud
Maurob.

rent se in lacu, quò se à criminibus purgarent.

B R I V M, ut *manus, manubrium*; *ludus, ludibrium*: nisi hoc verbale esse malis à *ludo*.

B V L A, & **B V L V M**; ut *pestis, pestibula*, quod in vet. Iustiniani * *lib. 1. pomula. c. de adul. act.* *bris* exstare, monent Cuiacius †, & Casaubonus †; *desidia, desidiabulum*; si rectè sic MSSi codices Plauti Bacch. act. **III**, sc. **I**, de quo postea. Item à *concilium, conciliabulum*; à *Vesta, vestibulum*; nisi illud verbale à *concilio*; hoc autem conflatur à *ve*, & *stabulum*; de quo Gellius lib. **XVI**, cap. **v**.

CA, præcedente interdum quidem **I** longo; ut à *lectus, lecti, lectica*: interdum vero **V** longo; ut à *lacte, lactuca*: sæpissime autem **A** longo; ut à *verbena, verbenaca*; à *lingua, lingula, lingulaca*; à *porta, portula, portulaca*, nempe quia folia ejus portularum habeant figuram: à *scandula, scandulaca*; à *pastinum, pastinaca*, sive fumatur pro herba pastinum referente, sive pro pisce telum instar pastini habente: à *securicula* item *securilaca*; quæ corruptè *securidaca*, cum ut Græcis dicitur *σεκουριδες*, ita Latinis etiam à securi nomen acceperit. Verùm doctissimus Turnebus lib. **VIII** Adv. cap. **XXII**, per **T** scribere hæc jubet, *portulata, verbenata, pastinata*, atque ita in aliis. Quod eo minùs damno, quia in libris plerisque veteribus sic exaratum invenias, & *atus* terminatio est vulgaris eorum, quæ habitum, vel aliud adjunctum significant; ut *tunicatus, segmentatus, barbatus, anatus*, & similia.

CIA, ut *fiducia*, à *fidus*. Nisi verbale putes à *fido*.

CILIVM, ut à *domus, domicilium*. Quamquam nec displicet, ut quasi *domicolium* dicatur, quia incolitur.

CINIVM, ut à *leno, lenocinium*; à *tyro, tyrocinium*; à *patronus, patrocinium*.

CVLVM, ut à *taberna, tabernaculum*.

CVS, vel **CA**, ut fortasse à *rudis, ridicus*.

DO, præeunte **E** longo, ut à *dulce, dulcedo*; à *grave, gravedo*, vel **I** longo, ut *formido*, à *formis*, id est spectris, vel à *formus*, id est calidus, quia præ metu sæpe æstuant homines ac sudant: vel præcedente **V** longo, ut à *testu, testudo*.

DOS, ut *sacer, sacerdos*.

EDO, vide **DO**.

EIVS, vide **LEIVS**.

ELA, inferiùs in **LA**.

ERNA, ut *cavum, caverna*; *λάνη*, ut vestem notat, *lacerna; taberna*, à *taba*, unde *tabula*. Etiam à *βαστήν*, quod à *βάζω*, *basterna*; de quo τὸν *κᾶνυ* Salmasium adi in Lampridium.

ERV M, ut *jugum, jugerum*.

ES, ut ab *equo, eques*; à *pede, pedes*.

ETVM, ut à *pomus, pometum*; à *dumus, dumetum*; à *myrtus, myrretum*:

† corruphen-
sua

fimiliaque, quæ quia aliquid continent, ~~æreæ~~ dicuntur. In hujusmodi crebra est syncope, ut *frutex*, *fruticetum*, *frutectum*; *carex*, *caricetum*, *carictum*; *salix*, *salicetum*, *salictum*; à *filix*, *filictum*; ab *arbo*, *arbofctum*, *arbofctum*, sive *arbofctum*.

G A M A, ut à *sile*, *salgama*, quia sale condita.

† caligo.

GO, præcedente A, ut à *carrus*, *carrago*, munimentum ex carris; à *farræ*, *farrago*. Cujusmodi sæpe significant similitudinem, ut in femina *virago*; in plantis, à *lappæ*, *lappago*; à *cunila*, *cunilago*; à *citro*, *citrago*. Præcedente I, ut à *calis*, id est lignis, *caligo*. Nisi malis esse ab *αλλος* †. Præcedente V, ut *Lina*, *lanugo*; *albus*, *albugo*; *salsus*, *salsugo*; *ferrum*, *ferrugo*; ab *are*, *arugo*.

I A, ut à *mater*, *materis*.

I L A in terminatione C A antea vidimus.

I D O, vide D O.

I E S, ut *pauper*, *pauperies*; *mater*, *materies*; *barbarus*, *barbaries*.

† in c.

I N I V M, ut *vaccinium*, à *vacca*; à *mucosus*, *muccinum*, quod apud Arnobium †.

I N V S, ut *Sol*, *Solinus* proprium, pro *Solanus*; unde *subsolanus*.

I O, ut *tabella*, *tabellio*; *pusus*, *pusio*; *pumilus*, *pumilio*; *libellus*, *libellio*.

I T I V M, ut *capillus*, *capillitium*; *sodalis*, *sodalitium*; *avis*, *avitium*; *lanx*, *lanitium*; *servus*, *servitium*. Nam si esset à lupino *servitum*, antepenultimam produceret.

I T V S, ut à *mare*, *maritus*.

I V M, ut à *conjugæ*, *conjugium*; à *præcone*, *præconium*. Sic *hospitium*, *magisterium*, ubi E infertum.

L A, ut à *cliente*, *clientela*; à *parente*, *parentela*.

L A G O, ut *salsus*, *salsi*, *salsilago*, *αλπος*; *mucosus*, *mucos*, *mucilago*; *caro*, *carni*, *carnilago*, & mutatione literæ, *cantilago*, quod inter carnem, & ossa, mediæ est naturæ.

L C V S, ut à *babus*, *babulcus*; à *subus*, *subulcus*.

LE, ut *hasta*, *hastile*; *equus*, *equile*; *ovis*, *ovile*.

LE I V S, ut à *lege*, *leguleius*.

LE N A, ut *cantus*, *cantilena*.

L I G O, ut *vitium*, *vitiligo*; *udus*, *udiligo*, *uligo*; *fumus*, *fumiligo*, *fuligo*, per synopen.

L I S, vide A L I S.

L I V M, ut *pecus*, *peculium*.

M E N T V M, ut *puls*, *pulmentum*.

M O N I A, vel M O N I V M, ut *castus*, *castimonia*; *sanctus*, *sanctimonia*; *cerus*, id est, *sanctus*, *cerimonia*. Item à *patre*, *parimonium*, à *matre*, *matrimonium*. Ac similiter à *merce* *mercimonis* nomen.

N A,

NA, vel NVM, præeunte I, ut *piscis, piscina*; à *sale, salinum*: vel præcedente O, ut à *matre, matrona*; ab *anno, annona*. Sed hujusmodi vel omnia, vel prope omnia, naturâ suâ sunt adjectiva, ut cunctæ substantivorum induerint naturam.

NAR, ut à *lupa*, hoc est meretrice, *lupanar*. Sed hoc quoque propriè est adjectivum ex *lupanare, ναρ' δροκορλι*.

NIVS, ut *Calpus, Calpurnius*; S in R abeunte.

NVS, vel NA, ut à *vesper*, pro *vetus, veteris*; à *membra, membrana*; à *tribu, tribunus*.

O purum, ut *alea, aleo*; *talis, talio*.

O impurum, ut à *capite, capito*; *nâsus, naso*; *nebula, nebulo*; *gerræ, congero*.

ONA, vel ONAS, vide in NA, vel NAS.

OR, ut *album, albor*; *nigrum, nigror*.

ORIVM, ut *portus, portorium*.

RA, ut *ensor, censura*; *prætor, prætura*. Nisi hæc malis verbalia à *ensu, & prætor*; quomodo à *positus, positura*, à *jectu, jactura*. Sic *prætura* fit ex *prætura*, ut *prætor* ex *prætor*.

RIA, vel RIES, ut *luxus, luxuria, vel luxuries*.

RIVM, vide in ARIVM, & ORIVM.

STAS vide TAS.

TA, ut *rubus, rubeta*; *vindex, vindicis, vindicita, vindicta*; *senectia* item ex *senecita*, quod ab antiquo genitivo *senecis*, unde & *Seneca, & senecio*.

TAS, ut *auctor, auctoritas*; *potis, potestas*; *majus, majestas*; *Venus, venustas*; *avum, avitas*, ex quo *avis, necesse, necessitas*; *facile, facultas*, ex quo *facultas*; *volupe, voluptas*, ex quo *voluptas*.

TELA, ut forte à *mus, mustela*. Vide LA.

TIA, ut *justi, justitia*; *avari, avaritia*; *segni, segnitia*; *pigri, pigritia*; *primi, primitiæ*.

TIES, ut *cani, canities*; *spurci, spurcities*. Sic *scabrities, mundities, segnities, & alia*.

TILIO, ut *vespertilio*.

TIMVS, ut *adis, aditimus*. Sed videtur naturâ adjectivum, ut intelligatur *vir*.

TIS, ut à *semen, semenis*.

TOLIVM, ut à *caput Capitolium*; non à capite Toli, quod apud Arnobium legas lib. vi.

TOR, præcedente A longo, ut *senex, senator*: vel I brevi, ut *olus, olitor*; *funda, funditor*.

TORIVM, ut *terra, territorium*.

TRVM, ut *talus*, *taletrum*, seu *talitrum*, quòd fiat digitorum talis, hoc est, quadratis officulis.

TVDO, ut *habitus*, *habitudo*; *beatus*, *beatitudo*.

TVLLIVM, ut *medius*, *meditullium*.

TVM, ut *veru*, *verutum*. Simileque volunt *arbo*, *arbusum*. Sed contractum hoc ex *arbofetum*, ut diximus.

TVS, præeunte A longo, ut à *senibus*, *senatus*; à *magistris*, *magistratus*. ut in ATV S dictum. Præmissio I brevi, at per syncopen eliso, ut à *virro*, *viruus*, *virtus*; à *senex*, *senicus*, *senecitus*, *senectus*. A *liber* quoque *liberrus*, i ejecto.

VDO, vide DO.

VLCVS, vide LCVS.

VNVS, vel VNA, vide NVS.

VR A, vide R A.

VRNIVS, vide NIVS.

C A P V T X X X I.

Quomodo terminentur adjectiva denominativa, & origines variorum nominum.

HÆc de denominativorum illis, quæ sunt substantiva. Venio ad adjectiva: quæ his modis clauduntur.

ALIS, ut *anima*, *animalis*; *vita*, *vitalis*; *Mercurius*, *Mercurialis*; *Martius*, *Martialis*.

A NEVS, ut *momentum*, *momentaneus*.

ANVS, ut *Marius*, *Marianus*; *Pompejus*, *Pompejanus*; *Tullius*, *Tullianus*; *sol*, *solanus*, ex quo *subsolanus*; *lux*, *lucanus*, unde *antelucanus*; *homo*, *humanus*, non ab *humus*, quod apud Priscianum legere est. A *Priscus* quoque *Priscianus*, vel potius à *Priscus*; ut Priscianus ipse ait, cui de suo sanè nomine credamus; præsertim cum faveat *ἀναλογία*.

ARIS, ut *peculium*, *peculiaris*; *familia*, *familiaris*.

ARIVS, ut ab *ostium*, *ostiarus*; ab *ordine*, *ordinarius*; à *primus*, *primarius*; à *topium*, *topiarius*; à *plenus*, *plenarius*; à *planus*, *planarius*: unde *Planaria* insula, quia plana foret, teste Plinio lib. III, cap. VI. Sic *lex agraria*, *frumentaria*, *stataria*; *cella vinaria*, &c.

Sæpe verò eadem & in *aneus*, & *areus* exeunt: ut à *momentum*, non tantum *momentaneus*, sed & *momentarius* dicimus. Et contra à *proles*, non modò *proletarius*; sed etiam *proletaneus*: ut observat Giffanius Indice Lucretiano.

ATICVS, ut à *pulvere*, *pulveraticus*: à *federe*, *federaticus*, quod in Novellis Iustiniani. Nec ab *familia*, quæ ab exeuntibus in A terminationem in *aticus* formant, de quibus in terminatione *ticus*.

BER, vel BRIS, ut à *salus*, *saluber*, vel *salubris*. At à *pubes*, *puber*, pro *pubeber*.

CER,

CER, ut ab *ala, alacer* deducunt. Solùm quantitas diversa scrupulum injicit.

CEVS, ut *charta, chartaceus; beta, betaceus*; quæ & diminutiva, ut dictum f. Item *ilex, ilicenus*. Papin. vi Theb. *Ornique, ilicæque trabes.* † cap. 29.

CIDVS, ut *ros, roscidus*.

CINVS, ut *dura, duracinus*.

CRIS, ut à *medio, mediocris*.

CVS, ut *civis, civicus; hostis, hosticus; modus, modicus; cælum, calicus; astrum, astricus; tetrum, tetricus; gens, genticus*; ut *more gentico*, apud Tacitum vi Annal. Sic ab *Afro, Africus*, unde *Africa*, puta *terra: à fabro, fabricus*, unde *fabrica*; hoc est, *fabrilis*, puta *domus*. Nisi verbale malis à *fabrico*: de quo postea.

DAM, ut *quis, quidam*. De quo in provocabulis.

DEM, ut *is, idem; tantum, tantumdem*.

DICVS, ut à *Threce, Threcedicus*, apud Ciceronem Philipp. 11.

DVS, ut *Salmacis, Salmacidus*. Sic *herba, herbidus; fumus, fumidus; gravis, gravidus*; nisi verbalia malis esse ab *herbeo, fumo, gravo*, vel *graveo*, unde *gravesco*.

ENSIS, ut *circus, circensis*; non a circuitu ensium, quod nobilis ait Grammaticus*.

ENVS, ut ab *alius, alienus; à socius, socienus; à dubius, dubienus*; & fortasse à *porca, porcilena*, quod est in vet. codd. Plaut. Mil. A&T. IV, Sc. 11. * Serv. in 3 A.

ERVS, ut à *quercu, quercerus*: unde Lucilio, *querquera febris: à lana, lanerum*, de quo Festus.

EVS, ut ab *aurum, aureus; à ferrum, ferreus*, ab *osse, offeus*. Similiaque *vitreus, cereus, luteus*.

GINEVS, ut à *ferrum, ferrugineus*.

GINVS, ut *fabia, fabaginus*: unde *fabaginū acus* apud Catonē cap. LIV.

GNVS, ut *malus, malignus; bonus, benignus*. Veteres enim pro *bonus* dixere *benus*; unde *bene*, & ex *benulus, bellus*. Item ab *abies, abiegnus*; ab *ilex, ilignus*. Maro III Georg.

Currentem ilignis potare canalibus undam.

Terentius Adelph. †

Lestulos in sole ilignis pedibus faciundos dedit.

† Act. 4, sc. 2.

Ita in Bembino codice erat, ut monet Faërnus. At *iligneis* est in Tarvina † veteri edit. item MSSis nostris. Atque ita quoque apud Priscianum lib. 11, tum in membranis nostris exaratum, tum in veteri Venetâ* excusum. *Iligneus* verò *εἰς οὐρον* sit, pro *iligneus*, ut à *ferrum, ferrugineus*. † anni 1477. * anni 1476.

ICEVS, vide CEVS.

ICIVS, pro quo vulgò ITIVS, sed contra auctoritatem Prisciani, & lapidum, nummorumque, ac MSSorum melioris notæ: ut à *pâtre, patricius*; à *tribunus, tribunicius*; à *crate, craticius*; à *latere, latericius*; à *farmentum, farmenticius*; à *stramen, stramenticius*; à *cæmentum, cæmenticius*; à *novus, novicius*. Etiam *pigneraticius, commentaticius, conducticius, translaticius, feneratoricius, ficilius, adscripticius, dediticius, insticius, adventicius*, similiaque, hujus loci videntur. Possis tamen ea & verbalia dicere. Sed cenfeo *apud*; venire à nominibus, vel participiis; nempe à casu in I, addito CIVS.

IDVS, vide DVS.

ILIS, interdum *i* brevi, ut ab *humo, humilis*; à *pavi, parilis*, & à *dapis, five daps, dapilis*. Sæpius verò *i* longo, ut à *cive, civilis*; à *viro, virilis*; ab *ade, adilis*. ILVS, vide LVS.

IVS, ut *noxa, noxius, quæstor, quæstorius*; *ensor, censorius, cursor, cursorius*. Item *Julus, Iulius*; *cæcus, cæculus, Cæcilius*; unde *cæcilia serpens* Columellæ *

* lib. 6, cap. 16.

† lib. 9, cap. 51.

‡ lib. 12, cap. 4.

læ *, quæ Plinio † *cæca serpens*; Isidoro ‡ *cæcula*; Græcis similiter *κόχλια*.

IVVS, ut *furtum, furtivus*; *festum, festivus*.

LENS, ut a *vi, violens*; ab *ope, opulens*.

LENTVS, ut à *somno, somnolentus*; ab *escæ, esculentus*; à *potu, potulentus*; à *vino, vinolentus*; à *corpore, corpulentus*; à *temetum, temetulentus*; & per syncopen, *temulentus*; à *jusculum, jusculentus*, pro *juscululentus*.

LIS præcedente *a, e, i*, vel *u*; ut à *vita, vitilis*; à *fide, fidelis*; à *serbo, servilis*; à *tribus, tribulis*. De *alis, & ilis, & antea dictum*.

LVS, ut *nubes, nubilus*.

MNIS, ut ab Osco *sollus, sollemnis*.

NARIVS, ut deducunt à *merces, mercenarius*; à *centum, centenarius*. Sed, puto, *mercenarius* mutatione unius literæ est ex *mercedarius*: quod apud Isidorum legas in glossis. Nec *centenarius* à *centum*, sed *centenus*.

NVS, præcedente *A*, ut *primus, primanus*; *decimus, decimanus*: præeunte *E*, ut *septem, septenus*; *centum, centenus*; *terra, terrenus*: *I* antecedente, seu longo, ut *vicus, vicinus*; *adulter, adulterinus*; seu brevi, ut *tartarus*,

† apud Varonem *tartarinus*.
in 6 de L. L.

Corpore *tartarino* prognata *Paluda virago*.

Sic *byssinus, amethystinus, adamantinus, crystallinus, cedrinus, saginus*. In quilibet & syncope occurrit. Ut *quercus, quercinus, quernus*; *corylus, corylinus, colurnus*; *ficus, ficulinus, ficulnus*; *populus, populinus, populnus*; ut apud Plautum *Casinâ, Populna fors*. *I* longo, ut *ensor, Censorinus*, proprium; & in communibus, five appellativis, *lepus, leporinus*; *formica, formicinus*; ut apud Plautum *Menæchmis, formicinum gradum*; *hirundo, hirundinus*; ut apud eundem *Menæchmis, Hirundinum nidum*. Apud Priscianum lib. 11 legas: *Macer, Macrinus*;

Macrinus; libertus, libertinus; dives, divinus. Corrige, *divus, divinus.* Saltem sic scribere debuit.

OSVS, ut *gula, gulofus; piscis, piscosus; lachryma, lachrymosus; acinus, acinosus.* Sic *lapidosus, morosus, suspiciosus, ebriosus, rimosus*; multaque id genus alia à Barthio congesta Adversariorum lib. xxxv, cap. ix.

OX, ut *vena, venox.*

RIS, vide ARIS.

RIVS, vide ARIVS.

RNVS, ut *tacitus, taciturnus*; ab ablativis *diu, nocturne, diurnus, nocturnus*; à *mensis, mensuratus*; quæ tria Cicero in primo de Inventione jungit: *Pars quædam æternitatis, cum alicujus annui, mensurati, diurni, nocturnive spatii certâ significatione.* Ab *hyeme* similiter esset *hyemernus*; pro quo *hyernus* dicitur. Nisi cum nonnullis deducere malis ab *imber*, ejecto M. Sed prius longè verisimilius.

STINVS, vide TINVS. STIS, ut *calum, celestis; ager, agrestis.*

STRIS, ut *campus, campestris; à pede, pedestris.*

SVS, vide OSVS.

TARIVS, ut *proles, proletarius.* Quod & *proletarius*, ut antea dictam.

TERNVS, ut *alter, alternus; acer arbor, acernus; ævum, ævitermus*, quo Varro usus, ut Priscianus docet, atque inde *æternus*, *ἄσβεστος*, ut *ævis* ex *ævitas*.

TICVS, ut ab *aqua, aquaticus*; à *via, viaticus*; à *favilla, favillaticus*; à *scena, scenaticus*; à *familia, familiaricus*, unde *scella familiarica*, apud eundem. Etiam à *balnea, balneaticum*, pretium, quod pro lotionem in balneis persolvebatur. Gloss. *Balneaticum, βαλνεϊτικόν.* A *Martia* pecuniâ, *Martiaticum*, Priscianus lib. ult. qui est de primis versibus xii lib. Æn. *Solemus etiam Martiaticus, Martiatica, Martiaticum dicere: unde stipendi militum Martiatica dicuntur.* Etiam à *cathedra, cathedraticum* legas, apud Pelagium epistolis ad Cresconium.

TIMVS, ut à *mari, maritimus*; à *lege, legitimus*; à *sine, finitimus*; ubi *rimus* esse productionem vocis, etiam Tullius ait in Topicis. Simile ab *ade, æditimus*. Sed hoc, etsi naturâ adjectivum, substantivè sumitur. Ineptè autem Charisius, *æditimus*, quasi *ædis intimus*. Simile est à *claustris, claustritimus*. Vfus Lævius in Protefilaodamia, teste Gellio lib. xii, cap. x; ubi sic ait vocari, *qui claustris januæ præesset*.

TINVS, ut *vesper, vespertinus*. Item præeunte S, ut *medius, sive media, mediastinus*; non à *medio* stando, vel tenendo, ut ait Priscianus in II.

TRVVS, ut *mensis, mensitrusus*, ex quo *menstruus*.

TMVVS, ut à *quotus, quotumus, ποσός; modius, mediotumus*, quod & *medioximus*.

TVS,

ICIVS, pro quo vulgò ITIVS, sed contra auctoritatem Prisciani, & lapidum, nummorumque, ac MSSorum melioris notæ: ut à *pave*, *paricius*; à *tribunus*, *tribunicus*; à *crata*, *craticus*; à *latere*, *latericius*; à *stramentum*, *stramenticius*; à *stramen*, *stramenticius*; à *camentum*, *camenticius*; à *novus*, *novicius*. Etiam *pignericius*, *commenticius*, *conducticius*, *translucicius*, *funericius*, *felicicius*, *adscripticius*, *deducicius*, *insiticius*, *adventicius*, timiliaque, hujus loci videntur. Possis tamen ea & verbalia dicere. Sed cenfeo *divisus*: venire à nominibus, vel participiis; nempe à casu in I, addito CIVS.

IDVS, vide DVS.

ILIS, interdum *i* brevi, ut ab *humo*, *humilis*; à *pavi*, *pavilis*, & à *daps*, *five daps*, *dapsilis*. Sæpius verò *i* longo, ut à *cive*, *civilis*; à *vivo*, *virilis*; ab *ade*, *adilis*. ILVS, vide LVS.

IVS, ut *noxia*, *noxius*; *questor*, *questorius*; *ensor*, *ensorius*; *cursor*, *cursorius*. Item *Iulius*, *Iulius*; *cæcus*, *cæculus*, *Cæcilius*; unde *cæcilia serpens* Columellæ*, quæ Plinio † *cæca serpens*; Ididoro † *cæculus*; Græcis similiter *ὄβριαντα*.

* lib. 6, cap. 16.
† lib. 9, cap. 51.
‡ lib. 12, cap. 4.

IVVS, ut *furtum*, *furtivus*; *festum*, *festivus*.

LENS, ut a *vi*, *violens*; ab *ope*, *opulens*.

LENTVS, ut à *somno*, *somnolentus*; ab *esc.*, *esculentus*; a *potu*, *potulentus*; à *vino*, *violentus*; à *corpore*, *corpulentus*; à *temetum*, *temetulentus*; & per syncopen, *temulentus*; à *jusculum*, *jusculentus*, pro *jusculentus*.

LIS præcedente *a*, *e*, *i*, vel *u*; ut à *vini*, *vinilis*; à *fide*, *fidelis*; à *fero*, *ferulis*; a *tribus*, *tribulis*. De *alis*, & *ilis*, & antea dictum.

LVS, ut *nubes*, *nubilus*.

MNIS, ut ab *Osco* *sollus*, *sollennis*.

NARIVS, ut deducunt à *merces*, *mercenarius*; à *centum*, *centonarius*. Sed, puto, *mercenarius* mutatione unius literæ est ex *mercedarius*: quod apud Ididorum legas in glossis. Nec *centonarius* à *centum*, sed *centenus*.

NVS, præcedente *A*, ut *primus*, *primanus*; *decimus*, *decimanus*: præcedente *E*, ut *septem*, *septenus*; *centum*, *centenus*; *tertia*, *terrenus*: *I* antecedente, seu longo, ut *vicius*, *vicinus*; *adulter*, *adulterinus*; seu brevi, ut *tartarus*, *tartarinus*. Ut illo veteris poetæ †:

Corpore tartarino prognata Palus¹ virago.

Sic *byssinus*, *amethystinus*, *adamantinus*, *crystallinus*, *cedrinus*, *faginus*. In quilibet & syncope occurrit. Ut *quercus*, *quercinus*, *quercinus*; *corylus*, *corylinus*, *columinus*; *ficus*, *ficulinus*, *ficulinus*; *populus*, *populinus*, *populinus*; ut apud Plautum *Casinâ*, *Populna fors*. *I* longo, ut *ensor*, *ensorinus*, proprium; & in communibus, sive appellativis, *lepus*, *leporinus*; *formica*, *formicinus*; ut apud Plautum *Menæchmis*, *formicinum gradum*; *hirundo*, *hirundinus*; ut apud eundem *Menæchmis*, *Hirundinum nidum*. Apud Priscianum lib. 11 legas: *Macer*, *Macerinus*;

† apud Varrohem *tartarinus*.
lib. 6 de L. L.

T V S, five A præunte, ut à corde, cordatus; tunica, tunicatus: five I, ut avus, avitus; ignis, ignitus; five V, ut nasus, nasutus; astus, astutus; five consonà S, ut moles, molestus; honos, honestus; modus, modestus; jus, justus; Venus, venustus; vetus, vetustus; fides, fidustus, teste Festo; item ab augur, vel augurium, augustus.

V S, præcedente consonà, & ante eam vel præunte V puro, I, ut septem, septimus; decem, decimus; five O, ut decor, decorus; honor, honorus; & ab antiquo sonor, sonorus: vel præunte V puro, ut annus, annuus.

V S post V vocale, vide in V S.

V S post V consonum, vide I V V S.

X V M V S, ut medius, mediocrimus.

C A P V T X X X I I.

Verbalium substantivorum variae terminationes, veraque in multis origo ostenditur.

Verbalium terminationes itidem variant. Illas Substantivorum primum referemus.

A, ut scribo, scriba; suadeo, suada; fugio, fuga; strigo, pro stringo, striga; cæno, cæna; curro, curra; accolo, accola; advenio, advena; à pertigo, pro pertingo, pertica, ut eadem Belgis *recke* à *reiken*, hoc est, extendere. Similiter fortasse à fabrico, fabrica; & à tego, toga; nisi hoc à $\sigma\acute{\iota}\gamma\omega$, ut $\sigma\acute{\iota}\lambda\lambda\alpha$, à $\sigma\acute{\iota}\lambda\lambda\omega$. Item à supino, ut fossus, fossa.

A C A, ut cloaca, five cluaca, à cluo, five colluo.

A R, ut subligo, subligar; & si veterum multos audimus, à *caesum*, *Cæsar*.

A R I V S, vel A R I V M, ut ab *auctum*, *auctarium*; ab *inventum*, *inventarium*. Sed naturâ hæc adjectivis accensentur.

A V E R, ut *cado*, *cadaver*; & fortasse à *papo*, *papaver*, quia pueris *papan-dum*, hoc est in *papa* comedendum daretur.

* scalpo.

† sculptura per-pulsura.

B E R, ut facio, *faber*; *tumeo*, *tuber*; *glubo*, vel $\gamma\lambda\acute{\alpha}\phi\omega$ *, unde $\gamma\lambda\alpha\sigma\epsilon\rho\rho\upsilon$, *glaber*; *lino*, *liber*, quia reluitur, five deglubitur. Propriè enim *liber*, quod inter corticem, & lignum. *Suo*, *suber*, quia calcis infuitur. Vulcanus quoque *Mulciber* à *mulco*, quia mulcet, hoc est, molliat ac feriat ferrum.

B R A, ut *dolo*, *dolabra*; *lateo*, *latebra*; *salio*, *salebra*; *scateo*, *scatebra*; *terro*, *terrebra*; *verto*, *verrebra*: & per syncopen *finio*, *fibra*.

B R I S, ut ab *anculo*, five *anulo*, hoc est, ministro, *anclubris* mensa. Sed veriùs hoc adjectivum, ut cap. proximo liquebit.

B R O, ut *crabro*, à *craceo*, hoc est, gracilis sum.

B R V M, ut *venilo*, *ventilabrum*; *cerno*, *cribrum*; *prohibeo*, *procbrium*, five *probrum*; *polluo*, *pollubrum*; *volutatum*, *volutabrum*, *flo*, five *flatum*, *flabrum*; *deluo*, *delubrum*, ubi se sacrâ deluerent aquâ, uti dictum †.

B V L A,

BVLA, ut à *tero*, *tritum*, *tribula*; à *fari*, *fatum*, *fabula*; à *flecto*, *flectibula*; à *mando*, *mandibula*; à *verto*, *veribula*.

BVLVM, ut *despolio*, *despoliabilem*; quo, ex mente Nonii, usus Plautus Bacch. Act. III, Sc. I. Nam in vulgatis est *desidiabilem*, quod denominativum sit à *desidi*. Sic *exoro*, *exorabilem*; *pateo*, *patibilem*; *lateo*, *latibilem*; *infundo*, *infundibilem*; *paſco*, unde *paſco*, *pabilem*; *ſedeo*, *ſeſſibilem*, quod uſurpat Plautus Pœnulo act. I, ſc. II; *ſto*, *ſtabulans*; &c. credo, ſimiliter *proſto*, *proſtibilem*; *ſuſcito*, *ſuſcitabilem*; quo uſus Varro *ſuos dicitur*:

Phonæſus adſim, vocis ſuſcitabilem,

Cantantiumque gallus gulinæcus.

Item *tintino*, quod à *tinnio*, *tintinabilem*: *venor*, *venabilem*.

CER, ut *volo*, *volucer*; quomodo Belgis *vlug* à *vliegen*.

CIA, ut *ſiſtencia*, à *ſiſto*; niſi potius à *ſiſto*.

CLA, vide in VLA.

CRVM, ut *ſimulacrum*, *ſimulacrum*; *ambulacrum*, *ambulacrum*; *lavacrum*, *lavacrum*; *lucrum*, *lucrum*; *involucrum*, *involucrum*; *ſepulcrum*, *ſepulcrum*; *polcrum*, *polcrum*; *ſultum*, *ſultum*.

CVLA, ut *ſubucula*, à *ſubuo*, quod eſt, ſub alio induo; nempe à *ſub*, & *duo*, eliſo D, ut in *exuo*, pro *exduo*. Inſubidè Marcellus Donatus †, *ſubucula*, quia *ſub culo* neſtatur.

CVLVM, præcedente A, ut *guberno*, *gubernaaculum*; *ſigno*, *ſignaculum*; *ſpecto*, *ſpectaculum*; *oro*, *oraculum*; *pio*, *piaculum*; *noſto*, *noſtaculum*; quo utitur Minutius Felix; *retinco*, *retinaculum*. Prævio I, ut *perpendo*, *perpendicularum*; *veho*, *vehiculum*; *curro*, *curriculum*; *cubo*, *cubiculum*; *redimio*, *redimiculum*. Etiam poſt O, ut *porum*, vel *paſco*, *poculum*. Item poſt conſonam, ut *fero*, *fericulum*; *operio*, *opericulum*. Sed puto hic à eliſum per ſyncopen.

CVS, ut *foveo*, *focis*; *pudet*, ſive *puſtulum*, *puſticus*.

DO, antecedente E longo, ut *torpeo*, *torpedo*; *cupio*, *cupedo*; *uro*, *uredo*. Vel I longo, ut *cupio*, *cupido*; *libet*, *libido*. Vel V longo, ut *valeo*, *valitum*, & olim *valetum*, *valetudo*, vel *valitudo*. *Dulcedo*, *raucedo*, *rubedo*, ut à *dulceo*, *rauceo*, *rubeo*, ita & à *dulcis*, *raucus*, *rubet*, poſſis deducere.

EDO, vide DO.

ELA, vide LA.

EN, ut *pecto*, *pecten*; *unguo*, *unguen*.

ENO, ut *tollo*, *tolleno*, ſive *toleno*, à *tolo*, unde *retuli*, & *tolero*.

ENTVM, ut *unguo*, *unguentum*. Sed fortasſe cùm ut illa in *men*, & *mentum*, duplicem fere habent terminationem; ita *unguen*, & *unguentum* dicamus: potius per ſyncopen hæc efferuntur, pro *unguimen*, & *unguimentum*. Quomodo autem *men*, & *mentum*, sæpe vocem producant, paullo poſt dicemus.

ER, ut *scalpo, scalper*, unde *scalpellus*.

ERNA, ut à *supino latum, luterna*, quia fert lucernam; à *luceo, lucerna*, utcunque variet quantitas.

ES, ut *trameo, trames*; *cædo. cædes; tego, teges; vebo, vehes; nubo, nubes; antisto, antistes; luo, lues; struo, strues; sepio, sepes; pago, (unde pepigi, & pagina, compages; tudo, (unde tutudi) tudes; à rupo, pro rumpo, (unde rupi) rupes; à rabio, rabies; ab acuo, acies, V in I abeunte; ab esurio, esuries; à præfideo, præfides, & ἔσσυροντιω, præses.*

ETAS, vide TAS.

ETVM, vide TVM.

EVS, ut *abigo, abigeus*.

EX, ut *apio, apex*, & fortè à *ramo, rumex*. Vide X.

GO, præcedente A, ut *voro, vorago*; ab *imitor, imitago*, & per syncopen *imago*. Præeunte I, ut *prurio, prurigo; uro, urigo; verto, vertigo; rubeo, rubigo; sicuturio, scaturigo; orior, origo; impeto, impetigo*.

IA, ut *furia, à furo; attega, à στυγνα, ab attego; lucinia, à lucino, quod & λυκίνο, λυκίον.*

ICIVS, ut à *profeco, proficere*. Sed naturà est adjectivum.

IDO, vide DO.

IES, ut à *facio, facies; à sero, series; à scabo, scabies; à progeno pro progenis, progenies; ab eluvo, pro eluo, eluvies; à proluxo itidem proluxies; à figo, pro figo, unde figura, effigies.*

IL, ut à *vigilo, vigil; à pugno, pugil; nisi à πύξ, unde πύξις.*

ILE, ut à *cubo, cubile; à sedeo, sedile.*

INA, vide NA.

INIVM, ut *scrutor, scrutinium*, Appulejo in IX.

IO, sive à præfenti, ut *lego, legio; ludo, ludio; occido, occidium; interneco, internezio; opinor, quod olim opino **, *opino*: ab *alluvo, pro alluo, alluvio*: sive à *supino*, ut *fricatum, fricatio; frictum, frictio; præstatum, præstatio; questum, questio; ratum, ratio; flexum, flexio; itum, itio; reditum, reditio; ambitum, ambitio*. A *suspictum* similiter esset *suspiciatio*, pro quo per syncopen dicitur *suspicio*, antepenultimâ longâ, ut defectus syllabæ moduli incremento quodammodo compensetur.

IS, ut à *meto, messum, messis; à metica, mensum, mensis*, nisi à Græco *μετώ*; à *consulo, consulis*, & per apocopen *consul*; à *præfilio, præfilius*, unde simili apocope *præfial*.

IVM, ut *incendo, incendium; ædifico, ædificium; obsono, obsonium*, vel ex Græco *ὀψώνιον*; *consulo, consilium; litigo, litigium; excido, excidium*: *judico, iudicium*, nisi malis esse à *judex*. A *supino* autem, ut *solor, solatum, solatium*; ab *meo, innum, initium*; ab *exeo, exitum, exitium*.

IVS,

IVS, ut *genius*, à *geno*, hoc est, *gigno*.

IX, ut *appendo*, *appendix*; *offendo*, *offendix*; de quo *Festus*.

LA, præcedente E longo, ut *suadeo*, *suadela*; *candeo*, *candela*; *medeor*, *medela*. Etiam à *supinis*, ut *sutum*, *sutela*; *corruptum*, *corruptela*; *tueor*, *tutum*, *tutela*. Eoq; exemplo, ubi priores *cautio*, posteriores *cautela*, à *cautum*: *Tertullianus* etiam à *peccatum*, *peccatela*. Item præcedente V brevi, sive à præfenti, ut *rego*, *regula*; *tego*, *tegula*; sive à *supino*, ut *claudo*, *clausum*, *clausula*.

LVM, ut *jacio*, *jaculum*; *capio*, *capulum*; *specio*, *speculum*; *cingo*, *cingulum*; *vincio*, *vinculum*; *amicio*, *amiculum*; *premo*, *prelum*, seu *præclum*; *sequor*, *seculum*, quia notat temporum seriem.

LVS, ut *capio*, *capulus*; *cingo*, *cingulus*.

MEN, præcedente A longo, ut hæc à *supino* venientia, *puto*, *putamen*, *putamen*; *foro*, *foratum*, *foramen*; *flo*, *flatum*, *flamen*, pro *flatu*; *sterno*, *stratum*, *stramen*; *gravor*, *gravatum*, *gravamen*; *letor*, *latatum*, *letamen*. Præcedente I brevi, ut *rego*, *regimen*; *specio*, *specimen*. Sed i breve sæpius exteriatur, ut *ago*, *agimen*, *agmen*; *tego*, *tegitimen*, *tegitmen*. Præcedente I longo, ut *farcio*, *farcimen*; *vico*, *vimen*; *discarno*, *discrimen*, pro *discrimen* à *discretum*. Nisi ut à *revo* *crimen*, sic à *diarevo* *discrimen*. Præcedente O longo, ut à *notum*, *nomen*. V longo, ut *albeo*, *albumen*; *lego*, *legumen*. Et per *syncopæa*, *lucco*, *lucimen*, *lumen*; *fluo*, *flumen*, *flumen*.

MENTVM post A, ut *juratum*, *juramentum*; *incitatum*, *incitamentum*; *sacratum*, *sacramentum*; non quasi *sacratio* mentis; *testatum*, *testamentum*, non quasi *testatio* mentis; etiam in *tertiâ*, ut *ratum*, *ramentum*; pro quo & *Plautus* *ramentis* *. Item præcedente I brevi, ut *alium*, *alimenium*. Sed I hoc quandoque exteriatur: ut à *frago*, (unde *fragi*; & *fragilis*) *fragimenium*, *fragmentum*; *augeo*, *augimentum*, *augmentum*; *seco*, *secimentum*, *segmentum*. Præcedente I longo, ut *nutritum*, *nutrimentum*; *munitum*, *munitamentum*. V brevi, ut *monitum*, *monimentum*, & *monumentum*; *doceo*, *documentum*; *tego*, *tegitimentum*. V longo, ut, *juvo*, *jutum*, *jumentum*; *induo*, *indutum*, *indumentum*.

Quædam autem utramque habent terminationem. Quomodo dicitur, *calciamen*, & *calciamentum*; *fundamen*, & *fundamentum*; *tormen*, & *tormentum*; *medicamen*, & *medicamentum*; *momentum*, & *momentum*; *fragmen*, & *fragmentum*; *indumen*, & *indumentum*. *Rufinus* in *translatione Iosephi* lib. XVII: *Quando civitatem intrabat, induminiibus utebatur*.

N, ut *sidicen*, *tibicen*. Sed, *puto*, integrè prius, *sidicinis*, *tibicinis*.

NA, sive præcedente E longo, ut *hibeo*, *habena*; *lanio*, *laniena*; *transco*, *transfena*, seu *transenna*, quia per eam visus transeat: sive I longo, ut *rapio*, *rapiena*; *fodio*, *fodina*; *ruo*, *ruina*; *colo*, *culina*; *ango*, *angina*: sive I brevi, ut à *pago*, (unde *papigi*) *pagina*; & à *pateo*, *patina*, nisi potius à *πατινα*.

NTAS, ut *volo, voluntas*, Sed priùs, *credo, voluntas*, unde *voluntas* : ut à *volupe, voluptas, voluptas*.

NVM, *rego, regnum*. Sed contractum puto è *reginum*.

NVS, ut *facio, facinus* ; *colo, colonus* ; à *venio*, ut *putant*, *Venus*.

O, ut *cædo, cæsum, cæso*. Quædam verbalia in **O** planè conveniunt cum verbis ; ut *calcitro, comedo, verbero, lanio, anteambulo, formido*. **R** verò adjiciunt *prædo, lurco, epulo* ; quæ à deponentibus veniunt.

OR, sive à præfenti, ut *amor, calor, canor, clangor, decor, fragor, furor, rubor, sonor, sopor, sudor, tenor, terror, timor, vigor* : sive à supino, ut *arator, orator, messor, potor, potator, quæstor, fossor, victor*.

ORIVM, ut *divertio, diversum, diversorium* ; *tendo, tentum, tentorium* ; *adjuvo, adjutum, adjutorium*. Etiam à *promineo ἀραλόω* sit *prominitium*, indeque *prominitorium*, pro quo per syncopen *promuntorium* : non *promontorium*, ut vulgò scribitur, contra auctoritatem veterum codd.

OX, ut à *voivo, volvox*, vermis, qui aliter *volucra, & convolvulus*.

PLVM, ut ab *eximo*, sive *exemtum, exemplum*, quia ex turba aliorum eximitur.

R, ut *rubeo, ruber*. Vide **ER**.

RA, ut *pateo, pateri*.

RINA, ut *docco, doctum, doctrina* ; *molo, molitum, moletrina*.

RINVM, ut *pinso, pistrum, pistrinum* ; *texo, textum, textinum*.

RIX, ut *victum, victor, victrix*. Vide **X**.

RVM, ut *aro, aratum, ararum* ; *ruo, rutum, rutrum* ; *fulgeo, fulgitum, fulgerum* ; *scalpo, scalptum, scalprum* ; *rado, rasum, rastrum* ; *mulgeo, mulitum, mulitrum* ; *claudio, clausum, claustrum* ; *tondeo, tonsum, tonstrum*, unde *tonstrina* ; *video, visum, vitrum* ; *veritum, veretrum, haustum, haustum, clausum, claustrum*.

RVS, RV, & RVVM, ut à *tonitum, tonitrus, tonitru, & tonitruum*.

SCA, ut ab *ἔδω, εἶσα* ; à *πέω, ποῖα* : & fortè à *noceo, nosca*, ac per *μετά-δρασιον* *noçá*, sive *noxa*.

SIO, vel **SIVS**, ut *amo, amasio, amasius*.

SO, ut ab *ago* volunt esse *agaso*. Sed est hoc à Tarentinis.

STAS, ut ab *egeo, egestas*.

STRVM, ut *moneo, monitum, monstrum* ; *fluo, fluitum*, pro *fluxum, flustrum*.

STVM, ut à *frando*, sive *frudo, frustum*, quia frudatur totum.

TA, ut *moneo, moneta*, de Iunone, Mnemosyne, & pecunia.

TAS, ut *satio, satietas*.

TRVM, vide **RVM**.

TVM, ut *vireo, viretum* ; *aceo, acetum* ; *oleo, oletum*.

VER, vide **AVER**.

VL, ut *consulo, consul* ; *præsilio, præsul*. Sed *κατ' ἀποκοπήν*, puto, ex *confusis, præsulis*.

VLA,

V L A , ut *rabo*, vel *rabio*, *rabula*. Etiam ab *assequetur* similiter *assecula*, ex quo *assecla*.

V M , ut *freno*, *frenum*; *signo*, *signum*; *guberno*, *gubernum*; *viso*, *visus*, *visum*.
Edicula.

VR , ut *fulgeo*, *fulgur*.

VS , ut *mergo*, *mergus*; *salio*, *Salus*; *impeto*, *impetus*, *ἐπιποτα*.

V L T V S , *tumco tumultus*, non quasi *timor*, aut etiam *tumor multus*.

V L V S , vel V L V M , ut *tumeo*, *tumulus*; *specio*, *speculum*.

V R A , ut à *ensu*, *ensura*; à *positu*, *positura*; à *mensu*, *mensura*; à *figo*, pro *figo*, *figura*. Sic *factura*, *impostura*, *mercatura*, *celatura*, *genitura*, alia, quædam etiam minus obvia, ex parte Giffanio memorata Indice Lucretiano, in *Dispositura*.

VS , à præsentī, ut *sono*, *sonus*; *gusto*, *gustus*; *mergo*, *mergus*; *condo*, *condus*; *præmo*, *promus*; *arceo*, *arcus*; *decet*, *decus*; *sibilo*, *sibilus*; *coquo*, *coquus*; *gero*, *gerus*, pro quo in usu *gerulus*. A supino, ut à *laturatum*, *laturus*; à *crepitum*, *crepitus*; ab *habitum*, *habitus*; à *nexum*, *nexus*; à *visum*, *visus*; ab *ortum*, *ortus*; ab *accedo*, & *excedo*, *accessus*, & *excessus*; ab *abscedo*, *abscessus*; & familia.

X , à præsentī, ut *verto*, *vertex*; *luteo*, *latex*; *illicio*, *illex*; *pellicio*, *pellex*; *lego*, *lex*; *rego*, *rex*; *struo*, *strux*; *tumco*, *tumix*, vel *tumex*; *duco*, *dux*; *traduco*, *tradux*; *lucco*, *lux*; *conjugo*, *conjux*; *arcco*, *arx*. Item feminina, quorum masculina in

T O R exeunt: ut *altrix*; *ultrix*, *genetrix*. Quæ veniunt à supinis.

CAPVT XXXIII.

Verbalium adjectivorum terminationes, & multorum origines. *Currax*, *crepax*, *cadax*. *Verbalium in B L L I S* alia solum actiue, alia passiuè, alia utroque modo accipi. Eoque defensus Boëthius, quod risibilis, hinnibilis, dicat de iis, qui rideant, vel hinnant. *Alebris*. *Verbalia in B V N D V S* non significant similitudinem, ut putarunt; sed idem notant, quod participia, unde descendunt. *Impeteius*, *factureius*, *utensibilitas*.

Adjectiva verbalia definunt hoc pacto: .
A L I S , ut à *penetrando*, *penetrans*: quomodo *penetrabile sacrificium* legitur apud Festum.

A R I S , ut *speculor*, *specularis lapis*, per quem viderent.

A R I V S , ut ab *admittendo*, *admissarius*; à *ferendo*, *ferentarius*; à *sedendo*, *sedentarius*.

A T I C V S , ut *erro*, *erraticus*, ut *stella*, vel *herba*, *erratica*; *dono*, *donaticus*, unde *hastæ donaticæ*, de quibus Festus.

A X , ut *edo*, *edax*; *voro*, *vorax*; *fero*, *ferax*; *emo*, *emax*; *vendo*, *vendax*, apud

* de R.R. cap. 2.

Catonem * ; *sequor, sequax*. Et elisa vocali, *audeo, audax; rapio, rapax; efficio, efficax; teneo, tenax*. Et totius syllabæ syncope, *pellicio, pellax*. Sunt etiam, ubi sola vocalis O in AX vertatur, & in his quædam minùs obvia: ut *curax* apud Gratium Cynegetico. Glossæ: *Δρόμαξ, currax*. *Crepax*, apud Mæcenatem, ex quo Seneca † citat: *Genium festo vix suo testem, tennis cerei † fila, & crepacem molam*. Aufonius initio *Ephemeridûs*:

Iam strepit nidis vigilax hirundo.

Item *cadax*. Isidorus in glossis: *Cadax, claudus, qui sepe cadit*.

BILIS, à præsentî, *vinco, vincibilis; resto, restibilis; antiquum odiû, unde odi, odibilis*, apud Attium, & Lampridium; item *utor, utibilis*. Nam à supino foret *uictibilis, osibilis, ysibilis*. Sic à præsentî *patibilis, & meloquibilis*, quod apud Lactantium. A supino verò *volutum; volubilis*. Quippe à præsentî esset *volubilis*. Sic *amatum, amabilis*. Nam à præsentî potius esset *amibilis*. *Flebilis, & credibilis*, ab utroque possis deducere. Hujusmodi verbalia sapius exponuntur passivè, ut *amabilis*, amari dignus; *placabilis*, qui facillè, vel aliquâ saltem ratione placari potest; *nobilis*, qui noscitur. Interdum & activè, ut *conducibile*, quod conducit; Terentio *, *vincibilis causa*, quæ facillè vinceret: Virgilio †, *penetrabile telum*, facillè penetrans. Etiam poetis, *sol genitabilis*, quia generat: *exitabile telum*, quod afferat exitium: nec aliter *exitabilis dies* †: item *impetrabilis* *, à quo quid facillè impetres, utrumque apud Plautum: & apud eundem, *amicabilis, ignobilis, voluptabilis, & vitibilis*, similiter usurpantur.

Quædam etiam nunc *επιερνησιως* † capiuntur, nunc *απιστησιως* †. Ita *immemorabilis* nunc eum significat, qui nihil memorat: nunc qui memorari non debet. Priori modo usus Plautus Cistell. Act. II, Sc. I I, ubi de Iena ait: *Sibi moderatrix fuit, atque immemorabilis*. Hoc est, pertinaciâ usâ est maximâ in reticendis iis, quæ maximè nosse gestiebam. Posteriori modo usurpat idem Captivis *, cum dicit, *versus immemorabiles*, quos Græci ἀπίστευτοι vocant. Ac Lucretius † eodem modo:

Immemorable per spatium transcurrere posse.

Similiter *excruciabilis* tum activè dixeris, de illo, qui cruciat alterum; tum passivè de eo, qui dignus excruciarî. Atque utroque modo accipere possumus cæpse Comœdiâ act. IV, sc. I, ubi animum excruciablem vocat, quæ inficias ibat, quod fuerat confessâ. Ut immeritò Boëthium reprehendant †, quod *γελαστικόν* transfulerit *risibilem*, pro eo, qui insitam habet ridendi facultatem. Et par ratio in *hinnibile*, & aliis.

BRIS quoque verbalium terminatio est, ut *lugo, luqubris; alo, alebris, spēφιμος*, apud Festum, Diomedem, & Isidorum in glossis.

B V N D V S sæpe post A sequitur, ut ab *errabam, errabundans*. Nam formantur

* Plorm. act. I, sc. 4.
† lib. 10.

† Plaut. Epid. act. 4, sc. 2.
* Plaut. Terent.
* Mitheliana.

† act. 1, sc. 1.

* Præterea.
† lib. 4.

† Perianthus An-
not. in Porphy.
1507.

formantur hujusmodi ab imperfectis. Sic à *vagabar*, *vagabundus*. Similiaque *plorabundus*, *populabundus*, *palabundus*. Interdum & præit E, vel I, ut à *gemebam*, *gemebundus*; à *ludebam*, *ludibundus*; ab antiquo *sitibam*, pro *sitiebam*, *sitibundus*. Sic *ridibundus*, *puhibundus*, *moribundus*. Putat Priscianus in IV, verba hujusmodi significare similitudinem. Sed dubium non est, quin idem notent ac participia activa. Vnde Servius in illud Ecl. VI: *Errabunda bovis vestigia*: *Errabunda*, inquit, *errantia*; ut *ludibundus*, *ludens*. Cicero: *Omnia ludibundus conficiens*. Signat Servius locum illum in tertiâ Verriâ: *Si Vutejum habebis, omnia ludibundus perficies*. Similiter *vitabundus* idem est, quod *vitans*; non similis *vitanti*. Tacitus in vita Agricolæ: *Ceteris ubi compositos firmis ordinibus sequi rursus videre; in fugam verji non agminibus, ut prius, nec alius alium respectantes; rari, & vitabundi irucem, longinqua atque avia petiere*. Et sanè Nonius quoque *errabundus*, & *volatundus*, non aliter exponit, quàm *errans*, & *volutans*. Sed imprimis adi, quæ de hujusmodi nominibus fusè differit Gellius Att. Noct. lib. XI, cap. XV.

CER, CRIS, vel CRVS; ut à *volo*, *volucer*, vel *volucris*; à *ludo*, *tridicer*, vel *ludicrus*.

CVLVS, ut *video*, *ridiculus*.

CVNDVS, ut à *fatum*, *fecundus*; à *jutum*, *jucundus*; ab *iratum*, *iracundus*; à *veritum*, *verecundus*.

CVS, ut à *puget*, *puclcus*; ab *amo*, *amicus*, quod olim *amecus*; à *cado*, *caducus*.

DIS, ut *vireo*, *viridis*.

DVS, ut *caleo*, *calidus*; *areo*, *aridus*; *aceo*, *acidus*; *valeo*, *validus*; *torpeo*, *torpidus*; *palleo*, *pallidus*; *lirveo*, *lividus*; *candeo*, *candidus*; *albeo*, *albidus*. In quibus E mutatur in I.

EIVS, ut *impeto*, *impetens*; *faturo*, *futureus*, unde herba *faturreia*.

ENSILIS, ut *utor*, *utensilis*, unde *utensilia*, *utensilia*, & *utensilitas*, apud Tertullianum libro de habitu mulierum.

ER, ut *piget*, *piger*.

EVS, vide VS.

ICIVS, à *supino*, ut *commendatum*, *commendaticius*; *pigneratum*, *pignericus*; *factum*, *facticius*. Ac similiter *facticius*, *adscripticius*, *suppositicius*, *adscripticius*.

ICVS, à *supino* itidem, ut *erratum*, *erraticus*; *volatum*, *voluticus*. A præfenti autem *labor*, *labricus*. Sed hic R inferitur, & A in V mutatur.

IDIS, vide DIS.

IDVS, ut *vivo*, *virvidus*; *turbo*, *turbidus*; *fluo*, *fluidus*. Quomodo & definunt, quæ retulimus in DVS: sed istic EO, hic O, in IDVS convertitur.

ILIS,

ILIS, a præfenti, ut *doceo, docilis*; *forbeo, forbilis*; *vigeo, vigilis*, & κατὰ δύναμιν *vigil*, fimili apocope ac à *consulo, consulis, consul*. A præfenti etiam *ago, agilis*; *facio, facilis*; *verto, vertilis*, apud Sidonium Panegyrico Majoriani:

--- *Quoties crassatur vertile tergum*

Flatibus.

Ita constanter codices.

Quod imitatus Saxo Gramm. lib. 1:

Vertilis, inque novos converti cerea vultus. Non *versilis*, ut edidere.

Item in deponentibus *gradior, gradilis*; *utor, utilis*; *labor, labilis*. A supino

Item *solutum, solutilis*; *rasum, rasilis*; *plexum, plexilis*; *nexum, nexilis*; *sectum, se-*

ctilis; *coctum, coctilis*. Plurimum verò, quæ hujus sunt loci, sumuntur passivè: ut *fusile*, quod funditur; *docilis*, qui docetur; *coctile*, quod coquitur.

Quandoque & activè, vel neutraliter: ut *sessiles lactucæ**, quasi sedentes.

INVS, ut ab *interneco, internecinus*; nisi denominativum à *nece*

IS, ut à *rebello, rebellis*.

ITIVS, vide **ICIVS**.

IVS, ut ab antiquo *anxum*, (quod ab *ango, anxii*) *anxius*. A *pluvo*, pro

pluo, pluvius; à *suvo*, pro *suvo, suvus*, puta *amnis*. Ut in *suvia*, quo Sifenna

ulus, Nonio teste, item in *pluvia*, intelligitur *aqua*.

IVVS, à præfenti, ut *cado, cadivus*; *vecido, vecidivus*; *vaco, vacivus*; *im-*

neco, internecivus; *invergero, invergerivus*; ab *adopro, adoptivus*. A supino, ut *sum,*

fativus; *succisum, succisivus*; *actum, activus*; *passum, passivus*; *ablatum, ablativus*;

statum, stativus, unde *stativa*.

LVVS, ut *bibo, bibulus*. Item *pendeo, pendulus*; *pateo, patulus*. Præcedens

vocalis absorbetur; vel mutatur, si malis productionem vocis esse non

LVS, sed **VLVS**.

MVS, ut *alo, almus*.

NVS, ut *egeo, egenus*; *pleo, plenus*.

RIVS, ut *statarius, à statum*.

RVS, ut *aveo, avarus*. Non ex *avidus æris*, ut putarunt †.

STVS, ut ab *angendo, angustus*: nisi ab *angore malis*.

TICVS, vide **ICVS**.

VIS, ut à *gero* fortasse *gravis*, quasi *geravis*.

VLCVS, ut *hio, hiulcus*; *peto, petulcus*.

VLIS, vide **LIS**.*

VLVS, ut *tremo, tremulus*; *credo, credulus*. vide **LVS**.

VM, fero, fertum. Quod substantivè quidem sumitur, sed naturà est

adjektivum.

VS, ut *vivo, vivus*; *fido, fidus*; *pando, pandus*; *probo, probus*; *vagor, vagus*.

Quæ

† Nigidius apud
Gell. lib. 10, c. 5.
& Isidor. lib. 10.

Quæ verbalia derivantur à verbis exeuntibus in O impurum. Ab O puro veniunt *rubeo, rubeus; scio, sciens, unde sciolus; nescio, nesciens; sancio, sancius*. Quandoque vocalis ante O exteritur, ut *invideo, invidus; præfatio, præfatus*. Et hæc à præsentibus veniunt. At à Supino, *solutum, solutus; acutum, acutus; adultum, adultus; statum, status*.

V S præcedente V vocali, five à supino, ut *fatū, fatuus*; five à præsentibus, idque vel exeunte in O purum, ut *resideo, residuus; assideo, assiduus; noceo, innocuus*; vel in O impurum; ut *cerno, cernuus; muto, mutuus; pascō, pascuus; irriquo, irriquus; divido, dividuus; cado, occido, occiduus; prodigo, prodigiuus, unde hostiæ prodigiua*, Festo. A reliquare, etiam *relicuus, & ἄλλ' ἀπολείπον, reliquus, Arduus*, dubium, sitne ab *ardeo*, an *παρα τὸ ἀέρα δέξω*, ab aera fubeundo.

V S præeunte V confono, ut fortè ab *alo, alvus*. Vide & IVVS.

X, vide AX. *Præcox* est ex *præcoquus*, à *præcoquo*.

CAPVT XXXII.

Participialia. Adverbialium, & à præpositione venientium, terminationes. Antilena, postilena. Tres syllabæ posteriores in postliminium, solum vocis sunt productio. S veteres pro R amabant. Ad figuram transitur. Ex quatuor vocibus constata. Nomina componi cum quibusvis orationis partibus, præterquam conjunctione, & interiectione. Nihili eymon. Ve præpositio loquelaris. Vejovis quis, & unde dicatur.

Hactenus de verbalibus: sequitur de iis, quæ veniunt à participiis, adverbii, ac præpositionibus.

Participialia dicuntur, quæ ex participiis degenerant in nomina, amissione temporis. Ut *adolescens, torrens, præbenda, turunda, ex terenda, & similia*.

Horum terminationes cognoscere erit ex participiorum doctrina.

Adverbialia, & à præpositione venientia, his modis terminantur.

A NEVS, & ARIVS, ut *extra, extraneus, & extrarius*. Utroque enim modo in vet. codd. exaratum. De quo & Giffanius indice Lucretiano. A *clanculum, clancularius*, apud Tertullianum de Pallio.

ER, *citra*, vel *citera, citer; extra, five extera, exter*.

ICVS, ut *ante, anticus; post, posticus*.

IA, ut *antæ*, ab *ante*.

INQVVS, ut *longè, longinquus; prope, propinquus*.

IS, vide S.

IVS, ut *pris, vel prius, pristinus*. Simile volunt, *mane, Manius*. Sed *mane* ablativus est, ut alibi dictum. Quare simile est ac *luce, Lucius*.

LENA. ut *ante, antilena; post, postilena*. Illa enim in anteriori, hæc in posteriori parte equi.

LIMINIVM, in *postliminium*, productio est vocis, si audimus Ser-
vium Sulpicium. Sed melius de eo Scævola, qui junctum putat verbum
ex *post*, & *limen*: de quo Tullius in *Topicis* ad Trebatium. Ac similiter
Iustinianus *Instit.* lib. 1, Tit. XI 1.

NVS, ut *ter*, *ternus*; *quater*, *quaternus*.

RIVS, ut *contra*, *contrarius*.

RNVS, ut *hodie*, *hodiernus*, & lapsâ Latinitate, *modo*, *modernus*; quod
apud Cassiodorum, & alios, legas.

S, ut *ante*, *antes*; *post*, *postes*.

TERNVS, ut *hesternus*, ab antiquo *hesi*, pro *heri*. Nam veteres S
pro R amabant; unde dixere *asa*, *asena*, *Lases*, *Papisi*, *Aufesii*, & similia,
pro *ara*, *arena*, *Lares*, *Papirii*, *Aurelii*. Fortasse & in *sempiternus*, *ternus* vo-
cis est productio. Nisi malis conflare ex *semper*, & *aeternus*.

TINVS, five i brevi, ut *cras*, *crastinus*; *horno*, *hornotinus*; *diu*, *dinti-
nus*: five i longo, ut *intus*, *intestinus*. Nisi hoc ab ἐντόςος.

VS, ut *nuper*, *nuperus*; *extra*, *sive* *extera*, *exterus*; *super*, vel *supra*, *superus*;
post, *posterus*.

De specie, five derivatione satis dictum est. Quod attinet ad figuram
five compositionem, quam alterum declinationis voluntariæ genus facie-
bamus cap. 1, & xxv 11 hujus libri; ea universè nobis declarata libro supe-
riori capite iv. Vbi inter cætera ostendimus, non esse figuram tertiam,
quam vocant decompositam. Omne igitur nomen vel simplex est, vel
compositum: nec minus, sed magis compositæ est figuræ, quod è tribus,
vel quatuor vocibus componitur. Quale est ἐπιταφικός. Ut mittam
Dithyrambicas compositiones, quarum exempla in Oratoriis institutio-
nibus * adduximus.

* lib. 4, cap. 1,
sect. 8, & lib. 6,
cap. 4, sect. 1.

Hebræis quoque conflare aliquid è quatuor vocibus, vel fidem fecerit

מִלְפָּנֶיךָ *millephanecha*, q. d. à *apud faciem tuam*: nimirum ex hisce
quatuor vocibus מִן, לְ, פָּנִים, וְ.

Componuntur nomina, vel cum nomine, ut *Respublica*, *magnanimus*, *pa-
terfamilias*. Vel cum pronomine, ut *hujusmodi*, *ejusmodi*. Vel cum verbo,
ut *Lucifer*, *armiger*, *f. utidicus*, *solpuga*, vel *solipuga*, à *sol*, & *pugo* seu *pungo*. Vel
cum participio, ut *breviloquens*, *plebiscitum*, *senatusconsultum*. Vel cum ad-
verbio, ut *benevolus*, *nihilum*, *ex ne*, & *hilum*. Vnde Lucilius in XIV:

--- --- *Hilo non rectius vivas.*

Et vetus poeta apud Varronem in VIII de L. L.

--- --- *Nec dispendi facit hilum.*

Vel cum præpositione, ut *advena*, *anteventulus*, *pomeridianus*, *transmarinus*, *perfidus*, *intercus*, *inhumanus*, *amens*, *demens*, *exspes*, &c. Addunt etiam conjunctionem; unde sit, *uterque* & *siquis*. Sed hæc pronomina sunt. Addunt & interjectionem, ut *Veiovis*. Verùm non est hoc à *væ*, interjectione minantis, aut imprecantis: sed à *ve*, præpositione loquelari; quæ interdum auget, ut in *vepallidus*; sæpius autem minuit, ut in *vecors*, *vesanus*, *vegrandis*, *Veiovis*; quod *parvum Iovem* interpretatur Festus. Similiter Ovidius

III Fast.

Vis ea si verbi est, cur non ego Veiovis ædem

Ædem non magni suspicer esse Iovis?

Et hæc de Nominibus: de quibus quia curlum meum confeci, non quidem vela colligo, sed recta ad Verbum nauigo; inde cum bono Deo, Pronomen petiturus, & reliquas vocum classes.

FINIS LIBRI SECVNDI DE
ANALOGIA.

A D D E N D A,

suisque interferenda locis in primo de
Analogia libro.

PAg. 20, vers. 27, post *vocatur*, adde: Græcis, Charisio teste, definitur, συμπλοκὴν λόγων ἀκολουθῶν ἐν λέξει.

Et vers. 32, post *videretur*, adde: Vnde Charisius de ἀναλογία, & ἀνομο-
λία se acturum ait, ut interdum, IACENTE RATIONE, quantum
sibi dederit AVCTORITAS, colligamus.

22, 47, post *ac*, adde: Macrobio lib. I, sat. cap. IV, *positivum*, aliis.

25, 2, post *idem fit*, adde: in illis etiam, quæ naturâ suâ sunt substan-
tiva. Sic enim dicimus non tantum *spica*, de quo notum; sed etiam *spicis*,
& *spicum*: ut Servius auctor in I Ecl. Item dicitur, *acinus*, *acina*, *acinum*.
Acinus est apud Ciceronem, & alios. *Asina* est apud Catullum epig.
XXV II: *Ebriosâ acinâ ebriosioris*.

Acinus usurpat Columella lib. XII, cap. XXXIX: *Acina corrupta purgato*,
acina corrugata demito.

30, 20, post *substantiva*, ommissum: vel saltem eorum naturam usque
ad eò induerint, ut pro verè substantivis vulgò censeantur.

30, 31, post *dicitur*, adde: ubi & quædam nunc dicta, accuratius ex-
pendam.

33, 5, post *Carthagine*, subjunge: Vbi videmus, figuratâ structurâ di-
ci, *Romæ contigit*, pro *in Vrbe Romæ contigit*: at non itidem, pro, *In Sulmo-
nis oppido contigit*, dici posse, in *Sulmonis contigit*, sed *Sulmonē contigit*, pro,
in Sulmone. Tantum refert, sitne nomen declinationis primæ, an tertiæ.

35, 7, post LXVI II, adde: Agellius libro quidem IV, cap. I, dixit
genus virile: sed lib. XV, cap. IX, prius *virile*, hinc *masculinum* vocat. Po-
sterius hoc etiam, (ex Verrio, ut verisimile est) apud Festum legas in
Masculinum.

35, 23, post *Miscellaneis*, adde: Eo autem duplici genere contenti
sunt, quia solum in rebus sexu præditi genus est virile ac muliebre.
Itaque hoc utrumque genus *principale* vocat Priscianus in V: Consentius
item *naturale*. Rectius nihilominus Græci, Latiniq; induxere *genus neu-
trum*. Nam etsi, solum, ubi sexus est, fit genus masculinum & femini-
num: propter illa tamen, ubi sexus non est, fatius fuit neutrum genus
addi, non ut genus novum inducatur, sed utrumque ut negetur. Scio, mul-
ta potuisse ἀναλόγως reduci ad alterutrum sexum: quomodo Deus, & an-
geli, ob dignitatem ejus generis potius accensentur viris: terra item
feminis

feminiſ annumeratur, quia eſt omnium noſtri mater : ac ſimiliter regio, & urbs, quia utraque eſt indigenarum mater: adhæc arbor, quia parit fructus, matris inſtar : ut plenius poſtea explicabitur. Sed enim longè plura ſunt, ubi nulla ſe offert ſimilitudo. Vt in *ſcannum, templum*, & aliis : ob quæ neutrum genus meritò eſt inductum : eà tamen libertate reſervatà, ut in innumera talium copia, vocabulorum alia imitentur nomina virorum, alia mulierum, alia item, uti neutrum naturà ſexum habent, ita neutro etiam genere gauderent. Quæ varietas non modo ad delectationem fecit, ſed etiam ad res melius diſtinguendas. Ita cum *malum* arborem genere dicerent feminino; ac terminatione in recto mutatà, *malum* fructum in neutro : placuit *malum* in navi genere dici maſculino. Quomodo uſi Catullus, Ovidius, Lucanus, & Valerius Flaccus. Etiam Feſtus, cujus hæc verba : *Corbitæ dicuntur naves onerariæ : quod in malo earum ſummo, pro ſigno corbes ſolerent ſuſpendi. Vt nihil cauſæ videatur, cur pro malo reponamus mali, ex Duzæ ad Lucilium * conjecturâ.*

* in Lucili
ſat. 15.

35, 27, poſt *omnibus* adde : Vti &, præter memoratos, *Sofiſpater, Aſper Junior, & Conſentius.*

37, 34, poſt *Lavernæ*, adde :

Ob eandem cauſam dicimus *multa ſervitia*, pro *multi ſervi*. Nam & hæc vox *ſervitii* *νεσπεινός* ſumitur, cum propriè notet *ſervitutem*. Sunt qui ad terminationem reſugiant. Sed quando omnia in VM neutra putant, valde falluntur; cum & virorum, & feminarum nomina, generalem regulam ſequantur. Vt *Pagnium, Glycerium*.

De mutorum animantium propriis vix attinet dicere; cum æquè iis ſexus inſit, ac homini. Itaque, ut ea complecteremur, non *viri*, ſed *maris* propria dicebamus. Etſi & *κατα μετὰ φρον*, *viri* nomen iis tribuatur, ut in Eclogis de hirco, *Vir gregis. Vti & mariti*, IIT Georg. de equo :

Quem legere ducem, & pecori dixere maritum.

Hujus igitur loci ſunt, *equus, hircus, leo*. Et propria, ut *Hylas, Melampus*, canum nomina. Item *Pegaſus, Bucephalus, Rhæbus*, qui, Mezentii equus, x Æn. *fortiſſimus* appellatur.

38, 10, poſt *ſtrevius* adde : vel potiùs *annis*, ut alibi dictum.

38, verſ. ult. poſt *Narem*, adde : Quamquam ex Maronis loco, quo Prificianus *Nar* maſculinum privat, non fatis valide id colligas, quia *annis* antecellit, quic *albus* poſſit convenire. Certius argumentum eſt, quòd Claudianus ait in Panegyrico de Probi & Olybrii conſulatu :

— *Et Nar vitiatuſ odoro*

Sulfure. —

Item Auſonius, Idyll. x i i :

A D D E N D A.

Fluminibusque Italix præpollens sulfureus Nar.

Imò Tacitus in 1 Annalium ait : *Nec Reatini silebant, Velinum lacum, quæ in Narem effunditur, obstrui recusantes.* Quomodo, ut puto, Cicero non esset locutus, qui *Nar* accusandi casu mavult, ut vidimus. Cluverius tamen in Italia antiqua arbitratur, Ciceronis locum esse corruptum, ac *Narem* esse reponendum. Quasi, quia Tacitus sic loquitur, cujus ætate lingua Romana multum degeneraverat, eò Cicero ita usurparit, atque ex Tacito is corrigi debeat. Multò minùs movere debent Aufonius, & Claudianus, qui Gratiani demum, & Theodosii temporibus vixere. Vt mittam, quòd illi, poetarum more, sic loquantur *κατὰ σύβειον*, quia respiciunt vocem *amnis*. Nihil igitur in Cicerone mutandum, in tanto MSSorum, & veterum, ac recentiorum editionum consensu.

39, 6, post *Sallustius*, adde : Infirmum tamen, quod Priscianus hinc colligit, esse masculinum. Nam ex terminatione non magis esse virile sequitur, quàm muliebri. Imò terminatio potiùs indicat esse muliebri. Nempe ut *Allia* Lucano esse femininum diximus. Ac similiter Aufonius epist. 1 :

— *Egelidæ stagnantia terga Mosellæ :*

Et idyll. III :

Matrona non Gallis Belgisque interstita fines.

Ac similiter *Sura*, *Dryentia*, *Garumna*, & alia Aufonio muliebria. Quare in prosa vix aufim dicere, *rapidus Turia*, vel *Mosella celebrandus*. Nec aliter hæc in carmine excusantur, quàm quòd per Synthesin respicitur generale nomen *amnis*. Quomodo nempe Tibullus lib. 1, el. 1, ait :

— — *Magnusque Garumna.*

Claudianus Carm. de laude Serenæ :

— — *Et roseis formosus Duria ripis.*

Vt in v 1 Honorii consulatione :

— — *Addua visu Cærolus.*

Aufonius quoque extremo Idyll. III :

Corniger externas celebrande Mosella per oras,

Nec solis celebrande locis.

Nam propriè dici debuit, *magna Garumna*, *formosa Duria*, atque ita in aliis. Vt bis fallantur, qui hæc quidem putant figurata; propria verò, quæ ex Poetis proximè adduximus. Contrà enim non in *formosa*, vel *magna*, intelligitur *aqua*: sed *amnis* respicitur in *formosus* & *magnus*.

39, 24, post *Plinius* adde : *Acheron*, vel *Acherons*, dubium est, secundum Nonium. Nempe quia Maro dixit, *Acheronte refuso*: Plautus verò Captivis, *Nulla Acherons*. Sed quando in muliebri usurpatur, non fluvius intel-

intelligitur, sed locus; qui quasi regio habetur. Vnde apud Plautum dicitur, *Acheronte*, vel *Acheronti*, aliquid fieri: h. e. apud inferos. Et veteris est Poetæ apud Ciceronem lib. I. Tuscul. quæst.

Adsum atque advenio Acherunte, vix viâ altâ atque arduâ.

De fluviis fatiſ.

Ventorum nomina ſunt viriliſ generiſ: ut *Eurus*, *Auſter*, *Aquilo*, *Boreas*, *Cæſias*. Atque hæc ſunt ſubſtantiva: ac naturam ſequuntur generalis vociſ, quæ Græciſ eſt ἀνεμοſ, Latinis *ventus*. At *Subſolanus*, & *Africus*, naturâ ſunt adjectiva; quæ iccirco maſculina ſunt καὶ ἑλληριſμυ vociſ *ventus*. Fortè & *Iapyx*: quali dicas *Iapygius*, quia fertur ex *Iapygia* five *Apulia*. *Tropæi* quoque adjectivum, ut Græciſ τροπαῖοι. *Plinius* lib. II, cap. XLIIII. *Videmus* & alioſ, quos vocant *altanos*, e terra conſurgere ventos. *Qui quidem*, cum e mari redeunt, *tropæi* vocantur; ſi pergunt, *apogæi*. Sed *Ariſtotele* *Probl.* v, & XLIII, ſect. xxvi, dicuntur τροπαῖαι: à recto ſinguli numeri τροπαῖα, quo uſus *Plutarchuſ* in *Othone*. Atque ut in τροπαῖοιſ intelligitur ἀνεμοſ, ita πνοὴ in τροπαῖα. *Eteſia*, & *Ornithiæ*, virilia ſunt, quia Græciſ ἐτνοῖα, & ὀρνιθῖα, ſunt primæ ſimplicium; quæ tantum eſt ſubſtantivorum generiſ viriliſ. Recto ſingulo *Eteſiaſ*, uſus *Pliniuſ*: cujuſ verba inferiuſ cap. XIX adducam.

Virili uſus *Cicero* lib. xv, epiſt. II, ad ſam. *Si me navigatio non morabitur, quæ incurrebat in ipſoſ Eteſiaſ, propediem te, ut ſpero, videbo.* Ac ſimiliter Græciſ οἱ ἐτνοῖα, ut *Ariſtotele* *Meteor.* lib. II, cap. vi, & libello de *Mundo*, qui *Ariſtotele* perperam tribuitur. At ἐτνοῖοιſ naturâ ſit adjectivum ab ἐτνοſιοſ, *anniverſariuſ*. Atque ita & οἱ ἐτνοῖοιſ dicas, puta ἀνεμοῖ, & οἱ ἐτνοῖα, nempe πνοαῖ: ut *Apolloniuſ* ἐτνοῖοι ἀρπαῖ: imò & *Lueretii* eſt in V: — *Eteſia ſubtra Aquilonum.*

Doctiſſimuſ *Vir Fredericuſ Sylburgiuſ*, (ut etiam obſervatum clarifiſimo & amiciſſimo *Antonio Emilio*, *Hiſtoriarum* apud *Ultrajectinoſ* profeſſori) non probè fatiſ hæc diſtinxit. Nam Græcæ *Grammaticæ* lib. III, cap. II, cenſet, ἐτνοῖα dici, intellectu πνοαῖ. Atqui ἐτνοῖα ſemper virile eſt, à ſubſtantivo ἐτνοſιαſ. Adjectivum autem ἐτνοῖοιſ, & ἐτνοῖα, in plurali, non ἐτνοῖα, ſed ἐτνοῖοιſ, & ἐτνοῖα, facit. Par ratio in *Ornithiæ*, οἱ ὀρνιθῖα, ut eſt apud *Ariſtotelem* five alium de *Mundo*. Nempe à recto ὀρνιθῖαſ, quo uſus *Ariſtophanes* *Acharn.* ac *Pliniuſ* quoque lib. I, cap. XLVII. Vide & quæ de *Eteſiaſ*, ac *Ornithiſ*, inferiùſ dicentur cap. XIX.

40, 16, poſt *ſimilia*, adde: niſi in poëſi per ſyntheſin, quomodo *ſummum Oſſam*, & *Octam*, *Ovidiuſ*, ac *Seneca*, dixere. Quare ſic cenſeo, monium nomina propriè ejuſ eſſe generiſ, cujuſ eſſe ſolent ſimiliter exeuntia.

A D D E N D A.

tia. Nempe virilia sunt finita in V S. Ut sunt *Olympus, Pindus, Parnassus, Vesuvius, Taurus, Caucasus*, &c. Item in O S: ut *Athos*. Vnde Senecæ *præruptus*, Iuvenali, *velificatus Athos*. At feminina sunt, quæ terminantur in A, vel E primæ: ut *Ossa, Aetna, Oeta, vel Oete, Rhodope, Calpe*, &c. Item in I S, ut *Alpis*, quod obsoletum. Sed Claudiani est lib. I II, de laudibus Stiliconis: --- --- *Frondosâ fertur ab Alpe*.

Neutra autem sunt desinentia in E tertiæ. Horat. lib. I, od. IX:

Vides, ut altâ stet nive candidum Soracte.

Item in O N, vel V M: ut *Pelion*, τὸ Πάριον. Statius lib. x Thebaidos:

--- --- *Nec adhuc immane veniret Pelion.*

Item pluraliva in A: ut *Manala, Ismara, Taygeta*. Quod si, quæ muliebria esse diximus, à Poetis usurpentur in virili: fit hoc, ut dixi, per synthesin, quia respicitur nomen *mons*. Itaque dubium interdum, hoc, an illo modo, poetæ loquantur. Ut in Lucani loco antea adducto: ubi *piniferi* editum in optimâ maximi Grotii editione: nempe ut idem in VI ait:

Solstitiale caput nemorosus submovet Orbrys.

Pinifera tamen priori loco est in Gryphianâ: atque etiam Aldinâ, & aliis edit. antiquis.

Quærat aliquis, an non, ut femininis montium nominibus etiam additur adjectivum virile: ita quoque nominibus montium masculinis addatur adjectivum muliebri. Sanè id videri possit, propter hoc Appuleii initio primi Met. ubi *Hymettos* Atticæ mons, & *Tanaros*, Laconicæ promontorium, muliebria videntur: *Hymettos*, inquit, *Attica*, & *Isthmos Ephyrea*, & *Tanaros Laconica*, glebæ felices, æternum libris felicioribus conditæ, mea vetus prospicit est. Sed rationem hanc arbitror, quòd per *Hymetton*, non mons Atticæ, sed regio Attica; perque *Tanaron* non Laconicæ mons, sed Laconica regio, per synecdochen significetur. Novè igitur sic Appulejus: quemadmodum & *Isthmos* usurpat muliebri genere, quod Græcis semper virile: quàm rem suo plenius loco tractabimus.

40, 32, post *indutam*, adde:

Nec tamen par ratio est omnium in V M, vel Græcis in O N, finitorum: sed distinguendum inter propria, & appellativa. Propria enim semper sunt feminina: ut apud Athenæum ex Machaone Comico, ἡ Γραδικίων, ἡ Γρονικίων. Apud Plautum Cistellariâ act. I, sc. I: *Mea Gymnasium, mea Silenium*. Apud Terentium Andriâ act. I, sc. I: *Mea Glycerium*. Cujusmodi, et in V M desinant, quæ neutrorum terminatio est, nihilominus sunt feminina, ut Donatus testatur: ac cap. XXI V, ubi de terminatione V M agimus, pluribus probabitur. At dispar ratio in appellativis. Præcipue apud Græcos: τὸ γυρανίδιον, *muliercula*, τὸ γεδάριον, *anicula*,

A D D E N D A.

amicula; τὸ ἀδελφάσιον, *forocula*; τὸ κέειον, κείδιον, κείσιον, & κείσιον, *puella*. Nec multum abit *scortum*, de quo dictum. Solùm hoc discriminis est, quod ut *mancipium*, ita & *scortum* dicatur masculum. Possis & huc *prostibulum* referre : nisi id tantum κατὰ μετανομίαν videatur dici de scortillo ; quia confisteret ante prostibulum, siue anteriorem stabuli locum : quomodo Catullo meretrix vocatur *lupanar*, per metonymiam contenti. Vel nisi malis, id naturâ esse adjectivum, ab antiquo *profire*, pro *proflare* : ut tum *prostibula* dicatur, respiciendo nomen *meretrix*; tum *prostibulum*, intelligendo *scortum*. Vel etiam, nisi placeat *prostibulum* proprie dici de loco ante stabulum, ubi meretrix confisteret, ut ipsa sic per μετανομίαν eandem vocetur *prostibulum*, quomodo Catullo appellatur *lupanar*, quia esset in lupanari. Locus est eigr. XLIII :

Non assis facis ô lutum, lupanar.

Sive, ut alii, *oblitum lupanar*. Ut verò hic κατὰ μετανομίαν meretrix *lupanar* : ita ad amicam apud Plautum * dicitur κατὰ μετανομίαν, *meum corculum* : * Cf. act. 4. sc. 4. ita diminutione à vere, *meum verculum* : apud Terentium Eun. act. III, sc. II, *meum suavius* : quod idem ac Γλυκέειον. Sed hoc femininum, quia proprium : *suavius* est neutrum, quia appellativum. At si nominali die id nominis daretur : non dubium, quin, ut *mea Glycerium*, sic *mea Suavius*, esset dicendum.

42, 2, post *jussus est*, adde :

De mutorum animantium nominibus femineis satis apertum : siue appellativa sint, ut *lea*, vel *leæna* : siue propria, ut,

Issa, deliciae catella Publi :

de qua Martialis scitè lib. I, ep. cx. Et ut unâ voce tum ratione prædita, tum destituta, complectamur ; credo satius sit, vocare regulam de *feminarum* propriis, quàm *mulierum*. Nam, ut mas viro, ita femina latius se muliere extendit, ac tam de aliis animantibus, quàm de homine dicitur.

43, 4, post *aliis*, adde : Quâ de re plura dicemus libro de structura cap. I I.

43, 22, post *urbs*, adde : Imò Priscianus quoque in VII, Præneste sub ipsâ, interpretatur, quasi sub ipsâ urbe Præneste.

43, vers. penult. post *montibus Apy*, adde : Nempe, ut antea Homerus in Bœotiâ :

— Κατ' ἔγκτιον Ἄπυ.

— Bene ædificatum Apy.

44, 27, post *gaude*, adde : Ac Tarraco Silius lib. III :

---- Dat Tarraco pubem

Vitifera. -----

44, vers. penult. post *oppida*, adde : *Castulo* quoque masculinum est

Fff

Stra-

Straboni in III : ubi legas, τῷ Κασαλῶνος. Silius tamen lib. III :

Fulget præcipuis Parnasia Castulo signis.

45, vers. 6 à fine, post ἄφρυέσσα adde : Ac, ut ad Iliad. Δ. monet Eustathius, Ἐηλυκῶς εἰώθεν Ὀμηρος προφέρει τῷ Ἴλιον. † Horatius lib. IV, od. IX :

----- *Non semel Ilios Vexata.*

46, 8, post, ratio est in, adde, *Epidaurus & Epidaurum*. Prius masculinum est Homero in Bœotia : ubi legas :

----- *Ἀμπελόεντ' Ἐπίδουρον.*

----- *Vitibus compositum Epidauron.*

At Straboni femininum est, cujus est, ἡ Ἐπίδουρος. Sed *Epidaurum* est neutrum. Plinius lib. IV, cap. V : *In eo Epidaurum oppidum, Æsculapii delubro celebre.*

Item versu proximo, post *neutrum*, adde : ut Græcis τὸ Σάγυτον, quod apud Strabonem in III. Nec obstat, quòd eodem libro legas : Σάγυτον, † κτίσμα Ζακυνθίων, ἢ Ἀντίβας κατὰ σκόλας, &c. Nam ἢ respicit πῆλιν, κατὰ σύνθεσιν. At propriè Livius lib. XXI, cap. XV, & XXI, ait, *captum Saguntum*. Imò, si Florentinam sequimur Iuntæ editionem, similiter

46, 21, post *cremata*, scribe : *Colchos* quoque femininum, ut *Ilios, Saguntos*. Mirum itaque maximo viro, Ioviano Pontano, excidisse illud lib. II, Vranix :

At postquam aurato ditatum est vellere Colchos.

46, 25, post Χαλκιδίων, junge : Scio, Strabonem in III dicere, ὁ Σάγυτον : cujus oppidi Sallustius etiam in III Histor. & Silius in III, meminere. Scio quoque, apud eundem in IX esse, ὁ Μεδεῶν, & ὁ Μαραθῶν. Sed sermo nobis de Latinis : qui imitantur hîc, non quod Græci quandoque faciunt, sed quod sæpius. Quare, ut Græci ἡ Λακεδαιμόν, Καλυδῶν, Βαβυλῶν : ita & Latini in his, & aliis, Græcè in ΩΝ finitis. Lucanus lib. II :

--- *Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon.*

46, 27, post *Silius* adde, in XI :

----- *Patescitur amicis*

Alta Croton portas.

Vt Strabo in VI τῷ Κρότωνα. Sæpius quoque Strabo τῆς Πλεύρωνος. Atque ita Ovidius VI Met. fab. XV :

Adjacet his Pleuron, in qua.

Item Silius.

47, 8, post *innum*, adde : Et *Tuder* apud eundem in VI :

----- *Excelsa summum quâ vertice montis*

Deverexum lateri pendet Tuder.

Ibid.

† Feminine genere solitus Hermerius hanc Iliad dicere.

† Saguntum, opus Zacynthiorum, quam Hannibal everit.

Ibid. vers. 28, post *Acragas* adde : muliebre Straboni in VI, cum ait : * *Acragas, quæ Ionium est.*
*Ακράγας δὲ Ἰωνῶν ἔσσα **. Sed, ut puto, per Synthesin. Nam aliis est

Ibid. vers. antepen. post *adamas* : Quando & apud Strabonem in VI legas, tum ὁ *Ακίφας* : qui, Stephano etiam teste, una est quatuor urbium Doridos : tum ὁ *Τάρας*, Calabriae civitas, quæ aliter *Tarentum*. In quo Græcos imitatur Lucanus in V :

*Et cunctas revocare rates, quas avinus Hydras,
 Antiquisque Taras, secretaque litora Leuca.*

48, 35, post *Abydos* adde : Homerus in Bœotia virili genere ait, ποιήσθ' *Αλιάρτον*, *herbosum Haliartum* : ac Strabo similiter in IX, τῷ *Αλιάρτῳ*. At paullo post idem, *Αλιάρτος κατὰ σφάγεία* : *Haliartus everisa*. Homerus ibidem virili quidem, ὁ Πύρραθς ἀνθεμόθς *Pyrrhasius flovidus*. Cretae ea urbs. At idem feminino inibi : Μύρσιος ἐσχάτην *extrema Mursinus*. Imò Strabo lib. IX, de Pindi oppido, nunc ὁ Πίνδος, nunc ἡ Πίνδος. Sed Latinis insistamus.

49, 23, post *inveniri*, adde : De Græcis non contendam. Nam et si Strabo, & alii, πῶ *Κέρυθον* dicant, tamen virili Homerus dicere videtur in Bœotia : --- *Ἄλφειόν τε Κόρυθον †.*

† *Opulentamque
 Corinthiura.*

Sed de Latinis non adsentio.

50, versu antepenult. post *succresceret* : Nempe *Σελινῶς* ex *Σελινόθς*, quia feliciter ibi proveniret apium, quod Græcis *σέλινον*, uti vulgò *petroselinum*. *Ῥαμνῶς* ex *Ῥαμνόθς*, δὲ τῶν *Ῥάμνων*, h. e. *spinis*. Sed si est ex *Ῥαμνόθς*, mirum, Pompejum Melam † scribere : *Rhamnus parva, illustres tamen, quod in eâ fanum est Amphiarai, & Phidiaca Nemesis*. Nempe vel hic quoque ad συνθεσιν recurrendum : vel dicendum, locum esse corruptum. Pincianus quidem legendum conjecitabat : *Rhamnus, & Oropus parvæ, illustres tamen, quod in hac fanum est Amphiarai*. Sed sic quoque *Rhamnus* muliebre erit. Et omnino audaciùs vox tota cum copula infercitur : ut alia mittam, cur placere hoc non possit. Quanto verisimilius maximus Salmasius, qui, in Plinianis exercitationibus, *Rhamnus* putat corruptum esse ex *Rhamna*, vel *Rama* : hoc ex *Harma*. Nam τὸ *Ἄρμα*, locus ille, ubi Amphiarus curru excidit, vel, secundum alios, cum curru suo est absorptus. Strabonem, Pausaniam, Stephanum, vide.

In Y S definitia, muliebria fuerint, instar appellativorum *chelys, chlamys*. Sanè *Gortys, Γόρτυς*, femininum est Homero in Bœotia.

51, 26, post *Roma* adde : Nimirum terra quæque, seu ea urbs, seu regio vel insula, matris instar alit incolas : & Roma terrarum Dea, quia tot terris præfideret : & Tellus non Romanis modò, sed Græcis quoque Dea : *alma mater*, Livio Lib. VII : inque sacris sic vocari solere, ait Macrobius lib. I, Saturnalium, cap. XII. Puta, quia matris instar alit

universos. Ut eadem de causâ , & Tellus , quæ terrarum orbem notat , & partes ejus , velut urbes & regiones , feminis accenseantur. At paulò aliter civitas , unde coloniæ deductæ , Græcis *μνησφόλις* dicta ; Plinio etiam in epistolis , *mater civitas*. Nempe non tam, quia matris instar aleret : quam quia, cives suos in nova mittendo oppida, quasi ex se oppida nova pareret.

52, 11, post *opem*, adde : Pindarus quoque Nem. ix, vinum vocat

--- βιατὰν Ἀμπέλης παῖδα * , & Plautus Amphitr. act. 1, sc. 1, ait :

M E. *Cadus erat vini : inde implevit hircæam*. S O. *Ingressus est viam*.

M E. *Eam ego, ut matre fuerat natum, vini eduxi meri*.

Vbi vinum designat non dilutum, sed prout natum vite.

Ibid. versu prox. post *arborum*, adde : sive potius caudicis earum

69, 3, post *Primum*, subjice : Cæsar Scaliger † nomen ipsum pessimè

impositum ait. *Nam*, inquit, *κοινὸν id, quod duo comprehenderet genera, nominabant*. *Hos autem alterutrum tantum cum recipiat, non potuit habere præpositionem*

ἐπι : addit enim quantitatem mathematicis : ut ἐπιτέτραν. Nempe illud vult,

non posse hoc genus dici ἐπινοῶν, quia ἐπι notat supra : atque ita ἐπινοῶν

aliquid superadderet κοινῶ, ut ἐπιμετρον τῷ μέτρῳ, ἐπιλογοσ τῷ λόγῳ, ἐπαδὲς

ταῖς ὁδῶσις. Atqui tantum abesse, ut genus epicænum communi aliquid

superaddat, ut minus dicat. Nam sacerdos, testis, canis, sus, communia dicuntur,

quia sunt duam generum communia : cum dicatur hic & hæc sacerdos,

testis, &c. At quæ vocantur epicæna, non sunt duam generum communia,

quia solum dicitur hic passer, vel parvo; non item hæc : & contra hæc, non hic aquila, vel pica. Nempe non attendit illud Scaliger, pro diverso considerandi

modo, majorem, minoremve communionem inesse tum communibus, tum

epicænis, sive promiscuis. Nam in eo quidem conveniunt commune sacerdos, &

promiscuum aquila, quod utrumque substantivum, tum de mare, tum de femina dicatur :

sed in eo differunt, quod sacerdos præterea in structura, pro sexus ratione, nunc hic recipiat, nunc hæc. Vbi videmus, ut

duo comprehendat : in quo communio est, quæ in epicænis abest. Verum epicænum passer, quod virile est, articulum sive adjectivum hic communicat etiam passeri

feminæ : & epicænum aquila communicat articulum hæc aquilæ mari. Vnde dilucet, eundem articulum utrique esse sexui communem : cujusmodi communio abest ab iis, quæ simpliciter communia dicuntur. Quodque observatum etiam amico meo, cultissimo, raræque eruditionis viro, Antonio Emilio Aquisgranensi, huc in primis spectavere veteres, cum aquila, passer, & familia, ἐπινοῶνα vocarunt, quasi dicas supercommuniam. Quippe tam marem quidem, quam feminam, & sacerdotem dicimus, & civem : at non de utroque dicimus, magnus sacerdos, civis Attica.

* vel nomen vici
filium.

† De causis LL.
p. 79.

tica. Contrà verò non tantùm de mare & femina dicimus, *pavo*, & *aquila*: sed etiam *pietus pavo*, *fulva aquila*. Vt major hic communio sit, quam in iis, quæ vulgò *communia* dicuntur. Est enim communio & substantivi, & adjectivi, eadem utrobique terminatione. Quod si attendisset Scaliger, non culpâset vocem *epicœni*. Quemadmodum nec Diomedes, aut Donatus, id si observâssent, ἐπιζωνοῦ vertissent *subcommune*, cum ἐπι superaddat, eoque *supercommune* rectiùs vocetur.

Idem Scaliger veteres accusat incuriæ, quòd non, ut diximus, *equus*, *equa*; ita & formarint, *aquilo*, *aquila*, & sic in aliis multis. Nam, & Varro ait in VIII de L. L. *corvum*, & *uridum* dici; non *corviam*, & *uridam*: ac contrà dici *pantheram*, *merulam*; non *pantherum*, *merulum*. Atqui diversâ terminatione res meliùs distinguerentur. Verùm, si consilium veterum cogitemus, nihil magnopere inveniemus culpâ dignum. Nam in nonnullis sexum totis vocibus distinxere; ut, *taurus*, *vacca*: in nonnullis terminatione solâ: ut *equus*, *equa*: Atque hoc fecere in iis animantibus, quorum major esset homini usus, & sexus faciliùs observaretur. Postquam verò quædam animantia magis, quàm antè, in usu domestico esse cœperunt: placuit in nonnullis quoque terminationem immutare. Hoc in *columba* factum esse, ait Varro in VIII de L. L. *Quædam*, inquit, *aliter olim, & nunc: tum omnes mares & femine dicebantur columbe*; quòd non erant in eo usu domestico, quo nunc. Contrà, propter domesticos usus, quòd internovimus, appellatur *mas columbus*, *femina columba*. Similiter *agnam* dixere pro *agno femina*: ut veteres locuti. Sic enim lex Numæ: A G N V M F E M I N A M C Æ D I T O: teste Festo in *pellax*. Imò & *lupam* maluerunt, quàm *lupum feminam*; ut Ennii, & Fabii Pictoris exemplo etiam Varro locutus, Fabio testante lib. I, cap. X. Nec in epicœnis modò id placuit institutum, sed in communibus quoque. Quomodo pro femina antistite *antistitam* dicere cœperunt. Vnde Agellius lib. XIII, cap. I: *Sacerdotes quoque feminas M Cicero antistitas dicit*. Nec in omnibus tamen id factum: partim quia vox utroque genere ita jam frequentaretur, ut, eam mutatum ire velle, esset niti contra torrentem: partim etiam, quia immutatione vix esset opus, eò quòd in multis minùs internosceretur sexus: in cuiusmodi vel uno genere fuere contenti; ut in *lepus*, *vulpes*, *ciconia*: vel utrumque genus, sed sine sexus discrimine, usurparunt; ut in *grus*, *lynx*, *serpens*. Quòd si omnino vel in his, vel illis, sexus esset distinguendus, ut, *femina* addebant: sunt ut mox exemplis planius fiet. Atque hæc pro veterum instituto dicta sunt. Quòd siquid in antiquis culpandum; non tam id fuerit, quòd Scaliger putavit, quàm quòd ubi jam Græci distinguerent, non sequerentur exemplum: quale quòd *thynnus* de femina dixere, ut

in Plinio vidimus : cum Græcè sit ἡ θούρη, vel θουρίς. Item, quòd ubi Romani antiquiores jam veteres sexum distinxissent, juniores alterius sexus vocabulum intermori paterentur. Quale est, quòd veteres *puer*, vel *puerus*, & *puera*; item ἰσοκοιτισμός; *puellus*, & *puella*, dixere : postea autem *puer* de utroque sexu usurparunt. Nec enim *puerum* semper *puella* opposuere : sed sic de quocunque puerilis ætatis dixerunt : ut testis Paullus I. C. L. CCIV. D. De verb. signif. Vbi quoque ait, hinc quæ puellam peperit *puerperam* dici. Quod tamen argumentum infirmum, quia *puerpera*, & à *puerus*, & à *puera*, esse potest. Vnde Suetonius in Calig. cap. VIIII : *Cum qualiscunque partus sine sexus discrimine Puerperium vocetur : quod antiqui etiam puellis pueras, sicut & pueros puellas dicitarent.*

70, 3, post *σύβιον* adde : lib. VIII, cap. LV : *Lepus omnium prædæ nascens solus præter dasypodem, superfoetatur; aliud educans, aliud in utero pilis vestitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pariter. Solus ait de lepore femella.*
Idem

70. 14, post *reperis*, adde : Ac simile illud lib. IX, cap. XV : *Thyris mares sub ventre non habent pinnam. Intran t magno mari pontum verno tempore, nec alibi fertificant. Cordila appellantur partus, qui FOETAS redeuntes in mare aestumno comitatur.*

70, 27, post *Dalecampius* : Quædam autem censentur epicæna, cum non sint : ut *anguilla*. Nam qui epicænum dicatur, cum in anguillis non sit sexus? ut Plinio monitum lib. VI, cap. LXVIII. Et contra non sola masculina, & feminina, ut vulgò fit, in epicænis habenda ; sed etiam neutra : ut *mancipium*, *scortum*, *jumentum*, Græcis τέκνον : quod masculino quidem jungit Homerus, cum ait *, τέκνον φίλε : sed κατὰ σύβιον.

* Odyss. l. 7.

75, 18, post *ἀσῆρ*, adde : Nam primùm quidem κομήτης de viro comato, πλανήτης de homine erratico dicebatur. Sed per translationem postea sic vocati sunt οἱ ἀσῆρες * : quia comati, & erratici viderentur. Quomodo & aliqui eorum dicti *παρωσία*, & *κερατία*. q. d. *barbati*, & *cornuti*. Etsi igitur κομήτης, & πλανήτης, sint naturâ suâ substantiva ; ut quæ ad primam simplicium pertineant : tamen proximè abje-tivorum naturâ : quæ substantivè usurpata ejus sunt generis, cujus est substantivum intellectum.

76, 32, post *xxiii*, adde. Similiaque *balista*, *catarracta*, *crypta*, *catassa*.

77, 28, post *hoc*, adde : Sili in *viii* :

— Humeclata *Vomano Adria*. Et

87, 15, post in *vi* adde : Nec imitandus Varro, cum *albo grandine* dixit, ut Nonius ostendit.

90, 3, post *addicantur* : adde :

Censio

Censeo autem hic *sal* esse ex recto *salis*, ut à *mugilis*, *mugil*: hoc *sal* esse ex recto *sale*, ut *animal* ex *animale*. Sed de hoc plenius cap. xxxv.

91, 9, post *substantivum*, adde: vel saltem nonnisi ad generale, & transcendens: ut est *negotium* pro *πραΐμα*, sive *res*.

92, 11, post *oportet*, adde: *turben*. Scio, Servium facere neutrum, ut *flumen*. Sed adversatur illud Tibulli:

Namque agor, ut per plana citius sola verberare turben.

Quo de versu inferius etiam dicam.

98, 27, post *intellectum*, adde:

Accipiter etiam muliebre esse, probat Nonius istoc Lucretii in 1 v:

Accipiter somno in lemi si praelia, pugnasque

Edere sunt perfectantes, visæque volantes.

Vter, eodem Nonio teste, nunc masculinum fuit, nunc neutrum: unde pro *utres* etiam *utria* dixere: quo usus Lucilius.

99, 20, post *obsoleto*, adde: Quod tamen non reformidat antiquarius Varro in Admirandis: ut Nonius docet.

Ibid. vers. antepen. post *fecere*, adde:

Sed de hoc iterum dicendum erit lib. seq. cap. v III.

102, 1, post *obtinere*, adde: Sic enim à plurimis traditum. Sed potius *jecur* ex *jecinor*: de quo inferius agam.

Ibid. 15, post *putavit*, adde: Nonius Marcellus, & ante eum

Ibid. vers. 6, à fine post *gutturum* adde: Atque ut de Nævio taceam, similiter Varronem loqui, Nonius docebit,

Marmor quoque monet in virili itidem usurpare. Ut cujus sit Sexagesimâ: *Vernu murmur*.

104, 6, post *admittit*: *Ætas* olim quoque virile: ut Nonius probat illo Plauti Trinummo:

Propter eosdem, quorum causâ fui hoc ætate exercitus.

Ibid. 23, post *cum* adde: ea, quæ adduxi, origine sint Græca, Græcè-que intelligatur *divos*. Adde quod

105, versu 6, à fine post *Andro*, adde:

Pes olim quoque femininum: ut Nonius ostendit illo Plauti Vidulariâ:

Vbi quamque pedem videbat, suffurabatur omnis. Vbi *pedem* exponit *pediculum*: quâ ipsâ significatione Varro in virili dixit lib. III, de R. R. cap. IX.

Dato cibo, cum perpurgarunt caput, ne quos habeant pedes, rursus eas includunt.

108, versu 5, à fine post *vocitatum* adde:

Sed fortasse quam convenit cum *Albulam*: ut simile sit Sallustiano illi in Catilina: *Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur.*

A D D E N D A.

113, 19, post *molares*, adde :

Messis, Nonio teste, in muliebri usurpat Lucilius sat. xxv 11 : *Potius quam non magnum messem, non magnam esse vindemiam.*

114, 4, post *esset*, adde ista :

Tamen pro *pollis* facit, quod *pollinem* legere est apud Catonem de R. R. cap. clvi, ac Plinium lib. xv 111, cap. ix, & lib. xx 111, cap. xxv. Nam à recto hoc *pollen* similiter esset in accusandi casu. Vt *pollinem* omnino sit à *pollis*: sive hoc sit virile; sive muliebre; quod Charisium velle, ex Prisciano diximus. Nunc tamen in Charisio legas quidem, dici *pollis, pollinis*: verum de genere non addit. Vtrum olim existisse credemus, an Priscianum de genere falsum esse? Dicebamus quoque, Cæsaris majorem esse auctoritatem debere, quam Charisii, & Prisciani. Rectè sanè. Sed quid si contendam; in pollinario hoc argumento melius usum vocabulorum novisse Catonem, rei rusticæ scriptorem, & Plinium, naturæ interpretem, quam magnum illum Cæsarem, etsi minime hospitem in re Grammatica? Sed more nostro potius, quantum possumus, sententias, quæ pugnare videntur, in se quoque conciliemus. Sic igitur statuere liceat, ut prius *sanguen* dixere; unde hujus *sanguinis*, ac *αγα συρωαλω* hic *sanguis*: ita prius dixit hoc *pollen*, hujus *pollinis*, & inde hic *pollinis*, & per syncopen hic *pollis*.

111, 12, post *cadentibus*, adde: imò possis quoque Varronis illud *acuum substernendum*, sic capere, quasi esset, *paleas substernendum*: ut simile sit, ac *pacem petendum*. Nec propterea deficient exempla. Nam *acuum substernendum* apud Catonem de R. R. legas cap. l 1 v.

Ibid, 23. post *alvo* adde: Et iisdem Annalibus:

— *Vt quam fragilissimus alvus.*

119, 20, post *colo*, adde :

Crocus in muliebri usus Appuleius in x: *Crocus vino diluta*. Diomedes tamen ait, semper esse neutrum. Cui obduci solet hoc Virgilii iv Georg.

Et glaucas salices, castamque, crocumque rubentem.

Verum Servius ait, hic *masculino usum poeticè*, & retulisse ad puerum, qui in hunc florem dicitur esse *conversus*. At quid dicat Servius de isto Ovidii iv Fast.

Ipsa crocos tenues, liliæque alba legit.

Et hoc Iuvenalis sat. vi 11 :

Spirantesque crocos, & in urna perpetuum ver.

Quare non semper est neutrum. Sed num virile sit, an muliebre, ex Appuleio quidem, at non Ovidio, ac Iuvenale, dijudices. Omnino autem tutius in neutro usurpatur: de quo inferius * etiam dicam.

123, 20, post *ευπεως* adde:

Sapphirus muliebri ponitur Plinio lib. xxxv 11, cap. 11: *Cerulee & saphi-*

sapphiræ, raroque cum purpura. Optima apud Medos, nusquam tamen placida.
Ac similiter Dionysius in ἄδελφός :

Χρυσέως * κωνίης τε καὶ ἄλλω πλάκῃ σαρφεύροισι.

124, 9, post *aurò* adde: Videtur autem ex eo hæc generis diversitas esse, quòd Græci respiciant λίθος, quòd pro lapide pretioso sæpius quidem femininum, quandoque autem masculinum est. Latini verò nunc *lapis* respiciunt, nunc *gemma*.

125, 10, post *corymbo*, adde:

Emplastrus, & *emplastrum*, in usu fuere Gellii ætate. Sed hic, *emplastrus* dicentes, *novitios semidoctos* vocat lib. XVI, cap. VII. Sanè tutius *emplastrum* dixeris cum *Liberio*, *Celfo*, aliis. Sed utroque modo loquentes Græcorum sequerentur exemplum: qui in recto agebant, nunc ἐμπλαστρος, nunc ἐμπλάστρον. Est autem ἐμπλάστρος virile Galeno ad *Glauc.* lib. II: muliebri *Dioscoridi*, cujus est ἐμπλάστρος νεφελική. Ac similiter *Ignatius* epist. VIII: Οὐ πᾶν τραύμα τῇ αὐτῇ ἐμπλάστρῳ θεραπεύεται. Non omne vulnus eodem emplastro curatur. Vbi, Græcanico more, eadem emplastro non ausim dicere.

125, 20, post *antiquos*, adde: Primus, quòd sciam, aliter *Appuleius*; qui, ut penè obsoleta revocat, ita nova comminiscitur. Ei initio *I Metam.* *Isthmos*, non *Ephyræus* dicitur, sed *Ephyrea*: hoc est, *Corinthiaca*: nam *Corinthus* prius *Ephyræa* dicta: teste *Plinio* *, *Pausania* †, aliis. Est interea, quo purgari *Appulejus* possit. Nec enim *Isthmum* sumit, ut vulgò solent, pro angustiis *Peloponnesi*: sed pro regione eà, quæ præter angustias vicinum etiam tractum complectitur. Nempe, ut ibidem, quemadmodum superius dicebamus, non dubitat dicere, *Hymetton Atticam*, & *Tenaron Laconicam*. Quòd non aliter excusatur, quàm quia *Hymettos* hinc non solum *Atticæ* montem, sed regionem *Atticæ*, & *Tenaros*, non promuntorium *Laconicæ* solum, sed *Laconicam* notat integram. Nam pro montibus ea solent esse virilia: sed, cum pro regionibus sumeret, genus etiam usurpare voluit, quòd in regionum nominibus magis obtineret.

127, 19, post *sequimur*, adde. Sed de hoc plura in quartà.

131, 29, post *suadente*, adde: Etiam *Varronis* est lib. I, de R. R. cap. XIV: *Secunda sepes est ex agresti ligno*. Solum injicit scrupulum *Ausonii* illud *Idyll.* v: *Bucolico sepes dixit Maro: cur Cicero seps?*

Hodie id in *Tullio* frustra quæras: nec alius, præter *Ausonium*, id prodidit, quisquam: ut omnino tutius eo abstineatur.

133, 21, post *muliebri*, adde:

Fortasse & masculinum est pro *calculo*, quòd inde derivatur, *Festo* teste. *Plautus* *Pœnulo* act. IV, sc. v.

* *Aurea ceruleaque pulcherrimum lapidem sapphiri.*

* *Lib. 4, cap. 4.*
† *In Corinth.*

A D D E N D A.

Quin prius disperibit saxo, quam unum calcem civerit.

Ita jam olim Nonium legisse constat. Sed in plerisque MSSis, & editis, est *unam*. Et convenit cum eo, quod proximè antecessit :

Proseſſo ad incitas lenonem rediget, si eas abduxerit.

Vbi viri eruditi, ad *incitas*, integrè esse putant, ad *incitas calces*. Sed quid si dicamus, potiùs *lineas* intelligi, ut Græci *ἰσπᾶν* dicunt, concipiendo *ἄραμυλῶν*. Vide, quæ afferro lib. de Structura cap. vi.

* lib. 7. cap.

143, 8, post *xlviii*, adde: ut inferiùs * dicemus.

10.

Ibid. 33, post *decipulum*, adde: Olim *delicia*, *delicium*. *Fœnificia*, *fœnificium*. Columella lib. ii, cap. xi: *Fœnificiæ instituentæ*. Plin. lib. xviii, cap. xviii: *Ante secunda fœnificia*.

144, 4, post *manes*, adde:

Labia, labium: ut Nonius multis probat. Vfusque priori quoque Gellius lib. x, cap. iv, & lib. ix, cap. xi: ut Appuleium mittam.

Ibid. 7, post *lxvium*, *Macella*, *macellum*. Plutarchus in quæst. Rom.

† Cur tecu, ubi
carner publice
venduntur, ma-
cella dicuntur.

Δια † τὴ τὰ προσηώλια μακέλλα καὶ μακέλλας καλεῖται;

Ibid. 8, post *mulctrum*, adde: *Myrteta*, *myrtetum*. Quorum prius, teste Prisciano, Plautus usurpavit Vidulariâ: *Nescio qui servus è myrteta profuit*. *Ostia* etiam pro *ostium* dixisse, ex eo verisimile fit, quia *Ostia* dicatur opidum ab Anco Martio xvi M. P. ab urbe conditum.

† Adelpis. est.
4, §. 2.
* lib. de Structu-
ra cap. 6.

Ibid. 9, post *palpebrum*, adde: *Pistrina*, *pistrinum*. Prius probat Charisius illo Lucilii in xvi: *Mediâ è pistrinâ*. Atque addit, ita loqui, quia respiceret substantivum *taberna*: Terentiumque † etiam hinc formare diminutivum *pistrilla*. Sed de hoc alibi* quoque loquimur.

Ibid. 12, post *sesamum*, adde: Posterius passim legas, ut Græcis *σισαμῶν*. Altero usus Curtius lib. vii: *Succo ex sesamâ expresso*. Et Plinius lib. xviii, cap. x: *Sesama ab Indis venit*.

Ibid. 13, post *Nonium*, adde: Priori usus Columella lib. ii, cap. xxxi: *Si pauca iuga sunt, adicere tribulam, & traham possis*. Sed quod Maronem eo usum censet Nonius, satis metro ipso refellitur.

144, vers. antepen. post *cratera*, adde: illo usus Maro: hoc Cicero in Arateis, Perſius sat. ii, Curtius lib. iv; etiam Appulcius lib. iv Flor. *Prima cratera ad sitim pertinet*.

? act. 1, §. 1.

144, vers. ult. post *vesperæ*, adde: Ac ab *ἑσπέρæ* quidem est *vespera*. Turpil. apud Non. *Vesperâ oriente*. Plautus Curcul. †

Si media nox est, sive est prima vespera.

Ab *ἑσπερος* verò, sive *Æolico ἑσπερος* est *vesper*: ut illâ Varronianæ Satyræ inscriptione: *Nescis, quid serus vesper vehat*. Quomodo & Virgil. i Georg.

Denique quid vesper serus vehat.

Ac

A D D E N D A.

Ac ibidem : *Illic fera rubens accendit lumina vesper.*

Fortasse & *vesperus* dixere : atque inde sint obliqui secundæ : ut à *vesper* obliqui tertîæ. Aut hoc verum est , aut *vesper* olim fuerit secundæ , tertîæque. In auferendi enim casu & *vespero* , & *vespere* , legas. Prius est apud Horatium lib. II, od. IX :

— *Nec tibi vespero
Surgente decedunt amores.*

Vbi videmus, ut *vesperum* , qui proprie *Hesperus* , sive *Nocturnus* , pro *Phosphoro* , sive *Lucifero* , usurpet : cum *Hesperus vesperi* , mâne *Lucifer* dici soleat, teste *Tullio* I de *Nat. Deor.* & *Varr.* in III de *R. R.* Similiter in accusandi casu *vesperum* legas : ut *Philipp.* II : *Perpotavit usque ad vesperum.* At in tertîâ , primo *vespere* , ait *Cæsar.* lib. II , de bello *Civili* : *fero vesperè* , *Ovidius* I *Trist.* el. II : *vespere pacato* , *Lucanus* in VII. Ac ut *luce* , *luci* ; *mane* , *mani* ; sic *vespere* , *vesperi* , dixere ; quorum posterius adverbii instar usurpatur.

145, 8, post *ES* , adde : partim primæ , partim quintæ. Primæ , ut *Scythia* , *Scythes* : quod apud *Horatium* lib. II , od. XI ; lib. IV , od. V , & XIV. *Geta* , *Getes* , quorum illud fere vulgare , imò servile etiam nomen *Comicis* : hoc apud *Ovidium* lib. II de *Ponto Eleg.* I , & lib. IV , el. VII : item *Lucanum* lib. II : *Hinc Dacus premar, inde Getes* : *Sidonium* quoque in *Narbone* , & *Carm.* II. Simile *Epirota* , *Epirotas*. Posterius in melioribus *Ciceronis* libris reperias in II de *Legg.* *Geometra* , *geometres* , quo *Fabius* usus lib. I cap. X. *Choraula* , *choraules*. Illud *Suetonio* usurpatum in *Nerone* , *Appuleio* lib. VII ; ac habet quoque *Isidorus* in glossis. Altero usi *Petronius* , *Plinius* , *Juvenalis*. Aliæque hujus generis adduxi cap. XXI.

Alia in *A* etiam exeunt in *ES* quintæ. Ut pro *maceria* , *maceries* , *Afranio* in *Excepto* , apud *Nonium* , & in veteri inscriptione. Pro *nequitia* , *nequities* , *Horatio* lib. II , sat. II. Pro *pinguitia* , quod apud *Arnobium* lib. VII , *pinguities* , *Appuleio* lib. X. Pro *mollitia* , *mollities* , *Claudiano* lib. I in *Eutropium* :

Mollities, leveſque genæ, ſe prodere poſſunt.

Segnitia , *ſegnities* , quod *Maro* usurpat ; ut alterum *Terentius* , *Columella* , *Plinius*. *Planicia* , *planicies* : quorum hoc apud *Livium* ; illud apud *Hyginum* , ac *Frontinum* de *Limitib.* inque veteri inscrip. *Canitia* , *canities* : illud in veteribus *Lucani* codd. lib. VII : hoc *Maronis* VI *Æn.* utrumque apud *Charisium*. *Fallacia* , *fallacies* , quod apud *Appuleium* lib. V , juxta codices aliquos *MSos* , & editionem *Vulcanii*. Sic

145, 10, post *habentes* , adde : *Meminit & Charisius ex Plinii lib. VI.*

Ibid. 16, post *glossis*, adde : imò & Lucretium lib. v :

Notities hominum divos unde insita primum.

Ibid. 21, post *est*, adde : Item Afranius Vopisco, teste Nonio : Lucretius lib. 1 v :

Dico igitur rerum effigies, tenuisque figuras.

Ita plerique MSSI, & noster proximè accedit, qui *effigies* habet. Apuleius de Deo Socratis : *Effigies, & exuvia templorum, religiones, & regiones.* Glossæ Cyrilli : Πειρία, *Pauperia, pauperies.* Sed *pauperia* non memini me alibi legere. Πειρία potius *paupertatis* : *pauperies, damnium*, ut Caper exponit libro de Orthographia : ac similiter sumitur in Iure, cum *quadrupes* dicitur *pauperiem fecisse* : ut l. x xxv 11, D. ad legem Aquiliam, & alibi.

Ibid. 30, post *cassida*, adde : teste Charitho, & Prisciano : utique Maro 11 Æn. & Propertius lib. 111, cl. x. Posteriores etiam pro *absis*, quod Iidorus retinuit lib. 111 Orig. cap. l xv 111, *absida* dixerunt : ut Anastasius bibliothecarius in Leone 111.

Ibid. versu quinto à fine, post *Varro* adde : ut Nonius ostendit. In glossis etiam est : *Nerva, νεῦρος* : ubi *nervia* puto legendum.

Ibid. post *baptisma*, adde :

In V M, ut *alimonia, alimonium*; quod apud Varronem, & Vitruvium.

Vers. seq. post, *chlamyda*, adde : de quo Nonium vide. Vfus & Appuleius lib. x Met. item in 11 Florid. *Chlamyda velut utrumque brachium.*

In I X, ut *fulix, fulica*. Hoc apud Maronem, Pliniumque : illud apud Ciceronem in Arateis : *Cana fulix*. Et 1 de Divin. *Rauca fulix*.

Vers. penult. post. *Nempe*, adde : C, & T : quomodo ex *late* est *late* ; ut alibi dictum. Item

146, 13, post *ruebant*, adde : His adde *penetral* ex *penetrabile* : illo Propertius utitur in 1v : hoc Ovid. 1. Trist. Item *toral* ex *torale* : illud apud Horatium exstat epist. v : hoc in plerisque Varronis editt. lib. 1v, de l. l. item Consentio, & vett. gloss. Sic *puteal, quadrantal, tribunal, autiummal, virginal, cervical, cubital*, aliæque.

Ibid. 22, post *antiqui*, adde : Etiam ex *boiciare, boletar*, in veteri epigr.

Comas nolo dapes, vacuum mihi pone boletar.

Nec dubium, quin apud Trebellium Pollionem legi debeat, *boletar habiticum* : de quo plura ad eum scriptorem maximus Salmasius.

Ibid. 25, post *ἐπιπέρις* : Sic *torcularium* Catoni de R. R. cap. l xv 11, & alibi : *cochlearium*, Plinio lib. xxv 111, cap. xv 11, & Apicio lib. 111, cap. l xv 11 : *pulvinarium*, in vett. glossis, & similia.

146, 32, pro *infimi*, scribe *proximi*. Et post *utitur*, intersere ista : Sempronius Proculus l. xlvi 11, D. de legat. 11, *Bina tabula testamenti eodem tempore*

tempore exemplarii causa scriptæ. Vsurpat & Tertullianus, cujus est *exemplariis*. Item

Ibid. 36, post *docet*: De *præsepis* indicat hoc Plauti: *Hæc præsepis mea est.* Nisi *præsepis* malis: ut legere est apud Probum in Catholicis. Similiter in propriis: ut *Soraacte*, & *Soraactis*.

Item E, & VM. Vt *aplustre*, *aplustrum*: de quo inferius * dicemus. *lib. seq. cap. 23.
Milliare, *milliarium*, l. XLII. D. De excusat. *Gausape*, *gausapum*; si sequendus nobis Cassius Severus, cujus verba paulò antea adduximus. *Præsepe*, *præsepium*. Varro lib. II, de R. R. cap. v: *Pabulo viridi obijciendo in præsepis*. Ac similiter Appuleius in VI Met. *Præsepium meum bordco passim repleri jubet*. Gloss. vet. *ØÏTVM*, *præsepe*, *præsepium*.

147, 2, post *obsidium*, adde: *consortio*, *consortium*, *interstitio*, *interstitium*.

147, 2, post *adjectivum*, adde:

O, & EN, ut *Anio*, *Anien*. Prius est apud Horat. lib. I, od. VII:

Et præceps Anio, & Tiburni lucus, & nda.

Alterum est apud Statium I Sylv.

Qua præceps Anien, atque exceptura, &c.

Et ante eum sic Cato; teste Prisciano. Ab *Anio Anionem* dixere, quo Ennium esse usum, ait Servius. Ab *Anien* verò *Anienem*: quod apud Maronem in VII, ut *Anienis* apud Catullum. Indeque *limfa Aniena*, apud Propertium in III. Similiter non *Nerio* tantum dixere, unde est *Nerionis*: sed & *Nerien*, unde *Nerienis*. Vfus eo Plautus Trucul. act. IV, sc. VI. Vide Gellium lib. XII, cap. XXI, Etiam *turbo* est apud Maronem in VII:

Torto sub verbere turbo.

At Tibulli est lib. I, el. v:

Namque ager, ut per plana citius sola verbere turben †.

Qui versus si occurrisset Charisio †, credo, non scripisset, stultè dici *turben*.

Ibid. vers. 4. post *Δρονοῦ* adde: Ita apud Terentium est, *Antipho Antiphonis*, & *Antiphon*, *Antiphontis*: *Demipho Demiphonis*, & *Demiphon Demiphontis*. Ac Cicero eodem modo in Frumentariâ dixit *Xeno*, pro *Xenon*: item pro Muræna, ac Fundanio, *Dexo*, & *Meno*, pro *Dexon*, & *Menon*. Sed & Statii est III Achill.

— *Stimulatque Agamemno volentes.*

Imò in melioribus etiam Ciceronis MSSis est lib. XIII ad Att. ep. xv: *Posteaquam à te Agamemno*. Contra Cornelius Nepos: *Dion Hipparini filius*. *Xenon* Plinio lib. XXII, cap. XXI: uti & Censorino. Apud quem & *Meton* legas. *Telamon* Ovidio XIII Met. Manilii quoque est lib. I:

Æthereusque Platon, & qui fabricaverat illum.

† Ita editum a Scaligero, Duce, Passerato. Vbi Reuterus vetus *Aidna*, *aida*, *turbo*. Etiam MSSi Palatinæ. † lib. I.

Vide Fabium lib. 1, cap. v, & Priscianum lib. 1: è junioribus multa imprimis congestit Claudius Dauſquius in Orthographicis.

Etiam in declinatione ifosyllabà interdum N aufertur à Latinis: ut *Mino*, & *Atto*, à *Μίνως*, & *Αττός*: qua de re dicemus, cùm ad declinationem ſecundam deuentum erit.

147, 7, poſt *neceſſitas*, adde: *teneritudo*, *teneritas*: illo Appuleius uſus lib. v, Met. at priori Cicero in v, de Fin. Bon. & Mal. Similèque *temeritudo*, & *temeritas*: illud eſt Pacuuii Duloreſte: alterum frequens Ciceroni.

Ibid. 9, poſt *propages*, adde: *compago*, *compages*. Ac poſſis hæc quoque referre, *ambago*, *ambages*. Priori uſus Manilius in IV:

Et verum in cæco eſt, multâque ambagine rerum.

Ibid. 17, poſt *ſcorpium*: *capo*, *capus*; *gobio*, *gobius*; *ſtrabo*, *ſtrabius*; *architecto*, *architectus*; *termo*, *terminus*. Priori uſus Ennius, à Græco *τερμων*: ut *terminus* à genitivo *τερμωνος*.

Ibid. poſt verſum ult. adde: Sed de talibus plura diſeram, cùm ad declinationem quartam acceſſero.

150, 7, poſt *dactum*, adde. Et extra hæc ſunt alia: ut *gluten*, *glutinum*,

150, 8, poſt I S, adde: ut *Eleuſin*, *Eleuſis*; *Salamis*, *Salamis*. Neque id in Græcis modò,

Ibid. 22, poſt *delphinus*, adde: Sed *Titanus*, & *delphinus*, ſunt poſteriora ex obliquis nomînum *Titan*, & *delphin*. Nam *Τιταν* τῆ *Τιτανος*: inde *Titanus*. *Τιταν* verd à *τιττω*, id eſt, *lutum*: ut idem ſit ac *τηρηνος*, ſive *terrena*. Nam gigantes, qui cum Diis pugnarunt, è Terra natos fabulantur, *Titani*, pro *Titanes*, eſt apud Nævium lib. 1 belli Punicî: *Incrant ſigna expreſſa, Titani quomodo*, & *bicorpores gigantes*, *Minas*, *Ephialtes*, *Rhoetus*, atque *Purpureus*, ſiſſi *Terras*. Plautus *Persâ* act. 1, ſc. 1:

Quid ergo faciam? diſne aduerſer? quaſi Titani cum Dis belligerem?

At *Titanes* iidem Tullio, Horatio, Ouidio, & aliis. Sic à *δελφιν*, vel *δελφινος* τῆ *δελφινος*, eſt *delphinus*: quod apud Horatium initio epiſt. 1æ ad Piſones. Sed *delphinus* ait Ouid. III Trift. el. x: uti Maro *Ecl. VI II*:

— *Inter delphinus Orion.*

Similiter quædam deſinunt in Y S, & Y N. Vt *Phorcyn*, *Phorcynus*, & *Phorcys*, *Phorcycis*. Priùs agnoſcit Prifcianus in VI, alterum *Phocas*. Sanè & *φορκυα* eſt II. ρ, quod à *φόρκυν*: proque *φόρκυα*, monet Eufſtathius, et jam *φόρκυν* legi, quod à *φόρκυσ*.

Ibid. 23, poſt *ut*, adde: (ex communi opinione, quam alibi expendimus.

150, 31, poſt R, & S, idque partim in ſecundâ, partim in tertiâ. In ſecun-

secunda : ut *exter, exterius ; infer, inferus ; prosper, prosperus ; pestifer, pestiferus ;* quod apud Celsum lib. II, cap. II : *Sudor quoque frigidus in acuta febre pestiferus est.* Item in propriis ; tum virorum, ut *Teucrus, Teucer ; Evandrus, Evander* ; tum aliis quoque , ut *Ister, Istrus.* Gell. lib. x, cap. VII : *Istrus enim quoque in Europa fluit.* In tertiâ verò ,

150, 32, post *impubes*, adde : *Quamquam de impuber res non satis est aperta.* Nuspian enim me legere hoc memini, nisi apud Grammaticos : quos Iosephus Scaliger secutus, in Galliambo Catulli , pro *mulier*, contra omnes libros, *puber* reponit. Sed cum Grammatici nullum laudent auctorem, ut aliud non esset, incerta foret Scaligeri conjectura. At *pubes* adjectivum rejici nequit. Est enim Ciceronis pro Rabirio perduellionis reo : *Neminem esse dico, qui pubes tum fuerit, quin arma ceperit.* Ac *impubes* similiter usurpat Ovid. lib. II, Fast.

Nam puer impubes, & adhuc non utilis armis.

Dicitur quoque hic & hæc *impubes*, & hoc *impube*. Ita *puer impubis* est apud Plinium lib. XXI II, cap. VII. Atque hinc Maro in v :

— *Corinthumque impubis Iuli.*

Horatius lib. II, od. IX, *impubem Troilon* ait. Imò *pubis* quoque adjectivo pro *pubes* Cæsar dixit : ut Priscianus ait in VI. Dixere etiam

Ibid. sequitur continuò , *Ligus, Ligur*, ubi adde : sive nationem signet, sive gentis sit Æliæ nomen. *Ligus* pro natione est apud Sallust. v, Hist. teste Prisc. in VI : item Maronem in XI, Silium in VIII : etiam Charis. in I. Nempe ut Græci, & *Λίγυς, Λίγυες*. At *Ligur* est apud Lucanum in I, Prisciano teste. Ut cognomen Æliorum est, legas sic apud Cic. pro Domo, & Verr. III. Qui *Ligus* lapp. Capitolinis.

Verf. seq. post *vocalis*, adde : Est ubi præter vocalem & declinatio mutetur. Ut *algor, algus*. Posteriori, ut etiam Charisius monet, usus Plautus Rudente : *Tu vel suda, vel peri algu.*

Ibid. verf. ult. post *celer*, adde : *sacris, sacer* ; unde Plauto, *porci sacres*, de quo postea.

150, verf. ult. pro *memor*. Dixere enim hic & hæc *memoris*, & hoc *memore* ; ut ex Capro refert Priscianus : qui & locum hunc Cæcilii adducit :

Itane Antipho est inventus prostratus fide ?

Itane est immemoris ? itane est madidâ memoria ?

Simile est *indecoris*, & *indecor*. Par quoque ratio in substantivis. Ut *capparis, cappar*. Palladius lib. XI, cap. XI : *Servator thymum, & origanum, & cappar mensis initio.* Ita quoque est in editione Rob. Stephani. *Turturis*, pro *turtur*, ait se in veteri codice Aufonii reperiisse Mariangélus Accursius. Similéque

151, 6, post *restitutionem* adde :

Sed imprimis ER, & VS, concurrunt in iis, quæ veniunt à Græcis in OS, ut *Μένανδρος*, *Menandrus*, vel *Menander* : *Θύμβρος*, *Thymbrus*, vel *Thymbet* : *Εὐάνδρος*, *Evandrus*, vel *Evander*. De quibus plenius dicam, cum ad terminationes secundæ declinationis erit deventum. Similiter *uter*, & *ueteris* dixere. Cæcilius in Vmbris : *Nunc uter crescit, non potest celari*. Quid si & *acer*, & *acrus*, huc referamus ? Sanè *acrum*, pro *acrem*, Charifio teste, dixit Cn. Matus Iliad. xv.

151, 8, post *præcedit*, adde.

AS, & ATIS, in adjectivis se offerunt. Vt, *Ardeas*, *Arpinas*, *Capenas*; ex *Ardeatis*, *Arpenatis*, *Capenatis*; quæ tria integrè sic extulit Caro in primo Originum. *Larinas*, & *Mæcnas*, ex *Larinatis*, & *Mæcenatis*: quæ in vetustissimis libris inveniri, ait Priscianus libro de Accentibus. *Ferentinas*, ex *Ferentinatis*, quo usus Titinius *Psaltiriâ*. *Penas*, ex *Penatis*, quomodo dici posse Labeo Antistius putabat, teste Festo. *Summas* ex *summatis*, *infimas* ex *infirmatis*. Plautus Stichus :

*Ergo oratores populi, summates viri,
Summi accumbent, ego infimatis infimus.*

Ibid. 31, post VM: adde: sive fit ES quintæ: ut, *diluvies*, *diluvium*; *prolucies*, *prolucium*; sive ES tertiæ:

Ibid. 35. post *legere* est, adde :

Item cum VS: ut, *palumbes*, *palumbus*. Apud Terentium quoque est *Æschinus*: at Græcè *Αἰσχίνης*, & nobilis ille Orator Ciceroni, & aliis semper *Æschines*. Num verò similiter *Hercules*, & *Herculus*, dixerint, an genitivus *Herculi* potius sit ab *Herculeus*, meliùs exponam libro sequenti cap. VIII, & imprimis extremo cap. x.

151, vers. antepen. post *sêps*, adde: Sic ex *satraps* *satraps*, apud Siodonium Carm. II:

Quisque sedet sub rege satraps. ita vinxerat omnes.

Et *nubs* ex *nubes* apud Aulonium in Monosyllabis habes :

— *Iunonia ludificat nubs.*

Ac meminit etiam Beda. Sed respuit Servius in x.

Item in X: ut *sax* ex *faces*. Festus: *Faces antiqui dicebant, ut fides*. *Pollux* ex *Polluces*, quod è *Πολυδῆυκος*. Varro lib. IV de L. L. *Pollucis à Græcis, in Latinis literis vet. nomen, quod est, inscribitur, ut Πολυδῆυκος, Polluces, non, ut nunc, Pollux*. Plautus Bacch. act. IV, sc. VIIII:

Castor, Polluces, Mars, Mercurius, Hercules.

151, vers. ult. post *stips*: adde:

In CS, sive X, ut hæc *nucis*, *nucervis*: quæ postea κατὰ συσκολλῶ, *nux*, *nucis*

nucis. In GS, five X: ut hic *regis, regeris*, quæ nunc *rex regis*. Dicimus de his ex Charisio lib. seq. cap. VI II. Nec de genitivo hujusmodi mirum, cum, ut Scaliger ad Festum observat, similiter dixerint, *bovis boveris, suis fueris, axis axeris, lapidis lapideris*: imò & hic *Jovis Joveris* fortasse & *Apellinis Apellineris*, pro *Apollo Apollinis*.

152, 4, post *dissentio* adde: Nempe ei imposuit Valerius Probus in Catholicis: ubi Varronem sic ait in recto dicere. Sed locum poetæ non apponit. *Laurens* ex *Laurentis*. Ennius in *Annal.* †

Quos homines quondam Laurentis terra recepit.

Ibid. 5, post *discors*, adde: *Tiburtis, Tiburs*. Prius est apud Catonem in primo Originum: *Populus communiter Tusculanus, Tiburtis, Pomectinus, Ardeatis, Rutulus*. Posterius est in veteribus Inscriptionibus: *Senatus populusque Tiburs*.

Ibid. 6, post *supellectilia* adde:

IS quoque, & EVS, commutantur: ut *Adonis, Adonem*: unde *Adoni* apud Apulejum.

Multi etiam adjectiva nunc in IS exeunt, nunc in VS. Ut *hilaris*, & *hilarus*. Vnde *hilara* apud Plautum Rudente. *Sterilis, sterulus*. Vnde *sterulam*, teste Festo. *Improvis, & improvis*, secundum eundem. *Imbecillus, imbecillus*. *Manis, manis*. A priori est *immanis*: uti & *dis Manes*. *Promis, pronus*. Prius apud Varronem Parmenone. Sed imprimis hoc fit terminatis in ARIS, & ARIVS. Ut *palmaris, palmarius; vulgaris, vulgaris; singularis, singularis; jocularis, jocularis; auxiliaris, auxiliarius*, aliaque. Satis de IS.

NS nunc est ex IS; ut *glandis, glans*; de quo actum: nunc etiam convenit cum VS; ut *opulens, opulentus; violens, violentus*.

Ibid. inter tertium, quartumque à fine versum adde:

Ævum, ævum. Lucretius lib. II:

— *Ævum debebunt sparsa per omnem*

Disiectare.

Et lib. III:

Non modo non omnem possit durare per ævum,

153, 15, post *vocatur* adde. Ac similiter Serenus Sammonicus.

155, 10, post *equum*? adde: Et in III:

Nec brevis in rugas cingula pressa suas,

Etiam Calpurnius Ecl. VI.

Ibid. 22, post *perperam*, adde:

Cælus, & cælum dici, auctor Arnobius lib. I, ut mox liquebit. Pleniusque de hoc cap. seq.

156, 15, post *faciatur*, adde: Interea & *filus* dixisse, credo Arnobio in sexto.

Hhh

Ibid.

† libro, ut videtur primo: quod tamen Præstantius non expressit.

Ibid. 33, post *Messanam*, adde: A. Gellio quoque observatum lib. XIII, cap. XIX, Ciceronem quinctâ in Verrem dicere: *Per angusto fre- tu divisâ*. Ac plura de eo dicam declinatione quartâ.

Ibid. versu antepenultimè, post *Ξίφην*: Fabius tamen lib. I, cap. v' ait: *Gladia qui dixerunt genere exciderunt*. Nempe non sic Cicero loqueretur. Sed antiquarius Varro in VIII de L. L. disertim ait, dici hic *gladius*, & hoc *gladium*. Inque I de R. R. cap. XLVIII ait, *Herba ea vocatur vagina, ubi qua laetè conditum gladium*.

157, 1, post *vidimus*, adde:

Incestus, hujus *incestus*, & hoc *incestum*, *incesti*, de quibus notum.

Ibid. 12, post *reddidimus*, adde:

Lectus, *lectum*: ut L. XIX, § Item Celsus, D. de auro arg.

158, 3, post *codices*, adde:

Ocimus, ocimum, teste Sosipatro: qui virili Æmilium Macrum usu docet.

Ibid. 12, post *vidimus* adde: Tantùm igitur apponam hæc Plinii lib. XIII, cap. XI: *Papyrus nascitur in palustribus Ægypti*. Et mox: *Ex ipsa quidem papyro navigia texunt*. Rursum: *Nuper & in Euphrate nascens circa Babylonem papyrus intellectum est*. Ac deinde: *Preparantur ex eo chartæ*.

Ibid. 16, post *Merceri* adde: *Peccatum, peccatus*, quartæ. Quomodo Cicero Verrinâ XI ait, *manifesto peccatu*: ut Gellius etiam observat lib. XII, cap. XIX.

159, 14, post *tegit*. Vbi apertior *γρόμιον*, si *hominem* rescribas.

Ibid. 27, post *aut finum*, adde: Sanè hoc loco nihil apertius. Sed parùm solidum de Maronis loco: ubi tamen neutrum statuit Priscianus, eumque secutus Erythræus indice Virgiliano, & alii.

160, 2, post *lectum est*, adde. Pluraque Festus in *Spicum*, & Nonius in eadem voce.

Stadius, *stadium*, Macrobius lib. I in Somnium Scipionis, cap. XV: *Centum enim & octoginta stadios non excedit acies contra videntis*. Nempe more Græco, qui & *στάδιος*, & *στάδιον*, dicunt.

Ibid. ante *Theaurus*, quod est vers. 30, scribe:

Tergus, tergum. Quod Nonius probat hoc Plauti Afra. act. I, sc. II:

Habeo, opinor, familiarem tergum, ne quæquam foris.

In nonnullis tamen MSSis legas *familiare*: ac neutrum metro repugnat.

Ibid. versu 5, à fine, post *tibi*: Vt habeant, quo se tueantur, Angelo-mus præfat. in libros regum, & Beda in vita Cudberti: apud quos *thesan- ra* in pluralivo legas.

161, 6, post cap. X. adde:

Torus, torum. Lapis antiquus: *Italia Firma sita tumulo, Quæ commune to- rum*

rum servavit casta mariti. Sunt alia id genus compluria in vett. lapp. quibus non insistant, quia multi sequioris sunt ævi, nec exemplum habemus apud priores.

Tributus tributum. Gellius lib. XII I, cap. XIX: *Hic incestus, quod admissum est, & hic tributus, quod tributum nos dicimus, à plerisque veterum dicta sunt.* Signat Catonem, quem sic loqui probat Nonius istoc ex Originum libris: *Ne prædia in lubricum dirigerentur, cum tributus exigeretur.* Est & Plauti Epidico act. II, sc. II:

At tributus cum imperatus est, negant pendere potesse:

Illis, quibus tributus major penditur, peradi potest.

Ibid. 26, post *alii*, adde: Etiam in prosa usi: ut Charisius ostendit illo Cassii, epistolâ, quam de Dolabella scripsit: *Arabi mirifico animo erga nos fuerunt.*

Ibid. 27, post *abacus*, adde: Sic *Æthiops, Æthiopus.* Lucilius:

Rhinoceros velut Æthiopus. —

Cappadox, Cappadocus. Columella lib. VI, cap. XVI I: *Cappadocus (sal) minutus, & immistus mellis.* Et lib. X:

— *Cappadocæ servat cognomina centis.*

Appulejus quoque usus in VII I. *Cilix, Cilicus:* quod Virgilii vett. libb. in Calice habent, sequiturque eos Scaliger. Etiam, ut Græci γερπύς, ita gryps Latini: ac præterea ex obliquo γερπύς, gryphus, adsumto spiritu. Ita gryphus, pro gryphibus, dixit Plinius lib. VII I, cap. II.

Ibid. 28, post *dictum*, adde:

Vti & T concurrere cum C, & E, cognoscimus inde, quòd ex lacte fecere, lact; ex lact, lac: ut vidimus.

163, 17, post *putant*, adde, præeunte Probo in Catholicis.

166, 14, post *fuit*: Cui levis est Prisciani auctoritas, is Ovidium audiatur: cujus hoc Amorum lib. II, eleg. I:

Quid pro me Ajaces alter & alter agent?

Atque ita quoque Suetonius in Augusto cap. c: *Duobus Sextis, Pompejo, & Appulejo cos.*

167, 18, post *refugisse*, adde:

*Mox * & frumentis labor additus.*

* I Georg.

Nec refugit

168, 8, post *Gaudentium*, adde: *Mella crebrum Maroni.* Apud quem & defruta legas in IV Georg.

172, 2, post *duntaxat*, adde:

Pallor solum singularare, juxta Charisium. Nimirum, ut ipse ait, eorum nominum more, quæ videri, aut tangi non possunt. Non dubitavit tamen

Lucretius lib. iv dicere :

Quæ contagæ tuâ palloribus omnia pingunt.

Ibid. 29, post *interpretet*, adde :

Silex caret plurali, si audimus Diomedem lib. i. Sed Lucretii est lib. ii :

Et validi silices, ac duri roborâ ferri.

Et lib. i :

— *Silicum suffulta cavernis.*

Ovidius quoque lib. ix Met. *rigidi silices*, & III de Arte.

176, 4, post *exilia* adde : Imò Maronis quoque est v Æn.

Impediunt, texuntque fugas.

177, 5, post *exstruuntur*, adde :

Impuritas. Plauti est *Perfâ act. III, sc. III :*

— *Trecentis versibus*

Tuas loqui impuritas nemo potest.

Quemadmodû nec idem *infamias* refugit eadê comœdiâ *act. III, sc. I :*

Nam si ad paupertatem admigrant infamie,

Gravior paupertas fit, fides sublestior.

Ibid. 22, post *flagitiorum*, adde : Etiam Gellius usus lib. i, cap. ii, & Symmachus lib. vi, ep. vii.

179, 33, post *Ciceronem*, adde : lib. v, epist. viii : *Sed quædam pestes hominum laudæ alienâ dolentium.* Et orat. pro Sylla : *Illis inclusis in Rep. pestibus.*

Item ex veteri poeta Quæst.

Ibid. post *versum ult.* adde : Etiam apud Senecam philosophum habes præfatione libri iii quæst. Nat. *Non minores fure pestes mortalium, quam inundatio.*

180, 24, post *Alexandrea*, subde : Adde quòd hoc loco elegantem *æm. De. vi* efficit.

182, 16, post *spetus*, adde : *Stultitia* singulare semper, juxta Charisium. Sed si Plautus *infamias* usurpat, credo nec *stultitias* refugisset.

Ibid. 17, post *possimus*, adde :

Supellex plurali carere, ait Diomedes. Nec repugnat, quòd *supellectilia* dicamus. Est enim hoc à recto *supellectile*.

Tabes quoque, ἡ τρυφεύων, semper singulare : ut est apud Charisium, & Phocam.

182, 27, post *duritias*, adde : Et lib. xxviii, cap. iv : *Supini cubitus oculis conducum, at proni tussibus.*

Ibid. 33, post *antore*, adde : Sed Varronem pluralivo *he vis* dixisse, testis est Probus in Catholicis. De Lucretio, & Sallustio idem ostendam, cap. xlvi.

184, 34, post *vulgatum*, adde : Veteres verò nec *jurum*, vel *jurium*, formidabant.

dabant. Ipse enim Charisius citat ex Catonis Originum lib. vii : *lurum legumque cultores*. Plautus similiter loquitur : imò Vlpianus etiam dixit *juribus* : ut cap. xlvi liquebit.

193, 16, post *ἁπλοῦς*, adde : Glossæ Cyrillo tributæ : *ἁπλοῦς*, *optimates*. *Singulare non habet*. Etiam

197, 19, post *vepre*, adde. Interea cenfeo rectum potius *veper* fuisse, quam *vepris*. Et movet, quòd *hunc vepre* dicatur : at illa in ER sæpius *virilia* : illa in IS plurimum sunt feminina.

198, 22, post *Alpis* adde. Sed qui eo pugnet, non attendat hic plurativè dici *Alpis* pro *Alpes*. At singulare est illo Livii libro xxv : *Ipsi per Taurinos, saltusque Iulise Alpes, conscenderent*. Ovidii quoque est in III de Arte :

Nec quot apes Hyblæ, nec quot in Alpe feræ.

Etiam Dionysius in *ἁπλοῦς* ait :

— *Ἐκ δὲ βορέας*

Ἄλπιος ἐρχόμενος.

Etiam, Latinâ imitatione legas in vii Sibyllinorum oraculorum :

— *Δύοβαλον Ἄλπιω.*

200, 24, post *popularis* adde : Idem lib. iv de Rep. *In cive excelso, atque homine nobili, blanditiam, ostentationem*. Q. Cicero de petitione consulatus : *Quid opus est magnopere blanditia ?* Rutilius Lupus, Rhetor Fabio ipso anti-
quior : *Blanditia sua, quod petisset, a patris mollitie impetravit*.

201, 25, post *facta*, adde : Imò & Ovidius v Fast. ait :

Nunc dape, nunc posito mensæ nituere Lyæo.

Et epist. ix : *Efferus humana qui dape parit equos.*

205, 19, post *ineptiam*, adde : Vt de Prudentio taccam, cujus est adversus Symmachum lib. i, *ineptia vulgi*. Et lib. ii, *gentilis ineptia*.

Ibid. vers. 4 à fine, post *reddendus*, adde : Attium usum, docebit Charisius. Etiam

206, versu quarto à fine post *ventre*, adde. Imò nec pro *comminatione* olim eo defecit : si rectè ita Festi locum mutilum supplevit Iosephus Scalliger : *Mina singulariter dici pro eo, quod pluraliter dicitur, Curtius auctor est*. Item M. Cato in *Suasione* : *Mina cogi nulli potuit*.

212, 28, post *Micenæ* adde : Plinius lib. xv, cap. iv : *Fidenam primus irrupisset*. Et Silius Italicus lib. xv :

— *Roma minanti*

Impar Fidene. At *Fidene* pluraliter Livius, Tacitus, alii.

216, vers. ult. post *fami*, adde : Sed horum dispar ratio, ut planum faciam libro sequenti. Quare priore præfero sententiam.

227, 21, post *aquum*, adde : Similiâque *bit, frit, bir*. Nisi hoc *biris* facit, ut

cenſet Prifcianus. Valerius Probus, (ut Charifius ex Flavio Capro re- fert) *Aleto* quoque ἀλωτορ, ſive, ut ipſe loquitur, μὲν πλωτορ putabat. Quod ſi eſt, in patrio caſu non liceat *Alecius* dicere. Vult enim recto quidem, & vocandi caſu, dici *Aleto*, ac præterea accuſativo, propter Maronis illud, *Luſificam Aleto* : at cæteris at caſibus carere.

Ibid. 25, poſt *format*, adde : Cornelius Nepos in vita Pomponii Attici : *Subito tanta vis morbi in innum intefinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fiſtulae puris erumperent.*

Ibid. à fine verſu quinto poſt *virus* adde : Similiter Charifius lib. 1, ut de Aleuino, & aliis taceam.

230, 32, poſt *poſſunt* adde : Niſi *lineas* malis intelligere : de quo alibi *. Sed utrumcunque intelligas, etſi *incitas*, & *incita*, eà ſignificatione, non niſi accuſativo caſu apud claſſicos invenio : tamen natura ſua caſibus variatur. Cur enim alia ratio ſit in *incitus*, cum præpoſitio negat, quàm cum affirmat ? ut *inciti delphini* apud Cic. *vis incita venti*, apud Lucretium. Præſertim quando, ab altera ſignificatione, ut *Iidorus* ſ ait, & *egentes homines inciti vocantur*, quibus ſpes. ultra procedendi nulla reſtat.

231, 8, poſt *dixerunt*, adde : Quod & Probus in Arte comprobatur, ut etiam apud Cleonium legas. Ac apud Charifium quoque eſt, Varronem in v de l. l. dicere *later*, & genitivum eſſe *lateris*, ablativum *latere*.

232, 12, poſt *crasſitudine*, adde : Curtius lib. viii : *Iovis femine Liberam patrem eſſe celatum*. Plinius ſimiliter lib. xxviii : *Hic adalligatus ſemis omnes impetus diſcutit*. Et mox : *Femina atteri adurique equitatu, notum eſt*.

Ibid. poſt verſum 18 adde :

Viſcere tantum ſingulo numero ablativum habere, Phocæ ſententia eſt. Sed de eo jam vidimus. Idem Phocas ait, *obice* ſolo inveniri ablativo. Quafi non Plautus Mercatore, *iſte obex*, dicat; Plinius Panegyrico, *nulle obices*, & alii ſimilia.

236, 1, poſt *accuſandi*, adde : (loquor nunc ex communi opinione, quam ſuo loco expendam)

237, 1, poſt *genitivo*, adde : agnoſcit Probus in Catholicis, & Sopiater lib. 1. Imò

238, 13, poſt, *At pecudis eam corripit*, ſubjunge : Quid quod Cæſar, qui Augurum res eo tractabat libro, fortaiſſe illud protulit ex veteribus Augurum libris ? Quomodo non magis imitari hac parte oporteat, quàm allata à Grammaticis ex Saltaribus Numæ hymnis.

242, 23, poſt *nominum*, adde, naturalis.

243, 8, poſt *Latinorum* adde : Primæ nominativus pluralis exit in AI, ut Ἀργείδαι, Μῆσαι : ſicut Latinis, *Atridæ*, *Muſæ*. Secundæ in OI, ut ἀδελφοί,

* lib. de ſtruttura cap. 6.

lib. 18, cap. 67.

ἀδελφοί, sicut Latinis olim *Adelphæ*: ubi postea I, ut ἀγροί, *agri*. Tertiæ in ES, ut πατέρες, sicut Latinis *patres*.

245, 33, post *proles* adde:

Cumque idem dicat IV Æn.

--- Non ante Tyro despectus *Iarbas*:

Ovidius tamen III Fast.

Et potitur captâ Maurus Iarba domo.

Plauto Amphitr. est *Pterela*, qui *Pterelas* Ovidio III Met. & Statio VI Theb. *Marsya* Horatius ait lib. I, sat. VI: & rectè observatum Daufqueio, similiter apud Silium in VIII rescribendum, ubi vulgò *Martia*. At Latinorum alijs *Marsyas*, uti Græcis *Μαρσύας*.

Ibid. 35, post *quomodo*, adde: *histrionem* malim *hypocriten*, quàm *hypocritam*, dicere: idque Fabio præcunte lib. XI, cap. III: *Apud Andronicum hypocriten*. Item

246, 9, post *sensit*, adde. Quod & semel iterumque habes V Fast. Vti Crete VII Met. *Hesione* XI Met. Propertii item est *:

Andromedique, & Hypermestres sine fraude maritæ.

* lib. 4, el. 7.

Maronis, *Erigone*, I Georg. *Hermione*, II Æn. *Ilione*, sæpius: & innumera alia.

Ibid. 31, post *ἐπιθύησ*, adde: Sic Ovidio *Thisbes* IV Met. fab. IV: *Circes* XI Met. fab. II: Lucano in IX *Libyes*: Statio item III Theb. *Pholois habitator opacæ*: Iuvenali sat. VIII, *Menalippes* &c.

Planum quoque de accusativis in EN: ut *Thracen*. Luctetii lib. V: *Hermionem* II Æn. Sic quoque Horat. lib. III, od. III:

Secernit Europen ab Afro.

Ovid. IV de Ponto lib. IV, el. V:

Cum gelidam Thracen, & opertum nubibus Ænum.

Martial. lib. XI, ep. XL I:

Formosam Glyceren amat Lupercus.

248, 23, post *Geryonæ*, adde: *Geryonæ*, Græcis Γηρυόνης, quod apud Lucianum ad indoctum multos ementem libros: Θησαύρις † ἐστὶ τῶν Γηρυόνης, & Μεμ.

φίται τῆς Ἰσιδος τῆς πολυκάμυς.

† Thebani ossa Geryonæ, & Memphitæ Isis capillos.

249, 8, post *vias* adde:

Attius Phinidis:

Neque ulla curas finis interea datur.

Nisi exponere placet, quod ad curas. Priscianus in Periegesi:

Dianas fons est, Camerinâ gignitur undâ.

250, 28, post *periculis*, adde: Similiter *Aenean*, versu ita exigente, habes

Æn. IV *, & Æn. VI †. Est & Horatii lib. II, sat. IV:

P ythagoran, Anytique reum, doctumque Platona.

* vers. 214.
† vers. 685.

253, 14, post *λόγω* scribe : Hodie discriminis caussa circumflexum vocali imponunt : ut *Aeneâ*, *Mesâ*. Olim apicem vocali superscribebant : teste Fabio lib. 1, cap. VII.

256, 32, post *lapsus*, adde : Si tamen opus sit distinctione sexus, abus præferatur. Vt Tullio in Rabirio, quemadmodum dixi: *Cæterisque Diis Deabusque pacè peto*. Et in veteri inscriptione Auxumi: *DIVIS, DIVABVSQVE LVCI SABVLLI*. Nempe ut Demosthenes : *Θεοῖς ἐυχόμεναι πάντα ἐξ ἑστέων*.

258, 2, post, *Tymbrus*, adde : Sic *Anaximander*, & *Anaximandrus*. Vtroque usus Seneca lib. II Nat. Quæst. cap. XVIII, & XIX. *Antipater, Antipatrus* : quorum posterius in veteri Inscriptione. *Cassander, Cassandrus*, quo usus Ovidius lib. II de Ponto, & Censorinus cap. XVIII : etiam Silius in VII :

Qualis Mæonia passim Mæandrus in ora.

Ita plerique MSSi. Vnde in accusandi casu Lucanus in III :

Errantem Mæandron adit. Terpanarus, II Æn. Apud Iustinum lib. V :

Pisandrus dux patriæ relictus.

Meleagrus est apud Ovidium VIII Met.

Ibid. 17, post *gryphus* adde : Priscianus in VI, atque iterum in VII, ait, *Iber Iberi* dici de Hispano ; *Iber Iberis* de gente juxta Colchos : atque addit, similiter Græcos distinguere. Sed negligunt id discrimen veteres. Claudianus in primo de laudibus Stiliconis :

— *Mistis hic Colchus Iberis.*

non *Iberibus*. Et Strabo

in XI ait, Asiaticos *Ἰβηρας* * *ἑνωμένους τῆς ἑσπερίας καλιίδος*. Vt utriusque sint *Ἰβηρας*. Nec fluvius solum *Iberus*, sed & *Iber* vocatur. Vtroque enim modo Lucano dicitur. Strabo quoque de eo in III : *ἑνὸς τῆς Ἰβηρας* : & *ἄλλοτος* † *Ἰβηρας*.

* *Iberis* eodem nomine vocari, ac Occidentales *Iberi*.

† *Intra Iberem*, † *juxta Iberem*.

259, 4, post *Antonii* : ut aliqui dicebant, cujus causam mox exponam.

261, 2, post *filio*, adde : Nam si cum *Marcelle* conveniret, vel utrumque nominativi, vel utrumque vocativi terminatione extulisset. Nec tamen nimis pertendam : quia *genitus Marcelle*, dicere poterat, ut Sidonius, *chorus alme*.

Ibid. 12, post *times*, adde : Nec interea diffidendum, quodammodo in talibus locum etiam esse vocativo : imprimis in Maronis loco allato.

Ibid. 16, post *nobis*, adde : Sed *unus*, & *solus*, veriùs sunt pronomina : de quibus suo loco.

Ibid. 32, post *Ithacam*, appone. Sed præterquam, quòd dicere liceat, esse vocativum Græcum *Λαίρτιον* : ne *Laïrtie* quidem tam proprium est, quam adjectivum è proprio formatum : qualia & *Delie*, *Tyrinthie*, & similia apud Statium, & alios. Mallem igitur, vel prænomen apposuisset, vel saltem gentis, aut familiæ proprium. Nam prisca illi dixere sine dubio, tum *Spurie*, *Numerie*, *Publie* : tum *Iulie*, *Horatie*, *Tullie*.

Ibid.

Ibid. vers. penult. post *ostendimus*, adde : Quod autem dicebam , E tenuit admodum proferri solere; id ex eo quoque colligas quòd, ut extulere *here*, & *heri* : ita *Antonie*, & *Antonii*; *Emilie*, & *Emilii*. Atque inde est, quòd (ut verbo antea monui) Terentius Scaurus, *ò Antonii*, *ò Emilii*, in *singulari vocativo & dicendum, & scribendum esse*, contendat. Quodque Valerius Probus in Arte tradat, ut vocativus & nominativus, pari syllabarum numero scribantur, etiam *ò Mercurii* per duo II esse exarandum. Et sub-
scribit quoque horum sententiæ Aldus Manutius lib. I artis Grammat.
Nec ignorarunt illi, Horatium dicere lib. I, od. x :

Mercuri, facunde nepos Atlantis.

Item od. xxiv :

Nulli flebilior, quam tibi, Fregili.

Sed putarunt, hic esse *δευνοσιλυ*. Solum dissensus est, num decisum sit E, an I. Græcis hic est E : & sæpe à Latinis E exprimitur. Videmus tamen, Scaurum, & Valerium malle, I esse hic recisum. Nempe quando exprimebatur ultima vocalis, raptim adeò efferebatur, ut vix discerni posset, E, an I sonaret.

262, post versum ultimum subde :

Nomina in ER, quæ Græcè exeunt in *ερε, ερεε*, vel *ερεε*, ea vocativum quandoque formant in E. Nempe ut à *Tymber* est *ò Tymber* : sic à *Tymbrus* est *ò Tymbre*. De utroque ex Marone paulo ante vidimus. Ac dicebamus, similiter apud Maronem gemino in loco *Euandrus* legi. Vnde idem Maro *Euandre* format XI Æn. Item à *Leandrus* *Leandre* est apud Ovid. epist. Herus. Propertii quoque est lib. III, el. xx :

Librorumque tuos, docte Menandre, sales.

Meleagre est apud Martialem, vel alium, libello de spectaculis epigr. xv. Item Valerium Flaccum lib. I. Vulgo ajunt, hujusmodi vocativos *μελάγειον* fieri : puta RE, pro ER reponendo. Quibus crederemus, nisi apertum esset, nos vocativos hosce mutuari à Græcis, qui dicunt *ò Ευανδρος*, *ò Ευανδρε*, *ò Μελαγρος*, *ò Μελαγρε*, & ita in aliis.

Puere Plauto, & aliis, est ab antiquo *puerus* ; de quo antea vidimus.

265, 26, post *Divus* adde. Nisi magis placet, ut ab *is*, est *ei*, & *ii*; *eis*, & *tis* : sic à *Deus* esse *Dei*, & *Dii* ; *Deis* & *Dius*. *Dei* & *Deis* minùs sunt obvia. Sed apud Varronem est in IV de L. L. *Hi Dei, cœlum, & terra*. Et mox : *A quo Dei dicti, qui inde*. Lucani quoque est in I : *Inferni venere Dei*. Ac Priscianus quoque in VII citat ex secundo Lucani, *Cælique Dei*. Ac similiter alibi idem, secundùm optimos codd.

266, 12, post *tricenùm* adde : Varro lib. I de vita populi Rom. *Quaternùm digitum tabellis*.

267, 17, post *geminabant*, adde : Facileque Scaligero adfentio, cùm apud

apud Festum, ubi in schedis Fulvii Vrsini est, *Privicloes, id est, privis, singulis* : pro *privicloes*, rescribit *privoes* : ut veteres pro *privois*, seu *privis* dixere. Credo esse è carmine Saliari : ubi similiter *Pilumnoe poploe*, pro, *Pilumnei poplei* : ut antea ex Festo diximus. Mirum verò, aliqua secundæ in dativo hoc plurali per BV S efferri, quasi tertiæ forent. Vt *generibus*, pro *generis*. Quomodo, Nonio teste, Attius ait in Alcmæone :

— *Qui ducat, cum sacerum vidert* ,

In generibus tantam esse impietatem? —

Sic numeris locus reddendus. Num statuemus, etiam *genus generis*, pro *gener generi* dixisse? Nempe ut simile sit istis, *vulturis* (quomodo aliqui apud Ennium legunt) *vulturi*, & *vultur vulturis* : *jugerum jugeri*, & *juger, jugeris*. Legitur quoque *pannibus*, pro *pannis* : ut olim videatur etiam fuisse quartæ : ut dicam cap. xx. Nec *mannibus*, pro *mannis*, refugit Hieronymus in Ecclesiasten cap. x : *Dignitate perlati vias publicas mannibus terunt*, quos vulgo *burichos* vocant. Credo, ætate Hieronymi, ut *diacones*, & *diacombus* : ita *mannes*, & *mannibus* dicere. Nec optimo etiam ævo refugerint *colones*, pro *coloni*, si vera est conjectura Cuiacii libro xxvi, cap. xiiii; ubi Sallustius in Catilina putat scripsisse : *Cum libertis, & colonibus*. Imò & in oratione L. Philippi : *Lepidus latro cum colonibus*. Ajunt à *coloni*, *panni*, *manni*, non minùs venire posse *colonibus*, *pannibus*, *mannibus*, quàm à *qui est quibus*. Sed non cogitant, rectum esse *quis*; unde ablativus *qui*, ut à *fortis forti*; nominativus pluralis *ques*, ut *fortes*; dativus *quibus*, ut *fortibus*. Sed de eo pluribus postea *.

* lib. 4. de Analog. cap. 6.

271, 30, post *eundem*, adjuje : Nec addere his alia opus, quæ se offerunt, postquam & nominativorum, & accusativorum taliam ingentem ex variis copiam congeffit industria doctissimi Dauſqueji in Orthographicis lib. I, sect. v.

272, 23, post *sibi*, adde :

Apud Statium quoque XI Theb. legas,

--- *Prometheus artes*.

Item, *Peleos*, apud Martialem

lib. I I, ep. LXIV.

273, 20, post *Vlyſſes*, adde : Vt fallatur Cæſar Scaliger, cum Latinos *Achilles*, & *Vlyſſes*, feciſſe putat ex *Αχιλλεύς*, & *Οδυσσεύς*, extrito Υ . Vide eum de cauffis L. I. cap. XXVII.

274, 8, post *βαλλεύς*, adde : vel etiam *βαλτεύς*, accentu Æolum, & Dorum more retracto,

275, 19, post *produnt*, adde : Emendandus etiam Valerius Flaccus in primo : ubi & in ea, quæ cum Carrionis scholiis, & altera, quæ cum ejus castigationibus prodit, legitur hoc pacto :

Aut Athon, aut Rhodopen, aut mœſæ mœnia Piſæ.

276, 14, post *vestigale*, adde : *mellis*, & *fellis*, à rectis hoc *melle*, hoc *felle*
Ibid. 16, post *Vulturis*, adde : (nisi *vulturis* malis)

277, 10, post *insolens*, adde : Vel potius, quia in optimis etiam membranis nostris est, *Et si mulier erubuit*, unius solum literæ traiectione legamus :
— *Et si*

Erubuit mulier ceu lacte, & purpura mixta.

Ibid. 13, post *Nonium* adde : & quæ de *iteris*, ac *itiner*, diximus in Originum libris.

Ibid. 18, post *corpus*, adde. Imò ne illud quidem fati certum, an *puber*, & *impuer* dicatur. Nam ut à *Ceres Cereris* : sic non minùs à *pubes*, & *impubes*, deflexeris *puberis*, & *impueris*. Fusc de eo vidimus libro superiori cap. xxxv r.

Ibid. 27, post *abest*, adde : Vide, quæ dicta libro præcedenti cap. xxxiv. Alioqui videri etiam posset, *Amenis* dici pro *Anionis*, ut veteres *benus* dixere pro *bonus*, *elus* pro *olus*, *hemo* pro *homo*, & similia.

Ibid. post versum 4 à fine :

Carnis est à recto hæc *carnis*. Eo Livius Andronicus in *Odyssæa* usus : ut diximus alibi * ex Prisciano. Qui addit, similiter legi apud Livium Patavinum lib. xxvi ab V. C. *Latineque instaurat.e. quod Laurentibus carnis*,
quæ dari debet, data non fuerat. * lib. Superiori cap. 35.

Fæ non *færis* facit, ut *par paris*, *Nar Naris*; sed *farris* : idque ut à verbo *færis* differat, quemadmodum Priscianus ait in v, & vi.

Lar facere *Lartis*, à Charisio quidem in r, & Prisciano in v, proditum est : nempe propter Ovidii illud in epigrammatis :

Larte ferax caso Cossius optima tulit.

Sed etsi vulgò apud Tullium *Lar* legatur : tamen verisimilius est, *Lartis* venire à recto *Lars* ; qui apud Livium, & Aufonium. Nempe ut dicimus *Mars*, *Martis* : *pars*, *partis*.

Iovis non est à *Iupiter* ; sed à recto *Iovis*, de quo dictum libro superiori cap. xviii. At *Iupiter*, ut Cællio Vindici placuit, facere debuit, *Iupiteris*, vel *Iupitris*. Atque addit Priscianus, sic apud veteres inveniri, *Marspiteris*, & *Marspitris*, *Diеспiteris*, & *Diеспitris*, imò & *accipiteris*, *accipitris*. Vbi mirum, tantum Grammaticum *accipiter* recensere inter ea, quæ à *pater* derivantur. Interea sanè credamus Prisciano, *accipiter* olim quoque *accipiteris* fecisse. At hodie parum tutò usurpes : cum *accipitris* tantum reperiamus.

De genitivis autem nominum *Marspiter*, & *Diеспiter*, dicam lib. seq. cap. xx. *Jecur* ait Sosipater facere *jecoris*, & *jecinoris*. Addit tamen, alios *jecinoris* flectere à recto *jecinor*. Priscianus pro eo dicit *jecinus*. Puto *jecinor* esse nativum magis. Nam ut ab *iter* est *itiner*, à *frnor* *frumiscor* *frumiscor* : sic à *jecur*

prius fuisse *jecinur* : pro quo postea & *jecinus* dicere potuere, cùm P, & S sæpe adeo commutentur. Omnino igitur ἀναλογία dicat, *jecoris* quidem esse à *jecur*, *jecinoris* autem à *jecinor* : nisi malis, *jocinoris* à *jocinor* ; ut vulgo ea *benus*, *bonus*. Sed malim *jecinor*, propter ἀναλογίαν, & veterum Grammaticorum autoritatem.

Hepar hepatis facere, nihil mirum, cùm Græcè sit τὸ ἥπαρ ἡπατός : ut δὲ ἡεαρ, δελέατος facit ; φέρει, φέρειος.

A Græcis quoque accepimus genitivos in *antis* à rectis in *as*. Ut *adimantis*, *gigantis*, & propria *Atlantis*, *Calchantis*, *Pallantis*, *Euantis*. Maro x *Æn.*

Nec non *Euantem Phrygium*, *Paridisque Mymanta*.

At adjectivum *euantem* est ab *euans*, quasi ab *euare* : quod est loci canere, vel *euari* acclamare. Ita Maro vi *Æn.*

— *Euantes orgia circum*

Ducebat Phrygias.

Et Propertius lib. ii, eleg. iii :

Egit ut euantes dux Ariadna choros.

Simois Simœntis facit. Ovid. epist. i :

Hac ibat Simois, hic est Sigeia tellus.

Virgil. i *Æn.*

— *Simoenis ad undam.*

Quid mirum ? cùm Græcè sit Σιμόεις, Σιμῶνιος. Simile, *Pyrois* *Pyroentis*, ut *Πυρῆεις*, *Πυρῶνιος*.

Etiam dixere *Amathus Amathuntis*, *Opus Opuntis*. Ovid. x Met. fab. x :

— *Gravidamque Amathunta metallis.*

Idem i de Ponto cl. iv :

Cæde puer facti Patroclus Opuntia reliquit.

Nempe ex *Αμαθῶεις* *Αμαθῶνς*, ex *Αμαθῶνς* & *Αμαθῶνς*. Item ex *Οπίεις* *Οπίς*, ex *Οπίς* & *Οπίς*.

Semis quæritur sitne ἀλλῶν : an genitivum *semis* ex se formet : quod censent Sospater in i, & Priscianus in vi. Quibus posterius placet, ajunt, *semis* esse ex *semias*, eoque ut *as* facit *assis*, sic *semis* facere *semis*. Sed *semis* non est ex *semias*, verum ex ἡμισυ : ut ostendimus libro superiori cap. xxix. Apud vulgatum interpretem legas accusativum *semis*, & *semissem*. Locus est Exodi xx, 10 : *Longitudo habeat duos, & semis cubitos* : alitudo *cubiturum similiter ac semissem*. Sed veteres, quantum recôrdor, non usurpant *semis*, nisi in recto. Cæteros casus mutuauerunt à *semis* : ut *semissem impendere*, *semisse emere* ; & fortasse etiam *homo semis*, ut *homo nibili*. Video esse, qui censeant, vocem *semis*, vel *semi* solum in compositione reperiri : ut *semicantium*, *sembella*, *sestertius*, *selibra*. Sed ipse est Varronis lib. iv de l. l. *Du-*
pondius.

pondius, & semis, antiquus sestertius est. Et mox: Sembella, quod sit libellæ dimidium, quod semis assis. Horatii: quoque epist. ad Pison.

--- *Redit uncia, quid sit?*

Semis. — *Vnus & Cornelius Celsus: adhæc Scribonius cap. cclxvi. Item Festus, qui docet, ut dixi, ex ἡμισυ fieri κατ' ἀφαιρέσων.*

Serapis, & Isis, more Græco Serapidis, & Isidis. Sed Varro, Tullius, & Cincius, (Sospatro teste) etiam dixere hujus Serapis, hujus Isis. Thetis quoque Thetidos facit Horatio. Et tamen hujus Thetis dixisse, colligit Priscianus ex eo, quod Plautus dicat Epidico act. I, sc. I:

— *Tum ille prognatus Theti*

Sine perdat: alia apportabunt eii Nerei filie.

Nempe Thetidos à Græcis; hujus Thetis, Latinorum more.

Gloris est à recto hic gliris: quo Catonem in Originibus usum, testis Sospater.

Similiter dixere hæc litis, hujus litis, unde lis litis. Hic Quiritis, hujus Quiritis: unde hic Quiris, Quiritis. Hic Samnitis, hujus Samnitis, unde hic Samnis. A masculino Samnitis in neutro hoc Samnite dixit Nævius in carmine de bello Punico, teste Prisciano in VI, & VII.

Etiam Dis, five divites, five Plutonem notet, contractum est, vel ex divites, unde u extrico divem, posteaque dis: vel ex recto hic Ditis, hujus Ditis, unde Dis Ditis. Glossæ vet. Ditis pater, Πάτερων. Petronius:

Has inter sedes Ditis pater extulit ora.

Ac Cornelius Severus similiter in Ætna, si standū Scaligeri conjecturæ.

Minos, & similia, quæ gignendi casu Græcè per ος desinunt, Latine habent ois, more Græco. Ut in Ciri, --- Minois amores. Et ibidem:

Essent qui generum Minoa auctoribus extis.

Sallustius tamen, more Latino, Minonis format. Vti Priscianus probat illo ex v Histor. Dædulum ex Sicilia profectum, quo Minonis iram atque opes fugeret. Quid mirum? quando & ἰστὺλλὰ quartæ simplicium declinant per O, ONIS: ut Androgeo, Androgeonis: Atho Athonis: ut vidimus cap. præcedenti.

Monoceros, & Rhinoceros, oris faciunt, more Græco: unde monocerotem Plinius lib. VIII, cap. XXI: Rhinocerotis, Martialis lib. I, ep. IV. Ac Chryseros, χρυσέρος, similiter inflectitur, ut Priscianus ait in VI. Sed Agoceros, ἄγος-κέρος, qui Latinis Capricornus, sequitur secundam. Unde Germanicus in Arateis:*

Cum sedem Agoceri Cythereius attingit ignis.

* vers. 213.

Et Lucanus in X:

Agoceron, Cancrumque tenet.

278, 2, post usus adde: imò & Attius, Lucretius, Varro, ac Tullius, ut

Nonius ostendit. Ex quibus Lucretii verba jam adduximus libro superiori cap. xxxvi.

Ibid. 6, post *formant*, adde: Et quid si similiter dicamus, ex hoc *pollen* esse hujus *pollinis*, inde hic *pollinis*, & concisè hic *pollis*, hujus *pollinis*. Vidimus de eo libro præcedenti cap. xxix.

279, 22, post *fecit*, adde:

In iis tamen, quæ Græcè Genitivum formant per O S purum, genitivus possit esse isosyllabus. Nam ab hæc *poësis* dixeris hujus *poësis*; ab *emphasis*, vel *ellipsis*, hujus *emphasis*, vel *ellipsis*. Vt triplex in talibus sit terminatio. Quippe præter hanc Latinam est duplex Græca. Vt enim Græci dicunt *ποιησις*, & *ποιησεως*, *ἐλλειψις*, & *ἐλλειψεως*; ita Latini quoque *poësis*, & *poëseos*, *ellipsis*, & *ellipseeos*. Atque ita in *emphasis*, *phrasis*, *metamorphosis*, & aliis.

280, 14, post *Vlyffens*: adde: In *cujusmodi* nominativus E V S quandoque patitur diæresin. Vt apud Ovid. xii Met.

Non ea Tyrides, non audeat Oilæus Ajax.

Et apud Maronem in Culice Orpheus fit disyllabon:

— *Taxum non Orpheus Hebrum*

Restantem tenuit ripis.

Et postea:

Pœnaque respectus, & nunc manet Orpheus in te.

Eo minùs mirandum est, *δύσεισιν* hanc obtinere etiam in gignendi casu. Ita

281, 34, post *amnis*, adde: Ovidius epist. Sapphus:

An nisi legisses auctoris nomina Sapphus.

Et in i operis de Arte suâ:

Non mihi sunt vise Clio, Clisique sorores.

Varro Cosmotoryne:

Didis atque suum misceri sanguine sanguen.

283, 20, post *mea*, adde:

Ejusdem est lib. iv, eleg. vii:

Et quoscunque meo fecisti nomine versus,

Vre mihi: laudes desine habere meas.

Vt sententia sit, quas laudes meo nomini, hoc est, mihi, scripisti, eas flammis des peto. Est & Ovidii vi Fast.

In qua par facies nobilitate fuit.

285, 11, post *Tonanti*, adde. Sic idem Marcialis, *elephanta*, *Babylona*, *Rhinocerotæ*, *giganta*, *Rhetora*.

Ibid. 32, post *reliquit*, adde: Vfus & declamator vetus in epistolâ nomine Ciceronis ad Octavium scriptâ.

Ibid. vers. penult. post *manifestissimus*, adde: illo ejusdem in vii: *Luctificam*

cam *Alecto*. Et apud Varronem Sat. Menipp. Age modo : *Argo citivemem*. Item

291, vers. penult. post *Pio*, adde : *Quæri possit, an non similiter oratores, & historici loquantur. Sanè in plerisque codd. apud Curtium lib. v legas : Medus à mare ad meridiem versus, minor annis eo, quem accipit, evehitur. Sed vera lectio est, ad mare, ut est in Aldina, & ea, quam Hadrianus Iunius recensuit.*

293, vers. penult. post XIV, adde : Varro per EI, *annales* : ut Charisius probat istoc ex lib. VI epistolicarum *Quæst. Eclogas ex Annales descriptas*.

301, 25, post *ferro*, adde : Iustinus in v : *Alcibiades cum classe viatrici Asiam vastat.*

304, 32, post XXVI II, adde : Manilii quoque est lib. I :
Fini cum visu pariter sua fila moventem.

Terentianus etiam Maurus :

Quem tantum in fini sumunt heroica metra.

Item :

Namque referre nihil, sit quali syllaba fini.

305, 23, post, *prospicere*, adde : Statius I Theb.

--- *Imbri ventoque rigentes.*

Varronis quoque est : *Non querenda homini, qui virtutem habet, pænula in imbri.*

Ibid. 30, post *ulla*, adde :

Lapidi. Lucretius lib. I :

Cum lapidi lapidem terimus. ---

Vbi tamen membranæ nostræ, *Cum lapidi in lapidem terimus.*

Ibid. 32, post *imago*, adde :

Melli. Sammonicus Serenus :

Aut pice cum melli, nitrum, sulfurque, & acetum.

Messi factâ, apud Varronem, in primo de R. R. Vbi tamen messe in nonnullis,

Monti. Varro lib. VIII de L. L. Qui dicit hoc monti, & hoc fonti, cum alii dicant, hoc monte, & hoc fonte : sic alia, quæ duobus modis dicuntur.

306, 9, post *sannæ*, adde : Aufonius epigr. XII, de occasione :

--- *Sed heus tu. Occipiti calvo es. ---*

Ibid. 17, post *legatur*, adde : Varro lib. III de R. R. cap. v : *Aquâ calidâ, & frigidâ ex orbi ligaco. Et cap. XVI : In orbi rotundo ostendunt.*

Ibid. 32, post *Lucretius*, adde ; lib. I :

*Nam quacunquæ prius de parti corpora cêsse
Constitues.*

Item

307, 8, post *recluso*, adde :

Ruri, & *rure* dici, ostendit Charifius in primo. Vide & infra librum de Structura, cap. XLVI.

Segeti. Cato de R. R. cap. XXXVII : *Ex segeti vellito ebulum, cicutam.*

308, 5, post *dicitum*, adde.

Quædam verò juniores per I efferunt, nullo, ut arbitror, veterum exemplo. Quale hoc Ioviani Pontani Meteor. lib. I, cap. de fontibus :

*Et laticem longe ingratus infecit amaror,
Tellure incerta exudans, cimerique maligno.*

311, 3, post *mittam*, adde ; qui è Plinio sic Varronem loqui docet : ut etiam Atrium, & Pacuvium * præteream,

* apud Prisc.
lib. 6.

314, 21, post *lyncium*, adde :

Quod verò diximus de exeuntibus in duas consonas, id non accommodandum quibusvis in X terminatis. Nam, ut ex Plinio Charifius ait, dicimus, *silicium, filicium*. Idem citat ex Hortensio pro C. Rabirio : *Cicuri-cium mearum*. Atque addit, *Hoc emendate dicitum* .f. *Radix tamen radicium, & cervix cervicium*, facit : ut Plinium quidem radidisse, idem auctor est. Verùm Fabianus de animalibus : *Radicum genera*. Et Hyginus de agricultura lib. II : *Ab extremis radicum partibus*. Citat Charifius, & addit, *magis hoc cum ratione dici*. Ex scriptoribus rei rusticæ, qui existant, Varro quidem *radicium* habet in primo, & tertio : at *radicum* est apud Columellam lib. III, cap. XVII. De monosyllabis in X terminatis canone sexto dicemus.

315, 12, post *maem*, adde : Ovidius Met. xv :

Maemærum æcum sine membris corpora nasci.

Ibid. 32, post *legere* est, adde : Imò Brissonius *παρερ* in libro singulari, observat, sic plus minus legi in juris libris : semper verò in codice Theodosiano.

316, 8, post *parentium*, adde : Iustinus lib. III : *Communia civitatum auxilia*. Ac similiter inscriptiones veteres, una Tordæ ad Boarium : CIVITATIVM VOLMERII ET PETOVII CVRATORII : altera Firmi in Piceno : DANVVII ET CIVITATIVM DVARVM. Parque in aliis ratio est. Vellejus lib. II : *Qui favore omnium hominum, ætatum, ordinum, exceptus sit*. Iustinus lib. XIII : *Calamitatum necessitas fuit*. Et lib. XVII : *Opesque affinitatum auxilio magnas paravit*.

Ibid. 9, post *Sabinis* adde : Etiam *faculiatium*, & *hereditarium*, in iisdem Digestis legas.

317, 15, post *lux*, adde : Fortasse nec *plebs* : etfi Prudentii sit in Romano : *Scribas & ipsas, & coronam plebium*.

321, 8, post *quatuor*, adde : Festus quoque in *Naucum* ait, *glossematorum*

Cri-

scriptores : & voce *Ocrem* citat *Attejum Philologum in libro glossematorum.*

323, 22, post *delektor*, adde : Gellius lib. xvii, cap. xxii : *Poematis clarum.* Similiter Plinius lib. xxxix, cap. vi : *Glaucomatis medentur.* Lib. xxi, cap. i : *Emplastris etiam maxime albis, & malagmatis miscent.* Et ejusdem libri cap. x : *Carcinomatis cum uva Taminia.* Etiam Appulejus lib. xi Met. *Tunc cuncti populi tam religiosi, quam profani, vannos onustas aromatis, & hujuscemodi supplicii, certatim congerunt.*

328, 27, post *Phœnicas*, adde : Sic *Arabus* dixit Ovid. x Met. fab. ix ; *Thracas*, Statius iii Theb. *Heroas*, Sulpitia in Sat.

330, 28, post lib. vi, adde : In his illud Hostilii lib. i Annalium :

Sæpe greges pecunum ex hibernis partibus pulsæ.

Atque ex Festo discere est, etiam Catonem pecunum dixisse. Verba ejus attulimus libri præcedentis cap. xxxii.

332, 17, post vii, adde : Similiter Varro * Cato five de liberis educandis : *Eam nutricem oportet esse adolescentem. Annis enim, ut sanguis deterior, sic lac. Lac enim, ut quidem dicunt physici, sanguinis spumæ.* * apud Non.

Quæstius † :

Per deam sanctam Lavernam, quæ cultrix quæstius sit.

† *Ibid.*

Vbi, ut trochaicus sit, rescribo, quæ sit cultrix quæstius.

Varro * Cato, five de lib. educ. *Nam liberti quæstius causâ drebant suæ* * apud Non.
res peris.

Gradus †. Idem Varro de vita populi Rom. lib. ii : *Multo præditi pudore, & pudiciâ adolescentes vixerunt, cum majore parte ejus gradus, & ætatis, sitpendia facerent.* Ita is locus legendus videtur. In membranis nostris pro *vixerunt* est *dixerunt* : pro *ætatis* autem, *ad te*.

Fluctius, æquæ ac *domus*, & *Senatus*, dixisse, indicat hoc Gellii lib. iv, cap. xvi : *M. Varronem, & P. Nigidium, viros Romani generis doctissimos, comperimus non aliter locutos esse, & scripsisse, quam Senatus, & Domus, & Fluctius ; quæ est patris casus.*

333, 9, post *solent*, adde :

Nec omnes tamen genitivum extrahere per *us* : quin Augustus Cæsar pro *us*, os malebat. Vnde de autographis ejus literis sic in vitâ illius Tranquillus cap. lxxxvii : *Item (ponit) simus, pro sumus, & domus genitivo casu singulari, pro domus. Nec unquam aliter hæc duo ; nequis mendam magis, quam consuetudinem putet.* Marius Victorinus de Orthographiâ : *Dicitur Augustus genitivo casu hujus domus meæ, per O ; non, ut nos, per V literam, scripsit.*

335, 4, post *imiter*, adde : Atque ut certum sit, sic veteres scripsisse : non inde colligendum, ablativos quartâ etiam in O exiisse : sed potiùs statuendum, quædam nomina olim, tum secundæ fuisse, tum quartæ ; five

307, 8, post *recluso*, adde :
Ruri, & *rure* dici, ostendit Charisius in primo. Vide & infra librum de
 Structura, cap. XLVI.

Segeti. Cato de R. R. cap. XXXVII : *Ex segeti vellito ebulum, cicutam.*

308, 5, post *dictum*, adde.

Quædam verò juniores per I efferunt, nullo, ut arbitror, veterum
 exemplo. Quale hoc Ioviani Pontani Meteor. lib. I, cap. de fontibus :

Et latexem longe ingratus infecit amaro,

Tellure incocta exudans, cinerique maligno.

311, 3, post *mittam*, adde ; qui è Plinio sic Varronem loqui docet : ut
 etiam Artium, & Pacuvium * præteream,

* apud Prisc.
 lib. 6.

314, 21, post *lyncium*, adde :

Quod verò diximus de exeuntibus in duas consonas, id non accommo-
 dandum quibusvis in X terminatis. Nam, ut ex Plinio Charisius ait, di-
 cimus, *silicum, filicum*. Idem citat ex Hortensio pro C. Rabirio : *Cicuri-
 cum mearum*. Atque addit, *Hoc emendate dictum est. Radix tamen radicium,*
 & *cervix cervicium*, facit : ut Plinium quidem tradidisse, idem auctor est.
 Verum Fabianus de animalibus : *Radicum genera*. Et Hyginus de agricul-
 tura lib. I II : *Ab extremis radicium partibus*. Citat Charisius, & addit, *magis
 hoc cum ratione dici*. Ex scriptoribus rei rusticæ, qui exstant, Varro quidem
radicium habet in primo, & tertio : at *radicum* est apud Columellæ lib. I II,
 cap. XVIIII. De monosyllabis in X terminatis canone sexto dicemus.

315, 12, post *videm*, adde : Ovidius Met. xv :

Melliferarum aptum sine membris corpora nasci.

Ibid. 32, post *legere est*, adde : Imò Brissonius Π α π ε ρ 2, in libro singulari,
 observat, sic plurimum legi in juris libris : semper verò in codice Theo-
 dosiano.

316, 8, post *parentium*, adde : Justinus lib. III : *Communis civitatum au-
 xilia*. Ac similiter inscriptiones veteres, una Tordæ ad Boarium : CI-
 VITATIVM VOLMERII ET PETOVII CURATO-
 RI : altera Firmi in Piceno : DANVVII ET CIVITATIVM
 DVARVM. Parque in aliis ratio est. Vellejus lib. II : *Qui favore om-
 nium hominum, ætatum, ordinum, exceptus sit*. Justinus lib. XIII : *Calamitatum
 necessitas fuit*. Et lib. XVII : *Opesque affinitatum auxilio magnas paravit*.

Ibid. 9, post *Sabinis* adde : Etiam *facultarium*, & *hereditarium*, in iisdem
 Digestis legas.

317, 15, post *ux*, adde : Fortasse nec *plebs* : etsi Prudentii sit in Roma-
 no :
Scribas & ipsas, & coronam plebium.

321, 8, post *quatuor*, adde : Festus quoque in *Nancum* ait, *glossematorum*
 Cri-

A D D E N D A.

scriptores : & voce *Ocrem* citat *Attejum Philologum* in libro *glossematorum*.

323, 22, post *delector*, adde : *Gellius* lib. xvii, cap. xxi : *Poematis clarum*.
 Similiter *Plinius* lib. xxi, cap. vi : *Glaucomatis medentur*. Lib. xxi, cap. i :
Emplastris etiam maxime albis, & malagmatis miscent. Et ejusdem libri cap. x :
Carcinomatis cum uva Taminia. Etiam *Appulejus* lib. xi Met. Tunc cuncti
 populi tam religiosi, quam profani, vannes onustas aromatis, & hujuscemodi suppliciis,
 certatim congerunt.

328, 27, post *Phonicas*, adde : Sic *Arabas* dixit *Ovid.* x Met. fab. ix ;
Thracas, *Statius* iii Theb. *Heras*, *Sulpitia* in Sat.

330, 28, post lib. vi, adde : In his illud *Hostilii* lib. i *Annalium* :
Sæpe greges pecunum ex hibernis pastibus pulsæ.

Atque ex *Festo* discere est, etiam *Catonem pecunum* dixisse. Verba ejus
 attulimus libri præcedentis cap. xxxi r.

332, 17, post vii, adde : Similiter *Varro* * *Cato* five de liberis edu- * apud Non.
 candis : *Eam nutricem oportet esse adolescentem. Annis enim, ut sanguis deterior sic*
lac. Lac enim, ut quidem dicunt physici, sanguinis spuma.

Quæstius. *Novius* † :

Per deam sanctam Lavernam, quæ cultrix quæstius sit.

† *Ter.*

Vbi, ut trochaicus sit, rescribo, quæ sit cultrix quæstius.

Varro * *Cato*, five de lib. educ. *Nam liberti quæstius causâ diribebant suis* * apud Non.
res pueris.

Gradus †. *Idem Varro* de vita populi Rom. lib. ii : *Multo præditi pu- & tibi.
 dore, & pudiciâ adulescentes vixerunt, cum majore parte ejus gradus, & atatis, stu-
 pendia facerent. Ita is locus legendus videtur. In membranâ nostrâ pro
 xerunt est dixerunt : pro atatis autem, ad re.*

Fluctus, æquæ ac *domus*. & *Senatus*, dixisse, indicat hoc *Gellii* lib. iv,
 cap. xvi : *M. Varronem, & P. Nigidium, viros Romani generis doctissimos, com-
 perimus non aliter locutos esse, & scripisse, quam Senatus, & Domus, & Fluctus ;
 qui est patrius casus.*

333, 9, post *solent*, adde :

*Nec omnes tamen genitivum extulere per us : quin Augustus Cæsar
 pro us, os malebat. Unde de autographis ejus literis sic in vitâ illius Tran-
 quillus cap. lxxxvii : Item (ponit) simus, pro sumus : & domos genitivo casu
 singulari, pro domus. Nec unquam aliter hæc duo ; nequis mendam magis, quam
 consuetudinem putet. Marius Victorinus de Orthographia : Divus Augustus
 genitivo casu hujus domos meæ, per O ; non, ut nos, per V literam, scripsit.*

335, 4, post *inter*, adde : Atque ut certum sit, sic veteres scripsisse :
 non inde colligendum, ablativos quartâ etiam in O exiisse : sed potiùs
 statuendum, quædam nomina olim, tum secundæ fuisse, tum quartæ ; five

terminatione diversâ ; ut, *fretus, fretum ; anfractus, anfractum* ; de qualibus dictum cap. XVI I : five diversâ, ut *laurus, lauri, & laurus* ; de quibus agam cap. xx.

338, 25, post *unde*, adde : Plautus Persâ act. II, sc. II :

Neque tippulæ levius pondus est, quam fides lenonia.

Scio, in vulgatis esse *lenonia*. Sed alterum placuit Lambino, & Duzæ. Nec est hoc nodum in scirpo quærere, cum multò sit venustius, & faciliè Æ in A abeat. Et similiter

339, 19, post *Ovidius* adde : III Met. fab. VIII :

Prima fide, vocisque ratæ tentamina sumsit.

Sic est in plerisque MSSis, ubi in membranis nostris *fidem* : quod & in vulgatis.

340, 30, post *vidimus*, adde : Mirum autem, veteres quosdam maluisse genitivos nonnullos per EVM, quàm per ERVM, efferre. Eâ de re sic Sospater lib. I : *Quare specierum pluralem genitivum non similiter observabis, sicut in die, & meridie, per RVM ; sed per VM syllabam ; ut, specierum, materium, luxurientum.* Idem Diomedes lib. I refert iisdem verbis ; ac subdit : *Sed consuetudo RVM effert, ut Specierum.*

343, 26, post *cibus*, adde : Vbi *cibus* esse casum patrium, docet Priscianus in sexto. Palmerius tamen credidit, *conmeatus cibus* per appositionem dici ad discrimen cibi, qui non est *conmeatus*.

Ibid. vers. penult. post, *sc. I*, adde : Crebrum etiam tum in *Digestis*, ut observat Briffonius Παρέρως libro : tum in antiquis inscriptionibus, ut Gruterianus earum index ostendit.

345, 12, post *locus*, adde : Palmerio tamen placebat, *lectum locum* dici per appositionem, quia non omnis locus est lectus. Sed patrium esse casum, censet Priscianus in VI : atque addit, similiter loqui Cornificium in primo de cœnis Deorum : *Ipsis verò ad Cerevis memorie renovandæ gratiam lectus sternuntur.*

Ibid. 23, post *vescantur*, adde :

Senatus, senatui, & senatus. Quintilianus lib. I, cap. VI : *Quid de aliis dicam, cum Senatus, senatus, senatui ; an Senatus, senati, senato faciat, incertum sit ?* Senati crebrum Sallustio : ac sic Plautus Casinâ dixerat, *Senati columen*. De Senato non æquè apertum. Cicronis locus è Lælio adfertur : *Hoc tamen verè licet dicere, P. Scipioni, ex multis diebus, quos in vita celeberrimos letissimosque viderit, illum diem clarissimum fuisse, cum Senato dimisso domum reductus ad vesperam est à paribus conscriptis, à populi Rom. sociis, & Latinis, pridie quàm excessit è vita.* Vbi *Senatus* est in innumeris MSSis, etiam nascentis typographiæ editionibus, quas consului. Sed *Senato* reperit in codice veteri Giffanius : ut cap. XVII I dixi. Etiam Carolus Langius in optimo se id codice conspexisse

xisse testatur. Adhæc Ianus Guilielmus apud Livium lib. III similitur in optimo & vetustissimo codice invenit: *Vt si quis memorem libertatis vocem, aut in Senato, aut in populo misisset.* Nec dubitabat Guilielmus, quin ita scripserint & Cicero, & Livius.

346, 10, post *notæ*, adde: Puto autem eundem esse, qui erotopægnia, & polymetra, & de poematorum virtutibus ac vitiis scripsit. In quo si verum video, *Lælius* rescribi debet apud Charisium in primo; ubi legitur vulgo: *Lælius ex principibus grammaticis, qui librum suum ita inscripsit: De virtutibusque poematorum.* Quamquam nihil etiam impedit, quo minus diversos dicamus. Ad *versæ* vocabulum redeamus.

347, 24, post *noscatis* adde: Quomodo & Priscianus legit in VI. Idem ad Hostilium similitur hoc usus; teste Charisio.

Ibid. 33, post *appellabant*, adde: Appulejus similitur, *inquieti procacitate.*

348, 15, post *hæsit*, adde: At *Vasis* Cæsar lib. III de bello Civili: *Et noctis, neque conclamationis Vasis, flumen transit.*

Ibid. 22, post *repugnem*, adde ista.

Sunt etiam composita ex duabus vocibus, quæ utrimque declinata aliam priori, aliam posteriori voce, declinationem sequantur. Vt *respublica*, & *rosmarinus*; quorum illud partim quintam, partim primam; hoc tertiam, & secundam sequitur declinationem.

Sed quæ utrimque, quæ ex altera duntaxat parte declinantur, non tam est manifestum, quàm Grammaticis multis visum fuit. Quare de re tota accuratius dicendum. Componuntur alia ex duobus rectis: ut *respublica*, *jurjurandum*: alia ex recto, & obliquo: ut *paterfamilias*, *materfamilias*: alia ex obliquo, & recto, ut *Senatusconsultum*, *jurisperitus*, *triumvir*. Ex qua parte est obliquus, nulla est variatio casus; sed tantum, ex parte recti. Ita tantum dicimus *materfamilias*, & plurali *matresfamilias*, vel variato etiam numero, casuque servato, *matresfamiliarum*: unde *marumfamiliarum* est apud Columellam lib. XI, cap. I. Nec tamen ad hoc, ut utrimque aliquid casibus varietur, sufficit vocem ex duabus rectis componi. Nam præterea necesse est, ut sit ex duobus integris. Nam *Marspiter*, ut Varro lib. VIII de L. L. ait, *Marspiteris* facit. Cujus rei, quam aliam adferemus causam, quàm quia posterior pars vocis non integra fit, sed corrupta? Atque idem de *Diepiter* dixero. Nam & hoc *Diepiteris* facere, ibidem docet Varro. Et Priscianus ait, apud veteres inveniri, *Marspiteris* & *Marspiteris*; *Diepiteris* & *Diepiteris*. Sed de *Diepiter* non æquè contendero: quia videri id possit non esse ex duobus rectis. Gellius enim censet, sic dici quasi *dici* & lucis *pater*. Sed de *Marspiter* secus est, quod idem ac *Marspater*. At si integer sit uterque rectus, uterque etiam inflectitur. Quò & refer *rosmarinus*. Quid mirum? quando

quando ut dicitur *respublica*, vel *publica res*; ita *ros marinus*, vel *marinus ros*, quod apud Horatium lib. I II, od. XXI II:

Parvos coronantem marino

Rore Deos, fragilem myrto.

Atque *marinum rorem* similiter ad eum locum ait vetus interpres. Quare inflectemus, *rosimarini*, *rosimarino*, & ita deinceps. Dixeris, inveniri & *rosmarinum* accusandi casu: ut apud Plinium lib. XIX, cap. XII: *Quidam eam nomine alio rosmarinum appellant.* Sed facile occurrit. Nam rectus nunc est *rosmarinus*, qui facit *rosimarini*: nunc *rosmarinum*, qui *rosmarini* facit, quia est ex recto & obliquo. Nam qui *marinum ros* dicat, *ροσμαρινος*: quia *ros* non solum virile est pro nocturno humore, quem serenitatis tenuitas spargit, ut eum describit Appulejus †: sed etiam pro planta, quæ Virgilio II Georgicôn *ros*, ut Turnebus observat Advers. lib. XII, cap. XXI: item *rosmaris* Ovidio lib. III de arte †: Horatio *marinus ros*, ut vidimus: *rosmarinus* passim, ac plurativè etiam *roresmarini* Virgilio in Culice:

Liliæque & rores, Nonacria tura, marini.

Rosmarinum autem in recto etiam dici, fidem fecerit Plinius lib. XVII, cap. XIII: *Isdem modis rosmarinum fertur.* Et lib. XXIV, cap. XI: *Est & rosmarinum.* Vbi & ἀρωγὴ *rorem* vocat. Paullò enim post ait: *Quæ ex rore supra dicto nascitur.* Sic quidem optimi quique libri: non *rosmarino*. Tamen *olusarum* non tantum *olerisari* facit; quod apud Columellam lib. XI, cap. III: sed etiam *olusari*; quomodo Plinius lib. XIX, cap. XII ait: *Radicem habet olusari, nihil à thure differentem.* Vulgò similiter à *jusjurandum* dicunt, *jusjurandi jusjurando*. Ac Cæsaris se, & Tacitis locis tuentur. Sed metuo ne loca omnia, quæ adferunt, sint corrupta.

De *leopardi* nomine parùm laboro, quia antiquissimi, apud quos legas, videntur Diocletiani demum temporibus vixisse. Nisi quòd Festi ætas non fatis aperta; qui & ipse vocè eam habet in *Bigenera*. Antiqui vocant *pardos*, & *pamberas*: item *Africanas* & *Libycas feras*. Plinius sic *Ἐρπαιέτι* lib. VII, cap. XVI, uti & Solinus cap. XL, *leonum genus ex pardis generatum.* Sed si voce eà inflexâ omnino utendum, non *leonespardos*, sed *leopardos* dicam cum Lampridio in Heliogabalo, Capitolino in Gordianis, Vopisco in Probo. De *alteruter*, quia veriùs pronomen est, libro dicâ de Analogia IV, cap. VII.

351, 21, post ἡδὸς adde: Apud Sophoclem quoque, Apollonium, & alios, *ἑσπερος* legas pro *ἑσπερος*: ac similiter apud Plin. lib. XIX, cap. XII, *hora matutina, atque vespera.* Et, *Matutinum tempus, atque vesperum.* Pro *vespertina*, & *vesperinum*. Par ratio fortassis in terra Italia, pro *Italica*; terra *Hispania*, pro *Hispanica*. Qua de re dixi aliquid lib. superiori cap. XII: pleniùs quæ agam libro de Structura cap. 11. Etiam præcedenti libro* huc referbam.

A D D E N D A.

rebam ex Horatio, *Metaurum flumen*, & *flumen Rhenum* : pro *Metaurinum*, & *Rhenanum*. Aliis tamen placet, veteres, ut *nardus*, *nardum*; *jugulus*, *jugulum*; *cingulus*, *cingulum*, similiaque : ita & *Metaurus*, *Metaurum*; *Rhensus*, *Rhenum*, dixisse. Quibus faciliè adfentirem, si *Metaurum*, & *Rhenum*, uspiam, nisi addito *flumen*, invenirentur. Et profectò, quis *amnis Metaurum*, vel *Rhenum*, dicere aufit ?

372, 31, post xxvii adde : L. Seneca consolat. ad Polyb. cap. xxvi :
379, 21, post *invenitur*, adde : Et *aicus* quidem fit ex *aëus* : ut *Achaicus* ab *Achæus*; *Bardaicus* à *Bardæus*. Ut *cuculli Bardaici*, apud Capitolinum in Pertinace; à Bardæis, Illyridis populo. Similisque formatio etiam extra possessiva obtinet : ut ab *ἀρχαῖος*, *archaicus*.

381, 16, post fat. 111 adde ; item *ratio*, *ratiuncula* : *caro*, *caruncula*, apud Varronem in Andabata : *Sed quidvis potius homo, quam caruncula nostra*.

399, 33, post *adscripticius*, adde : aliâque, de quibus dictum cap. xxxi.

400, 14, post *nece*, adde : A *pariete*, *parietinus* : unde *parietinae*.

Ibid. 28, post *plenus*, adde :

R, ut *rubeo*, *ruber*.

RICVS, vide ICVS.

Ibid. 32, post ICVS, adde :

TINVS, vide INVS.

F I N I S.

I N D E X

LIBRI PRIMI, ET SECVNDI, DE ANALOGIA.

Prior numerus Romanus librum, alter caput; barbaricus paginam
signat. A notat *Addenda*, quæ Indici huic proximè præmissimus. Nu-
merus post A notat eum, unde additio quæque incipit.

A

A nominativi communicatum terminationibus E, VM, EN, AS, IS, VS, YS: vel hæc in A conversa, l. xxxv. 143 &c. A terminatio primæ ab his nominibus, quæ apud Græcos in AS, ES, & E, desinunt, Latinis frequens, 244. Tutiùs tamen retinetur terminatio Græca in iis, quibus Latini non sunt usi, 245.

In A & VM pariter excentia casu recto, l. xxxv. 143, & seq. in A, & EN, vel ER, 144.

Abacus, abax. l. xxxvi. 161.

Abadur quid, l. xxvii. 100. mascul. aptoton, l. xxvii. 101.

Abax an femininum Iabolenò, l. xxxiv. 133.

Ablativi terminatio Latinis eadem, quæ Græcis dativi, l. i. 11. 246, 247. nam ex dativo originem ducit, l. xlv. 223. ei non recte in declinando præmittitur præpositio A, 224. Ablativus ex nominativo in ES desinit in E, l. i. 111. 253. Ablativus nominum ac participiorum in NS terminatorum non semper desinit in E, contra quam sensit Verrius, ac Festus, l. xii. 298. Si tamen absolute ponantur, solum exit in E. ibid.

Abolitus gradus, pro *positivo*, l. xxiii. 355.

Absothites vinum, & id genus alia, per appositionem dicuntur, l. xxviii. 104.

Absothites, pro *absinthium*, l. xxxvi. 152.

Abis, & *absida*, A. 145. 30.

Abus terminatio in dativis multè pluribus usurpata olim, quàm nunc, l. iv. 256.

Abydos, & *Abyden*, pro urbe oppositâ Sesto, an dicatur, l. xli. 49.

Abissus Græcis fem. *αβυσσος*, Latinis scriptoribus non est in usu, nisi Ecclesiasticis, l. xxxi. 126.

Accipiter femininum, A. 98. 27.

Accipiteris, A. 277. post. verf. 4, à *face*.

Accius, vide *Attius*.

Accusativus primæ à recto ES terminatur potius in EN, quàm in EM, l. i. 111. 251.

Acer nomen arboris, quod Priscianus facit femininum, apud Ovidium, & Plinium, neutro genere reperitur, l. xi. 11. 53.

Acer, fem. pro *aceris*, l. xxi. 350.

Achæron utroque genere invenitur, A. 30. 24.

Achilles vocativus pro *Achilles* ultimâ correpti, l. i. 111. 252, & 253.

Achilli, pro *Achillis*, *Vossii*, pro *Vossis*, familiarique, videri potius à rectis in E VS, quàm ES. l. i. ix. 279, 280, 281.

Acie, pro *aceris*, l. xix. 359.

Aciva, & *acimus*, l. xxxv. 145. A. 251. item *acivum*, l. xxxvi. 152.

Acinaces gen. masc. l. xxviii. 106, 107.

Acinus, *acimon*, vide *acina*.

Acragis, pro *Agriagium*, vel *Agriagum*, quomen opidi, masculinum, l. xli. 47. urum à monte, an à fluvio, sic dicitur. ibid. *Acragis* Straboni fem. A. 47. 28.

Acris, pro *aceris*, l. xvi. 325.

Acron, pro *acron*, A. 151. 5.

Acis, pro varia significatone & flexione variat genus, l. xxxi. 117, 118. pro *alca* neutrum & que que femin. ac quartæ. ibid. *Acis*, *aceris*, & *acis*, l. ix. 28. 347.

Ad metat. A. 133. 21, item 130. 30.

Adolph. l. vi. 265.

Adepsi, ex *adipes*, l. xxxi. 118. nunc mascul. nunc femin. ibid. interdum pluralem habet, l. xxxix. 169.

Adjectiva propriè nullius sunt generis; impropriè autem dicuntur illius generis, cuius est substantivum id, cui terminatio eorum potest accommodari, l. xviii. 72. Adjectiva unius terminationis, quæ rariùs reperuntur in genere neutro, l. xxi. 350. incomparabilia, l. xxvii. 371.

Molefcens nomen utriusque generis, l. xv. 65.

Adoni malè quidam dixit pro *Adonidi*, l. ix. 279.

Adoprati adoptantium nomina assumebant, l. vii. 29.

I N D E X.

Ador olim neutrum, pro *adus*, I. XXVI. 102.
Adoris penultima correpta neutrum, ut *decus*, *decoris*. *Adoris* verò eadem porrecta est ab *ador* masculino. Ibid.

Adria, pro urbe, femininum; pro mari, masculinum, I. XIX. 77.

Adverbialia, II. XXXIV. 401.
Adverbii vulgaris definitio rejecta, I. II. 9.
vera proposita, & explicata, II. 14, 15. Iis quam multa ad alias vocum classes pertinentia veteres accenseant, I. II. ea classis Stoicis *παιδείης* cur diceretur, I. II. 12.

Aedon femininum, I. XXIV. 92, 93.
Aer veteribus etiam femininum, nonnullis modii avi poetis neutrum, I. XXVI. 98. *Aera* plurativo numero, genere neutro, I. XXXIX. 170.

Aeacile, & *Aeaculus*, ab *Aeacides*, II. III. 25.
Aedus, *aedem*, *aie*, num. ling. etiam pro domo, I. XLIII. 197, 198.
Aedimus unde dicatur, II. XXXI. 391.
Aegides, II. XXVIII. 375.
Aegoceros, & *monoceros*, etfi utrumque sit à *κίραξ*, tamen declinatione differre. A. 277. *post vers.* 4, à *fin.*

Aeolus in dativis declinationum isosyllabarum abjiciunt I, II. III. 253. inprimis si vocalis antecesserit, II. XXVIII. 333, 334. pro H Z proferunt AI: hinc genitivus veteribus Latinis in AI, II. IV. 254, 255.

Aemilia gens unde, I. VII. 28.
Antonius *Hemilius*, A. 39. 24, & 69. 3.
Aenea, & *Anchisa*, antiqui nominativi materialiter positi, Fabio masculini sunt generis, I. XIV. 58.

Aencam, ab *Aenea*; *Aencan*, à recto *Aeneas*, II. III. 250.

Enigmatis, *torcularis*, ac similia, II. XV. 323.
Equom, pro *equum*, II. V. 257.
Aea, *erum*, *eribus*, I. XXXVIII. 166, & I. XLVI. 228.

Erarii qui, & unde dicti, I. XXXVI. 152.
Etas contractum ex *evitas*, II. xxx. 387. olim masculinum erat, A. 104. 6.
Aeternus contractum ex *eviternus*, II. xxxi. 39.

Eibera plurativè, & neutro genere, I. XXXIX. 170.

Aethiops, *Aethiopus*, A. 161. 27.
Evis ablativus ab *evium*, I. xli. 183.
Evus, *evum*, A. 152. 5.
Affinis, utroque genere dicitur, I. xv. 64.
Affinis, *rivalis*, & similia, pro adjectivis habenda, eoque ablativo in I exeunt, II. XI. 293. qua-

tenus autem substantivè accipiuntur, etiam in F. 294.

Affinitate, & *affinitati*, II. XII. 303. *affinitatum*, A. 316. 8.

Aganemo, pro *Aganemnon*, A. 147. 4.
Apicanae & *Lybicae* ferae, pro pantheris. A. 348. 22.

Agellus potiùs, quam *Gellus*, dictus videtur scriptor noctium Atticarum, I. VI. 25.

Agulissimus, & *doculissimus*, tutius dici, quam *agulinus*, & *doculinus*, II. XXIV. 360.

Agmen contractum ex *agamen*, II. XXXII. 395.
Agominis, & *cognominis* discrimen, I. VII. 29.
Agnus femina, pro *agna*. A. 69. 3.
Agreus comedia Plauto adscripta, I. XXIX. III.

AI. I terminatio vetus genitivè & dativi prima, quæ *κτ* *ἀφαιρον*: profertur à poetis, item altera terminatio genitivè in AS. II. III. 247, 248, 249. eam unde Latini habeant, II. IV. 255.

Ajacem non rectè Alciatus dixit pro *Ajacem*, II. x. 285.

Axodes virile. A. 47. *vers. ancepsendi*.

Alicer, & *alioris*, II. XXI. 349.

Albido, & *aligredo*, Latina non sunt, I. XXI. 84.

Albula unde dicta, I. x. 39.

Alcanemus pro *Alcanem* genitivus, II. III. 249.

Acyon potiùs, quam *Halcyon*, dicendum, estque generis feminini, I. XXIV. 92.

Alebris, ab *alo*, quid, II. xxx. 11. 308.

Alecto, & *Argo*, accusandi casu. A. 285. *vers. penult.*

Alecto perperam *αλεκτω*, dicitur Grammaticis. A. 227. 11.

Ales sapius femininum, I. XXVIII. 106.

Alexander Aphrodisiensis adverius Ammonium defendens, I. I. 6.

Alexandri grammatici aetas. I. XXI. 172.

Alex pro *sece* vel *maria* femin. I. XXI. 88.

Alexias Annae Comnena, II. XXVIII. 377.

Algor, *algus*. A. 150. 33.

Alisapros utroque genere. A. 48. 35.

Alimodi, pro *aliosmodi*, I. XXVII. 230.

Augus, *alius*, *alteruter*, & similia, sunt pronomina, I. II. 11.

Ais, pro *aluis*, II. XIV. 320.

Alutum, II. XIV. 319.

Alex sive *hallex*, dubium an quoque dicatur de pisce, I. XXIII. 88.

Allia, non *Alia*, quod Servius putavit, pro flavio femininum, I. x. 38.

Allia Maro dixit num. plur. I. xli. 183.

Annamater, Telluris in sacris appellatio. A. 51. 26.

I N D E X.

- Alpis, Alpem, Alpe*, num. sing. I. XLIII. 197.
A. 40. 16, 198. 22.
Altar apud Prudentium contractum ex *altare*, I. xxxv. 146. & *altarium* apud Sulpicium, *ibid.*
Alvum, pro *navi*, num. plur. usus Maro, I. xli. 183.
Alvarus de voce *heres* deceptus, I. xv. 66. item cum *juvenis* Catullo muliere putat, I. xv. 60.
Alvare, & *alvarium*, II. xiv. 320.
Alvus etiam in masculino reperitur, sed rectius in femin. usurpabitur, I. xxxi. 118. A. III. 23. etiam in plurali invenitur, I. xxxix. 170.
Amabo verbum, non adverbium, ut Grammatici censent, I. 11. 13. deque hoc Douze quoque opinio rejecta, qui *amabo* explicat orabō. *ibid.*
Amare, pro *amare* orare, I. II. 13.
Amathius, A. 277. post *versum* 4, & *fin.* terminatione masculinum: sed *αμαθ* *αμαθ* adjectivo feminino jungitur, I. xli. 50.
Amazones, pro *Anaxones*, II. xxvi. 377.
Ambage, ablativus sing. I. XLIII. 197.
Ambago, ambages, A. 147. 9.
Ames, sive *amus*, generis incerti, I. xxviii. 105.
Amicula, & *amicules*, I. xxxv. 145.
Amna cur singulari careat, I. xliV. 213.
Amne, & *amni*, II. xli. 303.
Amus olim femininam, nunc solum virile, I. xxxix. 108.
Amos, pro *amoy*, I. xxx. 116.
Ami vel *amus*, in vel *imus*, in nominativo habentia, I. xxxvi. 150.
Analemmatorium, pro *analemmation*, II. xiv. 320.
Analogia & Etymologia differentia, I. 1. 1. obiectum, I. 1. 2. Analogia & Anomalia quid: & ut quatuor primis vocum classibus accidant, I. v. 20. A. 20. 27. utriusque defensores recensentur, & quid in eorum dissenso sit statuendum, I. v. 20, 21. ea quibus in vocibus magis cernatur, quam anomalia, & contra, I. v. 21. hanc igitur, an anomalia potius sequi oporteat, quando hæc sibi invicem opponuntur, I. v. 23.
Anaximander, *Anaximandrus*, A. 258. 32.
Anchisa vocativus Latinus à recto *Anchisa*, II. II. 245.
Anciliorum, pro *axillum*, II. xiv. 320.
Androgo, genitivus Articus, pro *Androgo*, II. VII. 270.
Androgoena, pro *Androgoem*, vel *Androgeon*, II. VII. 274.
Aneus, & *areus*, terminationes ab eodem primitivo, II. xxxi. 388.
Anfractus, & *anfractum*, I. xxxvi. 153.
Angelorum quaedam nomina, ut *Cherubim*, & *Seraphim*, *Gracis* & vulgato interpreti, neutro genere esseri, I. x. 36.
Angiporius, & *angiporium*, I. xxxvi. 152, 153.
Angue, II. XII. 303.
Anguilla, cur non sit epicœnum. A. 70. 27.
Angus, nunc masc. nunc femin. I. xxix. 109.
Angustia num. sing. pro *angustie*, I. XLIII. 197, 198.
Anamabus, pro *animus*, II. IV. 255.
Anamatis vox etiam cum substantivè ponitur, trium est generum, I. vi. 24. Sed usitatus in neutro, vel etiam in femin. I. xxxiii. 129.
Anio, *Anien*, A. 147. 2.
Anнали, A. 293. *vers. penult.*
Analis masculinum, sed *ααν* *ααν* *ααν*, I. xxix. 109. quando natura sua adjectivum, in singulari compluribus usurpatur, I. xlii. 187.
Annus Viterbentis, impostor, II. xxvi. 369.
Anomalia quibus in vocibus magis cernatur, quam analogia, & contra, I. v. 21. Casuum tertix declinat. non est anomalia tanta, quam putarunt, II. VIII. 276. Anomalia numeri duplex in collectivis, & numero defectivis, que vel natura, vel solâ consuetudine, alterutro carent numero, I. xxxviii. 165.
Antenna num. sing. I. XLIII. 195.
Antes masc. ac semper plurale, & unâ. us. nomen, I. xlii. 187. II. xxxiv. 302.
Antidotus, & *antidotum*, I. xxxvi. 153.
Antie plurale tantum, I. XLIII. 199.
Antilena, II. xxxiv. 401.
Antipater, A. 258. 2.
Antipho, & *Antiphon*, A. 147. 4.
Antistes nomen communis generis, I. xv. 64.
Antistita, pro *antistes*, I. xv. 64. & II. xxi. 352, A. 69. 3.
Antonia gens unde, I. VII. 28.
Anus, pro *anus*, II. xvii. 532.
Anxur opidi nomen nunquam femininum, sed vel neutrum, vel masculinum, I. xli. 47. cur dicatur *caudidem* Martialis, *ibid.* An *Volsulus* Ennio dicitur, ut volnere, *ibid.*
Apella vocativus Latinus à recto *Apella*, II. II. 245.
Apex masc. I. xxxiv. 135.
Apiastrum, II. xxix. 380.
Apicii titulo liber qui circumfertur utrum sit dicatur ab auctore, an à re subjecta. I. xiv. 55. quando is repertus, *ibid.*
Apina nomen opidi: *apine* pro quisquiliis, I. XLIII. 212.
Apium, ab *apis*. A. 315. 12.
Aplustra plurale ab *Aplustrum*, *Aplustria* ab *Aplustris*,

stre, I. XLIV. 213, & II. XIII. 319.

Aplūstre, *aplūstrum*. A. 146, 36.

Apollōis an *Plautō* sit *rectus*, I. XXXV. 147.

Appellativum nomen rectiūs commune diceretur, I. VII. 26.

Appulejus particulas, atque aded classes omnes præter nomen, & verbum, confert *supra*, & clavis: verum *Priscianus* eam similitudinem improbat: ac partim *Appulejus*, partim *Priscianus* defenditur, I. I. 8 & 6.

Apodōs, pro *Apodōm*, I. XI. 41.

Aprōta, & *Minoptrōta*, aliter *Diomedis*, aliter *Prisciano* dicuntur, I. XLVI. 224, 225, quo sensu opere hoc ea vocabula accipiuntur. *ibid.* *Aprōta* duplicia, quædam una terminatione omnes casus habentia, quædam certos tantum, I. XLVI. 225, 226, & c.

Apron, & *apron*, II. XIV. 315.

Aquilon, & *aquilon*, II. X. 284.

AR neutra ablativum formant per *I*, si ponuntiam natrā produciunt: per *E*, si ea sit positione longa, II. XI. 292.

Arabus. A. 238, 27.

Arabum sententia de vocum classibus, I. I. 3.

Arabus, *Arabis*, I. XXXVI. 161.

Arare, ab *Arar*; *Arari* ab *Araris*, II. XI. 297.

Arbitrari, *arbitrationem*, & *arbitrari*, I. XLVII. 233, 234.

Arbitrium, pro *arbitri sententia*, non semper pluralis, I. XLIV. 213.

Arborum nomina, pro diversa terminatione sua, nunc masculina, nunc feminina, nunc neutra sunt: figuratè autem, etiam que terminatione sunt masculina, aut neutra, in feminino usurpantur, quia respicitur nomen *arbor*, quod est femininum, I. XIII. 52.

Arbos, sive *arbor*, cuius femininum sit Latinis, I. XIII. 52, pro diversa terminatione non distinguuntur ac visum *Capro* & *Agreccio*, I. XXX. 116.

Arbustum, contractum ex *arbofsetum*, II. XXX. 386.

Archonidis, pro *Archonidis*, II. IX. 279.

Arcus femin. quartæ, I. XXXI. 118.

Arcus, *arci*, sive *arqui*, II. XX. 343.

Ardeatis, pro *Ardeas*. A. 151. 8.

Ardui *eruosus*, II. XXXIII. 401.

Arduus, & *arduissimus*, II. XXVII. 371.

Arduos, pro *arduus*, II. V. 257.

Arduus *Cæsar* numi, plur. rectè dici negat: quo tamen usi postea poetæ prope omnes, I. XI. 173.

Argos nomen opidi ratione terminationis neutrum, I. XII. 48.

Argutia numi. sing. unde diminutivum *argutiola*, I. XLIII. 199.

Aristarchus octo statuit partes orationis, I. I. 4. Idem *dyalogizans* defendit, I. V. 21.

Aristophanes Grammaticus, *dyalogizans* defensor, I. V. 21.

Aristoteli, pro *Aristotelis*, II. IX. 281.

Aristotelis vetus inter pres pro exemplo de *Protagora*, quod in Græco contextu extat, aliad exemplum ex *Marziali* substituit de *ficu*, I. XIV. 86.

Aqua. A. 50. *vers. antepenult.*

Arnobii insignis locus de nominibus gemina terminationis, I. XXXVI. 161.

Arpoadis. A. 323. 221.

Arpinas, *Carpinus*, ceteraque gentilia in *A S*, sæpius quidem faciunt ablativum in *E*, sed interdum etiam in *I*, contra quam *Eriscilinus* tradidit, I. XVI. 300.

Arpuduntum, *fulcratio*, *optimatio*, & similes genitivi in *IVM*, à nominativis in *A S*, II. XIV. 319.

Asparate, *Saripate*, *cupate*, & similia, non rectè in neutro usurpari pro *Aspinas*, *Saripinas*, & c., II. XXII. 350, 351. *Aspinas*, pro *Aspinas*. A. 151. 8.

Asphabs quan loque femininum, *Asphas* masculinum, I. XXII. 85.

Asponas fervile nomen, contractum ex herili nomine *Asponadon*, aliaque servilla similiter contracta, I. V. 22.

Asphobus, pro *asphobus*, II. XVIII. 335, 336.

Articulus Latini carent, I. I. 7. nec iis opus habent, juxta *Fabium*, I. I. 4 & 5.

Aspicere, & *aspicere*, II. VIII. 320.

Aspulus apud *Festum* quidam, II. XVII. 336.

Aspis, pro *aspid* olim, unde *Aspis* apud *Plautum*, I. XXXV. 147, & II. XVII. 330.

Aspis numi. sing. poeticum, I. XIII. 188.

Aspis pro *aspid*, I. XXXV. 143.

Aspon, terminationem genitivi pluralis, unde acciperint *Latini*, II. IV. 255.

A S terminatio accusativorum tertia in Græcis, II. XVI. 327, 328.

Asinus, pro *asimabus*, II. IV. 256.

Asis partes gen. masc. I. XXIX. 117.

Asis finita nomina nunc diminutionem, nunc imitationem, nunc neutrum significant, II. XXIX. 380.

Assiduus, & *assiduisime*, II. XXVII. 371.

Asius, unde ablativus *asius*, I. XLVII. 231.

Asio, & *Asion*, accusativi ab *Asios*: *Asionia*, & *Asionem*, ab *Asio*, II. VII. 275. *Asio* item pro *Asion*, & *Asione*, *ibid.*

Asis nominativi terminatio pro *A S*. A. 151. 6.

Atomus adjectivum femin. *ατὸμωτος*, I. XXXII. 126.

Atrida vocativus Latinis à recto *Atrida*, II. II. 245.

Atriplex herbæ genus, Macro femin. Plinius neutrum, I. XXXIV. 135.

Atta emendatus, apud Servium, II. XX. 346.

Attagen masculinum, I. XXIV. 92.

Augeia, II. XXXII. 394.

Attili locus restitutus, I. XXXVI. 157.

Attus verius, qui vulgò *Actius*, vel *Accius*, II. XVIII. 356.

Avantius Cicero dixit num. plur. I. XI. 174.

Avarus, ab *avo*, II. XXXIII. 400.

Avæ nomen communis generis, I. XV. 64. cur commune, & unde id nomen, I. XXVII. 101.

Avæ an rectè dicatur de ea, cuius auctoritate aliquid fit, I. XV. 64.

Avellana, & *castanea*, naturæ adjectiva, cur feminino genere usurpentur, & unde dicta, I. XIV. 55.

Avæne pro frumenti vitio : & cur eas *sterciles* appellat Maro, I. XXXVIII. 167.

Avætor nomen utriusque generis, I. XV. 64. sed potius masculinum, 66.

b. *Augustinus* quibus locis vixerit, I. XX. 81.

Augusti in loco conjectura, I. XXXV. 143.

Augusti. Saturnius restituitur, I. IV. 19.

Augustus unde dictus, II. XXXI. 392.

Augustus huius domus pro domus maluit. A. 333. 9.

Avanci, & *avuncare*, I. V. 262.

Autumnus, *autumnus*, I. XXXV. 153, *Autumnus* poësis etiam in plurali declinatur, I. XXXIX. 170.

Avos, pro *Avus*, II. V. 257.

Avom, pro *avum*, II. V. 260.

Avæ, fecit olim *aværis*. A. 151. *vers. ut.*

B.

B *Accæ*, vel *bacæ*, pro vase vinario; unde *bacære* in glossis Isidori, I. XXV. 94.

Baccæ neutrum, *baccæris* femin. I. XXXVI. 150.

Baccæ, & *baccæris*, genere differunt, significatione conveniunt, I. XXV. 94.

Baculus, & *baculum*, unde *bacillum*, I. XXXVI. 153.

Bætilis, I. XXVII. 10.

Bætil, non *Bætem*, II. X. 286.

Bæti, & *Bæte*, in casu auferendi, II. XI. 296.

Balanus Græcis, & Horatio, fem. Plinius tamen etiam masculino videtur usurpare, I. XXXII. 124.

Balcanium quid, ejusque *erymon*, I. XXXI. 391.

Balnearium, sive *balnearium*, plurali *balnearia*, sive *balnearia*, & *balnearia*, seu *balnearia*, I. XXXVII. 162. & hæc quomodo differant. *ibid.*

Baltea an rectè dixerit Alciatus, II. VII. 274.

Baltea, pro *baltea*, male usurpavit Ursinus Velius, *ibid.*

Baltea, & *baltea*, ut Plinius distinxerit, I. XXXVI. 153.

Barba quoque de bestiis, & *barbe* num. pl. de homine; contra quam Caper, & Servius docent, I. XLIII. 199.

Barbitus Horatio masc. Ovidio femininum, I. XXXII. 124.

Barbitus, & *barbitum*, I. XXXVI. 153.

Bardalicus unde. A. 279. 21.

Bæsterna unde, II. XXX. 385.

Battalia, I. XLIV. 218. naturæ adjectivum num. plur. I. XLIV. 213.

Baudius, I. XLIII. 188.

B B, pro *optime*, II. XXXIII. 356.

Beneficius, unde *beneficientissimus*, II. XXV. 363.

Beneficentia. *Ibid.*

Beneficentissimus, à *beneficus*, II. XXV. 364.

Benefvolentior, *malevolentior*, à *benefolens*, *malevolens*, II. XXV. 363.

Benefolentia apud Arnobium legas, I. XI. 174.

Berillus gemmæ nomen masc. I. XXXII. 123.

Beroaldus Flori locum frustra immutavit, I. XII. 49.

Betaceus, & *malvaceus*, an, & quatenus diminutiva sint, II. XXXIX. 383.

Biber, pro *bibere*, antiquum & obsoletum, I. XXVI. 97.

Biles pluralem usurpat Plinius, I. XI. 174.

Biblos, seu *byblos*, femininum, I. XXXII. 122.

Bicorpor, & *bicorporus*. Hinc *bicorpora* plurali neutro, II. XLIII. 310.

Bidens, ut *tridens*, pro instrum. rustico cur mascul. I. XXXIII. 129. pro ovem, *καθ' ἑσπερας*, *ibid.*

Biga, & *quadriga*, num. sing. medii ævi scriptoribus usurpantur, I. XLIII. 198, 199.

Bilicem, *trilicem*, *saptolalicis*, *deconplis*, falsè credi monoptota, I. XLVIII. 237.

Bimestre, pro *bimestri*, II. XI. 295.

Bipennis, *avialis*, *trivensis*, & quadam alia, naturæ suæ adjectiva ablativo in I exeunt, II. XI. 293. quatenus verò substantivè accipiuntur, etiã in E, 294.

Blavittia, *blavitties*, I. XXXV. 145. *Blavittia* num. sing. I. XLIII. 200. A. 200. 74.

Bobus, & *babus*, contracta ex *bovibus*, II. XV. 321.

Boethius Turpilii, II. XV. 324.

Boethius defensus, II. XXXIII. 398.

Bombyx pro vermiculo masc. pro materia vestis bombycina, semper est femininum, I. XXXIV. 140.

Booti, pro *Bootis*, II. IX. 280.

Bos, cum non respicitur sexus, sapius in feminino usurpatur, I. XV. 64.

Bos antiqua terminatio dativorum tertie declinat. pro *BVS*, II. XV. 321.

Bovis, boveris. A. 151. *vers. ult.*

Bryaxis, II. IX. 279.

Bryseis Pacuvii, II. XXVIII. 378.

Bubile, pro *stabulo*, & *bubilis,* pro *pascuo*, I. XXI. 81.

Bubo κατ' ἄλλας in genere feminino Maroni usurpatum, I. XXII. 87.

Buchananus notatus, I. XLVII. 234.

Bulla, de collo dependens loro, signum erat ingenuitatis; sed in pauperibus, II. XXI. 350.

Bundus terminatio, II. XXXIII. 398; 399.

Bustar quid, ejuisque etymon, I. XXV. 94.

Buxum pro ligno, & arbore, I. XIII. 154.

C.

C & G, u. differant in prænominibus, I. XVII. 27.

Cacæthes adjectivum neutrum substantivè usurpatum, I. XXVIII. 107.

Cadax, II. XXVIII. 398.

Cæcicus, & *cæcicus,* denominativa à *cæcus*, II. XXXI. 390. *Cæcilia,* vel *æcca,* serpens. *Ibid.*

Cælestis, pro *caelesti*, II. XI. 294.

Cela an num. pl. prosa oratio admittat dubitatum, I. XII. 184.

Cælium, & *cælium* num. sing. II. XLII. 188.

Celam, & *celus,* unde *celi*, I. XXXVII. 163. neutrum verò plurali caret, *ibid.*

Cementæ, pro *Cemeta*, I. XXXV. 143.

Iul. Cælar, & *Ter. Varro* de Analogia scripserunt, I. V. 21.

Cai, Mai, vocativi à *Caius, Maius*, trisyllabis, II. V. 262.

Calamiferus, & *calamistrum*, I. XXXVI. 154.

Calænicus, *calænicum*, I. XXXVI. 154.

Calcar unde dictum, II. XXX. 384.

Calcha, *Palla,* vocativi à Græcis in AS, II. X. 288.

Calchas, *Calcha,* & *Calchantis*, II. XX. 341.

Caligo unde dicta, II. XXX. 386.

Callis mascul. Maroni, femininum Livio, I. XXXIX. 109.

Calor olim neutrum, I. XXVII. 101.

Calpar vinum inferium, I. XLIII. 205.

Calpe ablativus ultimâ correptâ, à recto *Calpes*, huius *Calpis*, II. III. 253.

Calcæ, pro *calceæo*, nunc mascul. nunc femininum, I. XXXIV. 133; *Calcæ,* pro *calculo*, cujus generis. A. 133. 21.

Calyx, pro rosa clausa, femin. I. XXXIV. 140.

Cameloi, pro *camelo*, II. V. 260.

Camelus Latinis semper masculinum: at Græcis femininum est, I. XXXII. 124.

Canalis sæpius femininum, I. XXIX. 109. hinc diminutivum *canalicula*, *ibid.* *Canali* casu auferendi, II. XI. 297.

Canelli semper plurale, I. XLII. 188.

Cancer, cancri, & *canceris*, II. XX. 342.

Cancer, pro morbo, clasticis masculinum, I. XXVI. 98.

Canaliculi, pro *canalicula*, I. XXXVI. 149; 154; 161.

Cane, pro *canis*, I. XV. 63. *Canis* potius femininus, quando sermo est de animali hoc irato, I. XXVI. 63.

Cani tantum plurale, natura sua adjectivum, II. XIII. 183.

Canicis, *canicis*, A. 145. 8.

Canabi, & *canabe*, sexto casu, II. XI. 296.

Canabion, non *canabem*, II. X. 284.

Capenatis, pro *Capenis*, A. 151. 8.

Caper correctus, I. XXIX. 108. item, I. XXVI. 97; II. XIII. 311. idem & Agræcius, frustra inter *arbor*, & *arbos*, distinguunt, I. XXX. 116.

Capillus, *capillum*, I. XXXVI. 154.

Cappadox, & *Cappadocis*, A. 161. 27.

Cappari, & *cappar*, A. 150. *vers. ult.*

Caprot, pro *capro*, II. V. 260.

Caput trigen, II. XXXII. 395.

Capre, & *Capræ, Ape,* & *Apy*, casu auferendi, II. XI. 295; XII. 318.

Carbas in feminino usitatum, I. XXXI. 119.

Carbo Vlpiano femininum ad imitationem Græcorum, I. XXXII. 87.

Cancer masculinum, & eius etymon, I. XXVI. 98. pro loco, in quo servantur homin. etiam in plurali positum invenitur: item *cancri* unde erumpunt *quadrigæ*, in singulari, I. XXXIX. 170. & XLII. 188.

Caritates dixit Mamertinus, I. XI. 174.

Carmenton, pro *carmen*, unde *Carmenæ*, I. XXXVI. 149.

Carnes elixæ apud poetas non solent apponi heribus, sed hominibus tantum offerri & improbis, II. XVIII. 337.

Carrus, pro *caro*, I. XXXV. 147. A. 277. *vers. 4. diff.*

Carrus munimentum ex carris, II. XXX. 386.

Cartilago unde dicta, II. XXX. 386.

Caravida, A. 381. 16.

Casæus, *casæum*, I. XXXVI. 154.

Cassander, *Cassandras*, A. 258. 2.

Casæ ablativus sing. I. XLII. 189.

Cassis, & *cassida*, I. XXIX. 109.

Castanea etiam de arbore invenitur, I. XIV. 57.

Castra, pro *castrum*, I. XXXV. 143.

Castrum, & *castra*, quomodo differant, I. XLIV. 213; 214.

I N D E X.

Castrum Inui, id est, Panos civitas. *ibid.*
Castulo utroque genere invenitur. A. 44. *vers.*
penult.
Casus unde nominati, eorumque varix appella-
 tiones, I. XLV. 221, 222. Græcis tantum V, Lati-
 nis verò sex, 223.
Casus interrogandi pro genitivo, I. XLV. 222.
 Latinis pro ablativo *ibid.* *Casus* nomen au quo-
 que nominativo conveniat, 224.
Casuum diversitas peti debet non à signifi-
 cationis, sed terminationis diversitate, I. XLV. 222.
Casus multi veteribus non usurpari ob inſe-
 xionis duritiem, I. XLVII. 239, 240.
Catharticum, II. XXXI. 391.
Catulli pleraque deperierunt, I. XXXI. 118. ejus
 locus illustratus, I. XLII. 191.
Caudex, & *codex*, ejusdem gen. I. XXXIV. 135.
Caupona, *caupa*, *copa*, *cupa*, eadem significatione,
 II. XXI. 352.
Colox, navigii genus, Varroni fem. & ejus ety-
 mon, I. XXXIV. 139.
Cenchris pro serpente masc. pro ave femininum,
 I. XXIX. 110.
Celaris, & *celere*, II. XXI. 350. *Celerissimus*, *ibid.*
Census, *cenſum*, I. XXXVI. 154.
Cepa, & hoc *cepe*, I. XXXV. 142.
Cepitus, & *cepitum*, I. XXXVI. 154.
Cera plurali etiam declinatur, I. XXXVIII. 168.
Cerasis Ponti urbs, naturâ masculinum, I. XII.
 Huic nomen à *cerasis*, non contra, *ibid.*
Ceratinus refellitur, II. VI. 265.
Ceremonia num. sing. I. XLIII. 200.
Cervices non nisi plurali numero, pro collo & fa-
 stu, apud Tullium, eoque antiquiores. *Cervix*, pro
cervices, primus in prosa oratione usus Hortensius,
 I. V. 23, & I. XL. 175.
Cete neutrum plurale, & *ceci* à masculino *cetis*,
 I. XX. 81, 82.
Chalazias nomen gemmæ mascul. I. XXVIII.
 103.
Chaos, *Chai*, unde *Chao* ablativus apud Ovidium,
 I. XLVI. 228, & II. XII. 308, 309.
Chalybs masc. gen. I. XXXIII. 129.
Charisius frustra negat *hæres mea* dici, I. XV.
 86. idem leviter correctus, II. III. 250. iterum
 emendatus, II. XII. 306. male damnat *tapetas*,
 II. XVI. 327, 328. aliter, quàm à Ios. Scaligero,
 acceptus, II. XXIX. 382. *clatimum* incepte *ερωμολο-
 γισμα*, II. XXXI. 391. discrimen, quod statuit inter
 ablativos E, & I, rejicitur, II. XII. 298.
Charia, & *concha*; olim masculina quoque, I.
 XVII. 72.
Charte Socraticæ apud Lucillium, vel *chari*, I. XIX. 76.

Charybdin, & usitatus *Charybdin*, II. X. 285.
Cherubim, & *Scraphim*, generis neutrius, I. X. 36.
Cherubim, & *Cherubim*, *Scraphim*, & *Scraphim*, plu-
 ralia, I. XXIV. 91.
Chirographus substantivè Latinum non est, I.
 XXXVI. 154.
Chlamys, & *chlamyda*. A. 145. post *vers.* 4. à *fine*.
Choraules. A. 145. 8.
Chryſippus *ἀναδογία* oppugnavit, I. V. 20.
Chryſoprasus potius femininum, I. XXXII. 124.
Chryſothus, femininum Plinio; masc. Pruden-
 tino, I. XXXII. 123.
Cibaria substantivè acceptum plurale tantum
 sed & adjectivè sumptum singulariter usurpatur.
 I. XLIV. 214.
Cibus olim etiam quartæ, II. XX. 343. A. 343.
 26.
Cicatricum. A. 314. 21.
Cicer neutrum, I. XXVI. 100.
Ciceronis lectio vetus contra Cluverium de
 fensa. A. 38. *vers.* ult.
Cilix, & *Cilicus*. A. 161. 27.
Cim pagi nomen, neutrum, I. XXIV. 91.
Cinex tutius in mascul. usurpari, I. XXXIV. 138.
Cingula, & *cingulum*. A. 155. 10.
Cineri, pro *cinere*, dixit Iov. Pontanus, sed sine
 veterum auctoritate. A. 308. 5.
Cingulus, & *cingulum*, unde diminutiva *cingillus*, &
cingillum, I. XXXVI. 154. item *cingula* gen. fem. 155.
Ciris nunc masc. nunc fem. genere usurpatum
 reperitur, I. XXIX. 110.
Circæſſa de etymo ridiculè Servius, II. XXXI.
 389.
Cit, II. XXV. 366.
Citer, unde *citerior*, II. XXV. 366.
Citrago, II. XXX. 386.
Civitas, & *civitanus*, II. XXV. 366.
Civis utriusque generis, I. XV. 65.
Civitas, & *civitas*, II. XIV. 315. A. 316. 8.
Civi, & *cive*, II. XII. 304.
Cladium, *cadium*, pro *cladium*, *cadium*, II. XIV. 314.
Classi, pro *classe*, II. XII. 304.
Claudiani primum poema Latinum, I. XLIII.
 207.
Clauſtrionus quid, & unde dicatur, II. XXXI. 391.
Clavum, & *clavum*, II. X. 284.
Clave, & *clavi*, II. XII. 302.
Clavus multiplici significatione in plurali usur-
 patum invenitur, I. XXXIX. 170, 171.
Cledonii lapsus in modulo vocis *totus*, I. II. 41.
Clematis male pro *Clematide*, II. IX. 279.
Clients masculinum, cuius femininum *clienta*, I.
 XV. 60.

Clitellaria nomen Comœdia Plauti, II, x. 284.
Clivus, clivum, I, xxxvi. 155.
Cloaca trivialis, II, xxxiii. 392.
Clonus aliis gen. masc. aliis femin. I, xxxix. 110.
Clypeus, & clypeum, I, xxxvi. 155.
Coccyx gen. masc. I, xxxiv. 140.
Cochlear, & cochlearium. A. 146. 25.
Cœlus, & cœlum. A. 155. 22.
Cognomen est nomen familiae, I, vii. 28, quod etiam feminis additum legitur, *ibid.*
Cognomus, & agnomus, discrimen, contra I. nacrium & Verderium, I, vii. 29. *Cognomus* in ablativo *cognomine*, II, xi. 293.
Cohortum, parentum, serpentum, balentium, à cohors, parens, serpens, balens, II, xiv. 314.
Coliculus in brassicis, vitibus, & picturis, I, xxix. 111.
Colis, ut *cælis*, masculinum, I, xxix. 111.
Colones, pro coloni. A. 267. 17.
Colossus tantum masculinum, I, xxxii. 124.
Collis, pro colle, II, xii. 304.
Collis, collum, I, xxxvi. 155.
Coleber, colubra, II, xxi. 352.
Colus, pro coler; solus, pro dolor, I, xxx. 116.
Colus, pro àλλογενής, etiam in masculino inventur. I, xxxi. 119. *Colus, coli, & colus*, II, xx. 343.
Cometa cur virile. A. 75. 18.
 Comparatio non omni accidit nomini, sed adjectivo tantum, I, viii. 32. non est solius nominis affectio, & quibus vocibus accidat, II, xxiii. 353.
 Comparativi in OR, & VS, per E, & I formant ablativum, II, xii. 301. Apud antiquos in OR quoque neutrius generis erant, *ibid.* & II, xxi. 439. Comparativi, & superlativi definitio vulgaris rejecta, & melior allata, II, xxi. 355. Comparativus interdum minus significat, quàm positivus, II, xxi. 356. quandoque ponitur pro positivo, 357. Est & cum plus significet superlativo, 358. Comparativi, & superlativi, ex superlativis orti, II, xxvi. 370. adjectivorum exitium in IS, vel VS purum, xxvii. 371. à Plauto novè facti, xxvii. 373.
Cometa nomen communis generis, I, xv. 65.
Cometa, qui sæpius *cometes*, & *Planeta*, cur masculina, I, xix. 75. *sidus cometes* per appositionem dictum, *ibid.*
Comitia, pro conventu populi, plurale tantum: *comitium*, pro loco, num. sing. I, xiv. 214.
 Communis generis multa statui Grammaticis, quæ non constructione, sed significatione tantum, sint communia, I, xv. 69. utriusque generis exempla, tum quæ significatione sola, tum quæ &

constructione communia sunt, congeruntur, 61, 62, 63, &c. Communis generis nomen non est iudicandum ex genere substantivi, cui adiungitur (duo siquidem substantiva diversi generis per appositionem jungi possunt, sed ex genere adjectivi cum quo construitur, I, xv. 62, 63. Communis generis nomina quædam verè substantiva, quædam verius adjectiva, quædam item utroque genere usitata, quædam feminino inaltata, I, xv. 68.

Compede, ablativus sing. I, xliii. 200.
Comptus, comptum, I, xxxvi. 155.
 Componi nomina cum quibusvis orationis partibus, præterquam cum conjunctione, & interjectione, II, xxxiv. 302. Composita ex quatuor vocibus, II, xxxiv. 302.
Compositus, impactus, genitivi à rectis *compositi, impacti*, II, viii. 277.
Conclare, & conclarium, II, xiv. 320.
Conclavationem, pro conclatum, II, xiv. 320.
Conclito, unde dicta, I, xlvii. 237.
Concessior, II, xxvii. 373.
 Conjunctionis definitio vulgaris rejecta, I, ii. 10. vera proposita, & explicata, II, xiv. 19.
Consortio, consortium. A. 147. 2.
Convictio, quæ aliter *Convictus*, I, i. 4.
Convexus à recto *convexus*: & ejus etymon, II, viii. 277.
Convorsibus, II, iv. 255.
Contagione Cicero dixit num. plur. I, xi. 175.
 Contra adjectivo feminino junctum reperitur, I, xv. 62, 63.
Copia num. sing. pro *exercitu*, I, xliii. 200, 201.
Cop apud Ennium metonymicè pro *sapientia*, I, xxvii. 102.
Corbis sæpius femininum, I, xxix. 111. unde diminutivum *corbula*, *ibid.*
Cordeus, Comici saltationis genus, Græcis masc. I, xxxiv. 134. Trochæus quoque cur sic vocetur, *ibid.*
Coriolus singulari numero pro *Corioli*, nomen oppidi, masculinum, I, xii. 49.
Cornehus an virili genere dicatur Vellejo, & Propertio, I, xii. 49.
Cerius, cerium, I, xxxvi. 155.
Corandæ, II, xxviii. 375.
Cornus, corni, & cornus, II, xx. 343.
Cornat, cornus, & cornum, II, xviii. 330.
Cortex utriusque generis, I, xxxiv. 135.
Crisus olim fem. Maroui & aliis masculinum, I, xxix. 111.
Cucumodi, pro cucumodi, & cucumodi, pro cucumodi, modi, sive cucumodi, & cucumodi, I, xlvii. 230.

Corymbus semper masc. I. xxxii. 125.
Coffis, sive *coffus*, gen. masc. I. xxix. 111.
Coffus Græcis masculinum, Latinis semper femininum, I. xxxii. 122. *Coftus*, *coftum*, I. xxxvi. 155.

Crepax, II. xxxiii. 398.
Crate non est *κράτης*, I. xlviij. 232.
Cratea. A. 144. *vers. antepenult.*
Crates, Chryssippi exemplo, oppugnavit *ἀντιπαρῶνα*, & quando vixerit, I. v. 21.
Cratium num. sing. Plautus dixit à *cratus*, unde *craticula*, I. xlviij. 201.
Crocus, *crocion*, I. xxxvi. 155, & 161. rectè dici *crocus*, tamen Servius tantum *crocion* diei putet. A. 119. 20. *Croci* plurale, à *crocus*, I. xli. 184.
Craores etiam num. plur. I. xxxix. 171.
Cras, *cratum*, II. xiv. 318.
Crax olim masc. quo genere nunc obsoletum, I. xxxiv. 139. *Crax*, *crucium*, apud Tertullianum, II. xiv. 317.

Crytallus pro gemma Latinis fem. Græcis etiam masculinum, I. xxxii. 123.
Cubitus, *cubium*, I. xxxvi. 156.
Cucionim, non *cucumenc*, II. x. 282.
Cucumis apud classici, non *cucumer*, gen. masc. genitivus *cucumis*, non *cucumeris*, I. xxvi. 99.
Culeas, *culeam*, I. xxxvi. 156.
Culex an Plauto femininum, I. xxxiv. 135.
Cypria num. plur. I. xi. 175.
Cyrax, *crepax*, *caclax*. verbalia minus obvia, à *cyrta*, *crepocado*, II. xxxiii. 398.
Coullaga, II. xxx. 386.
Cupido poëcis quandoque masculinum, oratoribus perpetuò femininum. I. xli. 86.
Cupressi Ennio masculinum, Virgilio femininum, I. xlii. 54.
Curium, pro *curium*, II. xviii. 339.
Custodie, pro *custodibus*, I. x. 37.
Custos generis communis, I. v. 63, 66.
Cutes, & *cutum*, II. x. 284. *Cutes* num. plurali, I. xi. 175.
Cyma, *cyma*, I. xx. 342.
Cythis Græcis, & Latinis masc. I. xxxii. 122.

D.

Dama, & *ταμνα*, Virgilio *ἡ δαμάσκημος* masculina, I. xix. 78.
Danna, pro *dama*, *ibid.*
Dannas, ex *dannatus*, *ἡ δανναπιδω*, monoctoton falso creditum Grammaticis, I. xlvij. 233.
Dape, A. 201. 25.

Dapes, & *epulas*, malè distinguunt Grammatici, I. xxxvii. 164.

Daphnus nomen opidi, masculinum, I. xli. 50.
Daps, *dapi*, *dapem*, *dape*, à *daps*, I. xlvij. 231.
Daps, *dapis*, antiquis num. sing. I. xliiij. 201. A. 201. 25.

Dareus, & *Dareta*, à *Dares*, II. iij. 251.
Dativi omnes veteribus Latinis in I desinebant, itidem ut Græcis, I. iij. 249. quibus is casus idem, ac ablativus, I. xlv. 222, 223. Dativus pluralis in A B V S, in sex substantivis, & duobus adjectivis. In horum tamen plerisque etiam IS optimi scriptores usurpant, II. iv. 255, 256. Dativus in O Latini antiquius apponebant I, more Græco, II. v. 259. Dativus quarta etiam apud oratores ac historicos desinere in V: contra quam scriptum Prisciano, II. xviiij. 334. Dativi quondam in E, I, vel ES, pro EI, II. xix. 339.

Dauca vocativus nominis proprii à recto *Dauca*, pro *Dauces*, II. 11. 245.

Dausqueus. A. 271. 30.
Debus. A. 286. 32.
Debil, pro *debilis*, Ennio, I. xxxvi. 148.
Decembris, pro *decembres*, II. xvi. 326.
Decima, & *decime*, pro eodem, I. xliiij. 201.

Declinatio unde dicta, & variae eius divisiones, II. 1. 241, 242. ordo operis de varia nominum declinatione, 242, 243. Declinatio alia directa alia transversa, I. viiij. 32. Declinationum discrimen malè peti ex sola genitivi, aut ablativi terminatione: ac Varronis super hoc sententia recollitur, II. 1. 243. Declinatio in casus & numeros Latinis quintuplex, Græcis triplex, II. 1. 242. Declinatio in vocibus Græcis, ex O S, B O S, T O S, apud Latinos interdum mutatur in secundam, I. xli. 308, 309.

Declinata ex altera solum parte. A. 348. 22.
 Decomposita que vulgò vocant, non constituunt figuram tertiam, sed sub compositis comprehenduntur, I. iv. 16.

Decor olim neutrum, I. xxvii. 102.
Dec, pro *deus*, apud scriptores Ecclesiasticos, II. v. 26.

Defensor mulier Vlpiano, I. xxvii. 101.
Defruta. A. 168. 8.
De genere, & *degeneri*, II. xli. 300.
Dei, pro *diis*. A. 265. 26.

Deis, pro *diis*. *Ibid.*
Delicium, & *delicia*, unde accusativus *delicias*: I. xxxv. 1. 163. rectus quoque *delicias*. *Ibid.*

Delphin potius, quam *delpbis*, I. xxix. 111.
Delubrum unde dictum, II. xxx. 384.
 Denominativorum plurimorum terminations, & ori-

I N D E X.

& origines, II. xxx. 384. Denominativa in *icius*, pro quo vulgò *itius*, II. xxxi. 390.

Derivata à nominibus, II. xxviii. 374, 375. à verbis, xxxii. 392, 393, &c.

Defubulatio, II. xxxiiii. 393.

Desidia, *desideres*, I. xxxv. 145.

Despauterii laus, I. xix. 74.

Despoliabilum, II. xxxii. 393.

Detektor, *deterimus*, ab antiquo *deter*, II. xxv. 364.

Deus Virgilio feminino genere usurpatum imitatione Græcorum, quibus *Θεός* utriusque est generis, I. xi. 41.

Dexo, pro *Dexor*, A. 147. 4.

Dextimus, & *pulsimus*, positivi, II. xxv. 368.

Diadema, *diadema*, II. xx. 340.

Dialepsis eadem ac *dierepsis*, II. iv. 254.

Diameter, seu potius *diametros*, femininum, I. xxx. 116.

Dianas, pro *Dime*, A. 249. 8.

Diana semper in plurali, cum de cibo plurimum dierum agitur, I. xlv. 214.

Dica, & *dicam*, *dicam*, diptoton, I. xlviii. 235.

Dicæ, monoptoton genitivi casus, I. xlvii. 229.

Diclio quid proprie Latinis significet, I. i. 2.

Dido, & *Didon*, accusativi Græci, pro *Didonem*, II. x. 287, 288.

Didos, & *Dalons*, *Caiyffas*, & *Caiyffoms*, II. ix. 282.

Dies, pro *diei*, II. xix. 339.

Diepistini, *diecrastini*, *diequarti*, *diequinti*, pro *die pristino*, *die crastino*, *die quarto*, atque ita in aliis, II. v. 263.

Dies sing. numero pro spatio xxiv horarum, etiam in feminino: plurali quoque in masculino reperitur, contra vulgares Grammaticorum regulas, I. xxviii. 107.

Dies, pro *diei*, II. xix. 338.

Diepistis, A. 348. 22.

Dius, vel *deus*, pro *deabus*, II. iv. 255.

Diu, pro *dei*, ex *divi*, II. vi. 265.

Diu, pro *diei*, II. xix. 338.

Diminutivum interdum geminatur addito nomine *parvus*, vel simili, II. xxix. 384.

Diminutiva an semper sequantur genus primitivum, II. xxix. 381. diminutiva diminutivorum, 383.

Diminutivi formam habentia, quæ diminutiva verè non sunt, II. xxix. 381.

Diminutivorum terminationes, II. xxix. 379.

Diceffion, II. xiv. 314.

Dionysias, geminæ nomen, femininum, I. xxviii. 103.

Diphthongus adjectivum fem. *καὶ ἁρσισαῖον*, I. xxii. 126.

Ditionis, *ditionis*, *ditionem*, *ditione*, sine nominat. sing. I. xlviii. 237. *Eymon* ejus, & *ditio*, an *dicio*, sit scribendum. *Ibid.* & I. xxii. 84.

Divior, ex *divior*, II. xxv. 367.

Dius, pro *Dis*, A. 277. *posti vers.* 4. & *fin.*

Divabus, A. 256. 32.

Dives, *divitior*, II. xxvi. 369.

Divinas foret à *dices*, si vulgari scribendum *Frisiani* codd. II. xxxi. 391.

Divite, & *diviti*, II. xii. 299.

Dona, *mutiæ*, *belli*, perpetram adverbialiter accensentur, I. ii. 12.

Dogma, *sehemia*, *syma*, & similia Græca in M. A. olim erant primæ, II. xx. 341.

Dogman, II. xv. 323, & *iv.* xx. 342.

Dom, *moque*, genitivi adverbialiter positi, II. xvii. 332.

Domicilium unde, II. xxx. 385.

Domicula, an *domicula*, dicendum, II. xxix. 380.

Domus casu patrio, pro *domus*, A. 333. 9.

Domus, pro *domus*, II. xvii. 332.

Domus, *domus*, & *domi*, II. xx. 343.

Dona tertia apud Martialem quid significant, II. iii. 249.

Donarium pro loco integrum, *donaria* pro *donis* nun. plur. tantum, I. xlv. 215.

Donatus, II. xxxiii. 397.

Donatus super Maronis loco refellitur, I. xxxiii. 132.

Dorsus, *dorsum*, I. xxxvi. 156.

Dors, Græcis femin. Gratia masc. I. xxxiv. 133.

Draco vocatus à *Drances*, *Drancus*, II. iii. 251.

Dropan, unguenti genus, masc. I. xxxiv. 134.

Dryasin, & *Hamadryasin*, pro *Dryalibus*, & *Hamadryalibus*, II. xv. 324.

Duale numerum ut Hebræi, ita & Græci rectè recipiunt: ceteri aliter censuit Iulius Scaliger, I. iv. 17. Latini contra. *Æoles* secuti, ut superfluum excludunt, quod non satis attēdit Donatus, II. 19.

Dubium genus quod vocat specie non differet à communi, I. xvii. 71.

Dulcor, pro *dulces*, II. xvi. 325.

Duo, & *ambo*, pro *duos*, & *ambos*, II. vi. 267. *duo* etiam pro *duas*, & genitivo *duorum*, 268.

Duplices, & *duplici*, II. xii. 298.

Duvicis, pro *duviale*, II. xxiii. 357.

Dux utroque genere usurpatur, I. xv. 66.

E.

E nominativi terminatio concurrens in eodem nomine cum terminatione L. M. R. S: I. xxxv. 145. 146.

E Græcorum in nominibus primæ crebrè à Latinis in A convertitur, II. II. 246. in quibus autem retinetur, in iis etiam declinatio Græca servatur. *Ibid.*

Eabus, II. IV. 256.

Eccum, eham, eccistam, & similia, non esse adverbia, I. II. 13.

Effigies, effigies, I. XXXV. 145. vide & Addenda.

Egregius pro *egregius*, *egregissimus*, II. XXVII. 371.

Eis terminatio patronymicorum femininorum, II. XXVIII. 377.

Εἰς seu *Evocatio* Grammaticis quid, I. IV. 19.

Electrum, pro succino, & metallo, numero plurimum usurpatum in enitur, I. XXXVIII. 166, 167.

Elephantus græcus, & *σύνθετος* dictum, I. XVI. 69.

Eleutheria à Liberatibus diversa, I. XLII. 191.

Emblematis, pro emblematicis, II. XV. 323.

Emplastria, & *emplastrium*. A. 125. 10.

E N terminatio nominativi *entium*, I. XXXVI. 150.

Enchiridion militis Christiani cur libello suo nomen fecerit Erasmus, I. XXII. 84.

Ennius Osorum imitator, I. XXXVI. 148. *Ejus* locus numeris restitutus, I. XLIII. 205. & II. IV. 256. versus lectio defensa, I. XXXVI. 149.

Es femin. pro *eat*, & pro *de*, I. XXX. 117.

Επιδαμνιον genus cur dictum. A. 62. 3. malè à Diomede, ac Donato, vertitur *subcommune*. *Ibid.*

Epiceci generis nomina quæ, I. XVI. 68. an temere id genus à Grammaticis inventum, 69. puerque & integrè dici *pavo mas*, *pavo femina*. *Ibid.*

Epulaterius, utroque genere, & *Epulamon* neutro. A. 46. 8.

Επυρας. A. 145. 8.

Epona, *Ponclope*, similiaque, declinantur Latinis more Græcorum, II. II. 246.

Epos, I. XXX. 117.

Epulum, & *epula*, unde *epule* in numero plurali, I. XXVII. 164.

Equus, pro *equabus*, II. IV. 256.

E R, & V S, terminationes in secundâ, factæ ex Græca O S, II. V. 257.

Ergenus adjectivum fem. κατ' ἑσθιωσιον, I. XXXII. 126.

Erionyis accusativus contractus ex *Erionyes*, five *Erionyas*, II. XVI. 328.

Ervilla, II. XXI. 381.

E S, & I S, terminationes accusativi tertie, in quibus vocibus locum habeant, II. XVI. 324, 325.

E S, E I S, an I S, in accusativo essent dicturi, aurium iudicio æstimabant, II. XVI. 326.

E S finita quædam primæ & tertie sunt declinationis, II. III. 251.

E S primæ Græca, ac masculina sunt, I. XXVIII. 104. aut κατ' ἄλλειψιν, vel σύνθεσιν, nunc masculina, nunc feminina, *ibid.*

Elox piscis, pro quo Had. Junius *exos* apud Plinium, I. XXXIV. 139. generis incerti. *Ibid.*

Est loquens, pro loquunt, apud Cic. more Græco. I. I. 5.

Etesie venti nomen masculinum, I. X. 37, 38, & I. XIX. 77.

Etymologiam malè vulgo appellari, quæ *Antologia* dicenda esset, I. I. 1.

Euanax, & *Euantrius*, II. V. 287. *Euantræ*. A. 26. post. vers. ult.

Evas, *Evantis*, & *evais, evantis*. A. 277. post. vers. 4 a fin.

Eventum, pro *cycnus*, unde *evanta*, I. XXXVII. 167.

Eugraphii lapsus de ambo, I. II. 13.

E V M, pro E R V M, terminatio nominum quinque in genitivo plurali. A. 340. 32.

Eumæus num. sing. I. XLIII. 202.

Euphrates, *Euphratis*, & *Euphratis*, II. XX. 341.

Europe. A. 246. 31.

Eus Græcis finita apud Latinos secundæ sunt declinationis, II. VII. 272.

Exemplarium, pro *exemplare*, vel *exemplar*, I. XXXV. 145. II. XIV. 320.

Exemplum unde dicatur, II. XXXII. 396.

Exercitus quomodo plurale, cum plurimos contineat, I. XXXVIII. 163.

Exiguus, exiguissimus, II. XXVII. 377.

Exo, compos, *impos*, *prepos*, adjectiva. I. XXX. 117.

Exter, & *externus*, unde *exterior*, II. XXV. 365, 366. A. 150. 31.

Extispicium, pro *extispicum*, genitivo plurali, II. XIV. 318, 319.

Extremior, extremissimus, II. XXVI. 370.

F.

F F, valet *fortissimi*, II. XXXII. 356. item *felicitissimi*, *ibid.*

Faba nomen Mimi, apud Tullium, II. VI. 266.

Fabaginus, II. XXXI. 389.

Fabe, *frumentæ*, *fraga*, *lupini*, pl. num. Virgilio usurpata, II. XXXVIII. 168.

Faber, *Mulciber*, *tiber*, unde veniant, II. XI. 296.

Fabula quasi diminutivum, ac ejus etymon, II. XXIX. 381.

Faces, pro *fax*. A. 151. vers. a. et. post.

Facetia num. sing. I. XLIII. 202.

Facie, pro *facies*, II. XX. 339.

Facie

I N D E X.

Facierum, II. XIX. 340.
Facul, & *difficul*, pro *facile*, & *difficile*, I. XXXVI. 148.
Facultatium. A. 316. 8.
Fagus, fagi, & fagus, II. XX. 343.
Fale, pro turribus ligneis, plurali usurpatur, I. XLIII. 202.
Fallacia, fallacies. A. 145. 8.
Famas Sallustius dixit num. plur. I. XI. 175.
Fames, an semper singulare, I. XI. 175.
Familia nomen non semper gentilicio postpositum, I. VII. 28.
Familias, in compositis pro *familia*, II. III. 248.
Familiaticus, II. XXXI. 391.
Famul, pro *famulus*, I. XXXVI. 149.
Fana in plur. usus est Appulejus, I. XXXVIII. 167.
Far cur faciat faris. A. 277. post. vers. 4 à fine.
Fas, & nefas, aptota, tribus summum casibus inventuntur, I. XLVI. 227. videntur olim habuisse pluralem, I. XLI. 184.
Fasces dixit Cicerò de imperii insignibus, I. XLII. 189.
Fasces, II. VI. 265.
Fasces nunc masc. nunc femin. genere usurpatum reperitur, I. XXXI. 119.
Fasces, fasti, & fastus, II. XX. 344.
Fasces ablativus sing. I. XLIII. 202.
Fasces, faucium, II. XIV. 317.
Febres, & febri, II. XII. 302.
Felēs, seu *felles*, pro *felis* femin. I. XXXVI. 151.
Femina, & *mulier*, quomodo differant, I. IX. 35. A. 42. 2.
Femina, femine, femina. A. 232. 12.
Femur, femoris, & feminis, I. XLVII. 231.
Feria fem. singulari: *feria* neut. plur. I. XLIII. 202.
Festorum nomina, ut *Bacchanalia, Agonalia, Vinalia*, similiaque, quippe naturā suā adjectiva, ex se se singularem habent, I. XLIV. 219, 220. genitivum formant per *orum* & *ium*, & unde hæc varietas, II. XIV. 319, 320.
Fibre ἑρμῶν, II. XXXII. 392.
Ficus pro morbo tutius usurpatur in masculino: pro fructu in feminino, idque tum in secunda, tum in quarta declinatione, I. XIV. 56, 57.
Fide, pro *fideri*, II. XIX. 339.
Fidena sing. & *Fidene* pluraliter. A. 212. 28.
Fides, pro *fidelitate*; *fids*, pro *choria*, I. XXVIII. 106.
Fides, pro instrumento Musico etiam num. sing. reperitur, unde diminutivum *fidicula*, I. XLIII. 202, 203.
Fidicula, pro tormenti genere, semper est plura-

le, I. XLIII. 203.
Fidulus, II. XXXI. 392.
Figura vocum duplex, simplex, & composita: quibus male additur decomposita, I. IV. 16.
Fili torti apud Lucanum non plurali recto, sed genitivo sing. dicitur, I. XXXVI. 156.
Fili καὶ δακρυόλιον factum ex *filice*, II. V. 26.
Filius, pro *filibus*, II. IV. 256.
Filius. A. 156. 15.
Fimus passim masc. Appulejo sem. I. XXXI. 159.
Fimus, fumum, I. XXXVI. 156.
Fine, & finis, sed prius vulgatus, II. XII. 304. vul. A.
Finus, an sit verbale à *finis*, I. XXIX. III. utroque genere usurpatum legitur, I. XXIX. 112.
Fines, pro limitibus agrorum, regionis, imperii; vix aliter quam in plurali, I. XLII. 189.
Flamen, flamines, II. XXI. 352.
Flectibula, II. XXXII. 393.
Flustrum, II. XXXII. 396.
Fluviorum nomina ejus sunt generis, quod terminatione indicatur, I. X. 38, 39. Vide & A. Que si feminina, aut neutra, fuerint terminatione, ac nihilominus in masculinum usurperunt, id per *ἄνωσιν*, sive synthein fit, quia subauditur *fluvius*, *ibid.* Fluviorum nomina tertie in IS essentia accusativi per IM esserantur, II. X. 286.
Fluvius natura sua adjectivum, II. XXXII. 400.
Foci, pro sedibus patriis, plurale, I. XLII. 189.
Fons, fons, fontis, fontium. A. 143. 33.
Forceps tantum feminino genere invenitur, I. XLII. 71.
Forceps, maniceps, maniceps, princeps, unde dicantur, II. XIV. 314.
Forfix, an forfix, dixerint veteres, I. XXXIV. 137.
Foris, forem, fore, num. sing. pro *ostio*, I. XLIII. 203.
Foris, foram, & per syncope *foram*, II. XIV. 316.
Formicinus, horvadeus, penultima producta, II. XXXI. 390.
Formido unde dicta, II. XXX. 385.
Formacum, & formacum, II. XIV. 316.
Formax femin. I. XXXIV. 137.
Fornix, pro camera, & lupanari, masc. I. XXXIV. 137.
Fors, foris, fortem, foris, I. XLVIII. 236.
Fortis, fortuna, casta, male adverbis annumerata, I. II. 12.
Forus, forum, I. XXXVI. 156. *Forus* num. sing. pro *fori*, I. XLII. 189.
Franciscus Sanctius Brocensis de Plauti loco refellitur, I. XXXIV. 135.
Fraga cur semper plurali num. usurpara legitur, I. XLIV. 215.

I N D E X.

Fragilis unde, I. v. 23.
Fragmentum contractum ex fragmentum, II. xxxii.

395.

Fron, sine singulari, I. xlii. 189.
Fron, pro *foto*. A. 156. 33.
Fructus, fructum, I. xxxvi. 156. & in *Arnobii* ver-
bis, 161. II. xvii. 331.
Fru neutrum aptoton, I. xxxiv. 132.
Fruis nominativus *ἡ ὑψιπλανὴ* factus ex *frondis*,
I. xlii. 11. 238. *Frons* sive arboris folium, sive *κε-
ρωτόν* signat, semper fem. gen. Olim scriptio hæc
distinguebat, ut pro foliis *frondes*, & *frundibus*, scri-
berent, imò in sing. erat *frus*, & *fros*, I. xxxiiii. 129.
*Fron*to refellitur, I. xxxv. 145. Falsus de dif-
ferentia inter *imus*, & *impus*, II. xxv. 368.
Fructus, *fructu*, *adventi*, *senati*, & similes genitivi, II.
xvii. 331, 332.

Fructus, pro *fructus*, II. xvii. 332.
Fructus, *impetu*, *vestitu*, *exercitiu* &c. pro *fructu*, *impe-
tu*, *vestitu*, *exercitiu*, more *Æolum* I nativo recito,
II. xviii. 333. 334.

Fructum nomina, pro diversa terminatione, ge-
nus quoque habent diversum, I. xiv. 55.
Fruges cur singulari careat, I. xlii. 204. *Fruges*
latius patere, quam *frumenta*. *Ibid.* *Frugis*, *frugis*, *frug-*
gen, *frugæ*, tetrapoton ab antiquo nominativo *frux*,
gen. fem. I. xvi. 226.

Frumenta. A. 167. 18.
Frustum unde dicatur, II. xxxii. 396.
Fruges Tacitus dixit num. pluri. I. xl. 176. id-
que & aliis in usu esse, contra quam censent
Grammatici. A. 176. 4.

Fulgo unde, II. xxx. 386.
Fulix, silicia. A. 145. vers. 4. à *fin*.
Fulmentum, pro *fulmentum*, I. xxxv. 143.
Furis, & *simus*, plurale à *fonus*, I. xxxix. 171.
Fundamen, & *fundamentum*, II. xxxii. 395.
Fanis antiquis etiam femininum, I. xxix. 112.
Fur tantum masculinum, I. xv. 60.

Furfur, & plurals *furfures*, I. xxvii. 102. *Furfures*
pro capitis vitio plurale tantum : at *furfur* etiam
sing. num. pro farina purgamento, I. xlii. 189.
Furfuri pro *furfure*, II. xii. 304.
Furisti pro *fuisse*, II. xii. 304, 305.

G.

Gadir, nomen opidi Punicum, unde dictum, I.
xii. 46. proprie ratione habitâ terminationis
neutrum, per synthesin feminino jungitur, 46, 47.
Galbulus, seu *gakulus*, nomen fructus, I. xiv. 55.
Ganges, Gangæ, & Gangis, II. xx. 341.
Gangæ, pro *ganicum*, I. xxxv. 143.

Garamis num. sing. I. xlii. 190.
Gargara, n. pl. vel *Gargarium*, Idæ promuntorium,
non *Gargarus*, I. xxxvii. 162.

Gausapa, gausapum, & hoc *Gausape*, unde ablati-
vus *gausape*, pro *gausapi*, I. xxxv. 142, 143. & II.
xi. 291, 292. *Gausapa* neutrum plurale, recto *Gau-
sape*, I. xxxv. 142, 143. & II. xlii. 310.

Gaza apud Tullium, Livium, & ejus temporis
scriptores plerum singulari: at mediæ avi scripto-
res etiam plurali utuntur, I. xl. 176.

Gellii, sive potius *Agellii* locus expensus, I.
xxvi. 98. Ab eo male intellectum *Ennii* locum, I.
xxvii. 102. Idè correctus, I. xlii. 1, ad oram p. 198.

Gelo auferendi casu, pro *gelu*, II. xviii. 334.
Gelu, gelum, & *gelus*, II. xvii. 329, 330. *Gelus*
olim pro *gelu*, I. xxxv. 147.

Genius num. sing. de uno fratre, I. xlii. 190.
Gemmarum nomina cur genus varient. A.
124. 9.

Genia num. sing. I. xliii. 204.
Generibus, pro *generis*. A. 267. 17.
Generis, quatenus ex terminatione cognosci-
tur, doctrina specialis ubi sit tradenda, I. xix. 73.
Generis nostri sunt nomina indeclinabilia ; I.
xix. 74. cur duplex genus Hebræi. A. 35-23.

Geni, vocandi casu, II. vi. 261.
Geniale, pro *genitalibus*, I. xlii. 215.

Genitivus ex *IVS*, & *IVM*, nunc duplici
nunc simplici *I*, II. v. 259. à Græcis in *IS*,
nunc est *IOS*, nunc *EOS*. A. 279. 22. *Geniti-
vi* primæ per *AI*, dativi per *Æ*, quibusdam
scripti discriminis causa, I. liii. 249. *Geniti-
vi* quintæ habent quadruplem terminationem
EI, *II*, *ES*, & *E*, II. xix. 337, & seq. *Geni-
tivus* pluralis secundæ quando syncope gaudeat,
II. vi. 265.

Genius in plurali etiam invenitur, I. xxxix. 171.
Gens, & familia; item *gentiles*, & *agnati*, quomodo
differant, I. vii. 28. *Gens Ælia* quinque habuit
familias, I. vii. 28. *Gens Julia, Antonia, Nautia,
Æmia, Pomponia*, unde dictæ, I. vii. 28.

Genitium varîæ terminationes, II. xxix. 378.
Geni, & *genus*, II. xvii. 329.
Genubus, & *genibus*, II. xviii. 336.

Genus Grammaticis quid signet, I. ix. 33. pro-
prie magis substantivis accidit, quam adjectivis,
34. Naturæ, an ex instituto, in sit nominibus, *bil*,
quotuplex, & varîæ specierum ejus appella-
tiones, 34, 35. *Genus* diversum eidem rei tribuitur,
tum in eadem lingua, tum in diversis, I. ix. 34. bi-
fariam cognoscitur, significatione & termina-
tione, I. x. 36. olim in multis indisceretur, quæ
nunc uno tantum genere usurpantur, I. xvii. 71. &
decli-

I N D E X.

declinatione non minus, quam de terminatione cognoscitur, I. XIX. 73. masculinum ex vocibus Græcis primæ declinat. in A Σ & H Σ, transit in femininum Lat. & in A desinit, I. XIX. 76. Excepe, cum animo concipitur aliquid generale nomen masculinum, 77.

Genus olim, pro genu, I. XXXV. 147.
 Geometres. A. 145. 8.
 Gephyris, II. XV. 324.
 Geryones, Geryonc. A. 248. 23.
 Gelson num. sing. I. XLIV. 215.
 Getes. A. 145. 8.
 Gibber, gibberi, non gibbers, II. XX. 343.
 Giffanius male putavit *migratus* esse adverbium, I. II. 13. idem refellitur, I. XLVII. 230. Item I. XXXVI. 150. & I. XL. 180.

Gingiva num. sing. I. XLIII. 204.
 Gii, feminis genus, neutrum aptoton, I. XXXIV. 132.

Glaber unde, II. XXXII. 392.
 Gladius, gladium, I. XXXVI. 156. A. 156. 33.
 Glandium, & glandula, quid sint, & unde dicantur, II. XXIX. 383.
 Gloris de arbore nunquam usurpatur, I. XIV. 57.

Glaucomas, II. XX. 342.
 Glaucomas dat. pl. A. 323. 22.
 Ghs masc. ex *gliris*, I. XXIX. 112. A. 277. post *vers.*

4. *fin.*
 Glis, glius, & glis, glissis, barbara, I. XXIX. 113.
 Glossematorum. A. 321. 8.
 Gloria etiam num. plur. classicis usurpatur, I. XI. 176.

Glycerium, similiâque in VM, esse feminina, contra quam Prisciano visum, I. XXIV. 91.
 Godscalus Stewechius refellitur, I. XXXVII. 164.

Gopsis. A. 50. *vers.* *anteponit.*
 Gradus, pro *gradus*, II. XVII. 333. A. 332. 17.
 Graculi qui soleant dici, II. XXXIX. 379.

Grammaticus quatenus naturam rerum spectet, I. XVI. 69.
 Grammaticus, jaspidis species, gen. masc. ejusque etymon, I. XXVII. 103.
 Grano Varroni vitile. A. 87. 15.
 Grates cur solum pluraliter dicatur, I. XLIII. 204.

Gratius poeta Augustæ ævi, I. XXXIV. 141.
 Grex masc. nunc, olim & muliebres, I. XXXIV. 136.
 Grossus nunc masculinum, nunc femininum, I. XIV. 57. *Grossus* etiam num. sing. pro quo usitatus *grossi*, I. XLIII. 204.

H. Grotius. A. 40. 16.
 Gryonus num. sing. I. XLII. 190.
 Grus sapius femininum, Horatio masculinum, I. XXXII. 127.

Cruterianorum inscriptionum indices laudati, II. XXIII. 356.
 Gryps gen. masc. I. XXXIII. 130. *Gryps*, & *gryphus*. A. 161. 27.

Gummi neutrum aptoton, & *Gumma* vel *commas* femininum, I. XX. 82. *Gumma* à *gummi*, II. X. 284.

Guttur olim masculinum, I. XXVII. 102.

H.

Habena num. sing. II. XLIII. 204.

Habitus, habitior, habitissimus, II. XXVI. 373.
 Habitationum. A. 316. 8.

Hæres utroque genere dicitur, I. XV. 66.
 Hælex neutrum, hælex femininum, I. XXI. 11. 88.

Hælex, & hælex, num habent pluralem, I. XL. 176.
 Hara etiam num. plurali invenitur, I. XL. 177.

Hebraei quando Grammaticam scribere ceperint, I. 1. 3. Cur idem, alique orientales, sint duplici genere contenti. A. 35. 23.

Hectorem, & Hectores, II. X. 284.
 Helladii Befantini ætas, I. XIV. 58.

Helleborus, helleborum, I. XXXVI. 156.
 Henricus Stephanus perperam credidit, domum esse aptotum pro *domus*, II. XVII. 332.

Heraclis poeta veteris, II. XXVIII. 377.
 Hercule vocativus *ἥρῃ* ἀποκοπή ab *Ἡρακλῆς*, vel *Ἡρακλῆς*, II. X. 289. *Hercules*, & *Hercules*. A. 151. 8. *Herculi*, pro *Hercules*, II. IX. 280. utrum sit ab *Herculus*, an *Hercules*. A. 151. 8.

Hereditionum, & hereditatum, II. XIV. 316.
 Heroës an elixis usi carnis, II. XVII. 337.

Hic pronomem an rectè in declinando nominibus preponatur, I. 1. 7. & an ex hoc preposito rectè dicatur genus cognosci, 8. Item I. IX. 34.

Hilarus, & hilarus. A. 152. 5.
 Hilla, II. XXIX. 379.

Hilum, II. XXXIV. 402.
 Hippo urbs nunc terminationis ratione masculinum est, nunc per synthesin femininum, I. XII. 44.

Hippomanes adjectivum neutrum substantivè usurpatum, I. XXVIII. 107.

Hir, neutrum, Prisciano aptoton, Charisio declinatur, I. XXVII. 100, 101.

Hispal, opidi nomen, contractum ex *Hispalus*, neutrum, I. XII. 45.

Hominium, pro *hominum*, II. XIV. 319.

I N D E X.

Homo tantum masculinum, etsi compositum e-
jus nemo sit commune, I. xv. 59, 60.
Homuncio, & *homunculus*, an *homuncio*, & *homuncius*
dicendum, II. xxix. 380, 381.
Honestus, II. xxv. 368.
Hordeæ num. plur. I. xxxviii. 167.
Hortensius primus in prosa oratione *cervix* di-
xit, pro *cervicis*, I. v. 23.
Horti etymon, I. xxxviii. 168. *Horti* pro locis
ad voluptatem confitis, in plurali, I. xlii. 190.
Hospita, *sepulta*, *pauperæ*, neutra pluralia ab *hospes*,
fesses, *pauper*, II. xlii. 309.
Hosius commune, I. xv. 65.
Hujusmodi, *ejusmodi*, *cujusmodi*, genitivi solum casus
sunt, non *cujusvis*, ut tradiderunt, I. xlvii.
230.
Humili, *incolumæ*, *nobilis*, *Vestalis*, pro *humili*, *incolumi*,
&c. II. xi. 295.
Humæ, pro *humæ*, II. xx. 344, 345.
Hyacinthus Græcis sæpius femin. Latinis masc.
I. xxxii. 122.
Hyberus unde dicatur, II. xxxi. 391.
Hymen masculinum, I. xxiv. 92.
Hymenæa, pro *hymenæum* barbarè à Stigelio, atque
aliis, dicitur, II. vii. 273.
Hymertus cur Appulejo muliebri. A. 40. 16.
Hypocrites, A. 245. 35.
Hysopus, & *hyssopus*, I. xxxii. 123.

I.

I ante *V* S in *Pompejus*, *Vultejus*, & similibus, non
esse consonum, sed vocale, contra ac *Iul*. Scalige-
ro visum, II. v. 262. **I** consonum interdum tran-
sit in naturam vocalis, II. v. 262. **I** genitivus no-
minum tertiæ unde veniat, II. ix. 281. **I** termi-
natio dativi tertiæ in Latinis producitur, in Græ-
cis corripitur, II. x. 283. sed hic pro **I** antiqui
quandoque ponebant *E*, *ibid*.
Iam dissyllabum, I. v. 262.
Ianthus malè dicitur pro *lanthidis*, II. ix. 279.
Iapetion, pro *Iapetionides*, terminatio Ionica, II.
xxviii. 377.
Iarbæ, & *Iarbæ*. A. 245. 33.
Iberus, ab *Iber*, II. v. 258. hæc duo confundi, con-
tra quam visum Grammaticis. A. 258. 17.
I C I V S terminatio eorum, quæ vulgo per-
peram pro **I T I V S** scribuntur, II. xxxi. 390.
Ianus cur pluraliter tantum usurpentur, I. xlii. 190.
Iecur, & *jecinus*, vel *jecinor*, dixere, I. v. 22. *Iecur*
contractum ex *jecinor*, I. xxvii. 101.
Iepæ, puta *γαλαμψα*. A. 133. 21.

Igni, & *igne*, II. xii. 305.
Iliæ, pro tenuibus intestinis, à singulari *ile*, I.
xlii. 216.
Iliguus, sive *iliguus*, *ἰλιγυνοῦς*, ab *iliguus*, II.
xxi. 389.
Ilionæa, pro *Ilionem*, penultima producta, II.
vii. 273.
Ilios, & *Ilion*, utraq; terminatione, I. xii. 45.
Ilios, femin. A. 45. vers. 6 à fine.
Illecebræ num. sing. I. xliii. 205.
I M accusativo finita non omnia ablativum in
I faciunt, II. xi. 296. **I M** terminatio accusati-
vi in multis nominibus tertiæ, II. x. 283. & seq.
Imago, contractum ex *imitago*, II. xxxii. 394.
Imbecillus, & *imbecillissimus*, II. xxv. 360.
Imbyx femin. Plauto, Plinio masculinum, I.
xxxiv. 136.
Imbris, & *imbre*, II. xii. 305. vid. Add. *Imbris* pro
imbres, II. xvi. 325.
Immemor, & *immemoris*. A. 150. vers. ult.
Impetis, *impete*, *diprotion*, I. xlvii. 232. Est ab an-
tiquo *impes*, II. xviii. 335.
Improlis, & *improlis*. A. 152. 5.
Impubes, *impuberis*, vel *impubes*, *impubis*, II. viii. 277.
sed *impuber* an dicatur, incertum, eoque tutius *im-
pubes* dicitur. A. 150. 32.
Impuritas. A. 177. 5.
Imus, ex *infimus*, II. xxv. 368.
Incestus, & hoc *incestus*. A. 157. 1.
Incutis, vel *incita*, secundum quosdam *ἰνοῦσα* *ἰσο*
accusativi casus, I. xlvii. 230.
Incomparabilia, II. xxvii. 371.
Indiges num. sing. I. xlii. 190. *Indigeis* unde
vocentur, I. xlvii. 232.
Indigitamenta quid, & unde dicantur, I. xlvii. 232.
Induomen, II. xxxii. 395.
Indultrior, II. xxvii. 372.
Ine, & *ione*, terminationes patronymicorum fe-
mininorum, II. xxviii. 377.
Ineptia quandoque num. sing. I. xliii. 205. *Vi-
de* A.
Infamis. A. 177. 5.
Infans communis generis, I. xv. 66. Naturæ est
adjectivum omnis gen. II. xxi. 349.
Inferiæ cur solum pluralia, I. xliii. 205. *Inferium*
vinum. *Ibid*.
Infer, & *inferus*, unde *inferior*, II. xxv. 365. A.
150. 31.
Injicias monoptoton accusativi casus, I. xlvii.
230.
Infimas, ex *infimatis*. A. 151. 8.
Infinitus, *infinitior*, II. xxvi. 369.
Ingenia, *ingeniorum*, *ingenitis*, apud Tullium, I. xli. 184.
Ingratius

I N D E X.

Ingratus perperam inter adverbia poni Giffanio, t. II. 13. *Ingratus*, & per *αἰσχροῦ* *ingratus*, monoptoton ablativi casus, I. XLVII. 230.

Inimicitia num. sing. I. XLIII. 205. *Inimicitie*, & *amicitia*, num. plurali, I. XL. 177.

Injurius, pro *injurius*, sive *injurious*, II. XXVII. 372.

Innoxius, II. XXVII. 372.

Inquietus substantivum gen. fem. I. XXVIII. 105.

Inquietus, pro *inquietus*, II. XX. 347.

Insanus Plauto num. plurali, I. XI. 177.

Insomnia in sing. pro *vigilia*; in plurali, pro iis, quæ per somnum videmus, I. XXXV. 143.

Inscriptio vetus restituta, I. XXV. 94.

Instita pro similitudine sive exemplari, singulari, nominandi & accusandi casu, I. XVI. 228, 229.

Interitus contractum ex *interitus*, I. XXXII. 127.

Intergerivus, II. XVIII. 400.

Interjectiones ad adverbia pertinent, quando (ut communis est sententia) casum regunt, I. 1. 7. Verè autem casum regant, libro de Structura expendendum. Inrejectionis definitiones vulgares rejectæ, I. II. 10. Iis malè accensent quædam nomina, I. II. 12.

Interior, *intimus*, ab *inter* vel *interus*, II. XXVI. 369.

Interstitio, *interstitium*. A. 147. 2.

Intestinum num. sing. I. XLIV. 216.

Intubus classici semper masc. I. XXXI. 119. *Intubus*, *intubum*, I. XXXVI. 157.

Iones quomodo patronymica in IDES, vel I ADES, mutant in ION, II. XXVI. 377.

Iovianus Pontanus perperam *forbus* pro fructu usu pat. I. XIV. 57.

Iovis antiquus nominativus, I. XLVIII. 239. unde *Iovensis*. A. 151. *vers. ult.*

Ipsissimus, superlativus à Plauto fictus, II. XXII. 354.

IR, & VR secundæ, non sunt integræ terminationses, sed passæ apocopen, II. v. 258.

Ira, *irarum*, *iras*, num. plurali, I. XI. 177.

Ἰσάδιος patronymicū Æolicum, II. XXVIII. 377.

Irisus, & *irifus*, *derivus*, & *derivus*, I. XLVII. 233.

Ister, *Istrus*. A. 150. 31.

Istibus semper masc. I. XXXII. 125. muliebre cur Appulejo. A. 40. 16. 125. 20.

Italia, *Græcia*, & similia, naturâ suâ sunt adjectiva, in quibus subintelligitur *terra*, vel *regio*, I. XII. 42.

Iter, & *itiner* dixere, I. v. 22. *Iter*, *iteris*, sed *itiner*, *itineris*, II. VIII. 277.

Itubar antiquis nunc masculinum, nunc neutrum, I. XXV. 93.

Iudex utroque genere dicitur, sed potius masculino, I. XV. 66.

Iudicium, pro *judicium*, IX. XIV. 319.

Iugalis *καρπώσιον* masc. X. XXIX. 113.

Jugera, *jugorum*, *jugentibus*, à *juges*, vel *juges*, unde ablativus *jugere* apud Tibullum. Sed & *jugorum* neutrum *jugere*, unde *jugentibus* ablat. plur. I. XLIV. 216. & II. XX. 348.

Jugi, & verbi *jugo*, etymon, II. XXIV. 361.

Jugulum, *jugulum*, I. XXXVI. 157. & ex Arlob. 161.

Jugum, pro fummo montis, num. sing. I. XLIV. 216.

Julius Cæsar Strabo, Poeta, & Orator, I. XIX. 75.

Junior, ex *juvenior*, II. XXV. 367.

Jupiter vocativo & nominativo solum declinatur, I. XLVIII. 239.

Jurandi mos Scythis usitatus per *venum*, & *acinacem*, I. XXVIII. 107.

Jura, à recto *jus*, I. XII. 184. *Jurmon* Plautus dixit, I. XVI. 228. Potius tamen *jurum*, quàm *jurum*, dicendum: turcissimum autem utroque abstinere, quia utrumque insolens, II. XIV. 318. *Juribus*, I. XVI. 228.

Jus, vide *Jura*.

Justa pro funeribus, naturâ adjectivum, I. XLV. 216.

Juvenalis, pro *juvenis*, II. XI. 295.

Juvenalis versus fatæ explicatus, & circa eum veteris interpretis error, I. XIX. 77. idem defensus à reprehensione Scalgeri, II. III. 253. Ejus scholiastes vetus quando vixerit, II. XXVII. 374.

Juvenis significacione quidem commune; at non structurâ, I. XVI. 60.

Junos epithetum Panos, pastorū dei, I. XLV. 214.

K.

K *Alenda* cur pluraliter tantum usurpentur, I. XLIII. 207.

Kōgē eadem ac *Libera*, soror *Bacchi*, I. XIII. 191.

Κροσσὸν unde conflatum, I. X. 37.

L.

L nominativi ex IS, vel VS, I. XXXVI. 148, 149.

Labes etiam num. plur. I. XL. 177.

Labie. A. 144. 4.

Labis, pro *labe*, II. XII. 305.

Lac, & *lacte*, vel *lacti*, neutrum: *lactis* femininum, I. XXII. 87.

Lacerna unde, II. XXX. 385.

Lacerus, *lacerum*, I. XXXVI. 157.

Lacte, pro *lac*. A. 277. 10.

Lactes, pro partibus intestinorum, semin. plurale, I. XLIII. 206.

- Lactis*, genitivus à *lacte*, II. VIII. 277.
Lavii, & *Livii Andronici* nomina interdum confundi, II. XX. 346.
Laerten, non *Laertem*, II. III. 251.
Lagopus, pro herba, & ave, femininum, I. XXXII. 127. ejus *erymon*, *ibid.*
Laida, vel *Laidem*, non *Lain*, II. X. 286.
L L valet *libentissimè*, II. XXIII. 356.
Lapidum, regerum, nucium, pro *lapidum, regum, nucum*, II. VIII. 277. *Lapidis, lapideris*, A. 151. *vers. ult.*
Lapis apud *Ennium* gen. fem. ut à *λαπίς*, I. XXIX. 113. *Lapidi*, pro *lapide*. A. 305. 30. *Lapis* pro *lapidis*, antiquus genitivus, II. VIII. 277.
Lappago, II. XXX. 386.
Laqueare ablativus à *laquear*, II. XI. 292.
Lar etiam pro domo masculinum, I. XXV. 94. *Lar num.* sing. I. XLII. 190.
Larve non à *Lar* videri, ut traditur, sed *Lars*. A. 277. *post vers. 4. à fin.*
Laserpitium quid, & unde dictum, I. XXVI. 97.
Laticra num. sing. I. XLIII. 206.
Later neutrum, ejus significatio, & etymon, I. XXVI. 97.
Lator, laterem, lateris, I. XLVII. 231.
Laternæ tropæus, II. XXXI. 394.
Laudium, fraudium, inusitatè pro *laudum*, & *fraudum*, II. XIV. 318.
Laver herba genus etiam in feminino reperitur, I. XXVI. 100.
Laverna, pro *lavernone*, seu *plagiario*, femininum *Aufonio*, I. X. 37.
Laurens, ex *Laurencis*. A. 152. 5.
Laurus, lauri, & *laurus*, II. XX. 345.
Lautia tantum plurale, I. XLIV. 216.
Leandre. A. 262. *post. vers. ult.*
Lectus, lecti, & olim hujus *lectus*, II. XX. 344. A. 157. II. 345. 12.
Lenurem accus. sing. I. XLII. 190.
Leno, lena, II. XXI. 352.
Lens *Titinio* masc. *Maroni* femin. I. XXXIII. 130.
Leo, lea, & *leona*, II. XXI. 352.
Lepus cur *leporis* faciat, I. V. 22.
Lesbos genere virili, I. XII. 49. 50.
Letali, pro *letali*, II. XI. 295.
Libani nomen veteribus Latinis ignotum, I. XIII. 54.
Liber num. sing. pro *filio*, *libera* pro *filia*, I. XLII. 190. 191. *Liber*, nomen *Baccho* unde sit. *Ibid.* *Liber*, in quo scribitur, unde dictus, II. XXXII. 392.
Libera, quæ aliter *Coræ*, I. XLII. 191.
Liberalia, & *Eleutheria*, quomodo differant, I. III. 191.
Libus, libum, I. XXXVI. 157.
Lucet, & licebit, verba, ad conjunctionum classem malè Grammaticis referri, I. II. 12.
Lichen, impetigò, generis masculini, I. XXIV. 92.
Licinii Calvi locus aliter, ac à veteribus, expofitus, II. VI. 267.
Licium num. sing. I. XLIV. 216, 217.
Ligerim, non Ligerem, II. X. 286.
Ligus, Ligor. A. 150. 32.
Limax Colmella masc. *Plinio* femin. ejusque etymon, I. XXXIV. 135.
Linimentum, pro *linco*, unde deus *Linimentus*, I. XXXVI. 149.
Linacer refellitur de *agnominis* vocabulo, I. VII. 29.
Linter *Tibullo* masculinum, aliis potiùs femininum, I. XXVI. 95.
Literarum num. sing. pro *epistola*, poeticè, I. XLIII. 206.
Literarum nomina in genere etiam feminino *Aufonio* usurpata, I. XIV. 58. Tam *Græca*, quam *Latina*, sunt *αλληλα*, quamvis illa *Aufonio*, & *Servio*, declinentur, *ibid.*
Litere, pro *epistola*, cur semper plurale, I. XXXVIII. 165.
Litis, pro *lites*, II. XVI. 326. Item pro *lis*. A. 277. *post vers. 4. à fin.*
Locis, & loca, de partibus genitalibus mulierum, I. XLII. 192.
Loculus, & locelli, pro *marfupio*, I. XLII. 192.
Locum, pro locus, unde *loca*, I. XXXVIII. 163.
Locuplete, & locupletis, II. XII. 299.
Locupletium, & locupletum, II. XIV. 313.
Locuplex, pro locupletis, I. XLII. 196.
Lotus, pro tibia è loto, II. VII. 269.
Lubricus, à labor, II. XXXIII. 399.
Lucani locutio defensa ad versus *Scalig.* simili exemplo *Ovidii*, I. XII. 45. ejus quædam deperdita, I. XLIV. 220.
Lucas neutrum, ejus significatio, & etymon, I. XXV. 93.
Luces pro *diebus*, num. plur. I. XL. 177.
Luci, pro *luce*, II. XII. 305.
Lucilium emendatus, I. VI. 265. ejus sententia de plurali nominativo secundæ per *EI* scribendo, II. VI. 264. Ea ex *Fabio*, *Vellio*, & *Scauro*, refellitur, 265.
Lucretius optimus Latinitatis auctor, II. XXIV. 361.
Lærum unde dictum, II. XXXII. 393.
Ludi pro *spectaculis* publicis semper plurale, I. XLII. 192.
Lugdunum adjectivo feminino jungitur *Sidonio* *αὐτὸν ἰσχυρῶς*, I. XII. 45.

I N D E X.

Lumbi num. plur. longè usitatus, quàm sing. I. XII. 192.
Lumen contractum ex *lucimen*, II. XXXII. 395.
Lumina, pro oculis, vel diebus, plurale: pro oculo, & die, sing. I. XLIV. 217.
Lunus, & *Luna*, numinis ejusdem nomen, I. XXVII. 101.
Lupanas, pro meretrice. A. 40. 32.
Lupanarion Vlpiano, pro *lupanare*, vel *lupanar*, I. XXXV. 106. & II. XLV. 320.
Lupus femina, pro *lupa*. A. 69. 3.
Lustrum utroque numero declinatur integrè, sed variâ significatione, I. XLIV. 217.
Lutæ num. plur. I. XII. 184.
Lutæ plurale tantum, I. XLIII. 206.
Lux ipsi etiam Tullio in masc. usurpatur, at *scipius* fem. I. XXXIV. 139.
Luxuria, pro *luxuriæ*, II. XIX. 338.
Lymphæ, pro *lympha*, I. XXXV. 145.
Lynx rarum est in masc. I. XXXIV. 133. *Lynx*, *lynceon*, non *lynceum*, quod putat Nebriffensis, II. XIV. 314.

M.

M, & **Μ**, quid signent, I. VII. 27.
MM valet *meritissimo*, II. XXIII. 356.
Macedonum, *Thessalorum*, *Æolum*, & *Bæotorum*, est confundere terminationem nominativi, & vocativi, II. V. 261.
Maccha, *macellum*. A. 144. 7.
Mactetum, non *Macedonum*, genitivus pluralis, II. IV. 255.
Macrobius antiquus *μακρός* Theodosius dicitur, I. XV. 61. rectène Calvi locum interpretetur, I. XI. 41.
Maciste pro *macltus*, II. V. 261. *Macste*, & *maclti*, I. XLVII. 234.
Macula, quasi diminutivum, ejus etymon, II. XXIX. 381.
Macedrus. A. 258. 2.
Maccenas, pro *Mecenas*. A. 151. 8.
Mexala, *Maffica*, similiaque pluralia, an sint à rebus masculinis, I. XXXVII. 162.
Magistratus utroque numero legitur, I. XLII. 192.
Magistroi, pro *magistro*, II. V. 259.
Magnificior, & *manificior*, à *magnificus*, & *manificus*, II. XXV. 364.
Majalis masc. *μαῖος ἑσθίου*, & unde ei nomen, I. XXI. 113.
Majam, pro *Majam*, poeticum, II. III. 250.
Major agius de mulierum prænominibus refel-

litur, I. VII. 27. *Irem* in eo, quod negat, idem esse generis, & speciei nomen, I. VII. 28.
Major unde veniat, II. XXIV. 361.
Majora, non *majoria*, & sic in cæteris comparativis, & ratio ejus terminationis, II. XIII. 310. *Majore*, & *majori*, II. XII. 301. *Majores*, pro iis à quibus hæresis quasi per manus accepta, etiam num. sing. inventur, I. XLII. 192.
Majestas ab antiquo positivo *majus*, II. XXIV. 361.
Majus deus, & dea *Maja*, II. XXIV. 361.
Malaspina refellitur, II. XVII. 327.
Malus in navi, virile. A. 35. 23.
Mamona, & *manonas*, vel *mamonensis*, pro divitiis masculinum, I. XX. 80.
Mancipi genitivus per apocopen factus ex *mancipii*, I. XLVI. 227.
Manc aptoton, quatuor casuum, cujus ablativus *manc*, & *mavi*, I. XLVIII. 238. *Manes*, pro *manus*, ut *scires*, pro *facri*: & *manus* num. sing. pro *manus*, i. bonus, I. XLII. 192.
Manibus, pro *manus*, II. IV. 256.
Manus, *manus*, A. 152. 5. *Manus*, pro *manes*, II. XVI. 325.
Manus unde, II. XXXIV. 401.
Manna neutrum pro cibo Israelitarum in deserto, I. XX. 79. pro micis thuris, femininum, 80.
Manibus, pro *manus*. A. 267. 17.
Mantius, pro *Mantonis*, II. IX. 281.
Manua potius, quàm *manua*, pro manipulo, I. XX. 80.
Maniani vocandi casu, à *manianus*, II. V. 261.
Mapale num. sing. apud Valerium Flaccum, I. XLIV. 217.
Mare, pro *mari*, II. XI. 291. An & Curtius eo utatur. A. 291. vers. penult.
Marcilius super *Martialis* loco refellitur, II. III. 249.
Marcus, an *Martius* dicitur *Narbo*, I. XII. 44.
Marcus ille Tullius à M. Tullio oratione defensus quis, II. III. 250.
Margaria, & *margaronum*. I. XXXV. 144.
Margis in feminino juvenali novè usurpatum, I. XXI. 87.
Maria, & *maribus*, num. plur. I. XII. 185.
Marticus, II. XXIX. 380.
Marius Victorinus emendatus, II. IV. 254.
Maro ad verus *Servii* defensus, II. XII. 299, 300.
Marsiferus, vel *Marsiferus*. A. 277. post vers. 4 a fin. 348. 22.
Marsya, & *Marsyas*. A. 245. 33.
Marium poeticè, pro *marium*, II. XIV. 313.
Martianus Capella scriptor semibarbarus, I. VII. 26.

Mariaticum quid, & unde dictum, II. XXXI. 391.
Martyr sancta, apud Ecclesiasticos scriptores, I. VI. 68.
Marylli mimographi jocus, I. XLIV. 216.
M. is, & *vir*, quomodo differant, I. IX. 35.
 Masculinum genus plenius dici quam virile, & femininum quam muliebre, I. IX. 35. Masculina & feminina quaedam propriè quaedam impropiè, dicuntur, I. IX. 33. Masculina item utriusque sexus nomina, ut *actor*, *comes*, *iudex*, *testis*; per appositionem substantivi, non modò femininis, sed & neutris attribuuntur, I. XV. 62. 63. Masculinorum in A terminatio apud Latinos est ex Æolum imitatione, qui eam pro *us* primæ declinat. simpliciter reponunt, I. XV. 63.
Mater de arbore dictum ratione vel fructuum, vel virgultorum, ac ramorum, II. XIIII. 52.
Materia, à *mater*, II. XXX. 386.
 Materialiter posita non semper sunt neutra, I. XIV. 58.
Materies, & *materia*, perperam distinguunt à Frontone, I. XXXV. 145.
Materfamiliarum, & *matrimoniarum*, A. 348. 22.
Maturissimus, è *maturissimus*, II. XXV. 368.
Maximus, & *magnissimus*, καὶ μεγαλοτάτος, II. XXIV. 361.
Mecum, tecum, nobiscum, & similia, non esse adverbium, I. II. 13.
Medialissimus, unde sit dictus, II. XXXI. 391.
Medimus, *medimnum*, I. XXXVI. 157.
Mela adversus Verderium defensus, I. XLVII. 233.
Melampus, vocativus à *Melampus*, II. X. 289.
Melcegræ, A. 262. post vers. ult.
Melior unde veniat, II. XXIV. 361.
Mella, A. 168. 8.
Melli, pro *melle*, A. 305. 32.
Melos, neutrum singulare sine genitivo, dativo, & ablativo singularibus, I. XX. 81. *Melos*, & *melus*, I. XXXVI. 152. secundæ olim inclinationis, II. XII. 329.
Membris, pro *memor*, II. XI. 293. A. 150. vers. ult.
Membris, & *memore*, olim: postea *memor*, quovis genere, II. XII. 300.
Men pleraque terminata veteribus posteriores extulerunt per *mentum*, I. XXXVI. 149.
Mencandre, A. 262. post vers. ult.
Menciacloquius, *confidentiloquius*, comparativi apud Plautum, II. XXV. 364.
Menandru, pro *Menandri*, II. VII. 270.
Meno, pro *Menon*, A. 147. 4.
Mens, ex *mentis*, I. XXXIII. 128.
Mensium nomina cur virilia, I. X. 39. naturâ

suâ esse adjectiva, I. XVIIII. 72. omnia generis masculini, quia intelligitur mensis, 73.
Mensium, pro *mensium*, II. XIV. 315.
Menses, pro *prohævio* plurimum plurale, I. XLII. 193.
Mensis unde dictus, II. XXXI. 394.
Mensurus contractum ex *mensurus*, II. XXXI. 391.
Mensurus, pro *mensurio*, II. XXXI. 391.
Mentis, pro *mens*, I. XXXVI. 151.
Mercenarius unde, II. XXXI. 390.
Mercuri in vocativo pro *Mercurie*, A. 262. post vers. ult.
Meretricium, pro *meretricum*, II. XIV. 319.
Meryca Columella quid, I. XXVIII. 105.
Merges modò feminino, modò masculino genere; nisi mendosa Plinii lectio imponat, I. XXVIII. 105.
Meruissimum substantivè positum, II. XXII. 354.
Merosus avis nomen masc. I. XXXIII. 130.
Merum, *meracum*, naturâ adjectiva, II. XXX. 384.
Messii, pro *messe*, A. 305. 32.
Messis in mascul. A. 113. 19.
Meton, pro *Meto*, A. 147. 4.
Misophras, pro quo male in vulgaribus lexicographis η μισοφρα, I. XIX. 76.
Metus utroque legitur numero; sed non *vetus*, & *metibus*, I. XXXIX. 171. *Metus* criticis femininum, I. XXXI. 119.
 Io. Meuriius, I. XXXIV. 134.
Miles commune, sed potius masculinum, I. XV. 66.
Milex, pro *miles*, I. XLIII. 196.
Mille ablativus à *mille*, I. XLVI. 228.
Miliare, & *milliarium*, II. XIV. 320.
Mina utroque numero declinatur, sed diversâ significatione, I. XLIII. 206. *Mina*, pro *Mina*, A. 206. 4.
Minimissimus, II. XXVI. 370.
Mino, *Mionius*, pro *Minos*, *Mionus*, II. VII. 276.
Minor, & *minimus*, unde deriventur, II. XXIV. 361.
Minutia num. sing. & *minuties*, I. XLIII. 206, 207.
Mirisiphissimus, à *mirificus*, II. XXV. 364.
Modernus, barbarum, II. XXXIV. 402.
Molaris, masc. καὶ ἰσοδρασκ, I. XXIX. 113.
Moliones, II. XXVIII. 376.
Moneta à Latinis dicta Musarum mater, & ratio ejus nominis, II. III. 248.
 Monosyllaba Græca genitivum pluralem formant in V M. In Latinis varia est flexio, nunc in V M, nunc in I V M, II. XIV. 317.
Monti, pro *monte*, A. 305. 32.
 Montium nomina sæpe inveniuntur in feminino, I. X. 39. cujus generis sint. *Vid. Add. Mortes*

Mortes in plurali admodum frequens, I. XL. 178.
Moyſi, pro *Moyſis*, II. IX. 281.
Mucilage unde dicitur, II. XXX. 386.
Mugil, & *mugilis* pifcis, I. XXXVI. 148. *Mugili*, pro *mugile*, II. XII. 305.
 Muhamed Sanhagius, I. I. 3.
Mulciber, *Mulciberi*, vel *Mulcibri*, & *Mulciberis*, II. XX. 342. *Mulciber* unde dictus, II. XXXII. 392.
 Mulicrum nomina in VM an neutra, A. 40. 32.
 Mulieres an pronomina habuerint, I. VII. 27. item an cognomina, 28.
Mulionis potius, quam *mulionicus*, II. XXXI. 357.
Mulio Plauto num. plur. I. XXXVIII. 168.
Murſſus an Ciceronianum fit, II. XXI. 302.
Mutola ſubſtantivè ſolùm in plurali, ſed natura adjectivum, I. XLIV. 237.
Mutulus muliebris, & *mutulum*, I. XXXVI. 157.
Mutulus pro compage univerſi in plurali invenitur, *mutulibus mutulis*, in ſingulari duntaxat, I. XXXIX. 171.
Muticeps commune, I. XV. 66.
Mycora, A. 102. 15. *Mycora* num. plur. I. XII. 185.
Mycora, A. 48. 35.
Mys ratione habita terminationis maſculinum, & *myſis* femininum, II. XVI. 70. *Mys, myſion*, pro *myſionis*, apud unum Tullium, II. XIV. 317.
Mysta in plurali, à *myſionis*, I. XXXVIII. 168. ejus etymon, *ibid*.
Mysta *myſionis*, II. XXXIII. 401.
Myrteta, *myrtetum*, A. 144. 8.

N.

Nava num. ſing. I. XLIII. 207.
Nautia gens unde, I. VII. 28.
Nar fluvius quibuſdam maſculinum, Ciceroni neutrum, I. X. 38. *vid. A*.
Narbo terminatione maſculinum, & *narbonis* feminino jungitur, I. XII. 44. *Narbo* unde *Marcus* dicitur, I. XII. 44.
Nardus, & *nardum*, I. XXXII. 123. I. XXXVI. 157.
Navis, *nave*, num. ſing. I. XLIII. 207.
Nafus, *naſum*, I. XXXVI. 157.
Nataus ſemper maſculinum, I. XXIX. 113.
Natus, pro *natabus*, II. IV. 256.
Natrix rutiis in maſculino uſurpatur, I. XXXIV. 137.
Nave, & *navi*, II. XII. 302, 305. *Navis*, pro *naves*, II. XVI. 325.
Nauci genitivus, ſed & *nauco* apud Feſtum, I. XVI. 227.
Necesse, & *necceſſum*, I. XLVI. 229.

Necceſſario, II. XXVI. 372.
Nefas, *malum*, *inſandum*, in malè interjectiones cenſentur, I. II. 12.
Nefrens maſc. *nefrens*, & ejus etymon, I. XXXIII. 130.
Nemo, *nullus*, *neuter*, & ſimilia, ſunt pronomina, I. II. 11.
Nemo compositum ex *ne*, & *homo*, adjectivum utriuſque generis, I. XV. 52. quomodo differat à *nullus*, 65.
Nepes, & *Nepes*, pro *Nepes*, que Thuſcica civitas, I. XII. 50, 51.
Nepentes adjectivum neutrum ſubſtantive uſurpatum, I. XXVIII. 107.
Nepos olim commune, I. XXX. 117.
Nequor, à *nequam*, hocque unde dictum, II. XXIV. 361.
Nervia, pro *nervus*, I. XXXV. 145. *Vide O. A*.
Neuri, pro *neuris*, I. IX. 35.
 Neutrum genus Hebrai, & alii Orientis populi, non habent, I. IX. 35. Neutrum ſive *edterigox* genus quid ſignificet Pallada in Anthologia, contra Baptiſtam Pium, I. IX. 36.
Nex etiam in recto, I. XIVIII. 239.
Nihil non aptoton eſt, ſed genitivus à recto *nobilan*, I. XLVI. 227. *etymon* ejus, II. XXXIV. 402.
Nimis civitas, I. XII. 49.
Noctua, *diu*, antiquiſ ablativi fuerunt pro *noctis*, & *die*, nunc autem adverbialiter ſumuntur, II. XII. 308.
Nomus num. ſing. I. XLIII. 195.
 Nomen, & vocabulum hoc eſt proprium, & appellativum, multi ſeparantes novem vocum claſſes fecerunt, I. I. 4. Nomen proprium Grecis tantum unum, Romanis interduo quatuor erant, I. VII. 26. Nomen gentilicium cur *navis* *navis* generis nomine, hoc eſt *navis*, ab antiquis appellatur, I. VII. 27. Nomina adoptantium ab adoptatis aſſumi ſolita, I. XVII. 19.
 Nomina, pronomina, & verba, perperam à Grammaticis ſunt interjectionum claſſi addita, I. II. 12. Nomina quædam perperam adverbis accenſent Grammatici, I. II. 12. Nomina, pronomina, & particippia, non tertia ſemper, ſed primæ etiam ſecundæque eſſe perionæ, I. IV. 19. etſi per ſe & actu, præter *ego* & *tu*, nullius ſint perſonæ, *ibid*. Nomina, & Particippia, omnis ſunt perſonæ, I. VIII. 32. Nominis definitiones *Magares* rejectæ, I. II. 8. vera propoſita, & explicata, III. 14, 15. ejus diviſio in ſubſtantivum, & adjectivum, prior eſt illa, qua in proprium, & appellativum, diſperſerunt, I. VI. 24. hujus Nominis, & Vocabuli diſtinctio Varroniana nõ ſemper obſervatur.

vatür, I. VII. 26. Nominis accidentia, quæ à Grammaticis vulgo septem statui solent, tria tantum esse, VIII. & quo ordine de his agi debeat, I. VIII. 31, 32, 33.

Nominativus *Memmius*, pro vocativo *Memmi*, Lucretio, Græcorum imitatione, I. IV. 20. Nominativus diversimodè finita, I. XXXV. 143, 144, &c. Nominativus pluralis primæ olim desinebat in AI, II. IV. 254. Nominativus nominum in OS, vocativi terminatione prolatus: ac Latinis similiter nominativus in E exiens pro VS, II. V. 261. pluralis secundæ per EI à quibusdam scribi solet antiquitus, ut à genitivo in I differret, II. VI. 263.

None naturâ adjectivum plurale tantum, I. XLIII. 207.

Nonii lapsus, negantis *penus* esse neutrum, I. VI. 25. *vidus* malè interpretatur *stercus*, I. XXVI. 97.

Nostri num. sing. I. XLII. 193.

Notities. A. 145. 16.

Noxæ æruum, II. XXXII. 396.

Nubis. A. 151. *vers. a suspende*.

Nucis, pro *Nuci*. A. 151. *vers. ult.*

Nulli, pro *nullus*, I. II. 11.

Numerus quid, & quotuplex, I. IV. 17.

Nundinæ, pro quo in sing. *nundinum*, I. XLIII. 207, 208. *Nundina dea*, *Ibid.*

Nostius, non *nuntium*, I. XXXVI. 197.

Nuper, sive *nuperus*, unde *nuperrimus*, II. XXV. 365.

Nutricia, pro *nutricus* *mercede*; plurale, sed naturâ adjectivum, I. XLIV. 217.

Nux, nucum, II. XIV. 317.

O.

O habentia in recto, Græcisque ad quartam contractorum perinitia Latinis genitivum faciunt non solum per *is*, sed etiam per *ois*, II. IX. 289.

Obex sæpius masculinum, I. XXXIV. 136. *Obice* malè statui aptoron. A. 232. *post. vers. 18.*

Obliviones num. plur. I. XI. 179.

Oblivium num. sing. & *oblivius* adjectivum, I. XLIV. 217.

Obs præpositio pro *ob*; ut *abs*, pro *ab*, I. XLVI. 233.

Obtenui, & *obtentu*, I. XLVII. 233.

Occipit, pro *occipite*, II. XII. 306. A. 306. 9.

Ocellissimus, II. XXVII. 373.

Ocinus, ocinum. A. 158. 3.

Oculus, non *oculus*, scribendum, II. XXVI. 369.

Oculissimus, II. XXVII. 373.

Oedipus, Oedipi, & *Oedipodis*, II. XX. 342.

Oenotri $\alpha\epsilon\omega\iota\zeta\eta\tau\alpha\upsilon$, pro *Oenotrii*, II. V. 259.

Oeta mons, Ovidio, Claudiano, aliis, femininum, I. X. 40.

Officia num. sing. I. XLIII. 208.

Oileus tetrasyllabon. A. 280. 14.

Oleabus, II. IV. 256.

Oleaster masculinum Virgilio, at Tullio femininum, I. XLIII. 53.

Olerorum, pro *olerum*, II. XIV. 321.

Olivitas, unde plurale *Olivitates*, I. XI. 179.

Oloes, pro *olis*, sive *ollis*, II. VI. 267.

Olutarium, olufatri, & *olerisatri*. A. 348. 22.

Omnus, pro *omnes*, II. XVI. 325.

ON terminatio accusativi secundæ pro VM, II. VII. 270. Eadem in urbium nominibus cuius generis sit index. A. 46. 25.

Onyx genus pro significatione variat, I. XXXIV. 140.

Opalus gemmæ nomen masc. I. XXXI. 123.

Operæ pro personis, quæ aliquid faciunt, feminini generis, I. X. 37.

Opas $\kappa\upsilon\eta\eta\alpha\iota\alpha\omicron\varsigma$, I. XXVI. 97.

Ops, opis, antiquis pro divite, item pro auxiliatore, I. XLIII. 208.

Optimas num. sing. I. XLII. 193. *Oprimates*. A. 193. 16.

Optimus, quasi dicas *optatissimus*, II. XXIV. 361.

Optionis triplex acceptio, I. XLII. 85.

Opus. A. 277. *post. vers. 4 a fin.*

Orbi, pro *orbe*, II. XII. 306. *vid. Et Add.*

Orestia vocativus ab *Orestes*, II. III. 252.

Orgia, semper plurale, I. XLIV. 217.

Oribus, ab *oris*, I. XLVI. 228.

Oribalca, num. pl. apud Vitruvium, I. XXXVII. 167.

Oruthiæ nomen venti, generis mascul. I. XIX. 77.

Ondiæ. A. 39. 24.

Oronti, pro *Orontis*, II. IX. 279.

Orpheon, pro *Orpheum*, II. VII. 274. *Orpheus* dissyllabon. A. 280. 14.

Orum genitivi pluralis terminatio unde pro-maner, II. VI. 267.

Oryx, sive *orix*, gen. masc. I. XXXIV. 141.

OS, & ON, terminationes nominativi Græci, à Latinis sæpe retinentur, II. VII. 269. OS pro VS in nominativi secundæ dixere veteres etiam in merè Latinis, II. V. 257. OS genitivi, & accusativi singularis in A, Græcâ terminatione nuntur Poetæ, quæ in prosa potius per IS, & EM, efferuntur, II. XVI. 328. Accusativi verò plurales in AS Oratoribus etiam usitati, *Ibid.* OS accusativi pluralis terminatio in secundâ, est à Doribus, II. VI. 267.

Oscil-

Oscillum, II. XXIX. 379.
Oscus, & *Doricus* mos voces truncandi, I. XXXVI. 148.
Ossa mons *Lucano*, *Statio*, & aliis, femininum, I. X. 40.
Ostum, & *ostum*, pro *os*, II. XIII. 310, 311.
Ostentus, & *ostentu*, I. XLVII. 233.
Ovis, pro *ovæ*, II. XII. 306. *Ovis* olim masculinum, I. XXIX. 113.
Othrys mons, quo *Lucanus*, & *Stattus* in masculino utuntur, Græcis femininum est, I. X. 40.

P.

P literæ vetus figura, I. XLII. 193.
Pabulum unde, II. XXXII. 393.
Paces num. plurali, I. XL. 179.
Pacuvius correctus, I. XXXVI. 152.
Pagina unde dicatur, I. V. 23. item II. XXXI. 395.
Pagus potius, quàm *pagum*, I. XXXVI. 158.
Palama semper plurale, sed naturâ adjectivum: & quomodo à *batualibus* differant, I. XLIV. 218.
Palani, *palatum*, I. XXXVI. 158.
Palamon, *Aristarchum* fecutus, statuit octo classes vocum, I. I. 4.
Palea, & *paleæ*, utroque numero, & quidem eadem significatione dicitur, I. XLIII. 208.
Palcay num. sing. I. XLIV. 218.
Pales deus, & *dea*, in quo *Servii* error notatus, I. XI. 40, 41.
Pallares, A. 172. 2.
Pallidum, & *palidum*, II. XIV. 316.
Palumbes, de utroque sexu utroque genere usurpatur, de solis femellis non nisi feminino genere, I. XVI. 70. & I. XXVIII. 106.
Palus, *palum*, I. XXXVI. 158.
Pampinus sæpius masculinum, I. XXXI. 120.
Panaces adjectivum neutrum substantivè usurpatum, I. XXVIII. 107.
Pandeche masculinum, contrâ quam summis viris visum, I. XIX. 76.
Πανδέκης à *Stoicis* adverbium dicebatur, I. II. 12.
Panis, pro *panis*, I. XXXV. 146.
Panicula, à *panis*, II. XXX. 381.
Panium *Cæsar* à *panis*, *panum* *Verrius*, neutrum *Charisius* probat, II. XIV. 314.
Panibus, pro *panis*, II. XX. 345. A. 267. 17.
Pannus, *pannum*, I. XXXVI. 158.
Panos à recto *Pan* cur malint *Poetæ*, quàm *Panis*, & *Panus*, quàm *Panes*, II. IX. 278.
Panthu vocativus à recto *Panthus*, II. V. 263.

P P, valet *piissimi*, II. XXII. 356.
Papaver in neutro obsoletum, I. XXVI. 99. unde dictum, II. XXXI. 392.
Papyrus, & *papyram*, I. XXXII. 123. A. 158. 12.
Par adjectivum potius *pari* ablativo habet, at substantivum pro *scio*, vel *scia*, facit *pare*. Composita ejus adjectivè sumpta utramque habent terminationem, sed usitatus *U*, II. XII. 300. *Par*, *paris*, *parium*; *impar*, *imparis*, *imparium*; in quo *Trogus*, à *Plinio*, & *Charisio*, immeritò reprehensus, II. XIV. 318.
Par nobilitate. A. 283. 20.
Paralipomenon interpretis alius est à *LXX*, I. XX. 79.
Parapherna semper plurale, I. XLIV. 218.
Parasitaster an diminutionem significet, II. XXX. 380.
Parentalia naturâ adjectivum, I. XLIV. 218.
Parent commune, in quo deceptus *Charisius*, I. XV. 66. naturâ suâ adjectivum, 67. *Parentis*, pro *parentes*, II. XVI. 326.
Paridem, *Parim*, & *Parim*, II. X. 285, 286.
Paris, pro *par*, II. VIII. 276. II. XII. 300.
Partes orationis quot numero sint, valde discrepantes fuere veterum Grammaticorum sententia, I. I. 4.
Parti, pro *parte*, II. XII. 306. *vid. Ad.*
Partis, pro *partes*, II. XVI. 326.
Participialia, II. XXXV. 401.
Participii vulgaris definitio rejecta, I. II. 9. vera proposita, & explicata, III. 14, 15.
Participium *Stoici* comprehendebant sub verbo, ac *participiale verbum* dicebant, I. I. 5.
Partus, pro *partus*, II. XVII. 332.
Parvior, & *parvissimus*, II. XXIV. 361.
Pascha Græcis *πάσχα*, Latinis prima potius declinat. quam tertia, utrisque neutrum, I. XX. 78. Hebræum esse, sed flexu Chaldaeo, 79.
Pascha, & *paschum*, num. sing. I. XLIV. 218.
Pasum, pro *passum*, II. XVII. 335.
Patibulus, *patibulum*, I. XXXVI. 158.
Πατριε *ετυμον*, II. XXXI. 395.
Πατριε *αυτο*, II. XV. 323.
Patri nomine etiam avus continetur, uti avi nomine majores universi, utrunque multis etiam distent seculis, II. XXVIII. 375.
Patronymica sic dici à specie nobiliori, II. XXVIII. 374, 375. an etiam à matribus, vel avis, formentur *Homero*, præterquam in illis, qui à *Iove* prognati. *Ibid.* & 376. Variâ illorum terminationses, 376, 377. *Patronymicorum* forma tributa iis, quæ à loco petuntur, item librorum titulis, II. XXVIII. 377.

- Patricius* naturâ suâ adjectivum utriusque generis, I. xv. 64.
- Patruſſimus*, superlativus *Comicus*, II. xxii. 354.
- Paulus Mannius* rectène *homo* in muliebri uſurper, I. xv. 60.
- Pauper*, & *paupera*, II. xxi. 350. *Pauper lorum* Juvenali quid, II. xxi. 350.
- Pauperies* quandoque aliud, ac *paupertas*. A. 145. 21.
- Paupertates* apud Varronem, I. xl. 179.
- Peccatus*, pro peccato, II. xvii. 331. *Peccation*, & *peccatus*. A. 158. 16.
- Peccatus*, II. xviii. 336.
- Peccus*, *peccens*, neutrum: at *peccalis* in obliquis femin. tetraproton, carens nominativo, ac vocativo, I. xxxii. 126, 127. *Peccus, peccatus*, ac nominativo dicitur, I. xlvi. 231. an in muliebri reperitur, A. 238. 13. *Peccus*, & *peccus*, unde *peccus*, II. xvii. 330.
- Peior*, & *pejſſimus*, à *peſſum*, II. xxiv. 361.
- Pelago* num. pl. à *pelagus*, I. xli. 185. *Pelagus* nunquam masculinum, I. xxxii. 125.
- Pelici*, & *Orphei*, pro *Pelico*, & *Orpheo*, II. vii. 272.
- Pelicos*. A. 272. 23.
- Pelion*, *Peli*, & *contractè Peli*, II. vii. 270.
- Penas*, ex *Penais*. A. 151. 8. *Penatem* à nominat. *Penatis*, vel *Penas*, I. xlii. 193.
- Penelope*, *Senela*, *Circas*, &c. pro *Penelope*, *Senela*, *Circas*, II. ii. 246.
- Penetral*. A. 146. 13.
- Penitor*, *peniſſimus*, à nomine *penitus*, II. xxv. 366.
- Penthea*, & *Tydeu*, vocandi casu, non *Penthee*, & *Tydees*, II. vii. 272.
- Penus* substantivum trium est generum, I. vi. 25. & xxxi. 120. *Penus*, *penoris*, sive *penus*, & *penum*, *peni*, II. xx. 346, 347.
- Perdix* Græcis utriusque generis, Varroni etiam in aſe. I. xxxiv. 137.
- Perfidia* apud Plantam, I. xl. 179.
- Perſæ*, & *Perſæ* in eum exeunt, II. xxx. 386.
- Perſepetamatis*, pro *perſepetamibus*, II. xv. 323.
- Perſeplectomen*, pro *Perſeplectomenis*, II. ix. 280.
- Perſiromatus*, II. xv. 323.
- Perſnici*, pro *pernicis*, II. xlx. 337.
- Perpetuor*, *perpetuſſimus*, II. xxvii. 372.
- Perſes*, & *Perſeus*, I. xxxvi. 151.
- Perſea*, pro *Perſeum*, II. vii. 273. & *Perſen*, à recto *Perſes*, ibid.
- Perſi*, pro *Perſis*, II. ix. 280.
- Perſu* locus illuſtratus, II. xxi. 351.
- Perſona* non ſolùm pronominiſus, & verbis, ſed etiam nominibus, & participiis, accidit, I. iv. 19.
- Perſona* tertiâ qui omnia eſſe nomina exiſtunt, reſelluntur, I. iv. 19. *Perſonæ* in verbis ter-
- tiâ, quæ dicuntur, cur olim dictæ nullius eſſe perſonæ, I. iv. 20.
- Pertica* unde dicta, II. xxxii. 392.
- Pes* olim femin. A. 105. 6.
- Peſes*, pro *pediculi*. Ibid.
- Peſſiſſimus* an dicitur, II. xxxvi. 370.
- Peſſus* nomen opidi masculinum, I. xii. 50.
- Peſtes*, & *peſtilentia*, num. plur. I. xl. 179. A. 179. 33.
- Peſtibula*, II. xxx. 385.
- Petilus*, pro *exil*, Lucilio, atque etiam Varroni, I. xxxviii. 164.
- Pharus* apud Græcos quidem maſc. at apud Latinos femin. tantum, I. xxxii. 125.
- Phœnix* avis maſc. I. xxxiv. 137.
- Philophorus*, & ſimilia Græca, an Latinis, ut Græcis, communia, I. xv. 61.
- Phocas* reſcillitur, II. v. 260.
- Phorcyn*, & *Phorcys*. A. 150. 22.
- Phœnulentem*, & *Phœnulentem*, II. x. 287.
- Phœnix* apud Græcos, & pro arbore glandifera, & pro glande, I. xiv. 57.
- Pices* num. plur. I. xxxviii. 168.
- Piſſimus*, II. xxvii. 372.
- Pileus*, *pileam*, I. xxxvi. 158.
- Pilomax* *poppæ*, pro, *Pilomaxi* *poppæ*, II. vi. 265. A. 267. 17.
- Pinaliter* ejuſdem generis, ac *oleaſter*, I. xlii. 53.
- Pindario* *ἀναμυθίας* patronus, I. v. 21.
- Pindos*, genere utroque. A. 48. 35.
- Pinguatilis*, *pinguatus*. A. 145. 8.
- Ponus*, *pon*, & *ponis*, II. xx. 345.
- Pisandrus*. A. 258. 2.
- Piſtilus*, *piſtilum*, I. xxxvi. 158.
- Piſtrilla*, non à *piſtrum*, ſed à *piſtrum*, contra Diomedem, II. xxi. 382. A. 144. 9.
- Piſtrina*, *piſtrum*. A. 144. 9.
- Piſtrix*, ſive *piſtris*, vel *piſtris*, an gen. maſc. I. xxxiv. 138.
- Planavia* inſula unde habet nomen, II. xxxi. 388.
- Planeta*, cur virile. A. 75. 18.
- Planitia*, *plavities*. A. 145. 8.
- Platanus* fortaiſis etiam quarta, II. xx. 344.
- Plauti* locus in Trinummo expenſus, I. xxxiv. 137. ejuſdem verſus reſtitutus, I. xlii. 190. Idem ſemel iterumque correctus, II. lii. 247, 248.
- Plebs*, ex *plebes*, I. xxxiii. 128. *Plebs* quomodo ſingulari, cum multo notet, I. xxxvii. 165.
- Plebes*, *plebes*, ſeu *plebi*, & *plebis*, II. xxi. 347. *Plebes* num. plur. I. xl. 180. *plebinum*. A. 317. 15.
- Plerus*, *plera*, *plerum*, antiquis dicitur, I. xlii. 193.
- Plinii* libri *Dubii* fermonis, cujus fuerint argumenti, I. xxxvi. 148. II. vi. 266. *Plinii* ſententia

centia, de genitivis pluralibus secundæ per syncope proferendis, expenditur. *Ibid.* & seq. Eiusdem sententia, de accusativis tertiæ in A S, excutitur, II. XVI. 328. Plinius, & Charisius, refelluntur, qui nominum in IS ablativos in E de homine; in I, de re existimant dici, II. XI. 295.

Plurali an careant propria, et inque nomina metallorum, frumentorum, ac leguminum, uti & liquidorum, I. XXXVIII. 333.

Plus, & *complus*, pro *plures*, & *complures*, II. XVI. 326. *Plus plura*, & *pluria*, unde *complura*, & *compluria*, II. XIIII. 310. *Plus*, *pluris*, *plure*, I. XLVIII. 237. ac eodem auferendi casu, II. XI. 297. *Plus*, & *plures*, non esse positiva, ut Aftinius Capito, & aliqui juniorum, credunt, II. XXIV. 362. *Plus*, & *pluribus*, unde veniant, II. XXIV. 362.

Poenationum, pro *penationum*, II. XIV. 320. Item dandi casu *poenatis*, II. XV. 323. Ac Riccoboni error super huiusmodi dativis refellitur, 322, 323.

Poenas perperam statui neutrum, simul Ovidii locus, qui errori illi causam dedit, explicatus, I. XIX. 44.

Pollis rectius, quam *pollis*, I. XXIX. 113.

Pollis, deque eo Cæsar cum Charisto, & Prisciano, conciliatus, A. 114. 4.

Pollucis, pro *Pollux*. A. 151. *vers.* *anteponit*.

Polypus, an Lucilio femininum, I. XXXI. 126. Patrio casu facit *polypti*, & *polypodis*, I. XX. 342.

Pompei, *Vulci*, vocativi à *Pompeus*, *Vulcius*, quorum secunda est diphthongus, II. V. 262.

Pomponia gens unde, I. VII. 28.

Pondo, pro *pondere*, neutrum singulare; pro *libra*, plurale, I. XXII. 86.

Ion. Pontani error. A. 46. 21.

Pontus non pro mari tantum, sed pro regione quoque masculinum, I. XII. 50.

Populi Romani, pro, *Populo Romano*, II. V. 259.

Populus an vocandi casu dicatur pro *popule*, II. V. 260.

Populus contractum ex *populinus*, II. XXXI. 390.

Pomum, & *pornus*, unde *porri*, I. XXXVII. 163.

Portabus, II. IV. 256.

Portio, unde dicta, I. XXII. 84.

Portulaca, *pastinaca*, unde dicantur, II. XXX. 385.

Poscia unde dicta, II. XXXII. 396.

Positio, pro *terminatione*, I. XXIV. 92.

Positer, vel *posterus*, unde *posterior*, II. XXV. 365.

Positivus, comparativus, *superlativus*, an rectè sic appellentur, & an non poterint aptiora nomina excogitari, II. XXIII. 354.

Possessorum terminationes, II. XXIX. 379.

Poste, & *possi*, II. XII. 307.

Postes, & *antes*, unde dicantur, I. XLII. 187.

Positena, II. XXXIV. 401.

Postremior, *postremissimus*, II. XXVI. 370.

Postula vox in sacris usurpatur, I. XXII. 85.

Postulans, fortè ex *postulimus*, II. XXV. 368.

Potus, *potissimus*, à *potis*, II. XXV. 364.

Potis, pro *potè*, & *potè*, pro *potis*, II. XXI. 349.

Preceps, & *aceps*, hujus *preceps*, & *ancipis* at *preceps*, & *ancipes*, hujus *preceps*, & *ancipis*, II. VIII. 276.

Probia, vel potius *probia*, quasi *prohibita*, tantum plurale, I. XXIV. 218.

Procedia, semper plurale, I. XXIV. 218.

Proesse, terminatione neutrum. At *nas* *Proces* invenias in feminino. Græcis *Προεσσης*, & *Προεσσης*, I. XII. 43. An hæc *Proces* dicatur in quo à Servio recessum. *Ibid.* *Proesio*, *Cera*, *Bibracte*, & similia propria, ablativum flectunt per E. non per I, II. XI. 290.

Proenomia prioribus seculis addita Romanis mulieribus, I. VII. 27. & quomodo prænominibus puella ejusdem familie distinguerentur, *ibid.*

Prepositio Stoicis comprehensa sub conjunctione, dictaque *conjectio prepositiva*, I. I. 5. *Prepositiones* interdum idem valent ac adverbium, tum in compositione, tum extra eam, I. I. 6. *Prepositio* cur in *meum*, *tecum*, & similibus, subjiciatur, I. II. 13. *Prepositionis* definitio vulgaris rejecta, I. II. 9. vera *preposita*, & explicata, III. 14. 15.

Presepem, *presepium*. A. 146. 36. *Presepem*, à recto *presepem*, II. X. 284. *Presepem*, vel *presepem*. A. 146. 36.

Prestes, contractum ex *prestes*, II. XXXII. 394.

Prestita, num. sing. I. XLIII. 249.

Prestito adverbium, vel nomen adjectivum, I. XXII. 85.

Pretor, unde dicatur, II. XXX. 387.

Præci, *precom*, *prece*, num. sing. ab antiquo nominat. *preces*, I. XLII. 209. & I. XLVIII. 237.

Primus, natura adjectivum, tantum in plurale, I. XLIII. 209.

Primoris, *primoris*, *primorem*, sine nominativo, I. XLII. 194.

Primus, pro eo, qui est inter primos, II. XXXII. 359.

Principium, pro *principium*, II. XIV. 314.

Prior, pro *prius*, II. XXI. 349. *Prior*, ab antiquo *prius*, II. XXV. 367.

Prisciani error de genere oppidorum *Mabul*, & *Suhul*, I. XII. 45. super eo refellitur, quid *Glycerium*, & similia, neutra putabat, I. XXIV. 91. Et restitutum *Mattu* nomen, I. XLIII. *num.* 204. *Vetus* scriptura ei reddita, II. II. 245. Eius quatuor canones adducti de accusativis in ES, &

IS, vel EIS, II. XVI. 325. Prisciani ridiculus error, cum *Senatus* ait esse compositum, II. XVII. 333. Idem emendatus, I. XLIIII. in marg. 204. Et II. II. 241. Iterum II. XXVIII. 375. Et II. XXVIII. 376.

Privoes, pro *priveis*, seu *privis*. A. 267. 17.

Probus emendatus, I. XXXI. 118.

Proceem, I. XLII. 124.

Proceris *Charitio* *retrapoton*, I. XLVIII. 237.

Prodigius, II. XXXI. 401.

Proletarius, & *proleteneus*, à *proles*, II. XXXI. 388.

Prometheos, pro *Promethei*. A. 272. 23.

Pronis, *pronus*. A. 152. 5.

Promuntorium, non *promontorium*, ut vulgò scribitur, contractum ex *promuntorium*, II. XXII. 396.

Pronominis definitio Prisciani & alterius cuiusdam eruditi Grammatici rejecta, I. II. 2. Vera proposita, & explicata, I. III. 14, 15. Pronomina quædam ad nominum classem malè à Grammaticis referri, I. II. 10, 11. quædam inter adverbia malè reponi, 13.

Prophete vox & veteribus Latinis usurpata, I. XIX. 75.

Propior, & *proximus*, eundem quem præpositio *prope*, casum regunt, II. XXV. 367. *Propior*, & *proximus*, ab antiquo *propis*, & *propis*, II. XXVI. 369.

Propria sæpe usurpantur pro adjectivis inde ductis, I. VII. 30.

Propria rarò utroque in numero pro eadem re declinantur, I. XXXVIII. 166. habent tamen quandoque pluralem, I. XXXVIII. 166. & A. 166. 14.

Prosapia, *prosapies*, I. XXXV. 145. *Prosapie* apud *Catonem* num. pl. I. XI. 180.

Proscia, *proscies*, I. XXXV. 145. *Proscies*, II. XXXII. 394.

Prosper, ex *prosperus*, II. V. 258.

Prostituli *ετρομοι*. A. 40. 32.

Proximus, *proximior*, II. XXVI. 370.

Psaltes, & *Psalta*, ut *Prophetes*, & *Propheta*, I. XIX. 75.

Pterela, & *Pterelas*. A. 245. 33.

Puer, ex *pueris*, unde *pueris*, II. V. 258.

Puere, pro *puer*, II. V. 260.

Pueritia, *puerities*, I. XXXV. 145.

Puerperium cur sine sexus discrimine dicatur. A. 69. 3.

Pugil, unde dicatur, II. XXXII. 394.

Pugillar, & *pugillaris*, in plurali *pugillares*, & *pugillaria*, I. XLII. 195.

Pugions etymon, I. XXI. 84.

Pulchri *ετρομοι*, II. XXXII. 393.

Pullaria *feles*, I. XXXVI. 151.

Pullus unde, II. XXIX. 379.

Pulveres, à *pulvis*, *Horatio*, I. XXXIX. 172.

Pulvinar, & *pulvinarium*. A. 146. 25.

Pulvis *fapius* *mafculinum*, I. XXIX. 114.

Punilior, *Punior*, *cinædior*, *Comici* comparativi, II. XXII. 354.

Punctus, *punctum*, I. XXXVI. 158.

Punica *lingua* *Hebrææ* *vicina*, I. XX. 80.

Puppe, & *puppi*, II. XII. 302.

Pupparos, A. 48. 35.

Pus *singulari* *integrum*, I. XLVI. 227. A. 227. 25.

Puteus, *puteum*, I. XXXVI. 158.

Pygæus *avis* *genus*, alio nomine *layæus*, & cæcis etymon, I. XXXII. 128.

Pyrites, & *pyritis*, *selenites*, & *selenitis*, *genere* *differunt*: etii *Plinius* id *discrimen* *non* *observet*, I. XXVIII. 104.

Pyros, è *Pyroëis*. A. 277. *vers.* 4 à *fin.*

Pythion pro *urbe*, quæ *postea* *Deiphi* *dicta*, & *quæ* *nominis* *causa*, I. XXIV. 93.

Q

Quadrupes *trium* *generum*, *contrà* *ac* *visum* *Servio*, I. XVIIII. 73.

Quæso malè *inter* *adverbia* à *Donato* *pomi*, I. II. 13, 14.

Quæstus, pro *quæstus*. A. 332. 17.

Qualis, *talis*, *quantus*, *tantus*, *quomus*, *totus*, & *similia*, *et* *se* *pronomina*, I. II. 11.

Qualitas, *quam* *essentialem* *intelligunt* *Grammatici*, *non* *est* *nominis* *accidens*, I. VIII. 31.

Qualis, & *qualium*, *quæstus*, & *quæstus*, *olim* *dicebatur*, II. XXIX. 383.

Quarta *declinatio* *est* *anomalia* *tertia*, *quæ* *genitivo* *exit* *in* *V* *S* *pro* *V* *I* *S*, II. XVII. 329. *hujus* *genitivi* *à* *rectis* *in* *V* *S* *præcis* *etiam* *in* *I* & *I* *S*, *ætebantur*, II. XVII. 331.

Quercerus, II. XXXI. 389.

Que, pro *quæte*, II. XX. 347.

Quercus, *querci*, & *quercus*, II. XX. 345.

Quies, pro *quætes*, II. XX. 347.

Quincta *declinatio* *fluit* *è* *tertia*, II. XIX. 337.

Quinquatribus, & *quinquatriis*, *in* *dativo*, & *ablativo* *plurali*, II. XV. 322. *Quinquatrus*, & *quinquatra*, *num.* *plurali*, I. XLII. 194, 195.

Quintus, *Quintum*, *num.* *sing.* *poeticum*, I. XLII. 195.

Quisquilia *num.* *sing.* *obsoletum*, *pro* *quo* & *quisquiliam*, *sive* *cusculum*, *apud* *Plinium*, I. XLIIII. 209.

R.

Rabies, pro *rabiei*, II. XIX. 338.
Radicion, vel *radicum*. A. 314. 21.
Rapacia, seu *rapicia*, cauliculi raporum, plurale semper, I. XLIV. 218.
Raster, & *rastrum*, unde *rastri*, & *rastra*, I. XXXVII. 164.
Rastri & *ραστρι*, II. XXXII. 396.
Ravim, non *ravem*, II. X. 283.
Rebellio, an *rebellatio*, dicendum, I. XXII. 85.
 Rectus casus cur dicatur, I. XLV. 21.
Regis, *regeres*, pro, *rex*, *regis*. A. 151. *vers. ult.*
Reliquus, primum *relicuus*, dicebatur, I. XLIII. 210.
Reliquia num. sing. I. XLIII. 210.
Repetuntiarum, & *repetuntis*, falsè dicitur accensentur, cum rectus sit *repetuntia*, I. XLVIII. 235.
Reposita, tantum plurale, I. XLIV. 218, 219.
Requis, pro *requies*, II. XX. 347. *Requies*, *requies*, & *requies*, *libal*, *Requies*, pro *requies*. *libal*.
Resse sapius, quam *ressti*, casu auferendi, II. XII. 302, 303.
Retē ablativus à *retis*, II. XI. 292.
Reticulus, *reticulum*, I. XXXVI. 158.
Rex masculinum, unde *reticulus*, I. XXIX. 114.
Retro, II. XXVII. 373.
Rhamnus. A. 50. *vers. antepenult.*
Rheni an apud *Perium* pro *Rhenanis*, hoc est, Germanis, sumantur, II. XXI. 351.
Riccobonus refellitur de usu dativorum in *tu* à nominibus tertiæ in *ma*, II. XV. 322, 323.
Rictus, *rictian*, I. XXXVI. 158.
Risibilis, pro eo, qui insitam habet ridendi facultatem, rectè dicitur, II. XXXIII. 398.
Ritus, pro *ritus*, II. XVII. 332.
Robertelli maledicentia, I. VII. 30.
Romani in formationibus casuum potissimum solent imitari *Dores*, & *Æoles*, II. IV. 255.
Rome, *Roman*, *Româ*, Donato visa loci adverbia, I. II. 12.
Rogus, *rogum*, I. XXXVI. 159.
Rores, & *roribus*, apud poetas, item *Columellam*, & *Plinium*, I. XXXIX. 172.
Rores marini. A. 348. 22.
Ros ἀρωγῆς, pro *rosmarino*. *libal*.
Rosmarinus, *rosifmarini*, sed *rosmarinum*, *rosmarini*. *libal*.
Rostra *Romanis* cur plurali dicatur, I. XXXVIII. 165. & I. XLIV. 219.
Rubeta ἔρωπον, II. XXX. 37.
Rubus gen. dubii, I. XXXI. 120.
Rudens καθ' ἑρωπίαν, aliis masc. *Plauto* femin. I. XXXIX. 112. & XXXIII. 130.

S.

Rudera neutrum plurale, non à *ruder*, sed *rudus*, I. XXVI. 96. quod & olim *rodus*, vel *raudus*, unde *raudisculum*, 97.

Rullus unde, II. XXXIX. 379.
Rumex masc. I. XXXIV. 136.
Rurus ἔρωπος, II. XXXII. 394.
Ruribus, à *rur*, I. XLVI. 228.

Santiqui pro *R* posuere, II. XXXIV. 302.
Sacerdotissa non est verbum *Agellianum*, I. XXX. 117.
Sacoma, *sacomæ*, II. XV. 323. & II. XX. 342.
Sepissimus, II. XXV. 365.
Saxontus, & *Saxunthum*, I. XII. 46. A. 46. 8.
Saxus, *saxum*, I. XXXVI. 159.
Sal, contrahitur ex recto *salis*, cum mascul. ex *sale*, cum femin. I. XXXV. 146. *Sal*, pro condimento, sapius masculinum, I. XXIV. 89. *Salis* numero plurali, etiam pro condimento cibi, I. XXIV. 89. I. XXXIX. 172. I. XII. 185. & contra. *Sal*, *sals*, *salcem*, num. sing. etiam pro *facetiis*, I. XLII. 195.
Salar piscis semper masculinum, I. XXV. 95.
Salebra num. sing. I. XLIII. 210.
Salis, vide *Sai*.
Salgama, II. XXX. 386.
Saliva natura adjectivum, I. XLIII. 210.
Cl. Salmasius. A. 50. *vers. antepenult.*
Salubritates, & *valetudines*, apud *Cenforinum*, I. XL. 180.
Salutes non reperias, nisi apud *Ecclesiasticos*, I. XL. 180.
Sannus, pro *Sannus*. A. 277. *post vers. 4 a fin.*
Sandyx, sive *sandyx*, semper fere femininum, I. XXXIV. 141.
Sanguen, pro *sanguis*, I. XXXVI. 150. *Sanguinis*, genitivus à recto *sanguen*: at *sanguinem*, à recto *sanguinis*, II. VIII. 278.
Sapphirus femin. A. 123. 20.
Sarcina num. sing. I. XLIII. 210.
Sardeis, vel *Sardis*, nominativo plurali, II. XIII. 309.
Sattias, & *στυγία* ex *satietas* factum, eodem modo inflectitur, ut *satietas*: & syncope ista etiam in obliquis invenitur, I. XLVII. 233.
Satrapas. A. 151. *vers. antepenult.*
Satur, ex *satius*, II. V. 258.
Saturcia, II. XXXIII. 399.
Saturnaliorum, pro *Saturnalium*, & familia, II. XIV. 319, 320.
Scala, quod rectius *scala*, I. XLIII. 210.
Ios, *Scaliger* de *Enni* versu conjectura refellitur,

litur, I. XXXVI. 149. *Falaria* perperam loci nomen putavit, I. XLIV. 218. falli, cum negat, *victrix* neutrum esse in singulari, II. XII. 301, 302.

Iul. Scalliger recte superlativi definitionem impugnet, I. XXI. 356. immerito Lucani locum culpe, I. XII. 46. refellitur de genere epicœno: ac advertit cum veteres defensii, quod sexum sepe non distinxerint terminatione. A. 69. 3. falli de origine vocis *Vlyses*. A. 273. 20. ejus laus, II. XII. 355, 356.

Scamillus, II. XXI. 381.
Scandax herba Plinio femin. I. XXXIV. 138.
Scatere non esse verbum sordidum, I. XVII. 233.
Scelerus, a. um, prisca pro *sceleratus*, I. XX. 82.
Schemata, *schemata*, & *schemata*, II. XV. 322, 323.
 Schotti in Virgilio ex Probo emendatio rejecta, II. VII. 270.

Scipiadam, pro *Scipiadem*, II. II. 245.
Scipionades, *Scipionades*, *Scipiadem*, II. XXVIII. 376.
Scobis, ex *scobis* femininum, I. XXXIII. 131.
Scopis, pro *vericulo*, plurali solum, I. XLII. 210, 211.

Scops, avis genus, I. XXXIII. 131.
Scorpius, pro *scorpius*, II. VII. 269.
Scorpiem, II. XXI. 380.
Scoru etymon, I. XI. 40.
Scrobis, unde contractum *scrobs*, & diminutivum *scrobiculus*, potius generis masc. quam feminini, I. XXIX. 114.
Scutella, unde derivetur, II. XXI. 382.
Scytharum mos, jurandi per ventum, & acinacem, I. XXVIII. 127.

Seculum unde dictum, II. XXXII. 395.
Secundilla, *Quartilla*, *Quincilla*, I. VII. 27.
Securilaca, II. XXX. 385.
Secus, pro *secus*, neutrum, I. XXXI. 121.
Scituo, unde dicta, I. XXI. 84.
Segeti, pro *segete*. A. 307. 8.
Seivias. A. 50. *vers. anteprebit*.
Seneslia. A. 277. *vers. 4 a fin.*

Senis, & *senissis*, differunt, I. XXI. 115. *Senis* unde, & ut forment obliquos. A. 277. *vers. 4 a fin.*

Senatis, & *senatus*, pro *senatus*, II. XVII. 332. A. 345. 23. ejus etymon, superque eo spissus error Prisciani, 333.

Senecio, ex genitivo prisca *senecis*. I. XXXVI. 152. & II. XXX. 387.

Senex an communis generis, I. XV. 61.
Senecus, contractum ex *senectus*, II. XXX. 388.

Senior, pro *senex*, II. XXI. 357.
Senus, genitivus contractus ex *senecis*, II. VIII. 278.

Senus, *senium*, I. XXXVI. 159.

Sentis, quod usitatus *senes*, num. plurali, gen. masc. I. XXIX. 115. *Sentis*, *senem*, num. sing. I. XLII. 195.

Seps, pro *serpente* masc. & sive etymon; pro *sepimento*, nisi hic rectius *seps* dicitur, femin. I. XXXIII. 131. A. 131. 29. Tullio tamen *seps* usurpatum ea significatione. *Ibid.*

September, vel *Septembris*, *October*, vel *Octobris*, aliaque mensium nomina, adjectiva sunt, eoque ablativo in I. exeunt, II. XI. 296. *September* autem, & *October*, derivata sunt a simplicibus, non composita ex *ember*; contra Priscianum, aliosque, *Ibid.*

Sequiter, *sequestri*, & *sequestri*, II. XX. 342.
Serapidem, *Serapim*, & *Serapim*, II. X. 286.
Sergii crassus error de voce *vulgi*, I. XXXI. 320.
Serium natura adjectivum, I. XLIV. 219. & II. XXXII. 400.

Servitutum, & *compedum*, pro *servitutum*, & *compedum*, II. XIV. 349.

Servius an recte *Acragas* putet montis nomen, I. XII. 47. ejus error de *Male*, I. XI. 41. recte existimet, ut *Præcæstis*, sic *Præcæstis* dici, I. XII. 43. lapsus in loco Maronis, I. XXVII. 102. ejus falsus, Horatium sollicitum damnantis, I. XXIX. 111.

Emendatus, I. XLIV. 214. refellitur in eo, quod *crocus* neget dici. A. 119. 20. refutatur de ablativis nominum in NS, II. XII. 299, 300. falsus, cum negat, *victrix* neutrum esse in singulari, II. XII. 301, 302. Idem correctus in Attr. loco, II. XX. 346.

Setana, *setanon*. A. 144. 12.

Setterina, & *setterium*, significatione differunt, I. XXXVI. 159.

Sexa velle legitur, apud Sallustium, I. XXXI. 121. *Sexu*, & *sexus*, II. XVII. 332. *Sexa* olim quoque neutrum, I. XXXI. 121.

Sibilis, & *sibilium*, unde *sibila*, I. XXXVI. 163.
Sivusa, pro *via sivusa*, perperam legitur apud Xenophontem, si Helladio credimus, I. XIV. 58.
 Significatio non est accidens nominis, sed forma essentialis omnis vocis, I. VIII. 31.

Silex alii femin. Lucretio masculinum, I. XXXIV. 136. perperam id Diomedes spoliat plurali. A. 172. 29.

Silvium, I. XXVI. 97.
Simo Verrepeus, & *Caucius*, aliquot locis castigati, I. XXI. 83, 86.

Sinos, ex *Sinos*. A. 277. *post. vers. 4 a fin.*
Sinapi neutrum aptotum, & *sinapis* femininum, I. XX. 82.

Sinapim, a *senapis*, II. X. 284.
 Singularis an numerus verè sit, I. IV. 17. *Singularis*, & *pluralis* item *singulariter*, & *pluraliter*, voces jam olim usurpare, I. IV. 17.

Singularis, & singularis, II. XIV. 320.
Singulus, & pluralis, pro singulari, & plurali, I. IV.
 17. *Singulus* num. sing. I. XLII. 196.
Sinus, sinum, pro vase lactis, r. xxxvi. 159. Sinus,
 pro significacione diversâ, diversâ est declinat.
 II. XX. 346.
Sirempis, sirempse, I. XLVIII. 236.
Sirmio urbs terminatione masculina, *xel' xarid-*
volam feminino jungitur, I. XII. 44.
Siser, pastinaca genus, singulari neutrum, plurali
 masculinum, vel femininum, I. XXVI. 99, 100.
Siti, & sitc, ablativo, II. XI. 296.
Situs, nominativè terminatione, in utroque nu-
 nero, I. XXXIX. 172.
Smaragdus sapius masc. interdum etiam femini-
 um, I. XXXII. 123.
Soboles num. plur. I. XL. 180.
Socrate, & Socrates, vocativus, II. III. 251. II.
 288.
Socrus, pro fecero, apud Attium, I. XVII. 71.
Sol ex veteri quorundam Germanorum genti-
 um theologia, femina fuit, I. IX. 34.
Sola, à solium, id est terra, vel solea, num. plur. fre-
 quens, I. XII. 186.
Soles, solibus, num. plur. I. XXXIX. 172, 173.
Solia, & solus, num. plur. à solium, I. XII. 186.
Solox, pro crasso, adjectivum, I. XXXIV. 139.
Somni, pro somno, II. XX. 345.
Sontium, agræstium, celestium, pro fontium, agræstium, cele-
stium, II. XIV. 313.
Sonus, soni, & sonus, II. XX. 345.
Sorbium, pro fructu, non sorbus, ut locutus Ponta-
nus, I. XIV. 57.
Sordis, pro sorde, II. XII. 307. Sordis, sordem, sorde,
 num. sing. I. XLIII. 211.
Sorex gen. masc. I. XXXIV. 136.
Sors, ex sortis, I. XXXIII. 128. Sors etiam pro
 sortitione invenitur num. plur. I. XL. 181. *Sors, pro*
oraculo num. sing. I. XIII. 211. Sorti, pro sorte,
 II. XII. 307.
Sortio, pro sortitio, I. XXII. 85.
Sotularis, barbarum, I. XXIX. 115.
Spadix; Latinis adjectivè sumitur, pro rutilo,
 seu punico, I. XXXIV. 138.
Sparus, sparum, teli genus: at pro pisce, *sparus* tan-
 tum, I. XXXVI. 159.
Spebus, datus plur. à spes, II. XIX. 340.
Specitrum, & speciebus, an liceat usurpare, II. XIX.
 340.
Species quatenus in nominis doctrina confi-
 rari debeat, I. VIII. 31. *Species* cur à Gram-
 maticis dicatur accidens derivationis, I. IV.

Speciem, pro specierum. A. 40. 30.
Spectaculum num. sing. contra opinionem
 Grammat. I. XLIV. 219.
Specubus, pro speciebus, euphonice causâ, II. XVII. 11.
 336.
Specus, specâ, speciem, veteres dixerunt, I. VI. 25.
 & XXXI. 120.
Speribus, pro spebus, à recto plurali speres, I. XL.
 182. II. XIX. 340.
Spes num. plur. frequens, I. XI. 181, 182.
Spicus, spica, spicum, I. XXXVI. 159. A. 25. 2.
Spinter, armilla genus, neutrum, I. XXVI. 100.
Spiritus, pro animi elatione, etiam invenitur
 num. sing. I. XLII. 196.
Spissiter, adissimus, II. XXVII. 373.
Spolium numero singulari apud Virgil. I. XLIV.
 219.
Sponsaliorum, pro sponsalium, II. XIV. 320.
Sponsor dea, Ovidio, I. XXVII. 101.
Spontis, & sponte, diptoton, I. XLVII. 231.
Stadius, stadium. A. 160. 2.
Stamma num. plur. apud Vitruvium, I. XXXVIII.
 167.
Stercori, pro stercore, II. XII. 307.
Sterilitates, apud Censorinum, I. XL. 180, 182.
Stulpo Megarensis cur *ἀστρότης* ab Areopagitis
 damnatus, I. XI. 41.
Stirps, pro jobole, semper femininum: pro truce,
 interdum etiam masculinum, I. XXXIII. 131.
Stoici statuerè quinque vocum classes, I. I. 4.
Strabo, straba, II. XXI. 352.
Strenuus, strenuor, strenuissimus, II. XXVII. 372-373.
Strigil barbarum, vel obsoletum, pro quo re-
 ctius *strigilis* genere feminino, I. XXIV. 96. ejus
 etymon, *biti. Strigili, & tutius strigile, casu auferen-*
 di, II. XI. 297. XII. 302, 303.
Strues, & struix, I. XLII. 196.
Styrax, sive storax, pro succo, sive odore, masc.
 I. XXXIV. 134.
Suber tantum est neutrum, I. XIII. 53. *Suber*
 unde, II. XXXII. 392.
Sublimentum, pro sublimen, I. XXXVI. 149.
Sublimas, pro sublimis, I. XXXVI. 149.
Subsellium, de theatralibus subselliis, tantum plu-
 rale, alias etiam in sing. dicitur *subsellium*, I. XLV.
 219.
 Substantiva quædam omnis sunt generis, I. VI.
 24, 25. Substantivi, & adjectivi definitiones vul-
 gares excussa, verâque allata, I. VI. 24, 25, 26.
 Substantiva adjectivè sumpta moveri adjectivo-
 rum more, II. XXI. 351. Substantiva substantivè
 posita moventur solum de genere virili in mulie-
 bre, II. XXI. 352.

Subucula *τρούπον*, II. XXXII. 393.
Subus contractum ex *subibus*, II. XV. 321, 322.
Succus, pro *succi*, & *succuum*, pro *succorum*, II. XX.
 345.
Suis, *sueris*. A. 151. *vers. ult.*
Summus, ex *supereminis*, II. XXV. 368.
Supellecillus, nominativus antiquus, II. VIII. 277.
Supelleciliis, pro *supellecile*, II. XII. 307.
Super, & *superus*, unde *superior*, II. XXV. 365.
Superlativo bis, an ter magis, significatur, II.
 XXII. 356. ejus nota in inscriptionibus anti-
 quis, *ibid.* quid proprie significet, II. XXIII. 359.
Superstitio unde dicta, I. XXII. 84.
Superus, & *inferus*, num. sing. I. XLII. 197.
Sippus, *supior*, II. XXVI. 369.
Sipparus, *supparius*, I. XXXVI. 160.
Suppetus, *suppetus*, diperton, I. XLVII. 231.
Supplicis, & *supplici*, II. XII. 298.
Supremus, & *supimus*, ex *superissimus*, & *inscrissimus*, II.
 XXV. 366.

Sus utroque generi jungitur, I. XV. 67.
Suspicio contractum ex *suspiciatio*, habetque ante-
 penultimam longam, II. XXXII. 354.
Susurra, pro *susurro*, II. XX. 345.
Sutbul, opidi nomen, neutrum, contra quam sen-
 tit Priscianus, I. XII. 45.
Sylburgius. A. 3. 24.
Symbolon. *Apostolicum* Vatrum quorundam judi-
 cio unde dicitur, I. VI. 25.
Symbolus, *symbolum*, I. XXXVI. 160. at *symbola* gen-
 tem. aliud est, *ibid.* *Symbolus*, *symbola*, & *symbolum*,
 I. VI. 25.
Symplexis, num. sing. I. XLIII. 211.
 Syncope frequens est in genitivo plurali secun-
 dae; & in quibus nominibus ea praecipue locum
 habeat, II. VI. 265, 266.
Syngraphus, *syngrapha*, & *syngraphum*, I. VI. 25. &
 imprimis, I. XXXVI. 160.
Syrma, *syme*, II. XX. 342.

T.

T & L, quid significant, I. VII. 27.
Taberna unde, II. XXX. 385.
Tabi, *tabo*, diperton, I. XLVII. 235.
Tabula, unde derivetur, II. XXXI. 381.
Tacitus, pro magis *tacitum*, II. XXVII. 373.
Tenaros cur Appulejo femininum, A. 40. 16.
Taltrum, vel *talitrum*, unde, II. XXX. 388.
Talio femininum, ejusque etymon, I. XXII. 85.
Taliones, & *talionum*, est apud Agellium, I. XL. 182.
Tanaquil, Tarquinii Prisci uxor, *Caja* *Cecilia* di-
 cta, I. VII. 27.

Tantaleo, pro *Tantalo*, II. IX. 280.
Tantundem an semper neutrum, I. XXIV. 90. *Tan-
 tudem*, *tantidem*, I. XLVIII. 236.
Tapetes, pro *tapetes*, II. XVI. 327, 328.
Taras oppidum virile, A. 47. *vers. antepenult.*
Tartarinus, *byssinus*, *amethystinus*, & similia in
 I N V S, penultimam correpta, II. XXXI. 390.
Teknos *Φίλε*. A. 70. 27.
Tellures num. plur. I. XL. 182.
Teneritudo, & *teneritas*. A. 147. 7.
Tempe, neutrum plurale, I. XX. 81.
Tempus capitis, num. sing. I. XLIV. 219.
Tenulentus, contractum ex *tenetulentus*, II. XXXI.
 390.
Tenacis, pro *tenacer*, II. XVI. 326.
Tencer, & *Tencrus*, II. V. 257.
Tenebra, num. sing. apud Lampridium, I. XLIII.
 211, 212.
Teneritudo, & *teneritas*. A. 147. 7.
Tenis, *tenior*, *tenissimus*, II. XXVII. 373.
Terentianus Maurus leviter correctus, II. II.
 246. idem emendatus, II. VII. 270.
Tercus, *terzum*. A. 160. 2.
Terminata diversimode in nominativo, I.
 XXXV. 143, 144, &c. Terminatio diversa ejusdem
 nominis non raro genus variat, ac declinationem,
 idque exemplis pluribus comprobatur, I. XXXV.
 XXXVI. 142, 143, seq. usque ad 162.
Terminus, & *terminus*, ac etymo utriusque, A. 147. 17.
Terrores dici, etiam aliter Charisio visum, I. XXXIX.
 173.
Terpantrus. A. 258. 2.
Tertia declinat. genitivi Graeci in OS, II.
 IX. 278, 279. in VS a Graecis nominibus in O
 281. Accusativus in plerisque pro EM habet
 IM, II. X. 283. In Graecis, quae fere propria sunt,
 A, 284, 285, vel IN, aut IM, 285. ejus nomi-
 na propria in IS formant ablativum in E,
 II. XI. 295.
Tertullianus incommode *austricem* dicit de fi-
 mina, ubi non est augendi significatio, I. XV. 61.
Testamentum, a supino *testatum*, II. XXXII. 395.
Testis utriusque generis, I. XV. 67.
Testum, pro *testa*, I. XXXV. 144.
Tetrantorium, pro *terrantium*, a *tetrans*, II. XIV. 312.
Thai, & *Thais*, vocandi casu, II. X. 289.
Thebaida, vel *Thebaidem*, non *Thebain*, II. X. 286.
Thebe, & *Thebe*; ut *Cyrene*, & *Cyrene*, *Cume*, & *Cu-
 me*, I. XLIII. 212.
Thebeus, II. XXIX. 378.
Themistocle, pro *Themistocli*, similiaque, II. IX. 281.
Theophani, pro *Theophanis*, similiaque, II. IX. 281.
Thefaurus, non *thesaurum*, I. XXXVI. 160. *thes-*

- Theſea*, pro *Theſeum*, II. VII. 273.
Theſeis Diphili, II. XXVIII. 377.
Thetide potiùs in ablativo, quàm *Tethi*, II. XI. 357.
296.
Thetis, pro *Thetidis*. A. 277. *poſt verſ.* 4 à fin.
Thomæ, ſive *thomix*, femin. I. XXXIV. 138.
Thrace. A. 246. 31.
Thomas, quæ Græcis *θωμ*, vel *θώμης*. A. 69. 3.
Thus pro arbore, I. XIII. 54.
Thyſtea vocativus, à *Thyſtes*, II. III. 252.
Thymus, *thymum*, I. XXXVI. 160, 161.
Thymus fata. A. 70. 14.
Thymiaſm, II. XV. 324.
Tiaris, & *tiana*, genere diſcrepant, I. XXVIII. 103.
- Tibaris*, pro *Tibaris*. A. 152. 5.
Timarchidi, pro *Timarchidis*, II. IX. 279.
Timodemæde, II. XXVIII. 375.
Timores dixerunt *poetæ*, I. XXXIX. 173.
Titan, & *Titanus*, ac vocis etymon. A. 150. 22.
Toga unde dicta, II. XXXII. 392.
Tolæſo, & *telleno*, II. XXXII. 393.
Tonæx, & *tonicæ*, vide *Thomæx*.
Tonitru, & *tonitrus*, II. XVII. 329.
Topazius potiùs femin. I. XXXII. 124.
Toral. A. 146. 13.
Torcular, & *torcularion*, II. XIV. 320. A. 146.
25.
Torquus, nunc maſc. nunc fem. I. XXXIX. 115. *Torques*, & *torquus*, I. XXXVI. 151.
Torrens naturâ ſua adjectivum; καὶ τὸ ἰσχυρὸν maſculinum, I. XXXIII. 132.
Torus, *torum*. A. 161. 6.
Torus priori correptâ prouomen, I. II. II. eaque vox Lucretio reſtituta è vet. membranâ. *Ibid*.
Trabeate, pro *trabeatus*, II. V. 261.
Trabs, ex *trabes*, I. XXXIII. 128.
Tralux maſc. I. XXXIV. 139.
Tranſena, ſeu *tranſenna*, unde dicitur, II. XXXII. 395.
- Tributus*, *tributum*. A. 161. 6.
Trica nomen opidi, *trice*, pro *quiſquilis*, I. XLIII. 212.
Tricusſpe, in ablativo *tricusſide*, II. XI. 293.
Tridens, naturâ adjectivum, II. XII. 299. *Tridentis* auferendi caſu, II. XII. 298, 299.
Tripeſtorus, à, *um*. unde *tripeſtora* plurali neutro, II. XIII. 310.
Triplæces, pro *pugillaribus trium foliorum*, caret plurali, I. XLII. 197.
Tris, pro *tres*, II. XVI. 325.
Tripus, *apus*, *polypus*, *chytropus*, composita à πῆξ; maſc. I. XXXII. 127.
- Triftitia*, *triftities*, I. XXXV. 145.
Triftior, pro *ſubtriftis*, vel ex parte *triftis*, II. XXI. 357.
- Τροπαιῶν*. A. 39. 24.
Tuber pro ſignificatione variat genus, I. XXVI. 96.
- Tuder* oppidum. A. 47. 8.
Tudes, & *trades*, incerti generis, I. XXVIII. 105.
Tumæx, vel *tonæx*, maſc. I. XXXIV. 136, 137.
Tumæx, vide *Thomæx*.
Tumulus, verbale à *tonco*, II. XXXII. 397.
Turbo, *turba*. A. 147. 2.
Turnebus an rectè cenſeat *portudata*, *paſſinata*, ſimiliâque, per T ſcribi, II. XXX. 385.
Turæ, & *turri*, II. XII. 302.
Turturis, pro *turtur*. A. 150. *verſ.* ult.
Turanda unde, II. XXXIV. 401.
Tuſſes num. plur. I. XI. 182. A. 182. 27.
Tymber, & *Tymbrus*, II. V. 257.
Typhodæ, pro *Typhodæ*, II. VII. 272.
Tyranna, & *Tyrannus*, feminina ex *Tyrannus*, I. XV. 61.

V.

- V genitivi terminatio Latinis antiquitus pro
 OV, II. VII. 270.
Vaciffimus, II. XXVII. 373.
Vadium num. ſing. I. XLIV. 219. *Vadium*, *radium*, I. XXXVI. 161.
Valerius Flaccus correctus. A. 275. 19. ejuſdem locùs expenſus, I. XII. 49.
Valerius Max. verborum incurioſior, I. XXXI. 85.
Valuetudines num. plur. I. XI. 182.
Vallus emendatus, I. XXXV. ad oram pag. 144.
Valla admirator & imitator *Quintilian*, alioqui maledicus in omnes, II. XXIII. 317.
Valles, pro *vallis*, I. XXXVI. 151.
Vanic potiùs in maſc. I. XXIV. 138.
Varronis *σολομοφάνης*, I. XXIV. 92. Idem apud Nonium correctus, I. XXXIX. 113. & II. IV. 256. Item in ſeptimo de I. I. emendatus, I. V. 22. ejuſ regula de genitivis in *um*, & *um*, à *Plinio* ridicula vocatur, II. XV. 325.
Vaſion, pro *vas*; & *vaſibus*, pro *vaſis*, II. XS. 348.
Vates, quoque femininum, I. XV. 67.
Vberæ, & *uberi*, II. XII. 300.
Vè præpoſitio loquelaris, II. XXXIV. 403.
Vexius quis, & unde dicitur, II. XXXIV. 403.
Ventorum nomina Latinis maſculina, Hebræis feminina, I. X. 37. An Latinis ſemper virilia. A. 39. 24.

Ventus, hujus *venti*. & *ventus*, II. XX. 346.
Venus tum *mas*, tum *femina* credebatur : unde
 Aristophani *Aphodis*, pro *Aphodis*, I. XI. 41.
Vesper, *vepris*, vel *veper*, nominativus obsoletus, ac
 utriusque gen. I. XXVII. 106. *Vesperem*, *vepre*, num.
 sing. I. XLII. 197.
 Verba Conjunctionum classi à Grammaticis in-
 ferta, I. II. 12.
 Verbalia anomala à præsentis derivata, I. XXII.
 85. à nominibus, *ibid.* Verbalium varix termi-
 nationes, veraque in multis origo ostenditur, II.
 XXXII. 392, 393, &c. illa in BVNDVS non si-
 gnificant similitudinem, sed idem notant, quod
 participia activa verborum, unde descendunt, II.
 XXXIII. 398, 399. In BILIS alia solum active,
 alia passive, alia utroque modo accipiuntur, II.
 XXXIII. 398. In ILIS, plurimum sumuntur
 passive, quandoque & active, vel neutraliter, 400.
Verberabilissimus, II. XXVII. 373.
Verberis, & *verbere*, singulari numero diptoton
 plurali integrum, I. XXVI. 100. I. XLIV. 219, 220.
 Verbi definitiones vulgares rejectæ, I. II. 9.
 vera proposita, & explicata, III. 14, 15. Verbo-
 rum aliud secundum, aliud sterile. Ac occidit,
 sive declinabilis aliud tale à voluntate, aliud à na-
 tura, I. V. 21. Verbum, quod Graeci & Latini, no-
 mini opponunt, commodius Arabicis, & He-
 braeis, actio nuncupatur, I. I. 3.
Verbium, pro *verborum*, II. VI. 266.
Verdectus refellitur, I. VII. 29. I. XLVII. 233.
Vereciti *ετρομοι*, II. XXXII. 396.
Veribus, & *veribus*, II. XVII. 336.
Vermia neutrum plurale, unde *vermivare*, I.
 XXXVI. 150.
Verna, pro *mancipio*, est Probo omnis generis : &
 quomodo id possit excusari, I. XV. 63.
Versus, *versu*, & *versus*, I. XX. 346.
Virtibus, II. XXXIII. 300.
Vesce, pro *uti*, II. IX. 279.
Vespera, *vespero*, *vespere*, & *vesperi*, ablativi. A. 144.
versu. *Vesper*, & *vespera*, ac utriusque *ετρομοι*, &
 an *vesperus* quoque dixerint. A. 144. *versu*. *Ve-*
speri nomen, pro *Phosphoro*. A. *Ibid.*
Veteribus unde dictus, II. XXX. 387.
Veterimus ab antiquo *veter*, unde & *veterior*, II.
 XXIV. 363.
Veru, *verus*, & *verum*, II. XVII. 331.
Vibex, an *vibix*, dicendum, I. XXXIV. 137.
Vicem, *vice* : addit Phocas *vics* : Charisius etiam
vici : unde adverbium *vix*, I. XLVIII. 236.
Victrix, & *ultrix*, feminino & neutro genere di-
 cuntur, contra opinionem Servii, & Scal. Ablati-
 vo in E, & I, exeunt, II. XII. 301, 302.

Victus, pro *victus*, II. XVII. 333.
Vigil, substantivè acceptum ablativum facit *vigi-*
le, unde genitivus *vigilum*. At à *vigili* adjectivo, *vi-*
gillum, II. XIV. 312.
Vigilax, II. XXXIII. 398.
Vigile, & *vigili*, II. XII. 299.
Vigilia pluraliter de totis excubiis nocturnis : at
vigilia singulariter de parte earum, I. XLIII. 212.
Vigil, contractum ex *vigilis*, II. XXXIII. 400.
Vigiliu Martyris locutio expensa, II. XII. 302.
Vili, *cero*, à Diomede credita adverbia, I. II. 12.
Vimen unde, II. XXXII. 394.
Vina, & *villa*, num. plur. I. XXXVIII. 169.
Vindex, gen. commun. I. XV. 68.
Vindicta, num. sing. I. XLIII. 212.
Vindicata contractum ex *vindicata*, II. XXX. 387.
Vinum filius vitis. A. 52. II.
Vir de mutis animantibus. A. 37. 34. *Vir*, ex di-
 vis, II. V. 258.
Virgiliu in Culice locus expensus, I. XXVI. 99.
 Idem aures suas percontabatur, utrum accusati-
 vos per E, EIS, an IS, esset prolaturus, II.
 XVI. 326. Vide & *Maro*.
Viri, & *virro*, apud Lucretium à *vira*, I. XLVI. 218.
Virilium officiorum nomina nulla ratione habi-
 ta terminationis feminino genere usurpantur,
 I. X. 37.
 Vitrorum nomina feminis, feminarum viris tri-
 buta, I. X. 36.
Virtus, contractum ex *virtus*, II. XX. 388.
Virus olim secundæ gen. neutri, I. XXXII. 120.
Vis singulari tetrapoton, & in plurali *vis* : pro
vires, I. XLVIII. 236, 237. A. 182. 33. *Vis* contra-
 ctum ex *virtus*, II. XIV. 316.
VIS, II. XXV. 366.
Vitium, II. XXXII. 397.
Viscus, *visceris*, *viscere*, num. sing. I. XLV. 220.
Vita num. plur. admodum frequens, I. XL. 182, 183.
Vitrum unde dictum, II. XXXII. 396.
Vlgo unde, II. XXX. 386.
Vinus maritum, *Catullo*, *populus marita*, Plinio, I.
 XIII. 84.
Vitioru, *ultimus*, ab *ulter*, vel *ulterus*, II. XXVI. 369.
Vlysse, pro *Vlysses*, vocativus ultimâ correptâ,
 II. III. 252, 253.
 VM terminatio nominativi pro ER, ES,
 OS, VS, vel contra, I. XXXVI. 149.
Vna, pro *unius*, I. II. II. II. III. 150.
Vne, & *sole*, vocativi, ab *unus*, I. XLVIII. 239. &
 II. V. 261.
Vngui, & *ungue*, II. XII. 307.
Vnguentum, contractum ex *unguimentum*, II. XXXII.
 39.

I N D E X.

Vigula non videtur diminutivum, etsi ita *Dio-medes*, II. XXX. 382.

Vnio, pro *margarita* masculinum: pro *concordia* Latinum non est; at invenitur pro *unitate* & *cæpe* genere. I. XLII. 2.

Vnus, *ullus*, *nullus*, *inter*, *neuter*, & similia, non nomina esse, sed pronomina, I. II. 10, 11.

Vnus non usurpatur in plurali, nisi iis jungatur, quæ aut nunquam, aut rard, in singulari reperiuntur, I. XXXIX. 173. *Vnus*, & *solus*, sing. integra, quorum vocativus *unc*, & *sole*, I. XLVIII. 239.

Vocativi semper sunt secunda personæ, I. IV. 10. Vocativus nominum in VS quandoque est similis nominativo, II. V. 160. propriorum in IVS olim vel I, vel E. A. 261. *vers*, *penult*.

Vocabulum, pro nomine proprio, I. VII. 126.

Voci accidunt species & figura, I. IV. 16. numerus, & persona, 17, 18, 19. analogia & anomalia, v. c. ejus definitio, I. I. 2. differentia triplex, *ibid*. secundum classes five species Hebræis, & aliis Orientis populis vetustioribus, item Græcis, triplex, I. I. 2, 3. & quomodo sensim à tribus hisce partibus ad octonarium numerum sit deventum, 3, 4. ejus species, five partes orationis duas aut, ad summum, tres tantum esse principes, & necessarias: adque ad has reliquas referri posse, ostenditur, I. I. 5, 6.

Volucris cur rectius femin. I. XXIX. 115. *Volucrum*, & *volucrum*, II. XIV. 315.

Volup, I. XLVI. 229.

Voluptas, ex *voluptas*, II. XXX. 387.

Volucris, pro *vultur*, II. VIII. 276.

Volvox animal, unde dicitur, generis incerti, I. XXXIV. 139. & II. XXXII. 396.

Urbes, an *urbis*, *omnes*, an *omnis*, dicas, nihil referre, quod ad significationem; sed tantum ad *in Divitiarum*, II. XVI. 327.

Urbes, & regiones, mulierum specie antiquitus pingebantur, & quæ ejus rei causa, I. XII. 51.

Urbium nomina quæ Græce exeunt in *ur*, semper feminino jungi videntur, idque non terminationis ratione, sed *καθ' ἑσθιωταυ*, I. XII. 46. item in VS, quæ Græcis in OS exeunt, sapius femininis, quam masculinis adjectivis juncta repe-

riuntur, I. XII. 46. at quæ Græce exeunt in OYS, & ex OEIS contracta sunt, ratione terminationis masculina sunt, 50. Urbium, regionum, insularum nomina ejus sunt generis, quod indicat terminatio, I. XII. 42. quadam tamen terminatione masculina, aut neutra, adfiscunt adjectivum femininum figuratè, quia intelligitur *urbs*, vel *regio*, aut *insula*, *ibid*. quæque olim figuratè, semper usurpata, iis tutius nunc quoque sic utimur, 51.

VS nominativi terminatio pro VR, vel VM, aut contrâ, I. XXXVI. 152. VS genitivus nominum in O, ut *Didas*, *Sapphus*, A. 281. 34. & II. IX. 281. VS terminatio nominativi secundæ, in vocandi etiam casu invenitur, II. V. 260.

Viesile Varroni, sed *uten silia* utatius dicitur in plurali, I. XLIV. 220. *Viesilis*, *uten silia*, *uten silis*, ab utor, I. XXXIII. 399.

Vies, *uterus*, *uteron*, I. XXXVI. 161. *Vies*, in neutro. A. 98. 27.

Vilination, & *vilination*, II. XIV. 315.

Vulgaris, & *vulgaris*, II. XIV. 320.

Vulgus masc. & neutrum, I. XXXI. 121. *Vulgus*, *vulgi*, & *vulgus*, II. XX. 346.

Vulturis, vel *vulturis*, & *vulturis*, pro *vultur*, I. XXXVI. 151.

Vultus, *vultum*, I. XXXVI. 161.

Vxor olim commune, ejus etymon, I. XXVI. 101.

X.

X *Anthus*, Lyciæ urbs, de qua hac locus *Maronis* in *Culice* explicatus, I. X. 39.

Xeno, pro *Xenon*, A. 147. 4.

*Xenophon*i tributa de *Æquivocis* sunt commentum *Anni Viterbiensis*, II. XXVI. 369.

Y.

Y *Isobolæos*, II. XXIII. 354.

YN accusativus tertii à recto YS, II. X. 287.

F I N I S.

CORRIGENDA IN PRIMO, ET SECVNDO; DE ANA LOGIA.

† cap. 21.

PAG. 10, vers. 3, 4, 5, dele, *Idemque videre est in Verfus. Etenim causæ sunt etur nonnemo ad ad-
verbia referret: rescribere ista: Versus, nisi huc ab aliquibus referatur, mitto, propter ea, que dicemus in
IV de Analogia cap. xxii. 17, versu 4 à fine, dele recte. 25, 13, pro appellativus, scr. adjectivus.
30, 31, pro Derivatus, scribe, declinatione transversa 1. 69, in margine pro fuisse, scr. Famen fuisse.
72, 8, pro ejus, corum. 99, 5, pro æra seculi, scribe, æthera seculi. Vbi similiter æthera in plu-
rali videmus, genere neutro. 101, 8, pro feminino, scribe, masculino, ut honoris. Nisi majoris plu-
rali, semper esse neutrum: ac, ut Priscianus censet, corripitur secundum hanc regulam, qua
neutra in OR dicuntur penultimam corripere: ac secundum derivatorum regulam pro-
ducere eandem, quia sit ab adoro. Sed de etymo fallitur. Potius sit ab *adops*, id est, *arista*.
Rectè autem produci quoque ait. *Ibid.* post corripit dele, à feminino ader. 106, 30, pro Luca-
nus, scribe, Lucilius in xiiii. 122, vers. 4 à fine, pro, & Latinus masculinum esse crediderunt. *Ve-
rum hi falsi sunt*: scribe, id probare etiam sunt conati. 127, 20, pro Feminino, ut, scr. Masculino, ut,
160, vers. 26, 27, 28, 29, de *syngraphus*, & *syngrapha*, poni debere, pag. 145, 31. Item 162, 2,
pro numeri, scr. generis. 172, 31, pro vel, scr. sive. 185, 2, pro Cæsar, scr. Marcius. 185, 34,
pro erat plurale, scr. caret plurali. *Ibid.* vers. ult. pro plurale, scr. singulare. 188, 1, pro plurali,
scr. singulari. *Ibid.* 11, pro *diverteret*, *diversisset*. *Ibid.* 18, pro singulare, scr. plurale. 204, 1, pro
plurali, scribe, singulari. 213, 18, pro pluralem, scr. singularem. 214, 10, pro plurali, scr. singulari.
225, 12, pro *monothely*, scr. *orthely*. 228, 32, pro oribus, scr. *orim*. Et vers. 36, dele genti-
vum. 230, 27, scr. Nec penitus improbo. *Ibid.* 32, pro incite, scr. incitis ut dicerent. 238, 13, pro
pecoris, scr. pecudis. 340, 29, pro superficies, scr. superficierum. 347, 30, pro Marci, scr. Marci.
375, 8, pro posteriorum, scr. majorum. 379, 13, pro mulionicam, priori loco mulioniam rescribere.
381, 5, pro, a pufus, pusi, pufio, & scribe, ex multorum opinione est. 396, 18, dele R, ut, rubeo
ruber. Vide ER.*

IN ADDENDIS ad pag. 102, pro *Marmor quoque*, scr. *marmor quoque*. Ad 113, in
muliebri, scr. in virili.

M I N U T I Æ

etiam quedam sunt, quas, an subjicerem, dabitavi. Solùm enim accentu,
vel literulâ, aut summùm duabus, peccatum. Vt sunt ista.

PAG. 5, à fine vers. 4, pro ha, scr. has. 7, 20, pro ubera, scr. uera. 27, 27, pro pronomibus, pronomibus.
46, 9, pro vii, scribe, xvii. 50, vers. 4 à fine, pro *capitis parvis*. 51, 12, pro *quam quæd.* 67, vers. 4
à fine, pro *utroque, utriusque*. 74, 16, pro *prævivere, prævivere*. 87, 22, pro *plerisque V*, scribe, *plerisque T*. 88, 17,
pro *is*, scr. *is*. 113, 6, pro *vocant, vocant*. 125, 9, pro *Cinara*, scr. *cinara*. *Ibid.* 28, pro *palmiferaque*, scr. *pai-
miferaque*. 128, 10, pro *logopode*, *logopode*. 133, vers. antepen. pro *Florentinorum*, scr. *Florentinorum*. 182,
25, pro *deploratas*, scr. *deplatas*. 224, vers. quarto à fine, pro *genitivus*, scr. *genitivus*. 226, 15, pro *frugis*,
scr. *frugi*. 235, 4, pro *eruditissimis*, scr. *eruditissimus*. 246, 18, pro *nostri*, scr. *nostri*. 247, 12, pro *terminatio*,
scr. *terminatio*. 249, 23, pro *æterna*, scr. *æterna*. 251, 10, pro *Darem*, scr. *Daren*. 280, 18, pro *elegis*, scr. *elo-
gio*. 288, 30, pro *Y O S*, scr. *T O S*. 297, 28, pro in E, scr. in I. 300, 20, pro *hac memore*, scr. *hoc memore*.
303, 32, pro *ingue*, scr. *ingue*. 309, 14, pro *respectorum*, scr. *respectorum*. 318, vers. ult. pro *extipicum*, scr.
extipicum. 319, 14, ubi, pro *judicium*, scr. pro *judicium*. 321, 2, pro *paregmatu*, scr. *paregmatum*. 336, 8,
pro *seu*, scr. *sed*. 341, 21, pro *sum*, scr. *su*. Et quæ alia id genus.

F I N I S.

